3 1761 08116958 3

MÁJ

ROČNÍK X. 1912.
REDIGOVALI: FRANTIŠEK HERITES, ODP. REDAKTOR, JUDr. R. J. KRONBAUER.
VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKC. SPOLEČ. V PRAZE.

AP
5[illegible]
M3
[illegible].10

LIBRARY
APR [illegible] 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

OBSAH.

BÁSNĚ.

Borecký Jaromír: Velikonoční zvony 325.
— 1912 481.
Czech z Czechenherzů Arnošt: Svatohelénská víla 243.
Dohnal Fr.: Smutek marných snů 207.
Durych Václav: Kristova slza 338.
Fingal Petr: Jarní nálada 412.
Frida Vladimír: Jelen 81.
Grünwald Beneš: Akáty 472.
— Hluk měst 601.
— Mistru Vrchlickému na uvítanou 33.
Heyduk Adolf: Horský sekáč 469.
— Chatrč pod horami 153.
— Za drahým přítelem Sládkem 505.
— Zlověstný sýc 3.
Jahn M.: Děti zpívají . . . 589.
Jahoda Josef: Dítě 385.
— Taedium vitae 142.
— Založení brodského gymnasia 445.
Kalus Josef: Jak Janek pásl husy 519.
Klášterský Ant.: Český motiv vánoční 178.
— Ironické siciliány: Manželství literátů. — List redakci. — Karrikatura. — Dialog. — Pomník 132.
— Ironické siciliány: Auto da fé. — Píseň. — Z redakčních hovorů. — Ze schůze obecního výboru. — Kandidát nesmrtelnosti uvažuje 313.
— Ironické siciliány: Neruda v jiném světle. — Odkazy. — Drahota. — Proti špatné literatuře. — Dopisy 352.
— Šašek 17.
— Za Jos. V. Sládkem 493.
Knittl Zdeněk: Nocturno 272.
— Sloky 402.
— V Liběchově 549.
Krofta Václav: Rozmarná jarní píseň 409.
— Satyrovy zápisky 376.
— V plein-airu 577.
Kropš J. L.: Pro kus chleba 570.
Kuttan Karel V.: Pocta kráse 570.
— Na rakev Vrchlického. 627.
Matoušková Marie: Píseň 522.
— Pohřeb 522.
— Z přírody 522.
Mellanová Tereza: V Ratibořickém údolí 220.
Mužík Aug. Eug.: Kleópatra 361.
— Maria a Marta 69.
— Mučednice 69.
— Útěcha 69.
— Zátiší 69.
Novák Kajetán: Troll 105.
Pasovský Jaroslav: Proroci 291.
Pauer Emil: Bludičko čarovná . . . 433.
— Na hřbitůvku v Červené nad Vltavou 433.
— Světlušky 433.
— Zas v sídle bohů 625.
Pospíšil Jan Ludvík: Terezie Měchurová na Votíně roku 1826 181.
Semerádová Karla: Za J. V. Sládkem 501.
Silén M.: Dílna 553.
Sládková Helena: Z básní. Illuse. — To byl jen sen. — Když blaha sen . . . 195.
Suchý Lothar: Nekonečno 57.
— Sonety o kosmu, přírodě, člověku a smrti 457.
Šárecká Maryša B.: Píseň milenčina 614.
Šimánek Josef: Anděl smrti 48.
Tlamich Zdeněk: Princezna Primavera 579.
Tůmová Marie: Hrouda 400.
— Mlhy na horách 400.
z Véssy Eugen: Dojmy letní noci 389.
z Wojkowicz Jan: Adagio srdce 529.
— Viola jara 529.
Vrchlický Jaroslav: Osamocení 5.
Zvěřina L. N.: Litice nad Orlicí 424.
— Vše okus! 424.

ROMÁNY, NOVELLY, POVÍDKY, ČRTY.

Baar Jindř. Š.: Na děkanství. Román 1.
Böhnel M. B.: Noc na skřipci 289.
Bohuslav J. V. dr.: Na krajní mezi. Ze sbírky „Ochočené paragrafy“ 156.
Císler Josef: Na staré poště. Obrázek z roku 1809 o 1 dějství 397.
Čajak Jan: Strýc Miško 469.
Čečetka F. J.: Bílí husaři. Episoda z vojny sedmileté 81.
— Velikonoční jeřábek 338.

z Finberka Jan Václav: Imičova ljubica. Z „Baščanských povídek“ 577.
Gregor Jan: Co zaslechla 173.
Herites František: Amaryllis. Arabeska 7.
— Aristokrati. Arabeska 45.
Holeček F. S.: Obět 334.
Chodora V.: Lež 400.
Jahn M.: Druhá legenda 3.
Jeřábek Luboš JUDr.: Na Bertrámce 517.
Jeřábek Viktor Kamill: Špás 362.
Kalusova Marcela: Pyšná Krista. Obrázek z Valašských hor 170.
— Slevačova dcera. Obrázek z Valašských hor 579.
— Živá pohádka. Obrázek z Valašských hor 72.
Konopásková Jetta: Poznání 460.
Konrád Jos. D.: Gramofon 158.
— Kočičky 325.
Kronbauer R. J.: Dvaatřicet upírů. Na potulkách s naším doktorem 93.
— Pes a fena 265.
— Poesie smrti 57.
— Tvorové země 329.
— Vánoce bohémů 164.
List Pavel: Ve sněhu 176.
— Vůně levandulí. Starosvětský obrázek 33.
Pauer Emil: Bílí ptáci. Báseň v prose 373.
Rydvan Jakub: Kontrfekt Jidáše. Starodávná historka 475.
Tůmová Marie: Velikonoce na vsi 333.
Velhartický Adolf: Ty, ó paní srdcí — — 472.
Vyskočil Quido Maria: Teta 496.
Ziegloserová A.: Muka srdce 207.

ČLÁNKY CESTOPISNÉ, POUČNÉ, VZPOMÍNKOVÉ; STUDIE.

Belvic Vojtěch: Paprsky X 20.
— Vánoce v Brasilii 182.
— Velikonoce v Santose 341.
Černý R. J., MUDr.: Herecké svátky 349.
Fr. Herites: Jaroslav Vrchlický 613.
Kronbauer R. J. JUDr.: Bráf Albín 493.
— Sklenářová-Malá Otilie 277.
Kuffner Josef: Věda či báchora 5.
Květ Jarosl. Dr. Vánoční živnost. Trochu vzpomínka, trochu národohospodářská úvaha 168.
Müldner Josef: Po pohřbu. In memoriam Jaroslava Vrchlického 625.
Panýrek D. Dr.: Kniha na ulici 376.
— Momar 436.
— Němé město 555.
— Žena v Paříži 508.
Zyka Jaroslav B.: Na prahu sokolské Olympiady slovanské 481.

FEUILLETONY.

Belvic Vojtěch: Črty z Jižní Ameriky 101, 248.
— Po řece Tieté 464, 477.
Dvořák R.: Z nejnovější turecké poesie 441.
D—ý: Z letního života na Gorensku 382.
Herites Fr.: Velikonoční vzpomínka 342.
Kárník J. J.: Copyright 110.
Müldner Josef Dr.: Návštěvou u Jaroslava Vrchlického 304.
Navrátil Dr.: Návštěvou na Hrádku. K stoletým narozeninám kněze spisovatele Ant. N. Vlasáka 200.
Pancíř Václav: Armáda spásy 606, 617.
Panýrek D. Dr.: Paříž: I. Píseň Paříže 10. — II. Vůně Paříže 25. — III. V chrámě zlatého telete 39. — IV. Made in Germany 87. — V. Na Boulevardu 123. — VI. Pařížské dítě 136. — VII. Peníz měny 210. — VIII. Pařížský vozotaj 235. — IX. Alez vite 259. — X. Garson 295.
— Smutná kapitola 392.
Rydvan Jakub: Při vína šenkování pořádkem 416.
Semerádová K.: Na dalmatské Riviéře 404.
Svítil J. Dr.: Hviezdoslava básně biblické 428.
Šafr Václav: Nevinný hřích 452.
— Výstava historických portretů ve Florencii 64.

LITERATURA.

Absolon K.: Moravský Kras 528. — D'Annunzio G.: Faidra 384. — Gubernátor 348. — Triumf smrti 360. — Baar Jindřich Š.: Román českého kněze 192. — Berdych Kamil: Z melodií bastarda 203. — Boczkowski H.: Finsko a finská otázka 600. — Bohuslav V. Jos., JUDr.: Turistův zákoníček 408. — Borecký Jaromír: Zpěvy života 263. — Čajákova povídka 504. — Čajkovskij Andrij: Kozácká pomsta 324. — Čapek K. M.: Patero třetí 576. — Časopisectvo prázdninové 564. — Čechov A. P.: Bez názvu a jiné povídky 348. — Slabé povahy 347. — České dílko německého nakladatele 527. — Dolenského „Slovník pseudonymů“ 516. — Dygasiński Adolf: Hody života 191. — Emler Jan: Průvodce po Praze 563. — Harlas F. X.: České umění 191. — Herites Fr.: Jan Přibyl 127. — Na niti humoru 540. — Pěkná hodinka 324. — Chaloupecký Václav Dr.: František Palacký 552. — Jahoda Josef: Improvisace 276. — — Německobrodské motivy 456. — Jeřábek Kamil Viktor: Štěstí domova 131. — Jiskra Václav: Zrcádka 420. — Jonáš Karel: Žebrochtivci 275. — Kálal Josef: Rolničky 203. — Karafiát Ferd. Dr.: Z deníku lékařova. 599. — Kavárny a literatura 619. — Klapka Jerome J.: Tommy a spol. 456. — Klášterský Ant.: Z českých žalmů 383. — Kniha nejlepší přítel 539. — Knihovna lidová 540. — Knihy básní 203. — Konrád Josef D.: Malkah židovka, kouzlo vojenského tábora 418, 442, 467. — Korolenko Vladimír Galaktionovič: Povídky ze života Malorusů doma i v cizině 444. — Kostelecký Oldřich S.: Pod jasanem 252. — Kronbauer R. J.: Snoubenci umělecké lože 204. — Kuchař Josef: Za sou-

mraku 204. — Kuprin A.: Granátový náramek a jiné povídky 240. — Lagerlöfová Selma: Povídka o panském dvoře 348. — Lemonnier Camille: Upír 432. — z Lešehradu E.m., šl.: Hudba srdce 600. — Máj památce Jaroslava Vrchlického. 630. — Matějka Josef: Duše pramenů 432. — Maupassant Guy de: Jak nás klamou . . . 456. — Mont Oriol 456. — Silná jako smrt 324. — Svit luny 432. — Mellanová Terezie: Všudybylka 252. — Mistral Jindřich: Nerto 528. — Moudrá Pavla: Rok Dětství 201. — Mrázek V. Dr.: Průvodce Rivierou 527. — Mrštíkův „Rok na vsi" do rukou mládeže 55. — Mrštík Alois: Jaro a léto 264. — Podzim a zima 360. — Němcová Božena: Kávová společnost 468. — Novotný Karel: Polívka Adolf 288. — Památník Svatobora 429. — Panýrek D. Doc. Dr.: Kalendář zdraví 140. — Pavičevič M. Mičun: Staré motivy 384. — Pestrá knihovna zábavy a kultury 252, 420. — Praha. Premie Spolku Máje 396. — Prokop Jiří V.: Naši kluci 540. — Prokop V.: Dráždany 444. — Průvodce po Bosně a Hercegovině 68. — Roda-Roda: Jeden den králem 516. — Sborník světové poesie 204. — Seilern-Aspang Josef hr.: Z výletu na daleký východ 444. — Skarlandt Juljus: Světla v samotách 203. — Skružný Josef: Ženy a ženušky 516. Slavík Ed. MUDr.: Světlo v lékařství 372. — Stella: Život vítězící 203. — Strug Ondřej: Podzemní lidé 384. — Svátek Josef Jan: V zemi sv. Kříže 127. — Svoboda F. X.: Z brdských lesů 384. — Šarlih Karel: Tvrdošíjní illusionisté 432. — Štech Václav: Hřích paní Hýrové. — Humoristův zápisník 127. — Maloměstský pepř 323. — Tolstoj L. N.: Šest povídek 372. — Vánoce literární 180. — Winter Zikmund: Z rodiny a domácnosti starocčeské 347. — Vítek V., Doc. Dr.: Nervy 552. — Vrchlický Jaroslav: Bar-Kochba 527. — Vyskočil Quido Maria: Západ romantiky 348. — Zenkl Petr Dr.: Rádce správné češtiny 264.

DIVADLO.

Aktovky tři 116. — D'Annunzio G.: Sen jarního jitra 443. — Ansey F.: Třináctý u stolu 622. — Apel Pavel: Cesta do pekel 526. — Bahr H.: Zuzanka 237. — Bernard Tristan: Kavárnička 574. — Neznámý tanečník 43. — Bernardini: Slepý 395. — Berre Georg a Guillemand: Million 454. — Bracco Robert: Pravá láska 79. — Císler Josef: Vojáci, vojáci, malovaný děti . . . 371. — Divadlo Dusíkovo v Čáslavi 345. — Divadlo ve Slaném 300. — Divadlo umění 443. — Echegarey: Velký Galeotto 80. — Fall Leo: Děvče s loutkou 492. — Krásná Risetta 32. — Flers Robert de a G. Caillavet: Papa 276. — Fulda Ludvík: Pán a sluha 370. — Galsworthy: Stříbrné pouzdro 597. — Guinon Albert: Štěstí 344. — Gzovská Olga Vladimirovna 429, 422, 455, 467, 480. — Hansen P. C. V.: Jak padají ministři 550. — Hauptmann G.: Červený kohout 312. — Heyse: Dcera královny Semiramidy 115, — Hilbert Jaroslav: Patria 43. — Ibsen H.: Stavitel Solness 311. — Jirásek Alois: Jan Hus 78, 89. — Kienzl Vilém: Píseň hor 430. — Kolárova „Magelona" v Národním divadle 261. — Krejčí Fr. V.: Redakce 287. — Kvapil Jaroslav: Pampeliška 250. — Leger Karel: Z jiného světa 608. — Lemaitre Jul. a Maur. Donnay: Telemachovy námluvy 574. — Louys P. a P. Frondai: Žena a tatrman 238. — Maeterlinck: Modrý pták 405. — Moliére: Misantrop 287. — Mrštíkové: Maryša 321. — Ponchielli Amilcare: Gioconda 79. — Rachilde Mme.: Madame la mort 443. — Shakespeare W.: Večer třikrálový 202. — Shaw B.: Muž osudu 252. — Scharling Henrik: Mistr Jan Hus 429. — Skružný Josef: Žabec 104. — Strauss: Přítelinka 622. — Tolstoj Lev N.: Živoucí mrtvola 114, 467. — Weber P. a Henry de Gorsai: Uličnice 239. — Vojáček Jindřich ryt.: Korsár 152. — Vrchlický Jaroslav: Hippodamie 178. — Pomsta Catullova 407. — Želenský Karel: Strana bdělých 609. — Život v zorném úhlu operety 585, 596.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ, PAMÁTKY, TEXTY K VYOBRAZENÍM.

Altmonte Martin: Vstalť jest z mrtvých 360. — Koruna svatého Václava 16. — Korunovační divadlo na Král. Hradčanech 15. — Mánes Josef: Studie květin 383. — Mánesová Amalie 429. — Na cestě za novým slohem 587. — Obrazů starých příhody 192. — Památky Moravy, umělecké 115. — Pomník: Čechovi Svatopluku v Obřístvi 599, Husův v Dobříši u Vys. Mýta 599, Husův v Praze 147, Kosmákovi 611, Kvapilové 611, Laubův 527, Máchův 359, 479, Palackého 147, 501, 537, Václavův 537. — Pomníky 537. — Pomníky nové 611. — Pomníků našich Palackého a Husa druhá kolébka 147. — Proměna starého obrazu 140. — Rudolf II. 240, 504. — Štencův grafický kabinet 431. — Věž Staroměstská mostecká z roku 1830 42. — Výstava: Alšova 543, Böttingerova 275, Brandlova 44, Hagenbundu 128, Jiránkova 455, měst českých 68, Míru iskusstva 407, v Obecním domě 228, portrétu starého v Čechách 251, Rudolfa II. 240, v Rudolfinu 430, uměleckého průmyslu starého 112. — Výstavy 408. — Z neznámé dílny 575. — Z tvorby cizího malíře v 17. století v Čechách 552. — Ženišek Fr. prof., návštěva u něho 68.

VZPOMÍNKY.

Dopisovatelka válečná, pražská 27. — Duchem mladý. Památce Karla Jaromíra Erbena 77. — Frajtr Kalina 56. — Lašťovka, loutkář-politikář, jeho rukopisy 418. — Mlčení hrobu. 629. — Praha na počátku let čtyřicátých

42. Rankeum 212. — Sklenářová-Malá Otilie, jak se dostala k divadlu 287. — Stará truhla z Bílé Hlíny 12. — Staropražský obrázek 563. — Za Josefem Havlíkem 215. — Za Hanušem Schwaigerem 488. — Zabit bleskem. (Vzpomínka na Otakara Lebedu.) 52. — Z počátků básnické tvorby Svatopluka Čecha 524.

OSOBNÍ, JUBILEA, ÚMRTÍ.

Anýž Josef 299, 501. — Baštýř Eduard, JUDr. 55. — Beneš-Šumavský Václav 189. — Borecký Jan 573. — Bráf Albín 493. — Braniš Josef 191. — Danzerová Ludmila 453. — Drtina Frant., prof. dr. 32. — Durych Václav 540. — z Ehrenbergů El. 607. — Erben K. J. 77. — Frič Ant., MUDr. 549. — Havlík Josef 202. — Chorý básník 598. — Janovský Heřman, JUDr. 65. — Jiránek Miloš 92. — Kamper Jaroslav 78. — Kaufmann Emilian, prof. dr. 515. — Kolár Josef Jiří 249, 262. — Kořán Josef 370. — Košín z Radostova Josef, Dr. 104. — Kronbauer R. J., JUDr. 575. — Mourek Václav Emanuel, prof. dr. 78. — Mrštík Alois 54. — Mrštík Vilém 297, 321. — Němcová Božena 226. — Novák V. J. 306, 308. — Osmdesátníci dva 549. — Otto Jan 91. — Palacký František 487, 502. — Píč Ladislav Josef 191. — Pihert Josef 66. — Preissová Gabriela 343. — Procházka František 104. — Prokůpek J. A. 550. — Schiffner Otakar 630. — Sklenářová Malá Otilie 277, 287. — Skrejšovská Kateřina 249. — Sládek J. V. 500, 514. — Sokol Josef 370. — Starý Václav 599. — Scheiwl Josef 466. — Škarda Václav, JUDr. 310. — Škroup František 263. — Schwaiger Hanuš 478, 488. — Tilsch Em., prof. dr. 573. — Tůma Karel 561. — Úprka Joža 55. — Winter Zikmund 465, 480. — Vrchlický Jaroslav 31. 274, 598, 622, 629. — Wurm Ignác P. 41. — Zahradník-Brodský Bohumil 572.

SMĚS.

Beseda Kolárova na starom. radnici 262. — Bestia triumfans 611. — Boj za dobrou četbu 137, 150. — Cestování v Bosně a Hercegovině 250. — Cesty studijní zástupců pražské obce v cizině 612. — Čech vítězem v mezinárodním turnaji šachovém 562. — Hry společenské 180. — Hudba noční 562. — Kde domov můj? 263. — Koncert pěveckého sdružení pražských učitelů 479. — Kritik stručný 418. — Marobudum moravské 126. — Matice Ústřední školská 515. — Město mrtvé 539. — Mody estetický vliv před sto lety a nyní 288. — Museum nové, krajinské 66. — Na Balkán 576. — Nakladatel. družstvo Máje 126, 395. — Návštěvy světové v Praze 32. — Obžinky 624. — Olympiada ve Stokholmě 550. — Piety vzácný projev 32. — Píseň česká lidová a hudba 323. — Pod svícnem — světlo 102. — Porady československé 612. — Pozůstalým po živé 560. — Praha a cizina čili mrtvé město 539. — Přednášky o českém národě v Paříži 612. — Sanatorium pražské 551. — Sjezd mezinárodní pro elektrologii a radiologii v Praze 526. — Sjezdy prázdninové 586. — Skauti a skautky 587. — Slet první slovanského Sokolstva 466, 502, 512. — Smích paradoxní 80. — Soutěž literární a umělecká veřejná 116. — Spolek divadelních ochotníků v Žebráce 562. — Spolek ku léčbě mrázků 539. — Století divadelně-ochotnické práce 562. — Svatobor 418. — Večírek slovanských lékařů 502. — Vesny brněnské jubileum 140. — Vnady přírody a duše obydlí 396. — Výstava: grafická 216, krajinská jubilejní v Písku 623. Němcové Boženy 240, polských žen 502, severočeská v Mladé Boleslavi 478, 609, sokolská 466, výšivek v Náprstkově museu 56, výšivek z uher. Slovenska 503. — Z podnětu liter. odboru československé jednoty 504. — Žena poslancem 586.

ILLUSTRACE.

Husova poslední cesta 91. — Koruna Svatováclavská 9. — Korunovační divadlo na Král. Hradčanech z roku 1723 8. — Lebeda Otakar: Mlhy na horách 53. — Útěk Prusů z Prahy dne 26. listopadu 1744 27. — Věž Staroměstská mostecká dle rytiny z roku 1830 41. — Zeníšek Fr.: Návrh opony 67.

PODOBIZNY, AUTOGRAFY.

Mrštík Vilém 299. — Němcové Boženy autograf 227.

OBSAH MIMOŘÁDNÉHO ČÍSLA MÁJE, VĚNOVANÉHO PAMÁTCE JAR. VRCHLICKÉHO.

Ant. Klášterský: Jar. Vrchlický I. — Adolf Heyduk: Za Jaroslavem Vrchlickým. — Jaromír Borecký: Dotrpěno II. — Fr. Herites *, † — Vladimír Frida: Podzim 1912. IV. — A. Sova: Velikému básníku za hrob. — Dopis oěmeckého básníka. — Hugo Salus: Ve zbroji. V. — Beneš Grünwald: Mistrovi. — Friedrich Adler: Jaroslavu Vrchlickému. — Dr. Jiří Guth: Zemřel král, VI. — Antonín Pikhart: „To byl Vrchlický!" — F. S. Holeček: V Elisiu. — Z Vrchlického „Zambereckých zvonů." VII. — Fr. Ad. Šubert. *, * — J. H. Litteris et artibus. VIII. — Doc. Dr. D. Panýrek: Před katastrofou. X. — Dr. J. Štolba: Poslední literární práce Jaroslava Vrchlického XII. — Bedřich Šaloun * * XVI. — Poslední básně Jaroslava Vrchlického: Mladému skladateli. — Že kvetl bez. — Píseň. — Mořská tiš. — V sněhu. — Ballada o sani. — Ballada o vlkodlaku. — Ballada o harpyjích. — Ballada pro domo sua (autograf). XVII. — XX. — J. H. Jaroslava Vrchlického poslední básně XXI. — Fr. L. Hovorka: Vrchlický a Poláci XXII. — Dr. Bořivoj Prusík: Poprvé a — naposled XXIV. — Jos. M. Hovorka: Můj největší hřích. — Zdeněk Knittl: Sonet smíru XXV. — Bohumil Brodský * * XXVI. — J. H. Černá rouška XXVII. — Viktor Hánek: Před smrtí Majestátem. — J. J. Košek: Lidská epopeje XXXI. — K. Semerádova: V Slatiňanském parku. — J. H. Jaroslav Vrchlický o přátelích. — J. H. Můj ctitel a znalec porculanu. XXXIII. — Jaroslav Vrchlický XXXIV. — Podobizna Jaroslava Vrchlického. XXXV. — Poprsí Jaroslava Vrchlického. — Ant. Klášterský * * XXXVI.

ILLUSTRACE: Lad. Šaloun: Poprsí Jar. Vrchlického. Na obálce. — Podobizna Jaroslava Vrchlického III. — Podobizna matky Jaroslava Vrchlického. VII. — Z pracovny Jaroslava Vrchlického XIV. XV. XXVII. — Autograf Jaroslava Vrchlického. XX. XXI. — Stůl, u něhož napsal J. Vrchlický poslední básně XXIII. — Dům v Praze, v němž bydlil Jar. Vrchlický. XXXII. — Jar. Vrchlický s rodinou ve Veltrusích. XXXV. — Jar. Vrchlický v Opatii. XXXVI.

MÁJ R. X.
ČÍSLO 1.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

I.

Studentu Porazilovi nešel strýček Hadam z hlavy. Proč ho zatkli četníci? Kam ho vedou? Proč mu ruce spoutali? Proč hned dva s ním jdou? Ty otázky pobízely pružné nohy jeho k většímu spěchu. Proběhl Dražinovem ještě za šera, ale když se blížil k Hoře, to už „černá paní“ — noc — vystoupila z lesů a údolí, na nebi zažehla miriady hvězd, v příbytcích lidských blikavé lampičky a louče, nad močály a rybníky bludná „světlíčka“. Vítr se stišil, tma pohltila lesy, hory, pole i luka, a jen kontury holých stromů, jimiž silnice byla lemována, vítaly svými bizarními tvary mladého studenta. Strach na něho padal, nevyslovitelná úzkost se ho zmocňovala, necítil mrazivý chlad noci, naopak hojný pot vyrážel mu na čele, z pootevřených úst valila se mu bělavá pára jak prudce dýchal. „Čeho se vlastně bojím? Proč tak utíkám?“ říkal si v duchu — „tisíckrát a vícekrát ještě jsem tudy šel, každou křovinku a kamínek tu kolem znám,“ plaše pohlédl stranou k pískovému lomu v Hoře těsně u silnice a pomyslil si „hle, ani cikáni tu netáboří, abych těch se lekal a přece mi srdce tluče jako splašené“. Nic mu ty vnitřní domluvy jeho neprospěly. Prudce jako srnec vyběhl nahoru ke kříži a rovinkou upaloval k Trhanovské silnici. Nad Klenčím na stráni jako vatra plál dále veliký oheň. K němu stále upíral zvědavé oči. „Na naší loučce v lese pálí ten oheň. Ale kdo ho pálí? A proč ho pálí?“ Teď patrně čerstvé dříví přiložili. Sloup jisker pomísený dýmem vyvalil se na kytice rudých plamenů, ty na chvíli jakoby pohasly, ale hned v zápětí vyšlehly do větší ještě výše, podobny taseným mečům ohnivým, jimiž neviditelná ruka hrozí a mává . . . .

Pod samým Klenčím dohnal babku. Haniškovic Katličku poznal po vůni. Šla z Trhanovského pivovaru a kvasnice nesla v putně na zádech i ve hrnčeném ucháči v ruce, aby stačily celému Klenčí do posvícenských koláčů.

„Poslouchejte, teta,“ udeřil na ni hned student, „co pak udělal strýc Hadam, že ho četníci vedou. Potkal jsem je za městem.“

„Ha to si ty? Nechčasnej chlapče, hani sem tě hned poznát nemohla. Tak ty tera eště nic nevíš?“

„Nevím, povězte rychle, co se stalo?“ prudce rozkazoval Porazil a srdce svíralo se mu úzkostí. Ach, jistě nějakou strašnou novinu teď uslyší — ale už aby slyšel, aby se mu ulevilo, napjetí aby povolilo . . .

„Dovedět se to mušíš tak jako tak, nelekej se jenom — tátu tě dnes ráno strejček Hadam zabil.“

„Našeho tátu? To není možná“ — a před očima mihl se mu otec, veliký, silný o celou hlavu větší než je strýc Hadam, zdravý a usměvavý, jak ho ráno po páté hodině viděl, když mu přál k svátku, který dnes slavil. „I ty máš svátek,“ slyšel znovu jeho hlas, „rád bych tě dal něco vázanýho, hale nemám, chlapče, nemám, — nu haž budu mít, vynahradím tě to . . .“

„Ja pa to není možný, — sama sem ho na vlastní voči viděla, leží tám ve vašom lese zabitej, vartujou hu něho ha voheň pálí,“ bránila se Katl.

„A hořejších strýc že ho zabil povídáte?“ jakoby hluchý byl, znavu otázal se Martin.

„Vet, věřit tomu nemůžeš, hale pravdu pravdoucí pravím, jako Kain Ábela tak ho rejčem skolil na louce.“

Víc se student neptal a neslyšel. Uvěřil už. Přeskočil příkop silnice a přes všecko zamířil tmou tam

k tomu ohni hořícímu v černem lese za duši jeho mrtvého otce. Okolo humen běžel ostrým klusem do kopce. Když přiběhl k jejich sadu, vzal z podpaží balíček knih černým koženým páskem stažených a přehodil je přes plot. Cítil, jakoby se mu ulehčilo. Obě ruce měl teď volné a v běhu jako křídly se jimi rozháněl. Cesta necesta k lesu rovně přes všecko běžel, na kamení a příkopy, na meze a křoví nemyslil a přece dobře a jistě běžel. Jako za bílého dne tak pudem veden přeskočil teď i vysoký příkop a octl se v lese, kde teprve se zastavil. Dech mu docházel i mnohem větší tma ho zastavila. Nemohl dále. Opřel se o kmen, s čela utřel si pot a strach ho přepadl. Bál se tmy a lesa, zrádného v noci lesa, ve kterém často nevědomky překročí chodec ‚bludný kořen' a Bůh mu buď potom milostiv! Až sem jej vedl oheň, jeho světelná zář — ale teď les ho pohltil, tma udusila — jak pak cestu k němu najde . . .

Srdce hlasitě mu bije, v uších rozprouděná krev mu ještě šelestí, ale dechu i sil už znovu nabývá. Co to? Sluch ho snad klame? Zdá se mu, že tichem noci i lesa zaznívá vzdálený, tlumený zpěv. Ne, mýlí se, sluch ho klame, je rozčilen, vzrušen — les ho šálí. — —

A přece se nemýlí! Skrze kmeny stromů prodírá se k němu smutná a vážná píseň . . Slovům nelze rozumět, ale nápěv je mu známý. „Ach, Bože," rozbřesklo se mu náhle v hlavě, „to tátovi zpívají a modlí se u něho" a už beze strachu vykročil. Ten zpěv vedl ho k mrtvému otci. Za každým krokem sílil, mohutněl, už mužské hlasy od ženských rozeznával, už i jednotlivým slovům, ba celým veršům rozuměl, zápach kouře a vůni smolného dřeva ucítil, konečně zář tmou prokmitla, ztratila se, znovu hned a určitěji už vystoupila, nahý oheň zaplál, to les se rozstupoval a student poznal, že se blíží k jejich loučce. Slyší zpívat:

„Pot dušičko vyvolená,
drahou krví vykoupená,
ejhle nebe vorevřený,
tobě místo připravený . ."

Každému slovu rozumí, ženy zachuchlané do těžkých vlňáků nemůže poznat, do tváře jim nevidí, ale za to muži stojí, sedí i klečí tu s hlavou obnaženou, oheň ozařuje jejich oholené, jako z bronzu vytepané obličeje — Mráze, Pálusa, Krutinu, Dadejska, Karbánka, Mýdláka, Podestáta, Bolfíka, Konráda vidí a před nimi u samých plamenů Krysla zpěváka.

„dyž přide k soudu Kristus Pán,
kerejž tu bul hukřižován"

počíná se nová píseň — leč student Martin ji neslyší, zástup lidí nevidí, vytřeštěným zrakem hledí pouze na bílé, málo vzduté prostěradlo, jež jako kupka sněhu na zelené trávě leží. Srdce se mu svírá, mráz jím proběhl až zuby mu zacvakaly, dusí se, jakoby ho někdo škrtil — jen oči mu hoří, zdá se mu, že vidí pod prostěradlem vyčuhovat boty nebo dřeváky, podkůvky že se na nich lesknou — ano — jistě tam pod tím plátnem leží jeho zabitý otec . . .

Všecka srdnatost Martina-studenta opouští, cítí jak nohy se pod ním chvějí, v kolenách lámou, strach ba děs ho přepadá. Teď u samého cíle pozbývá odvahy učinit těch několik kroků, jež ho od otce dělí, takovou bázeň cítí v srdci, že kdyby mohl, hned by se obrátil a domů by utekl. Síly jeho však jsou vyčerpány, stojí o strom opřený, hnout se nemůže a také nehne. Počká tu v úkrytu, až si odpočine, dechu a sil nabere a vrátí se raději pak k matce, na kterou si ve zmatku ani nevzpomněl. Hlasitý štěkot v tom přetrhl sborový zpěv a huňatý pes z kola upaloval k lesu. To Dunáj první navětřil Porazilovic studenta a běžel mu naproti; přitiskl se k němu, ruce mu lízal, vyskakoval na něho, v kruzích ho obíhal a radostně kňučel. „Cák si vede ten pes?" tázali se zadnější a zvědavě otáčeli hlavy od ohně k černému, tmavému lesu. Dunáj už se vrací ale ne sám. Vede někoho a koho? Aha, už ho poznávají, „Porazilouc študent je to," šeptají si a tichnou zvědavi, jaké bude shledání syna s otcem. Martin necítí se však více sám a opuštěn, hle pes Dunáj ho posílil i potěšil, kráčí za ním směle a odhodlaně. „Vitáme tě." — „Potěš tě Pámbů." — „To se stálo, co?" laskavým slovem hned jak došel, vítají ho sousedé, rozestupují se, k samému ohni do prostřed ho pouští. Jako hrob až dosud mlčí syn, nepozdravuje, neodpovídá — ale jak se mu zabělalo prostěradlo před očima, „ach táto, můj táto zlatej," nevědomky vykřikl a jako bodnut skočil ku předu. Četník ho zachytil. „Halt, pane študent," povídá mu měkce, ale rozhodně, „tám nesmějí, dokud nepřijde z města komisi". —

Pokračování.

ZLOVĚSTNÝ SÝC.

Své pohádky les hvězdné noci šepce,
mně myšlénky se při nich vlní v lebce,
a ňadry prchlá vzpomínka zas kráčí
a v tvář mně zří a mně je při tom k pláči.

Snad přišla's rozloučit se s dávným druhem
jenž chodil s tebou ondy zkvetlým luhem,
leč tenkrát pohádka jsi byla zlatá,
teď vlekneš se jak v těžká pouta jatá.

Má duše líbá onu cestu luční,
kde ptáci však, tví průvodcové zvuční,
kde chůze tvoje ladné polovzlety,
jíž šla jsi dřív a neshýbla ni květy?

Kde květy ty, žel hněvem zašlápnuty,
tvé vzletné nohy v těžká pouta vkuty,
tvá sličná tvář i moje tvář je sina —
a v houští za námi lká meluzina.

A na hruď vzpomínka mi hlavu kladla . . .
Za černé lesy zlatá hvězda spadla,
a z houští hvozdu po daleké nivě
sýc probuzený zalkal úpěnlivě!

ADOLF HEYDUK.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

I.

Za časného rána počátkem srpna zněly Karlovarskými ulicemi hlasité kročeje chodců s bílými kofliky na útlých řemínčích.

Jediná drožka klusala za obvod města, metaři ospale šustěli koštaty, roznášeč pečiva s košíkem na hlavě vykročil s hvizdotem z domu, pradlena mihla se s bílým uzlíkem dlouhou ulicí, ale ostatní Karlovy Vary spaly.

Jen hosté jako na povel začali se trousiti ke zřídlům.

Mostem nad prudce kypící Teplou pospíchal prokvetlý, asi pětatřicetiletý muž s uvadlou pletí, zimomřivě se krče do svého svrchníku před ranním, dosud neteplým ovzduším. Běžel zrovna ke Mlýnskému zřídlu.

Byl jeden z prvých příchozích a chvatně podal svůj plochý skleněný pohárek nedokrevnému děvčeti v černém úboru s bílou zástěrkou a černou holubičkou v havraních vlasech. Ta podala pohár níže stojící družce, jež načerpala vody a podala třetí. Majitel poháru obešel zábradlí a na druhé straně jej vyzvedl. Teplá pára zakouřila nad pohárem a rozprchla se studeným ránem.

Muž srkl ústy teplého zřídla a vešel do kolonády.

Ranní chlad províval téměř prázdným prostorem s řadami štíhlých korintských sloupů. Jen polský žid v zamaštěném kaftaně srkal ze svého kofliku a zrovna, aby neztrácel času, odbrukoval svou ranní modlitbu. Starý suchoučký kněz těžkým krokem postupoval naproti němu, vychýlil koflík a chladně přešel okolo žida. A na sedadle seděl muž s citronově zbarvenou pletí a lačně podával k ústům bílý svůj pohárek s chladnoucím zřídlem.

Muž, který právě vešel do kolonády jmenoval se Albert Horský! Byl hudebním učitelem v menším moravském městě.

Vstoupiv, přecházel volným pohybem kolonádou vzpomínaje si, s jakou vážností stál asi před týdnem u těchto teplých, zázračných pramenů a jak vroucně a toužebně přisunul ke rtům prvý pohár onoho zdroje, který mu sliboval úlevu v dlouhých těžkostech, jež se v něm shrnuly následkem duševních přetížení a nedostatku pohybu. Připomínal si, jak dávno za let chlapeckých stál s podobným pocitem u hostýnského pramene, kam přišel na pout s matkou. Oba ty okamžiky se v něm setkaly. Jakási skoro nábožná předtucha plnila jeho duši a skoro cele ji ovládla.

Šeré sloupoví kolonády zvolna se oživovalo hostmi. Různojazyčný hovor se míchal, pozdravy známých se opětovaly, u zřídla rostla řada příchozích, kteří se stavěli jeden za druhého beze všech

privilegií stavů a hodností a po řadě podávali své poháry obsluhujícím děvčatům u zdroje. Horský procházel kolonádou, pozoruje náhle pustnoucí massu. Směsice obleků, tváří a těl splývala mu v barevné skvrny. Měl pohled zamžený, hlavu zolovělou a smysly otupeny. Všecek jeho život soustřeďoval se dovnitř k jakémus bolavému uzlu, jejž tady léčil. Časné vstávání, vybočení z obvyklého způsobu života a znavující chůze jej tak oslabovaly, že časem sotva se vlekl. A tak mu mnono, co by byl jindy jasně a zřetelně chápal, unikalo a rozprchávalo se bez jasného uvědomění.

Karlovy Vary byly pro něho nenadálým objevem

Hned jak vystoupil z vagonu buštěhradské dráhy, rozlehla se před ním zelená návrší, plna rozsetých vill, které mu připadaly jako perníkové chaloupky ze starých pohádek. Snil o klidu v těch lesy zadýchaných příbytcích, ale když s omnibusem vjel dále doprostřed kotliny, rázem ho oblila vlna velkoměstského živlu svým příbojem a jako mrtvá tečka ztrácela se mu v mysli představa malého města, kde žil bezmála dvacet let své tiché a nerušené dni v odlehlé ulici s patriarchálním obyvatelstvem, jehožto celý den otáčel se klopotně okolo potřeb všedního života.

A v pravdě zde shledal dvojí tepnu: jedna tloukla touhou po zdraví a druhá bila horečnou žádostí po požitcích.

Kolonáda se pomalu plnila cizinci, ale větší část hostů se soustřeďovala u zřídla. Každý jakoby chvátal, aby si odbyl příkaznou povinnost, jíž diktovala choroba a zbytek strávil mimo ten každodenní, znavující ruch u zřídel.

Horský maně utkvíval na masse, jdoucí ve volném tempu, jaké si tady všichni osvojili, ke zřídlu. Rozeznával tu různé, odlišné tváře, z nichž každá nesla svou vlastní pečet osobitého výrazu. Procházeli tu lidé sehnáni z kulturní Evropy i ze vzdálených zámoří. Z jejich fysiognomií určoval Horský jejich kmenovou příslušnost a tím se bavil.

Dopiv svůj pohár, obrátil se na konci už přeplněné kolonády.

V tom ozvaly se zvuky lázeňské hudby. Nesplývavé, jakoby dosud nedospané zvuky starého německého chorálu rozlily se z klenuté, do zdi vražené estrády. Přísná, kantorská skladba plynula ve volném letu kolonádou, nestrhujíc nikterak srdce Horského.

Postál okamžik na místě a naslouchal zvukům, ale někdo jej ze zadu nutil do chůze. Pokročil a jako v zasnění patřil na paprsek, jenž bleskovitě vyšlehl z modravé terassy horstva a zářivě rozsvítil mžící prach v kolonádě.

Zatím už řada hostí se protáhla do dálky jako šíj plaza s nekonečnými obratly a zdlouhavým tempem pohybovala se liknavě ku předu. Horský vstoupil do ní jako poslední článek.

A všecka ta massa, jak ji sem náhoda svála, stoupala v zářících paprscích letního slunce volně a přece žádoucně k blahodárným pramenům zdraví . . .

II.

Odpoledne se počasí zkalilo.

Oblaka posledního léta líně se vlekla nad karlovarskou těsninou a časem skrápěla dolů řídký déšť, jenž zastuzoval povětří.

Horský v lehkém svém svrchníku pospíchal k Poštovnímu dvoru, zahradní restauraci za městem, kde každý pátek byly dávány symfonické koncerty.

Na dnešek byla ohlášena Beethovenova třetí symfonie.

Horský se klonil v obdivu před tímto nesmírným duchem, jenž rozehrával tajemné struny duše svým nezdolatelným uměním. K vůli tomuto dílu si odřekl i předepsaný odpolední koflík, jen aby nepropásl, co se nemohlo naskytnout v jeho zapadlém působišti, kde nebylo smyslu pro tyto závratné studny beethovenovské inspirace.

Veliká skladba lákala hosty k Poštovnímu dvoru.

Starou loukou, bazarem s nejbohatšími krámy, spěchaly zástupy v nepřetržitém proudu a Horský, nesen týmž proudem, pospíchal, aby ulovil vhodné místo, odkud by mohl plně a zřetelně vnímat veliké dílo.

Vpadl zadýchán do zahradního sadu, koupil za korunu vstupenku, ale dva sály naproti sobě už byly přeplněny a rovněž sedadla mezi nimi pod rozložitými, starými kaštany už byla obsazena.

Téměř náhodou ulovil prázdnou židli naproti sálu, odkud se neslo stlumené ladění nástrojů.

Nehezká, ploskoprsá a pihovitá sklepnice postavila se před něj. Bylo mu nepříjemno mysliti za této chvíle na jiné požitky, a proto skoro nevrle požádal za mléko.

Pokračování.

OSAMOCENÍ.

V shonu davů, v lidstva vření
náhle cítíš osamění,
náhle ptáš se: Co tu chceš?
Kam se řítíš a kam jdeš?

Toužíš uniknouti všemu.
Pohlédni v dno srdci svému,
a dav — tříšť vzdálených ech,
klidný jsi v těch zastupech.

Co to bylo? Smrt snad sáhla
po tobě, by hloub tě stáhla?
Přelud chvilky — či snad stín
Věčnosti to ze hlubin?

Přešlo to — svět tone v jase,
dav dál v tísni mnohohlase
vře, ty klidně projdeš jím
se svým jak on tajemstvím.

Projdeš, o samotě doma
přec ti záchvěv pohne rtoma,
slabost chvíle — však ten stín
co chtěl věčna ze hlubin?

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.
PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

I.

Za rozmluvy obrácena řeč k zvláštnostem místních názvů. Známý právě se byl vrátil z cesty. Bylo mu nápadno, jak zřídka v názvu přiléhá význam slova ku poměrům místa. Tak posledně mu to kmitlo hlavou na Ženevském jezeře. Mezi Montreux a Villeneuve, poblíž známého z Byronovy básně zámku Chillonu, je nepatrné místečko, Grand-Champ.

— Jak se tu vzalo to jméno? Břeh je srázný, skoro strmý. Sotva úzká silnice táhne se kolem jezera. A hle! Grand-Champ = šíré pole! Kde tu jaký důvod pro takový název?

— Nic zvláštního! Tak bývá s názvy míst také jinde. Hodí se málo k okolnostem. Nebo docela se nehodí. Co znamenají u Prahy jména známých vesnic: Mokropsy, Hostivaře, Hrdlořezy? Bláznovská jména. Nelze přece takové názvy doopravdy vykládat!

— A přece každé slovo přišlo nějak na svět, mělo kdysi svoji příčinu, svůj podnět, svůj smysl . . Jaký asi?

— A mělo arci svůj původní zvuk a tvar!

— Či se tvary názvů mění?

— Jak by se neměnily! Všecko v přírodě podléhá zákonu změny. Také názvy míst časem dojista se měnily. Aspoň dokud nebyly ustáleny písmem. Dnes arci jméno chráněno je i zákonem. Druhdy však tvar slova libovolně se válel po jazyku lidu. A v živém toku mluvy název upravoval mimoděk své tvary jako oblázek v potoce. Totéž slovo během věků na různých místech a v různých končinách tím způsobem docela odchylného zvuku i tvaru nabylo.

— Jak to možno jistit?

— Srovnáním velkého množství ukázek vysvítá zjev. Tvary zřetelně se kupí v určité typy. Mokrovce, Mokrovice, Mokřiny, Mrkvice, Mrkovy, Mrákovy, Mrákovice, Markovice a pod. ukazují k témuž typu. Původně název mokrého místa. Během času odpadla potřeba, přihlížeti ku povaze půdy. Snad se i povaha půdy změnila, půda dávno vyschla, zbylo jméno, holá slupka. Neustáleno písmem, ledabyle vyslovováno, všelijak se utvářelo na různých místech. Někde říkají teď Mokrousy, jinde

Mokrovousy, někde Markovice, jinde Mrhalovice a zde konečně — Mokropsy . . .

— Snad přezdívkou?

— Možná. Snad také jen bezděky. Nejzajímavější obdoby zvuku se najdou, kde oblasti různých jazyků se stýkají. Naše poněmčené kraje jsou klassická půda pro takové přezvuky. Na české straně říkají Kozobrda, Kosobrda, Kozorady či Kocerady, německé mluvidlo upravilo si název na Götschenroda, jinde na Gossenreuth ne-li dokonce na „Käs und Brod" nebo — Katzenbraten. Jméno vyslovují sta let, nic při něm nemyslí. Zvykli mu, nikomu není nápadno. Mají za to, že tak slulo místo hned od počátku světa.

— A že bývalo vždy německé!

— Nebo francouzské, italské, i jakékoliv. My také nic nemyslíme při našich Vystrkovech nebo Nouzovech nebo Přemýšleních.

— Což zjev se vyskytuje i v cizině?

— Jsou typy, které se táhnou zřetelně vší Evropou, od konce do konce. Od západních Bretagní a Britanií, Verdunů a Vertignů, Veron a Vieronů přes německé Bardy a Wredy, Werdeny a Wörthy, Berny, Brunny, Braueny, Fraueny až do našich Brd a Vrd, Brn a Vrn — jediný společný řád zdá se vládnouti místním názvům od Pyrenejí až do Kavkazu.

— Jaký řád?

— Rád — typů.

— Je-li zjev tak jistý?

— Množství dokladů je přílišné.

— Co značí typy?

— Někdy zdá se význam vystupovati dosti zřetelně, jindy vypadá zkalen, rozmarně změten, zkroucen. Někdy jeví se docela zastřen a ztemněn. Co kdysi mohly as vyjadřovati názvy Poděbrady, Pardubice, Olomúc atd. je nám Čechům dnes už tak nejasno jako Němcům jejich názvy Paderborn, Barderup, Barntrup, Bartovick nebo Hollamunds, Románům jejich Ponderoide, Pontevendra, Pordenone, Ollomont atd. Naše Pročevily nám dnes místně tak málo vysvětlují jako Němcům nějaké Kretschenbühl nebo Francouzům Froschvilliers. Leda příbuznost — typu bije do očí.

— A Grand-Champ?

— Má co do typu nejširší příbuzenstvo. Na románské straně množství Granges-ů, Granchettů, Grandsonů, Grandsac-ů, Grand-Jeanů, Grand-Chienů a pod. souvisí typem s německými Gradscheiny, Radsteiny, Grassteiny, Radschiny, Ratschny a táhne se německým krajem až do přímého sousedstva našich Račan, Radešan, Hradešan, Hradešínů, Radešínů i Hradčan.

— Grand-Champ ve Švýcarsku a naše Hradčany? není-li srovnání trochu smělé?

— Naše Hradčany mluví k nám, pravda, zcela historickým významem. Francouzské Grand-Champ jako německé Grassstein je holý zvuk, ale typ je nesporně týž.

— Hříčka náhody!

— Jde-li však náhod do set a tisíců? A jestli shoda případů ukazuje dokonce i k jisté souvislosti idejné, soustavné, takřka organické?

— Na příklad?

— Jestli ty Grand-Champy, Grassstein a tak dále ukazují nápadně a souhlasně k místům takových vlastností, že tam kdysi mohla bývat či snad dle zachovaných stop skutečně bývala — hradiště, hrady, hradčany . . . .?

— Zajímavo zajisté. Leč vědecky nelze věc přece brát do opravdy.

— Proč by ne?

— Protože v Německu, ve Francii a dále nikdy žádní Čechové neseděli, aby tu byli zakládali svoje — hradiště.

— Ne-li Čechové, snad nějaký kmen Čechům národně blízký . . . .?

— Ani žádní Slované!

— Kdo to praví?

— Někdo velmi rozhodující. Sama V ě d a.

— Snad se Věda mýlí? Všickni jsme tak omylni.

— Člověk je omylný. Ten onen vědec může se mýlit. V ě d a se nemýlí. Je příliš rozvážná, obezřelá, chladnokrevná. Věda nic netvrdí, co nemůže dokázat.

— A dokázala-li Věda, co tvrdí? Je-li opravdu dokázáno, že Slované n i k d y na Západě neseděli?

— Není pochyby, Věda má své důkazy pohotově. Sám nejsem odborník. Nemám na to času. Jste-li však zvědav, obratte se s důvěrou k Vědě. Jistě vás poučí . . .

Tak se rozmluva obrátila. Nebylo dále čeho namítati. Poklonili jste se v duchu. Je vskutku především třeba, obeznámit se blíže se vším, co věda učí.

A s tím pevným úmyslem jste se známému poroučeli.

Pokračování.

AMARYLLIS.

ARABESKA OD FRANTIŠKA HERITESA.

Některá města zvláště se vyznamenávají květinovou zdobou svých domů. Nejen balkóny a římsy nad obchodními výklady tonou v pestré záplavě květin; nespatříme tu ani střízlivě smutných oken škol, kasáren a úředních budov. Též u nás, i v menších městech našich dnes už hojně, aspoň kde se bydlí, všude z oken hlásají květiny vkus pěstitelů svých.

Bývají to zejména jednotlivé ulice, jimiž kráčíme jako zahradou, z obou stran kynou nám a nás pozdravují úsměvy svými nádherné i něžné dítky květeny. A tu, ku podivu, z pravidla se potkáváme se zálibou pro ten neb onen druh květinové říše, tak že na příklad sněžného poháru kolokasie jediné téměř okno nepostrádá, nebo rhododendon, růže sibiřská zde v zapadlém maloměstském zákoutí vztyčila své královské žezlo, anebo passiflora se znaky Kristova umučení ve svých květech, ovládla vítězně a z celé řady oken za sebou upírá k nám zasmušilé pohledy své.

„Zde zase amaryllis," na tyto myšlenky hlasitě pronesené navazoval starý pán, který se mne po příchodu do malého městečka v jižních Čechách zmocnil a na krok se ode mne po celý čas mého pobytu nehnul.

„Ano, opravdu, je to amaryllis," řekl jsem. „Amaryllis formosissima."

Krásné červené zvony její, jak jsme kráčeli nepatrnou uličkou z města vedoucí, se všech stran jako pozdravem mně tu vyzváněly.

„Veselý květ," pronesl jsem — „sluncem smějící se květ, v kterém však přece jen jakoby z jeho jména spočívalo cosi trpkého."

„A bylo též v ní," pravil starý pán. „Bylo v ní tolik trpkosti životní, hořkosti bolestné, ačkoli se její tvář zdála vždy usmívati, smáti se takovým neskrývaným, srdečným smíchem, takovým milým, drahým smíchem — jako ta květina, kterou si snad právě proto tak zamilovala" — —

Zastavil jsem se s pohledem, v kterém spočívala němá otázka: „O kom mluvíte?" — —

„Amaryllis!" starý pán pronesl jaksi zádumčivě. „Říkali jsme jí tak. Ano, tak jsme ji pojmenovali — tu, která tuto exotickou květinu sem k nám do města přinesla, jež do té doby ji neznalo, ani zdání, ani potuchy nemělo o existenci této africké krásky."

„Amaryllis" — zašeptal starý pán něžně, jako vyslovujeme jméno kohosi nám drahého a nezapomenutelného. „Měla docela všední jméno, prabyčejné, prázdné jméno," řekl po chvíli. „Nezáleží na tom jaké, snad jsem ho také už zapomněl. Mezi námi, mládeží tehdejší, slula jen Amaryllis."

„Vypravujte!" povzbudil jsem.

„Není mnoho co vypravovat," promluvil starý pán chladně a odměřeně, jak si byl životními zkušenostmi patrně navykl vůbec mluviti a ve chvílích nestřežených jenom, že vybočoval do jakési nezakryté a sdílné až vřelosti, jako učinil před chvílí. „Přišla sem, do našeho města z nenadání, nikým neohlášena, ani nevolána, ani neočekávaná, sama, cizí docela, každému a všem. Dělala dojem bytosti, která se odněkud utekla a hledala přístav pro nové zakotvení. Ohlásila vyučování jazyku francouzskému."

„Tedy učitelka," řekl jsem.

„Jenom že neměla u nás hrubě koho učit," poznamenal starý pán mrazivě střízlivým způsobem, s nádechem ironie. „Německy, to ano, to by bylo ještě šlo. To se pokládalo za dobré, aby slečinky uměly a mohly si vzít jednou úředníka, dokonce snad, bude-li štěstí přát a k tomu bude také na kauci, i důstojníka. Jiného však nemělo město potřeby a nabídku zodpovědělo zapnutým mlčením, ano pošklebkem, ne-li i pohrdáním."

„Tedy se té dámě špatně vedlo?" vložil jsem otázku.

„Velmi," starý pán přisvědčil. „Bylo jí hodně zle, krušně."

„Několik nás mladých lidí," pokračoval po malé pomlčce, „seskupilo se a vzali jsme u ní hodiny. Snad z touhy a žízně po vědění, jako bývá u mládeže, když z čilého života zapadne do mrtvého ovzduší a cítí na sobě, jak začíná tonout svou duší, že někdy násilím se vzchopuje, jako by chtěla mocí se zachrániti — pak, stárnutím, už nečiní ovšem nikdo takových marných pokusů" — —

Starý pán tesklivě povzdychl.

„Snad také a více ještě z lítosti a útrpnosti,"

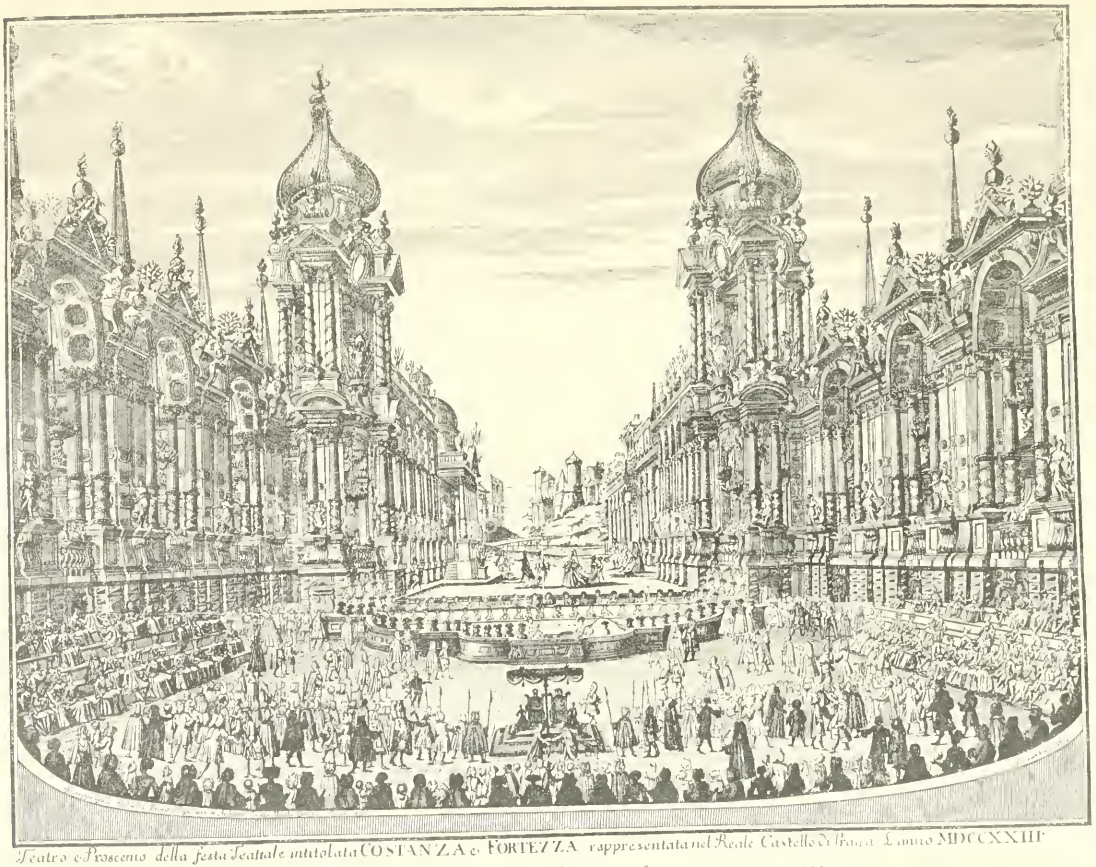

KORUNOVAČNÍ DIVADLO NA KRÁL. HRADČANECH Z ROKU 1723

(Ze sbírky rytin konservátora J. Herajna pro letošní „Výstavu měst".)

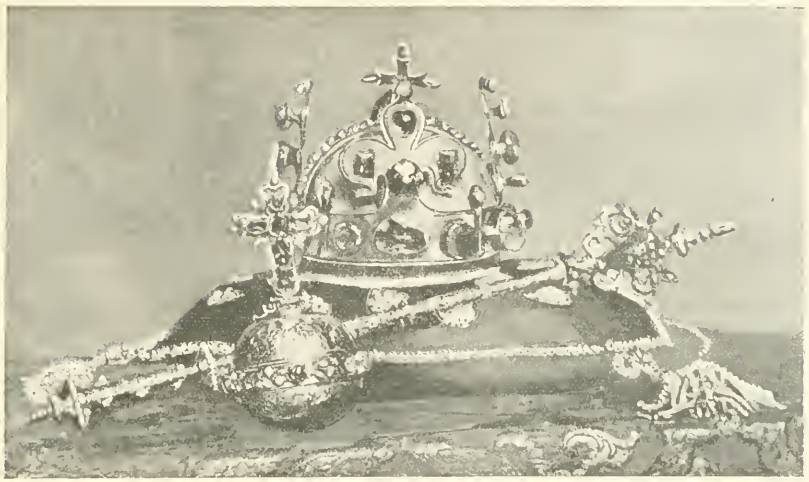

KORUNA SVATOVÁCLAVSKÁ.
Zvětšeno dle vzácné, jediné dosud fotografie z r. 1867.

vykládal dále — „kterou jsme k té cizince pojali“ — —

„Trochu snad i lásky?“ tázal jsem se s úsměvem, škádlivě, abych se bližšího čeho dověděl, vše mne začalo v té příčině zajímat.

„Nevím,“ odpověděl starý pán. „Nemohu mluvit za jiné.“

„Ale za sebe,“ chopil jsem se kurážně uzlu, povzbuzuje ke zpovědi.

„Ano, pravda,“ vyznával stárý pán jaksi kajícně. „Miloval jsem ji velice,“ zahoroval vroucně. „Velice jsem miloval Amaryllis. Jediná byla moje láska a láskou jedinou zůstala celého mého života — —“

Zamlčel se. Mávl rukou, jako by vzpomínky plašil, jež jako včely vyrojily se z jeho duše a kolem šedivé hlavy jeho kroužily.

„Nu — a dále“ — vyzýval jsem zvědavě a nedočkavě vybízel.

„Byl jsem ženat“, pravil starý pán obyčejným tónem konversačním, jakoby nic ho nebolelo při těch slovech. „To víte, jak se takový sňatek snadno utvoří na venku, když zapadne sem mladý a nezkušený člověk, který má svůj určitý plat, má už tak zvané postavení a pokládán je tudíž za vhodnou partii. Tři děti jsem už měl se svou ženou. Ale“ — pojednou ohnivě zvolal starý pán — „byl jsem hotov setřásti všechna pouta . . . Pro ni! Pro Amaryllis! Uprchnouti s ní... Unésti ji kamsi na kraj světa . . .“

„A Amaryllis?“ otázal jsem se nedočkavě. „Co Amaryllis? Neopětovala vaši lásku?“

„Ach, opětovala“, sděloval se smutkem po letech zvířeným v duši jeho. „Milovala mě celým srdcem, celou duší svou, celou svou krásnou, oddanou duší . . .“

„Nemohla se odhodlat vyslyšeti muže, který náležel již jiné“ — napovídal jsem další děj.

„Eh — co si myslíte!“ starý pán mne pohybem odmítavým umlčel. „Není jediné ženy na světě, která by ženu jinou s radostí největší nepokořila svým vítězstvím nad ní — — Ale byly tu děti!“ — —

„Dětem tvým nevezmu otce!“ — rozhodně prohlásila Amaryllis na mé lákající návrhy a na všechny mé úpěnlivé prosby. „Tak špatnou nechci být!“ — —

Starý pán přestal mluviti.

„Dnes, za dnešních poměrů a v dnes panujících názorech, zdá se tohle být staromodní morálkou,“ promluvil po delší chvíli mlčení. „Tak se to však

sběhlo vše tenkrát a nejinak. Já jsem ovšem zuřil, přemlouval i vábil, hněval se a lkal — — což vím už, co všecko jsem vyváděl a tropil. Amaryllis zůstala na svém. Nedala se strhnouti k žádné dobrodružné romantice — —“

„Byl tedy mezi vámi konec?“ řekl jsem.

„Konec!“ potvrdil starý pán. „A vidíte“, připojil — „když tak nyní po letech pohlednu na zbožňující mě děti, které jdou krásnými cestami života a z kterých, nevím, co by se bylo stalo, kdyby nebylo ušlechtilého odřeknutí Amaryllis“ — —

„Ale ona sama? Co bylo dále s ní?“ přerušil jsem starého pána v zvědavosti své, že nemohl ani větu dokončiti. „Co bylo dále s Amaryllis?“ — —

„Co s Amaryllis dále bylo?“ starý pán zdlouha opáčil. „Konversační naše hodiny francouzské za jejího vedení vzaly za své. To víte, jak všecko přišlo. Město se vložilo zkrátka do toho a zachránilo“ — vloženo satiricky — „Sodomu před zkázou“ — —

„Nebezpečné pro ctihodné město cizince“ — vpadl jsem do stejného tónu — „vzat byl jediný pramen příjmů“ — —

„Tak — tak“ — potvrzoval starý pán.

„Jediný zdroj existenční“ — —

„Ano, tak — zcela tak, ano,“ starý pán přisvědčoval.

„Cibulkami ze své amaryllis nemohla se živit“, trpce jsem poznamenal. „A tedy na konec“ — —

„Tak tiše jak přišla do města“ dopověděl starý pán, „zase z města odešla“ — —

„Když byla odnožemi vzácného květu svého podělila sousedy tady v té zapadlé uličce“ — pokusil jsem o náladové zbarvení konce vypravovaného příběhu.

„Tak nějak to asi nepochybně bylo,“ starý pán pravil hladě si zbytky stařeckých šedin ze zadu po lysé téměř lebce. „Sousedé pak darovali každoročně nové cibulky dalším sousedům. A časem se nádherná exotická květina rozmnožila po celé ulici, ano po celém městě, jak můžete se přesvědčiti další obchůzkou. Stala se jaksi odznakem našeho města. A nikdo dnes už neví, jak sem přišla, jak se sem dostala . . . Nikdo dnes neví, ani zdání o tom nemá, po kom a na koho je tu památkou“ . . .

FEUILLETON.

PAŘÍŽ.

PÍŠE DR. D. PANÝREK.

I.

PÍSEŇ PAŘÍŽE.

Přijíždějícímu do Babelu nad Seinou od Německa neb od Belgie již řadu stanic před Paříží blízkost hlavního města ohlašuje se čímsi, co není pouhá subjektivní nálada ze vzrušení, jaká nastává vždy, když nadchází mohutný, otřásající dojem, který si dle četby, ze vzpomínek a z podobných dojmů v jiných hlavních městech synthetisujeme.

Ale to není ještě píseň Paříže. Teprve předměstí pařížská jako vzdálená ozvěna ruchu velkého lidského mraveniště zní a opouštíte-li Paříž, zase vyznívají jako melodie — morendo . . . perdendosi . . . . . .

Vlastní píseň zahude do uší zřetelným tonem teprve, když rychlík vehřměl do velikého nádraží Gare de l'Est, a když opustivše budovu nádražní jako písku zrnko v moři ztratíte se v ulicích obrovského města.

Sic věta hudební, která nás z veliké té symfonie uvítala, nebyla docela nic příjemná . . . byla jednotvárná a neměla do sebe nic pařížského, leda to, že pravou píseň Paříže přehlušila neb aspoň stlumila . . . „Con sordini“ vnikali jsme do složité té hudby — deštové kapky hustého, hrubého lijáku rozpleskávaly se na krytu kočáru a rozletovaly se od kopyt koňů, jaksi hluše napadajících na asfaltovou půdu ulic. Na ulicích nebylo kromě povozů nikoho — liják rozprášil passanty do četných kaváren a obydlí. Ostatně byla neděle, brzy po poledni. Obyvatelstvo, pokud nedlí na venkově, vyjelo si z části na jednodenní nebo polodenní výlet neb odpočívá doma.

Utahání cestou téměř celodenní, uchýlili jsme se do hotelu. Grand hôtel de l'Étna jmenoval se a rozkládá se nedaleko velkých boulevardů v Rue Saint' Anne.

Po krátkém odpočinku a úpravě zevnějšku, ježto zatím přestalo pršeti a nebe se vyjasnilo, s plány v kapse vydáváme se s chotí do ulic v okrsku mně z dřívějších návštěv Paříže známých studovati . . . píseň Paříže.

Hned v prvních krocích zabere zprvu cize a obtížně, později zajímavě, naposled splývavě, že už si neuvědomujete ničeho, jako neslyšíme tikotu hodin nebo jako mlýnská chasa neuvědomuje si klapotu mlýna, středisko sluchové v mozku zvláštní šelest. Skládá se z nesčetných prvků, které vznikající v nesmírném počtu na nesčetných místech, v ulicích, domech, ve vzduchu splývají v jedno, občas vzrušujíce význačným nějakým motivem, jenž zrodí se v bezprostřední blízkosti vaší, na př. sireny automobilu, nebo hádky dvou kočí — naposled však nezměrnou kombinací tonů dávají výslednici podivného znění, v němž ztrácejí se jednotlivosti a všecky nástroje, živé i neživé, všecky hrdla a

jazýčky, všecka kladiva, páky i stroje, mluva, zpěv i nárazy mrtvých těles smísí se v jednotnou větu, kterou nelze nazvati nežli šelestem, jejížto hudební prvky, kdyby byly vyňaty ze šelestu, v němž se ztrácejí, a zpracovány, byly by podivnou hudbou, zcela sic rozdílnou od motivu, kterým končí první akt Charpentierovy Louisy, a který se v dalším ději vrací:

„Paříži . . . . Paříži . . . . Paříži . . . .",

přece však hudebnou, že lze ji nazvati písní.

Bezděky však vzpomíná člověk, jenž slyšel Louisu, v pařížských ulicích, naslouchaje jejímu dechu tu z rána, když prodavači rozvážejí ovoce, zeleninu a jiné potřeby po ulicích, tu z večera ve víru boulevardu, tu v noci na Montmartru neb odpoledne v Elysejských polích, zvláštní svéráznou náladu hudební, příznačnou tomu kterému ději — a na konec dáte za pravdu Charpentierovi, jenž několik těch melodií Paříže zinstrumentoval a populárně předvedl obecenstvu celého světa.

Také svou vůni má Paříž a svoji barvu. A ježto naše smysly přes všecku fysiologii a jeji nauku o specifické energii čidel a příslušných dráždidlech či podnětech dovedou chutnati tony a pocitovati zvuky jako barvy, ocitá se cizinec v Paříži nezrozený v pravém moři dojmů za pouhé procházky ulicí, usedaje na lavičce v parku, hledě do směsice passantů na boulevardu des Italiens, právě všude a vždycky.

A ta píseň Paříže ukolébává vás v sen a první vněm po probuzení je píseň, je řada zvuků, majících tempo a polohu i modulaci, tu jako táhlý, plný steskú, nekonečný popěvek kavkazského domorodého vojska, jedoucího v noci do Dušetu, tu jako skřek hejna havranů, slétajících se nad sebevrahem na kraji lesa, tu jako ukolébavka tichá, doznívající nad nakojeným nemluvnětem, tu jásavá a vítězná jako ze sta hrdel, tu bzučivá jako popěvek dobře naladěného světáka, tu slavnostní a hrdá jako marseillaisa, tu zase vilná, rychle dýchající neb opilá, nesouvislá, ba až šílená, jako v noci na Montmartru.

Chvíli zdá se Vám, že procitli jste na venkově, na vši ve svém domku se zahrádkou, probuzení pískotem mladého psa uvázaného, jenž zní jako chromatická škála v nejvyšších polohách flétny nebo pikoly, sestupující dolů a s krátkými přestávkami se opakující, nebo čtyřzvukem nadutého kohouta, za nějž nabídli jste sousedovi nejvyšší cenu, abyste zakoupivše křiklouna ranního, jenž vás budil ve vašem špatném spaní co jitro, že jste pak už neusnuli, utratiti ho mohli a zajistiti si tak tichý spánek v ranních chvílích, zvykli dlouho do noci seděti . . . V tom ozve se jiná melodie . . . zní jako klapot mlýna, — to přijíždí stichlou nedělní ulicí Faubourg de Saint-Honoré jedním koněm tažený povoz, okovaná kopyta narážejí v pravidelném tempu na dláždění, nyní rychleji, po chvíli, kde ulice poněkud stoupá, pomaleji. K večeru zase míší se do stohlasého repotu společnosti v kavárně „Coq d'Or" přes tu chvíli podivný rozložený trojzvuk, vyluzovaný jakoby z hrdla napilého nebo spitého vášní — poslední ton se protáhne a vezme fortissimo. Je to camelot, jenž prodává po ulicích časopis (denník) La Patrie (čti „lapatrýýýý". . .). Málokdo kupuje, a sou je tak malý peníz, dlužno se přičiniti, aby člověk hoduě prodal, vždyt neprodané exempláře mu snad zbudou a na jednom čísle má chudobný camelot jen nějaký centime, třebas prodává noviny i žena i dcera i dva synové, z nichž druhý, mladší, sotva dětským střevíčkům odrostl.

Někdy naskytnete se — nemluvím o opeře a koncertech — k pouličnímu výjevu, jenž je hudbou či písní v obyčejném slova smyslu. Je to kuplet. V postranní ulici zastaví se zpěvák, třebas tenorista dosti lahodného zvuku a zazpívá sloku s refrainem za průvodu houslí nebo kytary. Struny se chvějí a pláčí, brnkavý refrain, jenž se několikráte vrací, vybízí k průvodu, k němuž přizvukuje obecenstvo, jehož se hned vůkol nastavěla tlupa, domovník, jenž právě cídil kliku vrat v podvečer, učednice modistky, vlekoucí široký, skoro větší než je sama, cartan, dva veselí studenti, kteří právě znepokojovali holčinku, která si od nich nic neslibuje a nevrle odbývá jejich dotěrné návrhy, nějaký malíř, jenž obývá atelier ve střeše protějšího domu a právě seběhl, aby si zakoupil nějaký kus masa neb jiného sousta v nejbližším obchodě, my dva cizinci, kterým je podobný výjev vzácný, (má chot ještě neslyšela pěti kuplety po ulici a mně se dávno ty výjevy vykouřily z hlavy). . . Mezitím co analysujete náhlou skupinu málo naslouchajíce textu, jenž je vždy sentimentální a vždy zamilovaný, poslední sloka dopěna, nahodili posluchači někteří koupi si píseň, kterou za několik sou zpěvák prodává — jiní rozprchnou se jako hejno vrabců před hrčícím vozem — ulice je zase prázdná, zpěvák a jeho hudebníci (někdy zpěvák sám sebe doprovází) rozbili tábor v některé blízké ulici, odkudž sem zaléhá jen některý živější úryvek zpěvu, aby pokračovali ve svém zaměstnání tak dlouho, pokud nemají dosti na útratu tohoto večera a příštího dne, kdy třebas bude pršet a zisk bude hubený . . . Také kus této písně . . .

Sic zahrála do písně Paříže nadpozemská mocnost několikráte minulého léta svým mohutným chorálem z dálky se blížících bouřek, jež se denně skoro dostavovaly, krátce postříkaly a svlažily Paříž, aby zase daly slunci usmáti se na vymytou, osvěženou metropoli francouzského národa. V tom požívavém, dětsky veselém městě však bouřka neznamenala nic víc nežli hřmění blížícího se rychliku, nic víc nežli rachocení podzemní dráhy Metropolitainu.

V některých zvláště živých čtvrtích Paříže, na př. v boulevardech nebo na Elysejských polích, hlavní silnici Tuilleriі dodávaly automobily soukromé i nájemné písni Paříže převládající barvy svými bolestnými, skomíravými výstrahami trubek, krátce jednotonově se ohlašujících, někdy však na se upozorňujících několika tóny cadenzy jakési. V tom ohlušujícím hluku stohlasém, v němž jednotlivé složky chvilemi nerozeznáváme a vlastního slova neslyšíme, těžko se zvyká cizinci, zvyklému tichu zapadlé ulice maloměstské. Za to obyvatel živé třídy pražské, kterou co chvíli hučí elektrika, dávajíc zvuky zvonu znamení k odjezdu ze stanice, vnímaje nad to přes tu chvíli pokřik vozků, hádky nádenníků, vlekoucích těžké voziky do výše, přesídliv na čas do Paříže, znamená jen o málo hlasitější zvuk, jen občas hlasnější, když vnoříse do ulic zvláště živých.

Píseň Paříže zní celá staletí, občasně fortissimo, jako za dob Communy, jindy maestoso, jako ve dnech slavnosti lidových, neb allegro, za výstav světových nebo lieto neb attenuendosi, na př. o prázdninách . . .

Píseň vždycky zajímavá, slyšitelná více cizinci, jenž v ni nevyrostl a nemá vůči ni sluch tak otupený, jako člověk domácí, podobný strojvůdci, který ani rachocení parostroje nevnímá už — tak uvykl tomu hromovému lomozu kol narážejících v divokém letu na kolejnice . . .

Slyším tě i z dálky, milá, přitažlivá písni.

ČESKÝ ŽIVOT.

STARÁ TRUHLA Z BÍLÉ HLÍNY.

JUDr. R. J. KRONBAUER:
POMNÉNKOVÝ VĚNEČEK Z LETOŠNÍCH PRÁZDNIN.

Z Bílé Hlíny přijeli na kvap pro bakovského doktora. Za deset minut byl doktor Satran připraven na cestu. Zastavil před naším stavením a nabídl nám projížďku krásnými lesy Klokočskými.

Vesnice je zapadlá do lesů a zahrad. Náš příjezd vzrušil celou dědinu. Na výšině byla kupa dětí, vyjevených drobnou příhodou, jež pro vesničku znamenala velkou událost. Před starobylým, dřevěným statkem stál starý muž, v jehož obličeji zračila se nesmírná úzkost. Na zápraží čekal mladý, statný sedlák, jehož ženy zdraví bylo po maličkém vážně ohroženo.

„Hleďte si tu nějak ukrátiti čas," řekl doktor Satran, mile se pousmáv.

Ze všech stavení vykukovaly drobné hlavy, na sousedních zahradách bylo plno zvědavců. Vyšel jsem s dcerou ze dvora, abychom svou blízkostí ani v nejmenším nerušili.

„K vašemu panu doktorovi," povídá nám starý muž, zarostlý v obličeji bohatým, krásně bílým vousem, „máme velikou důvěru. Nepatříme k němu zdravotním okresem, ale pro pomoc jinam nechodíme než do Bakova. Máme pocit, jako mu nikdo ani umříti nedovedl."

Bylo horko k zalknutí. Ani v těch zahradách s ohromnými štěpy nenalezli jsme valné úlevy. Jsou mezi lesy, a slunce je přece poněkud ušetřilo. Stáli jsme pod mohutnou, patriarchální hruškou, obsypanou nádherným, kanárkově žlutým ovocem. Rozumí se samo sebou, že pohled chtivě zavadil o štavnaté nadělení. Než jsme se nadáli, vyšplhal se junák s veverčí mrštností na strom, zatřásl větvemi, a hrušky se sypaly dolů jako kroupy. Bylo jich najednou v trávníku jako pampelišek na louce. Seběhly se děti, ochotně sbíraly a několik kop naložily nám jich do kočáru. Chceme zaplatit, chceme odměniti horlivost — a všechno se rozběhlo do koutů zahrady.

Doktor se hezky dlouho zdržel. Procházíme zahradami, jež před námi byly otvírány jako před vzácnými hosty, projdeme celou vesnicí a vracíme se pomalu na dvůr k povozu.

Najednou cosi upoutalo pozornost Jarmilinu. V koutě na dvoře, na chuchvalcích slámy, stála stará, dubová, vykládaná truhla. Představte si, jak nám bylo, když vidíme, že má skvostné, umělecké kování a že postranice, na předu i v bocích, mají veliké, báječně krásně intarsované plochy. Vršek, víko, bohužel, bylo holé, bez ozdoby. Pantáta se k nám blíží. Vypadá mnohem vyjasněnější.

„Co říká doktor?," ptám se.

„Už je na cestě ... bude prý zase dobře. Pane, to nám spadl kámen se srdce. To víte, jaká by to byla pro nás pohroma, kdyby tak hospodyně — nedej Pánbůh — začala s dlouhavou nemocí. Pan doktor už je samý hovor a smích ... člověk hned ví, kolik uhodilo."

„Pantáto, jak sem přišla tato truhla?" vyzvídá Jarmila.

„Starý krám, slečinko . . . tuze starý, jak je vidno," odpovídá hovorný stařec ... „už se ani na oves nehodí. Až bude pokdy, někam ji založíme, aby nepřekážela. Přivezli ji sem z Maňkovic. Už tam byla na vejminku. Dvacet let aspoň stála na dvoře, na dešti a na sněhu, a proto je tak zřízena. Bývala už v majetku dědečkově — stará tedy je jako Metuzalem."

„A což, pantáto, zdali pak byste ji prodal?"

Starý muž pohladil si rozpačitě vonsy, pousmál se a řekl:

„Panno slečinko . . . tohle haraburdí? To snad nemyslíte ani do opravdy? Kdo pak by mohl za

to něco požádati, kdo pak by za to mohl něco dáti? Vždyt už jsme to chtěli dávno rozštípat a spálit.“

„Pěkná, tuze krásná věc,“ rozjařuje se mladistvá zanícenka, „kdyby byla restaurována, ani byste ji nepoznal. V Praze jsou znalci tohoto umění . . všechno se vyspraví, doplní, vyhladí, do víka se pořídí dvě nová, vykládaná pole, a truhla bude jako mramorová. A ty krásné obrázky, co jsou v ní! I moje patronka, svatá Veronika je tu. K té se jistě modlívala vaše panímáma, když byla mého věku.“

Přišel doktor Satran s mladým hospodářem. Seskupili jsme se kolem truhly a znovu ji obdivovali. Doktor ji prohlížel jako stařičkou, vetchou pacientku. „A ta bude ještě chlapík . . . ta nás všechny přečká. Tak co, pantáto,“ roztal gordický uzel zapleteného vyjednávání . . . „byl byste spokojen, kdybyste za starou dostal novou, pořádnou dubovou truhlu?“

„Jak pak bych nebyl, pane doktore, spokojen,“ žasne hospodář . . „ale nemohu přece připustiti, aby páni přišli k takové velké výloze.“

„Tedy dobrá,“ resumuje resolutně doktor, „vy dostanete důkladnou ovesnici, a starou truhlu dovezete slečně do Bakova.“

Najednou se objevilo, že truhla nemá zámku. Civěla po něm veliká mezera.

„Bože, kde pak jenom ten zámek vězí,“ rozpomínal se pantáta . . „bude už asi někde pohozen. I klíč tu býval . . ale všecinko bylo hrozně zrezavělé, a někam se to pohodilo.“

Dali jsme se do hledání všichni, jak jsme tu byli, celičký dvůr jsme prohledali, staré železo, všechny krámy přehrabali, po zámku však nikde ani potuchy. Připomněli jsme pantátovi důtklivě, aby se po zámku podíval, a odjeli jsme.

Za tři dny byli tu zase z Bílé Hlíny pro pana doktora. Že prý se „mladé“ přitížilo, že má velkou horečku a že mají strach, aby nemusili pro pana pátera. Doktor se zase pro nás stavěl. Tentokráte jsme měli v povoze o jednoho milovníka starožitností víc . . bratra Jindřicha, jenž jen hořel zvědavostí, jak stará truhla vypadá a jak dalece je naše nadšení odůvodněno.

Na Bílé Hlíně nebylo na štěstí tak zle, jak se ustrašeným lidem zdálo. Zatím, co doktor svým umem zajišťoval klid a spokojenost rodiny, prováděl nás hospodář po staveních. Všude měli něco starého, něco zajímavého . . . skorem v každém stavení malovanou almaru.

Pan lékárník pochodil a za poctivý peníz získal pěkný kousek.

Všechno dobře dopadlo, „mladá“ byla na cestě k uzdravení, tak, že doktor prohlásil, že už na Bílou Hlínu nepojede. Jenom zámek se nenašel. Zapadl jako když se hrášek zakutálí. Ne a ne ho nalézti, ačkoliv všechno ve stavení, na dvoře, ve stájích i na špýchaře na ruby obrátili.

„Tak se, pantáto,“ domlouval doktor, „ještě důkladně podívejte . . . byl bych rád, kdybyste zámek našli . . . to víte, stará truhla bez zámku jako dáseň bez zubů . . . pozítří at se staví mladý u mne pro lék a truhlu s almarou může přivézti.“

Ve stanovený den, ráno o osmé hodině, zastavil před naším domem žebřiňáč. Sláva . . . truhla na něm i s malovanou almarou, a co hlavní — zámek se našel!

Sapristi . . . to byl kousek starého zámečnického umění! Byla radost se podívat na krásně, nádherně tepanou krajku, do které byl zasazen. Jdeme s ním rovnou k našemu bakovskému mistru, p. Honsovi.

„Pěkná, tuze krásná práce,“ libuje si mistr. „Aby to tak člověk měl dnes udělat, pěkně děkuji, to bych se nalopotil. Nevím, nevím, zda by zámek chasník za týden . . . má prosím šest korun denně — udělal. Toto . .“ povídá při bližším ohledání . . „ani by toho nesvedl. Pamatuji se, že můj děd . . zámek může býti z doby před sto lety — takové věci dělával, a že mu za takový zámek s klíčem platívali t ř e m i k o r c i ž i t a!“

S jídlem roste, jak se říkává, apetit. Pantáta povídá, že na Bílé Hlíně je k dostání stará hliněná mísa, která má ještě cedulky z té velké pražské výstavy. Koukneme oknem na žebřiňáč, připamatujeme si, že je do Bílé Hlíny více než dvě hodiny cesty . . . a ke svému leknutí vidíme, že do vozu jsou zapřaženy — jenom kravičky! Tak přece nepojedeme na Bílou Hlínu, kam se to tak pěkně jezdilo s doktorovým kočárem!

Ale nešt! Otýpka slámy a houně na ni to spraví. Jarmila spakovala svou matematiku, a hajdy žebřiňáčem na Bílou Hlínu.

Jedeme, jedeme pomalu, pomaleji než s příslovečnými panskými voly. Starý vejminkář, pantáta Nedoma, sedí před námi a labužnicky si pokuřuje ze své dýmčičky.

Pantáta byl v rozjařené náladě .. doma se obracelo vše k lepšímu ... Pánbůh zachovej bakovského pana doktora ... a na obzoru stahovaly se mraky, slibující konečně dlouho kýženou vláhu. Nacpal si znova dýmku, zapálil, důkladně si zabafal a obrátiv se ke mně, ptá se:

„Znáte-li pak toho pána v Praze, co je přes tu Zemskou banku?"

„Pana generálního ředitele JUDr. Karla Mattuše? Znám dobře ... už od dob, když jsem v Mladé Boleslavi na gymnasiu studoval."

„Až se s ním v Praze sejdete, mohl byste mu říci, že jste jeli na Bílou Hlínu se starým Nedomou, jenž jeho pana otce k pacientům vozíval."

„A to ho bude náramně zajímat .. tak jen povídejte, pane Nedomo .. aspoň nám cesta pěkně ujde."

Pantáta jakoby na vyzvání čekal a ihned se rozpovídal.

„Otec pražského pana doktora Karla Mattuše .. jmenoval se také Karel ... nebyl, víme, doktorem, jako je na příklad pan doktor Satran z Bakova. Byl jenom chirurgem a magistrem porodnictví, a jenom tam, kde nebylo doktora s diplomem, směl léčiti vnitřní nemoci. Ale stejně to byl proslavený doktor. Měl zrovna zázračné ruce ... uzdravil lidi s neduhy, že to bylo až k neuvěření. Takto byl usazen ve Mnichově Hradišti, ale byl vyhlášen po celém kraji, že ani stačiti nemohl. Pane, až do Sobotky, ba ještě dál za lesy jsem s ním jezdíval k pacientům. Však on se na to „mladý pán", jako pan doktor Mattuš z Prahy, dobře dovede upamatovat ... Často a často, když bylo na kvap, s papínkem jezdíval sám."

„Nu — to jsou leta letoucí ... „mladý pán" už prý má veliké syny, jeden je také pražským konšelem a jeden také knihy spisuje. Na děti byli Mattušovi požehnáni. Náš pán, mnichovohradištský doktor, jich měl hezkou hromádku. Bylo mi šestnáct roků, když jsem u starého pána chasničil. V roce šestašedesátém, když tu byla vojna, byl jsem šestnáct roků. Stahovalo se to v naší krajině, a kdo mohl, prchl jako ptáci před bouřkou. Paní doktorová odjela s menšími dětičkami do Štáhlav u Plzně k panu Chodounskému .. byl tam ředitelem panství a s panem doktorem byli sešvagřeni.

Měli jsme krásné, znamenité koně. Pane, to byla zvířata .. jako vítr! O ty měl pan doktor strach, aby mu je nenaverbovali na vojnu. Rozhodl se proto, že pojedu s nimi do Stáhlav, a že vezmu s sebou starší děti — až na pana Karla, jenž už byl doktorem a byl v Mladé Boleslavě ženat. Pamatuji se, jako by to dnes bylo. Světil se svátek svatého Petra a Pavla. Celou noc jsem měl „nakšírováno". Ráno bylo nevlídné, pošmurné. Do kočáru vsedly slečny Pepa, Tony a Kába (Gabriela), mladý pán Ernest a ještě jeden .. na jméno si nemohu právě vzpomenouti ... ale mám je na jazyku. Město bylo plno soldátů, když jsme vyjeli ze stavení. Upřímně se přiznávám .. do toho zmatku se mi zrovna nechtělo .. ale slečna pořád pobízela a dodávala mi odvahy. Nebudu se přece bát, když se nebála slečinka!

Polehtal jsem koně bičem, a čiperným klusem jsme to natírali Veselskou ulicí. Najednou se postaví před nás voják s bajonetem, zařve na mne, div že si hubu neroztrhl, a namíří mi bodák na prsa. Trhnu opratěmi, koně se vzepjali a stanuli jako přimrazeni.

„Tak co nejedete, Josefe?" volá na mne slečna Kába z kočáru.

A co vám ten soldát zběsilý neudělal? Odskočil ode mne, a bodákem na slečnu. Viděli jsme, že to jde do tuhého, a nezbylo, než čekat, až se uvolní ulice. Čekali jsme hezky dlouho ... bylo vám těch soldátů jako komárů. Pak jsem ale švihl do koní. Pane — to byl let! Jakživ jsem tak nejel a jakživ už tak nepojedu. Koníčkové jen frkali a podkovkami cvakali, že byla radost poslouchat.

Za hodinu a nějakou minutu byl jsem v Mladé Boleslavě. Tam byla nová potíž. Všechno bylo jako vyjeveno, celé město vzrušeno a na nohou. Zavezl jsem děti k mladému pánu a jel do hotelu „u Věnce". Tam mne však nenechali .. že prý přijedou husaři ... abych jel k městu Liberci vedle kasáren. Tam jsem pochodil na vlas tak. Teď byla dobrá rada drahá. Mladý pán, jenž dobře věděl, že běží tatínkovi o koně, si však věděl rady ... dal jsem koně do „kvelbu" a bylo po starosti. Pak už to šlo hravě a bez překážky, přes Prahu až do Štahlav. Dorazili jsme tam v noci, a to se neptejte, s jakou radostí nás přijali ...

Na Bílé Hlíně jsme dobře pochodili a starodávnou mísu šťastně přinesli domů.

Stará truhla i s almarou jsou už v Praze a panu generálnímu řediteli Zemské Banky jsem již také pověděl, co nám vypravoval starý Nedoma,

když jsme s ním jeli na žebřináči do Bílé Hlíny. Ale ještě jednu věc mám na srdci, kterou bych rád pověděl. Dověděl jsem se, že v našem kraji je mnoho starých věcí, mnoho cenných, krásných rodinných památek. Jsou tu almary, truhly, kolovraty, porculánové i cínové předměty, ba dokonce staré, mosazné kapesní sluneční hodiny v podobě miniaturního, pěkně pracovaného kroužku, staré na dvě stě let! V odlehlých dědinách, kam ještě „civilisace" nevnikla, je, doslova vzato, v každém stavení zajímavý, vzácný rodinný kousek. Někde mají hodiny, někde hmoždýř, jinde hezounké talíře . . . mohl bych jmenovat spoustu věcí.

Ale horší je, že si lidé tito nejsou toho vědomi, jaké bohatství doma mají. Považují to za starý, bezcenný krám, který je jenom na obtíž. Na venku ovšem není pro pietu tolik času a tolik nálady. Našel jsem králíky, znamenité, skutečně vzácné exempláře v prapodivné schráně. Majitel mi s chloubou vypravuje, že platil za kus po šesti korunách a pyšně dodává, že takových králíků u nikoho v místě nenajdu. Koukám na králíky, koukám a obdivuji se jim . . spíše ze zdvořilosti a abych sousedovi radost učinil, než z nějakého porozumění. V tom zavadím o schránu a ke svému úžasu vidím, že králíkář chová svoje oblibence . . ve staré, nádherně vykládané truhle! Panečku, vyvalovaloči, když jsem mu řekl, že ta truhla, jak je dnes ubohá a poškozená má daleko větší cenu, než všichni jeho dlouhoušáci!

Ale mnohem horší a mnohem povážlivější je, že kraj je zaplaven agenty, kteří pasou po starých věcech a kteří památky za babku zkupují a do ciziny odvážejí! A tu dobrý nápad měl přítel doktor Satran.

„Tomu nutno už jednou učiniti rázem konec," vykládal temperamentně. „Co je platno, že píšete o tom v novinách, že upozorňujete na vzácnost a cenu předmětů, když právě majitelům starých věcí z pravidla nic takového se nedostane do rukou. Zde je jediná pomoc . . lidem se to musí říci, musí se jim to důkladně vysvětlit, aby si vážili těch svých tak zvaných starých krámů nejen jako odkazů svých předků, ale jako věcí, jež mají značnou cenu. Tři stavy by tu mohly se zdarem působiti . . . kněz, lékař a učitel. Přijdu do příbytků, kam nikdo jiný, snad ani berní exekutor, nevnikne, poněvadž nemá, do čeho by se zakousl. Zrovna tak kněz má často příležitost, vejíti do stavení a všimnouti si toho, co je v něm. Ti dva, lékař a kněz, mohli by působiti přímo, poučiti i varovati . . a vydatně by jim mohla napomáhati škola. Učitel by měl žáky pobádati, aby všimali si bedlivě starých památek, nábytku, obrazův i knih, aby sami bděli nad jich zachováním, aby zkrátka doma upozornili, že věci ty jsou hledané, že mívají velkou cenu a že nemají rodiče nic dříve prodati, dokud se neporadí s upřímným, poctivým rádcem."

Nápad jistě dobrý . . . nesmíme zapomenout, postarat se, aby z něho vzešlo dobré ovoce!

* * *

KORUNOVAČNÍ DIVADLO NA KRÁLOV. HRADČANECH z r. 1723. Pan konservátor Herain chystá pro „Výstavu měst" vzácnou sbírku rytin, ohromnou, do set čítající kolekci pohledů na města. Deset sálů (v nové radniční budově na Linhartském náměstí) zaujme tato soukromá sbírka páně konservátorova, která je jistě z nejlepších a nejbohatších, již známe. Rytiny jsou vesměs majetkem páně Herainovým. Měl jsem tyto dny příležitost vzácný materiál shlédnouti, a užasl jsem nad ohromnou pílí, s jakou pan konservátor rytiny sbírá a ve své držení získává. Jsou mezi nimi znamenité exempláře, jež mají značnou cenu.

Pro nás ovšem bude nejzajímavější sbírka rytin s pohledy na město Prahu a na jednotlivé její partie. Je radost, poslouchati výklad zaníceného sběratele, jenž jako výborný znalec Prahy dovede o každém listu pověděti něco zvláštního, něco nového. Bohužel, mnoho tesknych pocitů se přihlásí, když vidíš a slyšíš, co jsme v Praze mívali a co už dávno zmizelo. Skorem každý pohled připomíná nějakou bolestnou ztrátu.

Ze záplavy pohledů vybrali jsme si pro reprodukci do Máje čarokrásný list, rytinu korunovačního divadla,*) zbudovaného na počest korunovace Karla VI. na krále českého a Alžběty Kristiny na královnu českou. Jako pohádka vypadá tento fantastický výtvor císařského architekta. Jaký to býval nádherný, skvělý život na Kr. Hradčanech, dokud koruna Svatováclavská vsazovala se na hlavy českých králův a českých královen!

Jeden obrázek, stará rytina, a co všecko se k ní pojí! Podle starých letopisů prožila královská Praha skvělý, závratný sen. Celá dvouměsíční doba, která uplynula, než ke slavnosti korunovační došlo, byla vyplněna dvorními slavnostmi a kratochvílemi, návštěvami předních kostelů a a klášterů Pražských, vyjížďkami na šlechtické zámky v okolí města atd.

V opraveném velkém Míčově domě bylo zřízeno divadlo, na němž vlaská divadelní společnost malé opery provozovala. Skvělou slavnost kázal císař v zahradě této

*) Vyobrazení divadla tohoto, které při obležení Prahy od Prusův roku 1757 popelem lehlo, zachováno jest několika rytinami tehdejších ryjcův Pražských; základní plán pochází od van den Bruggena, jeviště ve čtyrech obrazech od Antonína Birckhardta, další čtyry prospekty od Jindřicha Martina, Jakuba Liebla a V. Höckenauera, a profil divadla od Františka a Kristofa Diebela.

uspořádati na poctu narozenin císařské choti své Alžběty Kristiny v den 28. srpna 1723. Jakožto velký milovník hudby — byl též dovedným hudebníkem na několika nástrojích i skladatelem — uložil Karel VI. svému dvornímu kapelníkovi Janu Josefu Fuxovi složiti heroickou operu na text dvorního básníka Petra Pariatiho, k níž sám titul opery „Constanza e Fortezza" (Stálost a Síla) připojil.

Opera tato, při níž účinkovalo vedle solistů ještě dvě stě sborových zpěváků, kdežto orkestr čítal vedle dvorní kapely ještě tři sta nejdovednějších hudebníků Pražských, byla pak po leta předmětem rozprav ve světě hudebním, neboť maestro Fux užil při ní pro zvýšení dojmu též střelby z pušek, ba i z děl, tak že mohla ovšem jen pod širým nebem provozována býti. Proto císařský architekt Ferdinand Galli-Bibiena dle návrhu císařova postavil podél severní zdi Míčového domu obrovské letní divadlo, jež poskytovalo místa pro několik tisíc osob.

Hlavním bodem korunovačních slavností byla dozajista premiéra této opery, o které zaznamenán v kronice tento referát; „Večer dne 28. srpna byla hřmotná opera Fuxova v nové areně této s neslýchaným úspěchem provozována, jen že si diváci při hřmění střelby z děl a pušek (děj opery jednal o dobývání starého Říma za doby Tita Tarquinia) musili stále uši zacpávati. Když pak effektuplná opera byla skončena, jeviště proměnilo se ve vítězovu bránu, na níž bůžkové říšští se nalezali; ti pak sestoupivše, provedli několik balletních tanců, které se těšily hlučné pochvale vznešeného panstva . . ."

KORUNA SVATÉHO VÁCLAVA. Po komisionelním ohledání českých korunovačních klenotů vynořila se vzpomínka, kterak byly klenoty v r. 1867 fotografovány. Pátrali jsme po zcela zapadlé a dnešním generacím neznámé fotografii a podařilo se nám objeviti ji mezi památkami, jež chová malíř Národního divadla pan Karel Štapfer. Fotografie malého, t. zv. visitkového formátu, není dosti ostrá, zvláště žezlo je málo zřetelné. Dali jsme vzácný ten snímek, stářím sežloutlý i jinak sešlý, zvětšiti a přinášíme jeho reprodukci v dnešním čísle. O fotografování klenotů napsal majitel fotografického atelieru na Kr. Vinohradech p. Jos. R. Čimera do Nár. Politiky dne 24. srpna 1911:

„Tehdy jako mladík jsem byl zaměstnán v největším té doby (v letech 1867—1868) fotografickém závodě pražskem, náležejícím panu Lachmancvi; závod byl na rohu Ferdinandovy tř. a Perštýna, kde nyní stojí dům náměstka starosty vinohradského p. Bureše. V té době byl můj zaměstnavatel p. Lachman vyzván, aby se připravil, že mu budou korunovační klenoty svěřeny k fotografování. Vypravili jsme se tudíž jednoho dne, chef, operatér Opolzer, a já jako praktikant do chrámu sv. Víta na Král. Hradčanech. Bylo nařízeno, bychom započali s fotografováním v kapli sv. Václava. Do této kaple byla přinesena skříň gotického tvaru, načež bylo nařízeno, aby veškeří v kostele dlící lidé se odstranili a chrám byl na zámek uzavřen. Z gotické skříně byly potom korunovační klenoty vyňaty a to koruna, žezlo a říšské jablko, a položeny vedle sochy sv. Václava k fotografování. Šéf p. Lachman shledal, že koruna a ostatní klenoty jsou příliš nízko při zemi, a popošel k jednomu ze sedmi přítomných pánů, žádaje, aby si směl korunu dle svého k fotografování umístiti. Pán, jehož můj chéf požádal, šel od jednoho ke druhému z přítomných a sděloval jim, oč jde, načež po svolení všech přistoupil p. Lachman ke koruně, žezlo a říšské jablko dal podržeti Opolzrovi a mně, a sám zvedl korunu a dle svého umístil."

Karel Adámek ve svém spise „České korunovační slavnosti" popisuje klenoty takto:

„Koruna svato-Václavská založena jest na kruhu 4 cm 8 mm širokém, 19—20 cm v průměru, jenž jest složen ze čtyř stejných obloučků, jež jsou tak spojeny, že mohou býti dle potřeby zúžovány i rozvolňovány. Na každém obloučku jest středověká lilie (fleur de lis), na místě nejvyšším a nejširším, 12 cm měřící. Vnitřek koruny jest vyplněn čopkem z červeného, kvítkovaného drap d'oru (z XVIII. stol.), jejž přepínají dva uprostřed se protínající, 2 cm 7 mm široké oblouky, nad nimiž se vznáší křížek mistrně pracovaný. Na hranách křížku vyryt jest nápis: Hic est spina de corona Domini (tutot jest trn z koruny Páně). Koruna náleží vůbec k nejznamenitějším toho druhu klenotům středověkým, ozdobena jest dvaceti perlami, 47 rubíny, 19 safýry a 25 smaragdy. Koruna uložena jest v koženém pouzdře s nápisem: Anno Domini MCCCXLVII. Dominus Carolus Romanorum Rex et Bohemiae Rex me fecit ad honorem Dei et beati Venceslai martyris gloriosi (Léta Páně 1347 pořídil mne pan Karel římský král i český král ke cti Boží i sv. Václava, mučedlníka slavného.)"

„Říšské jablko a žezlo v nynější podobě pochází z doby Rudolfovy. Říšské jablko bylo ke konci XVI. věku obnoveno, jest z ryzího zlata, velmi uměle a jemně modelované, 4 palce v průměru, s křížkem $8\frac{3}{4}$ palce vysoké, ozdobeno jest 4 rubíny, 4 smaragdy a 24 perlami. Nápis v kruhu u patky kříže: Domine in virtute Tua laetabitur rex, et supra salutare Tuum exult. —

V horní polovině koule jsou skulptury: pomazání Davida prorokem Samuelem, — David zabíjí Goliáše, — prorok Samuel obětuje v Betlémě. Dolní polovina ozdobena jest třemi skulpturami, znázorňujícími stvoření světa. Křížek jest velmi uměle smaltován a 6 drahokamy a 7 velikými perlami ozdoben, na rubu jest nápis: Deus celum regnat et reges terre. —

Zlaté žezlo (2' $1\frac{3}{4}$" dlouhé) jest uměle smaltované a drahými kameny skvostně ozdobené."

„Královský ornát korunovační složen jest ze spodního roucha z rudého atlasu se zlatým vyšíváním, na ramenou jest křížem spjatá štola, rudým a zlatým třepením olemovaná; z pásně, zhotovené z rudé, zlatem protkávané látky hedbávné a z purpurového pláště z červené, zlatem protkávané látky se širokým límcem hermelínovým."

Korunní klenoty české zevrubně ohledal na slovo vzatý archeolog Dr. Fr. Bock r. 1857 a popsal důkladně v II. roč. „Mittheilungen der k. k. Central-Commission".

Toto číslo vydáno dne 29. září 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ŠAŠEK.

BÁSEŇ ANTONÍNA KLÁŠTERSKÉHO.

Černý šašek z Nového cirku v Paříži, jemuž říkají Chocolat, při odchodu na odpočinek ozdoben stužkou čestné legie. Byl to vzácný lidumil, který svou lidskou lásku přinášel nejpotřebnějším: choré dětské drobotině v nemocnicích.
Z novinářské zprávy.

Tak, zde mě tedy máte, doktore!
Dobrý den, děti! Co pak nového?
Aj, Adélko, ty pěkně vypadáš,
ty parádnice, žádná horečka,
což, malá slečno? Vida Lisetku,
již hnedle bude silná jako dřív,
ba silnější, že takhle jako já
na malíčku svém židli unese,
koukejte, děti, rovně ve vzduchu.
Nu, co pak, Louiso? Bolí hlavička?
Můj pudlíček ti pěkně děkuje
za stužku, jíž's mu po mně poslala;
takhle ti skákal, koukej, radostí,
ocáskem takhle vrtěl, nezbeda,
pak do zrcadla též se zadíval
a usmíval se takhle na sebe,
jak sluší mu to. I vy smíškové,
jen všemu smát se, jak ti velicí!
Jen řekněte mi, milý doktore,
až bude třeba. Měl bych v cirku být
a sázím se, že budou hledat mě
i tady snad. E, čert vem publikum
i ředitele! Jistě nasolí
mi pokutu — nu, dobrá, zaplatím.
Ej, hleďme slečnu, již čest nemám znát?
Jak říkají vám, krásko? Křepelka?
Jak? Popelka? Ne? Ach tak! Marcelka!
Nuž, Marcelko, ty ještě neznáš mě,
a musím se ti tedy představit.
Já jsem, hleď, strýček všech těch dětiček,
co tady leží, mám je všecky rád
a ony mě, co? děti? Nekřičte
tak káňata! Ty, Žano, netahej
mě za kabát, sic utrhneš mi šos!

Dnes, Marcelko, jsem chtěl zas k dětičkám,
však vrata byla na klíč zavřena,
nu, a tak řek jsem: Vlezeš komínem!
Z toho jsem černý. Děti, Marcelka
umyje strýčka. Tady ručník je
a mýdlo též a dři! Jak? Nejde to?
Cha, cha, cha, děti! Ona neví to,
že z čokolády sladké strýček je,
nu, okusit jí dáme kousínek —
eh — eh — eh! Ouvej! Děti, Marcelka
mi ukousnula malík — au — au — au!
Ach, jak to bolí! Ještě smějte se,
vy ještěrky, vy dráčci, háďata,
vy opičky — eh! Hned mi pofoukej
to, Aurorko — tak, dobře, miláčku,
tvůj dech je balsám. A teď ukážu
vám, jak to dělám, když chci bílý být.
Jen čokoládu cukrem posypám,
vidíte? takhle! Hehe, koukejte,
jak strýček zbělel. Betto, lízni si,
že je to cukr? Není? Pro Boha,
já dal ti pudr, nu, zde cukr máš
v krabičce druhé, lízej po chuti!
Co? Že tu posel, abych šel už hrát?
Že volají mě? Zuří ředitel?
At pukne zlostí! Že teď nemám kdy.
Že hraju Pánu Bohu! — Doktore,
už tedy začnem? Nuže, Ninetko,
když dáš si krček pěkně převázat
a nebudeš nic křičet, plakati,
cos ukáži ti — ale hodná buď,
sic jinak nic — ne abys kousala
zas jako včera pana doktora,
ty veverko! — Bzbzbz! U čerta,

tot nějaká tu moucha polétá,
nu, počkej, šelmo, tebe chytnu hned!
Bz! Ulétla mi! Bzbz! Na nose
mi usedla — pst! — nyní chytře jen,
já plácnu ji — oh ouvej, to jsem dal
si do nosu! Nu ovšem, smějte se,
vás nebolí to. Bzbzbz! Na zdi teď
si sedla, pozor! Bzbz! Letí dál.
Bz - bz - bz - bz! ej hleďme, na okně,
teď bzučí si, no, tam tě dostanu.
Bz - bz - bz - bz, už mám tě v dlani - bz -
Jak? Doktore, už hotov? Výborně
se's chovala dnes, malá Ninetko,
a za to mouchu dám ti lapenou,
slyšíš ji v dlani? Bz - bz - bz - bz - bz!
Otvírej zvolna! Pane na nebi!
Ta moucha se nám v bonbon změnila
a jaký krásný! Okus, Ninetko!
Tak, zase půjdu. S bohem, doktore!
Nic neděkujte. Jenom vzkažte mi,
kdykoli třeba. Víte, připadá
mi někdy stydno, blázna ze sebe
dělati lidem, lidskou důstojnost
jak ubíjel bych v sobě, zdá se mi,
když pitvořím se, šklebím, přetvářím,
by smáli se jen. Někdy, věřte mi,
jak zaplakati měl bych nad sebou.
A jen ty chvíle, které ztrávím zde
v špitále u vás, zas mě smiřují;
zde, cítím, pro víc, nežli pro potlesk
a hloupý davu smích, jímž pohrdám,
jsou grimasy mé, kejkle protivné.
Nuž, tedy s Bohem! Pa! Pa! opičky!

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Ve chvíli přikvapila sklepnice s číškou mléka. Horský zaplatil a lačně čekal, až pokyne dirigent orchestru ke hře. A totéž čekání soustřeďovalo zraky všech k hudební estradě v prvém sále.

Konečně mihla se vzduchem taktovka kapelníkova a z nástrojů vyplynuly a zabouřily odvážné zvuky allegra con brio.

Horský cítil silný tep obrovských perutí, chystajících se k rozletu v slunečno. Kapelník žil téměř se skladbou. Jeho mohutné tělo se chvělo a škubalo, jakoby duch skladby v ně přešel. Dlouhé havraní vlasy nepokojně mu pleskaly po týle a ruka vládnoucí taktovkou, zachvívala se jakoby v křeči.

Jakýsi šedivý stařec v širokém klobouku dával takt nohama, rukama a všichni posluchači, jak se tu sešli ke koncertu, ulpěli jako zmagnetisováni na orchestru a vnímali bouři prvého dílu veliké symfonie.

Po prvém oddílu zašuměl potlesk ze sálů, ze sadu zavířil prudce a stichl.

Marně! pravil druhý díl v adagiu, napojeném hloubkou beethovenovského smutku. Křídla bijící vzhůru se schoulila a chvěl jimi stesk po nedosažitelném.

Zresignovaná duše promluvila ve třetí části, v allegru assai, ale tlumená síla opět se vzchopila ke konci a rozepiala mohutná, odpočinutá křídla k novému rozletu.

Konečně osvobozena od tísnících pout, slavila úplné vítězství ducha, jenž dospěl své mety.

Nadšený potlesk zabouřil znova a dlouho se neutišoval.

Horský hledal duši, jíž by mohl sdělit svůj dotem, ale nenašel ji, a proto dožíval sám svou sváteční chvíli, okamžik, při němž zapomněl na sebe a poddal se úchvatné síle nevystihlého genia.

Ve chvíli ztemnělo pod stromy a drobný letní dešt hlasitě zašuměl v pustém listoví kaštanů. Dešt skrápěl v řídkých kapkách a pomalu, ale pak houstl a rozháněl společnost usedlou pod stromy.

Horský se zvedl a spěchal po stupních do sálu s lázeňskou hudbou.

Byl ještě zasněn a záchvěje mohutných zvuků ještě mu vířily sluchem. Rozhlížel se po stěsnané masse v dusivé atmosféře. Stál tu bez rady, nemaje místa, kam by usedl a neznám v celé té spoustě cizinců. Tísnivý pocit osamělosti dolehl na jeho duši.

Najednou z koutu velkého sálu vyvstal dosti vysoký muž v krátkém šedivém kabátě a se skřipcem v černé obrubě. Měl tvář poněkud vyžilou, oči horečně svítící a pečlivě šlechtěný, už prokvétající knír. Prováděl se obratně řadou židlí a stolů, a najednou stanul před Horským.

„Alberte!“ zvolal s rozpřáhnutou náručí a s oním radostným úsměvem, s jakým vítáme staré své známé, objal Horského.

„Aksamíte!“ vydechl ze sebe Horský a patřil některou vteřinu na svého bývalého spolužáka z let gymnasijních, spojuje dřívější představu s podobou toho, jehož měl právě před sebou.

„Nepoznáváš mne, tuším,“ řekl Aksamít s lehkým úsměvem, potrhuje při tom levým víčkem.

„Snad bych tě nepoznal!“ pravil Horský upřímně, ale poněkud neobratně.

„Ale ty nemáš židle,“ zamluvil Aksamít nepříjemné rozpaky Horského a skoro drsně zavolal na kolemjdoucího sklepníka: „Židli!“

Sklepník sebou švihl a odběhl.

„Jsi zde již dávno?“ chvatně zvídal Aksamít.

„Něco přes týden,“ odvětil Horský.

„Tak jak se ti daří, kde jsi? Legitimuj se přece!“ řekl Aksamít, postavil se tváří v tvář plachému člověku a vnikal téměř až do jeho duše.

„Osud mne udělal hudebníkem,“ pronesl Horský.

„Jsi kapelníkem nebo co?“

„Ne, mám hudební školu.“

„Ah tak! Tys se dal na kantořinu. Jak to? Vždyt jsi měl vlohy a křídla?“ tázal se Aksamít a svraštil nahoru několik lícních svalů.

„Víš, já měl ode dávna lásku k hudbě, a proto jsem z kvarty přešel na varhanickou školu,“ řekl Horský.

„Ach tak!“ řekl Aksamít roztržitě, pohlížeje přes dvě řady stolů k místu, kde zpozoroval dámu ve světlém žaketu, s tváří stíněnou černým závojem a s bílým rembrandtovským kloboukem na hlavě.

„Tak jsi sešosatěl v zapadlém hnízdě, co?“ řekl Aksamít, rozděluje své pohledy mezi dámu a svého známého.

„V tom bych ti nedal za pravdu,“ řekl Horský, poněkud nemile dotknut Aksamítovou poznámkou.

„A pardon! Slyšel jsem jednou tvoji skladbu, nemýlím-li se, serenadu. Tak tedy přece něco pracuješ, odpust,“ řekl Aksamít, zvyklý v každé situaci obratně vládnouti slovem.

Hleděl na dámu, ale neštastný černý závoj nedovolil mu určitě rozeznati osobu, kterou si myslil. A tak byl v trapných rozpacích, maje za to, že se naposled klame ve svém domnění.

Horský chtěl se zpříma vyslovit o velkoměstských názorech Aksamítových, ale zapřel se, aby hned v prvé chvíli nerušil milého dojmu z dnešního setkání s přítelem.

Hovor jejich přerušil sklepník, nesoucí objednanou židli.

„No ano . . . A, zde máš židli,“ řekl Aksamít, přejímaje židli od sklepníka. Vyndaval tobolku a hledal zpropitné.

„Poslouchej, já si svou židli zaplatím,“ namítl Horský sebevědomě, ale Aksamít jej předešel.

„Dovol, brachu, já objednal židli,“ řekl Aksamít a vstrčil peníz do ruky sklepníku, který se uklonil a jako vichrem odvanut zmizel.

Horský byl netrpěliv. Bylo mu horko i studeně zároveň, ale Aksamít jej vzal pod paždí a se židlí v ruce vedl Horského k malému stolku, kde dříve seděl.

„Sedni!“ řekl Horskému a skoro sám jej usadil. Aksamítovy otázky Horského rozbolavěly. Připadaly mu jako protokolární výslech. Už ono kvapné přebíhání ho rozčilovalo a potom to, jak se dotekl jeho rodinných poměrů. Toužil jen po tom, aby mohl příteli oplatit podobným způsobem.

„No a teď zase o tobě, kamaráde. Ty jsi se vrhl na práva, jsi v Brně, to vím a jak mohu tušit, jsi svoboden?“ řekl Horský s příliš průhledným úmyslem.

„Dosud svoboden,“ řekl Aksamít lehce jako pták, když střese zbytečné péro.

„Divím se ti, že se ti chce tak dlouho se plahočit bez rodiny,“ pravil Horský, v prvé chvíli spokojen tím, co pověděl.

„Plahočit? Věřím, ty hledíš stále na život malověšťáckým úhlem spořádaného občana. Ale nechme těch žertů,“ pronesl Aksamít nepozorně a těkavě, odletuje svým pohledem za dámou s černým závojem, který nemohl proniknout.

Horský zaslechl ladění violoncella.

„Ouvertura k Tannhäusru,“ podotkl mimochodem.

„Tu známe oba,“ řekl Aksamít jakoby na odskoku. „A proč jsi sem vlastně jel? Schází ti něco?“

„Proctitis. Atonie,“ řekl Horský.

„Hm, nedostatek pohybu, přepracování,“ poznamenal roztržitě Aksamít.

„A čím ty stůněš?“ zvídal Horský.

„A to je, brachu, taková celková mizerie," řekl nedbale Aksamít, mávl svou zarostlou rukou a najednou postřehl útlé, krásně modelované zápěstí dámy, o niž se zajímal.

Je to ona! řekl si pevně a docela spokojeně se obrátil k Horskému.

„Poslouchej, kam chodíš večeřet? Já do hotelu M.," pravil Horskému.

„Já tam byl jednou," řekl Horský.

„Tak dobrá. Sejdeme se tam o sedmé hodině na večeři," pravil Aksamít.

„Večeřím o půl sedmé," namítl Horský.

„Dobře, o půl sedmé, tvé slovo platí," řekl Aksamít a zasněnýma očima pohlédl opět na dámu, která se obrátila k orchestru.

V tom zavířily sálem prvé nádherné takty ouvertury Wagnerovy . . .

Pokračování.

PAPRSKY X^2.

ČRTA Z JIŽNÍ AMERIKY. NAPSAL VOJTĚCH BELVIC.

José Baudon, radiograf a ředitel roentgenova kabinetu v hospitále jihoamerického města P... znám byl jako dokonalý technik v oboru elektřiny, a byl také pokládán za nejlepšího znalce Roentgenova umění v celém státě. Ačkoli technik, studoval také vědu lékařskou a zvláště vynikal znalostí anatomie. Lékaři nemocnice spoléhali zcela na jeho úsudek, když k němu denně posílali své nemocné k fotografování, ať již zlomeného údu, kule v těle, nebo kaménků ledvinových. Lidé zastavili ho často na ulici, stěžujíce si na neduhy. Obeslal si je vždy na zítřek do kabinetu, by je prohlédl pomocí „paprsků X". A lidé věřili mu spíše nežli lékařům, ježto viděli, že se ho tito často napřed optají „co to vlastně jest" a pak to sdělují nemocnému. Mimochodem, lékaři v Jižní Americe nejsou právě nejlepší a postrádají všeobecných vědomostí.

José byl několik roků ženat, když jsem se stal jeho assistentem. Krásná paní jeho prchla kdysi z Rakouska, aby unikla týrání matčině, jako děvče s jakýmsi mechanikem, Čechem. V Americe však dala přednost Joseovi, který tehdy přednášel fysiku v kollegiu a měl výhodné postavení. Byla však potrestána dosti, muž byl žárlivec, opíjel se rád a často ji týral. A tak donna Maria, jak jí říkaly sousedky, vypadala ve svých dvaceti pěti letech ustaraná, ač rysy její nepozbyly přece znamení bývalé skvělé krásy,

José tedy rád pil, zvláště caniňu, kořalku z cukrové třtiny, tento americký jed. A celkový náhled byl, že jest to muž, utápějící velké nadání v kořalce.

Byl jsem tedy jako assistent jeho a mladý muž v divném postavení: na jedné straně opilec — na druhé půvabná nešťastná paní jeho. Nescházely uštěpačné jazyky, ochotné činiti narážky na moji situaci.

Pozoroval jsem také po čase, že José stává se ke mně chladným a nevrlým, zvláště když mluvil jsem s ženou jeho jazykem jemu nesrozumitelným. (José byl rodem Francouz.) Bezohledně vytýkal mně i nepatrné opomenutí povinnosti. Zároveň zvýšeně holdoval vínu a rozechvění jeho rostlo každým dnem.

Bavívali jsme se po jídle, popíjejíce kávu neb čaj z miniaturních koflíčků, o vědeckých problémech, zvláště o úkole elektřiny v budoucím lékařství. José přirozeně rád uvedl hovor na paprsky roentgenovy, známé na Jihu pouze pod jménem „paprsků X", mluvilo se také o evropských novinkách a hovor při cigaretách z kukuřičných lístků protáhl se často do půlnoci.

Zábavy ty přestaly a José sám popíjel víno v nejbližší vendě.

Jednoho dne bylo mu odejíti do vzdáleného městečka nitrozemského, opraviti jakýsi elektrický přístroj, v čemž se tam nikdo dobře nevyznal. Odjížděl nerad; viděl jsem, že mně ani své ženě nevěří. Avšak slibená odměna několika set, a příležitost cestovati do dálného nitrozemí, jej přece zlákaly.

Správka trvala týden. José vrátil se jak vyměněn. (Později dozvěděl jsem se, že mu tam někdo napsal lístek, že ho žena jeho zcela jistě klame. S kým, o tom nebylo pochybovati — nejblíže jsem byl já.)

Večer po příjezdu zůstal k mému podivu José doma. Hovořilo se o zhoubném účinku paprsků X, jedná-li se s nimi neopatrně. Noviny přinesly tehdy vzpomínku na děsnou smrt anglického učence, jenž věnoval několik let výzkumu rozličných vlastností roentgenova světla. Před ním nebylo známo ještě, jaká smrtící síla tají se v onom tajemném, zeleném světle, ozařuje-li dlouhou dobu lidské tělo.

„Myslíte," pravil José, „že tyto paprsky, jimiž lze nahlédnouti v nitro člověka, jsou již vrcholem dokonalosti?"

„Nuže," usmál jsem se, „víte o lepších? —"

„Rozhodně," pravil, „viděti do těla, kde jest kost zlomena, označiti přesně chirurgovi, kde vězí vpálený náboj — jaká to hrubost a primitivnost! Avšak nalézti příčinu nemoci, je-li tělo zdrávo ale d u š e z l o m e n a, slyšíte? — nalézti onen chorobný stín v mozku, to jest v moci jiných paprsků — — —"

„Paprsků budoucnosti snad," prohodil jsem položertem, „nějakých paprsků X°!" —

„Mých paprsků!" odpověděl chladně José.

Zarazil jsem se. Divně zářily jeho oči, věděl jsem však, že nepil dnes ničeho, kromě silné černé kávy, které požil několik koflíčků. Byl jsem na pochybách. Vzpomněl jsem si však, že José zabývá se často pokusy, a dostal také za malé vynálezy v elektřině ceny v Rio de Janeiru.

„Mluvím jasně!" začal po chvíli, vida mne zaražena. „Podařilo se mi po dlouhém studiu nalézti druh světla podobného Roentgenovu, avšak nesmírně jemnějšího a intensivnějšího. Nemohu vám sdělit více, nežli že nutný k tomu proud jest dvakrát silnější než k sestrojení světla X. A konečně," dodal, „bude to odškodnění po té bídě. Neprodám svůj nález pod sto tisíc franků!"

Cítil jsem vážnost jeho řeči.

V duši mé kmitla myšlenka jako bludička. Již po několik let tížila mne melancholie. Marně hledal jsem pomoci u lékařů. Mluvili o dědičnosti, nehodách a podobných příčinách, všedních v takových případech. A ačkoli bývala mysl má druhdy svěží a pohyblivá, ochromila mne tato těžkomyslnost, že jsem byl nucen zanechati vytčené skvělé dráhy životní v konsulární akademii a oddal jsem se potulkám po světě.

„Nuže!" pravil jsem. „Odkryjí-li vaše paprsky duševní rány, dovedou je také zhojiti?"

„Vykonal jsem několik zkoušek," odvětil José, „a jsem zcela spokojen. Co do léčivých účinků, překonají úplně Roentgenovy. Paprsky mé mají mocně osvěžující vliv na lidské nervy!" —

Svěřil jsem nyní Joséovi svoji nehodu. Vyslechl mne živě a slíbil mi pomoci.

Druhého dne odebrali jsme se večer, kdy v hospitále vše již dřímalo, do kabinetu.

Vnitřek byl nedávno nově upraven; stěny černě natřeny, okna zatažena černým suknem. V rohu stojící kostra zvyšovala nepříjemný dojem laboratoře.

Usedl jsem na lehátko a tiše se položil. V duchu těšil jsem se již, jak s osvěženými nervy a jasnou myslí znovu vrhnu se do života a zvítězím v této „pouhé hře".

„Musím vás upozorniti," prohodil José, připravuje si cosi, „byste se ani nepohnul, jinak by snímek vašeho mozku byl zkažen!" —

A nežli jsem se nadál, připjal mne k lehátku tak pevně, až mě mrazilo v kostech. Nad čelem mým trčela ve vzduchu lesknoucí se skleněná roura, s dráty a zrcadélky uvnitř.

„Tak! A nyní ještě něco. Paprsky mé jsou mnohem prudší a zhoubnější Roentgenových. Hodí se proto jen na mžikové snímky. Budu-li vás jimi ozařovati půl hodiny, zničím navždy váš zrak!"

Hlas jeho divně zněl v laboratoři, jejíž strop byl velmi vysoký a s něhož jediná lampa osvětlovala přístroje.

„Alberto!" — vyrazil pojednou José, „přiznejte se, že jste žil s mojí ženou!"

Zachvěl jsem se. Lstivost Jihoameričanů jest proslulá. Nyní jsem pochopil, v jaké jsem se ocitl pasti.

„Mýlíte se, José!" odpověděl jsem chvějícím se hlasem, „jsem nevinen!"

„Přiznejte se!" zasípěl José, zbledlý hněvem, zadržovaným jeho chladnokrevností.

„Ale José!" zašeptal jsem, boje se ho dráždit.

Nepromluvil již a prudce kráčel k desce s knoflíky a vypínači, aby přivodil elektrický proud.

V tom zakmitla žárovka u stropu a za okamžik dohasla.

Slyšel jsem, jak José hmatá po tmě na stěně. Za chvíli škubnutí — a temný pád na podlahu.

Ráno našla mne jeptiška, mající úklid kabinetu na starosti, vyděšena na lehátku. Byl jsem po vzru-

šující noci tak zklíčen, že z vypravování mého soudili lékaři na vážnou duševní poruchu.

Po prohlídce Josého shledáno, že ho zabil proud.

Lidé, kteří vnikli snad do laboratoře, aby odnesli mrtvolu, nejsouce dost opatrní, porazili stojan s onou podivnou rourou a přístroj Joséův roztříštil se na kusy. Tak ztratil jsem poslední stopy paprsků X^2.

Odejel jsem brzy na to do Ria. Jisto jest, že příhoda ta neubrala mé těžkomyslnosti.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.

PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

II.

Pokračování.

Léta letí. Zase jednou jste se potkali se svým známým. Byli jste mezi tím hodně pilni. Sháněli jste kde jaké dílo vědou prohlášené, staré i nové, a nořili se do jeho hlubin. Ochoty pánů správců a strážců veřejných knihoven notně jste zneužívali. A nelitujete času ni práce. Mnoho zajímavého jste zvěděli, mnohou cennou vědomost získali.

— Jste již tedy vyléčeni ze svých fantasií?

— Jak to, vyléčeni?

— Věda přece pro svůj názor uvádí pevné důvody a doklady?

— Důvodů dost i dokladů, ale . . .

— Nešly vám snad na mysl? Možná dost. Otázka je odborná. Jsou vývody, jež nelze sledovat bez odborné přípravy.

— Není odboru vědy tak nepřístupného, aby průměrný intelligent, má-li živý zájem, nemohl si za nějaký rok pilné práce získat potřebné přípravy a pochopit, co vykládá astronom, chemik, národní hospodář . . .

— A výklad vědy o dějinách Evropy předhistorických?

— Snad je zcela zajímavý, ale — nedovede přesvědčit.

— Celý vzdělaný svět přece uznává stanovisko vědy, přijímá je za své. Je tedy přesvědčen.

— Je dvojí druh přesvědčení. Jedno z pocitu důvěry, druhé z rozumu. Vzdělaný svět nemá času, rozumovat všemi směry a obory. Spoléhá prostě na jméno i práci Vědy. Slyší, že Slované objevují se v dějinách poprvé nějaké století dříve či později po Kristu a už si dále neláme hlavy. Všecky knihy a pomůcky dějepisné to opakují. A vzdělaný svět už je přesvědčen: Slované zaujali svá dnešní sídla až někdy po Kristu. Dříve či později. Věda to praví.

— Či to snad není pravda?

— Aspoň, blíže shledáno, neodpovídá to rozumu. A vývody Vědy mají především mluvit k rozumu.

— A nemluví snad? Co vadí výkladům Vědy o dávnověku Evropy?

Především nedostatek pevného základu. Základem každé opravdové vědy jsou přesně vymezené pojmy. A věda o dávnověku evropském jich nemá. Mluví na př. o nějakém prý „stěhování národů", pokládá je za jistou věc a nestará se, je-li věc vůbec možná. Věda mluví o starých národech a nedbá, zda-li jména, která uvádí vůbec, mohla znamenati — národy.

— Proč by nebylo stěhování národů možno?

— Protože národové se nestěhují. Je to neznámý zjev. Nikdo ještě neviděl, aby se národ stěhoval.

— Snad dnes. Ale za starých časů? Tenkrát byly jiné poměry.

— Za žádných časů nemohly být takové poměry, aby přestaly platit zákony přírody. A je proti zákonu přírody, aby národ z nenadání se zvedl, opustil své byty, svoji půdu, své zvyky a způsoby života, aby pojal úmysl, všecko to rázem změnit a odejít někam do neznáma.

— Proč by bylo nemožno? Vidíme přece denně: lidé se stěhují. A stěhovali se vždycky.

— Lidé se stěhují, jedinci, třeba i množství jedinců, celé výpravy se stěhují, ale n á r o d se nestěhuje. Nemůže prostě.

— Proč by nemohl?

— Protože národ je bytost hromadná, organická, srostlá se svojí půdou. Člověk může, ale Národ nemůže se od půdy trhnout.

— A přece je známý zjev kmenů kočovných! Neustále přejíždějí, střídají půdu.

— Nestřídají. Kočují prostě s místa na místo dle ročních počasí, ale ve svém území, na své vlastní půdě, na které se zrodili a kterou nemohou opustit.

— A přece stěhování není výmysl Vědy. Historie výslovně zaznamenává jména národů, kteří se stěhovali. Co jiného byly vpády Hunů, Avarů, Vandalů, Gothů? Co výpravy a přechody Bojů, Markomanů a nesčíslných druhých kmenů, o nichž se čte? Co jiného, než příchody národů cizích v místa, kde nebývali známi a usazeni dosud?

— Jména jsou zaznamenána, ne věc. Uvádějí se jména národů, leč význam slov a pojem není pevně rozlišen. A tak se stává, že vpády nepřátelské, výpravy válečné, pohyby branných sil pouhých částí národa odpoutaných, neprávem uváděny jsou za národní celky. Mluví se o Markomanech, kteří byli potřeni někde v bitvě na polích Catalaunských a vykládá se, jakoby tu býval „v pohybu“ a byl potom potřen celý „národ“ Markomanů. A kdekoli v pramenech vyskytne se jméno národa, bráno je hned za národ po našem dnešním smyslu a zmatek pojmů je hotov. Germani starých položeni za Germany dnešní, jména národů dnes neužívaná, položena za národy zvláštní, kteří druhdy bývali a dnes nejsou, jména nově vzniklá za národy nové, kteří jindy nebyli a zmatek nemá konce.

— Jaký zmatek?

— Mluví se o velikých národech, kteří v Evropě kdysi žili a docela zmizeli, nikdo neví kam a o jiných, kteří „zaujali“ jejich místa, nikdo neví jak.

— Což to nejsou obecně známé věci?

— Obecně známé sice, ale přece nesmyslné, protože rozumně nezdůvodné.

— Což není známo, že byli kdysi Kelti, Gallové, Illyrové, Trakové, Dakové, Sarmati, Skytové a všickni dávno už nejsou? A není-li snad jisto, že jsou tu dnes Francouzi, Němci, Slované a dříve že nebyli?

— Jména jsou jiná a jiné jsou poměry, ale krev lidí a národů koluje pokoleními dnes jako před tisíci a tisíci lety. Žádný národ nikam neodešel, žádný odnikud se nepřistěhoval. Nestěhoval se, protože nemohl. Každý měl svoje místo od počátku, kde vznikl a srostl s půdou, kde podléhal zákonům přírody, svému okolí, prodělával své vnitřní i vnější změny, stýkal se se svými sousedy, válčil s nimi o nadvládu, upravoval a dle okolností měnil své zvyky i mravy, svůj šat, svoji tvářnost i jazyk, všecko měnil, jen svoje místo neměnil, protože nemohl, jsa přírodou na ně poukázán, k němu připoután věčnými zákony.

— A jestli Věda přece mluví o stěhování národů, tedy vykládá věci, které se příčí věčným zákonům života, zákonům rozumu a je proto oprávněna otázka, zdali taková Věda zůstává ještě — vědou?

— Čím by byla?

— Čímkoli, snad učením, naukou, krásnou básní, báchorou třeba — jenom, ne skutečnou vědou. Není-li první povinností vědy, dle vlastních jejích příkazů, pečovat o přesné pojmy a odpovídat příkazům — rozumu?

Pokračování.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Martin nechápe, hledí vyjeveně na četníka s puškou a bodákem na rameni, ruku už natahuje, aby ho s cesty odstrčil, k otci pustil, ale už ho obklopují i jiní. „Pomodli se s náma ha tátu vidět nechtěj,“ domlouvá mu strýc Kazda, „nesmí to bejt,“ vykládá, Kodrnáč „komisí muší vidět, co ha jak se stálo, stopy změřit, celý to nechčestí popsát ha do protokolu vtáhnout.“ —

„Martínku, pro Boha tě prosím, nehněvej se na nás — my za nic nemůžem,“ slyší najednou student a poznává Hořejších tetu Dodličku — a kdo to stojí jako anděl při ní? I tu zná Martin, ale nikdy ji takovou neviděl — to je jeho sestřenice, tetina dcera Dodlička, i ona má ruce sepjaté a slzami hledí na Martina černé její oči. „Bulo by marný se hněvat ha někomu vinu dávat,“ na ráz mění se zbožné shromáždění v obecní soud, „co se stálo, mušilo se stát, haby bul pokoj.“

„Stejně jako Martin, moh tu ležít íčko Hadam.“

„Dyt se modlíme: ‚vodpust nám náše viny‘ —

ta smrt muší šecko vyrovnát, na šecko se íčko muší zapomít," všichni mluví, chystajíce se k odchodu. Jenom Martin stojí jako kamenný, nehybný „Pot s náma demů" — béře ho za ruku teta Porazilka — „nevostávej tu, nic platný huž tu nejsme, tak pot, děj si řect" — mateřská péče a něha dýchala z jejího hlasu, za ruku vzala studenta a ten jako ve snu i několik krůčků s ní za ostatními udělal. Ale jakoby se vzpamatoval, zastavil se a povídá „ne, teta, nepujdu s vámi, já tu u táty do rána zůstanu, to mi přece nikdo zakázat nemůže" — zrak jeho otočil se po četníkovi.

„To můžou, pane student," ochotně svoloval četník „já, potom policajt a polesnej máme poručeno vartovat celou noc, bude nám veselejš, popovídáme si, hodiny rychleji uběhnou." Všecky prosby vyšly na prázdno. Kroky se vzdalovaly, všichni už odešli a tu Porazilovou strach popadl, aby nemusila lesem a cestou domů sama, „nechčasnej chlapče, jenom si to předlož, co chceš hudělat — bejt tu s mrtvým do rána," naléhá prudce a znovu táhne studenta k lesu. „Máma jistě na tebe čeká, nenecháš ji přece samotnou doma," ozvala se teď svěžím hláskem i Dodlička.

„A otce bych měl nechat samotného?" optal se náhle Martin, vytrhl se tetě z ruky a už od samotného lesa vrátil se zpět k ohni. Dodlička obrátila se za ním. „I nech ho," zavolala ji matka, „je to marný, nedá si řect, ha pospěš, hajt ty druhý dochytíme" — — —

Na otepi suchého roští — jak mu na ni slovy „tak si k nám přisednou," ukazoval četník — sedí student Martin Porazil. Hlavu má o ruce opřenu, nemluví a jen do plamenů hledí. Polesný s policajtem udržují oheň, aby hřál a kouřil. Kouřový mrak ve výši jako střechu nad nimi utvoří a mráz k nim dolů nepustí a dole hranice musí příjemně hřát. Snášejí proto nejen polena a pařezy ale i syrové oklestky a peruší. Plamínek za plamínkem jako rudí hádkové mlsně olizují smolné dříví, syčí a praskají — ale student si jich nevšímá. Myslí na něco zcela jiného. Na otce si vzpomíná, ne jako na sudiče, opilce, a karbaníka, ale na vlídného a laskavého otce-dobráka. V jeho dětství minulém probouzejí se vzpomínky a neslyšným krokem vcházejí do jeho hlavy. Student vidí se dítětem, otec ho na klíně za stolem chová, o jejich stolu rodiném mu vykládá, v součkách mu ukazuje tváře svaté rodiny: Pána Ježíše, Panenky Marie i svatého Josefa .... Na pole jede s otcem. Bič drží v ručičce a otec ho formanit učí. „Hót, hót zavolej, Martínku!" hót — hót volá Martínek a volky poslušně stranou uhýbají....

„Porazilouc dvůr
ve vnitř i z venčí —
pěknější není
po celým Klenčí"

píseň veplula do jeho duše. Té písni ho otec ve šťastné chvíli naučil. Jinde, „dyž otec se vadí, matka hladí . . ." U nich tomu bylo obráceně. „Dobrák byl otec," myslí si student a ani neví, že mu slzy tekou po tvářích a jako démanty třpytí se v záři mohutného ohně, „radost mi přál — neplísnil mě, když jsem si hrál, na sáňkách jezdil" — a vidí se sedět v předu na bukových sáňkách, za ním krčí se jeho dětství nejmilejší kamarádka — Hořejších Dodlička. Jako klíště drží se ho ze zadu ručkama i nožkama. Jedou od kostela dolů po kopci jako se střechy. Cítí jak Dodličce srdíčko strachy bouchá, ale on ji těší: „Nebuj se, Dodličko, nebuj! Já humím rejdovat." Jako blesk sjely sáňky a míří rovnou k Hausnerům do zdi. Jako myš píská za ním strachy Dodlička, ale Martin ukáže co umí, tělíčkem na pravo se nakloní, nohou ve dřeváčku sekne jednou, dvakrát a sáňky poslušně krásnou křivkou vracejí se na silnici a jako po mýdle ujíždějí dál k inšpektorům . .

V Klenčí na věži bije půlnoc, ponocný před radnicí ji odpískává, zřetelně slyšet to až sem — ale Martin neslyší . . . Vzpomíná si, jak propukly spory mezi jejich rodiči a jak jeho vlastní matka přísným zákazem i bitím rozšlápla ten něžný kvítek jeho přátelství s Dodličkou. Zvykli si nemluvit spolu, hledět na sebe pouze úkradkem, potají, když jeden se domníval, že ho druhý nevidí, až dnes ten zabitý otec tam je smířil, promluvili po letech zas laskavě na sebe. Ty černé oči Dodliččiny mu pravily: „Nehněvej se, Martínku, já za nic nemůžu, habych tě tátu nahradila, dyby si chtíl, hned bych si sedla zase za tebe na sáňky, mý srdíčko bysi cítil bouchat na svým říbetě, spolu bychom hujíždělí životem ha nic bych se nebála, že nehumíš rejdovat, že splašený sánky nehudržíš, že slítnem ha vaz si zlámem . . . "

„Ha pomodli se za nás za voba, za mě i za svýho tátu, haž budeš tim panem páterem," slyší

teď Martin zřetelně hlas strýce Hadama, jak na něho při setkání pod rejkovským kopcem zavolal — i svoji odpověď znovu slyší: „Sám Pán Bůh ví, čím já ještě nebudu . . .“ I na to si vzpomíná, jak chtěl být advokátem, když soud požíral nejen všechny peníze, ale už i pole, záhon po záhonu, les, dřevo po dřevě, studovat práva chtěl, aby se mohl otec laciněji soudit — leč smrtí otcovou i to teď pohaslo. Jen matka ho do města, do škol honí, ale on sám necítí lásku ke knize, ani ke škole, ani k tomu, k čemu gymnasium připravuje. Netouží po tom, být pánem a pro celý život spojit se s papírem a perem. V každé kapce mladé krve jeho leží sedlák. Závidí svým rostencům, když je vidí na poli kráčet za pluhem, na louce rozhánět se kosou, anebo v lese sekerou. Školní síň je mu těsná, strop její nízký. Místo zdí miluje ty hory kolem a nad hlavou nejraději má modrou oblohu . . . Hle, zdá se mu, tou vraždou že sám Bůh zasáhl v jeho život, řekne teď matce osud sám že kříží její plány, doma zůstane, ujme se zanedbaného hospodářství jako jediný syn a dědic, napraví hříchy otců, usmíří děda v hrobě, rodu Porazilů v Klenčí vrátí ztracenou vážnost, cítí v sobě sílu i odhodlání . . .

„Cucnou si, pane student, zahřejou se,“ slyšel náhle nad sebou hlas a pozdvihl hlavu. To četník shýbal se k němu. Kohoutí peří šelestilo mu v ranním vánku nad černým plstěným kloboukem, štětinatý, nedávno stříhaný vous zimou se mu ježil po tváři, ale rty se mu usmívaly a oči dobrotou mu zářily, když podával Martinovi jednou rukou polní láhvičku s kořalkou, druhou pak slaný rohlík, teplý ještě, jak mu ho strážník právě přinesl od pekaře v Klenčí. „To mají vojanský snídaní, jako šnupec je zas kapucínský snídaníčko,“ pokusil se i zažertovat.

Pokračování.

FEUILLETON.

PAŘÍŽ.

PÍŠE DR. D. PANÝREK.

II VŮNĚ PAŘÍŽE.

Z kypré růže line se vůně ke mně, z níž rodí se vzpomínky příbuzné — v nich dominuje silná svérázná, význačná vůně Paříže.

Myslíval jsem, že v tomto městě půvabných a duchaplných žen a silného jich kultu muži, tato vůně, kterou dýchá každá ulice, kterou prosycen je vzduch a které nejvýše nádraží svým uhelným dýmem přehlušuje, způsobena je širokým, takřka obecným užíváním, vlastně zneužíváním voňavek ženami a i muži. Je sic jisto, že málo kde tolik voňavek se spotřebuje a dle zákona „větší poptávka rodí větší výrobu“, také vyrobí, voňavek velmi příjemných, třebas ne pronikavých, ale jemných, jako v Paříži a je sic pravda, že nikde tak žena, hlavní spotřebovatelka vůní, nenáleží veřejnosti, ulici, kavárně, divadlu, jako v Paříži, takže část vůně ulic spadá na vrub krásné pleti, která parfumuje své tělo, své prádlo a šatstvo, která užívá voňavek, vonných mýdel, pudrů, líčidel, vod na vlasy, vodiček na zuby, která spotřebuje mnoho vonných květů. Ale v Paříži voní i vzduch — zde voní všecko.

Při prvé své návštěvě Paříže záhy všiml jsem si tohoto odeuru a přes tu chvíli se tázal po zdrojích této vůně. Ale nedopracoval jsem se spolehlivého poznání.

Jako má Paříž svůj tón, svoji notu, na kterou je laděno celé to město — směsice zvuků cizinci stává se záhy nápadnou — jest i vůně Paříže směsicí různých vonných prvků, zajisté provinience a charakterů nejrozmanitějších. Nejsou všechny složky tohoto pařížského parfumu ušlechtilé. Asfalt, který kryje některé ulice pařížské, za vedra vydává zvláštní odeur, jenž v létě za sucha převládá nad ostatními parfumy, zakrývaje je.

A trvá to dlouho, nežli k tomu poznatku dospějete. Cítil jsem ve směsici výparů, které na citlivé naše ústrojí čichové působí, vzbuzujíce v mozku představu určité vůně, vždy něco vydatného, co mne upomínalo na kreosot, na některé splodiny suché destillace, ale nedomyslil jsem se, že vůně ta, v celku ne právě nepříjemná a neušlechtilá, pochází z asfaltovaných ulic.

Až pojednou kráčeje jednou z ulic ústících na boulevard des Capucines pozoruji, jak opravujíce ulici, lijí na spodinu, do které se vkládají dřevěné špalíčky, roztavený asfalt — a odeur po asfaltu stával se tím zřejmějším, čím více jsem se blížil k dělníkům, chtěje jejich práci studovati z blízka.

Jindy, ve dnech chladnějších, nebo v místech, které nemají tohoto asfaltovaného dláždění není odeur ten znatelný — přece tu však vůně Paříže je znatelna. Při Seině na př. převládá hnilobný zápach z málo čisté vody, znatelnější ještě, plavíte-li se po parníku některém, jenž brázdí zelenošedé vlny Seiny. Předměstí a čtvrtě chudiny (La Villette, La Cité, Montmartre) vyznačují se svým, zcela jiným odeurem, který zase jiným odstínem přehlušen je v ulicích s velkými závody potravinářskými, kde za levný dost peníz lze obdržeti všecko — sirky stejně jako sýry, med stejně jako řetkvičku, čokoládu i salámy, máslo, vejce, mléko, mouku, tedy suroviny i hotové pokrmy, ragouty atd. — byl by div, kdyby všecky ty potraviny nedávaly charakteristickou směsici odeurů, tak libeznou hladovému a aby tato směsice nevtiskovala se i nejbližšímu okolí, zatlačujíc obecný arom vzduchu, který cítíte všude, kde nějaký silnější rival z říše parfumů nedominuje.

Zjev, kterého ve městech, ani románských a z těchto ani v těch, které mají pařížské allyry, na př. věčný Řím, nenalezl jsem obdoby, počal mne zajímati a pátral jsem proto po jeho kořenech, všímal jsem si všech možných zdrojů vůně po ulicích, kupoval jsem voňavky à la mode, zastavoval se u vozíků prodavačů květin, u pouličních prodavačů a prodavaček ovoce, abych po delší době byl znova nucen si přiznati, že vůně Paříže není nežli směsicí odeurů nejrozmanitějšího původu, ke které člověk sám, dílo lidské, proudy vzduchové, doba roční a sto jiných ingrediencí dává své prvky, že vůně Paříže jest odeur ze sterých elementů, že je mohutným souzvukem, jakousi symfonií v oblasti čichového království.

Kdyby někdo u nás v Praze tvrdil, že aroma pražských ulic — snad je také nějaké, ale domácí člověk nevnímá každodenní stále stejné popudy a kdybych měl odhadnouti „leitmotiv" pražského souzvuku vůní, myslil bych na četné pražské kominy, zvláště často na Fišlovku — pochází z květin, zasmál bych se. Je sice dnes ve výstavnějších částech skoro každé okno v létě zaplaveno květy, ale to je nejvýš směsice barev, ježto dekorativní květiny jsou ponejvíce pelargonie, begonie, a dvě tři jiné rostliny, jež význačné vůně nedávají. Ale pařížské ulice v jistých dobách denních a ročních jsou zaplaveny květy, přes tu chvíli potkáte vozíky se záplavou květin, tacet, lilií bílých, karafiátů všech barev, tuberos, narcisků, fialek, růží, později georgin a ještě později chrysanthem, nemluvě o vzácných květech orchidejí a jiných méně běžných zahradnických specialit. Květy ty vydechují svoje líbezné vůně všudy, kudy je vezou — je to, jako by ulicí jela miriada neviditelných, infinitesimálně drobných stříkaček, z nichž každá chrlí do okolí nepostižitelně jemňounkou páru ze svých žlazek vonných. Část té sladké vonné mlhy, upomínající mne živě na drobounkou páru v blízkosti velikých vodopádů, na př. Varonského u Rivy, nebo Imaterského ve Finsku, odvěje vítr, část ulpí na šatstvu chodců, část sesedne se do prachu ulic, neb na zdivu staveni. Ale není-li větru, je takovým vozíkem ovzduší ulice právě tak na nějakou dobu impregnováno sytě, jako vzduch ulic čerstvě skropených dlouhou chvíli voní po ozonu, ačkoli již dávno krupěje vodního stříku dopadly k zemi.

To je jeden zdroj vůně Paříže.

* * *

Moje chot ráda hrozny, já banány. Vracejice se z potulek pařížských do svého útulného hoteliku „Grand hôtel de l'Etna" (čtenář nedej se mýliti tím přívlastkem grand, hotel byl přívětivý, ale nikterak veliký), nemohli jsme odolati, abychom si cestou nenakoupili ovoce a protože jsme ve vedru letním osvěžující ty mlsky záhy spotřebovali ještě na ulici, bylo třeba nakoupiti ještě několik kornoutů do zásoby pro večerní selanku doma před usnutím. Tak se nám staly jisté vozíky ovocnické a jisté ulice i náměstí takřka každodenní návštěvou nezbytnými — ovocnářky už nás znaly. Z daleka už kývala zvláště jedna na nás, jejíž veliký vozík stál nedaleko divadla („l'Âge du Théâtre français") — vždy jsme u ní kupovali hrozny, banány, někdy také merunky, broskve nebo sladké zelené slivy.

Pomalu vzklíčilo ve mně přesvědčení, že i tyto vozíky s libovonným ovocem také přispívají k vůni Paříže a to hned několika složkami — hrozny sice nemají význačného odeuru, ale za to merunky a banány voní. Je to vůně nasládlá, trochu aromatická, mírná, ale trvanlivá. A tak Paříž v době největší úrody ovocné, v létě a k podzimku jest zaplavována v některých ulicích pohyblivými kupami jiných parfumů přírody, voňavek lahodných, jemných, slabounce aromatických, ale nesmírně osvěžujících, upomínajících při líbezném vzhledu některého ovoce — broskev na př. upomíná na zardělé líčko venkovské osmahlé krasavice v tichém lásky zaplání, třešně upomínají vskutku na rty nenalíčených krasavic atd. — na hebký, hravý výpar čisté dívčiny, jejíž plet podivně, ale vábivě voní — bez voňavek.

Ještě jeden význačný zdroj pařížské vůně jsem vytušil z té směsice odeurů, zvláště při jistém směru větru.

Nemohu nepřiznati, že se mi v Paříži, i v létě, v nejobtížnější dobu roční, plnou vedra a prachu, dýchalo neobyčejně lehce. Jako by tu vzduch byl nesrovnatelně čistý, svěží, lehký. Rikalo se mi, že Paříž je blízka moři, od něhož proudy vzdušné, vlhké a chladné, osvěžují Paříž velmi často. Tázával jsem se, není-li možno, aby čistounký přímořský vzduch, prosycený milounce slabými a mírně jodovanými výpary moře přicházel do Paříže a přinášel ji jako veliký spray onen příjemný, vonný, nezapomenutelný vzduch ze severu. Paříž přes St. Denis, Beauvois k Dieppe, nebo přes Rouen k Havru je od moře vzdáleno okolo asi 140 kilometrů, to jest asi 19 mil — vzdálenost při jisté rychlosti větru a při veliké vodní ploše průplavu La Manche ne tak veliká, aby nemohly spousty vzduchu, prosáklé výpary moře až do Paříže dospívati a obyvatelstvu metropole přinášeti lahodu mořského ovzduší.

Na tomto svém domyslu ovšem si nezakládám — opírá se o pouhou domněnku, ježto mne upomínala pařížská atmosféra na ovzduší měst přímořských, nebo blízko moře položených.

Co k odeuru Paříže přinášejí ženy, k veliké lítosti nemohu konstatovati, ač studium žen po této stránce při veliké přístupnosti Pařížanek in puncto lásky nebylo by doplnění této studie jinými povolanými „badateli" — svobodnými ovšem — obtížno, jenom že je přece jen poněkud nebezpečno.

Že pařížské ženy milují květy, skvosty, toalety, zábavu — život bujný, měnivý a příjemný, je známo po celém světě. Milují i vůně — Paříž a Francie přece udává ton trhu evropskému po té stránce a naše dámy nelitují pětek ba i desítek na nějakou pařížskou voňavku nebo výrobek toaletní jí oparfumovaný. Všecko činí ženy celého světa vzdělaného, aby učinily své tělo vábivějším — rozumí se, že muži . . .

Možno-li si na tom zakládati v dnešní době emancipační horečky, která má aspoň to dobré do sebe, že čestně zaměstná ženy, které nemají nebo nechtí muže, nebo cítí se pokořenými, měly-li by poslouchati muže, což je r. 1911 hanbou, nebylo to však hanbou celých 20 stol. před tím?

Také poučka vůně Paříže.

O, Paříž je velká učitelka — a dost upřímná. Ovšem učitelka života.

ÚTĚK PRUSŮ Z PRAHY DNE 26. LISTOPADU 1744.
Neznámá, dosud nereprodukovaná rytina. (Laskavostí adj. měst. archivu p. Dr. E. Šebesty.)

„VÁLEČNÁ DOPISOVATELKA PRAŽSKÁ".

JUDr. R. J. KRONBAUER:
ZAJÍMAVÝ, NEZNÁMÝ DOKUMENT VANDALISMU FRIEDRICHA II. Z R. 1757.

Do městského archivu Pražského přinesl kdosi panu Dr. Ed. Šebestovi zajímavý, vzácný dopis. Je z roku 1757 a datován z 5. července, tudíž z doby, jež následovala bezprostředně po neslavném ústupu Prusů od Prahy, kteří dne 19. června r. 1757 vypálili na Prahu s bašty u Žižkova poslední dělovou ránu.

Friedrich II. se strašlivě pomstil za to, že Prusové r. 1744 byli z Prahy vypuzeni a že jim „Panduři" ještě na ústupu pobili mnoho mužů. Bylo to osudné dobývání, zatvrzelé a urputné, ze kterého se nemohla Praha dlouho vzpamatovati. Jemu podobného nezakusila Praha ani roku 1648 za obležení švédského, ani r. 1742 a 1744. Vandalský dobyvatel Friedrich II. — čteme ve Svátkových dějinách panování Marie Terezie — jenž každého dne, co bombardování Prahy trvalo, dával si přinášeti raport o počtu kulí na město vypálených, zhanobil barbarským a zcela zbytečným ničením kostelů, paláců a jiných vynikajících budov Pražských pověst svou pro všechny věky, kteroužto skvrnu s ní ani dvorní historikové nesejmou. Dle raportů oněch bylo od 30. května do 19. června vrženo do měst Pražských celkem 23063 pum, 58376 dělových kulí, z největší části čtyřiadvacetiliberek, a 548 karkas (obrovských kulí zápalných). Ranami těmi bylo vypáleno 880 domů, z nichž 491 na Novém Městě, kde ležely celé ulice ve zříceninách.

Příšerná statistika, vandalská gloriola rozkaceného dobyvatele, jenž, jak dotvrzuje i soukromý dopis, nezuřil proti hradbám vojenským, nýbrž proti nejvzácnějším stavitelským a uměleckým památkám starobylé Prahy, která již po půltisíciletí k nejslavnějším sídelním městům v Evropě náležela, kdy hlavní město Friedrichovo Berlín bylo ještě špinavou vesnicí v braniborském písku.

Dopis je zajímavým, vzácným dokumentem tohoto Friedrichova běsnění. Kulemi do ruda

rozžhavenými pálil Friedrich hlavně na Svatovítský dóm. První výstřel z Ořechovské baterie roztříštil pilíř v okně velechrámu. Za tohoto bombardování lehlo také popelem velkolepé divadlo korunovační, jehož vyobrazení přinesli jsme v minulém čísle. Palba, jejímž terčem byl dóm, se opakovala a byla zdvojnásobena, tak, že není nejmenší pochyby, že Friedrich si umínil památnou stavbu proměniti v ruinu. Dobře, výborně mířili Friedrichovi kanonýři — prorazili střechu chrámovou na 215 místech, zničili všechny gotické ozdoby na severní straně, srazili věžní hodiny, třaskavou pumou na padrt roztříštili vzácné varhany z doby Ferdinanda I. a v rum obrátili většinu oltářů; na hřbitově před chrámem řádily třaskavé granáty tak strašlivě, že rakve z hrobů vyvrátily a mrtvoly na všecky strany rozmetaly.

Děsné spousty způsobeny na Ústavě šlechtičen, pohromě neušel kostel a klášter Svatojirský, Španělský a Německý sál, spustošen klášter a kostel Strahovský, palác Černínský, kostel Kapucínský s kaplí Loretánskou atd.; terčem dělových jícnů byly zejména paláce: Martinický a Schwarzenberský, jejichž střechy a průčelní zdi od kulí jako síta byly provrtány.

Bylo třeba aspoň v hlavních rysech naznačiti tuto zlobu nepřátel, aby čtenář dovedl oceniti cenné přednosti dopisovatelčina péra, jež ku podivu temperamentně a věrně líčí strašlivé tyto pohromy. Psala jej jakási Schmucková svému bratrovi do Falcka. Z dopisu zřejmo, že Schmucková byla komornou v domě bohatého a vlivuplného velmože, jenž pocházel z její domoviny, a jenž byl v úzkém styku s nejvyšším velitelem vojska v Čechách, vévodou Karlem Lotrinským, švagrem Marie Terezie. Bývalo, jak známo, v dobách, kdy nebylo časopisecké zpravodajství tak rozšířeno, jak dnes, zvykem, opatřovati si zprávy soukromé, za které byli tito dopisovatelé honorováni. Tím zajímavější je tento dokument, poněvadž autorkou dopisu je cizinka. Adresátem byl pravděpodobně zase komorník v domě vysoké šlechty, pro kterou byly zprávy vlastně určeny.

Sloh pisatelčin je ku podivu hladký. Tu a tam je osvěžen humorem. Pozoruhodno je, že autorka dopisu zdůrazňuje věrohodnost svých zpráv vůči časopisům tehdy vycházejícím („Frankfurter Zeitung“ a „Wiener Zeitung“) „vekterých se asi její bratr dočetl mnoho lží a nepravd! — jí prý může spíše věřiti, než těmto časopisům, poněvadž se o všem, co sděluje, důkladně informovala. Z dopisu tohoto se dovídáme, že se Friedrich II. tak hluboce snížil, že dokonce sám soukromé dopisy zabavoval a pročítal!

Svoje lokální vlastenectví dovedla dopisovatelka (uvidíme také, proč) jak náležitě uplatniti. „Náš princ Zweibrücken,“ píše, „se tu za všech okolností znamenitě osvědčil. Nebylo jediného výpadu, jehož by se byl nesúčastnil, ve dne v noci konal svou povinnost, byl první a poslední při činu, což mu mohu dosvědčiti. Když jsme ještě v Jesuitské koleji při hlavním stanu sídlili, často a často jsem ho vídala od hlavy k patě zabláceného, tak, že se zdálo, jakoby náš princ Bůh ví jaké díry prolezl. Nikdo z princů, jichž bylo na dvoře ke čtyřiceti na počet, nebyl tak často u Jeho královské Výsosti vévody Karla (Lotrinského), jako náš princ, s nímž se vévoda Karel velmi často radil. Celá naše generalita mluvila o princi Zweibrückenovi s nesmírnou úctou a vždy ho prohlašovala za velkého válečníka — škoda, že při první srážce nebyl náš princ komandujícím, nikdy by se nám bylo při jeho „raisonementu“ tak zle nedařilo. Moje milostivá hraběnka často mi říkala, že všichni princové a generálové hlavního stanu ho ani dost vynachváliti nedovedou a často opakovala, že je u všech nesmírně oblíben a že u císařského dvora se těší pro svou vybranou distinguovanost veliké vážnosti. Proto je docela pochopitelno, že na našem Falckém dvoře byli o něho v ohromných obavách, poněvadž po tak dlouhou dobu o ničem jiném než jenom o pohromách bylo slyšeti. Pruský král sice prohlásil, že nemá nic proti tomu, aby se psaní po trubači až k jeho poště zasílala, z počátku se to také dělo, ale brzo to bylo zbytečné, poněvadž král byl tak nedůvěřivý, že si sám dal takovou práci, že všechna psaní četl. Aby se této námahy zbavil (mithin dieser Mühe enthoben zu sein), dal trubačem oznámiti, aby všichni, kdo hodlají psaní poslati, počkali do příležitostnější doby — on, král, že není ten, jenž by chtěl knížete Taxise o poštovné zkracovati. S podivením je, že by král mohl býti tak nediskrétní!

Nevím, je-li žertem nebo do opravdy míněno, co „válečná dopisovatelka Pražská“ píše o princi

Zweibrückenovi. Poštovní tyto svízele mohly by mu prý, jak si jednou stěžoval milostivé vrchnosti komorné, způsobiti náramnou nepříjemnost — milý princ byl totiž v ustavičném strachu, aby si jeho spanilá paní chot nemyslila, že byl v těch Čechách „todt geschossen" — a zatím se mu — neprovdala! Komorná zmiňuje se pak o velikém vyznamenání, jehož se jí dostalo tím, že jako krajanka a poddaná osoba směla své vrchnosti (einem so grossen regierenden Herrn) upraviti krajanský pokrm a že na myšlenku tu připadl sám princ Zweibrücken.

Princ Zweibrücken byl podle všeho originální muž: Schmucková zaznamenává, že se princ dne 26. června (tudíž hned po ústupu Prusů) vydal do Vídně, aby pro milostivou paní hraběnku u Jejího Veličenstva orodoval za vyznamenání. Dobře pochodil, 2. července už zase dostavil se ke svojí armádě, 3. července vydala se paní hraběnka za ním do ležení, asi pět mil od Prahy vzdáleného, aby si u prince křížový řád, jenž jí měl sám připnouti, vyzvedla. Bylo to asi pro hraběnku nemilé překvapení, když jí milý princ oznámil, že řád — zapomněl ve Vídni a že musí tam psát, aby mu řád poslali.

„Jak bylo naše město Praha," dostává se konečně Schmuckové k vlastnímu předmětu svého poslání — „zruinováno, vylíčila jsem již ve svém posledním dopise podle raportů, jež byly zaslány do Vídně. Nemůžeme ani dosti děkovati, že tyranským tímto bombardováním, jež způsobilo nenahraditelných škod, nebylo město naše obráceno ve hromadu ssutin. Se šesti* baterií bylo najednou na město páleno, na každé šest, sedm až osm děl a kotle s pumami, koule byly dvanácti- až tricetiliberní, na většině z nich byly připevněny hořící smolné věnce, aby všechno — kdyby nás byl Bůh všemohoucí tak zázračně neochraňoval — bylo spáleno a zpustošeno. Rozžhavené koule, ohnivé koše, naplněné železem, prachem, sírou a smolou a těžká děla — to všechno nám nepřátelský král vrhal do města. Pumy neobsahovaly pouze prach, ale také křemen a skleněné střepy, a nikdo, kdo toho neviděl, si nedovede učiniti představy, jak strašlivě řádily. Ve mnohých domech proražena byla střecha, dvě patra, dvojí klenutí. Dopisovatelka vyslovuje mínění, že bomby tyto Prusové nepřivezli s sebou, nýbrž že je hotovili teprve před Prahou a že k plnění jejich použili ozdob ze zahrad a domů, aby hodně tyransky mohli na město doléhati. S podivením prý bylo, že vojáci, kteří sebe menšího poranění utrpěli, na tyto rány umírali; bylo všeobecné mínění, že koule, naplněné bílou látkou, byly otráveny. Byla prý učiněna zkouška se psem, jemuž dáno něco z obsahu koule do pokrmu, a zvíře prý ihned zcepenělo.

Takového tyranství, takové zlomyslnosti není pamětníka ani od Turků ani jiných pohanů! Prusové nepočínali si jako nepřítel, jenž hradby hodlá zbourati, aby se do města dostal, nevedli války s vojáky, nýbrž s občanstvem města, které chtěli na věčné časy vyhladiti, zbořiti jeho chrámy, zejména ty, ve kterých svaté ostatky a vzácné obrazy se nalézají, královskou residenci, nedávno přibudovanou a ještě nedostavěnou, Ústav šlechtičen, krásný Španělský sál, jemuž rovného v celé Evropě nesnadno by našel — to všechno chtěli obrátiti v ruinu, na stavby tyto vrhali tisíce pum a kulí!* Nemůžeme jinak, než za očividný zázrak považovati, co se stalo. Bylo totiž Prusům vyzvědačem prozrazeno, že na velkém náměstí,** stojí 56*** vozů se střelným prachem. Ačkoliv místo toto je od nepřítelových baterií hodně vzdáleno, přece jenom učinil vozy s prachem terčem svých pum. Postarali jsme se ihned o to, aby vozy s prachem byly dopraveny jinam — a právě bezprostředně na to, když byly v bezpečí, dopadly na náměstí tři pumy. Jedna z nich na štěstí zachytila jenom poslední kolo vozu a odtrhla je — jinak by snad bylo půl Malé Strany i s naším domem vyletělo do povětří. V tomto okrsku byla následkem strašlivého bombardování okna v domech více než třicet na počet od shora dolů na tisíce kousků roztříštěna. Hned na to přestěhovali jsme se do Jesuitské koleje. Toho dne za-

* Svátek píše o pěti bateriích.

* Jako na Hradčanech proti chrámu Svatovítskému obracel se na druhém břehu Vltavy všechen vztek Prusů proti chrámu Páně na Karlově, kterážto velebná stavba z doby Karla IV. taktéž v ssutiny měla býti obrácena.

** Vlaské náměstí na Malé Straně.

*** Svátek zaznamenává 45 vozů.

kusila jsem nejhroznějších úzkostí. Musili jsme jeti z našeho domu asi tak daleko, jako je v Heidelberce od Františkánů k Dominikánům, a k tomu vedla cesta ještě přes most. Po ten celý den trvala strašlivá střelba, na mostě pak létaly koule jako když se kuželky hrají. Bohu Všemohoucímu, Panence Marii a všem svým svatým patronům dala jsem se v ochranu, šťastně jsem se do koleje sice dostala, ale vypadala jsem jako smrt.

Dopisovatelka líčí podrobně pobyt svůj v Jesuitské koleji a libuje si, že tam byli celkem v úplné bezpečí. Jedna nebo dvě pumy vpadly sice do zahrady, rozbilo prý to na štěstí jenom skleník ale za to v domě roztříštěno ohromnou ranou mnoho zrcadel a oken. Mimo to vletělo do stavení několik kulí, dvě do komína a jedna na dvůr. Nikomu nebylo při tom, zaplat Bůh, ani vlasu na hlavě zkřiveno — jenom velký pes zaplatil kanonádu životem. „Mnoho jsem cestovala", píše Schmucková, „mnoho jsem zažila a mnoho jsem viděla, ale to, co jsem prožila a spatřila zde v této době, nikdy už nezažiji a neuvidím. Ale jinak jsem se v Jesuitské koleji dobře měla. Po vítězství procházeli jsme Prahou a žasli nad škodami, jež jsme viděli, a nad nářkem, jejž jsme slyšeli". Dopisovatelka zmiňuje se dále o prohlášení císařovnině ve příčině náhrady škod a vyslovuje naději, že také na její milostivou vrchnost bude náležitým způsobem pamatováno. Pak líčí dopodrobna ztráty na životech, jež obě strany utrpěly a praví: „Ztrátu nepřítele možno odhadovati na 25.000 hlav, počítaje v to mrtvé, raněné, zajaté a uprchlíky, ve vesnicích a v klášteřích našlo útočiště asi 17.000 raněných vojáků, našich i nepřátel; naše armáda čítá nyní po vítězství asi 113.000 mužů, je asi čtyři míle odtud vzdálena a je vytrvale nepříteli v patách. Oddělení naší armády napadlo 3. července nepřítele a dalo mu pořádně na pamětnou; zajali jsme 2 prapory, při tom jsme získali 5 kusů a praporce. Dopisovatelka těší se nadějí, že naši nepříteli vyrvou všechnu těžkou zbraň, poněvadž má nedostatek koní a je odkázán na dopravu po vodě a vypravuje rozmarnou episodu o českých sedlácích, kteří si vypůjčili od pandurů čepice a pláště a v tomto přestrojení, majíce pod pláštěm jenom svoje plátěné kazajky, se statečně do nepřítele pustili. S pandury učinili sedláci úmluvu, že se o válečnou kořist rozdělí tím způsobem, že si sedláci vezmou vozy, koně a podobné věci, pandurům pak že připadnou peníze.

Prušáci, jak známo, báli se pandurů jako čerta, čeští sedláci vrhli se v přestrojení tomto na nepřítele „jako Pavel na Korintské", a teď rozvinula se válečná mela, jejíž vylíčení nutno podati v doslovném překladu.

„Prusové v rychlosti učinili vozovou hradbu. Mému bratrovi bude asi známo, jak se to děje — vozy se totiž postaví po délce a křížem krážem a dohromady se semknou. Páni Prusové byli toho pevného mínění, že pandurům dají, jakmile se octnou v dosahu vozové hradby, co proto, ale naši panduři, nadaní velkou chytrostí, podlezli vozovou hradbu a Prušáky jako hejno špačků postříleli. Co mohlo, spasilo se útěkem, a pandurům zůstala bohatá kořist na zásobách i na penězích. Dopisovatelka projevuje v této partii dopisu velmi zdravé náhledy. Zmiňuje se totiž o nadsazených nadějích, že by bylo snadno Prušáky dostati do středu a pobíti jich tolik, že by jich nezůstalo ani tolik, aby mohli pruské země osaditi, a končí varovnou poznámkou: „Není rádno tak nahlas křičeti — předrokem jsem slyšela také mnoho takového křiku, jenž měl pro nás velice žalostivé následky."

Druhého dne na to prohlížela Schmucková hradby a opevnění nepřátelská, se kterých Prušáci Prahu bombardovali a žasne, jak mohl nepřítel v tak krátkém čase tak důkladné opevnění pořídit. „Velké umění," připojuje ironicky, „to ovšem nebylo, Prahu tak rozstříleti, když měl baterie na návrších, s nichž přímo do Prahy viděl." Když pak Praha zmocnila se jeho opevnění, nařídil král, aby část jeho armády s jedné strany na druhou přispěchala mu na pomoc. To provedeno tak rychle, že při nedostatku koní bylo nutno mnoho munice opustiti. Nedaleko jedné baterie zůstala hromada několika tisíc kulí. Schmucková viděla studnu, patnáct sáhů (!) hlubokou, ve které bylo na tři sáhy vody, zasypanou prachem. Neví prý, byla-li plnička prachu, pum a kulí, ale tolik může říci, že prachu bylo až na povrch nasypáno; byl prosáklý vodou a když jej vzala do ruky, vypadalo prý to jako těsto. Co učinili Prusové s těžkou zbraní, není známo — snad ji naházeli do Vltavy nebo ji zahrabali v polích. Schmuckova viděla třicet lafet těž-

kých kusů, kterých nemohl nepřítel, nemaje dostatek koní, s sebou vzíti a proto je zničil.

Zajímavo je post scriptum, které Schmucková k svému dopisu připojila Praví totiž:

„Jsem neskromna, mám-li za to, že moje novinky budou Jeho Jasnosti našemu chlebodárci předčítány. Až se vrátím do Heidelberku, učiním jako pražská „Zeitungsschreiberin" Jeho jasnosti kurfürstovi svou poklonu a vyprosím si od něho nějakou milost, a byla bych tomu nesmírně povděčna, kdyby za toto moje časté dopisování a nové zprávy ubohá moje matička dostala malou pensičku — dnem i nocí bych se přičinila, a všechny možné novinky bych opatřila. Jenom bych si přála, abych byla osvobozena od poštovného — jenom ať můj bratr uváží, kolik a jak velkých dopisů týdně dostává!

Dopisovatelka na konec prosí za prominutí, jestli už něco z toho, co píše, v některém z předešlých dopisů oznamovala a omlouvá se, že při tom množství zpráv není jí možno dělati si koncepty dopisů, aby mohla srovnávati, co už bylo obsaženo v listě dřívějším.

* * *

JAROSLAV VRCHLICKÝ U SVÉ MATKY V PRAZE! Nikdo, ani nejintimnější přátelé mistrovi, nevědí, že Vrchlický zavítal na krátkou návštěvu do Prahy, že tu přespal a žese tu zdržel čtyřiadvacet hodin. Je známo, že mistr přesídlil nedávno z Opatie do Čech a že se usídlil v Domažlicích. Půl druhého roku neviděl své stařičké matky! Naposledy ji viděl, když se s ní loučil před svým odjezdem do Opatie. Byl tedy zase po dlouhé době v Čechách, byl tak blizounko a přece jenom daleko od své matky. Stařenka nemá daleko do devadesátky! To pořád tanulo Vrchlickému na mysli. Tak rád by ji spatřil, s ní si promluvil, drahou hlavu objal, ale jedné věci se asi mistr bál — přijede do Prahy, a neujde různým pozornostem, které jenom rozechvívají. Řekněme to upřímně — mám za to, že milý mistr bál se nejvíc — nás novinářů. Pořád se nám vytýká, že o mistrovi tak málo píšeme. Byli tu kolegové z Francie, Dánska, Německa, Anglie, a všichni se ptali po Vrchlickém, všichni se nad tím pozastavovali, že čeští literáti a novináři zanedbávají největšího svého básníka. Nedivte se potom, že bychom se vzácné příležitosti chopili s největší vervou. Takovou dobu byl Vrchlický daleko za hranicemi, svět — už jiný není a nebude — touží po novinkách — a každá nová zvěst o Vrchlickém je přijímána s nesmírnou, jistě pochopitelnou radostí.

V pátek, dne 29. září t. r. se Jaroslav Vrchlický rozhodl, že se podívá do Prahy. Při tom řekl výslovně a energicky, že pojede do Prahy na zapřenou — jede prý jenom proto do Prahy, aby svou maminku viděl. Mistr provedl svůj plán znamenitě a důsledně. Přijel do Prahy se svou oddanou ošetřovatelkou, vsedl do uzavřeného povozu — a aby byl ještě jistější před nahodilým prozrazením, přehrnul si límec až na obličej. O návštěvě této věděl jenom jeho bratr, ředitel Bed. Frida, jenž bratra očekával ve Slupech před bytem matčiným. Vrchlický toho dne trpěl veliké bolesti — choroba právě v nejradostnější chvíli přihlásila se s urputnou krutostí. Mistr měl jenom strach, aby matka jeho nepoznala, že trpí — ještě na schodech řekl svému bratrovi, že to není zrovna nejlepší nápad, přijíždět na návštěvu v takovém stavu.

Mistr u své matky znamenitě okřál a výborně se vyspal. Inu — vždyť spal u maminky! Bolesti po celý pobyt v Praze neulevily, ale proto přece byl Vrchlický ve výborné náladě. Velkou radost mu způsobilo Národní divadlo. Ne proto, že se k němu kavalírsky zachovalo a že s mistrem uzavřelo novou výhodnou smlouvu — ale hlavně proto, že Národní divadlo uskuteční dávnou, zamilovanou touhu mistrovu, že se hraje — prozatím bez hudby, na zkoušku, — jeho trilogii: Hippodamii, Smír Tantalův a Námluvy Pelopovy.

Vrchlický se těší do divadla. Je skutečně úžasná, obdivuhodná jeho energie. Nemoc, úporná a dlouhá jako noc beze spánku, ho mučí, a ne a ne aby se dala nadobro, neodvolatelně zapudit. Ale ve Vrchlickém je více síly, více energie, než v jeho nepřáteli, jenž s ním putoval za hranice a, bohužel, vrátil se s ním i do Čech. Jenom tu a tam zasvitnou, zahřejí paprsky, v nichž je jenom tolik útěchy, jako v tom zimním sluníčku, že po něm musí přece jednou přijíti vysvobození, květ, jaro, jásavý úsměv. Rád, velice rád by viděl svou trilogii — rád, velice rád by se vrátil ke své práci, jež už tak dlouho leží ladem a po níž se mu tolik stýská. Vzpomněl si mistr za hovoru, že je také ještě členem redakce Národních Listů! Věru, o tom už jsme ani my, kteří jsme trochu zasvěceni, neměli potuchy. „Až se uzdravím," řekl Vrchlický s důrazem, „až se k svojí práci vrátím — první cesta moje bude do Národních Listů. Nezapomenu jim toho, co mi napsali, když jsem se rozstonal — že mne považují za člena redakce — na dovolené".

Za pobytu v Praze dostalo se mu do rukou první číslo Máje. Vrchlický byl mile překvapen svou básní, kterou Máj uveřejnil. Po svém bratru poslal vzkazy příteli Heritesovi a ostatním druhům. Zadumal se, zamyslil se nad perličkou svojí poesie a rozpomínal se, kdy ji napsal, kdy ji do redakce poslal? A rozpomněl se, že dávno, dávno tomu už. Psal ji ještě v těch dobách, kdy zdráv byl a kdy takových perliček navlékal na šňůrku celý růženec. Jenom nad tím se zadumal, proč teprve nyní se objevuje v časopise. Už ani slova neřekl — pochopil. Na Růži z Jericha, na jeho poesii, krůpěj rosy spadla, aby se porozvinula, aby ukázala zase jednou svoje bohatství, svou celou barevnou slávu . . .

Jak tajuplně přijel, tak Vrchlický v sobotu odjel zase do Domažlic. Odjížděl s pevnou důvěrou ve svou sílu, ve

svou poesii, jež jako Růže z Jericha znova se rozvíje a v celé své nádheře zazáří... Dr. R. J. Kronbauer.

PROF. DR. FRANTIŠEK DRTINA PADESÁTNÍKEM. Charakterisují-li devatenácté a počátek dvacátého století pokroky vědecké a technické, znamená tato epocha pro nás zápas za volnost a svobodu vývoje a to především vývoje kulturního. Jako červená nit táhne se dějinami probuzeného českého národa boj za školu, boj za kulturní základy moderního života. Po aktivování české university dostalo se u nás práci na roli školské podkladu vědeckého. Professor Drtina, jehož abrahamovin jest v těchto dnech veřejně vzpomínáno, stojí už po řadu let v čele českých snah reformně-paedagogických. Pracuje vytrvale a soustavně všemi zbraněmi ducha: vědeckými spisy, články, novinami, přednáškami i činností veřejnou, politickou. Theoreticky i prakticky pojímá v obor své působnosti vědecky výchovné celý národ ve všech jeho vrstvách a způsobech života a proto neustupuje ani před politikou, v niž vnésti se snaží ducha mravního pokroku. Stěžejním dílem jeho jest kniha „Myšlenkový vývoj evropského lidstva", v níž uložil své paedagogické idee i reformní snahy. Řada jeho spisů je veliká, takže nelze tu jednotlivé knihy nebo dokonce důležité články vypočítávati. Drtina na základě svých filosoficko-paedagogických názorů reformuje veškero školství od školy obecné až do školy vysoké a v tomto jeho díle opravném vidíme těžisko jeho činnosti. Škola, jak dobře se chápe u nás i na straně nepřátel, jest osou a naději nového života českého, proto také práce Drtinova na prospěch moderního vývoje české školy jest v nejširších kruzích českých vděčně uznávána.

R.

VZÁCNÝ PROJEV PIETY. V archivu král. hl. města Prahy kmitl se host z Uher, jemuž se ovšem vyšlo vstříc s přísloveční ochotou a pozorností. Byl to pan Dr. med. Josef Lindenmayr, jenž na okružní cestě po archivech velkých měst německých zastavil se také v městském archivu pražském. Brzy na to zaslán adjunktu archivu p. Dr. Ed. Šebestovi „Westungarischer Grenzbote", denník, vycházející ve starém, uherském, korunovačním městě Pozsony! (Prešpurk), pod jehož záhlavím čteme heslo „Svoboda a pokrok". Pan dr. Lindenmayr napsal do listu pozoruhodnou noticku, v níž praví: „Pobyt můj v Praze připomněl mi největšího historika a politika Čech, Palackého, jenž také v Prešpurku (Poszony) žil a práva studoval. Což, kdyby na domě, v němž kdysi bydlíval — městskému archivu jistě zjištění toto nebude činiti velkých obtíží — zasazena byla pamětní deska, ke které se jistě krajané Palackého, zejména z nedaleké Vídně a Moravy (užší jeho vlasti), jako se to děje v Kostnici s Husovým domem, putovali? Genius jest mezinárodní. Sebe sama ctí národ, když mužům velkých mužů jiného národa se pokloní a vzdá hold úcty a vážnosti, jenž jim přísluší."

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ uvedlo na scénu novou operetu Fallovu. Vídeňská operetta napadaná tak ostře a bezohledně kritikou a zbožňovaná tak bezpodmínečně většinou divadelního obecenstva, opouští — jak se zdá — parkety a pokouší se o novou půdu. Obecenstvo ji následuje s důvěrou, neboť doufá, že se na konec přece zase shledá se svými sladkými valčíky, sentimentálními výjevy a groteskními tanci. „Krásná Risetta" zatím žije v oblasti romantických fantasií a librettistéři skladatel s jistou námahou udržuji jejich lodku na dovádivých vlnách operety. Bylo by třeba opravdu rázně zhostiti se forem staré operety a postaviti ji, zejména po stránce hudební, na základy zcela nové. To znamená práci průkopnickou a k té je vždycky třeba lidí mimořádně silných. Takovéto úvahy však nikterak netrápí široké vrstvy divadelního obecenstva, které rozeznává, jak obecně je známo, jen dva druhy her: dobré, při kterých se baví, a špatné, které nudí. V Krásné Risettě hledá líbivé melodie svého milého skladatele Dollarových princezen a baví se skvělou výpravou i výbornou hrou. Vinohradské premiery těší se v tom směru právem nejlepší pověsti a dámy: slečna Kalivodová i Durasová, jakož i pánové: Menšík a Šašek, zejména Charvát a Marek v komických rolích Thomasia a Habakuka klidili zasloužené uznání. Hlavní díl tohoto uznání patří ovšem kapelníku p. Holečkovi, jenž operetu nastudoval a p. Hlavatému, který měl režii.

a.

SVĚTOVÉ NÁVŠTĚVY V PRAZE. V paměti obecenstva pražského a českého vůbec budou as ještě návštěvy pařížské municipality v Praze a pražské v Paříži. Někteří kritičtí lidé naříkají na tyto mezinárodní kurtoisie, dokládajíce, co vyžadují sil nákladu slavnosti takové, zapomínajíce však, že už podobné dvornosti v světovém ceremonielu jsou a že mohou-li prospěti, prospějí přece jen spíše národu malému. Když mohla Pařížská rada na př. loni o prázdninách přijati na radnici a skvěle pohostiti účastníky několika vědeckých kongresů ve svých dvoranách — nelze ničeho namítati proti snaze města Prahy, zpříjemniti významnějším návštěvám zahraničním pobyt v Čechách co nejvíce. Nemají sice, jak patrno, takové styky dosahu, jaký se jim přisuzuje, ježto korporace, o něž běží, jsou dočasně volené instituce, s jichž ústupem do soukromí mizí i osobním stykem získaný zájem obou súčastněných stran. Ale pomluvy šířené o české nehostinnosti, neochotě, ba nebezpečnosti, kterých býváme svědky na drahách, v hostincích a jinde v cizině rakouské a zahraniční, šířené s průhledným úmyslem jednak zlomyslnými nepřáteli našeho národa, jednak bona fide klep za pravdu přejavšími a poměrů neznalými lidmi — tato špatná pověst Prahy, zcela nezaviněná, může se jenom podobným pohostinstvím vůči významnějším korporacím zahraničním rozptýliti. Z nich jistě jest i městská rada londýnská, vedená lordmayorem (starostou) londýnským sirem Wezeyem Strongem a dvěma exstarosty i četnými členy městské rady — ponejvíce z kruhů obchodních a průmyslových. Je vskutku prospěšno, že nynější rada pražská podobné styky pěstuje.

ae-.

Toto číslo vydáno dne 6. října 1911.

ROČNÍK X. MÁJ ČÍSLO 2.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MISTRU VRCHLICKÉMU NA UVÍTANOU.

Už růží nebylo, strom babí léto chytal,
a z rozoraných brázd vál chlad a mlčení.
Ty, Mistře, rodnému to luhu v jeseni
mít za zlé nebudeš, že Tebe takto vítal.

Slov možno postrádat; jim právě bývá tajem
cit příliš poctivý a tknutý velebou,
I z nás kdož výrazy jest pevným před Tebou?
Jen Tebe obejmout když všem by bylo rájem!

Leč hleď, je přástek čas, tma od koutů se plazí,
krb rodný potěší, zas ohněm vzplápolá.
Sbor přátel v plném již chcem počtu dokola,
neb slzy jihnou nám, když někdo z řady schází.

Zas hotovíme se o dávném slýchat čase
báj něžně cítěnou, kde srdce okřeje;
pak tříbit musíme též nové naděje,
by včasně klíčily, až jaro dychne zase.

Náš děde velebný! Víš dobře, proč v té době
je tolik žádoucí Tvá tvář, Tvých očí plam!
My k Tobě musíme, neb Ty si sedni k nám,
jen když, jak bývalo, zas budem blízci sobě!

Vždyt všude vzkazem Tvým to zní pod naším krovem,
ždyt z ňader znikaje náš jásot i náš stesk
od Tebe přijímal své peruti, svůj lesk,
vždyt v sílu vzrostli jsme a v krásu svou Tvým slovem!

Viď, že zas nebudeš již chybět v našem žití?
Tvůj živý srdce tluk i pohled patří nám!
I radost posavad tkví na čihané tam,
a jejím strunám všem se též chce dále zníti.

Vždy osud závidí, však Ty's jej drtil v sporu,
byl zázrak Tobě přán stát nad osudy výš!
Zas ze Svých možností Svůj skutek učiníš,
i v zimě zkveteš Své, žeň zkouzlíš na úhoru!

BENEŠ GRÜNWALD.

VŮNĚ LEVANDULÍ.

STAROSVĚTSKÝ OBRÁZEK, NAPSAL PAVEL LIST.

Zatuchlá vůně levandulí překvapila mne, když jsem vešel do svého pokoje.

Ve váze, stojící na psacím stole, trčel svazeček křehkých, neurčitě zelených snítek levandulí mdlého modrého květu. A v oparu té zvláštní mdle kořenné vůně spatřil jsem pojednou svůj studentský pokojík z dávných dob, v němž vonělo to v létě vždy levandulí, kterou paní bytná vyznamenávala přede všemi vůněmi a která v těch dobách odpovídala mé nakladě při čtení Heritesova „Tajemství strýce Josefa", kterážto novella vycházela tehdy v Sládkově „Lumíru".

Vůně levandule, diskretní vůně zatuchlých staropanenských komnat, zasvěcených zákoutí biedermeyerovské doby, v nichž pýchou a jediným bohatstvím býval uměle pracovaný prádelník, naplněný svazky kapesníků a jemných kmentových košil, zdobených modrými proužky stužek, navoněných přirozenými vůněmi bylinnými, je dnes vzácnou. Jemná vůně levandule, intimní, olicho-

cující se svou přirozeností, připomíná dobu krinoliny.

Vidím před sebou řadu rodinných portrétů, na nichž ženy jsou malovány v krinolinách s vosími pásy a s poprsím, jež rozevírá se nahoře jako v kalich květu, v němž tají se obrysy ňader, skvoucích se bělostí a vábným leskem mládí. A v mysli vybavuje se milá vzpomínka na známé figurky z dětství. Kdo by si po letech s nimi nepohovořil v skrytu svých volných chvilek, dávaje se okouzlovati rozkoší starosvětských vůní intimních vnitřků rodinných, dýšících obilnou, živnou vůní neporušeného venkova?

Často navštěvovala naši babičku stará panna, „Pepička" jménem. Babička byla jí kmotrou a tehdy bývalo jakousi povinností přijíti občas návštěvou ke kmotře, ruku jí políbit, posedět u ní, vypít v její společnosti hrníček kávy se zlatou širokou obrubou , . .

Pamatuji se živě, jak starosvětská Pepička vždy v rukavičkách přišla, v klobouku každoročně poopraveném, s čistým, naškrobeným šátkem levou rukou ladně podchyceným. Ten šátek byl nezbytnou součástkou tehdejší „parády" ženské.

Pozoroval jsem, jak obřadně vždy babičce ruku políbila, jak vážně zasedla k uchystané svačině a s jakým důrazem babičku několikráte oslovila slovem „kmotřičko", aby jí snad připomněla význam, jakému se těší ve vděčném srdci stárnoucí kmotřenky.

A babička shovívavě vždy vyslechla řeči Pepiččiny, přitakala k jejím steskům, jež hořce z úst vyplývaly, usmála se dětinsky žertu, který v náladové chvilce snad utrousila vlivem silné kávy hovorná ústa vděčné návštěvnice.

Pak, když už nebylo o čem povídat, když už všechny novinky dopovězeny, když už vzpomenuto i všech drahých nebožtíčků, když už dědeček — vždy mlčelivý besedník — mrzutě se zvedl s pohovky a jal se přecházeti pokojem, zdvihla se i Pepička a opět se oběma stařečkům obřadně a uctivě poroučela.

Vítali jsme vracející se Pepičku vždy na schodišti. Uhodli jsme vždy, že se u nás také na okamžik zastaví. Byla nám sice pro smích pro svůj staromodní ústroj a svou nevzhlednou postavu s lopatkami silně vyčnělými v zádech a snad i pro svůj vážný, kantorský hovor, který nehověl našim modernějším, klukovským názorům, ale přes to vše, vídali jsme ji rádi, vnesla vždy jakousi změnu do nedělních odpolední, která jsme prožívali většinou doma na dvoře a v zahradě.

Bylo nám i rozkoší pocuchat její podivný klobouk, ozdobený vybledlými růžemi a starými pentlemi, darovanými babičkou. A zaslechnuvše jednou, že byla Pepička za mlada slušnou dívčinou a hrdou, tak že jí přezděli „princezna", připojovali jsme k jejímu jménu také sarkastický podtitul „princezna". „Princezna Pepička" bývala terčem našich vtipů, ale také ochranným hromosvodem našich allotrií. Kdykoli kdo z nás něco provedl za její přítomnosti, ujala se ho vždy vřele a nedopustila, aby byl potrestán.

Její měkké srdce a láska k dětem byly obdivuhodny. Dnes pochopuji tu její lásku, která mně bývala — hochovi, záhadou. Vždyt byla Pepička také neštastně zamilována a oklamána v lásce. Také prožila za mlada svůj románek a dítě bylo její touhou a životním cílem. Jakýsi řemeslník se prý o ni zajímal, očekávaje, že dostane se ženou věno. Byl to však velký hýřil. Nejedno děvče svedl a zkazil. I za své známosti s Pepičkou prohřešil prý se s mladým služebným děvčetem, učiniv jí na vždy neštastnou. Pepička těžce nesla prý ten zločin svého ženicha a od té doby zanevřela na muže úplně.

Nepřál-li jí osud, přimkla se tím náruživěji k dětem cizím a pálila jim kadidlo svých obětí.

Osiřevši, zařídila si Pepička soukromý ústav pro výchovu dětí. Učila děti pletení, ženským drobnym ručním pracím vůbec, pak nezbytné tenkrát němčině a mravnému chování. Těm předmětům přikládala největší důležitost vychovatelskou a vštěpovala ji svěřenkám svým s horlivostí nejlepší matky. A byt se nesetkávala s dobrými výsledky vždy, nedala si vymluviti, že jen domácně vychované děvče jest nejlepší nadějí rodiny. A tak celé dívčí generace odchovala, udílejíc jim tak zvané „priváty", hodiny vyučování ve volném čase svých žaček.

Když jí paní kmotra zemřela, docházela po starém zvyku dále do našeho domu, ale řídčeji a počínala si tu jaksi ještě ostýchavěji a obřadněji. Ale bylo patrno, že přichází ráda a ráda že si pohovoří i s mladším světem. A zde přicházely i její paedagogické rady k platnosti. Ráda dětem

připomínala lásku k rodičům a dětí, jež naslouchaly trpělivě jejím výkladům, zvláště si vážila a láskou je zahrnovala. Běda však těm, kdo by se jí byly vysmívaly! Dovedla býti i tvrdou a neúprosnou.

Zvláštní lásku chovala však Pepička ke květinám. Nedopustila, aby někdo v její přítomnosti utrhl květ, uřízl růži nebo dokonce květinu pohodil. Cítila takovou fysickou bolest při takovém počínání a všecka tvář její se stahovala nevolí, když zpozorovala, že někdo květin nešetří. Mluvila o duši květin a dojímal ji zvláště květ pohozený a znečistěný. Cit pro květiny byl u ní obdobný citu pro zneuctěnou duši dívčí. Chvěla se vždy, kdykoli doslechla o nějakém brutálním činu sesurovělé povahy a úzkostně se uzavírala ve svém tichém bytě bojíc se instinktivně hrubého násilí. Jakási upřílišněná cudnost vyznívala z jejich názorů a z jejího chování. A přece elementární láska k mládí a zdraví bouřlivě někdy u ní se projevovala.

S rozkoší mladé matky brala třeba novorozeně v cukrově bílých peřinkách na své lokte, hýčkala a laskala je s nejněžnějším porozuměním pro jeho rozmary. Děti na její loktech usínaly rády a zázračně. Byla vytrvalou chůvou a okouzlující ošetřovatelkou. Viděla v dětech krásných, umytých, usměvavých a roztomilých živé květy, nerozvitá, orosená poupata, která vyžadují zvláštní pozornosti a nejněžnější péče, živé květy slibných nadějí a zdárného růstu.

Takto sen její duše kolébal se na vlnách nejněžnějšího, nejnadějnějšího mládí, až se dokolébal v tišinu ztrnulého nehybna.

Vydechla jednoho dne téměř v náručí svých svěřenek jako uschlý, žlutý list zavátý na záhon čerstvých, svěžích květin . . .

Její chovanky provázely ji ke hrobu v dlouhé řadě, věnujíce ji tichou vzpomínku. A místo mrtvých kytic, jichž nebyla milovnicí, vsadily jí na čerstvě nasypaný hrob po květině. Volily ty, které měla zvláště ráda, kytky starosvětské: boží dřevec, myrtu, barvínek, balšám a levanduli.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Jako z těžkého snu probíral se ke skutečnosti Martin. Ani vzpamatovati se hned nemohl, kde je a co se s ním děje. Ale stačil jediný pohled na bílou pokrývku a rázem se mu vyjasnilo všecko. Vyskočil na nohy a otřásl se. Ranní chlad dotíral citelněji, i žaludek se ozýval . . . .

„Snad posnídá rači s náma," mínil polesný a dřevěným háčkem vytahoval z popele stýlku brambor. Martin se usmál a bez váhání dal se do zemčat. Sůl v papírku mu podali i žbánek s vodou a rozpovídali se o podrobnostech vraždy . . . . Poslouchal dychtivě a sklopil hlavu, když končil polesný „bude letos smutný posvícení hu vás, hale věř mi, že eště smutnější hu Hořejších — tátu mají sice živýho — hale v kriminálu . . . ."

„Nepudeš demů?" optal se ho strážník, chystaje se k odchodu. —

„Nepůjdu," odpověděl rozhodně Martin, „počkám až komise přijde, chci tátu vidět. Projdu se lesem" a přes loučku vzhůru zamířil k panskému zákopu. Rozednilo se už úplně. I v duši studenta bylo smutno sice, ale jasno. Zdálo se mu, že celý život svůj v této noci znovu prožil a za tu jedinou noc že dospěl, zmužněl, směr života si určil, vší nerozhodnosti a pochyb se na vždy zbavil. Sedlákem bude a to hned. Matku neopustí, věrně při ní bude stát a pracovat, školy a město víc ho nespatří. Sluníčko vstávalo nad Trhanovem, lesní ptáci z teplých hnízd rozlétli se s křikem po lese shánět snídaní. Listnatý podrost na okraji loučky zahrál ve slunci barvami podzimu, jehličnaté stromy skropené šedou rosou zářily jako stříbrné. Jasný, krásný den — jakých už bývá u nás v listopadu na mále — vstával a potěšil i Martina. Projasnilo se v jeho duši, zaradoval se a teprv při vzpomínce na mrtvého otce znovu se roztruchlil. „Svou smrtí vykoupil mi moje štěstí, do smrti na to nesmím zapomenout" umiňoval si, velkým obloukem stáčeje se zpět k uhasínající hranici. Od Klenčí už trousili se sem lidé. Zvědavost je vedla, i pes Dunáj znovu přiběhl i matka. — Manka Porazilova přiběhla udýchaná. „Ach muj znejmilejší muži, cák já si tu smutná bez tebe počnu," spustila hned hlasitý nářek, „hani mě k tobě nepustí, chtěla bych zlíbat ha

vovázat tvou hlavičku bolavou" — křičela tak a naříkala, jak slušnost, mrav obecný kázal. Nešel jí ten pláč a nářek ze srdce ale jen z úst. Nevytryskla slova ta z rozbolněné duše, nemluvila je láska, ale byly to věty dříve doma sestavené, u jiných slýchané, dobře zapamatované a proto nepůsobily. Nikdo nebyl dojat, ale spíše pohoršen, protože každý vycítil jejich nucenou strojenost.

„Dyby se stydíla, hambářka jedna, íčko bude vyvádět ha přetvářet se, dyž huž je pozdě, dřív míla mít rozum," zřetelně slyšel Martin vadit se Krutinku, zastyděl se vyjít hned z lesa a cosi jako odpor pocítil, že se zde musí setkati s matkou. Všecko snad se dá oklamat, ale ryzí city nelze lháti, jako nelze padělati zlato. — Když ničím jiným jistě zvukem se prozradí falešný padělek a když slyšel syn naříkati vlastní matku, proti jeho vůli ozval se v něm hlas: „Máma lže, nutí se do pláče, ale jistě je ráda." Za nic na světě by nebyl nahlas řekl, co ho napadlo, káral se v duchu za tu rouhavou myšlénku — zaháněl ji, ale zahnati nemohl, tak dotěrně se mu v nitru ozývala. Teď i jeho matka volá. „Ha de pa je muj synáček zlatej, Martínka našeho ste neviděli — hani demů nepřišel, strach mám, haby nechčeští větčí nebulo, ha něco se mu nestálo."

„Nekřičte, mámo" ozval se za ní Martin — leč jakoby oleje do ohně nalil — hned rukama zalomila a do většího nářku ještě se dala „koukej se, dítě, tátu tě vlastní jeho bratr zabil, to máš přátele, to máš strejčka — hale Pámbů je spravedlivej, ha tuto nenechá bez trestu, pomstí nás, muší pomstít."

„Prosím Vás, matko, mlčte a vratte se domů" — třásl se student spínaje před ní ruce — „nemluvte o pomstě." — „Jak že, vo pomstu nemám volát, ten říchsám je do nebe volající," a tu už jí oči svítily, ruce se zatínaly, už vypadla z role zarmoucené vdovy a přirozená její povaha, nezkrocená zlost a nenávist vybuchly v ní. Na nikoho se neohlížela a lála Hořejším. Příčinou všeho svého neštěstí je nazývala, proklínala, — jako šílená si vedla, násilím ji odvect musili, když blížila se soudní komise.

Sám pan okresní soudce přijel, mrzutý, prostydlý, pana kraisfysikusa a písaře si sebou vezl. U lesa už na něho čekal purkmistr Šepl, Klencký pan doktor, oba přísedicí sousedé Konrád s Bolfem a veliký zástup zvědavců. Prou se o to, budou-li zabitého pitvat čili nic.

„Řezat ho budou! Jak pak by ho neřezali, dyž řezali mýho mládence," tvrdil Kaplický fořt — jenž sem přiběhl přes Haltrav až ze svého revíru a široce vykládal, jak pytláci zabili jeho adjunkta a jak si komise počínala.

Mezi tím tlustý soudce už se blížil po příkré kamenité cestě k okraji lesa. Těžce supal, zčervenal ve tváři jako rak a jak došel k purkmistru hned se vadil: „Co jste mi to v tom Klenčí zase nadrobili? Neříkal jsem to? Stále jsem říkal, že to takhle skončí."

Domácí uctivě mlčeli a hlavy klopili. Zasluhují tu káru. To se v žádné obci po celém okresu ještě nepřihodilo," vadí se pan okresní v krátkých větách — které stoupaje teď lesem — těžce z hrdla vyráží — „ostuda pro celý okres" — „noviny se o tom rozepíšou" — „aha — tamhle už to asi je" a upřel oči stranou — kde náhle prořídly stromy a začernala se skupina lidí. Strážmistr rychle uhladil si vousy, popotáhl řemen na šavli i pušce, postavil se jako struna, salutoval panu okresnímu a hlásil své jméno a příjmení. Ale soudce se ještě více zamračil, znatelně se i zachvěl a pobledl — to spatřil za strážmistrem na zeleném drnu přikrytou mrtvolu. Rychle odtrhl zraky od té bílé přikrývky a obrátil se na okresního lékaře: „Budou ho sekcírovat? Vědí, že nebudou — co?" Všichni vycítili, že soudce je člověk měkké natury, že nemůže vidět krev, rány, mrtvoly a že tu stojí jen proto, že musí. Tragika celé vraždy i to, co jí předcházelo nutila ho, aby sám jel, ač příčilo se v něm všecko a nevím co by byl za to dal, kdyby byl směl poslat adjunkta a sám zůstat doma. „Co by tomu řekli nahoře?" pomyslil si, přísný president vynořil se mu před očima a jako by ho bičem šlehl, hned si dodal odvahy a ponechal si „případ". Teď ale znovu litoval, že ho přece jen nepřidělil některému z mladších pánů.

Doktor znal tu soudcovu slabůstku a působilo mu přímo rozkoš potrápiti soudce.

„Sekce musí být" — povídal rozhodně a blížil se vážně k mrtvole.

„Neodkrývají ho," rozkřikl se pan okresní prudce — „času je dost — zjistíme nejdříve skutek a okolnosti," a nyní na místě počal výslech, pečlivé šetření všech podrobností. Konečně dojíti musilo

i k odkrytí mrtvoly, k zjištění její polohy, bylo nutno ránu ohledat a přesně změřit. Se soudcem chvěla se jako list ještě jedna duše, ještě jedno srdce rozčilením skoro hlasitě bušilo — student Martin tu stál a vytřeštěným zrakem — němě — hleděl na shrouceného otce na zemi, stuhlého, na jeho hlavu rozpoltěnou hleděl i na ruce, jež křečovitě zarývaly se do drnu, jako by ten mrtvý chtěl se o ně opřít, aby se pozvedl a vstal.

„Tohle přece — pro Krista Pána — řezat nebudou," vybuchl soudce, „vždyt i slepý tu ránu vidí."

„Ne — celého ne — pouze lebku otevřem, abychom mohli ránu bedlivě a řádně vyšetřiti," s důkladností a klidem, který tak dráždil citlivého soudce, odpověděl doktor, uřízl špičku čerstvému doutníku a hledal po kapsách sirky. Domácí lékař rychle přiskočil a posloužil mu ochotně ohněm. „Nástroje máte, pane kollego — že ano?"

Pokračování.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

III.

Po koncertě se Aksamít s Horským rozešel. Pospíchal, aby neztratil s očí dámu, již poznal v koncertním sále.

Po rozvátých mracích zasvitl tichý a teplý den, chýlící se k večeru.

Aksamít, nesen proudem ke Staré louce, sledoval dámu pozorným pohledem.

Šla krokem volným, ale energickým, byla krásně, stepile rostlá a v pravici pohrávala si tence složeným deštníkem.

Minulé kouzlo, zahalující dámu v lehoučký oblak, usedlo na očích Aksamítových a neoprchávalo. Šel za ní krokem zrychleným, aby ji dostihl. Ale na konci Staré louky dáma se maně ohlédla a pohled její skřížil se s Aksamítovým.

„A!" zvolala dáma svým plynným a jasně znějícím hlasem a zastavila se.

Vzdechla překvapením a zadívala se dlouze na Aksamíta.

„Má poklona, milostpaní!" řekl Aksamít, pozdravil měkkým, plstěným kloboukem a shýbl se k její ruce.

„Jste zde již dávno?" zvídala dáma bystře.

„Asi týden — a vy?" pravil Aksamít živě.

„Já třetí den. Prosím, račte," řekla dáma, činíc mu místo po svém boku. Aksamít lehkým pohybem přikročil.

„Viděl jsem vás již v Poštovním Dvoře," řekl Aksamít.

„A proč jste se hned ke mně nehlásil," upozornila ho dáma.

„Sešel jsem se se spolužákem," omlouval se Aksamít.

„Myslím, že na zdejší stanici shledá se mnoho lidí," poznamenala dáma.

„Chorobné století," řekl Aksamít namátkou.

Šli k Tržišti přerušováni s obou stran procházejícími davy a rozhovořili se o svých chorobách. Aksamít nejasně naznačil chorobu a dáma jenom se dotekla toho předmětu. Ostatně Aksamít usoudil, že u ní nemůže býti řeči o chorobě, snad jen o autosuggesci.

„Kolik let jsme se neviděli?" řekla dáma u Mlýnského zřídla.

„Devět let, myslím. Od té doby ztratil jsem vaši stopu," odtušil Aksamít.

„Vy jste ji vlastně nehledal," opravila jej dáma.

„To bych neřekl" ohradil se najednou Aksamít, ale hned uznal, že učinil tak poněkud neobratně.

„Buďte upřímný! Ale konečně patří to minulosti," řekla dáma a vyndala z kabelky ploše broušenou sklenici.

Aksamít ji pozorně vzal a chvatně odbočil ke zřídlu.

Dáma, zvaná Malvína Straková, zahleděla se za Aksamítem, jehož krok byl až dosud pružný, ale už jaksi podlomen. Kromě toho soudíc dle jeho těkavých pohybů, odhadovala, že trpí nervosou. A skoro v zápětí odestřela se před ní minulost. Sladké a milé kouzlo těch časů na ni zadychlo, ale jakýsi drsný, studený vítr je rozvál. Bylo jí, jakoby hleděla na svadlou růži, která byla kdysi

vonná a svěží. Ale je možno ještě ji vzkřísit? otázala se sama sebe. Nedomyslila, nebot v tom už stál před ní Aksamít, podávaje jí sklenici.

„Děkuji vám," řekla Malvína Straková, vzala sklenici z jeho ruky a levicí lehce odsunula závoj a shrnula jej ke střeše klobouku.

Krásný, dozrálým ženstvím dýchající obličej Strakové okouzlil Aksamíta. Viděl tu jemnou, růžovou tvář s jasně modrýma a zářícíma očima a v duchu si řekl, že je krásnější, než byla dříve.

Několik hostů, které byl lékař uvázal k odpolednímu poháru, procházelo se sšeřelou kolonádou. Aksamít měl rovněž píti svůj pohár, ale zapomněl na něj. Měl před očima pouze Strakovou, všecko ostatní unikalo mu z vědomí. A jakási třaslavá jiskra usadila se v dávno ochládlém popelu jeho duše a rozhořovala se.

„Nedoprovodil byste mne do parku?" řekla Straková, srkajíc vodu po volných doušcích.

„S radostí," řekl Aksamít, pozoruje, jak její kouzlo úplně si ho podmaňuje, ale zároveň cítil jakousi chorobnou slabost, která mu bránila, aby se zplna oddal tomuto kouzlu.

Šli volně Nábřežím k parku, přerušováni v hovoru proudy choďců.

„Jak se vám líbí Karlovy Vary?" řekla Straková před lázeňským domem.

„Archa Noemova," pravil Aksamít. Ten pestrý komplex stojí za podívanou, ale jinak? Je mně tu nudno."

„Jak to myslíte?" řekla Straková nechápavě.

„Co chcete? Počasí křehké, prach, saze, ulice těsné, vzduch málo, středisko žádné. Nemít zde známých, stal bych se hypochondrem," pravil Aksamít znechuceně.

„Soudíte příkře. A což lesy? Ty prý jsou velmi rozkošné. Znáte je?" namítla Straková.

„Ano, jsou krásné, prošel jsem jimi předevčírem. Bohužel, času je málo. Lékaři toho nadiktují. Ne, to je nemožno splnit. A k tomu ještě ta strašná diéta. Cítím se tady jako v kleštích," mluvil Aksamít v krátkých, lomených větách.

„Však jsme zde přece na léčení," namítla Straková

„Ale člověk chce také žít," odporoval Aksamít, zdůrazňuje své poslední slovo.

Straková vytušila chorobu z těchto slov.

„Myslím, že se váš obzor zjasní, až proděláte šťastně léčení," řekla mu hojivě a podívala se pátravě do jeho tváře.

Byla už silně odkvetlá, kolem očí se začínaly rozsívat paprsky vrásek, jen zřítelnice svítily dosud zářivým, ale nepravým leskem.

„Ten pedantismus v léčení se mně právě nejvíce protiví. Mám k němu nechut a nedůvěru," pravil zlomeně Aksamít, nemoha se vymknouti z temného okruhu představ.

Maně si vzpomněl, jak za hovoru s Horským cítil lehkost, jak ironisoval, ale v blízkosti Strakové cítil drtivý útlak a nemohl vzlétnouti k ironii. Cosi tísnivého jej udolávalo při každé myšlence.

Vešli do městského parku s bassinem, loubím a květinovými, okrasně stylisovanými záhony. Bylo zde vlídně a slunno. Květy hýřivě sálaly barvami, trávníky hrály svým teplým sametem, vodotrysk uprostřed bassinu, rozprašoval dolů stříbřitou rosu a zlaté rybky čile se projížděly lehce zčeřenou vodou. A na všem lpělo vlídné a hřejivé srpnové slunce.

Straková s lehkým úsměvem zahleděla se na rybky. Aksamít stačil jej zachytit a skoro záviděl, že nepatří jemu.

Postáli okamžik u bassinu. Straková chtěla usednout, ale sedadla byla obsazena téměř výhradně polskými židy a židovkami.

„Kde se tu vzalo tolik židů?" ptala se Straková, odvracejíc oči od markantně židovských tváří, jež svýma smyslnýma očima odpuzovaly.

„Zde mají svoji privilej, ale pojďme do druhého oddílu parku," navrhl Aksamít s úspěchem.

Zašli do zadnější části parku. Místo židů byly tam chůvy a děti, starý, už bílý pán s tváří chladnou a holenou četl pozorně „Times" a naproti němu seděla stará panna v nápadném úboru bledě liliové barvy, majíc na klíně černého psíčka.

Našli si prázdné sedadlo pod exotickým dubem s hladkou bronzovou korou, který stál uprostřed kola trávníkového a svými rozložitými větvemi přesahoval až na pěšinu.

Stromy a trávy dýchaly po dešti vlahými, svěžími vůněmi.

Ocitnuvše se v samotě, pocítili oba tutéž tísnivou nevolnost. Minulé vzpomínky věšely se na jejich myšlení a bránily jeho rozletu. Aksamít si přál, aby se těmto vzpomínkám vyhnuli, ale Straková chtěla je vzbudit aspoň účelnou narážkou, ale nenašla k tomu vhodného slova.

„Pracujete až dosud v politice?“ zeptala se Straková nazdařbůh.

„Poslední dobou jsem z ní vypřáhl,“ odvětil Aksamít.

„Vy nedovedete být nečinný,“ prohodila Straková.

„Naopak, účtuji se svým životem,“ řekl Aksamít zamlženě.

„Chcete se docela uzavřít v ústranní?“ podiveně zvolala Straková.

„Ani to snad ne. Nevím. Mně je souzeno plahočit se, jak mně dnes řekl můj známý,“ pravil Aksamít s jakýmsi tajeným steskem.

„Myslím, že nemáte příčiny k sentimentalitě. Vy muži jste páni svého štěstí,“ řekla Straková s jemně ostřeným přízvukem, jenž se neminul cíle.

„Máte pravdu, ale naše povahy jsou nám dány a stěží z nich vykročíme,“ odvětil Aksamít, snaže se skončiti tento rozhovor.

Dosáhl toho, nebot Straková uznala za vhodné přejíti k jinému předmětu, ale její živý a zpevnělý pohled napovídal: přijde chvíle, kdy všecko súčtujeme.

Aksamit sklopil oči před tímto pohledem a hrabal hrotem deštníku v písku pěšiny.

A jakoby se nikdy nic mezi nimi nepřihodilo, začali vyprávět o svém přítomném životě, jak procházel pouze povrchem a shodli se v tom, že prozatím není příčiny, proč by se k sobě chovali jinak.

Pokračování.

FEUILLETON.

PAŘÍŽ.

PÍŠE DR. D. PANÝREK.

III. V CHRÁMĚ ZLATÉHO TELETE.

Kráčeje takřka denně z Rue Ste Anne, kde byl můj hotel, k boulevardům, mijel jsem nápadnou monumentální budovu, jejíž výstavnost budila zájem, jejíž vzhled však nepřipouštěl uhodnouti, do jaké kategorie stavbu měl bych zařaditi. Nebyl to chrám, nebylo to divadlo, nebyla to universita, nebylo to museum. V okolí budovy na náměstí, kde se rozkládá, bývalo dosti živo — budova sama však byla mrtva, jako prázdna v ranní době, kdy jsem ji mijel.

Teprve jednoho dne po poledni, kdy zakletá jindy a tichá ta stavba přeměnila se v lidský úl, kdy s balkonu do tlumu v okolí četní lidé živě cos vykřikovali, poznal jsem účel stavby, její poslání — dovolený, zákonitý způsob obírání bližních, obchod penězi a cennými papíry, hra jměním, kteráž ze žebráka může pojednou učiniti boháče a z boháče žebráka, jedním slovem: chrám Zlatého Telete, obětiště boha peněz — bursu.

Vídal jsem lidi krájně rozvášněné, soptící hněvem, kde málo scházelo, a byli by zápasníci krví vyrovnali spor — viděl jsem choromyslné v nejprudší excitaci maniakálního rozčilení, viděl jsem zuřící hysterické ženy, viděl jsem alkoholiky ve vznětu deliria, kteří nepříčetně házeli rukama a beze smyslu breptali celé hodiny. Co však prováděli lidé v burse v době nejčilejší „práce“ okolo jedné hodiny s poledne, přesahovalo všechny vytknuté právě stavy vzrušené duše lidské, mající něco z každého toho projevu. Živý temperament Francouze přináší také něco do nálady, která sama sebou musí býti vzrušena — vždyt běží o důležité případy. Kdož by nechtěl býti bohat, bohat bez veliké práce, bez vážného dlouholetého přičinění, pouhou snadnou shodou okolností, šťastnou snad náhodou. A jako vídáte hráče při karbanu rozčilené hrou, která umožňuje při malé sázce mnoho vyhráti, rozjařené pivem a tabákem, do nepříčetnosti se rozčilovati, tak i hra na burse lidi klidné jinak, zdrželivé a uhlazené mění v pološílené bytosti.

Leč kresleme situaci.

Vstupme do nitra budovy. Je přístupna obecenstvu, v době „činnosti“ však nepřipouštějí se do nitra ústavu dámy, a otevírá se ve dny všední v poledne, prvního a patnáctého v měsíci o 11. hodině. Cizinec nesmí však procházeti se, aby nerušil jednání, ani otázkami přítomné vyrušovati.

Již v t. zv. peristyle je živo, obchoduje se tu s cizími cennými papíry. Život ten jest však zcela klidným obchodem proti divokému jednání uvnitř, byt, až na pohyby tělem a hlavně živou gestikulaci, především však intensivní činnost mluvidel, není v nitru bursy vlastně pohyb v pravém slova smyslu. V okrouhlém prostranství ohraženém zábradlím, jež sluje „corbeille“ (košík), často na zábradlí volně sedíce, kupí se kolem dokola proti osobám v uzavřeném tom prostoru umístěným lidé, vyměňují s nimi myšlenky, obyčejně slova pouhá, ale rychle za sebou, jakoby se hádali se překřikujíce. Připadalo mi to, jako když rozčilení hráči v tarocích přebíjejí se navzajem známými hesly flek, re, kontra, rekontra, sub atd. — však jste takový výjev také zažili. Tímto způsobem lidé, jež vám, nesúčastněnému, připadají jako bez rozumu, prodávají a kupují peníze a jiné cenné hodnoty. Spekulanti se tu tísní ve vyhraženém jim t. zv. parketu (parquet), v jehož středu „corbeille“ se rozkládá.

V pravo u „koše“ je oddělení zvané „marche au comptant,“ t. j. obchod za hotové, t. j. peníze, středisko zajisté důležité; poblíže jsou úředníci, kteří zaznamenávají kursy, jak jsou jim pronikavým, silným hlasem oznamovány. V levo jest „coulisse de la rente“ jak jméno ukazuje, sídlo obchodu s rentami.

Bursa je budova mohutná řeckořímského slohu, která byla vystavena v letech 1808—1826 Brongniartem a Labarreem dle vzoru chrámu Vespasianova v Římě.

Proto upomíná stavba ještě nejspíše na nějaký antický chrám, zvláště v době, kdy je prázdna. Peristyl ze 66 sloupů korintských 10 metrů vysokých a jistě metr silných obemyká budovu v předu a vzadu t. zv. peronem opatřenou, jakýmsi balkonem, kde je za doby bursovní práce živo. V rozích budovy jsou čtyry sochy znázorňující alegoricky obchod od J. Dumonta, spravedlnost od Dureta, zemědělství od Seurrea a průmysl od Pradiera. Uvnitř je pozoruhodna nástropní malba od Abela de Pujol a Meyniera, jež znázorňuje otevření bursy králem Karlem X., dále alegorie: Francie přijímá hold pěti dílů světa, sloučení obchodu, věd a umění, hlavní města francouzská.

Zde se ženou papíry do výše nemravným způsobem — jedni prodávají papíry, kterých nemají, druzí je kupují aniž zaručují, že je přijmou, když by se jim nabízejícími je osobami, které jich ostatně nemají, dodaly: Jsou tu dva druhy podvodníků — jedni prodávají co nemají, druzí to na oko kupují. Vyložená ažiotáž — hra, nebezpečná třeba nepřítomným.

Leč bursa měla v Paříži a má také některé dobré stránky.

V zemi samostatné, v státu vlivném a bohatém přispěla k rozvoji peněžnictví a sesílila vliv Francie na evropské bursy, což je národohospodářský vliv nepodcenitelný. Umožnila založení milliardových státních fondů, zřizování železnic, obrovských podniků průmyslových, které živí spousty dělnictva, vedla k zřízení velkých úvěrních ústavů. R. 1816 dosáhly peněžní operace pařížské bursy výše 3 až 4 milliard. Dnes má mezi lidmi na 37 milliard, kapitál investovaný do železnic, průmyslových společností, úvěrních ústavů, úvěru městům poskytovaného, činí nejméně také tolik. Cizí cenné papíry, jež jsou v majetku bursy, nebo s nimiž se v Paříži skrze bursu obchoduje, činí prý na 20 milliard. Pařížská bursa může tedy spekulovati s obnosy závratné výše, mluví se as o 90 milliardách. Některé valuty ovšem objevují se na trhu jen zřídka, četné však jsou stále v oběhu a podnikají se s nimi každého roku četné transakce. Protože kapitál 90 millard, jenž slouží za podklad obchodům pařížské bursy, do roka několikrát se obrátí, pochopíme, jakými obnosy pracuje tato veliká peněžní moc; 8 millionů franků, co stála pařížská bursa, vyplácí se tedy dobře. Pochopujeme i vliv jaký má na obchod i na stát.

Ve 3 hodiny odpoledne znamení zvoncem hlásí konec operací. Úředníci se sejdou a zaznamenají ceny papíru — kursy, jež se ihned vytisknou a dodají veřejnosti.

* * *

Paříž má ještě dvě bursy.

Jedna zove se „Bourse de Commerce" (obchodní bursa). Je to bývalé tržiště obilní, které bylo r. 1888—9 přestavěno Blondelem. Je to prostranná rotunda s mohutnou kopulí ze železa a mědi, 42 metrů v průměru mající, s vnitřním prostorem o průměru 32 metrů a 50 metrů vysokým. Konstrukce budovy pochází z roku 1662. Do ulice Rue de Louvere obdržela kamenná ta stavba novou fasádu se 4 mohutnými sloupy řeckého slohu 20 metrů vysokými, jež nesou fronton zdobený skulpturami od Croisyho, znázorňujícími město Paříž, obchod, průmysl, umění a architekturu.

Dóm samotný má uvnitř pěkné malby nástěnné, na př. Východ od Clairina, Západ od Luminaise, Sever od Langéa a Jih od Lucase — tedy všechny čtyry úhly světa na znázornění všestrannosti a vlivnosti obchodu.

Bursa je přístupna denně mimo neděle a svátky od 9 do 6 (ve středu do 7). Obchodníci scházejí se tu po 1 hodině, asi do 3 tu setrvávajíce.

Za zmínku stojí ještě bursa práce v „Rue du Chateau d'Eau". Zbudována byla r. 1889—90 architektem Bouvardem nákladem města Paříže. Je přístupna a slouží k opatřování práce několika set odborných spolků, skytajíc též sály ke schůzím a shromážděním všelikým. Měla sloužiti k tomu, aby ponenáhlu vytlačila zištné kanceláře k zaopatřování služeb a práce vůbec, tudíž určena odborným syndikátům. Působí zajisté zdravě a užitečně jako jiné podobné instituce v cizině i u nás, nepodařilo se však ani jí zcela vytlačiti podniky soukromé. Snad už jméno je neštastně volené, ježto bursa, jako sídlo peněžních spekulací v lidu chudém nemá důvěry, jako moloch, jako bestie polykající zlato, mezi tím, co tvrdá, zmozolená dlaň obrací starostlivě každé sou několikráte, než je vydá . . .

* * *

Viděl jsem již řadu burs, ale takový úl lidí opilých touhou po mamonu, jaký se mi zjevil okolo 1. hodiny odpolední jednoho letního dne v pařížské burse, nezažil jsem a nezažiji. Člověk je však tvor citový, náladový, subjektivní korriguji se sám a kladu si námitky: Snad je to Tvůj dojem individuální — jak asi jevil se a jeví svět ten jiným. Ptával jsem se tedy přátel, kteří v Paříži žili, pamětihodnosti její znali z delšího a důkladnějšího nežli já pobytu, tázával jsem se literátů, umělců, obchodníků — ti všichni potvrzovali můj dojem, třeba že příslušníci světa obchodního a peněžního nejspíše ještě chápali psychologii živých, ba více, vášnivých těch výjevů bursovních, při čemž nechápali dobře, jak může býti mnohé z toho, co se v burse odehrává, pokládáno za nemravné. Je dávno známo, že povolání, živnost, stav modifikuje morálku a vytvoří jakousi speciální ethiku, která se v některých směrech citelně rozchází s absolutní mravností vrozenou celému světu vzdělanému, absolutní jako je jen jedna pravda. Rozumím nyní lecčemus, co třeba nelze schváliti. Tout comprendre, c'est tout pardonner — vše chápati je vše odpouštěti. Ale rozumím-li rozčilení bursovních spekulantů, jejichž počínání upomíná mne na zuření dervišů skutarských, myslím, že jako u těchto, i v burse v době záchvatu obchodního leccos je sehráno divadelně, fingováno, přehráno, aby přesvědčovalo protivníka, leccos je uvědomělý klam. Mnohý ten agent v největším roznícení se pod kůži směje a přemýšlí, jak by svého konkurrenta neb obět svoji novým nějakým trikem ošálil a jeho protějšek to ví a snaží se oklamati klamajícího.

„Řeč je nám dána, ne abychom vyjadřovali své myšlenky, nýbrž abychom je zakrývali", řekl myslitel.

Platí to též o bursovních obchodech.

ČESKÝ ŽIVOT.

P. IGNAC WURM není už mezi živými, po těžkém boji odešel v říši míru a klidu. V okamžiku, kdy truchlíme nad otevřeným hrobem, není vhodno psáti jeho biografii. To bude kdysi vděčným úkolem pro povolaného. Jen několik vzpomínek posíláme za zesnulým. Wurm byl z největších duchů, kteří se zrodili nejen nám, ale celému Slovanstvu. Byl muž duchaplný, ryzí, pevné povahy, neposkvrněného štítu, nezištný, ušlechtilý, milý a jemný jako dítě. Co vykonal pro národ, ví dosud veřejnost jen z části — většina jeho činnosti je jí neznámá. Wurm byl velkým Slovanem. Uvědomoval si, co rozličného bohatství je skryto a dosud neupotřebeno ve světě slovanském a jaké velké úkoly, prozřetelností stanovené, mají Slované kdysi vykonati mezi národy. To vědomí jej sílilo a udržovalo jeho víru v lepší budoucnost slovanských národů. Wurm viděl, že Slovanstvo se může honositi velkou, dávnou vzdělaností. Dokázati lidstvu, že slovanská kultura, tkvící v lidu, předčí namnoze kulturu jiných národů, zvláště těch, kteří námi pohrdají, hledati doklady k tomu tvrzení, bylo z hlavních cílů jeho života. Doklady ty našel. Ti, kteří mu nerozuměli

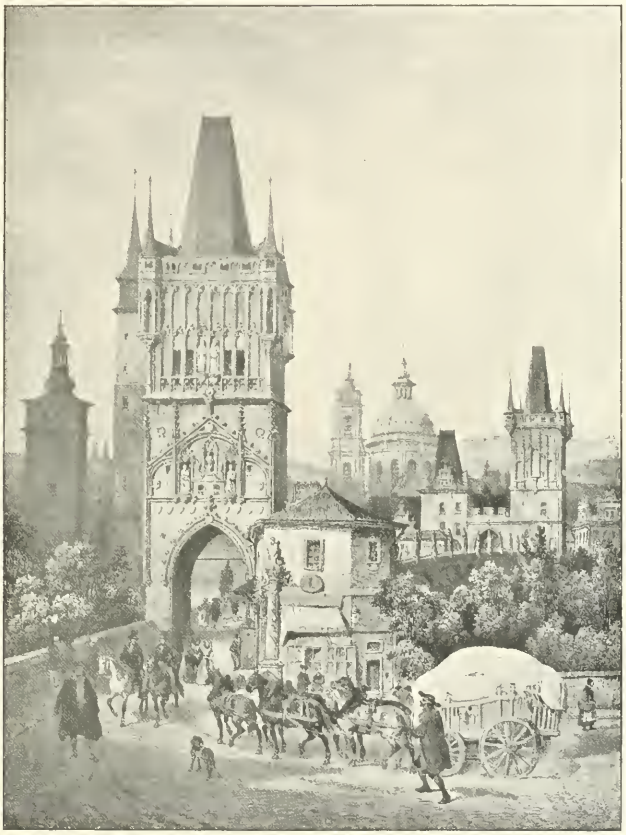

STAROMĚSTSKÁ MOSTECKÁ VĚŽ DLE RYTINY Z ROKU 1830.
Ze sbírky konservátora J. HERAINA, chystaná pro VÝSTAVU MĚST.

ve vlastním národě, smáli se a považovali jej za snílka. Wurm věřil pevně nejen ve velkou šťastnou budoucnost Slovanstva, ale i v obrození celého lidstva. Nějakou dobu před smrtí nemohl mluviti. Když jsem mu vypravoval o cestě na slovanský jih a o tamním lidu, byl dojat a napsal mi levou rukou — pravou ztratil před lety těžkou nemocí — na tabulku jako ve věšteckém vzrušení: „Ztratil jsem řeč. Věřte, že nastane obrození nejen Slovanstva, ale celého lidstva." S tou nadějí odcházel od nás. Věčná mu budiž paměť. Dr. Remeš.

PRAHA NA POČÁTKU LET ČTYŘICÁTÝCH. V těchto dnech mnoho starých rytin s pohledy na Prahu jsem viděl. Ve výstavě měst, která za nějakou hodinku bude zahájena, uvidíme krásných pohledů na starou, bývalou Prahu, celou serii. A právě v tu dobu, kdy jsem se nořil do těchto obrazových vzpomínek, vyšla kniha, kterou jsem rozevřel a četl s nesmírným zájmem. Je to kniha o autorce naší Babičky, kniha o Boženě Němcové, kterou ve výborné sbírce illustrovaných monografií S. V. Manes vydal pan Dr. V. Tille. Je ví popis Prahy na počátku let čtyřicátých — popis, jenž má patinu, ráz výborné rytiny. Čtenář nalezne v listě ukázku z přebohatého materiálu, který pro Výstavu měst chystá a pořádá pan konservátor J. Herain. Překrásnou, nádhernou rytinu reprodukoval závod pana Štence — partii z knihy Dr. V. Tilleho svěřujeme reprodukci tiskařského stroje:

„Vznětlivá fantasie dvaadvacetileté ženy (Boženy Němcové) dovedla si hravě zbudovat z opatrných a chudých zpráv Květů a Včely pohádkové obrazy o životě vlastenců v Praze, která na počátku let čtyřicátých nabývala rychle velkoměstského vzezření. Malá Strana a Hradčany zůstávaly sice ještě uzavřeným, tichým městem kostelů, šlechtických paláců, státních budov a drobounkých domků, krčících se pod hradčanskými schody, podél vinic a zahrad. Staré a Židovské město neměnily svůj téměř středověký ráz, stavební ruch nezasáhl do těch křivých ulic, mezi tmavé domy s hlubokými průjezdy, dřevěnými schody, na nichž strašily malované sochy ve svitu blikavých lampiček, s pavlačemi, arkýři a vysokými půdami, barokní Podskalí s domečky mezi ohradami dříví a s blátivým břehem plným vorů a člunů žilo dál pod Vyšehradem svým klidným, idyllickým životem, jen rybáři na vorech pohlíželi znepokojeni na první parník, čeřící jim pokojné vlnky Vltavy — ale Nové Město se měnilo a rostlo. Z Můstku zmizely staré, ohyzdné baráky. Staré Aleje, do nedávna plné bezedného bláta a louží, byly nově vydlážděny, vyrostly v novou ulici výstavných domů, na Koňském trhu i na Poříčí stavělo se o překot, Františkovo nábřeží bylo srovnáno, ostrovy upraveny, na Vltavě zřízena plovárna pro dámy a nový řetězový most, prodlužující nové aleje v perspektivě až pod Petřín, působil nádherným dojmem.

V nových domech vznikají nové úhlednější krámy s výkladními skříněmi po velkoměstském vkusu, zašlé tahule a ohavné obrázky Tyrolaček a Rumburaček mizí s obchodních štítů, k německým nápisům druží se české, a někteří smělci, po příkladu českých společenských středisk, kavárny Nekvasilovy a Královy lázni dávají české nápisy, správně psané spisovným jazykem, na první místo. Stavební ruch na obvodě města horečně vzrůstá a velkoměstský ruch zasahuje až do okolních vesnic: ve Volšanech, v Košířích, v Ruzyni sotvaže ještě o pohřbu, o svatbě neb o posvícení lze uzříti národní kroj.

Česká společnost v rychle rostoucím městě stává se živější a smělejší od prvních českých merend a prvního plesu 5. února 1840, české divadlo nabývá stále většího významu, v kavárnách, hostincích, v koncertech mluví se veřejně česky, český hovor slyšet z jara hlučněji v parcích a vinicích kolem Prahy, v nových Chotkových sadech, ve Vimmerových sadech u Kravína, na Panenské vinici, v Nuselském hájku, na výletech do Kunratic, Šárky, Hvězdy a dokonce již výbojně ve výletním hostinci na Špetince „U české udatnosti". Ze šlechty, společensky výlučné, někteří jako Lev Thun, Šternberk, Taxis, Rohan, Kolovrat sledovali sympaticky český život a projevovali své sympatie i peněžitými příspěvky na české kulturní podniky. Zámožné měšťanstvo, bohaté obchodní kruhy se uzavíraly společenskému českému ruchu, dívaly se naň i s pohrdáním, zvláště když počátkem let čtyřicátých „mladá Čechie" počala se pohybovat volněji, horlivěji a podnikavěji, než to bylo i některým starším vlastencům milo. Z prvních buditelů zbývalo již jen málo jmen, jako Vojtěch Nejedlý neb Hněvkovský. Ale Jungmann, Palacký, Čelakovský, Šafařík, Vocel representovali již důstojně český duševní život a za nimi šly stále hustší řady nových pracovníků. Mladá Čechie však uplatňovala se nejen literárně, ale i společensky, studenti, učící v zámožnějších rodinách, probouzeli v mladých dívkách vlastenecké nadšení, a Květy i Včela přinášely stále hojnější zprávy o schůzkách, zábavách i různých podnicích mladého světa..

STAROMĚSTSKÁ MOSTECKÁ VĚŽ Z R. 1830. Rytina, nádherný kamenotisk (kreslil Aug. Mathieu) pochází ze známého závodu Goupilova v Paříži, odkud v mistrovském provedení putovaly do českého světa první prémie Jaroslava Čermáka pro Uměleckou Besedu. Vzácný, překrásný obrázek. Ve hlavních rysech zůstalo ovšem všechno — dík Bohu — při starém, ale přece jenom leccos změněno. Vidíme tu především jednopatrovou budovu mostní strážnice (před ní budka strážní s vojákem), která byla zbořena r. 1846, když se upravoval kolem věže terén pro stavbu pomníku Karla IV. Na domě vidíme štít, hlásající, že v domku je živnost ševcovská. Před strážnicí stával Vinařský sloup (socha sv. Václava, patrona vinařů -- dílo Jana Jiřího Bendla z roku 1676), jenž posunut do kouta Křižovnického náměstí, kde stojí podnes „jako strom o samotě". Černá vodárenská věž má ještě podobu, jak ji mívala před Windischgraetzovým bombardováním roku 1848. Věž dostala potom jiný tvar, pak vyhořela (brzo po Národním divadle) a dostala nynější, v jednom století tedy třetí podobu.

Mathieu podle staré své záliby přikreslil i sem něco charakteristického ze své doby. Tentokráte mu padl do

oka forman. A vida, i tento drobný malířský nápad má svůj význam a připomíná nám pozoruhodnou věc. Všechna vozba musila tenkráte přes Karlův kamenný most, jenž celá staletí nesl tíhu komunikace na svých mohutných bedrách. Nebylo v té době ani Retězového mostu — nebylo vůbec mezi východní a západní polovinou Čech, skoro stejnoměrně rozdělenou Vltavou a Labem ve dvě části, kromě mostů v Písku, kde byl most kamenný, a v Litoměřicích, kde byl v té době most dřevěný, žádné jiné komunikace — všechno musilo mířiti ke Karlovu mostu, jenž slavně dostál svému úkolu. Rytinu Máji k reprodukci z bohaté sbírky, kterou už v neděli uvidíme v sálech nové radniční budovy, zapůjčil ochotně pan konservátor J. Herain. —r.

JAROSLAV HILBERT: PATRIA. Jsou kusy, které jako příchod vlasatice předchází mnoho ruchu. Poprvé — pokud my pamatujeme — stalo se to s „Furianty" Ladislava Stroupežnického. Dokonce se usilovalo o to, aby sňaty byly s repertoiru, poněvadž prý je tam na padán zle vážný stav. V novější době stalo se něco podobného se Stechovou veselohrou „Habada a Jordán". Tam zase měli dostat učitelé na pamětnou. Bylo to dost považlivé napjetí, poněvadž se dokonce vypravovalo, že autor jako bývalý ředitel škol — pomstí se prý ve své veselohře za hořkosti, kterých zažil v tomto svém povolání. A co se znova a znova objevilo — fama důkladně nadsadila a šeredně se zmýlila.

Tato fama má do sebe cosi příšerného. Její aparát pracuje podkopnicky. Je jí najednou ve vzduchu jako zápachu z továrny. Tentokráte padl los na Jaroslava Hilberta. Nejlepší na věci ie, že všechno vypadá nesmírně pravděpodobno. O Hilbertovi se ví, že má řízné péro a že má odvahu povědět do očí pravdu. Bývá skutečně někdy tak otevřený, že docházívalo v redakcích k rozpakům. O jeho „Patrii" slyšeli jsme pověsti tak hrůzostrašné, že jsme šli do divadla s pochopitelným napjetím. K tomu ke všemu kniha se neobjevila před premiérou na knihkupeckém trhu, a nikdo se nemohl přesvědčiti, co na pověstech pravdy. Je faktum, že se těšili lidé na skandál, že šli do divadla na báječnou legraci. Fama šla tak daleko, že jmenovala řadu osob obého pohlaví, jež prý pan Hilbert postavil ve své veselohře na pranýř. To bylo něco pro lidskou škodolibost! Autor zvučného jména literárního přichází na jeviště s katovskou sekyrou!

V tom směru způsobil ovšem pan autor zklamání. Pořád se čekalo na ty hlavní trumfy! Pořád se nedostavovaly — akt ubíhal za aktem — a pořád nic! Pravda, náběhy jakési by tu byly. Byla tu banka, v bance mnoho peněz, president, správní radové, ředitel, hezké ženy . . . . půda by tu tedy byla. Záčátek byl náramně slibný — v bance se schylovalo k bouři, bylo před valnou hromadou, která hrozí, že Augiášův chlév důkladně vyčistí. Vyhazovali starého, ospalého presidenta, starousedlé, takřka dědičné dividendáře, a byla tu mladá, záletná panička, choť císařského rady . . . . byly tu skutečně jakés takés podkopy, u nichž stál pan Hilbert s luntem. To bylo napjetí, kdy to konečně vyletí do povětří, — a ono se nic víc nestalo, než že starý, nemožný a neschopný president byl nahražen silou schopnější, a že hezká panička dala se dobrodruhem zlákati do hotelu, že mu sedla na lep, že se tam s ním dobře pobavila a že jsme na konec slyšeli opakovat starou pravdu, že kočka chytání myší nenechá.

Veselohra nesplnila tedy toho, co bylo od ní očekáváno. Člověk jde na kaviár a dostane pouze housku, namazanou čerstvým, dobrým máslem. Žádný okatý skandál, jenom satira, a k tomu docela povšechná. Zkrátka, pan Hilbert se zvláště nevyznamenal. Ve svém kuse vyvíjí zcela korrektně svou základní ideu, hravou formu, v podobě veselohry, si skutečně posvítil na zjev, jenž je pro satirický karabáček jako stvořený, a pro divadelní zpracování, o čemž není nejmenší pochyby, velice vděčný. Veselohra má řadu předností, má především jadrnou, svěží a barevnou dikci, má několik roztomilých figurek, je obratně budována, nemá žádného suchoparu — má nepopíratelně tolik solidních kvalit, že měla a mohla míti zcela jiný průběh. Byla přijata studeně, ba skorem mrazivě. Proč, nedovede člověk říci — ale tolik je jisto, že upjatost tohoto premiérního obecenstva nebyla tentokráte oprávněna.

Hru Hilbertovu vypravil p. řed. Schmoranz s náležitým zřetelem k ovzduší, z něhož je čerpána. V tom směru prokázána premiéře skutečně pietní pečlivost.

Zasloužené pozornosti těšily se tentokráte výkony dam, paní Dostalové, jako představitelky vzorné, intelligentní strážkyně rodinného krbu i existenčních zájmů manželových, a paní Naskové, jež provedla roli záletné paničky s taktem, jenž tentokráte zvláště napadl. Přál bych si, aby tato Siréna byla o něco temperamentnější, aby hrála víc očima a úsměvem, k čemuž je tu tolik lákavé příležitosti — ale jinak není na výkonu nejmenší hany. Právě tato Siréna byla obestřena pikantní legendou a zklamala-li, sdílela role i herečka osud s veselohrou. Paní Dostalová zaujala nás především hřejivostí svých akcentů. Když svému muži vykládá motivy své starostlivosti, — jedna z nejpoetičtějších chvíli veselohry — je v jejím hlase tolik lásky a oddanosti, že tě drobný výjev rozechvěje. Pan Hašler tu své partnerce sekundoval s celou vroucností své duše — zde jako by se probral ze své obřadnosti. Panu Kafkovi se podařilo několikráte rozesmáti hlediště. Tu a tam trochu nadsazoval, — ale zdá se, že publikum mu bylo i za to vděčno. Slečna Ostrčilova tvořila s panem Deylem roztomilý zamilovaný párek. Oba však zapomněli, že hru na schovávanou není třeba bráti tak vážně: byly chvíle, kdy jsme měli dojem, jako by se nikdy neměli dorozuměti. K.

MĚSTSKÉ DIVADLO KR. VINOHRADŮ. Tristana Bernarda tříaktová francouzská veselohra „Neznámý tanečník" překvapila divadelně sběhlejšího diváka především svojí citovou ryzostí a křišťálovou cudností — žádná nevěra, žádné cizoložství, jen trochu šibalství, ke kterému jest ostatně hrdina naveden svým soudruhem, jenž si chce ze sňatku svého přítele také trochu pomoci. Udělá proto z něho bohatého obchodníka, by

tím spíše dostal vytouženou dívku. Ale před samým sňatkem probudí se v tomto svědomí, že nastávajícímu tchánu vše odhalí, milované dívky se vzdá a vstoupí do obchodu s nábytkem za malého úředníka. Ale přítelkyně jeho nevěsty nemůže uvěřiti, že by byl tak špatný, jak o sobě psal a umožní opětné setkání milenců. Když tento vyzná, že se zamiloval do dívky dříve, nežli zvěděl, koho má před sebou, když byl ještě i jí „neznámým tanečníkem", seznává dívčina, že ji nechtěl obelhati, že si ji nezvolil pro peníze a odpustí mu klam, k němuž byl ostatně naveden přítelem. Rozumí se, že se pak už už zmařený sňatek přece uskuteční. Tomuto spravedlivému ději okořeněnému sem tam jemným humorem, rádi pak přehlédneme několik nepravděpodobností, na př, tu, kde k intimní hostině s tancem připletlo se množství hostů, jichž nikdo nezná (to ovšem autor do hry potřebuje), z nichž hrdina hned, ale hned je získán svým přítelem za nápadníka dcery bohatého metallurga (kterak by takový dobrodruh mohl se těšiti bezmezné důvěře jeho?), kde dále tento hrdina, jenž si vylhal, že je zástupcem veliké zahraniční metallurgické firmy, má se hned státi ředitelem závodu příštího tchána, rovněž metallurga, kde konečně čte nastávající tchán nejintimnější dopis příštího zetě svého, jehož obsah zná, dceři a dvěma jejím přítelkyním před službou(!) nahlas — přes to, že se v něm tento obviňuje z největšího podvodu — to vše rádi odpouštíme, vidouce v kusu upřímnou snahu učiniti látkou děje zase jednou ušlechtilé city, jichž poklesky odpykají se očistou bolestí a odříkání.

Veselohra došla také v četně shromážděném obecenstvu porozumění, o co má tentokráte největší zásluhu představitelka hlavní dívčí role, slečna Štěpánková, která přinesla do své úlohy exterieur cudného děvčátka v prvním rozpuku se srdcem jaré, křišťálové lásky, vedle jejíchž opravdových hlubocе procítěných projevů zdál se (jinak svědomitý, promyšlený) úkon p. Pražského přece jen příliš hraným. P. Zakopal v úloze přítele šibala nic nezůstal dlužen své šarži, třebas bychom jej byli raději viděli v roli pana Pražského. Otec zamilované dívčiny správně podán panem Hlavatým; panu Tesařovi role chlubivého a přihlouplého, leč bohatého nápadníka dobře ležela — v malých rolích zajímavé figury vytvořili pan Švarc, pan Charvát (sluha v obchodu nábytkem), pí Ptáková (v roli komorné) a pí Zelenková (trochu jednotvárné gesto). Režie p. Hlavatého byla hbitá, a hráno bylo s chutí. Dr. P.

VÝSTAVA DĚL PETRA JANA BRANDLA V RUDOLFINĚ. Již po třetí otevírá v hostinných sálech Rudolfina výstavy své „Krasoumná jednota" ruku v ruce s „Kroužkem přátel umění malířského", jenž propaguje v první řadě umění starých mistrů českých; obě předchozí výstavy děl Josefa Navrátila a Karla Škréty byly „Kroužku" jen pobídkou ke kroku dalšímu, k pořádání výstavy Petra Brandla (1668—1735)j jehož umění v kulturních dějinách našich vůbec znamená pozoruhodnou etapu. Osobnost Brandlova jako malíře i člověka dodnes je do jisté míry mythickou. Různé báje spřádány a připínány ke jménu velikého mistra, jež nejmodernější práce a bádání českých učenců snaží se uvésti na pravou míru. Není úkolem těchto několika řádků vypsati životopis našeho mistra; v tom směru poukazujeme na vydané letos dílo prof. Hejnice, jehož první obšírná část snesla všechna životopisná data Brandla se týkající. Jiné populárnější dílko, rovněž letošního roku vydané, sepsal E. Pacovský; na tyto oba spisy a na studie po různých časopisech českých roztroušené dlužno zvláště upozorniti.

Sluší dále připomenouti, že výstava naše, jako výstavy starých mistrů vůbec, neposkytuje dílo ucelené. Vystavených 59 obrazů (kromě rytin) je sestavení v celku náhodné; velká část dobrých obrazů Brandlových, zejména kostelních, zůstala pořadatelstvu nepřístupna z různých příčin, o které tříštila se tak mnohá snaha a sebe důkladnější soupis, jaký pořadatelstvo vlastní pílí (zejména pana adj. R. Kuchynky) si vytvořilo. Naopak zase přísná jury nevystavila mnohé z obrazů, kde jen stín pochybnosti naskytl se co do pravosti toho kterého obrazu. Ne bez příčiny také instalován sál VI. pro kopie, malby žáků a práce po způsobu našeho mistra vytvořené. Na výstavách starých mistrů určena jsou vůbec takováto oddělení k zevrubnějšímu studiu a k porovnávání jednotlivých vystavovaných děl. Tak na př. názorné poučení skýtá nám tu obraz „Simeon s Ježíškem v náruči", originál (č. 25), replika (č. 27) a kopie (č. 28).

Součinnost Brandlovu s jeho žákem M. Halwachsem lze sledovati na jednom a témže díle „Poslední večeře Páně" (č. 37). Zajímavý je sál vlastních podobizen mistrových na výstavě seskupených (sál I.), v nichž rázovitá osobnost Brandlova jakoby živoucí nám vstupuje před oči . . . K nemalé ozdobě výstavy jest osm obrazů Brandlových z majetku kardinála Lva Skrbenského ze Hříště, knížete arcibiskupa pražského. (Sál V.) Žel, že překrásná tato díla přístupna budou obecenstvu pouze do 14. t. m., kdy neodvolatelně budou vrácena majiteli. Avšak pořadatelstvo postaralo se již o vhodnou náhradu a překvapí v nejbližších dnech veřejnost několika obrazy rovněž význačné kvality umělecké. — Výstava dokazuje, že vedle obrazů předmětů náboženských, pro přední kostely v Čechách určených, maloval Brandl výborné portraity (viz na př. podobizny Fr. Ant. hraběte Šporka, č. 23) a obrazy genrové: na př. muž s dýmkou (č. 15), zkoušení vína (č. 55) atd. A také t. zv. „svaté obrazy" a biblické scény malovány jsou zvláštním typickým způsobem, Brandlovi vlastním. Vizme na př. Davida s hlavou Goliáše (č. 36), jenž na nás bezděky působí tak dramaticky! A mnoho zajímavého naleznete tu ještě, projdete-li výstavou naší. Seznáte zároveň, umělecké kredo „Kroužku přátel umění malířského", v jehož programu příštím rýsuje se již dnes, ovšem prozatím ještě v barvách dosti neurčitých, kulminační bod jeho tužeb — výstava děl: Reinera a Kupeckého.

Dr. Prokop Toman.

Toto číslo vydáno dne 13. října 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. CRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. X.
ČÍSLO 4.

ARISTOKRATI.

ARABESKA OD FR. HERITESA.

V rozsáhlém parku táhnoucím se za starým šlechtickým palácem stál tis, jehož tělem jistě třistakrát proudila jarní míza a stejně tolik vrstev zanechala v jeho mohutném kmeni. Tři sta let nejméně byl stár.

Starý kníže každého dne zacházel k tomu stromu. Miloval jej velice a ctil jeho stáří. Pod tisem byla lavička a na té usedal aspoň na několik okamžiků vždy, aby rozhledl se po slavném městě, jehož nádherné panorama bylo odtud viděti.

Kníže byl vetchý již kmet. Syn jediný zemřel jemu a tak byl poslední muž svého rodu.

Po synovi zůstala jen dcera, jež záhy ztratila též matku a od dětství chována byla v klášterních pensionátech.

Na prázdniny přijížděla k svému dědovi a na ty chvíle vždy těšila se už nedočkavě, nebot nejen že děd velice měl rád svou vnučku, také ona lnula k starému pánu láskou srdečnou, mimo to však i svoboda, které tu v jeho paláci užívala a jež se proti klášterní disciplině zdála jí jako vykoupením, velmi se jí zamlouvala. Dědoušek činil vše, co jí na očích viděl a každé slovo její bylo mu rozkazem. Okříval jejím mládím a více snad, než jeho malá školačka, sám nikdy nemohl se už ani dočkati školních prázdnin. Byl by nejraději nechal si vnučku svou stále u sebe, ale tak daleko nemohl se přece prohřešiti proti všem tradicím, v jeho společnosti panujícím o vychování mladých dívek šlechtických.

Neudělal žádnou jeptišku z té hezké princezny její klášter.

Byla jako divoch. Nejraději jezdila na koni a střílet uměla, že na celém panství nebylo druhého střelce, který by s ní mohl se měřiti.

Urozený dědoušek tančil docela způsobně podle té roztomilé slečinky a vůči ní byl docela malinký ve všem všude, odepříti té hezké hlavičce nedovedl naprosto ničeho.

A pojednou stál před velikou, neočekávanou událostí, jež z poslušného vždy dědečka k překvapení dívčině udělala rázem tyrana, která nemá na mysli jiného, než zničiti její štěstí.

Zamilovala se totiž.

Sice roznášely se už dlouho zprávy o stycích princezny s tím reservním poručíkem, který právě skončil svou jednoroční vojenskou službu a novotou ještě svítící své hvězdy na límci nosil okázale na odiv, ale těm zprávám a pověstem, i jemu ovšem donášeným, nepřikládal starý kníže mnoho důležitosti. Opětovně si novopečeného důstojníka sám i pozval do paláce; jako císařský důstojník, ačkoli nebyl šlechticem a jméno jeho bylo jen docela občanské, měl na vyznamenání takové nárok a nebylo ani lze ho přejíti.

„To se zas vykouří z těch mladistvě rozcuchaných ještě myšlenek," odpovídal kníže na každé upozornění, na všecky výstrahy. „Jak do srdce vletěl, zlatý motýl lásky zase uletí . . ."

Přece však o věci té začal přemýšleti a připadlo mu, že jako na zavolanou oznámena byla na zámek vzácná návštěva.

Jiný starý rod knížecí pro svého člena hledal přiměřenou nevěstu a tak byly k této návštěvě dány všechny podmínky.

Princ je slušný mladý muž, řádně vychovaný jak se sluší na šlechtice, ne zrovna ošklivý, a statky vládnouti bude jednou velkými jako dědičný princ, budoucí majorátní pán mocného a bohatého rodu.

Kníže byl velice rozradostněn, že našel tak šťastně východiště z té milostné zápletky své milé vnučky.

Princezna však, když o těch nástrahách na její ruku zaslechla, padla svému dědovi kolem krku. Že si jiného nevezme, nežli toho svého vyvoleného, bez něhož nechce a nemůže žíti . . .

Kníže byl aristokrat ze starších ještě dob. Nebyl zvyklý říditi se podle jiného, nežli dle vůle své vlastní. Byl zvyklý dávati jen rozkazy. Jenom že tady žádný rozkaz nebyl nic platen a nic nepomáhal.

Spustil všecka stavidla své výmluvnosti, jinak ne právě skvělé, ačkoli byl členem panské sněmovny.

Jak může vnučku jeho, krev z krve jeho, něco takového jenom napadnout! Ten lehkomyslný její poměr se musí zkrátka přetrhnout! A kdyby se užít musilo těch nejkrajnějších prostředků . . .

Ale princezna si postavila hlavu. Její Jeník že od ní neupustí, ani ji neprodá jak si snad myslejí, ani jen tak na oko, jako viděla ondy na divadle. Také ona svého milého nezklame a nezradí. To že by mohli přivésti deset takových hloupých Vašků, jako je ten, kterého na ni pozvali.

Kníže se chytal za hlavu. Div si nezačal rvát své šediny.

„Knížecí vnučka!“ — lomil téměř zoufale rukama. „Moje jediná dědička! . . .“

Sepial dlaně ve výši, jako by prosil nebesa za ochranu a pomoc.

„Přece nemůžeš vážně na to pomýšlet vzíti si člověka občanského původu!“ vzkřikl na princeznu přísně a spolu pohrdlivě.

„Proč ne?“ odvětila slečinka.

„Dnes už takové věci neplatí! To už jsou dávno překonané názory!“

Kníže div se nezhroutil k zemi.

„Důstojník císařův“ — usmyslil si pojednou dáti se na diplomacii — „je ovšem čestný za všech okolností muž, ale“ —

„Ale vždyt Jan ani nezůstane důstojníkem,“ vpadnouc odrazila vnučka v zárodku myšlenkový jeho rozběh. „Nemá pro vojenské povolání toho pravého porozumění. Jen jako na nezbytnou povinnost pohlíží na celou svou vojančinu. Chce jinak se v životě uplatnit.“

„Tak?“ řekl kníže podrážděně. „Naposled někde v kanceláři ministerské? — Anebo snad jen u okresního soudu?“ jal se posmívati. „Či snad se přihlásí ten pán do služeb k pražskému magistrátu? Nebo se hodlá věnovati obchodu?“

„Proč ne?“ odpověděla dívka bojovně. „Každé zaměstnání je stejně čestné. I jako poslední dělník může člověk prospěti lidstvu“ — pronášela vzletně sociální myšlenky svého právníka. „Můj Jan se uplatní všude, at kdekoli,“ řekla s hrdostí, s jakou mladé dívky mluvívají o těch, jež milují a v které tak důvěřují, že nic nepokládají za nemožné, aby toho nemohli dosíci.

„Netřeba se lekati,“ pravila poněkud chlácholivě k starému pánu, „Jan neuvízne v žádném bahně.“ Zželelo se jí dobrého dědečka, který se svíjel hrůzou pod jejími ranami. „Jan přece je básník!“ pronesla povznešeně, pyšně, se vztyčenou hlavou.

Kníže sklesl na lavičku pod starým tisem.

„Ke všemu ještě tohle!“ zalkal, zabědoval.

„Bude mluvit k svému lidu!“ pravila princezna horoucně. „K svému národu! Do srdce jeho se vepíše nesmazatelným písmem — —“

„To je teď teprve pěkné!“ úpěl starý pán. „Děkuji uctivě za to nadělení — —.“

Dívka učinila pokus objetím udobřiti dědečka.

Ale odstrčil ji prudce od sebe. „Jdi! Neznám tě! Nechci znát takovou knížecí dceru . . Nehlas se nikdy ke mně! . .“

A začal horliti:

„Můj předek byl mezi palatíny Karla Velkého, u stolu Artušova seděl člen rodu našeho a jedním z přeslavných byl ochranců svatého Graale . .“

Slečinku tyto rodinné chlouby nic zvlášť v této chvíli nepovznášely.

Vyskočila na lavičku a stulila se k starému tisu.

„Ty mně nebráníš v mé lásce, vid? — Ty mne neodstrkuješ od sebe proto, že miluji, vid?“ zvolala plačky, neboť jí opravdu bylo do pláče nad neustupností a tvrdohlavostí dědouškovou, který nejeví tak pražádného porozumění pro city dívčí duše.

„A tvůj rod je přece starší než je náš!“ vypálila proti starému knížeti ostře nabité dělo.

Najednou zas propukl v ní vzdor. A jistá výsměšná škodolibost do ní vjela.

„Tvůj rod už žil,“ volala rozčileně, „když ještě nebylo vůbec člověka. Ty jsi ta pravá stará aristokracie na světě“ — střílela útočně do dědečka. „Ty jsi žil už v třetihorní formaci,“ jala se nepřímo

poučovati dědečka, jehož botanické a geologické vědomosti nebyly opravdu příliš obsáhlé. „Tvoji předkové poskytli svými těly vzácný materiál pro hnědé uhlí," udávala vhodně své naučené školské úlohy. „Šťastně jsi prožil ledovou dobu, když padla na celou severní polokouli."

Slova článku v školní čítance začala se slečně poněkud plésti. Nevěděla dobře jak dál a tedy si pomohla tím, že objala strom a volala vášnivě:

„Zastaň se mne! Ujmi se mne ty, řekni co o tom všem soudíš ty!"

„Soudí o tom," řekl vážně starý pán — „že právě on nikdy nezradil svůj rod. Zůstal mu věren za všech časů a ve všech svízelích dob a protivenstvích věků . . ."

„To se ti nepovedlo, greatfather," dala se slečinka do smíchu. „Nemohl se ovšem tis spojit s kopřivou," odsekla. „Ale člověk s člověkem! To je přece něco jiného . . . Před Bohem jsme si všichni lidé rovni!" —

Naházela dědečkovi na hlavu plno podobných sentencí a smělých myšlenek. Nepustila ho ani ke slovu. Konečně se sebrala a pohněvaná utekla.

Dědeček byl docela na měkko. Nejraději byl by rozběhl se za vnučkou a poprosil ji za odpuštění křivdy na ni páchané.

„Co máme teď dělat?" pravil pohled upřený na starý tis. Teď, co jemu vnučka otevřela oči odhalením rodového tajemství stromu, díval se na něj jako na sobě rovného.

Tis neodpovídal ovšem. Mlčky stál tu v zasmušilé své zeleni.

Na chvíli večerní vánek lehce rozechvěl lesklé jeho jehličí, ale vánek odvanul a tis zase stál tu nepohnutě, s důstojným klidem pohlížel na knížete.

Klid stromu však uklidňoval též člověka.

„Jen se upokoj," zdálo se že starý tis se rozhovořil k starému knížeti. „To bývá s touhle láskou tak u děvčat vždycky, za všech věků, které pamatuji, tak bylo, v palácích jako v chalupách. Neboj se. Slečinka se trochu proti nám vybouřila, pomalu bude nyní kapitulovat."

„Servus, Kriegskamerad, děkuji ti," odcházeje ze zahrady řekl starý aristokrat jaksi familiérně k tisu a učinil i pohyb, jakoby chtěl smeknouti klobouk.

Tak hned a tak snadno princezna se ovšem nepodala.

Celý týden se na dědečka ani nepodívala, ani jedinkrát se na něj neusmála, ačkoli jí pořád nadbíhal a začínalo už opravdu i býti jí trochu líto toho hodného vlastně dědouška, který chodil jako zmámený a zmatený, všecek neštastný.

Dostavily se pomocné voje z příbuzenstva, snad byly povolány, nepochybně však nevolány přišly, jako se dostavují v bohatých rodinách pokaždé, kdykoli hrozí nějaká pohroma, nebo stalo se neštěstí, aneb o to jde něco ušlechtilého pomoci utlačit. Jako vosy ty všecky urozené tety a pratety bzučely své pokyny a rady do mladé hlavičky princezniny.

Odmítala baby velice statečně, ano hrdinsky.

Ale přemýšlet přece jen začala tak o ledačems, uvažovat. A její dědoušek — ten jistě s ní dobře vždy smýšlel i smýšlí . .

Něco se jí též doneslo zlého o jejím Janovi, což v hoře ukrutné uvedlo zmatené její city. Neuvěřila, ale pochybovat přece začala.

Sňatku jí ustanovenému, tolik výhodnému pro ni, vzpírala se ovšem dále, vzdorovala, bránila se na krev.

Ale na konec naše milá princezna s dědičným princem ze vznešeného rodu šlechtického šla k oltáři . . .

Starý kníže za nedlouho na to uchýlil se do ústraní rodinné hrobky k urozeným svým předkům.

Rod jeho pocházející od slavného palatína Karla Velkého a udatného rytíře z kruhu Artuše krále, jím po meči vyhynul.

Tis v knížecí zahradě žil však pořád, nejen jako jedinec, ale i jako rod, starší než všecky rody lidské na zemi.

Po dlouhých letech ještě princezna někdejší jako vážená a vším na světě oplývající kněžna, palácová dáma Jejího Veličenstva, když zavítala z mořských lázní na nějaký čas do svého rodného paláce, za večerů v pozdním létě často usedala na lavičku pod starým tisem umístěnou a vzpomínala tu na lásku svého mládí . . .

Soucitně a sdílně starý tis ke staré dámě skláněl své tmavě zelené jehličí s červenými jahůdkami svých plodů, jako by vlídně konejšil stesky, jež přinesl jí život a které přicházela k němu jako k příteli sobě žalovati . . .

ANDĚL SMRTI.

V závoji perlovém a opálovém
a s vlasem, jenž jak jantar hořící
plápolal zlatě noční vichřicí,
se o půlnoci vznášel nad hřbitovem.

Tvář jeho byla jako z kamene,
jak mlha průsvitný byl jeho šat,
a s křídel opojný se chvěl mu chlad,
jímž vše kol bylo v snění zmámené.

Zvuk houslí tlumený zněl v samotách.
Pruh světla zelený se za ním táh'
jak z křišťálů a ze smaragdů prach.

Já zřel, jak s pohledem, jenž sladce mrazí,
dlaň noří v hrdlo safírové vásy
a květy tuberos v stín hrobů hází.

JOSEF ŠIMÁNEK.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKYNK OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU,
PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

III. Pokračování.

Co a jak bylo s národy ve středu Evropy, na sever, východ a západ římské říše v době okolo Krista, nějaké století ku předu či na zad? Kdož to ví? Není o tom spolehlivých zpráv. Jsou jenom zprávy nesrovnalé, sobě navzájem odporující a docela nesmyslné. Národové, neslýchaných dosud jmén, objevují se, nikdo neví odkud, ubírají se územím jiných a zanikají, nikdo neví kde a jak. Národy se válí po národech, tlačí druh druha, místa spolu mění, říše rozvalují a zakládají, mapu Evropy převracejí. Podle zpráv té doby Evropa je veliká sklenice s moučnými červy. Nic pevného nerozeznáváš. Jediné nejasné hemžení. Učenci marně sbírají všechen um, aby rozeznali, co se snad rozeznat dá.

— Herulové jsou nejvíce splašení mezi německými národy. Prošmejdili skoro celou Evropu. Objevují se na Dněstru i na Rýně, pustoší v Řecku i ve Španělích, táhnou do Italie a do Skandinavie . . poznamenává na rozpacích předák německé starovědy.[1]

S druhými národy není lépe. Bojové, Gothové, Skytové, Vandali, Markomané, Suévi, Longobardé a jiní a jiní vrtí se s místa na místo, nenacházejí klidu ani pokoje. Jak se v tom vyznat?

Tu si věda přichází na pomoc. Pronáší tak zvanou domněnku. Národové se stěhovali!

Výpomoc pochybná. Je tu slovo, ale schází pojem. Jak je s národem, který se stěhuje? Nikdo ještě neviděl takového děje. Dnešní národové se nestěhují.

Aby vysvětlila domněnku, vypomáhá si věda — druhou.

— Dnešní národové se nestěhují, pravda! Leč tenkrát se stěhovali.

— Žili tenkráte národové v jiných poměrech, měli jiné vlastnosti . . .

A věda líčí, v jakém asi stavu a s jakými vlastnostmi představuje si evropské národy v době Krista.

Kterak tou dobou vypadalo to asi v Germanii, na příklad?

— Drobní kmenové s knížaty a náčelníky, za doby Césarovy ještě zpola kočovní, bezzvlášt-ního území, tedy i bez zařízení společenských po našem smyslu, na způsob kmenů indiánských . . .[2]

[1] Zeuss: „Die Deutschen und ihre Nachbaren".

[2] Arnold: „Deutsche Urzeit".

Jest-li Germánové žili jako Indiáni, jak to mohlo vypadat teprv se Slovany? Největší národ v Evropě je učencům pravou hádankou. Do pátého a šestého stol. není o něm v pramenech nikde slechu. A znenadání zaujímá prostranství zšíře půl Evropy. Jak je to možná? Přistěhoval se, arci. Leč nikde o té ohromné události není nejmenší zprávičky. Jak to vysvětlit?

Zase věda vysvětluje, jak umí. Zase si pomáhá domněnkou. Líčí, jak si představuje národ, který se mohl do území přistěhovat, aby to nikdo nezpozoroval. Národ v jakémsi podivném, nedozrálém, prvotném stavu.

— Hádanku, jak se mohli Slované nikým nepozorováni tak rozšířit, třeba vysvětliti především nedostatkem pospolitého u nich života. Nedospěli ještě, utvořit uzavřené obce a jednotky osobité, jež by byly schopny odpor vzbudit nebo překonat, nýbrž množství jich bylo rozptýleno ve své prvky . . .[3]

Všecko by hrálo. Klín klínem se vyhání, domněnka domněnku vysvětluje. Zmatek zpráv vysvětluje se stěhováním, stěhování zase zvláštním „stavem" národů. Chyba je leda, smyšlénka neopřená nijak skutečností má krátký dech. Domněnky Vědy, sotva vysloveny, samy se vyvracejí. Doklady se nacházejí, jež domněnky učenců nadobro odstavují. Národové na sever, západ i východ římské říše nejsou kočovní, ale vesměs usedlí. Nejsou v žádném prvotném stavu nevyvinutém, ale mají svá zřízení společenská, svá města, hrady, vesnice a pevnosti, mají své stavy a třídy, svá knížata, svá vojska, své kněze a svoji šlechtu, své mravy a obyčeje velmi ustálené. Zkrátka stojí dávno na jistém vyšším stupni vývoje.

— Kdo že to praví?

Svědek velmi spolehlivý, který nevypravuje, co snad jen slyšel a jak si usmyslil, ale co sám viděl a zažil, střízlivý muž, vojevůdce, politik a diplomat, duch vynikající, pýcha své doby i člověčenstva, Julius César! Na každé stránce svých spisů podává živý protest proti fantasiím příliš horlivě „vykládající" vědy.

Na severu Alp vyjednává César mezi rozškádlenými sousedy. Různé osobnosti tu vystupují. Také nějaký „Dumnorix", náčelník Gallský.

— Jest prý smělosti svrchované, velké u lidu vážnosti a novot žádostivý. Po mnohá léta prý má cla i ostatní všecky důchody Hedůů za malý peníz najaty, poněvadž podává-li dražbou on, více podati nikdo se neodvažuje . . .[4])

Kde lidé mají své „důchody", kde je možnost důchody „najímat" a kde se o těch věcech rozhoduje „dražbou" tam přece netřeba dalších dokladů, jsou-li společenské poměry národa zřízeny či nic!

Na severním břehu, v sousedství Redonů a Aulerků sídlili nějací Venetové. Také čiperný „národ".

— Venetové a spolu ostatní obce, dověděvše se o příchodu Cesarově, dle velikosti nebezpečí, válku strojitia obzvláště to, co k potřebě lodní náleží opatřiti, jmou se . . . Tak se uradivše, města ohrazují, obilí zdědin do měst svážejí, lodi do Venetska co nejvíc mohou shánějí. Společníky sobě k té válce . . . připojují . . .

Všude města stavěná, hrazená, všude vláda o pořádku věcí rozhodující, všude práce rozdělená, organisovaná.

— Nebot jest to gallským obyčejem, že tam pocestné i bezděčně zastavují a co by kdo z těch o čemkoli byl uslyšel neb zvěděl, se vyptávají a trhovníky v městech lid obstupuje a odkudby přicházeli a čeho se tam byli dověděli, vypravovati nutká . . .

Idylla z maloměstského života středoevropského před 2000 lety! Pocestní klidně si chodí od města k městu, cizinci přicházejí na trhy do země a jsou obstupováni a vyptáváni. Nežije-li se tak na venkovských místech po Evropě dosud? Ejhle, jak málo v celku mění se základní formy společenské v životě národů! Dnes v době páry a elektřiny jako — za Julia Césara!

A jako na západě a na severu jsou pevné usedlé poměry, je zřízení života i státu také u národů na Východě.

— Sám (César) po zasedání na soudu v předalpské Gallii do Illyrikonů se odebere, ježto slyšel, že se pomezný díl Provincie náběhy Pirustů spuštuje. Tam přišed obcem vojáky postaviti uloží a v jisté místo jim se sjíti káže. Pirusté o tom zpraveni byvše, vyslance k němu

[3] Müllenhoff: „Deutsche Alterthümer".

[4] César „O válce Gallské".

vypraví, aby oznámili, že nic toho všeho veřejným usnesením se nestalo a že hotovi jsou se prohlašují, všemi měrami škodu nahraditi...

Kdekoli zavadíš, doklad na dokladu. Žádné mlžiny národů, žádné prvotné, nejasné, teprv se rodící, měkké společenské prvotiny, ale zcela vyvinuté, ustálené a tvrdé poměry vzdělanostní, pevné státy, kolemkol obklopující mohutnou říši Římskou.

A nejen u Césara! Také u druhých mnohem starších autorů lze dokladů se dobrati. Ti různí Illyrové, Dakové, Thrakové, Markomané, Scythové etc. přes to, že u Řeků a Římanů jmenováni jsou barbary (= cizinci), mají svůj usedlý a spořádaný, ke značnému stupni vývoje dospělý život národní.

A dá-li se vůbec jinak mysliti?

Vůkol ve světovém sousedství vrcholí staré kultury podivuhodnými projevy ducha a síly, kvetou nejen klassické Řecko a světovládný Řím, ale jsou tisícileté vzdělanosti Egypta, Asyrie, Persie, jsou hluboko v Asii kultury indická, mongolská, čínská. Jenom v Evropě, v samém sousedství božské Hellady předpokládá se tichá přítomnost nesmírného nějakého národa ve stavu neslýchané docela mimořádné, strnulé prvopočátečnosti!

Možno-li srovnati s důvody rozumu takovou — domněnku?

Pokračování.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

IV.

Pokračování.

Po rozchodu s Aksamítem v Poštovním dvoře tloukl se Horský Starou loukou. Vzpomínal na svého přítele z mládí. Soudil, že mu tenkráte úplně rozuměl, ale nyní nadobro ztratil klíč k jeho duši. Byl to kdysi dobrý, srdečný městský hoch, trochu domýšlivý, ale to se dalo odpustit při jeho vrozených schopnostech. Nepatřil k dříčům, kteří hltali lekci tak jako špačci, ale vše mu šlo lehce a snadně. A najednou při prvém shledání po letech našel v něm cosi cizího, ba ani ne tak cizího, jako snad rozvinutý už zárodek jeho dřívější domýšlivosti. Horskému se zdálo, že se Aksamít vyvyšoval a hleděl naň s patra, ale pak tuto myšlenku zavrhl. Uznával, že přítel jej nechtěl urazit, jenom že si počínal po velkoměstsku, kterémuž tonu Horský nemohl rozumět. A když k tomu ještě přičetl nervosu, promíjel Aksamítovi jeho stanovisko, s jakého posuzoval život člověka přivázaného k malému venkovskému městu s pěti tisíci obyvateli.

Ale tlumená hrdost přece z něj okamžitě vyšlehla.

„Ne, vždyt jsem nepadl, nesešosatěl na své stanici — a je-li můj život tišší a skromnější jeho, není to moje neštěstí, naopak, moje povaha není stvořena pro hotečný život velkého města," usoudil na konec a uklidnil se.

Prošel Starou loukou a vrátil se nazpět.

Obě dlažby byly plny chodců, že proudili cestou a na všech tvářích lpěl úsměv letního slunce.

Třpytivé bohatství čistých krámů lákalo Horského k zastávkám. Bloudil sem a tam, postávaje chvilkami před výkladními skříněmi, a tak se tloukl Starou loukou až do půl osmé a pak zašel do hotelu M. k večeři. Byl to nový, moderně zřízený český hotel se slušnou hostinskou místností. Horský vstoupil a prošel řadou stolů, pokrytých bílými ubrusy ozdobenými čerstvými kyticemi ve vásách.

Porůznu sedělo několik hostů, ostatní denní společnost scházela se až později.

Horský usedl do kouta, z něhož prohlížel řídkou společnost. Objednal si šunku a kyselku, jedl pomalu a pročítal noviny. Hosté se začali scházet a teprve po jedné hodině přišel Aksamít a jak se zdálo v dobrém rozmaru.

„Odpust, já se dnes obmeškal. Sešel jsem se s dámou, s níž jsem se kdysi znal, omlouval se Aksamít, ale spatřiv, že Horský večeří, zvolal: „Tys mně dnes pokazil programm!"

„Jak to?" ozval se Horský.

„No, já tě přece pozval. Či's tomu nerozuměl? Teď s toho sešlo. Tak co přece budeš, mělnické červené nebo bílé?" mluvil Akšamít rychle a roztržitě, patře k dlouhému stolu v zadním oddílu

místnosti, kde obyčejně sedával, ale nespatřil tam dosud nikoho.

„Nepiju vína," odvětil Horský.

„Tys jako chlapec, Alberte. Co s tvou kyselkou? Považ si, že ti tu ubude síly vodou a lázněmi, musíš ji přece nahradit," namítl Aksamít.

„V dietním předpise mám víno škrtnuto," prohodil Horský s patrnou umíněností. Myšlenka, že mu chce Aksamít platit, jej dráždila, a proto ji rázně odmítal. „Ale vždyt zde nejde o krk. Jsem rád, že jsem se s tebou shledal. Aspoň si dáme láhev na polovici. To tě přec nezabije. Sklepníku, červené mělnické," řekl Aksamít a zavolal číšníka přes odpor Horského.

„Prosím tě, nebuď tak bláhový," řekl Horskému tišivě, usedl a přešel rychle k jinému předmětu. „Co dělají naši bývalí spolužáci? Sešel jsi se kdy s někým? Osud nás rozvál a od té doby jsme se téměř neshledali, Tak náhle prchla naše zelená leta."

„Mnoho zpráv ti snad nepodám," řekl Horský, přebíraje se v paměti.

„Tak vypravuj něco, co víš," pobídl jej Aksamít a zase odletěl pohledem k dlouhému stolu, kam usedal starší pán s kratičkým knírkem a vysokomyslným pohledem se dvěma ještě mladšími pány.

„Sešel jsem se s Temničkou," řekl Horský.

„Tak? No, jak se mu vede?" zvídal Aksamít roztržitě.

„Je professorem na reálce."

„Kantoruje. On měl už tehdá pro to smysl. A dále —."

„Štafa je farářem."

„To bych nebyl řekl. Taková živá ryba. Inu, maminka chtěla mít panáčka . . . . Ale že nikdo v Brně se u mne nezastavil?" pravil Aksamít stále s touž nepozorností.

Číšník přinesl mělnické se sklínkami.

Aksamít chtěl naliti Horskému, ale ten odporoval.

„Ne, samé nechci," řekl, bera sklenici Aksamítovi.

„Tak ti ho namíchám s vodou," pravil Aksamít a nalil Horskému vína do kyselky. Zvedli sklenice, tukli a připili si na dávné přátelství.

„To byly zlaté časy, Alberte," pronesl Aksamít se zasněnýma očima.

Pokračování.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Ovšem, ale doma — pošlu hned pro ně."

„Snad byste ho nepitvali zde — před tváří těchhle lidí a dětí. Mrtvola se převeze do umrlčí komory a v kanceláři obecního úřadu sepíšem protokol o soudním ohledání mrtvoly, pane starosto, postarejte se o nějaký potah."

„Já bych si odvezl otce a třeba k nám," ozval se teď Martin — bledý jako stěna — skoro mrtvolný — oči měl suché, rty okoralé a skřehlé ruce k prosbě sepjaté.

„Tak jdi — vem prkeňák ha hoď tám teky pár votěpí ječný slámy," volal za Martinem starý Šepl.

„Dovede to?" optal se starostlivě soudce.

„Žádná starost, milostpane," usmál se starý Bolf — „to dovede hu nás každý dítě."

Soudce znal studenta Martina od vidění. Gymnasium je v Domažlicích u samého okresního soudu, Martin svým selským zevnějškem i mohutnou postavou přímo píchal mezi ostatními studenty do očí a mimo to i v rodinných sporech často za otce k soudu došel.

„On je sám, že ano?" optal se po chvíli pan okresní.

„Ba právě, samotinkej sám — nebožtík víc dětí neměl" — vysvětlovali domácí.

„Jak je stár?"

„Cák mu může bejt? Nejvejš devatenáct — dvacet let — ani tůlik ne — je jenom vo tejden s našim Kubem — ha ten pude tepřiva za rok k asentu."

„Musí se mu ustanovit poručník, když je nezletilý, nějaký řádný, rozumný soused, aby už tam konečně byl pokoj," míní soudce.

„To dá-li Pámbů ičko bude", rozhovořili se hned sedláci a vyprávěli široce i dlouze o neštastných sporech a soudech. Opodál stáli lékaři

s kaplickým fořtem, povídali si o honech, revírech, jezevcích a liškách. „Jak by napad poprašek sněhu, vystopuju jistě jezevce v Tyrolské skále — hned napíšu lístek a může potom pan doktor přiject si bouchnout," zval ochotně fořt a okresní lékař horlivě sliboval, že jistě přijede, psa jezevčíka znamenitého s sebou si přiveze. Diváci okolo chvíli poslouchali, ale pak sami se dali do hovoru. — „Koukejte jak ty mrchy mrtvolu cítí," upozorňovali se a ukazovali si na vrány — jichž se tu plno slétalo a usedalo s křikem po vrcholech smrků a jedlí. S loučky bylo dobře viděti do Klenčí. Teď k polednímu ze všech komínů se tam kouřilo, všude pekli koláče, pouze nad střechami Porazilovic nepluly obláčky modravého dýmu. Tam nikdo nevařil, nikdo na posvícení se nechystal. Vrata se tam teď otevřela a pár strakatých volounků těžce táhl vůz k lesu.

„Už jede," hned hlásili lidé a po únavném čekání pocítili rázem nové vzpružení. I komise znovu se sestoupila a rozhodla mrtvolu pitvat u Porazilů — ve stodole. Sám purkmistr se za to přimlouval: „Nač ho vozit na břitov do komory, potom zase k Porazilom a zase zpátky na břitov. Křestanskej funus muší se mu vystrojit — tak ho hned zavezme domů." A při tom zůstalo. Student přijel, jako starý forman pěkně na louce obrátil a zastavil těsně u samého otce. Sedlový straka očuchal na zemi ležícího hospodáře a táhle zabučel. Ten zvířecí zvuk působil tak příšerným dojmem, že mimovolně všichni se zachvěli a odmlčeli. Sousedé shodili jedno prkno s vozu, potom opatrně zdvihli a na slámu uložili mrtvého. Přikryli ho a Martin odvážel si otce k domovu. Sluníčko už od rána se neukázalo a ze šedých mraků jako z pytle počal padati první té zimy sníh — bělostný, kyprý a zasypával koleje i stopy a celý zčernalý kraj odumírající, těšící se na zimní klid a spánek.

Pokračování

ČESKÝ ŽIVOT.

„ZABIT BLESKEM".

VZPOMÍNKA NA OTAKARA LEBEDU, NAPSAL JUDr. R. J. KRONBAUER.

Mám smutnou, přebolestnou památku na Otakara Lebedu. Obraz, k němuž se víže dusná, tragická vzpomínka. V posmrtné výstavě jeho obrazů byl označen jako „Partie z Krkonoš". Ale Lebeda neměl na mysli tohoto všeobecného označení. Pamatuji se určitě, že řekl: Pošlu Vám svoje Mlhy!"

Dostál slovu — druhého dne jsem obraz dostal. Krásný, umělecký kousek — pravá Lebedovská horská krajina.

Svoje Mlhy! Tenkrát nikomu nemohlo ovšem ani ve snách napadnouti, jak památný, jak tragický je to symbol. Kdykoliv se na obraz zadívám, vždy si vzpomenu na záhadný odchod Lebedův z Prahy, na záhadnou jeho smrt v Chuchelském lesíku nedaleko hřbitova, kde si pevnou a chladnou rukou vpálil dvě rány do prsou. Zemřel mlád, zhynul v plném jaře života, Bylo mu čtyřiadvacet roků, a umění po něm zatruchlilo, bolestně zaplakalo.

Hledala se příčina — našla se, a věru ne banální. Lebeda byl krajinářem bohem, přírodou posvěceným. A najednou se pustil do velké figurální komposice. „Tragedie," psalo se tehdy (Obzor lit. a uměl. ročník IV.) „odehrávší se letos na jaře v chuchelském lesíku, byla nám všem záhadou. Marně jsme se ptali, co přimělo asi nadaného, mladého muže, stojícího na prahu nadějné dráhy umělecké, k činu tak zoufalému. Výstava, uspořádaná péčí přátel v Novoměstských sálech, dala k otázce odpověď, vylučující všechny pochybnosti. Z pláten zde rozvěšených, na nichž ruka mladého umělce zachytila krajinné motivy šumavské a krkonošské, i pohledy na cizí kraje, mluvil vzácný a ryzí talent. Ale mluvila z nich i nejistota, křečovitá touha, zachytiti se na něčem, přimknouti se k něčemu, touha rozvátá v několik směrů, všemi ztravovaná a všemi lákaná. Kolísavost a nejistota zračila se ve většině prací Lebedových, ač některé z nich hovořily již svou osobitou mluvou barevnou a tvarovou, nejistota a tápání od vzoru ke vzoru podlomily také sílu a energii mladého umělce a štvaly ho konečně do práce, kterou zaplatil mla-

dým životem. Nedodělaný figurální obraz, svědčící zřejmě o zoufalosti a vášnivosti boje, jenž vřel v nitru Lebedově, byl posledním, marným pokusem, nalézti konečně pevnou půdu pod nohama. Když i ten selhal, vědomí hrozné jistoty a čiré zoufání nad vlastním nadáním, nad svými cíli a nad celým životem, zlomilo tuto rozezpívanou, měkkou a jemnou duši a vtisklo do ruky umdlelé osudnou zbraň."

Jistě krásná, ušlechtilá pohrobní vzpomínka. Mluvilo a psalo se leccos jiného — ale tomu nikdo nevěřil, tomu se každý pousmál. Lebeda byl z jara před svou smrtí zvolen jurorem pro výroční výstavu Krasoumné Jednoty, svůj úřad plnil prý s bezohlednou přísností — a výčitky svědomí vtiskly prý mu do ruky revolver!

Vědělo se o něm, že trpívá prudkými bolestmi hlavy — ale kdo by takovým steskům u takového jarého junáka přikládal váhy? Měl tolik lásky k umění — komu mohlo napadnouti, že by mohl opovrhnouti životem, jenž mu dával tolik příležitosti k tolika závratným rozkošem. A Lebeda pil náruživě, chtivě a lačně z poháru, jejž mu plnila a podávala umělecká vášeň .... to byly nejšťastnější chvíle jeho života, když mohl zapadnouti do zadumaného kraje jako slavík do křoví, rozezpívati svou duši v kráse a velebném tichu přírody a svoje malebné sloky vtěliti na plátno.

Odešel tajuplně — vykročil z Prahy pevným krokem, aby se nevrátil. „Lidové Noviny" zaznamenaly důležitou podrobnost o posledních okamžicích Lebedových, jež prožil v Praze. Toho dne o polednách obědval se dvěma přátely. „Přítel (Rudolf) B. ." — píše nepodepsaný autor vzpo-

OTAKAR LEBEDA: MLHY NA HORÁCH.

mínky — „toho dne v poledních hodinách Lebedu v hospůdce při obědě hleděl utěšit z němého trudu, v který se uzavíral, a na rozchodu byl přesvědčen, že černé křídlo havrana tupé resignace ode hlavy Lebebovy odehnati se mu podařilo. A v málo chvílích na to několik kroků za branami města v širých polích, rozbředlých po vlahém dýchnutí vzdáleného Jara, zazněla rána z pistole, a ta hlava mladá těžce dopadla v syrou, promočenou hlínu — —."

Dva dny před katastrofou mluvil s ním Karel B. Mádl, jenž píše o tomto setkání: „Jeho mladická čilost, živost jeho interesovaného hovoru, jeho tmavé, měkce a důvěřivě vzhlížející oko o všem

jiném povídaly, nežli o tom, že za osmačtyřicet hodin namíří O. Lebeda hlaveň bambitky proti vlastnímu srdci. Řekli mi hned, kdo jej déle a intimně znali, že jeho samovražda měla delší přípravu v jeho mysli, bez znatelných zevních nárazův, přípravu v jeho vlastním nitru se odehrávající. Tu jest ovšem snadno možno, že takový rozcitlivělý organismus při větších a nenadálých srážkách s poměry a osudem vede spíše k útěku, nežli k vítězství. Celá posmrtná výstava dokládá mi pravdivost mých zpravodajů. Onen poslední obraz může se zdáti jen těm ve své nehotovosti a zatímní nedostatečnosti tragickou příčinou umělcovy smrti, kdo věří v nepřekročitelnou rozdělenost malířství na obrazy figurální a krajinářské, kdežto zde těžkomyslný, jemně sestrojený mladík, který se vždy cítil osamělým, docela se uhnul ze světa, který jej svým hlukem dráždil a svojí neomaleností rozbolestňoval . .“

Je třeba všechno sledovati a všechno zaznamenati. I to je známo, co konal Lebeda několik okamžiků před velkým odhodláním. Zaznamenaly denní listy, že se Lebeda zastavil v Chuchli v hostinci, že pak odešel k lesu a že se delší dobu bavil s dělníky, kteří tu upravovali pěšinky. Pak poodešel na kraj lesa. Zahřímaly dvě rány. Dělníci rozběhli se k lesu.

Lebeda byl mrtev!

Na to na všechno vzpomínám, když si připamatuji jeho slova: „Pošlu vám svoje Mlhy“ — když se podívám na jeho obraz, na němž Mlhy dominují. Samota hor, dusná, teskná siroba kraje. Nikde živé duše — jenom skála, kámen, hluboké, temné ticho dumavých hor, vznešených svou samotou, svou čistotou vzduchu, svou grandiosní povznešeností nad rmutem nížin, v nichž se lidstvo hemží, rve a vraždí pro skývu chleba. A nad horou mlhavý pás, lehounký jako vánek, a přece tak mohutný, přece tak neproniknutelný, že slunce marně se namáhá, cestu jím si proklestit. Hora, symbol velké bujaré síly, je jím zavalena jako těžkým balvanem — a smutno, teskno je na jejím temeni k zalknutí. Jenom mlhy to jsou — mlhy, řidší než pampeliškové pýří, ale hoře vzaly půvab, vzaly jí slunce, vzaly jí to nejkrásnější.

Lebedova Mlha na horách učinila na výstavě rozruch. Bylo to tak na snadě, hledati v obraze ponurý symbol. Bylo na Mlhy několik kupců. Všichni slyšeli stereotypní odpověď: „soukromý majetek — obraz není na prodej!“

Proč by nebyl na prodej? řekli si ti, kdož nedají se tak snadno odraditi. Za peníze všechno na světě. Přišli — sta nabízeli, přidávali, ale nepochodili. Přišel také člověk, na němž mi nesmírně záleželo.

Obraz se mu zatal do duše a rád, velice rád by měl Lebedovy Mlhy ve své galerii.

Pověděl jsem, proč nejsou Mlhy na prodej:

Měsíc před svou smrtí poslal mi Lebeda obraz. V první chvíli jsem si ani nepovšiml, že není podepsán. Pozoroval jsem to teprve druhého dne ráno, když slunce padlo na plátno a ozlatilo Mlhy i horu. Bože... to byla změna s obrazem! Všechno svítilo, všechno jásalo v té ponuré balladě.

Požádal jsem při prvé vhodné příležitosti Otakara Lebedu, aby mi obraz podepsal. Slíbil, že milerád mému přání vyhoví a že mi obraz brzo pošle.

Minulo několik dní, minuly dva týdny, a Lebeda obraz neposílal.

Psal se pátek dne 12. dubna r. 1901. Přišel jsem po druhé hodině domů, a byl jsem velmi mile překvapen, když mi naši oznamovali, že Mlhy jsou tu a že jsou podepsány.

* * *

Téhož dne vezmu „Večerník“ do rukou a hrůzou jsem se zatřásl. Stály tam pouze dvě řádky vpravené v poslední chvíli do sloupce žurnálu:

„Akademický malíř Lebeda dnes odpoledne se v Chuchli zastřelil“ — —

Mlhy, záhadné a jako balvan těžké, ho udolaly.

„Zabit bleskem“ jmenuje se jeho poslední dílo ze života Chodů, jež dalo vznik krutě tklivé, ale dozajista pietní legendě o obrazu, jenž stal se vrahem svého tvůrce. Hledala se příčina, vyslovilo se několik variant, ale je charakteristické pro Lebedu, že všechny uctívají pravé jeho umělecké posvěcení.

Tolik je jisto, že vstoupil na práh smrti v pevné víře, že se vznese ke Slunci, jež mu mlhy lidské bídy a všednosti zastřely!

* * *

ALOIS MRŠTÍK, starší člen spisovatelské dvojice moravské, dožil se dne 14. října abrahamovin.

Kdo jej zná osobně, vzpomíná svěžího, mladistvého jeho zjevu, a ten široký svět českých čtenářů vidí v milém

autoru Roku na vsi ještě m l a d é h o spisovatele. A Mrštík je opravdu mlád. Snad to slovácké okolí, v němž učiteluje už na třetí desítku let a v němž žije vlastně od samého narození, vlévá mu do žil zázračného elixíru ze svých překypujících sil, snad ten čistý, kořenný vzduch slováckého venkova zachovává vnímavé mysli pružnost a duši jarní náladu. Alois Mrštík vrostl kořeny své literární osobnosti hluboce do půdy moravského Slovácka, jemuž jest literárním Úprkou. Jenom že do svých knižních obrázků, mistrně pérem malovaných, pojímá rád i výsek krajiny, kousek přírody, která tvoří půvabné a rovnocenné pozadí rázovitým figurkám, jemně a s překvapující jistotou tvořeným. Jeho největší dílo, Rok na vsi, je skvělým důkazem Mrštíkovy umělecké kázně. Množství drobných postřehů a psychologických podrobností sepjal tu v celek, z něhož nic nevybíhá rušivě, v němž všecky složky mají své oprávnění, svoje pevné místo.

Soulad a umírněnost jsou vnějšími znaky této knihy, bohatství látky a živý, třeba tlumený, přece silný a hřejivý cit autorův pro kraj i lid znaky vnitřní její hodnoty. Národopisná látka v rukou Aloise Mrštíka oživuje v krásné, sytě malované obrazy. Není v nich úprkovská přírodní, nekrocená síla a přece jsou plny života, ba někdy přímo kypí dramatickým vzruchem. Tato struna Mrštíkovy umělecké duše nejsilněji zazvučela v Maryši, společném dile obou bratří. Dramatická dynamika této hry jest asi dílem Vilémovým, ale podíl Aloisův, kresba povah, je základem divadelní působivosti a podmínkou dramatické její stavby

Těžko by bylo rozhodovati, co je v Mrštíkově díle čtenáři milejší: rozkošné, srdečným humorem pozlacené nebo v dramatické ostří přihrocené scény, ostré kresby povah, či básnické popisy přírodní, diskretní a přece tak působivé. Alois Mrštík dostihuje v nich Turgeněva.

Ze své moravské Slovače může Mrštík vytěžiti ještě mnoho ryzího kovu na prospěch krásné české prósy. Ale kdyby již ničeho nenapsal, jeho dílo dosavadní, ba jeho Rok na vsi sám zajišťuje mu v literární historii čestné místo.

MRŠTÍKŮV ROK NA VSI DO RUKOU MLÁDEŽE. V literatuře české málo je děl, která by se pronikavostí úspěchu mohla měřiti s Mrštíkovým Rokem na vsi. Autor prožil už větší díl svého mládí na slovácké venkově, povolání pak jej přivedlo do středu nejrázovitějšího, národopisně nejzachovalejšího kraje moravského. Po deset let pracoval tu o svém díle, které živeno nadšenou láskou k přírodě a k lidu, neporušenému ještě celkem působením uniformní, městské civilisace, vyrůstalo v celou kroniku moravské dědiny. Dojista právem kniha Aloise Mrštíka stavěna vedle Babičky Boženy Němcové, neboť přese všecko stylistické bohatství je právě tak prostá, milá a pravdivá. Není v ní ovšem osou jediná postava, jak tomu v nesmrtelném díle Boženy Němcové, ale žije v ní osobitým, rušným životem celá dědina. Šířkou názoru a hloubkou pochopení přírody i duše prostého člověka podobá se slavným knihám ruské literatury realistické.

Kniha tak vynikajících vlastností literárních nemohla ovšem ujíti pozornosti kruhů školských a mnohé partie, mládeži přístupné, byly z ní na školách čteny. Nebylo tedy nic přirozenějšího, než postarati se o takovou úpravu knihy, aby se mohla dáti do rukou mládeže. A spisovatel, sám paedagog, přání tomu ochotně vyhověl. Vybral a upravil nejkrásnější kapitoly své knihy a vydá je za nedlouho s titulem: K r o n i k a m o r a v s k é d ě d i n y. Výbor z Roku na vsi. Dostane se tak mládeži kniha poutavá, ryze česká a při tom veliké literární hodnoty.

JUDr. EDUARD BAŠTÝŘ vydavatel a chefredaktor Hlasu Národa oslavil dne 16. t. m. své padesáté narozeniny. Energický a houževnatý muž znám jest veřejnosti z dlouholeté činnosti žurnalistické i z působení svého v obecním zastupitelstvu pražském. Vlastním příčiněním vypracoval se z malých poměrů rodinných k dnešnímu svému významu. Narodil se r. 1861 v Netolicích jako syn krejčovského mistra a studoval gymnasium v Budějovicích. Byl učitelem, finančním úřednikem a konečně po dokončení právnických studií, věnoval se advokacii. Dráhu novinářskou nastoupil r. 1887 v německé Politik, po smrti dra Hubáčka pak převzal redakci Hlasu Národa, jehož majitelem se později stal. Závod svůj vede velice obezřetně. Před několika lety přestěhoval tiskárnu i redakci do vlastního domu ve Štěpánské ulici, který zakoupil a vhodně adaptoval. Ve sboru obecních starších zasedá s výjimkou jednoho roku od r. 1898. Dr. Baštýř slyne výbornou pověstí jako horlivý novinář, bystrý právník a vynikající člen pražské městské representace.

JOŽA ÚPRKA. Dne 25. října t. r. oslaví své padesáté narozeniny v tiché slovácké dědině Joža Úprka. Narodil se r. 1861 v Kněždubu u Hroznové Lhoty a zde se usadil, když se vrátil ze škol a ze světa. Chtěl být uprostřed rodného kraje, uprostřed lidu, jemuž zasvětil své umění. To je první sympathická vlastnost Úprky-umělce. Zůstal věren svému milému rodišti a sám sobě. Zůstal Slovákem, kterého nezlákal svět svými svody. Byla mu milejší poctivá slovácká chalupa než nalíčená nádhera velkoměsta. V dějinách českého malířství posledního dvacítiletí jméno Úprkovo znamená silný slovanský zvuk. Maluje své slovácké krajany, nejraději svátečně oděné. Působí tedy víc vnějškem. Ale to právě prozrazuje, jak zdravě malířsky založen je tento křepký šohaj, s jakou vášnivostí ulpívá jeho zrak na planoucích barvách moravského Slovácka, jak dychtivě se chápe štětce a s jakou nezadržitelnou silou vrhá na plátno — co vidí a co fascinuje celou jeho bytost. A to je druhá cenná jeho vlastnost: jest ze základu své bytosti malířem a ničím jiným než malířem.

Nefilosofuje ani nekáže štětcem, neřeší nerozřešitelné problémy techniky — on jen vidí a cítí ryze malířsky.

A tato prostota jeho umělecké bytosti a čirá průhlednost jeho práce, ten naprostý nedostatek vedlejších úmyslů, chtěné a líčené hloubky a zakrývaného čehosi, ta přímost a otevřenost jeho umělecké povahy přibližuje Úprku k srdci každého, kdo miluje prostou pravdu a nenávidí pokrytectví a lež, byt byla v rouchu sebe třpytnějším.

Úprka miluje svoje Slovácko a Slovácko miluje Úprku. A je příznačno, jak se kolem jeho osoby shromažďuje a krystalisuje mladá umělecká Morava. Nebylo by to poslední uměleckou zásluhou Úprkovou, kdyby dal českému umění zdravou a silnou větev moravskou. Je mu dnes padesáte let — může se tedy dočkati ještě mnohých úspěchů svého umění i toho úspěchu, který — kdo ví — nebyl-li by úspěchem největším: stvoření nového ohniska uměleckého uprostřed nejzachovalejšího kmene českého lidu.

FRAJTR KALINA. Komu kdy napadlo, že by komická figurka tato ze známé ballady Hálkovy měla svůj živý model? Před několika ještě roky by si byl nikdo ani netroufal, oživovati v paměti jednu nebo dvě sloky ballady, aby každý čtenář věděl, oč běží. Nejznámějším a nejpopulárnějším deklamátorem ballady, bývalhumorista Heřman Přerhof (známý člen trojice: Just-Vilímek-Přerhof), jenž deklamoval balladu v kroji vysloužilce. Přerhof měl defektní nohu a k vůli zvýšení effektu deklamoval „Frajtra Kalinu" s dřevěnou nohou. Ballada byla v takové oblibě, zejména na deklamačních podiech, že byla populární jako zlidovělá písnička. Dnes ovšem ballada pozapadla — na frajtra Kalinu si tu a tam vzpomene ještě granátek v Humorech, v nichž míval v letech sedmdesátých frajtr Kalina svou pevnou posici. Dnes už balladu málokdo zná — mám za to, že smrtelnou ránu jí zasadila novější parodie o kanonýru Jabůrkovi, „jenž u kanonu stál a pořád ládoval." Ballada Hálkova uvádí Kalinu do literárního světa takto:

Ó, nejsem jen tak leccos vám!
Na mou tě — jak vám povídám:
neb veliký byl Bonapart —
však mnou by býval na capart! —
„Aj, aj, veliký Bonapart?"
Nu, ano, ano, na capart.

Kalina se chlubí, jak mu přišel Bonapart na ránu. Již již k pánvi drží žhavý lunt, v tom k němu lajtnant přiskočí:

„Hej, kamaráde, pro pět ran,
vždyt on je přec jen velký pán!"
A na mou duši, jak zde jsem.
já cítil lítost v srdci svém
— — — — — — — —
A já jsem dobrák. Jenom chtít,
a moh' jsem věčnou slávu mít;
— — — — — — — —
Bůh svědek — on to uznal sám.
Hned na koni se pustil k nám,
a sejmul se svých prsou řád,
a — mně ho připnul na kabát —

Figurka, jak jsem již řekl, měla svůj živoucí model. Slýchával pan konservátor J. Herain před dávnými a dávnými lety, když na farách v matrikách bádal, od starých pražských farářů vypravovat o zajímavém muži, jenž býval v semináři topičem a vedle toho stůl ke společným obědům alumnů upravoval. Jmenoval se Kalina a súčastnil se tažení proti Napoleonovi. Chlubíval se, že to dovedl na vojně až na frajtra a všem generacím s důkladnou podrobností vylíčoval, jak jako kanonýr pálil nemilosrdně do řad nepřátelských, jak znamenitě mířil a jakou hroznou pohromu způsobila každá koule, jím vypálená, Kalina byl důkladným Prášilem, ale uměl zajímavě vypravovati. O černých hodinkách v semináři ho páni alumnové rádi poslouchati a všichni se výborně bavili Kalinovým povídáním o bitvě u „Lápciku", o válečném tažení do Francie, o vzetí Paříže atd. Jednou dokonce sám velký Napoleon dostal se mu na mušku. Všecko prý se v něm zatřáslo, když poznal slavného generála, již prý ho v duchu viděl, jak se válí v krvi, znetvořen k nepoznání — ale v tom se mu ho nějak sželelo, srdce mu zjihlo — a koule letěla přes Napoleonovu hlavu.

Pan konservátor nelenil a dal se v matrikách do hledání a skutečně milého Kalinu našel. Jmenoval se Václav Kalina a byl topičem v semináři. V popisním úřadě je zaznamenám jako „jub. podomek arc. semináře", Narodil se r. 1787 v Maršovicích a zemřel dne 23. prosince 1861. Měštanem pražským nebyl, ale měl tak zvaný „Schutzdekret" z r. 1818. Byl dvakráte ženat a měl dva syny. Prvnímu kmotrem (r. 1820) byl theolog II. ročníku, což by nasvědčovalo tomu, že už v té době byl Kalina zaměstnán v semináři.

„Kanonýr Jabůrek" je podle všeho osoba smyšlená. Známá píseň, které jme se jistě všichni naposlouchali až do omrzení, má původ dost zajímavý. Pan konservátor slýchal, že vznikla v lázních Sedmihorkách u Turnova v kroužku veselých lázeňských hostí, a že na autorství jejím prý největšího podílu brał herec a režisér Národního divadla, Fr. Kolár. V Sedmihorkách byla také píseň o kanonýru Jabůrkovi poprvé zpívána. Dr. R. J. K.

VÝSTAVKA VÝŠIVEK V NÁPRSTKOVÉ MUSEU. V neděli 15. t. m. byla skončena výstavka pořádaná sběratelem spisovatelem J. B. Polomem. Nepřebrané bohatství krásných ukázek lidové práce a lidového vkusu bylo zde uloženo ve skříních přízemního sálu.

Jmenujeme jen pleny z českých krajů, z Plzeňska, Táborska, Třeboňska, mnohé s rozvinutým motivem granátového jablka, kde z vyšívaných ozdob svítily žhavé, sálavé barvy, zlatem krumplované čepce, dýnka k nim, okolky se vzorkem brýlového ornamentu a ženské pasy na rukávce z Pišťan a odjinud z Uherského Slovenska, krásné kyjovské a Lanžhotské výšivky s černým vyšíváním (obojky a límec a šatka).

Zlatem vyšívané koutnice, kyjovské zástěrky s krajskami s týmž brýlovým ornamentem, zbytky krojů z pražského kraje, smuteční chodské čepce, čepce z Velecka s dýnky žlutě a oranžově vyšívanými upoutaly jistě oko každého, u koho nepohasla láska k lidu, z něhož vyšel. Sběratel uchystal přátelům lidového kroje velice milé překvapení. F. S. H.

Toto číslo vydáno dne 20. října 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. X.
ČÍSLO 5.

NEKONEČNO.

Za miliony milionů věků,
až nebude ni stopy po člověku,
ba, ani po slunci a po zemi,
až hudba sfér se vzbouří v nesouladu
a ve příšerném, hrůzném jakémsi pádu
vše ustrne a všechno oněmí — — —

tu kdosi velký jemuž jména není,
let miliardy jemuž chvílkou denní
a jenž se bavil přihlížením jen
na hru tu koulí mihotavých světů
v jich z nekonečna v nekonečno letu,
tu velký onen střese s víček sen,

a, o den starší, zamyslí se tiše.
Smrt, život, věčnost, časnost, hloub i výše,
vše lidský pojem, neznámo mu jest.
Je možno bohem nazvati jej sice
či prasílou — — — však tím jsi neřek více.
A po zkáze všech soustav „věčných" hvěd,

věčnější, vyšší rozhlédne se kolem.
Ó, jaké prázdno! zalká hrozným bolem,
a roztesknì se, chmurně zasmuší.
Stesk nudy, smutek, po neznámu touha,
tak věčně dlouhá, bolestně tak dlouhá,
nesmírnou tíhou klesne na duši.

A tehdy náhle smítně vzpomene si:
tam kdesi v dálce v nekonečnu kdesi,
kdes poblíž hračky — sluncem zvali ji —
na hrášku malém, který zemí zvali,
atomu menší, nekonečně malý
velkými sny se člověk opíjí.

Opíjí — — — opíjel — — — už ani není.
Však v duši jeho bylo totéž snění
a tatáž plachá hrůza z neznáma,
vzdor, soucit, pýcha a zas i stesk nudy!
At byl to císař nebo žebrák chudý,
at Ježíš slul či at slul Gautama,

at první byl či at byl bědně slední,
at po velkém práh' či žil ze dne ke dni,
hle, v srdci srdce byl mu podoben!
Z neznáma pátral do neznáma zase,
at různě snil ji, k věčné toužil kráse
a nedostih též naplnit svůj sen!

Tu onen velký, sám v své mrazné výši,
veliký strůjce v nekonečna říši,
po zkáze světů zahledí se tmou.
A ve člověka srdce zpátky patře
rozepne náruč, tiše šeptne: bratře! —
však v prázdno, marně rozpne náruč svou!!

LOTHAR SUCHÝ.

POESIE SMRTI.

NA POTULKÁCH S NAŠÍM DOKTOREM.

NAPSAL R. J. KRONBAUER.

Nikdy jsem se neptal, kam a ke komu jdeme. S doktorem Satranem v létě sousedíme, a myslím, že těch návštěv k nemocným, někdy i k mrtvým, v tu dobu beze mne mnoho neučinil.

Nepátral jsem nikdy, jaké má poslání. Je přirozeno, proč. Lékař má mnoho tajemství a je povinnen, je zachovávat, Ale i kdyby toho nebybylo .... je vždycky teskno pátrat po lidských žalech a trampotách a je bolestno poslouchat po-

drobnosti takových tragedií. S počátku jsem býval na leccos zvědav a na doktora jsem doléhal s otázkami. A co jsem z toho měl? Jeli jsme do vesničky, která svým roztomilým, patriarchálním rázem vyvolala v duši milou náladu. Nedalo mi to, a já začal vyzvídat. Dozvěděl jsem se, že jedeme k děvčátku, jež přestupuje z dětských let do dívčích. Doktor povídá, že je ztraceno a že propadlo osudné chorobě, která řádí v našem kraji jako pohádkový drak.

Přijedeme do statečku, čistounkého a uspořádaného jako výstavní model.

Pantáta s panímámou nás vítají a zvou, vybízejí tak prostince a srdečně, že musíš vstoupiti. Vidím na čisté postýlce hezounkou, milou tvář. Je bledounká jako nezralé jablíčko, ale oči má velké, krásné, živé, mládím orosené a nadýchané.

Nikdo nic neví, nikdo nic netuší. Pantáta si v koutku nacpává dýmku, panímáma utírá zástěrou židle. Pak utíká do komory a přináší talíř, zdobený po krajích svěžím, staročeským malováním, vrchovatě narovnaný ranným ovocem.

„Co byste tomu řekl," zahovoří pantáta, „pane doktore .. chtěla vám včera mermomocí k muzice."

Dívčina se na doktora usmála s tou naivní koketností, kterou najdete jenom venku u prostých krasavic. Jakoby chtěla říci:

„Proč bych nešla, viďte?" Přece mi nebudete namlouvat, že mi něco je?

„Ta vám měla trhání, pane doktore," dodává panímáma s láskyplným úsměvem . . . „hospoda je zrovna naproti, a muzika tak pěkně vyhrávala. Jen to s ní na posteli hrálo. K půlnoci zastavili se u okénka hoši s holkami. Smáli se jí a lákali ji ven . . . Kdybyste byl předevčírem tolik nenakazoval, věru, sotva bych ji udržela."

„Jenom vám, pane doktore, jsem to udělala k vůli," zakoketovala si znovu panenka . . . „bála jsem se, že byste mne zle huboval. Za to mi slíbíte, že mne z tohohle zajetí brzo vysvobodíte."

Doktor se jenom usmívá. Zuby mu svítí, úsměv poletuje kolem rtů, ale v jeho očích je hluboká soustrast.

Nemohl jsem to déle ve světnici vydržeti. Bylo mně hrozně úzko, bylo mně těch ubohých lidí strašlivě líto. Vymluvil jsem se, že si na dvoře zakouřím.

„Mně to nevadí . . . naprosto ne," volala za mnou panenka . . . „vždyt tatínek bání celý den".

Živé už jsem jí nespatřil. Dlouho to s ní netrvalo. Shasla jako svíčka, když ji sfoukne náhlé zavanutí.

Viděl jsem ji mrtvou. Tatík seděl u postele s vyhaslou dýmkou v ústech, panímáma ani nevěděla, když jsme vstoupili.

„Že jste jí, pane doktore," zahořekovala, když jsme odcházeli, „aspoň tu muziku nedovolil . . . naposled a na rozloučenou s mladým životem."

Proto se raději na nic neptám. Nechci nic vědět . . · je dost toho, co sám postihnu . . .

Vyšli jsme brzo po polednách do čtvrti bídy. Všude, kam oko pohlédne, robotí mladí, staří, ženy i děti. U každého stromu, u každého prahu, ve všech koutech pletou z rákosu „padesátky". Jsme v centru pletařského průmyslu, jenž roste a se vzmáhá. Od božího rána do pozdního večera pletou ti chuďasové za bídný groš nekonečně dlouké „rákosové řetízky", jež mají míti délku padesáti metrů. Říkají tomu „padesátky", ale už dávno nemají té míry. Nanejvýše čtyřicet metrů bys naměřil. Dělník postupem času kousek po kousku ubírá a je toho bláhového domnění, že sobě nadlehčuje. Pravda, zvyk se ustálil . . . „padesátka" je kratší, ale mzda je pořád stejná. Časy se mění, jsou jiné požadavky, drahota stoupá . . . a chuďas dostává pořád stejný, mizerný groš. A při tom si nedovede uvědomiti, že šidí vlastně sebe. Kdyby míru dodržoval, mohl by docela jinak na svého chlebodárce doléhati.

Jdeme takřka špalírem „padesátkářů". Pletou starci, kteří na práci už nevidí, pletou děti, jež sotva na nohou se drží. Taková jednotvárná, duchamorná práce! Nejvíc je člověku líto těch drobných capartů. Pletou i čtyřletí košiláčkové. Ručičky jako hůlky, prstíčky jako párátka, hlavičku to má jako hlávka zelí . . . a motají to, motají a pro nic jiného smyslu nemají, jen aby hodný kus umotali. Nemají mládí, nemají radosti ze svého mladounkého života. Jenom když pomohou přivydělat na to kafíčko, na toho bandura a na ty brambory. Jenom ta škola je vysvobodí z této strašlivé roboty. Do té musí jíti . . . Nepošlou je, a přijde policajt a je tahanice s radnicí. Ale děti jdou rády . . . tam si oddychnou, tam si odpočinou, tam protáhnou ztuhlé údy, tam se zasmějí, cestou

do školy a ze školy se proběhnou a vydovádějí. Ubohé, ztracené děti! Nemají svátků, nemají prázdnin.

Všechnu jejich radost, všechno jejich štěstí, celé jejich mládí pohltí „padesátka". Večer dostanou brambor, shltnou jako vlci, co přijde na chudý stůl, a pak padnou na tvrdé lože, jako když se pytel s moukou převalí. Nemají nic jiného, než to vyspání — nepoznají pohádek, nepoznají kouzla dětství, mládí. A téhle bídy nikdo nezná, nikdo se nestará o její vyhlazení — ani zákon, ani humanita! Jenom jednu dobroditelku má . . . . . Smrt! Ta je tu domovem, ta si tu pořád kosu naklepává. Plete se tu po celý rok . . . v zimě, v létě, ráno i na večer, ve všední dny i o největších svátcích. Ale když Smrt si pro svou obět přijde . . „padesátka" se odloží, všichni se obléknou a jdou na pohřeb. Zpravidla jdou za rakví mládenci a družičky. Na polštářku nesou zlomenou svíčku.

Doktor vstoupil do malého, nízounkého domku. Bylo děsné vedro. Nebylo možno plésti „padesátky" na úpalném slunci. Všechno se uteklo na chodbu, kde bylo přece jenom snesitelné pobytí. Nevím, co mi to tenkráte napadlo, že jsem vstoupil s doktorem do chodby.

Nejasné tušení zarazilo moje kroky. Asi tucet lidí bylo na chodbičce. Všichni pracovali jako stroj, všichni pletli „rákosové řetízky". V koutě kolem ženy asi třicetileté, jež seděla na schodech k půdičce, kupila se hromádka dětí.

Bylo mi divno, že nikdo nahlas nepozdravil. Pletaři zvedli jenom oči od práce a jenom hlavami pokývli. Takové dusné, prapodivné ticho tu bylo. Sahám maně po tašce, abych si zapálil papirosu. Ale nevím, proč jsem toho neučinil.

Žena se zvedla, poodešla do pozadí chodby, kde bylo skoro temno. Doktor ubírá se za ní. Oba stanuli u malých neciček, postavených na dvou židlích. Odhrnuje bílou plenu, a já zahlédl malou, drobnou hlavičku, jejíž čelíčko bylo obvinuto obkladkem.

„Včera povídal doktor," vzpomněl jsem si, že se mu tu potuluje spála, která se mu tu hned z jara zahnízdila. Neměl jsi sem chodit . . . vytýkal jsem si . . . teď abych se šel rovnou vykoupat do Jizery a na půdě se do prádla převlékl, abych nepřinesl nákazu domů. Ubohé děti, politoval jsem tu drobotinu . . . potuchy nemají, jaké jim hrozí nebezpečí."

Doktor stojí u robátka, sklání se k němu . , . aha . . . tep srdíčka zkoumá! Tiká tam asi pod tím tělíčkem jako tomu ptáčku holátku v hnízdečku. Chuděrka malá! Jakou to má prapodivnou kolíbečku! Ani toho zakolíbání mu ta surová bída nedopřeje! A jak hezky spinká! A jak mu ta bělounká páska na hlavince krásně sluší!

Matka stojí vedle doktora jako živá socha. Má asi strach o toho svého drobečka. Takovou pápěřinku zlá nemoc odfoukne, ani se člověk nenaděje . . . . A děti těchhle chuďasů jsou hned ty tam. Povšimnu si drobotiny u schodů a poznávám, že jsou všechny z lůna této matky. Poznáš, že je ještě mladá . . . ale jak je vyhublá, jak je tím dřením, bídou a starostmi vymořená. Když se do ní hladový ret kojeňátka zasaje . . . jakou posilu může poskytnout vychrtlý prs? Ty její oči . . . to nejsou oční důlky, to jsou propasti! Jakobys u studny stál a do hloubky se díval, kde se něco málo vody uchytilo.

Doktor plenu do ruky vzal a jemně dětátko přikryl. Spí, letos je tolik much, a jak jsou dotěrné! Dětátko se vyhají, spánek je posílí, trochu pomůže medicina, nejvíc asi Pánbůh . . . a všecko bude zase v pořádku,

Děti si něco šeptají. Vyvalují oči na doktora, při tom mechanicky pletou a cosi si šuškají.

„Povídala maminka," šeptá klouček s očima jako chrpa . . . . „že přijde Barunka do nebíčka bez bolesti."

Jen tak tak, že jsem to zaslechl, ale valné pozornosti jsem tomu nevěnoval. Nespustil jsem matky s očí. Její bol měl v sobě něco ohromujícího. Byla nějak jako u vyjevení. Plenu odhrnula, obkladek s čelička sňala, naklonila se ke konvi, a důkladně pásku promáchala, aby ji studená voda celičkou prochladila. Hlavinku pečlivě, láskyplně obvázala, na pusinku dětátko vroucně políbila a plenou opatrně a šetrně přikryla.

„Vašíčku," zavolá, „přines honem čerstvou vodu.. už je zase teplá . . . jdi, Vašíčku, pospěš si . . . je to pro Barunku."

Klučina odhodil „padesátku," popadl konev a upaloval, jen se mu od bosých nohou prášilo.

Matka doprovázela doktora ke dveřím.

Najednou se rozpovídala. Oči zasvítily, zazářily, jako když vodou ve studni cosi pohne.

„Včera měla strašlivou horkost. Pořád a pořád si na hlavičku sáhala. To byla asi hrozná bolest, víte? Pořád a pořád jsem obkladečky chladila a přikládala. To se jí vždy ulevilo . . . vždycky jakoby se těma očičkama blahem zasmála. A celé tělíčko se zavlnilo příjemným pocitem."

Vašíček se přihnal s konví čerstvé vody. Chlad z ní zrovna vanul. Matka se bolestně pousmála a po vlasech ho za ochotu pohladila. Vašíček postavil konev a usedl na své místo.

„Vašíčku . . . postav konev k Barunce," řekla matka jako ve snách.

* * *

Vyjdeme do slunce, jež nádherně hořelo na modré, hluboké obloze. Bylo parno k zadušení . . ale jak volně se tu dýchalo! Tam v té chodbě byl chládek . . . . ale cosi hrozného čišelo ze všech koutů. Jdeme kus cesty a slova jsme nepromluvili.

„Není to spála?" ptám se.

„Ne," řekl lakonicky doktor.

„Nu tak . . . to nebude tak zlé, že ano?"

Doktor se na mne udiveně podíval. Pospíchal domů.

„Pošlou si k vám patrně pro medicinu?"

Doktor se zastavil.

„Kdo? — Pro koho?"

„Kdo?" „Pro Barunku , . ."

„Ah tak!," zvolal doktor . . . . teď mi teprve svítá ve hlavě. Příteli . . . vy jste to všechno viděl v jiném světle. Barunka je mrtvá. Před polednem dokonala. Šel jsem jenom prohlédnout mrtvolu . . .

Pravda. Všechno jsem viděl v jiném osvětlení. Všemu jsem najednou rozuměl. Vždyt maminka povídala, že přijde Barunka do nebe — — bez bolesti!

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

II.

Pokračování.

Není a nebylo pamětníka v Klenčí takového posvícení a takového funusu jako letos. — Sněhu napadlo do rána po kotníky, pak sluníčko vysvitlo na chvíli, ale když spatřilo smutné posvícení a pouť klenckou — raději skrylo se do mlhy a mraků.

„Už dávají znamení," vyskakovali hospodáři od nedokončených posvícenských obědů, jakmile ke druhé hodině rozklinkal se na věži prostřední zvon a všecko hrnulo se k Porazilům. Dostati se k rakvi do stavení, na to nebylo ani pomyšlení. A teď když vynesli rakev a položili ji po starém zvyku venku na dvoře na máry — tu aby nad mrtvým zpěváčkové zazpívali a kněz se pomodlil — tlačil se k ní kde kdo, žehnali ji křížem, kropili svěcenou vodou a říkali vdově i synovi, který při ní stál: „Potěš vás Pámbů." — Manka neodpovídala. Jenom kříklavým pláčem už ochraptělá naříkala, padala na rakev, objímala ji u hlav a volala: „Můj zlatej muži, jako na lotra na tebe vyšel, vlastní bratr tě zabil, do pa to kdy slyšel — synáčku drahej, tvůj vlastní strejček zdvih na tátu rejček" — pečlivě si ta slova sestavovala, kterými plakat bude, ale znělo přece jen všecko jaksi falešně, dutě a strojeně. Když se odtrhla od rakve, aby si šátkem tvář utřela, šlehla okem po celém shromáždění a viděla, že nikdo nepláče. Všichni stojí němí, jako do země vrytí — ba ani její vlastní syn slzy neuroní. Stojí tu při ní jako sloup — kdyby mohla hned by mu tu hlavu k rakvi ohnula, k pláči a nářku ponukla. Co pak si lidé jen o něm pomyslí? Martin vskutku stál tupě u zabedněné rakve zabitého otce svého. Neměl už slz ani slov — a zlobil se na matku v duchu, že se k tomu nářku nutí. Viděl přece, jak lhostejně konala všecky práce domácí i přípravy k pohřbu, ba když večer dávali otce do rakve a on spatřil jeho znetvořenou hlavu nejen ranou, ale i pitvou a dal se do srdcelomného pláče, sama matka ho těšila: „hloupej, neplač íčko — počkej až zejtra vo funuse. Hůř nám nebude bez něho, než bulo s ním. Cák nám bul platnej? Vožíral se jenom poslední čas ha peníze roznášel ha hutrácel po hospodách." Proč se tedy teď přetvařuje? V tom naproti klaply domovní dvéře a latkovým plotem bylo vidět, jak vyšla žena neštastného Hadama se všemi dětmi.

Smutkové šaty měla na sobě, modráčkovou šerku, bílý fěrtuch, na hlavě černý šátek bez květů a kabátek na prsou spínala ji černá pentlička. Sklopené oči upírala na „Celý nebesklič“ který s bílým šátkem v ruce držela. Tak beze slova vešla na dvůr zabitého švagra a děti tiše jako ovečky za ní. Zástup ochotně se rozstoupil, aby mohli i oni přistoupit k rakvi a pokřižovat ji. Ale nedošli! Když už měli sotva pět kroků k marám, vztýčila se náhle Manka nad rakví, jako démonu zahořely jí oči, zatěly se pěsti, zvedly se proti švagrové ruce a v hrobové ticho, které rázem nastalo, strašným hlasem vykřikla: „Pryč s mého dvora — pryč s mejch vočí. Tvuj muž je vražedník ha muj je mučedník.“

Jako bodnuta zaúpěla Dodlička a shrnula se k zemi.

Ticho se prolomilo a hrozná vřava rozpoutala se kolem. Hadamovy děti daly se do zoufalého pláče, pohanění je pálilo, strach o matku je děsil, ženské křísily Porazilku ze mdlob, ale muži skočili k Mance.

„Ty furie jedna, ty“, vadili se hlasitě, držíce ji za ruce i tělo „cák se nemůžeš přemoct?“

Celá obec — domácí i přespolní reptali, „voni přece za nic nemůžou — ha tak je potupit.“

„Vodpustit má ha zapomenout — tak to víra káže.“

„Ta zná pěkně evandělium.“

„Ta se pěkně modlí, vodpust nám naše viny.“

Slyší to student Martin? Neslyší! Jeho oči teď tonou v slzách, jeho ruce jsou sepjaté a vztahují se přes rakev naproti k Hořejším, kam odnášejí právě tetu a kam se za ní vracejí její děti. Nikdo se po něm ani neohlíd. Jenom Dodlička zastavila se na prahu a otočila hlavu, jakoby cítila v týlu ten jeho zoufalý pohled. Zachytila nejen pohled jeho očí, ale i ty ruce zalomené, jako k prosbě vztažené spatřila a bolestně se usmála. „Já vím, ty že za nic nemůžeš,“ mluvily za ni jen její oči a její němý úsměv.

V největším zmatku přišli zpěváci a kněží. Bylo jich hojně, od poutní hostiny vstali a šli, tak že pohřeb byl neobyčejně slavný. Pan farář v kostele dojemně promluvil k osadě o tom, kam vede hněv a vyzýval shromážděné, aby nikoho nevinili, nesoudili, aby si odpouštěli vzájemně a na křivdy zapomínali, jak to blíženská láska velí. Všichni horlivě na souhlas kývali hlavami a utírali si dojatí kanoucí slzy.

Na hřbitově po tom rozběhli se po svých hrobech. Na těch starších, travou zarostlých jenom tiše se modlili — ale na čerstvých hrobech hlasitý nářek skoro křik — jak káže mrav — mísil se do zpěvů a modliteb kněžských, aby všichni viděli a slyšeli, že příbuzní na svého nebožtíka ani v zemi nezapomněli.

Z Postřekova Hotáková, co sem před půl rokem přinesla svého jediného dvouletého synka, klečela holýma kolenama ve sněhu nad dětským hrobečkem a plakala: „Muj Honzíčku nebožtíčku! Kandoušek visí na řebíčku ha ty si v hrobečku. — Vidím šecky tvý kamarádíčky nosit karamandičky — jenom ty, muj zlatej holečku, si v hrobečku. — Loni vo Martinský pouti koupila sem tě nový botičky, — stojí doma na stoličce — žádnej je nenosí — protože tvý nožičky bosí sou v rakvičce.“

Dražinovský Beroušek upřímně naříkal pro starou svou matku — výměnkářku. Ještě z jara připravovala mu pšenici k setbě, kamencem a svěcenou vodou ji kropila, modlila se nad ní, aby se jí nechytla sněť — ale žní už se nedočkala. Proto jí teď povídá hodný syn: „Naše mámo stará,*) dybyste jen viděla jak se nám povedla pšence jará! To byste mila takovou radost jako my íčko máme pro vás žalost.“

Kopeček dětí stojí okolo hrobu s novým křížem a čerstvě zlaceným nápisem: „Zde odpočívají Daniel Brejcha a jeho manželka Barbora.“ Horká nemoc je v týdnu oba sklátila se stromu života do předčasného hrobu a děti siroty tu nechala. Kapou jim horké slzy do studeného sněhu a nejstarší dcera volá do hrobu: „Jen dybyste tu buli s náma, zlatej táto, vy ha máma! Táto, aspoň vo holi dybyste moh chodit po poli, ha máma vo hůlce šlapat po louce, dybyste doma zase spolu mohli sedět hu našeho stolu.“ —

Tak a podobně zaznívalo to ze všech koutů rozsáhlého hřbitova, v jehož středu ohromný, kovový kříž s trním korunovaným Kristem rozpínal smírně svoje ramena . . .

Pokračování.

*) Babičce říkají děti na Chodsku „stará máma“.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

A najednou rozevřeli knihu mladosti a listovali v ní. Každá tránka měla svou zajímavost, své kouzlo a vůni. Byly to dni, na něž slunce nezapadá a kterých nekalí soumrak, ale jež odpluly tak jako březnová voda a jako tah jarních oblak. Vzpomínali si na doby, jak spolu seděli v zelených škamnech, opisovali řecká slůvka, šidili sešosatělé professory, jak se právali v přestávkách a tichli, když vešel do dveří sáhový ředitel s očima ocelovýma, nahánějícíma děs do duší svévolné mládeže.

„Kde jsou ty časy! Tempi passati. Co platno, brachu. Vplujeme pomalu do té mizerné zátoky stáří, řekl Aksamít a znova si připil s Horským.

On neodpovídal. Byl zasněn a tapal ještě po slunečných březích, nedávaje svým citům výrazu. Duše jeho se zřídka odestírala — a když, tu vydechovala plně jako rostlina z otevřeného kalicha. Ale nyní své city skoro tajil a tlumil.

„Ale víš, že jsme po čertech málo vykonali! Ten uvázl na zastrčené stráži, jiného pohltila velkoměstská vlna, toho připlesklo to, druhého ono. A jak jsme snili o tom, co vykonáme! A osud jednou zanese naši stopu bez památky. Tak jako šlépěje lovcovy v podzimním lese. To je ta strašná pravda života. Nerad se do ní dívám," hovořil Aksamít hlasem, jenž se zdál býti podbarven steskem.

Spíše se podobalo, že má potřebu mluvit a slyšet sebe a k tomu vidět, že mu naslouchá druhý.

„Měli jsme plány všichni, ale život je houba, všecko vssaje. Co chceš želet? Měli jsme slunnou mladost, léta své síly, a až přijde stáří, ještě i na ně bude svítiti dřívější slunce. Nač sobě, Žorži, kalit vzpomínku přítomností?" pravil Horský, přicházeje do svého živlu a pod kouzlem vzpomínky oslovuje Aksamíta tak, jak ho volali tenkráte.

„Tys přece něco vykonal. Ale poslouchej, kamaráde, málo produkuješ," řekl Aksamít, nepokojně těkaje očima po dlouhém stolu.

„A co chceš u nás? Kdo pak se stará o umění? Každý rvavý křikloun má u nás větší význam než sebe poctivější pracovník v kulturním oboru. A tato okolnost nevyvolává sílu a odvahu, spíše ji dusí. Mám v rukopise několik skladeb, ale jdi s nimi na trh — zklameš se na celé čáře," pravil Horský, svraštil rty, opravdově roztrpčen a zahleděl se svým jasným a pevným pohledem do prázdna.

„Z toho si nedělej nic, pracuj, ať někdo z nás aspoň vyryje po sobě brázdu. My ostatní padneme v šachtu — beze jména," řekl Aksamít, ale v tom spatřil, že u dlouhého stolu se objevily karty.

Škublo jím nepokojně, jako by do něho přeskočila jiskra.

„Poslouchej, Alberte, sedávám obyčejně tam u toho dlouhého stolu, rád bych si zahrál bulku. Včera mne pořádně obuli, rád bych jim to dnes oplatil," pravil Aksamít, rychle se zvedaje.

„Mne nechej sedět, Žorži, nehraji a bulku neznám," namítl Horský.

„Ukrčovat se přece nebudeš. Představím tě," řekl Aksamít, chytil Horského pod paždí a vedl jej k dlouhému stolu, kde scházela se denní společnost, seznámil s ní Horského a sedl k bulce.

Hrál Aksamít, velkoobchodník z Prahy a dva místní lékaři. Ostatní společnost kibicovala.

„Já vám dnes oplatím," pravil Aksamít rozehřát a roztřásle třídě list v rukou.

„Nedáme se," pravil velkoobchodník s retným úsměvem, pokuřuje své trabucco z pěnové špičky s klidem neodvislého člověka.

Horský hře nerozuměl a nudil se. Jediné co ho tu zajímalo, bylo pozorování přítele.

Aksamít hrál náruživě a odvážně. Spoléhal příliš na štastnou náhodu, a proto prohrával. To jej rozčilovalo. Pil po častých doušcích a pak si zapálil cigarettu a držel ji v ústech, až doplála.

„Mírnit se, mírnit!" upozornil jej ošetřující lékař výstražným hlasem, ale marně.

Aksamít byl až příliš rozjet a brzdy neměl.

Horský jej sledoval. Viděl, jak rudne a potí se a jak se mu ruce chvějí a zraky planou.

„Škoda té jeho energie," řekl si Horský a přeletěl myšlenkou v dávno minulé studentské časy,

Pamatoval se živě na Aksamíta. Byl to mladík, jenž měl schopnosti, talent a mohl něco v životě

vykonat, ale cosi ho připlesklo, jak sám se vyjádřil. Horskému nebylo nesnadno najíti chyby, v nichž se utápí český život. Byla to povrchní politika a sport. Těm zaplatil svou daň i Aksamít. Ony smetly bezmála celé generace. A toto poznání naplňovalo Horského trpkostí.

„Žorži, tebe hra rozčiluje, nech toho!“ řekl po chvíli šeptem Aksamítovi.

„V tom je právě ta rozkoš hry,“ řekl Aksamít s hazardním úsměvem člověka, který chce v sobě cosi ubít a přehlušit.

Horský seděl až do deváté a pak se rázem zvedl.

„Jdu, Žorži, s bohem,“ řekl Aksamítovi.

„No jdi, tys pořádná slepice. Ale zítra se shledáme na promenádě, rozumíš,“ řekl mu Aksamít odskokem a vymetl prudce svůj list.

Horský odporučil se společnosti, vyšel z hostince do teplé srpnové noci a se zasněnou hlavou stoupal vzhůru do strmé ulice, kde měl najatu malou a těsnou světničku . . .

V.

Po několika dnech stál Aksamít ráno kolem sedmé ve svém příjemném, vzdušném bytě s úplně vyhovujícím zařízením, rychle se ustrojil a vyšel na ulici, aby se občerstvil.

Po špatně ztrávených nocích byl nedospán a cítil drsné následky večerů v hotelu. Hra, tabák, víno a dlouhé bdění ho týraly. Byl sklíčen, roztřesen a pod čelem pocitoval důtklivý tlak. Celková únava věšela se na jeho chůzi. Pouze myšlenka na Strakovou jej poháněla ke kolonádě.

Mlha se začínala trhat, od řeky zavál chladem, skoro osvěžujícím, ale choulostivější hosté už oblékali svrchníky.

U Mlýnského zřídla se rojilo lidské mraveniště. Šum kroků a hlasů, proměnlivá hra barev a křiklavé zvuky valčíku dráždily jeho smysly. Bylo mu, jakoby slyšel hučení kalných vod, ale nemohl odsud. Měl uloženo píti tři poháry, ale váhal a přebíhal massy plachýma očima. Konečně se rozhodl, že vstoupí do kolonády. Ale nohy se pod ním zachvěly. Namanulo se mu prázdné místo na sedadle. Protlačil se k němu a sedl, tupě pozoruje elipsovitou, líně postupující řadu cizinců s poháry v rukou. Kolébali se jako kachny s unavenými anebo lhostejnými tvářemi.

„Zde musí člověk zblbnout,“ řekl si, ale v tom shlédl bílý, široký klobouk Strakové.

Chtěl vstát, ale nemohl, jakoby mu k nohám přirostly balvany. A právě tato slabost a nemohoucnost jej nutkala, aby vykonal svou ranní povinnost.

Postavil se do hadovité řady za otylého starce, jenž v nemotorné ruce tiskl svůj pohár a dopíjel z něho poslední doušky.

Za čtvrt hodiny bez myšlenek a otupen dokolébal se ke zřídlu, podal svůj pohár obsluhovačce, obešel zábradlí a na druhé straně jej opět vyzvedl.

Vypil jej na čtyři doušky a znova se postavil do řady. Napadalo ho, že pije chvatně proti všem pravidlům a nedodržuje přestávek mezi poháry, ale myšlenka na Strakovou jej nutkala, aby zpřetrhal všecka pravidla a rychle si odbyl příkaznou povinnost. Měl ještě píti třetí pohár ve křídelní kolonádě, ale byl znechucen zdlouhavou chůzí k pramenům. Uznával nutnost ustálených těch formalit, ale nenáviděl je, protože vyžadovaly tolik sebezapření a trpělivosti. A toho u Aksamíta nebylo.

Vykročil z prašné, šumící kolonády a střetl se s Horským. Ten byl už hotov a nesl svůj pohár v kapse. Měl pohled jasný, vyspaný a bystře šel v ústrety Aksamítovi.

„Nazdar, Žorži,“ oslovil jej a hned si všiml Aksamítova zevnějšku.

„Nazdar. Ty mne svým pohledem vyšetřuješ,“ řekl Aksamít, pozoruje na sebe upřené oči.

„Zdá se mně, že se dobrovolně ubíjíš. Pil jsi již vodu?“ pravil Horský.

„Ano, jsem hotov. Měl jsem včera zase smůlu. Ale co na tom, pojďme. Rád bych vyhledal včerejší dámy,“ řekl Aksamít nevrle a kráčel i s Horským Nábřežím, lově očima Strakovou.

„Rozptyluješ se,“ řekl mu Horský. „Měl bys především hledět zdraví.“

„Jak už je člověk jednou v proudu, marno se bránit,“ pronesl hořce Aksamít, ošívaje se.

„A což si nemůžeš poradit? Odsekej všecko od sebe a jdi pouze za hlavním cílem,“ pravil Horský upřímně, přátelsky, ale tím jenom dráždil Aksamíta.

„Nechejme toho, znám své stránky,“ řekl Aksamít, odvrhuje od sebe nemilé poznámky Horského, které jej usvědčovaly a káraly.

Šli směrem k parku.

Tlupy haličských židů trousily se hustě od Rybářek, ležících za Ohří, kde byli židé ubytováni, aby nemusili platiti léčební taxu. Hovořili svým zpěvavým jargonem a kaftany se jim blýštěly v slunci. Strážník v krátkém úředním fráčku a s bílými rukavicemi slídil po nich svým krahujím zrakem.

Aksamít rychle se obrátil nazpět, aby se vyhnul jejich proudu.

Vraceli se nazpět ke kolonádě.

Najednou zasvitl Aksamítovi světlý, zářivý klobouk. Straková v bledém žaketu šla volnou chůzí proti nim. Vyhlížela svěže a zrak měla jasný a plný světla z čistého letního rána.

Pokračování

FEUILLETON.

VÝSTAVA HISTORICKÝCH PORTRETŮ VE FLORENCII.

Na památku jubilea padesátého výročí turinské proklamace království Italského byla uspořádána letos výstava také ve Florencii, která od 11. prosince 1864 až do 22. prosince 1870 byla provisorní residencí královskou. Dědila tuto hodnost po Turinu, načež ji postoupila Římu. Pro Turin určena byla rozsáhlá světová výstava, na níž novodobá Italie ukazuje svůj pokrok. V Římě ve výstavě archaeologické znázorněn rozmach moci římské v dávné minulosti; na retrospektivní výstavě v Andělském hradě vidíme rozvoj papežského Říma; třetí výstava římská pak věnována modernímu umění a národopisu. Ve Florencii ukazuje nám slávu starého umění italského výstava historických portretů.

Výstava tato jest zcela na místě ve městě, nazvaném „italskými Athenami", v nichž náměstí a ulice samy jsou veřejným museem, honosícím se více než půl druhým stem soch od nejlepších italských mistrů. Michelangelův „David", z mramorového balvanu vytesaný, jest Florencii tím, čím Římu „Mojžíš" od téhož mistra. Od Benvenuta Celliniho je tam „Perseus s hlavou Medusy", od Giambologna „Únos Sabinek", od Donatella „Judita" a j. Florencie je též proslulým rodištěm Michelangela Buonarottiho, Danteovo, Macchiavelliho, Celliniho a někdejším působištěm Galilea, Rossiniho, Alfieriho a jiných slavných mužů. Téměř všickni tam odpočívají ve chrámě sv. Kříže, který jest národním pantheonem. Na zámku Vinci u Florencie narodil se slavný Lionardo, mistr milánské „Večeře Páně" a „Giocondy".

Pro výstavu vyhlédnut starobylý palác signorií (palazzo Vecchio) ze 13. století, restaurovaný Michelangelem. V parlamentu někdejší republiky řečníval tam Dante jako člen nejvyšší státní rady. Byl tam souzen Savonarola a odehrály se tam scény z bojů stran Guelfů a Gibelinů.

Na výstavě celkem zastoupeno 345 mistrů 784 obrazy nebo mramorovými bustami, školy a maniery středověku i pozdějších století, zejména školy: římská, benátská, florencenská, toskánská, piemontská, lombardská, boloňská, janovská, lucská, sienská, calabrésská i neapolská, škola Pavla Veronesa, který šel ve stopách Michelangelových, a škola Tintorettova, obě z Benátek, škola Vincentinova, Petra Benvenutiho, Solimenova a sochařská škola Berniniho, tvůrce římské kolonády u sv. Petra. Z cizích škol zastoupeny francouzská, anglická, holandská škola Rubensova a španělská škola Velasquezova.

Portrety naplňují přes třicet sálů paláce v obou jeho patrech. Prvých sedm sálů tvoří appartement toskánského velkovévody Cosima I. a jsou tu Petra Benvenutiho portrety Marie Luisy Bourbonské, arciv. Ferdinanda, Corsiniů a j. Vinc. Camuccini zastoupen portretem krále Ferdinanda I. Sicilského. Ministerstvo stát. pokladu propůjčilo portrety rakouského císaře Františka Josefa I. a cís. Alžběty. Je tam boloňský portret Pia IX. od Masiniho. Garibaldi zvěčněn na obrazech Frascheriho a Gallina. Slavný italský vojevůdce, literát a malíř Massimo d'Azeglio má tam vlastní portret, Cavalleri Viktora Emanuela II. a Karla Alberta s Marií Terezií.

V liliovém sále vév. Leon. Toledské nalézáme Tiepolovy rabíny a konsilium šlechty, Casanovův portret cara Petra Velikého, díla sochaře Canovy, portret dramatika Goldoniho od Longhia. Celkem je v tomto sále přes sto obrazů, z nichž jmenovati sluší dožecí portrety Gallinovy a Mengsovy obrazy florencských umělců.

Bývalá vév. garderoba vyniká sbírkou napoleonských portretů.

V mramorovém sále audienčním vynikají Mengsosy portrety Klimenta XIII., pak archeologa Winckelmana. Z římských galerií jsou tu podobizny kardinálů a šlechty. Zde jsou též slovanské portrety hrab. Tarnowskich od Ant. Cherubiniho, Fabrův obraz intimní schůzky Alfieriho s contesou Stolbergovou. Angelika Kaufmannová má tam portret slavné ital. básnířky Ter. Bandettiniové, která byla na kapitolu v Římě r. 1794 veřejně ověnčena.

Díla italských malířů, v cizině působivších, nalézají se v kapli signorií. Je tam portret krále St. Poniatowského od Bacciarelliho a téhož princezna Ad. Czartoryjská i portret Radzivillův z Ruska zapůjčený, od Lampiho jsou tam rodinné podobizny Thunů-Hohensteinů.

Síň Penelopy zahrnuje francouzské malíře. Je tu Benedikt XIV. od virtuosního Subleyrasa, proslulá malířka Vigée le Brun má tam portret královny Caroliny Neapolské, zastoupen i malíř Hichl z Čech, kterého Marie Terezie vyslala do Italie malovati podobizny vznešených rodin v Miláně a j., a to portretem své cís. mecenášky.

V bývalé vévodské jídelně nacházíme drážďanský rodinný obraz Passarottiho, zakladatele bononské akademie,

obrazy školy Caracciů, zakladatelů směru eklektického, a obrazy různých mistrů, zapůjčené z Varšavy, Krakova, Turina, Milánu atd.

Portret slav. astronoma Galilea Galileie od Salvatora Rosy visí v býv. salonech kontesek a princů toskánských, majitelem je hrabě Tarnowski. Pak jsou tu díla slav. ital. naturalisty Ribera, jenž zvěčnil se „Kající Magdalenou".

V obřadním sále v druhém patře jsou benátské obrazy škol Veronesa, Tinterotta a j. Jsou tu portrety slav. rodu Contarimů, jenž volil prvého dože.

V křídle paláce Vecchia, obývaném kdysi papeži Lvem X. a Klimentem VII., shledáváme krásný Rubensův obraz s Vinc. a Vil. Gonzagů, s Eleonorami Rakouskou a medicejsou na balkoně, dále tři obrazy Van Dyckovy, Velasquezův portret dámy, mnoho podobizen slav. rodu Medicejských. Také v representační síni jsou Medicejští. Pozoruhodný je portret kardinála Spady od Reniho.

V sále Cosima st. je portret Elišky, královny anglické od Zuccariho. Ve dvoraně, býv. sněmovně, vynikají Lampiho carské portrety, obraz Elišky francouzské od Pécheuxe, janovské portrety Carbonovy a j. Obraz Kateřiny Medicejské, daví podnět ku vraždění Hugenotů, byl z výstavy vyloučen.

Václav Šafr.

ČESKÝ ŽIVOT.

JUDr. HEŘMAN JANOVSKÝ. Velký, vlastenecký čin vynesl doktora Janovského z propasti zapomenutí. Leta nebylo o něm ani slechu ani vidu — nejintimnější jeho přátelé přicházeli do rozpaků, zeptal-li se jich někdo, co se děje s drem Heřmanem Janovským, ba, nejistota šla tak daleko, že se nemohlo s určitostí říci, je-li ještě živ. O Josefu Manesovi napsal Jan Neruda, že byl už dvě léta mrtev, když zemřel. O Janovském možno říci, že byl šest let mrtev, když ho Morana skosila. Plných, nekonečně dlouhých šest let byl vězněm čtyř stěn na svém statku v Trpoměchách. Jenom kniha a vzpominky na lepší doby byly jeho utěšitelkou.

Dr. Heřman Janovský celým svým životem je jako stvořenou postavou pro moderní román. Je mnoho originálního v této martiální postavě, v tomto tak energickém, duchaplném a intelligentním muži. Všechno mu šlo hravě — byl bystrého ducha a hladce studoval, byl nadán pozemskými statky, a nezažil, co je to strádání, nepoznal trampot studenta, jenž s grošem zápasí a jenž je ve věčné situaci člověka, jenž haléř vydělá a dva by potřeboval. Přišel na universitu s gloriolou mladého muže, jemuž kyne velká, skvělá budoucnost. Pamatuji se jasně na to, když poprvé se objevil v řadách studentstva. Při kterési manifestační slavnosti viděl jsem dva muže, kteří napadli svou dominující postavou — jedním byl Dr. Václav Řezníček, druhým Dr. Heřman Janovský. Ukazovali nám oba tyto muže, o celou hlavu shromáždění převyšující, jako vynikající zjevy českého akademického dorostu — Václav Řezníček byl už tehdá populárním spisovatelem, o Heřmanu Janovském se říkalo, že je to budoucí politický vůdce českého národa, příští poslanec, ba dokonce příští zástupce českého národa v radě koruny.

Doktor Janovský měl všechny vlastnosti, jež jsou nutným předpokladem takovéto kariéry. Byl doktorem práv, byl člověkem majetkově nezávislým — už tehdy vypravovaly se o jeho bohatství celé legendy — a, co hlavní, byl rozeným, byl temperamentním řečníkem, jemuž hned tak nebylo rovna v řadách tehdejší generace. Ve středisku studentstva, v Akademickém Čtenářském Spolku, nastalo tehdy kvašení, povstaly strany a tábory, které se úporně potíraly. To bylo v dobách, kdy měl studentský spolek veliký význam. Starosta spolku byl svou hodnosti stavěn vedle pražského primátora! Doktor Janovský zaujal záhy ve studentstvu vedoucí postavení. Jeho plamenná výmluvnost, jeho dovednost polemisovati s odpůrcem, porážeti jeho vývody železnou logikou, pádnými argumenty, měla do sebe cosi strhujícího. Byly doby, kdy takovíto řečníci, zvaní případně táborovými, uchvacovali a rozplameňovali. Janovský mluvil hodinu i dvě, a neunavoval, — jeho vystoupení bylo pevné, sebevědomé, jeho hlas, připomínající orgán dra Josefa Herolda, zněl ostře a pronikavě. V nejprudší vřavě, v nejbouřlivější změti hlasů nezanikl orgán tohoto studentského pohlavára, jenž těšil se neoblomné důvěře svých stoupenců, kteří v něm právem viděli nejspolehlivější záruku svých úspěchův a svého vítězství a kteří šli za ním se slepou oddaností.

To byla nejskvělejší doba Heřmana Janovského. Bylo s ním v té době počítáno jako s mužem, jenž něco znamená a jenž bude povolán mezi vyvolené pracovníky národa. Byl zván k důležitým poradám, kterážto pocta nestala se lidem, jejichž věhlas a zkušenosti nezasluhovaly tohoto pomíjení. Šestadvacetiletý muž, a taková přízeň, takový význam!

Ale už v té době kletba, tajuplná a příšerná, připjala se k osudu dra. Heřmana Janovského. Zlá, zákeřná nemoc otravovala mu nejkrásnější, nejskvělejší chvíle života. Zdánlivě postupoval, šel dál, ku předu za svým životním cílem. Stal se advokátem, stal se poslancem — ale cosi šlo s ním jako stín, co ho sráželo, co ho stavělo do ústraní, do přítmí. Muž Herkulovy postavy, obr na pohled skálopevného zdraví vadl a chřadl. Nemoc nemohla tak snadno a rychle ho zdolati, rázem podlomiti tento robustní organismus. Nemusilo to přijíti s drem Heřmanem Janovským k těmto koncům. Zavinila je prazvláštní umíněnost Janovského, jenž neposlechl rady ani svých přátel ani znalců lékařských a nevyhledával radikální pomoci tam, kde zdárný výsledek byl více než pravděpodobný.

Byl si dobře vědom, co pro něho toto neúprosné chřadnutí znamená. Nikdy nenaříkal, nikdy si nepostěžoval. Svůj osud snášel s heroickou mužností. Odešel z Prahy, do které přišel se závratnými plány. Zmizel, jako když velký, kraji vévodící strom se porazí. Nějaký čas se vzpomíná, ale všechno na světě propadne osudu zapomenutí. Gloriola kolem jeho hlavy uhasla jako bengál.

Zřídka kdy jsme se potom vídali. Důvěrným přítelem dr. Janovského byl zemský advokát p. JUDr. Jos. Němec, svou žurnalistickou působností v minulosti i nadšenou láskou k literatuře náš milý druh a vitaný společník. K němu měl zesnulý velkou, neobmezenou důvěru, jeho měl rád po svém způsobu — tím zdánlivě studeným, chladným přátelstvím, jež je věrné a neochvějné, třeba se neprojevovalo nápadnými projevy a něžnými akcenty. Doktor Janovský přijížděval ze svého venkovského Tuscula na několik hodin do Prahy, a býval to z pravidla JUDr. Josef Němec a písatel této vzpomínky, které poctil svou důvěrou a zval k přátelskému pobesedování.

O svém značném, na naše poměry ohromném jmění, zesnulý ovšem nikdy nemluvíval. Ale nadešly za hovoru chvíle, kdy se o jeho milion žertem, ale s určitou tendencí zavadilo. Zejména to býval doktor Němec, jenž v Heřmanu Janovském probouzel určitou testamentární ideu. Dýchánky tyto usnuly nadobro. Doktor Janovský řadu let v Praze se neobjevil. Nikdo neměl tušení, co učiní se svým velikým majetkem. Radostně překvapil zejména Ústřední Matici, velký přínos zajistil Hlávkově koleji. Nezaviněná kletba bujarý, mohutný organismus podlomila a udolala, svrhla Janovského s výšiny, kam se svým nadáním hravě dostal — a kdo znal dra. Heřmana Janovského, ví, že toto svoje odumření těžce nesl. Šest let zmíral v zajetí čtyř stěn, ale myšlenka na vzkříšení svého jména a svojí slávy ho jistě živila a silila. Způsobil její resurekci ušlechtilým, pamětihodným způsobem.

JUDr. R. J. Kronbauer.

JOSEF PIHERT, hudební skladatel a paedagog, zemřel v Praze těchto dnů. Narodil se r. 1845 v Domousích na Lounsku a studoval v Praze. Byl pak ředitelem kůru v Hustopeči a v Nymburce a biskupským kapelníkem v Senji v Chorvatsku, odkud se vrátil do Prahy, kde si založil hudební školu. V létech sedmdesátých býval hudebním referentem pražských listů a v těch dobách vyvíjel horlivou činnost skladatelskou. Tvořil lehce, a melodiesní jeho operetty velmi se líbily, tak že jméno jeho bylo toho času značně populární. Eklektická jeho tvorba operettní zatlačena byla časem skladbami novějšími a komponista, kdysi na divadle obecně známý a oblíbený, u adl v zapomenutí. Ale jiné jeho práce, zejména sbory, jsou ještě vyhledávány. V poslední době zakoušel mnoho nemocí, takže mu smrt přinesla vykoupení.

NOVÉ KRAJINSKÉ MUSEUM. Město Brandýs nad Labem, staroslavné svou historií i svým královským zámkem z doby Rudolfa II., i celý okres politický slyne ode dávna velikým množstvím historických a národopisných památek. Kraj tento vyniká zejména svou praehistorickou důležitostí již z dob nejstaršího osídlení Čech. Už svou polohou ukazuje k tomu, že býval jakýmsi přirozeným vstupem zejména do severovýchodních Čech, neboť tu ústí Jizera do Labe, a je známo, že pořící Jizery tvořilo v době předhistorické obchodní tepnu ze středních Čech do východní oblasti království, ba i do odlehlejších krajů Slezska a Kladska.

Předhistorická kolonisace nám to dosvědčuje několika markantními příklady. Nebot nejen že právě v nejbližším sousedství jizerského a labského stoku vidíme soustředěno nesčetné množství starožitných sídlišť, ano i hrobů, které od Neratovic až do Čelakovic tvoří, zejména na levém břehu Labe, skoro nepřetržitý řetěz, ale máme na příklad v Touseni a Houšce hroby takových kultur, že se s nimi jinde ve středních a východních Čechách vůbec nesetkáváme. Jsou to především mohyly jihočeské a hroby tak zv. typu merovejského, jež k tomu poukazují, že se tu jedná o okupaci a kolonisaci strategicky a obchodně nesmírně důležitého terenu. I středověké umění je zejména v stavbách a v starožitnostech církevních od dob románských až do slohu barokového význačně v okresu tomto zastoupeno, i staré profanní stavby hodnoty umělecké četně se zde vyskytují.

Neobyčejně hojně zastoupeny ru jsou také národopisné věci, a to hlavně vykládaný starožitný nábytek a součásti krojů našich prababiček. A jest již čas, aby se systematickým sbíráním památky tyto pro museum zachránily, nebot moderní ruch sběratelský zasáhl neblaze již i do tohoto okresu. Jest velikou zásluhou vynikajících pracovníků lokálních, zejména c. k. okr. hejtmana p. Josefa Kladrubského, starosty okresu p. Jindřicha Žerta, děkana pana Jana Matouše a starosty města p. Dra. Václava Jiskry, že s nevšední obětavostí a ušlechtilým zápalem provedli založení okresního musea v Brandýse n. Lab. Již dnes ve třech prostranných místnostech uložili vzácnou sbirku místních starožitností a velezajímavých předmětů národopisných. Zakladatelé setkali se v nejširších vrstvách obyvatelstva s největším porozuměním pro svoje krásné dílo. Čin tento svědčí jistě o vzácné pietní lásce našeho lidu, jenž dnes již chápe, že jedině povolaným místem pro důstojné a trvalé zachování památek našich jest veřejné museum, kde dojdou především bezpečné ochrany a kde budou vždy hlasateli nejen munificence dárců, ale i pomníkem lásky k umění a lidového důmyslu našich předků.

Tím ovšem byly získány trvalé a cenné základy brandýského musea. Avšak hlavním úkolem povolaných faktorů budiž, na těchto základech pořídíti mohutnou budovu, jež by obsahovala, pokud to možno, veškeré vynikající starožitnosti a národopisně zajímavé objekty celého okresu, aby byl podán zcelený obraz historického, uměleckého a lidového jeho vývoje.

Hlavním činitelem při této osvětové práci musí býti ovšem učitelstvo, jež jako intelligentní živel okresu jest v první řadě pro takový úkol povoláno a jež má také nejlepší příležitost, praktickým způsobem sběratelství prováděti a podporovati. Výzva okresním hejtmanem a okresním školním inspektorem na učitelstvo učiněná nepadla na půdu neúrodnou. Správy škol daly museu k disposici cenné předměty, ve školách chované, přimluva pak učitelstva způsobila, že občanstvo odvádělo svoje památky ochotně a bez náhrady do nového musea. Není pochyby, že k popularisaci krásné myšlenky přispěla značnou měrou horlivá činnost i přednáška p. konservátora Karla Buchtely „O záchraně památek historických, uměleckých a národopisných v okresu brandýském". Sbírky musea jsou již nyní účelně srovnány,

FR. ŽENÍŠEK: NÁVRH OPONY.

a bude, jak se dovídám, o to pečováno, aby další vývin a správa musea dála se pod dozorem svědomitých a na slovo braných odborníků. Dr. R. J. K.

NÁVŠTĚVOU U PROF. FRANTIŠKA ŽENÍŠKA. Přípravy k novému ročníku Máje přivedly nás do stížlivé budovy nad Královskou oborou. Byl zasmušený podzimní den a v ulicích pražské sedmé části, nudných a bezvýrazných, bylo nevlídno. A nevlídno bylo i v těsných, polotemných a kasárnicky holých chodbách domu, který slavná vláda s náležitou opatrností a šetrností kázala postaviti pro naši akademii výtvarných umění. Jen chvilemi zamodrala se obloha štěrbinou mezi dvěma mraky a sluneční paprsky pozlatily vrcholky stromů v Oboře. Jakoby je reflektorem ozářil, zasvítilo nádherné panorama rozlehlé obory s Troji v pozadí. Vskutku, nelze si mysliti vhodnějšího sousedství ústavu, který má vésti mladé duše ke krásám věčné přírody. Ale to je také vše, čím budova pražské umělecké akademie vyniká. A to ovšem — zcela mimo úmysl slavné vlády. — S roztomilou vlídnosti uvítal nás mistr ve svém království. Zmizel nepříjemný pocit pustoty a chudoby ústavních chodeb. Skleněnou severní stěnou dívá se sem nekonečno oblohy, je tu veselo v té říši umění a práce. Professor Ženíšek odkládá štětec a ochotně odpovídá na zvědavé otázky. Je obklopen svými obrazy, mezi nimiž je i plátno obrovských rozměrů: Zahubení Adamitů, na němž mistr pracuje už po řadu let. Ale nás zajímá dnes více barevný náčrt na stojanu, na němž mistr přestal pracovati vyrušen naší návštěvou. Vysvětluje, že jsou to návrhy, určené pro Obecní dům u Prašné brány. Bude to cyklus tří obrazů, z nichž zvláště prostřední pokryje plochu mnoha čtverečních metrů. Základní myšlenkou jest „Píseň", tedy motiv pro Ženíška jako stvořený. Náčrt není první, mistr krystalisuje svou myšlenku zvolna v řadě skizz a těžko lze říci, je-li návrh, o němž právě pracuje, už definitivní formou, v jaké se obrazy Ženíškovy ocitnou na stěně v Obecním domě. Nechceme tedy prozrazovati detaily — sotva by to bylo mistru příjemno — jen tolik možno říci, že něžný, v pravdě ženíškovský lyrismus prvého obrazu, Písně milostné, přechází effektní gradací v příkrý kontrast furiosní Písně válečné aby pak na obraze třetím vyzněl v mohutných, překonávajících akkordech Písně pohřební. — Požádali jsme mistra o reprodukční právo některé z jeho prací pro Obecní dům, jehož mramorový sál nese již tři velké stropní obrazy Ženíškovy. Mistr beze zdráhání svolil a sám vyhledal kresbu, kterou dnes svému čtenářstvu přinášíme. Je to práce neznámá a — zůstane neznámá, poněvadž nebude provedena. Bylo totiž původně zamýšleno upraviti v Obecním domě i jeviště pro intimní večery divadelní. A prof. František Ženíšek byl ihned ochoten namalovat pro toto jeviště oponu. Mistr nakreslil několik náčrtků, z nichž jeden právě reprodukujeme. Ale průběhem stavby ukázalo se, že není možno na provedení velké malované opony počítati. A to je škoda. Praha byla by měla náhradu za Ženíškovu první oponu Národního divadla, zničenou požárem. Z celého projektu zbylo jen několik skizz, tím ovšem zajímavějších. — Poroučeli jsme se s kořistí v ruce a mistr chápal se opět štětce, aby pokračoval v práci, kterou rozmnoží bohatou galerii svých děl. —b—

VÝSTAVKA ČESKÝCH MĚST V NOVÉ PRAŽSKÉ RADNICI. Kdo vešel, viděl listy různé techniky, mědirytiny, lepty, pak litografie a ocelorytiny; ale shodné ve svém vyprávění o kráse českých měst a zvláště Prahy. Jak bývala Praha nádherná, jaké to bývaly skupiny a prospekty, jaké malebné kouty a zátiší, kterými se pyšnívalo toto město zahrad z doby Rudolfovy. A podle Prahy druhá města, ale Praha nade vším. Pisatele zajímalo, komu se z návštěvníků co líbí, a jak se lidé dívají na věci. Že rytiny a pohledy vůbec z bohaté sbírky konservatora J. Heraina měly mnoho podivovatelů, je samozřejmo, jména jich tvůrců: Dietzler s Rentzem, Gurck, Alt se Sandmannem, Kalivoda, Morstadt, Schembera, v minulém čísle jmenovaný Mathieu a j. vysvětlují zájem o jejich kresby.

Jinou účast budila Praha mezi širším kruhem návštěvníků svým minulým životem. Velikolepé divadlo na hradním nádvoří r. 1723, na jehož scéně hrají herci, obrazy holdování, průvodů, hostin byly podrobně prohlíženy. Pozornost lákaly listy, kde malíři oživují své kresby výjevy z uličního pilení nebo z vycházek honorací své doby, jako ukázky, jak se tehdy žilo, jak se šatil ženský a mužský svět, a návštěvnice si ukazovaly na barokové dámy, na rodinu na vycházce s dámou v empiru s kratičkým živůtkem a sukní až po rameny a tak úzkou jako sukně dnešní mody. Dobu biedermayerovskou bylo viděti z litografií o korunovaci r. 1836. Tu vyličení korunovace císaře Ferdinanda Dobrotivého a císařovny Marie Anny zajímalo, poutalo vyličení hostiny, již dával císař, a při níž byly dámy jen diváky v ložích a naopak hostiny, již dávala císařovna, při níž byli zase diváky muži — to vše mělo svoje vděčné diváky!

Dvorské povozy starých vzorů, v jakém dnes jezdí jen arcibiskup ve slavnostních chvílích, kočárové houpačky o vysokých kolech a celé na perách svrchu černě, dole žlutě lakované, se ženským světem s klobouky pod bradami podvazovanými, všecek souhrn přepychu ze zašlých dob zachycovaný umělci, měl své obdivovatele mezi návštěvníky, jichž prošlo hojně výstavou. F. S. H.

PRŮVODCE PO BOSNĚ A HERCEGOVINĚ s Chorvatskem a některými turami souvisícími (cesta přes Uhry) vyjde na jaře nákladem „Máje". Nová tato kniha, vítaná zajisté každému turistovi na slovanský jih, bude redigována: drem Danešem, drem Dvorským a drem Frantou (za český odbor Slovinského alpského družstva) a radou Herrmannem (za Klub českých turistů, kroužek v Sarajevě). Průvodce po Bosně bude se pojiti v organický celek s průvodci dosud vydanými „Slovinskými Alpami" a „Mořem Adriatickým". Města Záhřeb, Sarajevo, Bělehrad, Budapešť, vysoké hory chorvatské, Hercegovina a Černá Hora a jiné krásné partie dinárského pásma budou popsány podrobněji a spolehlivěji, než v kterémkoli z průvodců dosud vyšlých. Upozorňujeme již nyní české čtenářstvo na tuto publikaci.

Toto číslo vydáno dne 27. října 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉCRA A SYNA.

AUG. EUG. MUŽÍK: Z KNIHY „PEČETĚ".

UTĚCHA.

Lkal oblak nad pouští, když rozpouštěl své vody,
své všecky krůpěje jen v pustý písek řina:
— Co mým je údělem, v čem byla moje vina,
bych bez účele tak mřel, světu bez úrody?

Ne, nevěř, nadarmo přec dolů nespadla
ni krůpěj jediná — vždy z ní se rosa stala,
jíž palné poušti noc líbezně prochladla.

Ó, marně toužil jsem květ splodit, hojné plody,
spět větru na křídlech, kde oasa spí stinná,
neb tam, kde pramének se z tvrdé skály vina,
poutníku mroucímu dát vláhy štědré hody...

O sílo oběti! Ó pomni, člověče
že marně jediná tvá slza neteče,
když cizí pro bolest ji soustrast tvoje lkala!

ZÁTIŠÍ.

P. BOH. ZAHRADNÍKOVI-BRODSKÉMU.

Dvě lipky kvetoucí tu stále šeptají si
jak družky mladinké v důvěrném rozjímání,
co kolem v trávy šum a pestrých kvítků vlání
ve hnízdě ptáčátka své první hlásky mísí.

Tam výtvor prostých ruk, Tvé tělo, Kriste, visí,
pod jeho mukou kříž se milosrdně sklání,
neb mnoho bolesti ve tvoje vdechnout rysy
um nechtěl nábožný, spíš lásky smilování.

Ó tichý, něžný ty a prostý symbole
té němé bolesti, jež srdcem lidu chvěje,
jak zabloudivší sem ze svojí Galileje,

Co s vroucím pozdravem jdou ženci do pole,
mně zdá se, slova ta že tiše slyším zníti:
‚Zde rány nepálí, zde milo, dobře dlíti.'

MARIA A MARTA.

SL. ANNĚ PLEŠINGROVÉ.

Když přišel Ježíš k domu Lazarovu,
naň čekaly už zbožné sestry obě —
ty z daleka už vítaly jej k sobě
a vedly zbožně k hostinnému krovu.

Co jedna slouchá posvátnému slovu,
ta druhá ve své hospodyňské kobě
má o něj péči, ve svém hladu, mdlobě,
by síly nabyl božský Mistr znovu.

Já nevím, kým Jste Vy kdys byla v žití
tom jiném — Marie či Marta pilná,
tak stejně čilá, duchem, srdcem silná.

Kde ona čeká, ráda Láska vchází
a ráda k pobytu se u ní sází,
a jako u svojí se sestry cítí.

MUČEDNICE.

Jsou mučednice nejen chvíle jedné,
jsou mučednice let a života!
Jich vůle stále trpně kolotá,
jak můra, která zabloudila ve dne.

Je nikdo nevidí, a přece celý svět
na holých prsou nosí. Všedně žijí,
a na hrobě jich nevzroste ni květ.

Čím vráska lne, čím líce k smrti bledne,
čím noční bdění, denní lopota,
oddanost mládí, stáří samota,
to vše jak žernov na hruď jejich sedne.

I jména jejich s nimi záhy zmizí.
A andělé jich jméno nevryjí
v list nejkrutších martyrologií.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Aksamít zdravil už z daleka, „Ruku líbám," řekl tonem, v nějž sebral všecku svou živost.

„Dobrý den," opětovala Straková s lehkým kývnutím.

Aksamít představil Strakové soudruha.

„Pan Horský, hudební učitel a skladatel — milostpaní Straková," pravil se zdvořilou, formální tváří a s jemu vlastní společenskou obratností.

„Postačí hudební učitel," řekl Horský z temna, uklonil se a podal ruku Strakové.

Ta lehce pokývla hlavou a pozorně popatřila na Horského. Zdálo se jí, že má hluboký pohled a že si ho všimla už dříve.

„Zdá se mně, že jsem vás včera viděla ve Vřídelní kolonádě," řekla mu, vzpomínajíc si na podrobnosti.

„Ano, byl jsem tam," odtušil Horský.

„Seděl jste, tuším, blíže zadního vchodu a četl jste nějakou illustrovanou brožuru. Zahlédla jsem v ní kopii Rembrandtovu," pravila hbitě a rozkošně olízla své rty jazykem.

„Ano, byla to brožura Mutherova. Znáte ji?" řekl Horský.

„Nečetla jsem ji," odpověděla Straková.

„Mohl bych vám ji zapůjčit," nabídl se Horský.

„Prosím, budete-li tak laskav," řekla Straková.

„Ano", přisvědčil Horský.

Straková obrátila se k Aksamítovi.

„Jak se vám daří?" zeptala se ho s pátravým pohledem.

„Zdržel jsem se v M. do jedenácté, jsem trochu nedospán," řekl Aksamít.

„Bude dobře, když vyjdeme na vzduch, do lesů, ano?" tázala se ho Straková s úsměvem.

„Velmi rád," řekl Aksamít a obrátil se k Horskému.

„Doprovodíš nás, Alberte," řekl téměř s jistotou a zrovna odbočil ke květinářskému krámku před lázeňským domem.

Koupil žlutou, světle červenou růži a kytičku fialek.

„Prosím," řekl, nabízeje Strakové květiny k výběru.

Straková vzala si jemné růžové poupě a poděkovala.

„A ty, Alberte —," řekl obrácen k Horskému.

„Mám rád fialky," řekl a s poděkováním sáhl po kytici.

„To jsem věděl. Mně zůstane žlutá," řekl Aksamít, přišpendluje si růži ke kabátu.

„No, a teď k lesům," pronesla živě Straková.

Horský setkal se s jejíma očima. Zdálo se mu, že jest okouzlen jejím líbezným zevnějškem. Její zvyk, olizovati se jazykem, zdál se mu nevyrovnatelně půvabný, její tvář byla krásná, broskvově nadechlá, její zrak jasně, zářivě svítil, ale neušlo mu cosi hrdého, energického v jejím chování, co jej chvílemi zaráželo.

Šli směrem ke Staré louce, hovoříce zběžně a kuse o tom, co se právě nabídlo zraku.

Těsným Tržištěm procházely proudy hostí, ubírající se k lesním kavárnám.

V slunečnu hrály barevné dámské úbory, vířila směsice hlasů a patrná rozkoš z jasného, teplého rána obrážela se na tvářích cizinců.

Horského najednou napadla plachá myšlenka, aby se vzdálil. Snad že jim nechtěl překážet, nebo proč vlastně, ani sám nevěděl. Ale za Starou loukou před Puppovými činžáky náhle se zastavil.

„Dovolte, abych se odporučil," řekl nerozhodně a nejasně.

„No což, kam chceš?" řekl mu Aksamít udiven.

„Není vám naše společnost milá?" pronesla Straková a prohlédavým pohledem utkvěla na Horském.

V něm se najednou cosi zlomilo. Pochopil, že vlastně vyvedl hloupost svým ústupem a že se dopustil lehkomyslnosti vůči dámě, s níž se byl před chvílí seznámil. Řekl jakousi omluvnou větu, ale hned shledal, že je nemístná a že vlastně odhalila jeho motýlí plachost.

„Žádné výmluvy, teď musíš s námi," řekl Aksamít a vzal jej pod páždí.

A Horský i po tom byl všecek znepokojen a bez rady a dlouho potom cítil se jako v nevolném zajetí.

Za Puppovými závody zahnuli k lesním pěšinám, které jim nabídly svůj stín, svou svěžest a vůni a nerušený klid lesních zátiší. Stoupali volně vzhůru, vdechujíce v přestávkách mezi hovorem čerstvý, chvojnatý vzduch.

V půli cesty k Jelenímu skoku se zastavili, patříce dolů do rokle.

Lomený paprsek sluneční chvěl se duhovým svitem, ztratil se mezi větvemi a zase vyrážel, padaje dolů na plyšový trávník a zelené trsy hustého kapradí.

„Krásný úkaz," pravila Straková, nadšena tímto pohledem.

„Dá-li se to vystižně zachytit štětcem?" pronesl Aksamít, vzpomínaje si na řadu výstav, kde viděl obrazy s podobně volenými motivy.

„Nynější malířství odvažuje se nejtěžších světelných problémů," řekla Straková.

„Myslím krajinářství. V posledních padesáti letech urazilo velký kus cesty," dodal Aksamít a hovor se točil k tomuto předmětu.

Horský se chvíli odmlčel, jakoby měl v sobě zabodnut hrot.

Jeho mlčení dráždilo Strakovou. Ten člověk s hlubokým pohledem byl jí nejasný a lákal její zvědavost. Umínila si. že jej při nejbližší příležitosti zatáhne do hovoru, aby ho prohlédla.

Stoupali dále nahoru.

Šum koles a drožek, mlhavé signály automobilů dorážely stále slaběji z dola a rozprchávaly se v lesním tichu. Za to všecky tajemné prvky lesa svěžím šuměním hory, úsměvem paprsků a vlídnými koutky zátiší dobývaly se k jejich smyslům a vemlouvaly se lichotivě k duším.

Dospěli vrcholu Jeleního skoku.

Před nimi se rozestřela světelná panorama Karlovarské kotliny v ranním, jásavém slunci.

Barevné zdivo města, stěsnané v údolí Teplé, hrálo a svítilo svými střechami a věžemi v modravém jitřním oparu, nesčetné villy vyvstaly z jasné zeleně paprsků, majestátně a slavně se pnoucích nad lidské dílo a dýchajících věčnou a mladistvou krásou a svěžestí. Jasně a stříbrně hlaholil odněkud zvon a širokými údery plynul údolím jeho hlas neviditelných úst. A podivno mezi těmito prvky nebylo žádných dissonancí, vše splývalo v čistý, líbezný dojem, jakoby vyrostlý z jediné vůle a myšlenky.

Společnost okamžitě usedla.

Straková s obdivem patřila dolů, Aksamít přebíhal údolím a Horský zachytiv jediným pohledem krásný světelný dojem, naslouchal jemnému šumění lesa.

Straková odtrhla oči od panoramatu a zahleděla se na Horského, jenž seděl nahnutě, jakoby cosi vnímal dokořán otevřenou duší. Měl obočí silně svraštěné a oči hluboce vklíněny.

„Naslouchate lesu, pane Horský?" vytrhla jej Straková s patrným úmyslem.

„Ano, hudbě vrcholů, milostpaní," odtušil klidně Horský.

„Vzpomínám si při tom na hudbu Brahmsovu. Co o ní soudíte?" otázala se Horského, nespouštějíc s něho pohledu.

„Řeknu zrovna, že Brahmsovi nerozumím," řekl Horský bez obalu.

„A což pak hudbě třeba rozumět? Myslím, že stačí ji cítit," namítla Straková.

„Jsem hudebník, chci a musím jí rozumět. Ale Brahms vede duši samými mlhami, zřídka kdy dává tušit paprsek a duše už už čeká jakési neobyčejné objasnění, než v tom se svit zlomí a stopí se v mlhách. Takový je Brahms," mluvil Horský, pevně a s přesvědčením, polemisuje se Strakovou.

„Znáš Klingerův obraz: Brahmsova symfonie?" prohodil Aksamít.

„Ano, z reprodukce," odvětil Horský.

„Výborně!" zvolala Straková. „Klinger pochopil Brahmsa. Slyšel jste moře?"

„Neměl jsem příležitosti," řekl Horský.

„Ach, to vás lituji, to by měl každý umělec vidět a slyšet. Vlnění moře — v tom je Brahms celý," pravila živě Straková s docela jasným úmyslem, aby se Horského dotkla.

Ale Horský, jakoby byl už připraven, měl skoro hotovou odpověď na rtech.

„Šumění lesa a šumění moře jsou si docela podobny. Jsou to dva různé nástroje, ale hráč týž. A co se týká směrů hudby, jsem vždy pro jasnost, pro čisté, průhledné umění, které osvěžuje tak jako sklenice vody z pramene," řekl dovedně kroceným

hlasem, jímž stupil všecky chystané hroty, které si nechala v zásobě Straková.

„Myslím, že jste se dorozuměli. Je čas, abychom se hnuli k Myslivně, ano milostpaní?“ navrhl Aksamít, aby zakončil debatu.

„Ano, pojdme!“ řekla Straková, a stoupla po bok Aksamítovi.

Horský se zvedl poslední a kráčel nezcela volně za nimi.

Pokračování.

ŽIVÁ POHÁDKA.

OBRÁZEK Z VALAŠSKÝCH HOR. NAPSALA MARCELA KALUSOVA.

Na poraženém smrku v hoře Čertaku (v Bezkydách) seděli dva turisté. Byla nádherná jarní neděle. Celý nepřehledný věnec hor obracel se žíznivě po slunci. Každá trávka, kdejaký trs a keř voněl omamnou vůní, celý vesmír jakoby dýchal vlhkou mízou lesů a svítil vznícen krásně hořícím ránem.

V horoucím zlatě slunce lámaly se barvy všech zelených odstínů, v korunách starých stromů snivě zpívali ptáci a šuměly jejich perutě. Turisté seděli v nehybnosti zahleděni v nevšední perspektivu lesního parku, bloudili očima po všech barevných změnách roztaveného slunce, zaslouchání v tisíceré ohlasy lesních tajů, v tisíceré vůně pryskyřice a vonné štávy. Zaslouchání v sladké lahody této lesní říše, uslyšeli pojednou zřetelně rychle spěchající kroky. Přicházela žena s dítětem v náručí. Když došla k poraženému smrku, teprve spatřila turisty. Pokřižovala se a hlasitě zavzdychala:

„Bože, to sem sa lékla.“

Přistoupili k ní a teprvé viděli, jaká to nevšední krasavice před nimi stojí. Černé zářící vlasy věnčily bílé, krásně klenuté čelo, pod nímž dobrácky vyzíraly velké oči jako dvě černé perly, stíněné dlouhými řasami. Malý nosík, malá ústa, ovál narůžovělé tváře, vše slívalo se v půvabný celek. Dětátko usmívajíc se a třepetajíc ručenkami bylo pravým jejím otiskem.

„Proč jste se žehnala před námi, jak před zlými duchy?,“ tázal se se smíchem mladší turista.

Pozvedla uzardělou tvář a hleděla pátravě na oba. Řekla:

„Prosím jich, já sa před nimi nežehnala, to sem právě dořikala modlitbu k Panně Marii, aby ňa dála nějaké vnuknutí, kde by sa měla skryt, lesti Ondra za mnu léti.“

„To je Váš muž?“

„I není, prosím jich. To je můj galan přinzetý včeraj z vojny a já před nim utíkám, bo ho néchcu, vezmu si druhého s lepším živobytím.“

Krasavice mluvila prudce, jakby co možna nejspíše chtěla odbyti své přiznání.

„On váš milý to ví, že chcete druhého?“

„Prosím jich, ví. Stavil sa odpočinut v salaši a od únavy usnul. Šel prý dva dni z Krakova pěšky, aby nemusel na mašině utracet peníze. Bača su mojim strýkem, pověděli mu, že mám zítra, jako dnes druhu ohlašku s Martinem Pavlicu z ostravických pasek. Ten prý sa přeukrutně rozsteklil, že mňa rozsape, len co sa dostane k nám a chasníčka (dítě) že si vezme k sobě. Tetka ňa to přišli v noci povědět, lesti prý chcu byt živa, at utéču hned i s Janíčkem. Tož jak první ťáček zazpíval, hned sem sa zbírala a utíkam co možu k Martinovi, len mám pořád velký strach, at ňa v horách nedožene, to bych byla ztracena, bo un sa necíti, když je nahněvaný.“

„To dítě je jeho?“

„Je,“ odpověděla, klopíc stydlivě oči. Chtěli smy sa brat, lesti ho neodvedu a odvedli ho v třeti klasy na dva roky. Za tel přišel chlapec na svět a já v bídě a hladu sa sama o něho starala. Ondra mňa nic nedal, dyt nic nemá, len ty dvě ruky a je sirota, jak já. A včilej když by sa měla mět lepší, on přinde na pokušení z vojny, ešče tam měl být měsíc a za tel už je tu. Pustili ho spěš, že sa dobře držel a neměl štrofu. Já sa od tej chvíle, co to vím, že je tu, cela třasu.“

„Jak jste poznala toho Pavlicu?“

„Na velký pátek hledal po Bečvách krávu ke kupění, přišel též k našim hospodářům, uviděl mňa a od tého dňa byl už šestkrát u nás.“

„Máte ho ráda, tak jak toho prvního mileho?“,

„Ach, prosím jich, nevím, ani na to nemyslím, proto že sa už raduju, že té psotě ujdu. Martin má chalúpku, dvě kravičky, prasátko a deset mír pole. Polovicu ňa dá připsat za moju krásu. A lesti mu budu věrna, že dá ze svojí polovice něco Janíčkovi připsat. O mňa se nemusí bat, já sa mu nezahodím, len když nebudu mít hladu a můj Janíček sa bude mět dobře."

„Čím jste se dosud živila, když se vám zle vedlo?"

„Chodila sem do drev, jak Ondra, a to je, pánové, tvrdý chlebíček pro ženska. Chlapca sem musela brávat sebu, tak si pomyslete, kolik sem tého vydělala, když mňa každu chvílku křikem volal."

„Není vám toho líto, že jste Ondru zradila a jiného si berete?"

„Prosím jich, já Ondrovi nic neslibovala, protože sem sa často na něho hněvala, bo se skoro každý měsíc s někym popral skrzeva mňa a to ňa strašně trápívalo. Kolikrát sem sa skryla na hůru do sena a nechtěla o něm ani slyšet ani ho vidět. Když odchodil na vojnu, byla sem moc nemocna, tak že když sa se mnu lúčil, nepoznala sem ho, a nic nemluvila, a to bylo moje ščestí, bo un by mňa přinutil k nějakému slubu a tak sa aspoň semnu nedomlúvil. Z vojny mňa zkazoval po súsedovym Francku, at mu píšu, že si to tam necha od někého přečtnut, un neumí psát, neposílali ho do školy, bo cízi lidé, nedbajou na siroty; ale já nepsala, neměla sem peněz na papír, na marky, a to bylo zasej ščestím, nemá aspoň ode mňa žádných dokladů, že by len jemu patřila."

„A což to dítě, není dost pádný důkaz vašeho závazku?"

„Což to! To un mňa naschval do tého přived, len aby mňa nikdo nebral a přeca sa mu to nepodaří."

„Nebude Pavlica vašemu dítěti ubližovat, když není jeho?"

„O jej, ten má Janíčka rád. Nosí mu ve flaškách mlíčko a pořád ho boská (líbá). V nedělu ho nosil (choval) a tu najedenkrát zavolal na něho Janíček „táta". Martinovi hned skočily sluze do očich a já sem myslela, že se mňa srdco od radosti rozskočí. Tak, tak, můj zlatý Janíček bude mět dobrého tátu a mlíčko každý deň. To mu ta tvářička bude pěkně kvítnut. Ale, bože, stojím tu a mluvím a za tel mňa Ondra může dohnat, řekla ohlížejíc se na všechny strany.

Turisté jí kladli ještě další otázky, nemohouce se nasytit její upřímné čisté a lahodné mluvy, jejího skromného, nevýbojného půvabu, jenž ozařoval celou mladou její bytost.

Mladší turista rozbalil ruksak, podal dítěti něco k snědku, starší jí vložil do ruky peníz.

Mladá žena škubla sebou v pocitu jakéhos odboje a s rozjiskřeným okem peníz vracela.

„Prosím jich, pánové, já nejsu žebračka. Mám v uzelku chlebíček i pár šestek, měla sem včeraj výplatu."

„Šestáky si nechejte pro sebe a za ten peníz kupte něco Janíčkoví." Slyšíc pojmenovati svého miláčka, nabyl její hlas hned měkčího přízvuku a rozplynul se v mateřskou něhu, když dodala: „Tak tak, dětátko moje, už ta i pánové maju rádi, dávaju ti co maju, snad budeš ve větším ščestu vyrůstat, ež já." Poděkovavši „stonásobným" zaplat Pán Bůh, dala s bohem a odkvapila.

Hleděli za ní, jak za živou pohádkou. Dívali se jak lehce běžela, jak po jejich krocích tichounce se rozhoupaly kapradiny, jak sama země se zachvěla. Na rozkvetlém mechu značilo se její postojí a v dálce už jen slabě svítila zářivá její mladost, v suchém listí tišeji a tišeji umlkaly její kroky.

Jediné, co jim v prvé chvíli po ní zůstalo, byl pocit bezmezné lítosti.

„Ubohá žena," pronesl stlumeně starší turista.

„Živá pohádka," dodal mladší.

„Pohádkou jest pokora jejího osudu setkaná tak přepodivným trudem a bolestí, pohádkou jest její srdce, svázané i rozvázané ze slibu lásky," řekl starší, skládaje věci k dalšímu pochodu.

* *
*

Slunce už hodně postoupilo, když turisté zase odpočívali. Lehli si na plaidy a hleděli do prozářeného vzduchu k modrým nebes výšinám. Pojednou uslyšeli jakési pískání.

Co to? Naslouchali.

„Někdo píská na fujaru," řekl mladší sedaje.

„Snad to bude Ondra," ozval se starší a sedl též.

Fujara umlkla a nikoho nebylo slyšeti, jen v splynutých korunách štíhlých sosen zašuměly ptačí perutě. Upjatě pozorovali jak křídla jejich se zableskla

ve zlatě slunečních paprsků, jak celé roje rozpustilých mušek propletly se v zlativých těch nitkách božího slunce.

Zase ozvala se fujara a s ní bylo slyšeti sem tam na kámen narážející kroky.

Někdo promluvil:

„Prosím ta, Jane, nehraj už, mňa z tého bolí srdco. A vrat sa, já už půjdu sám, mňa sa to lepší půjde samému."

„Já ta, Ondro, nesmím pustit samého, naší mňa to příkazali, si marodový (churavý), moh bys dostat závrat, jak včeraj a co počneš sám?"

„Jak Báru doženu, tož nebudu sám."

„Ale ež ju doženeš, kdo ví kde ta už bude, víš jak umí lehko a honem létat, dost možna, že je už u Pavlice." Zařval hrozně: „Basamterentete, u tého hrbáče? Ta potvora hrbatá jí musel učarovat, že ona tak šumná roba k němu zvolila. Žáden chasník nebyl u nás ze životem jistý, kdo sa mi na ňu podíval a tu ju odvede tak lehko chlap hrbatý. Ale jak já ju doženu, já jí vyplatím, že na ten špás bude na věky pamatovat. Tak mňa odkopnut, tatíka jejího dítata."

Hlas umlknul. Došli k turistům.

Mladý, krásný, štíhlý jak stvol, trochu pobledlý junák, smekl uctivě svůj odřený klobouk. Mladší a menší s fujarou v ruce měl čepici v kapse. Z doslechu řeči byl to Ondra, milenec „Živé pohádky". Přešel turisty, ale za několik minut se vrátil s otázkou:

„Prosím vás, pánové, odkuď jidete?"

„Jideme přes hory, počínaje Kněhyní, k poledním chceme být na Radhošti."

„Nepotkali ste někde ženskú mladu a švarnu s chasníčkem?"

„Potkali, v Čertáku, hned z kraje."

„Ježíš Marja, to ja už ju nedoženu," vykřikl a zavrávoral.

Díval se k Čertaku ostře a soustředěně, jakby se všechny jeho smysly přelily pouze v zrak. Díval se očima, díval se duchem, díval se celou bytostí. Bylo viděti, jak se snaží vším napjetím své podtaté energie pronésti nějaké slovo, ale nebyl s to jediného ze sebe vypravit.

Stál něm proti chodníku, po němž nedávno jeho Bára kráčela. Pojednou vyvřel mu z hrdla skřek nejděsnější hrůzy, z něhož vymizelo všechno lidské, hlas vyvěrající z nejvyšší bolesti. Zastíraje si oči sepjatýma rukama děsivě vykřikl: „Ach, Báro, já ta už na věky neuvidím."

Klesl celým tělem na shnilý peň a plakal jak děcko —.

„Prosím ta, Ondro, pamatuj sa, at ta nechytí fant (šílenství) jak včeraj v salaši, já by si s tebu nevěděl rady.

„Nechaj mňa tu zahynut," odpověděl v usedavém pláči."

V hlubokém pohnutí šeptal mladší turista staršímu:

„Viděls kdy lásku odlitou tvarem drahocennějším, vzácnějším a pohádkovějším?"

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU,
PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

IV. Pokračování.

Jisto je, představa o stěhování národů nevznikla teprve včera. Nevymyslila ji dnešní věda. Sama ji hotovou, utkvělou, zdánlivě jasnou a nepochybnou p ř i j a l a. Zvykla jí. A čemu zvyknem, nepřekáží nám. A co nám nepřekáží, nevidíme potřebu blíže ohledávati. Tak se dostalo „stěhování národů" do vědy.

Představa o národech se stěhujících je tak stará jako samo písemnictvo. Táhne se zprávami od nejstarších časů. Málem tak stará jako pojem o slunci, které se točí kolem země. Je to dědictví věků. Stačí nahlédnouti do starých kronik. Už starší pisatelé mluví o národech, kteří se stěhovali z kraje do kraje, zrovna tak jako o nich mluví dnešní věda.

— A kdo by také předešlého lidu našeho způsob a pojití, rozličné války a obyčeje, z k r a j i n y d o k r a j i n y p ř e s t ě h o v á n í, znáti a zvěděti

mohl, kdyby se to všecko v kronikách nám od předků zůstavených nenacházelo?.. táže se už starý Hájek.

A srovnav různé prameny a vybrav z nich co se mu nejvíc podobným pravdě zdálo, zaznamenal Hájek, jak asi on za své doby představoval si původ „Slovákuov", od nichž prý „Čechové pošli".

— Syn Noemův Javan (syn Jafetův) s synem svým Jelisú do krajin půlnočních se obrátil, t. j. do Ilyrska a osadil se při moři, kteréž od téhož Javána zváno Jonické. Neb Židé jazykem svým lid řecký, kterýž od Javána pošel, Javany jmenují. A od Selisy, syna Javanova, pošli jsú Slováci a ti hned vedle Řekův západní země obdrželi, jako Slovenskú, Řeckú, Charvatskú, Bulharskú, Bosenskú, Valaskú, Ruskú a Moskevskú ... A ti hned všecku oblast dlouhé věky obývali a zalidnili, tak že jim brzo těsná byla...

O nějaké století pozdější historik Pešina z Čechorodu mohl být po smyslu dnešní vědy už kritičtějším. Měl aspoň bohatší výběr pramenů a vyškolenější rozhled. Začíná svůj „Moravopis" také ještě od archy Noemovy, ale shledává už, že ve mnohém se svými předchůdci srovnávati se nemůže, ježto

— ve svých zdáních hrubě daleko s pravdou se pomíjí, což Moravopis dokáže ...

A dokazuje. Slované nikoliv od Javana, nýbrž od Mozocha, vnuka Jafetova pocházejí. Ten s lidem svým až k Černému moři se uchýlil.

— A tu osadivše se i při pokoji zůstával a v brzkém času vzrostl v lid a národ veliký. A městu, které založil Mozochov, jméno dal .... (Moskva?)

U Jozefa, Plinia, Strabona jméno Mazaca se nachází, u Ptolomea Maza, u jiných Mezaca a pod. A odtud usuzuje český učenec sedmnáctého věku:

— Někteří sice vlastním jménem dle dialektu svého Moschicos neb Mosinaccos je (Slovany) nazývali, jiní od měst, kde obývali, jako ku př. Tanaitor, Coraxinos, Borysthenidos, Tyriges et Volgaros etc. je jmenovali ... hlavním jménem Sarmatos, jinak Henetos ...

A věda devatenáctého a dvacátého věku? Ve mnohém ovšem dále pokročila. Netroufá si už navazovati na zprávy prvního a nejstaršího pramene, Bible. Přechází mlčením, co a jak bylo po veliké Potopě s praotci kmenů, kteří vyšli z archy Noemovy. Také o velikém rozchodu národů od stavby věže Babylonské se nezmiňuje. Nedovoluje jí to, co nazývá svou „kritikou" a dovolává se přísně jenom svědectví, jež nazývá prameny „historickými". Leč základný pojem, starou představu o národech, „kteří se stěhovali z kraje do kraje", zachovala přec. Představa tradiční příliš silná, dědictví příliš ctihodné. Dodnes mluví věda o nějaké „kolébce" lidstva, která prý stála na Východě. Plemeno lidské za plemenem, národ za národem hrnuli se odtud dlúhým tahem do Evropy. A ještě v době, kdy všecka Evropa, Asie i Afrika dle všech poznatků rozumových byly dávno osazeny národy usedlými, pevně zřízenými, mluví věda o velikém národě ve stavu neslýchaném, prvkovém, jenž prý se vyskytl nad jiné početný a silný a všecky ve střední Evropě usedlé národy z jich sídel „vytlačil".

Věda vykládá, a všechen vzdělaný svět výklad ochotně opětuje. Proč by neopětoval? Nikomu přec nepřekáží, co a jak bylo či nebylo s evropskými sousedy římské říše v době — okolo Krista!

Pokračování.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

U Porazilovic hrobu mezi tím obřady už se končily. Kupili se tam kolem nespuštěné dosud rakve jenom nejbližší přátelé a sousedé, co Martina sem přinesli a teď do hrobu ho spustí. Na čerstvě vyházené zemi bělá se šátek, veliká, pěkně vyšívaná plena a v ní jsou zavázány kosti starého Porazila i jeho ženy. V jejich hrobě teď si odpočine zabitý syn ... Manka ví, jak se nad nimi pláče a odříkává správně: „Ach zlatá mámo, zlatej táto, díváme se na to, jak váše hlavy vobě shledaly se v hrobě." Dál už nikdo ani neposlouchal, všecko to bylo známé, ani loučení a poděkování

nebylo původní ale otřepané, stokrát slyšené. Nebylo lásky v její duši a proto také nebylo něžných a milostných slov v její ústech. Všecko to znělo mdle, nuceně a kde kdo to vycítil. Každý hodil jen tři hrstky hlíny na rakev a pospíchal se hřbitova. Manka se synem pomodlili se ještě na Kašparovic hrobě a mlčky odcházeli spolu poslední.

„Pospěš, přece," promluvila hned za hřbitovními vraty, sotva Soudky překročili, „musím ještě íčko humejt zem, máme v senci do kolen bláta naneseno," to vzpomínala na podlahu ve světnici i v síni, jak ji smuteční hosté dnes ušpinili, pošlapali i na nepořádek, který u nich v posledních dnech zavládl. Hlavou honily se jí myšlenky — jak teď dále bude. Těšila se, že rozhodně lépe. Sama s půdy dolů se přestěhuje, ve velké světnici bude lihat, nikdo nebude peníze utracet, nikdo se opíjet, nikdo jí nebude lát a bít — dluhy poplatí — inu — líp, stokrát líp jí bude. Pouze k volům nádeníka zjedná, ostatní sama podestojí, díla se chvála Pánu Bohu nelekne, zastane kus práce, že se jí žádná mladice nevyrovná. Taky syna Martina teď zapřáhne, ukázal v těžkých těchto chvílích, co by všecko mohl, kdyby chtěl, všechen dobytek dvakrát denně sám pokrmil, napojil, vyčesal, hnůj vykydal, čerstvou slámu podestlal, řezanky nařezal, telatům lízání připravil, na nic nezapomněl . . . Dřív se ničeho takřka ani nevšiml, jen v těch knihách a papírech ležel. Denně ho ráno ve čtyři hodiny vzbudí, do snídaně musí dobytek spravit, do školy má dost času, když půjde z domova po šesté, za půldruhé hodiny urazí ona sama tu cestu, jak by ji nepřeběhl takový mladík. Jakmile se večer vrátí, požene ho zas do chliva, při lucerně zadá dobytku, napojí a ona jenom podojí. Lehce protluče zimu. Až se jaro otevře, pak teprve se po nějakém tom oráči ohlédne . . .

Tak promýšlela svůj budoucí život nejen teď cestou se hřbitova, ale i pak doma, kdy oblečena pouze ve staré spodničce slaměným věchtem a pískem drhla půdu, kdy student převlečený do starých šatů a opásán modrou zástěrou nebožtíka otce otáčel se ve chlívě. Pařením z kamnovce vybral, v mařtali v truhle je pečlivě s řezankou promíchal, v opálce je dobytku roznesl, do stodoly pro dva koše sena došel, za jesle je založil a nyní ‚pití' chystal. Važka a dvě vědra vzal a šel pro vodu. Všecku tu práci koná po paměti, jak ji u otce nejen vídal, ale přečasto od dětských let s ním i za něho konal. Duchem je zcela jinde.

A kde? U svého nového životního plánu, jak si ho v té hrůzné noci předevčírem nad otcovou mrtvolou promyslil. Ničím jiným se ani obírat nemůže, tak hluboko mu zapadl do duše i do srdce. Bude sedlačit! — Teď v zimě sám po sáňkách hnůj na louky vozit, dokud je zmrzlo, aby se drn nerozkrájel. Do saní se zapřáhne, vůjku vezme do ruky. Než naložil, sanice k zemi přimrzly. Musí tedy saněmi zapáčit — odlepit je — ale pak pofičí samy až na louku. Prázdné potom potáhne zpět. Až louku poveze, dá se do stok, závodky proryje, vodu zavádět bude, krtiny rozhází — na krtka políčí. Zatím přijde jaro. Bílá a na kost zmrzlá zem zčerná a zavoní. Martin vytáhne z kůlny vláče, hodí na ně pluh a brány, zapřáhne volky a pojede do Ždíry, do Dobří, do Mejkosovce — všude, kde leží jejich políčka. Tak si to maluje, tak na to, kudy chodí, myslí a hloub a hloub do nitra zažírá se mu zamilovaná myšlenka. Podmaňuje si ho a on se jí ochotně a rád vzdává. I nyní — jak kráčí ke kašně s vážky přes rameno — na ten pěkný život příští myslí. Teprve u kašny procitl ze svého snění. Stála tam Dodlička s vědry a čekala až natekou. Nabrat nemohla, protože teď k večeru byla kašna do polu vybraná, takže rukou k hladině nedosáhla. Teprve když už stál až při ní — poznal Martin ve večerním šeru sestřenici a překvapen řekl: „To jsi ty, Dodličko — nemohl jsem tě v té tmě hned ani poznat." Mírně to povídal, takovým bezbarvým hlasem lhostejným — ale v tom si vzpomněl na tu strašnou chvíli, kdy matka nad rakví otcovou tak tvrdým slovem udeřila Hořejších tetu, že tato omdlela. Hlas mu pojednou zvroucněl, změkl, když se optal: „Prosím tě, copak dělá matka?"

„To co děláme hu nás všichni — pláče" vyhrkla Dodlička, zvedla šerťuch, skryla do něho hlavu a plakala, až se jí ramena třásla. „Ha dybychom za něco mohli. My sme to chudáku tátovi našemu neporoučeli, my sme nechčasnější než vy," vzlykala vyčítavě. „Pámbů to chtěl, porovnál nás jako tu s tou vodou — hani vy hani my — vobojí nemáme nic — váše i náše pumpa stojí vyschlá — íčko vzel tátu nejenom vám, ale i nám."

„Já vás neviním a nikdy vinit nebudu," těžce, ale pravdivě promluvil student, který tu stál jako na řeřavém uhlí.

„Ty ne — hale tvá máma — ta veřejně — před tůlika lidma — vo funuse."

Manka domyla světnici, rozsvítila venku lampičku, postavila si ji na almárku a chystala se na síň. Vylila špínu a s dížkou v ruce skočila si — tak jak byla — v punčochách jenom, ke kašně pro vodu.

Dá si ji do železňáku ohřát a než podojí, bude teplá.

„Mlč, Dodličko, a nenaříkej" rozpovídal se právě Martin, hledě zvroucnělým pohledem na svoji sestřenici, „slibuji ti, že se teď všecko změní — já zůstanu doma, všecky študie už jsem pověsil na hřebíček."

„Ha cák tomu říká máma?" optala se ještě Dodlička, které překvapením klesly ruce i s fěrtouškem a do výše pozdvihla se hlava i oči.

Pokračování

ČESKÝ ŽIVOT.

DUCHEM MLADY.

PAMÁTCE KARLA JAROMÍRA ERBENA KE STOLETÍ JEHO NAROZENIN.

Nebylo nám popřáno dlouho dýchati zdravý vzduch, jaký k nám památným březnem 1848 zavál. V brzku byl vládní vývěvou silně zředěn.

Ustrašení našinci opustili i sad krásného písemnictví. V této nejhorší chvíli podává Karel Jaromír Erben národu silící svou „Kytici". Že právě v nejtemnější době zaleskl se tento rubín, jak nazývá Barák Kytici, tím byl zvýšen význam básnického tohoto díla. „Byla nám potěšením, občerstvením, posílněním i povzbuzením", doznává nadšený Barák.

Průkopník nového života literárního Jan Neruda ve Hřbitovním kvítí (1858) odvděčuje se staršímu pěvci srdečným uznáním za jeho lásku k mládí, kterou osvědčil Erben téhož roku, podav ruku „druhům Máje".

A redaktor tehdejšího almanahu Máje, Jos. Barák, vzpomíná r. 1881 v akad. kraj. spolku „Krakonoši" tohoto milého porozumění snah literární mládeže: „S vděčnou myslí připomínáme sobě, s jakou radostnou ochotou Erben vyhověl i přání našemu, když r. 1858 požádali jsme ho za literární příspěvek do almanahu Máje. Erben příspěvek zaslal a tím skutkem i zřejmě doznal, že schvaluje upřímnou zajisté snahu Nerudy, Hálka a ostatních poetů mladých, kteří právě almanahem Májem vztyčili vítězně korouhev nového období v dějinách básnické literatury české." —

Jako 3 leta před tím (1855) rozčeřil klidnou naši společnost J. V. Frič almanahem Lada Niola, tak pobouřilo již pouhé oznámení Máje naše opatrné strážce literatury.

S trpkostí vzpomíná tohoto rozruchu Kar. Světlá ve svých literárních pamětech (Z liter. soukromí). Postrach některých vlastenců proměnil se ve velikou radost, když vydání Máje se spozdovalo (vyšel teprve 16. května): „Nevycházel prý, nemoha sehnati prací, nemoha splniti, co sliboval. Mnozí tvrdili, že nevyjde dokonce, a že se ukáže, jaký se to tropil humbug, když se rozhlašovalo, že mezi mladším pokolením se jeví tolik básnických individualit, že by ukázky jejich talentů stačily na vyplnění celého almanahu". — Nepřátel měl almanah dosti. Není doba k takovéto demonstraci, usuzovali jedni, jiní měli vydání Máje za útok na práva zasloužilých literátů, pohodlní spisovatelé popuzeni byli opět tím, že Máj zapuzoval beznadějnost. V hlasy ty vmísil se pokřik: „Máj sleduje nové záhubné směry, jimiž neopomene svésti národ dosud tak holubičí a panenský na nejstrašlivější scestí, nevyhnutelné záhubě jeho vstříc." — Zazlíváno i uznaným již spisovatelům, kteří do almanahu přispěli, že podávají ruku literárním „proletářům". Tím více musíme oceniti ochotu, s jakou Erben do I. ročenky, Máchově památce zasvěcené, přispěl. Vypravuje tu jednu ze svých milých pohádek „Pták ohnivák a liška Ryška", k níž připojil vysvětlující poznámky. Příspěvek podepsal dle svého rodiště J. E. Miletínský. — A zůstal pak již i dalším ročníkům věrným. Světlá vzpomíná ještě toho okamžiku, kdy Hálek, jako vítěz přinesl jí almanah, při čemž si však posteskl, že ze starších literátů mimo Erbena jen Wenzig o Máji příznivě se vyslovil.

Než veškerá zloba nezničila již blahodárné účinky májového slunce; příštího roku objevuje se opět „Máj", Hálkem řízený. V tomto (1859) podává Erben opět pohádku „Zlatovláska", k níž připojuje delší obsažné vysvětlení. Redakce, v dík za jeho pochopení snah mladé, nadšené družiny, ozdobuje almanah jeho podobiznou (litogr. Farského) a Václav Zelený seznamuje čtenářstvo s životem a působením Erbenovým. Zelený vztyčuje tu význam Kytice, která postavila jedním rázem původce svého do první řady básníkův našich." Dotknuv se toho, že „Poklad" (r. 1838 v almanahu „Vesně" uveřejněný), základ to jeho sbírky, do polštiny od Rościszewského z Rościszewa, přítele českého písemnictví, byl přeložen, porovnává jeho „Svatební košili" s Bürgerovou „Lenorou". Stručně poukazuje též na jeho jadrné práce v prose (báchorky a pověsti národní) a ukončuje v naději, že nám bude Erben tím, čím Němcům Grimm. —

V „Máji" 1860 (red. V. Hálek) uveřejňuje Erben pohádku „Tři zlaté vlasy Děda-Vševěda" s příslušnými

vysvětlivkami. Mimo to objevuje se tu Erben též s básnickým příspěvkem „První májová noc".

Ve IV. roč. „Máje" (1862 — též Hálkem redigovaný) vypravuje Erben národní bajku českou „Král tchoř". V témže svazku má opět příspěvek veršem (dle staršího rukopisu): „Píseň o vítězství u Domažlic léta 1431". Zpěv mile počíná:

„Pojďte, poslyšte, přátelé,
zpívám pověsti veselé,"

a vesele končí:

„A kam se děl pan kardinál?
kde má klobouček? kam ho dal?
„Hoj, když mi bylo běžeti,
uvaž' mi v lese na sněti
Čech kacíř bude věděti!"

Letos bude tomu 7. listopadu 100 let, kdy narodil se Erben.

Řádky tyto vzpomínají jeho mladé duše v blahodárném kruhu Máje. J. Svoboda.

* * *

PROF. Dr. VÁCLAV EMANUEL MOUREK zemřel dne 24. října. Narodil se roku 1846 v Luhu u Přeštic, studoval gymnasium v Klatovech a filosofii v Praze. Od r. 1871 působil v úřadě učitelském na gymnasiu budějovickém, r. 1883 přeložen na pražské gymnasium akademické. R. 1884 habilitoval se na české universitě pro germanskou filologii. Mimořádným professorem jmenován byl v r. 1888, řádným r. 1894. Již v Budějovicích vynikl jako výborný učitel; dle jeho plánu, školními úřady schváleného a zavedeného, vyučováno na českých středních školách němčině. Záhy počal Mourek pracovati literárně, vydávaje spisy paedagogické i vědecké. Napsal a vydal Cvičebnou knihu ku překládání z jazyka českého na jazyk německý, Učebnici jazyka anglického a Slovník anglicko-český i česko-anglický, jakož i množství článků o odborných listech a publikacích paedagogických i vědeckých. Širší veřejnosti známy jsou Mourkovy překlady Smilesových spisů Charakter a Vlastní silou, Thackerayova románu Tržiště života, jakož i Nordenskiöldova vědeckého cestopisu „Plavba Vegy kolem Asie a Evropy". Mnohé jsou i jeho články a přednášky z literatury anglické (Sensační román anglický, Walter Scott, Shakespeare, Dan. Defoe, básně Longfellowovy, Historický přehled rozvoje angl. dramatu i angl. novellistiky, Alfred Tennyson, Přehled dějin angl. literatury a j. v.) V Cambridgei opsal a vydal „Kroniku Dalimilovu z rukopisu cambridgeského". Studoval také literatury severní, dánskou, švédskou, zvláště pak ovšem německou, všímaje si při tom stále pozorně školství. Své práce literárně historické a zejména četné edice zlomků staroněmeckých textů vydal v Pojednáních a ve Věstníku král. čes. společnosti nauk. Mourek byl prvním germanistou na české universitě, kde k jeho podnětu založen germanistický seminář a požíval zvučného jména mezi germanisty i v cizině. Universita v Glasgowě jmenovala jej čestným doktorem práv.

JAROSLAV KAMPER, bývalý dramaturg Vinohradského divadla, podlehl k bolestnému překvapení svých přátel a svých ctitelů literárních chorobě, která zákeřnicky vplížila se do jarého, mohutného jeho organismu. Skonal v nejkrásnějším věku, v plné, mužné síle. Silácká, zdravím kypící postava padla, jako mohutný kmen, pilou podříznutý. V Jaroslavu Kamprovi ztrácí české novinářství vysoce nadaného a vzácně intelligentního spolupracovníka, česká literatura výrazného representanta, jenž vynikl zejména jako kritik a essayista na slovo braný. Časopis „Union", do jehož sloupců Kamper v přední řadě ukládal svoje články a svoje studie, utrpěl ztrátu nejbolestnější. Musíme se, bohužel, před závěrkou listu, svátky značně uspíšenou, omeziti na těchto několik řádek čistě kronikářského záznamu. Škoda, věčná škoda tohoto horlivého, vzácně vyspělého, nadšeného péra, duše, pro krásnou literaturu, pro umění horoucně zanícené. K.

JIRASKŮV „JAN HUS" znamená v kronice naší původní produkce dramatické i v kronice Národního divadla velkou, významnou událost. Alois Jirásek podal národu dílo, které je monumentem jeho literární činnosti i jeho lásky k historii českého národa a velké znalosti její. Je to úchvatný, ve všech podrobnostech mistrovsky propracovaný a věrný obraz nejpamátnějších dob naší minulosti. Jan Hus je ne pouze titulní role, Jan Hus, jeho doba, jeho učení, jeho zanícení k víře a učení jím hlásanému, jeho utrpení, jeho nezvyklatelná pevnost a vytrvalost, rovnající se horoucímu sebezáporu mučedníků — to vše hraje s sebou, to vše dýše z této velkolepé historické hry, která bude znamenat v budoucnosti pro divadlo, pro návštěvníky jeho tolik, jako listy ze slavných dějin otce národa Palackého pro toho, kdo s láskou se probírá v této historické bibli. Není ve hře Jiráskově divadelních effektů, není jich, poněvadž duchu této bolestné národní tragedie by byly cizí. Jiráskovi šlo o něco vyššího. Jiráskovi tanul na mysli národní mučedník a jeho svaté poslání, a v tomto rámci, v tomto dějovém proudu, v tomto ovzduší, které Jirásek si vybral, není místa pro licence, pro ústupky, jimiž by se lahodilo jenom touze divákově po scénách dramaticky vyvrcholených. Jiráskovi šlo o předvedení řady obrazů historických, v nichž dominuje světlá Husova postava, jeho čistá duše, jeho perný boj s mocnějšími tohoto světa, Jiráskovi šlo o zachycení doby, o kvasení v lidu, jež propuklo později ve výbuch, jenž Evropou otřásl. Celým dramatem vine se toto dusné ticho před bouří. Je charakterisováno i lidem, zaleklým a zaskočeným, je charakterisováno i Husem, jehož povaha je mistrovsky provedena, věrně dle historie, věrně a v souhlase s celým jeho posláním. Slavnou, velkou apotheosou tohoto dramatického pojetí a řešení Husovy postavy a jeho skálopevnosti, je památná scéna v Kostnickém refektáři. Jan Hus pana Eduarda Vojana je v celém svém podání uměleckým ztělesněním těchto autorových idejí. Dílo bylo přijato nadšeně, jásavě. Jiráskovi prokázány pocty, plně zasloužené. Velikou zásluhu o skvělý tento úspěch má regisseur Jaroslav Kvapil, jenž dílo Jiráskovo vypravil s takovou okázalostí, s takovým pochopením, ba možno říci prolnutím celého ducha dramatu, že možno

prohlásiti regisseurský čin tento za nejvýznačnější událost posledních dob. K.

PRAVÁ LÁSKA (Vlašsky napsal Roberto Bracco, přeložil Karel Mašek.) Dialog o třech dějstvích — tedy kus celovečerní, o dvou osobách! To je ovšem trochu málo — a proto doplňuje mezeru „Literatura". Mám za to, že premiérové obecenstvo bylo spíš zklamáno tím, že musilo tentokráte vstupným honorovati také delší pausy, jichž bylo nevyhnutelně třeba, aby se jakž takž vyplnil večer. Kdyby se byla přidala nějaká aktovka, není vyloučeno, že by byla „Pravá láska" docela jinak pochodila.

Nemůže se říci, že by byl kousek, lehounký a průzračný jako pavučinka, nebavil. Je to ovšem takřka hazardní a tudíž hodně riskantní divadelní pokus. Na jevišti se, celkem vzato, pranic neděje — všechno spočívá na obratném a svižném dialogu, jenž, jak při takovém okatém kořistění pochopitelno, nemůže obsahovat jenom duchaplnosti a vtipné nápady. Autor proto se snažil, všechny akty pointovati hodně apartními závěry. Dvakrát se mu to podařilo — poslední trumf však je už hodně dělaný.

Spisovatel počítal na velikou zálibu obecenstva v zamilovaných historkách, zejména v těch, ve kterých slabší pohlaví osvědčuje prozíravou a osvědčenou praktiku zdrahavosti. To se líbilo od jakživa a bude líbit do skonání světa. V tom směru počítal pan Roberto Bracco spolehlivě na úspěch a nepřepočítal se. Divák dostane se do proudu, zahoří sympatií pro hrdinku, a pak leccos přehlédne a nad lecčíms zamhouří oko — tedy i nad nepravděpodobností hodně okatou. A těch je v „Dialogu" habaděj. Mladý muž pronásleduje (v pravém slova smyslu) svou pozorností (způsobem někdy až dotěrným) mladou vdovu, která ovšem svou někdy dost energickou obranu nemyslí do opravdy. Živý obraz s americkými učitelkami, jež naplní scénu na závěru prvního aktu, osvěží vydatným způsobem první třetinu dialogu, jenž je vyplněn jenom vzájemným škádlením mladých lidiček. Druhý akt je zabarven pikantní příchutí, kořením v nynější době velice oblíbeným. Nápadník vyzve cudnou vdovičku k vyjížďce po automobilu, smluví se s řidičem vehiklu, jenž vypoví svou výkonnost — a páreček octne se v zastrčené vesnici a musí hledati útočiště v hotelu posledního řádu. Mladý pán všechno výborně narafičil, aby dosáhl splnění své lačné touhy. Ale vdovička je daleko mazanější. Prohlédne past, ve které měla uváznouti, šoféra přeplatí, všechno z něho vytáhne, a když panáček má za to, že mu obět neujde — zatroubí automobil na znamení, že jest všechno v pořádku a že panstvo může jeti dále.

Vdovička při tom pamatovala na praktické řešení flirtu. Dialog sice se snaží, co možná nejtaktněji provésti její nabídku, ale nic naplat — přece jenom divně působí, když svému nápadníku slibuje všechno, po čem práhne — když si ji vezme za ženu! Třetí akt působí už jenom překvapením, něčím, co divák netuší a tušiti nemůže. Vdova je totiž nedotknutou, pannou nedeflorovanou, což je pro světáka, za kterého musíme jejího nápadníka považovati, presentem jistě nezaslouženým. Definice „pravé lásky" se tu arci nekryje s tím, co jsme viděli a slyšeli.

Dialog byl svěřen k hereckému podání paní Sedlákové a p. Deylovi. Paní představitelce výborně se vedlo jenom ve scénách, kdy mohla uplatniti sličnou tvář, vábivé úsměvy a lehkost pohybův i gest takové světa i lidí znalé osobičky. Pan Deyl neučinil tentokráte dojmu toho nejpovolanějšího dobyvatele takové krasavice. Pan ředitel Schmoranz věnoval dialogu touž pozornost, jakoby se jednalo o nejseriosnější dílo. Pan Karel Mašek se snažil, aby hříčky a finessy dialogického kaleidoskopu věrně reprodukoval. J. H.

GIOCONDA. Opera o 4 aktech. Text od Tobia Gorrio. Hudba od Amilcare Ponchielliho. Dirigent Bedřich Holeček. Režisér Adolf Dobrovolný. Poprvé na jevišti Městského divadla Král. Vinohradů dne 28. října. Starší italská opera na jevišti moderního divadla má vždycky příchuť retrospektivy. Ani nejpopulárnější opery skladatele v divadelním světě tak oblíbeného, jako je Giuseppe Verdi, nezůstaly ušetřeny prachu a patiny, kterou na ně ukládají léta. Snad tam na jihu, v krásné vlasti rozených zpěváků sladké melodie italské opery ještě elektrisují, nás, studené severany, svědky reformních zápasů a vítězství Richarda Wagnera a R. Strausse, zajímají spíše jako ukázky opery — bývalé. Gioconda látkou, textem i hudbou jest dílem typicky italským. Romantický její děj odehrává se uprostřed rušného života renaissančních Benátek. Velkolepé nádvoří doželiho paláce tvoří monumentální dekoraci prvého jednání a také ostatním aktům propůjčuje slavné město lagun svou pohádkovou architekturu i své kouzelně krásné výhledy na moře. A v tomto oslnivém prostředí spřádá librettista svůj pohnutý děj. Uzel zadrhuje pouliční zpěvák Barnaba, takto ryzí typ divadelního intrikána, který marně usiluje o spanilou Giocondu. Láska, zrada a žárlivost, jed a dýka jsou motory, které ženou děj až k tragickému konci šlechetné a neštastné Giocondy. Tedy děj velmi operní po starém smyslu, vítaný skladateli, který asi s chutí komponoval na text, oplývající výběrem lidských vášní. Ostatně operu dlužno posuzovat podle měřítka doby ve které vznikla. Pak také pochopíme její úspěch v Italii i za hranicemi. Je tomu již třicet pět let, ale ještě dnes obecenstvo rádo si ji poslechne a s účastí sleduje silné její effekty. Hudba Ponchielliho, eklektická, na silnější své vzory upomínající, lehká, ba průhledná, v pravdě vlašsky melodiesní, poskytuje solovým zpěvákům řadu vděčných čísel, která se také neminula účinkem, potvrzovaným častým potleskem při otevřené scéně. Tento úspěch připočísti sluší za zásluhu ovšem v prvé řadě účinkujícím pánům a dámám, slečnám Vronské a Vastlové a pánům Lanhausovi, Drvotovi a Čermákovi, jakož i orchestru a jeho dirigentu. Režie i provedení vůbec bylo novým dokladem neobyčejné zdatnosti a výkonnosti vinohradského divadla. Obecenstvo nejevilo únavy, přes to, že představení trvalo do tří čtvrti na jedenáctou, a přijalo operu, skvěle vypravenou, velmi příznivě.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. Dramatický odbor městanské besedy vinohradské předvedl tu 28. října za režie p. B. Frýdla Echegarayovo 4aktové drama Velký Galeotto, známé u nás z provedení na Národním divadle před lety. Tentokráte ukázaly se v něm obecenstvu síly ochotnické. Drama Echegarayovo, které náleží literatuře světové (každý „Schauspielführer" uvádí obsah jeho), pracuje staršími prostředky divadelními, jimž místy trochu na věrohodnosti schází (jeden souboj za druhým bez předchozích formalit, důvěrné rozhovory Theodory s Ernestem, jež vyhlížejí jako milostná tete-à-tete kdykoli to autor potřebuje k další osnově děje, aby domnělé milence někdo překvapil, neuspokojující rozuzlení děje — z domnělých milenců stávají se skuteční atd.), přece však má hybný účinný děj, v němž úlohu intrikána přejímá abstractum (pomluva — Velký Galeotto) a hojnost mohutných scén v přirozeném celku spádu a hodí se zvláště ochotníkům při nevelikém požadavku v přední řadě na výpravu kladeném. Problem jest ten: Veřejnost považuje domácího přítele za milence manželčina. Manžel tomu z prvu nevěří — má dojíti k souboji domácího přítele s pomlouvačem. Aby jej překazila, přijde do bytu přítelova manželka a je tu překvapena chotěm, jehož sem, v souboji zatím v zájmu její cti podniknutém raněného, přinášeji. Ovšem začíná věřiti, co pomluva tvrdila. Když pak zastane doma znova chot s přítelem v důvěrném výstupu, rozčilí se, ještě neuzdraven opět, a zmírá.

Z representantů jednotlivých úloh v popředí hrajících stála jako nejzdařilejší postava žačka paní Dostalové, sl. Jarmila Kronbauerova, známá pražskému divadelnímu obecenstvu z několika představení, akademií a koncertů. Přinesla do úlohy neblahé Theodory mladistvou svěžest a nevinnou jarost bezdětné dosud, útlé choti Ernestovy a značnou dávku rozumné zdrželivosti schopné jinak i prudšího vznětu při vhodné charakterisaci povahy gestem, slovem i tonem. Slečna svou roli opravdu hrála a to i v okamžicích, kdy měli slovo její partneři. Celý její výkon, na slečnino mládí neuvěřitelně ucelený, ba zralý, prozrazoval bohatý fond vlastního nadání i výbornou školu, kterou prošla. A nebudeme asi daleko pravdy, domníváme-li se poznávati ve hře slečnině vedle vlivu výborné její učitelky, pí. Dostalové, i stopy působení bývalého vynikajícího člena činohry Národního divadla, pí. Karly Welsové-Slavíkové, blízké příbuzné slečniny. Představitel dona Juliana jevil zejména ve fásích mírnějších příjemný timbre herecký i jistou míru nestísněné samostatnosti. U p. Sokolova (Ernesto) byl nám sympatický jemně bolný ton této trochu sentimentální folie. Pepito p. Vávry ukazoval, že je tu také trochu divadelní krve; bylo by však třeba spatřiti jej ještě v jiných úlohách. Mluvčí veřejného mínění, Don Severo, časem deklamoval trochu začátečnicky, pí. Liškova našla srdečné, dobromyslné tony. Proslov F. S. Procházky přednesla pí. F. Kafková, jejíž vystoupení na první pohled prozradilo osvědčené prostředky deklamační. Živý obraz — odpolední toto představení bylo provedeno ve prospěch místního odboru českého zemského spolku pro nemocné plicními chorobami — navrhl a vypravil p. R. Budil. Obecenstva dostavilo se na ochotnické představení hojnost a odměnilo účinkující přátelským uznáním. Souhra a režie vůbec byla přičinlivá, nějaké to nesprávné vyslovování španělských jmen při exotické řeči autorově nebeřeme na zlaté vázky (Julian se čte Chulian atd.) — Dr. P.

PARADOXNÍ SMÍCH. Pozorovateli veřejných projevů byl v divadle jistě již častěji nápadný, třebas na malé ostrůvky ohraničený smích, přehlušovaný a okřikovaný sykotem a projevy nevole, jenž tu a tam dal se slyšeti i v nejpřednějších divadlech při představeních, která nikterak nejsou veselá, na místech, jež tlumočí bolestnou ironii autora nebo charakterisují smutné vášně. Slýcháme tak smáti se na celé kolo při vystoupení alkoholika Molwika v Ibsenově „Divoké kachně", kde konečně přece jen připustíme jistou oprávněnost k zasmání, komu se zdá alkoholismus směšný. Ale lidé se smějí někdy při výjevech, při nichž člověku normálně vychovanému mráz jezdí po zádech při místech krutě bičujících lidskou špatnost a zlobu — a ukazuje smích ten zvláštní stav duše diváka, jenž se může smáti. Takového rázu je smích některých návštěvníků soudní síně, jež rozveseluje cynismus zločince při vyšetřování, a je prostě projevem hodně opožděného vývoje duše jednotlivcovy, upomínajícím na radostný pokřik „huronský" provázející vítězící stranu při rvačkách velkoměstských uličníků nebo radostně povznesenou náladu obecenstva přihlížejícího k býčím zápasům. Oč jsou dále ti dnešní lidé proti jásajícím Římanům, akklamujícím gladiatora, jenž právě přemohl a hned i zabil odpůrce. Je to totéž stadium kultury. Pozorujíce takový paradoxní smích v divadle hanbili jsme se vždy za malou potenci ušlechtilosti obecenstva a myslili si pro sebe, že jen u nás v Čechách . . . Ale jinde není lépe. Spíš hůře. Při potulce Německem zabloudil pisatel do lepšího biografu jednoho z velkých měst jihoněmeckých. Jmenoval se „Olympia" a zapadli jsme tam jednoho večera z dlouhé chvíle. Kinematograf znázorňoval osudy tulačky, kterou si bohatý pán získal, že opustila bídu svého souložníka a stala se velkou dámou — po čase setkala se s milencem v lázních hrajícím na housle — opouští svůj blahobyt a vrací se ke svému prvnímu milenci do jeho hladu. Průběh jistě ne nový a vzácný, ale dobře sehraný, vlastně reprodukovaný. A hle — v nejuchvatnějších okamžicích, kdy normální srdce jímáno bylo soucitem s hrdiny děje, obecenstvo, německé měšťácké obecenstvo národa, jenž se pokládá za kmen dobrácký — chechtalo se na celé kolo a zvláště ženské hlasy převládaly . . . A nikdo se nenašel, aby okřikl smíšky. Při takových nekontrolovaných intimních projevech ukáže se ve vší nahotě kultura lidu — lidská bestie z dob pěstního práva, nelitosná, radující se z utrpení, třebas ličeného, vycenila šeredně zuby. Jsme v Čechách přece jen lepší, smějícího se nevhod přece jen u nás někdo okřikne, nevkus se vysyčí, paradoxní smích potlačí. Drobnůstka z cest pro posouzení národní duše sousedovy snad charakteristická, nenílíž pravda? D. P.

Toto číslo vydáno dne 3. listopadu 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. TISKEM DRA ED. GRECRA A SYNA.

JELEN.

SLEČNĚ JARMILE KRONBAUEROVÉ.

Den celý klidně vyzněl do souzvuku,
v kraj padla zlatá šlépěj slunce slední,
a na horách se modravý chvěl opar;
jen cvrčkové kdes přerývali ticho.

V tom od lesa se blížil hlouček lidí
nesoucích namáhavě jakés břímě.
Já přistoupil k nim blíž a zastavil se.
K mým nohám složili teď vzácnou kořist:
byl mohutný to jelen, jakby vědom
své síly, již nes marně do života,
by jednou přece podleh' jeho sudbě.
Zde ležel bezvládně a jasné oko,
teď kalné upíral do slunce světla.

„Jej nesnadno as bylo stihnout?" ptám se.
„Ba věru těžká věc," děl lovec starý,
„ten dal nám práce víc, než kdo si myslí.
Byl ostražitý, rychlý jako vítr
a v houští zmizel, jakby v zem se propad.
Psi naši nemohli ho dostihnouti,
srst měli od křoví již rozedranou —
tu nezklamal nás prostředek zas starý:
my lesní rohy nasadili ke rtu,
a jejich souzvuk zavzněl v širém lese.
Jest zvláštní věc, že zvíře zastaví se
tím zvukem dojato či udiveno,
naslouchá chvíli — to jest mžikem pro nás.
Než dozněl hlahol trub, již smečka kolem
o jeho kožich prala se a rvala,
zahoukla rána — a byl konec všemu."

Já znova zadíval se v čarné oko,
a vyčet' z něho jenom starou báji:
my lidé stejným osudem s ním spiati,
byt úskalí jsme žití vždycky zmohli,
přec jednou jati krásou, jednou pravdou
se zastavíme, nehledíce kolem
a život dáme za tu chvíli blaha. — —

Já v soucitu se k němu znova sklonil
a v oku kalném hrál mu paprsk slunce. —

VLADIMÍR FRÍDA.

BÍLÍ HUSAŘI.

EPISODA Z VOJNY SEDMILETÉ. NAPSAL F. J. ČEČETKA.

Širokými proudy lilo se odpolední slunce. Ozlatilo vsi, rozběhlé po svazích pahorkatiny, pražilo v rozlehlé lány po obilí, jež oddychovalo škrobovou vůní zrání. Životem kypěla příroda žírného Kouřimského kraje v červnový den 1757.

V úvalu před vsí Chotouní bleskla se zbroj, zdvihly se kotouče prachu. Znenadání vyrazila v rovinu do žlutavých polí tlupa bílých pruských husarů. Jako by ze země vyrostli hnali se tryskem na svých koních ke vsi. Přilbice se jim leskly, oslnivým bílým plamenem svitla zbroj.

Třicet bílých husarů s mladým rytmistrem uháněllo z hlavního tábora u Plaňan na plen, pro kontribuci válečnou do chotouňského dvora.

V zelené náruči sadů vykouklo několik chalup, v levo nad vsí rozpínal svou korunu do blankytu mohutný dub a mezi topoly zabodávala se ostře

do vzduchu hranatá věž kostela s cibulovitou bání. Husaři jeli cestou necestou, koně zašlapávali obilí, pruh na mlat zdupaných polí značil, kudy se nesla zkáza.

Divě vrazili vojáci otevřenými vraty do nádvoří rozlehlého panského dvora, zarazili pod vysokými javory. Rytmistrovi jen oči hrály. V chlévě zabučel dobytek, drůbež se honila po dvoře — všady byl patrný blahobyt . . . A otevřeným oknem zaznívaly docela zvuky spinetu, zpěv měkkého ženského hlasu. Nedaleko u Kolína stojí dvě armády proti sobě a tady v zákoutí o vojnu nedbají, netuší, jaká pohroma se valí na dvůr.

Slepice, které se popelily v slunci, rázem se rozprchly, krocan zahudroval, psi na řetězích zaštěkali.

Ulízaný panáček v třírohém klobouce, s pudrovanými vlasy a copem, objevil se najednou před husary, smekal z daleka. Pravicí tiskl kordisko s uzounkou čepelí, šedé oči, plné lsti, se mu lesklý a sladce vítal rytmistra. „Pojezdný Janovský stojí k vašim službám. V zemanském dvoře pana Dubeneckého budete dobře pohoštěni —“

Mávnutím ruky přerušil jeho řeč rytmistr a zle se mračil. „Nejedeme na hody! V hodině složíte pět set rýnských válečné kontribuce, dopravíte svůj dobytek, obilí do tábora — nebo dvůr vypálíme!“ Mluvil ostře a přísná tvář jevila, že nežertuje.

Pojezdný se ukláněl mlčky a líbezný úsměv s tváří mu nezmizel. Ze dveří ratejny vykoukla zdravá, kyprá holčice v strakatém šátku, plných, rudých rtů. Vojáci vpíjeli očima její postavu, hubičky jí posílali.

„Tono, ohlas paní zemance vzácnou návštěvu!“ poroučel kypící dívčině pánovitě Janovský.

Děvče zrudlé poskočilo, jen mu švihla krátká suknice kolem opálených lýtek. Vojáci na povel sesedali s koní, rytmistr nahlížel do stájí a měl radost, jaký lov učiní dnes jeho hlídka. Husaři s tasenými palaši rozestavili se po dvoře, nabíjeli bambitky.

Lehkým krokem stanula ve dveřích domu dáma hrdé výšky a zralé krásy, oděná v atlase. Směle se rozhlédly její velké oči po nenadálých hostech. V slunci zazářily její tmavě zlaté vlasy, splývající vlnou kolem skrání.

Rytmistr okouzlen vábným zjevem, s vypoulelenýma očima hleděl na sněhová, oblá ramena i nádherná ňadra krásné paní, mraky s čela mu prchaly.

„Paní Julie Dubenecká, choť zemana na Chotouni,“ představoval ji pojezdný rytmistrovi, když paní příjemně vzrušená drobnými krůčky šla v ústrety.

„Relich z Kesenu —,“ ukláněl se rytmistr a hučel si do vousů: „Proklatě krásný fraucimor!“ Políbil dvorně prsty její hezké ruky, kterou mu podala.

„Vítejte pod naši hostinnou střechu,“ pravila paní měkkým hlasem a v sametových jejích očích hrálo deset šotků.

„Je mi líto, že vás přišlo nepřátelské vojsko oloupit, ale vojna nezná ohledů,“ omlouval se rytmistr a se zalíbením spočinuly jeho zraky na smělých liniích forem těla paní Julie.

A nic jí ta řeč neranila; zvala vlídně Relicha do domu, omlouvala muže, který churaví. „Všecko dáme, co si přejete, a za vaši návštěvu alespoň já vděčím,“ dodala s povzdechem, „přinášíte na chvíli změnu v náš nudný, šedivý život venkovský —“

Vlídně šveholíc odváděla roztomilá hostitelka rytmistra do domu, opíjela ho svými slovy, vděky i dvornými způsoby, nemohl odepříti hrdé krasavici. Chvilku se lze zdržeti a příjemná společnost osladí nemilou exekuci.

V pokoji, nádherně zařízeném, ležel v křesle bezvládně přepadlý stařec, věnčený bílou hřívou — zeman Dubenecký . . . Těžce, sípavým hlasem vítal důstojníka. Ve chvilce zvěděl Relich, že mladá paní je druhou ženou zemanovou a odsouzena obětovat život obsluze neduživého starce . . . A uchvacovala rytmistra svou líbezností, hostila ho a byla tak přítulná, hlas její mazlivý, jako by se léta spolu znali. Rytmistr zahořel, zapomněl na kontribuci a nic se nebránil, aby i jeho husaři byli pohoštěni v ratejně . . .

Vodou uběhly pěkné chvíle ve společnosti paní Jitky a když se snášel soumrak, svolil Relich k naléhavým prosbám paní zemanové, že zůstane na večeři ve dvoře . . . Cítil stisk kulaté, malé ručky a v kouzelných očích četl nejkrásnější sliby . . . Tvrdý voják podlehl, litoval žhavou paní, které se stýská při mrzutém, chorém medvědovi . . . A vozy do tábora vyjedou, jak pan rytmistr poručí . . .

V jídelně, jasně ozářené, objevila se u večeře paní Julie v černém hedvábí, od něhož se odrážela mramorová bělost pleti i bujné vlny zlatých kadeří. Okrouhlá ramena a silná šíje, zdobená mléčnými perlami, svítily ve výstřihu mezi krajkou, oči v stínu dlouhých brv byly pyšně rozsvíceny.

Paní byla samý žert a smích, rozplývala se pozorností k chorému muži a ještě více k rytmistrovi. Sama mu kladla na talíř z majolikových mis, naslouchala pozorně jeho vypravování z válečného řemesla. Zeman brzy usínal a pečlivá žena sama ho odvezla v křesle do ložnice.

„Moje milosrdná Julie — můj anděl strážný —!" vzdychal cestou zeman. „Osud mě ranil a ty rány hojíš —" Hřál své stáří na jejích úsměvech a vlídných slovech.

S paní přišel do jídelny také pojezdný a teprve nyní bylo veselo. Zazvonily poháry a rytmistr dopíjel do dna zlatou štávu. Paní zas a zase nalévala, víno plnilo hlavu rozkošnými mlhami. Relich si vedl jako doma, paní ho povzbuzovala. Zapomněl na celý svět . . .

„Dnes ani v karty nebudeme hrát?" pravil najednou pojezdný paní zemance.

„Je to naše jediná zábava —," vysvětlovala Julie, „nevím, bude-li vhod panu rytmistrovi —"

„Nezkazím potěšení! Bez žen a karet nestojí vojna za nic!" souhlasil vesele Relich.

Dali se do hry, peníze zazvonily v mísce.

„Buďte milosrdný," žertovala paní, „hraji velice špatně a potřebuji na válečnou kontribuci!"

A štěstí jí přálo. Vyhrávala napořád, rytmistr hrál čím dále tím hůře. Hra neměla pro něho významu. Vnímal jen zvuky měkkého hlasu svůdné paní, nestrh pohledů s jejích očí, které mu zářily vstříc divokým svitem. Paní se roztomile smála svému štěstí, nedbale sbírala peníze a při tom se v širokých rukávech vždy odhalilo její předloktí, obalené zlatým pelem plavého chmýří.

Rytmistr sázel zuřivě a posléze zvolal rozohněn:

„Válečnou kontribuci dávám v sázku —"

A prohrál ji také. Na ciselovaných hodinách odbila půlnoc, když hru ukončili. Pojezdný se vytratil a rytmistr se loučil. Ale starostlivá paní nedopustila, aby se vydal s husary do tmavé noci.

„Odzbrojujete svou roztomilostí — nuže poslechnu!" rozhodl se krátce.

V ozářeném okně mihaly se dva stíny, splývaly — pak světla uhasla a vše objala vonná letní noc.

S těžkou hlavou probouzel se pozdě ráno rytmistr. Slunný den smál se okny do nádherné ložnice. Chvíli přemýšlel Relich, jak se tady ocitil... Dobrodružný románek — vtělený vnadný hřích ho svedl . . . Zahromoval na žhavé plameny vášně a chvatně se strojil, aby napravil, co zameškal. A přece i při veškerém chvatu pudroval pečlivěji vlasy, pečlivěji zaplétal svůj cop. Myslil opět na paní zemanku, která dovedla jeho otlé srdce rozzpívat, vzpomínal na rudé rty, dravé polibky lačné ženy . . .

„Eh, konec komedie, nepodlehnu ženě — zkrátím rozchod!" řekl si pevně a pobledlý vyšel na dvůr.

Husaři po kvasu nočním dílem vyspávali v ratejně, dílem se rozběhli po vsi. Líbilo se jim v Chotouni . . .

Zahřímal zlostně rytmistr na ospalce: „Nebudou-li za chvíli vrchovatě naloženy vozy a dobytek vyveden, ulicí poběžíte, líní psi — do krve vás dám zmrskat!" Láteřil, dvorem pobíhal a poplašení vojáci s čeledí plnili jeho rozkazy. Nakládali obilí, seno, utahovali pavezy na vozích až nápravy praskaly. Z chlévů vyváděli dobytek . . .

U konce divoká píseň — hrál rytmistr o život, málem že pro žhavou paní nezapomněl na svou přísahu, na čest regimentu . . . Styděl se vojenský pán za svou slabost.

A když bylo vše připraveno k odjezdu, šel se přece rozloučit. Mračil se, mračil, ale v jídelně ho vítala paní zemanka, veselá, svěží, plná elegance. Zářila novou krásou, oči jí jiskřily a malinové rty jako by se chvěly novou touhou po polibcích. Relich odolal, voják v něm vítězil.

„Kontribuci jsem prohrál, ale proviant musím odvézti. Nezazlívejte mi —," mluvil obřadně rytmistr a loučil se.

„Škoda krásného dobytka!" vzdychl Dubenecký v lenošce.

„Ale rádi jej dáme," šveholila paní Julie. „Také prohru vrátím dobrovolně, přeje-li si pan rytmistr —"

Úlisná slova a vlnivé linie rozvitého těla krásné ženy pod šustivým šatem roztavily tvrdost Reli-

chovu. „Děkuji za dobrou vůli, spokojíme se proviantem. Odnášim si upomínku na krásné chvíle —“

„A neměl byste jich zkracovat! Nic neublíží zapomenuté hlídce, prodlouží-li pobyt ještě na chvíli, abychom oslavili rozchod —“ Spalovaly pohledy rozhořelých očí paní zemanky, jež slova svoje významně podtrhovala.

Bránil se rytmistr chabě a za chvilku seděl u stolu po boku paní Julie, třepetal se opět v purpurovém tkanivu vášně, utonul v závratné hloubce očí svůdné zemanky. Drobný, zpěvavý její smích, příval slov a sladký šepot i stisk ručky opíjely vojenského pána, hotového kavalíra.

Dubenecký naslouchal bučení dobytka ze dvora, vrtěl nade vším hlavou, brada se mu chvěla . . ,

A paní hostinu protahovala, nemohla se rozloučiti . . . Kde tušil Relich, že mají ve dvoře jistou zprávu o boji u Kolína! Kde tušil, že v té době rozvířil se krvavý zápas v celé hrůze! Neslyšel hučení děl, rachotu pušek ani dunění země — pro něho byla opět jenom paní zemanka na světě. Záleželo na každé chvilce — a Julie odvedla rytmistra k spinetu; zpívala romanci starou o růži, jež nemá komu vydechnouti své vůně, píseň plnou touhy a smutku, v níž se chvěl její život — hlas se třásl zadržovanými slzami . . .

— Rozloučení, dokončení,
ale v srdci toho není,
tam krev ran se dále pění . . .

Do nejlepší zábavy ostře zalehly třepetavé zvuky vojenské trubky. Rytmistr vyskočil, zrudl v tváři jako krocan a vyrazil ven — —

„Pruská armáda ustupuje — na upěněných koních jeli kolem naši kyrysníci —!“ volali poplašení husaři u vozů.

„Proklatě! Na koně!“ vzkřikl Relich a první byl v sedle. Klel strašlivě, koulel očima. „Bestie!“

„Co s vozy s proviantem?“ ptal se strážmistr,

„Ku předu!“ zavelel rytmistr, nedbal o proviant. Hrál si dlouho s ohněm — a pro sběhy je prach, olovo . . .

Ani se nerozloučil . . . Jako přikován seděl v sedle a jeho do hněda opálená tvář odvracela se od oken zemanského statku. Paní Julie kynula bílou rukou na rozloučenou, usmívala se, ale nevděčný rytmistr se na ni nepodíval. Nový krátký povel, zadusala kopyta a třicet bílých husarů vyrazilo ze dvora, zmizelo v kotoučích prachu . . .

Paní Julie hladila v té době vrásčité tváře chorého muže a povídala sladce: „Člověk musí za vojny přinésti trochu oběti — však nebyla marna“ — Usmívala se při tom vítězně.

Ženy — ženy . . .

A čeleď skládala opět obilí, seno s vozů, odváděla dobytek do chléva ve dvoře chotouňském.

Když se stápělo krvavé slunce za chlumy kouřimské, utíkal Velký Fritz se zbytky rozprášené armády od Kolína; pochovány byly jeho naděje, že k nehostinným pruským rovinám na Sprévě i Havole připojí království České, které se mu tolik líbilo . . . Maršálek Daun strhal jeho plány, holobradí čeští dragouni připravili mu strašnou porážku.

Z celého pluku bílých husarů zůstala jen škadrona Relichova, která přijela pozdě na bojiště — bez své viny . . . A při ústupu provázel rytmistr se svými hochy krále na útěku, klestil mu cestu do Nymburka. Odměna ho neminula při návratu do Pruska.

Hrdinný plukovník Relich sklízel vavříny . . . Vzpomněl si na paní zemanku v zapadlém chotouňském dvoře, která mu zachránila život, která založila jeho slávu? Sotva —! Nevděk světem vládne.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Máma? opakoval mladý Porazil a zachvěl se. To bleskem proletěla mu hlavou vzpomínka, jak už jednou před třemi nebo čtyřmi roky nabažil se studií, chtěl z nich vypřahnout a jak ho matka do nich znovu hnala. „Esli přestaneš študýrovat ha knězem se nestaneš — já se tě zřeknu — domů nesmíš ha do smrti nejdelší se ke mně nehlas — jako já se k tobě znát nebudu“ — pamatoval si nejen slova, ale i ten příšerný ton, kterým byla promluvena, to všecko procitlo v něm

na ráz při té prosté otázce ‚Cák tomu říká máma?' — Jak jen mohl na to zapomenout, ve svém plánu s matkou nepočítat? Ano, s té strany vskutku hrozí jeho snům největší nebezpečí — snad i pohroma... Ale nezměnily se od těch dob poměry? Není otec zabit? Není grunt bez hospodáře? Není matka osiřelá? Ba — není on dědicem jediným po otci? Není přímo svatou jeho povinností ujati se zanedbaného hospodářství? Hned v zápětí kmitaly se mu ty otázky hlavou a cítil, že jimi — jako lev svoje mládě — brání a jistě také ubrání i on svoji budoucnost — a klidně proto odpověděl:

„Matka? Co by tomu mohla říkat matka? Bude patrně ráda."

„Tu máš, ty nestydo," rozkřikla se v tom Manka těsně za zády svého syna a rukou prudce udeřila Dodličku do tváře — „muže ste mi zabili ha jediného syna mi svádíte." —

„Matko!" zoufale, ulekaně zvolal Martin a nechtěje, zachytil a pevně stiskl ruku, která se už natahovala, aby udeřila jeho.

„Pust!"

„Proč ji bijete?"

„Pust — povídám!" Byl to strašlivý hlas, kterým ten rozkaz promluvila — matka. Nebouřil v něm hněv, ale děsná, bezmezná nenávist jako hadí sykot ozývala se z něho. Martin pustil ruku své roditelky, ne z lásky ani ze strachu ani ze slabosti, ale pustil ji, protože se jí v té chvíli štítil tak, jako by se ruka, kterou tiskl, rázem byla proměnila v jedovatého plaza. Utřel si nevědomky dlaň o zástěru, nabral vodu do obou věder a nestaraje se o matku obrátil se k domovu. O Dodličku mu teď šlo. Pro něho dostala tu ránu přímo do obličeje. Jakoby sám byl udeřen, tak pálí hanbou Martinovi obě tváře. Sedí teď na truhle a rozjímá. Dobytek srká poslední kapku vody ze džberu, hlavami tluče do jeho dřevěných desek — řetězy chrastí, ale Martin neslyší, nezvedá se, nechápe se věder a neběží znovu ke kašně, sedí jako hluchý — hledí do prázdna, tělo jeho je jako mrtvé, ale to v jeho nitru všecko se chvěje a bolestí jako v křeči se svíjí. Jeho srdci byla zasazena rána a z té rány otevřené prchá cosi nevýslovně milého, teplého, co ho před chvíli ještě hřálo — ne — není možno, aby to uprchlo docela, jaký by to byl z něho netvor, kdyby přestal milovat matku! Nebyl by hoden, aby ho země nosila, kdyby lásku k matce nahradil lhostejností. ‚Cti otce svého i matku svou' volalo na něho svědomí. „Matka má právo trestat dítě' ozýval se rozum a matka v tom s vrhlicí a cedítkem v ruce překročovala práh chlíva. Domyla už síň, smetla zásep a šla teď podojit krávy. Špinavou lucernou šířilo se matné světlo lojové svíčky, tak že hned nespozorovala v koutě sedícího syna. Ten vstal sám, přistoupil k ní, políbil jí ruku, tutéž ruku, kterou před chvíli s takovým nepřekonatelným odporem pustil a řekl: „Odpuste mi, matko, že jsem vás chytil za ruku, udělal jsem to nerad."

„Vodpouštím, hale to tě přísahám, jak jsem tě pod srdcem nosila ha v bolestech porodila, že tě rači zabíju, v louži jako kotě hutopím, než bych se na to dívala, jak se polčíš s Hořejšíma," volnou ruku jako ku přísaze zvedla do výše, z očí jakoby oheň sršel — tak tu stála v tom pološeru hrozná, až se jí Martin děsil. Sklopil hlavu a vyběhl ven — na dvůr pod širé nebe Černá a hustá tma ho objala, zima — jak vyběhl z teplé stáje — jím zalomcovala. Ani jedna hvězda nesvítila mu nad hlavou, jenom v sadě hučely holé stromy a ostré krupky ledové, které sypaly se z nízkých mračen, šlehaly ho do rozpálených tváří. Zabodl oči do té tmy před sebe a hle — po chvíli rozeznal v ní jasnější místo — slabě ozářený čtverec. To bylo zastřené okno Hořejších světničky. Usmál se na to okno a pocítil silnou touhu chytit se latěk, přehoupnout se přes plot, skočit tam do té teplé, světlé světnice, kleknout na prahu, sepnout ruce a jako žebrák poprosit: „Prosím vás, pustte mě mezi sebe, mám hlad a žízeň, je mi zima, duše mě bolí — matka mě od sebe vyhání."

A jistě dobrá teta naproti i kdyby v něm nepoznala vlastního synovce, zvedla by se od stolu a řekla by: „Jen vstaňte, ubohý žebráčku, pojďte dál a sedněte si semhle ke stolu, z naší mísy se najezte, u našich kamen ohřejte a naší vlastní bolestí se zahojte."

„Neslyšíš?" zavolala v tom z chlíva matka už po druhé, „přines vody eště, voli nemají dost — votavu založ telatom — hajt huž sme jednou hotovi — bul to dnes přece jenom nechčasnej den.. Bůh sám milej ví, jak bude dál," naříkala si hlasitě a sama. Strach na ni padal. Počínala se bát vlastního syna svého. Jaksi pudově cítila, že je v něm krev z její krve a kost z její kosti, že i v

něm je jistě žíla z rodu Porazilovic — soudivost a neústupnost. Až dosud pokaždé, kdykoli si hlavu postavil, kdykoli se vzepřel a chtěl, aby bylo po jeho, ohnula ho, přemohla, zlomila jeho odpor. Nejčastěji křikem, vádou a výčitkami ho krotila, protože poznala, jak se mu hnusí každý křik a když ho zahrnula výčitkami, že je nevděčný, neuznalý, za všecko své dření a strádání že se asi malé radosti na něm dočeká, tu že se zrovna svíjí, jakoby ho březovou metlou šlehala a hned že slibuje: „prosím vás, matko, mlčte, nevyčítejte — vždyt bude po vašem.“ Tak to šlo dosud. Ale jak bude dál? Tam u kašny dnes, když po ní skočil a ruku jí sevřel, až se lekla, jak nebojácně na ni hleděl. A jakou sílu má! Ještě teď má v zápěstí červené stopy jeho prstů ... Ovšem vzpamatoval se, skrotl jako beránek, pěkně ji odprosil — ač nic nesliboval, jak čekala. Ještě jednou na něho musí. Povolit nesmí, nesmí dopustit, aby jí přerostl přes hlavu ...

„Tak haž budeš hotov, přiď hned k večeři“ ostře poručila, odcházejíc z chléva a nesouc naplněný krajáč teplého mléka a nečekajíc na odpověď. Martin také neodpovídal. I v jeho nitru všecko kypělo, vřelo a bouřilo se. Celá jeho přirozenost příčila se proti matce. „Nedej se“ — „ozvi se“ — „vzepři se“ — „ani matka nemá práva omezovat tvoji svobodu“ — „proč bys s Hořejšími nemluvil?“ — To reptal v něm syn Mančin, ozýval se hlas krve. Ale hned v zápětí budily se v něm jemnější a čistší hlasy. „Je to možné hádat se s matkou? — Může se toho dopustit vzdělaný člověk? — Promluv! — Odpověz!“ A díky kultuře, která ho zušlechtila, zvítězil v něm syn. Ale jedna srážka ještě nastává, v jedné bitvě se s ní utká a v té ona musí povolit. Na studie se nevrátí — děj se co děj ...

S tím rozhodnutím — poklidiv a uzamknuv všecko — vešel už kolem sedmé hodiny do světnice. Povečeřel a rozhlédl se kolem. Nic se tu nezměnilo a přece se mu zdálo, že ty zdi mají dnes v tom večerním šeru zvlášt nevlídný ráz, nebyly už dlouho bíleny, obrázky po nich byly nedbale, na rychlo zavěšeny, pokažené, zaprášené hodiny stály, podlaha vlhká, černalá, tu a tam vyhnilá, nábytek otlučený bída hleděla naň ze všech koutů.

Pokračování.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

VI.

Pokračování.

Posnídali v četně navštěvované verandě Myslivny. Přicházeli sem hosté po svých odbytých pohárech, občerstvili se snídaní a rozcházeli se křižovatkami pěšinek.

Po snídaní si Horský přál, aby mohl oddělit se od kroužku, a proto hledal si blízké i daleké výmluvy, ale Straková, jakoby si umínila zkoušeti jeho trpělivost, navrhla širokou obchůzku po lesích, nastiňujíc ji na plánu Aksamítově. Horský to chápal a rděl se rozčilením, ale nebylo vyhnutí, musil se podrobit a tloukl se lesy ve společnosti Strakové téměř až k samému poledni. Pozoroval, že často Straková se k němu obrací s úsměvem. Zdálo se mu, že ho svým úsměvem pokořuje za onu neprozřetelnou větu, pronesenou na konci Staré louky. A proto nevycházel z rozčilení a buďto mlčel, anebo mluvil do větru.

Za to odpoledne se střežil, aby Strakové nepřišel na oči, po odpoledním poháru zatoulal se do lesů a vytrhoval z duše rezavé hroty, které v něm od rána utkvěly.

Aksamít spustil záclony ve svém bytu a po krátké chvíli usnul. Straková, uvolniviši šat, usedla po obědě do měkkého křesla, vzala do ruky knihu, ale nemohla číst.

Prošla se elegantním pokojem s plyšovými pokrývkami, velikým zrcadlem v rokokovém rámci a veškerým bohatým komfortem, s jakým byl tento byt vypraven. I malta stěn byla vkusná a doplňovala celek jemnými svlačcovými úponky, jakoby na stěny nadechnutými. Chodila jako v zasnění pokojem a tiše, nepozorovaně přikrádaly se jí v duši vzpomínky z minulých časů.

Vzpomínala si na doby, kdy byla na různých ústavech za vzděláním, přehlédla celý roj družek a pestrých těch dojmů a pak se rozpomněla na

svůj návrat, kdy plna života a horké, dychtivé krve, s hlavou opilou četbou a nezplna jasnými touhami vkročila zase do toho tichého, starého kupeckého domu otcova.

Tenkráte vešel jí v cestu Aksamít. Již tehdá se k čemusi úsilně probíjel, snil o poslanectví, byl činný ve spolcích, chodil na plesy, bruslil, pořádal divadla, zkrátka žil jako veřejný muž, který pracoval k jistému cíli a z daleka se k němu rozbíhal.

Vůně těch prvých vzpomínek oblila duši Strakové. Tenkráte začínalo jí srdce rozkvétat. Lichotilo jí dvoření mladého muže uhlazených a jemných způsobů, o němž se mluvilo v okolí jako o schopném člověku. Setkávali se v divadle, na plesích, na kluzišti, všude jí lichotil, obletoval ji, ale konečného slova, na které čekala, nevyslovil. A tak přijímala pouze jeho zdvořilé lichotky, ale odolávala jim.

V tu dobu podtrhl úpadek záložny kořen její rodiny. Otec její pozbyl v záložně čtyřicet tisíc, a div že nesešílel z té rány. Zhojil se, ale život jeho vadl, jakoby v hlavním nervu ochromen.

Tata okolnost byla zkouškou pro Aksamíta. Nyní shledala, že ke svému cíli, jejž dosud nevyslovil, potřebuje nezbytně peníze. Styky jejich se staly řídčími, vlažnějšími. Pokaždé, kdy se s ním setkala, měl sice týž dvorný, lichotivý ton, ale tepla v něm nebylo. Odpovídala mu jen špatně střeženou ironií. Konečně odjel do Brna. Zde, v malém hnízdě, byl středem společnosti, ale v Brně se nemohl bůh ví proč uplatnit, že po několika letech ztratila jej nadobro s obzoru.

Po jeho odchodu dlouho cítila stesk a prázdnotu, ale konečně se vším smířena, smazala s duše jeho jméno.

V tu dobu, kdy v ní mizely vzpomínky na Aksamíta, objevil se starší, ovdovělý sládek, a čeho ani sama nechápala, učinila. Podala mu ruku. Ale už po půl roku řekla si v taji: Proč jsem se vdala? Její muž byl starší, tělnatý muž, pravidelný tak jako stroj a dávno už vybouřený, který byl sice pozorný k ženě, plnil všecky její zevnější požadavky, ale v pravdě byla mu žena jen dekoračním předmětem, jejž rád vystavoval svému okolí asi tak jako amatér ukazuje znalcům mistrovský obraz ve své gallerii. Vycítila to, a proto ji hnětla ta směšná pouta manželství, ačkoli nikdy si nestěžovala svým přítelkyním, které ji sice navštěvovaly, seznamovaly se svými důvěrnými pleticha-mi, ale po straně posuzovaly.

Ale náhle se pouta strhala. Muž padl najednou ve sladovně a donesli jej už mrtvého do jeho pokoje. Plakala o člověka, jemuž přivykla, neplakala o muže. Jedinou její snahou bylo zbavit se všeho, co ji k dosavadnímu životu poutalo, odejít a zaházet stopy minula přívalem čerstvých dojmů. Prodala zadlužený už pivovar bratru mužovu, peníze uložila v různých ústavech a jela na jih. Zdálo se jí, že nyní teprve začíná žít. Byla volna a vážila si své svobody.

Pokračování.

FEUILLETON.

PAŘÍŽ.

PÍŠE DR. D. PANÝREK.

IV. MADE IN GERMANY.

Turisté všímají se monumentálních budov, navštěvují musea a obrazárny, přihlížejí ruchu ulic, podnikají výlety a provádějí lecos, co pokládají za požitek doma nedostižitelný. Někteří všímají si zase jiných zvláštností cizího města neb kraje, zvláště ti, kteří navštívili cizí město již po druhé nebo po třetí a kterým povrchní dojmy už nepostačují. Jsem přesvědčen, že tací navštěvovatelé Paříže budou, pocházejí-li z Čech, a jsou-li jim způsoby Němců z domova známy, pozorovati v Paříži i expansi německou. Jeden dva případy nestačí — teprve když se německé úsilí v cizím kraji stává zřejmějším, že píchá až do očí, pozastavíte se nad věcí.

Třeba si totiž uvědomiti ještě něco. Francouz, zvláště Pařížan je tak proniknut národním sebevědomím, že mní se býti sám na světě. Na cizince je zvyklý a tou měrou uvykl cizím jazykům, že je dokonce docela hrdý na to, že slyší a vidí přes tu chvíli známky pobytu cizinců. „Francouzský globus" bych nazval tuto bezstarostnost Pařížana vůči německé invasi, tuto povýšenost a vědomí moci a bohatství, jdoucí až do té krajnosti. A mezi tím je v Paříži a ve Francii depopulace; sežidovštění jistých vrstev také vlastenectví ve Francii neposloužilo a občas ukáže nějaká velká affaira, na př. Panama, Boulanger, Dreyfussiada Steinheilova a j., že není zdrávo ani v té společnosti, kde by se mohla očekávati nejpevnější základna národní bezpečnosti.

Takový Francouz nestará se o zeměpis, nepotřebuje vědět, že jsou nějací Češi na světě a ti že nejsou v Uhrách

ani s Uhry totožna jejich vlast. Zatím jim to neškodí a nebude škoditi ani v budoucnosti, ale škodí jim a budeškoditi tato netečnost k politickým poměrům evropským.

My Češi jsme v boji s Němci zoceleni — známe své odpůrce a třeba si v příboji tom ve všem nevedeme správně, mohli bychom Francouzům, kteří mají jednoho s námi nepřítele, mnoho prospěti, třeba oni jsou bohati a mocni. Oni by měli jezditi k nám studovat expansivnost německou a informovati pak co možná podrobně doma, jako je zase prospěšno, jezdí-li naši lidé do Francie, zvláště pobývají-li tam déle a informují také svoje známé. Děje se tak, ale v míře příliš nepatrné, málo zřetelné a tudíž málo účinné.

Kdo z Čech přijede do Francie, jistě postřehuje mnoho z činnosti Němců, co Francouzi ujde.

Předně to, že do Paříže — mají ji blíž nežli my, — mnoho cizinců z Německa jezdí. Hemží se jimi vagony železniční, jsou jich plné kavárny, hostince, sbírky, divadla, výletní místa, sjezdy. Ačkoli se chovají skromněji nežli doma u nás, Němce poznáte všude, byt nemluvil německy. Mluví totiž špatně francouzsky, místo ž (j, g) říká š, kdežto jiné měkké hlásky vyslovuje tvrdě. Mimo to křičí, to jest mluví hlasitěji nežli je třeba. O rázu těla, výrazu tváře, způsobech trochu tvrdých a těžkých ani nemluvím. Ovšem jsou Němci všude, cestujít mnoho, ale nikde mimo Prahu (Německo ovšem vyjímaje) neviděl jsem tolik Němců jako v Paříži.

Není to dojem jedné návštěvy — je to výslednice dojmů z návštěv několika, opodstatněná a potvrzená zkušenostmi pařížských Čechů, kteří mají také pro tento německý „Drang" do Francie citlivé nervy. Zcela nepozorovaně usazují se také trvale v Paříži. Němci jsou emissary; mám na mysli takového lékaře Němce, který dopisuje do německých lékařských listů o každém hnutí v lékařském světě. Myslím, že také jiné stavy mají podobné. Nač jim třeba vyzvědačů, fotografujících pevnosti a t. d., ač i ti občas se vyskytnou ve Francii — mají své lidi ve všech kruzích francouzských, kteří bedlivě stopují každé hnutí francouzské a o všem domov informují, kteří sledují každou národní vadu francouzskou, aniž by jejich tiché působení někdo sledoval, a mají se při tom dobře, našedše třeba v městě, kam se přistěhovali, dobrou živnost. Vzpomenu vždy na Tajfún maďarského dramatika — ne Japonci, ale Němci jsou takovými, nutno uznati, vlastenci, již jsou sousedům nebezpečni. Ovšem i nám, jež však chrání politická konstelace evropská, která Němcům nedovolí usurpovati, mezi tím co německý obchod, německá industrie, německá věda, německé umění tichounce neviditelnými stružkami zásluhou své upotřebitelnosti a láce proniká z Německa do Francie, škodí francouzské individualitě a hrozí ochuditi kulturní koncert evropský o jednu svéráznou notu francouzskou — ne sic hned, ale v budoucnosti.

Namítne se mi, že vidím černě, že slyším trávu růst, ale uvažme.

V Paříži vychází německý časopis — je to denník. Opatřil jsem si jej a čtu jej. O Paříži mají všecky německé konversační slovníky výborné (lépe než o jiných městech informované) články, v nichž se dočtete že z 2,511.955 obyvatel z r. 1896 v Paříži napočítaných je Němců 30.229 (nepočítaje 23.781 Švýcarů, mezi nimiž bude také slušné procento Němců). Cizinci v Paříži tvoří desetinu obyvatelstva, to není domněnka, naleznete to v každém slovníku. Říkám to proto, že se mezi těmi cizinci Němci skryjí. V každé zemi je cizinců hojnost, v každém městě, ale ne tolik, v Praze na př. dle sčítání z r. 1900 jen 0·78 mužů a 0·73 žen je do cizích zemí příslušných. Nepíšu politický traktát — jen dojmy pouhé, a proto na tomto příkladu přestanu.

Vstupte do velkého obchodu, „Au bon marché", v „Magasins du Louvre" neb jinde a prohlížejte zboží. Lecos vás upoutá svou úhledností, praktičností a lácí — podíváte-li se na zboží zevrubněji a hned zahlédnete na místě ukrytém třebas nápis „made in Germany" (vyrobeno v Německu).

Made in Germany — made in Germany . . .

Všude ukazuje se to německé kopýtko. Německá marka, to jest dílo většinou levné a pěkné, proniká pomalu, ale jistě. Světové výstavy přilákají do světového města cizince — mezi nimi Němce. Nechá tu také peníze, je pravda, Němec rád si popije a je rád na světě, lecčeho užije. Ale vrátí se domů, styků nabytých využitkuje, a brzy je Paříž o jedno zboží, jeho zboží bohatší.

O těchto otázkách s pařížskými krajany nejraději jsem hovořival. A dávali mi za pravdu, i na leccos sami upozorňovali, co jsem hned nepostřehl.

Věc by měla býti sledována podrobněji ve všech oborech, aby se nasbíralo mnoho zkušeností, třebas drobných, ale hodně. V lecčems bychom mohli Němce následovati, ne-najíce za lubem konquisty jako tito.

Belgičané jsou chytřejší, je to táž národnost, ale zvláštní stát, malý, s Němci sousedící, opatrnější — i tam bylo by záhodno studovati německé allury. Máme v Belgii krajany, jako jinde, Čech a Žid je skoro všude. Jak málo však dopisují domů, do Čech, do časopisů, které by rády uveřejňovaly jejich dojmy a třebas upravovaly.

A hlavně o německé síle a soustavnosti, železné, uvědomělé důslednosti měli by psáti krajané v Německu, ale také ve Francii, Švýcarech, Belgii, Italii, Anglii, Rusku, aby se náš lid ustavičně burcoval ku bdělosti a práci. Co se Němci nepodaří násilím, t. j. mocí (tu zkouší nejdřív), o to se pokusí lstí, chytrostí, co nejde přímo, zkouší oklikou, co by nepořídil počínáním zřejmým, podniká utajeně. Vytrvalost a vědomost cíle vede jeho skutky, při čemž je zcela uvědoměle ve velkém všeněmeckém měřítku — vlastenecký; to znamená, že každý vlastenecký národ musí býti proti Němci.

Hořejší ukázka německého postupu ve Francii zvolena, že je skoro utajena, málo nápadna. Horší je, že je ve Francii známek německého postupu zřejmých, do očí bijících více. Kdo kdy z dřívějších desetiletí pamatuje německé nápisy na nádražích pařížských? Dnes tu nejsou žádnou zvláštností, jakoby Paříž byla městem francouzskoněmeckým. Nebylo by na tom nic divného a ani bychom se nepozastavili nebýti toho, že vedle německého ostatní jazyky světové, angličina, italština, ruština chybějí. Tyto německé nápisy na nádražích dokazují nejen hojnou návštěvu německou

ve Francii, ale i sebevědomé jich vystupování na nádražích.

Téže vlastnosti třeba připsati na vrub četné „man spricht deutsch“ na obchodech pařížských, kteréžto nápisy jsou v Paříži stále četnější. Že i obsluha německá v kavárnách a restauracích, zvláště větších, není dnes v Paříži vzácností, aspoň že přibyla proti dřívějšku Němci možnost dorozuměti se v Paříži v obchodu, hostinci, hotelu svým jazykem, dá mi za pravdu každý znalec Paříže, což je o důvod více, aby se k Němcům ve Francii hledělo s respektem, čili záruka nových úspěchů.

Malé krůčky, na př. prodej německých novin v kioscích boulevardových, vedle francouzských časopisů, jsou také úspěch přes to, že vedle tohoto vážného pokroku v těchto kioscích viděti a koupiti lze také časopisy karikující více méně zdařile mocné pány říše německé slovem i kresbou, i na pohlednicích lze za několik sous v celých seriích koupiti je v kioscích takových a speciálních obchodech. Hledal jsem, nejsou-li vyrobeny také v Německu. Byl bych se upřímně zasmál tomuto „Made in Germany“.

Tak mně poslední návštěva Paříže proti dřívějším poučila, že Německo je ve Francii na postupu. Jsou lidé, kteří mysli — ne bez dokladů, že i dnešní sabotage, syndikátní hnutí a antimilitarismus jsou dílem německých emissarů, aby Francie byla seslabena.

ČESKÝ ŽIVOT.

JIRÁSKŮV „JAN HUS“

NĚKOLIK POZNÁMEK K PREMIÉŘE NA NÁRODNÍM DIVADLE.

JUDr. R. J. KRONBAUER.

V naší tradici má mistr Jan Hus zcela jiné vzezření, než jak předpisuje Alois Jirásek představiteli titulní role své poslední historické hry. V nedávné době ještě vystupoval Jan Hus (náhodou týž představitel, pan Eduard Vojan) — ve Dvořákově králi Václavu IV. — s obličejem zarostlým. Pojímán tu Hus, pokud se zevnějšku týče, v obvyklých rysech našich představ. Husovi dána, tuším, podoba, jak jeví se nám na známém Brožíkově obraze.

Hus Jiráskův vystupuje jako kněz, jenž vousů nenosil. Na našem drobném, ale velice důležitém obrázku (reprodukovaném z Richenthalovy kroniky), spatřujeme Husa bez vousů. Zde jeví se jakási mezera. Víme, že mistr Jan Hus přišel do Kostnice jako člověk svobodný, proti zlobě svých nepřátel chráněný glejtem římského krále. Žil v Kostnici volně a svobodně, a nikdo se s počátku neopovážil na svobodě Husa nějakým způsobem ohrožovati. Hus bydlil v domě nedaleko brány u vdovy. V listopadu r. 1414, když Hus zavolán byl do paláce biskupa kostnického, vznikl poplach po městě, že Jan Hus chtěl z Kostnice uprchnouti. „Přes tři neděle jsem v Konstancii,“ poráží mistr bídnou pomluvu, „a dosud jsem nepřekročil práh svého obydlí až dnes. Proč bych prchal? Strach mne nežene, svědomí mne nebodá.“ V refektáři bosáckého kláštera (v červenci r. 1415) objevuje se nám Hus v podobě zcela jiné — neholený, přepadlý dlouhým, těžkým žalářem a nemocí, bledý po noci, kterou celou probděl (Jirásek: Jan Hus).

Jak vysvětliti, že na obrázku, jemuž možno dáti plnou víru, je Jan Hus zase bez vousů? Je to vyobrazení poslední cesty Husovy, jeho cesty na hranici. Vyslovuje se tu domněnka velice pravděpodobná. Jan Hus byl v den popravy, ráno dne 6. července, veden na mši, a byl potom slavnostním způsobem odsvěcen. Aby akt byl co nejúčinnější, byl Jan Hus restituován ve stav kněze po stránce zevnější a pak teprve sedřeno mu cihlou pomazání.

Tento zdánlivý rozpor, rozpor předně s tradicí a hlavně s episodou právě zmíněnou, která je značného významu, poněvadž Jan Hus vystupuje v refektáři s vousem, vedl mne k tomu, že jsem požádal autora o vysvětlení, jehož se mi dostalo s největší ochotou.

Světští kněží — vykládá Alois Jirásek — v 14. a 15. století se holili, brady nenosili, jak dosvědčují obrázky v rukopisech na př. v universitní a svatovítské bibliotéce a poprsí arcibiskupa Očka z Vlašimi, Arnošta z Pardubic, kanovníka z Radče v triforiu kostela svatovítského. Měli nebo měli míti tonsury, kteréž bývaly větší nežli dnešních kněží. Za to po smrti Husově kněží nosili vousy, ale táborští kněží. V starých Letopisech českých je rýmování „Počátkové husitství v Čechách“ a tu je při něm poznámka; brad kněží (rozuměj husitští) neholili.“ Římští tedy holili bradu.

Jediný táborský, prvotně římský kněz Prokop, zůstal při starém zvyku a bradu si holil, a proto nazýván „Holý“ (Rasus), Prokop Holý. Všechna vyobrazení Husova z 15. století (nejstarší v kronice Richenthalově) představují Husa bez brady, vyholeného. Teprve v 16. století začali (hlavně v lutherských Němcích) malovati jej s bradou. A to se pak ujalo.

Dr. Zikmund Winter ve svém díle: „Dějiny kroje v zemích českých — II. str. 193) praví: „Myslíme, že brady neměl, nanejvýš měl tu, která mu zrostla v nelidském žaláři.“ A dále praví: „Hus, který se vůbec v ničem nechtěl děliti od církve, ani po této stránce (vousy) od jiných kněží se lišiti nechtěl a nelišil.“ — „V pramenech není o Husově bradě nejmenší zmínky.“

Na mou otázku, jak se věc měla s Jeronymem, odpověděl Alois Jirásek: „Jeronym chodil bez vousů, ale pak si nechal bradu narůsti. Měl dlouhé, černé vousy. Ale Jeronym nebyl kněz.“

„Mám za to,“ pokračuje autor „Jana Husa“, „že je správno, když pan Vojan v „Husovi“ vystupuje nejprve oholený. Před koncilem objevuje se Jan Hus již s obličejem zarostlým. Ale nesmí se zapomenouti toho, že byl před tím dlouho a krutě žalářován. V tom vězení, kdež se o něj zle starali, tak že i hlad míval, zajisté jej nedávali holit. A tak je, myslím — opakuje Alois Jirásek — správné, že před koncilem a ve vězení vystupuje ve vousech.“

* * *

Zmínil jsem se již v referátě o premiéře, jak skvělá byla pořízena výprava do Jiráskovy historické hry. Jaroslav Kvapil měl tu znamenitou příležitost ukázati, co dovede jako režisér. Překrásná dekorace je hned v prvním jednání. V pozadí zeď hřbitovní u sv. Vojtěcha pod Zderazem. Prostřed vrata gotického oblouku; nad nimi štít trojuhelníkový jako tympanon s reliefovou skupinou Krista soudícího. Za zdí v koutě v pozadí na levo viděti část kostela sv. Vojtěcha. Od něho v pravo za hřbitovem nevysoká zvonice.

Režie provedla úpravu na vlas tak, jak ji předpisuje autor. Nádherný dojem působí scéna na hořejším paláci staroměstské radnice. To nebyl pro režii snadný úkol.

Zajímavá věc přihodila se s kaplí Betlemskou. Pozoroval jsem, že je v obecenstvu zmatek skutečně zvláštního rázu. Je to jedna z nejkrásnějších, nejimposantnějších partií výpravy. Kaple činí dojem dómu. V pozadí vidíme gotické dvéře — na levo od nich gotické okno. V pravo ode dveří, kdež není žádných oken, v koutě v dlážkách kamenná deska, kryjící hrob tří statých mládenců. Prostřed jeviště dva gotické sloupy z pěti sloupů první řady, kterých sloupových řad, nesoucích křížovou klenbu, bylo tré. Dělily prostoru kaple na čtyři lodi. Z těch viděti na jevišti část první lodi a druhé, počítaje ode dveří.

Hovořilo se o tom a Kvapilovi se vytýkala přílišná režisérská licentia. Mnoho lidí má za to, že scéna tato odehrává se v kostele sv. Kříže v ulici Karoliny Světlé, které lid neprávem říká: Betlemská kaple. Pamatuji se, že jsem byl asi před deseti lety na mši svaté, kterou tu po dlouhé době sloužil nadšený restaurátor starých kostelních staveb, prelát monsignore Jaenig. Tenkrát se všeobecně mluvilo a nemýlím-li se, dokonce i psalo o tom, že pan prelát sloužil mši svatou — v Betlemské kapli.

To je ovšem omyl tak ohromný, že není hned tak jemu podobného. Pak ovšem těžko pochopiti, jak přijdou do malého prostranství kostelička, vlastně kapličky sv. Kříže, gigantické sloupy a okna, jak je spatřujeme ve velikých chrámech, v dómech.

Omyl, jak jsem jej zjistil dotazy, tu skutečně je, a proto je záhodno i v tomto směru podati vysvětlení, třeba se zdálo býti zbytečným.

Betlemská kaple, jež byla východištěm hnutí husitského a jejímž správcem, od arcibiskupa potvrzeným, byl mistr Jan Hus, stávala na místě nynějšího velkého domu č. p. 255-I na náměstí Betlemském. Půdorys byl obdélník — patnácti sloupy, jež od západu k východu ve třech řadách stály, rozdělen vnitřek ve 4 lodi stejně vysoké. Poněvač kaple byla neobyčejně široká, měla dvě střechy rozdělené žlabem. R. 1412, když pro odpor proti hlásání odpustků stati tři mládenci a v Betlemské kapli za mučedníky prohlášeni, vydána bulla, aby kaple jako hnízdo kacířství byla zbořena a se zemí srovnána. Po upálení mistra Jana Husa stala se kaple přední svatyní strany husitské a potom kališnické. Svému osudu, bohužel, neušla. Dne 24. května 1785 byla Betlemská kaple zavřena a r. 1786 zbořena.

* * *

Ve veliké řadě osob, vystupujících v Jiráskově hře, je episodní role, kterou hraje p. Wiesner. Je to pan Petr z Mladenovic, písař pana Jana z Chlumu, bakalář svobodných umění, kteří oba mistra provázeli do „lví jámy Kostnické". Postavě jistě málokdo věnuje větší pozornosti — ale zasluhuje, aby se o ní stala zvláštní zmínka. Pan Petr z Mladenovic prokazoval zajatému mistru (Ottův Slovník Naučný) oddané služby, o kterých se Hus v listech svých vděčně zmiňuje. V sezení koncilia dne 13. května 1415 četl pan Petr stižní list pánů českých v příčině zajetí Husova a byl sám třetím Čechem přítomen čtení artikulů žaloby proti Husovi. Jemu odkázal Hus knihy Viklefovy. Spisy Petra z Mladenovic zaujímají v pramenech dějin husitských místo vynikající, nikoli formou, která jest velmi neurovnaná, ale obsahem. Jest to především jeho zpráva o osudech Husových v Kostnici: Relatio de magistri Joanis Hus causa in Constantiensi consilio acta, vydaná se změnami v pořadu dle rukopisu musejního Palackým v „Documenta M. J. Hus", obsahující celé období od odjezdu Husova z Prahy až do smrti jeho. Vepsány do vypravování četné dokumenty.

Z tohoto spisu učinil Petr český výtah pro své krajany, nebot „zdálo se mi užitečné celý běh na památku budoucím toliko o smrti jeho položiti, aby jeho nepřátelé, jenž ještě po smrti zle o něm mluví, ústa svá stulili". (Jak ušlechtile tu pan Petr z Mladenovic mluví o zarputilých nepřátelích svého zbožňovaného mistra!)

* * *

Zajímavo je vypsání života, jenž rozvinul se po čas zasedání koncilu. (Citováno z téhož pramene.) Byl velmi pestrý a pohnutý. Dostavili se tam účastníci z nejrůznějších končin světa křesťanského, duchovní i světští, tak že Kostnický sněm měl ráz nejen sněmu duchovního, nýbrž zároveň i hotového sjezdu knížat. Richenthal, kronikář sněmu, i jiní podávají jakousi statistiku účastníků. V době nejsilnější návštěvy byli v Kostnici 3 patriarchové, 29 kardinálů, 33 arcibiskupů, asi 150 biskupů, přes 100 opatů, asi 50 proboštů a skoro 300 doktorů! Všech osob stavu duchovního i s družinami bylo 18.000. Dále táhlo se tam množství různých professionistů, hledajících při tak četném shromáždění své obživy. Jen hudebníků bylo prý k 1700, veřejných ženštin na

POSLEDNÍ CESTA MISTRA JANA HUSA.

700, tajné v to nepočítajíc. Již to holé faktum samo sebou charakterisuje tehdejší stav duchovenstva, i kdyby nebyla celá řada slavných řečníků mravní zpustlost jeho na nesčetných kázáních na pranýř postavila. Celkem bylo v Kostnici a okolí shromážděno přes 100.000 lidí a asi 30.000 koní. Převážnou většinu účastníků tvořili laikové.

Milovníci silných, tragických dojmů zažili tu resignaci jednoho a pád dvou papežů, volbu jejich nástupce, viděli hluboké pokoření mocného kdysi Bedřicha Rakouského a hleděli do plamenů dvou hranic, na nichž zahynuli mužové pro kacířství sice odsouzení, ale života čistého, kteří si u mnohých vynikajících mužů mezi samými soudci svými získali úctu a soustrast.

* * *

Jiráskova hra tak hluboce zaujala, že vykazuje divadlo vyprodané domy mimo předplacení. Při velikých cenách je to úkaz jistě velice pozoruhodný. Chápeme důvody, jež vedly k tomuto opatření — ale proto přece se vřele za to přimlouváme, aby Jan Hus, pro lid psaný a lidu do duše jdoucí, byl učiněn přístupný vrstvám méně zámožnějším, aby hrán byl při činoherních cenách obvyklých!

* * *

JAN OTTO. Nedávno teprve oslavoval zakladatel největšího českého nakladatelství čtyřicáté výročí trvání svého závodu. Není tedy třeba dnes, kdy dovršuje sedm-

desátý rok svého požehnaného života, opakovati vše, co bylo tehdy řečeno o jeho životě, snahách, práci i o výsledcích této práce. Spíše zdá se nám vhodno, připomenouti čtenářstvu význam nakladatelův pro vývoj literatury a tím i duševního a kulturního života vůbec. Snad to není tak zcela zbytečné, V těchto dnech právě slaví dovršené čtvrtstoletí své činnosti berlínský nakladatel S. Fischer, jeden z nejlepších pokrokových nakladatelů německých. Na paměť tohoto jubilea vydal velmi pěknou a cennou publikaci „Das XXVte Jahr" — a napsal do ní zajímavý článek „Der Verleger und der Büchermarkt", v němž prostě a jadrně význam a práci nakladatelovu osvětluje. Měl tedy i moderní nakladatel národa, který stojí v čele knižní produkce světové, za užitečno, vyložiti veřejnosti, co se jinak zdá samozřejmým. Fischer žádá od nakladatele, který svůj úkol pojímá vážně, víc než pouhého obchodního ducha, předpokládá u něho vlastní individualitu. Nakladatel, který obětuje práci i peníze hodnotám nehmotným, chce býti objevitelem. Chce pomoci novým hodnotám na světlo. Ale to předpokládá, že musí umět hodnoty obraznosti (Phantasiewerte) jako milovník oceniti. Na čistě obchodním základě to možno není. Nakladateli jest materiál kriticky třídíti, knihy vypraviti a organisovati publikace, které vznikly z jeho podnětu a konečně utvořiti trh pro své knihy. Je to tedy vlastně do značné míry činnost tvůrčí. Obecenstvo rozeznává velmi jemně činnost jednotlivých nakladatelů, kteří výběrem děl dokumentují vlastní vkus. Fischer ovšem píše pro německé čtenáře a dle německých poměrů. Je mu uzavřenost a jednota (tedy vlastně specialisace) nakladatelského podniku předností, která usnadňuje utvoření trhu pro vlastní produkty. To je už vývoj posledních let a také u nás, pokud to malé naše poměry dovolují, běřou se věci tímto směrem. Ale když zakládal Otto svůj závod, nebylo na nějakou specialisaci pomyšlení. Literatura česká potřebovala vzrůstu a harmonického rozvoje ve všech oborech, ba na mnohých stranách i první práce průkopnické. Otto tedy nemohl třídíti se toliko vlastním vkusem, on musel vykonati ještě daleko více než nakladatel německý, a to za poměrů dvacetkráte nepříznivějších. Musel zakládat a organisovat celé obory literární, vydupávat ze země velkolepé literární podniky, které jsou dnes pýchou českého písemnictví a důkazem vyspělosti české literatury. Jaké summy duševní práce a jaké kapitály peněžní bylo třeba do podniku Ottova vložiti, nedá se ani odhadnouti. Při tom konsum českých knih je nepatrný. Praví-li Fischer „Potřeba čísti vzrostla, ale většina čtenářů spokojuje se s knihami z půjčoven nebo četbou časopisů, snažících se knihu nahraditi", a dále: „Potřeba, míti novou knihu ve svém majetku, jest vypěstována velmi nedokonale i u hořeních desetitisíců", platí to o českém čtenářstvu měrou několikanásobnou. Nakladatel přináší literatuře skutečné oběti na práci i penězích, činí tak skrytě a nedočká se ani uznání, poněvadž konec konců vytkne se mu, že z literatury žije. Ale co by získal, kdyby vynaložil stejné množství duševní síly, vědomostí, práce a kapitálu na jiný odbor výrobní neb obchodní, nikdo nepočítá. Činnost nakladatelská podobá se kulturní misii a žádá si mužů, schopných houževnaté, vytrvalé a plánovité práce, mužů pevných, zapálených pro vyšší statky lidstva a schopných každé oběti. Otto jest pro nás typem takového nakladatele. Jeho zásluhy o novodobou kulturu českou v celé velikosti ocení a uzná teprve budoucnost. Prozatím dostačiti mu může vlastní vědomí vykonané práce a radost z toho, že mu bylo dopřáno, aby spatřil všechny své sny uskutečněny, jakož i vděk těch nemnohých, kteří cenu jeho životní práce vidí a chápou. Ti také mu přejí ještě dlouhá úrodná léta, šťastná pro něho i pro českou literaturu. Š.

MILOŠ JIRÁNEK. Skon mladého malíře, jehož jméno zvykli jsme čísti častěji pod články a kritickými studiemi než pod obrazy, jest tragickým zakončením dlouhého a trpkého zápasu, který zůstal nedobojován. Škoda, že nedobojován! Jiránek byl zosobněný umělecký intellekt. Všecko znal, všemu rozuměl, všecko chápal. Byl representantem evropské kultury umělecké v českém světě výtvarnickém, skromný, jemný, poctivý, milý a hrdý tlumil v sobě plameny čistého nadšení, kterým hořel pro malířství. Odmítal domněnku, že chce být literátem a tvrdil, že jest malířem. Že bylo třeba tohoto odmítání, bolelo ho asi nejvíce. Měl bystrý zrak a jemný cit, viděl a cítil až příliš dobře, jak pomalu dobývá úspěchů právě tam, kde visel celým srdcem, celou duší. A to jest podstatou jeho tragedie: byl velikým milencem výtvarného umění ale nebyl velikým umělcem. Obdivoval staré mistry a zápasil o nové a nejnovější směry. Měl výmluvná ústa a výborné péro, ale štětcem se probíjeli a vítězili jiní. Nezáleželo by na tom, že nezvítězil on, kdyby byl přišel první, a nezáleželo by na tom, že nepřišel první, kdyby byl zvítězil. Ale Jiránek zůstal vždycky jen tím jemným, obdivovaným a milým znalcem a vykladačem jiných. V jeho atelieru na Riegrově nábřeží visely obrazy a studie z Prahy i ze Slovače. Solidně a poctivě, jistě i se zápalem dělané věci — ale všecky jako by zakřiknuté, krotké, zlomené. Možno dost, že ho sráželo jeho vědění, rozptylující jeho mysl příliš do široka, nedopouštějíc, aby se umělecky soustředil, malířsky vyžil, že mu brala odvahu jeho velká umělecká poctivost, která mu nedovolila, aby kohokoli a v čemkoli napodobil. Jistě však také trpěl nedostatkem energické, bezohledné vůle jíti v před za každou cenu a přese všecko, jedním určitým směrem, takové energie, která vyhrává nejslavnější bitvy stejně jako maluje nejkrásnější obrazy. A tak se bil sám se svým nitrem, jeden z nejušlechtilejších, nejkulturnějších našich umělců. Odešel zanechávaje za sebou trosky svých snů, tříšť svého díla, o němž snil v nejhlubším nitru a které nikdy doopravdy ani nepočal. Nechtěl být spisovatelem a přece za něho budou mluviti jeho spisy, studie ze sbírky Výtvarné zjevy, jeho články a jeho hluboce básnická kniha Dojmy a potulky, víc než jeho obrazy. Jeho tragedie je bolestnější než tragedie Slavíčkova nebo Maroldova, poněvadž klesl tak daleko před cílem.

Toto číslo vydáno dne 10. listopadu 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. X.
ČÍSLO 8.

DVAATŘICET UPÍRŮ.

NA POTULKÁCH S NAŠÍM DOKTOREM.
NAPSAL R. J. KRONBAUER.

Napřed malou opravu podřadného titulu — měl by správně zníti: na potulkách s doktorovým substitutem. Náš milý soused Bakovský zatoulal se daleko do světa. Když jsem v červenci poprvé přijel do Bakova za rodinou, oznamovali nám, že pan doktor Satran má substituta.

Nepřijel jsem sám. Virtuos hry na klavír, professor carské konservatoře v Rostově na Donu, mistr František Veselský jel se mnou. Jen jsme odložili svoje věci, a už jsme si vyběhli do zahrady, na stráň k Jizeře za altánem. Pak jsme zašli na faru k panu faráři o dovolení (Veselský jest i tu srdečně vítaným hostem) a zastavili se na hřbitově bývalého českobratrského kostelíka, vyhledali hrobníka Koloce, jenž nám otevřel kostel, a mistr dal se do hry na varhanách.

Dvě hodinky utekly jako několik krátkých minut. Tak milounce se to poslouchalo v prázdném, opuštěném kostele. Bůh ví, že nevím, co Veselský hrál... ale to vím, že jsem v starobylém chrámu prožil krásnou, do opravdy nezapomenutelnou chvíli.

Ani jsme se ve snu nenadáli, že improvisovaný koncert bude míti tolik posluchačů. Otevřenými okny linula hudba do tichounkého hřbitova. U vrat stál hlouček posluchačů, kteří zbožně poslouchali. Vyšli jsme z kostela. Starý muž, nadšený kostelní zpěvák, přistoupil ke mně a ptal se, kde je ten pán, co tak báječně krásně na varhany hrál.

Ukázal jsem na Veselského.

Podíval se na něho, na jeho mladičkou, bezvousou tvář, a hlavou nedůvěřivě zakroutil. Pak zavadil divným, skoro vyčítavým pohledem o mne, slova neřekl, smekl a odešel. Slyšel jsem později, že stařec se na mne horšil... Prý se naprosto nesluší, aby si pan doktor dělal blázny ze starého člověka, jemuž táhne na osmdesátku. Chodil prý potom dlouho kolem našeho stavení a čekal, až se objeví ten pravý mistr. A pořád a pořád viděl jenom toho elegantního panáčka, jenž byl samý žert a smích. Uvěřil teprve potom, když v neděli na to viděl mistra u varhan o velké mši svaté. V panské oratoři stál druhý takový mladíček a hrál na oboj.

„Kde se to v těch hoších jenom vzalo?" žasl starý muž, viděl Veselského u varhan, viděl Koptu s nástrojem v ruce, slyšel jejich hru... ale pořád jakoby nemohl uvěřit. A když slyšel, že jsou oba professory na konservatoři... ruce beznadějně položil do klína a udiveně říkal: „Kde se to v těch hoších jenom nabralo?"

Děti nás zavolaly k oknu. Támhle jde substitut pana Satrana... pan doktor Frankenstein! Šli jsme se na něho podívat. To víte, na venku je takový substitut velkou událostí. Tam všechno docela jinak baví a zajímá, než v Praze.

Viděli jsme mladého, štíhlého, asi šestadvacetiletého muže. Vykračoval si svižným krokem po rynku, pokuřoval papirosu, koho potkal, zastavil, slovíčko promluvil, ruku kamarádsky podal a smál se jadrným, sympatickým smíchem, že ho bylo slyšet až do pokoje.

„Kde že je ten doktor Frankenstein?" ptá se Veselský.

„Nu to je přece ten pán, co stojí s panem katechetou."

„Ten pán tam... bez čepice... bez kabátu a bez vesty?" žasne Veselský.

„Nu ano, ano... to je pan doktor — substitut... co na tom, že je bez čepice a bez kabátu? Vždyt je dnes úmorné vedro... proč by si neudělal pohodlí?" živě se pana substituta ujímaly děti.

„Co pak se už s panem doktorem znáte?“

„Jak pak bychom se s ním neznaly? Potkal nás, pozdravil, představil se . . .“

„Bez kabátu, bez čepice, bez vesty?“ prohodil Veselský s úsměvem.

„Ovšem . . . ovšem . . . vždyť jsme na venkově“ — nedaly se děti . . . „Povídal, že tatínka dobře zná, ne sice osobně, ale ze spisů, a nás že v Praze potkává. Je to náramně živý, temperamentní pán, tenhle pan doktor substitut.“

Posadili jsme se na verandu a poslouchali.

„Víš, tatínku . . . doktor Frankenstein nemá zrovna špatné názory. Je strašlivé, úmorné horko . . . proč by se měl škrtiti v límci, k čemu nosit na sobě zbytečné věci? Tuhle se rozběhl k řece dokonce bos . . .“

„Ale . . . to snad přece ne?“ žasli jsme.

„Co na tom zlého?“ hájila doktora nejmladší, Hanička, která je také nejšťastnější, když se může bosonohá proběhat. „Proletí zahradou, je v polích, kousek cesty jde po trati a už je v řece. Koho pak by tam potkal? Zřízence z nádraží . . . a ti mají pana substituta tuze rádi, poněvadž je s nimi náramně kamarádský.“

Až na verandu jsme slyšeli sonorní hlas páně substitutův, jenž na kohosi volal:

„Pojďte se vykoupat . . . nechte všeho a poběžte se mnou. Pane . . . to je blaho v těch Jizerských vlnách! To je jinačí voda, než ve Vltavě! A to slunce? Pane . . . povídám vám, hoďte se vším a pojďte . . . Taková koupel je lepší a vydatnější, než deset slz plzeňského prazdroje.“

„Pan doktor,“ informují nás děti dále, „byl by nejraději celý den v Jizeře. Časně ráno vstává, oběhne svoje pacienty, pak má do desíti ordinaci . . . ale pak ho tu nikdo na světě neudrží a už letí k Jizeře. Však je také nějak opálen. Má lepší barvu, než ten populární Indián ze Žofínské plovárny. Přijde-li někdo o rychlou pomoc, musí běžeti za doktorem k Jizeře. Stalo se jednou, že se komusi udělalo náhle špatně. Byla obava, aby v tom nezůstal. Milý doktor vystrčí hlavu ze křoví a volá na posla: „Mám dost času na oblékání?“ Ne-li . . . poletím s vámi v plavkách.“

„Na mou věru . . . to je originální muž, tenhle substitut,“ libuje si Veselský . . . „mně se čím dál tím víc líbí.“

„Voda — slunce — vzduch . . . to je můj religion,“ říká pan doktor. „Když sem přišel a začal se slunit a koupat, chodil na Jizeru sám. Dnes už je tam celá kolonie vyhřívačů. Strašlivě panu doktorovi vadí pořádek v rodině pana doktora Satrana. Obědvá se u nich udeřením dvanácté . . . ale pan doktor Frankenstein v tu dobu ještě ani jednou nebyl u stolu. Paní doktorová . . . matka pana Satrana . . . čekává na pana substituta netrpělivě u zahrádky . . . ale kde pak . . . pan substitut ještě v půl jedné skáče do Jizery a pět minut toho božího sluníčka si přidává.

„Stará paní nehubuje . . “ říká pan substitut . . . slovíčkem se nezmíní, ale když ji vidím u těch dveří čekat . . . je mi v tu chvíli víc horko, než na tom pražícím slunci. Ale pomozte si, když se člověk nedovede s tou vodou, ale hlavně s tím zlatým horkem rozloučit.“

Po poledni má zase ordinaci a běhání po pacientech. Kdyby mohl lítat, lítal by, jen aby už zas byl u vody. Sotva že je se svou povinností hotov, už není po něm ani vidu ani slechu. Lidé už se nejdou po něm do stavení ani ptát a jdou rovnou k Jizeře. Je-li slunce . . . a to je letos pořád . . . tam ho najdou vždycky.

Všechno jsme se o panu substitutu dověděli. U dětí si udělal ovšem dobré oko tím, že je také horlivým čtenářem, že chodí pilně do divadla, že nevynechá jediné výstavy, že se zajímá o literaturu a umění.

Nemusím ani připomínat, že jsme byli zvědavi, jaký dojem na nás pan substitut učiní. Ještě téhož večera jsme se seznámili. Bylo tak hrozné, tak nesnesitelné horko, že se hosté naší staročeské hospůdky Bakovské museli utéci do stínu našich nádherných kaštanů. Mají tak hustou kštici, že i v srpnu, když nebylo možno nikde vydržeti, pod kaštany byl milý chládek.

Doktor svítil z daleka jako lampa. Měl skutečně báječnou bronzovou barvu. Pozorovali jsme, že si na ní nemálo zakládá. Také jsme se v Praze opalovali — ale vedle něho jsme vypadali jako Seveřan vedle Araba. Inu ovšem . . . sluníčko na Jizeře a sluníčko na Žofínské plovárně, to je ovšem veliký rozdíl! Pan substitut spustil o této differenci celou přednášku. Člověk prý to zrovna na obličeji, na celém těle cítí, jak sluníčko vrstvu barvy za vrstvou nanáší. Chvílemi máš pocit, jakoby ti mravenci lezli po těle. Když se kůže nejvíc praží, když se z ní takřka kouří . . . v tu chvíli hup do Jizery.

Ah... to je nádherný, to je královský pocit! To se opakuje za hodinu dvacetkrát... a to je potom na tělo nějaká podívaná. Je, jakoby je karmínem nalakoval.

Pan substitut se nám do opravdy líbil. Výborně jsme se s ním bavili. Všechno možné dělal, aby nám dokázal, že je zábavný, společenský a intelligentní muž. Pochlubil se, že také zpívá, že má tenor... ale do zpěvu si před Veselským netroufal.

Druhého dne — v předvečer výročního trhu — jsme se smluvili, že ztrávíme večer pod kaštany. Do města přišlo mnoho cizích lidí. Sedli, poručili si pivo, doutníky a — dvaatřicet upírů. Z počátku se hrálo nevinně... Šestáček sem, šestáček tam... takovým zazobaným obchodníkům s dobytkem to neublíží. Ale najednou, než se kdo nadál, změnila se situace. Kde se vzaly, tu se vzaly... na stole byly pětky, desítky, ba i stovky.

„Tam se děje dopuštění boží," oznamoval nám kdosi u našeho stolu. „Jeden člověk prohrál už celou krávu... na stole je pětek nových i starých halda, jako hromada listí se to tam povaluje."

„Pojďme se podívat," navrhuje doktor Frankenstein.

„Pojďme" — souhlasili jsme.

Chvilku jsme se na to dopuštění dívali. Najednou povídá pan substitut:

„Mistře... což .. nezahrál byste si se mnou?"

„Raději ne... mívám v kartách štěstí... a nerad bych, abyste na mne hořce vzpomínal," usmál se Veselský.

„To vypadá jako ústup... jako strach," doléhal pan substitut.

Veselský pokrčil ramenoma.

„Jak je libo," řekl svým zvláštním způsobem.

Naši šli nahoru... bylo k desáté hodině, a noc dělala se chladnou... a pánové si objednali „dvaatřicet upírů".

Začali také tak, jako prve tam ti... šestáček nahoru, šestáček dolů. Pan substitut vyhrával, sázky zvětšoval, místo desetníku korunku, pak pětku... a pořád vyhrával.

„Mistře... mistře... nevím, nevím, kdo bude hořce vzpomínat," smál se svým sonorním smíchem.

Veselský s klidem milionáře vytahoval bankovky ze své tobolky.

Bylo jedenáct hodin. Všechno se shrnulo kolem hráčů. Bavila skutečná tato hra, kde jeden mnoho prohrával, a oba se při tom bavili a smáli... vítěz i poražený. Pan substitut měl před sebou hromadu peněz — stříbra i papíru. Říkali kibicové, že vyhrává pan substitut tolik, že by si mohl za ty peníze koupit zítra o jarmarce tu nejlepší jalovičku.

„Jeden koncert na to prask', že ano, mistře?" dobíral si substitut Veselského.

Panečku... vždyt to, co vyhrál, nedostane takřka za celou substituci.

V tom vrazí výrostek do zahrady. Je udýchán, vyděšen. Pot z něho crčí potůčkem, jak utíkal.

„Je tu pan doktor?" volá hoch vyděšeným hlasem.

„Je...," odpovídá doktor Frankenstein a dodává: „Tak „hop", mistře..."

Obrací se ke chlapci a takřka jedním dechem se ptá: „Co pak se stalo?"

Mladík přistoupí ke stolu a jektavě vypravuje:

„Pane doktore... pro Kristovy drahé rány, honem... Roškovec seděl se ženou před stavením...

„Jednadvacet... mistře... nevím... nevím..." směje se doktor a shrabuje hromadu peněz. Hoch se dívá na spoustu toho mamonu jako vyjevený. Byl tím, co viděl, tak překvapen, že zapomněl na svoje poslání a odmlčel se.

„Tak co je?... mluv," vybízí ho pan substitut a rozdává rychle karty.

„Seděli jsme před stavením," pokračuje hoch... „najednou se Roškovec svalil a skácel se k zemi."

Pan substitut praštil kartami, prudce vstal a už letěl. Na všechno zapomněl... na čepici, na kabát... zapomněl i na peníze.

„Počkejte, počkejte," volám za ním... „půjdu s vámi."

Ale kde... jen se mi mihala bílá košile před očima. Pospíším za ním. Zajímalo mne, vidět ho při práci také... jako doktora.

Všechna čest panu substitutovi. Za pět minut byl na místě. Nešel jsem pomalu, ale deset minut to přece trvalo. Viděl jsem oknem, jak vstupoval do malé jizbičky. Kolem do kola, uvnitř i venku, hlava vedle hlavy. Ticho hrobové... nikdo si netroufal ani se pohnouti. Doktor v tu chvíli docela jinak vypadal. Poznal jsem na něm, že je vzrušen. Vidím ho, jak přikleká k statnému, zrostlému tělu, jež leželo bezvládně na zemi.

Za půl hodiny jsme se vrátili. Pan substitut byl zaražen. Byl u první mrtvoly zde na venku, kde

doposud jenom slunce se na něho smálo. Zastavil se doma. Za pět minut byl v zahradě.

Sedl ke stolu, ke hromadě peněz, — povšiml jsem si, že o ně ani okem nezavadil — vzal karty do ruky a ptal se, jakoby se pranic nebylo přihodilo, kdo dává?

Veselský se na něho udiveně podívá a chvilku uvažuje, má-li po tom všem, co se stalo, ještě hrát.

„Škoda toho člověka," mluví pan substitut jako ve snách... „co bych za to dal, kdyby se bylo podařilo ještě ho vzkřísit. Padl jako sloup, když ho vichřice převrátí..."

„Tak začnem, mistře," láká Veselského Frankenstein, „malá dává. Rád bych se podíval na výstavu do Turina, a nebylo by mi nijak nepříjemno, kdybyste mi cestu zaplatil."

Hráli... hráli jenom asi hodinku... a hromada peněz se od pana substituta přestěhovala k Veselskému.

Byli vyrovnáni. Nikdo nic nevyhrál, nikdo nic neprohrál.

Vstali, podali si obřadně ruce, jako činívají kavalíři v hernách, kde prohrávají se statisíce, a bavili se dál, jakoby se pranic nebylo přihodilo.

Lidé, co kolem stáli, libovali si, že to tak dopadlo. Ne snad k vůli Veselskému... hravě vydělá, hravě prodělá... ale dobře prý se stalo panu substitutovi. Na jalovičku vyhrál, nejlepší kus si mohl na jarmarce vybrati... a o všechno přišel. Dobře mu tak... od mrtvého přišel, štěstí se mu přetrhlo.. zabilo to Roškovce, zabilo to „dvaatřicet upírů", do kterých vešla smrt z rukou doktorových...

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Cestou utržila si lehčí chorobu a šla ji léčit do Karlových Varů. Zde se po letech setkala s Aksamítem, ale hned, jak jej spatřila, řekla si, že je trosečník. Cosi ji k němu z dávna připoutávalo, ale nemohla rozsoudit, je-li to sympatie anebo soustrast.

A teď jí vyvstal na mysli Horský.

Vzpomínala si, jak jej spatřila ve Vřídelní kolonádě. Byl prostě, neokázale oblečen, četl brožuru Mutherovu, hlava jeho už probělávala, ale jeho hluboký pohled ji zaujal. Ta přibledlá tvář, zarostlá krátce střiženým plnovousem, jevila dumavý, intelligentní výraz.

Ale to, co se ráno stalo, ji překvapilo. Proč nechtěl do lesa, měl k tomu důvod? Ale i kdyby měl, bylo jí podivno, že chtěl utéci od lidí, s nimiž se před chvílí seznal. Byla to hrdost či plachost? Nechápala ho, tak jako si nedovedla vysvětlit, proč byl tak stále zamlklý a v sebe uzavřen. Její zvědavost byla zjitřena, ale neukojena.

S rozvířenou a neklidnou myslí usedla do plyšového křesla sáhla po nedočteném románu Maupassantovu a četla skoro do páté hodiny. Potom se ustrojila a vyšla na promenádu na Nábřeží.

Prošla jí asi třikráte, usedla na chvíli v parku a jak se vracela, střetla se s Aksamítem, jenž odpoledním spánkem byl spíše zdolán než osvěžen. Zdálo se mu, že hlavu má rozstouplou a v očích cítil nepříjemný tlak.

Zdravil z daleka a nutil se téměř do pružného kroku.

„Jak se vám daří po ranní procházce, milostpaní?" oslovil ji a políbil ruku.

„Děkuji, výborně — a vám?" řekla Straková s lehkou nedbalostí.

„Já nahražoval spánek, ale neposloužil mi. Cítím se jako stlučen," přiznal Aksamít.

„Měl byste přece žít jako lázeňský host," řekla Straková s jemnou výčitkou.

„Nedovedu jen pedanticky živořit," pravil Aksamít. „Máte snad nějaký plán pro dnešek, milostpaní?"

„Neobtěžuji-li vás, projdeme se ke Staré louce," navrhla Straková.

„S radostí," řekl Aksamít a přidružil se ke Strakové.

Řídcí hosté procházeli promenádou, u zřídla dopíjely se poslední poháry a pouze Křížovou ulicí na levém břehu Teplé duněly drožky a kočáry nepřetržitou vřavou.

„Prosím vás, kdo pak je vlastně ten váš známý, pan Horský?" otázala se Straková, vzpomenuvši sobě na ranní scénu před vstupem do lesů.

„Je to můj spolužák z gymnasia. Snad jsem vám to už řekl," odpověděl Aksamít.

„Dobrá, ale prosím vás — je to způsob? Vy mně ho představíte a požádáte ho, abyl šel s námi — a z čista jasna chce se poroučet? Co o tom

soudíte? Je v tom nějaký společenský takt — chování k dámě? Divoký člověk!“ mluvila Straková jedním neklidným proudem, jakoby nemohla zapomnět na to, co se stalo.

„Uklidněte se, milostpaní. Horský je naprosto hodný člověk. Ovšem ty jeho způsoby připadají vám trochu nepřibroušeny. Není divu, je zastrčen v malém městě a žije uzavřeně. Víte, jak těsné české poměry mrzačí naše lidi. Proto ho, doufám, omluvíte,“ pravil Aksamít, upřímně háje Hoského.

„Ne, neomluvím. Intelligent a k tomu ještě komponista — a takové divné, ješitné chování. Ne, nemohu to pochopit,“ řekla Straková, oliznuvši své rtíky jazykem.

„Každý umělec je trochu originál, někdy až výstřední, ale o Horském, až se s ním lépe seznáte, řeknete, že je to roztomilý člověk,“ tvrdil Aksamít.

„Svůj úsudek o něm tak lehce nezměním,“ řekla Straková a vzdorně pohnula hlavou.

Z jejího tonu poznával Aksamít, že si přeje skončiti hovor o Horském, a proto už o něm pomlčel.

Vešli na Starou louku a rozhovořili se o esích. Straková byla jimi nadšena a netajila se svým obdivem, ale Aksamít hájil názor, že nejenom tady, ale i v jiných koutech českého světa jsou místa plna panenské, dosud neoceněné krásy, že jenom třeba podnikavosti, aby se světu otevřely. Byl rád, že zapředli tento hovor, jenž je vzdaloval od intimního vysvětlování minulých záležitostí. Tušil, že k hovoru tomu dojde, ale dosud neměl času, aby si všecko ujasnil, a proto hleděl jej oddálit. Ostatně sama Straková, jak se zdálo, nepospíchala a čekala na dobu příhodnější.

Vrátili se zpět a přeměřili několikrát cestu od Staré louky až k parku.

Straková rozpředla hovor o Švýcarsku, ale Aksamít namítl, že Švýcary jsou zemí sportsmanů, kteří se vlekou až na vrcholy ledovců, než vždycky z pouhé žízně po něčem velkolepém, ale často scházejí vrcholy, aby odtud mohli poslati pohlednici anebo pochlubiti se v kroužku svých známých kytičkou s té a s té Alpy. Naproti tomu tvrdil, že naše hory nemají sice úchvatných, drtivých kouzel a romantik, naopak že jsou plny tiché a líbezné krásy, jakou byl spatřil v nejedněch zapadlých pasekách, o kterých ani svět neví.

Z toho přešli pak na pole politické a na poměry karlovarské a ztápěli se v tom hovoru do večera.

Slunce pohaslo, šeřilo se a stmívalo, ale od jasného nebe na západě svítila dosud sytě žlutavá záplava. Už zazářily elektrické lampy, ale jejich svit stále ještě zápasil s posledním odleskem letního dne. Silhouetty domů chvíli se rozplývaly v matném tom rozsvětlí, ale pak odlesk se ztratil, ztemnělo, za to však jemněji zaplály lampy, markantněji vystouply obrysy domů a dlouhé, ostré stíny mladistvých lipek padaly nehmotně na promenádu.

Hluk dne se stišil a sléhal. Ojedinělá drožka duněla tichem ulice a zrychlené kroky zpozděných chodců ozývaly se v dálce jen jako plachý stlumený šumot.

Aksamít odlétal myšlenkou ke svému obvyklému hotelu a čekal dychtivě na chvíli, kdy jej Straková propustí. Konečně nadhodila, že je čas k večeři. Doprovodil ji k jejímu bytu, políbil jí ruku a spěchal do M., aby nezmeškal večerní partii.

Pokračování.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.

PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

V.

Pokračování.

A věda nelenila. Všemožně se utvrzovala v názoru přijatém. Kde jaká záminka byla uznána dokladem.

— Národové se stěhovali! Přejete si dokladů? Zde: příbuznost jazyků, na příklad! . . .

A vykládáno, jak prý mohlo vše přijíti. Jsou si tolik příbuzny některé evropské jazyky s asijskými. Proč? Kolébka národů stála asi někde ve střední Asii. Odtud za pravěku národ za národem do Evropy se — stěhoval.

Jak to bylo možno?

Prameny o tom svědčí. Prameny uvádějí jména téhož národa na místech nejrůznějších. Prameny mluví samy o stěhování, Tu je národ na Rý-

ně, tu na Labi, jednou na severu, zase na jihu, na východě i na západě. Tak přeskakují v pramenech s místa na místo tu Bojové, tu Gotové, Markomané a Longobardi, Herulové a jiní a jiní. Není-li to stěhování, co je to? A víc! Přijde si cizí národ a v místě docela novém založí — říši. Avaři na Dunaji, Gotové v Jižní Italii, Vandali ve Španělích, v severní Africe a pod. Nic jinak! Obecná stěhovačka národů! Hle, mapa Evropy, starověká a mapa z nové doby! Z konce dokonce jiný obraz tu a jiný tam, jiná jména, jiné říše, jiní národové! Kam se poděli staří? Kde se vzali noví? Stěhovali se. Tak jednoduchá věc! Prosté slůvko a vysvětlí všecko. Jedni se přistěhovali druzí se vystěhovali. A Slované se přistěhovali na místa, kde před tím seděli národové jiní. A ti jiní se zase odstěhovali — někam jinam. Kam? O to si nelamte hlavu. Věda tak praví a to dostačí. A věda stává se výmluvnou. Vypravuje o nějakém „cyklonu", jaký občas prý zachvacuje živel lidský a zamíchá jím na povrchu země, zpřehází národy s místa na místo, přenáší je hravě přes hory, doly. Cyklon! Slovo je nalezeno, věc vysvětlena.

Nejde Vám snad věc dosti na rozum?

Příbuznost jazyků! Což si není lidské plémě vlastně všecko příbuzno? A dnešní stav lidstva, či snad to není jen výsledek dlouhého vývoje z jakéhos nám už nepovědomého prvotného stavu? A prvotný člověk, kdy a kdekoliv sídlil, zdaž neměl potřeby nejprvotnější, prajednoduché, přírodné? A prvotní potřeby lidského života nejsou-li vlastně ve všech končinách téměř stejny? A není-li přirozeno, jestli stejná potřeba při stejném orgánu v přírodě nachází i stejný výraz? A jazyk prvotního člověka, že byl ve všech končinách země vlastně stejný, jako je stejný všude švehol ptactva, bzukot hmyzu a hlasy jiných živočichů téhož rodu?*

— Co však se zprávami pramenů? Herulové jednou na Rýně, pak na Dněpru, tu ve Skandinavii a zase v Italii! . . .

Proč ne? Což za jiných dob, nám mnohem bližších a jasnějších, nebylo vídat totéž? Za války třicetileté Švédové řádí po celé střední Evropě, tu drancují na severu, tu na jihu, na východě a západě. A Francouzi za Bonaparta? Či to nebyl nejhybnější „národ" na světě? Na Rýně, na Labi v Italii, ve Španělích, v Egyptě a zase v Rusku? Učinění Herulové!

— A nové říše, zakládané v dalekých končinách? . . . Což od počátku nového věku nezakládají nové říše v končinách nejvzdálenějších, až zámořských, tu Španělé, tu Portugalci, Holanďané a po nich druzí a druzí? A přece ani národu španělskému, ani portugalskému, holandskému či anglickému, vůbec žádnému národu sebe více podnikavému nikdy ani nenapadlo ze své domoviny — se vystěhovat! . .

Tak usuzujete asi podle prostého rozumu. Jaká opovážlivost! Věda přec usoudila jinak. A máte-li právo na nějaký svůj zvláštní úsudek, kde jednou promluvila věda? Ani starou mapu Evropy jí nevezmete.

— Stará jména, staří národové. Byli tu jednou Kelti, Gallové, Illyrové, Thrakové, Dakové a jiní! Byli a nejsou. Jiní zaujali jejich místa! . . .

— Jméno není národ! namítáte. S časy a poměry jména se mění. Krev proudí dále řetězem, pokolení, národ — zůstává. Nové poměry, nová mapa, nová jména. Byli Gallové, jsou Francouzi, byli Keltové, Germáni, Illyrové, Thrakové, jsou Angličani, Němci, Slované a j.

A Věda káže s patra své hlasatelny.

— Francouzi jsou bývalí Gallové, to je jisto. Jsou smíšená krev, nový národ, Také Angličané tak vznikli z různých živlů a jiní moderní národové. To je známo. O Slovanech nic podobného se neví.

— A přece nemůže být se Slovany jinak. Sedí od věků na svém místě.

— Kdo to praví?

— Zákon přírody. Lidská krev neprší s nebe. Ani neteče z kraje do kraje, jako potoky a řeky. Je vázána k půdě, zde se rozplozuje, mísí se a nové poměry utváří.

— A Bojové a Markomani, kteří kdysi byli usazeni v Čechách?

— Jsou bezpochyby nahodilá dobová jména našich předků.

— Jak by k těm jménům naši předkové byli přišli?

— Jak už se ke jménu přichází. Nikdo už neví, jak. Proč týž národ jednou se zove Gally, podruhé Franky? Proč Němci nám Slovanům jsou Něm-

* Dr. Täuber: Ursprache und Urbegriffe. Ortsnamen und Sprachwissenschaft, Zürich 1909.

ci, Maďarům Němety, Vlachům Tedeschi, Francouzům Allemany a žádnému druhému národu tím, čím se nazývají sami: Deutsche? Za Vratislava Čechové bojovali v Italii a sluli tu Bohémy, za Radeckého sluli Rakušany, za časů starších na jiných výpravách jednou Boji, jindy Markomany. Proč? Kdož to ví! Vědomosti minula jsou chatrné. Jen tolik je jisto, nestěhoval se nikdy žádný národ. Nemohl se nikdy stěhovat!

— A Maďaři, jak přišli do Evropy? A Turci?

— Jako jiné válečné výpravy přišli jinam. Přišli, podmanili tuzemce, dali zřízení, vnutily formy života, mravy i jazyk! Žádný „národ" maďarský ani turecký se nikam nestěhoval.

— A česká zem! Bývala kdysi všecka slovanská! A dnes je s třetinu zněmčena. Celé území změnilo obyvatele. Bývali tu Čechové, jsou Němci, Čechové se vystěhovali, Němci přišli . . .

— Množství Čechů odešlo, množství Němců přišlo, ale žádný „národ" se nestěhoval, ani německý, ani český. Vše ostatní vnitřním pochodem se událo. Mnoho Slovanů se poněmčilo, snad i mnohý Němec se poslovanil. Živly se prostoupily. V dějinách a v přírodě to tak chodí. Jeden živel zmohutní, druhý seslábne, třetí docela se rozplyne v poměrech nových. Kam se poděl někdejší slovanský živel v Pomořansku, v Prusku, na celém dolním Labi? Je tentam. A přece nikam se nestěhoval. Zmizel pochodem dějin. A ten pochod za všech dob řídil se stejnými zákony, přirozenými, živelnými . . ,

Vše možno! Věda však uznala jinak za dobré. Usmyslila, aby pro starou dobu platil jiný zákon v přírodě, nežli pro novou. V nové době poměry národní upravují se podle zákonů živelných. Živly se spolu srážejí, prostupují se všelijak, přemáhají se a přerozují. Ze starých národů vznikají noví. Za staré doby bylo jinak. Národové tehdy s místa na místo se — stěhovali.

Nemůžete-li rozumem pochopit, tedy — věřte! Ejhle, Věda!

Pokračování.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Matka seděla tak jak myla na nízké stoličce, škrábala plechovou lžicí brambory na škrob a házela je do hrnce naplněného vodou. V nastalém tichu bylo slyšet nezastřenými okny z blízké hospody posvícenskou hudbu. Teď večer teprve ji purkmistr na mnohé prosby chase povolil. Martin si toho všiml a aby zaplašil to ponuré ticho, chtělo se mu říci: „to jsme měli, matko smutné posvícení — na to jistě nikdy nezapomeneme." Ale když už ústa otevíral, matka ozvala se sama. I jí bylo nepříjemné to zaryté mlčení a stejně toužila prolomit je, úsilně už chvíli přemýšlela, čím začít — až teď se ozvala:

„Nu, cák tak sediš — de pa máš hučení? Dyt huž si, nechčasnej chlapče, tři dni knížku ani neviděl."

Čekala, že teď se Martin jistě zvedne a jako jindy po večeři, nečekaje ani až mu připomene jeho povinnost, půjde do komory, kde na polici má „své věci", přinese si tři, čtyři knížky, několik sešitů, inkoust s perem a dá se do psaní. Častokrát se prospala, a on ještě seděl a psal nebo četl v knížce.

„Škoda světla! Di huž spát" — volávala na něho rozespalým hlasem a hned zase usínala tvrdým spánkem zdravé, ale prací unavené ženy . . .

Martin sklonil hlavu ještě níže a nehýbal se.

Matka hodila do vody oloupaný brambor, až voda vyšplýchla přes okraj kamenného hrnce, ale po novém do proutěného koše nesáhla. Zadívala se na syna a čekala. Ticho stalo se ještě dusnějším, mlčení ještě tíživějším.

Náhlý strach zmocnil se studenta a sevřel mu hrdlo, jako by ho škrtil. Srdce bojácně se mu rozbouchalo a krev hrnula se mu k hlavě. Už už ustupoval, už se chtěl zvednout a po starém zvyku jít — ale náhle pohodil hlavou, rukou zvedl si s čela kudrnu vlasů, pomyslil si „musí k tomu dojít" a odkašlal.

„A nač bych pracoval ještě úkoly? Vždyt já přece, matko, vás teď neopustím, nenechám vás tady samotnou anebo s cizím člověkem. Zítra na-

posled půjdu do gymnasia, vrátím tam vydlužené knihy, poděkuji pánům professorům, rozloučím se s kolegy a pak už na dobro budu váš.“

Matka vytřeštila oči, zalapala po vzduchu, lžicí udeřila na zem a vyskočila tak prudce ze stoličky, že bramborové slupky rozlétly se do půli světnice.

„Co že hudeláš?“ podepřela si boky a postavila se těsně před Martina, „ha to myslíš, že sem vosum let vyhazovala voknem peníze? Že tě íčko, dyž huž si skoro hotov, nechám sběhnout se študijí? Sedlákem si moh bejt hned — na to si nemušel študýrovat — hale ty budeš knězem — rozumíš — knězem — ha něčím jiným ne — to si pamatuj — já tě vyženu z hlavy všecky hlouposti — já se tě nebojím — dyby si bul do stropu dlouhej“ a šermovala mu zatatou pravicí kolem skloněné hlavy.

„ A co pak si počnete s dvorem?“ zdvihl teď i Martin oči a dvě jiskry jako by v nich zasvítily.

„Co budu chtít — dvůr je muj.“ —

„Snad otcův.“

„Aha, chceš mi vyčíst, že Kašparouc Manka — tvá máma, bula z podruzstva.“ —

„To jsem neřekl'“ —

„Mlč, ha hani nemukej,“ dupla a pokračovala „táta dvůr dávno prožral hale já — já tudletima rukama sem ho chránila — ha proto je muj — táta mi ho dal připsát — tvýho není nic — hani řebík ve zdi, ani šindálek na střeše ne — do nejdelší smrti tu teky nic tvýho nebude — abys veděl — prodám stavení, dvůr, les, pole, louky — všecko, zas do podruzstva pudu, nádenici lidom dělat budu, jen abych ty Hořejší na vočích neměla,“ prudce dýchala, chraptěla, ruce rozhazovala, jako šílená si počínala.

„Matko,“ sepjal před ní syn obě ruce „pěkně vás prosím nevyhánějte mě. Na rukou vás chci nosit, do smrti nejdelší jako otrok slepě poslouchat, jenom dovolte, abych směl tu, kde od neodpamětných dob hospodařili moji praotcové, tu abych i já směl žít, pracovat, sedlačit,“ slzy vyhrnuly se mu z očí, koulely se mu po lících, padaly na zem a ruce sevřené, v sebe zataté se třásly, když klekl — zvedl je k matce a volal: „Matko, pro všecko co je vám svato, milo a draho, nechte mě doma, mám rád vás, otce, domov, celý Klenčí, nikde ve světě, kdybych byl sebe větším pánem, nebudu se tak cítit šťastným — jak tu — doma.“

Chvíli se Martinovi zdálo, že matka už měkne že se v ní probouzí láska mateřská, cit s dítětem — odmlčela se — ale jen na chvíli. Tvář její znova ztuhla, rysy nabyly zase zlého, ostrého výrazu. Hle, ten hoch zde před ní rozfoukává těmi prosbami jako mlhu její zamilovanou myšlenku, zaplašuje její nejkrásnější sen, kříží a hatí její životní plány, její nejvyšší touha: míti syna knězem a pojistiti si u něho na faře bezstarostné stáří — ta se v této chvíli boří a kácí.. Zvedla do výše obě ruce, strhla si šátek s hlavy a počala si rvát vlasy. „Nejsi mí dítě, neposlechneš-li! Já nechčasná matka! Muže mi zabili, syna mi zkazili! Já nechčasná matka!“ křičela a chraptivý pláč její jistě bylo slyšet daleko široko — — —

III.

Když po novém roce časně ráno před svým bytem usedal pan soudce se svým písařem do saní těšil se na pěknou sanici. „To si zasáňkujem, vědí pane Tichý!“ prohodil více pro sebe než k písaři, který mu zapínal kožich u krku a pečlivě balil do kožešin nohy. Ještě doutník si zapálil, optal se „mají všecko sebou? Co? Na nic nezapomněli? Inkoust? Pero?“ To připomínal proto, že kolikrát na komisi těžko sháněli psací potřeby a musili někdy celou ves sbrousit, než se toho dopídili, a ještě to bylo všelijaké. „Všecko mám, ale inkoust s perem jsem nevzal, to tam jistě bude, jejich syn přece studuje, Klenčí je městečko, je tam fara, pošta, škola.“

„Voni vždycky něco mají. Do smrti už se nenaučejí poslouchat, až potom místo sednout si k protokolu, a psát, budou zas lítat po barácích. Jisto je jisto — pamatujou si to — a teď se posadějí. Kam tam lezou,“ rozkřikl se ještě o stupínek víc, když viděl písaře škrábat se ke kočímu na kozlík — „sem vedle mne si dřepnou — budem si povídat cestou — vždyt jedem dnes sami.“ Tichý uctivě mlčel a přeochotně usedal po bok láteřícímu soudci. V duchu se spokojeně usmíval. Znal svého představeného — dobráka od kosti. — Trochu ješitný pravda je i pan soudce jako všichni představení a jistě by byl nevrlý, kdyby byl se jen tak beze všeho pozvání cpal k němu do saní, jako by mu byl roven. Ba není vyloučeno, že by se byl i rozkřikl: „Jejich místo je tamhle u kočího,“ byl by ho snad nechal přes celé město sedět na koz-

líku, a až by se mu byla zlost z hlavy vykouřila, teprve cestou by ho byl pozval: „dou sem ke mně," nebot hněv pana soudce byl jako pára nad hrncem, nikdy neměl dlouhého trvání, vrozená mu měkkost a dobrota srdce vždycky zvítězila nad zlostí a krutostí.

Pokračování.

FEUILLETON.

ČRTY Z JIŽNÍ AMERIKY.

ZASÍLÁ VOJTĚCH BELVIC.

I.

VPÁDY NOČNÍCH MOTÝLŮ V BRAZILII.

Skvělá elektrická světla výkladů, elegantních Ciném, a obloukové lampy pouliční vábí k sobě každého večera houfy tlustých můr. V určité roční době vzrůstá množství těch nepříjemných zvířátek tak, že večerní procházka hlavními ulicemi stává se nesnesitelnou. „Co dělat s nimi? Jíst je s máslem?" psaly žertovně o spoustě rozšlapaných mur na ulicích všechny noviny. Myelobia smerynta jest vědecké jméno hmyzu toho, zaplavujícího ulice. Lid říká jim prostě „bixo" (brouk). Chytnete-li pěkný exemplář, abyste si jej z blízka prohlédli, upozorní Vás strážník laskavě: „Nesahejte si na oči! (Nao toca olhos). Prášek s křídel můry může prý způsobiti zánět očí.

Některé mají rozpjetí křídel až 20 cm. V divokém reji létají kolem obloukových lamp, jiné narážejí na výkladní skříně, až konečně vysileny, klesají v množství na chodníky, kde davem jsou rozšlapány.

Viděl jsem jednoho večera v S. Paulu, jak voják byl nucen zhasnouti dvě velmi jasné lampy před vládní budovou, aby osvobodil vchod do paláce od nenadálých, okřídlených demonstrantů.

Mrtvá těla motýlů plní ulice nesnesitelným zápachem. Bývá jich takové množství, že kdysi zastavila pouliční vůz, ucpavše zcela koleje.

Vyskytly se návrhy, jak zbaviti město toho zla.

Časopisy přinesly sloupce o obtížném hmyzu.

Kdosi navrhl, aby se postavila vysoko nad městem obrovská elektrická lampa, která by lákala k sobě všecky můry. Nějaký stroj, umístěný pod ní, vssál by všecky motýle a zničil je.

Ale v Brazilii není spěchu. Nedošlo dosud k činu, a tak elegantní botky Brazilanů budou asi ještě dlouho nejlepšími ničitely oněch mass motýlů, o nichž nikdo neví, odkud přicházejí.

II.

HISTORKY O ZLATE V BRAZILII.

Jižně od kávového přístavu Santos ve státě Sao Paulo leží na břehu staré historické městečko Iguape, ve kterém nalézá se i několik budov v rozvalinách a které honosí se dômem z konce 16. století. Již z dálky lze viděti věže chrámu, na Brazilii dosti krásného.

Nyní chudé a opuštěné, Iguape bývalo před sta lety místem čilého obchodu a výroby zlata a hrálo důležitou roli v dávné době kolonisace. Vypravuje se o dřívějších jeho obyvatelích, jak jim bylo obtížno nositi sebou „tolik zlatého písku".

Město jest dlouhou dobu v úpadku, i dějí se pokusy, obnoviti dávný jeho blahobyt. Několik učenců, kteří z lásky k vědě tráví život v smutném tom okolí, zabývá se studiem zajímavé zdejší přírody a pátráním po dávných památkách.

V oblasti říčky Ribeiry nalézá se mnoho krápníkových jeskyň a byly tu vypátrány zbytky předhistorické kuchyně, zvané „Sambaqui". Mnoho zajímavých předmětů odtud chová státní museum v S. Paulu. Úrodná krajina Iguape vyniká ložisky nerostů, mramorů, hodícího se na výrobu cementu, olova, kobaltu a zlata.

Vypravuje se o jakémsi Brazilanu, který, puzen onou zvláštní touhou po změně, bez cíle i klidu, čistě americkou, zatoulal se hluboko do nitrozemí, do staré oblasti pralesů. Usadil se u indiánského kmene a zalíbil se tak mužnou povahou náčelníkovi, že mu svěřil dceru za ženu. Mladý muž odejel pak do města S. Paula, kde se usídlil se svou exotickou manželkou. Brzy po té přijela prý do města četa Indiánů a přivezla mladým lidem — poklad v ryzím zlatě. —

Přírodní bohatství Brazilie nejsou ovšem ještě využitkována. S velkým kapitálem, nutným k těmto podnikům, přicházejí Angličani a Němci. A v budoucnu bude asi tato země vhodným umístěním nesmírného kapitálu Severní Ameriky, jež se o Brazilii začíná zajímati k nemalé nelibosti Němců, kteří cítí konkurenta. Do té doby bude tvořiti bohatství Brazilie její lahodná káva, kterou zásobuje skoro celý svět.

III.

POVAHA BRAZILANA.

Potomek portugalských kolonistů, Brazilan, nechová příliš úcty k své dávné vlasti, jest zcela Američanem a při svém nedokonalém školství mnohdy vzdělanějším než jeho pokrevenci z Evropy.

Portugalští dělníci, jedoucí do Brazilie na práci, čtou často horlivě evangelia, kdežto vracejíce se po několika letech, vezou ssebou naučné slovníky a vzdělavací knihy.

Portugalština vyslovuje se v Brazilii čistě a zřetelně, má též své odchylky, obohacena jsouc kromě toho hojným počtem slov z rozličných nářečí indiánských. Proto říká Brazilan hrdě, že mluví „brazilsky" (brazileiro), liše se jasnou řečí od šišlajících, nově přibylých Portugalců.

Jsa v městech obyčejně štíhlý, na venku svalnatý a silný, Brazilan jeví jistou plachost. Má-li potkati v polích cizince, zvláště ozbrojeného, vyhýbá se mu oklikou.

Mezi cizinci často uslyšíme o brazilské lstivosti a jest na tom také trochu pravdy. Často objeví se v novinách zpráva o útoku břitvou, kterou tu lidé rádi u sebe nosí a dovedně na dálku vrhají. Jaký to rozdíl od Itala, který protivníka svého na místě v hádce probodne! Jest prý také lstivostí, že Brazilan neuráží hrubými slovy, ale nelibost svoji dovede jemně obaliti (jak rádi tvrdívají Němci). Nápadné jest to zvláště u vybrané společnosti: přijde-li úředník v 9 hodin místo v 8 hodin do kanceláře, neřekne mu chef, že přišel pozdě, ale prohodí: „Dnes nepochybně jste dobře spal!"

Na rohu ulice stojí jakýsi pán, dle prstenu na ruce asi lékař. Potká jej druhý, patrně jeho klient, pozdraví krátce „Dobrý den, pane," a ruce maje v kapsách, začne mu cosi vyprávěti. Na rozchodu tisknou si pravice, poklepají se levicí (dle zdejšího zvyku) na zádech a zdvihnouce ruku ke klobouku, rozejdou se s krátkým pozdravem „Do brzy" (Até logo).

Nesmírnou nedbalost projevují tu lidé k penězům, které nosí v kapse u vesty, kovové i papírové. Bankovky jsou proto špinavé a roztrhané. Dostane-li kdo novou, natrhne ji, nebo utrhne růžek, aby se přesvědčil, není-li padělána. Jsou lidé v nitrozemí, kteří v kapsičce u vesty nosí papíry za několik tisíc.

Smyslnost jest z největších chyb Brazilie, kde venerické nemoce jsou také úžasně rozšířeny, i následky jejich, paralysa. K tomu všeobecný smysl pro nádheru: lakované střevíčky a hedvábné kravaty nosí pán i sluha.

Ve svém širokém, slaměném klobouku a volném kabátě Brazilan činí dojem pravého, svobodného Američana. Avšak i v zemi jeho korupce jest značná, podvody při dodávkách a ve státní správě časté, a země nevymanila se zcela z mocného vlivu kněžstva.

Rodinný život vyvinul se neobyčejně: není tu hospod, kde by se sedalo dlouho do noci, kavárny nemají časopisů. Chodí se více do divadel, konají se návštěvy známým rodinám. V péči o svůj domek Brazilan blíží se Angličanu, snaže si učiniti domov co nejkrásnějším. Zahrádky mezi domy jsou sice úzké, někdy skoro jen chodba, ověsená cizopasnými rostlinami, ve které stojí řada palem, ale jsou čisté a útulné. Pokoje zařizují si boháči s vybraným přepychem, jiní aspoň okrašlují je obrazy, a jsou vzdušné, nepřeplněné zbytečným nábytkem. Než přejdeme některou ulicí, slyšíme kolikráte hudbu klavíru.

Liberálnost náleží k dobrým vlastnostem Brazilana, tak shovívavého k pestré směsici cizinců z celého světa, usazených v jeho zemi. Kouří se všude. Pouze do domu jeho nesmíte vstoupiti bez dovolení: nutno dříve zatleskati u dveří.

Někdy, jedouce pouliční drahou, uslyšíme z dola střelné rány: sníme cosi o atentátě. To děti položily na koleje výbušné papírky. Opodál stojící strážník nevšímá si moudře těch dětských výstřelků; ví že nikomu neublíží.

Na rodnou zemi jest Brazilan velmi hrdý, mysli, jako Severoameričan, že vlast jeho jest nejkrásnější a největší na světě. Ostatně jest Brazilie o málo menší Spojených Států a je-li Amazonka kratší, jest jistě mohutnější než Missisipi.

Často, leží-li v přístavě cizí loď, na které se koncertuje, zazní s paluby brazilská národní hymna a černí i bílí nakladači ustanou ihned v práci, smeknouce klobouky, čekajíce, až hudba přehraje krásnou hymnu jejich rodné země.

ČESKÝ ŽIVOT.

POD SVÍCNEM — SVĚTLO!

VÍDEŇSKÝ OBRÁZEK. NAPSAL JUDR. R. J. KRONBAUER.

Dal jsem znamení prvnímu fiakristovi, kterého jsem na třídě potkal. — Byl to statný chlapík — všechno měl ve vzorném pořádku. Sám byl jako z humoristického obrázku vystřižený — šaty hodně křiklavě kostkované, na botách kamaše, vlasy trochu naryšavělé, sčesány podle façony těch velkoměstských „eleganů", kteří považují starobylý, tak zvaný pepický účes ještě dnes za vrchol půvabnosti, která vůči slabšímu pohlaví patrně neztratila na své neodolatelnosti. Koně měl tento exotický, lidový elegán jako hříbata. Každé panské ekypáži by dělaly parádu. V tom směru měl asi milý fiakrista vkus naprosto korektní. Kočárek byl jako sklo — všechno se na něm blýskalo. Vnitřek vozu zrovna lákal k usednutí.

Našinec si nevezme ve Vídni povoz, aby v říšském hlavním městě ukazoval svou povýšenost nad plebejci, kteří se musí plahočit v elektrické dráze. Podívám se na milého fiakristu hodně znalecky. Vidím bodrou, srdečnou, blahobytnickou tvář. Na první pohled jsem poznal, že to není zlý člověk. Ale čert nikdy nespí — pomyslím si, zastavím se na stupátku a prohodím:

„Co dostanete za hodinu?"

„Prosím, šest korunek."

„Není to trochu mnoho?"

„Vašnosti, není," usměje se dobrácky fiakrista. Co jsem měl dělat?

Měl jsem na kvap, každá minuta byla drahá. v duchu jsem se sice honem honem pokřižoval nad svou marnotratností — ale jaké dlouhé uvažování. Řeknu, kam jedu, a fiakr jel jako vítr.

Jezdím s jednoho konce města na druhý, a s hrůzou pozoruji, že jsem těch prvních šest korunek úžasně rychle a hravě projezdil. K tomu ke všemu jsem musel na třetí stanici svých potulek hodně dlouho čekati. Fiakrista se ke mně obrátí a na to a ono mne upozorňuje. Mluví bezvadně vídeňskou němčinou — musel jsem dávat dobrý pozor, abych mu rozuměl. Najednou se ke mně nakloní a povídá:

„Pán je Čech, že ano?"

Přikývnu hlavou a vlídně se na něho podívám. Měl jsem radost, že to poznal — ačkoliv je známo, že to na nás poznají všude na světě, nerkuli ve Vídni.

„Já jsem taky Čech," chlubí se fiakrista radostně.

„Tak proč nemluvíte se mnou česky?"

„Všechno jsem zapomněl," rozpovídal se fiakrista — „byl jsem malý hoch, když jsem se do tohoto Babylonu dostal, a takřka slovíčka českého už nedovedu. Ale Čech prosím jsem a Čechem jsem zůstal. Jsem z Blatné rodič, a mám na živu ještě tatínka i maminku. Rok co rok jezdím na Vánoce domů. Na to se, Vašnosti, těším celý boží rok. Plných pět dnů si tam pobudu — všechny kouty proběhám, nasytit se toho drahého rodného kraje, toho pobytu mezi svými nemohu. Chodím od domu k domu, navštěvuji přátele a známé, podívám se do hospody, hezky dlouho si pobeseduji, slova nerozumím, co si krajané povídají — ale mně to nevadí, poslouchám je a je mi při tom blaze, že slyším svou mateřskou řeč, že vidím milé, drahé, poctivé tváře.

Pane, tady je hořké živobytí! Co toho tu člověk za ten boží, nekonečně dlouhý rok musí spolykati! Jsme tu jako psanci, štulec dostaneme na pravo, štulec na levo — a kdyby mohli, nevím, co by všechno dělali, aby nás udolali. Je to chasa, pane, dobře vědí, že by se tu bez nás ani nenajedli, dobře vědí, že Češi všechno obstarají, všechno za ně odřou — ale furianty dělají, na vlas tak, jak to panstvo, které si od komorníka vypůjčuje peníze. Ah . . už není daleko od toho, kdy si zase mezi svými ulevím, kdy si mezi nimi zase vydychnu, kdy to všechno se sebe spláchnu, jako když se člověk po parném dni vykoupá."

Hezky jsem se pobavil.

Dvě hodiny jsem si pobyl v tom jeho čistounkém, elegantním kočárku.

„Dostanete?" ptám se.

„Osm korunek, vašnosti, osm korunek . . jak jsem povídal!"

* * *

Zapadl jsem do kavárny „U zlaté koule" (Am Hof).

Kavárnička ne sice prvního řádu, ale útulná. Má trochu starobylé vzezření. Připomněla mi naši bývalou, naši nezapomenutelnou kavárnu „Starou Slavii" u Národního divadla, kde jsme se za svých literárních líbánků tak rádi scházívali. V kavárně mají české noviny a docházejí sem naši lidé.

Kavárnička má svou zvláštní eleganci. Připadá mi jako staromodní domácnost, kde má všechno svůj zvláštní hřejivý půvab. Společnost sem dochází vybraná. Zapadne sem český poslanec, docházejí sem páni z ministerstva, denním hostem je tu milý náš krajan dvorní sekretář správního souního dvoru p. Kopfstein, zdravotní inspektor pan dr. Kratochvíle, věhlasný český doktor vídeňský, pan Jetel, rodák ze Solnice, jenž sice valně německy neumí, ale proto přece má ohromnou klientelu právě mezi Němci, vídeňský advokát pan JUDr. Wellner, náš krajanský vídeňský konsul, a mnoho, mnoho jiných, kteří tu mají svoje krajanské kroužky.

Poseděl jsem si v kavárně asi hodinku, počkal na noviny z Prahy, zakibicoval jsem si chvilku pánům tarokářům a chvilku jsem se bavil pohledem na vídeňské, kavárenské publikum. Přichází a odchází, na vlas tak, jako u nás — paničky si prohlédnou modní žurnály, slečinky si zakoketují, vykouří ke zvýšení effektu cigaretku, mladí pánové si zahrají kuleční k . .

Celkem tedy nic zvláštního, co by stálo — kromě našich krajanů — za zvláštní zmínku, že ano? — —

Člověk nejede do Vídně, aby se tu vyspal. Zdrželi jsme se hezky dlouho u pana Gabriela, a cesta do hotelu vedla náhodou kolem kavárny „U zlaté koule". Napadlo mně: podívej se tam po starém pražském zvyku.

Vstoupím do kavárny a užasnu nad divadlem,

jež jsem spatřil: Kavárna má docela jiné vzezření. Na sametových polštářích jsou povlaky, na kulečníku prkna — a na prkně nůše a košíky. Kavárna je plnička, že by jablko nepropadlo. Vidím tu divné, nezvyklé tváře, Tam, kde odpoledne seděli páni poslanci a dvorní radové, paničky a slečinky v moderních toiletách, sedí prosté ženy z lidu.

Hluku, křiku, smíchu i zpěvu, až uši zaléhají. Najednou se rozjasňují moje oči. Co to vidím, co to slyším? Tady, tam, vedle, na pravo, všude se mluví česky a slovácky. Tam v koutě, kde odpoledne stál německý herec se svou kolegyní, jež byla krásná jako obraz, stojí panenka jako by z Úprkova obrázku vyskočila, a vedle ní stojí šohaj jako sosna. Stojí holčina jako socha, do země se dívá, a krásně se zardívá — člověku je, jako když na jaře první poupátko rozvije a první teplý vánek zavane.

Pořád ještě nevím, nechápu, co tato změna znamená. Přisedám ke krajanovi a ptám se, co se to tu děje, co se to tu stalo za zázrak.

„Žádný div — žádný zázrak," informuje mne ochotný krajan... „tohle se tu opakuje třikrát za týden. Před kavárnou, jak jste si asi povšiml, je velké prostranství, vídeňské tržiště. Za chvilku se kavárna vyprázdní — všechno se vyhrne ven a začne vykládat svoje zboží, hlavně potraviny, aby měli Vídeňáci zítra co jíst. Jsou to naši lidé, krajané z Moravského pole, Slovačky od uherských hranic. Ve dne patří kavárna Vídeňákům, v noci náleží jim. Po osmé hodině večer oblékne se kavárna do kuchyňského šatu — křesla a lavičky se potáhnou povlaky, na kulečník se dají prkna — a lidová scéna je hotova."

Uběhla mi hodinka jako krátká chvilinka. Výborně, krásně jsem se bavil. Takové čisté, takové zdravé tu bylo ovzduší. Opouštěl jsem s prodavačkami kavárnu. Na tržišti, jež bylo jako mraveniště, nenajdeš jediné Němkyně. Všude, kam se podíváš, kde se zastavíš, naši lidé, naše drahá, krajanská, pobratimská řeč.

Pod svícnem tma — říkává se.

Ale ve Vídni není tomu tak — tady je pod svícnem světlo. Jsme tam dole, jsme tam jako na dně — ale je nás tam jako toho písku v řečišti. Vybírejte ho, odvážejte ho, hrabte ho rukama nebo strojem — je ho pořád víc, pořád spousty nepřebrané. Školy nám tam zavírají — ale žaludek jim nedá, žaludek jim nedovolí, aby nás nevyhledávali. Dělejte, co dělejte — jazyk nám z hrdla vyříznete, jako se stalo tomu bodrému člověku z Blatné, on přece jenom je a zůstane Čechem.

Pod svícnem — ne tma, ale velké, plápolající, daleko zářící světlo! —

* * *

FRANTIŠEK PROCHÁZKA, řed. Zemské banky, národohospodář český, dovršuje šedesátý rok činného svého života. Narodil se roku 1851 ve Slaném a pracoval po absolvovaných studiích v oboru cukerním a finančním. Roku 1884 zařizoval plzeňskou filialku Živnostenské banky — řídil ji až do r. 1889, kdy byl jmenován ředitelem Zemské banky král. Českého. Fr. Procházka přispěl k novodobému hospodářskému rozmachu českému velmi platně kromě své působnosti úřední zejména jako nadšený initiativný propagator v časopisech i v četných přednáškách i jako organisator v národohospodářských sdruženích.

DR. JOSEF KOŠÍN Z RADOSTOVA zemřel dne 10. listopadu. Ukončil svízelný svůj život jako stařec osmdesátiletý. Stržen s dráhy praktického právníka úpornou nemocí, strádal ve své opuštěné samotě a pracoval literárně. Kromě sbírky Epigrammů, již vydal r. 1881 a příspěvků časopiseckých, psal skoro výlučně pro děti a to většinou pohádky, tak že literární jeho jméno — z Radostova — ve světě maličkých bylo a jest velmi oblíbeno. Dr. Košín se narodil r. 1832 v Libnicích u Kolína, studoval v Praze a literárně debuttoval v Mikovcově Lumíru.

URANIA. Zájem pražské divadelní veřejnosti pohybuje se mezi nábřežím a Purkyňovým náměstím. Co je dále za řekou, nebo vůbec za hranicemi tohoto uznaného okrsku poutá pozornost jen občas a to ne vždy záležitostmi dramatického umění přímo se dotýkajícími. Nejméně hluku působí divadlo nejvzdálenější, Urania, kdo by soudil jen podle novinářského prachu, ani by se na dalekou cestu mezi holešovické továrny nevydal. Ale v Uranii je docela příjemno. Jsou večery, o kterých se ve vzdušném hledišti tohoto divadla sejde vybrané, literární obecenstvo pražských premiér, a kdo tam přišel s předsudkem proti předměstským divadlům, je příjemně překvapen slušnou výpravou, dobrou režií i bystrou souhrou. Také premiéra veselohry Žabec od Jos. Skružného vnesla v četně shromážděné obecenstvo svěží, veselou náladu. Hra trpí značně nepravděpodobností zápletky, šťastně vykreslené postavičky mladičkých děvčátek v pensionátě však ji zachraňují. Zvláště první jednání dýše mládím a veselím. Obecenstvo přijalo veselohru velmi příznivě a nedalo si pokaziti náladu ani méně podařeným třetím jednáním. Slečna Jeřábková hrála titulní roli s ohněm, nalézajíc trefný, přirozený výraz pro dětinskou naivnost romantickými vrtochy popletené žabky. Dobré figury stvořili: pí. Košnerová, p. Kovář, který měl režii, a p. Javorčák.

Toto číslo vydáno dne 17. listopadu 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GREGRA A SYNA.

TROLL,

UMĚLEC, A JEHO BÍDNÁ SMRT.

NAPSAL KAJETÁN NOVÁK.

Byl světu k podivení bílý Troll
již od kolébky. Kdo jej uviděl,
hned k pohvizdnutí ústa sešpulil,
zamlaskl, dlaní pleskl po noze
a lichotně tak přilákav jej blíž,
pohladil srst mu měkkou, hedvábnou
a leckdy uštědřil i pamlsek.
Tak v laskání a řečech pochlebných
máj dětství růžově mu uplynul.

I přišel pán kdys v bílém cylindru
s červenou vestou; s tváře mohl's číst,
že břitva často mívá tu svou žeň:
kovově lesklým byla zrcadlem
s nádechem kolem brady modravým;
vlas jeho čpěl již z dálky voňavkou
i šat, když hlavou hnul neb v gamaších
se otočil jak v plesu tanečník.
S tatíkem, jehož majetkem byl Troll,
v chudičké jizbě dlouho hovořil,
slov cizích kudrlinky vplétaje
v češtinu bídnou. Na bílého psa
pohlédnuv občas chytře úkosem,
prohodil posléz: „Neošidím vás,"
a pětku novou na stůl položil.
A od té chvíle jemu patřil pes.

Plakaly děti, když byl odnášen
z podkroví chatky jejich miláček.
Co zábavy a žertů měly s ním!
Též otci v hrdle cosi zahořklo;
však pětka — to je velký peníz už,
a bílý Troll byl přec jen malý psík.

Teď nastal život, o němž němý tvor
pod pecí dřív tam neměl tušení.
Od rána v cviku měl jej nový pán
(„kurs umělecký" učeně to zval).
Byl nucen údy hrozně prohýbat,
v spirálu páteř křivit, přes motouz
a barierru skákat s rozběhem,
po hrdlech vratkých lahví přecházet,
na tyči balancovat v povětří,
vždy hlavou dolů, zvonit zvonečkem,
v ubrousku jídat, čítat noviny,
stát s puškou jako u prachárny stráž,
po ráně na slepo hned mrtev být
i způsobným se učit poklonám . . .
Ach, hrůza bylo divných věcí těch,
jež do hlavy a do svalů mu cpal
ten přísný, chladný, modrobradý muž
s červenou vestou. Bláto nadávek
a krupobití šlehů důtkových
přečasto dštilo učni na záda,
(methoda dobrá při dressuře zvlášť)
když chut i pamět jeho klesala.

S polámanými klouby, o hladu,
vyčerpán, udřen, zbit jak mučedník,
co nocí provzdychal Troll bezesných,
po domkářově peci touže zpět,
po hřejných loktech dítek mazlivých,
a mnohdy tak mu hrozno bývalo,
že volal na sebe již spásnou smrt.
Jen někdy — málo bylo hodin těch! —
v ten hořký úhor jeho psot a běd
zapadlo chutné zrnko pochvaly:
„Nu dobrá, Trolle, dnes jsem spokojen;
tvé tělo bude záhy z kaučuku.
Jen malé ještě, brachu, strpení
a s trnin, jež nám rostou na cestě,
ovoce sladké spadne tobě v klín."

Ovoce? Jaké — marně hádal pes. —

Zas prchl měsíc. Kdysi na večer,
po skoku, jejž, v šanc život dávaje,
podnikl s výšky osmnácti stop,
ve vzduchu čtyřikrát se přemetnuv
skrz obruč smolnou, jasně hořící,
pán s potleskem mu hymnu chvály vzdal:
„Výborně, Trolle, u cíle jsme již!
Nuž věz, že zítra přijdeš na program!
Velkého světa oči budou číst
tvé jméno. Zítra, Trolle, zítra už!
A teď jdi spat!"

V tajemství veliké
těch vzletných slov um Trollův nevnikl,
ba nechtěl ani chápat význam jich.
Jen prosil v duchu hvězdy, jejichž lesk
okénkem padal v jizbu, lemuje
kout lůžka jeho bledým přísvitem.
by dneškem skončil všechen závazek,
jenž k bídné zemské hroudě poutal jej.
Vždyt zítřek každý novým článkem jen
ve hrozném útrap jeho řetězu,
a v lepší osud doufat marno jest . . .

Však smrt, jež nejčastěji chodí tam,
kde nezvána je, hlucha zůstala
i k prosbám ztýraného artisty —
a Troll vstal ráno znova s lože zdráv. —

Byl večer. Přísný pán jej oblékl
do kamizoly leskle zelené,
a v koši jemně vatou vycpaném
hoch jakýs odnesl jej do cirku.
Znal velkou, bizarní tu budovu
s nápisy liter divných, křiklavých
a s vlajícími všude prapory,
(bylt občas s mistrem svým tu při zkouškách),
však tolik světel po zdech, po chodbách
zde ještě nikdy hořet neviděl.
A v záři lustrů, elektrických lamp
z neznámých zdrojů prýštil tajný šum . . . .

„Nuž, milý Trolle, hodný Trollíčku,
hodina slávy nám již nadchází.
Hle, to ti bude jistě odměnou,
když splníš úkol, jenž ti předepsán."

Při slovech těchto uzeniny kus
šťavnaté, tučné pán mu ukázal.

„Však zklameš-li mé, Trolle, naděje,
to ještě dnes tvým bude údělem!"
A z holinky své boty vytáhl
pojednou hbitě lesklý, břitký nůž
a chladnou plochou kovu po čele
psu dvakrát přejel s takým úsměvem,
že při něm stydla jemu v žilách krev . . . .
„Za chvíli přijdu!"

Troll teď zůstal sám.
Hle, z mlžin představ divně spletených,
jež v přítmí duše jeho vyrůstaly,
zas obraz jeden z doby minulé
se před zrakem mu náhle vynořil.
Kdys přísný maestro v kruté hodině,
když marně snažil se pes přeskočit
dvě židle kolmo vzhůru strmící,
pro bolest, kterou cítil v páteři,
ve vzteku hrozném, strašně zaklnuv:
„Zhyň, bestie!" vytasil tentýž nůž
a mrštil po něm, ocel vražedná
protala bleskem v slabé křivce vzduch,
a když pán znova zvedl zabiják,
v smrtelné úzkosti se rozběhl —
a přeskočil!

A převrat podivný
pocítil malý tvor teď v nitru svém.
Dřív, nejvíc v oněch nocech bezesných.
vždy trpce litoval, proč tenkráte
smrtící ráně nenastavil hruď.
A teď tam z hlubin duše zmořené
se zvedlo cos jak příkrý, mužný vzdor,
a zavolalo: „Ne, ne, neumřít!
Dřív život tvůj byl hoden zhynutí,
však věčná škoda byla by ho teď!"

Z myšlenek vytrhl jej ostrý krok
a hlas: „Již Trolle, hudba volá. Pojď!"

A v záři lustrů, elektrických lamp,
provázen pohledy všech diváků,
již kolem tměli se jak roje much,
pes počal skládat účty ze všeho,
co v trpkém kursu svém byl vyzískal.

Leč nevšímal si, kdo se dívá naň,

necítil dechu tisícerých úst,
neslyšel houslí zvuky jásavé.
V sluch bily mu jen pána povely
a před očima svítil ve vzduchu
lesklého nože hrozný výkřičník . . .
„Ne, neumřít! Teď není k tomu čas!“
A němý tvor svůj úkol prováděl
s přesností, nad níž trnul v cirku lid,
a poslední, když salto vykonal,
rychlostí šípu s výše prolétnuv
ohnivým věncem, chvály hlaholem
a potleskem se třásl celý dům.

A jeho pán, ve tváři zardělý
radostí, pýchou, výš jej pozvedá,
a zas jak rachot bouřky burácí
ten frenetický potlesk zástupův . . .

Troll uzeninu vskutku obdržel,
že menší kus jí byl, než hlásal slib,
v radostném dojmu ani nepostřeh' . . .
Byl umělcem! Na rudých plakátech
se stkvělo jméno jeho často teď
a jeho obraz v skříních výkladních;
od školních dětí sbíral bonbony
a zlatem vyzdobené ruce dam
jej hýčkaly — svět skládal mu svůj hold
i poklony jak modle obětní . . .

Byl umělcem! Moh' na vavřínech spát
a na nové se těšit triumfy.
Pán sliboval mu pouti daleké,
podivné kraje, králův návštěvy.
Troll těšil se, měl chlebodárce rád,
a v ovzduší těch stkvělých naději
minulost, slzami tak bohatá,
se brzy stala dávno prchlým snem . . .

Den červencový. Slunce paprsky
hýřily všude v barvách duhových
a ze rtů zprahlých země žíznivé
dech horký sálal, chvěl se nad krajem.

Plátěný cirkus, v jehož stěny Troll
před týdnem na svém tournée zapadl,
zatichlý dřímal v parnu dusivém
blíž kostela kdes v městě okresním.
Kde jeho jméno mapa hostila,
psu tajno bylo. (V kruzích artistů
Trollova rázu vždy podobné
se těší vůbec malé oblibě.)
A nezáleží na tom konečně.
Tím větší cenu pro něj měl dnes fakt,
že v stínu vozu, který vnějškem svým
byl arše Noemově podoben,
po dobrém obědě spal jeho pán
s červenou vestou. Z dveří přivřených
Troll prohlížel si širé náměstí.
Hle, modrá nebes báň tam nahoře,
prohřátá sluncem, vše co vůkol zřel,
ohromným zdálo se být pohárem,
v němž perlilo se víno svobody,
té svobody, jíž v blahobytu svém
přec mnohdy citelně tak postrádal . . .
A zevšad slyší lákavý hlas: „Pojď
z té číše vypít doušků několik!“
Pod trestem toulky zakázané měl —
i váhal chvíli. Eh, pryč se strachem!
Vždyt vrátí se, než maestro procitne.

Vyklouznuv tiše z vozu, klusal v před,
leč u prvních již domů zarazil.
Hle, nárožní tu, otevřený krám.
Na jedné půlce dveří zelených
kus kýty visí, ovce stažená;
nad pultem uvnitř stojí tlustý muž
a krájí cosi. Výpar masitý
z pekáče proudí na ulici až . . .
Teď řezník hbitě pohnul pravicí
a z dlaně jeho letí dveřmi ven
míč teplý vepřového ovaru.

Troll syt byl, však v té chvíli osudné
zlou žádost přece zdolat nemohl
a ješitně, jak vyhýčkal jej svět.
si připisuje také tento dar,
hned po něm chňap'. Leč v téže vteřině
ze dveří krámu hafan veliký
se hřmotem vyrazil a s vrčením
za stejným cílem skokem zamířil.
„Nač bát se hrozeb? V právu jsem tu já,“
psík sobě řek' a sousto uchopil,
a když svou tlapu hafan po něm vztáh'.
obratem mrštným chtěl mu uniknout;
však zlostný vrkot znova zaduněl —
a rázem čelisti dvě obrovské

strašného chrupu Trolla objaly
v zátylí právě, v hřbetě prasklo mu,
nesmírná bolest se mu rozlila
po těle veškerém — a ve prachu
již ležel s roztříštěnou páteří . . .

Tak dlouho strádal, tolik zažil muk,
než získal místo v kruhu celebrit,
a pojednou, když mety kýžené
dosáhl, v plném květu naději,
ta zlomyslná, hrubá bestie
s krvavou tlamou, barvou hyeny,
paria sprostý, řeznický ten rváč
jej přišel zardousit . . .

Ty myšlenky
prolétly bleskem duší Trollovou,
a po nich hned se kvapem trhala
souvislá vlákna jeho vědomí.

Však žití jiskra rychle hasnoucí
zaplála ještě jednou ve chvíli,
když s nářkem zoufalým kdos přiběh sem:
„Můj Trolle! Příteli! — jsem zničen teď!“
I poznal, kdo to úpí . . . Z vděčnosti
své síly napjav ještě poslední,
pozvedl víčka očí strhaných —
ó, byl to pohled plný lítosti,
a chvělo se v něm vše, co ubohý,
osudem drsným zašlápnutý tvor
v té chvíli cítil . . .

A již řítil se
kams do propasti, plné strašné tmy,
však při tom slyšel ještě naposled,
jak něčí měkký, soucitný děl hlas:
„Tak hyne umělec!“

A slova ta
Troll nešťastný vzal s sebou do hrobu . . .

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Proto se radoval v duchu písař, jak to dobře vyvedl a pro jistotu jenom kapsy si omakával, má-li tam všecko; sirky, aby mohl zapálit panu soudci, kdyby mu uhaslo, nůž, aby mu cigárko mohl oříznout, dvoušesták mýtnému, aby se nemusili u šraňku dlouho zdržovat, potom také na náprsní kapsu si sáhl a tam nahmátl balík listin, katastralní arch, seznam přihlášených dluhů, knihovní výtah, účty vyrovnané už i teprv u soudu podané . . . „A na nohy si dají deku, at mi nenastydnou,“ už hned na hořejším předměstí zcela změněným, přirozeně dobráckým hlasem staral se soudce, zachrnul se v kožiše, chvíli jako slepice přesedal, až našel příjemnou posici, odfoukl dým, oklepl popel a usmál se. „Aha, už se uvelebil,“ pod kůží usmál se i písař. Koníci křepce vyjeli z Domažlic, ani necítili saní za sebou, tak hladká a tvrdá byla sanice na císařské silnici v polích za městem. Na rynku i předměstí ještě tu a tam kámen bolestí pod saněmi zaskřípal, když mu jeli po holé hlavě — ale tu to šlo hladce jako po másle. Soudce širokým pohledem objal zasněžený kraj od Baldova až k Haltravu. Slunce popolezlo do výše a rozjiskřilo celý obzor. Holé stromy jakoby zapíchané přímo do sněhu podél silnice, telegrafní dráty ojíněné, silné teď jako provazy, vlevo rybník „Jezero“ po celé hladině ledem a sněhem pokrytý, vysoké topoly na jeho hrázi, zasněžený pískový lom, známou to skrýši cikánů, brusičů a jiných světem jdoucích lidí — to všecko zrakem přeletěl až u Petrovic se mu oči zastavily.

„Kouknou se na Petrovice,“ povídal písaři, jen aby mohl sděliti pěknou myšlenku, která ho napadla, „vidějí, jako hejno koroptví tamhle na poli — tak se tam teď ty střechy tlačí na sebe. Člověk by myslil — Petrovice — hm — do hrstě bych tu vesničku pobral. Ale přijde jaro, stromy vyraší, koruny jim nakynou, za každým dvorem sad se ukáže a jaká je to potom pěkná vesnice a tak se teď všecko v zimě krčí a k sobě tlačí jako my dva v těch saních.“

Písař horlivě kýval hlavou, ale myslil si, „vždyt se na pana soudce netlačím, já se tlačím tuhle na prkénko sedadla — mám ho sotva čtvrt a pan soudce třikrát tolik“ a rychle ještě o kousíček odsedl. Ale pan soudce si toho nepovšiml. Spatřil hajného na sněhové pláni, jak s pytlem na rameni kráčí po zavátém poli k remísku zasypat koroptvím.

‚Vidějí, tihle fořti mají přece jen jiný život než my," načínal hned zase z jiného, „stále na zdravém vzduchu, pěkně v přírodě, těm potom jinak chutná, zajíčka si zastřelit mohou a také zastřelí, kdopak to ví — on pan hrabě je nemá spočítané — ale my chudáci? Krčíme se jen v těch kancelářích ke stolům, cítíme zaprášené akty, v inkoustu pereme špinavé prádlo okresu a pak nám má v poledne chutnat, vědí, nic se nedivím tomu studentu Porazilovi, že chce sběhnout a sedlačit. — Bude-li to jen trochu možné, aby se to zachránilo, nepovolím, dám mu to připsat. Voni ho znají lépe než já. Zdá se mi, že ho mají na kvartýru?"

„Znám, tuze dobře znám" poprvé teď za jízdy ozval se písař „zůstával u nás v zimních měsících — letos však i v zimě běhá denně domů."

„Poslouchají," přerušuje ho soudce „co myslejí — nevězí za tím jeho rozhodnutím nějaká sukně? Vědí, on už je to skoro dospělý člověk, chlapík jako hora."

„A to, prosím, ne. To jistě ne. Veliký je — ale jinak jako dítě. Už dávno říká, že se sice učí, protože musí, ale že ho to nic netěší, bez chuti že do těch škol sem chodí. Stokrát raději než perem že by se oháněl bičem, kosou, motykou a sekerou."

„Tot, tot," libuje si soudce, „pravdu má — studie mu neuškodí, bude moct být jednou třeba purkmistrem v Klenčí, otevřenou hlavu potřebuje dnes každá obec, však já to potom té matce i poručníkovi jak náleží rozložím. Jen kdyby to bylo možné, jen kdyby to šlo — kolik je těch dluhů?"

„Jenom knihovních a směnečních přes sedm tisíc."

„To je rána! To je hrůza! Teď ještě něco bude v záložnách, u soukromníků," bručel soudce a starostlivé vrásky naskakovaly mu po čele. Ta tam byla všecka veselost.

„Koukněme se, padají sedláci," pozdvihl ted pan okresní zachmuřenou hlavu a chvíli pozoroval veliké vločky sněhové jak pomalu, vahavě snášejí se s výše na zem. Slunce před chvíli se schovalo, jiskry pohasly, kraj jakoby oslepl — celý se změnil a sesmutněl.

Pokračování.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

VII.

Po ranní procházce dopadl Horský do svého bytu uštván a sešlehán.

Byla to těsná světnička ve vysoko položené ulici s malým stolkem, postelí, skříní, umyvadlem a krátkou pohovkou. Všecek nábytek byl prostý a prastarý. Jediné okno s lacinou záclonou dopouštělo vyhlídku na lesy, barvící se už prvním podzimním nádechem.

Poněkud unaven rozložil se na krátkou, proleželou pohovku, přisunul židli, spolehl se na ni nohama a takto narovnán jako prut oddal se na chvíli snění.

Představa Strakové připlížila se v jeho sny. Připomněl si ji se vším kouzlem její bezvadné, útlé postavy, líbezných tváří i s jejím návykem olizovati rty, jenž jí dodával za řeči skoro jakési gracie. Ale jak si připamatoval, že jej dvakráte šlehla týmž obratným svalem, pocítil bolest jako po jedovatém uštknutí.

„Není vám naše společnost milá? . . . Ach to vás lituji. Moře by měl každý umělec vidět a slyšet," zarývalo se mu do duše s tím břitkým, ironickým nádechem, jenž bodal jako jemná rána fleurettem.

Zdálo se, že z prvu jemných těch ran jasně necítil, až nyní, kdy se v něm rozležely.

Ne, tak hořkých lekcí od této dámy nečekal. Měl vidět moře! Utažen starostmi měl sobě vypůjčit několik stovek a vyjet si na jih, aby pohlédl tváří v tvář velkému, neskonalému živlu, jejž vídal toliko na obrazech, ale jejž tušil a slyšel svou vnímavou duší? A měl se nechat zakřiknout oním burácným vlněním, které objevuje tu věčnou nepatrnost člověka vůči nekonečnému živlu? Nitrem jeho se přelila hořkost, jakoby do něho zašplychlo moře svým slaným a trpkým příbojem. Vzpomněl si, jak rostl v těsných poměrech českého člověka, jak těžce se probíjel životem v ma-

lém okresním městě, kde bylo tak málo porozumění pro to, co chtěl, oč se snažil. Byl téměř na sebe odkázán. Žil hudbě, tvořil v ústraní pod mlhou chladného podnebí, které je skoupé na šťastné chvilky a nenechává zrající úly plně rozvinovat. Jen jednou se naň usmál život jasnýma očima mladistvé slečny soudního rady, již vyučoval hudbě. Byla to sladká legenda v jeho životě — ale jak rychle skončila! Zklamal se v lidech. Dali mu znáti, že nemá skvělého postavení, vhodného pro dceru úřednickou, vypiali před ním prsa, usmáli se tak studeně jeho odvážlivosti a jeho něžná legenda skončila hořkou elegií. Nalomen uzavřel se do sebe a nikdy již nedal se strhnout citem, ukrývaje ho plaše před lidmi, aby jej znovu neodmítli.

Tak leta žil den ze dne pravidelně, zapřažen ve jho života, který mu nedal nic leda lásku k hudbě a tichou resignaci vůči životu.

A nyní se mu zdálo, že tady na něho čeká nové pokoření. Ale zvedl se a zahradil se tvrdou zkušeností dřívější, aby se před ním uchránil.

Zaplaven těmito vzpomínkami proseděl celé odpoledne v těsném svém pokoji, potom odešel k obědu, přečetl noviny a celé odpoledne strávil v lesích, toulaje se jimi jako divoký pták, jenž nemůže nalézti úklidu a přelétává s větve na větev.

Vrátil se k večeru v myšlence, jakoby vybil svou bolest nadobro, oddychl si a zatoulal se zase až k Ohři.

Zpáteční cestou zašel do Slovanské besedy. Jako člověk nevtíravý, sedl si stranou všech kroužků, které se staraly pouze o své členy. Společenského tepla, jaké mu slibovaly noviny v této místnosti, nepocitoval, ačkoli tušil, že sám to zaviňuje svou uzavřeností. A tak odsud odešel scizen, neuspokojen.

Ráno se rozhodl, že vezme s sebou brožuru Mutherovu a požádá Aksamíta, aby ji odevzdal Strakové. A s tímto rozhodnutím spěchal ke Mlýnskému zřídlu.

Jitro bylo jasné, úplně bez mraků, jen ranní červený nádech dlouho roztával nad horským návrším.

Lázeňská hudba odehrávala lomozné kusy zcela řemeslnické výroby, vypočítané pro sluch nejširší massy.

Horský, dopiv své předepsané poháry, ostražitě se chránil setkati se s bílým širokým kloboukem Strakové. Plaše rozhlížel se a hledal nejhustší dav, aby v něm zmizel. Ale právě ve chvíli, kdy toho nečekal, zahlédl Strakovou.

Zdálo se mu, že její oči utkvěly na něm. Vyhnouti se už nemohl. Byl by to nečestný útěk. A proto vzdal se bezbranně a šel jí v ústrety s neklidem člověka, který se chce zdát klidným.

Pozdravil ji — Straková odpověděla úsměvem, který jej zmátl.

„Vy jste si přivstal, pane Horský," oslovila ho plynně.

„Vstávám z pravidla o páté," řekl Horský.

„Jste asi již hotov s poháry?" otázala se.

„Ano, právě," odtušil Horský.

„Já dopila prvý. Ale to čekání než se dostanu k druhému poháru!" řekla s dobře mířenou narážkou.

Pokračování.

FEUILLETON.

COPYRIGHT.

(Redakce českého amer. časopisu „Věk Rozumu" zaslala nám přátelsky číslo s následujícím výstižným článkem o způsobu ochrany duševního majetku ve Spojených Státech. Otázka v poslední době nabyla u nás v Čechách již jisté aktuelnosti a ve spolku českých spisovatelů belletristů Máji horlivě se pracuje na jejím řešení. Též nově ustavený spolek českých žurnalistů v Americe usnesl se na tom, že vlivem svým tu zasáhne, aby dosavadní vykořistování literární práce americkými nakladatelstvími, když ne už rázem, tedy aspoň poznenáhlu přestalo a změnilo se na prospěch českého spisovatelstva.)

Když vezmeme českou knihu vydanou v Čechách, najdeme tam poznamenáno, že jsou všechna práva vyhrazena. A i když tam té poznámky nenajdeme, každý literát, každý nakladatel má tolik cti, že na knihu onu nehmátne a že ji nevydá svým nákladem. Byla by to krádež a celý literární svět český by se chvěl rozhořčením nad takovýmto činem. Když vezmeme anglické knihy a časopisy v Americe vydané, nalezneme tam značku: „Copyright, 19 — —, by — —". Naznačen tam rok, kdy kniha vyšla, naznačen tam nakladatel. „Zákonem chráněno", nebo „všechna práva vyhrazena", jest tedy jedno a to samé, jako „copyright".

Projděme si knížku „The Copyright Law of the United States of America" (Zákon Spojených Států o Copyrightu) a jasně uvidíme, jaké a jak veliké chyby se dopouštějí nakladatelé čeští v Čechách, že svých knih necopyrightují (slovo zrovna není pěkné, ale v americké češtině se ho obecně užívá). Uvidíme, jak český obchodník jest neobchodní a jak se dá do všeho strkat.

Copyright Law hlavně platí pro autory a nakladatele sídlící ve Spojených Státech. Jen některé země zaručily svým nakladatelům ochranu ve Spojených Státech a to se stalo vzájemnou smlouvou. Mezi Rakouskem (a do toho patří Čechy také, Uhry však ne) a Spojenými Státy učiněna copyrightová smlouva 20. října 1907. Tedy od té doby čeští nakladatelé mohli své knihy copyrightovati. Toho však za tu dobu využitkovali teprve jednou a to se stalo Slezskými Písněmi Petra Bezruče. A to se stalo protizákonně.

Co můžeme copyrightovati? Můžeme copyrightovati všechno — knihy, časopisy, obrazy, umělecká díla, sochy, vynálezy. Když nakladatel dá knihu copyrightovati, tu potom jedině on má právo tu knihu tisknouti, otiskovati, ano i copyright prodati. Také on jedině může knihu přeložiti do jiného jazyka nebo nařeči, nebo může někomu právo k překladu dáti. Shledáváme-li se tedy v našich časopisech s překlady, ke kterým nakladatel nedal dovolení, porušuje ten časopis copyright a podléhá soudu. V Čechách často vyjdou překlady knih a nakladatel o tom ani neví. Když český knihkupec v Americe takové knihy prodává, vrhá se do nebezpečí, že jednoho krásného dne pocítí ho návštěva a nejen ony knihy skonfiskuje, dokonce mu vrhne soud na krk a vystaví ho pokutám, o jichž výši se ještě později zmíním.

Majitel copyrightu má právo, když je to literární dílo, zdramatisovati je, když je to drama, přetvořiti je v nedramatické dílo. Také s hudební skladbou může nakládati dle své vůle. Modely, sochy a j., náčrty může provésti. Někdo přednese řeč, kázání, přednášku, ani tu přednášku nepotřebuje dáti do tisku a může si na ni vzíti copyright. Pak s takovou věcí může nakládati, jak sám potřebuje. Může ji znova přednésti, může ji jinému dáti, aby ji přednesl, může ji dáti do tisku pro prodej. Copyrightovaná divadla a hudební skladby nesmí nikdo bez jeho svolení provésti. Záleží tu na něm, jak veliký poplatek za provedení požaduje.

Tak si nakladatelé dávají svá díla a práce, za které jiným zaplatili honoráře, copyrightovati, čímž dostávají na svou stranu zákon a mohou každého, kdo by je chtěl poškozovat, kdo by chtěl díla bez jejich vědomí znova vydati, nebo provésti, soudně stihati.

Kdo žádá o copyright, musí zařaditi své dílo do některé z těchto rubrik:

1. Knihy, v čemž jsou zahrnuta též obsáhlejší a slovníková díla.
2. Magaziny, do nichž spadají též noviny.
3. Řeči, kázání, přednášky, jež se mají ústně přednésti.
4. Dramatické neb dramatico-hudební skladby.
5. Hudební skladby.
6. Mapy.
7. Umělecká díla posud neprovedená — modely a náčrty.
8. Umělecká díla provedená.
9. Kresby, plastická díla vědecká a technická.
10. Fotografie.
11. Tiskové a obrázkové illustrace.

Každé dílo lze dáti do některé z těchto rubrik, ale i kdyby se nestalo náhodou zařadění správně, copyright platí. Stane-li se a nakladatel chce dílo vydati zkráceně, chce vydati část, chce třeba dokonce dílo rozšířiti, musí toto nové vydání copyrightovati znova, ale tímto novým copyrightem se starý neruší.

Když chce někdo dostat copyright na své dílo, může žádati o copyright už tehdy, když ještě dílo není hotovo. Může naň značku copyrightu už tehdy dáti, ale pak musí poslati do register office ve Washingtonu, District Columbia, dva bezvadné výtisky, když je to kniha. Když je to článek psaný do časopisu, musí poslati jeden výtisk časopisu s tím článkem. Kdo by nezaslal patřičné výtisky do office, má register of copyrights právo, kdykoliv o ně požádati. A když je do tří měsíců (ze Spojených Států) nebo do šesti (z venkova) nepošle, ztrácí copyright, podléhá pokutě 100 dollarů a Library of Congress musí odevzdati dvojnásobný obnos ceny knihy.

Pro knihy vydané ve Spojených Státech platí, že musí býti sázeny literami a zpracovány stroji zhotovenými ve Spojených Státech. Také jiné práce, jako vyobrazení, vazba, musí býti zhotoveny ve Spojených Státech. Když se potom posílají dva vzorky do Washingtonu, musí s nimi býti též notářem stvrzená listina, že ty knihy byly skutečně tak zhotoveny, musí býti o strojích napsáno, kde ve Spojených Státech byly dělány. Vedle toho musí býti v průvodní listině, kdy kniha byla dotisknuta, jinými slovy, kdy kniha byla vydána.

Kdo by napsal na průvodní listině něco nesprávně za tím účelem, aby obešel zákon, podléhá pokutě do 1.000 dollarů a ztrácí copyright.

Značka „Copyright" musí býti provázena rokem, kdy copyright obdržen a nakladatelem, který copyright obdržel. Zkracovati se ta značka smí jedině na dílech uměleckých, kde by taková dlouhá řádka kazila dojem a tu stačí značka (C) s kroužkem kolem, provázena začátečnými písmenami nakladatelova jména. Značka copyrightová se dává na titulní stranu knihy nebo hned na následující, jediná značka v celé knize stačí. Také stačí jedna značka v celém výtisku jednoho čísla časopisu.

Když je kniha uveřejněna mimo Spojené Státy a chce si na ni nakladatel vyzdvihnouti copyright ve Spojených Státech, musí potřebné výtisky býti v copyright office do třiceti dnů po vyjití. V žádosti o copyright musí býti udáno jméno autorovo, jeho národnost, majitel a den, kdy byla kniha vydána.

Copyright má platnost dvacet osm let a nehledí se tu, zda autor užívá vlastního jména, nebo píše anonymně, nebo pod pseudonymem. Copyright se může prodati, nebo může přejíti v majetek jiného dědictvím.

Při dílech jako jsou slovníky, díla déle vycházející, časopisy, může se copyright prodloužiti po uplynutí dvaceti osmi let, ale musí se žádati o prodloužení rok před vypršením lhůty. Také autor, nebo vdova, nebo sirotci po něm a právoplatní dědici mohou copyright na nové období prodloužiti.

Kdo by porušil copyright, podléhá soudu. Musí zaplatiti škodu způsobenou a zároveň odvésti veškeren výtěžek, který měl z nedovoleného vydání. Když by to byla reprodukce nějaké fotografie pouze, pokuta je mezi 200—250 dollary. Když je to socha, za každou 10 dollarů Když se přednese copyrightovaná přednáška, 50 dollarů Když se předvede bez dovolení divadlo, pokuta za první představení obnáší 100 dollarů a za další 50 dollarů Zároveň se musí soudu vydati všechny padělky, které jsou pak zničeny.

Zajímavo při tom jest, že církve a organisace dobročinné mohou copyrightované věci předvésti bez vědomí nakladatelova a nepodléhají soudu.

Kdo by označil necopyrightované dílo značkou copyrightu podléhá trestu od 100 do 1000 dolarů. Také kdo by importoval věci označené nesprávným copyrightem, podléhá pokutě. Dokud má platnost americký copyright, venkovská edice copyright nedostane a nesmí se bez dovolení amerického nakladatele dováženi. Tohle nespadá na knihy pro slepé a na autorisovaná vydání překladů.

Jak jsem v předu naznačil, nakladatel posílá výtisky a jiné předměty, které chce copyrightovati, do register of copyrights. Tam všechno jest zanášeno a některé ty věci se uschovají v Library of Congress, jiné se rozešlou jiným knihovnám a jiné se zničí. Každého roku vychází seznam v roce copyrightovaných děl.

A jaký jest poplatek? Nakladatel musí za každé copyrightované dílo odevzdati jeden dollar a dostane za to stvrzující listinu, když třeba, jako při fotografiích, stvrzující listinu nepožaduje, platí pouze 50 centů. Za prodloužení copyrightu se platí 50 centů. Když někdo žádá, aby mu bylo v Library of Congress něco vyhledáno, platí 50 centů (půl dollaru) za každou hodinu práce. —

Tady jest jasno. Copyrightem opatřené dílo jest značně zákonem chráněno, poplatky za copyright nejsou tak veliké, — proč tedy knihy a jiné necopyrightovati? I čeští nakladatelé v Čechách mohou své knihy copyrightovati. Každý přece už dávno ví, kdy kterou knihu chce vydat a tolik obchodu rozumí, zda by se v Americe prodávala nebo ne. Když nakladatel v Čechách jest ve spojení s českými knihkupci v Americe, předá jim tuto záležitost a oni mu za deset — dvanáct korun celou tu proceduru obstarají. Přestane pak otiskování skutečně cenných literárních prací a česká kniha půjde v Americe daleko lépe na odbyt, než jak šla posud. J. J. Kárník.

ČESKÝ ŽIVOT.

VÝSTAVA STARÉHO UMĚLECKÉHO PRŮMYSLU.

NAPSAL JUDr. R. J. KRONBAUER

Velkou zásluhou Umělecko-průmyslového musea je, že pořádá občas pozoruhodné exposice uměleckého průmyslu. Z nejzdařilejších těchto kulturních podniků ústavu byla exposice, v níž předveden byl veřejnosti poprvé soubor starých výrobků českého porculánu a českého skla. Jednalo se tu zejména při českém porculánu pouze o výrobky z první poloviny minulého století, jelikož naše české továrny na porculán vesměs zahájily svou působnost teprve na samý konec osmnáctého století. Co do času souběžně přičleněna byla výstavě porculánu výstavka českého skla, která tudíž dle programu nemohla býti rozšířena na nejskvělejší vývojovou periodu českých skleněných výrobků, na skla ze století sedmnáctého a osmnáctého.

Mezera tato těžce byla pocitována všemi znalci našeho českého skla. Již tenkráte ozývaly se hlasy, aby co nejdříve došlo na tento nepostrádatelný výstavní doplněk. Uplynuly dva roky, a čekáme, bohužel, marně na skutek. Není to zajisté vinou Uměleckо-průmyslového musea, nebot zasvěcenec zná obtíže, jež provedení pěkné myšlenky staví se v cestu.

Sklo je pro výstavu objektem velice choulostivým, ochota vystavovatelů každým způsobem je spojena s velikým risikem. Je to materiál nad míru křehký. Dobrá česká skla docilují — zejména v cizině od poslední aukce Lannových sbírek v Berlíně — cen téměř závratných, o nichž předtím nikomu ani ve snu se nezdálo. Považme, že za skleněné poháry, dva až půltřetího decimetru vysoké, platí se 1200 až 2000 marek. Běžná cena těchto pohárků obnášela dříve 60, nejvýše 100 K, za kterézto obnosy se u nás v Čechách hravě získaly. Závratných cen dostoupilo české sklo i při nedávné aukci v Kolíně n. R. Sjeli se tam zástupci všech čelných museí středoevropských, a byli tam také zástupci naši, což je zajisté pádným dokladem nesmírného zájmu pro specielně český produkt umělecký. Vedle českého uměleckého průmyslu křišťálového z dob Rudolfa II. jest to jediný artikl na

trhu uměleckém, o který se svádějí v pravém slova smyslu světové závody.

Není snadno předměty tyto získati pro výstavu. Hlavní překážkou je vlastnictví těchto skvostů. Jsou totiž jejich šťastnými majiteli většinou soukromníci, a těch je počet velice nepatrný. Je tu především šlechta, na kterou by se muselo appelovati. Jsou to hlavně knížata Lobkovicové a Schvarzenberkové, kteří mají nádherné exempláře. Na zámku Roudnickém a v Hluboké jsou překrásné staré skleněné výrobky ohromné ceny. Na Hluboké je sklenice broušená C. Lehmannem (z počátku XVII. stol.), pravé unikum, neboť exemplář tento je nejstarší ukázkou broušeného skla vůbec. Lehmann totiž byl první, jenž obdržel od císaře Rudolfa II. patent na broušení skla. Sklenici tuto objevil na Hluboké prof. Koula. Krásnou sbírku skla má také hrabě Nostic (ve svém Malostranském paláci), hrabě Desfours-Walderode (na Hrubém Rohozci) a hrabě Harrach (v paláci Vídeňském a na Hrádku u Nechanic v Čechách). Zde je jedna komnata, naplněná drahocennými skleněnými předměty, která, bohužel, je úplně nepřístupna. Víme, že zesnulý hrabě Harrach na této sbírce si tolik zakládal, že klíče od této komnaty za svého živobytí nedal z rukou. Byl tak velikým ctitelem a obdivovatelem starého českého skla, že když jako president Zemského musea prováděl císaře a krále po sbírkách, upozornil Jeho Veličenstvo velice vřele na exposici českého skla jako na nejdrahocennější památky našeho uměleckého průmyslu. Pozoruhodná sbírka skla je na zámku hrabětě Kolovrata v Rychnově n. K. Velice pěknou serii českého skla má prof. Koula, dále ředitel Vyšší dívčí školy Fr. Táborský, gymn. professor Salač v Praze, vicepresident Obchodní komory cís. rada Bondy, jehož otec byl nadšeným sběratelem českého skla, a konservátor Karel Buchtela, jenž se snažil získati především kolekci tak zvaných dvojitých sklenic. V tomto oboru je to největší soukromá sbírka v Čechách.

Máme, jak již z tohoto neúplného přehledu soukromých sbírek vidno, vzácný materiál, jenž volá naléhavě po souborné exposici, která by zajisté nejen naše odborné kruhy, ale zejména zahraniční znalce, amatéry a sběratele přilákala do Prahy. Byla by také cenným doplňkem pro studium světoznámých sbírek našeho českého skla, uloženého v Umělecko-průmyslovém museu, jež vedle svých vlastních sbírek skla může se pochlubiti nesmírně cennou sbírkou Lannovou, kterou tento mecenáš věnoval na věčné časy naší královské Praze. Studium těchto pokladů přispělo by ovšem důkladnějšímu poznání historické a umělecké ceny staročeských skleněných vyrobků, jejichž kulturnímu významu věnováno bylo již několik odborných prací z péra předních znalců (prof. Kouly, prof. Chytila, prof. Mádla a ředitele dr. Pazourka). Českému sklu věnoval i Máj několikráte zvláštní pozornost.

Této lásky české sklo zasluhuje plnou měrou. Již v době Rudolfinské — jak jsme se zmínili — povstala umělecká výroba broušeného českého skla. Byl to dvorní brusič drahokamů, a hlavně brusič křišťálů C. Lehmann, jenž za Rudolfa II. první brousil české sklenice po způsobu křišťálových nádob. Toto odvětví uměleckého průmyslu nezaniklo, naopak, rozmohlo se zejména ve druhé polovici XVII. a v XVIII. století měrou netušenou. Broušené sklo nastoupilo dědictví po broušených křišťálových uměleckých předmětech, které po smrti nejskvělejšího svého mecenáše, Rudolfa II., nenašly již tolik odběratelů a ctitelů. Byly také tehdy smutné doby v Čechách, přivalila se pohroma Třicetileté války, jež království zpustošila a vylidnila, a není divu, že v této době nebylo a nemohlo býti poptávky po nádherných a drahocenných křišťálových nádobách. Nastoupilo sklo lacinější, ve svých formách a ve svém dekoru pořád ještě ryze umělecky prováděné, neboť žil tu ještě duch starých mistrů, brusičů křišťálu, jejichž žáci zdědili a zachovali při výrobě i laciného skla dobré, staré tradice. Tak stalo se, že krásné české umění došlo i v cizině slavného uznání, že české sklo rozváželo se nejen po celé Evropě, ale i do Asie a Ameriky.

Na začátku XVIII. stol. pokročila technika výroby tak zv. českého křišťálového skla tou měrou, že massa skla přibližovala se svou čistotou a bezbarvostí společnému křišťálu, že sotva bylo možno sklo od křišťálu rozeznati. Vedle nádob ze skla křišťálového přišly do oběhu sklenice dvojstěnné, které mají na svém vnitřním plášti skrábanou zlatou nebo stříbrnou folii, často i zářivými barvami zpestřenou. Výroba těchto sklenic pro-

vozovala se nejspíše v českých klášteřích, možno na základě podrobných studií tvrditi, že nejlepší ukázky skla dvojitého byly vyrobeny v Čechách a nikoli v cizině.

Proslýchá se, že dojde k výstavě starého českého skla co nejdříve. Bude to dozajista záslužný kulturní čin prvního řádu!

* * *

ŽIVA MRTVOLA. Nemůže ani být napínavější premiéry. Jde světem jako dílo Lva Nikolajeviče Tolstého, a ke všem pochybnostem přidruží se v poslední chvíli jiný autor. Nějaký bankovní úředník, jménem Soloveň, prý je autorem „Živé mrtvoly". Není ovšem pochyby, že je to naprostá mystifikace, ale je jisto, že zmatek tím ještě zvětšen. Zdá se býti pravděpodobno, že kachna tato puštěna do našeho ovzduší právě před premiérou s určitou tendencí. Manévr se opakoval jinde a bude opakován asi všude tam, kde přijde drama na scénu.

Všechny dedukce z tohoto zmatku vyvozované mají ovšem na názor posluchače rušivý vliv. Neví, na čem je — neví, jak se chovat k tomu, co je v dramatě dobré a silné a jak k tomu, co je slabé, konvenční. Nic nepříjemnějšího nad pocit, že by se mohl někdo, jenž vyzná se v obchodech se „živými mrtvolami", smáti do hrsti, jak se mu podařilo svět napáliti.

Ale je otřesen v důvěře i ten, kdo věří, že drama skutečně napsal L. N. Tolstoj. Jsou další domněnky, že to a to psal Tolstoj, to a to že doplňoval nebo připisoval někdo jiný. Povězme si napřed to, co se zdá býti jisto. Za literární fakt sluší považovati, že Tolstoj naskizzoval drama na podkladě skutečné události, kterou mu kdosi vypravoval. Nějaký člověk provedl totiž čin zvláštního druhu — způsobil, aby byl považován za mrtvého, a způsobil to za tím účelem, aby jeho žena mohla se provdati za jiného. Všichni tři dostali se proto před soud.

To je také několika slovy řečena fabule „Živé mrtvoly". Drama má dvanáct obrazů, má tedy nezvyklou dramatickou formu. I s tím počítaly dohady divákovy. Povím, jaký dojem jsem měl při premiéře. Leccos jsem četl, leccos jsem slyšel, a rozumí se samo sebou, že zmatek i mne strhl do víru. A tu jsem po celý večer uvažoval, co asi z dramatu je originálem a co je appendixem. Říkal jsem si. Simulant sebevraždy Fedor Vasiljevič Protasov (Jaroslav Hurt) je figura, která by nasvědčovala tomu, že je literárním dítětem autora „Vlády tmy". — A už jsem nebyl svůj, už jsem podléhal suggesci. Následek toho byl, že požitek nebyl čistý, že byl každou chvíli něčím porušen. Byl jsem zkrátka předpojat... Ta a ta osoba připadala mi konvenční, ne-li dokonce banální, ten a onen výjev se mi nezamlouval, činil na mne dojem prázdnoty. V dramatě se leccos opakuje, je tam mnoho zbytečných věcí, jsou v něm partie staromodní a dosti nudné. — Aha... byl jsem na koni.. tohle nepsal Tolstoj, a měl jsem tichou radost, že dovedu tyto dva proudy, tyto dvojí prsty rozeznati.

Vážení soudruzi šli dál, hloub. Proč vlastně ten Fedor dostal se na scestí? Opustil krásnou, hodnou ženu, opustil dítě, zludračil — ale své manželské věrnosti neposkvrnil. Své ženě chtěl ustoupiti s cesty, poněvadž pozoroval, že ji miluje jeho přítel a že ona mu není také nenakloněna. Partie dramatu rozhodně jedna z nejslabších. Pádnějším a významnějším dokumentem zdá se býti všeho tohoto rodinného rozvratu jiná, na pohled zcela nepatrná příčina. Mluví se hned na úvodě dramatu o matce, jež kojí svoje dítě a vyvozují se z toho různé důsledky. Přivádí se totiž v souvislost s činem Fedorovým — jakoby to bylo vlastním důvodem pro záhadný čin Fedorův, pro jeho útěk od ženy. Znalec však praví, že v tom právě vězí kámen úrazu. Vždyť Tolstoj považoval matku, jež svých dětí nekojí, za netvora! A v dramatě tohoto momentu nikdo nevyvrací — zde by tedy autor poráželkardinální článek svého učení, svého svatého přesvědčení.

Uvádím jenom jako zajímavý doklad skutečně pozoruhodných dedukcí, jež se vynořily. Jiní zase prohlašují, že je nemožno, že je nepravděpodobno, aby rek Lva Nikolajeviče Tolstého zhynul tak banální, tak sensační sebevraždou. Tady už je jakási posila pro toto mínění, poněvadž se všeobecně za to má, že závěr dramatu je appendixem cizí ruky, cizího ducha.

Není ani třeba zvlášť zdůrazňovat, že přes to přese všechno vzbudila premiéra na Národním divadle zájem svrchovaně napínavý. Bylo skutečně zajímavo poslouchat hlasy obecenstva o tomto kuse. Poněvadž, jak zcela pochopitelno, nemohli býti všichni v úsudku svorni, stala se ta podivná věc, že výsledek nebyl negativní — — kde totiž jeden autorství upíral, druhý je hájil, a facit toho byl, že vlastně přece jenom celek přisuzován Tolstému — ovšem tím způsobem, že složkou střídavých názorů vznikalo přece jenom autorství jednotné!

Divadlu, které kus na scénu uvede, nemusí býti nikterak kolísání takového rázu proti mysli. Jen když je tu živý zájem — to je hlavní věc. A konečně — pro Boha — je to přece jenom Tolstoj, at se povídá a píše cokoliv. Není-li drama celé jeho dílem — je přece jenom vzácným torsem. Máme pietu, máme v úctě sebe menší skizzu Mánesovu, že ano? Tato pieta nadchla především chéfa činohry Jaroslava Kvapila ke snaze zcela mimořádné, všech dvanáct obrazů vypravit poeticky a náladově. Drama bylo také nastudováno tak důkladně, že obraz následoval za obrazem v intervallech tak krátkých, že tato korektnost vzbudila všeobecnou pozornost. Zherců byli to zejména pp. Hurt a Deyl, kteří měli šťastný večer — z našich umělkyň dámy Dostalová, Hübnerová, Danzerová a Červená. Paní Hübnerová v roli matky, dámy z tak zv. lepších kruhů, zaujala nás sympatickou maskou a svou pěknou, krásně akcentovanou mluvou. Vedle pana Hurta největší úkol měla pí. Dostalová. Jako žena, která činí svým nepevným charakterem dojem dosti nepříznivý, nebyla nám nikterak sympatická. Měli jsme lahodný požitek jenom z hereckého výkonu, jenž byl bezvadný. Nemůže nám přirůsti k srdci žena, jež ještě před chvilkou tak usedavě naříká a skoro v zápětí

na to září štěstím po boku jiného muže. Ale touhu po návratu mužově, úzkost, co se s ním děje, bolest, pláč nad jeho ztrátou, i to nové štěstí — — to vše umělkyně předvedla tak suggestivně, že dovedla v těchto stadiích strhnouti, nejen k svému výkonu, ale i pro figuru samu zájem nejvřelejší. A to mnoho znamená. Fedor svým zadumaným, těžkým a smutným osudem stojí nám ovšem daleko bliž. Měl tedy interpret úkol jistě snažší — ale pan Hurt má tu velikou zásluhu, že všechny duševní stavy svého hrdiny vystihl tak přiléhavě, že jsme sledovali tuto jeho pěknou hereckou studii s opravdovým požitkem. V cikánské krčmě měli sólo sl. Valoušková a pan Hašler. Když sl. Valoušková zpívala tím svým plným hlasem, jenž má v sobě tolik milé tesknosti, chápal divák, proč Fedor se nemůže jejího zpěvu nabažit. Pan Hašler mi připamatoval figuru nechanického gazdy-harfenisty, jenž s takovým asi sborem potuluje se světem. Dobře jsme si povšimli, jak v jeho útočivosti na Fedora byla znatelna sordina jakési uctivosti, jež ještě zcela nevyvanula. Silný dojem učinila episodní postavička Ivana Petroviče Alexandrova, člověka drsného humoru a drastické domýšlivosti. Pan Boleška sehrál roli tuto tak markantně, že neušel pozornosti ani ve chvíli, kdy se na jevišti jenom kmitne, aby podal Fedorovi revolver. Drama, pokud možno kontrolovati s jeviště, p. František Husák dobře přeložil. Tiskem vydáno nákladem p. R. J. Vilímkovým. K.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRAL. VINOHRADŮ 20. listopadu b. r. sáhlo zase do staršího a nejstaršího pokladu dramatické literatury, plníc tak poslání, kterým již několika večery veskrze zdařile se uvedlo nevtíravou výchovou obecenstva v dějinách dramatické literatury. Stalo se tak provedením méně známé Heyseovy laktové tragoedie „Dcera královny Semiramidy" v dobrém překladu Alfonse Bresky — ukázky německé dramatické produkce minulého věku, a Plautovy komedie „Menaechmové", v básnickém vskutku a ku podivu divadelně účinném překladu Josefa Krále.

Paul Heyse (* 1830), vynikající německý lyrik, novelista, romanopisec a překladatel, také dramatik ve všech oborech neobyčejně plodný, v dramatické činnosti však buďto příliš akademický nebo naopak zase přílišně koncese činící vkusu doby a davu, jak mu kritika jednomyslně vytýká, touto tragoedií ušlechtilého pathosu, jenž se nám dnes, bez viny autorovy, zdá místy dutým, sáhl, jak rád činíval, pro děj tragoedie do života starých národů. Je známo, že dcera královny Semiramis, Mylitta, vybírala si z těch, kdož přišli ucházeti se o její lásku, svoje souložníky, kteréžto královské marotě, jež vynesla jí pochybnou čest býti vedenu ve všech dějinách prostituce, autor přikládá ethickou pohnutku zneuctění matky jejím manželem, který zmocniv se její lásky zacházel s ní jako nejsurovější chlap na vsi. Mstí se za toto pohanění matčino na mužích všech, kteří odpykávají chvilkovou rozkoš v jejím objetí životem. Přihlásí se konečně lodník Ninyas, jehož bratra zahubila, s úmyslem pomstiti bratra, je však uchvácen jejím půvabem, jemuž vzdoruje, úmysl svůj vyjeví a jsa přes to ušetřen její pomsty, už už podléhá. V tom přichází jeho matka a Ninyas, aby nepodlehl, zabíjí se právě ve chvíli, když hrdá královnina dcera k němu zahoří láskou a za chot si jej chce zvoliti.

Mylittu provedla slečna Veverková se vší hrdosti královské dcery, s čistou dikcí Heyseovské tvorbě přiléhající, ale málo akcentovala smyslnost a bol Mylittiných psychologických fasí. Paní Ptáková v úloze matky Ninyovy uplatnila zase přednosti svého talentu v šarži milující matky. P. Tesaře vídáme raději v úlohách moderních šviháků — není tragoedem. P. Jiříkovský byl zcela důstojný Menon, správce paláce.

Plautus zvítězil na vinohradské scéně r. 1911 nad četnými svými kolegy tvořícími přes dva tisíce let po něm — aspoň se při jeho veselohře, prý zpracované na základě nějaké starší řecké komedie, bavilo obecenstvo živě, jako při málo které moderní veselohře či frašce — nový doklad staré pravdy, že dobrá práce stářím na účinnosti neutrpí. Jako v Shakespearově Komedii plné omylů, také v Menaechmech vyskytuje se za všech dob oblíbený motiv dvojčat, kteří svojí podobností natropí mnoho zmatků, nesouce navzájem, ovšem dočasně, následky svých poklesků jeden za druhého, až se konečně střetnou na jevišti, ovšem až ke konci kusu, současně, a věc se vesele a uspokojivě rozuzlí. Jeden z bližeňců byl totiž v dětství zanesen do ciziny a je druhým hledán — čipernějšímu člověku, než je Menaechmus II., napadlo by vše již při prvním qui pro quo, že asi ve městě, kam zapadl bratra hledaje, žije jeho bližeňec, ale tím by bylo veselohře předčasně konec a lze přece jen uznati, že děj, v němž se ustavičně ono qui pro quo opakuje, pro veselé příhody a taškářství jednoho i druhého Menaechma, kteří o sobě posud ještě nevědí, nijak neunavuje, naopak baví zvláště širší kruhy divadelního obecenstva, kterému se onoho večera naskytla příležitost, jak si vždy přeje, v divadle se několikrát zdravě zasmáti.

Oba Menaechmy, podobné si postavou i úpravou zevnějšku a málo hlasem se lišící, provedli p. Zakopal a Hlavatý — oba byli svoji, nekazili však nikterak illuse jakoby běželo o jednu a touž osobu — větší chvály nelze přece o nich pronésti. Parasit Peniculus p. Marka byl sic gestem — aspoň se nám zdálo — novodobý, ale nikoli nemožný v době Plautově.

Slečna Baldova tentokráte v malé své úložce docela dobře akcentovala zvyky komorných zaměstnaných v podobné „živnosti". V slečně Štěpničkové (choti Menaechma I.) ani bychom nebyli hledali tolik žárlivé rozdrděnosti. P. Švarc v úloze starého jejího otce, mimochodem řečeno, nejrealističtější postavě této Plautovy komedie, ukázal, jak dobře, chce-li, dovede charakterisovati a individualisovati.

Večer byl skutečně velmi zdařilý. Pro svěží čipernou souhru zvláštního uznání zasluhuje p. Václav Štech, jenž vypravil „Menaechmy". Dr. P.

UMĚLECKÉ PAMÁTKY MORAVY, přednáška s promítanými obrazy insp. K. Dvořáka dne 12. listop. v české technice, péčí Osvětového svazu.

Posluchače přilákala vábivost předmětu přednášky, jež se týkala zejména stavitelských památek.

Z výkladu bylo zjevno, že poměry na Moravě, pokud šlo o ocenění uměleckých odkazů z minulých dob, byly velmi neutěšené. Neporozumění lidu a nedbalost rozhodujících vrstev zaviňovaly zkázu i tam, kde čas byl milosrdný. Když se prof. němec. techniky brněnské August Prokop, ač Němec, jal pídit po svérázných ukázkách moravského umění stavitelského, bylo mu namítáno, že ho není. Ovšem muž ten se přesvědčil o opaku a práci svoji uložil v německé knize. Českého spisu o této věci není dosud, jen msgr. Lehner popsal ve svých Dějinách umění českého národa památky moravské s českými z doby románské.

Do století devátého není potuchy o nějaké ušlechtilejší stavitelské činnosti na Moravě. Nejcennější památky z doby románské dochované jsou zbytky sloupkových oken z knížecího paláce v Olomouci, jenž dle jemného provedení těchto zbytků byl podle mínění Prokopova dílem cizího, italského původu.

Jiná památka, krásná hradní kaple znojemská, rotunda s apsidou, je plna vzácných maleb z let 1110, majících předmětem Zvěstování P. Marie, Život Ježíšův, nádherné Poselství Libušino, šestikřídlé anděly, kteří připomínají anděly v cařihradské Hagii Sofii, nyní turecké mešitě a j.

Na Velehradě zachován portál a apsidy, z Rajhradské svatyně zbyla jedině hlavice sloupu.

Z doby přechodu slohu románského do gotického je nádherný chrám v Třebíči s t. zv. Rájem, do něhož vede portál o 7 románských sloupech a obloucích. V chrámě je dvojdílné kněžiště s lomenými oblouky na vysokých vkusných sloupech a oltářnice s něžnou sloupkovou galerií, pod chrámem rozlehlá krypta s románskými sloupy střídavě štíhlými a mocnějšími a s lomenými oblouky.

Z Tišňovského kláštera upoutává pozornost krásný portál s 12 apoštoly a křížová chodba.

Z doby gotické je význačný kostelík sv. Kateřiny v Blansku, znamenitý portál brněnské radnice od Matyáše Rejska z Prostějova, krásný ale cizí oltář gotický v Adamově, pocházející z Horních Rakous, výstavný Pernštýn, po něm Buchlov, hradní kaple v Lomnici s malbami Davida Pecky a náhrobky v Moravské Třebové.

Doba renesanční si oblíbila prostorné, chráněné stavby arkádové.

Ladislav z Boskovic staví nádherný zámek v Moravské Třebové a nahromaďuje zde umělecké sbírky, po něm Velen z Boskovic vítá na hradě učence a umělce a získává tím městu jméno Moravských Athén. Vznikají zámky v Oslavanech, Bučovicích, Račicích, Náměšti, Ivanovicích a j. a j. s bohatými několikanásobnými arkádami s nádhernými výzdobami hlavic, balustrád a s nádhernými mythologickými ozdobami studní a vodojemů prostřed nádvoří.

V jedné věci se renesanční výstavnost omeškala. Na Moravě není kostela z této doby.

Klidné, mohutné stavby renesanční překonány naposledy vzepjatým přepychem baroku. Sedmipatrový zámek Plumlovský, zámek Jaroměřický s přesycenou výzdobou mramorovou a fayencovou, zámek arcibiskupů v Kroměříži se svými stavbami a parkem a j. jsou nádhernými ukázkami uměleckého rozmachu baroku. Taktéž černá kaple v Holešově se skvostnými sochami z bílého mramoru, zpodobujícími utrpení Kristovo. Ovšem že jsou to jen jednotlivé méně známé památky z celého bohatství Moravy.

Pěkná přednáška. Škoda, že takovéto ušlechtilé lidové přednášky musí soupeřiti s různými kinematografy, při nichž nejsou vodítkem ideální pohnútky. F. S. H.

TŘI AKTOVKY, Medocké vinice od Bernarda, Dceru Jeftovu od Cavalottiho a Doma od Fuldy sehrál minulého úterka literární odbor Akademického čtenářského spolku v divadelním sále vinohradského Národního domu. Pořadatelstvo projevilo vybroušený vkus, zvolivši pro zahájení svého společenského, representačního večera, který byl navštíven vybraným obecenstvem, tyto křehké veseloherní hříčky. Večer upoutal několika milými zjevy účinkujících mladých dam. Zvláště slečna Vlasta Baštýřova byla velmi roztomilou Emmou v Dceři Jeftově a prozradila zcela patrné vlohy divadelní; vedle ní upozornily na sebe slč. Dimmerová, slč. Mila Maršnerova a pan Skalický.

VEŘEJNÁ SOUTĚŽ LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ. 1. Pro pátou Olympiadu vypisují se tímto konkursy v architektuře, sochařství, malířství, hudbě a literatuře.

2. Připouštějí se díla umělecká a literární, dosud neuveřejněná a nevystavená, týkající se jakkoli myšlenky sportu.

3. Vítězi v jednom z těchto pěti konkursů dostane se medaille páté Olympiady. Předměty cenou poctěné budou pokud možno vystaveny, uveřejněny nebo provedeny za her olympijských.

4. Umělci nebo spisovatelé, kteří se ucházejí o cenu, dají se zaznamenati do 15. ledna 1912. Díla uchazečů dlužno zadati porotě do 1. března 1912.

5. Rozměrům a tvaru děl nekladou se žádné meze, vyjímaje sochařství. V tomto případě nesmí hliněné modely co do výšky, délky nebo šířky přesahovati 80 centimetrů.

6. Informace udílí jakož i záznamy přijímá předseda Mezinárodního výboru olympijského baron Pierre de Coubertin, 20 Rue Oudinot, Paříž neb Olympiska Spelen Stockholm. (Pro Čechy dr. Jiří Guth, člen Mezinárodního výboru olympijského, Příčná ul. 4, Praha).

Toto číslo vydáno dne 24. listopadu 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA E.D. GREGRA A SYNA.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Horský pochopil. Nechal včerejšek padnout, aby si neutržil novou výtku nevšímavosti vůči dámám.

Vzal její pohár, aby se za ni postavil do řady.

„Kde se shledáme?“ ptala se Straková.

„Nejlépe na promenádě.“

„A neztratím se vám?“

„Poznám vás mezi tisíci.“

„Po čem, prosím?“ otázala se chvatně Straková.

„Po kloboučku,“ odpověděl Horský s teplým, skoro až něžným pohledem.

„Tak?“ řekla Straková a oplatila mu podobným, hřejivým úsměvem.

Horský ztratil se v proudu, postupujícím ke zřídlu. Zapomínal už na včerejšek a ztrácel se v líbezném kouzlu Strakové. Ba zdálo se mu dokonce příjemným, že se tázala na jeho rodinné poměry. A jakési jiné, vlídnější světlo obestřelo v jeho očích včerejší, ironisující dámu.

Hudba vířila, talíře, bubny řinčely ke konci valčíku a náhle, jakoby uřízl, ztichly.

Horský s naplněným už pohárem vykročil z kolonády, protivné prachem a zápachem voňavek, jimžto nesnadno přivykal. Rozhlédl se se stupňů po Nábřeží. S pravé strany mu zasvitl klobouk, jenž vlál jako perut umělého ptáka uprostřed barevné massy.

Sel mu v ústrety a podal pohár Strakové.

„Děkuji, pane Horský,“ řekla vděčným hlasem. „Nic platno, musím si zvykat časněji vstávat.“

„Není to ovšem nic příjemného,“ namítl Horský.

Straková usrkla z poháru. Její červené rty se rozehřály a ještě temněji zrudly.

„Mohli bychom se projíti v parku, nemyslíte?“ navrhla Horskému.

„Jak libo,“ odvětil Horský.

Slunce vlnivě zahrálo. Straková rozevřela svůj bílý atlasový slunečník, jenž ještě zvyšoval běl její pleti.

„Kde je pan Aksamít? Mám o něho strach,“ řekl Horský po krátké pause.

„On se nešetří, vím to,“ pravila Straková. „Shledali jste se teprve tady?“

„Od kvarty jsme se neviděli.“

„Máte jistě za sebou příjemné vzpomínky.“

„To byla, tuším, ta nejpůvabnější leta.“

„Myslím, abychom se vrátili,“ řekla Straková a lehkým pohybem se otočila. Měli bychom navštíviti některé budovy.“

„Chci jít poslouchat v neděli ruský chorál,“ řekl Horský.

„A směla bych se k vám připojit?“ pronesla Straková tázavě.

„Prosím, čekám, že Aksamít bude také souhlasit,“ odtušil Horský.

„Včera jsem se ptala po Mutherovi v knihkupectví. Neměli ho právě na skladě,“ řekla Straková a švižně mrskla svým obratným jazykem.

„Slíbil jsem vám jej. Mám jej s sebou,“ řekl Horský, vyndal zabalenou brožuru a podal ji Strakové.

„Myslela jsem, že jste už zapomněl. Děkuji vám,“ řekla, přejímajíc od něho brožuru. „A budete ještě tak laskav a posloužíte mi?“

Řekla mu tuto větu s vlídným a jemným úsměvem, kterému zase podlehl.

Horský vzal pohár a stanul do řady v kolonadě.

Zdálo se mu, že je opojen jejím zjevem, ale najednou se v něj vloudila myšlenka na včerejší

ráno a v zápětí za ní přikrádala se nedůvěra do jeho duše, jíž se nezbavil a která mu také zřetelně utkvěla na obličeji.

Vrátil se takto proměněn ke Strakové. Podal jí pohár, ale ona snad postřehla ochladlý jeho obličej.

Kráčela s ním až k lázeňskému domu. Řeč jejich vázla. Zastavili se.

„Nechci vás zdržovat, pane Horský a děkuji vám za vaši laskavost," řekla zdvořilým, ale také už schlazeným tonem.

„Prosím," odtušil Horský ztemna.

„Kde se shledáme pozítří?" vzpomněla Straková.

„Snad v městském parku — před jedenáctou," navrhl Horský.

„Ano, tedy jistě," řekla Straková s lehkým, zkroceným úsměvem.

Horský učinil poklonu Strakové a jakoby někam pospíchal, rychle se rozběhl k mostu . . .

VIII.

Toho dne se Aksamit nesetkal se Strakovou.

Hned ráno pocitoval úzkost a nevolnost. Těkavá, nezcela určitá bolest stěhovala se mu po celém těle z jednoho místa do druhého. Včera hrál sice na chvíli bulku, ale pak odsedl a jenom pozoroval hru. Jeho ošetřující lékař jej upozornil s důrazem, aby si hleděl klidu a nepřivolával dobrovolně zlé důsledky své choroby. Poslechl a za chvíli se poroučel a odešel do svého bytu.

Měl dobrý spánek, ale jakési hluché, ale důtklivé bolesti ohlásily se v něm už od procitnutí.

Stál chvíli zasněn a patřil na promenádu.

Rozpoznal v davu klobouk Strakové. Svítil a hřál a vábil jej ven. Rozmýšlel okamžik, ale pak se rozhodl, že si odepře setkání se Strakovou. Bál se, že na ni učiní nepříznivý dojem svou nevrlostí, která ho časem přepadávala. A tak jenom s okna pohlížel a sledoval ji v davu. Zdálo se mu, že někdo ji provází. Najednou spatřil Horského. Vystupoval na stupně kolonády, obrácen s úsměvem ke Strakové. Patřil na oba a sám se podivil, že se nezmohl ani na žárlivou myšlenku.

Odešel od okna a procházel se pokojem v soukenných trepkách, neslyše ani svých kroků.

Patřil v jakýsi temný, jítřivý bod ve své duši. Odkud se vzal? Chápal jen, že lonské zimy zbloudil v jakýsi kroužek a nemohl z něho vypřáhnout. Zapadl v hernu, v níž se scházeli každý večer a nevstávali až po půlnoci od malého stolku, kde se střídaly karty a peníze. Šampaňské podněcovalo znavené mozky k odvaze. A jako přissavný polyp zapouštěla v něj hráčská vášeň svá pevná chapadla. Jednoho dne se vzbudil ubit a vysílen. Zešlapán touto nervovou smrští musil si odříci všecky opojné požitky rozkoše a zaleknut hledal po leta zarostlou cestu k lékaři, jenž zavrtěl nad ním svou šedou hlavou a poslal jej konečně do zdejších lázní.

To byl ten černý bod, který nescházel žádné hodiny s jeho mysli. Chtěl jej zaplašit, smazat, ale nadarmo. Ani myšlenky na Strakovou jej nemohly vzkřísit. Fysická ochromlost surážela jim křídla při každém rozletu. To byla příčina, proč se v něm nemohla ozvati žárlivost.

Než přece chtěl si ujasnit svůj poměr k této dámě, a proto zabíhal myšlenkou do minulosti.

Co v ní viděl, co žádal od ní? tázal se zasněn. Tenkráte byla to hezká, příjemná slečna, která se zajímaia o hudbu, o literaturu, převyšovala rozhledem všecky své družky ve městě — a přece! Rád vyhledával její společnost, rád se s ní bavil, ale nedospěl ani k závažné otázce: má-li jí nabídnout ruku? Proč, co mu bránilo? Tehdy stál v čele mladého liberálního světa, snil o tom, že bude poslancem a vrhne se v zápas za práva lidu a národa, ale ani k tomu konečně nedospěl, aby se prohlásil za kandidáta.

Zde narazil na tuhý uzel, jejž nedovedl rozvázat ani rozetnout, jenom se pamatoval, že po katastrofě finanční vzala si Straková starého, otylého sládka. Učinila tak z lásky či z potřeby, aby ji někdo miloval? Napadalo ho, že vdala se bez lásky, téměř ze vzdoru. Celé její nynější chování svědčilo tomu, že vítala chvíli, kdy jí smrt mužova vrátila svobodu. Než jak se shledali! Ona svěží a zmládlá lačněla po doušku života a on — docela schromen a životem znechucen vešel jí náhodou v cestu. Zdálo se mu, že chce s ním účtovat, ale co z toho? Odpustí mu všecko dřívější, anebo chce ho strhnouti k nohám, aby mu doplatila za minulost? Měl se vzdát, kapitulovat před ní? Ne, toho nemohl, na to byl hrd až doposud. Ačkoli zlomen a chor, nechtěl se podložit a sám sebe klamal myšlenkou, že bude nejlépe, odmítne-li veškeru inti-

mitu Strakové a vždy zůstane na krok od té, která ho vábila za sebou svým nezdolným půvabem.

Na tom setrval a čekal, až Straková odejde a bude volněji u zřídla.

Kolem desáté vyšel, pil vody úplně správně a potom rád, že se s nikým nesetkal, vrátil se do svého bytu. Uschl na polovinu, postil se, pročetl svoje noviny a ke třetí hodině vyšel z domu, aby vykonal krátkou procházku.

Pokračování.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.

PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

VI.

Pokračování.

A druhá představa nemožná: stav evropských národů v starověku! Mimo Řecko a Řím vidí Věda ve starověké Evropě jen divočinu, močál, prales, lid v stavu přírodním. V pustinách mezi lesem a močálem prohánějí se tlupy surových praobyvatelů jako v indiánské povídce. Teprve vítězný Řím vnáší světlo a teplo vzdělanosti do krajin barbarů bližších i vzdálenějších.

— A měly se věci snad jinak?

Měly se dojista především přirozeně. A je-li přirozeno, aby příroda v jakémkoli vývoji provozovala skoky? Vysoká vzdělanost řecká a římská nevystřídala u sousedních národů žádný přírodní stav. Mohla vystřídat leda jinou, starší, snad méně vyspělou, přece však jen v z d ě l a n o s t určitého a z n a č n é h o stupně. Či se dá myslet, aby dnešní evropská kultura nebyla plodem a výsledkem nežli krátkého tisíciletí, které po starověku následovalo?

Co je tisíciletí v životě lidstva!

— A přece mluví zprávy starověké zcela zřetelně! Řekové a Římané nejmenují své sousedy jinak, než b a r b a r y!

Pouhé slovo a jaký zmatek! Slovo mělo za stara jiný význam. B a r b a r tolik co c i z i n e c.

— A výslovné zprávy pozdější! Kronikáři pátého, šestého, sedmého věku ještě líčí Slovany jako lid nejnižšího stupně. Slované jsou lid zanedbaný, jenž ve své krajině močálovité bídně svůj život tráví v kalu a špíně!...

Jaký doklad! Jakoby v samotném d n e š n í m dvacátém věku, a v zemích n e j v z d ě l a n ě j š í c h, mezi národy osvícenými, n e b y l o tříd, krajů a stavů, které svůj život b í d n ě t r á v í v kalu a špíně! Jakoby příroda i kultura nebyly plny p r o t i v! Jakoby protiva nebyla samou p o d s t a t o u života! A všude vedle přepychu a nádhery jakoby neměly sídlo chudoba a nouze, vedle nejvyššího vzdělání, nejhorší zanedbanost, vedle moudrosti hloupost!

— Staří autoři líčí jako divochy ty Kelty, Germany, Goty, Vandaly, Daky, Avary, Huny a jiné pronárody, s nimiž jim bylo válčiti. Nejhorších barev k obrazu užívají.

A býváme snad my, osvícenci dvacátého věku, snad jemnocitnější u volbě barev, jakmile běží o to, vylíčit souseda, s nímž jsme se octli ve sporu a válce?

— A kdyby ani přímých zpráv nebylo! Kde jsou jaké doklady, které by dopouštěly domněnku, že v Evropě starověké byla ještě jiná nějaká vzdělanost kromě Řecka a Říma? A dokonce snad i starší vzdělanost!...

Tu by byla jakási vrcholná otázka. Takové vymáhají přesnou odpověď. Jsou doklady či nejsou? Věda o starověku Evropy spokojuje se představami docela mlhavými. K otázce vůbec nedospěla. Nechává ji mimo sebe, nestará se o ni. Kdyby se starala, nemohla by nedojíti odpovědi víc, než kladné a zřetelné.

Arci bylo by prvé třeba jakési definice pojmu: Co je vzdělanost? Rozumíte-li vzdělaností t. zv. divy moderní techniky, páry a elektřiny, v zápětí pak národohospodářský rozkvět a blahobyt dnešních časů, je-li vzdělaností mnohostrannost moderního požitku a komfortu, pak nebyli vzdělanci ani Sokrates, ani Aristoteles, ani Sofokles a největší duchové světa. Pakli však vzdělaností třeba rozuměti všecky formy zápasu s úkladem slepých přírodních sil, sumu práce za tím účelem podnikanou,

sumu vědomostí a zkušeností při tom nasbíraných a duchovný odraz všeho, co prožito myšlenkou a mluvou lidskou, pak nemůže být pochybností o významu a rázu kulturních poměrů, jaké v Evropě předcházely dobu antiky. Bylo to dílo lidského ducha prvotnější, tedy lopotnější. Bez jeho základu další vývoj nedal se mysliti. Nedá se mysliti ovládnutá pára a elektřina bez prvotného ovládnutí — ohně. Doklady vysoké vzdělanosti staroevropské vskutku jsou po ruce. A zcela nepochybné a pádné. A je jich množství. Celá literatura starých podává svoje výmluvné svědectví. Ovšem svědectví spíše nepřímá a bezděčná. A právě taková za všech časů bývají nejvíce spolehliva. A tak ze samotné literatury starých vychází na jevo, čeho třeba vědět. Sousedé Řeků i Římanů, bližší i vzdálenější, byli lid dávno usedlý, pilný a pracovitý, společensky a státně zřízený. Měli své zákony, své mravy a obyčeje, své vyšší snahy a pojmy, krátce svoji vzdělanost . . . Z líčení starých cestovatelů, obchodníků, vojáků je to vše určitě známo. Neschází ani údajů z oboru duchovného života přímo vrcholných. Všimněte si životopisu Pythagorova, zakladatele nejstarší školy mudřecké v Řecku (6. stol. př. Kr.) Vypravuje se o něm, jak svoji moudrost utvářel. Cestoval mnoho. Prošel Východ a Jih, poznal Foiniky, Chaldejce, Assyry a Egyptany. I na sever putoval, aby s vědomostmi druidů (!) gallských se obeznámil. Část učení Pythagorova přímo se uvádí v souvislost s názorem, který u „thrackých Getů" vznikl a byl rozšířen. Žil svatý muž, jménem Zamolxis (!) u Getů na Dunaji. Byl muž světa znalý, mnoho zemí prošel a odevzdal se zcela předmětu o věcech božských a lidských. Král jej učinil svým rádcem a spolupracovníkem v záležitostech vladařských. Stal se duchovním vůdcem svého lidu, jako u Židů Mojžíš. A úřad jeho po jeho smrti učiněn na dále institucí stálou v říši galské."*

A makavější doklady! Samotný Herodot je pln dokladů. Mluvě o Skythech, nazývá je výslovně „vzdělanými" vedle druhých sousedů. Praví o nich:

— Jest národ jejich nejmladší . . . jim zlatá náčiní, pluh, jho a miska s nebe spadly . . .

Báje Skythů o zlatém pluhu, který jim s nebe spadl, je nejpádnější doklad pro hluboké stáří vzdělanosti rolnického národa na Dněpru. Fantasie, která mluví o předmětech rolnické potřeby zlatých, zná i jiné předměty ze zlata, vedle práce rolnické zná i jinou práci, dobývá a rozeznává kovy, spracovává je a zná, co vedle denní potřeby je zlatý přepych. Herodot mluví o vystavných městech v zemi skythské.

A život citový, niterný? Poměry osobní, rodinné, společenské? Celá Homérova Odyssea, což jiného podává, ne-li obraz společenského života své doby (500—1000 př. Kr.). A dojista nejen života na Ithace, v Peloponesu a v nejbližším okolí, ale s místní obměnou barev a tvarů jistě dávného usedlého života okolních evropských národů vůbec. Cítit tu prvotnou šíři rozlohy všeho způsobu a ovzduší. Ani zájem a vážnost pro výtvory umělecké dávno před obdobím vlastního rozkvětu, zde neschází.

V Iliadě, hrdina Priamos, ve chvíli slavnostní otvírá skřínku se vzácnými památkami. Mimo jiné drahocennosti, vynáší odtud

> . . . i přelepotvárný koflík, jejž knížata thrácká,
> když k nim byl šel u vyslanství vzácný dali
> mu v obdar.

Dva stručné verše a jak výmluvný obraz ušlechtilého mravu a způsobu mezinárodního v době pravěké! Hledáte snad živý příklad osobní vyspělosti, bystrosti a hotovosti ducha? Vezměte postavu Ariovista, odvážného vůdce Germanů (!) na Rýně proti Césarovi. Dle vlastního líčení velikého Julia (O válce gallské) statečný barbar svou osobitostí, svým názorem právním a mravním, diplomatickou obratností a říznou dialektikou, o kolik as si zadá proti svému světovládnému soupeři? A což zářivý zjev hrdinného náčelníka vzpoury gallské proti nadvládě Říma. Vercingetorix! Obě jména — a vůbec jména národů, osob, míst a pod. ve zprávách starých! — arci přenešena na potomstvo tvarem víc než pochybným. Ariovist, Vercingetorix a pod. Lze-li vykládati ve zlé římskému sluchu a písmu, že jen velmi nedokonale dovedly opáčiti cizí zvuky? Dnes, jak víte, není s těmi věcmi mezi evropskými národy lépe.

Co a jak bylo v zemi Gallské s věcmi vyšších potřeb života César dost podrobně vypisuje.

— V Gallii veškeré jest dvojí druh lidí, jež nějakou cenu mají, nebot lid obecný jest téměř

* Mommsen: Dějiny.

za otroky jmín, kterýž ve své moci ničehož se neodvažuje a k nižádné poradě přibírán nebývá . . . Než z oněch dvou druhů jeden jest Druidů (!) a druhý Rytířů. Onino účinní jsou při věcech božských, oběti obecné i soukromé obstarávají, v nábožných důležitostech jsou vykladači. Mnoho mladých lidí se k nim za vyučováním sbíhá a jsou Druidové ve cti veliké . . . Neb takořka u všech obecných i soukromých rozepřech nález ustanovují . . . Za to se má, že nauka v Britanii jest vymyšlena a odtamtud do Gallie jest přenesena. I nyní, kdož pilněji tu věc seznati chtějí, obyčejně tamo za poučením cestují . . . (César O válce Gallské).

Tak a podobně znějí zprávy o věcech vzdělanosti u národů evropských dříve, nežli vzdělanost řecká a římská k nim pronikla. Zmínka o lidu obecném, který téměř za otroky „jest jmín," nepotřebuje másti. Také Řekové a Římané za nejvyššího rozkvětu měli své otroky. A v novověké Evropě, jak známo, teprve před půl stoletím zrušeno nevolnictví. A což naše nejosvícenější dvacáté století samo! Nemá-li svůj vyjádřený, ostře vyhraněný druh „bílého otroctva"? Není a nebylo na světě kultury, aby své „požehnání" vztahovala zároveň a stejnou měrou na všecky současníky. Jisto je, Evropané doby předantické měli kulturu či „nauku" svoji. A ta už byla tehdy tak stará, že ani původu jejího nepamatovali. Byla jiného ducha a jiných forem, nežli naše, ale podstatu a záměr měla rozhodně shodný s naší: ušlechtit cit a povznésti rozum člověka. Bludy a přehmaty ovšem žádná kultura nevylučuje, ani nejvyspělejší, jak se denně přesvědčujete. Ba i svoje střediska a ohniska určitá měla ona vzdělanost starých, končiny slynoucí pověstí, jako zdroje světla, kam zdaleka a horlivě za účely vzdělavacími putováno. Nic jinak nežli později ve středověku jezdili i za našich časů jezdíme pro vzdělanost — do ciziny. Jaké obdoby a podoby!

A naše věda? Co tomu všemu říká? Mlčí a mlčí. Stále a úsilovně si vede, jakoby před Řeckem a Římem nebylo Evropy. A dějiny kultury u nás na př. jako by začínaly latinskou školou, která k nám někde v pozdním středověku zavedena!

Pokračování.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování

Na kopci u Dražinova spatřili cíl své cesty — Klenčí — a příkrou stráň Haltravskou za ním, ale zároveň dýchl jim do tváře jako nůž ostrý větřík. „Aha — tu to vždycky čiší jako kozel," usmál se soudce, pronášeje lidové rčení, které tu na Chodsku pochytil a rychle si stavěl vysoký límec kožešinový. Písař ochotně pomáhal a sliboval: „jedem proti větru, až za Dražinovem otočíme, bude líp." Ale nebylo, ba naopak. Než dojeli za Dražinov, počali se opět v Hanzlíčkově koutě „čerti ženit". Taková vějka se strhla, že jeli jako v dýmu a když přijeli do Hory, byli už bílí jako mlynáři. Na krok cesty před sebe vidět nebylo, koně po břicha brodili se kyprými závějemi a saně těžce šly, dusily se v zaváté cestě. V korunách borového lesa hučela, hvízdala a všemi tony plakala větrnice, kotve třely se o sebe a vrzaly, vrcholky borovic s praskotem se lámaly, ale panu okresnímu nedošel humor. Chvíli naslouchal té velebné hudbě, pak otočil hlavu k písaři a křikl naň: „Poslouchají? Na všecky šťrmeny to hraje. To je ňáká kapela — co?"

Ale brzy vyjeli z lesa. Hlomoz přestal, pouze vichřice dál skučela, zmrzlý sníh jako písek sekal do tváří a šustil, koně frkali, razíce si cestu do kopce ke Klenčí. Tam teprve za hradbou domů se ulevilo tak dalece, že bylo lze volně vydechnout. Zajeli k Hausnerům pod parkán a hned byli jako za kamny. Panu soudci se ze saní ani nechtělo. Důkladný kožich nepustil zimu k tělu a celkem příjemně se mu sedělo. Hůř bude po chvíli, až nebude moci nohy ze sněhu vytáhnout, až bude prolézat se zednickým mistrem kůlnu, stodolu a stáje, spisovat u Porazilů inventář a končit pozůstalostní řízení. Všichni odhadci už na něho čekali a když nyní vyšli ze zádvoří opět na silnici, otřásl se pan okresní a připadalo mu, že je jako nahý, tak důkladně ho ledový vítr profoukl. Prášenice točila se za každým rohem jinak a sněhu se sypalo, jako by se pytel roztrh.

„Safraheltsky to připražuje," ulevil si kdosi — ale pan soudce nic. Stahuje jen hlavičku s beraničkou do ramen, opírá se o hůl, přelézá závěje, lapá dech a zůstává stále o krok za ostatními.

Okna ve staveních jsou sice zamrzlá i sněhem poházená, ale všude dýchají rychle na sklo, aby si kolečko v ledu a sněhu na skle prolomili a spatřili pana okresního s průvodem.

I u dolejších Porazilů už je čekají. Bledý jako stěna stojí u okna Martin, který dnes do školy nešel, protože i on dostal od soudu obsílku, aby byl přítomen projednávání pozůstalosti. Sedí tu soused Zahořík, vyhlédnutý poručník Martinův, jako mrtvá sedí tu i Manka. Už nikomu a ničemu na světě nevěří. Ví, že švagra Hadama — vraha jejího muže — porota v Plzni na svobodu pustila, a kdyby Hadam chtěl, že mohl by se kdykoli do Klenčí vrátit a hospodařit, jako by se nic nestalo. Ví, sám pan soudce jí to při stání hned po pohřbu nebožtíka muže vyložil, že nesmí syna Martina k ničemu nutit, on že je jediným dědicem podle zákona po otci i matce, jemu že patří statek, jemu že ho odevzdají, ona že bude smět až do jeho plnoletí na něm hospodařit, pak musí bez milosti na ‚vejmluvu'. Ne ji, matce, ale jenom panu soudci se podařilo přiměti Martina, aby znovu se chopil pohozených knih, ve studiích pokračoval, gymnasium ukončil, maturitu udělal, když už mu k tomu schází pouhých pár měsíců.

„Proto z vás vždycky může být dobrý sedlák," končil domluvu soudce, „ba věřte, že přijdou časy, kdy bude český sedlák maturitu — ba vůbec vzdělání víc potřebovat než každý úředník anebo kněz. Vzdělání je poklad, ten se neztratí, ale nese bohatý užitek."

Martin to uznal a dal se znovu do studií. Na to myslí Manka a zdá se jí to všecko strašnou křivdou na ní páchanou. „Já sem tu přece íčko paní," myslí si „já poroučím, ha zatím cizí lidi se tu roztahujou ha pletou se, do čeho jim nic není." Kdyby mohla a směla, koštiště by vzala, obrátila by je a násadou projela by je všecky ven i Zahořika i soudce i ty soudní znalce a odhadce, že by se nepostačili ohlížet, kde u nich nechal tesař díru. Proto nikoho ani nevítá, ale na všecky mrzutě se mračí a nevlídně jen odpovídá, když soudce s ostatními zasedli konečně u stolu ve světnici. Ještě sem v poslední chvíli k panu soudci dostavilo se několik věřitelů a přihlásili svoje účty, směnky a požadavky, tak že pan okresní už za hlavu se chytal. „Ani šindel na střeše, ba ani hřebík v tom šindeli už není jejich," říkal mu vnitřní hlas a oči smutně ulpívaly na tichém studentovi. „Holečku, s tím sedlačením je amen. Kdyby ti tak bylo čtyřiadvacet let a měl jsi vojnu odbytou a mohl jsi se bohatě oženit — snad — snad by se dalo něco dělat, ale takto!" rozumoval v duchu soudce a mávl rukou, jakoby popravoval všecky ty marné plány a tužby Martinovy — „ve světě studiema si chleba hledat musí, nezachráním ho," dodal ještě a už se víc tou myšlénkou nezabýval. Odhad všech polí, luk, lesa i budov z daleka nekryl přihlášené dluhy. Když Manka prohlásila tvrdě, že nebude platit za muže, co v hospodách prohrál a prochlastal, nezachránila tím přece svoji půlku gruntu. I ta byla prodlužena, byly na ní pojištěny dluhy knihovní i směnečné, jichž pravost ani ona popírati nemohla.

Pan soudce chvíli počítal, pak vzal papírek do ruky, sesmutněl a povídal, „celá vaše usedlost odhadnuta je znalci na dvanáct tisíc zlatek — to je tedy majetek pozůstalosti —. Dluhů pozůstalostních je o celé dva tisíce víc. Všecko je to pasivní. Nevím, mám-li vám vydat odevzdací listinu, ustanovit opatrovníka, nadělat útrat spojených s převodem — anebo prohlásit konkurs, ušetřit vás starostí a trampot . . ."

Tyto rozpaky soudcovy však rozplašili sami věřitelé, zvláště ti, jichž požadavky nijak zajištěny nebyly. Počali úporně naléhat na zaplacení a když jeden z nich podal i žalobu, tu, jakoby protrhl hráz, hrnuli se hned i ostatní. Každý se hojil na čem mohl, řezníci a šenkýři vyvedli dobytek z chlévů, jiní odvezli zásoby píce, slámy, obilí, nic se neohlíželi, že to jsou činy trestné, brali v noci a tajně, až došlo k veřejné dražbě celého hospodářství. Vydražil je Poldík, který už dávno nestříhal vlasy — ale střihal na kousky — totiž parceloval — a rozprodával hospodářství.

„Tu mají, pane Tichý, vezmou mi to s očí a hodějí to do registratury, at už mne to nerozčiluje," podával po čase pan okresní soudce svému písaři tučný fascikl listin, ukončené řízení pozůstalosti po nebožtíku Martinovi Porazilovi. — „To majínaše sedláky, žid tomu rozumí, ten musí přijít a koupit a potom s výdělkem prodat. Za ním lezou a škemrají, aby jim přenechal pole nebo louku, která

s jejich hraničí, přeplácejí se a předhánějí, takže už dnes má Poldík své peníze v kapse a stavení se stodolou a stájemi dostal přídavkem. To mají naše sedláky! Mohli vykonati dobrý čin, zachránit té vdově se synem aspoň domov — ale toto! Není to u nich špatnost, ale hloupost a bojácnost. Stovku — dvě na ty se ještě odváží, ale jak sahá podnik do tisíců, hned berou do zaječích. Škoda, že z toho studenta nestane se sedlák — selský apoštol u nás by z něho mohl být," horlí pan soudce. Písař rovná akty podle dat a čísel, obálku s nadpisem jim chystá, motouzem je převazuje, a nábožně jako v kostele poslouchá. Pan soudce káže a písař ví, že ho nesmí vyrušovat. Smí jen na souhlas hlavou horlivě kývat, pod kůží se usmívat i třeba panu okresnímu v duchu odporovat: „pane, ty to špatně znáš! Co svede jeden žid — nesvede ani sto sedláků. Jak by si byl sedlák v té omáčce prsty omočil, hned my u soudu, u knih, na berním úřadě byli bychom mu nadělali obtíží s výmazy, taxami, kontrakty — jako blázen by se sem byl nalítal, advokátu naplatil, ale Poldíkovi jde všecko hladce, umí v tom chodit, ví kde a jak zatlačit, podmáznout, kde přeskočit, kde podlezt," to si myslí písař — ale mlčí jako hrob.

Poldík je teď u Hořejších Porazilů pánem, ale pánem milosrdným, nevyhání Manku se studentem. „Paní Porazilová, já vás nevyženu, já mám cit," ujišťuje vdovu, „dokud to neprodám, vy jste tu paní. Jenom mi musíte na všechno dát pozor a hospodařit jako na vlastním, nic se ztratit nesmí, za všecko mi ručíte."

Manka má pocit velikého dobrodiní, které jí nový majitel prokazuje a je upřímně vděčná. Hůř, stokrát hůř je Martinovi. Kam se poděl jeho velký sen o sedlačení na rodném statku? Kde je ten statek? Kam se propadl? Má snad vstoupit jako čeledín do služby? Ne, to přece jen nelze. Celý svět by se mu vysmál. Sám pan soudce i všichni soudní lidé myslí, že teď jen hlavou musí si chleba dobývat.

Od smrti otcovy podivnou láskou zamiloval si Martin potůček na loučce, denně teď k němu chodil a na balvanu při něm celé hodiny vyseděl. Potůček nebublal, nesmál se, nezpíval, ale zdálo se, že jak teče přes kořeny a kameny, že si cestou naříká, jakoby plakal. Tu zjevuje se mu nejen mrtvý otec, ale i živá jeho sestřenice Dodlička. Její tvář vidí bílou s očima zářícíma jako žhavé uhlíky, vidí ji v bílém krejzlu a v červeném šátku na babku uvázaném, i tak, jak prostovlasá bez šátku ráno po dvoře chodí. Její hlas slyší i tichý její zpěv i šťastný její smích, zvláště od té chvíle, co s matkou po sv. Janě z Prahy se vrátily a s otcem mluvily. On — Martin s Dodličkou jsou spolu rostenci. Měli tichou dohodu, že napraví, co otcové pokazili. Že tu každý na svém spolu budou hospodařit a svorně se snášet. Dodlička může a snad i bude — ale co on — Martin? Kde on se octne? Kam jeho život povede? Matku slyší, jak denně naříká, Hořejších viní, závistí se užírá a snad už po tisíckráte mu opakuje: „Dybys bul hodnej syn, do semenáře pudeš Pánu Bohu sloužit za nebožtíka tátu — dyž náhle — nehusmířenej s Bohem humřil — do smrti se modlit budeš." A co mu také zbývá jiného? Peněz není, známosti a protekce není, odvahy a výbojnosti, smělosti a podnikavosti v jeho povaze není — ničeho nic není — jen ta známá cestička do seminárních vrat, ušlapaná celou řadou chodských synků leskne se znatelně před ním . . . „Cák je vo mně," slyší Martin dále matčin hlas, jak denně volá „já se vo sebe nebojím, já žebrotou chvála Pánu Bohu nepudu, já si ten kus chleba eště vydělám, ale abych se na tebe eště díl dřila — to huž nebudu."

Pokračování.

FEUILLETON.

PAŘÍŽ.

V. NA BOULEVARDU.

NAPSAL DR. D. PANÝREK.

Obraz neobyčejné frekvence v živé ulici pařížské probouzí příbuzné vzpomínky z mládí, které ukazují, jak věkem a poznáním mění se pojmy o dimensi. Když v krajském městě venkovském za dětských let vídal jsem v neděli před velkou mší davy obecenstva z města a okolí valiti se po t. zv. Velkém Náměstí, myslil jsem vzpomínaje pobytu na vesnici a srovnávaje nedělní život „na obci", když hospodyně, jonáci a selské dívky seskupovaly se u vrátek neb u sv. Jana pod kaštany na návsi, že není nic velkolepějšího, nic mohutnějšího nad ty husté davy

obecenstva procházejícího volným krokem po Velkém Náměstí, nad něž nedoufal jsem spatřiti většího prostranství. Studenti několika místních ústavů, úředníci a profesoři, kněží, vojáci a důstojníci slívali se v husté proudy za pěkných, suchých dnů podzimních — to byly nepřehledné davy, jež náměstí, které vyplňovali, zvláštním optickým klamem, jenž činí naplněné prostory většími nežli jsou, přeměňovaly v obrovské, nekonečné prostranství.

Pak jsem přišel do Prahy na studie. Nějaká velkolepější slavnost způsobila jednou, že Václavské náměstí bylo hustě naplněno lidmi. Hned se to „Velké Náměstí" venku, doma, zdálo ve vzpomínce tak malinkým, titěrným a stejně i dlouhé podsíně proti Ferdinandově třídě a Příkopům drobnými, kusými.

A zase se zdálo Václavské náměstí a Ferdinandova třída s Příkopy kralovati všem představám velikých náměstí a slavných výstavných tříd.

Když pak r. 1900 zavál mne osud do světové výstavy v Paříži a procházel jsem se stokráte, pořád a pořád nedocházeje konce, Tuilleriemi, náměstím Svornosti, Poli Elysejskými atd., mizel pojem o velkoleposti Václavského náměstí a vzpomínka na Velké Náměstí domovského města už docela tratila se v dálce . . .

Tenkráte přišly boulevardy do mysli, rozlehlé výstavné třídy s dvěma řadami stromů, platánů stinných, úhledných, s velikými světlými skvrnami v kořе, dlouhé, skoro přímé procesí tříd s elegantními obchody, živými místnostmi zábavními, přeplněnými kavárnami na chodníku, s lavičkami pod stromy, kiosky novinových obchůdků, s tou spoustou kočárů třeštivě řítících se ulicí nahoru dolů, proplétajících se mezi automobily, tramvayemi, omnibusy v ohlušujícím, zvláště pro cizince lomozu, nekonečné ty trati lidského putování, kterými celé hodiny lze kráčeti v jednom směru, aniž život ulice stává se tišším, leda bychom zabočili do některé postranní uličky, z nichž každá vylévá svůj živý obsah pěšky jdoucí a jezdící na boulevardy, vyjímaje ony, kteří kříží boulevard, aby zapadli po celodenní práci v dílně, kanceláři, továrně, do tichého pokojíku podkrovního v zastrčené ulici Montmartru nebo jinde . . .

Jako kouzelnou silou přitahovaly nás při nedávné opětné návštěvě Paříže co den celé týdny boulevardy do svého objetí k večeru. Už okolo 6. hrnuli jsme se ve směru k nim, zastavujíce se chvílemi u nádherného nějakého výkladu, abychom vpadli už o 7.—8. na boulevardy a mohli tu pokračovati ve svém pozorování — celého davu, jeho psychologie i jednotlivců. Celé tragoedie jsme tu viděli odehrávati se krátkými úryvky, také komedie se smutnými konci. Opojení i skleslost, slávu a bídu, obětavost i sobectví, vášeň zabíjející i tichou zbožnost, rozjásání v kypícím životě i zlomení.

Obrazem života světa je Paříž na boulevardu. Vše se tu ukazuje, bohatství i chudoba, vypínavá pýcha i tichá vytrvalá práce, láska a nenávist, cudnost i smyslnost. Kdo miluje antithesy a chce studovati nejvýmluvnější kontrasty, zajde si večerem na boulevardy a nalezne tu vše. A odejde-li se starocírkevním názorem „Marnost nad marnost", Komenského „Labyrinthem světa a rájem srdce" tak výrazně a filosoficky připomenutým, bude ho přece to divadlo znovu lákati, třebas v něm vnímavému člověku tragoedie života převládá nad radostí, takže by si přál, aby mohl najednou všem lidem, sličným kokotám v průvodu dnešních jejich nápadníků, smějícím se na celé kolo, i umělcům živě konferujícím u kavárenského stolku hlasitě vzkřiknouti do ucha, že všecko je marnost, jejich radost že nemá hloubky, trvání a ceny, život že není dar, nýbrž půjčka, kterou všichni splatíme, někteří záhy, druzí později, leč přece jen dost brzy, velikým úrokem, jenž přeplatí mnohokráte kapitál žití, úrokem smrti . . .

Sedali jsme s chotí u některého krajního stolku živé kavárny, pohlížejíce do ruchu hojně navštívené místnosti, naplněné víc na ulici nežli uvnitř. Nebo jsme usedli na lavici a hleděli tu do ruchu promenujícího obecenstva na širokém chodníku, tu do života v ulici samé, znějící křikem vozků, ozvěnami siren automobilových, oznamováním kamelotů doporučujících své listy neb jiné zboží. Pak zase na chvíli, povstavše, vmísili jsme se do davu pozorujíce nějakou zajímavou figurku mužskou nebo ženskou, kterou jsme sledovali několika boulevardy a zase zpět, až nám zmizela s očí. Byli jsme skoro vždy sami a sdělovali si navzájem svoje dojmy — zřídka mihla se nám před očima nějaká známá tvář z vědeckého sjezdu zde právě konaného, nějaký hranatý kolohnát německý, jemuž také vše bylo tu nové a překvapující proti střízlivému životu jeho „gründlich" vegetujícího města někde na Mohuči nebo Wartě. Nebo jsme určovali cizince poznávajíce je dle nerozlučných průvodců v červené vazbě, dle rázu hovoru, když přišli blíž, hádajíce na národnost nebo dle výrazu tváře, ústoje a četných jiných zevnějších známek usuzujíce, odkud přišel ten který cizinec — neboť, že je to cizinec, je nepopiratelno dle všeho, jak se obrací za veselými děvčaty, jak nahlíží do plánu, jak se pomalu tluče, čímž se ostře liší od rychlého tempa promenujícího domácího obecenstva.

Tu otec s matkou — je právě neděle — vracejí se z procházky přes boulevardy tlačíce před sebou kočárek lehký s dvěma dětmi, z nichž jedno sedí „po koních", druhé v opačném směru hledí. Odrostlejší hošík vede se pod páží s matkou, ještě dost svěží, stepilou, delikátních tvarů. Na muži není nic zvláštního — ona je však Pařížanka každým coulem, v střevících s dlouhými špičkami a vysokými podpatky a přeskami, v punčochách krajkových, jejichž oky zvědavě probleskuje kůže oslňující bělostí. Přes ramena má přehozený bíle vroubený kus atlasové černé látky — sukně jsou ovšem dole úzké, aby při každém kroku ukazovaly dosti zřetelně švarný tvar nohy. Na klobouk nebudiž zapomenuto, je velmi široký, že je div, jak se bez poškození jeho hustými tlumy dostane v před. Ale ženy umějí již hlavou pohybovati dle požadavku svých klobouků. Dle všeho spořádaná rodina . . .

Je podivno, jak v tom nepřehledném tlumu může upoutati k sobě jednotlivec oko pozorovatele. Je to vždy bytost nápadná — tu schátralá existence staršího, dle tváře zřejmě chorého muže, napadajícího na jednu nohu, oděného se vkusem, který se marně snaží zastříti zvetšelost

úboru, jehož střih dávno vyšel z mody. Obličej prozrazuje vyžilost a při každém naslápnutí na chorou končetinu jedva znatelně se stáhne. Botky má bílé z nějaké látky, snad watterproofu, tak tlustě namazané kremem, že to vypadá jako by byl šlápl do vápna. Klobouk je valně ohmataný, ale pečlivě vykartáčovaný. Zvetšelá, schátralá existence, která tu z bídy patrně prochází se, aby doma neviděli, že co den nevečeří . . .

Najednou do něho vrazily tři dívky prostičce oděné, ale ovšem přesně dle mody — drží se pod paží, hlasitě se smějí přes tu chvíli, ohlížejí se po onačejších a mladších mužských, kteří na ně vlídněji pohlíželi, a kteří by mohli zaplatiti nějaké souper a láhev vína neb aspoň nějaký bok v kavárně. Dle všeho švadlenky, kterým nevýnosná jejich práce u mistrové na živobytí nestačí. Ničím se neliší od nádherně oděných kokot, trotinek a jiných dámiček polosvěta, které samy, tedy jednotlivě nebo po dvou procházejí se po boulevardu, dokud nechytnou nějakého dočasného milovníka, aby si ho odvedly do svého bytu nebo následovaly ho do hotelu, zapomínajíce, že tento život není dlouho možný a že jenom práce dává zapomínati, že jednou přestřihne Atropos nit života, a také jenom práce dá posléze jakous takous zajištěnou chvíli stáří klidného, bez velkých bolestí a bez výčitek. Končí kdes v ponurých síních nemocničních nebo, sestoupivše níž a níže, jako hadrářky nebo metařky, jako ve II. jednání Louisy, když už o úsměv jejich nikdo nestál.

Ti všichni lidé tvoří jednu slitinu těl proplétajících se skoro bez srážky, hladce a tiše. Umějí chodit jak ty dámičky na vysokých špalíčkách svých střevíců, tak ti muži důležitě se tvářící a velice spěchající — ke sklenici bocku do kavárny nebo známého restaurantu ke svému stolu. Nikdo nekupuje od pouličního prodavače novin (camelota) jeho listy, jež prodává stejně otrhaný, at šíří list sociálně demokratický, republikánský, monarchistický či klerikální, stejně nuzný a nedosycený z těch malých procent, jež má na exemplář prodaných novin. Každý má již svůj list, který si zakoupil v kiosku u své známé Mme nebo přistárlé Mlle, která se chce poctivě živiti, když už Venuše vyvolila si jiné kněžky. Křičí až ochraptělým už hlasem vychrtlý kamelot jméno svého listu a jeho cenu a na doporučení připojuje názvy nejsensačnějších zpráv toho dne, o zločinech tajemných atd.. „Les grands chaleurs de ces jours.," „Le crime de Poitiers" ozývá se z jeho hrdla.

Hodiny míjejí, neunavuje vás, cizince, prohlížení toho kelleidoskopu, který však přece zřetelně řídne. Většina obecenstva zapadlo domů k večeři neb usedlo do kaváren a restaurací, jen opozdění chodci řídkým proudem berou se po dláždění. Někdy náhlý deštík rozptýlí rázem passanty a jen ti ještě rychlejším tempem spěchají dále po boulevardu, kdož si zapomněli deštník a na šatech mnoho neutrpí.

Pečlivěji vystrojeným kavárna neb některá Quissisana na chvíli, co deštík potrvá, skytne útočiště, kde z dlouhé chvíle požijí nějaké levné celkem sousto, jež jim vydá automat po vhození ceny na stroji udané. I to je pro cizince boulevardová podívaná.

Zdá se, že v takových ústavech chudší, ale slušné obecenstvo se zastavuje — ušetří nějaké sou, zboží není špatné a mnohý musí se svým žaludkem zkrátka zacházeti. Kolik komptoiristek, švadlenek, menších úředníků a záhadných oněch existencí, které jakž takž Paříž živí — nevíte jak a čím — ale živí, projde Quissisanou, zobá u tohoto automatu, zobne u onoho, vysrkne sklenku u třetího a neutratí dohromady snad ani frank — a hlad je zas na nějakou hodinu zaplašen . . .

Kdyby byly stroje, jež by mohly jednotlivce z boulevardu sledovati celé hodiny zaznamenávajíce každý pohyb, posuněk a výraz, jaký by to byl kinematograf! Ve směsici obecenstva však nelze jednotlivce, byt momentky všechny stejně čistě a zřetelně vypadly, sledovati, leda by stroj se pohyboval přesně podél boulevardů celým jich průběhem. Byl by to pravý — bioskop, zobrazující život Paříže veřejný, život večerní a noční, život jednotlivce intimní do nejdůvěrnějších, nejtajnějších záhybů. Zvážněl by divák, zvážněl by snad i bezděký herec toho divadla, spatřiv svůj život vlastníma očima, jako by se člověk pozoroval v zrcadle, i když tropí neplechy . . .

V těch myšlenkách znovu usedáme na lavičku pod platany vedlé tlusté veliké babizny, jako kamna na venkovských statcích, patrně z provinciálního městečka, protože zavádí řeč na ten babel a ráda by se seznámila. Mluví zřejmě dialektem. Sedíme na Boulevardu des Italiens, jednom z nejživějších. Zamyšlený stařec, ještě švihácky ustrojený sune se kolem hledě stále k zemi. Za ním člověk s hltavým výrazem ve tváři plíží se přes pokraje chodníku jako hladový pes cařihradský — podobně naši metaři zkoumají půdu, neleží-li někde pohozený slavík slušnějších rozměrů, jenž by stál za shybnutí.

A zase děvčátka mladší a vyžilejší, po dvou, v moderních sukních vzadu dole svázaných — lorety jim říkají. Letitější slídí na protějším mrtvém chodníku po obstarožnějších pánech v placatých čepicích, patrně cizincích. Lov není však bohatý, ač příčinlivost u lovců v sukních je veliká, a hlad asi také citelný. Hned tak nikdo v jejich prackách neuvázne. Pak zas kráčí, týmž čilým krokem, kterým se pohybuje celý dav, nějaká spořádaná ménage, ale paní hledí přes rameno manželovo po hezčích mužských. A zase bonna tlačí kočárek před sebou, z něhož se baby nahybá, div že nevypadne, mezi tím co bonna ohlíží se po toaletě modní dámy, která ji minula právě. Zuavové s hejskovskou tváří a bezstarostným pohybem, s turbanem na zad skloněným a třapcem na dlouhé nitě na záda visícím furiantsky odfukují kouř cigarety, kterou ležerně žvýkají v levém koutku — na zadní ploše levého stehna popleskává je handžáru podobná poboční zbraň. A zas cizinci v turistických čepicích táhnou se vůkol, po všem zevlují, zvláště po fešáckých děvčatech, přijímají v kavárnách o všecko pryč falešné peníze a při tom pořád hledí do průvodce.

Babel, babel, babel . . . ovšem svrchovaně interessantní podívaná pro diváka, ale — nezúčastněného.

ŘÁDNÁ VALNÁ HROMADA NAKLADATELSKÉHO DRUŽSTVA MÁJE, české akciové společnosti v Praze, konati se bude v sobotu, dne 16. prosince 1911 o 5. hodině odpolední v budově Obchodní a živnostenské komory na Josefském nám. v Praze. Pořad jednání: 1. Výroční zprávy a účetní uzávěrky za druhý správní rok, t. j. od 1. července 1910 do 30. června 1911. 2. Zpráva dozorčí rady. 3. Rozdělení čistého zisku. 4. Volby: a) čtyř členů správního výboru, b) jednoho náhradnika správního výboru, c) tří revisorů (dozorčí rady), d) jednoho náhradnika dozorčí rady. Podle ustanovení § 18. stanov, každý akcionář, který chce súčastniti se valné hromady, složí nejpozději 6 dnů před valnou hromadou v kanceláři Nakladatelského družstva Máje v Praze, ve Vodičkově ulici č. 33. své akcie bez kuponů, načež bude mu vydána pro valnou hromadu legitimace. Podle § 22. stanov každá akcie má jeden hlas. Akcionáře, kteří nejsou svéprávní a osoby morální zastupuji jejich zákonní zástupci. Akcionáři mohou se dáti zastupovati plnomocníky, kteří nemusí býti sami vlastníky akcií této společnosti. Žádný plnomocník však nesmí ve valné hromadě zastupovati nepřítomné akcionáře větším počtem hlasů než pěti. Plnomocníci legitimují se plnomocenstvím pro valnou hromadu vydaným a akcionářem vlastnoručně podepsaným. Formuláře těchto plnomocenství vydá společnost. Plnomocenství podepsané budiž předloženo správnímu výboru nejpozději 3 dny před valnou hromadou. V Praze, dne 30. listopadu 1911. Správní výbor Nakladatelského družstva Máje, české akciové společnosti v Praze. Dr. R. J. Kronbauer, Fr. Herites, Dr. Duch. Panýrek.

MORAVSKÉ MAROBUDUM. Bohatýrská postava Marobuda, knížete Markomanů, utkvěla dojista každému v paměti z dob školských. Hlavní jeho sídlo, Marobudum, kladou starořecí historikové do Bojohaema, tedy nesporně do naší vlasti. Avšak bližší lokalisování této tvrze, vedle níž prý stávalo obchodní město, bylo již ode dávných dob jedním z nejtvrdších oříšků českých historiků. Také praehistorie promluvila již několikráte v této věci. Pozoruhodným projevem nejmladší doby je mínění prof. Píče, jenž věnoval Marobudu celý svazek svých monumentálních Starožitností země České. Prof. Píč klade Marobudum na Hradiště Stradonické, ležící mezi Novou Hutí a Nižborem nad Berounkou.

Naši čtenáři vědí už z našich článků, co znamená Hradiště Stradonické jako naleziště předvěkých starožitností pro naši kulturu. Již v letech sedmdesátých přišlo se tu na množství artefaktů a zlatých a stříbrných mincí z doby kolem narození Kristova. Tyto nálezy dosvědčují, že tu kdysi sídlil lid zámožný, který nepochybně zde provozoval nejen čilý obchod, nýbrž i výrobu kovových předmětů, zejména z rudy železné, která se tu nedaleko ještě dnes v hojnosti nachází. Nápadno je, že se na Hradišti nenašly zbytky válečných zbraní, a že se tu nesetkáváme také se zvláštním nějakým opevněním, jako valy, příkopy, branami atd. Tato poslední okolnost zejména zavdala některým archeologům vážnou příčinu k pochybnostem o tom, že tu stávalo opevněné sídlo Marobudovo. Tito archeologové ovšem nemohou neuznati, že takové znamenité obchodní město dle dosavádních známostí ve střední Evropě neexistuje a že právem by se mohlo identifikovati s historickým velikým tržištěm, jež bylo vedle Marobuda. Nicméně to hlavní, totiž tvrz samotnu na Hradišti Stradonickém nalézti nelze. Proto hledá se tato tvrz v okolí Stradonic, na Nižboru, nebo v sousedství Berouna, ano i u Prahy (v Bubenči). To nejsou vesměs místa tak vzdálená, aby se nemohla vztahovati na Marobudum, které dle nejzávažnějšího historického pramene bylo prý položeno v sousedství — juxta situm — obchodního města.

Nejdůležitější podpora mínění Píčova doznala ovšem v poslední době otřesu tím, že i na Moravě objeveno bylo znamenité město obchodní u Oklukblíže Boskovic. Zde našla se přemíra starožitností z téže doby a téhož kulturního okruhu, jako u Stradonic. Třeba především podotknouti, že tu moravští archeologové (Dr. Snětina a Mag.Ph. Lipka) prováděli bádání způsobem systematickým, při němž odkryli již řadu tak zv. Sídelních jam nejpestřejšího obsahu. Objevena tu spousta věcí železných (kličů, závor, nástrojů denní potřeby, ano i náčiní výrobního, jako pilek, kladiv atd.) i předmětů přepychových z bronzu a stříbra (náramky, fibule čili sponky, berloky, to jest cetky okrasné, držátka zrcádek a stříbrné zrcadlové plochy, prsteny a roztomilé ostruhy drobného tvaru). Vynikající skupinu nálezu moravského tvoří předměty ze skla; jsou mezi nimi překrásné korále s různobarevnými očky, skvotné náramky a zbytky nádob ze skla millefiorového. Našly se tu mince zlaté a stříbrné typu tak zv. duhových misek, zachovaly se tu i součástky malých vážek na stanovení jejich hodnoty, jichž bylo tenkráte zapotřebí, poněvadž objevuje se tu dosti často i mince falešná, jež mívá jádro z olova a jenom tenkou vrstvu zlata (tak zv. mince plátovaná). Pozoruhodné je, že na Hradišti Okluckém vyskytly se i zbraně válečné a to v množství dosti značném. Celé Hradiště obklopeno je mohutnými valy s pevnými branami z dob římských.

Co znamená pro archeology objev tohoto druhého Hradiště? Rozhodně nemůže se už tvrditi, že naše české město nad Berounkou je středoevropským unikem, a tím ovšem odpadá i dedukce, že se tu musí jednati o historické město, položené vedle tvrze Marobudovy. Je teď důležitou otázkou, které z těchto dvou Hradišť sluší považovati za pravé Marobudum. Odpověď na otázku tuto nemohli archeologové dáti proto, poněvadž probádání Hradiště Okluckého není skončeno, a nemohli tudíž otázku předložiti k veřejné diskussi. Ale každým způsobem je nevyhnutelno, na objev tak dalekosáhlý a kulturně vý-

znamný již nyní upozorniti. Nálezy jsou prozatím uloženy v městském museu v Boskovicích. Ve výzkumech na Moravském Marobudu se pilně pokračuje. Úsilí toto vyžaduje ovšem značného nákladu, jenž síly jednotlivce přesahuje. Je povinností státu i země, aby takovéto podniky podporovaly, a není pochyby, že Centrální komise pro zachování památek uměleckých a historických badatelům moravským přispěje dostatečnou subvencí, aby důležité svoje dílo mohli zdárně dokončiti.
K. B.

JAN PŘIBYL. Román. Napsal Fr. Herites. V dosavadní řadě Sebraných spisů Heritesových, u J. Otty vycházejících, tato kniha jest svazkem devátým a vedle nedostižitelných Maloměstských humoresek a slavného Tajemství stýrce Josefa jest bez odporu jeho dílem nejznámějším. Již roku 1886, tedy před dvaciti pěti lety, kdy jej získal nakladatel J. Otto pro svoji Lacinou knihovnu národní, Jan Přibyl vzrušoval veřejnost českou netoliko svým složitým, mohutně založeným dějem, nýbrž i tendencí národnostní, pro kterou román má cenu dvojnásobnou. V oné době pozornost naše obracela se po mnohé dlouhé nevšímavosti do odstrkovaného Slezska, a Fr. Herites byl z prvých, který přišel volat a burcovat zájem pro zapomínanou zemi naší koruny svatováclavské. Tím, že ve své veliké práci markantním způsobem povolaného romanopisce upozornil na nebezpečí, ve kterém ve Slezsku tone živel český, dobyl si spisovatel nepopíratelných zásluh netoliko jako skladatel dobré knihy, nýbrž i jako národní buditel, na kterouž věc nemůže býti při oceňování Jana Přibyla nikdy zapomínáno. Hlavní struna díla Heritesova naladěna jest ovšem na jméno opavského advokáta Hanse Przibilla, který před tím byl českým Janem Přibylem. V té ošklivé proměně jména vysloven jest stručně obsah celého románu: bezcharakterní odrodilectví českého člověka, jeho zahanbující snažení, aby setřel vše, co by okolí připomínalo jeho český původ, kteráž snaha bezohledně šla i přes mrtvolu otcovu, únavné úsilí po úspěchu, významu a zámožnosti, propadávání do prohlubně mravní i hmotné záhuby, tot jsou některé z předních složek, ze kterých důsledně a s neúprosnou přesvědčivostí spisovatel buduje svoje dílo a ukazuje na všechnu ohavnost a bídu člověka, který propadl zločinu renegátství. Naproti Janu Přibylovi jeho někdejší milenka, svedená a pak opuštěná Ludmila činí do mravní výše jako světice, která vedle několikeré těžké práce a povinnosti přece ani pomyšlením se neprohřešuje proti svému cešství, ač snaží se ji oblomiti nejedno lákadlo. K množství významných osob z románu Heritesova druží se zvláště vynikajícím způsobem doktor Borský a jeho svrchovaně sympatická matka, jež vedle Ludmily a vedle slezského lidu vesnického, u něhož nade všecko poněmčování přece jenom proniká upřímná česká národnost, jest nejsvětlejším paprskem knihy, a čtenáři skutečně se zdá, že po episodách trudu a beznadějnosti opět okřává a vzpamatovává se v její blízkosti. Doporučujeme román Heritesův, aby byl často a často čten a nepřestával konati své důležité poslání. Nechť pomáhá vyplniti proroctví Ludmilino, která unešena vlasteneckým nadšením věří v naši budoucnost také ve Slezsku a nepochybuje, že k světlu, k životu se probudí všecek ten kraj. Nechť všecka ta požehnaná a úrodná rovina po březích Opavice až k Odře a k severu do dálky neohraničené jest naším krajem, zemí českou, českou na vždy!
Ds.

VÁCLAV ŠTECH překvapil nás opět dvěma knihami, v nichž se obráží všechen jadrný literární charakter spisovatelův. Je to čtenářům Máje dobře známý Hřích paní Hýrové a sbírka dvanácti veselých kapitol, kterým autor dal titul Humoristův zápisník. Již když byla tištěna v našem listě, prvá práce vyvolávala neobyčejnou pozornost a zájem čtoucího obecenstva, které záhy v románu postřehlo, že to není pouze rozmarné povídání pro pobavení čtenářstva, ale že jest v něm vylíčeno mnoho pravdy, mnoho skutečnosti z předměstského života, který Václav Štech závidění hodným vnímavým zrakem odpozoroval a dokumentoval. Zvolil-li k tomu formu na prvý pohled humoristickou, tím lip, v té břitkost Štechova líčení nejlépe se uplatňuje a vyniká, a kdyby ani kniha neměla svého vlastního hlubokého významu, způsob vypravování autorova sám je s to, aby nás zlákal a vynutil si náš upřímný zájem až do poslední stránky. Jako se pravilo o dřívější uznané knize Štechově Štěstí zlatého hroznu, že ji prostupuje skrytá tendence a že jest opravdovým dokumentem života, tak můžeme říci též o Hříchu paní Hýrové, že jest nejvystižnějším vylíčením předměstského chvatného vření a dychtění, které právě v této době prožívá své nejcharakterističtější období.

Druhá kniha, Humoristův zápisník, jest úplně hoden toho pojmenování. Humor, rozmar, vtip srší jako oslňující jiskry z každé stránky této zajímavé knihy, která i na svých nejpikantnějších místech neporušuje mezí umělecké delikátnosti. Tak hned Tři vzpomínky lehkomyslného člověka, obsahující rozkošné humoresky, nadepsané Předměstský Boccaccio, Ženitba a Sněrovačka, způsobí nám tolik zdravého, srdečného potěšení, že až v duchu vytýkáme Štechovi, proč těch dobrodružství svého předměstského pana Boccaccia nenapovídal více. Ale jsou v knize ještě další povídky, jejichž ryzí humoristický kov zní jako nejlepší zvonovina. Je tu rozmarný Letní byt, je tu kriminálně humoristická Asekurace, je tu výborný Originál a ještě několik jiných, z nichž jmenovitě Mrtvý volič znova dokazuje, jak dokonalým Václav Štech jest znalcem našich předměstských poměrů. Jediný tento šestnáctistránkový obrázek poví nám více než objemný svazek suchopárné předměstské historie. Na konec připojené Paberky ze školních úloh jsou neskonale zábavnými zrnky, kterými spisovatel ještě okořeňuje svoji humoristickou hostinu. — Obě knihy, z nichž Hřích paní Hýrové autor připisuje redaktoru Františku Heritesovi a Humoristův zápisník JUDru. Karlu Markovi, ozdobeny jsou mnohými příležitostnými obrázky Artuše Scheinera. Vyšly jako čtvrtý a pátý svazek knih Štechových, které vydává J. Otto v Praze. Netřeba ani zvláště připomínati, že je upřímně doporučujeme.
Ds.

Josef Jan Svátek: V ZEMI SV. KŘÍŽE. Ke svým dosavadním sedmi cestopisným knihám, které autor od roku 1903 vydal, řadí se právě spis osmý, který po-

kládáme za nejvýznačnější a nejsympatičtější. Vídeti na každé jeho kapitole, že ji spisovatel skutečně procítil a vdechl do jejích řádkův upřímnost a lásku, s kterou přišel se podivovat a poklonit starým památkám Svaté Země. Není to líčení nábožnůstkářské, není tu nijaké přetvářky a umělého vyvolávání pohnutí a nálady, nikoli, spisovatel jako křesťan, kterému již z dětství utkvěl v duši přehluboký dojem největší tragoedie našeho náboženského vyznání, vypravuje na 275 stranách svého spisu to, co maje oči a duši otevřeny vidí a cítí, při tom však stále zůstává přístupen soustrasti s ubohým palestinským živlem israelským, na němž tak dokonale se vyplnilo proroctví Jeremiášovo. Přirozeno, že největší část knihy věnována jest Jerusalému, a Josef Jan Svátek úplně nás zachvacuje a upoutává svým líčením. Vzrušeni a neméně pohnuti provázíme jej křížovou cestou, kudy Kristus se ubíral k svému místu popravnímu, navštěvujeme v jeho průvodu památnou zahradu Getsemanskou a horu Olivetskou, skláníme se na místě Božího Hrobu, prohlédáme zbytky proslulého hradu a chrámu Šalomounova, klopýtáme po kamenité cestě v moři hrobů, v mystickém údolí Josafat, kde dle písma bude se konati veliký boží soud. Autor prodléval v Jerusalémě právě ve dnech velikonočních a maje vzácnou příležitost na každé pozoruhodné místo vniknouti a všechno viděti, nevynechává ničeho, co by přispělo k zobrazení nynějšího Jerusaléma i k vykouzlení představ, jaké mohou vzniknouti v cítícím člověku na místech, kde se narodila, žila, působila, trpěla a skonala tak veliká bytost, jakou byl Kristus. Přiznáváme se upřímně, že po přečtení knihy V zemi Sv. Kříže značně se změnil obraz, jaký nám až dosud tkvěl v mysli o nejpamátnějších místech palestinských, ale že při tom nikterak neubylo k nim naší piety. Naopak, jako autor, stejně trpce pociťujeme kruté skutečnosti, že největší památník křesťanství skloněn jest do stínu pyšného, panovačného půlměsíce. Jsme přesvědčeni, že kniha, která v krásné úpravě vyšla v komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze, bude hojně a se zaslouženým zájmem čtena, i přejeme ji, aby za nedlouho se dočkala nového vydání. Ds.

HAGENBUND V RUDOLFINĚ. Praha i Vídeň si vyměnily umělecké navštívenky. Návštěvy dějí se současně a ve vší formě, neschází ani na zdvořilých vzájemných poklonách, které se neději ovšem bez rozvážné opatrnosti. Vídeň ve věcech uměleckých ráda osvědčuje toleranci, a my nemáme příčiny, abychom jednali jinak. Ostatně bude velmi poučno, srovnávati posudky. Vídeňské kritiky, zabývající se Mánesem, nesouhlasí ve všem s hodnocením domácím. To je prostě důsledek jiného ovzduší, ve kterém se umělci ocitají. Cizí kritika stojí před uměleckým dílem bez důkladné znalosti místních poměrů, fysických i psychologických vztahů okolí k umělci a jeho dílu, je bez reminiscencí, ale také bez předpojatosti. Je neosobní, dává na sebe působit pouhému dílu, její dojmy jsou ryzí, absolutní, neporušené, je dále chladnější, často se mýlí, ale předpoklad nestrannosti je u ní větší — dovede-li se totiž shostiti předsudků národnostních. Naši si svůj křest ve Vídni odbyli už dávno, členové Hagenbundu jsou v Praze většinou nováčky. Vybírali prý pečlivě a představují se jako milí, příjemní lidé, kteří znají společenský ton, vědí, jak se slušný člověk mezi lidmi chová, aby nenarazil, aby se líbil, aby ho rádi viděli. V jejich práci je mnoho hladké dovednosti a vkusu, mnoho velkoměstské elegance, ale málo jadrné síly, mužné odvahy, uměleckého svérazu, mnoho talentu a málo génia. Velké epochy umělecké ostatně tvoří vždycky jedinec, nebo několik jedinců, spolkům a sdružením přísluší nejvýše úkol propagační. Šťastné nebo nepříznivé poměry pak geniovi toliko pomáhají nebo jej zdržují. Vídeň má jisté umělecké tradice, ale její politický a kulturní význam zakládá se na prosté skutečnosti, že jest sídlem dvora a úřadů. Chybí jí vlastní slavné a tragické dějiny, jaké věnčí Prahu nebo Paříž, postrádá mohutného národního těla jemuž by byla srdcem, žije ze sebe a pro sebe. Umění však hledá mízu v hlubších vrstvách národního života a ryzí lidskosti. Zevnější lesk residenčního města je za to vhodným prostředím pro vzrůst a rozvoj umění vnějšího, dekoračního. Vidíme krajiny, podobizny, interieury, akty. Pěkně malované věci. Prozrazují cit pro formu, kresbu, barvu, jsou to tak zvané dobré malířské kusy. Ale nic více. Chybí jim ono plus, kterým právě vyniká umělecké dílo, vnitřní, nedefinovatelný nerv, kterým pomalované plátno teprve žije. Jsou to slovem jenom líbivé dekorativní obrázky. Je v té výstavě takové idyllické ticho, klidné, spokojené a šťastné domácnosti. I obrazy tak patheticky myšlené — přehlížíme jich technické slabiny — jako je Huckova „Válka“ diváka nijak nevzrušují. Růžový kolorit Rothových obrazů jakoby vysílal paprsky po celé výstavě. Ta milá, růžová nálada dýše z Hettnerových pastósních, tečkovaných olejů, z Junghansových venkovských idyllek, z Barthových alpských partií i Grossových pastelů. I Laskovy akvarely, spodobující malebné, bizzarní kouty evropské a v nich přepestré hemžení davů, ba i jeho tempera Ukřižování nejsou této nálady zcela prosty. A není jí prost ani Michl, nejpařížštější z nich, vystavující velmi dobré lepty, po většině výjevy z pařížských ulic, divadel a restaurantů, podařené karikatury kokotek a jich ctitelů. I jeho karikatura spokojuje se vnějškem, lesklým povrchem, který nerozčiluje a nebouří jako rozčilují a bouří kresby Ropsovy. Také grafické práce Rudolfa Junka upozorňují na sebe více švihem a vkusem než ukázněností a hlubokou zdůvodněností své techniky. Polák Kazimír šl. Sichulski vystavuje dva kartony pro skleněná okna; z nich zejména Hřích jest dílem plnokrevného umělce. Plastika je počtem i jakostí velmi slabá. Powolného majoliky, diskretně zbarvené, jsou v Praze dobře známy, Barwigova bronzová zvířátka jsou líbivé hříčky; větší plastiky poslali Karel Stemolak a Elsa Kövesházi-Kalmarová — věci celkem prostřední. Odcházíme z výstavy a je nám, jakobychom se byli právě příjemně pobavili s někým, kdo přišel lehkým tanečním krokem a s koketním úsměvem, aby se nám představil. Klidný, vyrovnaný občan, bez velkých tvůrčích bolestí a žhavých vášní, který opatrně obchází nebezpečné srázy neznámých a neschůdných cest, vedoucích k velikosti, vyhledávaje spíše pohodlnou, příjemnou silnici, jistý obliby i souhlasu uměnímilovných měšťánů. Я

Toto číslo vydáno dne 1. prosince 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Toho by Martin ani nedopustil. Jaksi pudově cítí, že je jeho přísnou povinností, aby se matky ujal a ji podporoval, at je jaká chce, je přece jen jeho matka. Pravda, tvrdá jako křemen v citu, řeči i skutcích. Co se Hořejších teta se svými dětmi namazlila, hladila je, chovala a líbala, na všecky něžnými jmény volala a měla jich jako smetí. On byl jedináček, ale jeho matka chodila kolem něho bez úsměvu, bez vlídného slova, jen s vádou a výčitkami v ústech. Mohl dělat co jí na očích viděl, přece ho nikdy nepochválila, nikdy ho nepocelovala, nikdy k srdci nepřivinula, nikdy mu neřekla „Martinku, můj zlatej synáčku!" Jen stále hrozila a trestala, ano i bitím a často trestala. Macecha horší být by nemohla. Cit jí chybí — mateřský cit. Nepamatuje se, když venku mrzlo, jen to skřípalo, nebo když pršelo jen se lilo, že by ho byla kdy politovala, ale vždy ho jen vyháněla „nevokouněj ha táhni huž k městu." Neměla soucitu, když sedal u lampy nad knihou anebo úkolem nějakým, ale naopak záviděla mu říkajíc: „Vidíš, jakej máš pěknej lehkej život, co my se nadřem ha ty si jenom s tim perem hraješ, jako pán se špacíruješ, co je takovej klacek jinejm rodičom huž platnej, jakej kus díla huž hutrhne, tátu s mámou zastane . . ." Bouřilo se za takové řeči v něm všecko, vykřiknout chtěl: „tak splňte vroucí tužbu mého srdce a nechte mě doma" — ale bál se, protože do ohně oleje by nalil. „Vidíte nevděčníka," spustila by opět matka — „toho jsem se na vlastním dítěti za svý krvavý muzoly dočkála, takový huznání mám za mý všecko dření" — a tak jen raději ke všemu tupě mlčel. Srdce jeho od vlastní matky odpadlo — sama je od sebe odkopala, ale rozum mu říkal: „je to matka, hřešíš, když křivě o ní smýšlíš. Ona za sebe nemůže. Pro tebe vskutku se dře, v tebe skládá své naděje, tys její pýcha — uznej to." A Martin ochotně uznával, umiňoval si, že ji bude podporovat, že jí jednou zpříjemní život, nahradí to úmorné dření do úpadu.. A to nikde a nikdy nebude tak dobře možno, jako stane-li se knězem. Ano, když už doma zůstat nemůže, co jiného by si počal, kde jinde se chytal? Knězem se stane, na nějakou farku vesnickou — třeba sem na Chodsko někam, do Stanětic nebo do Mrákova, do Milaveč nebo do Tranova se dostane a přece jen jako farář si zasedlačí.

Rád by řekl to své pevné přesvědčení své sestřenici Dodličce, ale nemůže. Jako drak hlídá ho matka a slídí za každým jeho krokem. Nechá si je tedy v srdci, nikomu, ani matce se jím nepochlubí, jenom svého katechetu na gymnasiu požádá, aby to jeho přijetí do theologie sprostředkoval. Ale na Dodličku také nezapomene, sledovat bude její život, a kdyby třeba bylo, jistě jí nenápadně pomůže, přispěje . . . .

A tak se přiblížila chvíle, která se Martinovi vryla do paměti tak hluboko, že na ni nikdy nezapomněl, ale kdykoli o ni v myšlenkách zavadil, pokaždé otřásl se nepovědomou hrůzou.

Poldík zjevil se jednoho dne ke konci září u nich ve dveřích a přivedl sebou z dílů Vrzaluc Vondru. Vondra zedničil, chodil rok co rok do Bavor, se ženou také vyženil nějaký groš, něco si vydlužil a koupil od Poldíka za dva tisíce staré, rodné stavení Porazilovic. Manka se třásla strachem jako list, když prolézali sklep, půdu, světnice a slovíčko leknutím promluvit nemohla. Za to Poldík promluvil: „tak Porazilko, už tu nejsem pánem, všecko jak tu stojí a leží patří tuhle panu Vrza-

lovi, musím mu to odevzdat čistý, tak, do večera abyste se vystěhovala, protože ráno hned zítra pan Vrzal už se sem nastěhuje."

Tu ránu Manka čekala, čekal ji i Martin, čekali ji všichni v Klenčí — ale přec teď kde kdo se zachvěl. Za všecku práci, za všecko strádání a šetření, za všecko tolikaleté snažení — jako žebráci ze svého půjdou nyní matka se synem. A kam půjdou? Všude, kde mají prázdnou světničku je dnes přeochotně přijmou, protože každý jest jejich osudem dojat . . . Nejvíc ovšem švagrová — Hořejší Porazilka. Rukama láme, v slzách se rozplývá, ale konečně odvahy si dodává. Čistý fěrtoch si bere a vydává se na cestu k Dolejším. Přišla, když Manka právě vázala peřiny do uzlu a Martin skládal si knihy a šaty s prádlem do truhličky. Nový majitel Vondra Vrzal ochotně jim pomáhal, sundaval zrovna obrázky se stěn, když potichu vešla sousedka a bojácně dala křestanské pozdravení. Jako uštknuta obrátila se hned Manka, poznala Dodlu po hlase. Všecka bolest zvedla se v ní, proměnila se v nesmířitelné záští, rozlila se celým jejím tělem a Manka skočila k té, kterou kdysi přece jen jako sestru milovala anebo aspoň měla milovat, skočila s výkřikem: „Ty — ty si jediná příčina všeho, ty si příčina mýho nechcestí, tebe mi muj muž furt před voči stavěl, tobě chtil, habych se podobala. tys mi život votravovala — ha ty máš tu kuráž překročit tuten práh, dokud já tu sem? Ha ty se nebojíš jít mi na voči?"

„Manka, nehněvej se," spínala před ní švakrová ruce „du tě pozvát, aby si na šecko zapomíla ha k nám se vodstěhovala, malou senci vyklídíme, do ní tě vememe, jako doma budeš ha do cizího nemušíš — poj, Manka, prosím tě poj, šecko to nech ležít, náše Dodlička s Hadámkem tě sami vodstěhujou," mírně, tiše mluvila Dodla, i ruku vztáhla, aby si Manku odvedla . . .

„Já? Ha k vám? Chachacha!" příšerně zasmála se Manka, „to rači do vody skočím, mezi hady líhat budu, kamenem se přikryju. Já sem chčasná, že vocat pudu. Pravda, nic sem si sem nepřinesla, hale teky nic si nevodnáším. Z podruzstva sem přišla, do podruzstva du. Proklínám tu chvíli, dy sem tuten práh překročila, blažená sem mohla bejt, dybych se mezi Porazily nebyla zamíchala, selkou se nestála, máma s tátou peklo mě připravili za živa."

„Manko, pro Boha, pamatuj se," prosila Dodla.

„Teta, pro Boha, pamatujte se," prosil Vrzal.

„Matko, matko, zadržte," volal syn — ale Manka šílela záštím, hluchá byla k prosbám a chrlila jen kletby a nadávky. „Ha řích by to nebul, dybych tě zabila" — nevykřikla, ale nepřirozeně zařvala konečně a skočila jako rozumem pominutá, divoká šelma po Dodle.

„Hutečte teta, hutečte," zavolal současně Martin s Vondrou, držíce rozvášněnou ženu každý za jednu ruku. Tak jak ji drželi, odvedli ji do chalup, kde ji svěřili její sestřenici Polcarce. Ještě večer rozloučil se s ní Martin. Ležela na loži vysílena, rozčilena a nemluvná. Sklonil se k ní, políbil jí tváře i ruku a řekl: „S Pánem Bohem, matko, jdu pěšky do Budějovic, truhličku sem si dal ke Kofrovi, až pojede do Vídně, přiveze ji za mnou. Ze semináře vám budu psát." Více říci nemohl. Slzy udusily mu v hrdle hlas — nevěděl proč pláče — ale přec dal se do hlasitého nářku, když večerním šerem vyběhl z chalup na trávníky, přeběhl je, i postřekovskou cestou pod mlýnem dal se na pravo, přeskočil strouhu a vyběhl na silnici. Celou tu cestu slzami rosil. Zastavil se až před Klenčím u Kříže, opřel se o jeho kamenný podstavec. Plakal jako dítě a do jeho pláče mísil se šelest tří mladých stromků lípových, jichž korunami pohrával si svěží větřík . . .

O celý týden dřív, první ze všech majstrů dostavil se do semináře — Martin Porazil. Rektorem byl tam Petr Špelina, ten co kdysi kaplanoval v Klenčí — proto ho přijal a nevyhnal.

IV.

„Íčko tepřiva bude hu Porazilů pokoj," povídali si sousedé, když se Manka odstěhovala na dobro k Polcarům a počala chodit na poštu do práce. „Zase se jednou vokázalo, že nejhorší hněv je mezi přátely. Vono se všude mezi sousedy někdy něco šustne — hale nikdýž se to tak těžko nerovná jako mezi vlastní krví" — a pravda svatá to byla.

Jako v ráji zdálo se Hořejším Porazilům, že teď žijí. Pokoj a mír, který skoro dvacet let vyhýbal se jejich dvoru, snesl se nyní nad jejich střechu a k štěstí úplnému scházel jim jenom Hadam — muž a otec. Ale všecky prosby i slzy byly

marné. „To je, Dodla zlatá, mý dobrovolný pokání," odpovídal pokaždé, „vodloučil sem se vod vás na několik let tu na světě, abych se za to s váma všema věčně moh radovat po smrti v nebi. Nepřemlouvej mě ha nedělej mi těžký srce, modlete se za mně jako já se modlím za vás, ha než se nadijeme, shledáme se spolu hu Pána Boha". Smířili se s tím pevným rozhodnutím otcovým a jak jen mohli, psali mu i za ním se rozjeli. Hadam vstoupil do třetího řádu sv. Františka, nenosil řádové roucho, protože byl ženat, ale chodil si pěkně ve svých šatech jak byl zvyklý, z Prahy dali ho do kláštera na venek, posílali ho jako sluhu, kde ho právě bylo třeba, do Votic, do Hájku, do Slaného a Hadam všude napravoval malé klášterní hospodářstvíčko. Stromy kácel a nové vysazoval, zahradu ryl, chlívky opravoval, z domova mu posílali šaty, obuv i prádlo, klášter ho živil a jiných potřeb neměl. Pravda, zatoužil někdy silně po domově, po dětech, po rodném kraji, po známých a přátelích — ale pomodlil se desátek bolestného růžence a pokušení přešlo. Jenom tenkrát si zaplakal, když mu psali, že rodné stavení jejich je prodáno, žid Poldík že je koupil. Velice se za to potom potěšil zprávou, že od Poldíka to má teď z Dílů Vrzal. Hned psal, aby se pokusili to vyměnit, dát Vondrovi jejich a oni aby odstěhovali se dolů do starého a původního hnízda všech Porazilů, že snad to Vondrovi bude jedno — ale na to mu jen vyhýbavě odpověděli. Nechtěli ho zarmoutit, to že nemohou, protože jejich stavení, je ve vzorném pořádku a Dolejších zanedbané a otrhané až hanba. Slibovali jen, že se o to pokusí a později snad že k tomu dojde. Zahrádka zase kvetla před okny Dodličce, i pan farář sám jí nabídl oltář o Božím Těle — jak tomu vždycky bývalo i lavičku v kostele — protože teď už jsou zase jenom jedni Porazilovic a nebude a nemůže se to plést.

Také Manka cítila se v novém prostředí a okolí šťastnější. Upokojovala se, všecka starost s ní spadla, na poště vážili si jí jako spolehlivé a neobyčejně přičinlivé dělnice, nadlepšovali jí plat, i mléko jí dávali, takže ani nespotřebovala, co vydělala a pomalu i přes zimu za mlácení a předení kolik zlatých si ušetřila. Ovšem, že její potřeby byly praskrovné. Sama ani netopila, protože celý den nebyla doma. Uvařili jí u Polcarů, u nich za dlouhých zimních večerů také sedávala za kolovratem, a jak byla zvyklá spávala dobře v netopené komůrce, kde přece jen nemrzlo — a nefičelo, jako když lehávala tak u Porazilů na punebí. Všechny tíživé a mučivé starosti s ní rázem spadly. Už si nemusila lámati hlavu, čím zaplatí úrok ve spořitelně, kde a jak sežene na daně a přirážky, co prodá, aby upokojila advokáta. Takový pěkný, bezstarostný život vedla, že jen s odporem vzpomínala na časy minulé, které jako selka prožila u Porazilů. Co strachu jen poměla, když hnala se bouře, aby nepotloukla, co se nanařikala, když vláha na jarní setbu dlouho nepřicházela — teď jí bylo všecko lhostejno. At je sucho nebo mokro, at je zima nebo horko, klidně uléhala, zdravým spánkem bezstarostného člověka se vyspala, osvěžena a posilněna vstala a šla do práce, jak byla zvyklá jako kůň za dva pracovala a jak si jí za to vážili, jak dovedli ocenit její přičinění, až ostatní dělnice na to žehraly!

„Tisíckrát líp je mi teď než bylo na gruntu," přiznávala se vděčně a skoro omládla.

„Teta, vám íčko svěčí, hani poznát sem vás nemohla, jak ste se spravila" — podivovali se jí po roce lidé na potkání a právem. Protáhla se a narovnala. Nechodila už tak k zemi shrbená jako stařena, nechodila ani tak nedbale oblečená jako chodívala. Když přišla z práce domů, měla teď pokoj, mohla si pohodlně vyprat, zašít, zmandlovat a vyžehlit a toho dříve nebylo. Na poli — na louce, když na vlastních hospodařila, do tmy se pravidelně omeškala a když konečně domů přiběhla, čeho se dřív chytit nevěděla. Drůbež nenakrmená lítala po dvoře a stromech, vepři ve chlívkách hladem vřeštěli, dobytek na stání bučel, večeři měla chystat, krávy podojit — to všecko pominulo — jako paní si připadala, tak pohodlný zdál se jí život.

A nad to nade vše splnil se její dávný sen, uskutečnila se dlouholetá a jediná její tužba — syna měla v semináři. Knězem bude její syn. Která z matek může se jí rovnat? Tamhle u Makovců, potom u Motlů, u Hausnerů, u Holubů, u Mrázů, a už nikde potom nemají pana pátera. Ona ho bude mít. Už čtvrtý rok studuje v Budějovicích a než se naděje vysvětí ho pan biskup na kněze. Ta myšlenka byla slunéčkem, které pozlacovalo jí spokojený teď život.

Pokračování.

IRONICKÉ SICILIÁNY.

CYKLUS DRUHÝ.

MANŽELSTVÍ LITERÁTŮ.

I.

On, moje milá, celé noci píše
a nedbá hlasu vábícího lůžka,
co já, ach, sama v lože vzdychám tiše
a z kuchyně již dávno chrápe služka.
Jen časem zvedne hlavu svoji výše,
a zas již lítá dále jeho tužka.
Oh, tolik lásky z jeho písní dýše,
a podušku mou smáčí slzí stružka . . .

II.

Můj také není z jiných, moje drahá,
však nedivím se, kde je toho třeba,
kde žena přijde muži skoro nahá
a kde snad hlad je ve sny ukolébá.
Leč já, však ví to celá přece Praha,
jsem deset tisíc měla — pro kus chleba
nepíše, a přec stále k peru sahá,
ač říká, tolik že to síly třebá.

III.

„Oh, nikdo neví, co to krve žádá!"
můj také říká, v každý veršík zpěvný
že nejdražší tu šťávu srdce vkládá,
z cév svých ji cedí — pro ples davu levný!
Ó, cos bych, dámy, vařila mu ráda,
po čem by krve přírůstek byl zjevný,
já bojím se, když tolik při tom strádá,
by chudáček se nestal chudokrevný.

IV.

Jen at si píší — proč však kritikami
má trpět ještě doma chudák žena.
Když posudek čet někde svojí drámy,
můj muž mi doma ze sna strašně stená.
A talíř ondy odstrčil, Bůh s námi,
však dobře vím, proč; čtla jsem Vodolena,
vždyť polévka jen málo, milé dámy,
jen zcela málo byla přesolena.

V.

Já všecko bych už muži odpustila,
jen kdyby v bytě uklidit dal trochu.
Však po podlaze, židlích samá díla,
a v prachu psáti na stolní lze plochu.
A ničím nedá pohnout, služce spílá,
když rukopisy přendá, sejme sochu.
U radů vedle vše jak klícka milá,
a vyšívání mají na lenochu!

VI.

Ba, paličáci jsou to paličatí!
Můj přes den píše román pro „Ozvěnu",
ač říkám stále, že tam špatně platí,
a v hospůdce své večer hledá změnu:
Tam na poměry, miláčky se katí,
již porotu vždy mají obsazenu,
ač říkám mu: Choď mezi ně, ti svatí,
přec takhle, bloude, nedají ti cenu!

LIST REDAKCI.

Zde posílám Vám novellu svou „Zradu".
Děj pravdivý je, rek můj umře jedem.
Však pro čtenářstvo zříte-li v tom vadu,
jej zachráníme, s Amalií svedem.

Na pravopis já malou váhu kladu,
neb školometů hloupých nejdu středem.
Tiskněte ihned! V čele! Ne snad vzadu!!
Já honoráře vzdávám se už předem!!!

KARIKATURA.

Karikaturu na zeď do své síně
jsem pověsil si — radost pohleděti,
jak na pohled v té lehké čmáranině
rys můj byl chycen správně po paměti.

Má usmívá se žena, šití v klíně,
nuceně trochu: „Podobno to je ti!"
A stranou bručí rozmrzená tchýně:
„Pak mají úctu před otcem mít děti!"

* Cyklus první v Máji I. č. 29.

DIALOG.

„Tak, rukopis váš čekám v pondělí,
úsudkům vašim mezí nekladu,
však pochválit lze, mním, ty rondely,
tu pana Krásy „Mládí zahradu!“
— Však barvách svých je příliš nesmělý
a v rythmu má též mnohou závadu —
„Snad — ano — možná, ale příteli,
ta kniha vyšla v našem nákladu!

POMNÍK.

Až umru, pomník s palem trofejemi
mi nestavte, jak slavné krášlí hroby,
já budu spáti dole hluch a němý,
ach, jistě dobře i bez této zdoby.
Však nejde-li už jinak v naší zemi,
kde slavnosti je třeba každé doby,
ten kámen jenom k hrobu nakupte mi,
jímž házeli jste po mně, plni zloby!

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Šel volným krokem, podpíraje se o hůl se stříbrným kováním, k nově založenému parku před Eliščinými lázněmi, kde nad novým, teprve s jarem vyrostlým trávníkem křižovaly se lípové aleje. Doufal, že v tomto mladistvě usměvavém koutku bude na chvíli nerušen a oddá se klidu a teplu letního odpoledne. Ale jakoby náhodou střetl se s Horským, který šel od nové lázeňské budovy v moderním slohu, toulal se zraky po jasně zelených trávnících a překvapen pohlédl na Aksamíta.

„Nazdar, Žorži. Jak se ti daří?“ oslovil přítele s pátravým pohledem a shledal, že oči jeho zapadly hlouběji do důlků.

„Je mně dnes trochu nevolně,“ řekl Aksamít suše.

„Straková tě vzpomínala,“ pravil Horský, aby jej vzkřísil.

„Mluvili jste o mně?“ řekl Aksamít s temným posunkem, jejž bylo nesnadno vyložit. „Sedněme si zde. Zdá se mně, že se to slunce příjemně nalévá do těla.“

Sedli na nejbližší sedátko, páchnoucí ještě nátěrem. Slunce dýchalo svou rovnoměrnou a příjemnou září a zalévalo svou lázní linie pěšinek, sbíhající se do středu kruhu, vyzdobeného sytými barvami begonií, a rozzelenavěle mladistvé, krátce střižené trávníky. Řady mladověkých lípek šly v dálku jako dav štíhlých školaček a jejich stíny lehce a vzdušně padaly na sluncem zalité pěšiny.

Aksamít labužně vssával do sebe slunce, jak to dělají opravdu choří.

Horský si toho povšiml.

„Poslouchej, Žorži, chtěl jsem ti to už kolikrát říci, ale myslel jsem, že sám na to přijdeš. Proč se nešetříš? Zdá se mně, že se rozptyluješ a nejdeš za cílem,“ řekl Aksamítovi, hrabaje v pěšině slunečníkem.

„Vím o tom, Alberte, mne však nebije dnešek, ale staré chyby. Vím, který cíl míníš — zdraví. Ale i člověk je otrokem zvyku. Nemohu býti bez společnosti, v tom je všecko,“ pravil Aksamít, ukazuje správně a jistě na dávnou ránu, z níž bolest vystřelovala.

„Ale zdraví přec zasluhuje, abys mu přinesl obět. A není tak velká, jak se domníváš. Pust hostinec, karty, víno a tabák, vyspi se řádně a shledáš, jak se tu tělesně obnovíš. Co chceš s chorým tělem? To je nesnesitelná přítěž. Té se hleď zbavit,“ pravil Horský, snaže se vemluvit Aksamítovi svoje mínění.

Aksamít sebou neklidně pohnul.

„Jaká pomoc? Zvyk je zvyk. Ale věř, ty vody nikoho nevzkřísí, nevěřím v ně,“ pravil Aksamít.

Horský pohlédl na Aksamíta.

„Smluvili jsme se Strakovou, že pozítří zajdeme do ruského kostela. Sejdeme se kolem jedenácté v městském parku. Jsem rád, že jsi mne na to vzpomněl. Souhlasíš?“ pravil Horský.

Aksamít svraštil obličej a zamyslil se.

„Do pravoslavného kostela,“ řekl jakoby pro sebe a po krátké pomlčce dodal: „Budiž, půjdu.“

„Chci poznat ruský chorál,“ řekl Horský.

„A tak. Já myslil, že tě straší v hlavě všeslo-

vanská horečka. Z té bych tě brzy vyléčil. Já Rusko nepřeceňuju," pravil Aksamít.

„Co o něm soudíš?" zvídal Horský.

„Je to kolos na různorodých nohách. Jedna je hliněná — to je necivilisovaný ruský mužík a druhá — všemi neřestmi mazaný činovník. Ale poslouchej, kdysi se ta hliněná noha rozkýve — a celý ten kolos bude na smetí. A potom sníme my Čechové o veliké síle svaté matušky Rusi," povídal Aksamít s tlumenou hořkostí.

„A což ta světla ruské literatury?" namítl Horský.

„Prosím tě, to jsou veliké, rudé majáky, dávající Rusku z daleka výstrahu před strašnou bouří. Sleduj literatury řeckou a římskou — ty také zasvitly před samým koncem," pravil Aksamít.

„Ale já věřím v budoucnost Ruska. Vždyt Německo mělo také svou dobu kvasu a zmohutnělo," řekl Horský.

„Není pravidlo bez výjimky. Rozuměj, Německo je stát jednolitý a jeho sloupem je spořádané bürgerthum."

„A my, náš národ?"

„Jako v Rusku — dvě kola zasahující do sebe. Jedním je rozháraná a prudce rozjetá intelligence a druhým zanedbaný a nehybný venkov."

„A budoucnost?"

„Za kulisami," řekl Aksamít, vyndal z kapsy cigarettu, zapálil ji a vstal.

„Nekuř, Žorži," podotkl Horský.

„Eh," řekl Aksamít a trhl rukou. „Buď tak dobrý a doprovoď mne."

Horský jej následoval.

Těch několik vět, jež Aksamít chvatně narysoval, bylo jako v horečce vržení temných stínů při večerním světle na veliké plátno. Horskému zdálo se, jakoby stíny se začaly hýbat.

Vraceli se. Aksamít mluvil málo, aforisticky a svraštoval tvář. Nepochybně měl jakési bolesti. Horský jej nerušil, nelitoval, protože Aksamít nestál o soucit, ale vše nesl pevně a resignovaně.

„Musím si lehnout," řekl Horskému před svým bytem, stiskl mu ruku a ještě dodal: „Tak zítra před jedenáctou v městském parku!"

Pak rychle se obrátil a kráčel chodbou.

Horský stál některou vteřinu na témže místě a hleděl za ním.

„Škoda ho," řekl si a jakoby opustil magické představení, necítil pod sebou půdy a nazdařbůh kráčel Křížovou ulicí, nevěda, kudy by odbočil...

IX.

V neděli kolem půl jedenácté čekal už Horský v městském parku. Den, chýlící se k poledni, žehl svým srpnovým vedrem. Bylo bezvětří. Větrem nepromíchaný vzduch dusil se v kotlině, obloha zrovna oslepovala svou čirou jasností a rozežhavená půda, zdi, všecko sálalo horkem až omamujícím.

Horský prošel všecky pěšiny, ochlazující trochu stínem svých loubí, ale čekal marně. Slaměný klobouk měl sražený do čela, kabát měl úplně rozepnutý a přivíral oči před zrcadlovitě zářící oblohou. Chodil nejistým krokem a v parném vzduchu mihaly se mu nejisté obrysy domů a mladistvé lipky na promenádě jakoby se chvěly v horkém a oslňujícím žáru.

Došel až k Mlýnské kolonádě a zase se vrátil. Čekání bylo mu nepříjemno. Mrzel se na nedochvilnost svých známých a rozhodl se, že ještě jednou se vrátí a nestřetne-li se s nimi, že půjde do ruského kostela sám.

Ale před lázeňským domem spatřil Strakovou i s Aksamítem. Šli volným, skoro líným krokem a nehovořili. Horko věšelo se jim na oči, na rty i na chůzi.

Straková měla oblečeny lehounké bílé šaty a nízké žluté střevíčky, Aksamít krátký kabát a volné spodky.

„Tys ještě trochu čilý za dnešní výhně, povedeš nás," řekl Aksamít po pozdravu.

„Budiž," souhlasil Horský, „půjdeme parkem k Zahradní ulici."

„Jenom nejkratší cestou, kamaráde, žádné oklíky", podotkl Aksamít unaveně.

Horský vyndal plán a hledal cestu, jak si přál Aksamít.

Vykročili z parku do zahradní ulice a přešli do Sadové třídy.

Nepřetržitá řada vil s jemnou poesií zahrádek, s besídkami a loubími táhla se před jejich zraky. Těžký dech růží a karafiátů se střídal se svěží vůní resedy. Z jednoho okna ozývaly se markantní zvuky anglické hymny. Ale všecky ty dojmy padaly mimo, tlumeny žárem letního dne.

Konečně přišli do Westend.

S nejvybranější elegancí vybudované stavby zastíraly se od spodu libeznou zelení alejí a rázem jako překvapující zjevení vyvstaly před nimi na mírné výšině baňaté věže ruského kostela, nesouce nahoře svítící symboly ruského pravoslaví. Uprostřed ustáleného evropského vkusu stála zde tato odlišná, orientalní stavba, jakoby přenesena sem z daleké ruské stepi. Teprve po chvíli zvykl si zrak na tuto vážnou a podivuhodnou budovu, jež sobě dobývala úcty.

„Krásná, výrazná stavba," zvolala Straková, patříc okamžik na kostel.

„Rusko se tady uplatnilo svým pravoslavím, ale my?" namítl Aksamít.

„Opravdu jsme tu naprosto bez charakteristiky," dopověděl Horský.

„A nejhorší, že jsme tím vinni sami, naše malost a nepodnikavost. Ale nač mluvit — národní hříchy," řekl Aksamít, u něhož každá myšlenka prošla vždy výplní politickou a mávl rukou,

„Pospěšme, stihneme ještě bohoslužbu," navrhla Straková.

„Máte pravdu, milostpaní, pojďme!" řekl Aksamít.

Pokročili níže do úžlabiny, stoupali po stupních nahoru a vešli hlavními veřejemi do chrámu.

V zadu pod kůrem stála zeď cizinců. Aksamít obratně se jí províjel a razil cestu Strakové a Horskému, že se dostali ku předu.

S vysoké vzdušné kopule slévalo dolů žlutě nadechlé světlo. Před řadou lavic hořely voskové svíce, se stěn shlížely obrazy světců a světic nového původu, bez té byzantinské strnulé posy starých obrazů ruských a pod modrým, hvězdnatým stropem byl postaven oltář, na němž s celou tou vnější nádherou obráželo se bohatství ruského kupectva.

Tři popi odění v zelená roucha s bohatou zlatou výzdobou, procházeli před oltářem, odcházeli a vraceli se, skláněli se obřadně a vykuřovali kadidlem. Dlouhé a monotonní modlitby v ruském církevním jazyku, zpívané hned pevným tenorem a hned zase hlubokým barytonem střídaly se se zpěvy ruského sboru na chóru.

Hned jak jej poprvé Horský zaslechl, byl schvácen mohutným dechem tohoto starobylého ruského chorálu. Dávné, neznámé toniny oživovaly hlasy dobře cvičených zpěváků a přenášely Horského v jiné časy a končiny. Tento starý chorál, odlišující se od římského svou měkkou a citovou vroucností, jakoby žaloval někomu hloubku a šířku ruského hoře.

Horský cele se ztápěl v jeho zvucích. Byl skoro překonán silou té modlitby a stál jako přimrazen ke dlažbě; ačkoli cítil únavné trnutí nohou, nemohl odejít a jako okouzlen bez dechu naslouchal tomuto divnému a přec tak vroucímu zpěvu, jaký sotva kdy slyšel.

„My jdeme, Alberte," pošeptal mu znaveně Aksamít.

„Já ještě chvíli zůstanu," odtušil Horský.

„Vás zajímá chorál," řekla Straková tiše.

„Nemohu od něho," odtušil Horský.

„Počkáme na vás venku," řekla Straková, odcházejíc i s Aksamítem.

Ale Horský zůstal, až začaly modlitby a chorál na dlouho zamlkl.

Všecek ztrnulý stáním a rozrušen dojmy, vyšel ze chrámu. Zdálo se mu, že chorál stále mu ještě doznívá duší.

Horké, úpalné slunce polední stříklo mu žhavě do tváří a vše se mu slilo ve žhoucím, jakoby roztaveném vzduchu v jedinou zářící hmotu.

Setkal se se svými známými, kteří stáli ve stínu a živě hovořili, rozpřádajíce rušnou politickou debatu, kterou Horský svým příchodem náhle přerušil.

„Jak se vám líbil chorál?" zvídala Straková, ačkoli z jeho tváře mohla vyčísti dojem, jaký naň udělal secvičený sbor zpěváků.

„Ach, to byl mohutný, originální zpěv," řekl Horský s nadšením.

„Bohužel, já mu docela nerozuměla, zdál se mně cizí," pravila Straková.

Horský byl zvyklý hájit svůj názor a cosi z minulých dnů ho ještě podněcovalo.

„A jednou jste řekla, že hudbě není potřeba rozumět, že stačí pouze ji cítit," řekl upřímně s prudkostí myšlenky, jež právě vyšlehla z varu.

Straková pochopila, kam cílí.

„A hleďme, jak si pamatujete na rychlo hozená slova, abyste jich použil za zbraň. Myslím, že vystřelené šípy se nesbírají," řekla Straková, pohodila hlavou a schládle pohlédla na Hor-

ského, jenž pochopil, že se dal unésti prudkým svým vrtochem, ale nemínil uhnouti s pole.

„Tam, kde jsem pevný, nečiním žádných ústupků," řekl, podávaje se s celou svou houževnatostí.

„Ale jako hudebník hrejte trochu v taktě," šlehla jej Straková s ženskou raffinovaností.

„Což ten ruský chorál snad skončí dissonancí?" řekl Aksamit, mrze se skoro na Horského. — „Pojdme!"

Šli. Horský byl trochu nakvašen. Zdálo se mu, že byl zakřiknut, protože řekl pravdu dámě. V nitru se pro to bouřil a rozčiloval a na venek chladně, zarytě mlčel. Pokračování.

FEUILLETON.

PAŘÍŽ.

VI. PAŘÍŽSKÉ DÍTĚ.

PÍŠE DR. PANÝREK.

Před několika lety vzbouřily francouzskou, ba světovou veřejnost úzkostlivé zprávy francouzských statistiků o odlidňování Francie. Depopulace ta byla zajisté velice znepokojivá, když se francouzští učenci odvážili upozorniti na ni veřejnost přes to, že mohli očekávati, jak za Rýnem budou zvěst tuto rádi slyšeti. Vždyť přece podnes Francouz vlastenec není myslitelný bez nadšené touhy znovu přivtěliti dvě ty francouzské země, Alsace a Lorraine, které r. 1870 zabrali jim Prušáci, k mateřské jejich vlasti francouzské. Jak by ten ideál byl uskutečnitelný, když by Francii ubývalo obyvatelstva, t. j. když by ztráta úmrtím nastávající nebyla hrazena přírůstkem nových světoobčanů. A tu shledáno, že mezitím, co kosí morana nemilosrdně v obyvatelstvu francouzském, jemuž také škodí některá národní vada velkoměstského obyvatelstva (alkoholismus a nezřízenost pohlavní, jež šíří choroby pohlavní), ubývá porodů. Vina spatřována hlavně ve způsobu života obyvatelstva hlavně velkoměstského, kde muž v době mládí žije s děvčetem u volné lásce, která rodiny nepřipouští, teprve později pak, když domohl se slušného postavení, žení se, tu však již rodinu četnější nezakládá, z části také proto, že dámám francouzským při dnešním jich vychování není milo přiváděti na svět potomstvo, ježto to není pohodlné. Dáma taková chce užívati, především užívati a v tom by ji „naděje vlasti" v době před narozením a aspoň rok po narození překážela citelně. A tak se stává, že děti přicházejí tu na svět vlastně skoro jen nedopatřením, nebo se v rodinách spokojují jedním dítětem, což vždy znamená úbyt.

Takový byl dojem můj o dětech francouzských z četby vědecké.

Z belletristických listů pak seznal jsem, že v Paříži nejsou děti dětmi. „Enfant terrible" je sic francouzský výraz, ale spíše jsou francouzské děti předčasně zralé, „altklug", jak říká německá terminologie — aspoň humoristické listy zaplavuje tato species, což, ježto vtipy nejlepší pocházejí ze skutečnosti, dokazuje, že ty děti, které jsou, nebývají v plném slova smyslu dětmi, záhy duševně dozrávajíce . . .

Jako jsou rody vymírající, jsme svědky i vymírání národů. Z cest mám dojem, že nejbližšími osudu starých kdys slavných národů jsou románští národové, vedle Řeků a Maďarů — vyhynutí dá se oddáliti přijímáním cizích živlů zdatnějších, zdravých, což znamená odnárodňování (jak je praktikují Maďaři v živlu slovanském, německém a židovském). Z romanských národů drobností postavy a malým počtem potomstva zvláště Francouzové a Italové obavy ty i v kruzích jim příznivých vyvozují, z Francouzů pak — Pařižané. Příliv venkovské krve sic dovede částečně nahrazovati, co vzalo za své, ale jako pobyt ve velkém městě není nikdy zdravotně příznivý faktor, i tento přílivem z venkova vzniklý přírůstek v několikáté generaci, přijav s blahobytem zlozvyky svého okolí, zakrní a také hyne.

Tyto úvahy byly dojmy očitými sesíleny — k malé radosti českého pozorovatele, jenž by chtěl viděti národ francouzský jako přirozenou protiváhu živlu německého, jenž je naším úhlavním nepřítelem, mohutnějící početně i individuálně.

Co jsem však viděl, to nenadchlo mysl k obdivu nad galskou rasou. A zvláště dítě droboučké, sic živé, ale málo statné a k tomu zjev nepříliš četný i v chudších čtvrtích Paříže a předměstích.

Zašli jsme si několikráte v neděli odpoledne do pařížských parků. Zvláště Elysejské pole se svými fontanami a nádržkami zdály se nám býti lákadlem pro francouzské dítě. Gros obecenstva ovšem v létě žije na venku a ze zbylého obecenstva jako v každém velkém městě světa za pěkného počasí ranními a odpoledními vlaky vylije se do bližšího i vzdálenějšího okolí Paříže. Zbude tedy v městě samém obecenstva málo. Pozoroval jsem, komu které dítě náleží, kolik dětí kupí se kolem služky, bonny, starší sestry či matky, kolik těch kůželek batolí se kolem maminky sedící na lavičce. Vždy jsem pozoroval jen jedno, nejvýše dvě. Děti pouštěly lodičky s plachtami, drobné ty dětské hračky po nádržce, šťastny, když vítr zavál je hodně daleko od okraje. Mezi dřevěnými kocábkami sem tam ukázala se plechová, pěkně malovaná se strojem, jenž perem popoháněl lodičku. Jinde hledí děcko za pomoci otcovy hole lodičku přitáhnouti zas ku břehu nebo toužebně očekává, až ji vítr hladinu nádržky čeřící přižene na dosah některého místa okraje basinu. Jiné děti byly opatrnější — loďka je připoutána nití ku břehu. A jak ty děti u fontany pozorují, zdají se mi na gallskou rasu málo čilými. Sem tam něco prohodí — to by české děti byly jinak živy. Proto třeba v parcích zřizovati zvláštní oddělení, hřiště, sic by obecenstvo dospělé, ani květiny a trávník nebyly před nimi jisty.

Nejvíce ještě dětí — přece však jen řídkou skupinu (— u nás byla by hned nepronikntelná tlačenice při podobné podívané —) seskupil kolem sebe starší ošumělý trochu muž, jenž sedí u jednoho trávníku a sype ptákům zrní. Jsou to ovšem jen holubi a vrabci, ale je jich tu černo. Sedají mu na ruku pak už skoro loví z kornoutu v jeho kapse zastrčeného, usedají mu i na ramena, na cylindru, čile ho obletují, cvrlikají, mezi tím co děti i dospělí pozorují čilý ten rej. Případ byl by vzhledem k ošumělosti této figurky pařížské těžko pochopitelný nebýti pohlednic, na nichž je výjev zobrazen, a které podivný host parku se slušným ziskem prodává. Děti jsou ovšem jen diváci, ti jich neodkoupí, také je jim zjev ten asi trochu už znám — ale dospělí často kupují, mezi tím co děti jen se dívají, sem tam něco prohodí a jinak zůstávají nečinnými diváky.

Když už pozorujeme dítě, pomíjejíce odrostlejší mládež, která prodává po boulevardech noviny, bývají to časem přece však ještě pouhé děti (viděl jsem v Marseilli hošíka asi 5—6letého, jenž ještě šišlal a už pomahal vydělávati na živobytí), nemohu zamlčeti jednu zkušenost nápadně lišící se od pražských poměrů. Rodina vyjede si na výlet a malé děcko cestou se unavilo. Bolí je nožky neb usnulo. Mezi námi v podobných případech, jak je samozřejmo, převezme úkol chůvy roditelka — viděl jsem v Čechách rodiny vraceti se z nedělních výletů, kde matka na každé ruce držela jedno děcko, mezi tím co dvě ještě táhla, držící se jí za sukně a pan otec pohodlně si vykračoval drže v ruce jen cigaro. To, myslím, ve Francii není možno. Tolikrát spatřoval jsem otce v podobných případech zemdlené děcko na rukou nesouciho, mezi tím co matka držela jen vlečku v dlani — a nesl to dítě tak opatrně, tak něžně, s takovým výrazem posvátné povinnosti v očích, tak dávaje pozor, aby někde nenarazil, že obdobu toho v Čechách skoro neuvidíte. Upozornil jsem na případ krajana v Paříži usedlého, s nímž jsme se seznámili, a ten, sám otec, potvrdil mi zjev ten jako pravidlo. Sám prý nesčíslněkráte takto nesl své dítko z dalších výletů. Jakousi větší něžnost mají francouzští manželé ke svým družkám, uznávajíce, že žena nosíc děcko pod srdcem, rodíc a kojíc je, takový díl povinnosti rodičů přijala, že podobnými drobnými úkony otec, jenž je jenom zplodil a živí, vlastně nepatrným dílem přispívá k dluhu, který opravdu nikdy — oproti zásluhám matky — úplně nesplatí.

Záleží ovšem na poměrech rodiny! Lidé zámožní, kteří mohou míti mnoho služebnictva, svěřují nejednou dítě cizím lidem — mateřský úkol záleží vlastně jen v tom, že matka své dítě ukáže občas, pěkně ustrojené ve společnosti, při čemž je s pýchou políbí a zase svěří rukám placené síly.

Také nejnižší chudina hnaná do práce starostí o kus chleba, svěřuje malé děti péči dospělejších, jichž ochrana vypadá dle toho — viděl jsem ve špinavé ulici v Montmartru, jak malé batole, jehož si starší sestra umazaná, v bundě vybledlé, jediném to hávu oděná, valně nevšímala, žízníc sklonilo se ke špinavé stružce mydlinek středem ulice zurčící a chtivě pilo, ovšem jen krátce, pokud je louhovitá chuť nezvyklého nápoje nepoučila, že to — není kafíčko. Starší děvče, upozorněno námi, jen přiskočilo k dítěti, vykřiklo zlostně: „Cochon" (prase), trhlo dítětem, strčilo mu štulec sesterské lásky a vleklo ho ulicí dále. Robě ani nenapadlo protestovati obvyklým v podobných případech u nás nářkem — ploužilo se za něžnou a pozornou sestřičkou mezi malými domky chudé čtvrti umělců a vůbec pozlacené bídy . . . Smrt dítěte pokládají tu za dobrodiní. V písku parku si hrající děvčátko, které si kutálelo nějaký veliký stříbrný peníz, tak bylo pod dozorem, že kolem jdoucí klacek jakýsi mohl bez námitek peníz, patrně bernou minci, jen žertem sebrati a se smíchem odběhnouti, mezi tím co děvčátka horlivě hledala v písku okrouhlou minci, domnívajíce se, že někam se zakutálel pětifrank, hračka ovšem trochu nezvyklá.

Celkový dojem, který po delším pobytu v cizině nahrazuje vlastně celý bohatý syllogismus opírající se o množství fakt, přesvědčuje mne po několikerém pobytu v Paříži, vždy delším, že — v Paříži je málo dětí.

Kdo se staví na stanovisko Boileaux des préaux, že

„le plus grand malheur c'est de naitre,
le seul bonheur c'est de mourir" *)

Ovšem musil by s potěšením hleděti na tento případ v zájmu těch „jedině šťastných", kteří se nenarodili nebo zemřeli. Ale vývoj lidstva není ještě vrcholný a nevíme k jakému stupni dokonalosti tento bez odporu nejschopnější tvor přírodní dospěje — nelze tedy usuzovati jako Boileaux a je malý počet dětí při značné bohatosti země, jež by dobře uživila desateronásobný přírůstek, pokládati za zjev smutný. Skýtát život při tolikerých strastech, jimiž nás štědře obmýšlí, chvíle čistého štěstí tím bohatší, čím otevřenější pro krásu oči máme, takže zvláště když dětství a mládí je vskutku šťastnějším obdobím života, nevidíme rádi depopulaci a bezdětné rodiny v lůně národa přece jen mocného, schopného a zámožného.

Škoda.

*Neštěstím největším je naroditi se, jediné štěstí je umříti.

ČESKÝ ŽIVOT.

V BOJ ZA DOBROU ČETBU.

(PODLE PŘEDNÁŠKY PROF. DR. PETRA ZENKLA.)

Poslední dobou počíná se u nás po příkladu ciziny, která nás daleko předstihla, usilovati o to, aby byla učiněna přítrž šíření ničemné, bezcenné, ba často i zhoubné literatury a jiných kulturních činitelů, které je nutno vrátiti jejich pravému úkolu, vznešenému úkolu lidovýchovnému. Svaz Osvětový obíral se těmito otázkami na svých lidovýchovných sjezdech, zvláště pak na sjezdu letošním, kde bylo přímo uvažováno o positivní práci proti špatné litera-

tuře a usnesena příslušná resoluce, jež směřovala jak k obecenstvu, tak i k úřadům a vydavatelům. Svaz Osvětový nejednou zakročil u povolaných činitelů a usiloval o nápravu. Poslední dobu pak, kdy zvláště rozličné „časopisy" šíří své odběratelstvo měrou netušenou, svolal Svaz Osvětový za souhlasu většiny politických organisací veřejnou schůzi proti špatnému tisku, jakou nedávno před ním uspořádala i městská rada v Karlíně. Šlo o to, že široké vrstvy čtenářstva buď samy neznají onoho býlí, nebo si nejsou vědomy nebezpečí, které může býti jím přivoděno. Všimněme si zde základního postupu myšlenek těchto veřejných informací posluchačstva (v Karlíně referoval prof. Dr. Petr Zenkl: O boji proti znemravňování mládeže špatnou četbou a ničemnými představeními kinematografickými a divadelními: v Praze prof. F. V. Vykoukal: „O významu a ceně dobré četby" a prof. Dr. Petr Zenkl: „Proč a jak bojujeme proti četbě špatné"): Dobrá kniha je dojista všeobecně uznávána a filosofy všech národů a věků pokládána za dobrodiní lidstva, důležitým vzdělavacím prostředkem — špatná kniha může býti čtenáři zkázou. Dobře řekl Herder, že mnohdy člověka jediná kniha pro celý život vzdělala, jindy zkazila. Při volbě knih, jež jsou nejlepšími šiřiteli vzdělání a národního uvědomění, nutno býti vrchovatě opatrnu. Jediný krok mimo cestu může uvésti čtenáře na scestí, jediná kniha špatná může ho získati pro četbu nejhorší a odlákati četbě dobré. Ono literární býlí se dnes šíří takovou měrou, že již zaplavuje kdekterou vrstvu čtenářstva; dříve se vymlouvala „intelligence", že ji čte jen „proletariát", a dnes ukazuje ručička na obou stranách stejně — nelichotivě.

Řádná výchova, která žádá, aby bylo od mládeže veškero zlo co nejdále, aby nepočalo aspoň působiti dříve, než je dítě proti němu náležitě obrněno jak citově ťak rozumově — přikazuje největší pozornost a odpovědnost při volbě četby. Špatnou četbou v onom širokém významu rozumíme tu, kterou za špatnou nutně pokládáme všichni, nikterak nedbajíce důvodů politických nebo jiných. Jde zatím o počátek boje, o počátek literární a umělecké výchovy lidu. „Náležejí tedy do zhoubné literatury jednak veškerá díla ať knižní, ať periodická, ať jakákoli jiná, která jsou literárně bezcenná, byt i nejsou mravně nebezpečna (mají zhoubný účinek negativní, kazíce čtenářův vkus a činíce ho neschopna četby dobré), jednak arci veškerá četba mravně nebezpečná. Nejde tedy jen o četbu, která má přímo účelem dráždíti smyslnost nebo docela zvířecí a smyslné pudy (na př. nemravná literatura pornografická a p.), ale i o takovou, která rafinovaným způsobem líčíc zločin, předvádějíc zdánlivá hrdinství hrubé síly a moci a zbožňujíc je jaksi — otravuje čtenářovu obrazivost.

Dnes, kdy v onom životním shonu zbude člověku práce jen malá chvilka, již může věnovati četbě, je nutno dbáti toho, aby byla vyplněna co nejcenněji, skutečnou duševní potravou — ne však jedem. Ano, toto pojmenování, které se dnes ustálilo všudy pro literaturu, jež líčí jen nemravnosti a oplzlosti, dráždivé scény, vraždy, loupeže, zločiny, smilstvo atd. — je zcela správné; jím je pojmenována ona literatura, jež ať vědomky nebo nevědomky usiluje o mravní úpadek společnosti, tvoříc „vysokou školu zločinu" pro ty, kteří mají v sobě zárodek zla, jenž čekal na probuzení. A takových je velmi mnoho! Smutná data a žalostné ukázky nám uvádějí statistiky vzrůstající mladistvé zločinnosti.

Je velmi nesnadno úhrnem charakterisovati, co vše náleží do této studně neštěstí, již bylo věnováno již tolik mladých životů. Dnes jsou nejčelnějšími příslušníky této kategorie ony zdánlivě ukončené svazečky rozličných sbírek detektivních, dobrodružných, pornografických a j., které jsou nesmírně rozšířeny, ač doba jich rozkvětu u nás již minula. Jsou typické svými názvy a titulními obrázky, jež jsou vypočteny na dráždivost a sensacechtivost čtenářstva. Svou stavbou vnitřní a zvláště svými odkazy na jiná dobrodružství a „hrdinné skutky" jednajících osob podobají se rozličným románům, které zvláště často bývají kolportovány po sešitech služkám a jiným zaměstnaným, z jichž rukou jdou rychle dále.* V takovýchto literárních dílech jsou velmi důležitým činitelem nadpisy oddílů, pododdílů, ilustrace, jich doprovod a zvláště konce sešitů, kde musí býti vždy děj nejnapiatější, byt i tam logicky nenáležel. Nesmí býti arci děj ukončen, nýbrž jen načat. Že ovšem i zde jde vražda za vraždou, zločin za zločinem — netřeba dokazovati; mnohdy si i nakladatel předpíše, kde a jaký zločin má přijíti. Takové omezení tvůrčí síly si ovšem dá libiti jen býlí literární obce. Vrcholu snad dosáhl May, jenž na 2612 stranách vylíčil 2293 nejrozličnějších vražd vedle pěkné hromádky jiných bídnosti.

Ke zhoubné četbě počítáme dále vedle mnoha knih i se zlatou ořízkou rozličné ony sváře, kalendáře, sebeochrany, lékařské rádce a p. Nutno arci činiti rozdíl mezi mamonářskou snahou těžiti z lidské hlouposti a mezi ideální snahou pomoci nemocným a poučiti lid.

Zbývá ještě upozorniti na nejbolavější místo dnešní tiskové naší kultury, na denní tisk a rozličné časopisy. Některý denní tisk dosud dopřává ve svých sloupcích zvláště v některých rubrikách (soudní síň a p.) místa rozličným líčením, jež potíráme, vyjdou-li knižně. Jde právě o líčení vražd a sebevražd, o analytický a anatomický rozbor rozličných zločinů. — Nutno uvážiti, že náš denní tisk čtou i děti (a ty právě takovéto zprávy hltají). — Ale mnohem horší tisku denního jsou rozličné „časopisy", o nichž lze ve spojení s kulturou a literaturou hovořiti jen negativně. Jejich sloupce jsou mnohdy otevřeny každému, kdo si smyslí nějakou hrubost, nic jim není svata čest, nic poctivost a klid bližních. Jejich obsah je buď nemravný, dráždivý a oplzlý, nebo vylhaně sensační, udavačský a p. Vydavatelé hřeší na to, že široké massy čtenářstva touží po sensaci, po tom, způsobí-li se někomu nepříjemnost, uličnictví a p. — Jedny z oněch listů zapírají své ničemné stránky, staví se do služeb mravnosti a dobra společnosti

* Takový kolportovaný román vychází mnohdy 2krát týdně (Rubinštein) v sešitech po 20 h — a mívá prý i hodně přes 100 sešitů! — Zde se částečně vyvrací ona pohádka o láci knih špatných.

(jen za tím účelem prý se rozepisují o rozličných nemravnostech), jiné právě lákají odběratele tím, že upozorňují na svůj „vypráskaný obsah". Jedinou útěchou těchto listů je, že platí velké daně, že censura rakouská je na ně bezmocna, a jedinou zbraní je jim napadnouti ty, kteří mají odvahu a řeknou o nich to, co jiní sice cítí, ale říci se ostýchají.

Pro úplnost nutno zde uvésti i rozličné ony oplzlé (naprosto ne umělecké) obrázky a pohlednice, jimiž se mnohde hemží výkladní skříně — a ony „obrázkové knihy pro velké i malé děti, toužící po sensaci" — totiž mnohá dnešní kinematografická představení, divadelní a šantánní programy, na něž nezřídka berou rodiče své děti, aby se „pobavily" a „zasmály".

Účinky špatné četby jsou zhoubné, zvláště tam, kde jsou v jádru čtenářově nějaké praedisposice, které mohou býti zaviněny jednak výchovou, jednak bídou, jednak nemocí nebo rozličným způsobem; často jsou nepozorovány, až teprve propuknou a nelze jich zadržeti. Takovým čtenářům jest špatná četba nebezpečna, nemluvě ani o tom, že je nutno ji potírati již i jen proto, že zatlačuje knihy dobré.

Velkou měrou jest ona zhoubná četba, knižní i časopisecká a sešitová rozšířena nejen mezi dětmi, nýbrž i mezi dospělými, nejen mezi chudinou, nýbrž i mezi bohatci. Nikdo z nich nemyslí na to, jak pokálí svou ruku i čest, čte-li podobné škváry. Nemluvíme-li ani o důležitém momentu národohospodářském, jak mnoho peněz se zde vydá za jed a jak mnoho se promrhá jmění do činy, nutno si všímati aspoň toho, že zde nejde jen o ztrátu peněz a času, nýbrž o ztrátu řad příslušníků národa; takové hromadné vraždění citu a nitra mládeže je mnohem horší každé germanisace.

Čeho rodinná a školní výchova dosáhla kolikaletou usilovnou prací, to zničí mnohdy jediná kniha. Rodina a škola usilují o to, aby dítě mravně hluboce založily, aby v jeho duši utvořily určitý názor životní, snaží se svými i cizími příklady, pozorně vybranými, působiti na ustálení jeho názorů, ruku v ruce usilují o to, aby v dítěti vznítily vše, čeho život potřebuje; arci život lidí dobrých, poctivých, pracujících — a četba je má na této těžké cestě podporovati. Četba má ucelovati a dotvrzovati výsledky výchovy, četba mládeže má udávati směr její četbě budoucí, má tvořiti základní pilíře dalšího vývoje, má udušovati a paralysovati neblahé disposice, jsou-li tu jaké, má dítě ušlechtovati — a zatím se mnohou četbou a jinými dnešními uvedenými „vzdělavacími prostředky" dnešní mládež kazí. Obrazivost mládeže se jí znásilňuje, svádí, přivádí a napíná k výstřelkům často osudným pro celý další její vývoj, praedisposic v nitru dítěte nejen nepotlačuje, nýbrž naopak je probouzí, podporuje, sílí. To, co dobrého škola a rodina zasejí, ona zničí, nebo zesměšní. Výchova připravuje dítě na život prostý, plný sebezapírání a práce, na život poctivý a svědomitý, každým směrem mravně založený, a to, co zde vidí, o čem zde čte, to jest pravý opak toho, oč usiluje řádná výchova. Je to satira, paskvil života skutečného, život zkreslený. Jsou tu líčeny jen nejsmutnější stránky života, jen jeho tma, jako by světla vůbec nebylo. Učiňte dítě, upadne-li v bídu nebo nějaké neštěstí, aby si pomohlo opět usilovnou a poctivou prací a sebezapřením, — ale ve světě, v němž žije svou fantasií, vidí jen, jak si jiní pomáhají násilím; kohoutek u pistole spraví vše: buď život vlastní nebo život bližního padne za obět. V životě skutečném se řeší sebe menší krise přemýšlením a úsilím, zde okamžitě chceme tak mnoho a od špatné nic. Je známo, že dnes mládež vkládá nemravnost i tam, kde jí naprosto není. Jisto jest, že mysl její podléhá oněm zlům, že se stává smutnou, zasmušilou, uzavřenou, nedůvěřivou, přepiatou, nespokojenou. Straní se dozoru, straní se hovoru, straní se dětské hry, bojí se práce, hnusí se jí klid. Její nervy jsou přepiaty, stále rozčileny a rozrušeny, v srdci není lásky k životu, klidné a poctivé práce, k rodičům, k povinnostem, do rozumu se vloudí falešné a nebezpečné vědomosti, dobrodružné zkušenosti a vylhané poznatky. Dítě touto četbou odchované není arci spokojeno s klidným životem skutečným a namáhavým — zvyklo si na život plný činů a dobrodružství a rychlých obratů a změn. Ve skutečném životě se mu zdá vše nudné a banální, všední — a odtud onen ponurý názor, odtud ony smutné myšlenky a ten pessimismus, jež život mládeže otravují.

A tak jen proto, aby zbohatlo několik nesvědomitých jedinců, obětují se masy mládeže. Pro ničemné choutky několika lidí dávají se mladé životy žalářům, káznicím a pod.

Jest otázka, jaké jsou příčiny a důvody toho, že jest ona zhoubná četba tak rozšířena a oblíbena. Důvod „lid toho žádá" jest jen obviněním původců onoho zla, ne omluvou. Vlastní příčiny oblibenosti jsou jednak v touze širokých vrstev po sensaci, po duševním napětí, po vzrušení. Dále nutno uvážiti, že čtivost lidu a mládeže je velká, že ji nutno říditi a poskytovati jí dobré stravy. Vzbudíme-li u mládeže žízeň po četbě, jest naší povinností, abychom se postarali i o to, aby ji ukájela jen z dobrých pramenů. Jiný podstatný důvod rozšířenosti jest ono jakési magické kouzlo, jímž autoři obklopují líčený zločin, arci intrikánský. Jde tu opravdu o jakési byť i nedůvodné zbožňování zločinu. Výmluva, že zločinci zde líčení jsou ve službách humanity, že trestají svými zločiny jen lidi nepoctivé, lichváře, mamonáře a pod. je bezpodstatna a i lživá.

Důvod láce zhoubné literatury — totiž láce jen relativní — nutno také uvážiti, ale zvláště jest zdůrazniti onu bezmeznou reklamu, jež se neštítí žádné cesty, jež užívá

různých lákadel a prostředků, jen aby vnikla do vrstev nejširších.

Právě pro tuto velikou rozšířenost je nutno usilovati s největší společnou péčí o nápravu. (Dokončení.)

PROMENA STARÉHO OBRAZU. Malíř August Vlček je znám jako křísitel starých památek výtvarného umění. Je-li v Praze, dávají si v jeho atelieru dostaveníčka stará plátna, na nichž zobrazován život i příroda, tak jak si je myslívali lidé před sty lety, a není-li malíř v Praze, jde zase o stěny a klenby v kostelích a zámcích před sty lety pomalované, jimž má Vlček pomoci svým uměním k bývalému lesku. A jsou to mnohdy zvláštní pacienti, kteří se mu dostávají do rukou. Plocha plátna několik čtverečných metrů všelijak zmačkaná, na které nezbyly než zlomky malby, a kde třeba sestavovati celý obraz, stejně jako plátno neporušené, odkud jen nutno odstraniti zčernalý lak. Umělec s humorem mluvívá o těchto svých chorých, s nimiž prožívá i různá překvapení. Veselé překvapení mu způsobil obraz sv. Filomeny. Dávno stál obraz odevzdaný mu k vyčištění soukromým majitelem v jeho atelieru opřen o stěnu, a umělci se stále nedostávalo času, aby se ho ujal. Obraz ani nebyl valný, postava sv. Filomeny v přehozeném modrém rouše, jež její úže vinulo k nohám a se sepiatýma rukama stála v samých oblacích, o hlavu s renesančními prstenci plavých vlasů se ji ovíjela gloriola z drobných růží, podle hlavy po obou stranách se vznášeli dva andělé v rouškách růžové barvy, a nad hlavou v oblacích na bílém proužku ve vzduchu vlajícím bylo namalováno jméno světice. Konečně se začal malíř obírati obrazem. Když čistil hořejší část, poznal, že je přemalován, čistil proužek se jménem svaté, a místo aby mu zůstala původní písmena, na ráz se mu písmeno F proměnilo v písmeno B, a za chvili měl na štítku místo dosavádní svaté svatou Barboru. Svatá Barbora zakuklená ve svatou Filomenu. Svatá Barbora však bývá zpodobována s mečem a s korunkou, dívka na obraze měla však jen sepjaté ruce a na hlavě růžový vínek. Smýval dále lak i barvu naň nanesenou a smyl růžový vínek, smyl opravy na postavě a smýval oblaka, ve kterých se vznášela svatá Filomena. Oblaka spadla jako mlha, a na plátně vystala v pozdálí v pravo od světice pěkná krajinka samá jasná zeleň, jakou malovávali krajináři 17. století, prostřed krajinky bílý renesanční zámeček, v levo v předu pak stranou za dívkou vyvstaly sloupy a balustrada loggie panského obydlí. Za dívkou se sepjatýma rukama spočíval na zemi na boku muž v bohatém rouchu orientálce s korunkou na turbanu a s dobytým zakřiveným mečem. Obraz ožívl v původní podobě. Slušný obraz z druhé polovice sedmnáctého století, kterým by ani majitel galerie obrazů nepohrdl.

Nevysvětleno je, proč asi došlo na takovéto zamazání původní malby. Na snadě je domněnka, že obraz sv. Barbory pochází z některého kostela v Čechách císařem Josefem II. zrušeného, a že ho bylo, nebo mělo býti použito v nové podobě pro oltář ženy, právě za svatou prohlášené, neboť o svaté Filomeně zvěděl svět až r. 1802, kdy v římských katakombách byly nalezeny její ostatky.

Snad malíř, snad mecenáš některého kostela chtěli práce nebo peněz ušetřiti za obraz na nový oltář a zavinili rozmarné zakuklení obrazu. F. S. H.

JUBILEUM VESNY BRNĚNSKÉ. Před čtyřiceti lety malý dámský společek, Vesna v Brně před pětadvaceti lety postavila se v čelo dívčího školství na Moravě. Dnes má celou řadu svých škol ve vlastních nákladných budovách — dívčí lyceum, vyšší dívčí a měšťanskou školu, školy obchodní, průmyslovou, kuchařskou a hospodyňskou, večerní kursy pro dělnice a služky, a jiné další. K tomu výborně řízené pensionáty a volné prostory zahradní. Právem mohla Vesna Brněnská o nedávných dnech oslavovati své jubileum. Vesniny školy v Brně nejsou bez významu ani pro Čechy; dívčí lyceum, první vůbec toho způsobu střední škola česká, hojně navštěvována byla dívkami z království — pro Moravu jsou školy a ústavy Vesny Brněnské rázu přímo epochálního. Z nich vychází a po celém markrabství i do Slezska se rozchází ženský dorost náš a vedle vědomostí zde nabytých, švarným vlasteneckým duchem, který je okrasou Vesny, zaručuje nám na sesterské půdě budoucnost národní. Vesna Brněnská k svému jubileu vydala pěkný památník, vyzdobený četnými obrázky spolkových a školních jejích místností útulně a v representativních částech též umělecky zřízených a upravených. cs.

Doc. Dr. D. Panýrek: KALENDÁŘ ZDRAVÍ. Nákladem knihkupectví Emila Šolce. 296 str. Cena 3 K. Známý popularisátor zdravovědy obohatil naši literaturu novou, dobrou knihou. Panýrkova zdravotní hlídka má své horlivé čtenáře; ale jak to už bývá s novinami, přečtou se, pohodí a tak i mnohé cenné články upadnou v zapomenutí. Proto nutno schváliti myšlénku spisovatelovu, že svoje články sestavil v jednu knihu, uspořádav je podle měsíce, jichž době svým obsahem nejlépe přilehají a vytvořil tak „kalendář zdraví", který by měl u nás býti pilně čítán, aby dosažen byl cíl vytknutý autorem v mottu: „Českému lidu, jeho zdraví a síle psal jsem tyto články." Všechny stati psány jsou poutavě a plynně, tak že se pěkně čtou. Rád je přečte nejen laik, ale mnohé i lékař. Kdo ví, jak chatrné jsou v nejvzdělanějších kruzích vědomosti o zdravovědě, jak zakořeněny v obecenstvu rozličné předsudky, a nesprávné názory, jak těžko nejhorlivějšímu a nejvýmluvnějšímu lékaři je vykořeniti, ten bude autoru povděčen, že neumdlévá ve své ušlechtilé snaze opět a opět poučovati lid o tom, jak má žíti a čeho se varovati, aby si své zdraví udržel. Odporučujeme českému čtenářstvu knihu Panýrkovu vřele a přejeme jí největšího rozšíření. R.

Toto číslo vydáno dne 8. prosince 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Nedokončili jsme předešlý hovor," navázal Aksamít na přerušenou rozmluvu. „Jak jsem pravil, náš celý postup je chybný. Sníme o representaci v cizině, hledáme horečně styky na všecky strany, ale zde v tomto středu cizinců jsme jako zapřeni před celou Evropou. Právě v těch rušných lázeňských střediscích měli bychom se ukázat před cizinou, ale tak? Kdo o nás četl z cizinců a přijede do těchto míst, pocítí hrozné zklamání. Je zmaten a pokrčí rameny nad naší kulturní silou."

„Vždyť je zde Slovanská beseda," namítla Straková.

„Ano ale v tak zastrčeném obvodu, že ji musíme hledat. Vím, že síly místního českého živlu nestačí na tento úkol, ale což nemohla by se tato otázka rozšířit právem v otázku representace národa? Změžeme mnoho, ale zájem je třeba vyvolat. A podnik by ani hmotně neztroskotal," mluvil Aksamít, jejž tato otázka zaměstnávala a znepokojovala několik dní.

„Rozumím, vaše myšlenka je znamenitá, ale zdá se mně, že těch úkolů máme mnoho. Zápasíme na všecky strany a síly se vyčerpávají," namítla Straková.

Horský chtěl zasáhnouti do hovoru, ale chápal, že bude lépe, jestli se odmlčí, než vrhne-li v hovor opět své žhavé slovo, jež mu již tálo na rtech, a proto raději neřekl ničeho a vybíjel svůj nepokoj prudkými pohyby bambusky.

„Ach ne, řekl bych, že mnoho politisujeme a málo pracujeme. Vyhráváme svým uměním v cizině, ale doma žváníme o politice. Naše hostince, kavárny jsou politická tržiště. Tam se vybíjí naše hospodářské, politické i umělecké úsilí. Naše intelligence nám vypěstila kavárenský typ, ale nenašla jádra českého člověka. Pozoruji sám na sobě, že vězím v tom dýmu hostince a nemohu se z něho vybrat. Máme daleko do svého českého života rodinného a společenského. Nás může vytrhnout jenom emancipace od piva, cigar a hostinců, abstinence na celé čáře. Pak budou zdravé mozky a naše plány neshasnou s vystřízlivěním po pivě a tabáku, jak je tomu dosud," řekl Aksamít, sám sebe usvědčuje a šlehaje břitce přihrocenými větami.

„Jste krajně upřímný i vůči sobě," řekla Straková a hned se obrátila k Horskému,

Jeho mlčení se jí nemile dotýkalo, ačkoli se již uklidnila. Obrátila se k němu smířlivým pohledem.

„Zdá se mně, že se cítíte uražen, pane Horský?" řekla mu s lačnou zvědavostí na jeho odpověď.

„Jaká pak urážka, milostpaní? Nevím o ní," odpověděl Horský, podmaněn jejíma očima.

„Proč tedy nemluvíte ničeho?" namítla.

„Není třeba. Podpisuji doslova názory Žoržovy," řekl Horský a tvář jeho poněkud vlídněji roztála.

Přešli Westend, Sadovou třídu i Zahradní ulici a vraceli se parkem ke promenádě, téměř úplně bezlidné.

V horkém, vlnícím vzduchu tavily se zdi a žehly i s půdou, úpalem rozežhavenou.

Úplně zmožen doprovodil Aksamít s Horským Strakovou k jejímu bytu. Aksamít odešel do svého pokoje, aby si okamžik vydechl a Horský téměř vyhladovělý šel do hotelu, kde se stravoval, sedl si na obvyklé místo, sáhl po novinách a četl před jídlem.

Ale byl roztržit. Ve zvuky chorálu, na který živě vzpomínal, zněly mu stále šlehavé věty Strakové a překážely mu v četbě i myšlení.

X.

Horský po odchodu z hotelu dopadl uřícen do svého hnízda, jak říkal svému bytu v strmé ulici.

Otevřel okno, rozložil se na nepohodlné pohovce, založil ruce za hlavu a přemítal o dnešní výpravě do pravoslavného chrámu. Vzpomínal sobě na ruský chorál, ale věty Strakové dojem ten otravovaly.

Vstal od stolu a procházel těsným pokojem.

Rozpomínal se, kolik zlých okamžiků mu způsobila dáma, jíž hleděl uniknout, ale k níž stále se vracel, jakoby lákán kouzlem, z něhož se nemohl vymanit. Cítil pořád ještě to palčivé svědění v duši po větách, které jakoby jehlou byly vpíchány.

Ale po chvíli i tento pocit ustál a Horský usedl opět ke stolu a ztěžka lovil své myšlenky. Ale několik městských kluků vztekle křičelo na ulici a rušilo ho. Zavřel okno, ale nyní se zase dusil horkem vyhřátých zdí.

Všecek rozmrzelý odešel z bytu a stoupal stále nahoru ke Pražské silnici, odkud se rozvíral líbezný pohled na protější návrší za Teplou. Ale rázem zavál výhní dlouhý dech větru a zkalil počasí. Temná oblaka sehnala se nad kotlinou, trhl blesk, zarachotilo a drobné, studené zrní letního deštíku zaševelilo o žhavou půdu.

Horský po chvíli připadl domů a rozložen v okně dýchal v sebe chlad, jejž dešť přinášel, zvláště když stěny tím horčeji začaly sálat. Blesky šlehaly a hluché dunění bouře hučelo téměř do večera. Potom se spustil letní bezúzdný liják a jeho šumivé pleskání znělo dlážděním dlouho do noci.

Horský šel ráno za deště ke zřídlu, byl hotov do osmé, posnídal v hotelu a četl ze zásoby knih, které byl s sebou přivezl. K večeru dostal lístek od Aksamíta. Psal, že se nastudil a nemůže vycházet, a proto žádal Horského, aby ho ráno navštívil.

Opět přeprchávalo. Těžká oblaka vlekla se od severu a vytrvalý dešt hlásil nudný a tesklivý večer.

Ráno, zapomněv poněkud na dojmy nedělní, šel Horský ke kolonádě s úmyslem, že kolem deváté zajde k Aksamítovi.

Bylo zamračeno, ale nebylo temno, pršelo, ale nemělo z čeho pršet. Dlouhá oblaka kroužila nad kotlinou a nemohla se odhodlat k odplutí. Mžilo z nich jemně, po drobných krůpějích. Rázem protrhl se jimi kus blankytu a v celé své skvělosti vysvitlo letní, zářivé slunce a rozestřelo se divuplně po promenádě a proudících massách.

Dopiv poslední pohár, chvátal Horský ke Křížové ulici, ani se neohlíželeje.

Najednou vešla mu v cestu Straková v lehké pláštěnce s tváří jemně usmátou a čekající.

Horský pozdravil roztržitě a zastavil se. Straková odpověděla lehkým pohybem hlavy.

„Kam pospícháte?“ zvídala rychle.

„Jdu k Aksamítovi. Je trochu churav, nastudil se,“ řekl Horský, ještě se nevzpamatovav.

„Tak! Co jste dělal včera? Nebylo po vás nikde stopy,“ řekla Straková s tázavou tváří.

Pokračování.

TAEDIUM VITAE.

Slunce když usíná v mlhách,
staré když listí hřbitovem voní —
co ti to ve zraku vlhne,
kdo se to k čelu tajemně kloní?

V utichlých lesích když táhle
ve kmeny datel pomalu buší —
co ti to na srdce lehlo,
kdo ti to teskně zasténal v duši?

Posledním květem když dechla
krajina v ptáka poslední sloku —
co ti to v předtuše šeptá
výčitkou trpkou ztracených roků?

První když napadnou sněhy,
v závějích mrtvých dechnou svou zlobu —
co ti to zjitřilo duši
bolestí náhlou nového hrobu??

J. JAHODA.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PAběRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.

PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

VII.

Pokracování.

O vzdělanosti Keltů, Gallů, Illyrů, Thraků, Daků, Skytů a jiných „barbarů" sousedících starému Řecku a Římu Věda nemluví. Ti staří národové „zmizeli". Památky po nich není. Nač se zabývati jejich vzdělaností? Slované nezmizeli. Leč ani o jejich dávné vzdělanosti věda nemluví. Neuznává prostě žádnou vzdělanost starých Slovanů. A mluví-li o starých Slovanech přec, tedy jen svým způsobem.

— Nebyli ani usedlí, tím méně vzděláni. Ba, ani státně zřízeni nebyli . . .

Věda má pro svůj názor také svoje doklady.

Jaké doklady?

Stojí za pošimnutí.

— Vskutku neměli Slované ani pojmu silné vládní vrchmoci . . . pakliže ještě v dobách předhistorických podle starogermánského kuniagas své staroslovanské kunega, kunezi, knezi, knez-knjaz (kníže) . . . sobě osvojili . . .

(Müllenhoff Deutsche Alterthümer).

Tedy jazykový důkaz. Slovo je svědectví pojmů. Kde je slovo, je pojem. A kde slovo bylo vydluženo, je zjevno, i pojem musil být nový, neznámý dosud, přijat odjinud zároveň s cizým slovem. Pojem vládní vrchmoci, tedy i pojem zřízeného státu přijali Slované teprve od Germanů, usoudila německá věda.

O velikém významu jazykových dokladů pro dějiny vzdělanosti německá věda záhy se přesvědčila. Vědec zvučného jména pronesl o tom památné slovo.

— Znalost jazyka je světlonošem do dávných dějin národů a bez ní nikdo v tom oboru není schopen potřebné práce... Jazyk vydává bezpečné svědectví, jazyk se nemýlí, kde stará zpráva snadno se může mýlit jazyk zůstává nejspolehlivější hvězdou vůdčí v dějinách starověku, kde nedostatečné, sobě odporující a klamné zprávy jen temnotu šíří . . .

(Zeuss: Bayern und die Markomanen).

A německá Věda neopomíjela nacházeti „jazykové doklady" pro zajímavý fakt, že Slované v době předhistorické nebyli „ještě ani státně zřízeni". Což české slovo král není zjevně přesmyknuto z německého jména Karl? Veliký slovanobijce, zakladatel sousední veleříše, Karel, krvavě se zapsal v pamět ustrašených sousedů Germánstva. Jeho zjevem i jménem vysvitl Čechům teprvé pojem i výraz pro velkou osobní moc a silnou vládu! Není to jasno?

A soud o nízkém kulturním stavu slovanského živlu ve starověku byl spečetěn. Zřídit síly, je základná podmínka všeho kulturného díla. Živel, který nedospěl ani státně se zřídit, nemohl vytvořit žádnou vzdělanost. A pro německou vědu soud o starověkých Slovanech byl vynesen. Jazyk, bezpečný světlonoš, zpravodaj nejspolehlivější, který se nemýlí, vydal svědectví.

Soud byl by opravdu zdrcující, kdyby doklady německé vědy z jazykové zásoby slovanské byly správny. Všecky zprávy ze starověku vůbec, a o starém Slovanstvu pak zvláště jsou svrchovaně temny a klamny. Jediný přesný a spolehlivý svědek dávných těch dějů se zachoval: slovanský jazyk! Na jeho svědectví zde vskutku vše sejde. A jaké svědectví vydává slovanský jazyk? Překvapující. Docela opačné, než jak německá věda usoudila. Bezednou pokladnicí svých kořenů a tvarů, svých slov a pojmů svědčí slovanský jazyk o nesmírném stáří a vysokém stupni vzdělanosti svého živlu.

— A jazykové doklady německé vědy?

Nezbývá tu než opakovat výrok německého vědce neobyčejně trefný:

— Znalost jazyka je světlonošem do dávných dějin národů a bez ní v tom oboru nikdo není schopen potřebné práce . . .

Německý učenec neměl ovšem potuchy, jak svým výrokem břitkým zatíná opravdu smrtelnou ránu svému vlastním vědectví a vývodům německé Vědy o věcech předhistorických. Ani Zeuss, ani Müllenhoff ani který jiný z povolaných zakladatelů dotyčné Vědy německé neznali slovanského jazyka. A bez té znalosti, dle vlastního výroku předáka,

nikdo, tedy ani německá věda nebyla a není schopna potřebné práce v tom oboru. A vskutku dotčené vývody německé Vědy podávají zdrcující doklady trefnému výroku. Neznajíc slovansky německá Věda prostě a bez jakýchkoli rozpaků staroslovanská slova pokládá — za germánská.

— O původu slov germánském či slovanském možno se hádat, předpokládaje však dotyčnou odbornou znalost!..

Docela správně. Přenechme jen klidně dotyčným znalcům povolaným a nepředpojatým, at se hádají, je-li knez, knjaz slovo původem germánské či slovanské!

Jsou však hlediska a závěry přístupné každé inteligenci i bez vědomostí odborných. A takového si všimněte!

Kam jen historická vědomost dosahuje, slovanský živel už je rozdělen na dnešní své skupiny, západní, východnou, severnou a jižnou. Skupiny jsou ústrojně zřízeny, tvoří své celky státní a kulturné. Každá skupina o sobě navazuje své styky se sousedy, tu se brání, tu podléhá jejich vlivům a mocem. Podle polohy skupin vlivy mají povahu různou, zde jsou latinské, onde řecké, tu spíše románské, tu víc německé. Po celé tisíciletí zůstává tak živel slovanský skupinově závislý na cizém vlivu. Jenom mezi sebou — a to je pozoruhodno! — nepěstují státy a kulturné celky slovanské styků trvalejších. Čechové, Poláci, Rusové, Jihoslované žijí sice vedle sebe víc než v těsném sousedství, leč zbaveni organické souvislosti státní a společenské, po celé tisíciletí rozvíjejí se každý celek o sobě, druhého nedbaje. Historie mluví víc o Slovanech, zná jen děje české, polské, ruské, jihoslovanské. O Slovanstvu nikde není řeč.

A teď kulturopisný zjev prvého řádu! Mluví za všecky psané prameny a historie.

Slovanský jazyk!

Přes všecku tisíciletou odloučenost, přes to, že nejprvnějším středověkem počínaje až po naši dobu každá skupina slovanská o sobě žila v závislosti na jiném vlivu kulturně cizím a odloučeně se vyvíjela, přes to všecky jazyky slovanské vykazují jistou zásobu slov a pojmů všech oborů života, práce a myšlení, jakýsi základní fond jazykový společný. A o tom sluší přemýšleti! Jazyk je duchovný obraz všeho života, slova jsou věrný otisk pojmů, jež životem se vyvinuly. Kde se vzala u Slovanů společná zásoba slov a pojmů, tedy společný myšlénkový a duševný základ? Společný jazykový fond nemohl vzniknout v době, kdy Slované byli už od sebe ústrojně odtrženi. Ta základní zásoba jazyková musela vzniknouti dříve. Kdy asi? Historie o tom neví. A přece doba ta byla. Svědectví jazyka, zpravodaje nejvíce spolehlivého, je příliš jasné. Hlásá nezvratně o neznámé dávné vzdělanosti, která jedině je schopna, dáti vznik svému obrazu v duší národa, to jest, stvořiti dotyčné bohatství pojmů a jich výrazů. Jestli běžná Historie o takové vzdělanosti nic neví, pak nezbývá, než nevědomost její, svědectvem nejspolehlivějšího zpravodaje, jazyka — doplniti.

Vzdělanost starých Slovanů, jako každá jiná vzdělanost, byla ovšem dílem společného úsilí a nemohla se obejíti bez potřebného ústrojí společnosti.

— A doklady jazyka, které by dosvědčovaly, že Slované už v době předhistorické byli společensky, tedy státně ústrojeni? Jsou-li jaké doklady po ruce?...

Dokladů zajisté víc a pádnějších, nežli neznalá slovančiny německé Věda i jen si dovede představiti!

Samo slovo a pojem vládnouti, vlásti, vláda, vlast, vladař, vládce, vladyka etc. nejblíže svědčí. Známo a zběžno svým kořenem a organicky rozvětveno v tělese jazyka všech kmenů od Šumavy až do Uralu, od Baltu až po Černé moře je skutečné praslovo slovanské. Nejen zřetelně dosvědčuje, že pojem vrchmoci, at už přímé či přenešené, znám byl slovanským kmenům už v době nejstarší, dávno dříve, nežli historické skupiny vznikly, ale slovo i pojem způsobem svého rozvětvení dává tušiti povahu starého slovanského zřízení vládního. Nám Čechům v době už historické vladykové byli vyššího stupně zřízenci státní moci světské, jiným Slovanům, zvláště pravoslavným vladyctví podnes znamená vyšší stupeň církevní hodnosti (biskup). Lze odtud souditi na dvojitou povahu vlády u starých Slovanů, duchovní a světskou zároveň. A jazykový doklad není nikterak osamocen. Jiný název a pojem hodnosti z dědictví starého slovanského zřízení: župan! U starých Čechů znamená slovo politického náčelníka krajského, župník u Jihoslovanů dosud značí menší hodnost duchovnou (farář).

Kněz u nás osoba duchovní, knez, knjaz u jiných Slovanů, kníže, vrchní vládce. A jiné slovo sahající hluboko ke prakořenům staré slovanské vzdělanosti: kázat! Nám Čechům má slovo podnes svůj plný dvojitý význam duchovný i světský. Jednou kázat = ukládat vyšší vůli, nakazovat, dávat rozkaz, — podruhé kázat = přednášet mravně náboženský výklad. Nám slovo kázeň značí pořádek mravný a společenský zároveň, jiným Slovanům kazna je trest. A opět jiným (Rusům a Bulharům) přímo vláda! Kazennyj člověk, vládní člověk či přednosta. Ukaz, prikaz, prikaznik, prikazčik, věci a hodnosti, jež souvisí s výkony státní vrchmoci. Však i u nás káznice je trestní ústav veřejné správy. Zdánlivá splet pojmů, jen tím zřetelněji ukazuje k dávné jednotě a souvislosti ve hlubinách společného jazykového tělesa slovanského. A hned vedle jiné příbuzné slovo i pojem: kárati! Neméně rozvětveno v jazykové hmotě všech kmenů slovanských. Polákům kara značí dnes totéž, co Jihoslovanům kazna — trest. Nám Čechům kárati aspoň mravně dosud zachovalo týž smysl. Jihoslovanům podnes kar = nadávka. Je zjevno, kdo měl právo a moc stihati trestem, kárati, slul starým = kárał. Tak jazyk zřetelně a přesně stanoví obraz dávných poměrů. Dávno dříve, nežli slovanský živel rozstoupil se ve své historické skupiny, byl státně zřízen, znal svoji vládu, svoji kaznu a kázeň, měl svoje ústrojí vlády zároveň duchovné i světské, měl svoje vládní výkonné orgány a daleko dříve, nežli Čechové a Polabané poznali moc velikého Slovanobijce Karla, byly všemu Slovanstvu od Labe až po Urál, od Baltu až k Černému moři, známy a zběžny název i představa vrchního držitele moci ve státě: kárała, karola, korola, krále, króle . . . Muselo být známo, protože se vyvinulo jako pojem a slovo zároveň, z potřeby vlastního života a ze hmoty vlastního jazyka národního, nejvěrnějšího obrazu tichých — dějů kulturných.

Pokračování.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Opožděná, ale za to zdánlivě horoucí ba až přemrštěná láska k synovi zaplavila teď její srdce. Na něho stále myslila, o něm nejraději mluvila a jím se chlubila. Za úspory své nakoupila lenu, celou zimu předla na vřeteně a pak podvazky tkalci donesla, aby jí udělal tenké plátýnko na košile, nebo ručníky, nebo cíchy — tak o výbavu Martinovu se teď starala. Až směšnou stala se lidem, tou svojí opičí, přehnanou láskou a schválně ji zlobili a dráždili: „Vy se tak o něho staráte a on se na vás ani nepřijede podívat.“

„Nemůže, lidičky, nemůže, sám pan farář povídal, co má hučení ha zkoušek — ha tak jenom já jednou do roka se za nim vypravím, potěším se s nim, vokřeju celá, ha zaraduju se. Jakej je to hodnej syn. Ha jak mu to sluší, daleko široko tu není tak hezkej pampáter jako bude muj Martin.“

To mluvila pravdu. V pastorálce budějovického semináře na kněze dozrával muž, jenž způsoby, řečí, tváří, chováním, celým zevnějškem i nitrem svým lišil se od ostatních kolegů. Miloval samotu, mluvil jako by zlata ukrajoval, zasmát se nikdo ho neviděl ani neslyšel, melancholická jeho tvář s kolmou vráskou na čele šířila smutek, smutek vyzařoval i z jeho stále skoro sklopených očí. „Táta“ říkali mu konseminaristé pro jeho usedlost a vážnost. Martin opravdu zamiloval si seminář a když všichni majstři o svátcích a hlavních prázdninách rozletěli se po diecési do sladkých domovů — on jediný zůstával ve chladných zdech seminárních.

„Táto, když nemáš domova, pojď se mnou k nám na vagace,“ zval ho Šperl, jeho soused v dormitáři i refektáři, „máme v Kolovči mlýn a matka bude ráda, když místo jednoho bude míti doma dva majstry,“ tak ho zvali citliví spolužáci, ale on Martin se svésti nedal. Hned v prvním roce vyzpovídal se pateru rektorovi ze svých rodinných poměrů, sepjatýma rukama ho poprosil, aby ho nechal po celý rok v alumnatu, že za to bude akolytovat, opisovat, knihovnu rovnat, všecko dělat, co mu poručí, jen aby domů nemusil a citlivý rektor Špelina pohladil ho po hlavě a řekl:

„Nu ano, ano. Jste tedy náš a seminář je vaším domovem“ — i prefekta z něho udělal, vyznamenával Martina přede všemi, vážil si ho pro jeho usedlost, vážnost i nelíčenou zbožnost. Ostatní představení, spirituál a vicerektoři hleděli na něho dlouho nedůvěřivě, nemohli uvěřit, že se nepřetvařuje, že by bylo možné v tak mladém věku být tak vážným, usedlým a zralým mužem, špehovali ho, léčky mu kladli, chodili na výroční zkoušky jeho, ale přesvědčili se konečně všichni, že Martin je upřímně vážný i zbožný, že prošel jistě pernou školou života, ve které ztratil všecku svoji mladickou radost, bezstarostnou veselost a předčasně uzrál. Hradbou smutku se obklopil, nikoho k sobě důvěrně nepřipustil, nikomu srdce své dokořán neotevřel, pouze to se o něm prozradilo, že mu zabili otce a proto že chodí stále tak zadumaný a zamlklý ... Matce psával uctivé, ale chladné, odměřené dopisy, vkládal do nich dárky, obrázky, růženec, modlitbičku nějakou, přivítal ji v semináři, vyprovodil — ale jiskry nadšení anebo jásavé radosti jako u jiných, když objímali a líbali své rodiče — u Martina nebylo — tak studeně, až ledově s matkou mluvil, chodil a jednal. To sama Manka snáz se rozehřívala, okoralé srdce její při pohledu syna měklo, rozehřívalo se pýchou a hrdostí. „Tak přece mi Pámbů něco splnil,“ říkala si šťastná v duchu „jako do záložny sem si na něho pučovala, hukládala — ha íčko přece jenom za všecko ten chlapec ponese bohatý houroky.“

„Dy pa huž bude ten váš pan majstr vysvěcenej?“ ptávali se jí ostatní nádenice při práci — a tu Manka hned ochotně pouštěla se do řeči: „Letos huž, lidičky zlatý, letos huž ho pan biskup vysvětí.“

„Bude tu mít premicí?“

„Ráda bych, tuze ráda,“ odpovídala Porazilka „hale von ani slyšet votom nechce. Pan farář mi povídal, že by mu celý trachtací vystrojil na faře, psal mu, hale Martin ne ha ne.“

„Kam pa potom asi příde za kaplánka?“

„To dybych veděla! Věřte mi — dnem i nocí se modlím, aby to bylo ňáký pěkný, teplý přece místečko, de by se dobře míl. De mi to někdy na rozum, že ten chlapec jaktěživ nic dobrýho nehužil, než samej smutek ha zármutek.“

„Vy se, teta eště jednou sama na stará kolena budete mít dobře. Pan majstr dostane faru — vezme si vás k sobě ha jako v peří hu něho vám bude,“ záviděli už předem dělnice.

„Nu jak Pambů dá! Jak Pámbů dá!“ odpovídala lhostejně na pohled Manka, ale takové radostné teplo rozlévalo se jí při tom celým nitrem, oči jí blahem zářily, ústa se usmívala — a celý zevnějšek její povídal, jak se na tu chvíli těší. Aby se však neřeklo, že se už dočkat nemůže, pokaždé připojovala: „Já sem huž na takový nechčasný planetě narozená, já huž se asi do smrti dobře mít nebudu, ha teky na to nečekám.“

Psala potom synovi ještě jednou, aby jí tu radost udělal a první svoji mši svatou sloužil v kostele, kde byl pokřtěn, sto zlatých že si ušetřila, v truhle je má a ráda je obětuje, panu faráři dá, aby slavnou hostinu vystrojil, aby se za ni nestyděl a dopřál jí tu radost pochlubiti se přede všemi synem knězem.

Ale Martin od svého neustoupil. Odepsal, že se za matku nestydí, protože musí k svěcení přijet a na primici zůstat, kterou bude mít hned druhý den v seminářském kostele a sám pan rektor že mu ji vystrojí. Chystala se tedy na cestu a po dlouhých letech zase poprve koupila si nový, pěkný šátek na hlavu, nový kabátek a fěrtuch hedvábný, „aby se tám před tůlika pány za mě stydít nemusíl,“ omlouvala to vydání před sebou i jinými, kteří se jí smáli, jak teď k stáru je marnivá.

Když potom v biskupském chrámu při svěcení i v semináři viděla Martina obklopeného kněžími a akolyty, když v refektáři usedla si po bok svého syna mezi představené semináře, jihlo jí nitro a plakala radostí, až jí srdce usedalo. Sám pan rektor při hostině zdvihl skleničku s vínem a řekl: „Pane bratře, celá čtyři léta nedal jste příčiny ani k jediné výtce, choval jste se bezúhoně, na krok ze semináře jste se nevzdálil, jako náš syn a ne theolog jste byl, zamilovali jsme si vás všichni pro vaši vážnost, tichost a ochotnost nejen my představení, ale i vaši kolegové a ba i sluhové v domě. Proto se těžko s vámi loučíme, přejeme Vám, aby Bůh zdarem provázel všecky vaše práce na vinici Páně a prosíme, abyste na nás nezapomněl ve svých modlitbách kněžských, jakož i my nikdy na vás nezapomeneme“ — jako syna vlastního objal pak Martina — po něm objímali ho všichni řadou a vínem mu připíjeli. I jí — matce — pan rektor

připil a přede všemi děkoval, že církvi svaté vychovala tak hodného kněze. Jakmile se potom po chvíli všecko zase utišilo a usadilo, znovu se usmál pan rektor, vytáhl z kleriky arch papíru, utřel si zaslzené zraky a s milým úsměvem pokračoval: „Všichni vaši kolegové musejí čekat na své štace až po prázdninách, ale vám, pane bratře, za to, že jste byl tak hodný na mou prosbu jeho biskupská milost udělila místo hned — ustanovila vás kaplanem v Prosovicích“ a odevzdal překvapenému neomystovi první jeho jurisdikci. Kámen se srdce v té chvíli spadl Martinovi.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

DRUHÁ KOLÉBKA NAŠICH POMNÍKŮ — PALACKÉHO A HUSA.

NAPSAL JUDr. R. J. KRONBAUER.

Odlití pomníku — čitáváme — svěřeno bylo té a té továrně!

Továrna útočištěm umění! Už v tom slově je všechno povědšno — slovo samo vylučuje všechno umění. Máme vždycky pocit, jakoby slovo to stíralo všechnu krásu, všechnu výmluvnost uměleckého tvoření. Vyjdou z ní bez odporu krásné, zajímavé, cenné předměty — ale výroba sama je pouhým řemeslem.

Viděl jsem Suchardův monument Palackého, slyšel jsem, že slévárna celé dílo již dodala a zmontovala, zahlédl jsem imposantní skupinu, jež si vyletěla jako pták nad hradbu lešení a ohrady — a divný, nejasný pocit se stupňoval. Slyšel jsem, že odlévání monumentu vyžaduje nesmírného napjetí, ohromné dovednosti, vybroušené obratnosti, ale při tom jsem pořád ještě neměl pravého pojmu o tom, v čem vlastně toto slévačské umění spočívá.

Víme, že Husův pomník mistra Šalouna byl zadán téže slévárně. Mnoho se tenkrát o tom psalo a hovořilo. Na obzoru objevil se slévač, o němž vypravovala se celá legenda. Pan Bohdan Srpek měl v uměleckých kruzích renomovanou pověst. Ucházel se o Myslbekova sv. Václava, ale nedostal ho. Padl, protože měl svou továrnu ve Vídni. Není přece myslitelno, aby monument patrona české země měl svou druhou kolébku . . . v říšském sídelním hlavním městě, ve Vídni!

Věnovali jsme vždycky spíš pozornost zevnějším věcem. O tom, co ucházeč umí, věděli jenom zasvěcenci. Stvořil celou řadu velikých uměleckých děl, vítězil na všech velikých výstavách . . , je zkrátka odborníkem na slovo braným, je umělcem.

Chodil jsem okolo monumentu, ale to, co jsem slyšel, když jsem s umělci na besedách býval, pořád se mně nějak nekrylo s tím, co jsem viděl. Hlavním přece tvůrcem je tu mistr, sochař, tvůrce díla. Všechno ostatní je dílem obratnosti, prosté mechaniky.

Jak křivě se člověk někdy na věc dívá.

Náhoda zavála mne do Staré Boleslavi. A náhodou se stalo, že jsem se setkal s hlavou obce, se starostou panem Frant. Hradeckým, jenž mi ochotně ukazoval dekoraci, kterou město vykouzlilo na počest mladých arciknížecích novomanželů. A tu jsem se dověděl, že prý pan arciknížě se zajímá o uměleckou slévárnu páně Srpkovu, a že se prý půjde do továrny podívat.

Pan starosta mne provedl městem, dovedl mne do nové radnice, kde jsem viděl nábytek ze staré zasedací radniční síně pražské . . . všechno jsem si dokonale prohlédl a když jsem panu starostovi děkoval, povídá pan purkmistr:

A což . . . do továrny páně Srpkovy byste se nechtěl podívat?

Podíval jsem se na hodinky. Bylo už hezky pozdě, stmívalo se, a povinnost vybízela k návratu do Prahy. Co bych viděl v takové továrně? napadlo mi. V tu chvíli ještě tak nejvíc by mne bylo lákalo podívání, jak se leje rozžhavený kov do formy. O nic jiného . . . myslil jsem si . . . tu asi nejde.

„Uvidíte tam vzácný umělecký kousek,“ láká pan starosta Hradecký . . . „jedna skupina Šalounova pomníku už je odlita. Jsou to „Emigranti“ . . . pojďte . . . za dvacet minut jsme s prohlídkou hotovi.“

„To je něco jiného,“ řekl jsem . . . „na to se musím podívat.“

Nebyl jsem v „továrně“ dvacet minut . . . pobyl jsem si tam plné tři hodiny! Však se na mne staroboleslavský pan purkmistr vítězoslavně podíval, když jsem mu děkoval za vzácný požitek!

Neměl jsem vůbec pojmu o tom, v čem záleží toto slévačské umění. Vstoupil jsem do ohromné budovy, která nikterak nečiní dojem továrny. Stojím před gigantickou skupinou Šalounových „Emigrantů“. Po straně vidím zbytky, možno říci trosky originálu. Teď jsem teprve pochopil poznámku, které jsem před chvílí nevěnoval valné pozornosti. Šli jsme kolem veliké, dlouhé budovy, ve které jsem zahlédl spoustu různých sochařských tors.

„To je páně Srpkova klinika,“ poznamenal kdosi.

Partie monumentu, ulitá v bronzu, působí dojmem ohromujícím, velkolepým. Stojím před dílem v němém obdivu několik minut. Zavadím pohledem o pracovníky, a pocit uctivosti vkrádá se do duše. Nevidím nikde nic, co by nasvědčovalo, že jsme v továrně. Nikde nevidím motorů, neslyším onoho známého rachotu a svištění, jež je charakteristickým příznakem tovární výroby. Vidím naopak jednotlivce, zabrané do práce s nesmírnou pictou.

Prosím kajícně o laskavý výklad, o vysvětlení, jak

vlastně dílo povstává, jak vzniká tato báječná, tato minuciósní, tato skutečně velkolepá reprodukce originálu. Představují mne panu Bohdanu Srpkovi. Pravím prostě a upřímně:

„Tuším něco — ale nedovedu ani říci, co. V tu chvíli, když jsem stanul před hotovou skupinou „Emigrantů", blýsklo mi hlavou, že jsem vám v duchu křivdil. Nevědomost hříchu nečiní — to je jediná moje omluva."

Mnoho jsem poznal, mnohému jsem se přiučil. Vynasnažím se poctivě, abych pověděl, co jsem slyšel a viděl. Ale nevím, dovedu-li vše tak jasně říci, abych slovem vystihl, co jsem za krátkou dobu pochytil.

Šel jsem věci na kloub s otázkou, jak odlévali do bronzu za starých dob. Jsou tu díla klasssická, díla nesmrtelná — není tu snad ani pokrok možný a mám za to, že se po dnešní dobu pracuje s touž methodou.

Pravda — odpovídá mi pan Bohdan Srpek — tak, jak pracovali staří mistři, pracuje se i dnes. Jsou velké slévárny v Německu, v Italii, i u nás, jež neodchylují se od staré školy. Postup práce je asi tento — ovšem pověděno jenom v hlavních rysech, abych mohl poukázati na rozdíl methody doby dnešní: Původní model nebyl ze sádry, nýbrž z vosku. Vlastně, správně řečeno, z vosku byla pouze jenom ta část, která svým „zmizením" má učiniti místo pro kov. Model byl zalit massou ze sádry, cihlové moučky a písku — byl tedy jaksi zabalen v plášť z této massy, jež ovšem ihned ztuhla. Model takto upravený přijde do sušírny, do velké pece, pod kterou se zapálí hranice. Horkem se vosk rozpustí, vyteče — na masse zůstane negativ a forma je hotova.

„Proč se tedy upustilo od methody, která dala světu slavná, grandiosní díla?"

„Protože má svoje značné závady. Stane se, že vosk někde uvízne, a následek toho je, že se objeví v positivu poruchy. Poruchy bývají tak značného rozsahu, že dochází k povážlivým deformacím, zejména zkráceninám. Není ovšem o tom pochyby, že způsob tento zajistí odlitky nesmírně precisní, báječně korektní, rozhodně krásnější, než jak je dociluje methoda s pískem, kterou co nevidět poznáte. Ale to jsou přece jenom *náhody*."

„Ale momenty tak zvané klassické nepodléhaly přece této náhodě? Byli snad starší mistři dokonalejší, než jejich epigoni?"

„Pracovalo se docela jinak a za jiných okolností, než dnes. Nebylo toho shonu a spěchu. Nutno především na jednu závažnou věc upozorniti. Zůstalo tajemstvím, co zaviňovalo tyto poruchy. Nevypátrali příčiny této staří mistři, nevíme ani my, v čem závada vlastně spočívá. Námitku, kterou jste právě vyslovil, uváději v přední řadě umělci. Řekl jsem již, že pracovalo se dříve jinak, než dnes. Umělec *tvořil svoje dílo po celý svůj život*. Bylo to dílo jeho života. A na vlas tak tomu bylo s mistrem slévačem. Na takovém klassickém monumentu pracoval celý lidský věk. Nikdo dnes neví, co všechno musil podnikati, než se mu podařilo vytvořiti odlitek, před nímž stojí dnes s němým obdivem celý svět, celá kultura. Není sporu o tom, že methoda s voskem je velice riskantní. Jsou slévárny, které přišly právě touto methodou na mizinu. Uvedu jenom jeden příklad: Berlínský Vítězný pomník pohltil tak velké obnosy, že přivedl slévače na kraj finanční záhuby.

Tolik je jisto, že methoda tato neposkytuje naprosté záruky. Hledala se proto methoda jiná, methoda spolehlivější, methoda, která odpovídá požadavkům doby. Dnes ovšem není ani možno ani myslitelno, prováděti pomník řadu roků. Přišlo se na formování pomocí písku. Vidíte ho tu celou hromadu. Na první pohled ničím zvláštním nevyniká. A přece jenom jaké opatrnosti je třeba při jeho výběru, jaké korektnosti při jeho úpravě, aby naprosto vyhovoval! Dobrý materiál je kardinální podmínkou zdaru. Byl, pokud známo, jenom jeden druh písku, jenž nepotřeboval přísad a jenž bral se k formování v té způsobě, jak přišel ze země. Byl to tak zvaný *písek vídeňský*. To je materiál vzácný, materiál skvěle podajný. Bohužel, je skoro vyčerpán. Najdou se sice tu a tam nepatrná ložiska, slabé, málo vydatné žíly, ale zásoba tato naprosto nedostačuje. Odlitky z tohoto písku jsou bezvadné, jsou ostré, jsou naprosto precisní.

Dobrý písek máme v Čechách. Je ho dostatečné množství právě v okolí Staré Boleslavě. Tento materiál nutno však náležitě upravit, a důkladnými zkouškami zajistit jeho způsobilost. Písku z Německa používá se pro tak zvané „*jádro*", o němž ještě promluvím. Má v sobě značnou dávku křemene, čímž dociluje se dostatečné pórovatosti. Této vlastnosti je ovšem svrchovaně zapotřebí. Představte si, co se stane, když se naleje do formy žhavý kov. Třeba bylo na to pamatováno, aby ve formě byly ventily pro tvořící se plyny, přece jenom musí býti materiál v takové míře pórovatý, aby plyny a páry mohly všude a všemi směry do massy unikati a tuto prostupovati. Proto je hlavní podmínkou, aby se písek při sušení příliš nestahoval, mělo by to za následek poruchu formy a tudíž nepřesnost. Rozumí se samo sebou, že tomuto smršťování je vysazen každý materiál, písek nejlepší a s největší obezřelostí upravený — ale věcí znalce je, aby toto stahování materiálu bylo obmezeno na *minimum*.

Písek musí míti ještě jednu důležitou vlastnost — musí býti ve své hromadnosti hladký, hebký, musí býti jemný jako pel na květinách. Vezmete-li jej do hrsti, máte dojem, jakobyste sahal na samet, že ano? Ale podívejte se naň drobnohledem? Co vidíte? Každé zrníčko má hrany, je to krystal. A v tom právě spočívá hlavní, základní přednost materiálu . . jeho pórovatost. Hranky tyto nemohou ovšem na sebe dopadati tak, aby tvořily neprostupné těleso. A právě tím povstávají miliony cestiček pro vzduch, pro plyny a páry, jež povstanou při lití.

Sušení formy předpokládá ohromnou opatrnost. Forma nesmí přeschnouti — ale nesmí zůstati vlhkou. Je jasno, co by nastalo, kdyby v tomto směru bylo chybně postupováno. Došlo by k explosi, která nejen že zničí celé dílo, ale ohrozí i životy lidské.

Další nevyhnutelnou podmínkou zdárného díla je vzorná komposice kovová, již zoveme legurou. Nejideálnějším materiálem by byla ovšem měď. Vznikla by patina, která

roste, abych užil přiléhavého obratu, přímo z materiálu. Víte, že v leguře, které užíváme, je 90% mědi. Ale čistá měď má tu velikou a neodstranitelnou závadu, že se při liti objevují oxydace, a předmět je nesmírně porósní, není hladký."

„Plotny na báni Mikulášské jsou přece také lité," namítl jsem, vzpomenuv nádherné, čarokrásné její patiny.

„Ovšem . . . ale lity jsou jenom potud, pokud se jedná o materiál . . ulity byly jenom tyče, jež byly vyválcovány v desky. Poruchy, jež povstaly při lití, odstraněny byly válcováním . . Ostatně nezapomínejte, že pomník z čisté mědi je proto nemyslitelný, poněvadž měď je tak měkká, že by se monument již svou váhou deformoval."

Poprosil jsem mistra Srpka o výklad hodně populární, řekl jsem: „Račte mi věc objasnit na Šalounových „Emigrantech". Dostali jste od mistra model v sádře. Co se s ním děje, když přijde do „továrny?"

V tu chvíli — vykládá pan Bohdan Srpek — nastává naše práce. Skupinu nutno napřed rozřezat, to jest, učinit z ní tolik dílů, kolik je třeba, aby skupina se mohla formovat, vyliti a zmontovat. Šalounovy Emigranty museli jsme rozřezat ve 23 dily. Model, jak víte, dostaneme sádrový. Rozřežeme-li jej na takové množství kusů, ubude ovšem z něho značná částka. Rezy těmito ztrácí se z modelu zkrátka tolik, že by na formě, kdyby na to nebylo pamatováno, scházelo mnoho na délce a na šířce. Nikdo na světě by takovou formu nesestavil v ladný, umělecký celek. Proporce by byla totiž zcela jiná.

Je tedy nutno to, co řezem ubylo, modelu zase dodat. To se učiní sádrou, model se opětně sestaví — je pro postup práce už přichystán, je rozřezán, ale je doplněn. Rozměry jeho, proporce je táž, kterou původně měl.

Díly se rozeberou a připravují se pro lití. Pro každou část třeba udělati formu, její negativ. Nepovstane najednou, nýbrž po partiích. Forma sestává v době svého vzniku z několika tisíců kusů. Je to tak zvaná práce klínová, která vyžaduje neobyčejné obezřelosti. Slévač vezme jednu partii „Emigrantů" a položí si ji do písku tak, aby polovice modelu byla do něho zahrabána.

Nastává práce tak zvaná klínová. Mistr model na tom místě, na němž právě pracuje, důkladně očistí a vyfouká a nahazuje na partii písek, který přiklepává, aby předně k modelu náležitě přilehl a také do té míry zhutnil, by natlačenina mohla býti sňata, prozkoumána, a je-li třeba, také retušována. Všechny klínky musí býti seřízntuty tak, aby ve formě jeden kus na druhém ležel, jeden druhý držel a zároveň podpíral. Nutno tu postupovati zrovna tak, jako při klenutí. Musí tudíž míti každý klín formu kónickou.

Sestavování klínků je prací tak kombinovanou, že není možno do detailu vše vyličiti, aby čtenář měl pojem o tom, jaké piety, jaké minuciosnosti je zapotřebí, aby negativ byl věrný a korrektní. Když je mistr s polovičkou hotov, pustí se do druhé části a nyní má celou formu, celý negativ.

Socha musí býti dutá, že ano? Když vidíš, jak ohromná je práce spojena s její výplní, s tak zv. „jádrem", namítneš, proč se nedělají odlitky massivní? Mistr se pousměje, jakoby chtěl říci. „o, sancta simplicitas"? Ale odpoví — patrně proto, aby mu při dalším výkladu neznalost posluchačova nevadila.

Horní skupina monumentu mistra Suchardy — Čechy, Morava a Slezsko — nemá příliš silnou vrstvu kovu. Nanejvýše 5 milimetrů. A co váží? Skoro deset tisíc kilogramů! Představte si, že by byla skupina massivní. Vážila by při nejmenším 160 až 180.000 kg. Dedukce jsou jasné, že ano? Ale není postup práce takové ani z jiných důvodů možný. Pomník by předně nebyl trvanlivý a nebyl by tak precisní, jak má a musí býti. Čím tenčí odlitek, tím ostřejší, čím méně kovu do formy vniká, tím spíše, tím rychleji ji vyplní, proběhne i do nejmenších záhybů. Už zde je třeba největší rychlosti, aby kov netuhl. Kdyby byla forma massivní, už při lití povstalo by následkem tuhnuti stahování materiálu a následek toho by byl, že by odlitek byl deformován.

Nutno proto utvořiti jádro, výplň negativu, hlavně proto, aby mohla býti utvořena prostora pro kov — prostora mezi massou, jádrem, a mezi negativem. Zhotovení tohoto jádra je tvrdým oříškem pro slévače. Dělá se zase z písku, jenže materiál musí býti pórovatější. Mistr musí si napřed učiniti železnou kostru, aby písek udržel pohromadě. Jádro musí míti zkrátka kostru právě tak, jako ji má tělo lidské.

Kostra tato položí se do lůžka formy, do negativu, a nyní nastává další důležitá práce, vyplňování kostry pískem, jeho natlačování. Podíváte-li se nyní na negativ, vidíte, že je pískem, to jest jádrem, vyplněn tak, že leží všude těsně na negativu. Odstraníse negativ — nemusím podotýkati, že je k tomu třeba rukou velezkušených a neobyčejně citlivých, aby hebounká forma nebyla porušena a něžné předivo, zachycené na negativu i na jádře, nebylo porušeno — a zbude z písku utvořený positiv, jenž je ovšem věrnou kopií negativu. Máme tedy nyní dva otisky — jeden na negativu, druhý na jádře."

„Jak, pro Boha," ptám se mistra Srpka, „dostanete tu „mezeru" pro kov?"

Mistr dovedl mne o kus dále, k jinému pracovníku. Vidím, že má před sebou negativ a vedle jádro. Dělník, jenž pracuje, jakoby nejjemnější šperk tvořil, s báječnou minuciosností, uřezává z jádra tolik hmoty, tedy tolik písku, kolik je třeba, aby povstala mezi ním a mezi negativem prostora určité dimense pro lití, pro žhavý kov.

Ještě nejsme s výkladem hotovi. Mistr Bohdan Srpek vede mne k veliké peci své vlastní konstrukce, která byla právě otevřena a připravena k sušení. Nad ní vznáší se ohromný jeřáb, jenž dopravuje součástky formy na určité místo v peci. Je ovšem tohoto továrního artiklu nevyhnutelně zapotřebí, poněvadž se dopravují do pece formy, jež váží až 15.000 kilogramů. Zmínil jsem se již o tom, jaké opatrnosti je třeba při vysušování negativu i jádra.

Konečně jsme se dostali tak daleko, že uvidíme vlastní lití. V pecích, jež jsou v zemi, svítí žhavý kov v kelímku z tuhy. Kov v něm hraje asi tak, jako když se za parného

leta díváš do slunce. Dělníci sestavují formu, ukládají negativ do železného rámce, vloží do něho jádro, a rámec stáhnou silnými, železnými obručemi.

Teď už šlo všechno ráz na ráz. Než jsem se nadál, bylo dílo hotovo. Byla to vskutku čarokrásná podivaná na rozžhavenou hmotu, jež byla bílá jako mléko a tekla jako horský pramínek. Odlitek ovšem nemá, když se z formy vyjme, nikterak podobu lákavou. Je s ním zkrátka ještě hodně práce, než — jak se říká — prokoukne. Je třeba vyníti z něho jádro. To je úkol zcela snadný, poněvadž jádro je z písku. Konstrukce kostry musí býti ovšem taková, aby dala se snadno z formy odstraniti.

Odlitky tyto dostane nyní na stůl mistr ciselér, jenž odlitek očistí a vyleští, a co hlavní, odstraní „nálitky", jež povstávají při lití. Od ciselérа putují odlitky k montérovi, jenž odlitek tak upraví, aby mohly býti partie skupiny spojeny v celek.

Vrátil jsem se nyní, když jsem aspoň poněkud vnikl v taje slévačského umění, k Šalounovým „Emigrantům". Leží přede mnou jako zjev z pohádky. Za těch několik dní, co tu „srostly" ze třiadvaceti kusů, jakoby už dostávaly nádech patiny. Nikde stopy po řezech, nikde stopy po spojkách — celá skupina činí dojem jednoho kusu, celku. Dovídám se, že před několika dny byl tu návštěvou mistr Ladislav Šaloun a že umělecké odlití mistra Srpka ho velice radostně překvapilo.

Podívám se na rub skupiny a užasl jsem nad množstvím spojovacích těles, po nichž běží celý řetěz šroubův a matiček, jimiž partie skupiny k sobě utaženy, aby povrch nevykazoval nejmenší poruchy. Vracím se, nemoha zraku svému věřiti, ještě jednou k svému původnímu stanovisku — a teprve nyní chápu radost, uznání, jež mistrovi vyslovil tvůrce Husova pomníku.

Stranou stojí „továrník" pan Bohdan Srpek, statný, silný, svalnatý muž oduševnělé tváře. Jediného obratu neužil, jediného slova nepromluvil, z něhož by přihlásila se chlouba nad tím, co dovede a čemu se ve světě svým důmyslem, svým vzděláním, ale hlavně svým nadáním naučil.

Je to opravdu umělecký spolupracovník mistrů Suchardy a Šalouna!

V BOJI ZA DOBROU ČETBU.

(PODLE PŘEDNÁŠKY PROF. DR. PETRA ZENKLA.)

Dokončení.

Nebezpečí, které hrozí, nebudou-li postaveny hráze tomuto vzmáhajícímu se zlu, bylo poznáno cizinou již dávno; my jsme od ciziny převzali postup, ale chybí nám její energie. Nestačí jen ukazovati na následky, nutno poznanou nemoc léčiti. Nestačí volati po zákonné ochraně — Francie, jejíž zákonodárství je v tomto směru velmi přísné, vykazuje největší rozkvět oněch škvárů, kdežto Anglie, jejíž zákonodárství je tu nejvolnější, může se pochlubiti nejen mnohde vzorným knihovnictvím veřejným, nýbrž i tím, že se u ní nedaří literatuře ničemné tak jako jinde. Opírám svůj úsudek o přední autority v této otázce, o jednání kolínského kongresu proti nemravnému tisku a j.

Nelze neuznati zásluh dosavadního postupu u nás. Jemu přísluší předem ta zásluha, že nás vyburcoval z bezstarostnosti a upozornil nás na nebezpečí. Ovšem prostředky dosavadního postupu byly jen negativní, jen se kritisovalo, odsuzovalo, posuzovalo, varovalo, odhlasovaly se resoluce, které zůstaly jen na papíru. Bylo-li kde zakročeno u úřadů — bezvýsledně, nebo bylo pomoženo jen na čas.

K práci negativní musí přistoupiti práce positivní, která setká se s úplným zdarem teprve tehdy, až se k ní spojí všichni, kdo mají jakýkoli zájem na našem kulturním pokroku. Hlavní ovšem zbraní proti knize jest opět kniha, proti kinematografům opět kinematografy. Ovšem proti špatným a ničemným — nutno postaviti dobré a nezávadné.

Všimněme si postupně, kdo a jak tu může pracovati, a jaké prostředky mohou nás vésti ke zdaru.

Nejobvyklejší — a příznejme i nejpohodlnější — cesta nápravy je volati po pomoci úřadů. Obce, země, stát, které chrání obyvatelstva od nemocí tysických, od nákaz a epidemií, jsou prý povinny pomoci a chrániti nás i jedu mravního. Ona „povinnost" nám nepomůže. Úřady dozorčí a správní mohou zde sice mnoho učiniti, ale mohou naši práci jen podporovati, vykonati ji za nás nemohou. Naše zákonná ustanovení (zvl. § 516 a porotní zřízení) jsou příliš široká a nepohodlná. I když není kniha nebo časopis censurním úřadem zabaven, a policie uzná jeho obsah za mravně závadný, zakáže jeho vykládání ve skříních. Ale „ustanovení a zákony jsou k tomu, aby byly obcházeny." Nutno dosavadní censurní nařízení zostřiti a zachovávati je. Nechceme, aby policie omezovala pravé umění, nechceme, aby nám mládež mravně vychovávala, ale aby jí chránila od ničemných vlivů a aby nedovolila, aby tak často byla jedinou knihou zmařena veškera kolikaletá práce rodiny a školy. Voláme po úpravě a zavedení censury mravní a aesthetické, kterou by nutně vykonávaly jen sbory znalců se stanoviska mravnosti a vychovatelství. Jest ovšem záhodno, aby to byli muži vzdělaní nejen právnicky, nýbrž literárně a paedagogicky, aby snad pravé umění neutrpělo. Nutno hleděti k vnitřní hloubce a ceně knihy, ke způsobu umělecke koncepce a k tendenci uměleckého díla — jinak by propadla řešetem snad mnohá kniha cenná jen proto, že je jejím obsahem některý prvek, jež řemeslně popisuje literatura ničemná.

Mnoho mohou vykonati naše samosprávné sbory. Jako v cizině i u nás mohou se správy, korporace, organisace, spolky a p. obrátiti na šiřitele onoho zla, žádati a varovati jich, aby ustali od dalšího postupu, svolávati schůze vychovatelů, poučovati letáky rodiče i děti a pomáhati k tomu, aby za ničemnou četbu odstraňovanou, bylo u nás dost dobré četby lidové a levné. Povinností obecních správ je starati se o blaho svého občanstva. Kdyby obce svůj

výchovný úkol rozšířily i mimo školu, kdyby zařídily nějaké dotazovny (třeba při obec. knihovně), kde by se dostalo rodičům rady při nákupu četby, byl by to hezký kousek dobré práce.

V cizině již dávno, a u nás poslední dobou také, vstupují do řad bojovníků školy. Ve svých poradách rokují a radí se o nápravě, svolávají schůze rodičů, šíří letáky a užívají každé příležitosti, aby bojovali proti knize špatné a za knihu dobrou. Jeden učitel v Německu rozdal dětem letáky o špatné literatuře, jež měly odevzdati rodičům, a dal si napsati druhý den od hochů ve škole, co kteří rodiče řekli. Velmi zajímavé to byly odpovědi, které ukazovaly, že mnozí rodiče neměli ani tušení o nebezpečí a obsahu oné četby.

U některých, ovšem jen rozumných a vyspělých již dětí, může hodně pomoci výsměch a zesměšnění oné četby. Ale toho léku nutno užíti jen mírně a opatrně, aby se nezvrhl jeho účinek v opak.

V cizině (v Německu kolovala, loni byla v Drážďanech) zřídili výstavku proti špatné literatuře, přístupnou jen rodičům. Mimo statistiky, diagramy a p. byla tam vystavena veškera četba ničemná, její obsahy a ilustrace a zároveň jako zbraň dobrá četba lidová a pro mládež, srovnaná šeckle na hromádkách, aby bylo ukázáno na př. co dobré četby možno dostati za cenu některého ničemného kolportovaného románu.

Hlavním prostředkem našeho boje zůstane jen a jen kniha dobrá. Je třeba věnovati více péče knihovnám všech druhů. Rodiče, a kde tito nemohou, školy, spolky podpůrné, obce a p. mohly by se spojiti k této práci: jsou děti z rodin, kde mimo noviny vůbec není vlastní četby, kde nemají ani jediné knihy mimo nějakou agitační politickou brožuru nebo pochybný kalendář, snář a p. Každé dítě by mělo míti aspoň jedinkou s v o u, s v o u v l a s t n í knihu, která by hověla jeho povaze a zálibě, která by byla opravdu cenná, k níž by se rádo vracelo, a jež by byla základem budouci snad knihovničky. To by nestálo mnoho, a mnoho by to znamenalo!

Špatná kniha, ježto rychleji se množí než dobrá, zatlačuje dobrou nejen z rukou jednotlivců, nýbrž i z mnoha knihoven. Dosavadní knihy dobré nutno sepsati, postarati se, by se jich sbírky množily, a pak je doporučovati všemi a všudy a za každé příležitosti. Jen tehdy, až se postaví do služeb dobré knihy všichni, bude možná zlevnit knihu tak, jak si přejeme.

Dnes je rozkvět špatné literatury již tak daleko, že nutno volati po revisi veřejných knihoven, kam se dostala různými cestami. Takové knihy jsou i zadarmo drahé a nutno je hoditi do ohně. Na veřejných knihovnách, které by neměly chyběti v žádné obci, nemá se šetřiti. Je pravda, že se vydá na chudobince, nemocnice, káznice, žaláře a p., co se ušetří na nich. Nutno se řiditi zásadou, že knihovna obecní má býti tak vzorně sestavena, aby její seznam mohl býti při nákupu knih každému jednotlivci bezpečným rádcem. Veřejnou knihovnu musí spravovati člověk odborně vzdělaný, znalý literatury, řízení a soubor knihovny nutno zbaviti všech tendencí politických a náboženských. Půjčování knih musí býti velmi přístupné a to zcela bezplatné. Knihovník musí býti čtenářům rádcem a přítelem, a ne jen administrativním úředníkem.

Nejen knihovnám, i čítárnám nutno věnovati stejnou pozornost a nešetřiti na nich ani nákladu ani času.

Nejde jen o knihovny obecní, stejné bedlivosti třeba i jiným knihovnám, at soukromým, z nichž mnohdy knihy půjčovány, at spolkovým a p. Školní knihovny jistě zaslouží větších podpor a modernějšího směru, než dnes v nich vidíme. Čtivosti mládeže je třeba vyhověti nejen množstvím knih, ale i jejich jakostí; nutno se starati o to, aby kniha hověla aspoň v přechodném stadiu chuti čtenářově úplně. Je-li hoch ničemnou četbou navyklý na četbu plnou dějů, kde jde obrat za obratem — nedivno, že mu ihned nevyhovuje četba, v níž jsou i sebeuměleckější, básničtější dlouhá líčení lyrická. Knihy pro toto přechodné stadium nutno vyhledati a užívati jich za lék.

Knihovny musí proniknouti nejen do všech obcí, ale i do továren, do kasáren, do nemocnic — všude, kde jsou čtenáři. A všechny se mají postaviti v čelo šiřitelů četby jen dobré.

Ovšem do služeb dobré knihy se musejí postaviti i všichni jednotlivci nejen jako odběratelé, nýbrž i jako doporučovatelé a jako šiřitelé a posuzovatelé.

Velký úkol zde přísluší nakladatelům, knihkupcům a prodejnám. Mají si všichni uvědomiti, že jest jejich povinností, aby byli šiřiteli a podporovateli literatury. Je zjev jistě potěšitelný, že oněch nakladatelů a knihkupců, kteří nechápou důstojnosti svého poslání, kterým je jen a jen vlastní chamtivý mamon nejvyšším zákonem jejich jednání — jest u nás poměrně jen málo, jen několik, což je se cti oněm ostatním; ale těch několik stačí, aby naše knihkupecké trhy zaplavovali bylím nejničemnějším.

Nakladatelé zde mají povinnost zkoumati nabízená jim díla nejen podle možného odbytu pro sensacechtivé čtenářstvo, nejen podle uměleckosti způsobu a formy podání, nýbrž i podle mravní ceny práce. Vše, co páchne tendencí jen dráždit a napínati čtenářstvo, budiž odmítnuto.

Knihkupci nechť odmítají ze svých prodejen veškeru ničemnou literaturu, nechť ji nepřijímají do prodeje, nechť ji nevykládají ve skříních, nedoporučují, nýbrž naopak, nechť od ní varují kupce. Přijde-li kupec a chce doporučiti knihy, nechť jsou mu doporučeny jen knihy dobré, a žádá-li přímo o nějakou knihu ničemnou, nechť je upozorněn, že je to kniha špatná. Bude-li takový kupec odmítnut od několika knihkupců, snad se zastydí a obrátí — a neobrátí-li se, je již ztracen. Rovněž nemohou knihkupci přijímati a rozšiřovati prospekty a seznamy oněch nakladatelů, kteří v nich doporučují četbu ničemnou.

A je zde ještě jedna cesta. Mocný prostředek zde mají v rukou nakladatelské a knihkupecké spolky a gremia. Nechť se usnesou, že nestrpí ve svých řadách, ve svém členstvu toho, kdo tropí jejich stavu jen hanbu, nechť vyloučí takové příživníky, kteří buď sami ony jedy vydávají nebo je z ciziny přiváží a prodávají, nechť dokáží, že knihkupectví nesmí býti provozováno jen výdělečně, nýbrž že

má každý knihkupec i těžké a vážné povinnosti mravní. Je vychovatelem lidu. —

Těžký úkol zde arci připadá veškerému tisku, zvláště pak dennímu a periodickému vůbec. Tisk má úkolem vzdělávati a vychovávati lid, ušlechtovati duševní život čtenářstva a pečovati o důševní zdraví a zdatnost nejširších vrstev. Z těchto zásad, z tohoto vznešeného úkolu vyplývá tisku vážná povinnost spolubojovati proti onomu literárnímu, zlu. K práci této arci musí se spojiti redakční vedení listu s vedením administračním, jinak jest úspěch v jádru zrušen. Povinností odborné správy listu jest: býti co nejvíce opatrnu při líčení denních událostí, varovati se všech zbytečných podrobností, které by mohly škoditi čtenáři; vymýtiti ze svých zpráv, článků, románů, illustrací vše dvojsmyslné, nemravné, ničemné, bezcenné a p.; zkoumati věcně a pečlivě cenu všech literárních zjevů, pravdivě ji zjišťovati, pranýřovati věci bezcenné i jejich autory a nakladatele, varovati od nich a doporučovati věci dobré.

Administrační správa ovšem musí úmysly redakce podporovati, musí odmítati veškery inserty, návěští, oznámení, přílohy, které jsou po této stránce závadné, nesmí doporučovati v insertní části nic, proti čemu by mělo býti bojováno v části textové.

A ovšem úkolem tisku stále zůstává bojovati za očistu četby, dokazovati nutnost její, přesvědčovati o její důležitosti, doporučovati a varovati, kde jen možná. Nejprve arci musí denní tisk provésti očistnou lázeň na sobě a pak bude výborným, nejvydatnějším bojovníkem. —

Ovšem nemůžeme si tajiti, zvláště u tisku denního jednu věc: má-li vésti náprava k úplnému zdaru, nemůže s ní začíti jen jedinec, nýbrž nutno, aby se na společném postupu smluvily aspoň všechny denní listy, sice by onen jediný list byl možná zlomen neb aspoň zmožen boykotem. Bude vznešený úkol syndikátu českých novinářů přivoditi zde nápravu. —

V boji za dobrou četbu může a má pomoci každý; každý má možnost přispěti svým způsobem. Rodiče však hlavně nechť se starají o četbu svých dětí a nestrpí v jich rukou jediné knihy, která jim nebyla doporučena učiteli nebo zkušenými rádci. —

KORSÁR. Jindřich ryt. Vojáček má v hudebním světě dobré jméno. „S Vojáčkem seznámili jsme se asi přede dvěma roky v jednom z populárních symfonických koncertů České Filharmonie, ve kterém provedena byla jeho orchestrální prvotina, symfonická báseň, odlesk duše roztoužené, snad také modernímu pesimismu příkloněné. Četnými značkami začátečnické nehotovosti prokmitala vloha a šířila se snaha vážná, pokrok slibující." Citujeme úsudek váženého našeho hudebního znalce, p. Emanuela Chvály, a měli bychom citovati i závěr, v němž kritik lituje toho, že pan Vojáček svou operetou — učinil krok na stranu, do oblasti živlů zrůdných.

Ale nechceme kapati pelyňku do poháru radosti. Mladý muž má nárok proběhnouti všemi stanicemi svého bujarého temperamentu. Bouříme proti nynější mládeži, že se otravuje bídnou četbou a že se demoralisuje v kinematografech a ještě horších podnicích. Pan Vojáček dal se také strhnouti dobou, dal se zlákati na cestu, jež slibuje úspěch. Pravda — i opereta je na pranýři — ale přijde-li někdo s operetou, jež námitkám celým svým rázem ulomuje hrot, můžeme klidně zamhouřiti oko. Nadání Vojáčkovo je tak silné a slibné, že tak jako tak dojde k tomu, co si přeje Emanuel Chvála — viděti ho totiž na místě mnohem vyvýšenějším, nežli objevil se v „Korsáru". Pro komponistu dozajista projev nesmírně lichotivý.

Pan Vojáček přešel od zeleného stolu, před kterým skládal přísnou zkoušku doktorskou, takřka rovnou cestou do divadla, kde se dávala jeho premiéra. Nevím, o co měl větší strach, zda o svou zkoušku nebo o svou operetu, ale tolik vím, že je to muž energie a temperamentu. V poslední chvíli zvítězil jurista nad komponistou — opereta o dva měsíce odložena, aby pana rigorosanta nerušila pobočná záliba. Již z jara tohoto roku měl jsem libreto v ruce — myslím dřív, než divadlo. Měl jsem pro svůj úsudek velikou oporu v jedné věci — libreto hozeno na papír s takovým zápalem, s takovou mladickou odvahou, že jsem nebyl ani okamžik v pochybnostech, že má v sobě divadelní život, že má kromě toho mnohé přednosti, jimiž blahodárně liší se od zboží toho druhu, jimiž jsou divadla zaplavována.

Premiéru měl pan ryt. Vojáček přímo slavnou a okázalou; byla mimo předplacení. Divadlo učinilo pozoruhodný čin — nedalo ani reprisu v předplacení, a divadlo bylo zase naplněno. To musí míti přece jenom ještě jiný důvod, než ten, že je autorem — pan Jindřich rytíř Vojáček! I to je nutno zavaditi, aby se autorovi nekřivdilo na celé čáře. Z toho důvodu uvedl jsem úsudek předního kritika, aby bylo jasno v kardinální věci. Pan Vojáček napsal si libreto a sám komponoval hudbu. Na obou polích počínal si ku podivu samostatně a prošel ohněm premiéry i kritiky takřka bez úhony. Divadlo i obecenstvo ho náležitě podepřelo. Svatá pravda — v tom směru nemůže si pan autor nařikati. Z denních listů je dostatečně známo, z jakého ovzduší je libreto čerpáno. Má rozhodně punc novinky — operetní text ryt. Vojáčka není mixtum compositum možných a nemožných situací, jež činí dojem koberce, sešívaného ze zbytků. Historie bývalého důstojníka s lepší minulostí, jenž nalezl útočiště na pirátské lodi, a jenž dostane se do zajetí Indiánů, je, pravda, hodně romantická, ale opereta má svoje docela zvláštní požadavky. Hudba je podle úsudku znalců silnější stránkou Vojáčkovy vlohy. Bylo to znát po celý večer — opereta měla momenty tak podařené, že docházelo k potleskům na otevřené scéně. Baletní hudba druhého aktu je rozhodně perličkou operetního šperku páně Vojáčkova.

Režisér novinky p. Hlavatý věnoval se svému úkolu s neobyčejnou vřelostí. Z účinkujících byli to zejména sl. Durasová, sl. Kalivodová a p. Menšík, kteří se zamlouvali korrektností svých výkonů. Roztomilou byla jako vždy paní Zelenková. K.

Toto číslo vyšlo dne 15. prosince 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

CHATRČ POD HORAMI.

BÁSEŇ ADOLFA HEYDUKA.

Jan Horal přišel z vojny domů
a silen byl jak skalní dub,
až z města pán, jenž lesy skoupil,
na stálý vzal jej dřevorub.

Pod skalou zbudoval si chatu,
za družku milou ženu vzal
a pro ni, pak i malou dcerku
za zimy pilně pracoval.

Nic nedbal namáhavé práce,
vždy záhy vyšel v chladný den
a navracel se po západu,
ač utrmácen — spokojen!

Tu s ženou těšil se a dcerkou
a záhy ráno vyšel zas;
tak ubíhali dnové zimy,
až přišel nový jara čas.

Tu na políčku vedle chaty
osíval skrovný žita lán,
tak měl svůj chléb a jeho píli
vždy milostivě žehnal Pán.

Kdys, byl as týden před vánoci,
byl v malé chatě čilý ruch,
už v klíně mateři a otci
dal kvésti dcerce milý Bůh.

A šťastni byli v domku oba
a pracovali v čilý chvat
a těšili se, až jim dcerka
při práci bude pomáhat.

Tu řekl muž kdys záhy z rána:
„Dnes váhám jaks, jsem rozrušen,
je větrno dnes tuze venku
a mrzí mne, že musím ven!

Dub dotnout musím naseknutý,
pak dost; jsou stráně samý led,
leč dříve do města si zajdu,
bych Lidce něco za dar shlédl'.

Už přichází nám do rozumu
a nevím, co bych jí měl snést;
jest bystrá dost a prozíravá,
ač posud méně šesti let.

Je hodná. Panenku si přála,
tož na ni věnuji ten den,
vždyť za pět nocí štědrý večer
sníh nasype nám do oken! . ."

A vyšel záhy v chumelici,
zlá venku vztekala se bouř;
z boubínských lesů hvízdalo to
a doly halil horský kouř. —

Ten den se domů nenavrátil,
to bylo ženě na podiv.
„Kdož," děla, „vydal by se v cestu,
kdo chce být ještě zdráv a živ!

Vždyť ráno se nám zase vrátí,
až přejde bouře divý vztek
a přinese včas k živobyt'
svůj trpký těžký zásobek!

Dnes přenocuje asi v srubu,
je na noc dosti opatřen, —
nuž modleme se za tatínka,
by zdráv se vrátil druhý den!“

Leč nepřišel zas ani z rána,
tu ženu s dcerkou pojal strach:
„Kde zůstal asi, rozhlédnu se,
zda v městě je či na horách?“

A vyšla s dcerkou, nenašly ho,
jen ženě řekl jeho druh:
„Ach, hrozná nehoda jej stihla
dub zabil jej, vás potěš Bůh!

Hrob pod skalou jsme zrobili mu
a v skále vytesali kříž,
už neste tiše, milá ženo,
co nelze, nelze změnit již!

Zde panenku jsme při něm našli,
to pro dcerušku jeho snad,
ta v náprsní mu vázla kapse,
když kladou zabit na zem pad' . . .“

Tu v nářek dala se i dítě,
jež těšila: „Jdi, Lidko, spat
a utiš se, mé dítě zlaté,
zítra jej půjdu vyhledat.

Ty počkej u souseda v chatě!“ —
A vyšla do hor samý pláč:
„Ó, všemohoucí, věčný Bože,
nám milostivým býti rač!

Co počnem tady o samotě?
jak krutý osud na mne pad',
zda uživím to milé dítě,
zda obě nezmaří nás hlad?“ —

Však, když se dlouho nevracela,
i dcerka vyšla v starý les
a hbitou nožkou plání, houští
dál do hvozdu ji pochvat nes'.

A bloudila, až zabloudila —
Jak pomýšleti na návrat?
Hlad trápil ji a tma ji kryla
a tělo prolamoval chlad — —

Tu ženin pláč se zdvojnásobil,
snad přijde ze vsi dítě zpět,
ó, Bože, proč jsi nám to zrobil?
ó, jaký hrozný příhod slet.

Když dítě též se nevrátilo,
tu vyšla za ním; strach ji hnal,
však nenašla je ve vsi nikde,
a výděs přeubohou jal:

„Mám obě ztratit milé duše?
Kde jste, snad spolu v bezpečí,
ach, kdo ty hrozné rány srdce
zde umírní a vyléčí?“

Už dítě hledala den druhý,
až zkonejšil ji v polích lid,
že předvčírem dceř uplakanou,
blíž boubínského lesa zhlíd'.

V ráz do lesů se cestou dala
a pronikla v ně blíž i v dál
a volala a naříkala,
však nikdo se jí neozval.

Šum bystřin ženu jenom strašil
a hvízdáním ji klamal drozd,
však o dítěti ani slechu,
ač prochodila všechen hvozd.

Den třetí teprv našla dítě,
ó, jaký překrutý to zjev,
u skály dlelo všecko skřehlé,
jen k hlavě hnala se jí krev.

V horečce blouznilo. „Ach běda,
ký, dítě, do hor hnal tě chvat?“
Jen na matku se pousmálo:
„Sla tatínka jsem vyhledat!

A nemohla jsem dlouho nalézt,
už na nožky mi padla tíž,
a umdlelá jsem na mech padla,
zde pod skalou, je na ní kříž!

Chlad prolamoval slabé tělo
a stále větší byl ten chlad,
v mech ledný jsem se zahrabala,
leč pod mechem mne svíral hlad.

Pak hlavička se rozbolela
a nožky nechtěly mně jít,
tu u skály jsem usmyslila
si aspoň chvilku odpočít.

A usnula jsem, ale běda,
mou hlavu divný trápil pal,
ni rukou nemohla jsem vládnout,
až milý, krásný zjev mne jal.

Můj tatíček sem přišel z houští
a pravil: „Už jsem přešel les,
hned zanesu tě k matce domů,
jak plakat přestane ten les.

Ty hledalas mne namáhavě,
nuž tady jsem, vší práce prost,
a teď tě vezmu do náruče
a utrpení bude dost!“

A těšil mne a hubičkoval
a milostně se na mne smál
a z kapsy šedé kamizoly
dar, panenku, mně ukázal.

„Ta bude tvá,“ mi pravil mile,
„jen, Liduško, se upokoj — “
v tom zase hučelo mi v hlavě
jak podrážděný vosů roj.

Když ztichl, přišel otec znova
a hlouběj do měchu mne skryl:
„Už stiš se, pravil, Lidko zlatá,
vždyt k tobě jsem se navrátil.

Za chvilku zanesu tě domů
tam k mamince, má zlatá, věz,
jen co se stiší v bouřné noci
ten nehostinný zimní les!“

Byl před malou tu ještě chvílí
a řekl mi, že přijde zas —
tam, pohlédněte, už se vrací
a pospíchá, by zlíbal nás!“

„Nic nevidím, mé dítě zlaté!“
„Že nevidíš, jen pohleď tam,
jak pospíchá a usmívá se,
teď skoro běží přímo k nám.“

A více dítě zrudlo v tváři
a vyjeveně hledí v les,
zrak zatopen je divnou září
a předivných slov mluví směs.

„Pojď, vstříc mu půjdem, vem mne v lokty
a pospíchej, at jsme tam hned — — “
a náhle hlavička jí klesá
a rudý obličej jí zbledl.

Tak mluví, blouzni, choré dítě:
„Nu hleďte, zase blíže stoup',
hle, přece tatínka jsem našla! . . .“
a vzdechlo, oči majíc v sloup.

Když matka v náruč vzala dítě,
na hrudi skonalo jí hned,
strach do lesa ji vehnal mocí
a s hrůzou děs ji z lesa vedl.

V den Štědrý v rakev dítě dali,
mát byla chorá, lékař děl,
že kdyby vyšla doprovodem,
za samovraždu by to měl.

Šla přec, avšak když slyšela
lkát umíráčku hlasný zvon,
zle úpěla: „Ach kdyby také
radš zvonil v mého žití skon!“

Když do rakvičky dcerku kladla
dar tatíčkův jí dala v klín,
a když ji nesli z rána k hrobu,
byl sluncem zalit horský týn.

Snad otec vyprosil to v nebi,
by aspoň v pohřbu smutný čas
tu jeho Lidku doprovázel
otecké lásky zlatý jas!

Mát vrátila se; zvolna chřadla,
lid horský málo o ni dbal,
až za políčka kus a chatu
v obecní ochranu ji vzal. —

A v konec zimy na hřbitově
ji starý veský hrobník zhlídl,
hrob Lidčin objímala ztuhlá,
leč v obličeji smavý klid.

NA KRAJNÍ MEZI.

ZE SBÍRKY „OCHOČENÉ PARAGRAFY" VYBRAL DR. J. V. BOHUSLAV.

„Chcete ještě něco připomenout?" tázal se vyšetřující soudce více ze zvyku nežli z vnitřní potřeby, nepokládaje ani za nutno, aby obrátil k tázanému svůj zpytavý zrak, na němž si ve své praksi tak velice zakládal jako na neklamné pomůcce inkvisiční.

Nebylo také skutečně důvodu, očekávati od vyslýchaného ještě nějaké významnější odpovědi. Doznal se kajícně ke svému skutku, který byl prvním pokleskem v jeho životě, ze strachu před vyšetřovací vazbou vylíčil zevrubně všecky podrobnosti, na kterých vyšetřujícímu soudci záleželo — neměl tedy opravdu, čím by ještě přispěl k objasnění případu.

Byl to muž čtyřicetiletý, otec pěti dítek, jejž soudce, působící na malém okresním městě několik roků, dobře znal již od dřívějška. Nikoli ze síně soudní, nýbrž z nahodilých styků v životě soukromém. Znal jeho skorem až přísloveční dřičství, jeho ochotu ke každé práci, sebe odpornější, jen když z ní kynulo aspoň několik haléřů výdělku, znal i jeho úpornou snahu, uchytiti se někde trvale, aby si ulehčil starost o četnou rodinu. V této horečné tužbě chápal se Benetka stera prostředků, aby uhájil živobytí sobě, churavé ženě a pěti věčně hladovým dětem: byl několikráte výpomocným sklepníkem ve výletní restauraci, zastával časem místo nakladače sudů v pivovaře, býval hlídačem ovoce, vypomáhal při lámání kamene ve skále a byl vůbec pohotově všude tam, kde se právě nechtělo nikomu jinému ruky přiložiti. Po městě říkalo se proto všeobecně s jistou dávkou posměchu, když někomu dílo nějaké nevonělo: „To je tak práce pro Benetku a ne pro člověka."

Štěstí mu nepřálo. Bez nejmenší viny zhroutil se mu za krátko vždy zase i ten kousíček nejisté půdy pod nohami a Benetka na novo zápasil s dravým proudem denního života, jenž ho stále hloub strhoval ve své nebezpečné víry, maře všecky naděje na dostižení ochranného břehu, kde nejeden z jeho vrstevníků s lehkomyslnou vyzývavostí ponechával čiré náhodě, aby se sama postarala o podmínky další bezstarostné existence jeho. A on, tak opravdově se pachtící za každým soustem, tak oddaně vždy znovu se vzmužující po každé zdrcující ráně osudu k novému pokusu — on nenalezal nejmenší odměny, on nesměl míti ani chvilku oddechu, aby nabral nových sil . . . Výletní restauraci na podzim zavřeli, ovoce bylo očesáno, při práci v lomu stihl Benetku vážný úraz, jindy zas zlomyslný závistník kterýsi postříkl jeho čistou minulost jedovatou slinou pomluvy — a kdož pak dovede vypočítati všecky ty cesty a cestičky, po kterých plíží se zlá sudba člověka, chce-li ho udolati! Snad také právě proto, že se chápal kde jaké práce, sebe podřízenější, nikdo na něj nepomyslil, když bylo možno opatřiti mu zaměstnání slušnější a trvalé. „Dříče" k pohodlnější práci nevolali. — —

Zdrcen stál tu Benetka před podlouhlým stolem, na jehož zeleném povlaku uloženo bylo několik barevných látek, křičících nesouladem svých živých tonů jako na posměch jeho ponuré náladě. Mimo ně bylo tam něco zboží trikotového a pěkný dětský límec kožešinový. Byla to corpora delicti — němí svědkové jeho viny . . .

Přijali ho v době předvánoční na výpomoc v obchodním závodě, aby donášel zákazníkům do domu zboží v krámě koupené a pomáhal večer na rychlo zjednati zase pořádek v přeházených látkách pro den příští. Věděl, že za krátko bude zase bez místa a hrozil se dnů, jež potom přijdou. Probíraje se haldami zimních látek, jichž hebký povrch hřejivě se mu lísal k mozolné ruce, s palčivým bolem pomýšlel na skřehlá těla svých drobných dětí a na svou ubohou ženu, kterým by teplý oblek ze zbytků ledabylo zde se povalujících byl pravým dobrodiním.

Hrozné pokušení zmocnilo se jeho pevného dosud ducha a stupňovalo se, když viděl, kterak obchodník večer za večerem odnáší domů z krámu příruční pokladnu, zatíženou vydatným ziskem tržby. „Tomu by úbytek nějakého hadříku, dávno již dobře zaplaceného, jistě neuškodil," šeptal Benetkovi svůdný hlas nějaký, „a ani by se to v tom shonu nezpozorovalo, že něco schází . . ."

Poctivé zásady Benetkovy zachvívaly se ve svých nejhlubších základech. Poprve tehdy zareptal proti dávnému řádu světa, poprve pocítil v srdci svém bodavý osten závisti. Příležitost byla příliš lákavá a nebezpečí zdálo se býti skoro vyloučeno . . . Neodolal. Na týden před Štědrým večerem uschoval ve dřevníku na dvoře, kamž docházel pro topivo, několik zbytků látek a den na to kořist svoji rozmnožil, chtěje věci za vhodného okamžiku odkliditi.

Ale z rána příštího dne nastala v krámě shánka po látce, od které si dáma nějaká včera koupila několik metrů a od níž chtěla ještě kousek přikoupiti. Pátráno tedy všade — ovšem marně a přirozeně vysloven náhled, že látka byla odcizena. Benetka trnul úzkostí. Když pak se pátrání zúčastnil také četnický strážmistr, který jda náho-

dou kolem, byl o případu zpraven, choval se Benetka tak nápadně, že to strážmistru neušlo. Uhodil na něj a Benetka se přiznal. Strážmistr odvedl Benetku přes přímluvu majitele závodu k soudu a věci ve dřevníku uschované byly tam dopraveny za ním . . .

Když k němu soudce vznesl závěrečnou otázku svoji, Benetka zaplakal.

„Co se se mnou, pro Boha, stane, pane soudce?" vyjekl za bolestného štkání a div se nezhroutil k zemi.

„Nevím," odvětil soudce, pln soucitu s ubožákem. „Záleží mnoho na ceně těchto věcí. Přesahuje-li 50 K, pak by se vzhledem k poměru pracovnímu, v jakém jste k poškozenému stál, jednalo o zločin. Jinak budete stíhán pouze pro přestupek. Z vazby vás každým způsobem dnes propustím a předvolám ihned poškozeného, aby se do Vánoc vyšetřování skončilo. Nejhůř vám asi přitíží tento pěkný límec z kožešiny. Byl mezi věcmi odcizenými a pochybuji, že vám bude věřeno, že se vám mezi ně připletl jen náhodou . . ."

A soudce, pozdvihnuv tmavohnědý límec skunkový, pohrával si v zamyšlení s ozdobnými jeho přívěsky.

*

Téhož dne po poledni, než ještě počaly zas hodiny úřední, dcerka dozorce vězňů přišla poklidit v kancelářích, dopolednímí návštěvami zablácených, a prozpěvujíc si jakous taneční melodii, vstoupila do pokoje vyšetřujícího soudce.

Do ponurých stěn úřadovny jakoby s ní paprsek jarého života byl zapadl. Zdravé mládí dýchalo jí ze zardělých tváří a pod vykasanou suknicí bledě fialové punčošky při práci jen jen se jí kmitaly. Bylo jí v duši tak blaze, že při posledních zvucích melodie několikráte se zatočila do kola, zakončivši ji jásavým výbuchem.

V tom bylo slyšeti zdola zaklapnutí domovních vrat. Dívčina přiskočila k oknu a opatrně vyhlédla na ulici.

„Aha, tatík už jde k Seeligovi doručit obsilku na odpoledne," napadlo jí, když vzpomněla na otcovu zmínku při obědě. A po její jasem prozářené líci přelétl lehnýký stín zármutku. Bylat dobrosrdečná a osud Benetkův ji dojímal. „Chudák Benetka!" vzdychla si, „ten bude mít letos špatné Vánoce."

Na obrátku však odskočila již zase od okna, pustila milého Benetku s mysli a modré oči se jí zajiskřily novým nápadem . . .

Nutno ovšem předem vyzraditi aspoň kousíček tajemství její mladé duše. Měla v blízké vsi milého, junáka jako ze žuly, na jehož upřímné objetí musila se těšiti často po celý týden, poněvadž ve všedni dny bylo dosti těžko schůzku umožniti bez vědomí rodičů.

O Kateřinské pouti byla s ním ve Zdětíně na taneční zábavě a tam láska Vašíkova vykonala div udatnosti — půl hospody bylo vyházeno na náves pro nějaké neopatrné slovíčko o „městské fifleně, která zbytečně ubírá domácím děvčatům tanečníky", a dva nejpodnikavější zastanci místních krásek odnesli si z hostince zkrvácené hlavy. Rozumí se, že soudní tribunál nepojímal skutek Vašíkův naprosto v jeho erotických intencích a tak vyměřen Vašíkovi za záslužný výkon ten trest pětidenního vězení. Vašík nepodal odvolání, ba skorem litoval, že, když už musí za mříže, nedostal víc. Práce doma v tu dobu nebylo a o svůj osud v době vazby byl bez starosti, vždyt ten spočíval z valné části v rukou jeho milované Mařky. Dozorce vězňů měl mnoho pochůzek mimo dům a jeho žena, jakmile si odbyla nutnou práci v domácnosti, zasedla nejraději ke kamnům a nahřívala při nich své revmatické nohy. Starost o pořádek v budově soudní ležela pak skorem úplně na bedrech ešné dcerky dozorcovy, která byla na svého rytíře hrdější než mnohá kněžna středověku . . . .

Vašík přesvědčil se o správnosti svých nadějí hned především, když trest nastoupil. Neboť že by slavná justiční správa ukládala dozorci vězňů, aby za poplatek pouhých 46 haléřů, za který mu celodenní stravování jednoho svěřence zadala, poskytl každému strávníkovi k večeři vedle krajíce suchého chleba čtyři vonné uzenáče, jako se to stalo Vašíkovi hned na poprve — to by byl předpoklad přece jen poněkud smělý, právě tak jako že by byla táž správa v návalu lidumilnosti zavedla náhle do cel na místě obvyklých zimních houní — pruhované duchny, pod jakou snil Vašík první noc ve vězení sladký sen o své lásce. Dozorce Mikula byl však příliš dbalý „předpisů", než aby se takovéto výstřelky humanity byly mohly připisovati na jeho vrub. —

Ale vratme se k Mařce. Věděla, že před hodinou se otec z obchůzky nevrátí, a neméně jisto bylo, že také matka dnes na kontrolu nepřijde. Větrem sebehla tedy se schodů a otočila klíč v zámku cely, kterou Vašík „náhodou" sám obýval.

„Pojď mi pomoct — musím si pospíšit s úklidem", vyzvala překvapeného Vašika.

Nedal se dvakráte pobízet. Kdo by však byl za čtvrt hodinky po té nahlédl do kanceláře soudcovy, stěží by byl z chování Mařčina vycítil tu nesmírnou důležitost úklidu, jakou hořejší slova její prozrazovati se zdála. Smeták nečinně odpočíval na „lavici obžalovaných" a rusá hlava Mařčina nachylovala se ke rtům Vašíkovým.

„Ty jsi anděl, Mařko!“ rozplýval se Vašík, jemuž byla Mařka právě podstrčila čerstvou krabičku cigaret a zápalky.

„No dobře,“ kvitovala Mařka poklonu, „ale teď už musíme začít.“

„Jen chvilku ještě —“ žebronil Vašík.

„Ne ne, už dost!“ trvala Mařka na svém, odstrkujíc ho.

Ale Vašík nedal se tak snadno odbýti. Zahlédnuv na stole jako hádě do klubka svinutý kožešinový límec, chopil se ho. „Svážeme ty malé odbojníky,“ zažertoval a mžikem otočil jemné pouto kol buclatých ruček Mařčiných. Bránila se dovádivě, spíše vyzývajíc, než odpuzujíc, a rázným škubnutím rukou vysmekla se Vašíkovi, jemuž při tom zůstaly ve dlani — dva utržené přívěsky z límce. Nermoutil se proto a přiskočiv k Mařce od zadu, vsunul jí je za krk až pod košilku.

„I ty nezvedenče jeden!“ durdila se Mařka na oko a ohánějíc se kožešinou švihala Vašíka po zádech, přes ruku a kamkoli mohla. Vašík límec zachytil, chvilku o něj s Mařkou zápasil, potom však nechal límec límcem a sevřev Mařku do náruči, znova líbal její svěží udýchaný obličej. Krásný kožešinový límec povaloval se jim pod nohami . . .

*

Výslech zástupce obchodního domu Seeligova odbyl se k večeru docela krátce. O krádeži nevěděl starý nic určitějšího a ostatní výpověď ulehčil mu Benetka svým přiznáním. Poškozený vydal Benetkovi nejlepší vysvědčení a čin sám přičítal jen okamžitému pobloudení jeho, neboť jakost odcizených předmětů zřejmě nasvědčovala tomu, že Benetka jen z nouze a ze strachu před útrapami zimy ke kroku tomu se odhodlal.

Následovala závažná otázka soudcova po ceně odcizených věcí. Seelig prohlížel znaleckým okem kus za kusem a soudce poznamenával si předběžně jednotlivé položky.

„Osm metrů modrého barchetu po 80 h, to je 6 K 40 h; 4 metry flanelu po 2 K, máme 8 K; fialového barchetu 6 metrů po 1 K 20 h, dá 7 K 20 h a tenhle ševiot — saprlot to je zrovna ten nejdražší druh, no počítejme jen po 5 K, 3½ metru máme 17 K 50 h. K tomu ten trojí trikotový oblek dětský — dva vezmeme po 1 K 40 h a jeden za 1 K 50 h; je 4 K 30 h.“

Soudce úzkostlivě čítal položku za položkou. Vycházela již číslice 43 K 40 h.

„A tu ten límec,“ pokračoval Seelig, bera do rukou kožešinu, kterou Mařka po skončené „bitvě“ opatrně až do spodu založila; „ani bych nevěřil, že je od nás, jak je zveden.“ Při tom, jak pozdvihl límec valně pocuchaný k očím blíž, tu a tam jemné chloupky vypadávaly z kožešiny na stůl. Udivený soudce nechtěl ani svému zraku věřiti a jeho úžas rostl, když marně pátral po něžných přívěscích, kterými byl límec ještě dopoledne ozdoben.

„To on jej jistě zas ten náš zatrolený Azor dostal do parády!“ huboval Seelig dále, nevšímaje si překvapení soudcova, — „nic nenechá ta bestie — s odpuštěním, pane soudce — na pokoji! Moly přec v krámě nemáme! Pak se ovšem nedivím Benetkovi, že si ten cár hodil také stranou — nu, at jej ocením sebe svědomitěji — víc nežli 5 K nemožno již za něj počítat.“

A soudce hlasem mimoděk slavnostně zabarveným diktoval zapisovateli do pera: Celková cena věcí odcizených činí 48 K 40 h. Škody však neutrpím žádné, protože mi budou věci ty vráceny . . .

„Děkuji Vám, pane svědku — výslech je u konce.“

— — — — — — — — — — — — — — — —

Benetka byl od žaloby pro zločin zachráněn . . .

GRAMOFON.

VÁNOČNÍ VZPOMÍNKA. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Navštívil mne v těchto pozdních podzimních dnech dobrý přítel, který jest úředníkem na železniční stanici v Hercegovině. Žádal za dovolenou do Čech již v červnu, pak v srpnu a září, ale jeho představení pustili ho až na začátku prosince. Má tam dole ženu a děti, proto kupoval po Praze již vánoční dárky domů a vůbec se vpravoval do nálady, jaká přísluší dobrému křestanovi v době, tak blízko již předcházející památce Narození Páně.

A v té sváteční náladě si vzpomněl a vypravoval, jak užil štědrého večera ve svém hercegovském vyhnanství přede dvěma nebo třemi lety.

Naše stanice — vypravoval — stojí v roztomilé krajině při samé malebné řece Neretvě, podle které běží hezký kus bosensko-hercegovské

dráhy. Krajina jest úrodná, všude se daří réva a krásné ovoce, podnebí je tak lahodné, že nám někdy v prosinci ještě dokvétají poslední růže. Lidé naší osady a veškerého okolí jsou celkem dobří, mírumilovní, a ačkoli se skládají z příslušníků tří vyznání, snášejí se vespolek docela dobře, a zhusta katolík se pobratřuje s pravoslaným nebo Mohamedánem a druh ctí neb aspoň šetří druhova náboženského přesvědčení.

U nás jest nejvíce mohamedánů, kterým krátce, ač ne dosti správně, říkáme Turci, nejméně je katolíků, kteří se poněkud vzmohli teprve v okupačních letech. U nás mají mohamedáni dokonce dvě džamije, také pravoslavné crkvy jsou nedaleko, za to však do katolického chrámku Páně máme půl třetí hodiny, veliká škoda, protože pouze jednou nebo dvakráte do roka se mohu potěšiti s jeho zajímavým farářem, nehledíc ani k povinné bohoslužbě.

Tento katolický kněz se jmenuje Kajetan Novak, a podnes určitě nevím, je-li Chorvat nebo Slovinec. S počátku jsem se domníval, že v něm nalézám krajana, ale brzo mne vyvedl z toho omylu. Nevěděl o Češích a naší zemi nic pravdivého a určitého, jenom samé báchorky, a třebas byly pro nás lichotivé, byly to přece jenom báchorky, vzbuzující úsměv. Ostatně bezmála již třicet let pásl stádko své v tom odlehlém zákoutí hercegovském, že za tu dlouhou dobu docela v něm odumřely všecky vztahy k rodišti a domovině.

A ten farář mi tehdá důtklivě vzkázal, abych ho navštívil o štědrý večer. Kdyby šidla padala, kdyby hrom bil — a v Hercegovině skutečně hrom bije i v zimě — mám prý at živ at mrtev se dostaviti, sice by zhynul steskem a žalostí, že v tak slavné chvíli je sám. Padl jsem mu jaksi do oka, a jakkoli jsme se tuze zřídka a jenom na krátko vídali, říkal, že mne ctí a miluje jako svého nejlepšího přítele. A když vzkaz jeho obsahoval dodatek, aby mne nenapadlo doma večeřeti a zvláště abych se neopovážil oslabiti žízeň svou ani jediným douškem z rodinné číše, poznal jsem, jak pozvání jeho jest upřímné a vážné.

Nebylo možno odříci. Chystal jsem se tedy na vánoční výlet k faráři Novakovi a toužebně vzhlížel k nebesům, aby mi neseslala na cestu sněhu nebo deště, který již dlouho byl jako na spadnutí. Ale vydrželo to štastně pro radost moji i farářovu.

O štědrý den jsem měl do šesti hodin večer službu na stanici a pak nevěren přikázání farářovu povečeřel jsem s manželkou a dětmi, ovšem s žádoucí zdrženlivostí, abych pak neučinil hanby stolu Novakovu. Když byly již i dárky rozděleny, vypravil jsem se na cestu.

Před stanicí čekal na mne cikánský komoň a dole v kanceláři můj gramofon. Ach, můj milý gramofon! Skutečně nevím, proč se tak protiví mnohým smrtelníkům, proč se o něm vyslovují s opovržením jako o něčem nanejvýše nevkusném a sprostém! Mně již po čtyři dlouhé měsíce byl potěšením a útěchou dlouhých nudných dní a ještě delších a nudnějších nocí, když jsem opuštěn ode všech živých tvorů míval na stanici službu. V takových nekonečných hodinách, mrzutě čekaje na pomalý vlak, spouštěl jsem si svůj gramofon a užíval rajských radostí. Zálibně jsem si v něm vyměňoval kotouč za kotoučem, střídal opery se solovými výstupy ochraptělých komiků, frivolní operety s výňatky z „Evangelisty", národní písně s chvalně známou parádou stráže v nádvoří císařského hradu — můj Bože, někdy o dvanácté, o jedné hodině v noci, nemohouc nahoře pro řev gramofonu usnouti, přicházela ke mně moje dobrá manželka a neodnesla-li mi rozčertěna desek, sedávala hodinu nebo dvě u mne, a tak jsme si ty pěkné kousky po pořádku spolu ještě opakovali.

Byl to výtečný nápad vziti gramofon s sebou k faráři Novakovi. Ubohý v horách zapadlý otec duchovní neměl o takových vynálezech ještě ani ponětí; když před třicíti lety opouštěl civilisovaný svět, aby se do něho již nevrátil, teprve známost o telefonu trochu, docela nesměle se proklubávala jenom jako hračka, a kde pak byl fonograf a gramofon! At tedy taky uslyší, jak se žije ve světě, jak se lidé baví, jak se tam hraje, zpívá, křičí, píská a výská.

Dalo mi dosti práce, než jsem gramofon a jeho ohromný trychtýř bezpečně upevnil na hřbet malého cikánského koníka, kde ještě pro mne musilo zbýti aspoň kousíček místa. Minula osmá hodina, když jsem se rozloučil se svou rodinou a sám odejel do pošmourné prosincové noci. Nebylo úplně tma, protože v té době měl svoje období měsíc, teď sice zakrytý parami a mráčky, právě tak jako neviditelné hvězdy.

Ten cikánský kůň mi působil na cestě jedinou

starost, převeze-li mne bezpečně brodem přes řeku, nesplaší-li se, neshodí-li mne a neuteče s mým gramofonem a padesáti deskami, mezi kterými jako veliké překvapení pro faráře Novaka byla také sladká píseň vánoční.

Ale anděl strážce nemohl by mne vésti a nésti bezpečněji. Zlatý cikánský koníček! Takový malý byl, ubohý, odřený, ale jak pozorný a opatrný! Odprošoval jsem ho v duchu, že před tím jsem se o něm vyslovil urážlivě a pochyboval o jeho spolehlivosti. Přijal jsem ho jenom z nouze, nemoha nikde v dědině ani okolí najíti lepšího koně. Štěstí ještě, že den před tím přitáhli k nám a utábořili se mezi řekou a stanicí cikáni. Měli jednoho koníka a jednoho osla, kterého jim hned na večer přejel mostarský vlak. Oslík vešel si na koleje a hryzl mezi pražci zbytečky suché trávy. Byl tak hladov a tak zabrán do své chudé pastvy, že ho ani nenapadlo vyhnouti se přijíždějící černé obludě. Když na něj lokomotiva nešetrně pískla, milý oslík se dopálila honem se obrátil zadkem proti ní. Uvidíme, kdo s koho, pomyslil si, a když byl vlak na krok za ním, vyhodil proti němu zadníma nohama.

Byla to veliká katastrofa pro osla a ještě snad větší pro cikány. S náramným lamentem vtrhli do stanice a hartusili, aby jim dráha dala náhradu za zabitého osla. Nic nedbali úsměvů přednostových ani jeho rozkazův, aby se klidili ze stanice a dali pokoj. Četníky musil na ně zavolati, nedali si říci po dobrém, mužové hrozili, ženy nadávaly, děti vřeštěly jako hejno opic.

Když jsem večer vkročil do hanu, abych tam na noc vypil číšku rakije, padl jsem tam neočekávaně do drápů té černé chasy. Teď opět chtěli na mně, abych jim zaplatil přejetého osla. Napadlo mne zkusiti to s nimi jinak. Přisvědčil jsem, že skutečně mají nárok na náhradu, a až přijdou na svých potulkách do Sarajeva, aby jen bez ostychu došli na ředitelství dráhy a tam v té a té úřadovně, u toho a toho pána se domáhali svého práva, jistě že jim bude vyhověno.

Od té chvíle byl jsem jejich nejdražším přítelem. Spásou svého rodu mne jmenovali, cpali do mne pašovaný tábak, lili kávu i rakiji, a nejstarší z nich mi za pozdního odchodu z hanu navrhl, jsem-li dosud neženat, že bych se jako mohl trochu potěšiti s jednou z jejich mladých dcer.

Nebyl jsem žádostiv cikánské lásky, byl jsem za to chtivější jejich koně. Řekl jsem, aby mi jej půjčili na zejtřejší noc. Kroutili se, radili se dlouhou chvíli, nade všemi svými dcerami nebyli by se věru tak dlouho kroutili a radili jako nad tím hubeným, zedřeným koníkem.

A tak tedy jsem o štědrý večer jel k faráři Novakovi na tom cikánském koni, na srdci maje vloženo zapřisáhnutí cikánovo, abych se s ním nazejtří dopoledne bez pohromy vrátil. Předem ovšem bylo mi zaplatiti pět korun za půjčení.

Zlatý cikánský koníček! Znal brod přes Neretvu lépe než já a přenesl mne šťastně. Jenom chodidla ve vysokých botách plouhal jsem v šumějícím proudu, ale koník nemohl za to, že byl tak nízký, tím méně pak za moje poněkud dlouhé nohy. Pak mne nesl přes několik kopců a přes několik údolí, z nichž jedno bylo velmi podezřelou bažinou. Tady kůň ještě více než v řece osvědčil svůj vrozený instikt a obezřelost. Jak překročoval bažinu, téměř za každým krokem se zastavoval, vyškubával z močálu trávu a zkoušel, je-li pod ní půda dosti pevná. Cítil jsem, jak se mu krátké nohy třesou obavou, aby se mnou nezapadl do zrádné kaše, z níž není vyváznutí. Teprve později, když jsem o tom známým vypravoval, dověděl jsem se, jak ono místo jest nebezpečné v zimních měsících, a že nescházelo mnoho, aby mne hladový močál pohltil i s koníkem, mým gramofonem a všemi jeho slibnými deskami.

Dosti dlouhou cestu ukracoval jsem si úvahami o schopnostech cikánských koní a těšením, jak milého faráře Novaka překvapím svým gramofonem. Již jsem si ho představoval, malého oblého šedesátníka, jak se mu oči lesknou a tváře zardívají a jaké nadšení v něm způsobím svým příchodem, a což pak, až postavím a spustím svůj gramofon!

Farář Novak jest dokonalý muž a kromě svých chatrných znalostí o Češích a o Čechách má jenom dvě malé, odpustitelné chybičky. Prvou, že nesnese pořádného doušku piva nebo vína, a ovšem tím větší účinek má na něho silná rakije. Farář Novak jest si vědom té své slabosti a proto se vystříhá, aby kromě několika kapek vína při mši svaté učinil ještě některý větší doušek. Pozoroval jsem to u něho, když mne hostil. Přiměl jsem ho, že si se mnou tukl jenom jednou nebo dvakráte, a již byl, jak se říká, na moł. Zrovna tak se s ním

dělo, když jednou do roka se zastavoval na naší stanici a byl mým hostem. Ze zdvořilosti tukl si jednou se mnou a jednou s mou manželkou a pak zčervenal jako rak, podbradek se mu protáhl a nafoukl jako zpívajícímu kanárkovi, už byl mimo náš svět, potácel se v jiných sférách, kde viděl samé ďábly a úklady své kněžské neúhonnosti. Míval opičku dosti nepříjemnou, protože v ní na všecko huboval, ba dokonce i nadával a ze střízlivé důvěry k nám pojednou se zvrátil v nedůvěřivého pochybovače, jenž k nám obracel kalné oči jako k nepřátelům. Tvrzení, že v alkoholu se skrývá ďábel, zřejmě se osvědčovalo na faráři Novakovi, který skutečně po malém napití byl hned všecek jako ďáblem posedlý.

A druhou chybičkou jeho bylo, že chtěl býti spisovatelem. Nosil v hlavě slavný román a již dvacet, dvacet pět let se chystal jej napsati, ale stále se k tomu nedostával. Mnohý spisovatel jest pramizerným řečníkem, za to však perem dovede hovořiti k srdcím tak výmluvně, že až ta srdce přestávají tlouci vzrušením a pohnutím — u faráře Nováka bylo to obráceně. Uměl vypravovati svůj román tak poutavě, že až se v nás zatajoval dech a oči se nám zalévaly slzami, ale kolikrát již se pokusil přenésti úchvatné myšlenky své na papír, tolikráte mu péro selhalo a ukázalo mu všechnu jeho spisovatelskou malomoc.

Věděl jsem, že mi ani dnes svého románu neodpustí. Bude to jako obyčejně trvati hodinu nebo půl druhé, než dospěje ke konci a zkoumavě pohlédne do mého zpoceného obličeje, aby viděl, jaký vypravování jeho mělo na mne účinek. Začne hrůznou dobou války, kdy klidné dědiny byly navštíveny kromě nepřátelských pluků také ještě neméně strašnou cholerou. Veliký boháč, jenž po všecek život shromažďoval zlato o stříbro, ze strachu před loupeživým nepřítelem získal za dobrou odměnu hrobníka, který vykopal na hřbitově mezi nebožtíky hrob a tam s boháčem pochoval v hodině půlnoční rakev, plnou zlatých a stříbrných peněz. Hrobník musil přísahati, že toho nikomu neprozradí, a tak to bylo přísným tajemstvím jenom těch dvou mužů. A to tajemství dokonala a nadobro v nich zavřela cholera. Padli oba za několik dní pod její kosou a byli pochováni po stranách hrobu, kde v pevné dubové rakvi čekal svého odhalení zakopaný poklad. Pak uplynulo padesáte let. V obci žil nábožný farář — hned za prvého vypravování jsem poznal, že to byl věrný kontrfekt Novakův — jehož největší snahou bylo postaviti dobrým osadníkům nový chrám Páně místo malého nevkusného kostelíka, který již se rozpadával. Ale milý farář byl úplně chud, neboť všechen svůj skrovňoučký příjem rozdal nemocným a chudým. Zestárl ve své nemajetnosti a na sklonku života želel toho bolestně, že se mu nepodařilo uskutečniti svůj mnohaletý sen o stavbě nového kostela. A tu měl vnuknutí, které jistě přišlo z říše boží. Ač již tak sláb, že celé měsíce z fary ani nevycházel, dal se přece ještě dovésti na hřbitov, aby si tam vyhlédl místo pro svůj hrob. Jeden hrob, zapadlý a téměř se zemí srovnaný, byl tak opuštěný, že nikdo ze živoucích osadníků ani již se nepamatoval, kdo v něm odpočívá. Jenom nejstarší občané tvrdili, že je to hrob z doby neblahé, velké cholery, ale nikdo nikdy se k němu nehlásil, nikdo ho křížem ani květinou neozdobil, nikdo u něho nepoklekl, aby se za spásu člověka v něm odpočívajícího pomodlil otčenáš. Až teprve náš stařičký nábožný farář. Tady nebudu nikomu překážet, pravil ve své nevýslovné skromnosti, tady mne pochovejte s Pánem Bohem. A na dotvrzení svého přání požehnal místo třemi kříži, namáhavě poklekl a dlouhou chvíli se vroucně modlil — to také za sebe, jakoby v tom hrobě opravdu ležel. Pak ho dovedli domů, a do tří dnů zemřel. Když na naznačeném místě mu kopali hrob, našli ovšem poklad, který právě stačil, aby za něj vystavěli nový chrám, nádherný a krásný jako palác, a ten byl zároveň farářovým důstojným pomníkem.

Konec. Když až sem farář Novak dopověděl, míval porosené oči a my jsme si oddechli, zalévajíce se potem. Tím tedy můj milý hostitel mne dnes počastuje, a ne jenom rybami, vánočkou, vínem a čajem.

Bylo skoro půl jedenácté, když jsem rozradostněn očekávaným shledáním zabušil na dvéře Novakovy fary. Bylo mi otevřino, ale jak mne farář spatřil hrnouti se do večeřadla s ohromnou troubou gramofonu, vztáhl proti mně ruce a spustil zaříkávání, jako by chtěl ze mne nebo z gramofonu vypuditi ďábla.

Hned jsem poznal, že již vypil číšku, a to tím spíše, protože nebyl sám. Měl hosty, dva obstárlé muže, které by někdo pokládati mohl za divnou

společnost, kdyby nevěděl, jakým farář Kajetan Novak byl vzorem náboženské snášenlivosti. Jedním z hostí byl pravoslavný pop Ilija Jeremić, vážný padesátník bledého obličeje a dlouhé černé brady, druhým byl mohamedánský učitel Mehmed Mutašerifović, dědek s bílým turbanem, který nosil na znamení, že již byl v Mekce.

Od těch dvou spíše než od faráře jsem se dověděl, že na mne čekal s večeří až do osmé hodiny, a když jsem nepřicházel, přepadla ho lítost a zoufalství i dal se roztrpčen sám do jídla, a poněvadž mu pak byla dlouhá chvíle, pozval si Mohamedána a popa, aby mu ji pomáhali zahánětí.

V jizbě farářově bylo již jako v udírně. Novak sám nekouřil, byla vzácnost, přivoněl-li si k doutníčku, kdežto cigaret dokonce nenáviděl, ale oba jeho hosté dýmali nepřetržitě jako z komína. Při tom se hostili, jak kterému dovolovala víra. Mehmed Mutašerifović chroupal sladko, to jest rozmanité cukrovinky a pil již asi dvacátý kořalíček černé kávy, rakije a vína ani neokoušel jako poctivý pravověrec. Za to pop Ilija Jeremić nepřestával si sám nalévati hned vína, hned slivovice, ba ani rumem neopovrhoval a zajídal vším, co ještě bylo na stole. Při tom s Turkem závodil v kouření cigaret, ale pořáde zůstával stejně vážným, přibledlým a důstojně málomluvným, jakoby měl proti alkoholu uděláno.

Po chvíli podařilo se nám přesvědčiti Novaka, že jsem to skutečně já a nikoli za mne přestrojený satanáš, a také si dal říci, že gramofon je dílem důmyslnosti lidské a nikoliv dílem ďáblovým, jak s počátku se domníval. Měl sice znova velikou pochybnost o tom všem, když jsem gramofon spustil a když nevida nikoho kromě nás, slyšel hráti, mluviti i zpívati, a div že mi do gramofonu neuhodil. Teprve když jsem zasadil na stroj desku s milou písní vánoční, úplně se uklidnil a spřátelil opět se mnou i s gramofonem. Ano dostavila se pak u něho chvíle, kdy ho posedla i nevinná rozpustilost. To bylo tehda, když v gramofonu při klavíru zpívala a výskala jakási chansonetka.

„He, co tomu říkáte, pope?" pravil Iliji Jeremićovi. „Jak se vám líbí tenhle kousek."

Pop jen kývl hlavou a řekl bez úsměvu:

„Boga mi, liepo, ali nečisto."

„A co ty, Mehmede?"

„Myslím jako pop — liepo, ali nečisto," odpověděl Mohamedán.

Farář se rozdurdil.

„Proč nečisto, jak nečisto? Rád bych věděl, co je na tomhle nečistého!"

Pop byl nepochybně již světem práskanější než-li farář a proto klidně vysvětloval:

„To zpívá jistě jakási nemravná ženština."

Farářem to trhlo.

„Nemravná ženština, ale mladá ženština," řekl.

„Boga mi, mladá ženština."

„Věru mladá," potvrzoval také Mehmed.

„Ale hezká?" dotazoval se hostitel.

„Boga mi, možná že hezká, ale nečistá."

„Co ty tomu říkáš, brate," obrátil se ke mně farář. „Tys to přinesl na zádech, ty musíš nejlíp vědět, co to je. Je hezká ta zpěvačka?"

„To můžeš poznat už po hlase, že je to pěkná dívčina," přisvědčoval jsem a chtěl jsem vyměniti desku, avšak Novak mi zadržel ruku.

„Tak to spust ještě jednou," pravil odhodlaně.

Spustil jsem to znova, a když chansonetka se rozvříškala, farář přistoupil ke gramofonu, vstrčil hlavu až do samého trychtýře a co mohl zvolal:

„Ukaž se nám, potvoro!"

Bylo pak veselo na faře Novakově, třebas Mehmed Mutašerifović jenom málo mluvil a pop Jeremić ani se neusmál. Mlčky poslouchal kousek po kousku gramofonové produkce a při tom nezapomínal ustavičně si nalévati vína a rakije.

Gramofonové vzrušení působilo na faráře Novaka blahodárně. Mne nutil co mohl, abych po cestě hodně jedl a pil, sám však i ve své malé opičce byl již sebe pamětliv a ani jednou si od té chvíle nepřihnul. Jak rychle ho zachvacovala po napití rozjařenost, tak brzo opět se z něho vytrácela a nadcházelo klidné vystřízlivění.

„Zabláznili jsme si," pravil pak s úsměvem, „ale doufám, že jsme se nedopustili nijaké prostopášnosti. A vy, pope Ilije Jeremići, jezte a pijte, abych vás taky jednou viděl trochu nastříknutého!"

Pop ochotně vyhovoval, při tom však vrtěl hlavou řka, on že si dopřává opojného nápoje vždycky jenom ve střídmosti. Při tom na ráz zvrhl do sebe plnou sklenici mostarské žilavky a hned sáhal ještě po likéru.

Mohamedán Mehmed Mutašerifović zvědavě si prohlížel gramofonové desky, a zejména když

Novak se vytasil s návrhem, abych vzal o půlnoční gramofon do kostelíka a spustil tam na kůru píseň vánoční, Turkovi záleželo na tom, aby zůstaly hodně stranou kotouče, obsahující písně „nečisté“. Pořád si pohrával deskami, přendaval a srovnával je sem a tam, a když pak jsme se s farářem vzchopili na půlnoční, sám mi donesl desku s vánoční písní a gramofonovou troubu až ke dveřím kostelním. Do chrámku však nevstoupil, snad mu toho víra jeho nedovolovala, kdežto pop Jeremić vystoupil se mnou až na kůr.

Před kostelíkem bylo již plno koní, kteří donesli sem vzdálené nábožné katolíky, a uvnitř bylo plno lidí, mužů, žen i dětí, z nichž někteří vážili skutečně několik hodin cesty prosincovou nocí, jen aby mohli býti účastni slavné vánoční pobožnosti. Nálada štědrovečerní ovanula nás všechny, nejenom faráře, mne a Novakovy osadníky, ale i popa Ilije Jeremiće, jemuž jaksi nadzemsky se zasvítily až dosud klidné, jako studené oči. Či snad by přece účinkoval ten alkohol — — —?

Nedomyslil jsem, protože již byl čas, abych dal promluviti svému gramofonu. Honem jsem vsunul na něj připravený černý kotouč, gramofon z počátku zasyčel a pak

Ty umíš tančit — — —

ozval se známý valčík z „Rozvedené paní“.

Ustrnul jsem hrůzou a úžasem. To byla jedna z těch desek, které jsem označil Mehmedu Mutašerifovićovi za nečisté. Zločečený Mohamedán zajisté zúmyslně mi prohodil ten pikantní valčík místo sladké písně vánoční.

Chtěl jsem se vrhnouti ke gramofonu, abych z něho vyrval profanní valčík, ale pop Ilija Jeremić mi v tom vroucně stiskl obě ruce.

„Liepo, preliepo,“ liboval si, „to opravdu jakoby zpívali andělé!“

„Preliepo,“ slyšel jsem kolem sebe pochvalné hlasy. Některé ovečky Novakovy si při tom až zálibně mlaskaly.

Pohlédl jsem dolů k oltáři, ale tam můj přítel Novak byl pohroužen v nábožné zanícení a nepochybně jako ostatní návštěvníci chrámu tajil dech nad andělsky krásným zpěvem.

Nikdo nepozoroval ohavnosti, kterou buď Mehmed nebo sám rarach, farářem před tím z gramofonu citovaný, mi nastrojil. Oba otcové duchovní, katolický i pravoslavný a všechna nábožná obec pokládala valčík z „Rozvedené paní“ za píseň kostelní, a měli jste vidět faráře Novaka, jak mi po půlnoční za ni děkoval!

Vrátili jsme se pak na faru, pop opět s námi a také znovu se přišoural Mehmed Mutašerifović, a všichni si přáli, abych dal promluviti svému gramofonu a poručil mu zopakovati krásnou píseň vánoční.

Nebylo možná, vždyt by si teď přečtli na desce zlatým písmem napsanou hanebnost, že je to píseň z operetty! Schoval jsem tedy desku v předsíni do záhybů svého zimníku a vymluvil se, že jsem ji dozajista zapomněl na kůru, jestli-že jsem jí snad neztratil cestou z kostela na faru.

Mehmed Mutašerifović srdečně litoval, že nemohl býti účasten požitku, který ta krásná píseň podávala. Ustavičně nedůvěřivě vrtěl hlavou, díval se na mne záhadně — že měl prsty v tom šibalství, teď již docela jsem nepochyboval.

Seděli jsme ještě hodně dlouho, skorem až do rána. Novak dal si opět říci a zavdal si se mnou jednou na moje a jednou na svoje zdraví — a již ho ďábel posedl. Přál si, aby Mohamedán se zprotivil koranu a napil se vína nebo snědl kousek vepřové uzeniny, která se objevila na stole, protože již bylo po půlnoční. Pak tykal popu Jeremićovi, říkal mu brate a volal:

„Brate pope, v tobě je taky kus díla ďáblova, ty pořád piješ a nikdy se neopiješ!“

„Já vždycky jenom ve střídmosti,“ vysvětloval pop a chvatně si naléval sklenici. Měl jich už mnoho, těch sklenic, ale ruka jeho byla stále ještě pevna, ani se nezatřásla. Pil, jedl a kouřil, a Mohamedán, nepřestávaje vrtěti hlavou nad mým gramofonem, vypil opět asi dvacet nádobek černé kávy, pojedl hromadu sladka a spolykal spoustu pěkného trebiňského tabáku.

„Farář má pravdu,“ povídal mi už přede dnem, „ten tvůj gramofon, člověče, není jen tak nevinný nástroj, v tom je něco začarovaného.“

„Myslíš taky, že snad ďábel?“

„Ne ďábel — ten by ti byl zahrál jinak, ale něco vašeho, křesťanského.“

Teď již se prozradil úplně, že mi vyměnil desku. Ale nedal jsem na sobě znáti, že jsem ho přistihl při taškářství, tvářil jsem se nanejvýše nevinně a vypravoval, jak sám jsem byl překvapen krásou a

velebností písně svého gramofonu, když se ozval na kruchtě kostelní.

„Skutečně," pravil jsem, „tuhle pop to dobře přirovnával, znělo to opravdu, jakoby zpívali andělé."

Přisvědčoval mi pop i farář Novak, který rozhorleně křičel, abych ráno hned nalezl desku s oním rozkošným zpěvem a ty nečisté, dábelské a vříškavé nestoudnice abych zahodil do Neretvy.

Když pak ráno farář odešel opět do chrámu sloužit mši svatou, slibuje, že mi pak vypoví svůj román, chvatně jsem se s ním rozloučil, nakrmil cikánského koníka bochánkem jeho chleba, pak naložil gramofon a hajdy nazpět přes hory a doly, močál a řeku k naší tiché stanici.

Když jsem pak doma po polednách spustil gramofon a zopákl si valčík z „Rozvedené paní," podívala se překvapeně na mne žena a povídá:

„Prosím tě, snad jsi nevezl k farářovi taky tyhle frivolní odrhovačky?"

„Kdepak," odtušil jsem, „jak bych se mohl odvážit přivézti k němu něco tak nečistého?"

Ale později, v důvěrnější gramofonové chvíli pověděl jsem jí všecko. Vypeskovala mne ovšem, že jsem hříšník veliký, nenapravitelný, ale rozesmála se a dala mi za tu zprávu hubičku.

VÁNOCE BOHÉMŮ.

LIST ZE „VZPOMÍNEK KRVAVÝCH". NAPSAL Dr. R. J. KRONBAUER.

Měsíc před Vánočními svátky hovořívali jsme o tom, co budeme dělat o Štědrém večeru. Pocitu samoty, opuštěnosti a tesknoty báli se zejména ti, kteří stáli ve světě jako kůl v plotě — bylo vždy několik kamarádů, kteří živé duše na světě neměli, u koho by hledali a našli klidný, vyrovnaný, radostný útulek.

Říkali si Bohémové. Byli bez domova, byli to praví „literární a umělečtí bezpřístřešenci". Společnost, čítající dvacet členů, ztratila o Vánocích nejmíň polovinu hlav. Jeden jel na Sumavu k starým rodičům, druhý na Krkonoše, třetí někam do dědinky v Polabí, jejíž jména darmo bys byl hledal na mapách, v té době existujících, některý byl ženat, někdo měl snoubenku nebo milenku — a ti všichni byli plni rozechvěného, radostného očekávání. Celý měsíc šetřili, pili o nějakou sklenici míň, večeřeli u uzenáře, kouřili z dýmek, poněvadž to bylo mnohem lacinější, počítali, jaký kapitálek mají k disposici, a pak kupovali u kamarádů obrazy a sošky, jimiž podělovali svoje známé.

Zbylo vždy několik, kteří neměli nikoho, komu by něco mohli koupiti, komu by mohli radost učiniti. Pohlavárem Bohémy býval milý, dobrý, nezapomenutelný kamarád Jan Antoš. Nebyl sám, měl celý věnec příbuzných — ale o sedmé hodině večerní býval již v Bohémské útulně. Býval již po večeři, hodinku si mezi svými poseděl, ale déle tam nevydržel. Míval rok co rok nové, originální štědrovečerní nápady. Vždycky přišel s nějakým apartním návrhem. Jednou nás sebral a vedl za bránu.

„Hoši," hovořil Antoš s nadšením a vnitřní tichou radostí — „podíváme se dnes někam do světa. Vyrazíme z Prahy a podíváme se, jak vypadá Štědrý večer na venkově. Kam dojdeme, tam dojdeme — půjdeme bez určitého cíle. Povečeříme někde ve vesnici. Podíváme se někam na Půlnoční."

Čtvrt století minulo od této Štědrovečerní výpravy. Ve svých zápiscích mám zaznamenáno: Bylo mnoho sněhu. Napadlo ho tolik, že si s ním Praha nevěděla rady. Bylo ho takové spousty, že komunikace na ulicích vázla. Den před výpravou psal nám Antoš, abychom si vzali na cestu vysoké boty. Kdo je nemá, at prý si něco u svého ševce sežene."

Sešli jsme se tenkrát v plzeňské pivnici u Bigalských v Jerusalémské ulici. Neměl jsem na stanoviště schůzky daleko. Antoš mne tenkrát žhavou svou výmluvností vylákal z rodinného kroužku, jenž k vůli výpravě o celou hodinu dřív večeřel, než jindy. Na výpravu jsme se všichni nesmírně těšili. Antoš byl renomovaným pořadatelem takových bizarních exkursí. Nevypadali jsme zrovna skvěle — jenom nám dát do rukou lucernu a hůl, a každý nás mohl směle považovati za ponocné.

Šli jsme Prahou ostrým krokem. Byla lidu-

prázdná. Skorem za všemi okny bylo viděti světýlka na vánočních stromech. Prahou to šlo výborně — ale hůře bylo za Bruskou branou. Padal hustě sníh, a vyšlapané cesty byly zaváty.

Kam vlastně jdeme?

Nikdo se po tom neptal a nikdo by byl také nedovedl na otázku odpověděti. Myslím, že ani Antoš ne. Zabloudili jsme již za hospodou na Růžku. Tenkrát to zde vypadalo docela jinak, než dnes. Bylo tu jenom několik stavení. Nebylo nám — přiznávám se upřímně — do smíchu. Nutili jsme se do rozmarné nálady, ale bylo nám přece jenom úzko. Chumelenice byla hustší a vydatnější, tak, že jsme neviděli na krok před sebe. Antoš měl patrně namířeno do Šárky známou cestou přes pole.

Šli jsme ku předu do tmy, do neznáma. Šli jsme nazdařbůh, poněvadž nebylo naprosto možno, v chumelenici se orientovat.

„Ah, to je krása, velebná krása," volal nadšeně Antoš. „Ten báječný sníže k! A ty vločky! Jsou jako chundele vaty."

Chytal je na dlaň, svítil si na ně doutníkem a volal nás k sobě a rozplýval se nadšením. „To je umělecké dílo, taková vločka — podívejte se, hoši, vypadá jako fantastický ledový motýl. Ten milý Pánbůh je přece jenom největší, nepřekonatelný mistr!"

Octli jsme se v kamení, na srázu, kde nebylo radno učiniti už ani jediného kroku. Srazili jsme hlavy dohromady jako ovce. Co teď? Tápali jsme kolem sebe holemi jako slepci a hledali východisko z neblahé zachumeleniny. Nikde stopy po člověku, nikde ani památky po stavení, po světýlku. Kolem nás bylo hrobové, strašlivé ticho. Poslouchali jsme, ani nedýchajíce, neuslyšíme-li nějaký zvuk, hlas člověka nebo aspoň štěkot psa.

Antoš podíval se na hodinky.

„Hrome," zamumlal, „je půl deváté! Nemám tušení, kde jsme, ačkoliv tu znám každou pěšinku, každý takřka kámen. Musíme zpátky. Hledejte naše šlápoty,"

Svítili jsme si sirkami i doutníky. Ale po čerstvých našich stopách nikde ani památky. Sníh padal tak hustě, že stopy byly takořka ve mžiku zaváty.

Půl hodiny trvalo, než jsme se zase dostali tam, odkud jsme vyšli, k hospodě na Růžek. Dali jsme se k Podbabě. Teď to šlo daleko líp — jelo tudy mnoho povozů, prošlo tudy mnoho lidí, a cesta byla, když ne ušlapána, aspoň znatelna.

Zapadli jsme do první hospody, na kterou jsme přišli. Neměli tu ani jediného hosta. Rodina seděla kolem stolu v koutě, děti si hrály u vánočního stromečku. Padli jsme na hodné, srdečné lidi. Přivítali nás jako zbloudilce a samotáře, s nimiž měli opravdovou soustrast. Hlad a žízeň jsme měli jako vlci. Odpočinuli jsme si, osušili se, ohřáli se, důkladně posilnili, a co hlavní, výborně, znamenitě jsme se pobavili.

„Tak co myslíte, sousede," ptá se Antoš hostinského, „dostaneme se do Šárky?"

„Proč byste se tam nedostali," mínil šenkýř, „ale za desítku, kdyby mne tam někdo posílal, do té vánice nepůjdu."

„Nevadí — my tam půjdeme zadarmo," smál se Antoš svým bodrým způsobem — „hoši — zvedejte svoje hnáty — půjdeme do Šárky na Půlnoční."

Nemohu říci, že bychom návrh Antošův přijali právě s nadšením. Ale poslechli jsme. Bylo deset hodin, když jsme vyšli.

Nebylo to nejhorší. Za viaduktem pod nádražím potkali jsme lidi se svítilnami. Šli také na Půlnoční. Přidali jsme se k nim. Byli to svobodníci a svobodnice, kteří by šli — jak Antoš řekl — kdyby trakaře s nebe padaly. Antoš jen kypěl humorem. Dobíral si holky dobromyslnými narážkami, a děvčata odpovídala tak řízně, že jsme se smíchem div po sněhu neváleli.

Antoš hned vzplanul, okamžitě zahořel. Jedna panenka byla jako struna, tvářičku jak modelovanou, nožičkama cvakala . . . jen to zvonilo! Junák šel stranou a div že se žárlivostí nezalkl. Holčina se smála, že byla radost ten její zdravý, srdečný smích poslouchat. Antoš se pochlubil, že je svobodný, srdce že má nezadané, a živobytí pro sebe a pro ni že by už také sehnal. A už byl ve svém živlu, ve svém romantickém blouznění. Mluvil o svatbě, o malém hezounkém domečku, o nábytku, který mu za fatku dodá dobrý známý, o kolébce, o capartech — tak pěkně to maloval, že by se to náramně hezounky četlo, kdybych to dovedl napsati tak, jak o tom Antoš milounce horoval.

Panenka se řehonila tak, že se prohýbala jako vrbový proutek. Najednou se obrátila, zavadila pohledem o svého chlapce, štouchla do Antoše ramenem a s určitou tendencí řekla:

„Ale jděte . . . Kam vás to vede . .? Vždyt byste mohl býti hnedle mým tatínkem!"

Bylo po náladě, bylo po poesii. Junák přistoupil k děvčeti, popadl je kolem pasu a ostentativně je za tu satisfakci políbil.

„Tak vám, zatrachtilé duše, za tohohle Ježíška pěkně děkuju," zvolal Antoš — ale vím určitě, že mu při tom do smíchu nebylo.

Na kopec Šárecký jsme šťastně v pravém toho slova smyslu vylezli. Kostel byl nabit.

„Je to síla v tom lidu," prohodil Antoš — „takový nečas, a ona je tu hlava na hlavě!"

Vraceli jsme se rychle, pokud to šlo, do Prahy. Měli jsme ještě zálusk na horký nápoj, na příjemné posezení ve vytopené a osvětlené místnosti.

„Všimli jste si," hovoří Antoš cestou, „toho půlnočního publika? Měla v něm převahu mládež. Jde na Půlnoční v tom sněhu a v té chumelenici s takovým jarým nadšením, jako by byl máj. Ještě jsem nikdy nevynechal, ještě jsem byl pokaždé na Půlnoční. Nejdu tam proto, že by mne tam pudilo moje náboženství — nejdu se také do kostela modlit. Ale něco by mi scházelo, kdybych na Půlnoční nešel. Je to zvláštní, divná věc. Tři sta a šedesát čtyři dny v roce chodím do hospody — den co den jsem tam přes půlnoc, ale jednou za rok jdu do chrámu.

V tom kostele se mi duše na ruby obrátí. Celé ovzduší má v sobě ohromnou, tajuplnou moc. Už ta nezvyklá hodina mnoho působí na náladu člověka! Vidím světla, slyším zpěv, zapomenu na všechny trampoty světa a s mojí duší děje se něco podobného jako s tělem, když je vymáchám za parného léta v horské, hodně studené vodě. Tak se mi zdá, jakobych se ze všeho očistil — nemodlím se, nemyslím na Pánaboha, nemyslím na kněze, jenom ten klid, ta vznešená krása zimní nálady, vzpomínka na vše, co se toho večera nádherného děje v srdcích lidí, mne prostupuje jako vůně kraj, když lípy nebo akáty kvetou — a je mi tak blaze, tak volně, jak mi není nikdy jindy, v žádném okamžiku celého roku."

Do Prahy jsme přišli hezky pozdě. Na Svatomikulášských hodinách odbíjela druhá. Zapadli jsme do své Bohémské kavárničky, kde bylo prázdno, ale za to teplo a příjemno. Vzduch nebyl otráven výpary alkoholu a dýmem doutníků. I tu byly stopy nezvyklého okamžiku. Sklepnice seděly kolem vánočního stromečku a vypravovaly si o zvycích svého domova.

Antoš seděl zamlkle u svého čaje, silně kouřil, ale pozorně poslouchal, co si holky vypravovaly. Povídaly si o svých láskách — o dobách, kdy opravdu byly „zamilovány".

„Vzpomněl jsem si," povídá za chvíli, „na tu holčinu, zdravou jako řípa a hezkou jako obrázek. Kolik jí mohlo býti let? Šestnáct. A kolik je mně? Není mezi námi tak veliký rozdíl. A přece jsem v jejích očích starý koštál. A podívejte se na tyhle holky! Jedné je osmnáct — nejstarší z nich je dvaadvacet. Mají vánoční stromeček, mají dárky — mají všechno — ale něco hrozného je za nimi — mají krvavé vzpomínky! Na té Půlnoční všechno se mne spadlo — i ta krev na mých vzpomínkách zbledla. Ale už je zase všechno při starém . . ."

„Dejte sem černou kávu s rumem" voláno na sklepnici — „ale víc rumu než kávy!"

„Při takovém vražedném truňku," poznamenal hořce Antoš, „také se zapomíná, ale docela jinak, než v tom kostelíčku na Šáreckém kopci."

* * *

Uplynula řada, dlouhá řada roků!

Vyšel jsem z domova o 11. hodině. Dětskou drobotinu moje drahá duše uložila do postýlek. Usnuly s panenkou v ruce — usnuly jako ptáčata mláďata v hnízdečku.

Na staré, dávno minulé doby jsem si vzpomněl, na doby, kdy jsme ještě bohémovali a rok co rok do jiného kostela na Půlnoční chodili. Byli jsme s Antošem a s kamarády naposledy v Emauzích, kam nás lákala grandiosnost chrámové konstrukce, zejména však ohromný kontrast, jenž jeví se v osvětlení dómu — dole planou světla, nahoře je mystická tma. Jenom zlato na nástropních obrazech proniká temnotou jak hvězdička-bludička na vysokém a hlubokém nebi.

V Jirchářích potkal jsem F. F. Šamberka. Šel pustou, tichou ulicí. Byl zahalen v havelok, na hlavě měl širák. Bylo to v době, kdy Šamberk byl v pensi a v Praze docela sám. Oba synové byli daleko a

daleko — jeden za mořem, druhý za sedmerými horami a za sedmerými řekami.

Pozdravím — Šamberk neslyšel. Šel zamyšlen a zadumán. Pozdravím ještě jednou. Škubl sebou, jakoby se byl probudil z hlubokého sna.

„Ah — nazdar . . . nazdar. Kam jdete, člověče? Proč nejste doma?"

„A co vy už domů?" odpovídám otázkou.

„Před hodinkou jsem vyšel a už se vracím," s hořkým přízvukem povídá Šamberk. „Už není to, co bývalo — v hospodě je smutno a prázdno. To je hrůza — všechno umřelo! Zrovna jsem počítal nebožtíky. Napočítal jsem těch známých víc na krchově než na tom bídném, mizerném světě. Sedl jsem si ke sklenici v nejlepším úmyslu, že si nějakou hodinku posedím. Ale na neštěstí jsem si sedl ke stolu, kde sedávali ti, kteří mi byli drazí. Taková divná nálada někdy člověka přepadne! Vidím před sebou jenom nebožtíky — vidím Petra Doubravského, Vojtu Slukova, Frankovského, Josefa Jiřího Kolára, Františka Kolára a řadu jiných, mnohem starších. Nutím se do pití, ale mok nějak nechutná, naopak, je mi odporný ten černý ďábel, jenž dovede jindy i toho největšího mrzouta roztancovat. Dlouho jsem se vzpíral a bránil — ale na konec jsem si řekl, že mi přece jenom bude líp doma, než v hospodě, kde za každou židlí se šklebí jeden Smrtihlav. A kam máte namířeno vy?"

„Jdu do Emauz na Půlnoční."

Chvíli se rozmýšlel a pak rychle zvolal:

„Do Emauz?

„Víte co? Půjdu s vámi do těch Emauz."

Šli jsme volným krokem. Šamberk se rozpovídal a očividně okřál.

„To je zvláštní," hovoří svým milým, sympatickým hlasem — „jak člověk zapomene na příhody, které se mu důkladně vryly v paměť. Teď si vzpomínám, že jsem v těch Emauzích byl dvakrát na Půlnoční. Poprvé jsem tam byl se svou ženou. Byli jsme oba mladí a měli jsme se strašlivě rádi. Nebyli jsme ještě svoji, měli jsme vlastně do toho náramně daleko, ale už jsme si byli souzeni. Šla na Půlnoční a já, jak se samo sebou rozumí, šel s ní a byl jsem neskonale šťasten v tom kostele, kde jsem viděl jenom ji a nic jiného.

Když na to vzpomínám, je mi tak, jakobych viděl něco světýlkovat daleko a daleko, v mlhách. To bylo krásné, to bylo velkolepé! Všechno je to tak hebounké, modravé, milounké . . . Jako když se člověk dívá na Říp z veliké vzdálenosti — není ho takřka vidět, rozeznáváš jenom jeho konturu, nahoře se něco bělá jako puntíček křídou na tabuli — ale v duši je takové teploučko, takové zvláštní teploučko, které nevykouzlí ani sluníčko, ani krb."

Zastavil se, zahalil se do haveloku a povídá po Šamberkovsku: „Br, to je ošklivá zima! To jsem rád, že jsem vás potkal. Tam do těch Emauz se rád ještě jednou podívám. Povím vám také, kdy jsem tam byl po druhé. Dvacet, třicet, víc let uplynulo od té doby. Seděli jsme u karet u dobrého vína. Měl jsem tenkrát nestydaté štěstí — vyhrál jsem spoustu peněz. Měl jsem tobolku nabitou, že jsem ji cítil v kabátě a že mi to nebylo příjemné. Někdo navrhl, abychom se podívali někam do kostela, na Půlnoční. Sedli jsme do kočárů a jeli jsme do Emauz. Pobyli jsme tam asi deset minut, a vrátili jsme se zase k vínu. Ale karty už jsme nehráli. Pamatuji se, že jsme tenkrát mnoho hovořili o mniších Emauzských. Nijak nám nešlo na rozum, jak mohou lidé žíti tak hrozný, tak odříkavý, tak samotářský život. To byste ani neřekl, jak znamenitě nám to vínečko při vzpomínce na ty samotáře chutnalo." — —

V Emauzích bylo lidí jako much. Tak tak že jsme se protlačili do chrámu a urvali kousek místa u dveří.

Měl jsem v tu chvíli, kdy jsem stál v kostele vedle F. F. Šamberka, podivný pocit. Chvílemi jsem zavadil o jeho tvář. V jeho pohledu jevilo se něco nezvyklého. Překvapilo mne, že nepospíchal a že mne nevyzýval k návratu.

Šli jsme až po závěru obřadů z kostela. Doprovodil jsem Šamberka až k bytu.

Cestou hovořili jsme o časových věcech, hlavně ovšem o divadle a literatuře.

„Na shledanou," řekl Šamberk a podávaje mi ruku, dodal:

„Tak se podívejte, jak se člověk mění! Tenkrát, když jsem byl po druhé na Půlnoční v Emauzích, nemohl jsem pochopiti, jak mohou ti klášterníci žíti tak hrozný, tak samotářský život. Když jsme seděli u šampaňského, vzpomínali jsme na ně a říkali jsme: „teď jsou ve svých celách a jsou šťastni, že bylo tolik lidí v kostele."

Dnes jako divadelní a společenský pensista, jsem na tom hůř, než ten klášterník. Byl jsem tam v těch Emauzích jako zamilovaný mladík, jenž viděl jenom krásné oči, nádherný dívčí zjev a o Boha a jeho služebníky ani vzpomínkou nezavadil. Byl jsem tam po druhé jako zralý muž — a pospíchal jsem odtamtud k poháru vína. Dnes mám všechno za sebou — dobu slávy, dobu divadelních úspěchů — dnes jsem sám a sám, jsem zase tím, čím jsem býval — starým Bohémem. Syny mám ve světě, přátelé moji pomřeli, vavřínové věnce odvezl popelář — —

V mém bytě je pusto, smutno a prázdno — je tam tma a je tam zima. Dnes mně bude hůř, dnes mi bude mnohem smutněji, než tomu Emauzskému klášterníkovi!"

Dobrou noc!

VÁNOČNÍ ŽIVNOST.

TROCHU VZPOMÍNKA, TROCHU NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ ÚVAHA. NAPSAL Dr. JAROSLAV KVĚT.

Jsou živnosti stálé, celoroční — jsou jiné, jež živí svého dělníka jen občas, dle sezony. Tak ledařství „květe" jen v zimě, pouliční prodej květin jen v létě. Jiné živnosti jsou denní, jiné noční, jiné všedního dne se provozují, kdežto některá jen v neděli a ve svátek je možna, Příkladů nasbírá si každý po vůli.

Vánoční živnost je vedle jiných (pouliční krámky improvisovaných hraček atd.) úprava a prodej vánočních stromků. Čtvrt století je v Praze studuji a divím se, že si tuto živnost dosud nikdo u nás nevzal na mušku. Nebo snad vzal a ušlo mi to — člověk nemůže všecko čísti. Jisto je, že jsem leckterou chvíli prozevloval v nejbližším okolí zelených ostrůvků, v nichž se ta živnost provozuje, ničeho nekupuje, jen bedlivě pozoruje život v těchto provisorních lesích ze stromků bez kořenů, z části ještě vztyčených, z části ještě ležících na zemi, hustě při sobě povázaných povřísly, aby se větve nepolámaly, jehličí nesedřelo, stromky nespletly svými haluzemi. Pozoroval jsem i život prodavačů, kteří v zátiší na rychlo utvořeném několika statnými a hustými smrky nebo jedlemi rozbili si prozatímní dílnu, jež se skládá z několika seker, pil, vrtáků, kladiv a dlát — nejnutnějšího to náčiní, aby se stromky mohly upraviti tak, by je kupec neodmítl. Jsoutě některé větví příliš útlých, zakrnělých, nepravidelných — často třeba na prázdném místě kmene vyvrtati otvor a vsaditi tam větev odříznutou z jiného kmene, kde byla dole přebytečna, časem živnost vypěstovala se do té míry, že dovede u některých stromků přírodou macešsky obmyšlených vskutku přírodu napravovati.

Je to jakási kosmetika vánočních stromků, nové umění, ve kterém jsou někteří prodavači tohoto zboží pravými mistry, takže obecenstvo znající tento klam nepozná, která větev byla tu do kmene, abych se vyjádřil chirurgicky, „transplantována".

Jsout mezi stromky někteří opravdoví mrzáčkové — podnikatel však zaplatil všecky stromky úhrnnou summou a musí tudíž zpeněžiti vše. Přichází tu tudíž ku platnosti orthopaedie, zase obor chirurgie. Stromky zkřivené se narovnávají, polámané všelijak zpravují. Což na tom, že později se na vadu stromku přijde! Vždyt konečný osud všech těch zelených stěžňů je jeden a týž — po Vánocích se rozsekají a spálí, ještě dříve než zelené jehličí zhnědlo, seschlo, a počne opadávati. Několik dnů přece stromek vydrží ve své kráse přirozené, třebas všelijak uměle poopravené — aspoň na štědrý den a první dny svátků, pokud ještě jeho bohatou výzdobu naše drobotina neoškubala a pokud večer vždy znova svíčičky vzplanouti mohou, aby v přítulném podvečerním šeru znova daly rozhořeti dětským jarým očím novou radostí.

Ostatně zátiší mezi stromky, jež slouží za kliniku stromům potřebným orthopaedie a chirurgie, kde se příliš dlouhé holé pně přiřezávají, kde se silnější trámce do kříže sbíjejí, aby ve společný trámců těch otvor v místě skřížení se nalézající přijaly sekyrkou kuželovitě přisekaný konec, kde se vklížují větve do kmene na doplnění poněkud hubených půvabů přírody, slouží vlastníku „obchodu" a jeho pomocníkům, vezdy přešlapujícím a oznobeným, zvláště za mrazivých Vánoc, také za domácnost. Nějaká stará židle se tu najde, nějaký kotlík s uhlím na ohřátí nějaké potravy — ostatně živá zeď stromků chrání prodavače před jízlivými nárazy větru na prostorném náměstí, kde rozbil stan svůj, někdy příšerně se točících.

Leží v povaze věci, že obchod takový nemůže vyhledávati ukrytá zákoutí zastrčených ulic, nýbrž umístí se nejraději na prostorných náměstích, na něž ústí mnoho živých, frekventovaných ulic. Takové Václavské náměstí vždy bylo, co má paměť sahá, útočištěm těchto lesíků, pomalu rozprodávaných až na několik zakrslých stromků mrzáčků, které

nechtěl nikdo ani za nejmenší obnos. Nahoře u musea nedaleko městského parku, dále na Karlově náměstí opodál novoměstské věže, na Havlíčkově náměstí, zajisté i na Staroměstském, na Radeckého náměstí malostranském i jinde po Praze, na Purkyňově náměstí na Král. Vinohradech, i na Havlíčkově náměstí blízko Karlovy ulice — a kdož by mohl vypočítati všecka útočiště této občasné vánoční živnosti ve všech předměstských obcích Velké Prahy.

Leccos bude o ní čtenáře, zvláště venkovské zajímati. Mnoho-li je takových obchodů v Praze, platí-li daň, platí-li za své stanoviště, a mnoho-li, kolik čitaji za stromky průměrně, jak dlouho trvá jejich obchod atd. Vždyt i v noci, třebas obchod stál, zůstává mobilní ten les nepohnut, nesmí však býti opuštěn, neboť v Praze ukradnou se i mnohem posvátnější věci, zamčené dokonce nebo přibité. Kdyby vlastník svoje stromky, které nemůže na noc někam ukliditi, nestřežil, přes noc nezbylo by mu ani jehličí na místě, kde večer hustou lesinu zůstavil. Ani usnouti nesmí hlídač jeho — s kraje opodál mohl by někdo z kolemjdoucích v noci některý stromek odnésti pro radost svým dětem, o nic menší, že stromek byl ukraden.

Že dle botanické příslušnosti vánoční stromky vybíraji se u nás z rodu Abies a Pinus, je známo.

Bylo už ledacos psáno o tomto obchodu — přátelé přírody rozohňovali se o překot píšíce proti tomu barbarství, jež olupuje pro chvilkovou radost přírodu, nota bene mladistvou, o její nejkrásnější conifery. Taková citlivost je nemístna — tu by se musily stromy nechat státi až padnou a strouchnivějí v pralese. Vždyt se vykácené lesy opět vysazují a platí zákaz, jenž nedovoluje vykáceti všechny lesy, nýbrž jen po částech, jak les znova dorůstá, jen určité okrsky lesa, neb určité kmeny. Ostatně pěstují se lesní stromy nejen pro ozdobu kraje, pro důvody hospodářské (těžení z půdy, zachycování srážek atd.), ba i pro obchod a průmysl. Tu by se vyvinul z přílišného citlivůstkářství pro rostlinstvo týž přepjatý směr, jenž perhorreskuje v živočišném světě usmrcování zvířat a pojídání masa. Pro několik vánočních stromků přece nevymizí stromy jehličnaté v naší vlasti, třebas jich měla v minulosti více a v pravěku až káceti je třeba bylo, kdekoli kultura započala svoje dílo.

Živnost tato zahajuje svoje dílo už v prvních dnech prosince, kvete první týdny tohoto měsíce, dostupujíc vrcholu na počátku Vánočního týdne, jehož konec před samým Štědrým dnem zastane husté zprvu lesíky tyto již valně prořídlé — po Štědrém dni zmizí na ráz všecko. Ještě večer, Štědrého dne chudobné zbytky za ohmataný nikl a bronz se zakupuji — chudičký dělník vleče radostně drobný strůmek svému dítěti ještě útlounkému, těše se, jak mu očka zazáří nad barevnými papírovými třásněmi a vesele hořícími svíčičkami, jak bude ručky vztahovat po cukroví a ovoci, jimž vystrojí se drobný a skoro zvadlý už, jakoby chudokrevný ten stromek. Nebo chudá švadlena odnáší si jiný stromeček na hřbitov, na drobný osamělý růvek prvního a posledního květu své lásky. Oba vzpomínají na své milé, na své mládí, na chudý záblesk štěstí, byl-li jaký — jenom prodavač si pochvaluje, že speněžil i tyto ubohé zbytky, že nic marně nepoveze zpátky . . . Co s tím — bez toho by to jen už spálil — do příštích Vánoc stromek nevydrží a zpět na pahýl v lese naočkovati či naroubovati jej už nemožno.

* * *

Již třetího, čtvrtého prosince objevují se po pražských ulicích první zelené pyramidy vánočních stromů. Několik dnů tu stojí opřeny o nějaký kandelábr nebo stojan — nejvyšší jedle s mohutným již dole kmenem jako kapitán uprostřed, ostatní, menší havět vůkol, tulíce se jeden ke druhému jako rodina kolem otce v okamžiku nebezpečí. Všechny jsou jaksi nezvykle štíhlé, ovázané povřísly — jen dole vyčnívá hladká šedivá kůra jedle nebo drsná, hnědá kůra smrku. A jemná vůně lesa šíří se z nich — v posledních letech rozprášených Vánoc je to jediná poesie svátků, jediná oasa zeleně v jednotvárně šedivé špinavé záplavě chodníků a ulic. Teprve později, okolo 12. až 15. prosince počínají se stromky rozbalovati a zpracovávati. Splihlé tlakem slaměných obvazků větve počnou se rozčechrávati, narovnávati, co kde zlomeno odřízne se nebo napraví, k stromkům se pořizují stojany, pak se rozestavují do skupin atd.

Není nezajímavo sledovati tuto práci. Dnes zastavil jsem se znovu u těchto „vánočních živnostníků" a čekaje na vůz elektrické dráhy sledoval jsem z povzdálečí jejich práci. O bednu oprou stromek dříkem; mezitím co vršek smýká se v předvánočním blátě pražských předměstí, vrtají do pně větvemi neporostlého dole několik děr, do nichž hned zasadí větvičku s jiného stromku odříznutou přihroceným koncem. Pak ještě starostlivě ze spodu rozhrnou větve, není-li kde mezera, aby ji podobně opatřili. Z řídkých stromků vyrobí tak přehusté, bohaté chvojí, že pomalu nemají svíčičky kde hořet. A stačí k tomu konečně jeden jediný nástroj — nebozez, také improvisovaný, neboť přes tu chvíli musí do jeho oka zarážeti hloub páku na rychlo sdělanou z odřezků smrkové větve, uvolňující se při vrtání. Pilný pracovník sehne se po té k nedopitému půllitru topasového moku Gambrinova, na-

pije se z dlouha, až v nádobě jen trochu pěny zbude a postaví sklenici zase na zem, rozhlédne se vůkol, kde by byla jaká další práce pro jeho botanicko-chirurgický um.

S industrií vánočních stromků souvisí také výroba a prodej podstavců massivních i lehkých, kovaných i litých, jež prodávají závody se železným zbožím. Podstavce a stojany ty však nedostihují prostých skřížených trámců, třebas šrouby a svorkami hleděli kmen zevně sevříti — jsou příliš vratké, málo massivní a stromky takové, byt byly i všelijaké stojany ty zatíženy žehličkami, závažími atd., rády se zvracejí.

* * *

Kdo hledá v lidské společnosti současné, zvláště té dravé velkoměstské, cit, nalézá ho zřídka.

Je-li, vyskytne se aspoň kolem vánočního stromku a nejspíše ještě na hřbitově, na rovu nezapomenutém, třebas chudičkém. A filosof života, na př. lékář, řekne si, byt jsou jeho zkušenosti s lidským srdcem nejpesimističtější, že jsou přece jen posud na světě lidé dobří, soucitní, srdeční... Praví to prostý strůmek na zapadlém hrobě otce, matky neb dítěte . . .

Za mých dětských let dováželi stromky z obecních lesů na náměstí „našeho" města v posledních dnech před samými svátky a stromek se tu kupoval asi den před Štědrým dnem za malý peníz. Kdyby nám byl někdo řekl, že za několik desetiletí bude pěkný stromek státi v Praze 20 K i více, nebyli bychom uvěřili. Stoupající drahota zastihne i tuto industrii a zkazí leckomus chudšímu radost. A bude se pak už jen psáti ve vzpomínkách a vánočních povídkách některých spisovatelů o štědrém dnu sirotků, zmrznuvších pod zeleným, sněhem pocukrovaným baldachýnem živého smrku v lese a věčným snem snících o vánoční nadílce se vší její krásou, štěstím a září.

Rozumí se, že býval vánoční stromek často předmětem lesního pychu. V našem městě za dvacetník přinesla některá přespolní mlékařka své odběratelce strom jako stožár.

PYŠNÁ KRISTA.

OBRÁZEK Z VALAŠSKÝCH HOR. NAPSALA MARCELA KALUSOVA.

Mlha bělavá, čistá a průhledná vznášela se jako tajemný oblak nad Bezkydami.

Úbočím k podolanské hájovně kráčela pěkná dívčina, pravili jí pyšná Krista. Byla ještě mladá a život jí byl dosud sladkou hádankou. Zastavila se u šumících borů a naslouchala jejich tajemnému šumění, v němž bylo tolik svůdného kouzla. Bylo to sladké kouzlo a přece se jí zachvělo srdce a zabušilo tak, že slyšela hlasitý jeho tlukot. Včera tu stála s Janem Onderkovým ze sousední obce Bečvy, a právě když držel její ruku ve své, kde se vzal, tu se vzal, stál před nimi jednooký Jakub Mičuda.

Kristu při vzpomínce té ovál mrazivý dech a jakási bolest žhavým ostřím zaryla se jí do srdce.

Jakub odštuchl Jana a rozkřiknul se na něho:

„Nemáš dost na jedné, ešče sa opovážiš mátat druhú? Vari na Bečvu, at ta tu věckrát nevidím. Kristu nám nesmí nikdo z Podolanek odvist, je tu pro ňu chasníkůch (mladíkův) dost."

Kristu uchvátila divá, hrozná smělost, podepřela boky a spustila na Jakuba:

„Jak si ty možeš dovolit, odehnat ode mňa takového chlapíka, kerému ty nejsi hoden ani vody podat? To si ani ve snách nenechaj zdat, že by já sa ulakomila na tebe, proto že máš paseku a já nic. Já si nikda nevézmu jednookého, když mám dvouokých na každý prst deset".

Jakub bolestí zakolísal. Hledě utkvělým zrakem na krásnou její tvář, zavzdychal z hluboka a zcela mírně řekl:

„Kristo, Kristo, daj si pozor, at ta Pán Bůh za tu tvoju pýchu neztrestá, bo pýcha sa mu ze všeckých hříchův najvíc protiví".

„A proč by mňa trestal? Každý den sa k němu na kolenách modlím, každu nedělu do kostela chodím, tak proč? Že si pyšním na svoju krásu? Což ju nemám též od P. Boha? A včil mi hybaj z cesty, já poletím za Janem, ešče sem mu všecko neřekla."

„Nikde nepůjdeš, vrátíš sa se mnu domu, to by z tebe byla pěkná poběhlica."

„Co? Ty mňa chceš poručat?"

„Možu ti poručat, bo mi tebe stryk na polo slubili".

„Táák? No to sa podívámy, kdo bude mojimu srdcu porúčat, lesti stryk, lebo já."

Otočila se na podpadku a uháněla k hájovně.

Krista byla chovanicí u svého strýce hajného Lidáka. Rozena byla na Bečvách, kde ještě žila její chudobná máma se starším bratrem. K strýcovi do hájovny šla, když provdal poslední dceru a ona vyšla školu. Pojednou více než jindy začala chodit k matce, kde se scházívala s Janem Onderkou, novým kovářským mistrem. Krista se mu líbila a on Kristě též. Než se vrátil odněkud z Místka co vyučený kovář, kdosi cosi o něm vyšplechnul, dostalo se to mezi chasu a už to tam doutnalo. — Krista nevěděla nic, až teprve včera něco nadhodil Jakub, když řekl: „Nemáš na jedné dost ešče chceš matat druhú?“

„Proč mu to řekl? Či něco o něm ví? Ale dyt přeca mi pořád praví, že ešče žádnu galanku neměl, že sa mu ešče žádná nelubila, ež já první! Ech to možna Jakub tak naschval řek, aby mňa od Jana odvrátil“, utěšovala se, a stála v zamyšlení dál. V tom jí kdosi ze zadu zastřel oči. „Hádaj, kdo je?“ sípěl změněným hlasem. Hádala, hádala, ale neuhodla. Sundal ruce: Byl to Jakub. „Prosím ta, co tu zas chceš?“ obořila se na něho. „Že ti není líto ukrádat Panu Bohu čas, a za mnu pořád létat“.

„Dyt sem v robotě, viděl sem tě jít k úboču, praščil sem pilu a letím sa dívat, lesti tu zas není Jan, jak včeraj“.

„A kdyby aji byl, tož tobě, Jakube, nic po tem není, já sa možu schodit s kým chcu.“

Z cela potichoučku došla k nim tetka Vencláková.

„Ale děvčice, ty si vzácná, včeraj sem tě tu viděla s jedným a dnes zas s druhým chasníkem, máš sa co bránit, si na dračku.“ Krista se ušklíbla, odhrnula spodní ret, a ani se na Jakuba neohlednouc, odešla s tetkou.

„Dobře že se s vámi potkávám, tetko, chtěla sem k vám jít dnes večer se poradit, jak sa děla to čarodějstvo, aby se vyzvědělo, kerého chasníka dostane za muža?“

„To sa dělaju všelijaké kúzla, ale najjistější je to, co sem dělala já sama.“

„Tož poraďte.“

„Zítra na svatu Luciu uřež si pěkné pleskaté (ploché) dřevo a každý deň na něm třikrát strúhni. Tak to dělaj, ež do sčedrého dňa. Na sčedrý den, zdržuj se řeči, mluv len co musíš a když vyjde první hvězdička, di pod širé nebe a napichaj do tého dřeva důrek, třebas šidelkem a na Jitřní při pozdvihování, dívaj sa přes ty důrečky k oltáru, uvidíš tam teho, kery je ti od Boha súzený za muža.“

Krista zajásala v duši. Ano, to jistě udělá, aby věděla koho dostane za muža, řekla si. Uvidí-li přes dřevo Jana, zakáže hned Jakubovi, aby sa ani k ní nepřiblížil, že ho na věky nechce, počká na Jana z Jitřní a zaslubí mu všecky tance při první muzice po vánocách a potem aji sebe. —

A náhle v mysli Kristině promítla štíhlá postava Janova a všecka s ním prožitá láska. Cítila jeho ohnivé, černé oči, zachycovala v jejich lesku jeho lásku, viděla svítící jeho zuby, jak živ takových bílých zdravých zubů neviděla. Všecko bylo v té chvíli na něm šíleně krásné a obdivuhodné.

Tetka se jí něco zeptala, odpověděla jí ledabyle a zase se vracela do sebe, radostně hleděla na Jana, spoutávala se s ním, opředla jeho kovárnu zázračnou pohádkou dvou krásných mladých lidí, jak v bouřlivém objetí se líbají, jak duše jejich roztavené láskou plují dál a dále v neznámé nekonečné světy, kde není nikoho jen ona a Jan a zase jen Jan a ona. Tak jí bylo sladce v tom odloučení od vědomí života, v tom naprostém zachvácení něčím nepoznaným, že ani nevěděla, že teta Venclakova už po třetí se jí na něco ptá.

„Prosím ta, Kristo, ohluchlas, že mňa neodpovědáš?

„Co ste sa to ptali, já sa tak zamyslila nad tým čarorováním.“

„Po třetí sa tě ptám, lesti se ti ten Jakub nelíbí, že si se prvé na něho tak ušklíbla?“

„Prosím vás, tetko, komu by se líbil jednooký chlap!“

„Ó děvčico s Jakubem nepohrdaj! To je spořádaný chasník a dost bohatý. Že má edem jedno oko, to přeca nic neděla, un si može to druhé nechat vsadit skleněné a nebude to nic znat. To snad víš, že má na to oko složené tři stovky v záložně?“

„A kdo mu jich složil?“

„Ten pán hejtman, co byl u něho prefatinem na vojně, bo mu ho jeho chlapeček vypichnul

lukem. No a jinač je un šikovný do každéj roboty, na co sa podívá všeckému rozumí. Náš Martin dycky vykláda, jak při asentýrce pánové, než ho postavili pod míru, s ním na všecky strany točili a sa obdivovali jeho krásnému tělu, že by sa hodilo pro socháře i pro maléře."

Krista poslouchala i neposlouchala. Při loučení řekla Venclákové : „Prosím vás, tetičko, neříkejte to žádnému, že já budu čarovat, chasa by ze mně dělala posměch."

Přišel Kristin kyžený den, Štědrý den.

Ze zdravého spánku se probouzí, všecka radostí zrůžověla, nadějná a krásná a cítí hned z rána blízkost očekávaného okamžiku, cítí nesmírné bohatství štěstí, srdce jí hoří, jihne jí duše, mlčky a rychle pobíhá po domě, uklízí v bytě, poklízí dobytek, pohlídá na hodiny a zdá se jí, že ručičky času nějak pomalu dobíhají k svému cíli.

„Prosím ta, děvča, co nic nemluvíš a chodíš jak duch v domě?" tázala se jí tetka.

„To už tak někdy bývá, že sa nechce ani mluvit."

„Čí si sa s Jakubem pomrzela? Už dávno u nás nebyl."

„Co mi po Jakubovi, což není jiných chasníků dost?"

„Jakub kajsi odjel," ozval se kravař, „viděl sem ho sedat v Čeladné na mašinu."

„Táák?" podivila se na oko hajná, „a že můj starý nic o tem neví."

Setmělo se. Nad horou Smrkem vyplul krásný měsíc úplněk a bílý jeho plamen rozléval se po širošírých Bezkydách s nevyrovnatelným půvabem a nevšedně okrašlující září. V tom nebeském ozáření, šepotaly tajemně bory, tiše a slavnostně šuměly smrky, v čistoučké nádheře stkvěly se hory, vzduchem vanul boží dech. Památku narození Páně hlásaly v tu chvíli nebesa i země.

Pod širým nebem, v bílém sněhu stála Krista, vrtajíc do osudného dřeva dírky. Pohřížena ve svoje snění, neměla tušení, že ji pozoruje strýc. Usmál se a cosi se smíchem vypravoval ženě. Vysílena očekáváním, ulehla Krista brzy po štědrovečerní večeři. „Tož mňa zbuďte na Jitřní, at nezmeškám," řekla nějak nuceně dávajíc dobrou noc.

O třech hodinách po půl noci vyšla s několika sousedy na Jitřní mši svatou. Ve vyšívaném šátečku třímala kouzelné dřívko, a jakoby se styděla za něco, klopila zrak, málo mluvila a zůstávala po zadu. U kostela bylo hlučno. Odkudsi se všech stran ozýval se jakýsi nesrozumitelný hovor, smích, jakési veselé tajemné spění, jen Krista jaksi nesměle přešla davem a vklouzla do kostela. Postavila se ke sloupu pod kůr, odkud bylo dobře vidět k oltáři.

Začala krásná, čarovná noční mše. Oltář byl obležen klečícími lidmi se všech stran, v jasu světel skrytých do ratolestí vonných jedliček lesknul se jako v zlatých paprscích letního slunce. A pod kůrem chvěla se Krista netrpělivě čekajíc na chvíli pozdvihování. Sotva že zvonek dal znamení a kněz vznesl do výše sv. hostii, Krista náhle jako pod mávnutím čarovné moci klesla v bezvědomí mezi klečící ženy. Vynesly ji ven. Teprvé na vzduchu vzpamatovala se a vzpomínala, co jí to tak jako do železa sevřelo srdce, že nemohla vydechnout a klesla? Podívala se přes dřevo k oltáři a hle, tam v bezpočetné záři světel, v krásné hře barev u vánoční jedličky stál Jakub v jakémsi osvícení, že se jí nezdál ani osobou živou, ale jako svatá socha tam vzpínal rovnou svoji postavu. „Tož Jakub je mi súzený?" zaúpěla „jednooký Jakub?" Zdvihla své strhané oči k nebi a zaplakala. „Kdyby aspoň Jan byl na Jitřní a mňa potěšil, řekla si. Divno je mi, že sa už paru dní nikde u nás neukázal a ani mňa neodepsal, půjde-li na Jitřní, neb nepůjde."

Vážně a těžce táhla se Krista z kostela domů. U Mečuvky ji dohnala tetka Venclaková.

„Víš tu novinu s Janem?" ptala se Kristy.

„Nevím," odpověděla polekaně.

„Včeraj mu přijela galanka z Místku a než sa setmělo, povila mu synka. Před kostelem si to chasa v noci vyprávěla a smála se až hrůza."

Kristu zamrazilo v duši, div nevykřikla bolestí. Byla ráda, že jich dohnali drvaři, že tetka nepozoruje její rozčilení, pro které ani jména neměla.

Večer přišel do hájovny Jakub, a Kristě bylo, jak by na ni zadýchal nový život. Přiznal se jí, že mu Vencláková vyzradila její čarování, že se úmyslně postavil před oltář. Vyznal jí, že byl v Místku v záložně pro peníze a po svátcích pojede do Vídně pro umělé oko. — Lehounký, tichý a čistý vzduch vznášel se nad Podolankami, jásavý a teplý mír plál v duši pyšné Kristy.

CO ZASLECHLA.

OD JANA GREGORY.

Sám sobě se posmívaje, že je tak zbabělý a nemužný, šel rytmistr Ontl k ville paní Korandové. Zdálo se mu, že najednou sestaral, že ztratily pro něj poslední přátelské vztahy, které s paní Emou udržoval, všechnu něhu a také všechen účel. Ale šel přece, jednak proto, že byl dnes štědrý večer, o kterém už téměř 15 roků trávil vždy v její společnosti, jednak proto, že si přál zakrýti hluboké pokoření a zahanbení, jež ho pálilo a jeho hrdost zraňovalo. Ale také bude poslední večer, který u ní bude prožívati. Umínil si dnes v noci, že nic na světě ho nepřiměje, aby i nadále hrál ubohou úlohu starého domácího přítele, který patří k domácímu inventáři jako stará nahluchlá kuchařka Kačenka a tajný alkoholik, domovník Ondráček.

Ano, hladce musí dnešní večer minouti. Tolik sebeovládání a sebevědomí přece ještě má, aby dovedl se zapříti a dokončiti hru, která pro něho tak uboze skončila. Nic neprozradí ze svého utrpení, s úsměvem přijme z jejích rukou obvyklý dárek, položí stejně diskretně jako jindy balíček se svým dárkem na její stolek a až ji při odchodu slušně podá ruku, dá jí v duchu s Bohem a zítra začne tráviti večery doma.

Bude to velmi těžká zkouška, tak dlouho zvyk ho drží ve svých spárech, ale dovedl-li se ve svém životě tolika odříci, dovedl-li beze vzdechů snášeti dlouholeté hoře, že mu Ema není víc než přítelkyní, snad dovede i zapomínati a hledati novou útěchu jinde a jinak. Vymluví se nějakou nutnou záležitostí, pronajme svou villu a uchýlí se buď do jiné čtvrti města, nebo do jiného místa, kde ho přítomnost Emina nebude dráždíti. Musí to udělati, protože by nerad prozradil svůj beznadějný stesk a nevzbudil u ní útrpný úsměv. Všechno od ní snese, jenom ne politování a útrpnost.

Těžce přešel přes ulici a všechen hluk a šum vánočního dne byl mu cizí a obtížný. Nechápal, jak se mohou lidé veseliti, jak se radují z takových malicherných příčin. Celý rok se stýkají členové rodin, přátelé a známí, nic nového se neděje, ale najednou v dnešní den simulují pohnutí a lásku, hledají dárky, kterými by podepřeli důkazy své něžnosti a stvrdili pásky vroucí oddanosti.

„Komedie," prodralo se tiše zuby rozezleného rytmistra, jenž ve svém svrchníku se krčil zimomřivě, jakoby mu dnes o deset roků přibylo. Ano jsem už stár a zbytečně bych se nutil do nějaké nálady. Ani u paní Korandové nebude hráti hloupou komedii. Ona snad vysloví své podivení, že není dnes dosti pozorný, on jí odpoví nějakou frází a odejde. Bude to lépe pro něj i pro ni, pro něj, že konečně se nebude museti přetvařovati, pro ni, že bude volná a bude moci se věnovati svému novému příteli a budoucímu choti, staviteli Loskotovi.

Jen si na to jméno vzpomněl, a už jím vztek zatřásl. Mizerný chlap, pět roků je Ema vdovou a nedá o sobě věděti, ale najednou si vzpomene prý na staré přátelství a na staré vztahy. Ano, přátelslví, vztahy! Peníze Eminy ho lákají, ví, že s majetkem po muži dobře hospodaří, že má ukrytý pěkný kapitál, který by se mu hodil, protože je sám bonvivant a hýřil. S očí a výrazu mu vyčetl, kolika vášněmi prošlo jeho srdce a v kolika nízkostech stápěl svou čest. Jeho rysy jsou hrubé a vyžilé, lesk jeho očí strhaný, jeho hlas hrubý, ale to všechno nic nevadí, jen když je elegantní, když je výbojný, když jeho široká ramena lákají žádostivé pohledy žen.

Zasykl zlostí vzpomenuv si, jaký úžas se ho zmocnil, když předevčírem, přišed v obvyklou hodinu na partii karet, našel u Emy Loskota. Jediný pohled dostačil, aby viděl, jaká změna se zde stala. Ema všecka rozjařená a rozpálená seděla vedle cizince, kterého mu představovala s rozpaky zamilované po prvé žabky. Ach ano, pamatoval se naň ještě z dob, kdy jako aktivní důstojník ucházel se o ruku Eminu.

Jaká to byla tehdy kráska a jak šíleně ji miloval. Byl tehdy schopen každé pošetilosti, jen aby se stala jeho ženou. Bohužel nedostatek peněz stál mezi ním a jí. On neměl peněz na kauci a ona, dcera správcova, neměla jich také. A kdo ví, kdyby je byla měla, byla-li by se pro něj rozhodla. Opájelo ji blouznění mužů, kteří jako potěštění

ji obletovali a s poníženou pokorou se ucházeli o její přízeň. Měla celý dvůr nápadníků, mezi nimiž chodila jako královna, brzy toho vyznamenávajíc a onoho snižujíc a zase druhého dne měníc svou úlohu.

Vzájemně na sebe žárlili, stíhali se nenávistnými pohledy, snažil se jeden druhého vytisknouti ze začarovaného kruhu, ale pouta v jejích rukou byla velmi pevná a řídila jimi jako výborný jezdec spřežení bujných koní.

Až najednou se hádanka rozjasňovala a z mlhavých dohadů vystupovali dva, kteří měli největší naději na uchvácení vzácné kořisti. Stavitel Koranda a v jeho kanceláři zaměstnaný mladý architekt Loskot zápasili o její ruku. Stavitel Koranda, zámožný, vlivný, ale tělesně neduživý a nezábavný muž, Loskot chudý, ale smělý krasavec. Sličná Ema netajila se, že dychtí po Loskotovi, ale otcův rozklad o budoucnosti potlačil její tužby.

A tak jednoho dne vedl Koranda svou mladou, krásnou a zdravou nevěstu k oltáři a Loskot den před tím stěhoval se z jeho kanceláře. Kouzlo zmizelo, milovníci se rozprchli a zůstal pouze Ontl, jako domácí přítel. Toho se stavitel nebál. Znal jeho přímou a počestnou povahu a byl rád, že se nevzdaluje jeho domácnosti, jakoby byltušil, že jeho žena, přes všechnu svou poctivou snahu býti počestnou ženou, nesnesla by náhlé samoty, ve které by muž nedovedl její neklidnou duši plně zaměstnati.

Den co den přicházel Ontl do domu stavitelova a stal se součástkou rodiny, nezbytnou a nutnou, jako ji bývají staré tety, které odchovávají děti svým neteřím a staré chůvy, které neprovdavše se, milují své odchovance mateřskou láskou.

Patnáct roků trvalo manželství Emino. Sesílila, ztratila svůj dívčí švih, pružnost svých pohybů, líbeznost svých linií. Její tělo rozkvetlo, její boky nedaly se korsetem utáhnout a její poprsí zmenšit. Za to její muž vadl, ztrácel se, pokašlával, až konečně zhasl. Bez nářku odcházel, ale jeho teskný pohled, kterým se svého lože svou ženu stíhal, byl svědkem jeho duševní trýzně a jeho hoře, že ji musí opustit.

Jeho úmrtí Emou drtivě zachvělo. Zvážněla a jakoby její srdce vyhaslo, docela se ve svou samotu uzavřela. Byla dosud dosti hezká, aby dovedla upoutati pozornost mužů, jejích šestatřicet roků nezměnilo lesk jejích očí a líbeznost jejích úsměvů. Junonická její postava zdála se čekati na muže, který podruhé probudí její srdce a opojí její smysly.

Ale odmítala diskretně činěné nabídky, prodala mužovy reality, ponechavši si pouze svou villu. Jí dostačil přítel Ontl, který nedávno před tím, jako na posměch svému osudu, zdědil malé jmění po strýci, které mu poskytlo možnost, že si mohl nedaleko villy Eminy zakoupiti také malou villku a splniti dávnou touhu po složení aktivní vojenské činnosti. A tak stal se třiačtyřicetiletý rytmistr pensistou a denním navštěvovatelem paní Korandové, kterou nepřestal ve svém srdci milovati oním zápalem vroucnosti a oddanosti, jako ji druhdy miloval. Byla proň nejkrásnější, nejněžnější a nejlíbeznější ze všech žen a jeho pohledy, kterými na ní utkvíval, byly skrytými vyznáními lásky, jimž bohužel ona nerozuměla.

Příliš si na něho jako na domácího přítele zvykla, aby byla v něm milovníka viděla, byl příliš korektní, aby v ní byl podezření probudil, že ji dosud miluje žárem vroucí a nestárnoucí lásky. Pro ni byl v pravém slova smyslu přítelem, jehož se neostýchala a jejž přijímala, aniž by její srdce bylo znepokojeno. A on stále se chystal, že jí prozradí tajemství svého nitra a stále k tomu neměl odvahy. Je dosud příliš sličná, myslil si úzkostlivě, kdyby se chtěla vdávati, našla by si lepšího, mladšího a sličnějšího, než mě, hranatého a všedního muže.

Objevení se Loskotovo vyburcovala ho z jeho dětinských snů. Čeho se on neodvážil, toho se odvážil jeden z jeho bývalých soupeřů a s hrůzou pozoroval, jaká změna se s Emou stala, jak se v ní žhavě probudila touha po novém manželství a po nových důkazech lásky. Snad, kdyby se byl dříve pokusil, byl by ji získal, ale teď už bylo pozdě. Loskot byl mu osobně krajně nepříjemný, urážel ho jeho hrubý smích a jeho nízká a vášnivá výbojnost. Zazlíval Emě, že necítí urážku Loskotova nabídnutí a že tak slepě se mu oddává.

Ne, to už nebyl obraz, který se v jeho srdci ustálil. Nemohl by ji dále tak ctíti, jako ji ctil, kdyby patřil na její křehké a slabošské podlehnutí brutální mužské síle. Její obraz nevymizí z jeho mysli, ale musí ten obraz kamsi jinam odnésti, aby mu byl náhradou za všechno dosavadní jeho odříkání.

Dnes naposledy s ní stráví štědrý večer, dá jí svůj dárek, granátové jehlice do vlasů, a vynasnaží se, aby dárek, který ona mu dá, někde v jejim bytě zanechal, protože od ní, jako od nevěsty Loskotovy, nechce miti žádné upomínky. Tiše a bez hluku odejde z míst, kde tolik rozkošných chvil zažil a odkud ho vypudil ošklivý přízrak vetřelce, jenž zničil všechen dojem jeho roztouženého nttra.

Jaksi nevolně vyšel po schodech, odložil svrchník, klobouk a hůl a potom vešel do předpokoje. Zastavil se na okamžik, naslouchaje, brzo-li zaslechne hlas Loskotův. Ticho bylo. Snad někde pospolu sedí, v náručí se drží a ani nevzpomenou, že má kdosi ještě přijíti. Nebylo by lépe odejíti a na vždy zmizeti? Oni ho nebudou postrádati a snad dokonce s povděkem přijmou jeho zmizení. Ale vzdor jím zahýbal, ukáže, že je mu jejich milkování lhostejno.

Zakašlal tedy hodně hlasitě, rázně pokročil a odhrnuv záclonu ve dveřích, vcházel do přijímacího pokoje. Úžas se mu na tváři objevil. Ema sedí u stolu majíc hlavu na rukou položenu a zdá se dřímati, A v pokoji není nikoho, ani obvyklý stromeček nestojí na postranním stole, ani není pokoj ozdoben, jako vždy o štědrém dnu býval.

V tom domácí paní zvedla hlavu a spatřivši ho, vyskočila. Dobře si všiml jejich zardělých očí, prozrazujících slze, které teprve před nedávnem osušila a nepokoj ho zachvátil.

„Jak jste hodný, Ladislave, že jdete," volala srdečně podávajíc mu obě ruce a vedouc ho k pohovce. „Mně je dnes k zoufání smutno a kdybyste byl nepřišel, snad bych byla pro vás poslala. Nehněvejte se na mě, že jsem dnes na všechno zapomněla, ani stromeček nemám uchystaný a večeři teprve Kačenka shání."

„Mně to nevadí," povídal, starostlivě na ni patře. „Jste velice rozčilena, co se vám stalo?"

„Stárnu příteli," řekla hořce.

„Vy? Chcete abych vám opakoval, že jste dosud královnou mezi ženami?"

„Mám už zvadlou pleť, dělají se mi vrásky u očí a úst, můj podbradek je ošklivý, jsem příliš silná, mé zuby nejsou tak bílé, jako bývaly."

Povídala vše s jakousi bolestnou trpkostí a její oči se leskly slzami, které potlačovala.

„Jak vás mohly takové ošklivé myšlenky napadnouti?" ptal se v rostoucím udivení.

„On to řekl, můj ženich," vybuchla a hlas se jí hořkostí třásl. „Mně do očí tvrdil, že jsem hezčí než jsem bývala, ale včera večer, když jsem odešla do ložnice, dal si do hostinského pokoje přinésti ještě pivo a víno. Kačenka mu to nosila a on podnapiv se, začal s ní hovořit. Slyšela jsem jeho hlas, ale nerozumějíc co povídá, byla jsem jata náhlou zvědavostí. Tiše jsem vyšla na chodbu a tam jsem milý příteli, slyšela, co jsem vám řekla. Ne moje sličnost, ale mé peníze ho sem přivedly. Jsem mu starou, ošklivou, nesluší mi moje snaha zdáti se býti mladou! To byla strašná noc. Dala jsem ho ráno vzbuditi a pozádala jsem ho, aby odešel. Od té doby sedím a pláču a v tom soužení jsem zapomněla na vás, svého přítele, který mi jistě nese nějaký dárek a pro nějž jsem neuchystala naprosto nic. Čím se vám omluvím a čím to nahradím?"

Jako v horečce na ni patřil, neklidně sebou vrtěl a když skončila a šatečkem si oči chtěla osušiti, za ruku ji chopil.

„Chcete-li mi něco dáti, dovolte, abych směl zlíbati vaše slze," vynutil prudce. Otočila k němu hlavu s nesmírným úžasem.

„Vy, Ladislave?" ptala se nechápajíc.

„Ano, já, Emo, Pro mne jste stále jediná a veliká krása, kterou nic nezastíní. Jen opilý ničema mohl o vás říci, že vadnete, jen slepec mohl tvrditi, že stárnete. Tolik let vás pozoruji a každým dnem vidím jak rozkvétáte. Myslil jsem, že se nechcete provdati, umiňoval jsem si, že sem k vám jdu dnes naposled. Vy mě, Emo nemůžete míti aspoň trochu ráda?"

Okamžik naň patřila jakoby teprve se probouzela ze zna. Ale náhle se její tvář jasnila, radostný úsměv šířil se kolem jejich úst a její ruce hledaly jeho ruce.

„Jak jsem byla slepá a nepoznala, že mě máte rád," povídala teple. „Dostači-li vám ten štědrovečerní dárek, vemte si mě celou, Ladislave, na celý život a pro všechnu budoucnost,"

Neměl slov, kterými by odpovídal. Jako šílený pokrýval sterými polibky jeji ruce i tvář a ona zardívajíc se náhlým výbuchem dlouholeté jeho lásky,

oddávala se slastné důvěře, že od něho neuslyší přihanu svého stárnutí.

I stromeček byl na kvap sehnán, pokoj ozdoben, a když Kačenka přinášela opozděnou večeři a byla pronášena obvyklá vánoční přání, tentokráte po prvé dostal Ontl polibení od té, na niž čekal dlouhých dvacet let. Bylo přece jen dobře, že o štědrém dnu doma nezůstal.

VE SNĚHU.

VÁNOČNÍ POVÍDKA OD PAVLA LISTA.

Nálada vánočních svátků byla mi zcela odváta, když bylo mi jako ambulančnímu úředníku za chmurného štědrodenního jitra vsednouti do vlakové pošty jedoucí směrem k Chebu.

„Neznám vánoční nálady," ušklíbl se kollega za jízdy, stoje před svými přihrádkami s hromádkou dopisů v ruce, když jsem hlasitě žaloval na nezdar svých letošních vánoc. „Jezdím již hezkou řádku let" — dokládal — „ale nepamatuji se, že by mne byl kdy štědrý večer uvedl z míry. Co chcete? Není-li u nás den jako den, svátek nesvátek! A ptejte se našeho průvodčího a všech kondukterů železničních, vedlo-li se jim jinak. Vzbudí se ráno jako jindy za tmy, spolkne doušek horkého čaje, který si sám uvaří a spěchá na nádraží. Vlak běží stále stejně, drkotá přes výhybky po cestě vyměřené ode dávných let. Štědrovečerní poesie? Není ji na dráze, není při naší rachotě! Náladě mohou se přizpůsobiti jen lidé zahálky, boháči, kteří se mohou vyzouti ze svých poměrů na nějaký čas."

Slova otrlého, životem prošlého muže neochvěla sice mou vírou v účinek kouzla vánoční nálady, ale přece i v mém nitru dala do jisté míry zapomenouti na obrazy z dětství, které se tlačily bezděčně v mysl, když jsem byl nátlakem nutnosti ráno vyrván z kruhu svých milých, způsobiv jim bolest v nejkrasší den dětských radostí. Ale když se vlak rozjel, když míjel první domy Karlína, a šinul se dále po viaduktu k Holešovicům, znova mne to chytlo a znova pocítil jsem stesk po domově.

Za Bruskou prosvitla již krajina zavátá slabě včerejším sněhem.

Z oparu mlhy vynořily se před duševním zorem opět scény z dob dávného dětství, kdy sám jsem ještě bral podíl z dárků štědrovečerních a kdy jsem dovedl se ještě veseliti dětským smíchem, těšiti dětskou nadějí, okřívati dětskou věrou . . . Štědrý den u dědečka venku na výminku mne napadl. Dědeček, ač měl již hlavu jako sněhová kápě na hrotu zahradní jedle a mnoho ve světě již zakusil, nedal ani v pozdním věku svém minouti štědrému dni, aby nepřispěl k uspokojení drobotiny dětské. Před večeří pospíchali všichni vnukové a vnučky k němu, kde byl pro ně uchystán na velkém podnosu „Ježíšek": bílé, zlatem zdobené třínožky, pod každou z nich — vlastně mezi nožkami — lesklo se k potěše malých srdcí červené panenské jablíčko, z něhož vyzíral stříbrnou půlkou zcela nový dvacetník. To byl dědečkův „Ježíšek", který nás více těšil než oficielní „Ježíšek" doma, po večeři, s rozžatým stromkem a četnými dárky. Kouzlo vánoční chvíle znova mne strhlo svou mocí. Marno se vzpírat jeho přítomnosti.

Vesničky míjely očím podle vlaku, jaksi vyčištěny a jakoby dychtivy příchodu žádoucích chvílek večerních. V mnohém okně bylo již viděti plné mísy a košíky, připravené na večer s různými svátečními pochoutkami. Tu i tam na humně byl bys spatřil dívčiny ruměných tváří; to jistě vyzvídají, jaký osud jim uchystá příští rok . . .

A což ta snivá barvitost lesních mýtin, prosvítajících v zčernalých plochách rozlehlých borů, vlnících se po obou stranách trati, s těmi navrstvenými černými polmi mezi hustě napadaným sněhem, s krčícími se ušáky pod vyčnívající hrudou, obalenou sněhovým popráškem a s vranami, sletujícími se na jiskřícím se sněhu! Na lesních křižovatkách zřel jsi vozy s narovnaným dřívím a vzpomínal's dob smolných loučí, jimiž doma na venkově rozdělávali oheň. Vnímal jsi tu i při zavřených oknech silici pryskyřičnou a opět jsi zalétal k dětem vzpomínkami, jak se budou večer při rozžatých svíčkách ohlížeti marně po nepřítomném tatíčkovi, zda i on sdílí jich radost ze stromku vánočního a z pěkných dárků Ježíškových . . .

Chvatně pozoruji obrazy štědrovečerních příprav venku mezi prací, která nalehá skoro až do poledne.

Rybí polévku, kterou jsem si dal přinést z nádražní restaurace v Ch. hořkla mi na jazyku. To je tvůj štědrý den!...

Delší zastávka na poloviční cestě do Chebu umožnila nám otevříti okno a provzdušiti poněkud dusné kupé.

Ostrý závan severního větru, dal nám vytušiti blízkou sněhovou bouři.

„Pane, to se dnes čerti vztekají," obrátil se kollega sortista od svých přihrádek ke mně sedícímu u stolu doporučenými dopisy. „To že je štědrý den... Bestie! Zatracená bestie — to je tanec a teprv bude!"

Obrátil jsem se udiven, komu že to tak nadává. Nyní až vidím, jak do oken za mnou pleskají vločky husté chumelenice.

„Už je to tu."

„Počkejte, až vyjedeme z nádraží. To uvidíte! Chtěl jste mít náladu. Teď budete mít žoky té nálady, až se vám znechutí. Nevíte, co bouře tady dokáže! Těšme se na překládku. Uvízneme, dnes uvízneme na trati. Nevíte, jakou prudkost má taková rudohorská bouře a jak dovede trat brzy udělat nesjízdnou."

Slyšel jsem již dříve, že zvláště blíže Klášterce vlaky často ve sněhu uvíznou, ale dnes zdálo se mi to neuvěřitelným, když ráno za Prahou sníh nepadal... Ale vida, bouře duje z jiné strany.

Štědrý večer za sněhové vánice. Bývalo to vždycky přáním nás dětí. Těšil jsem se z toho skorem jako kdysi doma. Ale neprojevoval jsem svou radost hlasitě před rozzuřeným kollegou.

V otevřeném poli rozpoutala se vichřice s nezvyklou prudkostí. Širý kraj v pravo i v levo tonul v husté mlze sněhového běsnění. V Kadani na nádraží hrozili nám uvíznutím.

Co platno. Oddáme se svému osudu. Přespíme třeba ve vlaku štědrý večer. Když jsme opustili nádraží, zdálo se nám, že se bouře poněkud utišuje, sníh nesypal se již tak hustě a v dáli v projasňujících se průzorech rysovaly se již obrysy známých kopců černými silhouettami lesů a zřícenin.

Do stanice Klášterce dojeli jsme ještě bez závady, ale brzy za stanicí vlak uvízl. Před námi trčela hradba sněhová.

Dle oznamu průvodčího vlaku bude nám nutno čekati na sněhový pluh, který nám cestu musí uvolnit.

Tázavě pohlédl jsem na svého druha, který beze slov, bafaje silně ze začazené sádrovky jal se hotoviti chvatně svazky z roztříděných již dopisů. Věděl jsem, co to znamená. Možno že bude vypraven pomocný vlak a že bude nutno listovní poštu přeložit. V několika málo minutách měli jsme vše připraveno.

A potom?...

Nutno čekat na disposice železniční zprávy.

Čekali jsme tak dosti rozmrzele hodnou půlhodinu. Ježto se mně čekati ve voze znechutilo, sestoupil jsem na koleje. Projdu se zatím, údy narovnám, než přijede pluh.

Sníh již nepadal, ale ležel vysoko, ve vláčných návějích. Škoda, že není vidět do kraje, jsme jako v zaklení v tom sněhu beze všeho rozhledu. „Nuže, jak se vám líbí štědrý den?" ptal se mne kollega jizlivě, vyhlédnuv oknem našeho vozu. „Podívejte se, tamhle jde nějaká kolednice" — ukazoval k nádraží, odkud se opravdu blížilo drobnými krůčky malé as šestileté děvčátko v šátku uvázaném na babku, ve vysokých bačkorkáah, na nichž lpěly stopy sněhu. „Co nám neseš, děvčátko?"

Je ze strážního domku tuhle nedaleko. Maminka ji posílá, aby něco vyprosila.

„Opravdu kolednice v závějích" — zaradoval jsem se. A bez meškání sáhl jsem po tobolce, abych děvče něčím podaroval.

„Ta má dobrý čich" — ozval se kollega ve voze. „Žebrota na cestách," dodával po svém způsobu.

„Vždyt je dnes štědrý den," namítám „a kdo ví v jakých poměrech žije to dítě!"

„Počkejte, vyzpovídám ji. Jsi zdejší?"

„Ano, hlídačova. Tatíček nám ráno odešel do města a dosud se nevrátil."

„A proč odešel?"

„Něco nakoupit."

„Nu vida!" Bouře sněhová jej asi někde zastihla nebo dokonce zavála. Kdo ví, jaký štědrý večer bude mít to milé dítě!

Litoval jsem děvčátka a vybídl jsem je, aby si jen obešlo cestující obecenstvo a průvodčí vlaku.

Zdráhala se, ale pozorujíc, jak z některých oken vztahují se štědré ruce, nabízející jí samovolně

různé dárky, dodala si smělosti a nastavivši zástěrku sbírala ruče, co jí kdo házel.

Brzy byl klín děvčete plničký ořechů, jablíček, cukrovinek, a i peněz. I bradatý zachmuřený vrchní průvodčí vlaku hodil děvčátku do klína hrst drobných, popotahuje si dlouhou šedou bradu nervosně.

„Ta si to zaslouží" — řekl mi, když děvče poodešlo, „má vzornou matku, ale tatík je lump. Každou chvíli uteče jim do města — záletník, a žena ho pak chuděra zastupuje na trati kolik dní. Je to starý dareba, který by mohl býti dávno nahražen jiným."

Zželelo se mi tím více nebohého dítěte, které trpí za vinu svého nesvědomitého otce, berouc škodu na své duši v útlém věku. Náhoda — sněhová závěj umožní jí oslaviti štědrý večer. Snad bude jí moci matka upraviti večeři a vystrojiti stromeček. Budou však samy, opuštěny v strážném domku slavit smutné štědrovečerní hody — jaká bída! v samotě pustiny sněhové bez ochrany bdělých očí otcových. Snad je to první štědrý den toho děvčátka bez úsměvu, bez radosti, bez zábavy?... Tak blízek a tak srozumitelný byl mi v tu chvíli osud toho ubohého děvčátka. Pocitovalt jsem dnes tíhu osamění sám nejlépe a pochopoval jsem prázdnotu nitra jejího, jemuž odňata náhle radost nejlepší a nejcennější. Jediný večer, jeden z nejintimnějších, nejdružnějších, kdy srdce se srdci svěřuje nejraději, kdy hodiny se zúmyslně protahují, aby se malá chvilka štěstí zdesateronásobila!...

Zatím odklizena byla parním pluhem návěj s kolejí a vlak se hnul do soumraku nadcházejícího večera.

Obdarované dítě stálo dosud podle kolejí a s prstíčkem v ústech rozpačitě vklíněným, hledělo upřeně za harašícím vlakem...

Bezděčná koledníce brzy zmizela našim zrakům v mlhách.

Cestou probleskovala již po obou stranách světla v zasněžených dědinách, jako když na širé obloze zapalují se hvězdy. Na zasněžených polích procházeli se vážně zlověstní havrani, pokyvujíce občas dlouhými černými zobany.

Cosi přísného bylo v zamlklosti dalekých obzorů, ohraničených nafialovělou mlhou, v níž zdály se propadati smutné vesnice a něžné samoty v lůně hříchu...

Myslil jsem neustále na neblahý los zatíženého otce oné dívčinky, který kdesi v zastření hustého soumraku zapomíná světlých očí jediného dítěte, čekajícího marně doma, že jí Ježíšek vrátí tatíčka kterého jí ráno odvedl...

Vlak šinul se, supěl tou ztichlou krajinou stajenou pod hustým nánosem sněhovým. Jen bdělá okna strážných domků mihala se podle našich okének s hustými povlaky sněhu na stříškách a s bizzarními střehýly pod okapy...

ČESKÝ MOTIV VÁNOČNÍ.

Až s nebe snášet budeš dárky skvělé,
ó, Jezulátko!... kupy oříšků,
panenky, koně, flinty... prosím vřele:
jen nezapomeň č e s k o u na knížku!

Víš, měl bych kříž... „Což, tatí, nepřátele
Bůh radši má? — Nic nedá na Žižku? —
Což svatý Václav? — Němců nebe celé!" —
nu, vždyt znáš děti, milý Ježíšku!

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

ČESKÝ ŽIVOT.

HIPPODAMIE.

Trilogie Jaroslava Vrchlického vyvolala zajímavý, umělecký spor. Mělo-li býti třídílné dramatické dílo uvedeno na jevišti v kontinuitě, o jednom večeru, bylo nutno, upraviti je tak, aby dílo neutrpělo po stránce básnické na své ceně. V tom směru nebylo obav — Jaroslav Kvapil celým svým literárním i divadelním jménem poskytoval plné záruky, že nebude ohrožena stavba díla a že nebude setřen s něho pel básnického posvěcení.

Byl tu jiný, mohutnější balvan, jenž musel býti odvalen. Šlo o hudbu Fibichovu — šlo o pel druhého umělce, s nímž Jaroslav Vrchlický, s nímž jeho dílo bylo spiato a spoutáno. Zdálo se na první pohled, že není ani

možno, ba ani myslitelno, bez nádherného hudebního doprovodu odvážiti se s Hippodamií na světlo denní. Vědělo se ovšem ihned, že tato operace narazí na tuhý, zásadní odpor. Jaroslav Kvapil již více než před dvěma měsíci vystoupil na obranu svého zámyslu, provésti Hippodamii bez Fibichovy hudby. Obrana Kvapilova vyšla v době, kdy mistr vracel se z ciziny do vlasti. Bylo v intencích divadla, bylo v intencích chefa činohry, přichystat mistrovi milé, radostné překvapení, uvésti na jeviště jeho dílo okázalou formou, skvělým způsobem. To byl vedoucí motiv Kvapilův. Ve věci samé nebál se Kvapil promluviti slovo přímé a upřímné. „Nenamlouvejmež sobě ani Vrchlickému," napsal ve své obraně, „že po léta těžce nesl té velké přítěže, jež spočívala hudbou Fibichovou na jeho nejskvělejším díle dramatickém i mám o tom několik jeho autentických výroků. Jeho „Hippodamie" není libretem, jaká se píší pro operní skladatele — „Hippodamie" je samostatným, svéprávným dílem básnickým, jež má právo rozhodovati vlastní svou potencí o sobě samém a přijmouti doprovod skladatelův docela dobrovolně, jako jinou divadelní, výpravnou, scénickou příkrasu, aniž by bez ni býti nemohlo. K vůli Jaroslavu Vrchlickému — zní závěr odstavce této obrany, „dokud ještě žije — chci se pokusiti o provedení celé „Hippodamie" na jevišti Národního divadla bez hudby Fibichovy."

Spor rozhodnut nebyl a hned tak nebude — nadšení zastanci Fibichovi nejsou spokojeni, sebe ohnivější a temperamentnější obhájce je nepřesvědčí. To je názor jednoho tábora. Druhý tábor, literáti, dívají se na věc jinak — většinou sdílí názor Kvapilův. Spisovatelé a ctitelé tvorby jejich jsou Národnímu divadlu povděčni za krásný, pietní tento čin. Známe jeho motivaci, víme že Kvapil byl veden touhou čistou, uměleckou a při tom lidsky ušlechtilou. Jaroslav Vrchlický byl za hranicemi, byl nemocen, a zprávy, jež přicházely z Opatie, zněly smutně, ponuře, ba byly okamžiky, kdy čišelo z nich něco hroziveho, beznadějného. Jenom sebraná díla mistrova udržovala Vrchlického na výši zájmu — jinak, bohužel, že to musí býti pověděno, se na Jaroslava Vrchlického zapomínalo — zapomínalo se na něho tak úžasně rychle, tak nezaslouženě, že to způsobilo podiv literátů a žurnalistů zahraničních. Byli tu kulturní pracovníci z Anglie, Francie, Německa, ze Zámoří, přišli a ptali se nás, co se děje s Jaroslavem Vrchlickým, jehož jméno zmizelo jako hvězda s oblohy — náhle, jakoby dílem nějakého katastrofálního rozvratu.

Odpověděli jsme prostě, co se stalo a jak se věc jeví. Pozastavili se nad naší odpovědí, podivili se, že prvnímu českému básníku věnujeme tak málo pozornosti. Zapomněla veřejnost. Budiž, té se nemůže nikdo diviti. Doba je taková, že všechno jemnější, subtilnější, ušlechtilejší pohltí a zadáví. Spousta tisku všechno zaplaví, spousta produkce jako lavina všechno udusí. Večer ještě se obdivuješ kráse podzimu, nádheře zabarvených korun — a ráno je vše pohřbeno pod sněhem. Tak tomu je na vlas v rynějších nervosnich časech se vším — kletbě zapomenutí propadá sensace zrovna tak jako čisté umění! Ale vy, spisovatelé a novináři nemáte zapomínat, vaší povinností je, denně světu básníka připomínat, denně báječný květ jeho poesie zalévat a ošetřovat, by neuvadl, nezanikl ani ve vřavě denní. My bychom se chovali k básníku svému takových zásluh docela jinak."

Pietní čin Národního divadla má intimní pozadí. Divadlo rozpomenulo se na básníka a samo vycítilo, že Jaroslav Vrchlický jako dramatik posunut nezaslouženě do pozadí. Stalo se to cestou přirozenou i cestou nepřirozenou. Přišly nové hvězdy, a jejich svit opanoval. Vrchlický nemohl přijíti s ničím novým — a vzkříšení toho, kdo zapadl do divadelního archivu, je úkaz vzácný. Proto vyšlo se chefu činohry s takovou nadšenou ochotou vstříc, proto se nikdo nepozastavil nad velikými požadavky, jež Jaroslav Kvapil kladl. A byly skutečně značné. Úkol tak obsažný a kombinovaný vyžadoval mimořádného napjetí, žádal kategoricky ústupky, jež rušivě zasahovaly do celého aparátu.

Literární obec sledovala tento pokus o časovou mistrovu rehabilitaci s velikým, pochopitelným zájmem. Věděli jsme, že se Jaroslav Vrchlický na „Hippodamii" velice těší; docházely zprávy, že Jaroslav Vrchlický určitě na premiéru přijede a že dávno neměl takové radosti, jako z tohoto svého dramatického scénického obrození.

Splnilo se jenom jedno — vlastně, splnilo se všechno naše očekávání. Hippodamie v Kvapilově textové i scénické úpravě měla veliký, památný úspěch. Dílo zazářilo v celé své přebohaté, básnické kráse — nenajdeš jediného místa, jemuž bys mohl vytknouti, že upravovatel dotkl se díla nešetrnou, nedovednou rukou. Divadlo měřilo stejnou měrou Schillerovi jako Vrchlickému — tuže péči, tuže píli, tu lásku, kterou projevilo při uvedení Valdštýna na scénu, přeneslo i na Hippodamii. Valdštýn zakotvil, uchytil se pevně v repertoiru. Vzpomínáme si, že i tu byly obavy; říkalo se, že experiment selže, že Národní divadlo draze zaplatí Kvapilovu ctižádost, pochlubiti se velkým, smělým regisérským činem. Dostal lichotivou satisfakci. Dnes je v sázce „Hippodamie", dílo velké básnické i dramatické ceny. Není přece možno, aby nezvítězila, aby zapadla Hippodamie, třeba neměla po boku varita Fibichova. Má svou vlastní krásu, má svou vlastní sílu, a bylo by smutné, kdyby svou dramatickou existenci v repertoiru neobhájila, neudržela. Není možno, nečísti té neb oné knihy — jak by bylo intelligentu možno, nevidět, neslyšet Jaroslava Vrchlického tragedie v tomto podání?

Jedno se však nesplnilo — Jaroslav Vrchlický nenapil se z poháru radosti, jenž mu byl chystán. Nepřijel, nepřišel. Viděli jsme v divadle jenom jeho rodinu a jeho bratra. Hvězda naděje, jež zazářila, najednou zas pohasla. Těžký, studený stín ji zastřel. Den před premiérou četl jsem dopis, jejž psal Vrchlický z Domažlic, kde horský, čistý vzduch nervy jeho tak úžasně pomalu sílí, starému, dávnému svému přiteli. Dusný, neradostný dopis — je v něm ohromná síla resignace, ale je v něm málo radosti, málo naděje, málo stop po touženém obratu k lepšímu.

Jaroslav Vrchlický je odkázán jenom na ústní podání svých drahých, na referáty časopisů. Jako tisíce jiných bude

číst mistr o úspěchu své „Hippodamie.“ Bude mu jistě hořko při pomyšlení, že i tato radost byla mu odňata. Bude míti radost jako autor, bude míti jenom zadostučinění. Napište všechno, co jste v divadle pocítili, povězte všechno, co vám duši, srdcem zalomcovalo — přece jenom to bude stín toho, co by byl Vrchlický prožil, kdyby byl býval přítomen.

A za tu milou, hřejivou chvíli, kterou Národní divadlo, kterou Jaroslav Kvapil mistrovi připravil, zasluhuje vřelý, vroucí dik!

Ještě několik slov o premiéře!

Když jsme viděli Oinomaa paně Ed. Vojanova, tu jeho robustnost ve hlase, v gestech, v zevnějšku, v masce, v celém podání — napadlo nám, že by mu byl šel jistě mistr stisknout ruku. Byl by býval rovněž mile překvapen Hippodamií paní Marie Laudové. Ji roli před lety v důvěře svěřil, a jí poděkoval vřele za krásné pochopení. Paní Laudová však se nespokojila s tímto úspěchem — roli znovu podrobila důkladnému studiu, probrousila ji a provedla svou Hippodamii herecký čin, jenž znamená veliký úspěch v její divadelní kariéře. Celý večer, řadu hodin, prožili jsme tentokrát v divadle. Ještě o 12. hodině byli jsme na svém místě. Postrádali jsme v divadle mnoho hlav — ale obecenstvo, jež bylo na premiéře, zasluhuje úcty. Po pěti hodinách nejevila se na něm nejmenší stopa únavy.

Stěžejní roli Pelopově prospěl pan Vávra svým vydatným orgánem. Na divadelní ceduli objevila se změna — místo paní L. Dostalové, která vážila dalekou cestu, aby navštívila nemocného bratra, zaskočila v poslední chvíli paní Z. Rydlová (Axiocha). Role nesmírně obsažná, role přímo klassická. Paní substitutka musela napnouti všechny síly, aby roli v nejkratší době nastudovala. Ke cti jejímu možno říci, že tento chvat nebyl nikterak na výkonu znatelný. Tragický charakter role i její bolestný osud svědčil výborně orgánu paní Rydlové i jejímu hereckému temperamentu. Výborný byl pan Schlaghamer. Jeho Myrtil je výkon, na který se bude ještě po letech vzpomínat. Tantalos p. Karla Želenského dojal hluboce zejména ve scéně, kdy klesá pod drtivou silou svých příšerných přeludů. Ve sboru starců krásnou mluvou napadli pp. Matějovský a Steinsberg. Nebylo kazu v celé tragedii. Jediného neharmonického tónu nelze vytknouti. Aparát ani jednou neselhal. Všechny pobočné role provedeny s plným pochopením. Sluší zejména jmenovati pp Boleška, Hašlera, Fochta, Kafku, Deyla.

Smrt Hippodamie čteme v podtitulu. Divadelní její vzkříšení přivítali jsme s nadšením. Její dlouhý, repertoirní život je naším snem, vytouženým přáním. Vždyt běží o nastolení, o korunovaci pravé poesie!

JUDr. R. J. Kronbauer.

LITERÁRNÍ VANOCE. České knize už dávno netřeba krčiti se skromně vedle hedvábí, šperků a všech těch oslnivých přepychových předmětů, kterými výkladní skříně velikých měst vábí a sváději, nad nimiž radostně zaplane tak mnohé oko, když je uzří ve svitu elektrických žárovek pod vánočním stromem. Svou hodnotou vnitřní dobrá česká kniha zcela vyváží, marný světa lesk, a také zevnějšek její počíná se měniti za spolupůsobení všech činitelů, súčastněných při výrobě knihy, na její prospěch. Dnes už máme pěkný výběr publikací skutečně krásných a po všech stránkách cenných. A výběr každého roku se množí. Letos přibyla kniha českému srdci zvláště milá: Jiráskův F. L. Věk v bohaté výpravě s barevnými obrazy Kašparovými. K Jiráskovi přidružil se ve svém oboru umělec kongeniální. Jako Jirásek i Kašpar vžil se v ducha osmnáctého století a ve svých illustracích kříší podivuhodným způsobem zapadlé staré, zlaté časy, ony doby smutně radostné, kdy z temna vyšlehávati počaly prvé plamínky českého probuzení. Kniha Jiráskova v novém skvělém rouše je překrásným, ryze českým darem vánočním, kterým Ottovo nakladatelství překvapilo českou veřejnost. Takové jadrné české a při tom krásné a cenné dary přichystalo nakladatelství jmenované ještě dva: Alešův cyklus „Smysly“ v bezvadné světlotiskové reprodukci a roztomilé Manesovy Měsíce, obé se slovním doprovodem K. B. Mádla. Dva mistři, jichž výtvarná mluva zvoní kovem české ráže, dva mistři, kteří budovali základy svérázného českého umění! Lidé jemné kultury umělecké prožijí nad publikacemi těmi mnohou rozkošnou chvíli. — Knihy vydychující životem českého lidu, vlastně jedné jeho větve, knihy právě tak původní, naší, jako milé a krásné, dostalo se tentokráte i mládeži. Postaralo se o ni naše nakladatelství se spisovatelem Roku na vsi, Aloisem Mrštíkem. Vydalo totiž autorem upravený výbor z Roku na vsi pro mládež s titulem: Život moravské dědiny. Dosud vyšel díl I. Podzim a zima, druhý díl Jaro a léto vyjde za nedlouho. Ostrý postřeh Mrštíkův a brillantní jeho dikce pojí se v této knize s měkkým slovanským lyrismem v celek silného účinku. Rok na vsi podmaňoval si dospělé čtenářstvo a podmaní si i mládež, která si zaskotačí s neličenou radostí v milé slovácké Habrůvce. — Současně vyšlo v našem závodě nové vydání Baarovy knihy Román českého kněze, (Cestou křížovou). České čtenářstvo, zejmena odběratelé Máje najdou v této knize vítaný doplněk Baarových dychtivě čtených románů, otiskovaných v Máji.

Vkusně upravené knížky pro děti vydal Tiskový výbor československé sociální demokratické strany dělnické: knížku dobrých, s humorem kreslených obrázků Moje abeceda a knihu pohádek „Co si vypravovali v lesním domečku“ od Zachara s illustracemi, jichž autory jsou Puvis de Chavannes, Ivan Bilibin, a Walter Crane. Děti seznámí se tu s ukázkami prací slavných umělců tří velkých národů: anglického, francouzského a ruského.

bš —

SPOLEČENSKÉ HRY. Sbírka společenských her vydávaných Nakladatelským družstvem Máje rozmnožena o několik pěkných čísel. Upozorňujeme zvláště na původní a jistě velmi časovou hru: Boj o Balkán, vypravenou dle návrhů ak. malíře Věnceslava Černého i na pěkné Zoologické lotto s obrazky Šimůnkovými.

Toto číslo vyšlo dne 22. prosince 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

TEREZIE MĚCHUROVÁ NA VOTÍNĚ ROKU 1826.*)

ANTONÍNU KLÁŠTERSKÉMU.

Jak makovice na vztýčeném stvolu
kryt glorietu z listí kouká. Řada
lip krásných korun vine se tam dolů
od zámku ke vsi: Prostá, tichá vnada
střech šindelových! . . . Před altánem v bolu
usedla slečna. Hlava k prsům padá,
a bílé ruce sepialy se v klíně . . .
Ó, první lásko! Po tanci a — víně
důstojník svižný řečí uhlazenou
se dvořil slečně domu. V jarním čase
ho potkala nad Prahou, ozlacenou
západem slunce. V pohádkové kráse
stráň Hradčan kvetla, dole bílou pěnou
se leskla řeka . . . Toužíc, v jeho hlase
chvět lásku slyšela! . . . Vše klamno bylo! —
Teď z okna zámku kouzlo ševelilo
strun houslí . . . Bratr Leopold to hraje.
Už k večeru se chýlí. Vrací tiše
se s polí lid, kde obilí již zraje . . .
Podvečer letní . . . V starobylé pýše
v obzoru město, hory za ním . . . Vlaje
dech písně, sladce k temeni hor — výše
se houpá . . . letí . . . Dívka tak sní zase:
Tu skladbu hraje na klavíru. V jase
svěc stojí bratr; vedle něho mladý
muž statné síly. Básník Ebert kdysi
v dům uvedl ho. Slyšela, že hrady
prý navštěvuje, archiv rovná, křísí
z těch liter život, že ho mají rády
i kruhy šlechty . . . Viděla, jak visí
zrak jeho na ní, jak ji hltá celou —
a tenkrát popletla tu skladbu skvělou! . . .
Ach, kočár hrčí! Večer! Kdo to asi?
Snad z Klatov někdo? To by bratr řekl,
někoho kdyby čekal! . . . Ručkou vlasy
hned ohledala, už se v písek smekl
střevíček nožky (bylat opřela si
ji o stoličku) — běží . . . Kočár vlekl
se zvolna nazpět. Vrzal s vrchu dolů , . .
A ejhle! tatínek a — kdo s ním spolu? — —
Ó, letní noci! V ložnici své stála
u okna tiše, k horám dívala se . . .
Zda milovala? V myšlenkách jí hrála
ta pevná postava, s tou něhou v hlase,
jak večer o ní snila . . . Bože! — nyní vzplála —
zda je to pravda, co tak povídá se,
že panna sníc když uzří předmět touhy
a nenadále, aniž stín jen pouhý
naději měla, uvidět ho právě,
je souzena mu? — Nebe zatmělo se
pozvolna mraky, šlehl blesk, a dravě
se vichr zvedl. V dálce zaskvělo se
ve světle blesku Klenové, a v slávě
hrom hučel — Sladkou slzou zachvělo se
blouznivé oko. „Bože! mám ho ráda . . .“
A lehla tiše už . . . Déšť venku padá —

LUDVÍK JAN POSPÍŠIL.

*) Terezie Měchurová stala se v září r. 1827. chotí Františka Palackého.

VÁNOCE V BRAZILII.

ZASLAL VOJTĚCH BELVIC.

Vigilia do Natal! Dnes štědrý den. Divné to vánoce pro seveřany na obratníku kozoroha, kde si domorodci nedovedou představiti sněhu, protože ho nikdy neviděli! Nedávno nastalo tu léto a věčné teplo zdejší mění se nyní na tři měsíce v žár.

Vzpomínám na verše brazilského básníka Cazimira de Abreu:

Musím-li umříti v květu let —
— můj bože, nebuď ještě chvíle ta! —
chci naslouchati večer pod oranžovníkem
jak zpívá sabiá!

Sabiá — tot brazilský slavík a může zpívati jistě po celý rok! Nepozná nikdy studený severník, jenž by jej vyštval z teplého hnízda. A básník, přející si tak vroucně vydechnouti pod vonící larangeirou, může také, třeba o vánocích: vždyt nedávno nádherně rozkvetly! Škoda jen, že trochu déle neplní vzduch vůněmi.

Zachtělo se mi ozdobiti v svatvečer stolek květinami. Vyjel jsem si tedy bondem za město a natrhal kytici na břehu bystřiny. Vrátil jsem se také drahou. Celý výlet stál mne čtyři sta. Jaký obrovný to peníz, pomyslíte sobě. Nelekejte se však — čtyři sta réisů rovná se asi šedesáti halířům.

Vsunul jsem kytici do nádobky a brzy komnatka moje naplnila se záhadnou vůní. Marně jsem ji přirovnával k vůni květin evropských. Miluji velmi vůně, o nichž již starý Montaigne praví, že „probouzejí a očistují mysl, a činí ji přístupnější rozjímání."

Také cizopasné rostliny, v úzkém dvorku před okny mými, kořenící na kusu větve, s kterým je děti z lesa přinesly, rozkvetly zvonkovitými květy.

Půvabnou náladu zvyšovalo chvílemi „piano realejo", brazilský kolovrat, s nímž hojně Vlachů jezdí po městě. Jest to italský automat, avšak líbil se mi, hrál písně mi neznámé.

Zbavil jsem se ještě potu studenou lázní a osvěžen usedl jsem k stolku, opravdu „přístupnější rozjímání", vzpomínaje na nevlídný sever, který tak rychle pustil jsem s mysli a jehož sněhy a vánice budily ve mně nyní jen vzdálené, mlhavé představy . . .

S výše zazní pojednou sladký hlas naší mulatky:

Senhor, comida está na mesa! Hostina tedy již připravena!

Odebral jsem se nahoru do jídelny, kde sešla se zatím rodina u níž jsem bydlel. A hle, na stole bělala se také kytice, však velikých, opojně vonících květů.

A jídla?

Nečekejte, že líčiti budu hojnost a skvělost štědrovečerních mis Brazilana! Vždyt lidé průměrné vrstvy neodškodňují se zde hojnou tabuli o svátcích za hubené pokrmy celého roku. Obědvají totiž dvakráte denně: polední jídlo nazývají snídaní, (almoço), večerní obědem (jantar), ale v podstatě bývá obé stejně hojné masem i přikrmy. Ráno pijí ovšem pouze černou kávu k bílému chlebu.

Odhalím přece však kousek roušky z neznámých tajů zdejší kuchyně.

Základ tvoří rýže s boby a roštěnka. Možno říci, že to celoročním jídlem.

Krajané, kteří si uvykli na tento prostý a silný pokrm, neměnili by již s kuchyní ve staré vlasti.

Tato nezbytná trojice nechybí tedy ani o štědrý den. Přidružila se k ní oblíbená portugalská treska, bacalhão, kterou Lusitáni tak vášnivě rádi pojídají, ale strašlivě páchnoucí, že bývá nutno dvakráte ji vyvařiti. Bramborové řízky, smažené, chutnaly nám velmi a nechyběly ani macaroni s parmesánským sýrem.

Čekal jsem však překvapení, jež mi bylo slíbeno: co prý jsem dosud nejedl.

Brzy přinesla to naše „cosinheira". Byly to vařené — banány, posypané skořicí, chutnající jako sladká kaše. Lžičkami nabírali jsme lahodné to ovoce, jímž živí se v lesích tisíce domorodců.

Abacaxi t. j. ananasy, nakrájené na koláčky, závodily s nimi o naši pochvalu: chutnají sladce, ochlazují příjemně, majíce více vody v sobě nežli banany.

Na pestrou tuto směs žaludku lahodící, byla ovšem nezbytna černá káva, „tvůrkyně konversace",

po které se v Brazilii i nejzamlklejšímu cizinci rozváže jazyk.

Bavíme se tedy.

Vzpomínky z dětství uvedly hovor na dnešní odpoledne, kdy viděli jsme nadílku sirotků ve Svatém Domě Milosrdenství (Santa Casa de Misericordia), nemocnici, jež musí přijati všechna nemanželská děcka. Neznámé matky položí dítě na okno u zadní brány, zatáhnou za zvonek, udají jméno a zmizejí.

Svaté domy vydržují v Brazilii (i Portugalsku) dobročinná sdružení, v nichž vynikající místa zaujímají svobodní zednáři. Službu v sálech koná řád milosrdných sester, který zpravuje obyčejně francouzská abatyše (superiora).

Krásná ta stavba, v jakési jižní gothice, ruší úplně představu naši o ponurnosti nemocnic. Pomyslete si spíše poetický klášter, přízemní, kde za deště mohou nemocní dokola procházeti útulnými verandami a kochati se stále parkem v nádvoří, pečlivě pěstovanými palmami i cypřišemi a někdy kouzelnou vůní tisíců rozvitých květin.

Dlouhá řada nalezenců v plátěnkách, bělošků, mulatků i černošků, ubírala se, vedena ošetřovatelem, k zasedací síni řádu. Stál tam již u košů, plných cukrovinek a hraček, ředitel hospitálu (mordomo). Pozorně kladl pak dárky do ruček, uspokojen, jak se dnes v duších těch ubožátek vyjasní! To bude radostí v dětském sále!

A matky této drobotiny? Kdo ví, kde jsou! Mnohá žije snad již v cizí zemi nebo v jiném dílu světa! — —

Večeři zakončil čaj se suchary, přáli jsme si „Boa noite“ (dobrou noc) a já šel ještě na toulku do ulic.

U českého cukráře v ulici S. Bento zpozoroval jsem také ozdobený stromeček ve skříni. Začíná se tu také ujímati. Brzy potkal jsem známého krajana, i procházeli jsme spolu ulicemi, bavíce se shonem chodců, ani večer neustávajícím. Vánoční obchod jest i zde nesmírný, ač sezóna trvá v obchodě celý rok.

Obrovskou reklamou překvapuje federální loterie, jež hraje den co den a jejíž pozlacené štědrovečerní losy zaplavují téměř celé město. Agencě, kde losy prodávají, skvělou výzdobou vchodů, obrazy i světly lákají chodce ke koupi. Losy jsou také krásně pomalované, není divu, že dávají lidé za ně tak rádi špinavé brazilské peníze.

„Padesát tisíc liber sterlinků hlavní výhra!“ vykřikují prodavači.

Dnešní výhra byla ovšem by nejlepším dárkem. Jest to více než milion korun! Z takové výhry mohla by se ovšem někomu hlava zatočiti a proto moudrá Štěstěna — či starostlivá výherní společnost postará se, aby se to neštěstí nikomu nepřihodilo.

Losů prodá se nesmírné množství.

Američané, jinak přece veskrze praktičtí, jsou v některých věcech lid úžasně lehkověrný. Na celém světě každý má peníze rád, Američan však ještě o kousek raději. Losy kupují stejně bohatí i chudí — nač by tu byla rovnost lidí? — A prohrávají se desítky i tisíce.

Kdo bude tedy dnes tím nejšťastnějším, novým millionářem?

Zítra, ano, zítra se to — nedovíme! —

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.

PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

VIII.

Pokračování

Nesmíme tuze ve zlé vykládati našim sousedům západním, mají-li jen matné ponětí o našich slovanských věcech. Máme-liž sami ponětí o mnoho jasnější? Naše výchova je tak nesamostatná. Mocí okolností náš obzor v otázkách historických je tak úzký. Historie světová nám začíná a končí známými dáty. A domácí historie? Má zřetel obrácen jen ku věcem naší nejužší větve národně slovanské. Všecka přirozená souvislost dějů nám uniká. Už v gramatice vykládá učitel žáčkovi o zákoně podivných nepravidelností jazyka. Na příklad sloveso jíti, jdu, jdeš, jde, má prý minulém čase šel! A přechodník šed! Proč a jak? Tak. Je takový zákon. Zákon

nepravidelnosti. Třeba si věc vtisknouti v pamět! — Podivný zákon! Kde se asi vzal? pomyslí si snad žáček.

A snad i nepomyslí. Je-liž úkolem žáčků, pátrati po souvislostech zjevů toho světa? Kdyby učitel dovedl žáčkům něco napověděti, bylo by snáze. Jíti, chodit, procházet, přecházet Jihoslovanům sluje šetati! A Rusům vykonaná cesta pûtě-šestvie! A k tomu české šel, šed! Podivná souvislost jazyků! A žáčkovi začínalo by svítati, kterak kdysi, v dobách vzdálených, také v Čechách muselo být známo sloveso šetati, když tu po něm zůstal tak výrazný tvar! Skutečný pomník dávných vztahů a poměrů!

A od gramatiky a jiných oborů byl by už naznačen přechod — k dějinám. A především, k dějinám — vzdělanosti.

Procházce mezi „pomníky" pradávných dob nebylo by ani konce. Zásoba slov a pojmů slovanským kmenům společných je nesmírná. Společné názvosloví zřetelně hlásá o dávné společné vzdělanosti. Dokumenty jazyka dosvědčují, kterak Slované v oněch dalekých dobách byli národ usedlý, jenž pilně vzdělával svoji půdu, choval dobytek, pěstoval zahradnictví, včelařství, lov všeho druhu, pěstoval řemesla a průmysl, dobýval kovy ze země, plavil se po moři za účelem obchodu, byl pevně státně zřízen a na obranu a útok vojensky silně opatřen. Vedle praktických zájmů života horlivě si všímal i zájmů duševních, pěstoval nauku božskou i světskou, ba i v umění se pokoušel. Vší té pravěké činnosti kulturní zřetelné stopy a otisky zachovány jsou neklamně v organické hmotě jazyka,

Dnešní slovo i pojem „škola", různými obměnami známé i vlastní všem moderním jazykům arci je původu novější latinské kultury. Však i starší Slované znali a pěstili školu svého rodu i způsobu. Učit se, umět, rozumět, rozjímat, rozbírat, vnímat, učit, učitel, jsou praslova všem slovanským kmenům vlastní. I svoji methodu vyučovací měli staří učitelé a vychovatelé slovanští. Byla vyptávací. Ptát se, pitat, zpytovat, byla věc učitele. Chovanec, žák podnes Rusům a Jihoslovanům sluje pitomac — vyptávaný. Nám Čechům zachovalo se slovo už leda pro žáčka — méně nadaného. Ani pojem písma nebyl dávné vzdělanosti slovanské cizý. Psati, psáti je praslovo. Značilo původně všeliký tvar, umělou rukou provedený, zřetelný oku. Živopis druhým Slovanům podnes značí malbu. Črtali, škrábali, řezali své značky staří do dřeva, do kamene i kovu. Hlubokomyslní muži, kteří přechovávali tradice vědomostí, vyznali se v umění tajemných čar a značek, sluli čaroději. Požívali veliké úcty, zaujímali své vyšší místo ve společnosti. Až nová vítězná vzdělanost podlomila jejich váhu a význam. Stav druhdy vynikající a ctěný znenáhla uveden v nevážnost. Slovo „čaroděj" na příště už neznačilo leda potupu a opovržení. Tak bývá nemilosrdný k památkám a drahocennostem poraženého každý vítěz!

Mnohá ta zajímavá svědectva jazyka nebyla konečně neznáma Vědě. Slýchala o nich, snad se jich i místy sama zpytavě dotýkala. Nebrala jich však vážně v úvahu a rozpočet. A nebéře dosud. Věda klidně si na př. vykládá o věcech starého náboženství slovanského a mluví o věcech slovanského práva. Také právní pojmy slovanské jsou prastaré. Není pochyby! Slova pravda, křivda, právo, zákon, soud, pře, dědina, dědic, otčina, zboží, statek, blaho, věno, trh, dluh, plen, loupež, svod, rok, líce atd. jsou prastará, původní slova vzniklá z potřeby slovanského života, ze hmoty slovanského jazyka. Věda, mluvíc o slovanském právu, přiznává vlastně už bezděky slovanskou vzdělanost. Právo, zřízená moc. Kde je právo, jsou zákony, je moc, která zákon ukládá, je společenské ústrojí, jež postup práva umožňuje. Věda však mluví o slovanském právu, ale zároveň pochybuje, zda-li staří Slované byli — státně zřízeni. Dá-li se to srovnat? Věda uznává slovanské právo, ale týmž dechem mluví — o slovanském stěhování. Kde je právo, je uzákoněný poměr jedince ke společnosti, je majetek, jsou mravy a obyčeje, a všechen souhrn společenského života je vázán tisícerými kořeny — k půdě, ze které vyrostl. Ale Vědě to všecko nevadí. Slované měli své poměry právní a majetkové, měli svoje zákony a názory právní vázané k půdě, ale Slované nebyli státně zřízeni a — stěhovali se!

— Snad pojmy právní u Slovanů vyvinuly se až v době — po stěhování?

Každá naivnost je vědě vítána, aby se utvrdila v myšlence předpojaté. Tak zvanou dobou stěhování začíná středověk, doba historická. Tou dobou slovanští národové jsou už státně i národně roz-

dělení ve své skupiny. Kdy a jak mělo tu být možno, aby se vyvíjely u nich společné právní pojmy a společné všech oborů — názvosloví?

Leč, známá zkušenost! Proti síle idejí utkvělých všechny důvody rozumové jsou bezmocny. I na milé Vědě osvědčuje se to železné pravidlo. Věda uvykla myšlence kulturné závislosti slovanského živlu na vlivech západních za středověku a novověku a Věda bez dalších rozpaků prostě přenáší poměr i dále na zad do věků předchozích. A žádnými dokumenty nedá se od svého počínání odvrátit. Ani ne jazykovými, o nichž sama přiznává, že jsou nejpádnější.

A doklady jazykové nejen svědčí, že Slované v době pravěké nejen svou vlastní vzdělanost měli a od jiných se nedlužili, leč naopak, že sami byli kulturními dárci a vychovateli svých pozdějších — pánů a utlačovatelů.

Ejhle jazyk, spolehlivý světlonoš a odhalovač dějin dávných a temných!

Slovo, zvláštní bytost! Jak podivuhodný jeho život. S pojetím věci, předmětu, děje, poměru rodí se na svět. Ze svých prvků se skládá, žije si léta, desítky let, sta i tisícelet, prodělává své změny a obměny, tuhne a zkameňuje mrtvými tvary a po případě oživuje novými obdobami a trvá si další doby. Všimněte si názvu nepatrné věcky! Špendlík! Víte, jak vzniklo to české slovo. Není o tom pochyby. Máme je z němčiny, jako množství jiných názvů potřeb, za nové doby k nám donesených. Drobnůstku zhotovil novější německý průmysl. Němci ji zvali špenádl a český obchodník a odběratel slovo přizpůsobili svému sluchu a mluvidlu: špendlík: Právě tak z něm. bundschuh vznikla česká punčocha, z něm. werkstatt český „veřtot", a pod.

Jsou však divné pochody a zvraty ve hlubinách jazykového živlu. Ani Spenadel není původní německé slovo, ačkoliv je Němec docela za svůj duchovný majetek považuje. A Čech mu právo majetkové poslušně přiznává. Máme už tak zněmčilý sluch, my novodobí Slované! A přece dnešní německé špenadl není zase nežli staré slovanské — spínadlo.

Jakým pochodem bylo by to možno?

Jsou patrně takové pochody dosud stajené v temnotě dávných dějů vzdělanosti. A třeba se jich na základě svědectví jazykových domakávati. V nové době výrobky západního průmyslu donášeny ke Slovanům a ti sobě jejich názvy všelijak osvojují a přizpůsobují. Či snad ve starověku bylo naopak? Šel snad tehdy prúd kulturný opačným směrem? Zásobovali snad tehdy Slované svoje sousedy výrobky svého slovanského průmyslu?

Pokračování

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Spadla s něho veliká starost, kde a jak stráví prázdniny a byl rozhodnut poprosit pana rektora, buď aby ho i teď ještě v semináři nechal, anebo o útulek v klášteře nějakém se mu postaral, dokud štaci nedostane, a hle, už ji má! Jako dítě šťastným smíchem se proto usmál, vstal a děkoval nyní rektorovi a ostatním všem za otcovskou péči, lásku i trpělivost, kterou s ním měli, za dobrodiní, která mu prokazovali a nelhal, když řekl, že se cítil v semináři šťastným a kdyby nemusil, že by ho neopustil nikdy, že by si přál v jeho zdech třeba umřít... Manka mohla na synovi oči nechat, jak je výmluvný i jak mu to sluší i teď v klerice i potom, když oblekl dlouhý, černý, šosatý kabát, na hlavu posadil tvrdý, černý klobouk a s taškou a holí v ruce vydal se s ní na nádraží. Po čtyřech letech jel asi na týden domů — na hrob otcův, za kterého obětoval svoji první mši. Srdce ho tam táhlo, a přece se té návštěvy bál. Klid a pokoj duše vydobyl i vymodlil si v semináři a nyní cestou k domovu cítil, jak probouzejí se v něm staré vzpomínky... Jako květiny vylisované, v listech staré knihy uložené, zapomenuté, tak ležely v jeho nitru staré události většinou trapné a bolestné. Když s matkou přišel nad Dražinov a spatřil Klenčí, krev hrnula se mu k srdci a zdálo se mu, že štáva i vůně vrací se do těch vybledlých vzpomínek, že všecko před očima mu živne... Otec, strýc Adam, život posledních dnů u nich doma, teta Dodla

s dcerou Dodličkou a ostatními dětmi . . . Kolena se pod ním zatřásla a ztrácel odvahu jíti dále. Jak půjde kolem svého rodného domu, aby se v něm nezastavil? Jak půjde na hřbitov, aby si tam nezaplakal? Jak by bylo možno nenavštívit loučku, potůček a kámen na ní?

„Mámo, nejraději bych se vrátil" — zastavil se a povídal bojácně, nerozhodně.

„Ha to byste to, velebný pane, vyved'!" spráskla Manka leknutím ruce. „Celý Klenčí se na vás těší, že jim dáte požehnání, že si doma zakážete ha hu voltáře zazpíváte, sám ten pan rektor Špelina vás na tejden domů poslal na hrob k tátovi ha na srdce k mámě, štyry leta ste se tu nevokázal ha eště byste nechtíl vidět domovo?" To si Manka dávno umínila, že hned po vysvěcení přestane svému synu tykat, ale vykat že mu bude, aby viděl, jak si váží té nové jeho důstojnosti. Nevycítila, jak se tím jenom ještě více odcizuje vlastnímu dítěti a všecky protesty i prosby Martinovy nepomohly. Ale v té chvíli bylo mu naprosto lhostejno, jak s nim matka mluví. Stál jako zarytý do země a přes zelený borový les Hory upíral oči k tomu chumáči střech, domů a stromů na protější stráni, jež tvořily jeho rodiště.

„Táta by se v hrobě musil vobrátit, dybyste mu jako kněz ani křížek na hrobě nehudělal" — jako z dáli slyšel hlas vedle stojící matky — „von chudák se tý radosti nedočkál, nemoh se s náma těšit, nemoh se do Budějc vypravit, ale jistě čeká, že sám mu přidete všecko na hrob povedět".

Martin dál už zase neposlouchal. Ano, matka má pravdu. A jako by ho bodl, rozběhl se náhle ku předu, že mu Manka sotva postačit mohla. „Dyt de vo lidi! Cák by tomu lidi řekli, dybyste se ani doma nevokázal" domlouvala mu. Ale Martin už mlčel a když přišel pod Klenčí, rovně zamířil k hřbitovu.

„Břitov bude íčko zavřenej mohli bysme se tám haž zejtra podívat, řekla bych hrobaři vo klíč" bránila mu matka ale marně. Usmál se jen — to si vzpomněl, kolikrát jako hoch přeskočil nízkou, neomítnutou, šindálkem pobitou zídku hřbitovní a proč by ji nepřeskočil teď? Matka jistě nepřeleze — a tak alespoň bude s otcem sám. Ale přece se nerozhodně zastavil, když došli k rohu hřbitovnímu. Manka ho předběhla o kousek a vzala za kliku. „Dyt sem to hned řekla, že je zavříno."

Ale to už Martin odhodil tašku s holí, lehounce přešvihl se na druhou stranu a s kloboukem v ruce kráčel mlčky mezi hroby k Porazilovic kříži. Matka chvíli nepokojně běhala podél zdi, hledajíc místečka, kudy i by ona přelezla, přece však se toho neodvážila, tak jen kámen pod nohy si přinesla a stoupla naň, aby přes zeď na syna viděla. Ostříží oči její sledovaly ho, jak poklekl u travou zarostlého hrobu, jak hrob pokřižoval a rukama sepiatýma o hrob se opřel. Do tváře mu neviděla a tak nevěděla ani, pláče-li anebo jen tak na sucho se modlí. Prošel se ještě hřbitovem, tu a tam u známých jmen se zastavil a když opět k ní na cestu přeskočil — povídal stísněným hlasem: „Nemá tam dosud otec ani nápisu, opatřím mu časem vlastní kříž."

„Bula bych to huž dávno hudělala, dyby jen bulo zač. Ha povídal pan falář, že teky tám, hde se to nechčestí stálo, na loučku že by se mila postavit ňáká boží muka pro věčnou památku."

„A to ne. To nikdy" třásl hlavou Martin „to jen at zaroste travou zapomenutí."

Šíralo se už, když s matkou okolo humen vešel do chalup. Nikoho cestou nepotkali jen z povzdálí zvedali se lidé od práce a hleděli na ně. Až teprve ve spleti domků potkávali už známé, kteří je zastavovali. „Pro pána jána — vy ste se změnil," divila se Martinovi Polcarka, když vešli k nim do stavení „věřte mi, že bych potkat vás samotnýho, nikdýž se se k vám nehlásila."

„A co pak se, teta, tak na mně změnilo?" usmál se Martin, jen aby něco řekl.

„Všecko všecínko. Podoba, hlas, chůze, řeč — ani jako náš Klenckej člověk nejste ha přece sem vás tak dobře znála. Jen esli se vám bude hu nás líbit, ste asi zvyklej na lepší vostávání."

„A co by se mi nelíbilo — jen si starost nedělejte — máte to zde velice hezké a čisté," chválil Martin vcházeje za matkou do její světničky. Tam nyní těch několik dní bydlil. Matka odstěhovala se přes síň k Polcarům a synovi ponechala světničku, aby prý nebyl rušen, ale sama to byla, která se ho nasytit ani nemohla. Jakýsi hlad mateřský probudil se v ní a shlížela se ve svém dítěti, jako by to ani člověk, ale modla nějaká byla. Zdálo se jí, že není krásnějšího člověka na celém světě. Jeho bílé ruce s čistými lesklymi nehty obdivovala, boty mu ráno sama čistila a jako ze skla

kdyby byly, tak pozorně se jich dotýkala, když se do taláru oblékl a černým cingulem ještě po seminářsku přepásal „jak vám to sluší — jak vám to jen sluší“ hlasitě a do očí ho obdivovala. Martin hořel studem a hanbou, ale byl proti tomu zbožňování bezmocný. Útěk byl jediná jeho spása. Šel ráno odsloužit mši svatou a matka ho ovšem doprovázela. Po mši sv. se vymluvil, že musí na faru a s hrdostí hleděla, jak si jej pan farář s kaplanem na snídani odvádějí. Nehnula se, až zašel do farských dveří, pak se dala teprve venku do rozprávky s denními hosty kostelními: Kohelkou, Jirasovou, Nešporkou, Koutnou a starou, hluchou Cveklicí — s těmi, co jim v Klenčí říkali ‚Pámbůčkářky‘, protože byly zapsány v nějakém bratrstvu asi nebo v třetím řádu a chodívaly ne jako ostatní obec dvakrát v roce — ale každý měsíc k sv. zpovědi. Zvláště Cveklové až k samé hlavě skloněná vyprávěla Manka podrobně, jak to v Budějovicích bylo, jaká sláva o svěcení i primici, co kněží, kanovníků a jiných pánů stálo okolo pana biskupa a jak to bylo dojemné.

Pokračování.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

„Četl jsem skoro celý den,“ pravil Horský, opět si připamatovav neděli.

„Já také četla vašeho Muthera a pořád se k němu vracím. Je to podivuhodné, jak zúrodňuje duši krásnými myšlenkami. Též jeho svěží sloh se mi líbí,“ rozhovořila se Straková

Ale Horský pohlédl na ni plaše, jakoby se jí bál. A tytéž rozpaky chvěly se mu i na rtech, když promluvil.

„Kde bydlí Aksamít?“ otázala se, protože Horský mlčel.

„Zde na Křížové ulici,“ odtušil Horský.

„Tuším, že půjdete k němu. Pozdravujte ho ode mne! Nebude-li vám obtížno, prosím, dejte mně zprávu. Vyčkám vás na promenádě,“ řekla, s úsměvem patříc na Horského.

„Prosím,“ řekl Horský, už zase odzbrojen, uklonil se a kráčel k domu, v němž bydlil Aksamít.

Zastal jej zlehka oblečeného a přecházejícího pokojem v domácích trepkách.

„Co zase s tebou, je ti hůře?“ oslovil ho, utkvívaje očima na jeho pobledlé tváři s očima vpadlýma, které se kalně podbarvovaly.

„Byl jsem ve Slovanské besedě a zpáteční cestou jsem se nastudil. Včera mně bylo špatně, ale dnes už je volněji. Sedni,“ pravil temně zastřeným hlasem, nabízeje Horskému křeslo.

Horský usedl a letmo rozhlédl se po elegantním bytu Aksamítově, přirovnávaje ho ke svému těsnému hnízdu.

Aksamít usedl naproti Horskému a pohlédl na něj s důtklivou tváří.

„Poslouchej, Alberte, Slovanská beseda pořádá v neděli hudební večírek,“ řekl Horskému vážně.

Ale Horský se poněkud usmál.

„S tebou je kříž,“ řekl Aksamít nemile dotknut jeho úsměvem.

„Vím, co myslíš, kam cílíš,“ pronesl Horský.

„Ty hledíš na tu věc s patra,“ podotkl Aksamít.

„Ne, nehledím, ale nerad se vystavuji, Žorži, namítl Horský.

„Jaké vystavování, prosím tě,“ řekl Aksamít.

„Prosím tě, nechej mne sedět, nemá to smyslu. K čemu se klopotit, za čím? Odvykl jsem už tomu, odřízl jsem od sebe všecku ješitnost — a vůbec jsem tu úplně neznámý člověk,“ mluvil Horský, ošívaje se.

„Co z toho, že se krčíš? Musíš se hledět probít.“

„Rozbíjel jsem si čelo několik roků o tvrdé hradby.“

„Ale o to se tady nejedná, než o zábavu, osvěžení, posílení zdejšího živlu.“

„Rozumím ti, máš úplně pravdu, ale je to proti mé zásadě — veřejně vystupovat.“

„Je to jen pouhá forma, o tu zde běží,“ pravil Aksamít netrpělivě.

„Forma, konvence, hm,“ usmál se Horský.

„Nedovedu si vysvětlit, co je to u tebe, hrdost

či plachost, ale prosím tě, abys šel," pravil Aksamít snažně.

„Nemám k tomu pražádné chuti, Žorži," vymlouval se Horský.

„Mně to udělej k vůli, vždyt já to slíbil za tebe," doléhal Aksamít.

Horský se zamyslil.

No," když tak, jdu, ale tobě k vůli," řekl nevolně.

„Dej mně hned ruku! Ty jsi úhoř," pravil Aksamít, zavazuje Horského.

„Myslím, že ti postačí slovo," odmítl Horský.

„Dobrá, spoléhám na ně," řekl Aksamít.

Horský rychle navázal jiný hovor.

„Vyřizuji ti pozdrav od Strakové," řekl s klidnými gesty.

„Děkuji. Kde jsi se s ní sešel?" ptal se Aksamít.

„Zrovna, jak jsem zahýhal na Křížovou," řekl Horský.

„A také v té příčině ti musím domluvit, kamaráde. Ty nejsi k ní dost pozorný. Tím si jen škodíš. Zaujmeš vždycky takové výlučné stanovisko a nechceš ničeho slevit," řekl Aksamít lehce káravým tonem.

„Nejsem kompromisní člověk," odtušil Horský.

„Budiž, ale k čemu ta zbytečná upřímnost? Vmysli se v postavení Strakové na příklad v neděli. Ty jsi se jí prudce dotekl," pravil Aksamít.

„Ale za to mně oplatila tak jemnou zbraní, že dodnes ji cítím," řekl Horský.

„At je to jak chce, měl bys hledět si přízně u dam," pravil Aksamít.

Horský se usmál nechápavě.

„Radím ti k tomu docela upřímně. Učinil's dobrý dojem na Strakovou," řekl Aksamít vytrvale.

„Nebudu se přece tvářit jiným než jaký jsem. Ostatně připouštím, že zdejší prameny účinkují bezmála dráždivě," řekl Horský, jakoby snažil se najíti zdůvodnění své prudkosti.

„A proto měl bys být opatrnější," dodal Aksamít.

Horský byl na odchodu.

„Chceš jít? Nebudu tě zdržovat. Pozdrav ode mne Strakovou. Zítra se, možná, shledáme na promenádě," řekl mu Aksamít po této lekci.

„S bohem," řekl Horský a podav ruku Aksamítovi, odešel jaksi neuspokojen a zamyšlen.

XI.

Na promenádě setkal se Horský se Strakovou a vyřídil jí pozdrav od Aksamíta.

„Jak se mu daří?" otázala se Straková živě.

„Je mu již lépe. Trochu se nastudil, ale zítra snad vyjde," pravil Horský poněkud neklidně, ale pomalu přicházeje do svého tonu.

Zdálo se mu, že po řeči Aksamítově právě opačný vítr jej žene od Strakové, že schválně vzdoruje, aby se nezdál pouhou loutkou v jiných rukou, ale Straková rychle jej připoutala.

„Děkuji vám. Jste volný?" zeptala se chvatně.

Horský pohlédl na ni překvapeně.

„Ano," řekl nejistě a čekal.

Nedoprovodil byste mne k některé kavárně?" pravila Straková s jemným pohledem, který Horského zmátl.

„Jsem vám k službám," řekl, ale hned pocítil on i Straková, že tento ton je padělán.

„Ale máte-li něco na práci — nechci vás vytrhnout," podotkla Straková, pozorujíc rozpaky Horského.

„Jsem úplně volný," řekl již upřímným tonem, jenž uspokojil Strakovou.

Šli směrem ke Staré louce. Straková stále mluvila, s přirozeným svým půvabem, ale Horský častěji upadal v onen formální a neupřímný ton, který ho lehce usvědčoval.

Hovořili o posledních dvou deštivých dnech. Straková stýskala sobě na nudu, ale Horský zapíral svoje pocity, aby ji zmátl.

„Ne, takový kalný den musí tížiti i vás. Dnes naopak poznávám, jakou cenu má pro duši ten čistý paprsek sluneční. Bez něho není života, ani veselí," pravila docela upřímně a tímto kouzlem otvírala zamklou duši Horského.

Prošli Starou loukou a postavili se u poprsí Göthova, obráceného k lesům.

„V té tváři je takový pevný, antický klid," řekla Straková.

„Může být. Göthe se narodil na šťastné planetě, kdežto Schiller se upracoval. Na konec ani nevěděli, kam jej pohřbili." pravil zahořkle Horský, ale Straková schválně neodpověděla na tuto tendenční poznámku.

Její chování podráždilo poněkud Horského, ale Straková lehkým svým půvabem rozvála v Horském chmuřivý mráček, že vzdal se jejímu kouzlu a kráčel s ní za město svěže dýchajícími alejemi.

Prošli okolo restaurantů v Sanssouci a Poštovním dvoře.

Jasná po deštích omytá zeleň svěže jim dýchala do tváří a cesty a pěšiny pod stromořadím a sluncem oblité villy v zahradách, všecko to sálalo živými půvaby a v duši rodilo veselou rozkoš slunného dne.

„Kde pak se zastavíme?“ řekla Straková za Poštovním dvorem.

„Jak vám libo, milostpaní,“ odvětil Horský.

„Snad v Přátelském sále, nemyslíte?“ pronesla Straková skoro významně.

„Ano,“ odtušil Horský, zkrotlý a podmaněn a naslouchaje jejímu svěžímu hovoru, jejž ona stále podněcovala bystrými otázkami.

Vešli do Přátelského sálu.

Verandy byly už plny hostí, proto si vyhledali nejzadnější, kde bylo téměř prázdno a poručili si slabou kávu, zcela dle předpisu.

Zdálí sem dýchalo vůněmi lesů, nové otavy zářily zlatou svou zelení a temné věnce návrší plny vzduchu vyvstávaly v modravých párách.

ČESKÝ ŽIVOT.

VÁCLAV BENEŠ-ŠUMAVSKÝ.

(K ČTYŘICETILETÉ JEHO ČINNOSTI NOVINÁŘSKÉ.)

Nechceme dnes oceňovat literární jeho působnost — k tomu jistě naskytne se co nevidět vhodná příležitost. Ale v době, kdy trpce pocitujeme, že našim novinářům nebývá souzeno dlouhého života, že padají v první bitevní čáře, je to úkaz jistě vzácný a proto tím sympatičtější.

Čtyřicet roků vysilující, neúmorné novinářské práce! Co to znamená, pochopí jenom ten, kdo je výborně v naše novinářské poměry zasvěcen. Dnes už je Václavu Beneši-Šumavskému líp — není radno ze známých příčin, napsati, že je mu dnes už dobře, neřku výborně — ale byly doby, dlouhé, několikaleté periody, v nichž bylo teskno a úzko — jeho žaludku i jeho péru. Řadu let se probíjel, řadu let pomáhal spisovatel — žurnalistovi. Nevím, nevím, jak by to bylo dopadalo s celou řadou žurnalistů, s jejich hmotným postavením, kdyby náhodou nebyli také spisovateli, kteří dovedli napsat dobrou, znamenitou, hledanou knihu! Sama stavovská organisace žurnalistická byla ve stadiu svého vývoje, a měla co činit, měla pernou práci, když chtěla příslušníkům svého stavu zbudovat nad hlavou jakýs takýs sociální krov.

V době, kdy jsem poznal Václava Beneše-Šumavského, byly poměry docela jiné. Denním listům nevedlo se tak, jak vede se jim dnes, ač jich bylo mnohem méně. Na prstech jedné ruky by je byl spočítal, „Národní Politika“, jejímž redakčním spolupracovníkem V. Beneš-Šumavský byl, než přestoupil do redakce „Hlasu Národa“, v té době budovala svoje základy a víme dobře, jakého úsilí vyžadovalo, než podařilo se jejímu administrativnímu řediteli Arnoštu Brichtovi zjednat časopisu způsobilost, pevně se v české veřejnosti zakotvit. V. Beneš-Šumavský šel s věrným svým druhem, chefredaktorem JUDrem Josefem Hubáčkem do „Hlasu Národa“, jehož čelnými spoluredaktory v té době byli Dr. V. V. Zelený, J. L. Turnovský, J. J. Kořán, Fr. Kvapil, Jaroslav Vrchlický a V. J. Novotný (divadelní referenti).

V. Beneš vstoupil do „Hlasu Národa“ jako na slovo braný novinář a známý spisovatel. Proto mu Dr. Hubáček svěřil redakci „Nedělních Listů“. Tenkráte už byl jsem externím spolupracovníkem listu, a mohu říci, že jsem byl šťasten, když jsem mohl přihlížeti k nesmírnému, přepečlivému úsilí, s kterým tu pracováno, aby list splnil velké poslání, jímž byl stranou staročeskou, v té době ještě mohutnou a dominující, pověřen. Jako dnes pamatuji se na první číslo „Hlasu Národa“, jež tisklo se v Jirchářích, kde byly obě redakce — Národní Politiky i Hlasu Národa. Do bílého rána stáli hlavní redaktoři u strojů a čekali na první číslo, na první exemplář „Hlasu Národa“. Stál jsem stranou, skromně a nesměle. Ale srdce mi tlouklo, vždyť v prvním čísle byla moje novella — moje „Protěž bílá“.

Nesplnily se sny Hubáčkovy, které kladl v nový list. Přišly doby hořké, přišly veliké obraty politické, jež znamenaly pro list sedm ran egyptských. Národní Politika rostla a mohutněla — „Hlas Národa", jako representativní bojovník strany jenom čestně, s krajním napjetím hájil — a ke cti jeho strany i redaktorů budiž konstatováno, že slavně, čestně uhájil svoji existenci.

Dnes jsou doby docela jiné, jiné poměry, jiné nazírání. Ale my, kteří v nejkritičtějších dobách při listě setrvali, máme právo, mluviti o svých zkušenostech a o svých vzpomínkách. Prožili jsme doby kruté, doby hořké. Nový list, jenž byl orgánem strany nepochopené a napadané, nemohl ovšem hmotně vzkvétati. Vzpomínám často, že jsme my, redakční soudruzi i spolupracovníci externí, říkávali V. Beneši-Šumavskému: „Vidíš, vidíš — jak se Ti mohlo jinak, daleko líp dařit, kdybys byl neopustil redakci „Národní Politiky"! Pamatuji se, že nadešla chvíle, kdy starý a věrný druh Benešův, nezapomenutelný náš JUDr. Josef Hubáček, sám mu to připamatoval. Neřekli si spolu mnoho slov, jenom si ruce podali, stiskli si je — a my porozuměli!

Nic jasnějšího, nic přirozenějšího, než že se Václav Beneš-Šumavský vrátil tam, odkud šel se svým nerozlučným kamarádem, doktorem Josefem Hubáčkem — na slavnou, ale nejistou pout. Dnes je chefredaktorem Národní Politiky — je redakčním dirigentem nejrozšířenějšího, nejpopulárnějšího českého denníku. Je na svém místě, je tam, kam dávno patřil, ale sám je si jistě nejlíp vědom, co pro něho jako pro novináře znamenala ta řada let, jež prožil v Hlase Národa! Škola trpká, škola, bohatá na vzpomínky hořké, ale škola výborná, škola památná, nevyhladitelná.

Bylo málo zlata na stolech naší administrace — ale za to bylo v redakci víc nadšení, víc horoucího zápalu. Ještě pořád bylo chloubou, bylo velkou ctí pro českého spisovatele, objevila-li se jeho práce, jeho jméno v „Nedělních Listech" Hlasu Národa. Zásluhou redaktora Václava Beneše-Šumavského stala se z nich literární příloha, která měla zvuk, která měla znamenité, ba možno říci bez nadsázky, slavné jméno. Beneš řídil je s láskou, řídil je s nadšením, na které jistě vzpomínají s úctou všichni ti, kdož s ním přišli do styku. Neměl na starosti jenom „Nedělní Listy" — Bůh zachraň, takových sinekur v denních listech nikdy nebylo a hned tak asi nebude — měl na svých bedrách spoustu jiné zodpovědné redakční práce, ale literární rubrika byla jeho láskou, byla jeho chloubou, byla jeho radostí, byla jeho životem. A za tu jeho láskyplnost, za všechnu tu jeho šetrnost a jemnost, s kterou se všemi příslušníky generace jednal, ať to byli literáti zvučného jména nebo jenom zelení začátečníci, vzdávám mu jako pamětník těchto dob a jako člen družiny v té době nejmladší, vroucí, ze srdce hnoucí dík. Buď mu za to na letech i na úspěších požehnáno!

Bouře se přehnaly, přišly doby jiné, došlo k vyjasnění, a „Hlas Národa" jako deník sám už nevzpomíná, ani si neuvědomuje, že musel přetrvat sedm egyptských ran. Jenom jednotlivci najdou ve své minulosti nějakou tu jizvu, která už je dávno přebolena a zahojena . . . S Václavem Benešem-Šumavským řadu let jsem pracoval v denníku, jehož jsem dnes seniorem redaktorem. Jako mladíček jsem tam vstupoval, staré kozáky jsem viděl u pracovních stolů, mnoho, mnoho jich už převedla smrt na druhý břeh, kam za nimi půjdem, dnes nebo zítra, všichni ostatní — ale co bolívalo, co kormoutívalo, dávno je zapomenuto — jistě proto, že v redakčním sboru bylo tolik srdečné kolegiality, tolik čistého, pravého, ryzího přátelství, že bylo možno nedbat hořkostí a trampot povolání, nezaviněných nehod a příhod, ba ani politických katastrof!

Václav Beneš-Šumavský byl vždy vzorem redakčního kolegy. Nám mladším byl víc, než rádcem a pomocníkem, víc, než učitelem a redakčním vychovatelem, byl naším přítelem. Redakce „Národní Politiky" oslavila ve vybraném svém kroužku čtyřicetiletí jeho novinářské činnosti — a když zvedal senior redakce pohár, aby mu připil na dlouhá leta, pověděl to, co jsem o něm napsal. Přišel tam, kam patřil — ale důležito je, že zůstal tím, čím býval — milým, srdečným, zlatým člověkem!

Píšu mu tento památní lístek z pocitu opravdového přátelství a vroucí vděčnosti za všecky krásné chvíle, jež jsem s ním jako druh v povolání prožil — a jsem přesvědčen, že tlumočím city všech těch, kdo ho za tu dobu poznali a kdo měli příležitost přijíti s ním do styků redakčních i literárních. JUDr. R. J. Kronbauer.

JOSEF LADISLAV PÍČ. Jako bleskem zasažen klesl nadšený obránce neštastného rukopisu Královédvorského právě ve chvíli, když se domníval, že podařilo se mu odsuzovaný rukopis rehabilitovati. Tato jeho víra byla jeho tragickou vinou. Byl z těch učenců starší školy, kteří při vědecké práci nepotlačovali zcela osobní své city. Nebyl jen suchým, nestranným vědcem. Zajisté převážná většina české intelligence přála by si s Pičem rehabilitace rukopisu. Vědecký spor však, třeba řešiti přísně věcně a beze všeho zaujetí obou stran. Prof. dr. Píč zaplatil své horoucí přání životem. Jeho úsudek byl snad mylný, jeho vystoupení předčasné. Snad budoucnost dá zcela za pravdu vědecké straně, pravost rukopisu popírající, nikdo spravedlivý však neodepře Pičovi úcty za ideální jeho zápal pro věc zdánlivě ztracenou. Píčova činnost vědecká byla velmi rozsáhlá a výsledkúplná. Tragická jeho smrt nemůže překážeti spravedlivému jejímu ocenění.

JOSEF BRANIŠ zemřel neočekávaně na boží hod vánoční. Braniš, oblíbený paedagog a proslulý archeolog, působil po 20 let v Českých Budějovicích. Množství velkolepých památek stavebních a uměleckých na českém jihu poskytlo mu vděčnou a nevyčerpatelnou látku k bedlivému studiu archeologickému a umělecko-historickému. Braniš stal se nejlepším znalcem těchto jihočeských památek a vydal o nich řadu odborných spisů. I když povolán byl na místo ředitele vyšší reálky na Kladně vracel se do zapadlých krajů jihočeských v čele výprav Společnosti přátel starožitností českých. Četní jeho žáci i česká veřejnost zachovají jej ve vděčné paměti.

ČESKÉ UMĚNÍ. Po tříleté přestávce doplňuje F. X. Harlas svůj obraz současného výtvarného umění českého novou knihou, věnovanou sochařství a stavitelství. Plastika přirozeně zabírá větší díl knihy. Autor vychází z antiky, odhaduje vliv její na umělecké nazírání, líčí vládu řecké plastiky a přechází k dobám českého probuzení. Tím počíná soudobý vývoj české kultury vůbec a tedy i umění výtvarných. Spisovatel rozdělil si látku zdánlivě nepříliš bohatou na několik volných kapitol, v nichž stopuje silení a vzrůst českého sochařství od samovlády německých vlivů přes Levého, první české pomníky, k epoše Národního divadla, k Myslbekovi, k francouzským vlivům, k realismu a naturalismu a konečně k Suchardovi, jehož jméno analogicky ale nikoli stejně případně jako jméno Myslbekovo staví v čelo celé kapitoly českého sochařství, na něž z domácích umělců naší doby znatelný vliv, alespoň po jisté období, vykonával svou uměleckou prací jediný Myslbek. Dnes plastika česká dělí se v několik více či méně ostře se lišících skupin a individualit. Jednoduší, protože pomalejší vývoj architektury žádal si také jednoduššího rozdělení tady vskutku nepříliš bohaté látky. Měli jsme vládu renaissance (Zítek, Schulz), pak přišly pokusy o vzkříšení renaissance české (Wiehl) co následovalo jest prudký a daleko ještě neukončený zápas za nový sloh dvacátého věku. Tu je látka ještě horká a tu také autor ztrácí poněkud na své úzkostlivé objektivnosti. Kniha je psána s patrnou láskou k věci a znalostí látky, která i ve stručném zpracování páně Harlasově rozsahem překvapuje. Autor rozlišuje celkem správně a jasně a snaží se své soudy vyslovovati příjemnou formou, vyhýbaje se pokud možno výtkám a úsudkům negativním. Obraz nabývá tím zabarvení snad až příliš růžového, ale určení knihy konečně tuto methodu ospravedlňuje. Kniha ovšem není a nemůže být úplnou historii české plastiky a české architektury, je to spis stručný, populární, který posloužiti může toliko za úvod obšírných a kritických, bohužel dosud nenapsaných dějin českého umění. Úprava je vkusná, illustrace jsou dobře voleny, škoda jen, že je jich příliš málo. X.

HODY ŽIVOTA. V poslední chvíli předvánoční vyšla kniha oddané lásky k přírodě. Napsal ji polský filosof, paedagog a překladatel vědeckých prací Adolf Dygasiński, jak o něm praví v předmluvě Marie Calma, která jeho pozoruhodnou knihu převedla na jazyk český. Neměl prý mnoho přátel, zdar neprovázel ho životem, společnost zůstala mu cizí. Rád a často asi prchal ze zmatků a špíny života v rozevřenou náruč věčně mladé přírody. Naučil se čísti v její tváři, rozuměti řeči zvířat, slabých a plachých i silných a dravých. Shledal se i tady s utrpením, sobectvím a bezohledností, ale našel i příklady statečnosti, obětavosti, lásky tvora ke tvoru. Objevil celé světy, naplněné životem, jiným sice než je náš lidský, přece však popodobným, neméně svízelným a tvrdým, ale také neméně bohatým a krásným. Pravé hody života! Zamiloval si zejména ptáky a z nich zase malého ptáčka Střízlika-Mysikrólika, jehož osudy v Hodech vypravuje Hody života jsou nepřetržitá řada skvělých přírodních obrazů, něžných a křehkých jako práce japonských mistrů štětce. Kvetoucí větvička a na ní ptáček — několik lehkých čar a barevných skvrn — a co v nich života! Krajiny, stopené v závoje ranních par, líbané sluncem, ozařované měsícem, pokryté sněhem a mrskané divými bouřemi. Vlast ptactva i volných ssavců. Vypravování Dygasińského je prosté. Kypí soucitem s ubohými tvory, je prosyceno ryzí, měkkou poesií slovanského smíchu, který v čistém zanícení apostrofuje zbožněnou přírodu. Kniha ozdobena je illustracemi A. Gawińského a opatřena vkusnou výpravou. Nakladatelé, brněnští knihkupci Barvič a Novotný, učinili z ní vhodnou publikaci dárkovou. — bš.

Viktor Kamil Jeřábek: ŠTĚSTÍ DOMOVA. Starodávná reminiscence. Vraceje se k venkovskému městu svých studií, Litomyšli, spisovatel popisuje tam svůj rodný dům a kreslí nám řadu jeho zajímavých obyvatelů. Na všem viděti jest onen půvabný opar mladého šťastného nazírání, které v dětské duši vždycky i po všelijakých svízelech zanechává trvalý dojem krásné, nenavratitelné doby prvého mládí. To blaho a ta kouzla dětských let zůstávají v člověku se všemi svými světlými barvami a se vším půvabem, a žádné pozdější životní starosti ani šediny na stárnoucích hlavách jich nevypudí. S takovými svěžími dojmy z mládí přistoupil také Viktor Kamil Jeřábek k napsání svých reminiscencí. A nechť si kniha se nehonosí nijakými vzrušujícími příhodami, provanuta jest přece milým a lákavým teplem života malých a menších lidí, obývajících venkovské město a zvláště onen starý dům. Řada životných postav vystupuje před zrakem čtenářovým, který bezděčně musí si nejednu tu zajímavou

figurku zamilovati a podržeti ji ve svých příjemných vzpomínkách. Zejména sympatickou jest nám babička, v nejedné stránce ne nepodobná slavné babičce Boženy Němcové, pak stará, vlastenecká frajle Loty, jež nadmíru nadšena vzpomíná hovoru svého s Karlem Havlíčkem, rodina Záleských, filosofující posamentýr Horký, předobrý a politování hodný pan Petrus, ano i obhroublý, rázovitý soustružník Hlasivec se svou ustaranou Filomenkou a řada jiných dobývá se do naší paměti. Jak jsme pravili, kniha bez velikých vzrušujících událostí, ale hřejivá a srdečná, že ji se zalíbením pročítáme až do poslední řádky a ještě pak se vracíme na její některé stránky, abychom znovu se pokochali tím neb onim obrázkem, tou neb onou výraznou postavou. Proto rádi na ni upozorňujeme, pohne nás a potěší, zanechávajíc v nás jenom milé dojmy, kterých tolik jest nám potřebí v životě, přeplněném rmutem a hořkostí. Štěstí domova vyšlo nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. Ds.

Jindř. Š. Baar: ROMÁN ČESKÉHO KNĚZE. Cestou křížovou. Čtenářům Máje J. Š. Baar zapsal se již několika cennými literárními pracemi v dobrou pamět, a dosavadní krásné plody jeho péra jakož i hlasy uznání, které o našem skromném belletristovy všude se ozývají, přimějí Nakladatelské družstvo Máje, že znova vytisklo knihu, jejíž veliký úspěch dokazují předcházející rozebraná tři vydání. Ve čtrnácti kapitolách, které spisovatel nazval čtrnácti zastaveními křížové cesty, vypravuje nám o utrpeních českého kněze, jenž sice proti volání svého srdce, přece však s nejušlechtilejšími úmysly a sebeobětováním vložil si na bedra těžký kněžský kříž. S nevýslovnou vytrvalostí a trpělivostí kráčí a klesá od zastavení k zastavení, až posléze v zastavení posledním nalézá ve smrti vysvobození ze svých duchovních i tělesných útrap. Často kolem sebe slýcháme námitku, že kněží měli by žíti jiným způsobem, než jakým skutečně žijí, že by měli býti vzorem chudoby a odříkání, které by nejspíše slušely jejich povolání. Z Baarova románu však vidíme, kam takový kněz by dospěl, když socialní otázka stavu duchovního by zůstala jako jest dosud, bez žádoucího rozřešení. Klopýtal by svou cestou křížovou od hořkosti k hořkosti, od zklamání ke zklamání, čím dále k zastavení bolestnějšímu. Tento Román českého kněze nás důtklivě vybízí, abychom o té otázce upřímně přemítali. Vyjasní a na správnou cestu dovede v nás nejeden předsudek a omyl, který pak přestane býti předsudkem a omylem. Doporučujeme jej českým čtenářům a jsme přesvědčeni, že neodloží knihy bez hlubokého pohnutí a zamyšlení, a třebas ubohý hrdina Baarův mnohému se bude zdáti výjimečně neštastnou bytostí, přece jenom ta otázka socialní bídy malého českého kněze nezůstane v nikom bez mocného dojmu a tužby, aby se dočkala své správné odpovědi, na niž má právě tak právo jako každá jiná důležitá otázka společenská. Ds.

PŘÍHODY STARÝCH OBRAZŮ. Navštívil jsem malíře Vlčka, a zahovořili jsme o osudech starých uměleckých věcí. V malířově ateliéru byl právě opřen o stěnu obraz tři metry vysoký, opravený a vyčištěný, tohoto biblického námětu: Sv. Josef zahalený v přehozené roucho hnědé barvy a zamyšlený má na klíně dítě, Ježíše obnaženého tělíčka, v rukou držící stvoly s rozkvětlými liliemi. Po levici Josefově andělé, nad osobami obrazu okřídlené hlavy andílků, v pozadí krajinová výplň se západem slunce, a v pravo na střícenině papoušek tmavých smaragdových barev. Plet osob jakoby byla oblita zlatými teplými tóny. Obraz vážných, takřka klasicky klidných forem. Malíř vyprávěl stručně jeho osud. Obraz byl zavěšen u půdy starého domu, snad již od svého vzniku před dvěma sty lety, a místo vonícího kadidla vystupoval okolo něho zvířený prach schodiště a usazoval se na plátně celou vrstvou nánosu. Když starý dům strhli a postavili zaň nový, dostalo se i obrazu nového osvěžení a to takového, jaké bývalo asi před dvaceti lety běžným, totiž přemalování, a obraz byl zase na svém místě na schodišti, a zase naň padal prach schodiště hrstku let. Na konec koupil dům kdosi, kdo poslal obraz k malíři. Když byl odstraněn zčernalý lak a s ním i přemalování z doby před dvaceti lety, objevil se podpis tvůrce obrazu, Jana Jiřího Heintsche, pražského malíře ze 17. století, jehož obrazy jsou v pražských kostelích i po venkově.

To ovšem byl obraz zachovalý — jiný obraz, který se dostal restaurátorovi do rukou, byl dle jeho slov kus zčernalého plátna, na němž všecko splývalo k nerozeznání, mimo to byl obraz potrhán, a jakmile se kdo dotekl malby, odpadávala a znemožňovala čištění. Po lopotné námaze, aby byla malba zachycena, a po veliké práci s očišťováním lékárníkem Prachenským, objevilo se, že obraz je opakováním Heintschovy Madonny na Karlově.

Leč ani poutníkům z ciziny není lépe. Malíři byl dán obraz dle zevnějšku dilettantské práce, posetý bulkami odchlipující se barvy a prostřed křížem protržený, aby ho upravil. Obraz impregnován, aby barva nespadala, napjat na nové plátno, a začalo jeho čištění.

Bulky na obraze zavinily lak horkem svraštělý a barva, kterou byl obraz přemalován. Když obé sňato, objevila se svěží malba, mající předmětem klanění se tří králů Madonně s dítětem v jesličkách, a stafáží pastýře s ovcemi. Dle úsudku znalců pěkný obrázek italské práce.

Jiný obraz, obraz Ukřižovaného, na první pohled řemeslný výrobek, měl pozlacenou záři kol hlavy. Malíř čistil obraz, smyl vrstvu barvy, kterou bylo malováno na lak, smyl lak a viděl, že konec roucha kol boků, který splýval po jedné straně pod černým lakem, vylézá na straně druhé. Smyl tedy celou malbu, pokud byla přidána, a s ní zmizel šat splývající podle boků, jak jej viděl, když obraz přinešen. Než toho nebylo dosti. Když dále čistil obraz, viděl, že i malba, kterou odkryl, je malována do laku, smýval tedy lak i malbu naň nanesenou, a na konec mu zmizela svatozář okolo hlavy, a zmizel i konec roucha, splývající na opáčné straně proti dřívějšku, a místo něho měl splývající šat zase na straně, kde roucho končilo před čištěním. Obraz, který byl dle toho, co řečeno, dvakráte měněn neumělýma rukama, je nyní v Roudnici a je dílem boloňské školy. Obraz sv. Josefa od Heintsche byl majitelem lékárníkem J. Kubertem věnován týnskému kostelu, kdež byl umístěn nad vchodem postranní lodi. Ilobrazy mají své osudy. F. S. H.

Toto číslo vyšlo dne 5. ledna 1912.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Martin myslil, že už dávno odešla, když o desáté hodině vyšel z fary, doprovázen kaplanem, ale zatím zastihl matku jak sedí na schůdku před farou a trpělivě na něho čeká. „Matko, vy jste tu ještě, já už myslel, že jste dávno doma — to bych vás nebyl nechal tak dlouho čekat," omlouval se Martin a stín nevole přeletěl mu čelo.

„Ha dyt to nebulo tak dlouho, čekám ráda, huteklo mi to jako minutka," a když se kaplan odporoučel vedla si zase svého ‚pana pátera' domů.

„Cák vám íčko budu vařit? Víte že sem špatná kuchařka pro pány," starala se cestou.

„Matko, prosím vás, přestaňte s takovou. Jaký pak jsem já váš pán? Jsem přece váš syn, váš Martin, máte-li mě upřímně ráda, tykejte mi zas jako dřív, uvařte mi brambory na loupačku a oukrop, povídejte mi, jak jste se za ta léta měla a věřte mi, že se budu cítit v devátem nebi" — tak ji prosil Martin kolikrát za den, ale marně. Vycítil zas, že ho nemá ráda prostou srdečnou láskou mateřskou, ale že ho má tak ráda, jako míváme rádi drahý obraz, vzácnou vázu, krásného koně, psa anebo úrodné, bohaté pole nějaké, byla pyšná a hrdá na něho, chlubila se jím.

„Ta Porazilka se eště zblázní, co se toho nachlubí ha navyvádí s tím svým panpáterem," říkali už po několika dnech po Klenčí, když ji viděli, jak najednou maso snáší, vajička a smetanu kupuje, rohlíčky shání a při tom všude po krámech i domech, jak jen ústa otevře, o svém synu vykládá.

Mladý kněz nejšťastnějším se cítil, když byl sám Zadíval se na stůl, na židle, na postel, na začouzené obrázky po stěnách, na kříž a celé jeho dětství stálo před ním. Utekl matce po obědě a cestou do lesa se dal, loučku navštivil, lesy křížem krážem proběhal, na křivou cestu až se dostal, okolo Majrů do Mejkosovce, odtud na Ždíry, k Jamám, do Dobří až k potřekovským rybníkům přišel a po louce Foukalce a po trávnících už za tmy zvolna kráčel domů. Co všecko po té cestě a na těch místech prožil. Dralo se mu do hlavy, co tak šťastně vyslovil Hálek verši: „Má mladost ze všech koutů vstříc mi letí, má duše cítí mládí lehký klus" . . . Živelná láska k té rodné hroudě znova si ho podmanila a znovu pocítil jak tu jedině mohl být šťasten. Všude bude živ, ale na celém světě jenom tu rozumí ptákům, větru, kvítí, rybníkům, lesům i lidem. S resignací a klidem, smířen už dávno se svým životem, vrátil se k matce.

„De pa ste jenom chodil tak dlouho," rozčileně už na prahu vítala ho Manka — „sem celá pryč, hledala sem vás na faře, ha dyž mi řekli, že vás viděli jít k lesu, lekla sem se, esli ste někde nezabloudil."

„A to jste mohla být bez starosti. Po slepě ještě všude trefím. Nejméně ze všeho změnily se tu lesy, pole a louky."

Jeden jenom strach měla matka a jednu ještě touhu choval syn. Matka se bála, aby nenavštívil svůj rodný grunt, kde zůstával teď v pokoji a míru

Vondra Vrzal se svojí rodinou a aby se nesetkal s nikým od Hořejších Porazilů. Syn zase po ničem tak netoužil, jako zajít k tetě Porazilce, navštívit ji, porozprávět s ní a s jejími dětmi, podívat se i „domů", jak v duši stále jmenoval střechu, pod kterou se zrodil.

Matka i syn dosud o tom nemluvili, ač oba stále měli jedno a totéž na jazyku. Syn chtěl se optat: „A co pak dělá teta Dodlička? Ještě se na ni hněváte?" A matka chtěla říci: „Pane synu, děte si v Klenčí ke komu chcete, třebas do pastušky vlezte, jenom mi pro všecko na světě slibte, že k tetě Dodličce práh nepřekročíte." Cítili oba, že je to rána nezahojená a oba se báli proto o ni zavadit.

V neděli sloužil Martin mši svatou časně ráno pouze u malého oltáře, neměl kázání ani zpívanou, jak si matka přála, jenom při ranní oznámil pan farář, že „novokněz a zdejší rodák velebný pán Martin Porazil bude dnes po službách božích ráno i odpoledne udíleti novokněžské požehnání." O takovém požehnání se na Chodsku říká, že stojí za to, aby k vůli němu člověk roztrhal podrážku. Proto Martin jakmile se v bílé rochetě se štolou přes ramena postavil před oltářní mřížku, hrnuli se k němu lidé, jakoby dukáty rozdával. Tlačili se jmenovitě přespolní, z Postřekova, Dílů, Zdanova, z Dražinova, odstrkávali domácí říkajíce, „nechte nás napřed, vy máte blízko, můžete si přijít po velký anebo vopolodni" a Klenečtí ochotně ustupovali. Za to odpoledne jich byl namlácený kostel. Martin pomodlil se litanie s příslušnými modlitbami, nejdříve udělil požehnání s nejsvětější Svátostí Oltářní v monstranci, pak teprve sám sestoupil po stupních ke svým rodákům, aby jim kladl na hlavy své kněžské ruce, vlhké a vonící dosud olejem, jak mu je biskup při svěcení pomazal. Mužští i ženské přiklekali v odpoledním, původkovém šatu, hluboce skláněli hlavy a Martin chvějícím se hlasem nad každým zvlášť odříkával trpělivě formuli benedikční. Poznával je skoro všecky — starého Ševčáka s lysou hlavou, který první přiklekl, Jakubuc strýčka, Jehlika, Krutinu, Kordíka, Pálusa, i ženské dovedl jmenovat „aha — to je Faitka, to je Sedlářka, to je Hanzlice, Truhlářka, Vilímková, Vavříčková, Holubka" — tak mu ta jména sama skákala pamětí, od jedné hlavy ke druhé tak šel, nad každou se naklonil, každou křížem požehnal, až najednou se zajikl a ruce zřetelně se mu zachvěly. Ach ano, to je ona! Teta Dodla teď tu klečí, bílý šátek levičkou tiskne si na ústa a palcem pravé ruky už dělá kříž na sobě a vedle ní? Je to možné? Ano je to ona. Změnila se sice, ale jistě je to jeho sestřenice Dodlička a hle — není sama — ‚díďádko' má na lokti v červené sukýnce a červené jako oheň karkulce. Jak zkrásněla celá mateřstvím! Martin cítí, jak krev se mu hrne do tváří, jak oči všech té chvíle se na něho upírají, cítí že je ve funkci, že nelze s tetou promluvit, omluvit se, že k ní ještě nepřišel, ale že jistě přijde než odjede ani Dodličce že nelze říci jak se změnila, v jakou krasavici, co ji neviděl, se rozvila! Nabral jen dechu, položil obě ruce na černý šátek tetin, pomaleji a hlasitěji odříkával slova modlitby, pevnou rukou udělal kříž a pak se náhle sklonil k její tváři a jako to učinil když udělil požehnání matce a ostatním kněžím i tetu zde veřejně třikrát políbil. Na Dodličku se jen usmál, „Díďátko" její pohladil a zas klidně žehnal ostatní.

To všecko na své vlastní oči viděla Manka. Seděla v první lavici na kraji a s pýchou pozorovala, kterak i paničky i slečinky od poštů, ze školy, od doktorů a všecko „to lepší" tlačí se pro požehnání. Ale náhle zbledla jako smrt. To spatřila švakrovou, kterak se svými dětmi šourá se při protější zdi pomalu, co noha nohu mine a jak zástup před ní povoluje, k obkleknuté mřížce. Oka s ní už nespustila. Docela i vstala v lavici, jen aby na ni viděla, chtělo se jí vyjít, protlačit se zástupem, chytit ji za ruku a vykřiknout: „Zpátky — tobě můj syn nesmí požehnat!" Ale než se na něčem rozhodla, došla řada na Dodlu a Manka na vlastní oči viděla, jak ji Martin nejen požehnal, ale jak se radostí zar-ěl, jak ji mezi všemi objal a třikrát políbil. Mdlo udělalo se Mance. Kostel se s ní zatočil, mžitky skákaly jí před očima, bála se, že omdlí a musila odejít. Šla rovnou cestou domů a cestou si jen stále říkala: „Ne, to mi dělat neníl, šecko, jenom tuto ne. Toho sem si vod něho nezasloužila. To dybych bula věděla, jak je Pámbů nade mnou, rači bych nechtíla, aby sem jezdil."

Martin, když udělil poslední požehnání, svlékl v sakristii rochetu a odešel rovnou cestou — k Porazilům na „hejtu". —

Pokračování.

Z BÁSNÍ HELENY SLÁDKOVÉ.

ILLUSE.

Illuse zlaté, jak z jara květy
vinete duší růže své rudé,
měníte bolest v čarovné světy,
bez vás je srdce tak chudé, chudé.

Vinete duší předivo zlaté
snů lásky, štěstí kouzlíte ráje,
věří vám srdce když touhou jaté
spito je štěstím čarné té báje.

Netuší bouře divé a temné,
neví, že zima tiše se blíží,
vítr že strhá předivo jemné,
za štěstím že vždy bolest se plíží.

Tu náhle zima přijde a mrazy
spálí ty květy, — keř růží holý
smutně se sklání v srdce kde mrazí
a trnů ostny pálí a bolí.

TO BYL JEN SEN.

To byl jen sen, že líbal jsi mne v čelo,
že rád mne máš, a vytušil's to v snění,
jak srdce mé se touhou rozechvělo,
jež noci temno v ranní úsvit mění.

To byl jen sen! — Teď duše bloudí kdesi
v mlh závojích, jež tlumí slunce svity,
po lesích, polích a skal přes útesy
jak štvaná laň, když v hrudi šíp má vrytý.

Na vlnách pluje po tajemném moři,
kde perel matný lesk se line nocí,
na hřebenech vln dál a dál se noří,
a v hloubce tone, tone bez pomoci.

KDYŽ BLAHA SEN . . .

Když blaha sen je vyrván náhle duši,
tu mrtva je, v ní není více žití,
vždyt láska životem, — to dobře tuší —
a ten-li zničen, nový nelze vlíti.

Či klam to snad? — Vždyt duši nelze mříti,
jen srdce mře, když smrti šípem tknuto —
proč také ona klid ten nepocítí,
když srdce spí, víc žalem nedotknuto.

Proč za života prahem bloudí stále
i ještě pak, kdy mír na bledé líci? —
V neznámé kraje nese žal svůj dále —
za ztraceným snem marně volající!

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.

PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

VIII.

Pokračování.

Historie nic o tom neví, pravda. Německá věda nápadnou podobu slov prohlásí krátce za náhodu a po starém německém zvyku při slově spenadel odkáže ve slovníku ke franc. épingle, a lat. spinula a svědomí Vědy je spokojeno. Však ani francouzská a latinská slova nejsou vyňata z obecného zákona jazykové přírody. A zákon je zjevný. Názvy pojmů novějších, užších, vznikají z pojmů starších, širších. Jak a odkud se asi vzaly épingle a spinula?

A něco je vskutku nápadno! Spínadlo není jediný název kovových předmětů rouchových a ozdobných, jenž ukazuje ke slovanskému původu toho druhu starého průmyslu jehly (jihly

igly = aiguille), sponky (spangen), náhrdelníky (hřivna, grivna = riviére, griva = hrdlo) a j. sem spadají. Či snad bronzové předměty, známá kořist předhistorických pohřebišť celé Evropy byly by výrobky starého toho průmyslu?.. Což povšechný název druhový pro šperky a předměty drahocenné: klenot! Také obecně poukazován německému prý původu = kleinodie. Či už Herodot nevypravuje o čilém obchodě, jaký se vedl v dobách daleko před Kristem mezi národy moře baltického a jaderského a jehož předmětem bylo drahocenné klí, klejno tam nacházené (jantar)?*

Divné osudy slova: všechen klopot lidského usilování je v nich obsažen, dějiny vzdělanosti a věčný zákon vlny, neustálý dvih a kles vládnoucí všemu žití vesmíru! Jednou živel, národ, dospívá nejvyššího rozpjetí sil, šíří svou vzdělanost a sděluje kulturné podněty do blízkého i vzdáleného sousedství, pak zase umdlévá, ochabuje a vidí se nucena přijímati kulturné podněty od sousedů jím samým kdysi obdarovaných . . ,

Naše „cihla", základ moderního stavitelství je dojista zřetelná německá „ziegel". Prý „kommt von ziehen", měkká hlína se „táhne". Učenější, rozumí se, znají svou latinu, nacházejí lat. tegula, tegere, tlačiti. Cihla cihlu tíží, tlačí. Zatím však lat. tegûla neznamenalo cihlu, nýbrž kamennou či kovovou plotnu, jakých užíváno na jihu za kryty domů. Oba pojmy později teprv splynuly. A tak jak lat. tegula i franc. tuile a něm. ziegel mají svůj původ zřetelně vyjádřen v širším pojmu slovanské žihle, ožehnuté hmoty. Téhož původu je něm. Tiegel, název nádoby ožehané plamenem pro tavbu kovů. A siegel (pečet, lat. sigillum). Všude tu základem slovanský žih, žig, účin plamene, žáru. Německé garten i francouzské jardin, nesporně totéž slovo i pojem. A vedle hned slovanské ograd, zagrad, zahrada! Který kterého z národů učil zahradnictví? Jardin i garten jsou pojmy hotové, obmezené. Zahrada! Prostor vykázaný pěstbě zeleniny, stromů, květin! Nic víc. Slovanské graditi — stavěti, široký pojem. Ograda, zagrada původně každý prostor ohražený, vykázaný jakémukoliv účelu. Které slovo a pojem je tu starší?

Francouzské cloche, něm. glocke! Kdy a kde byl ulit a užit první zvon? Ve Francii? V Německu? Historie neví. Mluví se něco o klášteřích za hlubokého středověku, kde prý poprvé zahlaholily zvony ku poctě boží. Bližšího nic neznámo.

Ale jazyk svědčí. Hlas, hlahol, glagol, glag byly zvuky dávno dříve slyšené, než zahlaholil první — zvon, glagol, kolokol . . .

Ani psát se Slované neučili od Němců a Románů, nýbrž — naopak. V zrdcadle neznámých, tichých dějů to zřejmě vidět: Něm. schreiben, rom. escriver, scribere má v těle nestajen starý kořen skrb, škrab, slovanskou značku rytou ostrým předmětem do měkčí látky, do dřeva (Kerbholz!), do kovu nebo hlíny. O tom, zdali staří Slované měli nějaký pojem vrchní státní moci či nic, netřeba se už příti. Jsou však dokumenty jazyka, jež nasvědčují, že Němci své první pojmy nádhery knížecí odnášeli si bezpochyby od některého slovanského knížecího dvora. Aspoň u nich pojem pýchy a nádhery splynul s představou symbolu knížecí moci, slovanským stolcem vyjádřené. Později teprv starý stolec zaměněn novějším trůnem, thronem. A dojem, kterým obklopen viděl starý slovanský trůn, splynulo německému lidu v pojem pychy = stolz.*) Sám název Fürstenstuhl je slovanského původu. Stuhl — stol, stolice, stůl. I řemeslo stolařské (a mnohá jiná) učili se Němci až po Slovanech. Nemají pro ně vlastního názvu. Tischler, tisch = řecko-latinský diskus (deska), schreiner, schrein dle románského escrina, scrigna, skříně není původem zase než širší slovanské chrana, schrána. Občas Němci sami sobě byt jen zpola tuchy, připomínají, souvislost věcí! Jejich pyšný, bohatý jazyk dnešní není vlastně, než splynulina cizích kulturných vlivů starších. Němec nedovede vyjádřiti myšlénku nejvšednějšího života, aby neužil slov cizího původu:

— Sedí si u stolu (tisch = disc), má před sebou černidlo (tinte = tincta), chystá se psáti (schreiben = scribere) psaní (brief = breve) přistupuje k oknu (fenster — fenestra), hledí na ulici (strasse

* M. Žunkovič jinak vysvětluje původ slova: klen, glen, glin = zásvit, zákmit, třpyt, hlenit = světélkovat, klenot = drahokam se třpytící. Oba slovanské výklady dojista jsou aspoň rozumově bližší věcné pravdě, nežli nález německého slovozpytu: Kleinodie, kommt von — Kleinigkeiten!

*) Odznaky moci knížecí: žezlo (původně železná hůl) a pečet jsou názvy praslovanské. Němčina užívá pro obé jen cizích slov: Scepter a Siegel nebo Petschaft (pečet!)

= strada) vidí na proti krásné ovoce (frucht = fructus) atd. *)

Však ani s vyššími obory života není lépe. Čím výše do kulturných sfér kladou se německému vzdělanci hojněji na jazyk slova i pojmy cizého původu. Byla nedávno veselá scéna na říšském sněmu německém. Nationálové předložili návrh, aby na příště v protokolech sněmu vyloučeny byly všecky cizomluvy. Řečníky pro návrh stíhal zlý osud. Vývody jich byly doprovázeny neustálou „schallende Heiterkeit" plného domu. — Na konec předseda hr. v. Schwerin-Löwitz vlídně pány upozorňoval, kdo je proti cizomluvům, že by nutně aspoň svůj návrh měl stylisovati bez pomoci cizomluvů. Němčině toho druhu stylisace je vskutku těžká. Moderní němčina je dojista skvělé dílo lidského ducha, leč nikoli jen ducha — germánského. Známy a uznány jsou vlivy staroklassické, řecké a římské, i novější románské, zvláště francouzské. Časem však, není pochyby, vědou nepředpojatou uznány budou i prvotné nejsilnější vlivy — slovanské. Nápadno je ve staré němčině množství slovanských výrazů. Německá věda, neznalá slovančiny, šmahem je prohlašuje za altdeutsch. A přece strela, strala = šíp, brünne, = brnění, přilba, helm = chlm, a m. j. nejsou původem germánská slova.

— O původu slov zase jen dotyčným znalcům náleží rozhodovati!...

Zajisté. At rozhodnou povolaní odborníci nevázaní a nepředpojatí. Je však přirozený zákon jazyka, na kterém žádný znalec ničeho nezmění. Nová slova a pojmy rodí se a vznikají přirozeně ze svých prvků, ze slov a pojmů starších, prvotnějších. Starší slovo znamená vždy pojem širší, jednodušší, novější slovo zas pojem užší, složi ější. A ku podivu, slovanské slovo položeno vedle jiných příslušných, zpravidla obsáhá — pojem širší. Staré němčině strala byl šíp. Novější němčina už slovo nezná, přijala nové slovo, rovněž cizé pfeil — pilum, pile. Staré přijaté snadno odvrhla, nemělo souvislosti v jazyce. Zachovalo se leda v přenešeném pojmu strahlen, strahl = šíp světelný nebo tepelný, paprsk světla či vody. Ve slovančině střílet, střela, střelec má nejširší pojmovou souvislost, zachovalo se podnes po vší oblasti slovanského jazyka. Brünne = brň, broň, brnění má svůj původ v širším pojmu bránit. Odtud i název kovu, z něhož brnice, brnce zhotovovány = bronce. Také starou brünne pozdější němčina nahradila novějším slovem panzer. Odtud novější české pancíř, Čechové, dávno zvyklí své závislosti, nepomýšleli už rozeznat v německém panzer zase jen přesmyk starého slovanského bránec, jako si polster znovu přeložili na polštář, ač je slovo pouhý patvar staršího postel. Arci předmět byl už jiný a s ním i pojem. Proto se nové slovo zachovalo. Také ranzen = ranec je pův. slov. chranec, obal z látky, v němž nesena na cestu strava = jihosl. dosud chrana, hrana, jako je něm. lanze = stará klánice (kolíti, kláti) něm. schanze = st. ždánice, hlídka opevněná zákopem etc. Helm, chelm, chlm z širšího pojmu vrch = chlm, chlum. Přilba, helma = vrch hlavy.

Němci jinak prokazují zdravý vědecký smysl. Poslední dobou začínají pilně si všímat slovančiny. Je naděje, že časem z vlastního počinu dojdou poznatku, kterého dosud nebyli schopni, jak velká část starého jejich jazyka a tudíž i jejich vzdělanosti složena je z živlů — slovanských. S jiných stran nebyla o tom jejich věda dosud poučena.

— Proč nebyla?

Strpení! Snad ještě vysvitne.

(Pokračování.)

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Straková lovila zrakem světlé ty dojmy a časem zkoumavě pohlížela na Horského. Úmyslně jej zatáhla sem, aby s ním důvěrně mohla promluvit. Naopak Horský byl v rozpacích. Postřehl záhy úmysly Strakové, a proto se postavil na stráž. Nerozuměl jí, proč ho vábila za sebou, či snad aby ho v odvetu šlehla? Toho se nedobádal, a proto se plaše vyhýbal každé sdílnosti. Zpočátku ne-

*) Dr. Wasserzieher: Sprechen wir deutsch 3. Karlsruhe.

mohl najíti vhodné formy, ale pak přestal na pouhém zdvořilém způsobu, jenž ovšem působil cize a prozrazoval, že nechce překročit meze dosavádního poměru docela obyčejné známosti. Straková na něj zaútočila lehce, obratně.

„Jak je zde rozkošně! Nestáváte se labužníkem, když pozorujete tolik té krásy za toho rána?“ řekla svěže, těkajíc očima po zasluněných lesích a po přestávkách srkajíc lehkou, zředěnou kávu.

„Já, milostpaní, žil ve bližším styku s přírodou a stotožnuji se s ní,“ odtušil Horský, nedávaje se strhnouti k otřelé frázi.

„Tak? Máte u vás na blízku lesy?“ otázala se Straková, pozorujíc jeho neporušený klid.

„Ano, rád v ně zapadám ve volné chvíli,“ řekl Horský.

„Škoda, že Aksamít není s námi. Ale prosím vás, řekněte mi, co soudíte o jeho chorobě?“ pravila, úmyslně odbočivši.

„Soudím na vážnou chorobu, milostpaní, a několikráte jsem ho prosil, aby se šetřil, ale marně,“ řekl Horský.

„A co myslíte, že ho nejvíce ubíjí?“

„On všecko obětuje své modle — společnosti.“

„V tom se ani za leta nezměnil.“

„Jaký měl dříve cíl, prosím? Chtěl býti, tuším, poslancem.“

„Je v tom trochu ironie, pane Horský. Nemohla jsem si představit, jak může člověk, starající se pečlivě o módní límce a kravaty a přiléhající rukavičky, mysliti na tento úkol. Ostatně tuším, že se až příliš rozptyloval,“ pravila Straková.

„Vlohy měl k tomu, to tvrdím nezvratně. Úsudky jeho jsou pevné a bystré,“ hájil přítele Horský.

Straková obratně přesunula vyhýbku hovoru.

„Dovolte mně, abych vám řekla své mínění o vás. Myslím, že upadáte v opáčnou chybu. Vyhýbáte se příliš společnosti,“ řekla s úsměvem, který zmiňoval dojem jejích slov a činil z nich přátelskou poznámku.

„Vidím ve společnosti sobecké cíle, nic víc,“ řekl Horský neznepokojen.

„Soudíte příliš skepticky. Rozšiřujete chyby jednotlivců na celek,“ podotkla lehce Straková.

„Připouštím, ale tříštit se nemohu. Mně stačí, zůstanu-li v dosavadním svém okruhu. Tak aspoň zůstanu věren sobě,“ řekl Horský pevně a skoro umíněně.

„Myslím, že je to chyba. Uzavřeným lidem je těžko k něčemu se probíjet,“ namítala Straková.

„Nechci se vnucovat, navazovat pletichy, tu se pokořit, tam se vypnout — ne, těchto směšných komedií hrát nebudu, milostpaní,“ pravil Horský, setrvávaje pevně při svém názoru.

Dopili kávu a zamlkli okamžik.

„Vy byste snad i přátelstvím povrhl,“ pronesla najednou Straková.

„Ne, ale opravdové přátelství je vzácná květina, a proto čím méně přátel, tím, tuším, lépe,“ řekl Horský trochu zcizeně.

„Nezapomeňte, že sedíme v Přátelském sále,“ podotkla Straková s líbezným úsměvem, ale nezmátla Horského.

„Ano setkávali se tu jednou dva výteční kavalíři: admirál Orlov s hrabětem Brühlem,“ odpověděl rovněž s úsměvem, v němž bylo trochu ironie.

„Myslíte, že je možno jen přátelství s muži?“ namítala Straková.

„Řekla jste, milostpaní. Mezi mužem a ženou je možno přátelství pouze na vzdálenost,“ odtušil Horský.

Chápal, že o něco spolu zápasí. Rozuměl, co jemně nastiňovala, nedůvěřoval jí ani sobě, a proto se tím těsněji uzavíral. Chování toto Strakovou znepokojovalo a dráždilo. Chtěla se přece podívat do jeho duše a on ji před ní neotvíral. Nevěděla, je-li to skromnost či hrdost, že se tak uzavírá.

Pokusila se o to ještě jednou.

„Jak to myslíte?“ otázala se Horského.

„Soudím, že mezi mužem a ženou ve blízkém styku je možna pouze láska anebo nenávist,“ řekl Horský.

„Tedy přátelství úplně popíráte?“ namítla Straková.

„Aspoň v ně nevěřím,“ odpověděl Horský.

Po tomto doslovu byla Straková přesvědčena, že pro dnešek do jeho duše nevnikne. Vzdala se dalších pokusů a rozhodla u sebe, že vyčká na dobu příhodnější.

„Měli bychom se vrátit, nemyslíte?“ řekla, dovedně zastírajíc neukojenou zvědavost a vstala.

„Jak si přejete, milostpaní," řekl Horský a rovněž vstal.

Zaplatili mladému sklepníkovi a nastoupili cestu ke Staré louce, oba nedůvěřivi a zklamáni, ne bližší, ale také ne cizejší než byli včera.

XII.

Následujícího rána setkal se Aksamít se Strakovou na promenádě. Odbyli si téměř ve stejnou dobu své ranní poháry a kráčeli k městskému parku.

Ráno bylo příjemné, teplé, čisté a bez mraků.

„Jak se vám daří, jste již zdráv?" otázala se Straková Aksamíta, pozorujíc jej pátravě.

„Zdráv nemohu říci, ale je mi poněkud lépe," odvětil Aksamít.

„Kde jste byl včera?"

„Večer jsme byli s Horským ve Slovanské besedě."

„Chtěla bych se tam podívat."

„V neděli bude zábavný večírek. Přejete-li si, uvedu vás tam."

„Prosím."

„Přinutil jsem Horského, aby zahrál své skladby."

„Tak! Na to se opravdu těším," řekla Straková živě.

„Dalo mi to práce. Dlouho se vymlouval, ale na konec přece slíbil," pravil Aksamít.

„Měl jste pravdu, je to milý člověk, až na ty jeho prudké výpady. Byli jsme včera v Přátelském sále a poprvé, co jsme se nestřetli," mluvila Straková s lehkým, veselým úsměvem a svítíc jasnýma očima.

„Upozornil jsem ho na to. Uznal to, a tvrdil, že zřídka na něho působí a rozčilují ho. Věřím, že řekl pravdu," omlouval Aksamít Horského.

„Snad následkem toho byl včera opatrný, ale myslím, že nebyl ve svém živlu. Nutil se stále do formalních frází, ale tento ton mu nesvědčil, zdál se mně u něho cizí," pravila Straková.

„Divím se, proč se neobjevil?" Včera mi slíbil, že se setkáme," řekl Aksamít zamyšlen.

„Což abychom se podívali do Pirkenhammru?" navrhla Straková.

„Do porcelánové továrny?"

„Ano, dnes máme k tomu výborné počasí," pravila Straková.

Aksamít pochopil, že Straková chce účtovat, a proto hleděl se obratně vyhnouti nepříjemné té scéně, anebo aspoň ji oddálit.

„K službám, řekl. Ale Horského bych měl rád s sebou. On musí trochu do světa."

„Myslíte-li? Jenom kde ho střetneme? Víte, kde bydlí?" řekla Straková živě, že zmátla nadobro Aksamíta.

„Vyhlédl si byt v nevhodné ulici nad hlavním kostelem," pravil Aksamít spokojen, že lehce vyvázl z nesnází.

„Pojďme ho vyhledat. Bude překvapen tak nenadálou návštěvou," řekla Straková a celým tělem rozehrála jí neobyčejná živost, jakoby nápad Aksamítův přišel jí dokonce vhod.

„Máte pravdu, pojďme!" řekl Aksamít.

Přešli mostem na křížovou ulici a stoupali vzhůru ke hlavnímu chrámu a za ním strmě do vrchu po rýhovaném dláždění. Potom zahnuli do tiché uličky, na jejímž konci stál jednopatrový domek, v němž bydlel Horský.

Stará ženština v modré zástěře stála se založenýma rukama ve dveřích.

„Bydlí zde pan Horský?" zeptal se jí Aksamít.

„Ano v prvním patře ve třetím čísle," řekla ženská, uhnuvši do síně.

„Prosím," pokynul Aksamít Strakové a stoupal po schodech za ní do prvého patra.

„Nenadá se naší návštěvy," řekla Straková stlumeným úsměvem a zaklepala zlehka na dvéře.

„Dále," ozvalo se z nitra.

Straková otevřela dvéře a za ní vešel Aksamít.

„Dobrý den, pane Horský. Odpustte, že vás vytrhujeme," řekla k Horskému, jenž seděl u malého stolku s bílou krajkovou pokrývkou a dopisoval nějaký list.

Horský vstal od stolu, odpověděl na pozdrav a trochu zardělý překvapením podával příchozím ruku.

Hosté zabrali skorem celou těsnou světničku.

„Prosím, usaďte se," řekl Horský, ukazuje na pohovku a zánovní hlazenou židli.

Straková usedla na pohovku, ale Aksamít vyhlédl oknem, odkud zachytil lesnatý cíp Tříkřížového kopce s Hubertovým hradem.

Pokračování.

FEUILLETON.

NÁVŠTĚVOU NA HRÁDKU.

K STOLETÝM NAROZENINÁM KNĚZE-SPISOVATELE ANT. N. VLASÁKA PODÁVÁ DR. NAVRÁTIL.

Když roku 1902 pozval jsem si do svého rodiště vynikajícího českého krajináře, bohužel záhy zesnulého umělce Augusta Satru, aby mistrným svým štětcem zobrazil mi roztomilé koutky naší vlasti pod památným Blaníkem, což bylo přirozenějšího než, že jsme spolu putovali též na Hrádek. Před Satrou zobrazil Hrádek Václav Jansa, jehož pohled reprodukován v Ottových Čechách.

Hrádek vždy mě k sobě poutal jakýmsi zvláštním půvabem. Václav Vlček ve svých memoirech „V budečské škole" a „Svůj živel", jež uveřejňoval v „Osvětě" a pak souborně vydal, skvostným způsobem líčí romantické to hnízdečko a zajímavou figuru tamní, faráře Jičinského, který jedenkráte tajemně odtud zmizel v černém kočáře večer do Prahy, kde stal se „půlzlatníkem" a ještě celý věk žil na pensi.

Hrádek vyniká zvláště četně navštěvovanými poutěmi, jež zejména o svátcích Marianských lákají k sobě tisíce poutníků ze širokého okolí. Jednu takovou pouť, o níž se zamilovala dcera kondrackého učitele Navrátila do kácovského učitele Kurze, potomního tchána spisovatele Vlčka, popisuje přímo dramaticky redaktor „Osvěty" ve svých poutavých vzpomínkách.

Druhou polovici století minulého žil na Hrádku historický spisovatel a kněz vlastenec, průkopník české církevní topografie a zakladatel „Bibliotéky místních dějepisů" Antonín Norbert Vlasák, jehož stoleté narozeniny připadají letos na 13. ledna.

Nemůžeme lépe podati popis Hrádku a vypsati návštěvu u starého hrádeckého faráře, jak jej lid vzdor všem jiným titulaturám nejraději nazýval, než když užijeme slov, jichž užil krajan Vlasákův Dr. Servác Heller, syn učitele vlašimského, v napínavém románě „za vlády Prusů":

„Hrádek stojí na hřbetu či lépe na okraji vysočiny, kteráž pod ním jako příkrý břeh ku Blanici spadá. Tudy nejde žádná dráha, žádná silnice erární ani okresní — jenom dvě polní, vozové cesty a nějaká ta stezka po stráni spojují Hrádek s ostatním světem. Jaké to tiché, poetické sídlo! V čele kostel zázračné Panny Marie. Před ním na jedné straně fara se zahradou a naproti jednopatrová škola. Za školou kdesi dvě chalupy. Ve vsi krčmář, kostelník, hrobník a nic více. Není-li škola, je na Hrádku naprosté ticho, jako na poušti. Živo bývá tam jen o poutích marianských, hlavně po tři neděle v červenci.

Cesta na Hrádek, kam z Vlašimi je hodinka, je zvláště za jarního a letního dne velmi příjemna. Jde se z počátku podle řeky Blanice, pak stoupá se zvolna vzhůru lesem Březinou, jenž patří městu Vlašimi a potom polní cestičkou. Konečně po pěkné procházce staneme u „zázračné studánky" pod samým Hrádkem. Stěny kaple staré, jež nad studánkou byla zbudována, byly ověšeny druhdy berlami chromých, votivními tabulkami a různými dary lidí, kteří zde „zhojení došli". Tu a tam hlásala i tabulka, jaký zázrak na kom zde byl učiněn.

Na místě tom stojí nyní zásluhou nynějšího faráře Fr. V. Kamaryta, spisovatele a k. a. vikáře vlašimského, vkusná kaplička, v ladném slohu upravená.

Za několik minut na to jsme u fary. Pan farář očekával nás již ve dveřích. Mžoural spokojeně bystrýma očima za ostře broušenými skly ve stříbrné obrubě, usmíval se radostně a podávaje nám obě ruce na uvítanou, opakoval několikráte: „Děkuji vám, že jste si na mne vzpomněli a vítám vás srdečně." —

Prostě zařízená občanská světnice byl příbytek Vlasákův. Výzdobou její byly dějepisné obrazy ze starého Mikovcova Lumíra, několik podobizen církevních hodnostářův a velké poprsí Fr. Palackého. Význačným předmětem byla skříň s dějepisnými knihami od Schallera a Schottkyho až po Palackého, Tomka, Emlera. K nim družila se díla Wintrova i knihy vydané českou akademií.

Pater Vlasák uvedl nás do fary. Když jsme si trochu odpočinuli, provedl nás svojí domácností, kteráž byla nevelká, ale velmi vlídná a útulná. Fara hrádecká byla tehdá a jest až dosud kamenná, toliko přízemní budova, vlastně jenom lepšího druhu domek s taškovou střechou a celý byt farářův sestával ze dvou komnat: na levo od vchodu byla pracovna, spolu také jídelna a přijímací síň, na pravo pak garderoba a ložnice. Kuchyň a pokojík pro hospodyni byly vzadu.

Nebylo tu nic zvláštního, nic nápadného, a přece ovanul každého, kdo do farářova příbytku vkročil, duch jakési zvláštní poesie, docela jiné, než jakou zpravidla znamenáme v uspořádání a vzezření far vesnických. Na první pohled viděli jste, že tu nesídlí farář, o němž se neví, je-li více knězem nebo rolníkem. Jediné obhlédnutí poučilo vás, že jste nevkročili do bytu faráře bohatého, ač se také nejevila nikde stopa nedostatku . . . vlastně nevypadalo tam ani skoro jako na faře, nýbrž spíše jako v bytu tichého, od světa odloučeného učence, v jakési dobře zařízené a úpravně držené civilní poustevně.

A tak tomu i bylo. Hrádecká fara byla v letech 1844—86 sídlem učence a badatele, historika a starožitníka, kněze osvíceného a duchem nad své vrstevníky namnoze daleko vynikajícího, kněze úřadu svému věrného, ale prostého všech předsudků, vlídného, veselého a družného.

Bylo až s podivením, že muž, který nucen byl žíti v takové samotě, tak jasnou a veselou mysl a takový společenský smysl si zachoval. Kromě učitele neměl v místě samém s kým promluvit a i ten hovor mohl býti jen velice obmezený, neboť učitel Votýpka na tehdejší jednotřídce byl muž na učence Vlasáka přece jen příliš prostý.

Nejmilejšími společníky pana faráře byli mlynáři (z mlýna Pazourového a Záčkového), kteří od břehu Blanice vzhůru

na Hrádek přicházeli a kteří i později někdy za ním docházeli do Vlašimi, kdež Vlasák po 15 let ve výslužbě žil, od měšťanstva vysoce ctěn a obecně milován.

Ačkoliv byl kmetem pokročilého věku, zachoval si povždy ducha mladistvého. To způsobil stálý styk s věčně mladou přírodou, pak střídavé zaměstnání kněze a učence, četba literatury básnické a — zpěv, jehož byl Pater Vlasák vždy náruživým milovníkem.

Farář Hrádecký Ant. Norbert Vlasák byl zasloužilým českým spisovatelem. Byl to muž v každém ohledu znamenitý.

Výtečný tento kněz, jeden z nejhorlivějších duchovních správců a vzdělavatelů českého lidu a při tom roztomilý společník, považoval místo „u sloupu" v nejoblíbenější tehdy Novotného (později a dosud Donátovy) plzeňské pivnici v Spálené ulici za nejpříjemnější útulek, jehož nikdy neopomenul navštíviti, kdykoli do Prahy zavítal a o němž pak „venku" s velikou chutí vypravoval. Jemu se za tímto sloupem nejlépe dařilo. Zde u sloupu sedávala vždy dopoledne denní společnost, jejímiž členy byli spisovatelé MUDr. J. Bojislav Pichl, MUDr. Jos. Podlipský, chot spisovatelky Sofie, učitel tělocviku Jan Malýpetr, hudební skladatel Fr. Kaván, majitel hudebního ústavu a rodák vlašimský Ferdinand Heller a jiní.

Vlasák mluvil trochu nosem, což jeho jinak čistému tenorovému hlasu zvláštní pikantní barvitosti dodávalo. Slova „mandragora" užíval se zvláštní zálibou pro označování osob a lidí nehodných, nedobře či zvráceně jednajících a tak dále. Pater Vlasák byl vždy od srdce rád, když kolem sebe viděl pěknou, veselou společnost.

Zcela případně v oslavné přednášce školní rada, F. A. Slavík, krajan Vlasákův z blízkého Domašína, podotkl, že kdykoliv přátelé historie české a ctitelé Vlasákovi přišli do rodiště jeho, neopomenuli navštíviti starého vlastence na Hrádku. Vlídně přivítal je ctihodný kněz. Rád pohovořil si o záležitostech a tužbách milého národa a dobrých přátel svých. A zdržel-li se někdo, uvedl ho také do své besedy: do prostické hospůdky vesnické, kde s některým vážnějším osadníkem, obyčejně s mlynáři podhrádeckými hodinku svou býval. Za pěkného počasí zvláště rád prodlel v malé besídce v zahradě na skále s čarokrásnou vyhlídkou na řeku Blanici, na blízké lesy a vrchy, zvláště na památný kostelík, kde vykopal „husitské ciborium" a zapěl si tu:

„Tam tichou nad Blanicí
v tom kraji mileném . . ."

ČESKÝ ŽIVOT.

ROK DĚTSTVÍ.

Zakmitla se mi na stole drobná, úhledná knížečka Pavly Moudré z nákladu páně Pelclova. Zadívám se na úvodní slovo. První věty mne chytly. „Jsou slova", praví autorka, „jichž pronesení dovede v člověku jako kouzlem vzbuditi celou řadu zavátých obrazů, a jako doprovod vzbuditi k nim ze srdce zapomenuté melodie a prolnouti je vyprchalou a nyní jakoby zase skoncentrovanou vůní.

Slova ta jsou „Dětství" a „Maminko" — — —"

Dala jsem se do čtení, a milé, zvláštní teplo mne z ní ovanulo. Něco podobného as, co člověk pocítil při čtení „Babičky". Tak milounce, tak prostince, a při tom tak hřejivě dovede vypravovat Pavla Moudrá. Přečetla jsem její knížku dvakrát — a dvakrát jsem při tom prožila svoje vlastní, drahé, nezapomenutelné dětství — přečtla jsem ji ještě jednou, abych se hodně nadýchala té přemilé vůně. Celou noc se mi zdálo o té jejich srdečné, starosvětské domácnosti. Jak tak člověka mimo všechno nadání přepadne kouzlo, dávno vyprchané a zdánlivě pochované, zakopané! Ba, i ta jejich služka Evička se mi zjevila s tím svým pobručováním v příbuzném obraze. My, kteří známe Prahu z let sedmdesátých, jsme Pavle Moudré za tu pout, kterou nás provedla starou Prahou, povděčni — povděčni za ten vzácný dar, za to, že nás vkouzlila do vlastního dětství s takovou zvýšenou, oživenou illusí, že je znovu prožíváme.

Staré, drahé obrazy jako ptáci zakroužily před mým vyjeveným zrakem — ne obrazy nové, obrazy známé, ale jinak osvětlené, jinak podmalované. Viděla jsem zase jednou Žitnou bránu, hradby s arenou, morušové stromy v hradebních příkopech, kupky sena pod hradbami, a v příkopech, v kalužích a tůních, jež snad nikdy nevysychaly, salamandry a potápky a jinou havěť, kterou jsme sbírali do školy.

Jak roztomile líčí autorka své dětské stonání! „Stůňu vůbec, jako dítě" — píše — „často, a řeknu hned, že ráda. Na počátek i průběh nemoci zapomínám, a jen se, jako při paprscích zapadajícího slunce, dlouží v duši mé jemné, tiché stíny vzpomínek na blažené doby rekonvalescence, na milé, láskou celého okolí prohřáté chvilky v mé dřevěné postýlce, na polštářích bílých, vyšíváním zdobených".

Ach, ano, tak se to stonávalo, krásně, blaženě, pod křídly maminčinými! Tak už se v životě nikdy nestonalo a nikdy stonat nebude! Arne Novák dobře napsal, že kniha hodí se spíše pro lidi dospělé, třeba se v ní popisovalo jen dětství. Jsou už takové „dětské" knihy pro lidi

dospělé, kteří si zachovali mysl a duši nezkaženu, a cos takového dovede napsat a vycítit také jenom duše, která prošla v životě ohněm bolesti a při tom si zachovala mnoho z dětské, čisté duše, zanícené pro tyto půvaby, jemné jako poupata, čisté, bohužel, že také tak prchavé, jako sněhové vločky.

Jak dovede si autorka — to dítě v „Dětství" — oproti svým bohatým kamarádkám své chudičké hračky obhájiti a láskou svojí i těch, kteří je darovali, okrášliti! Kdyby takové byly všechny děti, co by tu bylo dětí šťastných! A zase mne srdce nutká, abych citovala z knížky perličku, která mne dojala. „Přináší mi k zapůjčení svou nádhernou pannu, která má „opravdovské" vlasy a i oči zavírá, položí-li se. Obličej má voskový, a je celá pravým divem proti mé, která má hlavu jen dřevěnou a která neohýbá loktů ani kolének. Chovám drahou loutku v náručí, ale když si ji Aninka po chvíli zase odnáší, oddychnu si, jako bych se byla zbavila zodpovědného břemene. To není panna pro mne! Nemám jí co říci a není mezi ní a mnou nic společného. Kdož ví, snad by se jí ani u mne nelibilo. Má snad „svůj pokoj" a v něm postel s nebesy, a šaty má sice drahé, ale přišité k tělu, že jich nelze svléci. Moje panenka je celá za to dílem maminčiným. Tělo jí ušila maminka z kůžiček od stýčka rukavičkáře — i pět prstíků má na rukou vyznačeno! — a vycpala drtinami."

Tak milounce, tak jednoduše, a přece tak do duše mluví ty její vzpomínky! A ten její „Máj". To je básnička jako z vůně a květů upředená. Pampelišky líčí tak plasticky, že máš takřka hmatatelný pocit skutečnosti. Ba, ani na ty batolící se v nich broučky nezapomněla. Na naše drahé, krásné šeříkové keře Horoměřické jsem vzpomínala, když jsem čtla kapitolku o šeříku. Ano teď to vím, proč jsem tak ráda u nich stávala . . . proč mně byla tak příjemná jeho vůně — „závratně omamivá, kterou je třeba vtáhnouti do sebe dlouhým dechem, aby pronikla celou dušičku a zanechala v ní sledy, jako zůstávají sledy vůně v pokoji, z kterého odešla bytost milovaná . . ."

A zas je v tom kousek staré Prahy.

„Šeříku kvetou všude spousty, bílého modrého, i fialového, na Hradbách, v Zdekauerově zahradě, na rohu Krakovské ulice, v zahradě Wankově, přilehající k našemu domu ve Smečkách, v modrých, starých vásách na našem prádelníku i na šicím stolku maminčině. Celý vzduch je v podvečer kolem mne prosycen vůní šeříku, a zdá se mi, že bych uhodla, kdy která vůně převládá, bílého, modrého či fialového; vcnít každá barva jinak, fialová pro mne nejopojněji. Nořím do květů celý obličej, a kdybych byla tak malá jako náš kocour, jistě by se po květech šeříku válela . . . Ulevím si zpěvem dětskému srdci a usínám při otevřeném okně jako ptáče na větvi."

Knížka mne nadchla tak, jako když jdu kvetoucí alejí z jara. Z duše mojí vytryskly vzpomínky, jako zelené lístečky na holých větvích — a nedalo mi to, musím povědět, co mi při čtení knihy této zazpívalo v duši.

Karla Slavíková-Welsová.

* * *

JOSEF HAVLÍK, spisovatel, ředitel hlav. výpravny města Prahy zemřel v tichém svém ústraní dne 6. ledna. Literárně pracoval již od let osmdesátých, otiskuje svěže psané povídky a črty v předních českých listech belletristických. V souboru vydal své práce ve dvou sbírkách: „Povídky a humoresky" a „Z menšího obzoru". Napsal i libretto: „Kostnice Sedlecká", na něž hudbu komponoval Otakar Bradáč. Libretto poctěno cenou a opera provozována s úspěchem na Národním divadle v Brně a na měst. divadle v Plzni. Od počátku byl členem Nakladatelského družstva Máje a zajímal se živě o jeho podnikání. V Máji uveřejnil několik drobnějších prací, které přijaty byly čtenářstvem velmi sympaticky pro měkký, srdečný tón jeho slova a pevnou linii dějovou. Havlík byl muž povahy ryzí, skromný a milý jako člověk, jako úředník i jako literát. Před třemi roky vstoupil do výslužby, aby se věnoval výhradně literatuře; nebylo mu však dopřáno dalšího života, zemřel v šedesátém druhém roce svého věku. V kruzích literárních i čtenářských bude mu zachována čestná vzpomínka.

VEČER TŘÍKRÁLOVÝ. Slyšel jsem vypravovat zajímavou episodku ze zkoušek na tuto veselohru. Hlavním jejím trumfem je, jak známo, povedená družina z okolí velké dámy, jejíž správce domu, Malvolio, dostane za svou stařeckou ješitnost důkladně napráskáno. Stůjcem této předmasopustní švandy je vykutálená komorná, která nastraží na starého blázna naivninkou sice, ale za to věčně věkův účinnou past. Poť odí psaníčko, v tom nasuggeruje Malvoliovi, aby se oblékl do žlutých punčoch, ty aby převázal křížem krážem podvazkem — a jeho velitelka, která už trochu prý chytá, bude z toho celá vyjevená. Vedle komorné a správce hlavním aranžérem taškařic je nesmrtelný piják Tříkrálový pan Tobiáš Řihal z Říhalic, figura, jakoby našemu panu Mikuláši Dačickému z oka vypadla. Jemu vydatně sekundují kašparský rytíř, Ondřej Zmrzlík, a šašek, jenž jakoby neměl ve veselohře pravého domovského práva. Ale je tam a dělá svoje divy, což je hlavní.

Herci prováděli frašku s takovým jarým gustem a smíchem se doopravdy po scéně váleli. A tu pryč povídá pan regiseur: „Znovu — a jináč — hrát musíte tak, abyste rozesmáli hlediště. Zpravidla nevalně pochodí vyprávěč anekdoty, jenž napřed se směje". Zdá se, že historka je pravdivá. Tu a tam bylo na představení pozorovati, že výstraha nebyla neodůvodněna. Na žluté punčochy a na podvazky Malvoliovy publikum čeká s velikou dychtivostí. Z celého kusu si vlastně od reprisy k reprise

pamatuje jen tuto scénu. Nebožtík Frankovský se na ni sám těšíval, a když viděl, jak divadlo smíchem se zrovna kucká, takovým sebevědomým smíchem se zahřival. Pan Schlaghamer, jenž převzal roli po panu Steinsbergovi (není v nejhorší paměti) docela správně usuzoval, že figuře prospěje suchý humor. Jenom něco by se doporučovalo — aby totiž ta paráda s punčoškami byla okázalejší. Není totiž toho suchého humoru pro lýtka zrovna zapotřebí.

Sólo měli pánové Hurt a Kafka. Byla to podařená dvojice. Celé rozvíjení taškářského nápadu poskytovalo nám tolik rozmaru, že člověk ze smíchu ani nevycházel. Komorná paní Rydlové byla jako svěží kytička. Vida, jak ji pěkně a přirozeně šla tato šelmička k duhu! Svižnost a mrštnost v pohybech, nenucenost smíchu, humor v celém výkonu, a hlavně zamlouvající se ženský půvab dodal roli velmi sympatického rázu.

Je očividno, že scénické řešení musí napomáhat, aby humor hlavního trumfu veselohry nebyl ohrožen. Jaroslav Kvapil dobře uváživ tyto potíže slil roztříštěnou veselohru v jeden celek způsobem co nejjednodušším, ale při tom působivým. Změny jdou rychle za sebou, ale při tom nemá divák a posluchač nikterak dojmu rušivého. Když je tak na toto báječně rychlé střídání, vlastně, správně řečeno, ztmelování diváme, zdá se nám vše být náramně prostinkým a lehounkým — ale nikdo ani potuchy nemá, jaké zákulisní precisnosti je třeba, aby všechna kolečka zapadala, aby obrat, změna scény nastala takřka na stisknutí elektrického knoflíku.

Veselohra má ještě jinou exotickou přednost. Mihají se nám tu v neustálém střídání dvojčata, jinoch a panna, jež prováději praneviňoučkou zamilovanou hračičku. Věc je kombinována ještě tak, že panenka se převleče za panoše a vyvolává zmatek ještě spletenější. Aby illuse byla aspoň poněkud pravděpodobna, je ovšem třeba, aby obě role hrála jedna osoba. Pokud se neobjeví na scéně substitut, je všechno v pořádku. Ale hůře je, když se konečně všechno vyjasní a dvojenci se představí. Tady se octl starý mistr v koncích se svým umem. Rádi bychom slyšeli něco víc právě od mládenečka, jemuž záměna přinesla největších výhod. Ale běda — je němý jako ryba! Inu ovšem — to je zlo rozhodně menší, než kdyby promluvil, a všechno jako domeček z karet na hromádku sesypal.

Za to dokonale splnila, co od dvojitého výkonu očekáváme, paní Dostalová. Hrála předně docela milounce zakukleného panoše a neměla by vlastně zvlášť těžkého úkolu sehrát i roli svého bratra, o němž víme, že je jí k nerozeznání podoben. Ale právě ty nuance, jimiž umělkyně obě postavy v gestech i orgánově odlišovala, byly nejzajímavější. Paní Dostalové poštěstilo se několikrát zmásti milé publikum do té míry — že dovědělo se o záměně až potom, když ji slovo samo prozradilo.

O panu Hašlerovi se povídalo, že prý se leccos v Kabaretě naučil. V tom směru se mu ovšem křivdí — dávno přece uměl, čím se tu občas blýskl. Cením si ostatně daleko víc, než písniček, toho zvláštního, dumavého, skoro tesknébo tónu, jímž svého šaška, jeho filosofování nadechl. Paní Naskové mně tentokráte připadala jako krásná, vosková figurka. Nic v tom ostatně vadného — scéna ji v pravém toho slova smyslu do opravdy přivádí a odvádí, jakoby vlastní vůle neměla. Šaty měla jako pohádková princezna — dokonce se šuškalo v divadle, že jsou — malované! Dr. K.

KNIHY BÁSNÍ (Kamil Berdych: Z melodií bastarda. — Stella: Život vítězící. — Josef Kálal: Rolničky. — Julius Skarlandt: Světla v samotách. Sbírka veršů Kamila Berdycha: Z melodií bastarda jest knížkou mladičkého kvasu. Silná slova i gesta, revolty, rozhořlení, výsměšky, blasfemie a zase smutek, tichá bolest a klidná odhodlání bít se dále se životem. Je-li pravdivý verš „já dosyta v žití se nenajed třikrát," vysvětluje mnoho a hlavně jeho zdviženou pěst, jeho horlení proti sociálním křivdám. V celku je tu více rhetoriky a pathosu a zase jinde suchého konstatování fakt než poesie. Verš kratičkými větami místy roztrhovaný upomíná mě trochu na styl p. Viktora Dyka. Ale jsou tu i náběhy, které slibují (Oblaka, Ave, Ticho jitřní v lese, Lež). —

Za hrdým titulem knihy Život vítězící slibovali jste si mnohem více, než jste v ní našli. Vyklubala se ze všeho jen trochu mělká a plochá erotika dívčí duše toužící po zázraku žití (Báseň, Lásku, Muže!). Před oltářem Muže hned se modlí a hned zase je jí tajemstvím, které nejvíc mučí srdce ženy, svou neproniknutelností, nepřítelem úkladným, zrádným a pyšným; tu cudně šeptají její rty: muž! a tu zase bílé tělo svíjí se v křeči . . .

Pan Jos. Kálal přihlásil se před jedním nebo dvěma roky knížkou, z níž čišelo to, z obálky i z veršů, umrlčinou. A nyní skočil v nové své knížce Rolničky na pól docela obrácený: k motivům humoristickým. Ale skok je jen zdánlivý, neboť nejde tu vlastně o humor, nýbrž jen o více méně vtipné (a někdy i dětinské) nápady, kterými glosuje přírodu, její počasy a zjevy, lásku i společnost právě tak, jako činil ve svých nápisech a epitafech hřbitovních. Působi-li nová kniha jeho méně příznivě než prvmí, zavinila to neštastně volená forma sonetu, který autor ještě dobře neovládá a který je také příliš dlouhý na pointy, na něž stačí epigram. Epigramy a gnomy svědčily by, myslím, autorovi nejlépe, ale i tu by musil býti vyběravější a nezveršovati každý nápad, jenž proletí hlavou. Také formě nutno věnovati více péče (ve domácnosti, ve notě, ku cukráři, ze růžové, ve lázních; neluštil — přitulil, vychrlí — vyperlí, ve žáru, ve srdci, ve rámci, ve peci a p.). —

Poesie Julia Skarlandta má již od let ustálenou tvářnost: jemný, hudebný tón, chmurně sešeřené nálady, kdy v srdci probouzejí se znovu staré bolesti, krajiny s blednoucími červánky a stmívajícími se lesy nebo odlehlé kouty města, kam provází jej stín umrlých lásek . . . S takovými motivy shledáváme se i v nové jeho knize Světla v samotách, jejíž melancholické a sentimentální sloky opřádají nás tichým smutkem podzimních večerů a sladce vyznívající hudby, snů a vzpomínek mrtvé lásky. V monotonii knihy jen Hymna kráse zaznívá tónem jasnějším. Forma Skarlandtova je (i v sonetu) čistá a jemně ciselovaná, obrazy jeho jsou vkusny. Zapomínáte, že básník

se opakuje, přestanete i mysliti na vnitřní obsah jednotlivých básní a dáte se unášeti jen hudbou pěkných jeho veršů . . .

— a —

R. J. Kronbauer: SNOUBENCI UMĚLECKÉ LÓŽE. Román. Čtenáři našeho listu jistě mají dosud v dobré paměti velikou práci Kronbauerovu, která před několika lety krášlila jeden celý ročník Máje. Pamatujeme se, že již tehdá vzbudila vzrušení nejenom v široké obci čtenářské, ale zejména ve společnosti umělecké a hlavně literární. Jsout Snoubenci Umělecké lóže opravdu četbou mnohdy až úchvatně zajímavou již pozoruhodným prostředím, odkud jest k nim bohatá látka čerpána, a mnoho jejich sympatických postav jest vzato ze skutečnosti. Tak setkáváme se v románě se jmény osob dosud žijících nebo teprve před nedávnem zemřelých, ale vesměs v našem umění slovesném i výtvarném významných, ano i drahých a nezapomenutelných. Právě to pak jest nejpřitažlivějším kouzlem práce Kronbauerovy, poněvadž nám mnoho poutavého vypravuje o lidech známých, a zároveň nám zaručuje, že uváděná fakta nejsou smyšlenkami vzácné obraznosti, nýbrž že pročítáme práci, jejíž líčení spočívá na pevném podkladě skutečnosti a pravdy. Hlavní strunou, udávající celé románové skladbě tón, jest láska mladého nadšeného literáta a sličné umělkyně dramatické — láska vznikající, rostoucí a až k závratí se pnoucí, a pak manželství se svými výbuchy štěstí, se svými obdobími bloudění a zdánlivého zklamání, se svými milostnými úsměvy a hořkými slzami a na konec se svým krásným smírným porozuměním a návratem, kdy skvělá hrdinka knihy dovedla nadobro žhavými polibky vyhladiti chmury s čela svého vznětlivého manžela. Že R. J. Kronbauer by dovedl i bez dotčeného podkladu skutečnosti napsati román svrchovaně poutavý, jest při jeho často osvědčených literárních schopnostech až příliš dobře známo, ale že k tomu tentokráte zvolil osoby tak známé a naší veřejnosti milé, to dodává jeho Snoubencům Umělecké lóže přitažlivosti a ceny trojnásobné. Jsme přesvědčeni, že kniha po své zásluze přivábí si mnoho čtenářův a dobude si u nich ne snad chvilkového, nýbrž trvalého hlubokého dojmu. Nemámet zajisté v literatuře naší druhé beletristické knihy, která by byla vyrostla tak bezprostředně a tak mohutnými rozmachy ze života našich literátův a umělců, jako právě tato kniha Kronbauerova. Snoubenci Umělecké lóže vyšli ve dvou objemných dílech jako 238. spis Ottovy Laciné knihovny národní.

Ds.

SBORNÍK SVĚTOVÉ POESIE, vydávaný Českou Akademií přinesl v poslední době několik nových zajímavých svazků. Prof. Jan Kašpar přeložil plynně a hladce, tentokráte přízvučným hexametrem Longfellowovu krásnou Evangellinu, českému čtenářstvu známou z překladu Prima Sobotky, a připojil dosud do češtiny nepřeloženou rozkošnou idyllu téhož básníka Námluvy Milesa Slandische, jež unáší nás opět do doby prvních osadníků severoamerických, působí živými figurami, v jichž popředí stojí sám martialní, Indiány obávaný, plukovník Miles Slandisch, i tklivým dějem prostické vřelé lásky dvou dobrých a šlechetných srdcí. Také překlad Milesa Slandische je věrný a svědomitý a hledí nesetříti něhu a půvab libezného originálu. Časovou novinkou v době, kdy povstání Albánců způsobuje diplomatům evropským tolik starostí, jest další svazek: Národní zpěvy albanské, jež z albanštiny přeložil Dr. Jos. Vinař (plukovní lékař ve Vysokém Mýtě). Obsahuje zpěvy epické, ne nepodobné tythmem i látkou, jíž jsou především hrdinské činy albánských junáků, národním zpěvům jihoslovanským, dále písně milostné, svatební i pohřební, v nichž nejedno číslo zaujme prostým neličeným citem i zpěvnou formou. Dr. Jos. Vinař pěkně ovládá jazyk i verš a tak působí překlad jeho, schválený co do věrnosti, znalcem albánštiny prof. dr. Janem Urbanem Jarníkem, dojmem překladu básnického. Dalším svazkem Sborníku splácí Adolf Černý (Jan Rokyta) dávný dluh české literatury, přeloživ Básně největšího moderního básnika charvatského Silvije Strahimira Kranjeviće. Kranjević je silný duch básnický, který od prosté písně zvedá se až k prorockému pathosu a hymnickému vzletu, hluboce cítí a vážně medituje a dává zaznívati všem strunám svého mistrného nástroje, tu jemným a sladkým, tam mohutným a bouřlivým, leč vždy harmonicky sladěným a smírně vyznívajícím. Zachvívá se v nich peruť duše letící k ideálům spravedlnosti, dobra a lásky, pálí v nich bolesti zklamání a pochybnosti ducha hledajícího Boha, žal nad lidstvem zpronevěřujícím se evangeliu Kristovu, jenž velký a čistý, sestupuje do jeho básnických vidin jako soudruh ponížených a ujařmených. Nebudu uváděti jednotlivých krásných čísel — zde vše je krásné, ryzí a osobitě vyslovené. Překlad Adolfa Černého dává zapomenouti, že čteme jen převod a ne originál, tak je básnický, hudebný a čistý.

—a—

Jos. Kuchař: ZA SOUMRAKU. Básně. Milý dárek vánoční uchystal ctitelům své poesie Jos. Kuchař novým, valně rozmnoženým vydáním své knížky básní Za soumraku. První vydání knihy té bylo vydáno již r. 1871, od té doby vydal Jos. Kuchař několik dalších básnických sbírek, ale profil básníkův se celkem nezměnil. Je to vždy táž neličená, upřímná básnická duše, týž zpěvák prostých, ale cituplných písní, z nichž některé v prvních dobách tvorby Kuchařovy stály ještě trochu pod vlivem Hálkovým, ale čím dál, tím více dospívaly k vlastnímu osobitému tónu tichého stesku za uplynulým mládím, odvátou láskou a opuštěným domovem. I vlastenecké zpěvy — shledáte se s některými i v knížce Za soumraku — zaznívaly časem z jeho strun, ale nejvlastnější doménou jeho zůstala přec jen prostá píseň, v níž dojemně dovedl vystihovati zimní nálady, kdy bílý sníh zasypává hroby (i zmařených naději) a zavívá pohorskou jeho rodnou chaloupku.

V kotoučích divých tančí sníh po mlžné dálné pláni
a letí . . . letí s mými sny k chaloupce v horské stráni.

Toť motiv význačný pro poesii Kuchařovu, v níž objevuje se vždy v nových a vždy tklivých variacích. Zvučné a zpěvné, lákaly verše Kuchařovy vždy hudební skladatele tak, že tytéž písně i několika komponisty byly uvedeny v hudbu, ale i samy o sobě jsou něžnými, rosou operlenými lučními květy . . . Básně Kuchařovy vyšly v Nové kabinetní bibliotéce spisů veršem i prósou.

— a —

ROČNÍK X. Toto číslo vyšlo dne 12. ledna 1912. ČÍS. 16.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MAJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN. Pokračování.

Překvapili jsme tě, Alberte, řekl opět obrácen k Horskému. Tuším, že's něco psal.“

„Právě píšu o ty neštastné skladby. Nevím, jestli je přítel najde mezi rukopisy,“ pravil Horský.

„Nepřipouštěj si tolik starostí, nějak se najdou“, řekl Aksamít pružně, založiv ruce na prsou.

Straková mlčky naslouchala hovoru, ale pak začala sama.

„Máme v plánu výlet, pane Horský. Nejel byste s námi?“ řekla s obratnou lehkostí a s úsměvem v očích.

Horský se zamyslil. Straková pozorovala tichý, dumavý výraz na jeho tváři. Zdálo se, že Horský klidně a rozumně zápasí.

„Jedeme do Pirkenhammru, prohlédnout si výrobu porcelánu, zvláštnost zdejšího kraje,“ doložil Aksamít.

Horský zvedl tvář, střetl se s usměvavou lící Strakové a jako obratem ruky jeho klidně zádumčivá tvář se nehezky stáhla a kolem rtů usadil se mu zcizený, nedůvěřivý výraz.

„Bohužel, že dnes nemohu,“ řekl ztěžka, ale rozhodně.

„A co tě zdržuje?“ namítl Aksamít.

„Mám ráno lékaře a odpoledne lázeň,“ odtušil Horský.

„Odlož to na zítřek. Lékař ti neodejde a voda neodteče. Takové vybočení ti jenom poslouží,“ řekl Aksamít, střetnuv se s trochu schlazeným a nechápavým poh'edem Strakové.

„Dnes je tak příjemné ráno a zrovna láká po deštivých dnech,“ řekla Straková opravdu ženským neodolatelným hlasem, nespouštějíc pohledu s Horského.

On ještě okamžik zápasil, ale pak řekl pevně: „Není to možno, milostpaní.“

Straková mu odpověděla schlazeným pohledem, jenž jakoby pravil: už zase? Ale mžikem se tento výraz zaměnil za jiný, záhadný a jako zastřený jakýmsi úmyslem.

„Měl byste přece trochu žít! A proč jste si nezvolil pohodlnější byt?“ řekla s dobře střeženým klidem, rozhlížejíc se pokojíkem Horského.

„Mně stačí úplně, milostpaní, a kromě toho můj domácí je Čech,“ řekl Horský s jakýmsi vzdorovitým přízvukem a zadíval se na lesy.

Aksamít na něho pohlédl a pochopil situaci.

„Tak nejdeš s námi?“ řekl Horskému, hotov k odchodu.

„Odpustte, že jste se marně obtěžovali,“ řekl Horský, neprozrazuje své zvířené nitro.

„Právě proto bys měl jít s námi. Ostatně zítra se shledáme. S bohem,“ řekl Aksamít.

„S bohem, Žorži,“ odvětil Horský.

Straková se uklonila lehkým a chladným trhnutím hlavy, jež bylo výrazem její nespokojené duše.

„Přeji příjemnou zábavu,“ řekl Horský rovněž schlazeným tonem, doprovodil oba před veřeje domu a rychlé se vrátil do své světničky.

Dvě věty, které mu řekla Straková, zrovna ho otravovaly. Usedl na židli a rozpomínal se na dva jedovaté šípy, které v něm ostaly vězet.

„Proč to pravila, co tím chtěla?“ ptalo se jeho raněné srdce, ale odpovědi si nedalo.

Vzpomněl si na slova Aksamítova: měl bys trochu víc hledět si přízně u dam. Slova ta jej teď rozčilovala. Rval všecku tu lichou konvenci, tu uměle pěstěnou lež společnosti, jež vede k pře-

tvářce. A pak si vzpomněl na včerejší ráno v Přátelském sále, jež strávil uprostřed zeleně lesů v útulné, líbezné verandě ve společnosti Strakové, která svým úsměvem a bystrým hovorem snažila se zaplašiti v něm stíny neděle, aby jej opět pokořila.

„Lhala. Měla jít se mnou v sál věčné nenávisti," řekl si a bouřil se v nitru proti krevnaté urážce, kterou mu vmetla ve tvář.

Soudil, že chtěla ho mít stále u nohou, chtěla, aby jí lichotil a vyhovoval všem jejím choutkám. Cítil, že toho není schopen a vzpíral se tomu směšnému komediantství, jež vymyslila konvence velkoměst a chápal, že po nich to padělají též malá, odlehlá města a nazývají to dobrým tonem a společenskou etiketou, bez kterážto známky nepřipouštějí lidi do společnosti, aby jich nesešlehali svým jedovatým sarkasmem.

„Ne, raději vně této společnosti, ale svůj, volný a nezotročený!" řekl si, nachvat ukončil dopis a sám jej nesl k poštovní schránce v jeho ulici.

Pak šel zrovna k lékařské prohlídce.

Vysoký, statný lékař v nejlepších letech s příjemným výrazem ve tváři vyšetřoval jej a maně se dotekl jeho hrudníku.

„Máte znepokojené srdce. Rozčilování se varujte, ale jinak je vidět patrný úspěch. Doufám, že se cítíte volnější," řekl, zapřev ruce o silné boky.

„Ano, pozoruji to," odtušil Horský.

Lékař napsal Horskému předpis na celý týden, vysvětlil mu, co bylo třeba a propustil jej.

„Žádné rušivé dojmy!" řekl přikazně za ním.

Horský se poroučel, rozhrnul zelenou portieru, prošel čekárnou a zvolna sestupoval schodištěm, pocituje, jak s každým krokem se mu otřásá v těle znepokojené srdce . . .

XIII.

Aksamít spěchal se Strakovou náhle se svažující dlažbou ke Křížové ulici, aby zastihl povozy, které tam stávaly k zadání.

„A do toho bytu stoupá pan Horský dvakrát až třikrát denně?" řekla Straková, jakoby chtěla zdůvodnit větu, již řekla Horskému v jeho bytě.

„Vy jste se ho příliš dotkla," řekl Aksamít jen jako mimochodem.

„Myslíte, že příliš?" pravila Straková a zamyslila se okamžik.

„Nepozorovala jste na něm náhlou změnu?" namítl Aksamít.

„Řekla jsem pouze své mínění," hájila se Straková s lehkým trhnutím hlavy.

„On se zdá trochu sensitivní," pravil Aksamít.

„Snad jenom vůči své osobě," řekla Straková rozmarně a zrychlila chůzi.

Prošli v mlčení kolem hlavního chrámu.

Straková zdála se klidna, jakoby odsunula od sebe, co by ji mohlo znepokojovat, aspoň se nevracela k tomuto předmětu, nýbrž rozhovořila se živě o rušném životě v lázních, jenž rozptyluje myšlení působí celkem příznivě na duši chorého.

Na Křížové ulici zastihli ještě několik povozů.

Aksamít zvolil nejpohodlnější a nesmlouvaje řekl kočímu s císařskou bradou: „Do Pirkenhammru!"

Pomohl Strakové do kočáru a sám se usadil naproti.

Kočár je odvážel ze hluku ulic ke smavým zátiším za čáru města.

Aksamít byl zamyšlen, ale oči Strakové byly jasny a pohlížely na Aksamíta s otázkou, ale pevně. Zdálo se mu, že je v nich dobývavá síla. Utíkal plaše před nimi a na chvat utvářel svůj poměr ke Strakové. Vracel se do dávných časů, hledal jakési dávno ztracené klíče od svého srdce a zkoumal sám sebe, aby si ujasnil spletitou otázku: jak dnes odpoví? Čekal, že Straková chce s ním účtovat a že jí přišla téměř vhod nepřítomnost Horského. Její oči to napovídaly jistě. Ale co on? Poslední záblesky dávného kouzla dosud jej lákaly, ale choroba podtrhla jeho mužnou sílu a brala mu všecku odvahu. Co tedy mohl žádati od ní? Pouhý soucit? Ne, dobrodiní neuměl bráti od nikoho. Než přece pohlédl měkce na Strakovou, ale zklamal se. Ona byla tak šťastná a veselá, oddávala se půvabu rána a dotkla se všeho krásného za jízdy, že nechápala jeho pohledu.

Nekalila si ráno výčitkou, jíž se jí dotekl Aksamít ani vzpomínkou na Horského, ale žila s čistým, hlubokým blankytem, rozvírajícím se nad těsným údolím, splývala duší s teplým paprskem slunečním, jasnými plochami otav uprostřed za-

sněných lesů, se stínem alejí, kterými projížděli, aby se za chvíli ocitli na plném výsluní, mluvila s rozkoší o čistých villách uprostřed sadů a sdružovala svou rozkoš s rozkoší těch, kteří šli a jeli zároveň s nimi k té vrchovaté náplni blaha a rozkoše, prýštící z nerušené blízkosti vlídného letního rána.

Řeč její okouzlovala a tvář její dýchala svěžím půvabem, jakoby na ni napadlo cosi z oněch letních, obrozujících ros.

Aksamit mně se poddával jejímu kouzlu a proto tím úsilněji hleděl se dobrati k sobě, ke svému nitru, aby si ujasnil ono konečné slovo, k němuž dnes mělo určitě dojít. Ale stále ho pronásledoval vetřelý strach, že nebude hotov, a proto byl stísněn.

Projeli kolem Poštovního dvoru, minuli Přátelský sál i Císařský park a blížili se k vesnici Pirkenhammru.

Nízké domky s dvorky a zahradami dodržovaly venkovský ráz i s hejny husí a bosými dětmi, běhajícími okolo travnatých příkopů.

Po chvíli ocitli se u velké, nevzhledné budovy tovární.

Pokračování.

SMUTEK MARNÝCH SNŮ.

Všecko tak náhle ztemnělo:
obzory, nebe — i v duši
všecko tak zhořklo, ztupělo
v marných snů bolestné hluši.

Sny moje! Oh, ni jediný
nezůstal ušetřen zrady:
zmizely vzdušné vidiny,
všecky se střítily hrady.

Sny moje! Jak by bezedné
všechny vás zhltilo moře!
Zbyly jen noci bezhvězdné,
zbylo jen bezměrné hoře.

Hoře jak moře bez mezí
zalilo nivy mé duše,
hoře jak moře bez mezí
z marných snů bolestné hluše...

FR. DOHNAL.

MUKA SRDCE.

NAPSALA A. ZIEGLOSEROVÁ.

Zvěděla, že ji muž klame.

Prostý fakt . . .

Měla pocit, jakoby ji někdo zmáčkl srdce ledovými kleštěmi. Zamrazilo v celém těle, až v hlavě zabolelo. Však čím prudší byla bolest, tím dříve bylo i klidno.

Pravda . . .

Zlaté slovo a někdy kruté a nemilosrdné jako dýka.

Všechny clony tušení spadly a zbyla jen holá, pravdivá skutečnost. Přes bolest, kterou tato pravda zasadila, cítila určitě odpor a nedovedla pochopit, jak je možno žíti ve lži, a v přetvářce k ženě, kterou kdysi povýšil muž na nejvyšší stupeň svého cítění a jíž říkával: „miluji v tobě nejkrásnějšího člověka! Jen v tebe dosud věřím ...“

To bylo před lety.

Kam se poděla veliká láska? Kam hluboká víra?

Nikdy se nenadála zrady. Milovala jej stejně vřele a vroucně a byla rozumnou a nebolelo ji, že jeho láska je jaksi vyvanuta, že není v něm vřelosti, kterou oplývalo její srdce.

Chápala, že práce, zodpovědné povolání v mnohém člověka otupí.

A přes to, že zvykla si na jeho jaksi odměřenou lásku, vypozorovala, že se změnilo v jeho jednání velice mnoho, že byl studený, popudlivý a zlý, pro sebe nepatrnější věc.

A když zvěděla pravdu, přec to zabolelo.

Viděla milenku svého muže. Šel s ní ulicí, pozlacenou jarním sluncem a vonící kvetoucími bezy, jichž bylo plno v zahrádkové, vilové čtvrti. Šla vedle jejího muže veliká, s vypjatými prsy, které

se při každém kroku chvějivě vlnily. Šla, směle se dívajíc šedýma očima po kolemjdoucích a stihla drobnou, dívčí postavu Jany úsměšným pohledem. Vítězně, hrdě se podívala a zakousla bílé, drobné zuby do rtu, který se pokřivil úsměškem.

Jana se vyhnula a rychle spěchala jako štvaná domů. Hořký, zoufalý pláč ji roztřásl až celé tělo se chvělo.

Připadala si zapřená, ponížená a bylo jí nesmírně smutno ze všeho prchlého a zapomenutého.

Když přišel muž domů, byla již zklidnělá vyplakanými slzami a přemýšlením.

Ani se nepokusil zapírat. — Mluvil s ní jako s rozumným kamarádem, jakoby v ní neviděl zrazenou a raněnou svou ženu.

„Považ, jsem muž, od mládí nikdo nás nekárá z nepravostí. Všechno je nám dovoleno. Nemáme v sobě tolik krásné mravní síly. Hřešíme, aniž bychom o tom přemýšleli. Prvně jsem tě oklamal. Věř mi to! Rozevřela přede mnou nádherná žena náruč — neodolal jsem — hlava se mi zatočila. Kouzlo ženy zvítězilo nade všemi mými úvahami, pokud jsem uvažoval. — Jsi vážná, zmoudřelá, vždyt jistě pochopíš a konečně i odpustíš. Věř mi, myslel jsem na tě neustále v poslední době i při schůzkách — s ní . . .“

Učinila odmítavý posuněk a přikrčila se, jakoby se vyhýbala ráně.

„Opil jsem se. Nemohl jsem odolat. Denní, pravidelný styk mi dopomohl zapomenout se. Když stávala v kanceláři u mého stolku a já tušil plnost jejího těla, když pod látkou vyzývavě se chvěla její svěží, a přec nedívčí plná ňadra, ze kterých jakoby vycházela omamná, svádivá a dráždivá vůně — a považ, bylo to denně, bylo to stále. A ona se tolik přičiňovala, abych pochopil, že je k dosažení. — Je to veliká rozkošnice, vlčice dravá a já jsem již vystřízlivělý a chladný k ní. A kolikrát jsem ji vlastně klamal nyní s tebou!“

„Rozevřená slibná a vděkuplná náruč nepoznané ženy . . .“ tiše si opakovala. „To stačí. To zláká muže! A všechno se vrhne na ženu. Lákala, byla vábná. Kdyby se žena vrhla do každé napřažené náruče muže! Jaký by to byl život? Jaké poměry? Nenaříkám, nehrozím, nevyčítám, ale také neuznávám tvých důvodů, nechápu jich a neodpouštím!“ Je jen jedno rozluštění: „rozejdeme se. —“

Vyskočil jako pružina.

„To není možné! To je prostě upřílišněnost a konec konců, správě řečeno, hloupost! Zanechá Heleny, zbyde se jí, ale ženu od sebe nepustí. Bylo by to naprosté vyjetí z kolejí. Co taková jedna Helena! Nestojí za to. Proč nechce odpustit? Vždyt za svobodna měl více milenek a vše mu bylo odpuštěno.

„Jen jedna Helena! Jak vy muži dovedete se zbýti dojmu a jak snadno odbudete ženu. Já byla také jen jedna Jana! Jak snadno jsi přešel kolem mne k ní— jako po pěkném můstku a nyní bys chtěl zase tak pohodlně zpět, tak klidně, jakobys se vracel z procházky. Co jsi udělal z mého srdce? A co z mé víry v tebe jako v pravdivého člověka? Je mi k smrti smutno!“

„Nežaluj tolik. Všechno odčiním. Zase si tě dobudu! Uvidíš. Jsi vlastně poklad. Co by ze mne bylo, kdybys mi odešla? Přec mne nechceš zničit? Co by říkal chef? A co podřízený mi personál? Smáli by se a vůbec bych ztratil všechen respekt i důvěru. A i přízeň chefovu!“

„To je to hlavní! A nyní ženina zástěra všechno ukryje, ženina ústa všecko smlčí a ženino srdce všechno přetrpí a odpustí! A lež bude nadále místo pravdy a lásky. Jak smutný život. Jak morálnější a poctivější by bylo všechno přervat. Však na protiváhu kladeš celou svou karrieru. Vyvážím ji tedy trpnou svou úlohou. —“

Chtěl jí děkovat, chtěl ji stisknout v náruč. Uhnula se a řekla tvrdě: „nechci!“ a cítila, jak jí srdce zase skomíravě zabolelo a zase jakoby je ledové ruce uchopily.

Odešla ven. Všude a všude byly stopy jara. Všechno rozkvetlé, zmládlé a svěží. I vzduch jakoby voněl všemi vůněmi jarních květů. Vyšla až do parku na vysoký Belveder. Praha se jí ukázala v celé kráse, půvabná v jarním vzduchu, Vltava lesklým pruhem zasvítila, nebe se smálo modrotou za tmavě zelenými vrchy na obzoru, drobné bílé obláčky pluly na sametově heboučké obloze jako hejno bílých holubů. A všechno míjela, na ničem neutkvěly její smutné, měkké modravé oči. Šla jako oslepla slzami a v prsou to lkalo a žalovalo.

Zelená kopule letohrádku ji pozdravila, stromy

jí stlaly v cestu drobné bílé lístky opadávajících květů, bezy voněly v pozdrav, ptáci pěli jásavými trylky. Neviděla, neslyšela, nevnímala ze vší té krásy nic a cítila jen své hořekující srdce.

Jen jako po paměti došla k lavičce skoro ukryté stromy a křovím. A myšlenky hlodavě drásaly mozek.

Nebylo by lépe umřít? Bude stále něco bolet. Nebude již čisté hloubky pohledu. Nebude již lásky. A co počít do konce života? Vždyt srdce je dosud mladé!

A cítila zřejmě, že by nedokázala odejít ze života. Zbabělá byla. Co byla proti té zbabělosti celá její obětavost a odevzdanost v osud? Proč je zbabělá i žít? Proč celý zbytek krásných mladých let jen proživoří? Bylo by nejlépe odejít. Náhle jí zatanula myšlenka na maminku. Nesmí jí způsobit bolest. Nesmí být odhodlanou, již jí k vůli. Držela se té myšlenky a uklidňovala srdce, které překotně, zoufale bilo stejným, rychlým tepem jako ve spáncích krev.

Přepadla ji touha přitulit se k někomu a vyplakat všechnu tíhu. Mít tu tak dítě, své dítě! Slzy jí stáhly hrdlo. Nebude mít dítěte! Za celý život neuslyší na sebe zavolati, něžně zašeptati, v smíchu zazvoniti, v pláči zaštkati krásné, nesmírně krásné, kouzelné a sladké slovo: „maminko!“ Od něžného a žvatlavého „mamo“ po rozradostnělý, štěstím proteplený anebo bolestí zvýšený výkřik: „matko!“

Nikdy, nikdy, nikdy ...

Jakoby nebylo na jedné bolesti dosti, zbolavělo nitro i touto nesplnitelnou touhou.

V slzách utopené oči jako v mlze spatřily po cestě běžeti malé, krásné děvčátko, bílé, jako jarní kvítek. Jako přízrak jí připadalo, jako zjevení, jako zázrakem splněné přání . , . Uslyšela jak se drobné cupitavé krůčky zastavily a hlásek jako ptačí cvrlikání pravil: „mamo, někdo nám zasedl...“ a již běželo droboučké stvoreníčko zpět, k vysoké, štíhlé tmavé paní, která pravila: „půjdeme tedy na naši reservu, vid, mé poupě.“ A dítě zmizelo jako přelud.

Jana poznala ženu dávného přítele. Byla to jeho žena a dítě. — A vzpomínka tu byla.

Musela vzpomenout. Bylo to tehdy v senoseči. Všude bylo plno vůně. Sena voněla všemi posečenými květy, akáty dýchaly omamně a kvetly temné, rudé růže a bílé kytičky jasmínu... V tom vůní napojeném vzduchu otevřela se slibně a vábivě jí vstříc náruč mladého muže. Odolala, silna láskou k svému muži. Byla věrna, i vnitřně věrna. Ani myšlenkou nezalhala. A ta otevřená náruč zmařila přátelství...

Vzpomínka přeletěla jako bzučící muška.

Jen okamžik. — A rozbolavělé nitro ucítilo novou velikou bolest.

Rozběhla se pěšinou a přešla kol šťastné hezké maminky. A očima objímala holčičku, která si hrála na cestě kreslíc matčiným červeným slunníkem podivné čáry v písku cesty.

Jana se zastavila pod kvetoucími stromy a dívala se rozšířenýma očima jako v extasi za malým, modrookým, zlatovlasým dítětem, které odcházelo s matkou k lavičce, již Jana opustila a šeptala si užaslá zrodivší se myšlenkou, která se zaryla do mozku jako šíp. A šeptala si, nesmírně zdivena: „mohlo být tohle mé dítě?...“

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

V.

V devátém nebi byla teta Porazilka a at se bránil synovec jak chtěl, ruku mu třikrát polibila a zajíkávajíc se vděčným pláčem volala: „Do smrti nejdelší vám to, velebný pane, nezapomenu, hani já, hani mí děti, my šichní na to nikdýž nezapomenem ha tátovi do kláštera to napíšem, že ste se za nás nestydili, že ste nám v kostele přede všima lidma slavný požehnání hudělili ha k nám vaší mámou zavrženejm že ste veřejně přišli“ — seděla při tom vedle mladého kněze a uslzenýma očima hleděla na něho jako na svátost. Jenom Dodlička stání ve světnici neměla. Úkradkem i ona hleděla na hezkého pátera Martina, jak mu pěkně sluší sněhobílý kolár kolem krku, dlouhý šosatý kabát, ale jenom úkradkem. A když konečně na ni přímo promluvil, aby se posadila přece ke stolu, nebloudila po-

rád domem a přestala už snášet jídlo a pití, že už je toho před ním ne pro jednoho ale alespoň pro pět kněží — tu zarděla se celá jako mák a místo odpovědi skočila do komory, zaryla hlavu do forotních podušek a dala se do pláče. Nevěděla proč pláče, zda radostí či bolestí — ale plakala usedavě. Martin si zatím hraje s jejím „díďátkem“ — ptá se matky, kdy se Dodlička vdala, koho má za muže a je-li s ním šťastna. Porazilka chválí, vzala si zedníka, hodného a šetrného člověka, teď v letě je ve Vídni na práci, proto Dodla s dítětem je u ní — až si ušetří ještě nějaký groš — chalupu si nad Klenčím postaví a dobře jim bude. A Hadámka kdyby velebnej pán viděl! Ani by ho nepoznal! Bylo to dlouho takové chudé dítě, choud a choud dokud byl v peřince. Každý prorokoval: „ten chlapeček vám nevyroste — ba bába Pernuklice dyž ji k němu jednou zavolali, hudělala nad ním kříž ha povídala — Dodla připrav se na všecko — to dítě do rána nebude — dnes je z něho voják na koni, chlap dlouhej jako trám — letos čeká, že jí ho z vojny pustí. Tak se rozpovídala Dodla o všech svých dětech, o muži klášterníku i o svém dobrovolném vdovství . . . Široce, se selskou důkladností vyprávěla o svém nejmladším synku — teď už také vytáhlém Matouškovi: „pan dochtor k němu chodil ‚tám muší bejt tuze zle — chodí k nim dochtor — ‘ povídali si lidé, ha dyž hodinku zvonili, hádali, že huž je to Matouškovi, ha vidíte, ze všeho se vykřesal ha jakej je to chlapík, tenkej, pravda, jako šnodlík, hale jináč chlapec jako jiskra, do hučení celej zapálenej, na knížky jako voheň se třese, z toho by teky bul bejval študent, má Poraziluc hlavu — dyž holt peníze nejsou, hale ajci — jen dyž dá Pámbů zdraví ha pokoj.“

„Pravdu máte svatou, tetičko,“ kýval kněz a se zájmem poslouchal všecky podrobnosti, které se v rodině po čtyři léta, co doma nebyl, u nich sběhly. Ani nepozoroval, jak hodiny míjí a že už nízké sluníčko nad západem korunou staré hruše probleskuje. Zadíval se do těch jakoby zlatých listů hruškových a ten pohled svábil ho dolů k nim, na staré stavení Porazilovic, na své domovo se zahleděl a odmlčel se.

„Díváte se, vete, k vám,“ zpozorovala teta sesmutnělý pohled Martinův, „já vím, že vám bude íčko jako knězi všudýš dobře, hale přece si někdy myslívám, že k tutomu nemušílo dojít — moh ste doma hospodařit ha teky se vám mohlo dobře dařit.“

„Už se stalo,“ povzdychl si jen Martin a vstal. Taková měkká, melancholická nálada si ho najednou podmanila, tak v něm při těch slovech tetiných a v té její rodině všecko ožilo, jako by to nebyl po celá čtyři leta v semináři v sobě dusil a lámal . . . „Chtěl jsem se podívat k Dolejším — ale nepodívám, nač křísit v sobě, co musí být mrtvo,“ povídal víc pro sebe než tetě a už řadou podával všem ruce. Dodlička zase přišla z komory už klidná a kudrnatého chlapečka jako andělíčka držela na ruce. Martin udělal mu křížek na čele a vyšel.

„Ja pa tu dlouho eště pobudete?“ ptali se ho na prahu.

„Už zítra odjíždím.“

„Tak brzy?“

„Musím, teta, musím jako voják — ale pojedu rád — co už tady?“

„Tak vám tám v tom městě — ani je menovat nehumím — dej Pámbů štěstí ha hlavně spokojenost svatou, aby vás míli lidi rádi,“ volala za ním teta stojíc na záspi a hledíc za odcházejícím synovcem.

Před vraty čekal na něho Vondra Vrzal. „Ha pojte se přece podívat k nám, jak to íčko máme,“ nutil Martina k návštěvě, vypravoval horlivě a chlubivě, co všecko už opravil, předělal, jak střechy přikryl, stromy v sadu prořezal a okopal, nové vysadil — ale kněz jen na půl ucha poslouchal a na půl úst odpovídal.

Pokračování.

FEUILLETON.

PAŘÍŽ.

VII. PENÍZ MĚNY.

PÍŠE DR. D. PANÝREK.

Lidová moudrost národů snad všech zvěčnila moc zlata — i umění zmocnilo se toho předmětu. Zolovy „Peníze“, Kupkovy tvrdé ironické kresby a tisíc jiných děl básnických perem, štětcem, dlátem, zvláště v Babelu nad Sequanou, sídle největšího bohatství a největší bídy, největší raffinovanosti v lásce, jež je přece první pohnutka všeho jednání a všeho života, akcentovaly tuto nesmírnou moc, stejně snad vlivnou jako láska, tu nad ni ještě vyzvedající se pyšně a pohrdlivě, tu jí poraženou.

Peníze, peníze, peníze . . .

Vhodnějšího místa, kde by se člověk mohl důvodněji zamysliti nad touto velmocí, jež je brzy požehnaným deštěm, zúrodňujícím tiché nivy lidské práce, brzy divokou vichřicí, jež všecko kácí a porve — není nad Paříž, sídlo milionářů, villegiaturu suverenů peněz, místo nejvyššího vkusu a nejlepšího požitku, jež dává vše, na co člověk pomyslí, za peníze, dává to tak, že není cítiti prodejnost, jemně, delikátně, skoro umělecky.

Není divu, když mezi vzpomínkami z města měst, mému srdci ze všech míst tohoto světa nejmilejšího, stojí, skoro páchajíc do bolava, tento titan se zlatým srdcem, zlatým sic, ale studeným jako kov, jako peníz měny.

Nikde neumějí se peníze tak rozkutáleti jako v Paříži, nikde není jich tak málo; byť jich člověk z vlasti přivezl sebe více — nikde necítí se tak chudým, ježto byste rádi tolik krásných věcí kupovali a nikde věru tak rádi nesaháte do hřivny reservní, kterou jste vzali s sebou pro všechny případy, a kterou jste doufali přivézti zpět nedotčenu, ale nepřivezete, jistě nepřivezete . . . Spíše se bude nedostávati.

Jaký tedy div, když si ponenáhlu všímáte víc a více měny, když si uvědomíte detaily, které by vám byly ušly jinak, kterých jste si nepovšimli u mince v jiných státech, když prohlížíte nejednou se zvláštním zájmem tažení jejich na líci i rubu, nápisy a zkratky jich, profily panovníků na penězích z dob starších monarchických, jež jsou ještě v oběhu, či symbol republiky na mincích novějších, tu lepou krasavici, znázorňující státní myšlénku či toho bdělého kohouta s občanským heslem égalité, fraternité, liberté, jež zní jako ironie v městě, kde lidé jsou všechno spíš nežli bratři.

Od drobného penízku 2centimového, jenž nám nevím jakou náhodou dostal se do peněženky, nejspíš od venkovské prodavačky ovoce, k mincím velkým, bronzovým, 5centimovým i 10centimovým, ke stříbrným půlfrankům, frankům a pětifrankům, odtud výš a výš po žebříčku blahobytu k desetifrankům a dvacetifrankům, nesoucím v ústech lidu dosud jména dvou mocných panovníků Ludvíka a Napoleona (louis d'or a napoleon d'or), jejichž zkratky „louis" a „napoleon" k označení těch mincí dosud jsou běžny — a odtud ještě výše k papírovým bankovkám stofrankovým a tisícifrankovým, důstojným, barevně potištěným papírům, plným podpisů čitelných a nečitelných mužů, jichž blahobyt, když na desce reprodukční se podpisovali, jistě nebyl nejhorší . . .

Zlobíte se často na ty nejmenší, ubohé, že příliš rozepínají tobolku a tíží v kapse, ačkoli z těch malých mohou povstati velké v tomto městě, kde práce a talent pronikne spíš, nežli kdekoli jinde. Litujete je, když zvůle nějakého blázna stepala jejich okraj nebo probila jejich srdce — nikde jich neudáte, ani tam, kde jste je dostali. A tak nejvýš můžete je dáti zdarma jako zpropitné v hostinci nebo kavárně a můžete býti ještě rádi, že je přijmou s pohrdlivým, urážlivým úsměvem neb zamračením, ač vědí, že vy, cizinec, nepřivezl jste peníz zkažený nebo falešný do jejich země, že vás páli až do očí stud toho výsměšného pohledu, který nezasloužíte, ježto snad ani nevíte, že mince nebyla pravá, mezi tím co u sousedních stolů, kde postřehli vaši kontroversi, tázavě a snad i pohrdavě hledí na vás, že vedete rozhovor o věci tak nepatrné.

* * *

Byl jsem kdys tak bohat — bylo to v prvních dnech mého pobytu několikátého v Paříži. Peněz bylo ještě dosti. Chtěl jsem poznati všechny, prohlédnouti si je zevrubně, jinak než je obyčejně prohlížejí cizinci, zběžně, neskonale lehkomyslně, že by vskutku nerozeznali dobrý peníz od nejledabylejšího padělku.

Začal jsem 5centimem, nejmenší mincí, kterou jsem měl v tobolce. Vedle něho postavil jsem dvojnásobnou hodnotu 10centim, 2sous, — obě ty spěžové mince položil jsem vedle sebe a učinil jsem přestávku, ježto následují mince z kovu ušlechtilejšího, 25centimový nikl (zase činím mezeru) a 50centimový stříbrný půlfrank, jenž jako kadet zástupce vtírá se již mezi frank, dvoufrank a pětifrank. Tímto stříbrná řada končí.

Nová pausa.

Začínají zlatí kavalíři, pětifrank v čele, provázející desetifrank, rovněž zlatý, jenž uctivě zůstává za větším pánem dvacetifrankem, bohatýrem sic běžným, proti vzácnému pětifranku, ale přece jen vyšší šarže. Před něj postavil jsem zlatý padesátifrank — oč, že jej mnohý turista z Francie nezná — a v čele statný stofrank. Bože, tolik zlata v jedné minci a dobrého zlata.

Statná to řada, jako vojáci od desátníka až ku generálu či maršálkovi. Prostudovav líc obrátil jsem vojáčky na ruby a studoval jejich vzhled i z této stránky — studeně, bez hřejivé radosti, kterou jsem pocítil z prvních několika zlatek literárního a z první zlatky lékařského honoráře, chladně, s týmž pocitem kritické observace, s jakou hledíme na praeparat drobnohledný nebo na osobu lhostejnou, která nám byla kýms, na kom nezáleží, představena. Pak jsem je spočítal — bylo jich 12, různé distinkce, a platily dohromady 193 franků 75 centimů. S papírovými penězi nechtěl jsem prováděti defilé — bylo otevřeno okno a papírek by byl snadno mohl odnésti vítr. Pak jsem zase složil mince do tobolky, bronz do jedné přihrádky, stříbro do druhé a zlato do třetí — ve čtvrté byly poštovní známky. Tobolku jsem uzavřel a vložil do kapsy a zlobil se, že tolik tíží. Však bude lépe, až pojedu domů — bude lehčí.

A skutečně byla. Vybírám ze směsice penízků, jež mi zbyly z několika prázdninových potulek, francouzské mincę. Je mezi nimi několik velmi sešlých ohmataných sou a dvojsou, jejichž ražení není už zřetelno a jejichž kov zašel pod tlustým nánosem černozeleného hydroxydu — jeden deseticentim je čistý, jako čerstvě ražený. Ženský symbol sedí na líci, drží v jedné ruce prapor, ve druhé palmovou ratolest — liberté, égalité, fraternité jako duha míru, ovšem jenom na papíře (tuto na spěži, což však neplatí nic více, když ta krásná hesla nejsou v srdci všech), klene se nad postavou. Dole je cena mince 10 c (centimes), u nohou postavy letopočet (1898). Na rubu je pěkná hlava republikánské ženy s frygickou čapkou, starý emblem republiky a nápis v polokruhu „Republique française", oficielní označení státu. Podobná ostře ražená mince 5centimová

neliší se od popsané ničím než letopočtem (1900) — jest ovšem menší.

Niklový peníz 25centimový z roku 1903 nebyl ještě dlouho v oběhu, je čistý, lesklý, neotřelých energických rysů s heslem o svobodě, rovnosti a bratrství a s udáním hodnoty ve čtvercovitém lístku as takto:

Rub má ženskou hlavu trochu hubenou, ozdobenou vavřínovým věncem, hledící k levé ruce, s krkem přepadlým — každý sval je znáti na tom krku. Bytost není hezká, není ošklivá. Pod bradou je jméno tvůrce nečitelné. Za zmínku stojí ještě ošklivé ucho na podobizně, jež má býti symbolem republiky.

Lupou čtu jméno umělce: A. Patey, nemýlím-li se. To je dle všeho moderní umění — i ženská tvář, není-li hubená ba vyzáblá, neplatí za uměleckou.

Oč hezčí je hlava na minci staršího ražení z roku 1896 plná, dlouhého, přímého, řeckého nosu, ušlechtilých, energických rtů, vysokého čela, hrdého pohledu, bohatých kadeří s čelenkou a květy nad skrání s bohatým vrkočem na záhlaví do věnečku stočeným. Ba i ty dosud běžné placáky z dob císařství, dnes už hodně ohmatané a zprohybané s podobiznou Napoleona III. a nápisem Napoleon III. empereur na jedné straně a s orlicí jednohlavou s rozpjatými, jako k letu se hotovícími křídly, energickým posunem hlavy v pravo obrácené, v silných spárech blesky třímající, na druhé straně s nápisem „Empire français" a udáním ceny.

I umění lze studovati na penízi měny, ale dospěje se k neradostným koncům, právě jako s politikou a národohospodářstvím (veliká jednotka znamená vždy poměrnou drahotu života i při spořivosti — a ve Francii je vlastně nejmenší peníz náš pětihaléř).

Bohatství, důmysl, moc je tu pohromadě.

A kde jsi, štěstí všech?

ČESKÝ ŽIVOT.

„RANKEUM".

PAMÁTCE VZÁCNÉHO KULTURNÍHO PRACOVNÍKA ČESKÉHO.

V osm hodin ráno, v den, kdy oznámily časopisy úmrtí starého pána, byl jsem již u archiváře pana J. Heraina. Vzpomněl jsem si, s jakou úctou mluvíval pan konservátor o zesnulém Josefu Rankovi, a navštívil jsem ho, abych se dověděl podrobnosti o záslužné, důkladné a krajně svědomité kulturní práci, kterou Rank ve svém povolání jako ředitel spisovny král. hl. města Prahy vykonal...

„Umřel znamenitý muž," roztesknil se pan konservátor — „odešel věhlasný pamětník, jenž věděl mnohem víc, než víme my. Rank — to byl živý lexikon. Ještě nedávno poslal mi na cedulíčce upozornění, kam třeba dát pamětní desku starožitníku P. Krolmusovi. Co napsal, co řekl, co vůbec pamatoval, bylo pravé a správné — neomylné jako zákon.

Tolik věcí s ním umřelo! Vida, co dělá vychování, co znamená dobrý základ. Strýcem jeho byl spisovatel a lexikograf Josef Franta Šumavský, jenž brával Ranka, když ještě hošíkem byl, do literárních schůzí — a to dalo směr celému jeho životu. Franta Šumavský má také zásluhu o to, že Rank nechodil do německých škol. Sám, podle své vlastní methody, učil ho číst a psát.

Nebožtík Rank pracoval jako mravenec — skoro zadarmo! Jsou už tací lidé, že se nedovedou ozvati. Bylo v něm více lásky k práci, k povolání, než k mamonu. A při tom provedl nebožtík Rank památný, znamenitý čin! Když se stal purkmistrem Fr. Pštross, začalo se to na pražské radnici hýbat. „Na české podání budiž české vyřízení!" — znělo heslo, vydané primátorem strany pokroku. „Tu mně připadl," vzpomíná Josef Rank — „nemalý úkol, převáděti všechny tiskopisy a blankety do češtiny a zejména nový podnik plynárny vyžadoval v tom směru mnoho tvořivosti. Převedeny též cenníky úřadu hospodářského, za kterouž příčinou s Fr. Špatným konal jsem časté obchůzky po obchodech a dílnách."

Ale daleko větší, energičtější čin provedl Rank ve městské spisovně. Aby učinil rázem konec německému úřadování, sestavil si Rank úřední seznam, na němž pracoval ve dne v noci, sestavil jej abecedně do lístků, dal si jej svým nákladem natisknouti — a na Nový rok 1871 úřadovalo se ve spisovně česky!

Pan konservátor J. Herain zavadil o to, jak skromný byl zesnulý Josef Rank ve svých požadavcích. Když Rank r. 1902 odcházel na od-

počinek, napsal o něm p. JUC. Fr. Cyr. Vlk („Národní Politika“ ze dne 8. dubna 1902): „Dne 1. ledna 1860 ujal se jako adjunkt pomocných úřadů s platem 1100 zl. řízení hlavní městské spisovny, kteráž skutečně také již potřebovala časové úpravy. A ve spisovně zůstal do dneška. Dne 3. dubna 1871 jmenován byl registrátorem s ročním platem 1200 zl., kterýž mu byl dne 13. ledna 1873 zvýšen na 1600 zl. Na tomto služném zůstal Rank dvacet dvě leta — beze všeho přídavku, ačkoliv práce značnou měrou přibývalo — — Se zvláštním důrazem budiž doloženo, že Rank, jemuž v prosinci 1896 udělen byl titul ředitele městské spisovny, po celých čtyřicet let překládal pro pražskou obec došlé dopisy z jiných slovanských jazyků — bezplatně!

„Co by z toho jiný člověk, vlastenec dnešní façony, vysekal peněz — přídavků a remunerací!“ poznamenal s břitkým sarkasmem znalce poměrů a lidí člověk, jenž poslouchal toto naše rozpomínání na trpělivého a dobráckého Ranka. Ten byl šťasten, když měl hodně práce!

Jsou typy, jež vymírají! — —

Z pietního a důkladně sestaveného biografického přehledu Vlkova nutno ještě něco zacitovati, aby čtenář nabyl pravého pojmu o osobnosti Rankově. Je to doopravdy skvostný portrét starého, vzácného pamětníka!

„Obklíčen jsa vybranou a pestrou společností nadšených a obětavých vlastenců zvučného jména, šířil den ode dne svoje vědomosti, osvojil si dokonale správný jazyk český a přiučil se jazyku německému i latinskému a následujícím jazykům slovanským: polskému, ruskému, srbo-chorvatskému a bulharskému. Základy kresby dal mu Slovák Božetěch Klemens, základy věd přírodních Slovák J. Holub, základy hudby J. N. Mayr, s těsnopisem pak obeznámil se při návštěvě prof. J. Hegra z Vídně.

Vletech 1852 až 1853 absolvoval varhanickou školu, kde podrobil se z kontrapunktu zkoušce s vyznamenáním. Václav Hanka potvrdil mu znalost poštiny, ruštiny a srbo-chorvatštiny, prof. Antonín Hansgirg znalost latiny, dokládaje, že Rank rozumí dobře latinsky psaným knihám a obzvláště latinským listinám, W. W. Tomek pak znalost českých dějin, dosvědčuje mu široké vědění najmě se zřetelem na práce archivní.

Roku 1844 byl Rank typografickým korrektorem a o dvě leta později stal se informátorem Kuřákových dětí v Podskalí.

Velikou povodeň r. 1845 přečkal v domě čp. 184-I. (z Karlovy do Anenské ul.), a v měsíci srpnu téhož roku přítomen byl otevření první železnice z Prahy do Vídně. R. 1846 rovnal pro K. J. Erbena rejstřík k soudnímu řádu, který pak soubornou prací vydán byl jako prvý právnický spis český. V Sylvestrovské noci r. 1847 súčastnil se velice pohnutého shromáždění ve Svatováclavské lázni, odkudž po půlnoci táhl průvod s praporem (Fr. Mikovec) na Václavské náměstí do hostince u „Uzlaté husy“ (V. Fastr), kde projednávaly se věci, které pak v měsíci březnu prodraly se do veřejnosti. Byl svědkem odjezdu prvé i druhé české deputace do Vídně i jich návratu, svědkem radostných osvětlení i křiklavých kocovin, svědkem událostí květnových i červnových. Dne 12. června po odchodu ode mše z Václavského náměstí pomáhal stavěti barikády, viděl krveprolití těch dnův i požár Staroměstských mlýnů, přelezl všecky barikády kolem Staroměstské radnice, viděl bořiti vojenskou strážnici na Staroměstském náměstí a sledoval z blízka vůbec dějiny oněch nepokojných dob.

Celý život Rankův, veškera činnost jeho měla na sobě stopy těchto velikých zkušeností, bohatých, jistě vzácných vzpomínek.

Od roku 1850 do 1856 — zaznamenává dále Fr. Cyr. Vlk ve svém pietním článku — srovnával Josef Rank s K. J. Erbenem v universitní knihovně spisy Štítného, kroniku písaře Bartoše a rukopisy, chystané pro výbor z literatury české, vydaný Maticí českou. Sám pak v téže době obstaral přepis Husovy Dcerky a výňatky z Husovy Postily. Kromě toho svěřeno mu bylo sestavení rejstříku k III. dílu Dějin českých od Fr. Palackého.

Populárním učinila ovšem Ranka jeho slovníkářská činnost. Napsalo se o něm, že je spisovatelem nejvíce do rukou „a na slovo braným“. To je ovšem víc než pravděpodobno, připomeneme-li si, že „Rankova česko-německého a německo-českého slovníku“ vydáno bylo mnoho nad 80.000 exemplářů — —

Když jsem pověděl panu konservátoru J. Herainovi, co vše o Rankovi vím a co jsem na rychlo v knihovně a archivu shledal, řekl po svém způsobu rázně a lakonicky:

„To všechno je hezké — ale chcete-li si učiniti pravou představu o Rankovi, musíte se podívat tam, kde třetinu svého života pracoval, musíte vidět „Rankeum". — Od slova k činu není nikdy u pana Heraina daleko. „Pojďte" řekl, — „podíváme se tam — půjdu s vámi."

Staroměstská spisovna má starobylé vzezření. Přišli jsme s panem Herainem z Nové radnice. Pravda — pohodlné úřadovny, ústřední topení, pěkné, moderní malování na stěnách, velká, široká okna — ale jak jinak je člověku, když vstupuje do Staroměstské radnice, do starobylých komnat Registratury! Něco docela jiného tě ovane — jiné ovzduší jakoby tu bylo, docela jiné, svátečnější nálada do duše navane. Všude spisů spousta ohromná, nepřehledná — tu stoleček — tam zákoutíčko s gotickým oknem — tu výhled na starou budovu, tam do přístavku, jenž kapli se podobá — a tobě se zdá, že vstupuješ do zámeckého archivu nebo do klášterní knihovny. Všude ticho, takový zvláštní, nezvyklý klid!

Přišel jsem z úřední ústředny, kde je řada stolů a kde je pořád jako na Kamenném mostě. Všude vidíš stopy nervósního chvatu, nervósního povolání. A najednou jakobys se octl v zátoce! Pan konservátor mne uvádí. Tři stáří pánové, bývalí Rankovi spolupracovníci, kteří už nemají daleko do pense, vstávají od svých stolků.

„Tak pana Ranka už není mezi živými!" povídají a uvádějí nás jako příbuzné do svatyně nebožtíkovy, do zákoutí spisovny, jež na počest zesnulého, jeho dlouholeté a záslužné práce nese název: „Rankeum".

Není snadno několika slovy pověděti, co vyžadovalo nesmírného úsilí několika desítiletí. Řeknu-li, že je tu narovnáno několik set svazků tak zvaného Rankova Ústředního ukazovatele, nevím, bude-li čtenáři jasno, co to vlastně znamená. Povím to hodně jasně, totiž hodně populárně, jaké Herkulovské práce se Josef Rank podjal a s jak skvělým úspěchem ji provedl. Dnes je Pražská spisovna důkladným, věrným zrcadlem všech událostí od roku 1845 až do roku 1890. Je to archiv zvláštního, jediného druhu. Když Rank nastoupil, nebylo v ohromné spoustě spisů a pomůcek naprosto žádného přehledu, nebylo vůbec na to pomýšleno, uvésti tento obrovský materiál v nějaký soustavný přehled. Rank, pamětliv toho, že agenda valem roste a že zmatek následkem decentralisace úředního materiálu byl by čím dál horší a osudnější, pustil se do práce a sestavil abecední seznam celé spisovny, jenž umožňuje okamžité vyhledání všeho, co přišlo s úředním jednáním jakýmkoliv způsobem do styku.

To zní dosti suše. Ale vezměte kterýkoliv svazek do ruky. A tu teprve poznáte, jak vynalézavým, jak poetickým, jak bystře a svědomitě kulturním pracovníkem byl tento zakladatel a tvůrce Ústředního ukazovatele, vlastně klíče ke všem možným spisům a k jejich obsahu. Vyňal jsem z armády knih jednu, rozevřel ji, a našel jsem záhlaví: Mlýny. A nalézám tu o nich obsáhlou, zajímavou monografii, kterou psal Rank. Sáhnu po jiné knize, rozevru ji a čtu jméno Palacký. A co vidím? Vše, co souvisí s osobou historiografa království, je tu pietně sestaveno — všechny časopisy s nekrology, když umřel, všechna vyobrazení, jež uveřejněna, všechny slavnosti, jež pořádány — zkrátka a dobře, učiněné malé museum obsahuje tento objemný svazek.

Jsme u pravého jádra, u zřídla kulturní činnosti Rankovy. Nebyl to pedantický byrokrat, jenž pouze jména, čísla a značky sestavoval a korrektně v index zařadoval. Kde jen k tomu byla příležitost, všude kulturně pracoval, doplňky sháněl, historii přidával a celek obrázkem, někdy z časopisu vystřiženým, někdy dokonce cennou rytinkou, osvětlil a zkrášlil. V tom směru nemá a nebude míti Rank svého napodobitele svého substituta. Byl skutečně jenom jeden Rank — a nebude už nikdy takového ředitele spisovny. Vypravovali mi úředníci, kteří ještě dnes, po tak dlouhých letech, pracují na materiále, který Rank sebral, dosvědčuje pan konservátor Herain, že nadšení Rankovo, jeho vytrvalost, jeho obětavost nemá příkladu. Znal Prahu jako málokdo, věděl o každém prameni starých předmětů, docházel do rodin, navštěvoval svoje známé, obcházel obchodníky, zejména se starožitnostmi, rád a často prohlížel závody vetešníků a všude sháněl a pátral po cenných památkách a dokladech, jež zařazoval do svého Ukazovatele. Nebylo takřka dne, aby Rank

nepřišel s nějakou starou listinou, s nějakým obrázkem, s nějakým zajímavým příspěvkem pro svůj Index, pro svůj klíč. Ale to není z daleka všechno, co Rank v tomto svém zákoutí konal. Velkou cenu kulturní má zejména to, co do knih zaznamenal, jeho výklady, vysvětlivky, jeho vzpomínky a kroniky, jež sbíral jako rytinky a pietně do Ukazovatele ukládal.

Pánové ukázali mi celou řadu dokladů této vzácné lásky, tohoto ušlechtilého zanícení Rankova. Tušení jsem neměl, co všechno může obsahovat taková suchá kancelářská kniha, co všechno mohou v sobě tajit ohromné svazky, postavené na regálech a činící dojem docela byrokratický! Index! Klíč! Centrální ukazovatel! Má to jmen několik, a ani jedno není zvlášť významné. Ale jako u lidí bývá tomu u knih! Hezká tvářička — nevalná dušička — a nejnádherněji vázané knihy nebývají také ty nejlepší. A zase jednou po dlouhých a dlouhých letech se mi přihodilo, že jsem byl důkladně vyléčen z omylu. Registratura! — slovo, z něhož čiší hrůza jednotvárnosti, poušť cifer, starých, zapomenutých zbytečných záznamů. A zásluhou jednoho člověka stane se z takové registratury — pravý opak, kvetoucí kulturní zahrada! — —

* * *

JUDr. R. J. Kronbauer.

ZA JOSEFEM HAVLÍKEM.

Bylo ke 3. hodině odpolední. Byl krásný, jasný, čistý mrazivý den. Scházeli jsme se na estrádě před chrámem Panny Marie Vítězné, jehož skvostné průčelí ve slohu vlašské renaissance, lehounce poprášené sněhem, činilo dojem neobyčejně úchvatný. Zavolala nás sem do tohoto zamlklého zákoutí smutná pout — spisovatel Josef Havlík spočíval v tu chvíli v rakvi před hlavním oltářem. Z prvních, kteří přišli, aby vzdali poslední poctu spisovateli-soudruhu, byli Alois Jirásek a Ignát Herrmann, jenž počítal Josefa Havlíka ke svým nejmilejším spolupracovníkům.

Přišla celá skupina Májistů. Na schodech . . . kdosi si povšimnu, že je jich třináct . . . . jsme se zastavili. „Dlouho už jsme se v takovém počtu," pozasteskl si J. M. Hovorka . . . „nesešli . . . Musí drahá hlava z našeho středu na vždy odejít, abychom se po dlouhé době zase viděli . . !

Těch několik minut, co jsme čekali na příchod duchovních, na leccos jsme vzpomněli. Když zvony teskně zahlaholily, vyvolal jejich dumavý zvuk zajímavou reminiscenci. Kdosi — prof. Fr. Sekanina tuším — upozornil, že na Sanctu Marii de Victoria má originální vzpomínku Dr. Zikmund Winter. Vyhledal jsem si, co sám o tom vypravuje. „Otec můj" — píše Dr. Winter — „byl zvoník při třech pražských kostelích po sobě; a to u sv. Ducha, sv. Havla a naposled u P. Marie Vítězné pod Petřínem. Na věžích těchto tří chrámů vystupoval jsem nejdříve na veřejnost tím, že od svého dětství zvoníval jsem skoro všem v osadě zemřelým umíráčkem. Velikého zvonu dlouho jsem neutáhl. Když pak r. 1871 otec mi zemřel, aby matka s námi 4 sirotky hned nebyla od chrámu a z chleba odpuzena, sám zastával jsem skoro celý rok pětadvacetizlatovou službu svého nebožtíka otce. Tenkráte byl jsem už filosofem — a při tom zvoníkem u P. Marie Vítězné."

Bylo nám tak podivně v tu chvíli, když „Wintrův" zvon Havlíkovi na poslední cestu odzváněl! Tklivou vzpomínku vypravoval přítel Havlíkův, spisovatel J. D. Konrád. V sobotu, toho dne, kdy Josef Havlík dokonal, prohlížel J. D. Konrád korespondenci z dávných dob. Nahromadilo se toho za leta tolik, že se ukázala nutnost, dopisy zrevidovati a zbytečný balast spáliti. V tom padl jeho zrak na známé, charakteristické písmo Havlíkovo. Konrád přečetl si srdečné a přátelské řádky Havlíkovy a psaníčko pečlivě uložil. Druhého dne ráno četl v časopisech ke svému svrchovanému uleknutí zprávu, že Josef Havlík zemřel.

V poslední chvíli svého života, několik hodin před uhasnutím, přihlásil se o vzpomínku, naposledy, na rozloučenou stiskl ruku svému věrnému příteli Konrádovi!

U Panny Marie Vítěz. setkal jsem se s Josefem Havlíkem také za podivných okolností. Stál na schodišti a upřeně se díval na nádherné průčelí. Šel jsem s panem konservátorem J. Herainem na faru, abychom zjistili pravý den narození pěvce Máje, Karla Hynka Máchy. Podali jsme si ruku a vyměnili několik slov. Vypravuji Havlíkovi, co nás sem vede. Usmál se svým milým, vlídným způsobem a řekl: „To je mnohem vděčnější úkol, než sedět v kanceláři a hrabat se v nezáživných aktech . . . že ano?"

Ptám se ho v upřímném přátelském zájmu, jak se mu daří. Mávl rukou a řekl: „Není to valné . . jen tak že to uchází . . . zkrátka pověděno . . . člověk už nemyslí na svoje narození . . . už se všechno šíne k poslednímu dni života." — —

S Josefem Havlíkem často jsme se vídávali na schůzích spolku Máje i Nakladatelského Družstva Máje. Jednalo

se jednou o volbu do výboru Družstva. Hledal se vhodný kandidát, a tu si Václav Štech vzpomněl na Josefa Havlíka. „Potřebujeme tu seriosního pracovníka, muže praktického rozhledu, člověka, jenž má vedle spisovatelských hvězdiček také životní zkušenosti. Navštívím hned zítra ráno Havlíka v kanceláři, a doufám, že Havlík přijde milerád do našeho středu."

Tak se dostal Josef Havlík mezi nás. Václav Štech měl pravdu . . . Josef Havlík byl skutečně vážný, korektní pracovník. Nestalo se, že by byl vynechal, byl-li do schůze pozván; přišel vždycky v čas, mnoho toho nikdy nenamluvil, ale co promluvil, mělo váhu. Těmito svými vlastnostmi — jak o něm řekl jednou Vrchlický — připomínal Josefa D. Konráda. „To jsou dva literáti", rozvinoval mistr svoje srovnání — „na nichž ihned poznáš, že mají smysl pro disciplinu. Jsou oba úředníci, ve všem svém konání dochvilní, jako přednostové stanic. Jsou vždy v čas na místě, jakoby šlo o vypravení rychlíku. Nejsou však byrokrati . . . oba mají v chování jistou noblessu, a oba mají krásnou vlastnost — co řeknou a slíbí, to vždycky splní. Sám mám vždycky, jsem-li s nimi pohromadě, pocit, že jsem vedle nich tak trochu bohémem — ale mám je rád pro tu jejich akuratessu, pro tu jejich ušlechtilost, jež je znatelna i v jejich literární tvorbě."

Mám ještě jednu vzpomínku na Josefa Havlíka, kterého jsme jednou pozvali, aby s námi po schůzi se někam podíval. Byli jsme jenom tři — Vrchlický, Havlík a já! Ale episodka má bohémský, tuze rozmarný ráz, a proto ji povím jindy. Do tohoto pomněnkového věnečku, jejž kladu na čerstvý Havlíkův hrob, se svou jásavou barvou přece jenom dobře nehodí.

Pořád vidím před sebou Ignáta Herrmanna v zářící chrámové lodi . . . stál tam tak smuten, tak zadumán, jakoby chtěl říci: Tak vidíš, příteli Havlíku... do Švandy Dudáka Jsi mi psával . . . a teď tu kolem Tebe stojíme a posloucháme žalmy kolem Tvojí rakve, a kadidlo uvíjí spirály kolem našich hlav"!

Snad ještě včera bych byl episodku napsal. Ale byl jsem v Národním divadle na „Divoké kachně". a poslední slovo, jež bylo na scéně promluveno, byla narážka na osudný význam třináctky.

Cestou domů počítal jsem v duchu schody, vedoucí k Panně Marii Vítězné a vzpomněl jsem si, že je jich třináct. A na Havlíkově pohřbu bylo nás — třináct!

Josef Havlík byl čtrnáctý!

Když jsme chodívali z pohřbů literátů s Janem Červenkou, říkával: „Tak hoši... na koho asi přijde teď řada"?

Zesnulý, drahý náš přítel, soudní rada A. Pikhart, si na to vzpomněl, vypravoval nám o tom — a putoval za Janem Červenkou!

Jsme všickni v rukou Božích! Jakáž pomoc! Nebyl jsem nikdy zbabělcem — a proto se s klidem podpisuji na tuto poslední spisovatelskou třináctku!

JUDr. R. J. Kronbauer.

* * *

GRAFICKÁ VÝSTAVA v Národním domě na Král. Vinohradech. Výstava měla ukázati vývoj od prvních dob grafiky do dneška. První tisky byly vlastně dřevoryty, tisk sám vynalezen Guttenbergem, který lil jednotlivá písmena z kovu, sázel je a otiskoval. Z ukázek cizího tisku uvádíme zvláště drobnou knížečku elzevirského vydání, tisku to vkusné úpravy. Knížka je druhé vydání (z r. 1643.) latinského spisu českého exulanta Pavla Stránského: Respublica Bojema (Český stát), věnovaného synům Bedřicha Falckého. Elzevirským tiskem nazýván typ štíhlých, drobnějších písmen zv. renesanční antikvou a zavedený v 16. st. holandskou rodinou knihtiskařskou Elzevirů. Jinak bývaly knihy tištěny buď písmem gotickým, renesančním nebo švabachem (německým písmem).

Z doby Zlatého věku českého písemnictví byly vyloženy Matthiolho Herbář (druhé vyd. Veleslavínovo z r. 1596.), Hájkova Kronika z r. 1541. z tiskárny Pavla Severina z Kápí Hory v Praze, jeden z latinských slovníků z této doby (taktéž Veleslavínův) a Biblí Svatá z r. 1596. s pěkným titulním listem jako výrazné ukázky knihtlačitelského umění českého v renesanci. Památkou na dobu úpadku v třicetileté válce jsou prostinké titulní lístky náboženských písniček z let 1637.—1664. s nadpisy: Gina Písnička o sv. Janu Evang., Písničky Hystorické o sv. Filipu a Jakubu, apoštolech Páně, atd. v Litomyšli neumělým hrotitým písmem německým tištěné. Další: Steyerova Postilla z r. 1695., Beckovského Poselkyně starých příběhů českých z r. 1700., Práva městská Království českého a markrabství moravského, tištěná v Brně r. 1701., Kniha hospodářská, z latiny kněžem Janem Barnerem přel. a tišť. r. 1706. v Praze (u sv. Klimenta blíže mostu), Nový zákon z r. 1733., Koniášovy Kytara a Epištoly, Zlatý nebeský klíč z r. 1760. jsou zase již tisky krásné zevní úpravy, neboť výtvarná umění rychle se vzpamatovala a s nimi i tisk, ovšem německý, čímž typ švabachu opanoval i českou knihu až do polovice 18. stol.

Doba buditelská a první polovice minulého století zastoupena tisky s charakteristickými známkami tehdejší abecedy latinského typu. Ukázkou rázovité a vkusné úpravy knih z druhé části této doby a zároveň slohu tehdy romanticky a vlastensky zabarvovaného je knížka s titulním listem: Wesna. Almanach pro kwetaucí swět. Sestavil Karel Tupý. Ročník prwnj se dwěma rytinami. W Praze 1857. Tiskem a nákladem J. H. Pospíšila, činného člena národního museum. V plném svém rozmachu se přihlásila novodobá česká grafika. Přepychové tisky knih různých typů a síla ex libris naplňovaly skříně a stěny, na nichž rozvěšeny byly ukázky trojbarvotisku a čtverbarvotisku (Schwaigrovy poetické malby) lepty různé techniky (nálady Engelmüllerovy, Bártovy, Štáflovy a j.), a dřevoryty (Váchalovy visionářské kresby).

Výstava byla pořádána odbočkou Typografie na Král. Vinohradech—Vršovicích a byla spojena s třemi přednáškami. F. S. H.

ROČNÍK X. Toto číslo vyšlo dne 19. ledna 1912. ČÍS. 17.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Oči jeho bloudily chvíli po rodném domu, po střechách a stromech, až stočily se zase k Hořejším. Pronikavé volání „pípípípíí" zavolalo k sobě ty smutné oči jeho. Spatřil stát na dvoře před kurníkem sestřenici Dodličku. Košinkn s kuclíky držela v ruce a s roztaženými křídly horempádem běžely k ní ze všech koutů slepice i kuřata s kvočnou a kohoutem v čele. „Pípípípíí" ozvalo se po druhé. To jistě ještě scházela nějaká někde zatoulaná slípka. Ach, kdyby mohl a směl, nejraději jako ty slípky byl by se i Martin rozběhl za tím sladkým hláskem „Pípípípíí" — — —

„Je pozdě," šlehlo mu hlavou. Odtrhl násilně oči své od Dodličky, řekl ‚s Bohem' stále ještě hovořícímu Vrzalovi, prudce se obrátil a odcházel.

„Sou přece jenom pavoucí šichni ty Porazilové," povídal potom Vondra doma své ženě — „i tu ten mladej pampáter nebude jinej, mluvím s nim, mluvím, poslouchá, hlavou kejbá ha najednou jakoby ho pích — s Bohem — ha hupaluje vode mně jako bych míl prašivinu" —

Doma se Manka svého syna zase ani dočkat nemohla. Oknem vyhlížela, před chalupu vyšla, po kopci dolů se dívala, nepřichází-li, ale všecko marné.

„To von nejspíš bude na faře, na špacír si možná vyšli s kaplanem, aby se ještě hužili," těšila se v duchu, když už i klekání odzvonili a Martin se nevracel. Vrátil se až za tmy, když ponocný desátou odpískal a našel matku sedící na prahu Polcarovic chalupy a modlící se růženec. „Vy ještě nespíte, matko," promluvil skoro nevrle, těšil se, jak se vtáhne do své světničky a zůstane už sám se svým smutkem.

„Japa bych mohla spát, dyž nejste doma. Už sem míla strach, esli se vám nic zlýho nepřitrefilo, potom zas sem si myslila, že ste si zašel s velebnejma pánama do kasina na holbičku piva, nebo že vás na faře na večeři pozvali," rozpovídala se vstávajíc a šourajíc se za synem.

„Mám říci matce, kde jsem byl anebo nemám?" okamžik zaváhal Martin ale hned v zápětí si řekl „oheň na střeše by byl, mlč raději, nekal ten poslední večer, zítra beztak odjíždíš," a už povídal lhostejným hlasem ale podle pravdy: „Je tak pěkný, teplý večer, na hřbitov jsem si ještě zašel, soudkami dostal jsem se na císařskou silnici a v myšlénkách pohřížen až ‚na vejhledy' jsem se zatoulal."

„Nu, to věřím, tám je pěkně, dyž sem přijede z Buďojc pan biskup Jirsík, dycky tam káže zastavit, vyleze z kočáru, rozhlíží se krajem a kříž dělá. Říkají, že tam žehná český zemi ha slzy prej mu při tom prejští z vočí jako ze studánek." —

„Ba pravda. Zná naše „Vejhledy" a kdykoli se mnou mluvil, pokaždé na ně vzpomněl. Ale já je nikdy dosud takové nespatřil jako dnes", pokračoval mladý kněz a sdílná nálada se ho zmocňovala. Srdce mu smutkem, zažitými dojmy i krásou letního večera a rodného kraje překypovalo. Ulevit si musil teď, kdy to všecko pominulo a kdy v těch čtyřech stěnách nízké světnice sráželo se to v něm ve slova a věty. Snad kdyby byl sám, báseň by napsal, nebo píseň zazpíval, do pláče anebo do smíchu se dal — ale tak jen vypravuje a matka sice syna nechápe, ale zbožně a trpělivě poslouchá. „Kolikrát jsem se s Vejhledů rozhlížel ale vždycky za dne, buď ráno, nebo odpoledne, až dnes poprve v životě spatřil jsem to divadlo večer. Slunce za-

padlo za Haltravem, stín snesl se na krajinu, takový průhledný stín modravý, jakobych sklíčkem barevným hleděl, daleko široko vídím, města a vesnice rozeznávám, hory a doliny přehlížím, rybníky, luka, pole a lesy leží pode mnou ale všecko bez sluníčka, bez světla, jakoby popelem posypáno, jakoby prokleto a ve smutek pohříženo. Chvíli to tak všecko kolem stojí mrtvé, v hluboké ticho propadlé až počnou se lesy kouřit a oddychovat, rybníky pařit, mlha vystupuje, tmy přibývá, ještě věže a vrchy rozeznávám až i ty mizí, šedá mlha jako rubáš prostírá se pode mnou, zahaluje všecko, stoupá ke mně a pohlcuje mne, Výhledy, Haltrav a celý chodský svět náš. Myslivcův pohunek hnal dobytek od dlouhého Bahna. Tichem zazněly tlumené, tesknè zvuky kravských zvonců, blížily se, ozvala se i známá píseň pohunčí:

Sluníčko huž zháslo
stádo se napáslo
huž je ženu k nám.
Každej chlapec všude
íčko k dívči pude
– já vostanu sám.

Tisíckrát jsem tu písničku slyšel zpívat, tisíckrát sám jsem ji na pastvě zpíval — ale nikdy mne tak nedojala jako dnes. Ano — sluníčko mně zháslo — pohasl a sesmutněl, zpopelavěl, jako rubášem pokryl se mi celý daleký široký život, který přede mnou se otevírá —.“

„I děte, děte blázínku, cák si to dnes do hlavy berete,“ ozvala se matka hledíc na syna v plápolavém svitu lojovky, jak mu planou oči a bledé tváře rdí se podivným ruměncem.

Martin se otřásl, jako by ho vodou polil. Ach ano! Co to mluví! A nač to povídá? Rozčarování pominulo, duševní tlak pominul, střízlivá rozvaha se vracela.

„To jen tak, mámo,“ řekl s bolestným úsměvem „už je pozdě, lehneme si, abychom ráno nezaspali — před šestou musíme vyjít, protože v osm odjíždí vlak.“

„Ha to je malá starost, jaktěživa sem ještě nezaspala,“ ujišťovala Manka odcházejíc po tichu, aby nikoho nevzbudila k Polcarům, kde měla na zemi ustláno. A nelhala. První se probudila, mléko synovi k snídani převařila a pak šla na něho zaklepat. Ale i Martin už byl vzhůru a na cestu připraven.

„Snad byste nechtěla jít se mnou?“ podivil se vida matku ve svátečním.

„Nu, ha do pa by vám nes tu tašku?“ skoro až nevrle utrhla se Manka.

„Sám si ji přece ponesu.“

„To se na pana pátera nesluší — vemu nůši na říbet ha ponesu vám ji haž do města.“

„Jak bych to mohl připustit, ve vašem stáří,“ ale marně se bránil. Matka si bránit nedala, po jejím musilo se stát. Vedla si syna po Klenčí, vyšlapovala si vesele jako mladice a hrdě rozhlížela se na právo, na levo, jakoby po boku krále kračela. Sem tam zastavil je známý „to ste pobul na krátce, myslili sme, že celý ferie tu strávíte,“ promluvil, ruku podal a potřásl. „Tak štastnou cestu,“ přál jiný, „teta, to se íčko budete mít dobře, dyž máte pana patera,“ zalichotil třetí — ale Martin jen se nuceně usmíval. Matka za něho hlučně a radostně odpovídala, ochotně se zastavovala, do řečí pouštěla — až Martin musil upozorňovat „musíme jít, abychom nezmeškali.“ Byly mu nepříjemné, až protivné všecky ty chlubné řeči matčiny i marné lichotky známých a litoval, že povolil, že nešel okolo humen i kdyby se sebe více byl v trávě urousal.

Teprve pod Klenčím v širém poli se mu ulevilo. „Bože, to jsem nějaký popudlivý člověk,“ peskoval se v duchu, vzpomínaje, jak mu bylo odporno setkati se s někým. — I matka si toho povšimla a uznala za vhodné syna pokárat.

„To nesmíte bejt, velebný pane, takovej nelida člověk. To by vás tám v tý vaší vosadě nic neměli rádi. Pan páter muší bejt samá řeč, paty mu muší mluvit, potom ho lidi zanesou. Pan páter Špelina teky bul z chudýho, ha hu nás peří, len, plátna mu nanesli, pekařka na smrtelným loži peníze na mše mu vodkázala, jako na vobrázek se na něho šichní dívali, eště íčko na něho vzpomínají ha zapomenout nemůžou.“

Martin vycítil, to že z matky mluví nejen touha, aby byl vázen a milován, ale víc ještě obava, aby se hmotně nepoškozoval, aby i on ty dary dostával a zase nelibě se ho to dotklo. „I vždyt já, matko, pro vás i pro sebe budu mít dost — a na koho bych šetřil? jsem přece sám.“

„Cák vás to jenom napadá nespořit? Spořit mušíte. Dyby vám tám len přinesli, jak tu hu nás

panu páteru nosí, ne habyste ho nevzal. Vemte ha skovejte. Haž nastřápáte kopu nebo dvě žemliček, napište, přijedu si pro ně, přepočítám je, v zimě spředu, kalci donesu ha budete mít kus plátna, nebo ručníků — mám příst cizímu za dojení mlíka, budu příst vám."

„Ano, to jsem vás chtěl snažně prosit, abyste už teď na podělky za plat nechodila, pošlu vám každý měsíc, mnoho-li jen budu moci, odpočiňte si na stará kolena, už jste té práce užila dost."

„Snad byste se nestydil za to, že máte mámu nádenici?" štiplavě usmála se Manka. Martin podíval se po ní, zrudl ve tváři a vyhrkl: „Ne, za to sem se nikdy nestyděl, dokud to musilo být, ale teď bych se styděl jako kněz, že mám mámu lakomnici. Pomozte v senách nebo ve žních nebo na bramborách, komu za vhodno uznáte, ale zdarma, z lásky, pro dobrý skutek."

„Jenom pomálu", trpce odpovídala teď i matka — „ještě ste mi toho málo dal, dyt uvidím, co za šecky mý mozoly vod vás dostanu, člověk se nesmí spolehat na děti, na zadní kola muší pamatovat."

Martin už mlčel a když promluvil hovořil o zcela lhostejných věcech. V duši však si svatosvatě umiňoval, když osaměl ve vlaku cestou, že matku přesvědčí, jak na ni myslí, jak touží zpříjemnit jí stáří, uchy tat bezstarostný, pohodlný život, protože přece jen mu jí bylo líto, vzpomínal, jak nic na světě neu ila, ničeho si nedopřála. . . .

I Manka na zpáteční cestě přemýšlela a rozbírala ty řeči synovy. „Hloupej, nezkušenej chlapec! Budu se někomu zadarmo dřít! Blázen bych bula! Lidom pro smích! Drahotu pravda íčko dělat budu. I dyby mi krejcaru neposlal, přece budu říkat: já to nepotřebuju, já bych nemušila chodit do díla, můj pan páter to nechce, mám to vod něho zakázaný, chce abych paní dělala, hale já bych se dlouhou chvílí humořila, tak pro hukrácení chvíle du — ha poštouc dovedou si Manku vá it, von starej poštapán dobře ví, že Manka dělá za dvě. . ." V hlavě si počítala, co vydělá denně a týdně, ani v zimě a večer nezahálí, piede nebo pro poštouc paní peří dere a přebírá, prach zvlášt, peří zvlášt, kotejše zvlášt, prahoušel mouky, švestek, suchých hrušek, zelí nebo křížál dostane přidáno a snadno je živa. „Hale jen ajt posílá dyž chce, hukládat mu to budu — do města do spořitelny to ponesu" umiňovala si dál a na svůj vlastní kapitálek při tom myslila, těšila se, jak poroste teď, jak to poskočí, když ne jeden, ale dva budou vydělávat.

„Hale v to má pravdu — pobožnější íčko bejt, dyž mám syna knězem — to se sluší ha patří. Do bratrstva vstoupnu. V neděli se starý Cveklice vyptám, co ha jak mám hudělat, abych bula mezi ně přijatá" — a tak než domů došla, měla v hlavě hotovu novou formu svého života. Manka i ve stáří zůstala povahou energickou a houževnatou. Ba ještě jí věkem tvrdohlavosti a houževnatosti přibývalo. Co si jednou zamanula to provedla, padni voko nebo zub i když to byl pouhý vrtoch — maličkost třeba, nepovolila, děj se co děj. A tak už po měsíci v Klenčí se divili, jak se Manka změnila. Šla při ranní s bratrstvem k zpovědi i k přijímání, lačná zůstala už v kostele na velkou a jen se naobědvala, už zase seděla na prahu kostela, čekajíc, až se dveře otevrou, na požehnání. Nebylo pouti v okolí, aby se na ni Manka nevydala. Ba i daleko a pěšky se pouštěla — do Bavor k Boží Krvi, do Degendorfu, na Brod k Ježíškovi, Klatovskou Pannu Marii navštívila, Panynku Marii Svatohorskou na své vlastní oči spatřila a její sošku milostnou domů v náruči si přinesla, aby jako ostatní z bratrstva i ona měla nějakou „štátui" doma. O tom všem synovi psávala podrobně, radostně i chlubně. „Pánu Bohu sloužím na stará kolena, nic mi nemrzí, co sem na světě zkusila ha vytrpila, jenom dyž sem se na tobě radosti dočkála, vidím tě zavopatřenýho, šťastnýho ha spokojenýho." Martin čítal ty prostinké švabachem psané listy matčiny rád a těšil se na ně. Usmíval se bolestně, když matka horovala o jeho štěstí a spokojenosti, ale ani slůvkem neopovážil se kalit tu její představu, nikdy na nic si nepostěžoval, nenaříkal, jen radostné věci psal. Posílal jí nejen peníze, ale hlavně takové věci, které ve městě viděl a které by si jistě matka nekoupila. Na zimu jí poslal teplé bačkory a rukavice, balíček čaje s rumem, jindy šátek, kalendář, bonbony proti kašli, usmíval se, jak matka za všecko vděčně děkovala, jak se ve psaní vadila, že si zbytečnou útratu dělá, pro ni — starou bábu — že je škoda tak pěkných a dobrých věcí, aby raději šetřil a na to pomýšlel, až dostane faru, aby měl kam sáhnout, kde vzít, koně, voly, krávy nakoupit, hospodářství zařídit, to že stojí peníze a aby si pak dlužit nemusil.

Pokračování

V RATIBOŘICKÉM ÚDOLÍ.

My v podvečer jsme před Bělidlem stály;
pruh zlatý chvěl se v stromů korunách.
Zaskřípla vrátka, — krůčky zacupaly,
„Babičku“ uzřely jsme v lučinách.

Stanula tiše, — přízrak světlý, bílý,
vrasčité ruce v prosbě sepjaty
a k splavu, kde se dívčí postat chýlí,
úsměvné zraky teskně upjaty.

„Ty ubohá, již svedly lásky světy,
tvé neztiší se srdce zmučené
dřív, nežli v posled dopějí tvé rety:
Spi, hajej, moje dítě milené!

Jen velká bolest v lesní tvoje lože
jde s tebou, ubožačko v každý čas.
O slituj, Ty, se nad ní, velký Bože!“
jak vánek tichý staruščin zní hlas.

Je ticho kol. Teď lípy zašuměly
a vrby třásly svými rameny,
jak bolestí by divou oněměly
a v mrtvé změnily se kameny.

Ty znaly také všecku bolest dravou,
jež Viktorčinu duši drásala,
kdy soucitně nad mladou její hlavou
jen klenba jejich slzy střásala.

Svit slunce zlatý měkce dohoříval
a staruščin s ním v dálku mizel stín,
leč světlý její zjev, jenž kdys tu dlíval,
do srdcí našich vryl se do hlubin.

TEREZA MELLANOVÁ.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.

PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

IX.

Pokračování.

Jsme vychovanci německé vědy. Věříme, co ona věří, pochybujeme, o čem ona pochybuje. Jsme tak plni nedůvěry k své vlastní bytosti. Německá věda nechce nic vědět o nějaké vzdělanosti starých Slovanů. Také nám už je myšlenka podezřelá. Držíme se námitek.

— Doklady jazyka! Jsou-li tak jisty, proč o vzdělanosti starých Slovanů nikdo neví? Kde jsou nějaké pomníky a památky, aby svědčily?...

Skola a literatura vštípily nám takové představy. Byla řecká a římská vzdělanost, známe její památky, známe umělecká díla antická, pomníky z kamene, rozvaliny měst, chrámů, paláců. Máme plnou knihovnu pomníků, písemnictva řecko-římského. Památky slovanského starověku? Nemáme žádných. Nikdo nám o nich nepověděl. Kde je nějaký Homér slovanský nebo Aischylos, Xenofon nebo Tukydides? Nikdo o nich neví. Vždyt i po starých Egyptanech, Assyrech, Indech zachovaly se věci památné. Objeveny stavby, nápisy, obrazy, vyneseny poklady hrobů královských, přečteny papyrosy, rozřešeny hieroglyfy, samotné olbří zjevy Pyramid hlásají o dávném životě národů. Kde jsou nějaké hieroglyfy nebo Pyramidy předhistorického Slovanstva?

A přece zas platí slovo Hamletovo! Pořád zůstává tolik věcí mezi nebem a zemí, o kterých moudrost lidská nemá zdání. Na statisíce let páčí věda přítomnost lidského pokolení na povrchu zeměkoule. Bůh ví, jaká stupnice vzdělaností za tu dobu se vystřídala ve hlubinách věků! Žádná vědomost o nich nedonesena ke sluchu gymnasisty, který se chystá ke zkoušce zralosti. A přece svědectví jazyka nelze odčiniti. Jazyk, zrcadlo ducha! Ne-

může v zrcadle vzniknout obraz, kde prvé před plochou zrcadelnou neobjevil se předmět. A jazyk se svým bohatstvím pojmů a tvarů, co jiného je, ne-li živý obraz vzdělanosti, kterou obsáhá?

— Stavebné památky? Aspoň rozvaliny? . . .

Pravda, vzdělaný národ má své bohatství, svůj blahobyt, má své velmože, kteří staví paláce, má svoji víru, která staví chrámy, má svoje sídla i své prostředky ochranné, svoje hrady i pevnosti! Nic se nezachovalo. Nezbývá, než smířit se s myšlenkou: zaniklo všecko. Vinou hmoty bezpochyby. Byla tak pomíjivá látka, tak málo vzdorovitá, do níž starý Slovan vtěloval svoji vzdělanost. Ze dřeva stavěl své budovy, do dřeva tesal a řezal svoje představy foremné. Zub času rozhlodal ty památky důmyslu. Plameny je strávily. Není nic nového, že národ nezná staveb ze tvrdší hmoty. Tisíciletá kultura Japonců je z takové mizivé látky! Z bambusu, z hedvábí a papíru! Kdyby veliký požár zachvátil ostrovy Niponské, co by zbylo z tisícileté kultury? Něco prachu a popele. Kultury lidstva, přeletavé sny věků! Kolik as jich nepoznáno zalehlo v lůně věků! Dojemno je, obracet listy starých letopisů vlasteneckých. Na každé stránce hoří tu hrady, zámky, tvrze, města. Řadu století vyplňují ty truchlé zvěsti. Počínaje „nejstaršími zmínkami", až hluboko do novověku, samý požár a požár! To hoří pomníky a památky staré slovanské vzdělanosti! Nezachoval se žádný. Leda, chcete-li, hluboko v horách balkánského poloostrova, staré velké klášterní budovy zachované ze středověku, složité a mohutné, snad by důmyslem a rozmanitostí motivů mohly státi za doklad dávné tradice stavebné, jakou asi prováděny byly hrady, paláce a chrámy slovanské doby. Obrovité stavby fantastického složení, plné lomenic, střech a pavlánů, z těžkých tvrdých břeven, pnoucí své smělé tvary do strmých výšin skalných temen a srázů!

A písemnictvo? Jména básníků, filosofů, historiků? Je-li možno, aby duchovná práce vzdělaného národa nebyla zachována v potomstvu ať papírem či pergaménem?

Třeba už se smířit s myšlenkou. Staří Slované nebyli národ literárný podle naší gymnasijné představy, neukládali v písmě výtvory svého ducha. Nebylo u nich jinak nežli u starých Gallů. A o těch sděluje César:

— Samoděk mnozí do učení scházejí se i od rodičů a příbuzných bývají posíláni. Velikému počtu veršů prý se tam z paměti učí. Tudíž někteří dvacet let v učení vytrvají. Aniž považují za věc náboženský dovolenou — je psisovati . . .

Jiná doba, jiné formy života. Měli svoji vzdělanost staří Gallové, i svoje písmo znali, ale měli svoje názory o úkolech a potřebě písma. Svoje výtvory básnické v paměti nosili, svoje vědomosti s osoby na osobu, s pokolení na pokolení přenášeli. Předsudek náboženský bránil užívat písma k těm účelům. Žádné památky písemné po vzdělanosti starých Gallů se nezachovaly. Za to, jaké obdoby a podoby! Na širé Rusi, ve hlubinách odlehlých gubernií podnes vyskytují se lidičky podivných vlastností. Starci a stařeny, s obrovskou pamětí, zpěváčkové bylin národních zpěvů o mnoha tisících veršů. Sami před lety poznali jsme v Praze takové fenomén, mužika recitátora. Čiperný impressario vozil ho na ukázku po světě. Uvedli mužíka na podium, posadil se a po celý večer bez přetrhu jednotvárně stoupaje a klesaje hlasem přednášel nekonečné verše o činech a podnicích veleslavných hrdin. Takový přežitek zapadlých věků.

Bývalo tak před tisíci lety u starých Slovanů jako u starých Gallů. Svoji vzdělanost jako svoje zpěvy nosili v sobě a na sobě. Pomníky z kamene nezanechali, ani písemné památky.

Co však škodí, jestli přece vyskytuje se památka dávného života, neméně životná a překonávající, jiného sic tvaru a jiné hmoty, ale svého rázu jediná a velkolepá, docela se vymykající představám běžným o památkách minulosti?

V Eschylově dramatu Agamemnon je zajímavá episodka. V úvodní scéně strážce na věži královského hradu naříká si do trpké povinnosti svého povolání:

> O kéž mne bozi zbaví těchto svízelů,
> jež snáším na té stráži celý dlouhý rok,
> co na domě tom Atreovců jako pes,
> jsa loktem opřen, ležím! . . .
> I nyní čekám na znamení světelná,
> žár ohňů, jenž má z Troje zprávu podati . . .

Episodka podává věrný obraz části starověkého (as 500 př. Kr.) zřízení veřejného. Od výšiny k výšině, od vrchu na vrch, od věže k věži přes šírý obzor pomocí vidných značek nesla se

zpráva do dálky. Za dne mluveno značkami, jež bylo lze postřehnout zraku, za noci plála znamení ohnivá. A nejen zprávy o událostech válečných, o vítězstvích a porážkách tou cestou sdělovány. Všeliké pokyny a rozkazy veřejné služby tím způsobem přenášeny do dálky. Celá síť stanic dalekopisných prostírala se krajem po vší zemi, pravzor dnešní sítě telegrafické. Zřízenci a strážci k účeli tomu ustanovení a vycvičení konali zde stálou svoji službu.

Zřízení prastarého původu dospělo časem značně dokonalosti. Polybiûs (ok. 200 př. Kr.) vypravuje o slavném vynálezci Aineû Taktikovi, který na principu vodních hodin sestavil optický přístroj znamenité přesnosti. Celá abeceda smluvených značek umožňovala, rozmlouvat do dálky podrobně a zřetelně.

Však nejen Řekové a Římané užívali dalekopisného zřízení! Bylo známo i jejich sousedům! Bylo původu pravěkého a rozšířeno bylo po vší starověké Evropě. Řekové a Římané leda soustavu dávnověkého obyčeje po nich sdědili a svým způsobem zdokonalili. Kotvila v okolnostech života a přírody. Všechen ruch a shon starověku obrácen byl k výšinám. V dolech a rovinách prostíraly se lesy a bažiny. Jako dnes v době elektřiny, když se nachýlí noc, zazáří v rovinách města a stanice moderního ruchu nesčíslnými světly, tak ve starověku, když tma se snesla na krajinu, zahořely vrchole na obzoru, kde čněly hrady a bděly stráže, kde byly zřízeny stanice pozorovací a dohodové, kde zřízenci veřejné služby, hlídači a ukazovači od vrchu k vrchu, přes lesy a bažiny podávali sobě do dálky důležité zvěsti. Tak člověk za všech dob svým důmyslem překonával svízele a překážky hmoty.

A tu jsme u své památky dávnověkého života svérázné, nebývalé! Stopy někdejšího dalekopisného zřízení dodnes zřetelně se zachovaly, vyryty nesmazným písmem v samotné tělo širého kraje: jména výšin, vrchů, kopců neklamně nasvědčující někdejšímu účeli! Širou oblastí táhne se nespočet jmén nepochybného významu, dávných stanic pozorovacích a oznamovacích: vrchů Ohniváčů, Žárů, Žďárů, Žihů, Žehů, Žahlovů, Žihadel (Čihadel), Žižovů, Žižkovů, Stráží, Stražišť, Strahovů, Zpytů, Zpytáků, Zdánů, Zdánic, Čekanů, Pater, Patřínů, Patrovů, Pohledů, Ohledů, Ozrenů, Divínů, Vidínů, Vidů, Smoter (smotrit = hledět) Smotrav, Motrav etc. Vezměte kterékoliv místo v kraji, bližší nebo vzdálenější, důležité polohou či významem, hrad, zámek, město, středisko dávného života! Jména okolních výšin vyzrazují někdejší službu hlásnou a zpravodajskou, Jen z okolí Prahy: Strahov*), Střežovice, Petřín (patřín), Divín (Děvín), Vid (sv. Vít), Žižkov (Vítkov), Vidovle, Strážnice (Strašnice), Ozerov (na Karlově) pomalu se vytrácející z paměti Pražanů.

— Kde je důkaz tak velikého stáří jmén? Čechové a Slované vůbec mohli snad způsob dalekopisného zřízení přijati od svých sousedů teprve v pozdějších dobách?

O velikém stáří výšinových názvů není pochyby. Středověkem pro Slovanstvo začíná doba historická. Nejstarší prameny místné, t. zv. první zmínky v listinách uvádějí už názvy výšin, ale jména jsou už tehdy tak stará, že pisatelé významu jich se nedohadují. Cosmas, nejstarší letopisec český, vysvětluje si jméno Petřín ze své západnické řeckolatinské učenosti. O hradě Divínu (Děvín, pohodlnější výslovnosti) vypravuje už báje, kterými jej dávno opředla fantasie nevědomých pokolení. Už desátým stoletím „začíná německá kolonisace pohraničního území slovanského na celé čáře od severního pobřeží, až do Korutan" (Bachmann, Gesch. Böhm.), leč ku podivu, jména výšin po celé té oblasti zachovala podnes svá význačná slovanská jména, zřetelně prozrazující změněným na povrch tvarem někdejší zvuk i smysl. Staré Žigy, Žagy, Zigary, Žihany a pod. vystřídaly různé Ziegen-, Sagen-, Sieghards-, Zigeuner-berge nebo -rücken.

*) Strahovy vlastně dva, druhý nad Libní. Také Žižkovy vlastně dva. Cosmas vypravuje o zvláštním místě ve středu pražského hradu, jež prý od starodávna slulo „zizi". O významu slova dějezpyt dlouho si lámal hlavu. Až německá Věda (Bachmann Gesch. Böhmen) objevila v něm památku nějaké prý germanské bohyně, jíž tu obětovali někdejší Markomané, „němečtí předchůdci slov. obyvatelstva Čech". Zízi = zřetelné žíže, místo pro ohněstrojbu, po případě celý přístroj. Vrchů Žíží, Žížovů (Čížových) je plný slovanský kraj. V německém pohraničí na severu i jihu množství — Zeisigbergů je zjevně téhož původu. Zřízenci při tom zaměstnaní sluli žihaři, žigari, žihúni, žižkové, žižmové a pod. Jan Žižka z Trocnova i Car Šišman bulharský byli asi potomci takových zřízenců. Vrch Žižkov (také Vjdkov) nedostal své jméno teprv po známém vítězství Žižky. Nesl je patrně už dříve. Žižkovů vrchů je v kraji víc, kam husitský vůdce nikdy nepřišel.

Na místě Stráží — Strážišť — Strahovů nastoupily Strass- Strauss- Stroh-hof- a pod. -berge. Někdejší Zpyty, Zpytavy, Pteče a Pytáky proměnily se ve Spitz-, Spittel-, Spital-, a Mittagskogle a -bergy.*) Stará Patra, Patrovy a Patříny slují dnes Vater-, Bader- a Petersbergy, Žďáry a Žáry zase Schier-, Schar-, Schauer a Saur-bergy, Ždány a Ždánice proměněny tu ve Stein-, Stanz-, Schanz- ba i v Tanzbergy atd. Proč ne? Vždyt mnohý Ždán během věků v samotném slovanském území pro nepaměť potomků stal se Žbánem, mnohý Pyták Ptákem, Strážnice Strašnicí. Čas dávno nastoupil svá práva. Původ zřízení i jeho názvů byl předhistorický. Ve středověku dávný způsob zpravodajský, zdá se, byl už dávno zapomenut a nahražen jiným.

Ba, ještě více! Síť starověkých stanic dalekopisných dokonce nekončí oblastí, kde začínala německá kolonisace slovanského území v desátém století! Sáhá mnohem dále! Přes celé území sousedních zemí německých a románských táhnou se až k Rýnu a k Alpám i daleko ještě za obě ty hranice střední Evropy. A lze ji stopovati až v území, kde historie o žádné „kolonisaci slovanské“ nic neví, kde od počátku středověku seděli jen Němci a ve starověku podle souhlasných pramenů jen Germáni, Kelti, Gallové a toho rodu starosvětští pronárodové. Či snad staří Germáni, Keltové, Gallové dávali svým pozorovacím a signálovým stanicím — slovanské nápisy? Navštivte kterékoliv místo hluboko v německé říši a srovnejte názvy okolních výšin. Z krajiny porýnské na př. okolí Šafhúz (žahovu) výšiny: Spitalwald (zpytava)-Tanzplatz (ždárec), Strassacker (stražák), Schützen-halden (žiče, žižava). A tak po celém horním toku Dunaje a přítoků, za Rýnem, ve Svýcarech, ve Francii v krajinách románských! Z okolí Dijonu na př. (Divio, divno, divín za doby Césara), vrchy: Mont Afrique (motrava), Mont de Siège (žíže), Plan de Suzan (žižan), Mt. Fixin (viziň, vidin) a pod. Zdá se vám výklad jmén libovolný, smělý? Na jednom, dvou, třech případech, budiž. Jde-li však případů do set a zůstává-li výklad dotyčným dnešním jazykem místním, ať německým, holandským, francouzským nebo italským beze smyslu a pak-li jedině slovanský výklad odpovídá starověkému způsobu života? A ke všemu názvy na Západě úplně se shodují s názvy na Východě? Co pak? A vskutku bez přetrhu téměř jako německým krajem Ziegenbergy, Ziegen- a Zigeunerrücken a Ziegenhainů, táhne se románskou oblastí věčných Mont Cigale, Tziganes, Cigue, Signe, Cigne, Chièse a Cignoty atd. od moře k moři, přes hory a doly, celým širým prostranstvím pevniny.*)

Ejhle pomník dávnověkého života! Stopa starého zřízení, vtisknutá celému dílu světa! Ve psaných deskách dějin nic o ní sice nezaznamenáno, ale tím zřetelněji mluví sama za sebe. Tisíce let vzdorovala bouřím a převratům, státy a říše viděla vznikat a se bortit. A přetrvala věky výmluvná stopa pravěké vzdělanosti.

A jestli názvosloví starého zřízení je slovanské? Jakého původu pak bylo zřízení samo?

*) My zpytujeme dnes už jen své svědomí. Staří zpytovali svět a vše, co chtěli poznati. Ještě v pozdním středověku zpytati krajinu značilo ji ohledati.

Kartesi jdiechu, tatarští zpytáci biechu.
Dalemil.

Husitská vojska vysílala své pátraly za týmž účelem. Odkud je vzato franc. patrouille (hlídka) v obecné vojen. terminologii? Noční stráž podnes voj. hantýrkou sluje Schar-wache (žárová stráž). A množství termínů dnešního vojenského i námořnického názvosloví má tak své staroslovanské kořeny.

* Jak románské signum, signe, tak německé zeichen, pojmy už přenešené, odtažité, obsahují v sobě reálný kořen i pojem slovanského žig, plamenný žeh = znamení do dálky! Na stejný původ ukazuje německé sieg = plamenný žig na znamení dobytého vítězství.

Pokračování.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Mohli bychom jíti zpáteční cestu pěšky lesními stezkami, nemyslíte?“ navrhla Straková.

Aksamít pochopil, proč to řekla, ale neměl odvahy, aby odporoval.

„Jak si přejete, milostpane,í“ řekl, zaplatil vozkovi, pomohl Strakové s povozu a bral se s ní ke dvoru továrny, kam také před nimi kráčela jakási maďarská společnost.

Rozbité stroje, rum, střepy a holé zčernalé zdi

s čadícími komíny vtrhly jim v oči, připomínajíce jim pochmurnou atmosféru továrenského živlu.

Vešli do skladišť se spoustou bělavé hlíny kaolinové, jíž mělnili ve mlýnech na jemnou moučku, prošli do jiné části, kde těstová hmota poddávala se poprve rukám dělníků. Továrenský zřízenec krátce, úsečně naznačoval pochody práce a zasvěcoval hosty v postup výroby od suroviny až do utváření hmoty v nádobí na kruzích hrnčířských, vedl je dílnami zapáchajícími terpentýnem a barvami, kde malovali malíři jemnými štětci okrasy, pak do pecí, kde v žáru se dokončovala práce a potom do skladiště, kde s pýchou vystavovala továrna mnohotvarné své výrobky.

Straková s Aksamítem koupili sobě po malé, úhledné váse a vyšli z tísnivých dílen továrních na svěží vzduch.

Bylo k poledni. Vraceli se zpět k malé restauraci, jež se jim cestou namanula. Slunce sálalo, ale Straková nebyla znavena. Mluvila živě, zajímala se o práci v továrně a nedopřávala klidu Aksamítovi.

Vešli do zahrady s dřevěnou, červeně natřenou restaurací ve švýcarském slohu a sedli na židle pod mladistvými kaštany. U několika stolů seděli hosté v tichém hovoru. Poobědvali, při čemž Aksamít úmyslně si poroučel pokrmy, jimiž se snažil maskovati svou chorobu, aby Strakovou zmátl.

Dosáhl toho, vyndal plán a hledal zpáteční cestu. Shodli se na tom, že půjdou stezkou Esterhazyho, zaplatili a vyšli.

Odbočili k střelnici a blížili se k lesům. Obzor jejich se úžil, stěsnával, a jenom sosnový les čeřil se před nimi k bledému blankytu. Zapadali hloub a hloub v lesní ticho, zamlklí a nemajíce dost odvahy, aby rušili mlčení.

Oba tušili, že se již ocitli u té intimní otázky, již měli společně řešit, oba cítili vážnost a zodpovědnost příští chvíle a připravovali se k ní.

„Pozoruji, že vaše zdraví se poslední dobou zlepšilo," řekla Straková ztemna a zamyšleně.

„Myslíte, milostpaní? Nesoudím tak. Mne bijí staré chyby," naznačoval Aksamít cestu Strakové, nebot jako člověk, jejž bolí kotlavý zub, hledí jej rychle odstranit, rovněž i on si přál, aby se neoddalovalo, co tísnilo jeho a dráždilo ji.

„Jak to myslíte?" řekla Straková, blížíc se rychle k tomu, nač se již chystala několik dní, a proto nemínila propásti dnešní tak vhodnou příležitost.

„Víte, milostpaní, že jsem žil rychle a mnoho, a nyní cítím následky," pravil Aksamít nepokrytě a bez lítosti.

„Dotýkáte se trochu minulosti," řekla Straková a jak se jí zdálo, uhodila na pravý tón.

„Já vím, že chcete účtovat. Není příčiny, proč bych se tomu vyhýbal", pravil Aksamít jasně a otevřeně.

„Mezi námi zůstalo z dávna cosi nedopovězeného," pronesla Straková závažně a zamyslila se.

„Ano, a přeji si, aby se mlhy rozptýlily," řekl Aksamít a nabídl Strakové, aby usedli na sedátku, k němuž po několika krocích dospěli.

Straková souhlasila.

Usedli vedle sebe tváří v tvář v důvěrném sblížení, kde nic nemohlo rušit jejich slov, leda šum lesa anebo svitnutí slunce v bludišti větví. Straková zdála se býti lačna a znepokojena čekáním, kdežto Aksamít byl okamžik stísněn a zamyšlen, ale už v následující chvíli se vzchopil a zpevněl.

„To je už málem deset let, kdy jsme se rozešli. Ale pamatuji se na všecko, jakoby se to sběhlo včera," řekl Aksamít volně a rozvážně. Je mně všecko jasno a nemám příčiny, proč bych něco tajil. Já vás miloval, milostpaní, ale život můj tekl mnohými proudy. Já byl tenkráte v prvém kvasu, hýřil svou silou a schopností, a tak se stalo, že jsem opouštěl jedno a vrhal se na druhé. Měl jsem kus života před sebou a chtěl jsem jej vyžít plně a sytě. Víte, že jsem se tehdá oddával politice, společnosti, hrám, sportu, zábavám a nevím, co mělo pro mne větší kouzlo. Dával jsem se vždy celý, ale konec konců jsem ničeho nebral, nezískal. Místo úspěchu sklidil jsem pouze dnešní svou chorobu."

Straková cítila upřímnost v jeho doznání, ale nebyla jím docela uspokojena, protože se dotýkalo pouze jeho.

„Rozumím, ale prosím vás, to mně řekněte, proč se už naše cesty nesblížily po známé finanční katastrofě," přerušila jej rychle a nedočkavě.

„Chcete snad říci, že jsem utekl po vaší ztrátě. Stává se i to, ale pravím vám, že se mně namanuly v životě ženy opravdu bohaté a já se nedovedl úplně zadat. Mně byla láska oddechem, zastáv-

kou, ale ne úplným oddáním se. K tomu u mne nebylo času, ani odvahy. Snad jsem ve vašich očích špatným člověkem, ale musím vám říci, že mne jho manželství zaráželo. Nemohl jsem se odhodlat, vzíti je na sebe. Možná, že bych byl našel štěstí v životě rodinném, ale též možná, že bych byl k sobě připoutal ubohou bytost jinou, neboť život je les a jeho bludné stezky nás matou. A nyní myslím, že jsem vám všecko vysvětlil," pravil Aksamít slehlými větami, které jej samého zraňovaly.

Ale ve Strakové oživlo vědomí dávných bolestí.

„Rozumím vám a věřím úplně. Ale když jste se bavil se ženami, lákal je k sobě a dával jim naději, nezdálo se vám, že odchodem svým jste je zlomil?" ozvala se s tajenou, leč v nitru tím otravnější hořkostí.

„Na to vám mohu odpovědět snad jenom paradoxálně: My muži jsme egoisty, protože žádáme lásku na čas a ženy proto, že žádají navždy," řekl Aksamít klidně a schlazeně.

Straková se zabrala v myšlenky. Po poslední větě chápala všecko. Aksamít jí vyložil svou zjizvenou duši, s níž mohla míti útrpnost, kdyby nebylo vzpomínek, jež se v ní čerstvě ozvaly, ale Aksamít náhle je přerušil.

„Dovolte mně též otázku, milostpaní. Byla jste šťastna v manželství?" řekl Aksamít, zvědav teď na její pravdu.

„Vdala jsem se jen z vrtochu. Řekněte, mohla jsem býti šťastna?" pronesla Straková s palčivou opravdovostí.

„Rozumím", řekl Aksamít. „Vidíte, hrajeme s životem, ale výhry si neodnášíme."

„A neděláte si nikdy výčitek do minulosti?" otázala se Straková zvážněle.

„Nad tou jsem udělal kříž. Nač křísit, co se nevrátí? Život jde stále dál a nutno jej dožít," řekl Aksamít a chystal se k teplé, srdečné větě.

Chtěl snad říci, aby mu odpustila, nebo co jiného, nevěděl, ale pocítil nutnost podobného slova, ale Straková jej předešla.

„Děkuji vám, pochopila jsem všecko. Je čas, abychom šli dále," řekla již klidně a vstala.

Aksamít vyčetl z jejího pohledu zvážnělou zasněnost a také se zvedl.

Šli dále touže stezkou do vrchu. Mlčeli chvíli a jenom doupnák zahoukal ve vrcholu a zdaleka pleskla veliká křídla lesního dravce.

Aksamíta se mlčení dotýkalo.

„Řekněte mně, nechováte ke mně nedůvěru po mých slovech?" řekl stísněným hlasem, obraceje se s vážným pohledem ke Strakové.

„Naopak, jsem vám vděčna za vaši upřímnost," odpověděla Straková a jakoby docela vyrovnána s minulým životem rozpovídala se o krásách lesů karlovarských.

Mluvila živě, jako z rána, když jeli povozem do Pyrkenhammru, ale Aksamít už se nezbavil tísně. Zdálo se mu, že cosi nedořekl, ale po větě Strakové bylo už pozdě. Byl odsouzen mlčet.

Za chvíli dospěli k vrcholu stezky Esterhazyho. Sluneční jasno se rozlilo pěšinou, s níž se křižila jiná.

Straková stanula v zamyšlení na křižovatce.

„Prosím vás, řekněte mně pravdu, dotekla jsem se příliš pana Horského?" pronesla jaksi temně a zatíženě.

„Ano, myslím tak. Jsem jist, že ho vaše dotknutí bolí. On je tak trochu svým chováním demokrat, ale poctivec. Odporučuji vám ho," řekl Aksamít, pocituje smířlivé uspokojení po svých slovech.

Zdálo se mu, že nyní odsunul od sebe nedávnou přeludnou myšlenku, která ho někdy mátla, ale v niž ani sám teď nevěřil. Byl spokojen, že se zmínili o Horském a to, co řekl, naznačovalo myšlenku, která v něm nejasně zrála už několik dní.

Straková pohlédla na něho s porozuměním. Slova jeho zdála se jí výplodem pevného sebezapření. Pochopila, že Aksamít není a nemůže býti stvořen k manželství. Zdalo se jí, že teď i ona učinila čáru přes minulost a hledí vstříc čemusi novému.

„Pojďme!" řekla v zasnění a zapadla i s Aksamítem v lehoučké stíny sosnových lesů . . .

XIV.

Téhož dne Horský byl krajně rozrušen a nemohl se uklidnit.

Nechápal proč jej Straková tak citelně šlehla. Soudil jen, že to snad byla odveta za neděli, a proto si pevně umínil, že se jí bude vyhýbat, aby jí opětně nepadl do rukou.

Vstával ráno, jak mohl časně a vyhledával bezpečná místa, aby unikl Strakové. Pil nyní ze Skalního pramene a jak jenom vyzvedl pohár, zabíhal v ukryté loubí městského parku. A potom odběhl zase, jakoby pronásledován slídivým pohledem.

Jsa hotov s poháry, odbočil zrovna do lesa a snídal v odlehlých kavárnách. Bral s sebou knihy, z nichž četl, obědval v lese a vracel se vždy až k večeru.

Počasí bylo stálé a zrovna lákalo ven. Po několik dní zapadl do lesů, žil jejich sluncem, stápěl se v jejich šum a dýchal jejich vážný a dumavý klid. Ale zdálo se mu, že tímto způsobem života stává se plachým lesákem. Než přece soudil, že teprve v lesích našel sebe, že všecky mrzuté dojmy posledních dnů spadají s něho do stínu roklí a vracejí se už řídčeji. Seděl rád v nerušených zákoutích a snil, snil dvě, tři hodiny.

A rázem z tohoto snění rozesmíval se nad ním jakýsi půvabný obličej, zahleděl se v něj svěžím svým úsměvem, ale jakoby ruku obrátil, najednou schladl. Vše zmizelo a tu se mu zdálo, že loví jen prázdný a přeludný stín.

Třetí den vydal se na nejvyšší karlovarské návrší, Věčný život.

Vystoupil na Tříkřížový kopec a s plánem v ruce krásnými stinnými stezkami dospěl až k vrcholu.

Vyhnul se restauraci u Štěpánčiny rozhledny, vyhlédl sobě volné místo a patřil dolů v údolí, v to veliké mraveniště s massou domů, jež mu teď připadaly tak jako hračky pro děti. A zase se rozhlédl zeleným věncem návrší. Vrcholy jejich stály v zřetelném oslunění, jen osamělé mráčky jako sny lesů táhly za jejich obrovské linie a mizely jeden za druhým. A jaký slavný a nesmírný pokoj a klid byl vylit na těch návrších. Klid hmoty, veliké hmoty i s jejím věčným životem. A jak zase krátký a malicherný byl život těch teček tam dole oproti této nezměrné hmotě! A přece kolik ješitnosti a pýchy shledal v člověku! Ano, jen člověk sobě namlouvá, že něčím jest a ve své studené samolibosti chápe jen sebe. A z této směšné pýchy vrážejí do sebe ty tečky tam dole, aby jedny druhé pokořily a vyvýšily se nad ně. Ale zde, daleko od toho shonu lidského dýchal veliký, nesmírný klid. Jej dýchal s tím sluncem i šumem lesa, s tím nekonečným blankytem a věčnou zelení sosnových lesů, jimi se tady opíjel a vžíval se v tajemství věčného života. Zdálo se mu, že pochopil jakousi nesmírnou záhadu, že střízl i se sebe marný výhonek domýšlivosti a naplnil duši tím klidem oblačných výšek.

Proseděl hodinu na vrcholu, vypil v restauraci sklenici mléka a zresignován a smířen se vším i se svým životem, vracel se dolů.

Cestou si vzpomněl na zítřejší večírek v Slovanské besedě. Mrzel se, že dal už slovo Aksamítovi. Po tomto velikém obzoru s Věčného života pochopil malost člověka, jenž se opíjí uměním, společností, jen aby zapomněl na onu omamující nesmírnost, kterou byl vdechl do sebe na výši hory.

„Nač jsem se zadal, proč se mám vystavovat, k vůli sobě či k vůli jiným?“ tázal se v duchu několikráte, ale nedospěl k odpovědi.

V těchto myšlenkách dorazil do města.

„Alberte!“ zaslechl shora na Křížové ulici.

Byl zasněn, že ani hlasu nerozlišoval, ale zastavil se.

Tentýž hlas ozval se podruhé zřetelněji.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

BOŽENA NĚMCOVÁ.

Dne 21. ledna 1862 zemřela nezapomenutelná autorka Babičky. Po životě plném strádání a sklamaných nadějí zemřela z bídy a hladu. „V pátek, 24. ledna, za třeskutého mrazu,“ končí V. Tille svou monografii „Božena Němcová“, vydanou loni v Zlatorohu, „vyšel o půl čtvrté z domu „U tří lip“ na Příkopech slavný pohřební průvod. Hlahol zpíval sbory, podél rakve šly řady studentů a dívek ve smutečních šatech s rozžatými svícemi a s věnci, na nichž vlály slovanské trikolory. Za rakví rodina, kanovník Štulc s assistenci, obrovský zástup lidstva, Bulhaři a Chorvaté v národních krojích, mezi damami paní Riegrová, kněžna Thurn-Taxisová, hraběnka Eleo-

nora Kounicová, a v hlubokém smutku — Karolina Světlá.* Vyšehradská kapitula vyšla rakvi vstříc, sloužila v kostele slavné obřady; za soumraku, když rakev při svitu voskovic přinesena k hrobu, mluvil kavým hlasem kanovník Štulc o zásluhách mrtvé, a Světlá, nesmiřitelná přítelkyně, položila na rakev, spouštěnou do hrobu, čerstvý věnec."

* * *

Tak s velikou slávou pochovali ubohou ženu, životem ubitou, k smrti pokořenou a neštastnou. A přece nebyla tak zcela neštastna! Malá Barunka Panklova, vyrůstající v půvabném horském zákoutí, měla svoji babičku, zlatou, českou staženku, jejíž prostá moudrost zasévala do mladé duše venkovského děvčátka seménka bohatých budoucích žní, měla svoje radostné, svěží mládí až do svých — sedmnácti let, kdy ji, rozkvétající v růži oslnivé krásy, provdali za staršího, drsného muže, který jí nikdy dobře neporozuměl. Ale i pak, když jí prosa života rozčarovávala jeden luzný sen za druhým, nebyla tak ubohá. Žila životem, plným krásných vznětů, touh, snah a nadějí. Když ji osud rval a ochuzoval o milé illuse, když strádání a fysické utrpení ji tisklo a soužilo nalézala Němcová útočiště v činnosti tvůrčí —

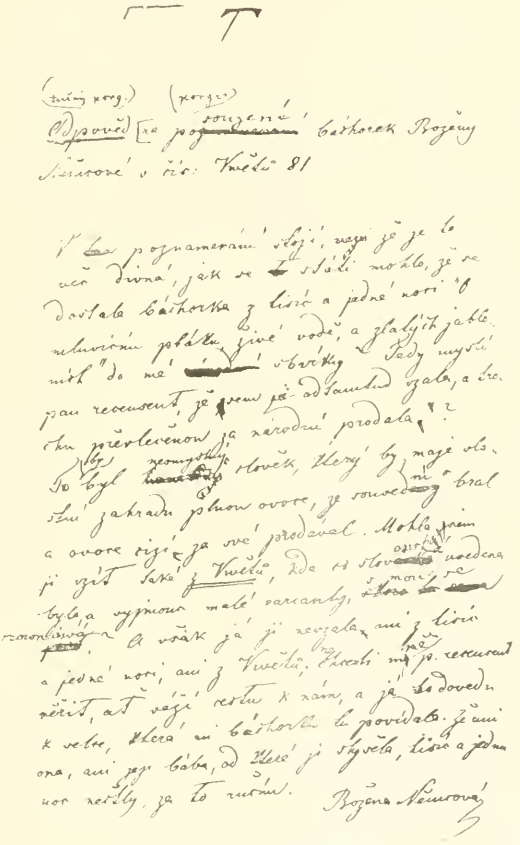

AUTOGRAF BOŽENY NĚMCOVÉ.

ona, děvče, vyrostlé na vsi, bez školního vzdělání, provdané v dětském skoro věku, matka čtyr dětí!

Že to bylo možno, děkovala přirozené vyspělosti svého ducha a ryzí dobrotě svého srdce. Její mysl planula nadšením, její srdce objímalo upřímnou láskou a soucitem všecky, kdož byli utlačeni a trpěli. Vlastní intelligencí a stykem s přáteli krystalisovala si Němcová svůj životní názor; její myšlénky o ženě a ženském určení jsou vpravdě vznešeny. Němcová předbíhala značně svoji dobu, žádajíc pro ženu volnost sebeurčení, při tom však neztrácela s mysli hlavní, přirozený její úkol: „Každá žena musí dle své možnosti vyplnit částečky v nesmírném řetězu člověčenstva. A nyní je k tomu doba. Má-li být chrám naší národnosti na obdiv světu, a chceme-li, aby naše děti v něm Te deum zpívaly, nesmíme zahálčivě ruce do klína vložit a na muže zevlovat, jak pracně po kaménku na něj snášejí.

* Mezi Světlou a Němcovou došlo k roztržce r. 1854. Pozn. redakce.

V našich rukou leží poklady, a neměly by je matky chovat, aby jimi cizí roucho zdobily, ale raději je vložit do zdí vlastního chrámu, by se jako jasné slunce zaskvěl. Není k tomu nic jiného potřebí než lásky.“ A přítelkyni, Bohuslavě Rajské, choti Čelakovského, píše „. . . nyní jste sama matkou, a řekněte, zdali je větších rozkoší nad rozkoše mateřské, chová-li srdce lidské čistší lásky nad tu, kterou matka své dítě objímá?“ Hluboce cítila s prostým lidem; želela jeho nevzdělanosti, nedostatku škol i bídy hmotné. Z německých Všerub píše: „Mnohý rozmazlený psík by nežral to, co ta chudina jíst musí a ještě se ani takové potravy do syta nenají. Co se peněz prohýří, co se prohraje, na parádu dá a jiné darebnosti, a lidé hladem mrou.“

Sama strádala a litovala jiných, netušíc, že hladem skoro zahyne. A při tom byla zapálenou vlastenkou a ryzí povahou. Hrozně na ni působilo ramenářství, jehož stala se svědkyní v Praze roku 1848.

„Když seznala jsem ty podlé duše,“ píše, „které, vydávajíce se dříve na oko za vlastence, nyní nejenom že honem obrátily, ale i s dábelskou tváří proti nám se postavily, tu zošklivila jsem si tak ten svět, že s radostí do země zahrabat bych se dala, abych nikoho již vidět nemusila.“

Jak známe Němcovou ze spisů, z korrespondence, vzpomínek a z krásné knihy dra V. Tille, vidíme v ní ženu vzácné ušlechtilosti. Její citový život byl bohatý a vzrušený, její srdce bylo veliké a dobré. Její Babička je uměleckým darem přese všecku vážnost, kterou k ní chováme, dosud nedoceněným, poněvadž je nikoli vysněným, ideálním, nýbrž reálným portrétem prosté české ženy, jedné z těch, které nám vychovaly a ještě vychovají mravně i fysicky nejzdravější vrstvy národa. Babička je i pomníkem ryzí ženské, české duše Boženy Němcové; je knihou sladkých vzpomínek na čistý pramen nového českého života. — šb —

UMĚLECKÁ VÝSTAVA V OBECNÍM DOMĚ U PRAŠNÉ VĚŽE V PRAZE získala si jednu nepopíratelnou zásluhu shromáždila téměř všecky české umělce výtvarné pod jednu střechu. To jest, umělce, kteří jsou členy pražských spolků výtvarně-uměleckých, kromě jediné Umělecké besedy. Máme tedy velkou českou výstavu uměleckou. Velkou myslím tou skoro obecnou účastí českého umělectva; rozsahem nemohla se státi velkou pro nedostatek místa. Ta nevídaná svornost uměleckých korporací a pak ovšem i nové výstavní místnosti přivádějí do výstavy množství zvědavého obecenstva, tak že se zdá, že výstava vynikne i počtem návštěvnictva. Zůstane-li obecenstvo věrno i příštím exposicím v Obecním domě, může ztoho české výtvarnictví míti trvalý zisk.

Seskupení tří Uměleckých sdružení, karakterů tak ostře se lišících, dává nám názorný obrázek o postupu našeho malířství od Jednoty přes Mánes ke Skupině, která nám značí poslední, ale ovšem nikterak vrcholný jeho bod. Po rozhořčených zápasech o nové ideály umělecké klidná součinnost výstavní do značné míry překvapuje. Výstava také přes to, že je vhodně uspořádána, nepůsobí dojmem souladné ucelenosti. Kontrasty jsou příliš příkré, tak příkré, že je těžko provésti objektivní soud, který by spravedlivě odvažoval skutečnou hodnotu, a lišil bez křivdy originalitu od pouhé honby za sensací. Než, každá skoro výstava měrou větší či menší působí dojmy smíšenými, vzájemně se potírajícími. A konec konců, dobře, že se dostaly tři naše tábory výtvarně-umělecké do tohoto přímého sousedství. Jen několik kroků dělí na příklad technického virtuosa Obrovského od primitiva Beneše nebo Filly a — nic se nestalo! Jich obrazy nespadly, obecenstvo se nepobouřilo. Stejně klidně prohlíží líbivé Obrovského Ráno nebo dokonce přesladkou Dvořákovu Madonnu jako Nejedlého exotické obrázky a Nechlebovy silné, trochu archaisující portréty nebo záhadné malby třetího sálu, kde je vlastně nejživěji a nejveseleji, ač Guttfreundova symbolická Úzkost jistě velmi případně tu vyjadřuje pocity člověka, který se nepovznesl tak vysoko, aby naše epigony francouzských primitivů chápal jinak, než právě jako epigony. Celkem však tuto nechápavost nelze obecenstvu zazlívati. Není to ani tak nedostatek výtvarné kultury a jemného citu pro palčivé otázky malířského umění, který si tu mimoděk zjednává průchod poznámkami často ku podivu vhodnými a jadrnými, jako prostý, zdravý rozum a úsudek lidí nezkažených marnými spekulacemi a nezmatených povykem dne. A to obecenstvo neodsuzuje. Jen se baví. Vynoří-li se někdy z chaotických mlh dnešních uměle primitivních počátků zářivá hvězda žádaného neoklassicismu, pokloní se jí stejně ochotně, jako se dnes kloní hvězdě impressionismu. Ostatně k čemu se rozčilovat pro lidské umění, které i v největších a nejslavnějších svých výtvorech zůstává pouhým slabým odleskem nepřekonatelného, absolutně podmaňujícího a nepochopitelného umění věčné přírody. Před jeho majestátem jsou všecky lidské spory malicherny a duše v pravdě umělecky cítící pokorně tichne a umlká. Ř.

AUTOGRAF BOŽENY NĚMCOVÉ, v dnešním čísle reprodukovaný, jest vyňat z přesného otisku původního vydání Národních báchorek a pověstí od Boženy Němcové, který vydal V. Tille v našem nakladatelství. Je to odpověď Boženy Němcové na posudek Jakuba Malého, otištěná v České Včele (r. 1846, č. 58). Originál jest majetkem knihovny Musea království Českého a je zajímavý i tím, že opravy rukopisu jsou učiněny rukou Havlíčkovou.

ROČNÍK X. Toto číslo vyšlo dne 26. ledna 1912. ČÍS. 18.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MAJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Skoro sebou škubl a teprve nyní si uvědomil, že je naproti bytu Aksamítovu a že slyší jeho volání. Pohlédl nahoru za hlasem.

„Pojď přece na chvíli ke mně," pravil Aksamít, rozložen v okně a shlížeje dolů na dlažbu.

„Jdu," řekl Horský, vešel do síně a stoupal schodištěm k bytu Aksamítovu.

Oddychl si okamžik u dveří, zaklepal a vešel.

„Kde vězíš, prosím tě?" oslovil jej Aksamít poněkud zastřeným hlasem.

„Byl jsem na Večném životě — a tak se plahočím po lesích," pravil Horský roztržitě.

„Ty samotáříš, kamaráde," řekl Aksamít s úsměvem chorého člověka, pod nímž je podložena bolest.

Byl vskutku přepadlý, sežloutlý jako list javoru na podzim.

„Jsem jaksi rozmrzelý," pravil nedbale Horský.

„Samotářením toho nevybiješ. Tím jenom rozrýváš sebe a stáváš se výstředním," řekl mu Aksamít.

„Aspoň se vyvaruji dalších nepříjemností," pravil Horský.

„A!e myslím, že si je děláš sám. Tys pořád horký a prudký tak jako dvacetiletý mladíček," řekl Aksamít rozmrzele.

„Dovol, proč říkáš horký? Já dávno schladl, Žorži," pravil Horský, nepříjemně se ošívaje po řeči Aksamítově.

„Prosím tě, připusť, že si též jednou zakantoruji a dám ti lekci. Sedni!" řekl Aksamít a nabídl židli Horskému.

Oba usedli naproti sobě.

„Uznáš, že jsem už dosti světem protřelý, pokračoval Aksamít a že ti povím svou zkušenost. K čemu to škorpení se Strakovou? Ona je vzdělaná dáma a proto činí jisté požadavky. A ty — ve tvém prospěchu jest, abys jí vyšel vstříc. Rozumíš mně?"

Horský naslouchal nepokojně a každou chvíli chtěl Aksamíta přerušit, ale on jej svou rukou usadil.

„Ne, nerozumím, Žorži. Proč o ní počínáš? Pro mne může být vzdělaná, jaká chceš, úsudek o ní jsem si již utvořil a vůbec nechci se vydávat jejím vrtochům, a proto se jí straním," pravil Horský, netrpělivě přesedaje.

„Ach ty tvé úsudky! Znám je, že uzrávají sotva v některé hodině. Rozvaž si toto: Dáma se za tebou klopotí, aby ti prokázala čest, rozuměj, mimořádnou čest ve tvém bytě, pozve tě — a ty ji odmítneš," pravil Aksamít mrzutým, káravým tónem, chvílemi odkašlávaje.

„Víš přece, že jsem byl zaměstnán a omluvil jsem se," namítl Horský.

„Všecko rád věřím, ale taktu v tom nebylo," řekl Aksamít nevrle.

„Mám jiné mínění. Šel jsem tu za zdravím a ne za dobrodružstvím," řekl Horský odměřeně.

„Obdivuji se tvé vytrvalosti, ale v tom případě nebyla účelná. Radím ti zkrátka a dobře: vrtochy odlož a hleď ji získat! Snad nechceš, aby ti sama nadcházela a dala si líbiti tvoje rozmary?" pravil Aksamít.

„Poslouchej, Žorži, nenuť mne k něčemu, co ve mně není. Mám své názory o ženě a hledím především na srdce," řekl Horský.

„Ach ty si myslíš ovšem na nějakou tichoučkou berušku a proto se bojíš dámy, která má nejenom srdce, ale i rozum a prostředky. A to si všecko neuvědomuješ. Já bych ti přál, abys vyšinul se na povrch života a netrpěl jeho útlakem. Ale jak vidím, ty trpíš jakousi fixní ideou nebo čím," mluvil Aksamít rozhořčeně.

Horský zamlkl. V posledních větách Aksamítových bylo kus rvavé a krevnaté pravdy. Popřít ji nemohl.

Aksamít použil jeho mlčení.

„Mne ubíjela společnost a tebe samotářství v tom těsném, propadlém koutě. Mně není pomoci, ale ty bys měl odplout z té hluché zátoky," řekl Aksamít, vstal a prošel se pokojem.

Horský neujasnil si úplně řeči Aksamítovy a proto měl nepříjemný pocit jako člověk, který jde soumrakem a vidí v dáli světlý předmět, jenž se mu toliko mihá a nedá se určit.

„Nechme toho, Žorži," řekl mrzutě a rovněž vstal. „Jak je s tvým zdravím?"

„Zhoršilo se mně," pronesl Aksamít a mávl rukou. „Ale poslouchej, na neděli se opravdu těším. totiž na tvé skladby."

Horský se usmál.

„Jsem k tomu úplně lhostejný. Naslouchal jsem dnes jiné hudbě na Věčném životě. K čemu to plané vystavování," řekl Horský.

„Podléháš okamžitým dojmům a nejhorší, že nemáš ani trochu praktického ducha. Nevím si s tebou rady, nedovedu tě vměstnat v žádnou formuli. Či chceš být za každou cenu originálem?" pravil Aksamít neuspokojen, protože mluvil nadarmo.

„Nechejme toho, Žorži! V našich letech se názory měnívají," řekl Horský.

„S tebou není řeči. Už o tom ode mne slova neuslyšíš," pravil Aksamít, procházeje se pokojem a s těží se uklidňuje.

Horský prošel mlčky okolo něho.

„Zítra se tedy shledáme v besedě," řekl Aksamít v zamyšlení.

„Ano, ale dosud zde nemám skladby," řekl Horský a jakási tísnivá předtucha, že snad kamarád je nemůže najít, mu tíživě ulehla na mysl.

„Snad přijdou zítra," řekl Aksamít unaveně a zamlkl.

Horský, sám ztrmácen, rychle se s ním rozloučil, znaveně doplahočil se do svého bytu, rozložil se na nepohodlné pohovce a rozvažoval o slovech Aksamítových. Uznával jejich oprávněnost, ale poslední vzpomínka na Strakovou opět jej zasáhla.

„Ne, nevěřím v romantiku života," řekl si jistě a pevný a nezdolatelný vzdor ovládl jeho myšlenky.

Začínala noc. Obloha zastiňována září pozemských světel propadala se do hloubky, mraky ztemněly, vrcholy Třikřížového návrší slily se ve tmavou prouhu a v jeho kštici tetelila se rudá, zřetelná hvězda z poodestřené oblohy.

Horský hleděl na ni, jak se rozhořovala.

Bylo mu teskno. Sedl, podepřel skráně a hleděl do noci, jež dýchala svěže do jeho spánků. A hvězda neustávala plápolati soumrakem noci. Najednou vzpomněl si na dojmy z Věčného života.

„To všecko je klam," řekl si tiše a zavřel okno.

XV.

V neděli od rána žil Horský v rozčilení.

Čekal na skladby, ale marně. Myslel na to hned při procitnutí a dychtivě spěchal od zřídel do svého bytu, ale zase byl zklamán.

„Co teď?" přemítal roztrpčen.

Umínil si, že přepíše skladby po paměti. Usedl a rozpomínal se na začátek Ukolébavky. Melodie ho napadala, ale harmonisace tála v mlze. Napsal několik taktů, ale pak ustál. Ve druhém spracování nebylo už té původní teplé vroucnosti, kterou dýchala skladba v prvém svém varu. A proto roztrhl part a vzdal se nevděčné práce.

Slunečný den patřil naň z venčí modrým, hlubokým okem a rozptyloval jeho neužitečné starosti.

Poddal se tomuto dojmu, vzal klobouk a spěchal do lesů. Tloukl se jimi do jedenácté, ale pak si najednou vzpomněl na skladby a rychle se vracel.

Byl stísněn. Jakási černá myšlenka stále ho pronásledovala, že skoro zadýchán vpadl do svého bytu, ale zásilky nenašel.

Byl z toho všecek zoufalý a těkavě pobíhal pokojem.

Ale do jeho zmatku vešel listonoš a podal mu balíček. S radostí dal mu Horský zpropitné, rychle vyndával skladby z obalu a četl dopis.

Usmíval se. Zde zmatek, tam zmatek. Jeho kamarád nemohl najít skladeb, všecko zpřehledal a zpřevracel a konečně je našel zastrčeny v jakémsi hudebním díle.

Horský lehčeji oddychl a přeběhl očima skladby, jakoby všemu ještě nevěřil, ale pak uspokojen je odložil.

Večer okolo sedmé oblékl na sebe krátký černý kabát a loudal se zvolna k Slovanské besedě. Schválně se obmeškával, aby nepřišel časně. Neměl rád planých formalit a po svých toulkách po lesích byl ještě plašší a citlivější.

V besedě bylo rušno a živo. U stolů za dusné atmosféry srpnové seděla společnost hostí, Češi, dvě rodiny z Ruska, několik Poláků a mladý Bulhar.

Horský si vyhlédl pokojné místo u okna, ale než se nadál, přišel k němu Aksamít a nutil jej, aby přisedl k dlouhému stolu, kde sedělo několik dam a téměř všecka usedlá zdejší společnost. Ale chvíli trvalo, než jej přemluvil k tomu. Konečně vzal jej pod paždí a představil jej mladisté zpěvačce, která měla přednést několik písní. Horský s ní vyměnil několik slov a pak jej odvedl Aksamít ke svému místu, kde byla usazena Straková.

Pokračování.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.
PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

X.

Pokračování.

Otázka vzdělanosti! Zdali Evropané za starověku, mimo Řecko a Řím, měli svoji vzdělanost či nic? Podmínky života byly dojista krutší a zajižděly citelněji do masa i krve jedinců i národů. Nám, kteří po železnici a parníku hravě překonáváme vzdálenosti, je těžko si představit, jakými kroky brala se ku předu vzdělanost za doby pralesů, zatopených dolů a rovin. A přece jen, čtěte u starých popisy krajů a zemí! Překvapují rozhledem.

César za účely své Gallské výpravy opatřuje si vědomosti z ouvodí Rýna:

— Mosa řeka vzniká z pohoří Vosezského, které jest v končinách Lingonských a s jedním ramenem Rýna se spojivši, kteréž slove Vacalus, ostrov batavský tvoří a nic dál od Oceánu, než 80.000 kroků do Rýna vtéká. Rýn se pryští ze země Lepontiů, jenž Alpy obývají a dlouhým přáslem skrze krajinu Nuntuatů, Helvetů, Sekvanů, Mediomatriků, Triboků, Trevírů velmi prudce se unáší a kde se k oceanu přiblížil, do více ramen se roztéká, mnoho náramných ostrovů způsobí . . .

(O válce Gallské, přel. S. Macháček.)

Jaká lekce zeměvědná, bohatá pevnými údaji! Byly lopotně nastřádány. Římský vojevůdce nedopátral se jich úsilím vlastním. Neměl sám času k takovému úkolu. Líčí, co teprv na místě zvěděl z pramenů domorodých.

Jindy, chystaje útok na Britanii, srovnává rozměry země:

— Ostrov jest přirozeně trojhranný, jehož jeden bok jest Gallii naproti. Toho boku jeden úhel, jenž jest u Kantium, kam skoro všecky lodě z Kantium přistávají, k východu, druhý dolejší, k poledni hledí. Ten táhne se okolo pětkrátstotisíc kroků. Druhý se chýlí k Hyspanii a k západu. Z té strany jest Hibernie, jakýž hádají, o polovic menší, než Britanie, ale přívoz k ní jest stejně daleký jako z Gallie do Britanie. Na poloviční cestě tam jest výspa, jež slove Mona, mimo to prý tu ještě více menších ostrovů naproti tomu boku leží . . . . Délka toho boku jest dle domnění jejich sedmkrát stotisíc kroků. Třetí jest k severu . . . nejvíce ku Germanii hledí; ten osmkrátstotisíc kroků dlouhý býti pokládají. Tak celý ostrov má v okršlku dva miliony kroků . . .

Neznají barbaři ani map, ani globů, o umění měřickém, o magnetické střelce a jiných přístrojích není ještě potuchy. A přece jak silní jsou v geografii! Kdo a jak zjišťoval, obcházel, srovnával a zanášel ty milionové vzdálenosti? Kde vzal možnost, podnikat dílo tak nákladné časem i prací? Pro jedince úkol za daných poměrů nemyslný. Jen mocný, účelně zřízený stroj společenský mohl být s takový zájem a úkol.

A vědomosti zeměznalecké možno doložit nejen

u Gallů a nejbližších sousedů antické vzdělanosti! Národové daleko na východě nejsou o nic méně dobře zpraveni o své poloze zeměvědné. Stačí jen ze starověku čísti, co na svých potulkách tehdejším světem seznal a zaznamenal Herodot.

U ruského kronikáře Nestora je zajímavý ukazatel pro cestu z Kyjeva do Říma a zpět.

— Byla cesta z Varah do Hřek a ze Hřek po Dněpru. A vrch Dněpru vlak do Lovoti. Po Lovoti řece do Ilmenského jezera velikého, z kteréhož jezera teče Vlchov a vylévá se v jezero veliké Nevo. A toho jezera ústí vchází do moře Karajského a po tom moři lze jíti až do Říma. A od Říma přijíti po témž moři k Carohradu. A od Carohradu lze přejíti v Pontské moře, do něhož teče Dněpr řeka.

(Nestor, překl. Erbenův).

Skutečná cesta kolem světa své doby! A po vodě vykonána. Po moři stále podél břehu pevniny, z moře Východního (varjažského), kolem břehu dánského, německého, francského, hispánského, podél jižní Francie, do Italie a Říma. A zpět na Cařihrad, Pontus a vzhůru po řece! Tak se plavili staří. Pravda, Nestor líčí už děje prvního zásvitu křesťanství na Rusi. Už řada století dělí jeho dobu od vlastního starověku. Však jeho údaje jsou výsledky vzdělanosti tisícileté. Staří Feničané jinak se neplavili. A co je pozoruhodno! Daleký východ slovanský už za těch dob předkřesťanských má své styky s Římem! Zná do Říma svoji cestu. Co je Kyjevanům, třeba až z doby Nestorovy, po Římu? Svoje křesťanství přijali přec Rusové od strany cařihradské. Údaje nesouvisí nijak s věroukou. Jsou patrně starší, mnohem starší!

A jiná pozoruhodnost!

Všimněte si zmínky v ukazateli o „vlaku" (volok)! Vrch Dněpru vlak do Lovoti! Jde tu o úzký pruh souše mezi dvěma splavnými řekami. Lovot teče k moři na sever, Dněpr k moři na jih. V těch místech dotykaly se sebe dvě vodní cesty ku vzdáleným od sebe mořím. Zde vodní cesta byla přerušena. Bylo třeba zboží vylodit a vláčet po suchu k protějšímu splavu. Zřízen k tomu cíli potřebný způsob dopravy, vlačiště, voločisko, vlak. Byly tu přístroje a zřízenci k tomu určení. Vrch Dněpru vlak! Jaká idea! Za účely obchodními opatřit spojku mezi dvěma moři napříč celé pevniny! Nejmodernější technika chlubí se smělostí podobných myšlének. A ta myšlénka stělesněna už v době, kterou naše nevědomost by ráda prohlásila za prostou prý vzdělanosti! Po staletích teprve Petr Veliký přejímá ideu tisíciletou, zakládá k témuž účelu soustavu průplavů v okršku valdajském, proslulý Nižnij Voločok! Mezi Baltem a mořem Kaspickým.

Původ myšlénky ztrácí se v mlhavé dáli věků! Slovo i pojem „vlaku", „převlaky," „provlaky" krajině je dědictví prastaré vzdělanosti. Všecky slovanské jazyky je znají. V nitrozemí převlaka spojovala dvě tekoucí vody nebo jezera. U moře, na slovanském jihu „privlaka" značí úžinu země mezi dvěma zálivy. Dnes „převlaka" je nám termín už jen čistě zeměpisný. Málem byste řekli moderní, aspoň novodobě znějící. Staří arci neznali pojmů tak školsky odtažitých. Nazírali předměty ze přímé potřeby života. Jim „převlaka" značila praktický výkon, komunikační prostředek, místo, kudy se náklad vleče.

Jakého rázu bývalo as zřízení na převlakách, možno se leda domýšleti.

— I poručil Olek vojsku svému, aby kolesa udělali a postavili koráby na kolesa. Když byl pokosný vítr, napnuli plachty a s pole táhli k městu . . . (Carohradu.) . . .

Nestor.

Tak to mohlo chodit na rovné stepi. Kterak asi v krajině hornaté? Slovo „průsmyk" je dojista neméně výmluvno (smýkati náklad).

Pro staří slova i pojmu jsou i jiné doklady. První český kronikář, Cosmas, v jedenáctém století nemá už vědomí původního významu slova. Mluvě o rovině u Žatce mezi řekou Ohří a jejím přítokem, praví:

Quid dicitur privlaka . . .

Poměry cestovné a dopravné ve jedenáctém stol. v Čechách už patrně byly dávno změněny. Ruch obchodní byl si zatím prorazil jiné cesty. Na poloostrově Athoském známa je úžina, kde Xerxes r. 483. př. Kr. vykopat dal průplav, aby snadněji přeplavil své loďstvo nebezpečnými vodami. Úžina podnes sluje Provlaka, ač okolí, vyjma přistěhovalce, v klášteřích, od nepaměti už není slovanské. A míst, jež polohou i jménem (wolken-, volk-, walk-, balk-, flak-, falken- etc.!) připomínají dávné převlaky,

je množství i na jiných stranách, kde dávno není potuchy po živlu a jazyku slovanském.*)

Pojem a zřízení převlaky tak důležité a dalekosáhlé pro potřeby obchodu a komunikace, netají svůj původ slovanský. Samo staré přísloví dosvědčuje, jak byla obecná představa vláčiti občas zboží jinak plavené: co se vleče, neuteče! Na prudčí vodě plavený náklad snadno někdy doslova utekl, unesen proudem. Při vlaku šly věci pomaleji. Břeh býval často vysoký a skalnatý. Odtud ironický nádech pořekadla.

A cesty a dráhy starověkého obchodu po souši?

Známy jsou římské silnice, jež vedly daleko na Východ i na Západ podlé břehů středozemských, na sever alpskými údoly do zemí barbarských, vzhůru po březích Rýna i Dunaje a přítoků. Římané silnice, stezky upravovali a vojenské i obchodní stanice zakládali. Jsou o tom určité zprávy. Podivno však! Výšiny a kopce podél starých silnic výbojného Říma, jaká vykazují jména? V krajinách slovanských stále se opakují: Žigy, Žehy, Žáry, Žigany, Stráže, Stražiště, Ždány, Zpyty, Vogleje, Glazy, Glezany, Voglezany, Smotry, Patra a pod. A v krajinách neslovanských? Tytéž typy: Ziegen-, Zigeuner-, Sal-, Saazberge, Strass- a Straussbergy, Stein-, Spitz-, Vogel- a Glasbergy, Vogelsangy, Matrei-, Patrei-, Paters- a Petersburgy a pod. Podél silnic vojenských a obchodních patrné stanice pozorovací a signálové! Zřízení římské s názvoslovím — slovanským? Jak to zrýmovat? Patrně i silnice a cesty — byly staršího, domácího původu. Římský výboj leda později staré cesty opravil a zdokonalil.

Věda nechce ničeho vědět o vzdělanosti starých sousedů a soupeřů Říma. Dovolává se svých pramenů. Nazývá Neřímany barbary a pokládá je za divochy. Skutečná věda viděla by se ovšem pohnuta stanovit a vymezit přesně pojem, o který běží. Pokládáme-li vzdělaností jen divy moderní techniky, novodobý blahobyt a komfort, pak ovšem ani Aristoteles, ani Sokrates, ani Solon nebyli — vzdělanci.

Pokračování.

*) Pritzwalk na trati Berlínsko-Roztocké je zjevná přívlaka mezi oběma přítoky dolnolabskými. Rovněž Pasewalk u Štětina výmluvně se hlásí jménem i situací, Walkau v Bavořích leží na převlace mezi řečištěm Isary a jezerem Walchen See. Mezi jezery Solné komory jsou nápadna převlaková místa H. Wolfgang, Seewalchen, Strasswalchen, Vöcklamarkt. Úzký pruh souše mezi švýcarskými jezery Thunským a Brienzským je vyložená převlaka. Zdejší klimatické místo Interlaky má prý svoje jméno podle kláštera, který tu založen ve středověku „mezi jezery". Docela možno. Středověcí zakladatelé však svým závodům zbožnosti nedávali jména z popudu tak abstraktně polohopisných. Hleděli spíše přizpůsobit nové jméno starému místnímu názvu, jaký nalezli. Tak nové jméno spíše se ujalo v paměti obyvatelstva. Postoloprty = Apostolorum Porta, Golokrny = Gold Krone, privlaka = Interlaka a pod. Misty slovo vlak = vlek, přehlasováno až na vlik, blik a plik a jiné patvary. Jinde dokonce z „vlaku" stal se = vulkán! (průsmyk v Sedmihradech).

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Ani ve snu mu nenapadlo, že matka všecko, co jí pošle, jenom pro chloubu má, pečlivě to do truhly ukládá a škulí a nuzuje se dál.

V Klenči už byla známa Mančina slabůstka — chlubit se synem, brzy ji postřehli a kořistili z ní, když ji chtěli sesměšnit a sami se pobavit.

Kdykoli došla z Prosovic nějaká zásilka od syna, vždycky si pozvala Manka své známé z bratrstva i jiné, ba i po staveních dar nosila ukazovat a pyšně se nadnášejíc hovořila: „Jen si vemte, co mi zase ten můj pampáter posílá. Píšu mu, prosím ho: nic mi neposílej, šecko mám, chvála Pánu Bohu, co potřebuju, ale řect si nedá."

„Kdypa se přece přijede zase k nám podívat?" ptávali se jí.

„To nevím, děti zlatý, píšu mu ha zvu marně. Vymlouvá se co má práce, pana děkana že ve všem zastává, celý děkanství na ňom leží — chce, abych já se tam vydala — hale de pa já, hloupá ženská, dyt bych ani nedovedla s takovýma pánama ve městě mluvit, darmo bych mu hambu dělala."

„Snad by se za vás nestydil!"

„I toto! Nestydíl se za mě v Budějcích před

věčím ještě panstvem — ale škoda peněz — já huž jenom tak na pout ha jinam ne".

„Dyt se dočkáte — haž bude někde panem falářem, vezme si vás k sobě."

„Potom jo — potom to bude něco jinšího" a v blažené předtuše šťastná jako dítě se usmívala.

Ale nescházelo ani těch, kteří zlomyslně kalili jí její radost. „Jen se netěšte, teta, ještě tam nejste — von si najde ňákou pěknou pannu kuchařku ha vo vás nebude stát," škádlili ji a tu se pokaždé strašně rozčilila. „To by moh'," hrozila rukou, „dokud mí voči budou koukat, nic takovýho nesmí vidět, dokud mí huši budou slyšet, nic takovýho slyšet nesmí — Martin je celej po mně —" to zapomněla v horlivosti ho i titulovat panem páterem — „mou náturu celou má — já bejvala statná divče, haž se zem pode mnou třísla, hale ženidlo i vdávadlo se mnou nikdýž nevládlo, Martin se se žádnou ženckou nezahodí, ten vostane jistě čistej kněz ha vy ho nechte s pokojem, nestarejte se vo něho" tak bránila syna i proti pouhé domněnce, že by se něčeho hříšného dopustiti mohl. „Muj je ha vostane," říkala si v duchu. Milovala ho čím dál, tím více tou strašnou láskou sobeckou, jako modlu anebo poklad, jako věc nějakou drahou, ale ne jako člověka ... „To žádná v bratrstvu nemá, co já mám," znovu utvrzovala se v té zrůdné svojí lásce, a cítila teplo ve své hrudi při myšlénce „já mám pana pátera" ... Ale přece jen podařilo se lidem nasaditi jí štíra do srdce. „Aby tak ňáká ta měská vochechule mi ho vodloudila!" lekala se v duchu při pouhém pomyšlení a hrozně zanevřela na městské slečny i paní, na jejich klobouky i šaty, na jejich řeč a jemnější způsoby ... „Napřetvářejí se ha navěsí toho na sebe haž hanba se podivat, šlepy ha flory, paraplička ha rukajčky, v hlavách pantlíčky ha řebínky, ha to šecko jenom pro řích, jenom aby to muzský pokolení sváděly", a kdyby mohla, jistě by všechny nechala chodit buď v šerkách, s hlavami v šátkách zavitými, jako chodí chodské ženy, anebo v čepcích a černých hávech jako jeptišky. Denně přidávala si teď ještě modlitbu, aby Bůh chránil jejího syna „vod oukladů dábelských, vochlasta po tátovi aby se z něho nestál, špatný společnosti se varoval ha do žádnech vosidel ha sití ženskejm chytit se nedal." Ba v každém dopisu se o té své starosti zmínila a Martina napomínala, aby dal pozor, ženským nevěřil, aby si vzpomenul, kam a jak zavedly Klenckého pana pátera, neštastného Hojdui k jakým zlým koncům to s ním došlo. Kdykol, se kalounkář Filipák vrátil z kraje, pokaždé hned za tepla k němu zašla, navštívil-li syna, jak se drží, co na noclehu o něm slyšel, nezapletl-li se tam se žádnou ženskou a cent jí spadl se srdce, když Filipák, proslulý svojí výřečností, rozplýval se chválou, jak se Martin drží, jaké vážnosti se těší, nikdo ani toho nejmenšího proti němu že říci nemůže, jak si dává na sebe pozor a končil pokaždé „Můžete mít, teta, vopravdu ze syna radost, nestydí se za krajana, po městě se mnou de, nocleh, večeři i snídaní mi zaplatí, na všecky v Klenčí se vyptá ha vám tudle na přilepšenou desítku posilá. Vzkazuje, ba prosí, abyste se šetřila, vodpočala si — řek sem mu, že je to marný, že huž jiná nebudete, že byste snad humřila, dybyste do díla nemohla."

„Ba právě" svědčila Manka a bylo jí tak milo při těch zprávách, tak radostno, že až oči se jí kalily, slzami jí nabíhaly, z důlků vystoupily, víčka jí zčervenala, i v nose slzy ucítila, dvakrát, třikrát zpět je popotáhla, ale pak už fěrtuch zvedla a do šťastného pláče se dala. „Přece jen radosti velký sem se dočkala" libovala si a štkavým, pláčem přerývaným hlasem roznášela tu novinu dál po bratrstvu, při práci, na poště a všude, s kým se setkala a kdo ji vyslechnouti chtěl.

VI.

Jest jen málo lidí na světě, kteří mají tak pevnou vůli a žijí v tak šťastných poměrech, že sami si mohou určiti směr svého života. O osudech průměrného člověka nejčastěji rozhoduje prostředí a okolí, ve kterém se zrodil, rodiče určují mu životní povolání v letech chlapeckých a později tisíce složek tvoří výslednici, která se nazývá drahou lidského žití. Když potom člověk na té pouti životem se zastaví, pohlédne zpět, tu žasne často, jaká maličkost kolikrát byla příčinou, že ta cesta životní zakroutila se na pravo nebo v levo, stoupala příkře do vrchů anebo klesala v údolí, běžela pohodlnými rovinami anebo prodírala se skalami a nad propastmi.

Kněz Martin Porazil žádným silákem vůle od jakživa nebyl. Kdykoli nemohl proraziti, nedovedl si postaviti hlavu, ale pokaždé zbaběle couvl, povolil a podrobil se vůli jiných.

Pokračování

FEUILLETON.

VIII. PAŘÍŽ.

PAŘÍŽSKÝ VOZOTAJ.

PÍŠE DR. D. PANÝREK.

Každé skoro město má něco rázovitého ve svých dopravních prostředcích — Moskva, Petrohrad, Kiev atd. „izvoščiky". Benátky svoje gondoliery, Neapol svoje vysoké posady cucchierů, Mnichov, Drážďany a jiná města německá své spolehlivé Kutschery, Praha své svárlivé a neochotné drožkáře a fiakristy, zdá se mi, že i pařížská doprava má do sebe něco svérázného, zvláště když od doby otevření Metropolitainu a zavedení taxametru staly se mnohem přístupnějšími i cizinci, který francštinu neovládá, ježto stačí uvésti jméno ulice a hotelu, kam nás má vozotaj dopraviti a u cíle pak pohlédnouti na taxametr, jehož cifra nám udá, co třeba zaplatiti — stačí jen připojiti dva tři sou jako pourboir.

Stává se totiž manželům neb jiným družinám cestujících, že je náhoda rozpráší a některý neštastník neznající francštiny octne se první den pobytu v Paříži najednou v nějaké zastrčené ulici o samotě, nemá třeba při sobě plánu nebo nedovede se orientovati.

Co tu činiti?

Doptati se nemůže, neznaje jazyka — v Paříži s němčinou totiž nikam se nepřijde.

V podobné situaci vysvobodí jej proti němu jedoucí vozotaj.

Netřeba se ho ptáti, je-li volný. Stačí pohlédnouti na plechový praporeček vedle kozliku šikmo postavený, na němž nápis „Libre" t. j. neobsazený odstraní se stlačením tohoto ukazatele, jakmile povoz někdo najal. Ostatně pařížští automedonti sami bystře pokukují po obecenstvu a postřehnou-li, že někdo si jen trochu povšiml jejich vozu, posmeknou, nadjedou a nabízejí své služby ne sic dotěravě, ale důrazně. Zajímali mne tito vládcové povozu a proto jsem si je prohlížel horlivě z blízka i z dáli, nenápadně i okázale, a neostýchal se i zastaviti se, vytáhnouti si zápisník a poznamenati si nápadné neb humoristické zvláštnosti. Sledoval jsem je od prvního dne několikátého mého pobytu pařížského až po poslední den, kdy nás odvezl nahodile do cesty mi přišedši konihonce, jak říká Homer, vlekoucímu se s těžkým kufrem, když na nedalekém štaflu můj obvyklý vozotaj právě se nenalezal a byl již čas odejeti, ježto vlak ku Mnichovu opouštěl Paříž okolo poledne a času zbývalo jen as ½ hodiny. Studoval jsem je za dne i v noci, studoval jsem muže i ženy, mladé, dospělé, staré v cylindrech potažených lakovaným plátnem, v růžově hnědých burnusech — pokukoval jsem na ně shromážděné při slavnostních shromážděních, kde celá řada jich stála na ulice před hlavním vchodem na př. Hotel de ville (radnice) nebo před Grand Palais de Champs-Elysées v Avenue d'Antin. Několikráte usedli jsme v podvečer unaveni bloumáním po ulicích a u výkladních skříní „Grands Magasins du Louvre" a jinde na lavičky pod platany velkých boulevardů a obdivovali se těmto dopravníkům, jak se obratně vyhybali pádícím automobilům držíce, jakoby žertem, otěže lehce v dlaních, rozumějíce si dobře se svým chlebodárcem.

Nebyli příliš ochotni ti první na nádraží „Gare de l' Est", kteří za velikého lijáku beze slova přijížděli k východu z nádraží, nevrle hledíce na několik zavazadel a dávajíce přednost jednomu pasažeru s lehoučkým zavazadlem. Ale konečně jeden přece nás přijal v nitro svého za deště špatně chránícího faetonu a dovezl ostatně dost omoklé, zvláště zavazadla, do hotelu.

Je pochopitelno, že Paříž se svými bohatými památkami historickými, uměleckými, se svým veselým a bujným životem, nemůže se obejíti bez četných pomůcek dopravních. Jsou tu drožky, automobily, omnibusy, tramvaje, metropolitain (podzemní dráha), okružní dráhy — za nedlouho i aeroplány budou spolupůsobiti. Nemůže se bez nich obejíti zvláště cizinec, jenž nevyzná se ještě v metropolitainu a jehož cíle návštěv jsou roztroušeny po celé Paříži — i kdyby toho nebylo, je v Paříži tolik pozoruhodností a tak daleko od sebe rozptýlených, že již pro úsporu času — vždyt čas jsou peníze — bude dobře užívati vozidel. Z prvu, zvláště máme-li trochu času, chodme, abychom studovali život ulic a orientovali se ve středu města, kolem hlavních bulvarů, kde si pro začátek najděme také byt — pak jezděme, ovšem nejlépe a nejlevněji metropolitainem, po př. omnibusem, ale bez povozu, jedouce k návštěvě vzácných osob nebo k slavnostem významným a skvělým, bez drožky se neobejdeme.

Paříž má na 15000 drožek.

Jsou to hlavně naším jednokoňovým povozům zcela se rovnající „voitures de place" (také „fiacres ordinaires"). Mají sedadlo pro dvě osoby někdy též ještě jedno sedadlo sklapovací zvané „strapontin", na němž sedí spolucestující zdarma (jen asi půl franku zpropitného dá kočímu). Co platiti, udá nám „taximètre", přístroj odhadující automaticky jako hodiny dobu, kterou jedeme viditelnými číslicemi. Taximètre zove se pak i povoz samotný, nejen přístroj udávající poplatek. Hodí se proto povoz ten na kratší jízdy, při čemž nezapomeňme, že je kočí povinen vzíti do vozu jen ruční tlumoky — zavazadla dlužno platiti (25 centimů za kus). Máme-li větší tlumoky, kufry atd. nebo lze-li předpokládati, že jízda bude trvati déle, vezměme raději „voiture de remise" nebo „voiture a galerie" se železným mřížovím na zavazadla. Jsou prostrannější a lze je úplně uzavříti, což je zřetelnou výhodou při špatném počasí.

Jezdí se pak dvojím způsobem, „a la course" a „à l' heure"; v prvém případu zaplatíme za cestu a zpropitné dle taxy (po př. za zavazadla), ve druhém případu nutno ukázati hodinky povozníku a udati mu, kolik máme hodin. Ví pak, že je najat â l' heure — případ pro turistu vždy výhodný, nemá-li v hotelu, kam jede, místo zajištěné nebo má-li více cest před sebou nebo jede-li mimo Paříž. Musí-li povoz ½ hodiny čekati, nutno zaplatiti celou hodinu (dost málo — 2 franky). Udáme-li jen cíl cesty, ví povozník, že jede „a la course", nikoli na hodinu. Přirozeně jezdí vozkové neradi „na čas" ježto taxa 2 franky za hodinu je malá. Potřebujeme-li ho, a je-li o ně nouze, nabídněme mu raději hned tři franky za hodinu nebo bohatší

zpropitné. Toto, běžné, jest za cestu 25 centimů, za hodinu 50 centimů.

Fiakristé na celém světě jsou přáteli alkoholu, z čehož dráždivost, nespolehlivost a drzost vyplývá. Neshody takto vzniklé dlužno oznámiti nejbližšímu strážníkovi („gardien de la paix"), který zakročí. Dlužno mu dáti číslo povozu, o které jsme vstoupivše do něho, kočího požádali („cocher, votre numéro!"); je dobře míti číslo jeho, které musí se shodovati s číslem ve voze upevněným *), nebot i v případě ztráty nebo v kočáře zapomenutých předmětů skrze policejní úřad („préfecture") pomocí tohoto čísla obdržíme pohřešované věci.

Také se povozy najímají na celý den. Žádají zpravidla at jezdí v městě či mimo Paříž, 25 franků a stravu. 4 sedadlový vůz stojí více (30—40 franků). Jedem-li dále z Paříže, je dobře smluviti cenu.

Rozeznávají se, jako všude, povozy lepší a horší. Lepší jsou „voitures de grande remise" rovněž povozy, jichž kočí má bílý cylindr.

Dosud jsme se obratně vyhybali naraziti na vlastní tarif. Je to dost složitá věc, na kterou má vliv, jak už naznačeno, mnoho činitelů; na př. doba denní a noční, doba roční, ráz povozu, jízda jednoduchá neb delší, ve městě či mimo město.

V letě, t. j. od 1. dubna do 30. září od 6. h. ranní a v zimě od sedmé hod. ranní do ½ 1. hod. v noci stojí drožka 2—3 sedadlová za jízdu 1·50 fr., za hodinu 2 fr., 4sedadlové za jízdu 2 fr. a za hodinu 2 franky padesát. Noční taxy jsou větší — uváží-li se, že noc počíná teprve po ½ 1., kteráž okolnost sama výmluvně ukazuje ráz pařížského života, je to poplatek rovněž mírný, pro drožku 2—3 sedadlovou za cestu 2·25 fr., za hodinu 2·50, pro 4sedadlový vůz za hodinu 2·50 fr. a za jízdu 2·75 fr. Kdo zná noční Paříž v zastrčených uličkách, ocení povoz i pro větší osobní bezpečnost, neboť fiakrem spíše unikne cizinec nebezpečí.

„Taximètres" jezdí ještě levněji. 1200 m (asi 9 minut) jízdy stojí 75 centimů, dalších 400 m (asi 3 minuty) stojí vždy o 10 centimů více. Zavazadla stojí 25 centimů a udá cenu poplatku ukazatel na taximetru vedle obnosu za jízdu (prix à payer) doplatkem (supplement), na př. za jízdu noční nebo za brány městské, zavazadla atd.

Bylo by ku podivu, kdyby vynález tak praktický, jakým jest bez odporu benzinový motor, byl zůstal bez vlivu na dopravu města tak pokrokového a cizinci zaplavovaného, jakým je Paříž. Dopravy automobilové v pařížských ulicích změnila se prozatím soukromá podnikavost četných společností, které zavedli dopravu tuto. Ač nemají jednotného tarifu pro rychlou jízdu, údaj poplatku automatický, takže netřeba mnoho vyjednávati a vůbec ani mluviti — stačí udati cíl — také z té příčiny, že chauffeuři jsou zdvořilejší nežli drožkáři, možno je s dobrým svědomím doporučiti. Sluší „auto-taxis", jiné „autoplaces". Tak červenohnědé vozy („Renauet"), nejčetnější, dlužno platiti (1—2 osoby) 75 centimy za jízdu v Paříži do 900 metrů, 10 centimy za každých 300 metrů. Je-li osob více, nežli dvě, nebo jede-li se mimo Paříž, bude poplatek nepatrně vyšší (do 750 metrů 75 centimů a za dalších 250 metrů o 10 centimů více. V noci se jim připlatí do 600 m. 75 centimů, za každých dalších 200 metrů 10 centimů více. Po ½ 1. v noci platí se o 50 centimů více a každé zavazadlo stojí 25 centimů.

Jel-li vůz mimo Paříž a neužijeme-li ho k zpětné cestě, platí se náhrada za zpětnou jízdu neužitou (as 1 frank).

„Autotaxis" jsou drožky s elektrickým pohonem. Jsou 2sedadlové a stojí 1 kilometr 1.25 fr., další 50 centimů. Čtyrsedadlové jsou o něco málo dražší — náhrada na zpětnou jízdu neužitého povozu platí se jen, byl-li vůz mimo město („hors l'enceinte"), na př. v buloňském lesíku, ve Vincennes atd.

Zbytek z idyllických dob dostavníků, omnibus, při vši své těžkopádnosti, nemotornosti a neúhlednosti nebyl v Paříži dosud vytlačen žádným dopravním prostředkem, leda z části metropolitainem, který je rychlejší. Omnibus je laciný (na střeše: impériale) stojí jedna jízda třebas od dvou krajních bodů, počátečného a konečného celých 15 centimů, za které projedeme celou Paříží, majíce zvláště z imperialu pěknou vyhlídku a ježto omnibusy nejezdí příliš rychle, máme dosti času prohlédnouti si vše, co vzbudilo naši pozornost. V nitru vozu jsou místa dražší, dvakráte tak drahá a vítaná jen tehdy, prší-li, nebo je-li nahoře plno, což se označuje štítkem s nápisem „complet". Nepřeplňuje se nikdy — také nikoho nenapadne cpáti se do vozu, když je plno. To je jen v Praze běžno. (Pardon — dělám to taky!) Vzadu u točitých schodů vedoucích na „impérial" a také nahoře na impériale smí se kouřiti, ve voze nikoli. Jsou pak omnibusy vozy dvoukoňové se 14 místy uvnitř a 12 místy nahoře a třikoňové s 20 místy uvnitř (4 stojí) a 20 nahoře.

Na počátečné a konečné stanici a na místech, kde se linie kříží, jsou úřadovny s čekárnami, kde se tedy přesedá — correspondence*), kde si vyžádáme místo (číslo), udavše trať (počátečnou a konečnou stanici její), načež třeba dáti pozor, až bude vyvolávána, co důkaz, že vůz, který potřebujeme, přijel; zaujmeme v něm místa, není-li vše obsazeno, ve kterémžto případu můžeme jíti pěšky neb užíti metropolitainu, nebo čekati na příští omnibus. Přesedajíce odevzdáme lístek přestupní a číslo, bez nichž bylo by ovšem třeba platiti znova.

Podivně vyjímají se dámy na imperiale, třebas nelze upříti, že jako Pařížanka ve všem musí býti vkusna, ladných pohybů, zvláště mladá Pařížanka, umí i na impériale úhledně vystoupiti, vkusně na něm seděti, aniž komu napadne obtěžovati ji pohledy neslušnými nebo poznámkami, které u nás v podobných poměrech náležejí ku pravidelnostem.

Kdo dle Bedekru chce se orientovati po tratích omnibusů, nebot na tabulkách udaná místa jsou cizinci začátečníkovi šaradou, bude v rozpacích při prvním pohledu

*) Sluje tak i přestupní lístek, opravňující ku přesednutí do vozu jiné trati s dotyčnou tratí, kterou jedeme, se křižující.

*) Ve voze jest i ceník připevněný.

do knihy, jež udává na 40 linií, označených písmenami od A do Z a pak ještě druhou písmenou řady A, ve které se vystřídají také všechny písmeny abecedy. Ale dle plánu omnibusových tratí, jeaž bývá připojen k některým průvodcům, vyznáme se v těchto čarách, jež vyhlížeji jako tahy na koníčku spojující slabiky k sobě náležejíci, pomalu lépe a lépe vyznáme se v problemu, zvláště když vlastně cvikem záhy, v několika dnech postřehneme, že vlastně potřebuje jen jednu nejvýše dvě trati. *)

Omnibusy jezdí přes půlnoc od sedmé až od půlosmé ráno, jako téměř všecka doprava v ty doby, hledíc ku potřebám obecenstva trvá. Večer poznáme tratě dle luceren, různobarvých.

V Paříži jezdí nyní také automobilové omnibusy („autobus"), důkaz, jak se omnibusový způsob kommunikace známý z literatury francouzské některými zajímavými rysy, vžil. Jezdí na místech, kde je větší stoupání, aby se ušetřila koňská síla. Jezdí rychleji, než omnibusy za týž plat. Zastávky jejich jsou pevně stanoveny — autobusy nezastaví na pokyn, jako omnibusy. Zastávek jejich v Paříži je asi 300 — jsou označeny tabulkami na uličních lucernách umístěnými („arret des omnibus automobiles"). Starý nápad — omnibus zůstal — přibylo jen zdokonalení formy.

* * *

Ze starších dějin dopravy pražské známá koňka má obdobu v Paříži, zde však také kůň nahražen parou nebo elektřinou ; tyto mají některé vedení spodní, některé vrchní. Koňská tramvaj v Paříži funguje už jen měrou pranepatrnou.

Také tramvaj má v Paříži mnoho tratí. Označují se písmeny abecedy družícími se k písmeně T, jež označuje tramvaj (TA, TB, TC atd.). Pak jsou v Paříži ještě tramvaje jižní tratě, Tramway-Sud, označované písmeno S a arabskými číslicemi (S1, S2, S3 atd.) a severní trati — Tramway-Nord, jež se označují písmenou N a ciframi arabskými (N1, N2, N3 atd.).

„Ceinture" je dráha objíždějící Paříž (asi za 1 hodinu 40 minut. Zvláštní společnost založila ještě dráhu Nord-Sud, jež doplňuje síť metropolitainu.

A co metropolitain, proslulá podzemní dráha, o té nic se nedozvíme, táže se čtenář čtoucí noviny, v nichž lecčehos se o podivuhodné té dráze dočetl.

O té jindy.

Z dosavadních dopravních prostředků pařížských nejvíce vtiskla se mi v paměť fiakristka s bílým cylindrem (povlečeným bílým voskovaným plátnem) a ve skořicovém kabátě, která hrdě řídila svou „voiture" na příč přes boulevardy, dobře se vyhýbajíc četným automobilům, omnibusům a kočárům křížícím její dráhu, jako Achilleus konihonce.

Hrdá, klidná, důstojná, sličná ještě, ačkoli ne už mladá, dosud mi tane na mysli shlížející s výše svého kozlíku na okolojdoucí, nepotřeboval-li by jí někdo.

Buď zdráva, vozotaji v sukních. Dobře jsi svůj úkol zastala, kněžko emancipace, jež jsi zvolila si povolání těžké, ne lehčí, jako tvoje kulturní vrstevnice.

V celku zdá se mi proto předčasnou zmínka denních listů onehdejší, s názvem: „Konec chodce":

Dopravní poměry v Paříži jeví se býti stále obtížnějšími. Již dnes je skoro nemožností přejíti přes mnohé ulice bez nebezpečí života. „Gaulois" nyní stvrzuje, že nynější třičtvrtinová možnost se přemění v roce 1950 v úplnou nemožnost. V požehnaném roce 1950 budou Pařížané státi před faktem, že boulevardy, náměstí a také nejmenší ulice přeplněny budou vozy každého způsobu. Paříž čítá nyní 2,700.000 obyvatelů. Veškerá pouliční plocha pařížská činí 924 hektarů, vozy, jež tu jezdí den co den, pokrývají 98 hektarů plochy té, takže tedy velikost plochy, pokryté jedoucími povozy, činí téměř 10 procent veškerého terénu. Béreme-li ještě v úvahu počet, o kterýž se povozy v Paříži ročně rozmnožují, kterýž počet jest statisticky přesně zjištěn, ukazuje se, že v roce 1950 žádný vůz v Paříži nebude moci ani v před ani vzad a že pěší chodci budou museti se vzdáti možnosti, přejíti z jedné ulice do druhé.

*) Tabulka podélná nad postranní plochou omnibusu umístěná nese jméno počátečné a konečné stanice, podní je jiná tabulka, jež udává stanice, kde se trať s jinou tratí kříží. V zadu, nad průvodčím pověšená tabulka udává konečnou stanici tratovou, ke které vůz jede.

ČESKÝ ŽIVOT.

BAHROVA „ZUZANKA": není z těch kusů sympatického autora, jenž by se těšil zvláštní přízni divadelních ředitelů. Ve hře je příliš mnoho bolestného smutku — smutku, jenž zrovna studí. Prostinká historie — ale jak úžasně přesycená dusnou, svírající bolestí. Ubohá Zuzanka! Jak hezounky, jak poeticky, jak svěže ji autor uvádí na scénu. Zamilovaná historie se rozvinuje před tvýma očima! Takový milý lajtnantek se do ní zakouká, tak roztomile se ten poměr mezi nimi zapřádá — a najednou je všemu konec. Není kauce — a musí dojíti k tragedii! Ještě se s ním rozloučí na skvělém plese u pana místodržitele — panáček pronese neštastné slovo při loučení, Zuzanka přijde domů z plesu — a ze své ložnice vrhne se na dlažbu. A ještě potom po celý akt zažíváme důsledky tohoto krutého rozluštění. V pozadí jeviště katafalk — v popředí členové zlomené, zdrcené rodiny. Přicházejí

známí, kondolují, přicházejí velcí páni — dokonce místodržitel a generál — tisknou ruku, vzdychají, litují — a člověku je čím dál, tím tesknější. Naposledy se objeví zahaděná osobička pikantní příchuti. Přišla, aby neštastné Zuzance položila do rakve kytičku.

Všeho přičinou je starý, osmdesátiletý děda, jakýs takýs Harpagon, jenž ty dva mohl snadno zachrániti. Peněz má starý pán dost, ale v srdci citu za máček ne. Starý pán je dvorním radou. V tom vězí právě jakés zvláštní, nové kouzlo. Muž vysoké hodnosti, velkého společenského významu. Slyšíš pořád: pane dvorní rado sem, pane dvorní rado tam. Všude mnoho úcty k stařečkovi, jenž je výlupkem špatnosti. Je ješitný, domýšlivý, lakotný, je na stará svá kolena protivně, hnusně smyslný. Na sestřičku Zuzančinu, děvčátko jako lusk, by se byl dobýval s nekalým zámyslem, ba i na rozvalenou služku měl zálusk. Záhadná návštěvnice u katafalku znamenala také skvrnu na jeho byrokratickém majestátu. Figura každým coulem originální, výborná silná — ale jak je člověku z duše protivná! Pendantem jejím je pan školní rada! Také takový nechutný požitkář! On to byl, jenž vlastně Zuzanku dorazil. Když lajtnantek srdce její zlomil, přišel se svým stařeckým surogátem pan školní rada — chtěl hrubě využitkovati situace a neomaleně se k ní dotíral. Celou noc byl na stráži u mrtvoly a svoji pietu zprofanuje hrozným doznáním, že smrt byla její gardedámou! Zvláštní, prapodivní starci! Pravda, jsou takoví dědkové na světě. Ale proč zrovna jsou v tomto kuse s fabuli neštastné lásky? Tak rád bys slyšel, viděl něco, co by tě za bolest odškodnilo — a právě tohoto usmiřujícího zladění je v kuse málo!

A celá rodina je v tom smutku jako skupinka, jemně provedená, filigránsky propracovaná, pod skleněným přiklopem. Matka je dáma — tak zvaná matrona lepších kruhů. Jaká to divná matka! Uvidíte hned, jak málo duše v ní. Když vznešení hosté přicházejí, mluví o velikém štěstí, jež je jim v této hrozné chvíli údělem. Jsou tu jistě dvě dcerušky — jedna dopadla jako Zuzanka. Neskončila sebevraždou — ale její život je pozvolným, strašlivým umíráním. A což ta ubohá Jenka, kterou paní Sedláčková sehrála s takovým milým temperamentem — jak asi ta skončí?

Kus je budován takřka akademicky. Všechno v něm hraje, všechno se přirozeně vyvíjí, všechno v něm klape, figurka za figurkou defiluje, jedna druhé lepší — a přece jenom ti při všem něco vadí. Můžeš směle říci: kus víc než dobrý, řekněme výborný — ale do srdce se ti ne a ne zapsat. A v tom je kámen úrazu. Proto ho ředitelé nehrají.

Národní divadlo činohru Bahrovu poctilo svou volbou. Chef činohry Jaroslav Kvapil dal ji výpravu umělecky procítěnou. Na režii neklade Bahr malé požadavky. To je nějakých pobočních intereurů a scénických výhledů! Všude nějaké milé překvapení. Přibytek neštastného krajského syndikusa, v němž se tragedie odehrává, je tak skvostně řešen v staromodním stylu, že by mohl paradovati v museu. Jsou tu scény, jež napadly korektností a ladem v provedení. Ples u místodržitele je v tom směru kabinetním kouskem uměleckým. Krutá scéna po plesu chytila vervou, se kterou byla podána. V tu chvíli bylo v divadle hrobové ticho. Člověk neměl takřka času, aby vydychl.

Skvostnou studii senilního hodnostáře podal p. Kafka. Výborný byl také představitel školního rady — tak se dovedl skrýti za masku, změnil orgán tak podivuhodným zabarvením, že jsme nepoznali v něm p. Schaghamera. Hra byla vůbec korektně provedena.

Smutnou, umučenou dcerušku pana syndikusa, ubohou Louisu nadechla paní Dostalová resignovaným smutkem, jenž se do duše zařezával. Každý její projev, každé její slovo bylo prosyceno nezaslouženým utrpením, jež bylo tak suggestivní, že se ti zdálo, jakoby soumrak vstupoval s ní do těchto zdí. Sl. Liběna Odstrčilova celkem vystihla jas Zuzančiny lásky. Na jevišti vede si čiperně, je plna dovádivého temperamentu — ale bylo by záhodno, orgán v souladu se stavy duše rozjasnit. Pan Vojan provedl místodržitele s důstojností, která měla v sobě kavalírský ráz. Pan Váňa napadl v úložce generála. Skvostná byla paní Hübnerová v rolíce služky. Zvláštní dar boží má umělkyně — prohodí jedno, dvě slova, a celou situaci osvětlí. Role lamželezáckého domestika dvorního rady dobře svědčila p. Steinsbergovi. Bídu celého rodinného kroužku od prvního svého objevení jakoby hlásil udřený byrokrat, pan syndikus. Pan Želenský poslání toto velmi dobře charakterisoval hrou i maskou. Paní Danzerová studenost matčinu předvedla v ostrých, ale nikterak upřílišněných, nadsazovaných rysech.

Hra Bahrova těšila se lichotivé pozornosti obecenstva. Je smutná, až dusná — ale zdá se, že obecenstvo postihlo pietu divadla a dílu sympatického autora vzdávalo čest hlučnými potlesky po všech aktech.

Dr. R. J. K.

ŽENA A TATRMAN, kus pařížského erotika P. Louyse a P. Frondaie, který jsme shlédli dne 29. ledna na vinohradské scéně, je romantika se zabarvením sexuálně psychopatickým. Concha Perezova, cigarera sevillská, do které se zamiloval bohatý šlechtic, don Mateo Diaz, tak dlouho si hraje s jeho srdcem, až potupený ji na výsost Diaz, když ve své lásce šel tak daleko, že dívku, přes to, že ze vzdoru mu utekla a tančila v Cadixu opilým námořníkům, ba dokonce polonahá křepčila před anglickými turisty, za chot pojal, sešlehá jí bičíkem, když jej byla nyjícího zůstavila za portálem paláce — uzamčeného, odmitnutého, mezi tím, co v patiu (nádvoří) domu před jeho očima líbá se s Morenitem, jenž o ni dávno již stál. Toto citelné ztrestání vydráždí Conchu do nejslepější psí oddanosti a k nejtoužnější lásce, zcela dle nauky Krafft-Ebinga o sadismu. Bylo to ostatně zbytečno, neboť pohnutka Conchy, že se nevzdá za peníze, když ji chtěl Diaz původně penězi získati, ač se miluji, a touha její za tento úmysl svému milenci se vymstíti, byla s dostatek ukojena vším tím, co provedla Diazovi, slibivši mu lásku, zmizevši místo toho do cadixského chantantu atd. Ale effektní a poutavá je tato hra neobyčejně, třebas naše obecenstvo,

a do jisté míry i umělecký ensemble, jenž hru provedl, necítí tak žárně smyslně a tak vášnivě zlobně (zloba je dle slov básníka více než rozkoš těla), tak, jak to dovedou ony drobné Španělky, jež napájejí i příbuzný jim polosvět pařížský, příbuzný románským naturelem. Jméno kusu povstalo z Goyova obrazu, na němž čtyři krasavice vyhazují do výše vycpanou loutku muže. Tak dle Lousova vyznání víry chápati dlužno lásku, žena je vždy žena a muž jest tatrman. Nu — jsou na štěstí i jiné ženy, a jiní mužové.

Představitelku Conchy vypůjčila si činohra od operety. Slečna Durasova zahrála ji až na to, že zjevem neodpovídala sevillské cigareře, ústrojem věrně i tonem a temperamentem, pokud něco tak výbušného a bouřlivého a zase jedovaté kousavého může poskytnouti český živel sebe temperamentnější. P. Zakopal (Diaz) v úlohách tatrmanů ať se jmenují Tokeramo (v Tajfunu) nebo Diaz, třebas je hrál sebe pečlivěji, není dokonalý, jako v jiných svých portrétech. Nejlepší byla pí. Ptáková, jako matka Conchy, zvláště ve scéně náhle získaného blahobytu a jeho povýšenosti vůči bývalým známým.

Scény byly dobře odkoukány skutečnosti, spousta jednotlivostí jako ofotografována z jižních přístavních měst, překlad byl (dr. K. H. Hilara, jenž i režii čiperně obstaral) svěží (jen ty francouzské sous měly se přepočítati na pesety). Myslím, že by hned tak v Čechách neprovedli „Ženu a tatrmana" lépe. Kdo však zná jižní ženy a jižní tatrmany, cítil při všem tom sípání bezmocného vzteku i lisavé roztouženosti lásky všude jen — českou domácí limonádu.

MĚST. DIVADLO Král. Vinohradů provedlo 18. prosince francouzskou komedii o 4 jednáních „Uličnice" od P. Webera a Henryho de Gorsai. Napíšeme-li „francouzskou" a uvědomíme-li si název kusu, soudili bychom, že půjde asi o nové rozmnožení bohaté již kluzké dramatické literatury francouzské, která nejvíce předměstskými scénami překládá se do našeho repertoiru. Ale křivdili bychom „Uličnici" tímto předpokladem. Hra je skoro zcela decentní, dokonce povzbuzující, ne bez notné přísady sladké romantiky. (16letá žabka zamiluje se do stárnoucího malíře-akademika Delanoye, který však, ač ji dlouho u sebe přechovává jsa jí milován, ovšem láskou neuvědomělou dospívajícího teprve děvčete, a ač miluje ji konečně i sám, vrací ji po čase — jako nastávající choť jiného — tetám, kterým utekla). A nebýti zde onde nějakého, v celku řídkého dvojsmyslného vtipečku, vyjímala by se tato dramatická práce, kterou autoři přílehavě nazvali komedií, docela dobře vedle sirotka Lovoodského a podobných pohnutlivých, dosud v obecenstvu oblíbených kusů, od nichž se liší jenom zabarvením modernějším a některou pikantnější episodou (zálety malíře s herečkou v II. aktu). Mezi veselohrou a tragedií je jen tenká stěna — také „Uličnice" přes tu chvili zaboučuje do velmi smutné toniny, ale autoři vždy ještě včas obrátí slzy v smích a neštěstí v štěstí.

Příběh není příliš nový. Dívčí výrostek Coletta, malířsky nadaná, zamiluje se do svého učitele, jenž u dvou jejich tet tráví venkovský pobyt. Když ji chtějí pro její prostopášnost (namalovala pod kvetoucími jabloněmi nahého klučinu) provdati, na radu místního faráře, za Alcida, syna notářova, notného jelimánka, uteče z domu do Paříže a uchýlí se zde po několika dnech k malíři, aby ušla stihání tet, jež ji chtějí přece jen zpět. Malíř ji z prvu nechce poskytnouti útočiště, ale když hrozí Seinou, nechá ji u sebe. V tom přichází jeho přítel Vergnaud, policejní komisař, pověřený úředně úkolem ji vypátrati. Našel ji zde; ale i jej dobráka povalhou, hrozba sebevraždou přiměje, že prohřeší se na úřední své povinnosti a nevyzradí uprchlice. (Takoví policisté snad se nevyskytují — autorům detail ten zavdal vděčnou příležitost k několika dobrým narážkám na zdatnost policie, které i v Praze se vděkem byly kvitovány). Malíř svou žačku učí, ta se však zamiluje do něho do opravdy a s nechutí sleduje jeho flirt s herečkou Vallierovou. Když herečku v III. aktu maluje, vyvolá s ní srážku a po jejím odchodu portret její zničí. Malíř se rozzuří, spílá ji a opustí ji plačící. Sám však seznal v té episodě, jak jej miluje, zahoří k ní láskou, zatím, co ona se setkává se starým přítelem z venkova, malířem Serninem, jenž ji miluje. Probraví se ze svého lichého citu k Delanoyovi, jemuž sama nerozumělа, přilne k Serninovi. Objímající se milence překvapí Delanoy a Sernina rozezlen vyhání.

V posledním aktu již již by v sňatek vstoupili Delanoy a „uličnice" nebýti toho, že sochař Simonau, slavný přítel malířův, probudí v něm svědomí. Nalezený dopis Collettin, jímž volá k sobě Sernina, dává na poštu, Sernin přichází a Delanoy milence zasnubuje právě ve chvíli, kdy obě pobožné tety soukromým policistou vyslídily její pobyt a přicházejí, aby byly svědky zásnubu a aby jejich staromodní morálka byla uspokojena.

Tohle všechno mohlo se přihoditi — aby se kus líbil, je jenom třeba dobré hry a souhry. Tato uspokojila úplně — režii měl dr. K. Hilar — zvláště krajina riviery působila přelibezným dojmem, stejně jako starosvětský příbytek tet Colettiných, kde z každého kusu nábytku a z každé lenošky, obrazu a vázy vanula milá ta vůně života našich babiček a prababiček. Interieur malířova ateliéru byl také věrohodný.

Z hrajících zase v popředí umělecké tvorby stál pan Zakopal (Delanoy). Dovedl nalézti i pro bodrost učitele i pro skromnou velikost akademika i pro brutálnost světáka v smyslné touze rušeného i pro velikomyslnost zklamané lásky pravé věrně znějící rejstříky hlasové. Nejtěžší úloha kusu, „uličnice" Coletta (slečna Baldova) musila by býti provedena mnohem srdečněji s nevázaností dívčí puberty a mnohem opravdověji u vznětu první lásky, aby strhovala. Obě staré tety sehrály sl. Kratinová a pí. Ptáková přímo vzácně — tak dobře zapadaly do svých interieurů, tak dobře vedle sebe šly scénou, jako životem, nezastírajíce družka družky, tato dobráčtější, onano přísnější. Pan Tesař ve své úloze maminčina synáčka (z prvu) a povedeného světáka, jenž hned hoří slaměným plamenem laciné lásky, byl velmi dobrý. Dobráckého komisaře srdečně, třebas místy až příliš plaše odříkal p. Jiřikovský. Ku charakterisaci otce Alcideova (notář Pingeois) voliti řihání (pan

Charvát) nebylo vkusné — takhle říhají opilci nebo pijáci, jimž že by byl starý notář, jenž hovoří tak rozšafně, z kusu nevysvitalo.

Pan Hlavatý (Simonau), p. Havel (farář), stará klepavá přítelkyně tet (pí. Sommerová), hospodyně malířova (pí. Zelenková), Sernin (p. Pražský), pí. Pingeoisova (pí. Jiříkovská) a řada jiných v malých úložkách úplně uspokojila. V roli milenky malířovy se uplatnila sl. Štěpničkova. Dr. P.

RUDOLF II. Společnost vlasteneckých přátel umění uspořádá na paměť třístého výročí smrti císaře Rudolfa II. výstavu děl malířských a ryteckých umělců dvora Rudolfova, jakož i podobizen osob tehdejšího veřejného života. Melancholický panovník na českém trůně, který se obklopil na Hradčanech umělci a učenci z celé Evropy svolanými a sbíral s vášnivým zájmem díla umělecká i přerozmanité „zvláštnosti", přes to, že nepřičinil se nijak o to, aby získal lásku svých národů, zejména protestantských Čechů, lákal přece ode dávna k sobě pozornost historiků, umělců i literátů, kteří v neobyčejném jeho zjevu a v jeho době hlučné a bujné a zase divně zamlklé, jakoby tušící blížící se katastrofu, nalézali nevyčerpatelnou látku pro své básnické sny. Za Rudolfa zaleskla se Praha naposledy leskem evropské slávy — již to jest dostatečným důvodem, abychom epochu jeho panování i záhadnou jeho postavu studovali. Počin Společnosti vlasteneckých přátel umění jest tedy upřímně vítán. Zásluha Společnosti bvla by ovšem ještě větší, kdyby se alespoň část sbírek, které se na výstavě sejdou, podařilo Praze pro vždy zachovati.

VÝSTAVKU PAMÁTEK BOŽENY NĚMCOVÉ uspořádal Ženský klub v Praze ve svých místnostech v Jungmannově třídě. Pietně sebral, co z chudé pozůstalosti se zachovalo a vyložil vedle spisů slavené spisovatelky. Postřehli jsme kromě původních vydání nakladatelství Pospíšilova a Jeřábkova i „Sebrané spisy" vydávané Augustou v Litomyšli, edici, která neštastné autorce strpčila samý konec strastiplného života, pak vydání Kobrova a všecka ostatní, až po pečlivé, literární vydání Laichtrovo. Ve skleněné vitrině vystaveny rukopisy a po stěnách rozvěšeny podobizny a obrazy: Hellichová olejová podobizna Boženy Němcové z majetku rodiny Čelakovských, představující Němcovou v plném rozkvětu tělesných půvabů, Myslivečkova kresba její podobizny, fotografie Němcové, jejích dětí, velká fotografie syna Karla v mužném věku, primitivní obraz alpské krajiny, dar, který si přivezla Němcová z Domažlic a který si zavěsila nad psacím stolem, dar Dra. Zechentera, olejový obraz „Dřevorubci", upomínka na její zájezd na Slovensko, obrázek „Madonny", práce syna Jarouše, kresby Mánesovy a jiné. Dojímavě působí „knihovna" Boženy Němcové, prostá, černě, uvnitř červeně natřená polička a v ní ještě něco knih z pozůstalosti: Šumavského Slovník, Presslovo Květenství, Dušesloví a n. j.

Ve výstavce bylo viděti zejména mnoho svěžích tváří mladých dívek. Zjev jistě radostný. Škoda jen, že se sbírka zase rozejde. Ukázala, jak pěkná jest myšlenka interieurů českých spisovatelů a umělců, myšlenka, která zapadá jen proto, že není pro sbírky místností! A přece je přímo naší povinností, zachovati památky ty potomkům v úplnosti co největší. Vždyt běží o český život ve století devatenáctém, ve věku, kdy uskutečněn zázrak českého probuzení, a život a práce českých spisovatelů — tot vlastní uskutečňování tohoto zázraku.

A. Kuprin: GRANÁTOVÝ NÁRAMEK A JINÉ POVÍDKY. Měli jsme již příležitost upozorniti v Máji na veliký talent Kuprinův, který v poslední době vítězně pronikl do přední řady mladších ruských literátův a stal se známým i dychtivě čteným autorem také daleko za hranicemi své rozlehlé vlasti. Nemýlím-li se, byl to Souboj, román z vojenského života, který vůbec jest počítán mezi zvláště vynikající zjevy novodobého písemnictví ruského. Kuprin jako někdejší důstojník rád se vrací pro látku ke svým literárním pracím do ovzduší vojenského a neleká se pobouření, které tím v ustrnulých hlavách starého řádu vyvolává. Také v Granátovém náramku látky tří z osmi povídek knihy čerpány jsou ze života vojenského. Je to Svatba, kde spisovatel neohroženě ukazuje hanebného, necharakterního a přece politováníhodného tvora, jakým je zpitý ruský důstojník Slezkin, jenž jednoho večera zuří účinkem piti a počíná si jako divoké zvíře, aby nazejtří ustrašen, ponížen a vůbec zničen nad včerejší opilostí plakal a modlil se k obrázku Matky Boží Černigovské, visícímu nad jeho postelí; je to dále hrůzostrašná Vidina, v níž tvrdošíjný kapitán Markov po děsném vidění chce odvolati ortel smrti, vydaný nad zajatým starcem, ale dovídá se, že poprava právě byla vykonána; třetí pak až příšerný Pochod vylíčuje noční pochod pěšího pluku ve tmě za podzimní deštivé noci. Z ostatních pěti povídek jest Granátový náramek hlubokou, až uchvacující písní ryzí, čisté lásky neštastného muže k nedosažitelné ženě, demonicky působí na čtenáře Žák, děsně Hrůza, kdežto Osamělost vyvolává tichou melancholii. Zcela rozdílnou ode všech těch jmenovaných prací jest povídka Na odpočinku, v níž Kuprin mistrným perem kreslí společnost herců, které chudoba, stáří a nedostatek zdraví přinutily hledati útočiště v útulku pro zestárlé a nemocné umělce. Kolik je tu zobrazeno postav, třebas bídných, nabubřelých pýchou bývalých snad jen zdánlivých úspěchů a teď malomocných a nicotných, tolik nevyrovnatelně zdařilých charakteristických zjevů, a nechtsi všecka ta povídka jest jenom líčením opilství a ošklivého stařeckého hašteření, přece v té tmě svítí jasná hvězdička, a každý řádek ukazuje velikost péra Kuprinova. Autor doporučuje se sám sebou, jeho proslulé jméno již i u nás úplně stačí, aby každé jeho nové práci přivábilo živou pozornost obecenstva. Granátový náramek a jiné povídky vyšly v překladu F. Mézla nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. Ds.

Toto číslo vyšlo dne 1. února 1912.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Tak měl palčivou touhu sedlačit, doma v Klenči zůstat nebo aspoň na venkovskou faru se dostat, ale nic z toho všeho nedovedl si vynutit.

Řekl mu sice pan rektor, když mu v semináři jurisdikci podával, že jde do Prosovic pouze prozatímně, na výpomoc, až bude po prázdninách „velké stěhování kaplanského národa", že musí ustoupit, do města že přijde starší kaplan odněkud z Němec a Martin že musí do hor — do Šumavy někam na jeho místo. Martin sliboval, že ochotně ustoupí, že by se ve městě cítil nešťastným a že prosí o místo na vesnické farce, at je to kde je, jen když to bude venkov, kde uvidí pole, louky, lesy... A zatím hle, kde uvázl a sedmý rok už dřepí. Prosovický pan děkan si ho oblíbil a to bylo jeho neštěstí. I panu děkanovi psali z konsistoře, že mu posílají neomystu Porazila jenom prozatímně, přes prázdniny pouze, ježto teď nemají po ruce žádného zkušeného kaplana, ale až na podzim bude definitivní rozdělování štací, že si bude moci vybrat, aby psal, jakých vlastností kněze by si k ruce přál a jistě že mu pan biskup vyhoví, že bude jistě spokojen jako byl spokojen s minulým, který jen na jeho doporučení dostal faru... Pan děkan sice z prvu huboval, že takového nezapracovaného nováčka posílají mu na krk, aby ho tahat naučil. Ale když viděl, jak se Martin chápe práce, jak sedí v kanceláři jako přibitý, že neběhá a netoulá se, jak je tichý, se vším spokojený, tu neřekl sic Martinovi a ani b, ale když se blížil podzim a nastávalo jmenování kaplanů, čerstva psal do konsistoře, aby mu Martina Porazila nechali, že si lepšího kaplana nepřeje. Ten mezitím dychtivě čekal na svoji novou jurisdikci. Město ho dusilo a pálilo, pouze na děkanství se mu líbilo. Skoro ani hlavu z domu nevystrčil, kam nemusil, nešel, nikomu se nepředstavil, sám pan děkan řekl, že by to nestálo za to, a tak jen doma, v kostele a pak hlavně v zahradě, život trávil. Jemnostpán byl nejenom děkanem v Prosovicích, ale i biskupským vikářem, členem okresního výboru i okresní školní rady, zasedal v městském zastupitelstvu, v několika spolcích, přijímal i konal plno návštěv a všechen čas rozplýtval tak na nutnou representaci svého postavení. Vlastní práce děkanského úřadu, vedení matrik, křty, pohřby, celou úřední agendu ponechal Martinovi a protože nebyl špína, ponechal mu i značnou část štolového příjmu, s těmi funkcemi spojeného, a živil ho skoro zadarmo.

Martin si nemohl nic lepšího přát, ale přece spokojen nebyl. Kamenné domy ho tísnily čím dál, tím více, městští lidé se mu protivili, hluk a ruch města ho unavoval a rozjitřoval. Když konečně došlo i říjnové číslo ordinariatního listu, když v něm Martin na zadním listu pročítal dvě strany hustě potisknuté samými „změnami osobními" a pouze své jméno darmo tam hledal, když pan děkan čtveráčky, potouchle se usmíval a nabízeje mu šňupeček říkal: „že vás tu, bratříčku, u nás nechají" — tu už tušil, že se něco kuje. Vzepřel se a rozhodl, že dopíše panu rektorovi a připomene mu uctivě jeho slib, pan rektor zasedá jako rada v konsistoři a ujme se ho. Zapomněli patrně na Prosovického kaplana, musí tedy psát a psal. Odpověď přišla jako na koni a jak důtklivá! Aby si Martin vážil štěstí, které ho po-

tkalo a byl zticha. Takové místo pěkné a výnosné jako Prosovice že se dává kaplanům starším, po třech, čtyřech i více letech služby a on že je ulovil hned, jak vyšel ze semináře. První štace že je od Pána Boha, řízením Božím že je, kde je, aby tudíž byl spokojen a ani ho nenapadlo žádat o přeložení anebo proměnit si kaplánku svoji s některým z kollegů. Jeho biskupská milost že by k tomu nikdy nesvolila a ještě by se od Martina odvrátila. Zůstane-li však tam, kde je, vyhoví-li jemnostpánu, že na něho u konsistoře nezapomenou, po několika letech tak jako jeho předchůdce že se bude moci hlásit o farku náboženské matice a ta že ho jistě nemine, potom že se nabaží a užije venkova ještě dost.

Martin schlípl, když psaní dočetl, smuten je složil, zastrčil do kapsy a chodil s ním několik dní, jako by ho vodou polil. „Švihák Šperl, který už v semináři nosil lakýrky, rukavice a cylindr, který toužil po městě, prohání se teď po Šumavě ve vysokých botách a beranici, a já, sedlák každou kapkou své krve, mořím se tu ve městě a to je pěkné řízení boží" rozjímal si Martin, ale podrobil se. Neměl tolik energie, aby znova psal, kommutaci nějakou si smluvil a svou prosadil. Pan děkan nijak nemohl pochopit svého kaplana. Myslil, jak se zaraduje, až se dozví, že může zůstat, stěhovat že se nemusí, všech pět prstů že mu vděčností olíže, až se mu přizná to on — děkan — že má o to všecku zásluhu, on že ho tu udržel a zatím aby se mu to bál říct.

„Jste ještě nezkušený pán a proto tak po tom venkovu toužíte," plísnil ho proto denně, „ale věřte zkušenému, že by se vám za půl roku přejedl. To jen v semináři když jste uzavřeni ve čtyřech zdech a potom v knihách, v literatuře maluje se vám život na venkově jako idyla. Potůčky tam bublají, louky kvetou, ptáci zpívají a lidé jsou učinění beránci! Ale když potom musí se kaplan brodit sněhem a blátem k nemocným, v dešti a vánicích plazit se pěšky po cestách do vesnických škol, když s bídou stluče ke stravě dvě tři stovky do roka, pane, to vyprchá poesie a čerstva se hlásí někam do městečka za katechetu, kaplana, za duchovního správce někam do nemocnice nebo do kláštera . . ."

Páter Porazil poslouchal se sklopenou hlavou a jen se osmělil podotknout, že je spokojen, že nic neříká, nestěžjue si, že tu tedy zůstane, když to musí být.

„Ale, velebníčku," zasmál se pan děkan, „vždyt to povídáte takovým smutným hlasem, jako byste tu byl z trestu, v kriminále, a my vás přece máme velice rádi, hospodyně i já bychom vám udělali pomyšlení, jen aby se vám u nás líbilo."

Teď hanbou se zarděl Martin. „To ne, to prosím, ne," koktal v trapných rozpacích „že bych nebyl v domě spokojen, že by mi něco scházelo. Naopak, mám se až příliš dobře, jakživ jsem se tak neměl, vím, že si toho nezasluhuji, jenom si myslím, že se sem nehodím, jsem ze selského, neumím se tak chovat, klanět, oblékat, s lidmi jednat, jak to ve městě očekávají, vždycky jsem se s pány nerad stýkal a raději a všude jsem se měl a hlásil k vesnickým lidem."

„I to se podá — počkejte po roce — to si zvyknete — víte, že chodím dvakrát v týdnu večer do společnosti, ve čtvrtek do Besedy a v neděli do Klubu — vezmu vás sebou."

„A to, prosím, ne."

„Musíte," poručil děkan „váš předchůdce také chodil, slíbil jsem to pánům, když jste tu teď definitivně, že vás uvedu. V ‚Besedě' už jsem vás dal zapsat, do ‚Klubu' přihlaste se sám, písemně, o přijetí rozhoduje výbor, rozumí se, že přijat budete beze všeho."

„Raději bych zůstal doma," mínil Martin.

„Já také, příteli," usmál se děkan, „natáhl bych si bačkory a župan, zapálil dýmku, přečtli bychom si spolu noviny, zahráli šach nebo karty — co byste chtěl — tak můžem trávit pět večerů v týdnu — ale dvakrát musíme ven z děkanství — mezi lidi — sice se bude leckdy jednat o nás, ale bez nás — tomu vy ještě nerozumíte, ale časem porozumíte, čemu se dnes říká ‚duchovní správa' a kde všude ji kněz musí konat."

Kaplan již ani nehlesl. Pan děkan za řeči otáčel mezi prsty malou stříbrnou tabatěrku, ze které chvílemi vzal střídmý šňupeček a Martinovi se zdálo, on že je tou piksličkou, jím že si tak pan děkan pohrává a otáčí, ale neosmělil se odporovat. Dal se vésti a nelitoval toho. Pan děkan vybral mu nábytek do kaplánky, doporučil krejčího i ševce, hospodyně obstarala vkusné koberce i záclony — tak že Martin během jediného roku zůstával opravdu jako pán, měl kaplánku zařízenou

tak, že se mu o tom nikdy ani nesnilo. Chodil s panem děkanem do Besedy i Klubu, šatil se vybraně, ale nemluvou-člověkem přece jen zůstal. Aby společnost bavil, nebo alespoň anekdotou, nebo událostí nějakou k společné zábavě přispěl, debaty se zúčastnil, toho nedovedl. Rád poslouchal, zasmál se, pohovořil krátce, i karty za jemnost pána někdy do ruky vzal, ale nejraději a také nejčastěji sedal u čtenářského stolu a pročítal noviny i časopisy.

Pokračování.

SVATOHELÉNSKÁ VÍLA.

(EPISODA ZE ZAJETÍ NAPOLEONOVA.)

S pastvin se stádo ovcí již vrací,
na šalmaj pastýř písničku hraje,
večer si lehá do klína kraje,
Longswood se v šerém závoji ztrácí.

Císař ven z okna komnaty zírá,
po tmavých pláních zrak jeho těká,
na čelo dlaň se přimyká měkká,
kde slední naděj v záchranu zmírá.

V stíny se halí zahrádka tichá,
panenka váže v šatečkách chudých
kytici z růží krvavě rudých,
kytici váže, soucitně vzdychá,

V duchu zří oči smutného pána,
po čele chmury jemuž se honí,
děčný jenž úsměv vždycky má pro ni,
kytici když mu podává z rána.

Radostná záře jeho tvář zladí,
na chvíli los svůj zapomní zcela,
ztratí se vrásky s hrdého čela,
po vlasech zlatých, co ji tak hladí.

V loučení rukou panence třese,
za ní se dívá než v dáli zmizí,
šeptaje dík jí za soucit ryzí,
za trochu lásky, kterou mu nese . . .

ARNOŠT CZECH Z CZECHENHERZU.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.
PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

XI.

Pokračování.

Nemáme bližších zpráva vědomostí o věcech a poměrech vlastní minulosti. Podivná souvislost věcí vzdálených však sama se hlásí. Co chvíli máme výtku na ubrousku.

— Vy Čechové, jste protivní puristé. I zeměpisná jména si vymýšlíte! Celý svět říká Paris, London, Rome, jen vy se chcete lišit, píšete Paříž, Londýn, Řím. Kde jaké významnější jméno jste si počeštili: Wien-Vídeň, München-Mnichov, Mainz-Mohuč! Z Constance udělali jste Kostnici a z Venetie-Venedig svoje Benátky. Směšné! . . .

Nevíme co odvětit. Málem sami nepokládáme výtku za pravou. Raději bychom splynuli s tím „velkým světem“. Jakýs nedostatek universalismu, patrno, že dědičný, nás trápí. Jaký, u čerta? Kde to vlastně vězí? Kde se u nás vzaly ty počeštěné formy cizých jmén a názvů? Proč nepravíme jako celý svět — Venetie? Proč Benátky? Pátrejte trochu. Výsledek překvapí. Naše odchylná jména zemí, měst, hor, řek n e j s o u vymýšlena, nejsou zúmyslna překřtívána, počeštována, poslovaňována! Jsou stará, od nepaměti platná jména. Pokolení za pokolením si je podávala. Tak zachovala jména svou starou formu.

— Naposled bude někdo tvrdit, české „Benátky“ že jsou snad p ů v o d n í jméno města i země — vlašské?

— Možno tvrdit. A víc! Možno i d o k á z a t! A s jistotou takořka matematickou!

— Nesmysl! Benátky přec nezaložili Slované. Původ města je znám z historických pramenů!

— Historické prameny, přečasto kalné pra-

meny! Třeba je opravit. Jak? Nejinak, než svědectvím dokladů — bezpečnějších...

Kroutíte hlavou? A přece mluva místopisných názvů je spolehliva. Nelze jí nepřisvědčit. Název Benátky není ani vymyšlen, ani tvar libovolný. Nejsou Benátky jen venetské. Místopis český a slovanský zná množství míst, měst, obcí, samot, i pouhých poloh v kraji, jež slují Benátky, Benátka, Benetky, Behnatky, Behnetky a p. Vždycky místa při vodě, at stojaté či tekoucí, na nízkém břehu, často zatopeném, místa na mělčinách, ráda bahnitá. I Praha měla do nedávna své Velké i Malé Benátky. Možná brzo na staré jméno svých poloh zapomene, jako zapomněla už jiná. Bývala v Praze „Benátka" na více místech. Úpravou břehů a ostrova poměry se změnily. A s předmětem mizí paměť názvu.

— Snad byl název jen přinesen! V minulém století mnohý rodák pražský pamatoval italské Benátky z vojenské služby, jako mnohý dnešní reservista pamatuje Bosnu...

— V tom případě, proč pak by italskou Venetii nazýval — Benátkami? Odkud a jakým právem nevědomý pražský rodák ve vojenské uniformě užíval by místo původního názvu svévolně českého? A teď Benátky na Jizeře! A jiné Benátky historické v Čechách a na Moravě, historické, listinami dosvědčené! A množství méně známých „benátek" v kraji zaznamenaných leda v mapách a knihách katastrálných. A pražské jméno Benátek, známé ze starého místopisu Prahy! Už Tomek, zasloužilý dějepisec města, zabýval se záhadou. Kde a kudy se vzalo jméno „ulice Benátské" v Praze — čtrnáctého století?

— Z ulice sv. Martinské a sv. Jílské, píše, vedlo několik ulic ve stranu západní... první byla nynější Bartolomějská, která za času císaře Karla nejvíce nazývána ulicí Benátskou... (Starý místopis Prahy).

Za časů císaře Karla!

— Proč ne? Snad čeští kupci přivezli jméno z Italie! Za doby Karla, tot známo, byl v rozkvětu česko-italský obchod!...

Podobného názoru byl i náš historik. Přísný badatel sic nevyslovuje názor přímo, nemoha jej doložiti, ale praví:

— V těchto místech vyhlédla sobě dávno již také neřest hlavní pelech svůj, jemuž neznámo z jaké narážky, dáno jméno Benátky...

Dejme na chvíli! Bylo tak! Benátky v Praze přezvány podle italských Benátek, protože si tu v době Karlově upravila svůj pelech společenská neřest, známá českým kupcům z města světového trhu na Adrii!

Zbývá hlavní otázka! Jako svrchu při rodácích pražských, kteří za Radeckého sloužili v Italii! Jak to možno? Českým kupcům než dojeli od Adrie do Čech, Venetie proměnila se cestou na — Benátky! Proč a jakým právem směli čeští kupci přezvati italské město, světové, jménem domácího nepatrného městečka na Jizeře? Žádným výkladem nelze takový přehmat jazyka vysvětlit. Také není třeba. Ležít věc hned vedle zcela přirozeně vyložena. Čeští kupci za císaře Karla jmenovali Benátky Benátkami, protože tak slýchali jmenovat italské město odjakživa!

— Kdo tak praví?

Doklady — místopisné.

Vší oblastí, od Baltu až k Adrii táhnou se místní názvy typu Benátky, Benetky. Místa na vodách tekoucích i stojatých. Název pravěký, vlivem časů všelijak místně zkomolen, však přece do té míry zachován, že totožnost je zjevna. Není pochyby, Bennecken, Pennecken, Penaken, Benken, Benediktsee a p. na německých močálech, jako románská Beneda, Benate, St. Benat i maďarské Benedek, jsou původní Benátky, Benetky. Prvotně „behnatky" — občasná bahna (namnoze v kraji dosud). Čím dál nazad do věků staré listiny uvádějí jména bližší slovanskému tvaru. Ještě u Plinia (23 p. Kr.) Venetové slují Benety a jezero Gardské na severu benátském Římanům je známo co lacus Benacus. V listinách středověkých město i země namoze ještě označovány Benecke. A nejbližším sousedům Benátčanů, Slovincům v Gorici a v Krajině perla Adrie podnes zní plně a jasně — Benetke! Tak se vyjasňuje záhada pražského místopisu, ku které Tomek položil svůj významný otazník. Souvisí s jinou kulturně dějinnou otázkou prvého řádu. Kupcům českým doby Karlovy sdělili jméno jich předchůdci. Kupci čeští dob starších. Neboť styky mezi Prahou a Benátkami nezačínaly ve čtrnáctém ani ve třináctém, dvanáctém, a jedenáctém století, kam až sáhají prameny! Zasahují dále, mnohem dále! Sluší je sledovati, až

do oněch mlhavých dob pravěku, kdy kupci od severu slýchali jméno i kraj na jihu u moře jmenovati tak, jak jmenovali sami místa určitých poloh na vodách — domácích. (Jinými slovy, kdy doma na Severu mluveno ještě týmž, nebo aspoň blízským jazykem, jako tam na Jihu!)

Poznatek místopisný doplňuje tak a — opravuje liché domněnky historické.

Obchod s jantarem, o němž vypravuje Herodot, bral se výslovně od Venetů (Benetů) na moři východním, k Venetům jaderským. Věda stihá sice kletbou každý pokus, pokládati Venety na severu a Venety na jihu za jeden rod, leč sít pravěkých místních názvů rozestřená po celé šíři pevniny je dokument příliš zřetelný a nade vší pochybu povznešený. Cesty na sever z Benátska vedly přes Čechy. Čechové (Bojové, Markomané etc.) byli prostředkovateli onoho praobchodu. Bylo tak, že nemohlo být jinak. Český tvar jména Benátky není žádný produkt jazykového separatismu českého, nýbrž evropské prajméno. Venetie je tvar dokladně novější, rovněž jako Venedig. I místné jméno Benedikt jeví se pouhým přesmykem původního Benetky...

O českém jméně Vídeň netřeba se příti. Je původnější, nežli německá zkratka Wien. Ani kdyby nebylo bezpočtu místních názvů v samém okrsku města i nejbližšího okolí. Sám název předměstí a říčky, která protéká městem, Wieden, s dostatek svědčí.

Také Mnichov je prastarý název. Monachium pouhá přizpůsobenina z doby křesťanské. Rovněž München. Mnichů, Mnichovů (Münchenhof) etc. je příliš mnoho v širém kraji. Vlastní význam slova snad dalším postupem srovnávacím vysvitne. Nebude as dalek příbuzného typu Mešna, Mšena etc.

Město Husovo na Bodamském jezeře slulo původně Kostnice, nikoli Konstanz, nebo Constantia. Návštěva místního musea přesvědčí. Je tu řada rytin z minulých století. Nápisy: Kostantz, Kostentz, Costenz, Costnitz. Čím dál nazad do času, tím blíže — českému tvaru. Konstanz i Constantia jsou novější. Také v ústech okolního lidu dosud žije starý tvar. Jen vzdělanci, vychovanci školaliteratury, užívají novějšího názvu. O významu jména Kostnice netřeba zatím pronášet domněnky. Jmén téhož typu je množství: Kost, Kosta, Košta, Koštěnec (Kostenz), Kostřin (Cüstrin), Kostel (Kotel), Kostelec (Kastenholz až v Elsasích! etc.), Kostajnice, Kostrov, Kostov, Kosteňov (Kotnov, Costenoble), Kosteneč (Küstendžil) etc. i nesčíslné castelly a castly na západě i jihu).[1])

Také české jméno Kolína nad Rýnem pokládáno jaksi za obět novodobé národně jazykové očišťovací horečky české.

— Máte svůj Kolín na Labi! Obratem ruky, z pouhé příbuznosti zvuků, osvojili jste si právo počeštit aspoň jméno města na Rýně!

— Nepravda! Německé Köln je novější podoba. Listiny 11. století ještě nazývají okolí města Colingowe[2]).

Nejen národně politická, ale historicko-vědecká potřeba nalehne časem, zrevidovat místopisný slovník Evropy. Aspoň nejběžnějším jménům aby uvedena byla na paměť — stará jich podoba.[3])

A nejen místní jména! Celý historický slovník! Jména národů, hrdin, králů, vojvodů a jiných osob dějinných pro nevědomost pisatelů bezděky zcela falešným tvarem zanesených v desky dějin.

Prozatím Věda tu srovnávací potřebu — nepocituje.

[1]) Naše kostel prý z latinského castel pošlo. Za první doby křesťanské kostely bývaly prý zároveň opevněny. Podivno! Snad jen u nás? K nám přece křesťanství doneseno z Němec! Tam byly starší domy Páně, byly také latinské, také snad bývaly opevněny. A nikdo je po latinsku nezval — pevnostmi. Jenom v Čechách a v Polsku (kościół) připadli němečtí představitelé církve na tu myšlénku? Anebo přijato církví a ponecháno v platnosti domácí slovo dávno obvyklé? Aspoň i tu, jako zpravidla všude, slovanský kořen i pojem je širší: Kost, Kosta, (pevnina, köste, košča — v bulh. dům, vůbec jihoslov. kuča) Koštál atd. Širší pojem, starší slovo.

[2]) Foerstemann „Ortsnamen".

[3]) Staří Čechové ne nadarmo pěstovali tradici. Dobře si byli vědomi dávné platnosti slovanských tvarů pro názvy měst a předmětů v kraji daleko na západě i jihu. Cestopisec český Vincentius, líče výpravu Vladislavovu (1158 r.) přes Alpy proti Milánským, praví: „Přišli k hoře Pausanum, v řeči naši Pocyn zvané i nalezen tu nejlepšího vína nadbytek... A Jarloch, opat milevský, k výpravě Soběslava (r. 1174); „Dostavše se přes Alpy cestou nad míru obtížnou, našli císaře dobývajícího Asti a jináho města, jehož jméno jest po česku Sušina (Susa ... est bonmicae Sussine)"...

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Horský věděl, že se s ní tady shledá, a proto se připravil na onen chladný a zdvořilý tón, jímž se chtěl vůči ní ohradit a který také, jak poznal v Přátelském sále, byl nejlepším prostředkem proti možnému střetnutí.

Uklonil se mlčky Strakové a chtěl přepustit místo Aksamítovi, ale ten odstoupil, nabídl židli Horskému a sám pak usedl na jinou židli a pokračoval v hovoru se zdejším lékařem o budoucnosti českého života v Karlových Varech.

Horský byl nyní v rozpacích, nebot Strakové právem se doteklo toto odmítnutí, ale nedala je znát. Pouze její bdělé oči naznačovaly, že je si toho vědoma, co se stalo, a že si snad najde příležitost k odvetě.

„Jak se vám daří, pane Horský? Neviděla jsem vás již několik dní," řekla dovedně ovládaným hlasem Horskému.

„Děkuji, milostpaní. Zapadám do lesů," řekl on klidně a chladně.

„Tak! No ovšem, zdejší lesy jsou tak rozkošné," podotkla Straková.

„Právě proto chci jich k posledu užít."

„Míníte brzy odjet?"

„Snad za deset dní."

„A těšíte se už na odjezd?"

„Jel bych třeba hned, kdyby lékař dovolil."

„Ovšem, vy máte rodinu. Ale já bych tu zůstala ráda. A možná, že se tu zdržím několik dní," pravila Straková s patrným úmyslem, aby Horského poškádlila.

V tom se k němu obrátil Aksamít.

„Dovol, jak je to s tvými skladbami? Máš je?" řekl mu s dychtivým pohledem, nebot podle zevnějšku Horského soudil, že se mu něco přihodilo.

„Byl jsem už jako na trní. Dostal jsem je teprve s poslední poštou," řekl Horský a vypravoval o tom dle listu, jak jeho švakrová hledala skladby, svým zdravým a veselým přízvukem, jenž byl jeho vlastním a přirozeným tónem.

A díky tomu, spláchla s něho všecka formální ztrnulost, která mu nesvědčila a do níž se nutil. Ale mezi ním a Strakovou zůstala dále táž vzdálenost a odměřenost.

Produkce začala.

Mladá, brunatná zpěvačka, již byl Aksamít představil Horskému, zapěla arii Smetanovu z „Hubičky".

Měkké zvuky českého mistra líbezně plynuly sálem z úst mladistvé, dobře školené zpěvačky.

„Má hezký přednes," řekla Straková, když se byl potlesk utišil.

„V jejím hlase je mladost — a to je největší kouzlo," řekl Horský a rozhovořil se se Strakovou o tremolu, o affektaci a rozmanitých způsobech přednesu koncertistů.

„Teď přijde tvoje ukolébavka?" řekl po chvíli Aksamít, obrátiv se napolo k Horskému.

„Tuším," odpověděl Horský, ale v tom již předák zdejší společnosti obrátil se k němu a vybídl jej, aby zahrál své číslo.

Horský se zvedl, provlékl se okolo sedadel, usedl za klavír, položil skladbu na pult a zrovna vzal prvé akkordy Ukolébavky, již přednášel volným tempem a v pianu.

Šumot utichl hned po prvém taktu a měkké a teplé zvuky podobné jemnému hlazení dlaní lily se sálem z nástroje.

Bylo to jako tichá milostná píseň, zpívaná s něhou za jarního večera.

„Hleďme, jaký vroucí tón má v moci pan Horský," řekla Straková šeptem Aksamítovi.

„Ano, v něm dřímá talent, jenž by se mohl rozvít za příznivějších poměrů," dodal Aksamít.

„Ale on si je neumí stvořit," namítla Straková.

„To není pravé slovo, milostpaní. On se nedovede padělat. Na něj třeba zvyknout. Každé pravé víno chutná z počátku trpce," pronesl Aksamít.

„Máte pravdu, až příliš trpce," řekla Straková, a zamyslila se nad větou Aksamítovou.

Horský dohrál. Živý potlesk se rozletl sálem. Horský se uklonil a klidně kráčel ke své židli.

„Gratuluji vám," řekla mu Straková s oteple-

ným a bystrým úsměvem. ale Horský poděkoval se docela odměřeně a zasedl na své místo.

„Nebyla bych řekla, že dovedete být někdy sladký," řekla mu Straková s lehkou ironií.

Horský neodpověděl, ale usmál se chladným a retným úsměvem, při kterém oči nezáří.

„Nesmíte být tak nedůtklivý," prohodila skoro žertem, ale Horský jí nechtěl rozumět.

„Máte zálibu, milostpaní, úmyslně mne šlehat," řekl vážně, než bez trpkosti.

Ale v tom se k němu obrátil Aksamít.

„Dobře, Alberte," řekl a stiskl ruku Horskému.

„Děkuji ti, Zorži," odvětil Horský.

S druhé strany naproti usedla mladá zpěvačka s temnýma, jiskrnýma očima, v nichž byl mladistvý oheň.

Rozhovořila se s Horským o hudbě. Mluvila bystře o Beethovenovi, Wagnerovi a Berliozovi. Měla břitký úsudek, mluvila pružným, obratným jazykem a bůh ví, čím více okouzlovala, zda mladistvou krásou či lehkou svou řečí,

Konečně došli k české hudbě.

„Co soudíte o Smetanovi a Dvořákovi?" otázal se jí Horský.

„Řekla bych, že Smetana byl básník, totiž sloužil hudbou citu a myšlence, kdežto Dvořák byl absolutní hudebník, jenž cítil a myslil hudbou. On celý žil hudbou; v jeho orchestru cítí se jeho veskrze hudební charakter. Též jeho náhlý konec byl smrtí hudebníka, kdežto Smetana hynul v odumírání. Jeho představy hynuly v zatemnění a to byla smrt básníka," mluvila zpěvačka snadně a plynně, jakoby byla doma u obou mistrů.

Horský pohlédl na ni s opravdovým zájmem.

„Vaše charakteristika mne zajímá," řekl Horský a rozpředl hovor o Lisztovi a Bizetovi.

Straková naslouchala nerušeně a pozorovala oba mluvící, až mladá dáma odešla ke klavíru.

„Ta slečna má překvapující úsudky a k tomu ještě v tak mladých letech," řekla Straková k Horskému s jistým úmyslem, jenž docela ušel Horskému.

„Je to podivuhodno na její leta," odtušil Horský a zamyslil se.

„Jak se jmenuje vaše druhá skladba?" pronesla po chvíli Straková.

„Legenda," řekl Horský.

„Nevydal jste ji dosud?"

„Jest v rukopisu jako ta prvá."

„Proč je nevydáte tiskem? Musíte hledět proniknout."

„Lehce se to řekne, milostpaní. Sám Dvořák musil čekati na svého Brahmse, aby ho odporučil."

„Měl byste navázat styky s hudebními kruhy."

„Nemám tak podnikavé povahy."

„Musíte si ji získat, nic platno." řekla Straková energicky a zamlkla.

Mladá zpěvačka začala zpívati ruskou romanci od Čajkovského s lehkou a svižnou bravurou.

Potom vystoupil Horský a s opravdovým procítěním přednášel svoji Legendu.

Straková lačně naslouchala. Vytušila, že komposici tu stvořil život Horského.

V prvé části bylo rozestřeno jasné, úsměvné štěstí, které se zlomilo, zkalilo v bolest a chmury ve druhé a v třetí konečně jako v mlhavém zasnění přicházely vzpomínky na štěstí, podlité steskem druhé věty.

Straková vyslechla skladbu s úplným zájmem a pochopila v ní Horského jako člověka i jako umělce. Našla v ní souhlas obou. Zdálo se jí, že porozuměla i stínům, jež na něm viděla. Vždyt vyrůstaly z jeho samorostlé a přímé povahy.

Legenda byla přijata s nadšením. Gratulovali mu. Aksamít šel mu v ústret a objal jej a zpěvačka chvíli s ním hovořila o této skladbě.

Straková byla úplně podmaněna jeho dílem a téměř nemohla se dočkat Horského.

„Tu skladbu jste žil," řekla mu s porozuměním, když se k ní vrátil.

„Ano, byla žita, milostpaní," odvětil Horský s patrnou malátností, protože atmosféra se stávala stále dusnější a nepříjemnější.

„Ta třetí část je nejzajímavější právě svými střídavými reminiscencemi na obě předcházející," pravila skoro lichotivě, ale hned pozorovala po tváři Horského změnu.

„Zdá se mně, že jste unaven," řekla mu pozorně.

„Dávno jsem odvykl způsobu tohoto života," odtušil Horský.

„Nechodíval jste do hostinců?"

„Bylo to velmi zřídka."

„Ale dnes byste měl zůstat, už k vůli oné mladé dámě, která se o vás zajímá," pronesla trochu neklidně a zastřeně.

„Lidé se setkávají a rozcházejí," řekl Horský s resignovaným úsměvem.

„A myslíte, že nezbude nic trvalého po setkání dvou lidí?" namítla Straková.

„Ano, zbude, to nejkrásnější — vzpomínka," řekl Horský.

„Právě ta působí nejvíce v poslední větě vaší Legendy. Prosila bych vás o ni, přepíšu si ji," řekla Straková.

„Zajímá-li vás opravdu, přepíšu vám ji, milostpaní, a pošlu," pravil Horský tiše a těžkopádným jazykem.

„Uděláte mně tím radost," řekla Straková vděčně.

Pokračování.

FEUILLETON.

ČRTY Z JIŽNÍ AMERIKY.

ZASÍLÁ VOJTĚCH BELVIC.

IV.

ŽIVOT NA ULICÍCH. KARNEVAL.

Pouliční ruch evropských měst panuje pouze ve dvou největších městech brazilských: v Rio de Janeiru a v S. Paulu. V posledním omezuje se zvláště večerní život na střed města. Dlouhé salony kinematografů, ozdobené zrcadly, kde čeká vybraná společnost na představení, vrhají oslnivé záře do ulice. Zařízeny jsou s eleganci, jež překvapuje víc, než vnitřek divadla samého. Byly tu kdysi biografy, podobné našim cirkům, kde při hrubé hudbě (lavice a židle na holé zemi povykovali a tleskali negři, zvláště představoval-li obraz nějaký odvážný čin „věrného černého sluhy" . . .

V kavárnách, kde se rychle střídají hosté, nalévají do miniaturních kofíčků silnou černou kávu. Tam uchylují se na osvěženou lidé, přicházející ze vzdálených předměstí a z venkova, když byli záležitosti své vyřídili.

Úzké uličky města přeplny jsou, ubírá-li se jimi průvod nebo pohřeb, s nezbytnou řadou povozů.

Záliba v effektu a sensaci jde někdy do výstřednosti. V jisté době několika národních svátků slyšíme celé večery nesčíslné výbuchy raket, které pouští kdokoli a kdy ho jen napadne. V zahrádce restaurantu často veselá společnost oslaví konec hostiny ohňostrojem. Ba v nitrozemí, obdaří-li kráva majetníka svého telátkem, oslaví se tato událost také raketami . . .

V půli února objevují se v obchodech spousty papírových masek, pistal a vrhačů parfumu (lança perfume). To jsou skleněné rourky, plněné étherem, mající v hrdle kousek vonné hmoty. Stisknutím kovové páky vytryskne vonný paprsek.

V parku na náměstí republiky prochází se pak večer mladý svět, stříkaje si navzájem voňavky na vlasy i na oděv. Nesmíme se zlobiti, jdeme-li ulicí a dostaneme-li z leva či prava tuto vonnou střelu do tváře.

Průvod, ohlašující karneval, táhne večer ulicemi a často zmokne v této době deštů. Fantasticky oděni jezdci ubírají se v čele. Za nimi vozy hudebníků, pak obrovský pozlacený kohout, provázený pochodněmi, pak vozy květinové a řady kočárů, z kterých na obě strany drží neúnavné ruce skvělá bengalská světla.

Před vládním palácem (palacio do governo), osvětleným za všech republikánských svátků, ve věčně zeleném parku, hraje hudba dvakráte v týdnu po celý rok. Zábava zůstává celkem, jako v Americe vůbec, věcí vedlejší. Hlavní starostí Brazilana jest dobrý obchod.

V.

ODPOLEDNE V PARKU. OBŘÍ CVRČKOVÉ.

Jardim da Luz, bývalá císařská zahrada, zelená se, podobně pražskému parku městskému, před anglickým nádražím v S. Paulu.

Na prostranném trávníce žije tu v ohradě malé stádo daňků, u rybníka šplýchají se kachny a vodní ptáci, jinde pobíhá několik bezocasých pštrosů. Ve veliké kleci dováději opičky (macacos) a opodál tráví moudrý život hejno papoušků a nádherný arara.

V žáru odpoledne nehybně trčí velikolepá alej palem, příliš vysokých, než aby mohla stíniti cestu. Není tu milé útulnosti stinných evropských zahrad.

Oslňující nebe, po němž nepřelétne obláček, aby zastřel na chvíli žhavou tvář slunce, tíží a tlačí nás k zemi. Kráčíme-li dlouhou ulicí, neslyšíce než zpěvavý a zoufale jednotvárný hlas osamělého prodavače, vytlačí všecky pojmy z mysle naší jediná strašná myšlenka: vedro!

Avšak tato beznadějnost může se stupňovati, usedneme-li v parku pod vzdušné palmy, kde časem sídlí obrovští cvrčkové, vydávající pronikavé zvuky, tak silné, že se vyrovnají továrním signálům. Usedneme-li znaveni a k sluchu našemu prolétnou pojednou tyto intensivní, úžasně prudké zvuky, tak ostré a dráždivé, mohou citlivé a horkem vysílené nervy býti uvedeny nedaleko onoho stavu, o němž tuším, že předchází — šílenství . . .

Zatím slunce, podobno výhni, klesá již, rozlévajíc na ohromném západě záplavu barev. Mysl se zvolna uklidňuje a osvěžuje. Po krátkém soumraku rychle přikvapí noc.

Jdeme volně alejemi, které nepřipadají nyní tak prázdnými, oddychujeme volněji s útěchou v duši.

Spadá s nás tíha tropického odpoledne.

A nyní nic nevábí nás z procházky do malé ložnice, kde večer bzučí moskyti kolem hlavy; chce se nám využíti osvěžujících stínů nočních.

Dlouho do noci procházíme se pod hvězdnatým nebem.

VI. ZEMĚ.

Přímořská krajina brazilská jest pahorkatá. Veliké roviny prostirají se daleko v nitrozemí, kam nelze odvážiti se bez důkladné zásoby potravin a aniž by se nevydal v nebezpečí bahenní zimnice. Zelená údolí v přímoří střídají se půvabně s lesnatými vrchy, táhnoucími se do nekonečna. V některých končinách připomíná krajina ta jakési dávné, gigantické, ale nyní strnulé moře vln a v pohledu na ni tkví také něco nevýslovně truchlivého, asi jako je-li člověk v širém oceánu, dívaje se zamyšleně s paluby přes věčně nepokojné vlny na daleký obzor . . (pocit nezhojitelného bolu.)

Země, v přímořských státech skoro všude červená, podává někde úplně čisté, fialové, rudohnědé, červené hlinité barvy. Byli tu krajané, kteří chopili se výroby barev, ale nezbohatnuvše, brzy zanechali toho obchodu.

Za městečkem Mandaqui táhnoucí se hluboký úvoz skládá se po pravé straně z čistých ložisek barevných. Někde leží barvy na povrchu, jinde objeví se při kopání cest. Nápadné jest také množství slídy, jež leskem mezi kamením všude na sebe upozorňuje a jejíž velike zásoby chová nitrozemí. Známý český Brazilan zakoupil si pozemek, bohatý slídou, velmi lacino a počal kopati. Rozeslal pak pěkné vzorky předním evropským továrnám a pomýšlel na vývoz surové slídy do celé Evropy. Škoda jen, že bylo se mu vzdáti bystrého podniku z nedostatku peněz. Toulajice se krajinou, přijdeme často k starým pikádám, křovím zarostlým ztezkám domorodců. Indiáni sami však jsou již daleko odtud. Bělá se tu nejvýš kostra zdechlé krávy.

Věčná zeleň beze změny, ona krásná zeleň brazilske vlajky, jest stálým darem přírody. Má býti snad náhradou za vůni květin a zahrad, jež zde marně hledáme. Pouze krátký čas, na jaře, počátkem listopadu, rozkvetou stromy a vydávají vůně přelibezné. Některé aleje v městě bývají pak vůněmi přesyceny. Ale tropické slunce vysuší brzy svěží květy. A ačkoli zavane sem často mírný mořský vánek, stojí tu přece stromy i květiny skoro stále v oné smutné nehybnosti tropických rostlin.

Krajina jest jednotvárná a v denním horku neposkytuje duši útěchy, ani oku lahody. Avšak když po západu slunce večerní větřík zavane palmami a na čistém nebi objevují se tisíce hvězd — není půvabnějšího nic nad nesmírné nebe s jasnou mléčnou drahou, nic vznešenějšího nad tichou jižní noc.

Vojtěch Belvic.

ČESKÝ ŽIVOT.

JOSEF JIŘÍ KOLÁR. Dne 9. února 1812, tedy právě před sto lety, narodil se hoch, který vyspěl v nejmarkantnější osobnost českého divadla. Josef Jiří Kolár, geniální herec, bez odporu vynikající dramatický spisovatel český, překladatel, belletrista a kritik, ovládal od let čtyřicátých do sedmdesátých české jeviště téměř neomezeně. V jeho bytosti bylo mnoho podivínského. Byl sebevědomý až k chorobnosti, sarkastický, nesnášelivý, ale byl silný, nepoddajný muž. Něco ocelově zvonivého bylo v jeho povaze. Ti, kdož pamatují jeho výkony herecké, nenalézají pro ně dosti slov chvály. Jeho dramatům bývá vytýkána nepůvodnost. Nikdo však u nás neznal lépe jeviště a jeho požadavků, nikdo nestavěl svých her s větší smělosti a silou, s větší jistotou co do divadelního účinu než Kolár. Cítil se tu suverenním vládcem jeviště a rys té panovačné povyšenosti bylo silně znát na jeho společenském chování, na jeho hře i na jeho tvorbě dramatické. Necítil se malým vedle Shakespeara, Goethe a Schillera, jichž díla převáděl na jazyk český s touže živelní snadností a s týmž smyslem pro velikost koncepce, s jakým komponoval a psal svá dramata původní.

Belletristická díla Kolárova upadají v zapomenutí. Jsou přeplněna bizzarním romantismem až do groteskności a pro čtenáře, odchované světovou literaturou let devade átých a dalších, jsou už jen dokumenty literárně historickými. I ona však nesou znaky ducha Kolárova, zušlechtěného širokým vzděláním, překypujícího fantasií, a silného a neustupně bezohledného až k brutalitě.

Kolár byl pro své vlastnosti mnoho nenáviděn a pro své umění vysoko ceněn i napadán. Dnes můžeme o něm souditi klidněji. Postupující čas vykoná revisi jeho díla i jeho významu a určí pevně jeho místo v dějinách českého divadla i české literatury století devatenáctého.

VZPOMÍNKA. Dne 27. ledna umřela v chudobinci u sv. Bartoloměje pí. Kateřina Skrejšovská, rozená Uhlířová, vdova po neb. Dr. Fr. Skrejšovském. Zapadlé, zapomenuté jméno. Ví někdo (krom několika odborníků), že zesnulá byla v lepších dobách skvělou dámou pražské společnosti, vynikající umělkyní, že v ní ztrácíme do tohoto času nejstarší malířku českou.

Na prázdniny 1911 chystali jsme v Turnově výstavu umění české ženy, především čes. malířek. Nevím, odkud vypátral výbor existenci zesnulé a poslal mne k ní, abych poprosil ji o účast. Bylo koncem června, žhavý jásavý den, kdy klepal jsem odpoledne na dveře č. 44 v druhém patře u sv. Bartoloměje. Nikdo neodpovídal, neotvíral. Již jsem odcházel, ale řekli mi, že pí. S. je doma, tedy jsem se vrátil. Opravdu po několikerém klepání teprve dveře se otevřely. Vešel jsem — jako do jiného světa. Pokoj prostorný, o dvou oknech do ulice, ale smutný, přesmutný. Vlastně skladiště, mezi nímž nebylo hnutí, zbytky, které již dávno přestaly těšiti bytost, jež uprostřed nich živořila. Starý, kdysi krásný nábytek. Skříně, stoly, židle, lože, vše plné šatstva a drobného náčiní, uschlé kvítí, věci po židlích i na zemi, bez ladu a skladu, jedno na druhém, trosky bývalé nádhery, zašlé, ustárlé, neuklizené, jako v pavučinách zapome-

nuti. A v tom nevlídném ponurém rámci drobounký zjev v ubohých sešlých šatech, již neupravených, řídkých prošedivělých vlasů, sežloutlá v tváři, zapadlá do sebe, živý hrob, nevědoucí téměř o svém životě.

Představil jsem se. Sotva slyšitelně pozvala mne, abych usedl a sama těžce schoulila se na koženém sedadle. Pověděl jsem, proč přicházím. Chvíli apaticky zamlkla, pak zakroutila hlavou a trpce odmítla. Nic nemá, co by hodilo se k výstavě, ničím nevynikla, co dělala, byla jen záliba, ne umění a dávno zastaralo. Nedal jsem se. Jak jsem uměl nejšetrněji vykládal jsem, že nejsme kritici, nýbrž přátelé umění a rádi bychom měli zastoupeny i směry starší a že nám na její práci, jakožto nejstarší žijící umělkyně, zvláště záleží. Máme díla i Amalie Mánesovy (nesl jsem právě některé kresby její s sebou). To jméno protrhlo ponurnou paninu náladu. „To byla má učitelka, pravá umělkyně, té já si nade všecko vážím!“ Poprosil jsem, abych směl ji ukázati, co nesu. A tu oživla stará paní. S úctou pobožnou brala list za listem a dlouho prohlížela. V tu chvíli vtátila se v zapomenuté mládí, bylo vidět, jak vzpomíná . . a tu se i probudila v ní minulost. Dosud mluvila tiše a namáhavě, jako by byla odvykla, tu hovořila plynněa vybraně, že bylo milo poslouchati. Ukázala mi dokonce i své památky, kusy pěkného kdysi nábytku, i obrazy. V levo u okna visí tři portréty v zlatých rámech, díla Václava Mánesa, otce a matky paniny a vedle nich obraz krásné dívčinky v prvním rozpuku. Zadíval jsem se na obraz, pak na paní „Ano, to jsem já!“ promluvila polohlasně s nevýslovným teskným přízvukem. Ostatní malby byla vlastní díla její, květiny, ovoce, zátiší v manýře let šedesátých, pečlivě přesně skupené i malované — ale již zašlé v ubledlých rámech. Užil jsem nálady, obnovil prosbu — a stařenka, slyšíc s uznáním mluviti o vlastním umění, ji samou už dávno zapomenutém, povolila. Odcházel jsem se slibem, že se účastní. Chtěl jsem dílo vzíti ihned s sebou, abych ji ušetřil starosti, ale nedopustila, že prý ještě něco musí opraviti. To vzplanutí trvalo jen chvilku a snad i unavilo ji; když jsem se poroučel, byla už opět skleslá, zapadlá jak svadlý list mezi ssutinami. Báli jsme se, že zapomene. Nezapomněla. Poslala poštou obrázek „Květiny“ a listek s vlastním podpisem poslední den před otevřením výstavy, ještě v čas. Ta její „oprava“ byla dojemná — dalat čistě vyzlatiti starý rám. Vystavili jsme její práci i podpis hned vedle Mánesové. Dojemnou ukázku starého světa. Poslali jsme pí S. i pozdravný telegram, na nějž hned odpověděla drobným stařeckým rukopisem, přejíc výstavě zdaru, aby všecka díla byla prodána. Jsme rádi, že jsme stařence aspoň poslední rok života trochu projasnili vzpomínkou. Jak dlouho tam žila, sama a sama, relikvie uprostřed prachnivějících ostatků; jaký byl život její někdy bohaté a slavené, teď z milosti sotva unikla bídě. Budiž jí země lehká!

Dr. J.V. Šimák.

Z PLZEŇSKÉHO DIVADLA. „Národní Listy“ přinesly z péra svého divadelního referenta v čísle ze dne 31. ledna 1912 tento posudek o plzeňském divadle, v němž rozepsal se autor zajímavým způsobem o nynější krisi jednoho z předních našich divadel:

Plzeňské divadlo ocitá se po prvním desetiletí v přechodné krisi, jejíž rychlé a rozhodné řešení bude, doufáme, k jeho prospěchu, Neznám podrobně stav jednání mezi družstvem, obcí, ředitelstvem o dalším vedení a financování plzeňského divadla, jedno však je jisto: že se musí jak správa tak obec, i obecenstvo postarat se vší opravdovostí nejen o finanční zabezpečení uměleckého ústavu, ale i o možnost jeho rozkvětu na prospěch českého dramatického umění. Měl jsem příležitost v posledních dnech být přítomen činohernímu představení Budilova ensemblu a mohu říci, že jeho souhra i výkony jednotlivců činily dojem velmi příznivý. Divadlo bylo plné, ačkoliv den před tím a brzy na to vystupoval Herold při zvýšených opernich cenách. Hlediště plzeňského divadla je stavěno dle typu našeho Národního divadla, s příliš těžkou výzdobou. Scénická výprava jeviště odpovídá tomu stylu, v jakém bylo upraveno jeviště Národního divadla před Kvapilovou reformou, a stejně jako tehdy jsou dirigovány také skupiny statistů. Vedení je přesně hladké, prozrazující zkušenou a pevnou ruku.

Viděl jsem hráti Kvapilovu „Pampelišku“, v níž jako host vystupovala sl. J. Konbauerova. Deklamace plzeňské činohry je dosti čistá a správná, bez šablonovitých manýr a podání mimické živé a výstižné. Na hře je znáti disciplina a výkony jednotlivců se zdvihají nad prostřednost. Režie. nezanedbávajíc lyrický charakter scén princezniných, pointuje poněkud ostřeji scény komické, však bez přehánění. Honzu hrál p. Miloš Nový, jenž umí přednášeti svým sympatickým, plným hlasem úměrně a výrazně, a jen velmi zřídka lze postihnouti trochu všednějšího přízvuku. Hraje živě a stylisuje dobře svá gesta. Pan Kohout, který hrál prince, deklamoval jeho sentimentální výlevy se vší příslušnou vášní. Z podřízené úlohy městského radního vytvořil p. Budil rozkošnou figurku, velmi výrazně podanou. Z ostatních dalo by se uvésti ještě několik pěkných figur, na příklad živě realisticky pojatá figura tuláka a pozoruhodně vytvořená postava vesnického děvčete.

V titulní úloze slečna Kronbauerova potvrdila plně příznivý úsudek, s nímž bylo přijato její vystoupení v úloze Theodory na Vinohradském divadle. Hrála něžnou postavu pohádkové princezny se srdečnou a dojemnou něhou, přednášela verše o slunci, vzpomínky ve vězení a pak teskné loučení s labutěmi, letícími k jihu tak výrazně, že dojmula vděčné a pozorné obecenstvo. Její mimická hra je živá a dobře stylisovaná, ovládá dobře rychle měnivý výraz tváře, a zvlášť závěrečnými scénami, plnými bolesti vyvolala v hledišti hlubokou náladu. Dojem večera byl milý a umělecký.

Nevím, jak často se opakují na plzeňském jevišti večery tak zdařilé, ale je znát, že plzeňská činohra, která i Národnímu divadlu dala několik dobrých herců, je schopna uměleckého rozvoje, bude-li míti dosti klidu a bude-li náležitě zabezpečena.

O CESTOVÁNÍ V BOSNĚ A HERCEGOVINĚ přednášel na večeru českého odboru slovinského

alpského družstva dne 26. ledna 1912 ředitel lázní v Ilidži p. Julius Pojman. Přednáška tato byla velice vítána právě v této době, kdy zájem o obě země u nás stále vzrůstá. Ředitel Pojman je dobrý znalec Bosny a Hercegoviny a zejména dobře ovládá způsoby, jimiž lze na zvláštnosti a krásy těchto zemí přesvědčivě upozorniti. Sbírka obrazů, které předvedl, je výborně volena a sestavena, takže neunavuje, ačkoliv je velmi obsáhlá (skoro 160 kusů). Obecenstva se dostavilo tolik, že byl velký žofínský sál úplně obsazen. Pro obě korporace, český odbor Slovinského alpského družstva a Nakladatelské družstvo Máje, které právě přikročily k sestavení nového podrobného průvodce po Bosně a Hercegovině byl tento večer potěšujícím povzbuzením, neboť z něho bylo patrno, že v české společnosti je dobrá půda pro rozepnutí turistické činnosti na Bosnu a Hercegovinu a že také oficiální kruhy v těchto zemích chápou, jaký význam by mělo uskutečnění našich snah.

STARÝ PORTRÉT V ČECHÁCH. Třicátá-osmá výstava Manesa. Starý portret je velmi vděčný předmět studia se stránky kulturně-historické i umělecké. Až na některé výjimky bývá věrným obrazem skutečnosti, a tato jeho v celku spolehlivá pravdomluvnost sbližuje s ním nás, děti jiné doby, velmi důvěrně. Zkoušíme tádi svůj psychologický bystrozrak na tvářích skutečných lidí: zdá se nám, že z věrné podobizny zvíme víc o lidech dávno mrtvých, než ze zachovaných zpráv psaných, jichž objektivita závisly jest na nekontrolovatelném umění písatelově, odpoutati se od náklonnosti, citů a nálad vlastní osoby. Tento zájem psychologický ovšem stoupá, máme-li před sebou portréty lidí veřejně působivších, o nichž mnoho víme a s nimiž prostřednictvím jich díla žijeme v duševním styku. K tomu přistupují zevnější formy bývalého života, jak nám je portrét zachovává v úboru, účesu, attributech, okolí i v póse zobrazených osob. Se stanoviska uměleckého sledujeme s interessem neméně živým, kterak malíř ovládal prostředky svého řemesla, jak zmáhal jeho obtíže, v čem byl synem svého věku jak dalece mu podléhal a v čem ho předstihl, a konečně jak se stavěl oproti svému modelu, vnikaje v jeho duši nebo zůstávaje na povrchu. Pořadatelé výstavky starého portrétu v Čechách měli arci na mysli cíle ještě jiné. Chtěli vykonati revisi kvalit českého umění portrétního a znázorniti jeho vývoj od konce století osmnáctého, kdy doznívaly poslední akkordy aristokratického, rozehraného rokoka (1780), až do začátků umění současného (1860). Lidé jemnější výtvarnické kultury mohou při tom vystopovati vlivy vystřídavších se směrů, produkovaných vzdálenými středisky uměleckými, a výsledky jich působení na pokojný kout střední Evropy, v němž zachycovaly se první vláskové kořínky vlastního, svérázného českého umění, k němuž spějeme, nebo aspoň spěti toužíme. Ty kořínky prodíraly se v půdu vyprahlou, pracně a ne právě šťastně vzdělávanou. Vidíme kolem sebe úhor a málo slabých rukou, které se chápaly práce. Oheň slovanské povahy předcházejícími stoletími utlumen, a doutnající jiskry ukryty pod vysokou vrstvou popele vládní i německé nepřízně, A tak jest český život na počátku století samá nejistota, nesmělost a tápání i v umění výtvarném. Pochybné autority Berglerova a Rubenova pak nebyly schopny skutečné práce průkopnické na prospěch českého výtvarnictví. Ještě v osmnáctém věku pracují v Praze a v Čechách malíři velkého slohu. Ale s Rainerem tato generace vymírá. Zbývá již jen znamenitá technická dovednost; švih komposice a velkost myšlenky jsou ztraceny. A úpadek pokračuje. Smělé, pathetické gesto a energická malba baroku ustupuje filigánské dekoraci rokoka a jeho naivnímu klassicismu. Ale ještě je tu mnoho noblessy, espritu, ducha, který oživuje krásně malovaný portrét, zůstávající u nás ovšem daleko za portrétem anglickým a francouzským. Na výstavě Manesa máme poslední jeho ukázky v portrétech Jana Quirina Jahna, v podobizně hr. Hartiga a v portrétech šlechtice a šlechtičny od neznámých mistrů. S novým proudem, který k nám dospěl přes Vídeň a Německo klesá umění portrétní dále. Malují se lhostejné, sterotypní pósy, úzkostlivě, hladce, často neobratně.

Reálnost portrétu hledána v pečlivém spodobení šatů a šperků, kdežto obličej malován schematicky, únavně jednotvárně, bez jakéhokoliv výrazu duševního dění. Malíř se spokojuje pouhou maskou vnější podoby. Jen tam, kde zobrazená osobnost vynikala duchem vysoko nad průměr, vnikl i psychologický rys do portrétu, jistě více zásluhou neodolatelné podmanivosti portretovaného než malířovou. František Kadlík tvoří tak výmluvnou podobiznu mladého Palackého (1821) a Antonín Lhota maluje výraznou tvář pražského starosty dra Antonína Strobacha (1848). Klassickým dokladem vnějškové a proto tím oblíbenější dokonalosti jest Antonín Machek, velmi pilný a mnoho zaměstnávaný. Vedle něho možno postaviti Hellicha, Quasta, Šíra. Řadu malířů portretistů klidného, nevýbojného temperamentu končí časově i umělecky Josef Mánes, zastoupený na výstavě nejskvěleji. Mánes nalézá opět ztracenou energii, nenucenost a noblessu, bravurně se zmocňuje formy, předstihuje současníky a svobodně, s láskou, odevzdává se svému předmětu. Po limonádě Mánesových předchůdců šumí v poháru českého umění zase ohnivé víno. Mánesovy modely jsou bystře pozorovány a dobře na plátno promítnuty; jsou malovány a jsou prožity. Jsou to už lidé, ne figuríny. S Mánesem vchází na českou půdu po dlouhé době zase umělecky silná, harmonicky formovaná osobnost.

Stanuvše před Mánesem, ocitáme se na prahu soudobého českého umění, vydaného evropským větrům daleko bezprostředněji, umění, které v prudkých zápasech o problém podstaty i formy snaží se čerpati z temných prohlubní lidské duše ať zobrazuje člověka nebo krajinu. Viktor Barvitius, Soběslav Pinkas a Karel Purkyně hledají ve svém modelu člověka a pak vhodný předmět svého malířského díla, užívajíce k tomu nebojácně moderních prostředků, jež poznali a jež si přivlastnili v Paříži. Jich práce jsou spíše studie než portréty, obrazy v běžném smyslu. Purkyně dokonce maluje Jos. Jecha v pracovním oděvu v kovářské dílně, čtoucího časopis, temnými

ponurými barvami, bez ohledu na záludnou a lacinou líbivost. Tu se už chvěje a bolí nerv moderního, toužícího, neklidně hledajícího a rozechvěného člověka, tu už jsou náběhy dojíti dále, až za samé meze výtvarných prostředků.

Ř.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ předvedlo v těchto dnech aktovku B. Shawa „Muž osudu", ukázku tvorby anglického autora dosti v Čechách favorisovaného, přes to, že jeho humor není nám tak srozumitelný, jako snad anglickému diváku. Tentokráte sáhl Shaw do dějin, nota bene, do ovzduší mnohokráte již zpracovaného, do doby Napoleona Bonaparta v době jeho počínající slávy. Mladý jeho důstojník má odevzdati důležité listiny, dá si je však vylákati ženou, která zamýšlela zmocniti se intimního jistého dopisu. Přiznává se ke své neobratnosti, která je dosti nevěrohodna u Napoleonova důstojníka — záhadná dáma objeví se však na jevišti sama, aby taktikou spíše divadelně duchaplnou nežli za neklidných dob válečných možnou, přesvědčila Napoleona, že list onen, kterého nečtla, spálila. V takové osnově, kde mnoho musíme věřiti, co se nám zdá přes obratný dialog nevěrohodným — ku podivu, čím déle dnes chodí člověk na nové kusy, tím méně jest ochoten věřiti, co mu autoři předkládají k věření, vězí to jistě v převládající vadě tvorby pachtící se po účinné, překvapující, nevšední látce se zauzlením neočekávaným a silným — všechen úspěch závisí na hercích, kteří zase mají těžší než jindy úlohu, aby diváka přesvědčili, aby zakryli skoky v logice, mezery v důslednosti děje, nemluvě ani o častých těch nemožnostech, které také divadelního kritika uvádějí do rozpaků. Ale budiž, žena, chce-li, dovede všecko z muže učiniti, je-li krásná, i z takového muže, jakým byl Napoleon. Nepoutěžíce se tentokráte do podrobností děje a spokojujíce se holdem zajímavé svérázné dikci Shawově poznamenáváme stručně, že v úloze Napoleonově p. Tesař, v úloze tajemné dámy pí. Májová, v úloze švižného Napoleonova důstojníka p. Pražský tvořili trojici dobře sehrané svěží konversace.

Dr. P.

TEREZIE MELLANOVÁ: V š u d y b y l k a. Hezoučkou knížku malým dívčím srdcím poznovu vydala osvědčená naše spisovatelka pro mládež. Je to povídka a zároveň životopisek drobného děvčátka, které pro svou pohyblivost úplně si zasloužila pojmenování Všudybylky. Bylo jí všude plno, a obyčejně horlivě se zaměstnávala tam, kde si toho její maminka nejméně přála. Všecko ji překáželo, kam nedosáhla útlou ručkou, tam přišoupnuta stolička, a vylézti třebas až na stůl nebylo pro naši Všudybylku nijakou nemožností. A tak v té rodině, jejímž vrtošivým členem byla naše malá hrdinka, udála se každé chvíle některá z oněch rozmanitých příhod a nehod, nad kterými spínají ruce starostlivé maminky. Ale její nevinná dětská veselost, její láska, kterou se ke každému členu rodiny upínala, svítila jako májové sluníčko, pod nímž rychle roztává a rozprchává se každá chmura a rozvíjejí se nejpůvabnější květy. Česká mládež, pro kterou V š u d y b y l k a jest psána, bude jí zajisté okouzlena, spisovatelka knížkou svou našim dětem opravdu se zavděčila, a proto ji rádi doporučujeme. Ozdobena jest pěknými obrázky Mutichovými a Ulrichovými a vyšla nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Ds.

PESTRÁ KNIHOVNA ZÁBAVY A KULTURY, kterou rediguje E m a n u e l š l. z L e š e h r a d u, rychle vydává svazeček za svazečkem. Redaktor vytknul jí pestrý a rozsáhlý program, v němž mají najíti vhodné zastoupení nejenom práce, sloužící zábavě, nýbrž i věci poučné, a pokud z dosavadních svazků lze souditi, upřímně se snaží voliti pro ni literární plody skutečné ceny umělecké. Rádi vidíme, že redakce nezapomíná při svém výběru na práce české, a shledáváme se v P e s t r é k n i h o v n ě kromě jiných s Purkyní, drem Zibrtem, Sovou, Máchou, Březinou a se studiemi o Jakubu Arbesovi, Janu Amosu Komenském, o Marii Ryšavé, rovněž jsou nám vítány překlady ze spisovatelů slovanských. Poslední nám zaslané svazky obsahují J. S. Turgeněva (Podivný příběh), Charlesa Baudelaira (Hašiš a víno), Jana Richepina (Zlatý had a jiné povídky, pokračování to částečně již dříve zčeštěných jeho „Bizárních smrtí"), B. de Saint-Pierra (Indická chatrč) a Heinricha von Kleista známého Michaela Kohlhaase. Přítel četby drobných zajímavým prací může si z dosavadních 111 čísel zajisté již vyvoliti slušnou řadu, která dovede uspokojiti jeho literární požadavek. P e s t r á k n i h o v n a vychází nákladem Al. Hynka v Praze.

Ds.

POD JASANEM. Humoresky O l d ř i c h a S. K o s t e l e c k é h o. Známý český spisovatel, který, pokud se pamatujeme, již před třiceti lety bavil naše obecenstvo čtveráckými povídkami, vydal opět knihu osmi humoresek. Jistě mnohý čtenář najde v nich dosti zajímavého a zábavného. Tu a tam vypravování autorovo zabíhá sice až na kraj rozpustilé nevázanosti, ale humor vždycky snese trochu takového ostřejšího koření, a nejsme škarohlídy, abychom se tím chtěli pohoršovati. Oldřich S. Kostelecký má svůj břitký, osobitý humor, jest jadrný ve svém líčení, úplně odlišný od ostatních našich humoristů. Co na srdci, to na jazyku, může se o něm směle říci, neboť bez obalu a násilného hledání účinného výrazu prostě a přirozeně vypravuje svoje historky, někdy sice poněkud drs é, nicméně upřímné, a to jest ještě cennější vlastnost nežli neupřímná strojenost. Že humoristické práce O. S. Kosteleckého mají svoje dobré jádro, poznáme z toho, že nám z nich mnoho se svým veselým dojmem utkví v paměti. Pamatujeme se, že před dávnými, jistě více než dvaciti lety jsme četli jakousi humoresku jeho, která nám tehda dosti živě připomínala způsob veselého psaní Stroupežnického a podnes nám tanou určitě na mysli její význačné podrobnosti. Nepochybujeme, že také sbírka P o d j a s a n e m bude míti svoje vděčné čtenáře. Kniha vyšla nákladem Jana Kotika na Smíchově v úpravě velice vkusné, která skutečně dělá čest podnikavému nakladateli. Ozdobena jest řadou příležavých obrázků a poutavou obálkou od známého illustrátora K. Šimůnka.

Ds

Toto číslo vyšlo dne 9. února 1912.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Ale Aksamít je vytrhl z hovoru a představil Strakovou i Horského dámám, které se shrnuly kolem něho a zahrnovaly jej zdvořilými lichotkami, které však Horský docela přímo odmítal. Byl klidný a mluvil prostě, ale poněkud nuceně. Cítil již tísnivou únavu a byl rád, že přišlo nové číslo, recitace básní Nerudových a Sládkových. Naslouchal, ale slova a věty padaly kamsi mimo něj a unikaly mu.

Slovenskou národní písní, kterou vystižně zapěla zpěvačka, byl program u konce. Ale společnost přes horkou atmosféru místnosti se nerozcházela a živě debatovala. Aksamít s několika pány plul v politických vodách, dámy se shrnuly okolo mladé zpěvačky a tály v rozmarném hovoru, ale Horský, unaven dopolední schůzí a horkem sálu, stával se zamlklým a zamženým zrakem pozoroval živě se bavící společnost.

Rázem se zvedl a obrátil se ke Strakové.

„Promiňte, milostpaní, musím odejít," řekl jí s lehkou omluvou.

Ona pohlédla na něho nechápavě.

„Myslím, že budete tak laskav a doprovodíte mne s panem doktorem," řekla s jemně tajenou výčitkou, jíž ovšem Horský porozuměl.

„Nepřekročuji svévolně společenský zvyk, ale jsem jaksi unaven a zapřít se nemohu," pravil s omluvou a pak se obrátil k Aksamítovi.

„Žorži, odcházím, s bohem," řekl k Aksamítovi.

„To nemůžeš, co tě napadá? V tom není taktu, Alberte," zvolal Aksamít udiveně.

„Jsem ospalý, Žorži," řekl upřímně Horský.

„Vypij sklenici kávy, ale odejít nemůžeš," namítl příkře Aksamít.

„Nepiju nic a jdu, s bohem," řekl Horský a podal ruku Aksamítovi.

„Ty jsi svévolná hlava," řekl mu Aksamít rozmrzele „sám všecko pokazíš."

„Jdete přece?" pronesla k němu Straková důtklivě, ale ničeho nedosáhla.

„Odpustte pro dnešek, milostpaní," řekl jí Horský, podal jí ruku, rozloučil se s dámami a s mladou zpěvačkou a s nejbližšími hostmi a zaplativ svou kysibelku, odešel z besedy.

Tichou nocí zněly nejisté, osamělé jeho kroky prázdnými, stíny a světly zatopenými ulicemi Karlovarskými . . .

XVI.

Po odchodu Horského rozproudila se Slovanskou besedou živá zábava. Aksamít obrátil se ke Strakové a skoro výhradně se s ní bavil. Mluvili dlouho o Horském, ale nemohli se sejít v názorech o něm. Straková chápala jeho světlé stránky, ale nemohla si vyložit stínů v jeho povaze. Konečně se smluvili, že o něm budou přemýšlet a že si řeknou své výsledky.

Ráno se sešli na promenádě.

Aksamít pozdravil a po obvyklých formalitách tázal se Strakové: „Rozřešila jste včerejší thema, milostpaní?"

„Ne, ner ozřešila, a což vy?" řekla Straková zvědavě.

„Zdá se mně, že už přicházím na stopu," řekl Aksamít.

„Ano?" jasně pronesla Straková.

„Pravím, zdá se mně a docházím k ní z poměru jeho ke společnosti," pravil Aksamít.

„Jsem vskutku zvědava," prohodila Straková.

„Soudím takto: Vy i já přijali jsme s lety a stykem tolik pravidel o společenském chování, že nikdy nepřijdem do rozpaků v těchto otázkách a zrovna řečeno hříšně mnoho času věnujeme této modle. A řeknu přímo, na svou škodu. Aspoň u mne tak jest. Ale co z toho? My sloužíme společnosti, ona však se bez nás obejde. Ale Horský stál a stojí úplně stranou jako ve tvrzi a nevzdává se. A není to egoismus, milostpaní, je to neodvislost a svoboda. On potřebuje sílu a čas, aby mohl komponovat. Je to muž práce. A sama jeho choroba je následek přepracování, jak mně řekl jeho lékař. I to jeho přesné zachovávání předpisů, to pedantické lpění na všech lázeňských pravidlech vysvětluji si tím, že chce zdolati chorobu, aby mu nepřekážela v díle. On je celkem soustředěný člověk, ovládá sebe, čas i společnost. Slouží také své modle, ale konečně člověk musí se něčemu věnovat, jinak by život neměl smyslu. Jen tak si vysvětluji všecky ty jeho odchylky ode všech společenských pravidel, kterým se podrobujeme my. Ale zdá se mně, že vás unavuji svým rozborem," hovořil Aksamít, jak vše byl rozvážil po procitnutí v posteli.

„Výborně, děkuji vám," zvolala Straková. „Vy jste mně ho teď objasnil. Nyní si všecko u něho vysvětluji. A co soudíte o jeho talentu?"

„O tom zde není pochyby, ale on potřebuje, aby ho někdo podepřel," pravil Aksamít opravdově.

„Ale prosím vás, jak? Vždyt k němu není přístupu, je hrdý," namítla Straková.

„Každý poctivý člověk je hrdý. Jen bezcharakterní sobec se lísá a plazí," řekl Aksamít.

„Nevidím k němu žádné cesty," pronesla Straková zklamaně.

„Cesta jest, milostpaní, ale nějaká nová a nevyšlapaná," řekl Aksamít.

„Uvidíte, že se pokusím, jestli ji najdu," zvolala Straková energicky.

„A já bych vám to přál i jemu," dodal Aksamít.

Došli k městskému parku a vraceli se.

Straková zahlédla před sebou Horského. Přešel přes most na Křížové ulici i s mladou zpěvačkou a kráčel s ní směrem k Tržišti. Hovořili spolu živě. Čiperná chůze a bystré pohyby připomínaly Strakové včerejší kouzlo mladistvé dámy.

„Hleďme, pan Horský se výborně baví s včerejší dámou," řekla trochu nestřeženým hlasem, ale hned se vzpamatovala. „Je to příjemná, nadaná dívka."

„Já byl v tu dobu zabrán politikou, ale její přednes byl krásný, přirozený a bez afektace," pravil Aksamít. „Ale dovolíte snad — rozejdeme se na chvíli. Musím ke zřídlu."

„Sejdeme se zde na promenádě?"

„Ano, přijdu sem," řekl Aksamít a s úklonou se vzdálil.

Na Tržišti sešel se s Horským.

„Kde je tvá dáma?" řekl mu, usmívaje se.

„Doprovodil jsem ji ke Staré louce," řekl Horský.

„Jdeš ke zřídlu?"

„Ano."

„Jdu tam také, tak pojď!"

Šli ke zřídelní kolonádě.

„Proč jsi včera tak najednou odešel? Nestřetli jste se zase se Strakovou?" tázal se Aksamít, prohledávaje očima přítele.

„Tloukl jsem se dopoledne v lesích a ztrmácel jsem se," řekl Horský.

„Myslil jsem, že si chtěl zase vyvésti hloupost. Pravil jsem, že ti už neřeknu slova o této, ale musím se k ní ještě jednou vrátiti. Poslouchej, ty jednáš neprozřetelně. Neumíš využikovat svého nadání a příležitosti, která se ti zrovna do rukou nabízí. Lepší chvile snad nenajdeš, jako byla ta včerejší," mluvil Aksamít poněkud prudce a rozhorleně.

„Neupírám ti, Straková je krásná, příjemná, vzdělaná dáma, ale v mých poměrech taková myšlenka byla by blouznění. Jsem zralý člověk. K čemu se trmácet, abych byl naprosto odmítnut? Uznáš to, Žorži, a proto nechej mne stranou! Naopak, tobě bych radil, abys vypřáhl ze všeho a soustředil se v rodině. Proč nezačínáš ty? Znáš se s ní přece ode dávna?" mluvil Horský plaše, a proto nestřeženě, že maně odestřel, co v něm už dávno kličilo.

„Já hledím skepticky na život rodinný, víš to, ale ty se hleď uplatnit. Či snad chceš věčně živořit?" pravil Aksamít.

„V pohádky nevěřím, Žorži. Život nevyrovnává protiv. Ne, kamaráde, srdce nehodím do větru. Chci mít pokoj," řekl rozhodně Horský.

Pokračování.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.
PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

XII.

Pokračování.

Místní názvy, pomníky dávnověku! Ode dávna vábily k sobě pozornost. Přemítavé duše bystřily nad nimi svůj um a usilovaly všemožně proniknout tajemství jich tvaru a obsahu. U nás už Cosmas na počátku 12. století snažil se vystihnout smysl záhadných názvisk. A Hájek z Libočan v polovici 16. století ve své Kronice podává už celou sestavu lidové etymologie českého místopisu. Také v Němcích už roku 1533 vyšel latinský spis o výkladu vlastních jmen (Aventinus, nomenclatura) a roku 1566 a 1622 téhož díla německé vydání: die alten Teutschen Namen und ihre Auslegung. Celá bohatá literatura o témž předmětu od té doby se nakupila. Mnoho učenosti, píle a důvtipu vyplýtváno, mnohá zajímavost kulturně historická vynesena na světlo z rumu zapomenutí. Vlastní účel staletého úsilí nedostižen. Zlatý klíč, který by otevíral tajemství, neobjeven. Velmi pilně s výkladem místních názvů obírala se i německá Věda. S výkladem rovněž nevalným.

Právem povzdechl si novější dobou spisovatel díla o německém pravěku (Arnold, Deutsche Urzeit):

— Jak asi stály věci Bojů a Bajuvárů v Bavorsku, mohly by nám nejlepší zprávu podati místní názvy — v Čechách!...

A s přízvukem malomoci, která se vzdává naděje, doložil:

— Bohužel, všecky jsou — poslovaněny!...

Tu byla závora pro německou badatelskou činnost. Slovančinou nemohl a nechtěl německý učenec se zabývati. Slované jsou mu živel až pozdě vystupující na jevišti dějin. Co s jejich jazykem při výkladu německých starin? Leč vykládat německá jména v německém kraji ze hlubin a tajin německého jazyka nechtělo přec nikterak se dařit. Úspěch vynaložené práce a píle byl žalostný: obecná bezradnost. Na konec německa starinověda utkvěla na pravidle celkem velmi pohodlném: dovolávat se výkladu místních názvů, kde a jak se co právě hodí.

Uznaná hlava novější německé Vědy o dávnověku Evropy, Müllenhoff, nalezl jméno české řeky, jež zdálo se mu, ku podivu hotovo pro německý výklad. Hned si z něho vyčetl, co právě potřeboval. Doklad pro dávnou německou (Markomanskou) minulost české země.

— Že Slované na svém postupu všude ještě na rozptýlené zbytky Germánů naráželi, je možno, ba je nutno předpokládat, uváží-li se, že si německé jméno Walth-ahwa (Wald Ache) svým mluvidlům na Vltava přizpůsobili... (Müllenhoff: Deutsche Alterthümer)...

Německému vědci bylo lehko se pronášet. Měl jen velmi skromný přehled názvoslovného materiálu domácího, o slovanském neměl potuchy. Viděl jedinou „Vltavu“ před sebou a ta zrovna vyzývala k ozvěně protějším jazykem. Jaká spousta jmén s koncovkou -ava vyskytuje se v místopise slovanském, nemohl si německý vědec ani představit. Nevěděl, jakou nesnáz ta i jiné koncovky, předpony i kmenové částě slovanských jmén působila písařům středověkým i starověkým. Nevěděl také, kterak v krajinách zněmčených, kdysi bezpečně slovanských, staré slovanské -ava, vyznívalo po německu nejrůznějšími obměnami: tu -au, -aue, -ach, -bach, wald a pod. Nevěděl, jak nepohodlná koncovka časem si ráda docela odpadla a kterak známá dnešní jména mnohých německých měst i hor i řek na př.: Gotha, Grimma, Gera, Fulda, etc., lze listinami snadno doložiti za bývalá Gothawa, Grimaha, Geraua, Fuldaha, a pod. Nevěděl, kterak právem nesčetných analogií náleží tu číst jména po slovansku: Chodava, Grmava, Krhava, Vltava a pod. Nebránily mu žádné rozpaky, kde a jak by se dobral smyslů, kdyby všecky naše -avy měly být přeloženy na německé -achy: Šumava = Schaum-Ache, Sázava = Satz-Ache, Morava = Moor-Ache, modrava = Modr-Ache, dálava = Thal-Ache? Nepřekáželo mu, že pravopis středověkých písařů následkem neznalosti jazyka, necvičenosti sluchu i nedbalé výslovnosti byl co nejvíce libovolný a koncovku -avu, že přepisovali docela nezávazně jednou tak, podruhé jinak: aua, awa, ahwa, aha — jak právě do péra přišlo. Neznaje tudíž žádných námitek, které by

od soudu zdržovaly, německý vědec krátce a vesele rozhodl: Vltava = bývalá Wald-Ache. A přítomnost dávného německého obyvatelstva v zemi za doby předslovanské byla — dokázána.

Zatím učená rovnice Vltava = Wald-ache je docela lichá. Nelze nijak doložiti, že by staří Němci byli tekoucí vody tak moderními názvy poznamenávali a vůbec slova tím způsobem tvořili. Za to množství dokladů potvrzuje přímo slovanský původ jména. Naše Vltava není jediná řeka ani jediný tvar svého jména. Němcům sluje Moldau. Patrně jmenována místy i ze slovanských úst podobně: Moldava = Mldava = Mltava. Oba tvary výslovnosti byly běžny už ve 12. stol. Tenkrát Šumavské hvozdy osazovány německými kolonisty. Vznikly osady Horní a Dolní Vltavice u pramenů řeky Německé jméno osady vykazuje oba tvary Ob. a Unt. Moldau i Wultau. A rozmanitost výslovnosti byla ještě větší! Přítoky Vltaviny slují Otava, Mlčava, Vlčava i Mlhava. Zřejmě pouhé obměny téhož jména, jež kdysi označovaly možno celý kraj. Názvy v kraji tak rády přeskakují s předmětu na předmět. S řeky na horu, s hory na řeku, na město, hrad a celou krajinu. Moldava na Dunaji značí celé území (Multansko). Morava je zároveň řeka i zem. Vídeň město Slovincům sluje Dunaj. Maďarům a druhým Jihoslovanům Béč (Bečva!). At už Vltava či Vlhava, Mltava či Mlhava, patrně praslovo, jež dávno se rozešlo s vlastním svým významem a jen svou porušenou slupkou utkvělo na určitém předmětu v kraji (řece) jako pouhý název. Časem, možná, dostatečné množství látky dovolí, zjistit srovnávací cestou původní tvar i význam slova. Snad česká Vltava, Vlhava, (vlha vlaha) osvědčí se přímou sestrou daleké ruské Volhy (vlha, vlhava)? Prozatím je jisto nejbližší příbuzenstvo české Vltavy (nikoli něm. Vald-Achy!) se jmény tekoucích vod hluboko — v Němcích. Nassavská Fulda, téhož jména s městem a známým klášterem (Fuldaha, Fuldahwa etc. starých listin) jen přehmatem písařským je rozlišna od naší pošumavské Fultau = Wultau. Bavorská Wertacha, přítok Lechu, není dojista žádná Werth-Ache, nýbrž zjevná Vrtava, t. j. Vltava, možno, ještě snad doložená starými záznamy. Polohlásky *r* a *l* tak rády se střídají. Stejně švarcwaldský přítok Rýna, Wutach, svým temným *u* vyzrazuje starou polohlásku at už *r* či *l*. Mulda v Sasku a jiných něm. zemích je nutně bývalá Moldava = Mltava = Vltava. Krátce, žádné německé jméno nebylo v Čechách poslovaněno, nýbrž sta a tisíce krajinných jmén bylo v Německu poněmčeno. Pro domnělé němectví „Markomanů" nezbývá v místopisném názvosloví opravdu ani stínu stopy.

Do jaké koudele fantastických nesrovnalostí zamotala se německá věda za svých pokusů vykládacích, vidět nejlépe na hlavním představiteli nauky. E. Förstemann podjal se úkolu, uvést dosavadní názory o významu německého názvosloví místopisného v jakousi soustavu velkého slohu. Třeba mu přiznat opravdovou snahu, nesmírnou píli a nemalý fond běžné formálné učenosti. Jeho práce „Die Deutschen Ortsnamen" je dílo celého života. Svému autoru rázem dobylo jméno zakladatele německé vědy místopisné. Kdo chce v tom oboru něco znamenat v Německu (i jinde), dovolává se horlivě Förstemana a následuje jeho vývodů.

A obsah veliké práce?

Učený Němec věří pevně ve stěhování národů, v pozdní příchod Slovanů z někdejších sídel a podobné legendy. Na podkladě tak získaném staví velmi důmyslné domněnky a theorie. Následek je nevyhnutelný. Vtipné domečky z vědeckých karet rozpadávají se, kde se jich dotkneš. Možno-li na podkladě mlhových legend stavět nějakou vědu? Nevyznaje se ve slovančině vykládá Förstemann za poznatek pravdy věci, které se samy porážejí.

Dost malá ukázka stačí osvětliti methodu. A dovolte užit hned originálního textu. Je příliš význačný ten pathos hlubokého přesvědčení, jakým se nese výklad německého vědce. Překlad sotva by vystihl tóninu:

— Noch muss ein das Meer bezeichnender Ausdruck in den germanischen Sprachen gewesen sein, der zur indogermanischen Wurzel plu gehörte, das Substantivum ist uns nicht überliefert, wird aber wol in dem Namen Flevo, dem alten Namen der Zuider-See stecken, das Verbum kennen wir im ahd. flewjan, flaven, mhd. wlewen, ags. flowen u. s. w. fluere, inundere, lavere...

Ztracené v zapomenutí věků substantivum se hledá! A učenec je objevuje s takovou bezpečností, jako astronom, který přítomnost nevidných dosud těles nebeských na určitém místě vesmíru dovedl předem vypočítat. Takový výkon nemohl ovšem neimponovat svému okolí. Indogermánský

kořen, o nějž tu běží, obsažen je, jak jste už uhodli, v našem slovanském plv, plavati, plivati, vlévati a pod. Krajinářských názvů sem spadajících pro místa kdysi vodou zaplavená je nesčíslno: Plaven, Pleven, Splaven, Slaven, Úslav, Slav, Sliven, Slivů, Slivic, Slivnic, Vlevů, Levů, Lebů, Labů, Libů, Luben, Libří, Lubišt, Libišt, Libní, Lublaní a t. p. Staré Flevo, jak římští geografové označují plochu dnešního Zuiderského jezera (tenkrát nemělo asi ještě tolik vody, holandský břeh, jak známo, stále se snižuje!) jsou zřetelné Vlevo, Vlevy. Slovo flewjan (vlévati) mohlo být staroněmčině i středoněmčině (wlawen) jako množství jiných kořenů a významů slovanských dojista běžno. Náleží do veliké pozoruhodné zásoby slov, jež oběma stranám, jak staroněmčině tak i slovančině byly společny, ale z novoněmčiny ku podivu docela zmizely. Byly zde dávno nahraženy jinými. Byly cizí živel, bez vlastní ústrojné souvislosti v jazyce (hledejte substantivum!) a proto tím snáze vypadly. Za to ze slovančiny, kde jejich bytost byla rozvětvena všemi směry, vytratit se nemohly. Proto německý učenec zcela marně hledá „substantivum" slovanského slovesa — v germánských jazycích.

Místy hlubokomyslný výklad učeného Němce na čtenáře znalého slovančiny působí přímo humoristicky:

— Ein Beispiel von der weiten Verbreitung von Flussnamen mag noch angeführt werden: wie im skr. der heilige Fluss Ganga zur Wurzel gamire gehörig ist, so giebt es in Deutschland ein Flüsschen Liuganga, dessen Thal jetzt noch Leogangthal genannt wird und in Niederoesterreich einen Donauarm Spodinergang, beide Namen, zu denen sich vielleicht (zcela jistě!) noch andere (množství!) finden, mögen in der That mit dem skr. Ganga — ganz nahe zusammenhängen...

Věda, která je v sanskrtu jako doma a svým rozhledem po látce až do Indie se umí rozkročiti. Jakou bezmeznou úctu vzbuzuje! Jen hodně učených odvolávek měj po ruce, ó synu! Vše ostatní se najde. Lugánek, Luhánek, Lužánek, Lužnic a jiných příbuzných jmén pro potoky, řeky a údolí najde se v kraji dojista veliké množství. Jmenované rameno Dunaje (Spodinergang = spodinka, spodní voda?) zůstavěno budiž zatím docela stranou!*)

Strašidelný je zápas německé vědy s bezděčnými zkruty a zkomoleninami, jaké vyšly z pér nevědomých středověkých (i starověkých!) písařů latinských. Bez pomoci slovančiny není tu pro vědu krok ku předu prostě ani možný. Za to podnětů k nezamýšlené komice na každém obratu:

— Ich vermuthe ein ahd. (althochdeutsch, už zas!) hori in der Bedeutung von Gut (statek), welches zu unserem gehören zu stellen sein wird. Dahin rechne ich Biscoffeshori aus sec. 9. ... wozu sich manches heutige fügen wird, wie Engelshör, Geiselhör, auch Hörr, Rauherr...

Jak majestátně řečeno s podstavce vysokého vědění: ich vermuthe! Co všecko nedovede „vermuthen" německá věda, jednou-li své jazykovědecké fantasii pustila uzdu! Litujete, že vám už nezbývalo času, opatřit jízdní lístek a zaskočit také ještě v tu stranu, a co možná očitě zjistit, zdali prožluklé Biscoffeshori z 9. stol. nejsou ve skutečnosti dodnes a od věků prosté — Pískové hory!

Není vskutku vinou úctyhodného muže, je-li svět tak plný paradoxů. A není už věru jinak! Ani věcem staroněmeckým a germánským nelze plně rozuměti bez znalosti — slovančiny.

* Luhanka v Solnohradských Alpách není docela nic divného, uvážíte-li, že je celá alpská oblast plná Luhů (Fluh = v luhu), plné Švýcary Luk (Lueg), Lučin (Lutschine ve Švýc.) Louží (Louège), Lužnic (Luschnitz, v italských Alpách u Pontebby!) a pod. Ale číst neznámá slova po slovansku bylo by tuze blízké! Znělo by snad naivně! Ne-li dokonce shoking! Ale Indie! Takhle sanskrt! To hned zajisti dojem učenosti!

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Za to doma na děkanství stal se časem nenahraditelným člověkem. Jednou v kanceláři rozklížila a rozlámala se židle. „At to donese služka k truhláři," broukl jemnostpán, když už asi po třetí se zmýlil a sedaje k obědu, sáhl právě potom neštastném sedátku. Martin si poslal službu pouze pro klih, odpoledne v prázdné chvíli si se židličkou pohrál a večer už seděl na ní pan děkan pevně jako na trůnu.

„Poslal jste tu holku k truhláři?“ optal se po večeři pan děkan.

„Neposlal, spravil jsem to sám.“

„Ukažte!“, dal se pan děkan do smíchu a ještě více se smál, když viděl, že už na té práci Martinově sedí a že je to práce důkladná, židle že drží líp než všecky ostatní.

„A, pane, vy jste mistr,“ poklonil se Martinovi a v tom opravdu probudil se zvláštní talent. Mimo zahradu, ve které rád pracoval a kterou opatroval, počal i knihy vázat, konve letovat, dvéře natřel, okna zasklil — v kumbálu u kuchyně, kde se válelo různé harampádí, brzy vypadalo to jako v dílně a tu také trávil kaplan všecky volné svoje chvíle.

„Velebný pane, rozbila jsem vásu, nemohli by mi ji slepit, aby slečinka nic nevěděla?“ přiběhla služka celá bledá.

„Ukažte!“ pomalu zdvihl Martin hlavu, prohlédl střepy a řekl klidně: „nechte to tady.“ Do večera stála vása na svém místě celá a neporušená.

„Velebníčku, už jsem si celé prsty popálila, podívejte se, dřevěná násadka na tom pražítku upadla a tak to držím jen za to železo.“

„To nic není,“ broukl Martin — „ukažte to,“ zmizel s pražítkem ve své dílně a po hodince odvedl je s pěkným hladkým držátkem.

„Ty dvéře v mém pokoji se nějak špatně zavírají“, stěžoval si pan děkan.

„Podíváme se na ně,“ slíbil pan kaplan a když odešel jemnostpán, vysadil je, prohléd a namázl zámek, kolečko z kůže posadil na skobu a dvéře chodily, div že každému paty neurazily. I do hodin se pouštěl a vrchol svého technického umění i slávy v očích všech dosáhl, když k svátku zavedl panu děkanovi do pokoje — tenkrát velkou novinku — elektrický zvonek.

Tak zdomácněl Martin v děkanství, přitulil se k děkanovi a jeho domácím lidem, zapomněl na svoji touhu po venkově, ale pravým měšťákem se přece jenom nestal. Jak z děkanství vyšel, zvážněl ještě víc a stal se ještě větším nemluvou. Beze slova pozdravil nebo na pozdrav poděkoval, ale s nikým nikdy se nezastavil, k nikomu nepřilnul, žádného přítele si nehledal a nezískal, všude, v kostele, ve škole i v kanceláři přesně vykonal svoji povinnost, ale do zbytečných řečí a hovorů se nepouštěl. Neuměl to — nebylo mu to prostě dáno, nedovedl zažertovat, usmát se, nevinně poškádlit dítě, polichotit dospělému, všecko to, co kněze činí častokrát nejvíce oblíbeným a milým.

„Bože, kdy pak už se ten zamračený kaplan od nás odstěhuje?“ ptávali se někdy pana děkana. Ale ten se Martina zastal „nevíte, co máte, to je perla, drahokam — duše, ovšem že nebroušená.“

„I dejte pokoj! Sedlák je to! A nějak nafoukaný! Chodí, jako bychom mu byli špatní. Mluví, jakoby zlata ukrajoval.“ To už pan děkan také znal minulý život Martinův i jeho rodinné poměry, ač Martin nerad a s bolestí jen o nich mluvil, věděl, že v Klenčí má chudou matku i jak ji štědře podporuje, chápal, že nechce — i když ho posílá — navštívit své rodiště, i to chápal, že jeho matka nechce sem do města za synem — ač ji tolikrát dal zvát a sliboval, že z děkanství hnout se nemusí, jen aby přece syna viděla, potěšila se. „Kdybych byl na vsi,“ odbýval děkana Martin, „přijela by prý — ale do města za nic. Už jsem se jí napsal a nazval dost — tak už teď ani o tom se nezmiňuji.“ To všecko věděl pan děkan a proto na všecky výtky za kaplana odpovídal: „Kdybyste vy byli měli tak trpké mládí, nebyli byste jiní“ — a opravdu vroucně zamiloval si kaplana, čím dál měl ho raději a konduity, které o něm posílal konsistoři, překypovaly chválou jeho kněžského života i horlivosti v úřadě, kostele i škole.

Třetím rokem dostal Porazil pochvalný dekret od konsistoře, o biřmování ho pan biskup neobyčejně vyznamenával, veřejně chválil, a ač ještě nebyl deset let kaplanem, sotva sedm, přece udělil mu právo nosit synodalie. O tom všem dovídala se i Manka, i když jí to Martin nepsal. Pan farář nebo kaplan v Klenčí, jakmile se toho dočetli v novinách, znajíce její slabůstku, hned jí to pověděli i vyložili, ba ještě nadsadili, jen aby jí radost způsobili. A Manka celá tonouc ve šťastné pýše vypráveła: „Slyšeli jste? Můj pampáter — rukávky dostál — pochvalu od pana biskupa — ve všech novinách to bulo — taková čest! To se rozumí, že mu to zadarmo nedali. Muší von se držit ha bejt sekáč, dyž ho tak vyznamenali.“

A tak konečně jsouce od sebe odloučeni, šťastně a spokojeně každý svým způsobem žili, matka i syn. V jejich vzpomínkách bledlo vždy víc co je dělilo a čím déle se neviděli, tím čistší představu

jeden o druhém měl, zapomínali na své vady a křehkosti a rostla v nich touha, aby život jejich plynul společně a nerozlučně.

„Muj zlatej pane synu," psala Martinovi jednou matka „dyž vás ten pan biskup a šichni ty páni mají tůlik rádi, řekněte jim přece už vo ňákou tu farku; dyby bula sebe menčí ajt vám ji huž dají, abych na starý kolena přece mohla k vám, s váma se těšit, vám platná eště bejt ha ve vašom náručí šťastná humřít. Sem tu hu cizích, ha mezi cizejma, jako prst sama, cizejm se dřu, cizejm platím, cizejm sloužím hale krev po vás volá. Teky leta rostou, stáří se hlásí, kášel mám ha duch se mi krátí. Huž to tak nejde jako to chodívalo..."

Při četbě tohoto listu zmocnilo se Martina silné pohnutí. „Chudák, matka!" povzdychl si, „opravdu nikoho nemá, kdo by jí v nemoci posloužil, vypral, uvařil — smutný život asi vede! Ano, je mou povinností teď, když už sama při své trpělivosti si naříká, ujmouti se jí." Rozhodl se, že si podá žádost o první faru, která na patronátě náboženské matice vypsána bude. „Jeden, dva — ba už pět mých spolužáků farářuje," počítal v duchu, „nemůže tudíž ani mně být ve zlé vyloženo, podám-li si žádost."

„Jen co tomu řekne jemnostpán?" napadlo Martina, ale hned si řekl: „má-li mě opravdu rád, bude mou žádost jen podporovat, ba při svém vlivu postará se o to, abych faru dostal."

„Vždyt si nepolepšíš, ba pohoršíš si, takové příjmy na vsi nebudou, ale za to vydání, až budeš platit a kupovat všecko pro dům," zrazoval ho zase hlas. Martin počítal, co peněz tu zahospodařil a až se toho zalekl. Pravda, neměl takřka žádných potřeb, nepil, nekouřil, útratu za něho v hostinci platil jemnostpán, co potřeboval dávali mu jako dárky k vánocům anebo k svátkům a tak rostl kapitál.

„Ale na koho šetřit? Proč šetřit?" optal se Martin sama sebe, „živobytí mi dá i ta nejmenší fařička a víc s matkou nepotřebuji."

Boj byl dobojován, Martin chodil s touto myšlenkou v hlavě, ožila v něm umrtvená touha po venkově, maloval si, jak celou svou dílnu sebou si postěhuje, jak zahrádku si upraví, sám besídku a sedátka zrobí, pěkně nabarví, s matkou tam bude v podvečer sedat, vzpomínat na všecko trápení přetrpěné a Bohu děkovat, že konečně život se na ně usmál a spokojené dny jim nadešly. Uznal Martin a poděkuje matce, že ho měla ke kněžství. Dobře se to stalo, nikdy by jí nemohl připravit tak pohodlný život, kdyby sedlačil, jako může teď... Číhal tedy jako kočka na myš, až ten konkurs nějaký bude vypsán, pak se svěří se svým úmyslem panu děkanovi a poprosí o přímluvu.

Ale než k tomu došlo, přihodila se tak hrůzyplná událost, že na ráz rozmetala všechny plány, zaplašila všechny sny a tužby kaplana Porazila. Byl spáchán zločin, nad kterým ustrnuly nejen Prosovice a kraj kolem, ale celá česká veřejnost a který dosud zůstává zastřen neproniknutelným závojem. Dosud snad leží vypsaná cena tisíce zlatých pro toho, kdo by uvedl úřady na stopu pachatele onoho děsného zločinu.

Pokračování.

FEUILLETON.

PAŘÍŽ IX.

ALLEZ VITE.

PÍŠE DR. D. PANÝREK.

„Allez vite! Allez vite! Allez vite! „Jděte rychle!"

Tyto výzvy několikráte se opakující vtisknou se cizinci, zvláště zdlouhavějšímu, tak hluboce v paměť, že jich tak hned nezapomene.

Jsou heslem Metropolitainu, podzemní elektrické tramvaje pařížské, levného dopravního prostředku velkoměstského, pro domácí lid neocenitelného, pro turisty velice praktického, v jehož pořádky brzy se vpraví, a jehož pomocí bude moci velice rychle s pramalou ztrátou času navštěvovati body Paříže nejvzdálenější za peníze hodně menší, nežli plazivá pražská elektrika žádá.

Metro — tak zkratkou označuje Pařižan svou podzemní dráhu — první její linie, počali stavěti r. 1898 a dokončili r. 1900. Cítil jsem se tudíž poněkud nováčkem na jejich kolejích, vždy však potěšen z toho, že ušetřím spoustu času chozením po dlažbě a spoustu peněz najímáním povozů a automobilů, jejichž ceníky jistě zásluhou této dráhy byly značně stlačeny. Na štěstí se vpraví cizinec dosti záhy do jízdního řádu Metropolitainu, je-li jen trochu bystrý; jest v ní vše zařízeno tak pohodlně a při rozsáhlosti podniku a rychlosti dopravy prakticky, že málo lze nalézti ve světových městech dopravních pomůcek, jimž by se Metro nevyrovnal, vlastně, pokud vím, předstihuje všecky.

Nelze nevzpomínati na pražskou elektriku, jejíž doprava od té doby, co dovolen ministerstvem rychlejší pohon, ne-

stala se znatelně čipernější. Ale každé obyvatelstvo má dopravu, jakou zaslouhuje. Kdo pozoruje neobratný, zdlouhavý způsob vstupování obecenstva do vozu elektrické tramvaje naší, kdo byl přítomen výjevům dosti hrubým, jež nastávají, když průvodčí nepočká na starou paní, jež je ještě pět kroků od stanice vzdálena, an vůz se rozjíždí, nebo když nezastaví pohyb těchto škatulí, že nedošel včas pohodlným svým krokem k vozu onen přitloustlý pán, jenž „spěchá" a na příští vůz čekati nechce, nediví se zdejším poměrům, na jichž stavu primitivním jest vinno ovšem obecenstvo jen z části. Hlavní vinu nese malý počet vozů, jich volná jízda a zbytečně dlouhé zastávky. Zvláště za deště nebo v jistých hodinách denních, v poledne, v 6 a 7 večer a na některých křižovatkách živých částí města jsou stanice pražské elektriky stálým jevištěm nedorozumění obecenstva a zřízenců tramvají, kteří vždy si někoho pohněvají — buďto spěchající obecenstvo v tramvaji, čeká-li na opozděného, nebo tohoto, ujede-li mu před nosem. Výchovou obecenstva a zlepšením dopravy bylo by lze poměry změniti dosti rychle, takže by pražská tramvaj aspoň se přiblížila metropolitainu.

Čtenář odpustiž mi tuto odbočku, vnucuje se každému vzpomenouti na poměry domácí, když ocenil, ovšem po jistém váhání prvních pokusů jízdy v metropolitainu, přednosti dopravy rychlé, levné a bezpečné.

Leč Francouz má spěch v krvi — je živý, temperamentní, čiperný a vše, co romanské letoře přírodou bylo dáno do vínku, uskutečňuje pohybem, at běží o dopravu osob, ve vyjadřování myšlenek, uskutečňování plánů — ve všem táž rychlost. Rychlý ten život francouzský, zvláště pařížský, tak rychlý, že cizinec, třebas spisovnou francštinu ovládal dokonale, z počátku lidem nerozumí, jak švadroněji ten svůj podivně akcentovaný jazyk mateřský, odpuzuje začátečníka, činí ho v Paříži sklíčeným, osamělým a duši trochu plašší záhy vypudí domů, třebas touha po umění pařížském k nejnadšenější touze po metropoli světa jej byla rozplamenila, když domov opouštěl. Ale člověk nesmí se zaleknouti tohoto ruchu, vždy jsem si představoval, jak by asi ve spádu života v Elysejských polích, kde bez nebezpečí života v jistých dobách dne nelze ulici přejíti, nebo na velkých boulevardech ve večerních hodinách, osmé či deváté, počínal si takový pantáta Bezoušek (a což ten, ten byl chytroušek — ale nějaký zdlouhavý kmotr ze Lhoty, jemuž je, když jednou v životě do Prahy se podívá, ruch pražský nepostižitelně spěšným — jak takový kmotr točil by se v živější části Paříže, zvláště pak jak by se dostal do vozu metropolitainu, když déle než 20 sekund na žádné stanici vůz nesetrvá, za kteroužto dobu musí nejen dosti četný dav z vozu vystoupiti, ale nový, neméně hojný vstoupiti.

A přece nikoho nenechají na peronu státi — prostě si každý pospíší, pohyb cizinců aspoň tady v podzemí stane se čiperným, a brzy po té, v několika dnech zrychlí i tempo kročejů na ulici a jen ve chvilích odpočinku procházkou v Tuilleriích nebo v Parc Monceau stane se zase volnějším, vskutku procházkovým, jako za let dětských, když po pěšince mezi poli za němé symfonie očí procházel se s drahou divčinou.

Probírajíce se papírovými upomínkami z Paříže, nalezám mezi visitkami známých, vstupenkami do výstav, stručnými poznámkami o životě pařížském, jak bylo lze načrtati je letmo na ulici, ve vlaku, v kavárně, obrazárně, hostinci, několik jízdních lístků z Metropolitainu na bílém kartonu razitkem vytištěných, formátu as našich lístků vlakových, čtvercovitým otvorem perforovaných s nápisem:

Metropolitain
2me Cl. Px. 0·15
Valables pour
ce jour seulement.
Père-Lachaise
3 f 892.

a vzpomínám na všechny podrobnosti této dopravy, jak jsme si u pokladen zakupovali tyto lístky a dostávali mezi drobnými vždy nějaký peníz neplatný, který naprosto nezdařilo se zase u téže kasy udati, jak se nám nějaký čas pletly přestupní stanice (correspondence), označené červenými nápisy a světly (stanice, kde se nepřestupuje, jsou černými písmenami označeny), jak jsme přestupujíce občas zabloudili, ale vždy ještě rychle pravou chodbu našli, jakmile jsme si uvědomili, že všecky vozy jezdí po pravé straně dvoukolejových tratí, a že se vstupuje a vystupuje také jen na pravo.

Dráha ta jest 65 kilometrů dlouhá, ze kterežto délky připadá na podzemní vedení 45·5 kilometrů, 19·1 kilometrů na otevřenou trať a 10·4 kilometry na vyvýšenou trať. Jsou místa, kde běží tratě ve třech etážích pod sebou, z čehož vysvítá, jak hluboko musí zasahati tunel, který na několika místech pod Seinou razí si cestu. Není divu, když velká povodeň, jež stihla Paříž r. 1909, poškodila z části také Metropolitain, čehož stopy místy ještě loni v letě byly patrny. Vzduch jest ostatně v podzemních stanicích teple vlhký, světlo žárovkové na stanicích udržuje šerou náladu tunelu, který mimo stanice je takměř černý, pokud jej žárovky vozů řítících se tunelem neosvětlí.

Síť Metropolitainu má několik tratí, dvě běží přes Paříž od západu k východu, jiná jest okružní, další protíná severní část města, jiná jde od severu k jihu, jiná spojuje severovýchodní části Paříže s jihovýchodními, jiná linie cílí ze středu města k jeho severovýchodní periferii a obdobná ze středu města ku severozápadní periferii Paříže.

Dobře doplňují Metropolitain trati severní a jižní, jež jsou ve spojení s touto podzemní drahou na místech, kde se v ni kříží. Je to severojižní trat Montmartre-Montparnasse; její prodloužení ústí na dvě velká nádraží pařížská. I s jinými nádražími souvisí Metropolitain tak, že v nádražích ústí, takže netřeba ani obuv za deště zmokřiti, třebas vlaky těchto drah nemohou vjeti na koleje Metropolitainu ani naopak.

Přirozeno, že dráha tato sestupujíc pod řeku a vystupujíc místy nad povrch země má veliká stoupání, někde velmi značná (1 ku 25) a činí zatáčky, jejíž náhlost lze posouditi z toho, že poloměr nejmenší zatáčky činí 75 metrů.

Zajímavy jsou stanice této podzemní dráhy. Jsou to rozšíření tunelového prostoru do délky i do šířky, vystlaná

bílými smaltovanými dlaždičkami, z nichž některé mají vpálené nápisy (jména stanice). Nespokojují se jedním nápisem, je jich množství, aby je cizinec nemusil hledati. Ve dveřích vozu jsou umístěny tabulky s nápisy stanic jak jdou za sebou, černé tištěnými (červeně tištěny jsou uzly tratí, tudíž přestupné stanice), takže turista může kontrolovati jich postup a vystoupiti v pravé stanici, kde chce přestupovati. K tomu je třeba aby měl mapku „Metropolitainu", jehož několik plánů s výkladem u pokladen Metropolitainu prodávají za levný peníz. Též lze jej koupiti u některého pouličního prodavače novin (ovšem dráž).

Každých 600 metrů je stanice — v noci poznáme je dle osvětlených štítů na štíhlých železných sloupech a dle skleněných domečků. Na náměstích významnějších, křižovatkách živých tříd, parcích vynořuje se jako východ z podsvětí taková stanice, označená ostatně i na některých plánech.

Ještě několik slov o vozech. Mají 2 třídy, první a druhou. Obecenstvo však jezdí takřka jen druhou — jen při návalu vstoupí do první třídy. Lístek pro jednu osobu stojí do II. třídy 15 centimů, do I. třídy 25 centimů u za tu cenu lze jeti z libovolného místa trati na jiné libovolné místo, na př. lze objeti celou Paříž. Aby si cizinec mohl učiniti pojem o rychlosti jízdy, chování obecenstva, rozsahu dráhy, necht zvolí si na př. okružní trať k jedné jízdě zkusmo. Malá zavazadla možno bráti v obou třídách s sebou. Kouřiti smí se jen ve 2. třídě — nikomu to nepřekáží. Kdo přišel dříve, sedne si, kdo se opozdil stojí. U dveří stojí zřízenec Metropolitainu, jenž otvírá a zavírá dvéře vozu, jež jednoduchým, ale spolehlivým mechanismem se uzavírají. Zpropitné nikde nikomu se neplatí — lístky zakoupené u pokladny perforuje zřízenec u nízkého železného turnikétu. Chvilku počkáme a již ohlašuje se lomozem z dálky blížící se elektrická dráha. Lidé vstávají hned a jdou po peronu, u jehož okraje těsně stojí vozy, takže prah dveří je ve stejné výši s peronem, ke dveřím, vědouce ze zkušenosti, na kterém asi místě dlouhého peronu vůz jejich zastaví a rychle vstupují, popoháněni ještě vybízením zřízenců:

„Allez vite! Allez vite!"

Zajímavo jest, že se vydávají i lístky zpáteční, jež stojí 20 centimů, prodávají se však jen do 9. hodiny dopolední.

V každém směru letí vždy po 4—5 min. vlak, vozy jeho, zvláště novější jsou velmi úhledné a pohodlné. Uvážíme-li, že na povrchu země jsme vydáni v šanc deštům a sněhům, za mlhy a vánice i v noci hrozí i nebezpečí na živějších uzlech kommunikačních, zvláště člověku váhavému nebo těžkopádnému, snad i úraz (automobil leckohos povalí, povoz strhne k zemi), kdežto pod zemí jede se suše, lacino a rychle, znova pochvalujeme tuto znamenitost dnešní Paříže, jež má jen jednu stinnou stránku, přeplněnost mezi 5. a 8. hodinou odpolední, zvláště za nevlídného počasí, nebo když se obchody otvírají a zavírají. Nevýhoda ta však mizí uvážíme-li, že za nepatrně vyšší (o 10 centimů) poplatek, zaručíme si pohodlnější jízdu třídou první. Kdežto však u našich drah lístek by prošel několikerou kontrolou, ačkoli nenapadne hned tak člověku, jenž si zakoupil lístek třídy III., aby vstoupil do třídy I nebo II., v Metropolitainu nikdo nekontroluje, máte-li lístek té třídy, ve které jedete. Minima non curat praetor — předpokládá se tolik slušnosti u obecenstva, že, nemusí-li, neužije vozu, na který nemá práva. Nikdo se také nestará o to, odevzdán-li lístek jízdní.*)

Kdo jel jednou Metropolitainem neupustí už od této dopravy a oželí povoz, omnibus, automobil rád, až na některé vyjímky, kde běží o rychlou dopravu se zavazadly neb o representační návštěvy.

„Allez vite! Allez vite!" povzbuzovali jsme se s chotí dlouho ještě po návratu z Paříže, vstupujíce zase liknavým tempem do vagonů našich tramvají.

Dokončení.

*) Zvláštní schránky u východů slouží k jich ukládání, ale peron, schody, nitro vozů jest jimi postláno.

ČESKÝ ŽIVOT.

OSLAVY JOSEFA JIŘÍHO KOLÁRA.

KOLÁROVA „MAGELONA" V NÁRODNÍM DIVADLE. Ještě nikdy tak živě jsem si nepřipomněl Kolárovy temperamentní, možno říci, výbušné osobnosti, jako při tomto dramatě, sehraném na paměť jeho narozenin. Stalo se zvláštní náhodou, že jsem Josefa Jiřího Kolára osobně poznal. Byl jsem novinářským chasníčkem, lokálním reportérem, mladičkým a zeleným, jak říkával nebožtík Seidl z Národních listů milé paměti, „že člověk neví, má-li se smát nebo zlobit" a den co den musel jsem docházeti na novinářskou bursu, která byla v té době (je tomu více než dvacet roků) v plzeňské restauraci u „Mahulíka" v Myslíkově ulici. Naše bursa byla po straně pravé, restaurace po straně levé. A tu jsem se dověděl, že sem každého dne dochází Josef Jiří Kolár.

Pamatuji se, jak dychtivě jsem nakukoval do lokálu, abych viděl starého arcimistra, jak si počíná v nedbalkách. S Kolárem sedával tehdejší hudební referent „Hlasu Národa", skladatel V. J. Novotný. Měl jsem zrovna horoucí, nezkrotnou touhu, seděti za jedním a týmž stolem s Josefem Jiřím Kolárem. Počkal jsem si jednou na V. J. Novotného a svěřím se mu se svou ohromnou touhou. Novotný se usmál, podal ruku a povídá: „Dobrá — dobrá... nějak to uděláme". Za chvilinku pro mne poslal, pobídl, abych se posadil — a jak to bývá právě v takových „ožehavých" chvílích, nechal milý Novotný i mne na holičkách. Seděl jsem u stolu jako opařený, chtěl jsem něco hodně moudrého promluviti, ale mlčel jsem jako pařez, červenal se jako nejapný ženich a koncentroval se

na krajíčku židle jako . . . inu, jako zelený hrášek, jak říkával Seidl, jenž míval hrozně nerad, když mu redakce na bursu poslala tak zvaného literáta, jenž ztluče nějakou tu povídku, ale kloudné lokálky o zlámané noze napsati nedovede.

Josef Jiří Kolár mi připadal jako starý orel. Seděl nakrčen, do ramen jakoby celičký stulený. Byl už stár, ale oči mu svítily jako ohně a hlas zněl jak polnice. Zadíval se na mne asi tak, jakoby se podival orel na vrabce, kdyby mu náhodou zaletěl do klece. Rodičko Boží . . to horko, jež mne tenkrát polilo! Chvěl jsem se strachem a hrůzou, co řeknu, jest-li se mne Kolár na něco zeptá. Na štěstí toho neučinil. Změřil si mne důkladně, přimhouřil oči, pousmál se, jakoby chtěl říci: „Kýho výra . . jaká nenáhoda sem zavála tohohle nedopeřence".

V takových prvních shledáních je vždycky mnoho naivního, ne-li hloupého. Divím se do dnes, kde jsem nabral té smělosti, že jsem vyseděl u stolu celou hodinu. A byl bych snad seděl, mlčel a poslouchal s otevřenými ústy do půlnoci, kdyby byl Seidl na mne nezavolal . . . veřejně, hodně nahlas.

„Tak, co, kdo pak půjde za vás do nemocnice pro raport?" — —

Pak už jsem se okoukal, ostřílel. Do smrti nezapomenu na tyto chvíle, jež jsem prožil ve společnosti Kolárově v Mahulíkově pivnici. Jako všude jinde, vedl i zde Kolár hlavní slovo. V celém jeho zjevu, v jeho orgánu, v jeho projevech, v jeho názorech a způsobu, jakým je uplatňoval, bylo něco strhujícího, podmaňujícího. A ta přemíra, ta verva jeho temperamentu! Když mluvil, když vypravoval, celá hospoda poslouchala a ani nedutala. Universitní professoři s Kolárem sedávali, ale s mistrem pranic nesvedli. Vše, co mluvil a vykládal, padalo na člověka jako balvany. Než jsi se probral, vzpamatoval z jednoho lapidárního obratu, byl tu už druhý. Bylo věru nesnadno s ním polemisovat . . Argumenty ze sebe chrlil jako sopka lávu, a posluchač byl tak ohromen, že se takřka instiktivně před touto eruptivností skrčoval.

Pak jsem ho viděl ještě jednou na jevišti, kde promluvil několik slov díků za pozornost, za lásku divadelního obecenstva. Byl to už stařec skoro nad hrobem stojící, ale když se vyhrnula opona, a Kolár stanul na jevišti . . shrbený, sehnutý jako Kondor, nastalo v divadle hrobové ticho. Jak gigantická hora vypadal tenkrát ten starý Kolár! A jak si pochutnal, jak zarachotil to svoje r, jež znívalo jako dunění vzdálené bouřky. Padla za ním opona, a všem lidem bylo tenkrát tolik líto toho, že se nemůže, že se nebude toto vzácné zjevení opakovat. — —

Vyletěla opona. Hrála se Magelona. A mně se zdálo, jakobych v tu chvíli viděl toho skalního orla — toho dramatického dravce, jenž se zjevil nad naším idyllickým dramatickým horizontem jako přízrak. Sta pušek na něho namířeno — ale orel letěl jako meteor, nezranitelný a nedostižitelný. Všemu se smál, všem se vysmál — a ve své říši řádil podle libosti dál. Nejsem nikterak starým pamětníkem, ale na to se přece jenom pamatuji, s jakým despektem se na něho současníci dívali, že chodil na myšlenky a nápady do cizích zahrad a že je bez ostychu rouboval na svoje ratolesti.

Jiná doba, jiné názory. Kdo by dnes nad něčím takovým se mohl pozastaviti! Ale jde tu o něco jiného. Kdo hned po Kolárovi dovede, n ě c o o d j i n u d v z í t a t a k b á j e č n ě d o s v é h o t ě l a z a r o u b o v a t! — — —

Národní divadlo provedlo pietní čin tak, jak se sluší na první dramatickou scénu. Všichni, jimž připadl úkol, přispěli svou hřivnou k důstojnému průběhu večera, dostáli plně svoji povinosti — herci i režisér J a r o s l a v K v a p i l, jenž Magelonu předvedl ve znamenité, dobově věrné výpravě. Zvlášť skvělým výkonem slavnostní ráz představení vyzvedla představitelka Magelony paní L e o p o l d a D o s t a l o v á. Umělkyně má už tu zvláštní dovednost, řekněme i ctižádost, aby v každé roli přinesla něco nového, aby překvapila. Ale svou Magelonou předstihla všechny svoje dosavadní výkony — její Magelona jakoby kypěla Kolárovským temperamentem, tou jeho vervou, dramatickou strhující silou. V té španělské krasavici byla vášeň, byla láska, která vyvolala v hledišti hluboký, vpravdě nezapomenutelný dojem. Paní Marii L a n d o v o u i v této roli dobré paměti vystřídala paní N a s k o v á. Postavou i svým poněkud do tesknosti zabarveným orgánem dobře se hodila pro roli zapuzené ženy. Nádhernou masku měl p. E d u a r d V o j a n. Tyto historické studie jsou jeho chloubou. Majestátu Rudolfovu dal umělec důstojného výrazu hrou i suggestivní mluvou.

Studeným dojmem působilo tentokráte hlediště, jež vykazovalo četné mezery. Tak vypadá v král. hl. městě Praze slavnostní představení, v e č e r n a p o č e s t J o s e f a J i ř í h o K o l á r a! Dr. R. J. Kronbauer.

* * *

KOLÁROVA BESEDA NA STAROM. RADNICI uspořádána důstojným způsobem v neděli dne 11. února dop. péčí Ústřed. Matice divadel. ochotníků československ. a pod záštitou Osvětového svazu. Byla to jedna z těch vzácných osvětových manifestací českých, jimž zasedací síně starobylé radnice staroměstské propůjčují nad jiné význačný rámec. Její umělecký, po výtce literární ráz, který ji dodala obsahově bohatá a formou skvělá přednáška pana F r. A d. Š u b e r t a, zvýšen byl ještě mimořádně recitací dvou básní Kolárových. Bylo to snad poprvé, kdy staré zdi radniční uslyšely přednes skladeb básnických. Četně shromážděné obecenstvo uvítal předseda Ú. M. d. o. pan ředitel K a r e l K e t t n e r srdečnými slovy, poukazuje na veliký význam Kolárův pro divadlo, literaturu i ochotnictvo, z jehož řad Josef Jiří Kolár vyšel.

Pan řed. Fr. Ad. Šubert vzpomenuv na počátku své řeči nejprve karrakteristické tělesné podoby Kolárovy, obrací pozornost obecenstva k mistrnému Myslbekovu poprsí Kolárovu, jímž byla zasedací síň ozdobena a líčí pak jeho neméně výraznou, osobitou podobu duševní. Oceňuje jeho práci literární, rozděluje objektivně světlo a stín a dochází k závěrům, pro Kolára velmi příznivým. Připouští, že Kolár, jak mu bylo a jest vytýkáno, nerozpakoval se užíti pro své divadelní hry motivů, ba i celých

scén cizích, upozorňuje však, že tak činili i největší dramatičtí autoři světoví, jako na př. Shakespeare, a že Kolár tyto cizí prvky dokonale podřídil své vlastní myšlence a dal jim tak novou se stránky divadelní působivosti a divadelní techniky vynikající formu. Kolár, jehož nejlepší, ač nikoli nejpůsobivější drama jest „Monika, po něm Magelona, pro širší vrstvy pak také Žižkova smrt a bizarní Pražský žid, stál v předních řadách dramatických spisovatelů devatenáctého století vůbec, ovšem ne sice jako básník, ale jako znamenitý divadelní technik. Kolár-belletrista už silně ustupuje, ale zajímavý je vždycky i v četných svých polemikách a kritikách. Byl zejména dobrým znalcem hudby a zvláštním ctitelem Mozarta. Jako herec stál vůbec v přední řadě nejslavnějších herců střední Evropy, jimiž se zastiniti nedal a jimž se alespoň vyrovnal. Na jevišti divadla českého tvořil s pí. Otilií Sklenářovou-Malou a ostatními herci soubor zcela neobyčejně významný. Pan řed. Šubert vzpomněl i Kolárova vypjatého sebevědomí, jeho útočnosti a v jistém smyslu panovačnosti, s humorem dotýká se jeho originálně bezohledného vystupování a staví proti tomu jeho srdečnou přichylnost, roztomilost k důvěrným přátelům a obětavou lásku k choti. Končí přáním, aby vydány byly jeho listy.

Po přednášce páně Šubertově přednesla slečna Jarmila Kronbauerova Kolárovu balladu „Vodníkova nevěsta“. Pro chmurně strašidelnou náladu básně Kolárovy našla mladistvá, půvabná recitátorka příléhavý, v pravdě balladický tón, tajemně zastřený i dramaticky silně vzrušený, a co cennějšího, obsahu básně a jadrnému slovu Kolárovu i případný styl. Pan Borkovský zakončil pořad přednesem Kolárovy básně „Deistova víra“. —al.

KDE DOMOV MŮJ . . Národní naše hymna prošla kritickou stanicí na konci devatenáctého století málo šťastně, téměř zničena vypadla z rozžhaveného mlýna, k smrti brzké odsouzená. Textově i hudebně. Že by příležitostně jen jaksi napsané ty verše Josefa Kajetána Tyla byly nějakým snad divem světa, nemůže ovšem nikdo tvrditi, a též o hudbě písně lze vysloviti se dosti důvodně, že postrádá mnohých vlastností, jež by právě tuto skladbu nad dobu, ve které vznikla, nějak zvláště povznášela. A přece — ku podivu! Nic platno toto kritické potírání brejlí. „Kde domov můj“ žije a nepochybně žíti bude dále a uchvacovati, unášeti bude českého člověka, popadati ho za srdce, vzrušovati až do extase.

Kdo svědkem byl účinu národní naší hymny na Čechy v cizině žijící, nikdy toho nezapomene. Vzpomínám, jak před lety v Baltimore moje dcera, malá holčička tenkrát, zahrála na housle o jakémsi slavnostním večírku; mimo program, nevím jak to přišlo, najednou se objevila před obecenstvem s houslemi v rukou. „Kde domov můj . . .“ neslo se, málo as umělě naplněným sálem z těch dětských houslíček — ale ztichlo vše a bylo jako bývá ve slavnostních chvílích. — „Zemský ráj to napohled“ . . . hlavy se klonily k prsům, oči vlhly, ruce se tiskly, srdce se třásla steskem i slastí. — A když skončila malá muzikantka, staří farmáři, šediví, tváří zbrázděných životní lopotou, vyskakovaly na podium, tlačili se k dítěti, objímali je a slzy jako hrachy padaly jim do zježených vousů . . . A kolik let na to táž moje dcera, už jako vážná umělkyně o českém večeru na výstavě v St. Louisu, po vyčerpání programu když jako přídavek zahrála variace na hymnu českou — to nebyl jen bouřlivý úspěch hry, to bylo elementární strženi do varu, kde krev kypí v žilách a nervy se chvějou a samy vzlykají s tím hudebním nástrojem . . Přišel k umělkyni i známý a hledaný lékař místní. „Vždyt já jsem byl v Praze buršák,“ ulehčoval svému pohnutí, „po Příkopech jsem chodil v neděli dopoledne a pomáhal dělat německou Prahu. A teď se tady nemohu zdržet . .“ A štkal při tom . . . „Nemohu se ubránit . . . Mé rodiště mně letí mysli — ach co mysli, srdcem, duší táhne obraz za obrazem, tam z drahých Strakonic, kde jsem zažil své krásné dětství . . a celou tu zemi objímám, v níž jsem se zrodil . . zemský ráj, věru, to napohled . . .“ A na lodi oceanské passažérka v salonu lodním, kde byla osaměla, mezi jiným zahrála si také k vlastní radosti a z vlastního stesku, kde domov můj . . . Tu vplížil se člověk do sálu a třásl se na celém těle a plakal usedavě . . . Byl to sklepník lodní, steward. „Vy jste jistě Češka“ — líbal ruku překvapené houslistce — „nikdo jiný než Čech nedovedl by tak tóny ty zahrát . . Vždyt já jsem také Čech, jenom že tady se nesmím prozradit,“ smutně vyznával a omlouval se, „přišel bych o chleba, musím to zapírat . . . Jak vám děkuji, milostivá . . . Děkuji vám vroucně za tuto chvíli . , .“ Dosvědčil mně i každý, koho jsem se ptal z cestovatelů našich, jak hluboký, mocný dojem učinila na něho národní naše hymna, když slyšel ji daleko od domova, od vlasti. Dosvědčí mi to i básník český, v Americe žijící, Václav Šnajdr — kterak byl rozrušen, když zaslechl za letního večera v Clevelandu náhle housle s průvodem klavíru, pějící tuto píseň . . . A sám to mohu jen potvrditi. A my všichni jsme věděli a znali ne právě ohromující cenu nejen básně, ale snad i skladby . . . V čem vězí úžasný efekt? — — Jsou věci, které se nedají ani vážit, ani vypočítat . . .

Byl učiněn už i návrh, aby se přežilá národní hymna vyměnila za novou, literárně i hudebně cennější. At se někdo o to pokusí, cena se může vypsat v jakékoli výši — nic nebude platno. Jsou věci, které se nedají nařizovat, dekretovat ani oktroyovat . . .

Několik těchto řádek na pamět padesáti let od smrti Františka Škroupa, skladatele „Kde domov můj.“

ites.

JAROMÍR BORECKÝ: ZPĚVY ŽIVOTA. (Vydalo Nakladatelské družstvo Máje.) Nová kniha Jaromíra Boreckého, jehož básnické sbírky váží tím více, čím jsou řídší a vzácnější, jest pokračováním jeho Básníkova kancionálu, jehož první díl sluje Láska a jehož třetí část má se nazývati Umění. V první oddíl knihy jsou zařazeny básně z doby, kdy básníku, dotud kolébanému sladkými rythmy Lásky, zjevil Život svou krutou, děsivou tvář. Básník vidí, jak milovaná bytost propadá chorobné melancholii, prožívá s ní chvíle plné hrůzy, bolesti a beznaděje; na Zapadlé stanici již sám div neklesá v propast, jíž marně chce vyrvati kořist, ale vzchopí se a zoufalý hledá útěchu v indické theosofii a v mystice, Avšak

ani tyto nauky nepřinesly mu úkoje, a teprvé zachránění drahé bytosti vrací jeho mysli klid a jas. A vše to vysloveno řadou krásných básní, jež visí na niti, již básník sám ukazuje svými vysvětlujícími motty, jako těžké černé perly, dcery bolesti a smutku. V jemně ciselovaných verších, tu seskupených v umělé sloky, kde proplétá se neotřelý rým a každé slovo je váženo a vybroušeno, a tam zas, kde zoufalství nejvíce propukává, překotně se řinoucích v rythmech, jež spočívají jen na přízvuku, ne na stejném počtu slabik (Zapadlá stanice), zachvívá se zmučená duše básníkova. Vše prokazuje jeho kult formy, vysoké jeho umění, pro něž bude snad vždy méně chápán širokými kruhy čtenářův, ale milován těmi, kdož vzácné rytiny jeho dovedou oceniti. Leč v druhém cyklu knihy, jenž je již všeobecnějšího rázu a přináší vedle meditací, delikátních motivův intimních a vzpomínek z cest i básně zpolo výpravné, je několik čísel zvláště krásných. Nejvýše z nich stavím Nad vodopádem Krimlu, Blouznivou noc (věnovanou Jar. Vrchlickému), báseň kouzelné krásy a nádherné nálady a mohutnou Na Kremlu, znící jako údery rozhoupaných zvonů. Právem dostalo se této knize Boreckého již před vytištěním ceny Akademie z fondu Havelkova. Leč proč není to na knize uvedeno? Ani Akademie ani autor nemusí se za to styděti. —a—

RÁDCE SPRÁVNÉ ČEŠTINY. K praktické potřebě sepsal Dr. Petr Zenkl 1911. Obchodní knihovny spolku „Merkur" čís. 20. Str. 500, cena 4 K 50 h (váz. 5 K 50 h).

Dr. Zenkl, jehož očistné snahy na poli osvětovém již v různých směrech se zdarem se uplatnily, věnoval neobyčejně důkladnou péči také ryzosti mluvy české a přirozeně nasadil nejúčinnější páky tam, kde nejvíce nesprávných a duchu jazyka českého se příčících vazeb a úsloví se zahnízdilo při přechodu od dopisování a úřadování německého k českému, totiž v obchodech a úřadech. Podnět ke knize jeho, výše zmíněné, dán byl v literárním odboru čilého spolku obchodnického „Merkur", který svojí záštitou již tak mnohé cenné práci dal vzniknouti. Máme sice v jazyku českém celou řadu rádců, rukovětí a opravců, z nichž každý svým způsobem snaží se přispěti k tomu, aby z řeči naší, at mluvené či psané, vymýceno bylo vše, co ji hyzdí a aby se do ní vrátila zase stará krásná, ale zapomenutá úsloví a rčení, jež ji činí tak jadrnou a plastickou. Ale kniha Zenklova není proto zbytečna. Spisovatel užil vhodně všech dosud vydaných opravců a spořádal sebranou látku vlastní i cizí slovníkářsky tak, že při každém hesle nalezne čtenář hned také jeho zvláštnosti, at již se týkají pravopisu, skloňování, časování, či celých vazeb. Vyniká tedy spis Zenklův svojí příručností, pro kterou lze jej doporučiti hlavně těm, kdož nemají mnoho času, aby v soustavných článcích teprve sháněli se po správném obratu neb i jen pravopise. A času nemá dnes nazbyt věru nikdo z těch, komu je kniha určena, at je to obchodník, či úředník, at spisovatel, či kterýkoli přítel čistoty jazyka. Velikou výhodou knihy jest ostatně i to, že se v pochybných případech přidržuje „Pravidel českého pravopisu a tvarosloví", vydaných úředně se schválením ministerstva kultu a vyučování, z jejichž abecedního seznamu slov a tvarů bylo by snad dobře bývalo převzíti ještě některá hesla k doplnění cenného slovníku Zenklova, poněvadž i po nich bude se někdo tu a tam píditi. Jen tak namátkou uvádíme vzhledem k jinakému obsahu „Rádce" některá z hesel počínajících písmeny pa: páčiti, palír, páperka, paprsek, pár, párati, pardon, paždí. Zdá se nám, že spisovatel se stanoviska úsporného neuvedl některých hesel jen proto, že mu bylo líto řádky, kterou by takové ojedinělé, jen z důvodů pravopisných nebo skloňovacích uvedené slovo samo zabralo, i je na snadě pokyn, aby — dojde-li k novému vydání — volena byla sazba dvojsloupcová, čímž se mnoho místa ušetří. Ve snaze po náhradě cizích slov názvy českými jde Dr. Zenkl někde snad příliš daleko. Tak na př. nelze schvalovati, aby místo výrazu „pacht" užíváno bylo vůbec slova „nájem", poněvadž význam těchto dvou slov v právu není totožný. Za výraz „autor" bylo by dobře bývalo uvésti vedle „původce" také „spisovatel", poněvadž bychom s pouhým „původcem" ve všech případech nevystačili. Tyto a podobné připomínky nemohou ovšem ubrati záslužné práci Zenklově na ceně. Přejeme jí proto rozšíření největšího, nikoli jen v zájmu spisovatelově, ale hlavně v zájmu dobré věci, pro kterou je kniha jeho psána. Dr. J. V. Bohuslav.

JARO A LÉTO. Život moravské dědiny. Výbor z Roku na vsi české mládeži upravil Alois Mrštík. K oznámenému již předcházejícímu svazku vzácných prací Mrštikových přibyl slíbený díl druhý, který se honosí všemi vynikajícími vlastnostmi autorova tak skvěle osvědčeného pera. Počínajíc hromnicemi, od kterých jest jenom krok ke skutečnému jaru, kniha v roztomilých kapitolách líčí nám všechna jarní i letní období až do prázdnin, a všechno to zlaté, zářivé a teplé slunce, které se smálo na moravskou dědinku, svítí a hřeje také ze stránek jejích na nás. Jako na Úprkových, barvami svítících obrazech, míhá se nám tu před očima malebná postava za postavou, výborná figurka za figurkou v zajímavém prostředí vesnickém se všemi pěknými i stinnými stránkami, se všemi radostmi i trudy, a uvedeme-li pouze několik názvů jednotlivých kapitol Jara a léta, čtenář sám si učiní představu o bohatství literárních drahokamů, které Mrštík nashromáždil v jediné knize. Oddíly: Jarní proudy, Kolumbus, Smutná neděle, Šťastný den, Neděle květná, Hrkačky, Šlohačka, Cigáni, První Máj, Křížové dny, Bouře a jiné i jiné, tot řada poutavých obrazů, které trvale se upevňují do paměti čtenářovy. Spisovatel svýma oběma knihama štědře obdařil naši mládež a proto zasluhuje, aby knihy ty byly přijímány s touž upřímností a láskou, s jakou pro české dítě byly upravovány. Knihu Jaro a léto podobně jako Podzim a zima vydalo Nakladatelské družstvo Máje v Praze. Ds.

Toto číslo vyšlo dne 16. února 1912.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

PES A FENA.

Z NAŠICH POTULEK POJIZEŘÍM. NAPSAL R. J. KRONBAUER.

Ráno ještě hrál mistr Veselský na varhanách v kostele sv. Barbory na Bakovském hřbitůvku, k polednímu se honem vymáchal v Jizeře, pak jsme to úprkem hnali přes luka k obědu, a dvojkou nám milý host ujel do Poděbrad. Nedal se zdržet, . . . že prý se sejde v lázních s dobrými známými z Ruska, s pánem a paní z Rostova na Donu, jež prý musí na půdě našeho království pozdravit. Svářděl, lákal, abych jel s ním — ale toho dne se mi nějak nechtělo z Bakova.

Odpoledne, sotva Veselský odjel, byla bouřka. Byla loňského roku vzácná, a není divu, že jsme se na ni dívali jako na zázrak. K šesté hodině sedím na náměstí s dětmi a s panem farářem Pavcem, před kostelem. Byl krásný, vonný podvečer.

V tom zastaví před naším domem automobil. Nevěnovali jsme mu valné pozornosti. Klementka je, jak známo, nedaleko, a v okolí se to automobily jenom hemží. Ale byli jsme přece jenom zvědavi, kdo to přijel a proč zastavil zrovna u našeho stavení.

„Pro Pána boha!“ . . . zvolají děti radostně .. „vždyt je to Francí . . . Veselský!“

Byl to vskutku on. Spěcháme mu naproti a doléháme na něho otázkami, kde a jak se tu vzal. „Jsem tady“, hovoří Veselský a pokrčuje při tom po svém zvyku rameny dodává: . . . „a jsem tak domýšlivý, že předpokládám, že máte z mého neočekávaného návratu radost. Kde je milostivá paní? Pojďte honem, povím Vám, proč jsem přijel“.

Vedeme mistra u vítězoslávě nahoru a sháníme mu na kvap nějaké občerstvení.

„Tak vypravuj“, hořím dychtivostí.

„Přijel jsem do Poděbrad“, sděluje mistr zvědavému rodinnému kroužku, „a jenom jsem se tam takřka otočil. Rusové už na mne čekali. Hovoříme, vyptáváme se navzájem, co nového tam, co nového tady, a tu se na mne paní — dáma jako kněžna, krásná jako Vy,“ prohodí mistr dvorně k hostitelce — „obrátí s prosbou, abych jí opatřil Bernardina . . . pravého, ne nějakého míšence, štěně nejvýš šest měsíců staré. Byl jsem ve výborné náladě, byl jsem nadšen milým shledáním, vstal jsem, podal jsem paní ruku a řekl: pozítří máte Bernardina, exemplář, z kterého budete míti radost. Neručím za to, bude-li šestiměsíční — ale starší jednoho roku nebude. Vzpomněl jsem si, že Kosmonoský farář, pan Říha, má dva Bernardiny a napadlo mi, že bychom mohli společně udělati na něho atentát. Sto korun mu za štěně dám.

Paní byla radostí zrovna u vyjevení. Odjížděla s manželem automobilem do Prahy — najal jsem si vehikl a vyjel jsem si do Bakova. Celou cestu jsem se těšil na výlet do Kosmonos . . . doufám, že uděláme společnou výpravu. Vezmeme dva vozy a pojedeme pro Bernardina.

Bylo toho ovšem třeba, poněvadž v Bakově byl toho času návštěvou ještě jeden milý host, virtuos na hoboj prof. Vilém Kopta.

Rozumí se samo sebou, že jsme s návrhem mistrovým s nadšením souhlasili. Ještě večer objednali jsme dva kočáry a ráno o osmé hodině jsme vyjeli. Na psa jsme si vzali hezounký, z brusu nový, bělounký, parádní košík, bakovský výrobek. Děti ovšem nezapomněly na modrou, hedvábnou mašličku pro Bernardina, kterého jsme měli jako jistého.

Jedeme krásným, milým krajem. Sluníčko důkladně hřálo — všechno se smálo v přírodě, a my byli ovšem také samý žert a smích. Jen abychom

pana faráře zastihli doma! Také jsme si za ním jednou vyjeli, a toho dne zrovna mu napadlo, aby si zajel do Prahy.

Konečně jsme byli u cíle! Letíme do fary, vrazíme tam jako diví, pátráme napřed po Bernardinech . . . ale po psech nikde památky. Divná, studená předtucha nás zamrazila. Pan farář vychází nám vstříc, srdečně nás vítá . . . nutíme se do zdvořilosti, hovoříme chvilku na levo, chvilku na pravo . . . ale konečně jsme kápli božskou, proč vlastně tak časně přijíždíme.

Poznali jsme ihned, že je zle, že jsme přišli pozdě. Bernardini byli pryč, daleko za horami a za vodami.

Veselský leknutím dopadl na pytel pšenice, jenž stál u zdi na chodbě.

Co teď? zvolá malomocně . . za čtyřiadvacet hodin musím býti se psem v Poděbradech".

„Vím o Bernardinu", smiloval se nad ním pan farář . . . „pan otec v Rožátově má dva pěkné exempláře z mého plemene. Přepustí-li Vám jednoho . . . nemám nic proti tomu."

Hajdy do Rožátova!

Jedeme tryskem z Kosmonos jako hasiči se stříkačkou k ohni. Přepadneme mlýn jako Švédové a chvatně se ptáme po panu otci. Veselský zatím slídí po psu. Pravda, byli tu dva . . . ale Bernardin mezi nimi nebyl. V tom vstupuje vraty do dvora statný muž, pravý český mlynář. A s ním dva Bernardini — radost se na ně podívat.

Veselský si radostí poskočil.

Představujeme se panu otci, vypravujeme, proč jsme přijeli a honem dodáváme, že Kosmonoský pan farář by proti ochotě pana otce z Rožátova pranic nenamítal.

Pan mlynář nebyl právě nadšen tímhle neočekávaným nadělením. Ale dal si konečně po dlouhém domlouvání říci.

„Nu . . . jaká pomoc," povídá na konec . . . „jednu tu fenku bych vám tedy přenechal."

Veselský sebou škubl.

„Jak to, pane otče? . . povídáte fenku . . . já potřebuji psa . . . fenka to rozhodně být nesmí."

Pan otec se spokojeně usmál . . Měl vyhráno.

„A to je škoda . . . to jsou obě feny . . ."

Byli jsme zase v koncích. Jenom moje zlatá Hanička ne . . . Ta mi pořád našeptávala, abych si tedy Bernardina vzal sám, když už je to tak pěkně vyjednáno . . fenka nefenka . . jen když je to Bernardin . . . A Bernardinka že by jí byla ještě milejší . . .

Pytlů tu bylo sice dost . . ale Veselský už neměl ani tolik klidu, aby se na některý z nich ve svém zoufalství posadil. Stál tu nadobro zničen, díval si pořád na hodinky a malomocně si pro sebe povídal: co si jenom počnu?

„Něco vám poradím," zvolal pan otec . . „nedaleko odtud, ve skalách, je pohodný . ."

Veselský vyvalil na něho oči.

„Tam je psů nepočítaných," pokračuje pan otec . . . „a jak krásné exempláře! Jsou to vesměs zvířata vybraná, možno říci, že vzácná. Povím vám také, jak se stalo, že přišlo mimo nadání tolik psů do rasovny. Sel plukovník do kasáren . . páni důstojníci za ním. Jeden z nich měl krásného, velkého psa. V tom si hafan vezme milého plukovníka na mušku, skočí po něm . . nu . . představte si, co to bylo za scénu. Mohlo to špatně dopadnout . . ale všechna čest panu plukovníkovi! Neztratil duchapřítomnosti, hafana popadl za chřtán a praštil s ním jako kočkou. Ještě téhož dne byli všichni psi u pohodného. Pojďme se tam podívat . . . není vyloučeno, že bude mezi nimi také nějaký Bernardin."

Veselský byl úžasem bez sebe.

Vyňal z kapsy velkou koženou tobolku a vytáhl kabinetní fotografii, pečlivě zaobalenou. Odstranil obal, podal podobiznu panu otci a řekl:

„Račte se podívat."

Pan otec se zadívá na obrázek a pln úcty zvolá:

„Krásná . . . věru imposantní kráska. A kdo to je, prosím, smím-li se otázat?"

„Choť mého výborného přítele z Ruska. Jsem u nich často hostem, jsem tam rád viděn a mohu říci, že jsem tam prožil nejkrásnější chvíle svého ruského dobrovolného vyhnanství . . ."

„Gratuluji, mistře," praví pan otec se srdečnou upřímností . . . „věřím milerád . . ."

„A téhle krasavici bych měl přivésti Bernardina z rasovny?"

„Svatá pravda . . promiňte . . neměl jsem potuchy . . ." omlouval se trochu rozpačitě pan otec.

„Ale podívat bychom se tam snad mohli," navrhuji, „to by mohla býti zajímavá, originální podívaná".

„Proč ne," souhlasil Veselský, „ostatně dost možná, že nám pan ras poví o nějakém Bernardinu."

Zamířili jsme k pohodnému. Neměli jsme tam daleko. Vskutku, vzácná, řídká podívaná. Na Josefa Jiřího Kolára, na jeho bizarní scenerie jsem si vzpomněl, když jsme stanuli mezi skalami. Příroda tu utvořila gigantickou ohradu, jako stvořenou pro lotrovský pelech nebo pro rasův zvěřinec. Stěny tři až čtyři sáhy vysoké tyčí se vzhůru, stěny holé, zakaboněné, deštěm prorvané a zbrázděné. Stojíme před brankou. Slyšíme strašlivý řev. Dvacet, třicet psích hrdel dalo se do vytí, sotva ucítili před branou člověka. Přichází ras s ohromným bičem.

„Musím napřed," praví, „abych tam udělal pořádek. Není nejmenší obavy, že by se mohlo někomu něco státi, ale přece jenom je radno, abych tu čeládku sehnal do skalních koutů."

Děti zvědavostí, snad také strachem, takřka nedýchaly. Vstupujeme do skalní ohrady, ne nepodobné čarodějnické kychyni. Všude, kam se podíváme, psi .. velcí, malí, chundelatí i ostříhaní, bílí, černí, strakatí ... pobíhají jako diví, ženou se ku předu, štěkají — ale práskání biče drží je v uctivé vzdálenosti. Byli tu hafani jako telata, několik pěkných exemplářů psíků parádních, jež paničky důstojníků nosily na rukách jako miminka ... zkrátka a dobře, jak řekl ras, každý pes z jiné vesnice.

Veselský chodí po ohradě, nakukuje do psích příbytků, ve skále vytesaných, do sudů, povalujících se na prostranství, do psích budek, po různu rozestavených ... obrací se k nám a radostně volá:

„Sláva ... není tu ani jeden Bernardin."

„Mistře pohodný," volá pak na krotitele čeládky .. „povězte mi o pěkném štěněti ... královská odměna vás nemine."

„Sem s ní," odpovídá duchapřítomný ten muž .. „vím o znamenitém psu .."

„Žádná fena? .."

„Kde pak fena .. pes jako tigr .."

„Kde je?"

„V ústavě choromyslných ... ale ne v Kosmonosích ... je na statku v Těšnově. Není tam odtud daleko ... za půl hodiny jste tam docela pohodlně."

„Pes?" — zjišťuje si Veselský.

„Ano ... žádná fena, pes, jenž hraje sedm kousků."

„Jak starý? ..."

„Rok .. nejvýš půl druhého."

„Nu ... v nejhorším případě by se nějaký měsíc ubral."

Jeli jsme na Těšnov.

Je to roztomilý stateček, jenž je jakousi filiálkou Kosmonoského blázince. Sotva že jsme vyjeli za Kosmonosy, rozevřela se před námi tak velkolepá vyhlídka do Pojizerského kraje, že jsme nadobro zapomněli na všechny psy celého světa. To byla podívaná! Bakov ležel pod námi v údolíčku jako dětská hračička. V dálce se zvedaly hory ve svém zamodralém majestátu, a pod nimi jako přední stráže Bezděz, Ralsko, Ještěd, Mužský, Kozákov, Trosky a na pravo, na samém kraji horizontu. Kumburk. I Humprecht pokynul nám svou věžičkou ze zeleně kolem Sobotky.

„Kdybych ani toho zpropadeného Bernardina nesehnal," zvolal Veselský u vytržení .. tenhle pohled vyváží jich celý tucet."

Na Těšnově jsme svým příchodem způsobili ohromné vzrušení. Nemocní, jimž možno důvěřovati, pracovali na dvoře. Plnili slamníky, u nichž stáli jako sochy.

Povídáme opatrovníkovi, proč jsme přijeli a ptáme se po psu.

Zavedl nás k němu. U silné, dubové boudy ležel Bernardin, krásně barevný, ... doopravdy nádherné zvíře.

Veselský se k němu dychtivě rozběhl.

„Pane! ..." křikl varovně opatrovník ... „není radno se k němu přibližovati."

Veselský se zakabonil.

„Stalo se něco, co vás nutí k této opatrnosti?" ptal se.

Opatrovník pokrčil ramenoma.

„Toho psa bych rád koupil. Začbych ho mohl mít?"

„Nevím, ..." odpovídá opatrovník ... o tom rozhoduje ředitel ústavu, pan doktor Ullrich."

Veselský si povzdychl.

„Tak co?" ptá se nás .. chcete jeti ještě jednou do těch Kosmonos?"

„Ale ovšem ... s největší radostí," voláme sborem.

Nasedáme do povozů a vracíme se tam, kam jsme ráno jeli s tak růžovými nadějemi.

Za dvacet minut stanuli jsme „Pod lipami", před ústavem, kde jsem skorem před čtvrt stoletím psal první svoje novely z ovzduší ústavu, svoje „Poslední stanice". Ukazuji dětem, kde stával „Pámbíček", z nejrázovitějších figurech ústavních, ukazuji jim koutek, který Viktor Oliva nakreslil do předmluvy.

Vstupuji po dlouhých, dlouhých letech mřížovými vraty do ústavu. Rozhlížím se po známých místech, a teskno mi bylo, když jsem si vzpomněl na všechny ty hrůzy lidského utrpení, jehož jsem tu byl svědkem. A tu jsem si povšiml, že u malého domku, v němž vrátný ústavu bydlí, stojí mladá, kyprá venkovská žena. Byla pěkně, čistě nastrojená, na zarůžovělém krku měla celou řadu dukátů s korunkami. Třicet let.. nanejvýše pětatřicet mohlo býti této vesnické krasavici. Vidím, že stojí před ústavem selská bryčka. Byli do ní zapřaženi dva bujní vraníci. Podívám se znalecky na krásná zvířata a pomyslím si: Vida... vida... koně jako ze zámku. Za dvě tisícovky by je člověk v Bakově na trhu nekoupil! Jen to s nimi hraje! Zvoní si podkovami, pohazují krkem a frkají, že je radost poslouchat. Na kozlíku sedí chasník jako athlét.. červený, zdravý jako řípa, krásně opálený.

Aha.. napadlo mi.. obrázek z „Posledních stanic": Mládá selka.. hezká, je vidět ze všeho, že je bohatá.. přišla se asi podívat, jak se daří jejímu muži. Na to se musím optat, až půjdeme zpátky. Kus strašlivé tragedie zraje tu asi ke svému neúprosnému závěru.. zde málokdy slyší lidé radostnou zvěst. Stane se někdy, že si žena muže, že si děti odvezou tatínka domů.. ale těch případů málo, tuze málo pamatuji.

Už už chtěl jsem se dát s mladou, kyprou ženou do řeči. Chtěl jsem jí říci slovo soucitu, slovo útěchy..

„Tak co?.. přirostl jsi tam u těch vrat?", volá na mne Veselský.

Pospíchám za nimi. Rodina zůstala na dvoře ústavu, já s Veselským spěchal po známých schodech k řediteli ústavu, panu doktoru Ullrichovi.

Opakujeme starou písničku. Už mně věru bylo stydno, pořád opakovat jedno a tože.

Pan ředitel nás velice vlídně vyslechl a projevil ochotu, že psa prodá. Nebyl drahý — padesát korunek.

Veselský sahá po tobolce..

„Ještě slovíčko," povídá pan ředitel.. „považuji za svou povinnost, upozorniti vás, mistře, že pes je náramně rvavý. Nedávno zde pokousal jednoho z našich lékařů.. a před tím skočil na opatrovníka. Zvíře je krásné — pravda... ale tuhle vlastnost má..."

Veselský sáhl spíše maně než úmyslně po náprsní kapse, kde měl koženou tašku.

Měl jsem obavu, že bude opakovat manévr s podobiznou.

„To ovšem je něco jiného," pravím rychle... „pes je určen pro dámu do Ruska.."

„Ah... to je vyloučeno," řekl ředitel... to by mohlo míti velice nepříjemné následky.."

Rychle jsme se rozloučili.

„Honem... honem," pospíchá Veselský... „sic se z toho Bernardina na konec ještě zblázním.. a oni mne tu nechají.."

„Pojedu ještě dnes do Prahy," hovoří cestou Veselský.. „ve „Světě zvířat" je štěně, které koupím, kdybych měl dát tolik zlata, kolik váží. Dvě stě korun na tu psí galantnost praskne. Ale budu mít aspoň po starosti."

Povšiml jsem si, že zatím bryčka odjela.

„Má tu muže, že ano?" ptám se.

„Ano.. je to hodný, tuze dobrý člověk. Zasloužil si lepší osud.."

„To je hezké... přijíždí sem asi často.. chudák... jak ji lituji. Taková ženská jako lusk..."

Můj informátor mávl rukou. Naklonil se ke mně a zašeptal:

„Vašnosti... to je něco pro vaše péro. Všimli si toho mameluka na kozlíku? Ten teď zastupuje toho ubožáka, jenž tu je zavřen. To jste měl vidět, jak se zamračila, když jsem jí řekl, že to s jejím manželem může trvat pár roků, než ho odtud povezou. Byla by tak ráda slyšela, že je na umření. Pravda.. hezká, tuze hezká larva.. ale ženská to není.. to je fena.."

Vypravuji cestou, co jsem slyšel.

„Vida.." prohodí Veselský.. „jen když jsme nejeli nadarmo. Bernardina sice jsem nesehnal.. ale za to máš ty pořádnou.. f e n u!"

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Byl sychravý, mlhavý březnový večer. Sníh už odstěhoval se sice z města, ale slunce nevysušilo ještě všecky kouty a stoky, kde tak dlouho se skrýval a které tak nerad opouštěl. Slizké bláto pokrývalo cesty a chodníky a vlhké chladno prodíralo se do domů a světnic. Pan děkan vrátil se dřív s obvyklé podvečerní procházky a když po sedmé hodině přišel k večeři, poliboval si: „a, tu je příjemno, pane, neříká se nadarmo — březen — za kamna vlezem," chvíli se hřál u kamen, a když hospodyně přinesla polévku, v nejlepší náladě povečeřel. Zlobil kaplana, že nutí jaro, že už růže odkryl, ale že je ještě bude přikrývat.

„Leda papírem," usmíval se Martin a hned vážně vykládal, že růže snese dobře dva i tři stupně mrazu, že je radno otužit ji, listem a slamou přikryta že rychle raší a potom lehce nakřehne. Lepší že je zdržet ji, záhy ji zdvihnout, deštěm se opere a nežene předčasně do listu a květu. Když byl v nejlepším výkladu, zacinkal na chodbě zvoneček.

„Že to bude k nemocnému," hádal pan děkan, „tyhle březnové mlhy jsou na churavé, zvláště na souchotináře, jako kat."

Chvíli to trvalo, než přišla služka do jídelny. Přinesla malý titěrný balíček růžovou pentličkou křížem převázaný a se slovy „tohle mám odevzdat jemnostpánu," položila ho na stůl před pana děkana.

„Kdo ti to dal?"

„Ptala jsem se, ale on nepověděl, abych prý jen řekla od neznámého pána, že prý je to v balíčku napsáno."

„A proč jsi mne nezavolala?"

„Ten pán nechtěl, abyste se vyrušoval, řekla jsem mu, aby šel dál, anebo počkal, že jemnostpána zavolám, ‚není třeba' povídal a zmizel ve tmě."

„Tak je dobře, můžeš jít," propustil pan děkan služku a se slovy, „co pak to asi bude," rozvazoval balíček. Když stužka povolila, tu v růžovém papíru zabělala se čtyrhranná krabička elegantní, na hranách zlacená, na ní bylo napsáno francouzským písmem; „na důkaz vděčnosti — od neznámého dárce" a v ní ve vatě byla uložena vkusná, emailem zdobená malá jakoby dámská tabatěrka. „I koukejme se, zase piksla," usmál se pan děkan. Dárek ho nepřekvapil. Prokázal svým vlivem anebo svojí přímluvou mnoha lidem velice cenné služby, místo jim opatřil, postup v úřadě zjednal, z tísně pomohl, ochotně a nezištně, nepřijal nikdy daru, spokojil se prostým díkem a vědomím, že způsobil někomu radost a potěšení. Ale dosti bylo těch, kteří se přece jen panu děkanu chtěli a také mohli odvděčit. Tak dostal jednou pěknou hůl ebenovou se stříbrnou rukojetí a monogramem, jindy kukátko, krásný kříž s podstavcem, prsten vikářský, asi tři tabatěrky se svým jménem na víčku a jiné maličkosti. Některé dárce znal, o jiných to jen tušil, ale mnozí zůstali vskutku neznámými.

„Hm, hm, kdo pak asi zas tohle posílá," kroutil pan děkan hlavou, úsilně přemýšleje, kdo a zač si na něho vzpomněl. Tabatěrka se mu líbila, obracel ji v prstech, znalecky prohlížel, až i víčko otevřel a hned se šířila pokojem fialková vůně.

„Ah, fialkový tabák, ten znám, šňupněte si, velebníčku, to můžete, ten je pro dámy."

„Děkuji, jemnostpane, děkuji, až zas budu mít rýmu."

„Hleďte, ani šátek tím neumažete," ukazoval kaplanu šedý prášek, víčkem tabatěrky pěkně hladce srovnaný a stlačený. Pan děkan opatrně zabořil do něho prsty, vzal si šňupeček, vtáhl do nosu, chvíli pofrkával, jakoby ho ochutnával, aby požitek byl větší, až konečně pronesl znalecký soud: „To je zvláštní tabák, takový jsem ještě nikdy nešňupal, je v něm něco přimícháno takového dráždivého až mi oči slzí — nunu — snad se nerozkýchám — takový starý šňupák — můj nos už je přece ostřílený," rychle tahal šátek z kapsy a zkřivil tvář jakoby opravdu chtěl kýchnout. Porazil se smál a už předem volal „tož jen spusťte — namířeno máte — a pozdrav Pán Bůh" — ale pan děkan nekýchl, jen šátkem zamávl a povídá: „Bože, to je mi divně, co to jen je za tabák, snad to ani tabák není — nějak se mi kalí oči — všecko se točí se mnou — hlava — hlava se mi rozskočit může a závrať — závrať mne chy-

tá —“ to už stál u něho kaplan, objal pana děkana kácejícího se se židle a dal se do strašlivého křiku. Jako dítě křičel strachem, ztráceje rozvahu a nevěda co si počít. Z kuchyně přiběhla hospodyně se služkou a jak ve dveřích spatřila jemnostpána v bezvědomí v náručí kaplana, zavolala: „Fando, Ježíš — Maria — lette pro doktora,“ a hned poručila „na divan, velebný pane, na divan ho položíme to mrtvice — mrtvice asi to bude — rychle, rychle třete mu ruce — tuhle servitem třeba — anebo raději boty mu zujte svlečme ho — vodu — vodu mi podejte - omyjem ho — pro Krista Pána co se to jen stalo — vždyt nám umírá v rukou,“ naříkala hospodyně a Martin v úplném zmatku jedno pouštěl, druhého se chytal, ve spěchu porážel židle, zakopával o koberec a jen naříkal: „tak z čista jasna, tak veselý byl, snad jen omdlel, jen kdyby ten doktor už tu byl,“ — ale ještě chvíli trvalo, než přišel. Našel děkana opravdu v posledním tažení. Sáhl mu na tepnu, sklonil ucho k srdci a prohlásil klidně „je konec - - umírá.“

„Bože, umírá,“ teď teprve v Martinovi probudil se kněz a letěl do kostela — „věděl to, věděl to — přece půjdu zaopatřovat,“ říkal si hlasitě, jektaje zuby. Potmě nahmatal svaté oleje na oltáři a s kusem vaty v ruce spěchal domů. Jemnostpán ještě dýchal, ale tvář jeho byla zsinalá, pokrytá smrtelným potem a jak se jí palcem smočeným ve svatém oleji dotkl, studěla jako led. Promluvil několik slov o lítosti, nemocný obrátil hlavu ke svému kaplanu, upřel na něho strhané zraky a sotva dozněla slova generální absoluce, pozbyl vědomí. Martin klečel u jeho noh, s pláčem recitoval modlitby umírajících, hledě, jak strašná křeč láme jemnostpánu nohy a jak doktor napjatě, pozorně hledí na to strašné divadlo. Ani hodinku to všecko netrvalo, když náhle tělo se stišilo, zápas pominul a pan děkan umřel. Jako mrak stál nad ním lékař. „Co pak večeřel?“ ptal se přísným hlasem.

„Holoubátka na divoko jsme měli — tak je jídal nejraději,“ odpovídala hospodyně.

„Vy jste jedl s ním?“ obrátil se teď přímo na kaplana.

„Ano, ano, s ním a jak mu chutnalo, dvakrát si vzal a liboval si, jak se prošel, jaký má hlad.“

„Zbylo něco od večeře?“ obrátil se znovu k slečně.

„Ale zbylo, právě jsme to s holkou chtěly dojíst, když zaslechly jsme křičet velebného pana, letíme sem a jemnostpán už se kácí.“

„Kde ty zbytky máte?“

„V kuchyni, prosím.“

Beze slova doktor vyšel ze dveří a kráčel do kuchyně, slečna v patách za ním. V okamžiku se vrátil, nesa mísu s nedojedenou večeří.

„Velebný pane,“ upřel teď oči jako bodáky na kaplana — „zde se něco hrozného musilo přihodit — nemýlím-li se, pan děkan byl otráven — zůstanu zde a vy také — poslal jsem služku pro pana soudce.“

„Otráven? Ne, to není možné, vždyt jsem přece jedl s ním z jedné mísy —!“ bránil se Martin.

„To se ukáže, podrobíme jídlo chemické analysi, nenajde-li se nic, musíme mrtvolu pitvat,“ s ledovým klidem mluvil lékař, usedaje ke stolu. V tom padl zrak jeho na otevřenou dosud tabatěrku s bělavým práškem, na jehož povrchu zřetelně byly znát otisky prstů, jak jemnostpán bral si šňupec.

„Co je to zde?“ upřel doktor oči na tabatěrku.

Martin vypravoval, co se po večeři přihodilo.

„Nu tak to je vyloženo,“ vykřikl lékař, vytáhl nůž, nabral na špičku trochu prášku a spálil ho nad lampou. Pokojem rozšířil se zvláštní zápach. „Nu ovšem — pravděpodobně — kyan — uvidíme.“

Před děkanstvím už počali se kupit lidé. Po chvíli spěchal sem soudce a za ním dva četníci. Zjistilo se nade vši pochybnost, že se jedná o neslýchaný zločin, spáchaný velice rafinovaným způsobem. Do tabáku byl vskutku namíchán prudký jed, ale stopa po pachateli zmizela.

Služka byla jediná nitka, která na stopu zločinu mohla uvésti soudce.

„Jak vypadal ten člověk? Byl velký nebo malý? Byl oholen nebo měl plnovous? Co měl na hlavě — klobouk, čepici? Měl zimník nebo havelok? Popište nám ho přece!“ vyslýchali ji, ale Fanda, chvějíc se jako list, ustrašená odpovídala dle pravdy — „nevím, já nevím. Venku byla tma a jak jsem otevřela dveře, stál ve tmě tak, že na něho světlo z chodby nepadalo — jen mi ten balíček dal a už zmizel.“

Pokračování.

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.
PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

XIII.

Pokračování.

Až potud čtenář měl právo k jistému údivu. O slovanském dávnověku je řeč a pořád jen dovolávky k německým prácem se táhnou. Což o slovanských věcech není slovanské vědy? Či v těch věcech netřeba především slovanských hlasů dbáti?

Jsou věci v životě, které chodí jinak, než si představujete. Hned první úraz!

— Slovanská věda či německá? Nesluší se tak rozeznávat! Věda, záležitost všelidská! Zřetele národnostní zde nerozhodují!...

Dobrá. Znělo by zcela zřetelně a správně. A tedteprv usoudíte: o věcech slovanských přec jen na straně slovanské možno nejlépe se poučit. Pracovníci jinonárodní neznajíce jazyka, hlavního pramene vědomostí, mohou tu snadno zbloudit? Slovanská věda měla by tu snad svoji družku sousedku na bludy upozorňovat, z bludu ji vyvádět?

Nový úraz!

— Jedinec, člen Vědy, může bloudit. Věda sama nebloudí. Je celek! Velká, jednotná, světová Věda! Cokoli Věda uznává zde, platí i onde a všude. Platí v Německu jako ve Slovanech, na Východě i na Západě. Nesluší se pochybovat o Majestátu Vědy. Je to Vyšší Bytost. Věda s velkým *V!* A usoudí-li v daném případě německá Věda tak či onak, nemůže ani slovanská usuzovat jinak! Pamatujte si!...

A věru, tak už stojí věci. V otázce dávnověku Evropy všude Věda je za jedno, slovanská i německá. Stěhuje pilně národy s místa na místo, s konce Evropy na druhý, uznává pozdní příchod Slovanstva do dnešních sídel, shledává je nejmladším, nejméně vážným živlem v údělu vzdělanosti a pod. Vystupovat zde s námitkami, je prostě opovážlivost, prohřešek proti řádu světa, proti Majestatu, proti slušnosti.

Platí tu především hledisko bodrého občana, důvěřivého člena široké vrstvy a zbožňovatele Symbolů vyšší lidské snahy:

— Věda je světlo! Pochybovat o věcech, které hlásá Věda, které všechen vzdělaný svět za pravdu přijal, není slušno. Nelze dopustit, aby kdokoliv, komu napadlo, někdo Neznámý, muž beze jména a titulu, bez úřadu a hodnosti, nikým nepovolán a nezasvěcen, prostý nějaký X. Y. jen si přišel a vystavoval své názory o věcech, o kterých se dávno vyslovili mužové nejpovolanější...

A vše-li náležitě uvážíte, nedáte za nepravdu bodrému představiteli širokého mínění. Kde všichni jedno vidí a uznávají, kde všechen vzdělaný svět je svorný a jednotný v nazírání, nebylo by ani skromné ani tuze sympatické, pozvedat domýšlivě hlas a obracet zraky všech na sebe:

Všichni jste nevědomci, zaslepenci! Já jediný sám dobře vidím!...

Na štěstí či neštěstí otázka dávnověku evropského nestojí tu ještě tak odbyta a vyřízena. Nějaký X. Y., jenž se sn[illegible]ásí o slovo, není se svým odchylným názorem nikterak sám, proti všemu vzdělanému světu. Naopak, chcete-li blíže přihlédnout, shledáte, že se nalézá v četné společnosti. A dokonce i velmi důstojné společnosti. Ba, málem byste řekli, že má na své straně vlastně — celou vědu!

— Jak to? Brojit proti vědě a — mít ji na své straně? Jaký v tom smysl! Je snad nějaká dvojí věda?...

A věru, zde něco vyčuhuje! Snad kopejtko čerta! Třeba je ohledati.

V otázce minulosti Slovanstva věda vskutku rozdělena je vlastně ve dva tábory. Celé století už část pracovnictva byla zaměstnána tím odlišným směrem. Razí průchody, odstraňuje rum, snaží se, zjednávat přístup světlu do temnot, jež otázku zahalují. Pokolení badatelů se tu vystřídala. Pomalu, krok za krokem dopracovává se k odpovědi: Slované od pravěku sedí na svých místech, odnikud a nikam se nestěhovali a dávno za doby předhistorické měli už svou vlastní vzdělanost!

Tak v jednom táboře.*)

*) Hned lépe zní, má-li v přírodopise každý druh své učené jméno. Nazvali tábor školou „autochthonistů". Nejsou snad jen pracovníci Čechoslované, abyste nemysleli, ale i Rusové, Poláci, Jihoslované sem patří.

Druhý tábor, nepoměrně četnější a mohutný, ustanovil se jinak. Jeho odpověď na otázku vyznívá docela opačně a víte už dobře, jak vyznívá.

— Dvě vědy proti sobě v dané otázce? Hlediska protichůdná? Pak je jasno, co se má státi. Pravda není, než jedna. Třeba srovnati vývody obou stran a s vyššího hlediska rozpoznati, kde pravda leží! . . .

— Netřeba už nic srovnávat a rozpoznávat! Je rozhodnuto.

— Jak to? Kdo pak rozhodl?

— Jeden tábor nad druhým rozhodl. Četnější nad méně početným. Věda s velkým *V* rozhodla. Prohlásila vývody své odpůrkyně za odbyty, za překonány. Její vědu za nevědu.

— U vlastní při může-li kdo sám býti rozhodčím?

— Proč by nemohl?

— Pojem práva se příčí.

— Právo, neprávo! Jediný princip vždy rozhodoval ve sporech života.

— Který?

— Každému známý činitel, jenž nestrpí odporu — moc!

A vskutku rozhodla moc i v naší otázce. Věda s velkým *V* je především mocná bytost. Vládne velikým strojem světského zřízení. Školy a ústavy, úřady a hodnosti, všechen nesmírný aparát veřejné suggesce, slovo živé i tištěné má na své straně. Ten stroj dává jí schopnost, ovládat duchy, předpisovat mínění všemu vzdělanému světu. Kdo má moc, má i pravdu.

— A poznatek rozumu? Což není rozum vrchní instancí v otázce pravdy či nepravdy?

Rozum člověka? Achich, jak chabá instance! Málomocná! Sotva dostačí, udržet v pořádku úzounkou sféru zájmů samotna svého vlastníka jedince.

Venku, ve dravém proudu širého života jiné síly vládnou!

— Jaké pak síly . . .

Snad o tom něco vysvitne — trochu dále.

Dokončení.

NOCTURNO.

V šer mojí ložnice se měsíc dívá bílý.
Mha zahalila kraj jak nympfy vzdušný šat.
Do ticha půlnoci kdes v dálce housle kvílí.
Je bolest v tónech těch, či touha? Obé. Snad. — —
V šer mojí ložnice se měsíc dívá bílý.

Vyhlížím do temnot. Nic. Chvíle stihá chvíli.
Dnes ani nevím sám, proč nechce se mi spat.
Mé duše vzpomínky si někam zabloudily. —

Ó, věčně šťasten být, ó, věčně milovat! — —
Vyhlížím do temnot. Nic. Chvíle stihá chvíli.

Ó, jedny oči dnes mne tolik okouzlily!
Ó, prsy nalité, jež tušit dával šat!
Pít z jejich kalichů má ústa prahnou, šílí. —
O, moci zulíbat, ó, žhavě zulíbat! — —
Ó, jedny oči dnes mne tolik okouzlily! — — —

V šer mojí ložnice se měsíc dívá bílý. — — —

ZDENĚK KNITTL.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Ty se podceňuješ, Alberte, a na druhé straně děláš drahotu. Ne, to si v tobě nemohu vysvětlit. Mluvili jsme o tobě včera a dnes opět na promenádě, a ujišťuji tě, že si tě Straková váží," mluvil Aksamít stále důtklivěji.

„Tak jako já jí," chvatně jej přerušil Horský.

„Ale rozuměj, na tobě jest, abys učinil krok," řekl Aksamít s důrazem.

„Neučiním to," řekl Horský tvrdě.

„Ale, Alberte!“ řekl Aksamít s hlasitým úsměvem.

Horský byl podrážděn.

„Nežertuj, Žorži, mne se to trpce dotýká,“ řekl mrzutě k Aksamítovi.

„Nemysli, že tě nutím, abys hrál komedii, ale tvůj vzdor mně nutí k úsměvu,“ pravil Aksamít vážně a poněkud uklidnil Horského.

Vešli do světlé vřídelní kolonády s uprášenými palmami a tropickými rostlinami ve velkých kořenáčích podél stěn podlouhlé budovy. Zástupy srkající z kouřících pohárů pohybovaly se v elipse kolonádou. Hudebníci právě ladili nástroje k novému kusu.

Aksamít s Horským prošli kolonádou a vstoupili do menší síně, kde z jícnu kovového bassinu vysoko, syčivě tryskal vařící pramen a s pleskotem klesal dolů.

U toho divuplného úkazu stálo několik hostů s poháry. Divky, stojící v bílých ochranných pláštích u bassinu, braly je od hostů na dlouhé vidlice a naplněné je podávaly hostům.

Horský s Aksamítem podali své poháry.

„Za tím jsem tu šel,“ řekl k Aksamítovi, zvedaje svůj kouřící pohár.

„Za Hygieii?“ pravil Aksamít s potměšilým úsměvem.

„Ano, za ní,“ řekl Horský.

„Vederemo, kamaráde,“ pravil Aksamít a vyzvedl také svůj pohár.

Vešli do kolonády a pluli s elipsovitým proudem, čekajíce, až horké vřídlo v pohárech schládne.

Orchestr spustil jakousi romantickou ouverturu s obligátními bubny a talíři. Housle sténaly ve vysokých polohách a v unylé zvuky fagotu křiklavě ječela hoboj.

Horský byl jako na jehlách.

„To je opilá komposice,“ řekl, znechucen hudbou.

„Ty jsi dnes mrzut a k tomu po pěkném včerejším úspěchu,“ pravil mu Aksamít, okoušeje vřídlo.

„Jaký úspěch, prosím tě?“ namítl Horský.

„Já bych si k němu gratuloval,“ řekl Aksamít.

Ale Horský chvatně přerušil tento rozhovor a zmínil se o mladé zpěvačce. Chválil bystrost jejího úsudku. Aksamít byl rád, že přešli na jiný předmět. Ale na konec, když dopil svůj pohár, zase se vrátil k přerušenému hovoru.

„Jdu za Strakovou na promenádu. Pojď se mnou!“ řekl vážně Horskému,

„Nyní nemohu,“ řekl mu Horský.

„A co ti překáží?“

„Musím psát dopis.“

„Můžeš ho napsati odpoledne.“

„Odpoledne jdu do lesů, možná, že na Aberk.“

„No, jestli tak, nazdar,“ řekl Aksamšt zahořkle.

„Nazdar,“ odpověděl mu Horský rozmrzele.

Chvatně si podali ruce a rozešli se.

Aksamít spěchal na promenádu a Straková šla mu k Tržišti v ústrety.

„Setkal jsem se s Horským,“ pravil Aksamít, z dáli se usmívaje.

„Proč se usmíváte?“ řekla Straková v udivení.

„Vsadil bych se o krk, že Horský je do vás zamilován,“ pravil Aksamít živě.

„Z čeho to soudíte?“ podotkla Straková.

„Právě z toho, že se vám vyhýbá. Ano, miluje vás a namlouvá si, že beznadějně. Jen tak si vysvětluji jeho chování. Maně si vzpomínám na verše Heineovy: Jsi zamilován, příteli, a nechceš se mně znáti . . .“ pravil vesele Aksamít, cituje po paměti z dávna utkvělé verše.

„A já zřím tvého srdce žár už skrz tvou vestu pláti,“ odpověděla s úsměvem Straková. „Ale, prosím vás, má snad příčinu, aby se mne obával?“ řekla Straková s veselým, živým úsměvem.

„Před ním byste se nyní nesměla usmát. Mně se před chvílí stalo totéž, usmál jsem se a podrážděl jsem ho. Počíná si jako šestnáctiletý zamilovaný chlapec. Ale já se zrovna pasu na jeho upřímnosti, kterou se snaží zastřít. Pravil jsem, aby šel se mnou, ale jak jsem se zmínil, že vy jste zde také, hned jsem jej splašil,“ pravil Aksamít, usmívaje se sobě v roli prostředníka.

„A jak se vymlouval?“

„Docela chlapecky. Prý musí psáti list a odpoledne prý jde na Aberk.“

„Což abychom se vydali za ním do lesů? On v nich utápí veškeru energii a ztrácí smysl pro skutečnost.“

„Tím ho snad úplně zmateme a polepšíme,“ namítl Aksamít.

„Přece nebude pořád sensitivou?“ řekla Straková a přemluvila Aksamíta, že svolil k jejímu plánu.

XVII.

Odpoledne se vypravili do lesů, stále hovoříce o Horském.

Bylo dusno a trochu pod mraky. Hosté šli pěšky anebo v povozech ujížděli k lesům.

Prošli Starou louku a zastavili se na konci ulice.

„Vraťme se ještě, snad se s ním tady setkáme,“ mínila Straková, jíž působilo rozkoš stihati plachého člověka a smáti se v duchu jeho rozpakům, zvláště od chvíle, kdy jí byl Aksamít sdělil své přesvědčení o Horském.

Vrátili se zpět a lovili očima v masse, ale Horského nestihli. Šli ještě podruhé zpět, ale marně. Vydali se tedy do lesa a chtěli doraziti na Aberk.

V lese bylo dusno. Sosny z těžka, smolnatě dýchaly a stejnoměrné šero bez paprsků rozlehlo se celou šíří lesů.

„Myslíte, že se s ním setkáme?“ řekl Aksamít skepticky.

„Nepochybuji, snad že ho přepadneme někde na ztraceném sedadle anebo až tam na Aberku,“ řekla Straková důvěřivě.

„Neoddávám se žádné naději,“ pravil Aksamít, pochybuje o dnešním plánu, ale přes to podroboval se úplně vůli Strakové.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

NÁVŠTĚVOU U JAROSL. VRCHLICKÉHO. Spolek českých spisovatelů belletristů Máj vyslal mne a jednatele Fr. Sekaninu, abychom jménem všech členů Máje dlouholetému předsedovi, milovanému, drahému mistru Vrchlickému v nynějším jeho útulku vzdali hold úcty a lásky. Jaroslav Vrchlický z Opatije po delším pobytu na slunném jihu maje vrátiti se do Čech, za sídlo zvolil sobě Domažlice, kde prožil kus krásného dětství a k nimž poutalo ho množství vzpomínek. Neviděl jsem přítele Vrchlického jak ve Stupčicích když dlel, před cestou na jih, druhý rok již se chýlí ke konci od jarního toho výletu s několika přáteli do Stupčic. Jak se daří drahému mistru a milému příteli? Kterak jej nalezneme? Jaké bude shledání naše? Otázky se valily hlavou jak venku oblaka plná sněhu...

Jaroslav Vrchlický měl očividnou radost z naší návštěvy, která nebyla předem hlášena, a byla tudíž překvapením, projevil srdečný dík za pozornost Máje jemu vzdanou a se zalíbením přivoněl opětovně ke kytici jemu podané k 59. narozeninám, jež na zítřek připadaly, zajímaje se zvlášť o modré růže do kytice vpletené.

Bylo krátce po poledni a Vrchlický oblečen seděl na pohovce; z domu nevychází již asi 14 dnů, avšak těší se na brzkou vycházku nebo vyjížďku do přírody, a po pokoji se prochází, ač bolest v noze jemu citelně i v tom překáží. Vitál se opětovně s námi, tiskl nám ruce, cigaretu jsme vykouřili za hovoru vedeného všemožnými směry. Bohužel, ta noha neústupně se hlásí o pozornost a zabírá valnou část mistrových myšlenek, k těm bolestem v pravé noze se vždy zas a zase vrací a stěžuje si a naříká, a jenom kdyby těch bolestí nebylo, že by byl šťasten. Tázal jsem se, jak byl spokojen a zdali se potěšil představením Hippodamie na Národním divadle v Praze, a přesvědčil, živě zasvítily jeho oči. Jenom že ta noha i tenkrát jemu požitek z nádherně provedeného jeho díla kazila. První díl Hippodamie (Pelopovy námluvy) jako melodram, s Fibichovou hudbou, proveden byl též na počest Vrchlického v Domažlicích a mistr přítomen byl i tu po celé představení. Prof. Sekanina zmínil se o některých článcích, které v poslední době po časopisech byly tištěny o Jaroslavu Vrchlickém a ve kterých přední básník náš s pochopením oceňován a slaven, a mistr s nedočkavým chvatem přijal slib, že čísla ta mu budou poslána.

Sám čísti nemůže, dává si však předčítat svou starostlivou ošetřovatelkou a vyslechne tak někdy i vlastní svou některou kratší práci z minulosti — na produkci duševní v době přítomné nelze však pomýšlet. V Stupčicích a v Opatii napsal několik básní, jež uveřejněny byly v našem „Máji“ a opatřeny byly vždy datem, básně bez data byly staršího původu. Za pobytu v Domažlicích nadiktoval jenom několik lyrických malých básní pro skladatele v Domažlicích žijícího, p. Jindřicha Jindřicha, který jako drahocenný skvost chová tato slova Vrchlického textu, aby hudebně je spracoval.

Čas rychle uplynul a bylo pomýšleti nám na návrat do Prahy . . . V pohnutí jsme se rozloučili s drahým mistrem a přítelem a zanechali ho ve vzácné péči Domažlických. Je opravdu dojemná a povznášející každého tato pietní, vroucí péče. Domažlice jako mimosu opatrují svého slavného hosta a co jen mohou, činí, aby jemu pobyt pod Čerchovem byl zpříjemněn a okrášlen. Representace staroslavného města na pomezí nabídla básníku čestný byt, ušlechtilý pan starosta obce pečuje o svého nového čestného měšťana s ocenění hodnou srdečností a kočár, pro výlety básníkovy do kraje Psohlavců péči jeho připraven, je k volné disposici. Nebylo snadno pro nemocného básníka najíti

vhodný byt, jak bývá v menších městech, kde je poměrně mnoho škol a úřadů, že o byty je nouze. Prof. Fikejs rozetal gordický uzel těžce rozřešitelné otázky hrdinně tím, že jemu svůj pěkný, světlý a teplý, slunný byt na náměstí, vedle domu ozdobeného pamětní deskou Boženy Němcové, prostě postoupil a sám se obětavě jinam odstěhoval. Spanilomyslné dámy domažlické, združené ve spolku nesoucím jméno básnířky Babičky, s předsedkyní svou pí Dvořákovou, chotí gym. ředitele v čele, postaraly se nejen o vyplnění vším potřebným, ale též o pěknou výzdobu mistrova pokoje — několik originálů českých malířů zdobí stěny, na konsole stojí známá socha Psohlavce z Jiráskova románu, záclony v oknech, koberce po zemi, a množství ručních prací a drobných věcí všude, kde ladný činí dojem a vězení nemocného v útulný a milý koutek převrací.

„Nepomýšlíš na návrat do Prahy?" tázal jsem se při rozchodu Jaroslava Vrchlického.

Odpověděl záporně, se vší rozhodností.

Fr. Herites.

H. BÖTTINGER skládá v paviloně Manesa účty z desítileté práce. Je zcela mladý muž, třicátník. Tedy umělec, který má léta zralé činnosti umělecké teprve před sebou. Alespoň tak tomu bývalo za všech normálních dob a v normálních případech, že s mužnými léty nastávala umělci i doba nejplodnější a nejzdatnější práce. Ale v přechodné periodě nynějšího kolísání a uměleckých přemetů sestará umělec v očích uměleckých novověrců za deset let, neboť dříve než mohl všecky dřímající síly svého nitra probuditi, pučí a bují kolem něho umění nové, vycházející ze zcela jiných, třeba protichůdných předpokladů. Na štěstí Böttinger není z těch, kteří podléhají této moderní či spíše modní nervosní překotnosti. Je pevný, neztrácí důvěru v sebe a ve své umění a zůstává mlád. Mládí směje se z jeho radostné práce, z jeho malířské všestrannosti. Se svěží chutí a se zdarem maluje krajiny, portréty, črtá výjevy z lázní mořských i z lesní koupele nebo z velkoměstské ulice, komponuje dekorativní panneaux a kreslí vtipné a podařené, ale nikterak zlomyslné karikatury. Švih a přirozená, nenucená elegance jsou zevnějšími znaky hojné jeho tvorby; jakýsi snad mimovolný, z povahového založení umělcova vyplývající snivý lyrismus mění jeho obrazy tak trochu v malované básně. Kořen poetických nálad Böttingrových kotví hlavně v barevném jeho cítění a vůbec v citovém pojímání viděných věcí. Zevně jeví se tento Böttingrův sklon k vnitřní stránce obrazu ve výběru látky, v něžné linii i jemné modelaci těl a zejména v koloritu, stlumeném, vybraných odstínů, sladěných namnoze na jeden základní tón. Zvláště v mladších letech miloval Böttinger měkký zlatistě žlutavý nebo šedavě nazelenalý přísvit, v němž se koupala křehká, jako nadechnutá tílka nahých děvčat, bezvadně a ušlechtile krásných. Böttinger zahaluje rád i krajiny hedbávnými, barevnými závoji své přejemnělé palety. Maluje Zimní šero, stopené v stříbřité, namodralé mlhy nebo Starý most v Hrejkovicích, půvabný přírodní kout, v němž rozložité koruny starých stromů splývají s čistou, zrcadlící vodou a kamenným omšeným mostem v okouzlující symfonii zeleni. Vedle koloritu upozorňuje na sebe řečená již něha ve volbě motivu, v kresbě v pojetí i v celém provedení díla. Jakási vrozená noblessa malířského cítění i vidění, která nedovoluje přehnati kresbu ani k vůli originalitě ani k vůli charakterisaci, nebo nasaditi prudší barevný kontrast. Böttinger se vyhýbá hrubé, brutální realitě, idealisuje, odosobňuje. Ale netrpí nikterak zrakovým defektem, který by mu nedal hleděti bystře skutečnosti v tvář. To dokazují jeho četné portréty, bohaté detaily, a zejména jeho karikatury, zkušební kámen pro pozorovací nadání malířovo. Ale i v podobiznách, ba i v karikaturách shledáváme se s rysem Böttingerovy aristokratické elegance a jakési mužné, zřetelně vyjádřené avšak nepřecitlivělé něhy.

Na obrazech novějšího a nejnovějšího data Böttingrovy akty ztrácejí značně na své vzdušné lehkosti. Stávají se přirozenějšími, hmotnějšími, údy jich jsou pevnější, svalstvo tužší, maso hutnější, pleť růžovější a kolorit vůbec jadrnější. Na velký ovšem svůj i umělcův prospěch. Böttinger maluje stále s oblibou nahá těla krásných žen a hochů v rajské přírodě (Hesperidy, Kolo, Pastýři, Koupající se dívky a hoši a j.) Tu pod tou pokožkou je už cítit krev, ta vláčná těla už hřejí a rozpalují. Přes to jsou všichni ti nazí lidé stále ještě dětmi jakési ideálně ušlechtilé racy, žijící bezstarostně v arkadické přírodě.

Vrcholu svého umění dosahuje Böttinger portrétem. Zde jest přírodě nejbližší, bez výhrady realistický, nikdy však drsný, vždy zdrželivý a uhlazeně noblessní. Force jeho portrétu je v psychologickém proniknutí, v neomylném postřehu osobitých rysů, těch právě, jimiž se na tváři zrcadlí duše. Ovšem, že se mu nevede před každým modelem stejně. Jsou tu činny utajené vztahy vzájemné, podvědomé sympathie nebo antipathie malíře a jeho modelu. Böttinger vystavuje celou bohatou serii podobizen, k některým z nich vrací se neunavně znovu a znovu (Ondříček), jiné vybavil hotovou dekorativní nádherou v uspořádání i v barvě, ale první místo, dle mého mínění, náleží malému, skromnému portrétu Vítězslava Nováka.

ŽEBROCHTIVCI. Román z východních Čech. Napsal Karel Jonáš. Kniha tato byla napsána a vydána za tak ušlechtilým účelem, že zasluhuje svrchované pozornosti nejenom veškerého našeho čtenářstva, nýbrž i zvláště povolaných činitelů, kterým ukazuje na ošklivou bolest východočeského kraje, volající po uzdravení. Jak spisovatel v několikařádkové předmluvě upozorňuje, napsal román svůj na podkladě dokumentů a míří jím proti pověstnému otrokářství harfenickému, jež v posledních letech opět v naší zemi mocně se rozmáhá na hanbu českého jména a na naši hmotnou škodu. Je to tedy román tendenční, a třebas někde bylo mluveno proti takové belletrii, zde tendence má svoji úplnou a velikou oprávněnost. Ostatně dovedné péro Jonášovo zpracovalo věděnou látku způsobem uměleckým a velice zajímavým, že i bez úmyslů tendenčních Zebrochtivci jsou knihou dobré hodnoty literární, což arci u spisovatele tak vážného významu rozumí se samo sebou. Spisovatel uvádí nás do východočeského města a jeho okolí, kde osudné harfenictví bují a vydává svoje jedovaté květy. Význačně nám kreslí řadu osob, které, pro-

vozujíce obchod s nešťastným materialem harfenickým, z něho žijí a tyjí; ukazuje nám takového harfenického velmože, jeho necitelného, všeho mravu pozbyvšího a každého zločinu schopného jednatele a zjevné i tajné pomocníky a pomocnice; předvádí před naše udivené zraky harfenickou mládež a vůbec ty ubohé žebrochtivce — „žebra“ čili harfy chtivé osůbky, které s nejkrásnějšími nadějemi odcházejí do dalekého světa, aby tam hynuly v nemocnicích a věznicích anebo se vracely duchovně i tělesně zničeny do svých rodných dědin. Jen tu a tam, jako na příklad v sympatické postavě věčného studenta Mecha, kmitne v té rozsáhlé záplavě ubohosti a bídy jasnější jiskřička, ale konec přece jen vyznívá ponurým a beznadějným povzdechem. Vždyť nešťastní žebrochtivci mají stále necitelné, vydřidušné pány a velitele, dříve jimi vládl jeden takový velmož, teď mají dokonce dva, kteří ke všemu ještě jsou horší, chamtivější a sprostší, než byl jejich předchůdce. Pod jejich krutým působením harfenici klesají čím dále hlouběji, české otrokářství kvete ve dvacátém století ještě bujněji. Autor zavírá knihu s bolestnou otázkou: Kdo se ujme ubohých otroků a vysvobodí je z bědného ponížení? Vážná, záslužná kniha! Kolik bude míti čtenářů, tolik onomu otrokářství získá odpůrců. Vydávaje svoji knihu, spisovatel přispěl bohatou hřivnou k řešení neblahé harfenické otázky, a proto jest upřímně si přáti, aby těch čtenářů bylo co nejvíce. Žebrochtivci vyšli nákladem „Svépomoci“, tiskařského a vydavatelského družstva zemědělců v království Českém.

Ds.

MĚSTSKÉ DIVADLO KR. VINOHRADŮ. Známá firma veseloherních autorů francouzských Robert de Flers a G. A. Caillavet, jejíž dramatická díla provádí, Vinohradské měst. divadlo soustavně, má v kruzích navštěvovatelů divadla toho již dobrý zvuk. Vtipné zápletky, čiperný spád děje, veselé nápady — zkrátka rozmar, jenž se docela neboji nějakého dvojsmyslu, jsou vítané divadelnímu obecenstvu našemu vlastnosti děl těchto dramatiků děl, z nichž nejznámější je „Láska bdí“. Nedostihuje však poslední premiera „Papa“ této oblíbené repertoární hry. Stárnoucí šlechtic de Larzac adoptuje svého nemanželského syna, který byl právě na venku, kde žil, požádal o ruku děvče svého srdce, slečnu Jiřinu Cusyanovou, jejíž otec byl podvodný spekulant, ktery ošidil také de Larzaca o nějaké peníze. Přirozeně vzplá se de Larzac tomuto sňatku a rozhodne se děvče uvědomiti o zločinech jejího otce, čímž i možnost sňatku se synem Larzacovým odpadá. V tom přichází děvče k němu, okouzlí jej svou prostosrdečností tak, že nejen list už napsaný ji neodevzdá, ale dokonce ke sňatku jejímu se synem přivolí. Vrátí se všichni na venek, kde syn s milenkou byl se seznámil, a zde se de Larzac sám zamiluje, aniž si to troufá přiznati, do čiperné a svěží dívky, mezi tím co syn jeho čím dále tím více seznává, že se dívka proň nehodí, ježto by ji nedovedl šťastnou učiniti. Děvče se do stárnoucího šlechtice zamiluje také, tudíž v osidlech lásky a — manželství uvázne otec, místo syna. Druhé jednání končí spokojenou perspektivou, že oba mladí lidé se vezmou, takže divák třetí akt skoro za zbytečný pokládá. Láska vykličivší v srdci de Larzaca a Jiřiny teprve mu vysvětlí, proč se hraje dále, takže spokojeně vyslechne i akt poslední.

Pan Jiřikovský sehrál stárnoucího šlechtice-záletníka velmi dobře — nedovedli bychom si ted v této úloze žádného jiného herce českých divadel představiti. Bezděčná komika i opravdová lítost („tak dlouho jsem mluvil ženám o lásce ničeho necítě, až přišla chvíle, kdy lásku cítím, a nedovedu to říci,“ tak nějak zpovídal se děvčeti), elegance pařížského šlechtice i srdečná radost z adoptovaného syna, přes to, že je trochu na Paříž nemotorný, rozhodnost, s níž končí bezstarostný flirt, obraceje se k důležitějším úkolům životním, jak odbývá jednu milenku po druhé, srdce v jádru dobré, jež nezahynulo ve spoustě lidských křehkostí, i smyslnost vždy znovu a znovu procítající přes nejlepší úmysly obrátiti se k nové úloze otce — celý ten zmatek a vír citů a vášní hezkého ještě a bohatého muže, jenž se přes to nemůže rozloučiti se starým životem veselého záletníka — to vše nalezlo v zevnějšku a všech přirozených vlastnostech hlasu, pohybu, hereckých zvyků atd. p. Jiřikovského nejšťastnějšího a nejzdařilejšího zosobnění. Paní Májová se vynasnažila mrštnost a rozmar, mělkého sic, ale v podstatě srdcem zdravého a poctivého děvčete Jiřiny, znázorniti toaletou i hrou.

Dr. P.

JOSEF JAHODA: Improvisace. (Vydalo Nakladatelské družstvo Máje.) Sbírka básní Improvisace, jíž vystupuje poprvé na veřejnost nový básník, známý dosud jen z ukázek v časopisech, je z těch knih, které jsou nám — i přes všecky své vady — milé proto, že není v nich nic vyčteného, že básník podává jen, co sám viděl, prožil a cítil, upřímně a bezprostředně. Ctouce Improvisace, řekli byste, že autor prošel již trpkou školou života, že pout jeho životní šla cestami tvrdými. Něco z té tvrdosti života přešlo i do jeho veršů, z nichž mluví k vám duch silný, přírodu i trpící v lásce objímající, zjitřený útisky a křivdami, jež snášeti jest lidu; básník, který sám nevěrec, s ironickým úsměvem pohlíží na každou zatemnělost, ale skepticky sleduje i snahy lidského pokroku ... Nepůsobí-li některé básně jeho přes všecku svou obsažnost hlubším dojmem, zaviňuje to pouze, že ne vždycky podaří se básníku vysloviti se básnicky, že mnohdy spokojuje se tónem pouhého referenta, že nedospěl ještě k náležité kázni koncisnosti formy a dojem sám oslabuje mnohomluvnosti nebo proslovovým pathosem. Knize na nemalou škodu jsou vedle několika nesprávností jazykových spousty levných (polehtal—pudroval, pohladil—osadil, chytají—dívají atd.) a špatných rýmů (údol—úkol, vydechla—do světla, tesklivě—pochybě, shýbá—číhá, znova—boha, zvláštní—vášní, dívá—míhá, divnou—tíhnou atd.), neboť nemohu si mysliti, že by šlo o úmyslné assonance jen k tomu, aby autor zdůvodnil název básní jako pouhých improvisací. Ale přes vše to řada pěkných čísel knihy, v nichž povedlo se obechvíti báseň suggestivní náladou a vysloviti myšlenku ryze básnicky, kde parallela mezi přírodou a člověkem nevtírá se na samém konci básně tak nápadně, svědčí o tom, že v Josefu Jahodovi roste básník nadaný a opravdový.

—a—

ROČNÍK X. Toto číslo vyšlo dne 23. února 1912. ČÍS. 22.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HRITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

OTILIE SKLENÁŘOVÁ-MALÁ.

NAPSAL JUDr. R. J. KRONBAUER.

Škoda — naši pamětníci umírají, a málo kdo z nich dbá toho, aby po něm zůstaly cenné, kulturní vzpomínky.

Dr. Fr. Lad. Rieger.

Když nadcházela oslava prvního českého představení v Prozatímním divadle českém, přišel jsem k Dru Fr. Lad. Riegrovi, aby mně řekl několik svých reminiscencí z těchto dob. Doktor Rieger, jako vždycky, vyhověl s největší ochotou, s důkladností, jemu vlastní.

„Jsou doby, jsou celé periody, velké kulturní události," řekl tenkrát Rieger, „které nejsou náležitě probrány, v celé své obsažnosti zachyceny a se všech stránek osvětleny. Sledujte události v kronikách denních listů, v pamětech současníků, v dopisech i jiných dokumentech, a co shledáte? Povážlivé mezery, které v celé jejich šíři zpozorují teprve potomci — z pravidla, když už bývá na doplňky pozdě. Mně to připadá, jakobych šel bohatým, úrodným krajem, a najednou viděl ohromné, rozlehlé pustiny. Škoda, naši pamětníci umírají, a málokdo z nich dbá toho, aby po něm zůstaly cenné, kulturní vzpomínky. To, co jsem vám právě řekl o pamětihodné této události divadelní, není ovšem všechno. Všechno toto jsem prodělal jako účastník, ale jsou lidé, kteří se na věc dívali s jiných hledisek. Je dobře, že se o tyto věci staráte. Radil bych vám, abyste navštívil ještě jiné pamětníky. Četl jsem v novinách, že pan Šamberk projevil úmysl, napsati svoje paměti. Pan Šamberk mnoho ví a mnoho pamatuje. Ale neopomeňte, promluviti s naší tragédkou, paní Otilií Sklenářovou-Malou. Má výbornou paměť a leccos ví, co by se mohlo zaznamenati a co bude míti právě pro toto jubileum svůj význam. Bylo by dobře, kdyby se tyto vzpomínky zavčas zachytily, aby všechno neupadlo v zapomenutí. Tu a tam leccos četl jsem již, co paní Sklenářová-Malá buď sama napsala, nebo co jiným sdělila. Sledoval jsem tyto její vzpomínky, a pozoroval jsem, že jsou naprosto korektní svým obsahem. Jen řekněte paní Sklenářové-Malé, aby vám pověděla, co mně jednou vypravovala, když jsme vzpomínali na ty doby, a o těch hezkých chvílích jsme se rozhovořili."

Rád, velice rád vzpomínám na toto poslání. S jakým nadšením jsem tenkrát přišel k paní Sklenářové-Malé! A jak vzrušen jsem odcházel. Přišel jsem k polednímu. Umělkyně právě přišla. Udýchaná, ustaraná, umdlená tak, že to bylo znáti na obličeji i na očích. Klesla do lenošky, položila malátně ruce na kolena — vlídně se sice pousmála, ale já pozoroval, že trampoty života jsou mocnější, než radost z této pozornosti.

Pomalu se rozjasňoval její výrazný, její krásný obličej, její velké, nezapomenutelné oko zahořelo plápolavými světýlky. Probouzela se v ní ta slavná, velká žena — ta nekorunovaná královna česká, jak pěkně napsal Jaroslav Kvapil ve svém nekrologu, psaném pozdě v noci, po premiéře v Národním divadle.

„Pan doktor Rieger si na mne vzpomněl?," hovořila, jakoby v tu chvíli dlela někde jinde, v jiných, lepších dobách. Pravdu děl — škoda, přeškoda těch vzpomínek, jež s našinci jdou do hrobu. Často, často na to se steskem vzpomínám. Jak ráda bych něco napsala, něco pověděla, čeho mám plnou duši. Doba letí, stárneme, a než se nadějeme, sestárne i ta paměť, ochabne i ta ruka. Každou chvilku někdo přijde a požádá o fragment mých

vzpomínek, mých pamětí. Nemohu ani tolik, abych slíbila, poněvadž vím, že bych nemohla slibu splniti. Není času, ale není také nálady. Od božího úsvitu takřka do noci musí se člověk plahočit, starat o to živobytí — a když už mám všechno za sebou, když bych mohla usednouti ke stolu, abych něco napsala, jsem tak strašlivě unavena, ženic nesvedu. Nevím potom, kudy kam, nejsem schopna, abych s klidem o tom, co chci psáti, uvažovala. Podívejte se — mám tu několik rozepsaných kapitol — měla jsem ne jednou nejlepší úmysl — ale pište, když hlava je jako cent. Nechci říci, že bych snad nad papírem usnula — Bůh zachraň — spíš se stane, že se dám do pláče."

Podívala se na mne těma svýma krásnýma očima tak bolestně, tak malomyslně, že mi bylo u srdce nevolno. Najednou jakoby se vzpamatovala, jakoby si řekla: „To jsem to pěkně provedla . . . zasypu ho svými žalmy . . . a on chudák za nic nemůže."

„Panu doktoru Riegrovi," řekla docela jiným hlasem — „i vám musím udělati něco k vůli. Ale ve dne nemám chvilky času — teď se rychle naobědvám, a ještě lžíce neodložím, a už se zazvoní. Víte co? Nemohl byste přijíti večer — udělám si pokdy, sedneme si tamhle pěkně do koutečka, a budeme si vypravovat. Chcete?

Bože . . jak bych nechtěl?

To byl život první tragédky naší! Do poslední chvíle svého života rvala se s těmi trampotami za kulisami svého soukromého života. Slavná, velká, zbožňovaná celým kulturním světem, hořce pykala za minulost, korunovanou nespočítatelnými úspěchy, bohužel, jenom morálními. Když opustila divadlo, když měla nadejíti doba zaslouženého odpočinku — jí nadešla leta nejpalčivějších starostí, leta nejúsilovnější práce. A to ještě byla tomu povděčna, že byla jmenována professorkou na konservatoři, že měla slušné a čestné existenční zaopatření — něco jistého — jak jednou řekla s povzdechem, jenž ranil.

Byla z nejpilnějších, nejpracovitějších žen českých. Byla jejich ideálem, byla milována, byla zbožňována, jako málokterá žena česká — pro své umění, pro své zásluhy, pro svoji něžnost, pro svoji ušlechtilost, pro svůj osud, jenž měl pro ni tolik pelyňku. Slyšel jsem, že ještě pozdě na večer, několik okamžiků před smrtí — přišla její žačka, pro kterou paní Sklenářová-Malá stanovila pozdní hodinu večerní.

To všechno se vědělo, nebylo to žádným tajemstvím. Pochovávali jsme ji jako vznešenou, slavnou, ale chudou královnu. Proto tolik tisíců přišlo se s ní rozloučit, poklonit se černé rakvi, v níž spočívalo její čisté, bílé tělo. Vědělo se o zesnulé umělkyni, jak těžký, ustaraný život vede, ale vědělo se také, že do poslední chvíle zůstala čistou, vznešenou ženou i jako učitelka dramatických adeptek. Přišel jsem jednou (r. 1908) k paní Otilii Sklenářové-Malé, abych ji poprosil zase o nějakou vzpomínku. Tenkrát řekla umělkyně něco, co je vzácným příspěvkem k její charakteristice. Rozhovořila se o dramatických adeptkách. „Za dlouhou řadu let," vypravovala, „co jsem dramatickou učitelkou, poznala jsem povážlivou věc, zjistila jsem smutný, nebezpečný úkaz. K divadlu nejdou zpravidla duše pro povolání toto posvěcené, nýbrž jenom vzácnou výminkou. Často a často přišla a přijde ke mně matka s dcerou a uvádí ji tímto prapodivným, trapným úvodem: „Co s ní? Není k ničemu — učitelkou nechce býti, neumí šít, neumí vařit — a proto nás napadlo, že by snad mohla jíti k tomu divadlu. Máme nějaký ten kapitál, slušně ji vybavíme — v tom směru, myslím, že se jí tak druhá nevyrovná — a proto jsem s ní přišlak vám. Račte si stanoviti honorář jaký libo — nejedná se nám o nic jiného, než aby se holka dostala k lepšímu divadlu, nejraději ovšem k pražskému. O nic jiného — pokračovala paní Sklenářová-Malá — o víc se jim nejedná. Tuším ovšem už napřed, jak to dopadne. Panenka má pěknou postavu, má hezké tvářinky, pěkně, moderně je oblečena — ale hlavu nemá, intelligence nemá, porozumění nemá pro to, co mluví. Není naprosto možno, abych ji přijala za žačku. Dlouho, dlouho trvá, než matka pochopí, že jinak jednati nemohu, že ani jinak jednati nesmím, protože dítě nemá pro divadlo posvěcení, nemá talentu. Odcházejí zaraženy, matka i dcera, chladně pozdraví na rozloučenou, snažím se všemožně, abych laskavostí vynahradila, že jsem jim způsobila nepříjemný okamžik, a v duchu

se těším myšlenkou, že jsem děvče zachránila. Za měsíc se však dovídám, že děvče si vyhledalo — učitelku jinou!

Proto zůstala chudou českou umělkyní!

Jednou viděl jsem album, v němž měla paní Sklenářová-Malá všechny svoje žáky. „To je moje radost, to je moje chlouba," řekla, když mi ukazovala podobizny a podávala k nim vysvětlivky — ráda se v něm probírám, a milé, pěkné vzpomínky táhnou jako ptáci mou hlavou. Mojí první žačkou byla sl. Kubíčkova, později provdaná Frankovská, dobrá herečka, zejména v rolích rázu sentimentálního, která slavívala kdysi pravé triumfy v Dráteníku; mým žákem byl výborný náš basista Kliment, zpěvák Ludikar, německý herec Erich Sandt, Bedřich Plaschke, z našich Haasen a Bláha, ale daleko větší řada je mých žaček. Musím se pochlubiti především sl. Kittlovou-Destinnovou, Rottovou, provdanou za senátního presidenta ryt. z Popelků — (její dceruška právě pohostinsku vystupuje v Plzni), Laušmannovou, zesnulou, velice nadanou herečkou a milounkou bytostí Josefinou Hellerovou, paní Naskovou, sl. Karlou Kronbauerovou, provdanou Slavíkovou. Mou žačkou byla dále sl. Poláková, provdaná Budilová, sl. Světlá, paní Ludmila Vlčková-Matějovská, zesnulá paní Málková (Skopcová), sl. Kostelecká, paní Táborská, paní Fabiánová-Šírová, paní Červená-Dostalová, sl. Otilie Spurná, sestry Anda a Kristýna Rückerovy. Pilnou, ušlechtile ctižádostivou žačkou mojí byla zpěvačka světového jména, sopranistka Emilie Bubeníčková, sl. Häuslerová, sl. Fassbinderová, v Karlsruhe angažovaná sl. Šourková, člen jubilejního divadla ve Vídni Marie Mallingerová, interpretka Ibsenových rolí divadla berlínského, byla jsem také učitelkou matky pěvkyně sl. Destinnové-Kittlové a sl. Horské-Kalmünzerové, provdané Dostalové, matky naší herečky Leopoldiny Dostalové.

Zesnulé umělkyni vděčím za vzácnou, ušlechtilou pozornost, kterou věnovala mojí dceři Jarmile. Dnes, kdy loučím se s paní Otilií Sklenářovou-Malou jako věrný, dlouholetý její kronikář, zaznamenávám její krásnou ochotu, s kterou v době, kdy byla starostmi přetížena, přijala mladistvou posluchačku Lycea za svou žačku — jenom proto, aby jí dala na cestu svoje požehnání jako zkušená dramatická učitelka, Pak ji odevzdám — řekla mi tenkrát — mladé tvořivé síle — ale učila jsem vaši sestru, paní Karlu Slavíkovou-Welsovou — vás jsem sama pohnula k tomu, abyste dcerušce nebránil v tom, kam ji touha a nadání pudí, a ze srdce ráda dám vašemu dítěti, co jí poskytnout mohu. Když měla před recitací „Štědrého večera" na koncertu České Filharmonie — představte si moje nesmírné překvapení, radost mladé recitátorky, když se u nás objevila — — paní Otilie Sklenářová-Malá, aby si poslechla, jak mladá adeptka pochopila, jak přednese báseň, kterou umělkyně před lety sama recitovala . . . .

* * *

Není, bohužel, mnoho, co paní Sklenářová-Malá buď sama napsala nebo do péra nadiktovala. Dnes, než povolaná ruka vytesá její umělecký portrét, ve chvíli, kdy bolest nad náhlou a netušenou ztrátou je krvavě živá, neočekává se jistě víc, než několik fragmentů, jež mají jenom to poslání, zaznamenat a v paměti oživit momenty pozapomenuté. Vytrhnu jeden list z kroniky minulosti, tu stránku, na které paní Otilie Sklenářová-Malá vypravuje o tom, jak dostala se do Prahy, k našemu divadlu, jehož byla po čtyři desítiletí sloupem a ozdobou.

„Z Prahy," — vypravovala mi umělkyně — „zalétaly k nám do Vídně zprávy, jež jsem četla s nadšením a rozechvěním. Stalo se ono neštěstí s otcem, jenž připraven byl o krásnou a zajištěnou existenci, já prosila a naléhala a otce jsem konečně přemluvila, že se s mým úmyslem spřátelil. Dne 1. listopadu r. 1862 rozloučili jsme se ve Vídni s přáteli a známými a odjeli do Prahy.

První moje cesta byla k p. JUDru Fr. Lad. Riegrovi, kterého jsem ovšem znala z veřejného působení a kterého jsem viděla jednou ve Vídni. Poprvé jsem ho spatřila „U červeného ježka". Dole byla restaurace, nahoře scházívali se naši lidé. Otec mne sem uvedl, představil mne několika vynikajícím lidem a ukázal mně také doktora Riegra.

Ach, Bože, ta moje první cesta k doktoru Riegrovi!

Představte si, jak mně bylo, když jsem vstupovala do známého domu v Pasířské ulici! Pan doktor Rieger přivítal mne velice milým a srdečným způsobem, na všechno se vyptal a vyzval mne, abych mu něco zazpívala. Musím podotknout, že jsem se původně chtěla věnovati opeře, poněvadž jsem měla silný kontraalt, a že jsem činohru studovala proto, abych poznala důkladně i umění mimické. Zazpívala jsem tehdy (sama jsem se při tom na pianě doprovázela) balladu pro bas od Löweho (Das Vaterland). Dr. Rieger mne pozorně vyslechl — dodnes vidím ho před sebou a dodnes si vzpomínám, že jsem za jeho hlavou viděla harfu, která stála při stěně. Hlas můj se mu velmi zamlouval, a když jsem odcházela, přál mně všeho zdaru na umělecké dráze a dal mně doporučení na Pivodu, kterého jsem také znala z Vídně jako pěvce písní. Mimo to mne pan doktor Rieger doporučil tehdejší výborné německé herečce Binderové, která měla jako učitelka mladých talentů zvučné jméno. Binderová se mně však nikterak nezamlouvala — byla bych se musila učiti rolím německým, a poněvadž moje čeština, jak pochopitelno, nebyla nikterak klassická, zatoužila jsem po tom, vycvičiti se dokonale v jazyce mateřském, a proto jsem hledala jinou, vhodnější učitelku.

Náhoda mně přála, a moje přání se záhy vyplnilo. Když jsem se poprvé v Praze setkala s Vítězslavem Hálkem, kterého jsem znala ze zábav vídeňských Čechů, pozval mne Hálek, abych přišla do některé z Barákových Besed, jež tehdy byly konány v Konviktě a jež Barák s Nerudou pořádali. Šli jsme s otcem hned na první dýchánek. Tam jsem poznala Jana Nerudu, J. Baráka, Pflégra-Moravského a ostatní příslušníky tehdejší mladé, nadšené družiny! Tenkráte účinkovala na dýchánku paní Eliška Pešková-Švandová, přední ozdoba českého divadla po odchodu paní Anny Kolárové. Paní Pešková byla krásná, ohnivá a temperamentní dáma. Bylo jí tehdy asi třicet roků, a mne okouzlila svým zevnějškem a uchvátila svým uměním. Sotva že dokončila recitaci a bouřlivý potlesk se utišil, řekla jsem svému otci:

„U paní Peškové-Švandové bych se ráda učila."

Byla jsem jí představena, pověděla jsem jí svou tužbu, paní Pešková-Švandová mne vlídně vyslechla a řekla, že mne za svou žačku přijímá. Vzpomínám si často a živě na svou první cestu k nezapomenutelné učitelce. Její manžel, jenž byl režisérem a dramaturgem Prozatímního divadla, byl tehdy správcem na Karlově. Tam po levé straně dvora byla hezounká zahrádka, a tam z pravidla jsem paní Peškovou-Švandovou zastihla. Spočátku to valně s mým uměním nešlo. O celé mojí budoucnosti rozhodla však Magelona. Když jsem zahrála velikou scénu, kdy Magelona proti paní Evě z Losu hájí svoje dítě, paní Pešková-Švandová mne objala a prohlásila, že se brzo o to postará, abych vystoupila na divadle. Paní Pešková zamýšlela původně připraviti moje vystoupení v kuse „Emilia Galotti". Hrála jsem roli svojí učitelce. Pan Švanda ze Semčic byl ve vedlejším pokoji a poslouchal. Neměla jsem o tom potuchy. Najednou stane přede mnou a řekne:

„Dobře jste to, slečno, hrála — až jsem se podivil, jaký jste učinila za ten krátký čas pokrok." Na to dodal:

„Pan Chramosta si zvolil ke svojí benefici „Pannu Orleánskou" — nechtěla byste si záhrát titulní roli?"

Moje touha, můj žhavý sen byl vyplněn.

Hrála jsem — moje budoucnost byla rozhodnuta!"

* * *

Následovala doba slávy, doba velkých uměleckých úspěchů, Minulo čtyřičet roků — nastalo loučení s Národním divadlem. Kdo byl tehdy na tomto tklivém představení, nikdy nezapomene na pohnutí tohoto památného večera..

Ještě kytice a věnce nezvadly, když jsem mluvil s paní Otilí Sklenářovou-Malou. Byla jich plničká okna, byl jimi dekorován každý kout. Na stěnách viselo několik starobylých milých, vzácných obrázků. Vykukovaly takřka jenom cípečkem z nádhery večera na rozloučenou.

Nevím sám, jak přišlo, že jsem těmto památkám věnoval zvýšenou pozornost. Bylo tehdy dusno v salonku umělkyně. Bylo dusno z vůně květů, bylo dusno z celé situace, ve které se umělkyně octla,

„Jsem tam," řekla tehdy paní Sklenářová-Malá v tichém pohnutí — „kde jsem byla, když jsem začala. Tohle všechno zvadne, uschne a zajde — jenom ty staré památky se mnou

věrně zůstanou. Teď začne „nový“ život — život úsilovné práce!“

Stála u květinových darů. Ne „Panna Orleanská“ — stála tam „Straba“ — vznešená umdlená, ale pevná, nezlomná. A neudolalo ji stáří, neudolal ji věk — udolala ji sláva, jež svým nehasnoucím nimbem byla její protektorkou a jež do poslední chvíle nic jiného jí neposkytla — než doporučení, novou a novou, stále se opakující — povinnost!

VĚDA ČI BÁCHORA?

PABĚRKY K OTÁZCE SLOVANSKÉHO DÁVNOVĚKU.
PODÁVÁ JOZEF KUFFNER.

XIV.

Dokončení.

Také váš dobrý známý zajímá se naší otázkou. Obezřelý muž, svědomitý pracovník, dobrý Slovan a přítel pravdy. Dokončil právě dílo, výsledek pilné práce. Dovolil vám nahlédnouti.

Užasli jste.

— Jakže? Také vám Slovanstvo do dnešních sídel svých teprv odněkud přišlo?

Co na tom divného?

— Taková nesprávná, německá představa!

— Což, německá! V otázkách Vědy nerozhodují zřetele národnostní!

— Nerozhodují, zajisté. Zde však doklady odporují představě, důvody rozumu.

— A snad jsem neměl napsat o Slovanech, že za starověku seděli někde na Rýně?

— Dokladů by nechybělo.

— Dovolte! vypjal se. Předkládám-li svou práci veřejnosti, záleží mi především, aby měla vědeckou cenu.

— Proč by jí neměla mít? V čem pak vlastně záleží vědecká cena díla?

— Samo se rozumí v čem, v uznání vědeckých kruhů! . . .

Všimněte si slova. Je v něm klíč ke vší situaci. Pracovníku nezáleží, aby ukojil potěchu nitra, aby se dopídil poznatků, aby domohl se světla u věci temné! Docela jiné touhy zaměstnávají jeho duši. Je cti žádostiv. Sní o tom, aby uznání došel. A protože o tom rozhodují jisté kruhy, tedy právě na uznání těch kruhů mu sejde. Je takový koloběh světa. A chcete-li být spravedlivi, nezazlíte muži, jenž plane touhou dostati se ve světě ku předu. Je takřka jeho povinností, aby si vedl právě tak, jak si vede. Chce sloužit vlasti, národu, lidstvu jako pracovník vědecký. A takový už je řád věcí. Všecko má své místo. I vědec má zapotřebí místa ve světě, ve společnosti. Bez uznání není jména, není úřadu, hodností, není úspěchů. A bez toho všeho, kterak být něčím platen Vědě, lidstvu, národu?

Tak sama příroda věcí ustanovuje postup.

Možno-li se nadít uznání jistých kruhů a odporovat jejich hledisku? Bylo by nesmyslno.

A víc!

Věda má své poslání širší, světové. Ve své vlasti těžko, stát se prorokem. Tu zas cizina má slovo rozhodující. Vědeckým kruhům obzvláště uznání ciziny vždy imponovalo.

— Ach, jaký muž! I cizina ho uznává! . . .

A slovanskému světu cizinou nejbližší, nejvíc hledanou a žádanou bývalo vždy mocné sousedství německé. Slovanské vědě — německá věda. Dobýt uznání německé Vědy! Jaký triumf pro slovanského pracovníka!

A směl-li se nadít uznání německé Vědy pracovník, který by byl prohlásil její hledisko — za nesmyslné?

Bylo by šílenství. Snaživý muž nesměl být šílencem. A tak se na konec utvářily věci, jak si do nich stěžuje polský autor Dějin Slovanstva:

— Jak to přišlo, že škola domohla se tak mocného vlivu, že všecky kathedry universitní byly obsazeny jejími představitely, že její názory ovládly v akademiích, v pomůckách školských, v encyklopediích, ba že i v denním tisku a v parlamentě téměř výlučného ohlasu docházely?... Učenci slo-

vanští jsou v dokonalé shodě s německými, opětují jejich názory, jejich domněnky a vývody z oboru filologie a linguistiky slovanské, Němcům málo dostupné. Němci za to rádi dovolávají se svých sousedů slovanských, že sami se nemýlí...

(Ed. Boguslawski Historya Słowian.)

Tak všecko přišlo. Přirozeně a nutně, během věcí světských. Cestou vzájemné uznalosti přišlo. Svět má zapotřebí uznání. A jedno uznání vyvolává druhé. A uznání zavazuje. Než se nadáš, je tu svaz na sebe poukázaných, je společnost, je zájem společnosti, je povinnost, hájiti společný zájem a jsou všecky důsledky. A Věda už není bytost, jejíž jediným zájmem je poznávati pravdu, ale je společenské těleso, jež má své životné zájmy, svoje právo, svoji čest, svoji potřebu vzduchu a všeho, co život dává. A doložiti třeba, těleso mocné, jež vládne svými zbraněmi. Běda odvážlivci, jenž by se chtěl stavěti na odpor slovu a pokynu mocné Vládkyně! Nechť si zaslepenec sám přičte následky. Všechen životný zápas je bezohledný. Tělesa společenská neliší se v té věci od jiných živočichů. Také společnost vědecká podléhá témuž zákonu ústrojenstva. S odpůrcem nezná milosrdenství. Už nejde o vědu, svrchovanou vyšetřovatelku a šířitelku světla, která nestranně se stejnou laskavostí váží domněnky a námitky, ale je tu společnost, která zná svůj zájem a nesnese odporu. Už jsou tu strany, už zájmy stran se přihlásily ke slovu a na místě chladné rozvahy, která srovnává a usuzuje, nastoupila vášeň a podrážděnost, která neuznává jiného úkolu, než odstranit a zničit — odpor. Osud málomocného odpůrce je zpečetěn. Jaký horší osud může potkat autora, který vydal práci, než je-li připraven o čtenáře? Dílo, které nemá čtenářů, je mrtvo. Co je platna všecka námaha ducha, kterou stálo, všecky vývody a doklady, které přináší? Zapadnou, zůstanou neznámy, nepovšimnuty. Jakoby nebyly. Smrt je stihla. A taková je moc společenského zřízení vládnoucí Vědy. Díla svých odpůrců prohlásí krátce za nevědecká, za vědecky bezcenná, za nehodná pozornosti. A ortel je vyříknut. Kdo by chtěl mařit čas četbou knihy, o níž „povolané kruhy" tak odmítavě se vyslovily? Díla nejlepších duchů, práce nejlepších hodnot tou říznou cestou připraveny o život. Celá literatura nejcennějších prací, označena cejchem bezcennosti s místa veřejného uznání zmizela v propadliště.*)

Společenský zájem dávno už zvítězil nad vědeckým. Dávno už nezáleží na tom, aby bylo rozeznáno, co pravda je, co není, ale na tom záleží, zachovat sobě a své společnosti, čeho je třeba pro svět — uznání, jména, místa, váhy. Takový je běh života. Snad ani nejsou lidé zlí, snad mají úmysly nejlepší, snad proniknuti přesvědčením konají jen svou povinnost podle zákonů života. A právě ty zákony života jsou vražedny. Společenský stroj, drtivou silou svého mechanismu koná svůj vražedný úkol.

A tok života béře se dále po zákonech nutnosti. Člověk, bytost společenská, hledá společnost, nemůže se bez ní obejít. Život je těžký a v samotě snadno podlehneš. Jaký div, leká-li se člověk samoty a tlačí se do společnosti? Co je platno jedinci, aby se úporně věšel na šosy svojí pravdě a zůstal osamocen se svým fanatismem? Sám ničeho nesvedeš na světě. V sudě Diogena snad je pravda, ale není života. Jen spojené síly vítězí. Ale společnost má svůj zájem a klade podmínky. Třeba její zájem učiniti svým. A jaký div, jestli většina dává se na stranu života a volí raději zůstat mimo vlastní poznatek, ale za to v četné a mocné společnosti? Od té chvíle, co slovanská věda ucítila potřebu shody a jednoty s vědou německou, zvítězil zřetel společenský nad zřetelem vědeckým, princip moci nad principem poznání. Společnost znamená moc a všecky

*) Tak před šedesáti lety Kollárova „Staroitalija Slavjanská" byla popravena dříve ještě, než vyšla. Idea díla připadala současnému učenému světu tak strašidelnou, že byla věc odsouzena už mezi tiskem. Tiskla se ve Vídni. Psal odtud Rybička přátelům do Prahy podávaje zprávu o pěkné úpravě: „Škoda času, nákladu i práce! Bodejž se tisklo raději 20.000 čitánek"... Bylo to mínění obecné. Jen popularita staršího básnického jména chránila autora, že neprohlášen přímo za blázna. Nikdo tak nízko necenil svůj čas, aby do práce byl jen blíže nahlédl. Dnes, po šedesáti letech, není ovšem lépe. Nikdo knihu nečetl, ale kde kdo nad její zmínkou krčí rameny. Neštastné, povržené, zapomenuté dílo! A přece spis znamenitý, velkého rozhledu a důmyslu, širokých vědomostí a plný dokladů, hodných aspoň nejšetrnější pozornosti! Šemberově knize „O západních Slovanech v pravěku" nevedlo se jinak. A řadě jiných prací příbuzného směru. Sotva na světlo vyšly jsou pohřbeny. Oběti heslového řízení panující — Mocnosti.

ostatní výhody, které ve světě rozhodují. Jakmile uznána vrchním principem moc, odpadá možnost klidného rozsudku poznatkového. Věda přestává být vědou. Zbyla bytost společenská, zřízení autoritativné, nařizovací, předpisovací.

— Já pravím tak a tak! A nikdo nemá práva dále něco namítat a pochybovat!...

Tak zbavena všech námitek dnešní Věda o dávnověku Evropy dospěla nutně svých konců. Půl století už vrtí se málomocně kolem skupiny strnulých představ, na nichž utkvěla, neschopna kroku ku předu. Dnes, jako před padesáti lety, v pomůckách učebných, v přednáškách školských i v publikacích vědeckých opakují se báchory o životě starých národů, které se příčí všem pojmům ve vývoji a odporují zřejmým dokladům. Uznávati neživotnost představy národů se stěhujících, nacházeti důvody a žádati, aby se postoupilo dál od strnulého názoru, prohlášeno je za počínání nevědecké. Za to, svádět učené hádky o tom, zdali nemožné stěhovačky udály se snad o století dříve či později, dovolávat se výroků autorit a snášet k tomu pilně citáty starých textů a z nemožností starých vyvozovat nové — platí za vrchol vědectví.

— A světlo vyššího poznatku, které by rozhodovalo nestranně v otázkách sporných? Jsou přece instance širší a vyšší, které mají zájem, aby nakonec zvítězila pravda! Což není možno předložit spornou otázku vzdělanému obecenstvu, široké veřejnosti, všemu vzdělanému světu...?

Marné úsilí! Veřejnost, obecenstvo, vzdělaný svět — bytosti hromadné. Podléhají přírodě všeho množstva, zákonům duše davové, duše zástupů, neschopné vlastního úsudku, vždy odkázané přijímat pokyn, heslo, úsudek i názor autority, která vládne. Chceš vyvolat úsudek široké bytosti? Předkládáš své důvody a doklady? Není schopna úsudku duše množství! Nemá ani času ani chuti, zabývat se blíže těmi věcmi. Snad „vzdělaný svět" poslechne ledabylo tvůj výklad, ale pak podle své povahy spoléhavé si řekne:

— Možná, že tomu tak! Nevím. Sám se tím nezabývám, ale počkám, až co řekne někdo povolanější, některý znalec, odborník, ten či onen, někdo, komu důvěřuji, nějaká — autorita...

Nemožno jinak. Bytost hromadná podléhá zákonům množství. A množstvo nemůže trvat, žít, působit, ani myslet, ani jednat bez návodu, bez — autority. Muž odkázaný pouze na své důvody, neznámý, osamocený vůči společnosti vždy podlehne, jakmile se ozve autorita. A autoritu má, kdo má důvěru. A důvěru má, kdo má jméno, úřad, hodnost... a všecky ty věci, které zabezpečuje — zřízená společnost.

— Pouhé vnější známky!

Neškodí. Množství nerozeznává. Řídí se jenom vnějšími známkami.

— Pak by stačilo, odpustit si další námahu a obmezit se jen na vnější známky!...

Úplně dostačí. Kdo nechce víc, než být platným v očích společnosti, stát se povolaným odborníkem, znalcem, autoritou, nepotřebuje, než si zjednat ty odznaky vnější, získat uznání, jméno, úřad, hodnost...

— Těch lze často všelijakými cestami nabýti!

— A právě ty cesty se nejraději nastupují, jsou zcela přirozeny a nejvíc vábivy...

— Božínku, totě kult holého povrchu, pouhého zdání!...

Nevadí. Světu a životu více netřeba. Zdání dostačí.

— A co bude pak s pravdou? Je ztracena...

Proč ztracena? Pravda si trvá vlastní silou. Sama si pomůže. Jenom k životu není nezbytná. Svět i bez pravdy se obejde. Aspoň bez jisté pravdy. Tisíce let trval svět a neměl potuchy o pravdách, které teprvé pozdě byly objeveny. Tisíce let nejrůznějšími směry obcházel se život pouhým zdáním. Pokládal zdání za pravdu a vycházel zcela dobře. Napřed život, potom pravda! Také v otázce starověku stačilo vzdělanému světu a stačí i na dále, co si chce nechat o něm zdáti. Kdyby povolaná autorita prohlásila, že v době starých bohů a poměrů Slovanstvo vyšlo z pěny mořské, vzdělaný svět bez rozpaků by se srovnal s tou fantasií.

— Muž důvěry to řekl, vynikající znalec, odborník velkého jména!... Musí o tom něco vědět!...

Není odvolání proti výroku autority vůči obecenstvu, vůči veřejnosti, vůči všemu vzdělanému světu. Je takový zákon života, zákon společnosti. Bez pravdy společnost se obejde, bez autority nikoli. Ani společnost pokročilá. Nezáleží, co autorita praví, kam a kudy vede množství, které jí důvěřuje. Ale musí tu někdo být, komu se důvě-

řuje. Kdo je viděn a slyšen a za nímž možno se ubírati. Jen vedená společnost je schopna hnouti se s místa. Kam? Nepadá na váhu. Taková je povaha společnosti.

— A pravda? Kde je možno neštastnou, opuštěnou spatřit?

A přece na konec pravda zvítězí! Ani stromy mocností společenských nerostou do nebe. I nejmocnější zřízení bytost dočasná. Přežije se časem, spuchří svými svazy a klouby. Pravda, mocí svého kouzla překoná časem všechen odpor. Podrobuje si mozek a srdce člověka, podmaňuje si jedince za jedincem a proniká znenáhla do řad i nejpevnějších zřízení. Nadejde chvíle a moc vševládné kdysi bytosti, mocného zřízení, se hroutí. Tak tělesa společenská, ovládaná věkovitými předsudky podléhají časem poznatku pravdy. A jakmile sama ovládla zřízením, jakmile pravda sama začne do řady stavět své zřízence a služebníky, rozdílet své úkoly, ustanovovat místa a úřady, udílet titule a hodnosti, má už nouze o vyznavače. Hrnou se zástupem se všech stran. Kolikrát už se odehrál ten proces!

Také s pravdou o slovanském dávnověku tak bude.

(Tyto v Máji otištěné a další články vyjdou v knize téhož názvu v nejbližší době.)

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Soudce lámal v rozpacích rukama, četníci stáli, čekajíce na jeho rozkaz, ale nezmohl se na nic jiného, než jim nařídil vyšetřit hned, zda snad někdo náhodou nešel v tu dobu okolo a neviděl u děkanství někoho stát a zvonit, pak na nádražích a v hotelech vyšetřit, kteří cizinci toho dne přijeli nebo odjeli. Sám pak zavolal si ještě adjunkta, podrobil výslechu kaplana, hospodyni i služku, výpovědi jejich protokoloval a dal celé děkanství zapečetit i střežit.

Město vystrojilo neštastnému děkanovi nádherný pohřeb, sám pan biskup z Budějovic přijel ho pochovat, řada kněží kráčela kolem rakve a před ní, a za ní, mezi příbuznými šel ten, který snad ze všech pro jemnostpána nejvíce truchlil — Martin Porazil — už ne kaplan — ale administrátor tak náhle a neočekávaně uprázdněného děkanství.

VIII.

Vyšetřující soudce, osobní přítel nebožtíka pana děkana, z piety k němu ujal se pátrání povinníku se zápalem a horlivostí nikdy nevídaným. Načrtl si plán vyšetřování a všecky úřady bezpečnostní i jejich orgány uvedl v horečnou činnost. Prohlédl děkanství od sklepu až na půdu, zabavil nejen neštastnou tabatěrku, ale i celou korrespondenci, všecky papíry pana děkana, pátral, s kým byl ve stycích úředních i soukromých, jmenovitě pídil se po těch, kterým pan děkan ve svém úředním povolání vyhověti snad nemohl nebo nechtěl a kdo by se mu za to mstíti mohli. Celé město trnulo. Nikdo nebyl jist, že nebude obeslán k soudu a postaven do ohně křížových otázek nervosního už soudce. Kněží z vikariatu, učitelé, lékárník, materialisté, řada obchodníků dostávali obsílky, vyšetřovalo se, kdo má právo kupovati a u sebe chovati jedy, komu a kam ho prodali, nač ho užili, pátrání rozšířeno i na jiné okresy, došlo ke konfrontaci i zatknutí několika vážených lidí. Kupila se anonymní udání, plná pokynů, rad a domněnek s touhou dobýti vypsanou cenu — ale nic neuvádělo bezpečně na stopu pachatele. Ten byl, jako by se do vody potopil, ba čím dál, tím více se celý případ zamotával, tříštil, spisů a výpovědí přibývalo, ale vlastní průkazný materiál nebyl takřka žádný. Ukázalo se, že i tabatěrka je laciným padělkem, koupeným někde v galanterním obchodě a tak konec konců na rozkaz státního zástupce — když nebylo koho stihat — vyšetřování zastaveno.

Ale město samo z rozčilení nevycházelo. Život nestojí, a když z něho odejde jeden bojovník, hned volá po náhradě a dva, tři i více tlačí se a derou na jeho místo.

Když velký zvon na věži děkanského kostela oznamoval Prosovicům strašnou smrt jejich duchovního pastýře, zaradovaly se v té chvíli dvě starousedlé rodiny městské — Skalických a Rousků. Patronem tučného obročí děkanského totiž

bylo město a městské zastupitelstvo velice zakládalo si na svém presentačním právu. Snad co svět světem stojí, alespoň jistě pokud nejen lidská paměť, ale i zápisy knižní sahají, nestal se tu nikdy nikdo jiný děkanem, než Prosovický rodák, od kořene zdejší člověk, čistokrevný po meči i po přeslici a v žádostech také petenti nikdy neopomenuli uváděti svůj rodokmen, alespoň až do devátého kolena nazpět.

S touto důležitou okolností také počítaly rodiny hned tenkrát, když své synky posílaly do škol a na studia.

„Když se budeš dobře učit, můžeš z tebe být u nás jednou pan děkan, ale když propadneš, leda ponocným se jednou u města staneš," tak pobízeli horlivost i píli jejich a městští hoši od útlého mládí už hleděli na pana děkana jako na svůj životní cíl.

V rodině Skalických i Rousků měli kněze a proto, jak umíráček odzváněl panu děkanovi, zatrnuly obě rodiny v blažívé předtuše. Ještě ani nedozněly poslední údery zvonu, a kupec Skalický už seděl u papíru a oznamoval svému synu Jaroslavu Skalickému, katechetovi v Praze, „neočekávanou zprávu o náhlém úmrtí pana děkana," a že mu to píše proto, aby záhy činil všecky přípravy a kroky, jež by ho uvedly na osiřelé děkanství do Prosovic, domů, což je vřelým přáním a tužbou celé rodiny, zvláště matky a sestry.

Současně u Rousků — brejle na nose — péro v ruce — stará Rousková třesoucí se rozčilením a rozechvěním psala rychle psaní svému milému synovi Janovi, faráři kdesi až v Litoměřické diecesi na Švarcenbergském patronatě.

„Celá se ještě třesu — ale co Bůh činí — dobře činí — nadešel konečně čas, kdy opustíš tu hloupou vesnici a dostaneš se k nám. Povídat ti ani nemusím, že uděláme všecko, aby tě děkanství neminulo — jenom brzy sám také přijeď, abychom se domluvili, to víš, že Skalických si budou brousit zuby, ale ty jsi starší, tobě patří děkanství a tvým být musí."

Na pohřeb mrtvému jemnostpánu také oba kandidáti přijeli. Skalický byl znám celému městu, protože tu trávíval každoročně celé prázdniny. Budil sensaci už svým zjevem a okouzloval svojí roztomilostí všecky, zvláště krásnou plet. Paničky byly zamilovány do něho, protože zpíval pěkně tenor a výborně tančil. Do „Klubu" a „Besedy" přinášel časové vtipy, nejnovější pražské anekdoty a klepy. Mládež omračoval bravurností, se kterou hrál kulečník, aranžoval výlety, společenské hry a zábavy. Všem pak imponoval velkoměstskými alurami, tonem, kterým mluvil o vynikajících literátech a umělcích jako o svých známých, znalostí zákulisních poměrů života politického a veřejného vůbec. Přijel teď na pohřeb zas jako vždy elegantní v cylindru, rukavičkách a lakýrkách, usměvavý, roztomilý a s politováním, jaksi s patra podíval se na svého kolegu Rouska, když se s ním na děkanství sešel. „Tys nějak sesedlačil, Rousku," povídal mu kousavě, hledě na jeho špatně oholenou tvář a jednoduše přičísnuté vlasy od ucha k uchu.

„Tot," štípl Rousek, „ale tebe bych, chlapíku, málem ani nebyl poznal, myslil jsem si, že to nějaký herec snad z přízně přijel — nu — tys byl vždycky ješák."

Ostatní kněží se pošťuchovali, hlavy k sobě nakláněli a šeptali „hle, rivalové, který pak z nich to asi uloví." Skupiny se kolem obou rodáků utvořily, gratulovali jim už předem, až je rozehnal pan biskup, který vešel s ceremonářem a kaplanem Porazilem — — —

Nevědělo se, jak brzy bude na uprázdněné děkanství vypsán konkurs, nebude-li mít na to vlivu soudní vyšetřování, protože i některé úřední věci a spisy byly pod pečetí, nehodilo se pana biskupa na to se optat — nebylo také na to ani času, ani nálady, a tak hned po pohřbu rozjeli se kněží i Skalický s Rouskem zpět ke svým povinnostem.

Proti všemu očekávání byl do čtrnácti dnů jmenován nový vikář a v ordinariatním listě vypsán konkurs s šestinedělní lhůtou na podání žádosti o děkanství v Prosovicích.

Martin Porazil mezi tím administroval a v celém domě zdánlivě nic se nezměnilo. Všecko zůstalo jak to stojí a leží, jako kdyby byl pan děkan odjel někam na visitační cestu a každé chvíle se měl vrátit. Poslední jeho vůle byla sice nalezena, ale dosud neprovedena, protože pozůstalostní řízení se vleklo současně s trestním vyšetřováním, dražba se nekonala a tak zůstali kaplan, hospodyně i služka na svých místech a ve svých funkcích. Pouze Martin v myšlenkách obíral se dál svým odchodem. Posílil ho v tom sám biskup,

když mu slíbil: „ukončíte-li ještě šťastně v těchto poměrech administraturu, nenechám vás zde, přijde nový pán, zavede si nový pořádek, a těžko byste zvykal. Nezapomenu, nějaké pěkné místečko se pro vás najde.“ A Martinovi loučení těžkým nebude. Pana děkana není a to druhé všecko s lehkým srdcem opustí — protože nic a nikdo mu tu k srdci nepřirostl. Stýkal se sice po léta s panem soudcem, s panem hejtmanem, s panem berním, s pány učitely a měšťany, ale jen takové společenské odměřené styky to byly, k důvěrnějšímu, vřelejšímu poměru nikdy nedošlo. Platil u jedněch za tvrdého, přísného, v sebe uzavřeného kněze a u jiných za člověka malého rozhledu a omezeného nadání, který se vedle čilého pana děkana ztrácel. Martin zatím nebyl ani svatý ani hloupý, ale prostě lidský kněz to byl, který nic nechtěl reformovat, nic přes koleno lámat, žádných novot zavádět, s nikým se hádat a válčit. Také neměl na nějakou mimořádnou činnost spolkovou anebo politickou ani času. Zavalen pracemi, byl rád, že pan děkan sám drží nitky veřejného života, pokud duchovní správy se týkají, v ruce, a hleděl si v prázdných chvílích jen zahrady a pak své dílny, kde v posledním čase oháněl se i lupenkou i řezbářským dlátkem.

Jeho matce v Klenči poslal pan farář „Čecha“ s modře zatrženým článkem, aby si přečtla, co se v Prosovicích na děkanství stalo i ústně se s ní potom rozhovořil.

„Ha, co říkají, velebný pane, to děkanství íčko muj pampáter dostat nemůže?“ optala se prostosrdečně Manka. Farář se usmál. „I co vás napadá,“ povídal, „to by se dřív mohl stát v Budějovicích biskupem, než v Prosovicích děkanem, tam jiného nezvolí, než svého rodáka.“

„To jo, to jo, já jenom tak myslila,“ kývala Manka mrzutě hlavou, „dyž huž jim tám takový leta kaplanuje, že by na to mohli vzít vohled.“

„To nevezmou, leda konsistoř že by mu teď nějakou farku dohodila,“ loučil se farář a myslil si „vida babku — hloupá by nebyla, mít syna děkanem — vždyt může být rád, že se tam udržel kaplanem, jistě víc mu to vynáší, než mně tuhle celá fara a nemusí se zlobit s hospodářstvím.“

Manka pro všecko psala synovi a důtklivě ho napomenula, aby hleděl po panu děkanu to místo dostat. Rádi ho tam mají, Filipák i jiní, co v Prosovicích byli anebo z Prosovic do Klenčí přišli, všichni chválou oplývali, jak tam mají velebného pana pátera rádi, jaké vážnosti se těší, aby tedy ty pány si obešel a štěstí zkusil, že už ona má dost toho samotářského živobytí a tuze ráda že by se už k němu odstěhovala.

„Milá matko,“ odepsal jí syn asi po měsíci, až první rozčilení pominulo — „raději bych vsadil do loterie a pravděpodobněji bych v ní terno vyhrál, než sázet na zdejší děkanství. Kdybyste tomu tak rozuměla jako já, sama byste řekla; škoda každého slova o tom. Ale dost možná, že vaše touha jinak bude splněna a že se dočkáte shledání se mnou dřív, než se nadějete. Mám totiž slíbeno, že se odtud postěhuji, jakmile nový pan děkan bude zvolen a úřad nastoupí. Snad to bude fara nějaká na vsi někde a pak budeme mít vyhráno. Mně zde od úmrtí pana děkana už nic netěší a nejraději bych utekl hned, kdyby to možné bylo.“

Martin matce nelhal. Prožíval trpké dny nejen tím, že stále byl k soudu volán a dotazován na nejrůznější podrobnosti ze života pana děkana, ale i správa děkanství a kostela, účty zádušní, styk s úřady — to všecko ho unavovalo a rozladovalo.

Teď přidružil se k tomu i boj o děkanství mezi dvěma jedině vážnými kandidáty, mezi Rouskem a Skalickým, který vrhal stíny do života veřejného, společenského i soukromého a otravoval vzduch Prosovický k zalknutí.

Na rozkaz konsistoře musili administratoru po čas administrace v duchovní správě vypomáhat katecheti obecných i měšťanských škol a ti přirozeně sympatisovali s kolegou, kdežto Martin sám byl by raději přál děkanství faráři Rouskovi. I zájem o průběh soudního vyšetřování vraždy utuchl, do pozadí ustoupil teď, když konkursní lhůta už uplynula a konsistoř poslala dvě žádosti kandidátů — více se jich nehlásilo — městské radě, aby jednoho z nich si zvolila, nemluvilo se o jiném, než kdo se asi novým děkanem stane. Martin živě si vzpomenul na Shakespearovu tragedii „Romeo a Julie“ a na dvě svářící se strany Monteky a Kapullety. Tak právě i Prosovice rozčísly se na dva tábory. V čele jednoho stál rod Skalických, v čele druhého starousedlá, měšťanská rodina Rousků.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

JAK SE DOSTALA PANÍ OTILIE SKLENÁŘOVÁ-MALÁ K DIVADLU. Zesnulá heroina Národního divadla ochotničila ve Vídni a ani ve snu jí při tom nenapadlo, že by z ní mohla býti jednou herečka. Ochotnická družina vídeňská pořádala představení v Josefovském divadle, jež bylo českým ochotníkům dáno k disposici. Chystali populární tehdy hru „Duch času" od Töpfera, v níž pověřena byla slečna Malá rolí naivní sentimentálky. Bezprostředně před českými ochotníky měli zkoušku němečtí herci, kteří ze zvědavosti zůstali, aby si poslechli ochotníky. Nebyli mezi nimi špatní herci — Altová měla už tehdy výbornou pověst. Emilie Bekovská, později člen Zemského českého divadla, se pěkně vyvíjela, Jaich a Rossa slynuli po celé Vídni jako dobří aktéři — ale byli to vesměs jenom ochotníci, na které herci z povolání pohlíželi od jakživa s vysoka. Němečtí herci zůstali tenkráte v divadle proto, poněvadž se chtěli pobaviti.

Dověděli jsme se — vypravovala mi paní Otilie Sklenářová-Malá — že si řekli: „To bude skvostná junda — poslechněme si ty amatéry." Rozumí se samo sebou, že se ochotníci znamenitě tužili a že se vynasnažili, aby němečtí herci té jundy měli co nejméně. Pánové prý se s počátku do opravdy smáli, ale dlouho netrvalo, smíškové zvážněli a pozorně poslouchali. Chválili Bekovskou i Altovou, a když měla po výstupu slečna Malá, zatleskali jí, šli jí vstříc, zastavili ji a domlouvali, aby šla k divadlu, že je k tomu jako stvořena. Za kulisami stál otec mladistvé ochotnice, jemuž němečtí herci opakovali, co řekli před chvílí krásné a naděné diletantce, a čím ovšem nemálo vzrušili mladou duši nezkušené ochotnice. Tenkráte bylo rozhodnuto o celé budoucnosti slečny Malé — přišla domů s myšlenkami docela jinými, zůstala ještě dlouho potom ochotnicí, ale tušila, věděla, že bude jednou herečkou. K.

FR. V. KREJČÍ: REDAKCE — MOLIÈRE: MISANTROP. Fr. V. Krejčí napsal celověcerní cyklus pod souborným názvem „Bojiště", z něhož zadal Národnímu divadlu poslední, třetí díl, satyrickou dohru cyklu, veselohru o jednom jednání: Redakce. První díl této „trilogie" tvoří sociálně zabarvená aktovka „Továrna", druhý díl zove se „Hřbitov". Aktovka, provedená na Národním divadle je satirou z literárního a žurnalistického ovzduší. Líčí se v ní mladý muž, jenž přihlásil se na literární kolbiště ne právě špatnou sbírkou básní. Měl však při tom tolik praktického smyslu, že se oženil s dceruškou bohatého venkovského notábla, bez jehož pomoci by se byl sotva dostal do Prahy. Krejčí tu hned v této exposiční průpravě dobře zachytil typ těch bláhových důvěřivců ve svoje mladá křídla, již mají tolik sebedůvěry ve své péro, že se s úžasnou lehkomyslností vydají na slabý existenční let novinářského podniku, jemuž má dopomoci k popularitě a hmotnému zakotvení prazvláštní misse časopisecká, záležející v tom, všechno bezohledně zkritisovat a tím se lišit od ostatních žurnálů. Takových lidiček a takových literárně-žurnalistických jepic se objevil v poslední době celý houf. Jednodeňka ani nezazářila a shasla jako novorozeňátko, dřív než na ten boží svět prokouklo. Satira Krejčího je v tom směru mírnější, že nevolila z těchto žurnalistických mušek zjev, kompromisu za každou cenu se štítící . . . Časopis „Bojiště", jehož je mladý muž redaktorem a jenž je hlasatelem jeho „revolučních" názorů literárních, je na umření. Nakladatel už se povážlivě tváří — a když takový chlebodárce začne bručet a zhlídavě koukat — to je vždycky neblahé znamení!

V tuto kritickou dobu objevila se na obzoru „sinekura" — stokorunový sekretářský plat v Literárním spolku. Nastane honba po „tučném" soustu, při níž odehrávají se známé zjevy. Vlivné osoby se obcházejí zrovna tak, jako když se zadává místo na radnici nebo v nějaké bance. Závažné slovo v tomto případě má starší literát. V každém ovzduší má protekce svůj osobitý ráz . . . Někde na venku spraví to zajic, několik koroptví nebo koš vajec — tady má protekce docela jiné pozadí. Je třeba, aby přinesla „Bojiště" o Pámbíčkovi z Literárního spolku pochvalnou kritiku. Ubohý náš „chefredaktor" přijde do strašlivé kolise — chválit nemůže, poněvadž by si rozlil ocet u svých literárních souvěrců, hanit nesmí, poněvadž by si Pámbíčka rozhněval. Co teď? Zlatá střední cesta byla odjakživa vítaným mostem neslaných, nemastných lidí. Redaktor „Bojiště" si takový můstek sice postavil — ale zroubil jej tak ledabyle, že se na něm propořil. Napsal kritiku, pravda, ale nedovedl „mezi vejci tancovat", nepochválil, nepohanil, vykompromisoval zkrátka elaborát, s nímž nepochodil ani tady, ani tam — kamarádi v tom viděli zradu na červeném literárním praporu, Pámbíčkovi to bylo málo, a facit všeho byl, že se paňáček posadil mezi židle. Na štěstí je v aktovce pana Krejčího deus ex machina v podobě pana tchána, jenž má z tohoto malheuru nesmírnou radost. Zetíček nepochodil v Praze — ale za to pochodí u nich doma, kde se posadí za stůl v pivovaře, dostane slušnou gáži a bude míti přece jenom slušné společenské postavení! A poněvadž kočka nenechá nikdy chytání myší, bude náš hrdina z „Bojiště" ve svém poslání jako obávaný kritik pokračovat s daleko lepším zdarem, poněvadž tam v těch Zaříčanech bude pěkně za větrem — a z dostřelu protipum!

Aktovka měla hezounký úspěch. Obecenstvu se zamlouval tento svěže psaný, jasně stilisovaný obrázek, jenž je řešen se vzácným taktem, třeba byla látka dost „ožehavá". Veselohra byla sehrána s vervou. Byla to zejména paní Laudová, jež v roli herečky, ucházející se o přízninou kritiku, výborně postihla zase tento typ antichambrujících „umělkyň", jimiž se to nyní v našem světě jen jen hemží, a jež jsou postrachem a metlou zejména těch, jimž souzeno referovati o divadle. Sl. Odstrčilova dobře sehrála naivní paničku, zamilovanou do svého hrdiny a slepě věřící tomu, že se básničkami vyhrává svět. Paní Nasková vyvolala ústrojem literátky živou pozor-

nost. Herečka nanesla víc barvy, než snad třeba — ale milé publikum dalo jí úplnou sankci, a to také mnoho platí. Pan Mušek aktovku vypravil velmi pečlivě.

Molièrova komedie „Misantrop" (ve výborném překladu Bohdana Kaminského a věrně stylisované výpravě Gustava Schmoranze) provedena s pietou, jež Národnímu divadlu slouží k nemalé cti. Dílo toto netěší se zvláštní pozornosti divadelních ředitelů. Kmitlo se na cizím jevišti zásluhou slavného herce, jenž zatoužil po tom, zahráti si krásnou, bohatou roli, v níž možno rozvinouti všechny přednosti deklamačního umění, prohřátého hloubkou raněného citu. Tento úkol připadl u nás p. Schlaghamerovi, jenž právě tyto momenty zajímavé role náležitým způsobem přivedl k platnosti. Našich dam byly to zejména paní Danzerová, Sedláčková a Nasková, jimž dobře dařilo se v tomto molierovském ovzduší. Humorexotických figurek komedie s účinkem reprodukovali pp. Kafka a Hašler. —r.

ADOLF POLÍVKA. Vzpomínky na zlomený slibný květ české hudby. Napsal Karel Novotný. V Praze, nákl. autora 1911. Sledovatelé hudebního ruchu českého dobře pamatují se na jméno Adolfa Polívky, mladého, nadaného virtuosa na violoncello, Wihanova žáka, který vyšed z konservatoře zároveň s Kubelíkem a Kocianem r. 1899, bohužel jen krátce zamihl se na uměleckém nebi a po několikaletém působení na konservatoři v Tiflisu dokonal předčasně svůj nadějný život 23. března 1906 ve svém rodišti, v Obříství, u věku necelých 26 let. Pietně psaná knížka p. Novotného výmluvně líčí jeho umělecké začátky a vzestup, tklivě vzpomíná jeho lásky k rodičům a jeho pracovitosti přímo příkladné. Nedočtete bez pohnutí poslední stránky spisu, vypravující prostě, ale tím přesvědčivěji o zmaru všech těch krásných slibů života podlomeného zákeřnou nemocí, úplavicí cukrovou. Črta, jež jest pěkným příspěvkem k životopisům českých hudebníků, nabývá nadto zajímavosti otištěním řady neznámých dosud dopisů Svatopluka Čecha otci virtuosovu, z nichž obzvláště poslední, soustrastný, jest nejen ušlechtilé povaze básníkově příznačný, nýbrž i životopisně, zmínkou o básníkově matce, velmi cenný. Kniha, Národní tiskárnou JUDra Edv. Baštýře velmi úhledně vypravená, ozdobena jest zdařilými snímky fotografickými, mezi nimiž jsou obrázky tak napínavé, jako na př. Kubelíkovo konservatorní kvartetto z r. 1896. —Q.

O ESTETICKÉM VLIVU MODY PŘED STO LETY A NYNÍ. Přednáška paní Renaty Tyršové v umělecko-průmyslovém museu. Antický úbor byl nejkrásnější, pravila paní Tyršová na začátku své krásné přednášky, chiton ze dvou stejných kusů látky na svrchní části těla v řasách splývající byl rouchem ideální formy. Ženský kroj středověký zachovává celistvost, jakou měl antický kroj, linie těla zůstává v něm nepřerušována; ale je zúžován v nevýhodný tvar. Za renaissance se rozpadává úbor ve dvě části: život a sukni, tělo již nedává tvaru šatům, nýbrž šaty samy určují vzhled postavy. Ušitý život je vycpáván, je v pasu úzký, a naň se zavěsuje sukně, která přechází dole v obručovitý tvar.

Pás je v době antické přímo pod ňadry, v době středověké se ovíjí o boky; ale v 15. stol. při přechodu do renaissance spadává pod boky, čímž se život nepřiměřeně prodlužuje.

Živůtky za rokoka jsou dlouhé šněrovačky tuhého tvaru končící v předu šípovitým zahrocením dolů přes život. V době té se objevují i tvary kalhotové sukně jako výstřednost mody. Francie udává modu, královna Marie Antoinetta vymýšlí se svojí dvorní krejčovou novou modu na každý týden. Klobouky jsou obrovské, samá zahrada. Pomalu však se chystá převrat. Objevy v Herkulanu a Pompejích přichází v oblibu studium antiky, k tomu přistupuje vliv Rousseauových spisů a vliv sportu z Anglie, který si žádá prostších úborů. Revolucí přestává vláda rokokové mody, majitelé velikých krejčířských závodů pařížských prchají do Anglie, kde od r. 1793. přizpůsobujíce se anglickému vkusu vytvořují novou modu pro celou Evropu. Modou tou je vysloven plný návrat k antice, a obliba její se rychle vzmáhá zvláště ve Francii. Republika potřebuje nové mody pro své lidi, které revoluce vynesla na povrch. Malíř David na přání Robespierrovo vymýšlí potřebné vzory, a za krátko se oblékají ženy a dívky pařížské ve starověká roucha. Začátkem k tomu je Robespierrova slavnost k poctě Nejvyšší bytosti.

Pokoušeno se i o muže, aby se tak šatili; ale to se nejujalo. Modou jsou úbory s krátkým životem pod ňadra a dlouhou sukní, jejíž splývavý ráz je malebný, úbory zvané „chemises" a j. Ženy si nenechávají brániti ve výstřednostech, poznenáhlu oblékají méně a méně částí oděvu, až se vůbec neoblékají.

Doba konsulátu a doba císařství přivádí antický vkus k veliké platnosti. Nosí se ozdoby řeckých vzorů, vlasy jsou upravovány po řeckém způsobu v t. zv. chignony, po Napoleonově výpravě do Egypta se nosí i egyptské ozdoby, a na konec lid nosí ve Francii i turbany. Vliv této mody zasáhl také do Čech, a to na Hanou, kde do roku 1800. se nosily šatky, od té doby se však nosily turbanovité pokrývky hlav.

Vláda tohoto vkusu trvala do r. 1810., po němž nastává reakce vlivy z Anglie. Objevují se zase poodložené vzory i renaissanční vysoké límce, moda to, jež dle ukázek tehdejších modních listů nebyla valná, ale jež přece nebyla beze vkusu, jak vidět z portrétů Gainsboroughových v Anglii. V Německu pracuje Chodowiecki o návrzích krojů; ale vkus jeho nemá lehkosti. Na konec nadchází úplný převrat, vyvolaný v Anglii praerafaelity ruku v ruce s přívrženci sportů a lékaři, kteří poukazovali na zůdnost těl užíváním dosavádních mod. Vlivy těmi vcházejí v modu volné úbory a prosté úpravy hlav s vlasy jen rozčesávanými, jaké viděti na obrazech Rosettiových a Burne Jonesových, malířů mystiků, jíž jsou v čele hnutí.

Oslavou stoleté památky revoluce v nynější době oživla paměť na tehdejší modu a reminiscencemi na ni je moda posledních let i s kalhotovými suknění.

ROČNÍK X. Toto číslo vyšlo dne 1. března 1912. ČÍS. 23.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NOC NA SKŘIPCI.

NAPSAL M. B. BÖHNEL.

Rozradostněn (už asi po desáté) přečetl jsem lístek drahého strýce Rudolfa, jenž konečně podlehl něžnému hnutí své duše, slíbil mi přijeti na svatbu a dokonce troufal si vyznati, že bude se mnou jednati jako otec se synem. Věděl jsem, co to znamená: osiřev záhy, stal jsem se svěřencem strýcovým, který nejsa ženat a poslední svého rodu, účtoval rytířsky s mými výdaji, tak že jsem vedl úplně bezstarostný život. Nevím čím, získal jsem si zcela jeho důvěry a měl jsem za určité, že v den svého sňatku s rozkošnou Olgou vyrovná můj drahý strýček stupeň mezi jejím a mým vlastním jměním, tak abychom si byli rovni. Do budoucnosti hleděti jsem si neodvážil, ačkoli i ta slibovala mi hojně — dokonce snad strýcův statek, slušný kapitál atd. Věděl jsem, že toto vše jsem si rovněž zasloužil, vyhovuje ve všem vkusu svého strýce a přijav za své jeho zásady.

Byl tedy skoro předvečer mého sňatku; vrátil jsem se od Olgy a její matky, mé nastávající tchyně, která churavěla. Myšlenka, že ztratí dceru, kterou vřele milovala, horšila její chorobu — bylo ustanoveno, že jaksi za náhradu bude třeba uvésti do jejího domu nějakou čipernou, veselou společnici, která by svou přítomností ulehčovala samotu ochuravělé dámy. Ujednali jsme tak s Olgou a její matka s tím souhlasila. Doslechl jsem, že již docela počala se o podobnou dámu zajímati.

Olga, velmi korektní dívka, ještě tak trochu staropražsky vychována, jediváček, přiznala se mi, že matčina vůle, aby si mne vybrala za nápadníka, byla první a hlavní pohnutkou naší známosti končící ovšem nyní sňatkem. Směl jsem se tedy honositi i tu plnou důvěrou zámožné a po zemřelém choti tituly ozdobené dámy, která si mne vybrala za zetě. Mám-li konečně hovořiti o sobě, byl jsem hotov s „bouřlivým mládím“ a vyšed ze všeho s úplně čistým svědomím mohl jsem říci, že jsem zcela volně směl voliti svou příští chot. Padla-li má šťastná volba na Olgu, jistě že tím samým osvědčil jsem se jako rozšafný mladý muž. —

Bydlil jsem tehdy v jednom z palácových malostranských domů. Už také k vůli zabezpečení dobré pověsti vybral jsem si byt s pensí u dámy, která platila po širokém okolí za vzor počestnosti a elegance. Byla to vdova po universitním professorovi, od let svého vdovství mohla se vykázati řadou zvučných jmen těch pánů, kteří u ní dočasně našli domov. Dáma ta, neustále v upjatém černém šatě, se zlatým skřipcem na očích pronikavých a skrokem velké dámy, šířila kol sebe jakýsi posvátný strach. — Neslyšel jsem opravdu od ní jediné věty pomluvy, choval jsem k ní hlubokou úctu, kterou oplácela delikátní pozorností k sebemenšímu přání třeba letem vyslovenému. Stav mého zasnoubení úplně harmonoval s nedůtklivou pověstí mého domicilu. Můj byt, na jediné úzké chodbě s bytem paniným, podléhal vzorné péči jejího služebnictva — chtěl-li kdo přijíti ke mně, musil dříve překročiti náš společný práh: podléhal při tom kontrole, jež nevylučovala odbytí. Zejména přišel-li neznámý či známý v dobu určenou k odpolední siestě, kdy mohl aspoň každý můj známý věděti, že hostí nepřijímám. —

Ale vratme se konečně k počátku našeho příběhu. Rozsvítil jsem lampu a usedl do křesla — náhle jsem si povšimnul, že na stolku leží visitka mé paní. Oznamovala mi, že v případě nějakého přání nemůže mi v tu chvíli vyhověti, protože

odešla na nádraží naproti blízké známe. V rátí prý se však nejdéle do deváté hodiny. Vstal jsem, abych se přesvědčil, mohu-li míti po ruce aspoň někoho ze služebných; zastihl jsem sluhu, jenž zatápěl a který mi sdělil, že je toho večera on sám v bytě. Když zatopil, propustil jsem ho, nestaraje se dále o něho.

Byl jsem zaujat čtením kterési nové knihy, když mne asi po půl hodině překvapí tiché zaklepání na dvéře. Vstanu a jdu otevříti — domníval jsem se v první chvíli, že může to již býti paní, která mně jde něco sděliti, jak činívala. Volám tedy „jen prosím vstupte . .“ a jdu vstříc.

Jaký však byl můj podiv, když dvéře zvolna se otevrou a na prahu objeví se nádherný dívčí zjev v kožešinovém kabátku, s rusými kadeřemi pod širokým kloboukem — stanula tu jen na okamžik, ale pak s celou gracií svého mládí rozevřela náruči, přiběhla, přitulila se k mému tělu a vtiskla mi hlučný polibek — ne jeden, ale druhý, třetí . . . Odklonil jsem zbaběle hlavu, nedoveda se vzpamatovati —

„Můj Bédo, jak jsem ráda, že tě tu zastihuji — ale máte tu divné bezpečí: dvéře do kořán a tmu, ještě že ty tu svítíš!“ — A dodala znovu mne laskajíc — To se divíš, viď?! Konečně jsem v Praze a za jak delikátním posláním! — —“

Stál jsem opravdu vyjeven. Hotovil jsem se říci cosi na omluvu, že se v někom mýlí — ale rozkošné to dítě, jediným pohybem sňavši bou a rozepnuvši rukavičky na ručkách, hodných zbožnění, přistoupilo mi zády ke kamnům —

„Oh! máte tu zimu — jsem sic zvyklá na horší se švýcarských ledovců, ale zde bych chtěla mít nyní jaro a ráj! Jednou zase v Čechách a v Praze!“ —

Ale v tom s sebou trhla a otočila se do dveří —

„Vida! zapomenu, že za mnou se mučí s celou serií zavazadel ubohý nosič . . ! . .“

Zašla a slyšel jsem ji nařizovat — „Sem, sem!“ Muž s ohromným kufrem vnořil se mi do pokoje a postavil jej u dveří, spěchaje pak pro ostatek, pravil sidobrosrdečně: „Ještě čtyři kusy toho je!“ —

Za celou tu dobu nedostal jsem se ke slovu. Neznámá dívenka postavila se prostřed mého pokoje a s obdivem i nadšením přehlížela stěny.

„Máš to tu zcela tak, jako to bývalo! Tam Kozina na sloupu — jak to pěkné, že se skoro nic nezměnilo.“ — A pak obrátila se ke mně. — „Hleď, představovala jsem si tě tak, jak vypadáš. Ba, — nechci lichotiti — v ledačems mé očekávání i předstihls. — Můj Bédo! Čtyři léta nám byla, když jsme se posledně hroudovali na tetině zahradě, pamatuješ?“ —

Nyní konečně nabral jsem mužnějšího výrazu — chování neznámé bylo tak rozkošné, že vylučovalo jakoukoli pochybnost o její přirozené roztomilosti. Nechtěje nemile ochuditi ji (a i sebe) o jakousi illusi z mladých let, což bylo tak dojemné ke vzpomínce, začal jsem hráti úlohu „Bédy“, maje v zásobě s dostatek rozmyslu hru zakončiti v příhodné době. Ale ku podivu! S kým se mohla ve mně mýliti? I ono „Bédo“ hodilo se náhodou i na mne — tak vše přivádělo mne do komické role kohosi, na něhož byl jsem se nucen přeptati u roztomilé návštěvnice.

„Pamatuji se, drahoušku“ — pravil jsem zcela oslněn a chopil jsem její ručku — „leč odložíš snad přece?“

Pomohl jsem jí svléci kabátek — v hedvábné, modré nadýchnuté blůzičce a v cestovní modré sukni vypadala báječně. Zazvoniviši zlatými náramky, vzepjala ručky k úpravě svého bujného vrkoče. Stanula za tím účelem před zrcadlem — nemohl jsem odolat, abych ji se zaujetím hodným mladého muže nestopoval.

„Hle!“ — ohlédla se — „což pak tetinka není doma? Vyvedla jsem totiž pěknou věc. Poslala jsem telegramm z Curychu, ale ten mohl dojíti kdož ví kdy! Bude snad v divadle, že?!“

Přisvědčil jsem se strašnou lehkomyslností i k tomu. Zatím sluha nanosil celou barrikádu zavazadel. Zaplatil jsem a tak jsem osaměl.

Rozmluva točila se kolem vypisování cesty dívčiny z curyšského pensionátu. Dozvěděl jsem se mimo, že tam byla tři léta, že pojednou došla ji nabídka tetina do Prahy, že se tak trochu na tetinku hněvá, protože jí za celou dobu curyšského pobytu nesdělila nic o příbuzných, ani o Bédovi prý jí nepsala. Teprve prý v posledním dopise jakoby jen nadhodila, že Béda je v Praze a — to si už domyslila — u ní. Kam pak by prý tetinka Bédu pustila, vždyt si na něm tolik zakládala! —

Zasedli jsme spolu za stůl, dívenka přistavila si houpací křeslo a já vyňal ze zásoby čutoru italského muškátového i zákusky, jež jsem náhodou

toho večera zaopatřil u buffetu dobročinného bazaru. Hodily se mi nyní.

Pohárky zazvonily o sebe a muškátové vyloudilo hezounké dívence dva dolíčky na tvářince s pýřnou pletí sluníčkem zapálených broskví. Konečně jsem se dověděl, že se jmenuje Cilka — dalo mi strašné namáhání zakrýti nedostatek přímého oslovení — a Cilka se smála, smála —

Pohlížel jsem na hodiny: ručiče blížily se k půl deváté. Kouzlo intimního večera při kalíšku vína, ve společnosti půvabné dívky a vůně nedověřeného dobrodružství, působily tak, že jsem hříšně zapomínal na svůj úmysl prozraditi mýlku dívčinu v mé osobě.

„Divím se" — poznamenala — „jak může někdo býti tak úzkostlivý o sebe menší příhodu, jako tetinka. Jen považ, psala jsem, že jsem se seznámila při plavbě po jezeře se čtyřiaosmdesátiletým francouzským literátem, jenž mi daroval svou knihu — teti mne v příštím dopise zle haní: měla prý jsem knihu vrátiti! Jen považ, Bédo" — podepřela ručky v pásu —, čtyřiaosmdesátiletý pán! Což kdyby to byl tak čtyřiatřicítiletý! Toho nemohu ani domysliti!" —

Odpověděl jsem, že úzkostlivost tetinu úplně chápu: jde-li totiž výhradně o Cilku — —

Má úloha byla úplně znesnadněna, protože jsem ani nevěděl, proč do Prahy přijela. Chtěje to vyzvěděti, počal jsem vychvalovati půvaby Prahy teď za zimní saisony —

„— A co z nich užiju?" — opáčila. — „Z pensionátu přejdu pod tetin dozor — ach!" — sepjala ručky „musí být rozkoší býti mužem!"

Shledal jsem dle toho, že toto dítě má všechny podmínky vyzouti se tetince z pod přísné kontroly.

„Ale tetinka není tak zlá" — konejšil jsem její bol — —

„— Probůh! nezmiňuj se mi, Bédo, o ní: vzpomenu-li, že přijde, jde po mně mráz!"

Cítil jsem jej sám. Proto přece dolil jsem kalíšky a připili jsme čtyřiaosmdesátiletému literátu, jenž pozměnil Mussetovy verše a vepsal Cilce do knihy: „O Cecile, ma rose blonde — !" — —

K vůli zábavě vrhla se Cilka na svá zavazadla a z kteréhosi, z něhož vyhlížela bělostná vlna nežně urovnaného prádla, a z něhož roztékala se heliotropová vůně, podala mi onu darovanou knihu.

Pokračování.

PROROCI.

Pod tíhou věků jdou, v tmách řada jejich mizí,
tuch odlesk dalekých jim plá na skráni bdělé,
jdou, hlavy schýleny, jdou přísnou mojí visí,
Proroci mystičtí, Proroci Isráéle . . .

Vlas v pouští samumu jim povívá kol čela,
hořkostí zatopen zrak patří do daleka,
na ústech výmluvných chví slova oněmělá . . .
Čas hučí pod nimi jak peřejemi řeka,

Nad mrakem doby své jsou v dumách nachýleni,
hvězd, meteorů let nad nimi jde i zniká,
dech kosmu nesmírný v jich mocné vlaje snění,
dnů, roků, století pád se jich nedotýká . . ,

Plá nebe vysoko, souhvězdí v hloubkách hoří
lhostejně nocí sfér, kde Mlčení jen bydlí,
je země propast tmy a poušť od moře k moři
Anděla Zničení pod rozpiatými křídly. — — —

Jsou v troskách království, kde hlasy jejich zněly,
u chrámů zbořených lká dědic mrtvé slávy,
jak stádo rozplašen je svatý národ celý . . .
A smutní pastýři jdou, nachýlené hlavy.

Jdou ze tmy do tmy zas, Marnosti ve šlépějích,
co v slávě stříbrné hvězd věčných rozzáření
tíž nesmrtelnosti na plece spouští jejich
a tmavý jejich stín v kamenné modly mění . . .

. . . Jdou v kráse pochmurné, své době hořcí, cizí,
dum odlesk dalekých jim plá na skráni bdělé,
pod věků břemenem jdou přísnou mojí visí,
Proroci mystičtí, Proroci Isráéle . . ,

JAROSLAV PASOVSKY.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Sešli několik pěšin, odpočívali a zase těkali, ale Horskému pořád nepřicházeli na stopu. Mluvili o jeho plaché nedůtklivosti a tonuli v smíchu nad jeho rozpaky.

Ocitli se už nedaleko Myslivny.

Rázem zahvizdlo větvemi tenké úpění větru a zkrotlo. Les propadl se na chvíli v strnulé ticho, ale pak opět se ozvalo hvizdnutí delší a pronikavější a les se zachvěl pod sykotavými nárazy, jež se opakovaly hustěji, až splynuly potom ve hluchý, sotva rozeznatelný šum, jenž po chvíli tichl a slábl. Najednou z čista jasna dopadlo několik těžkých krůpějí na větvě a zase stichlo. Ale pak spustil se letní přívalný liják a chřestivě šuměl širokou rozlohou lesa.

„Pravil jsem, že ho nedostihneme," řekl Aksamít, ukrčuje se pod svůj deštník.

„Nešťastný liják, jakoby čekal na nás," odšeptla Straková a běžela drobnými kroky podle Aksamíta, přidržujíc si rukou světlé a lehké své šaty.

„Kopali jsme jámu Horskému," řekl se zadrhlým úsměvem Aksamít.

„A nyní sami do ní padáme," odpověděla Straková.

Běželi úprkem v lijáku. Uchýlili se pod jedli, ale ani ta je zúplna nekryla. Krůpěje duněly po deštnících a splývaly jim na ramena. Rozběhli se znovu do deště, aby vyhledali přístřeší.

„Touto pěšinou nejspíše stihneme myslivnu," řekl Aksamít, ale jak se podíval na první orientační tabulku, shledal, že si zmátli stezku.

Vrátili se a ve čtvrt hodině dostihli kavárnu v Myslivně, ale co bylo platno, když promokli skoro až na celé tělo.

Liják ustával a změnil se v drobný, trvalý deštík, ale počasí zdusnělo.

„Vratme se!" navrhla po chvíli Straková.

Začínalo ji studit na ramenou a chlad jí procházel tělem.

Aksamít souhlasil a rychle dopíjel kávu.

Zaplatili a vraceli se nazpět.

Les všecek zdrsněl chladem a šerem. Cosi nevlídně zkaboněného patřilo z jeho ztemnělých koutů tak jako zraky slídivé zvěře, a hluché syčení neostávalo.

„Myslím, že deštík přejde. Počasí zdejší jest křehké. Zahřmí, seženou se oblaka jako onehdá, sprchne a přeháňka přejde," řekla Straková.

„To nám nepomůže, teď může pršet," řekl Aksamít poněkud nevrle a z mrzutosti zapálil dutník a kouřil.

K vůli parnu byl shodil doma vlněnou košili a vzal si lehkou a nyní cítil, jak do něho vchází studenost lesa.

Skrápělo mírně, ale vytrvale.

Šli zrychlenou chůzí sešeřelými stezkami. Za chvíli zaslechli třeštivé dunění drožek a kočárů. A toto vědomí, že druzí snášejí tytéž rozmary počasí, dodávalo jim okamžité útěchy.

„Náš dnešní výlet skončil fiaskem," řekla Straková s nuceným úsměvem před svým hotelem.

„Úklad se vždycky vymstí," dodal Aksamít, políbil ruku Strakové a rychle kráčel opláchlou dlažbou do svého bytu.

Převlékl se, usedl do křesla a myslel na Horského, jenž lehce se mohl usmívat jejich zamoklé výpravě, vyhlížeje v suchu ze svého malého kumbálku.

Měl pravdu.

Horský hned po obědě odešel do svého bytu a chvíli zkoumal nakupené, záludné mraky nad chomáči lesů. Cítil se malátným z dusna a správně uhádl nečas. A proto změnil svůj program, vykonal pouze krátkou procházku údolím Teplé a vrátil se nazpět.

Rozložil se na krátkou pohovku, položil nohy na židli a četl.

Těžká oblaka líně se vlekla nad šerým údolím, potom se slila v žlutavou záplavu a vytrvalý dešt pleskal šumivě dlažbou, hláse tak nudný, tesklivý večer.

Přeprchávalo několik dní. Šerá oblaka bloudila kotlinou, jakoby nemohla najíti východu a těžký uhelný dým vlekl se nad městem v dlouhých, šedivých fáborech a nechával všude své černé, lípavé saze.

Horský zakoušel stesk a tesknotu osamělého člověka. Straková s Aksamítem ani se neobjevili u zřídel. Nevyhledávaje nikoho, tloukl se s deštníkem uprostřed spousty nevrlých tváří, z nichž každá vyjadřovala tutéž zadrhlou mrzutost. Hodiny vlekly se líně a večery téměř neměly konce. Nuda a stesk dýchaly z šedivých oblak, provlhlých ulic i z malé světničky, jež se mu súžovala a hrdlila jej.

Chvílemi četl a chvílemi přepisoval svou Legendu, kterou byl slíbil Strakové v besedě.

Třetího dne dostal od Aksamíta lístek.

„Vím, že se nudíš, navštiv mne!“ stálo lakonicky na lístku.

Byl mu tak rád. Oblékl svrchník a zrovna šel k Aksamítovi.

Ten měl zatopeno a nedbale oblečen, bez límce procházel pokojem. Byl skrčen, sestárlý, chraptěl a mrzutě odkašlával.

„Prosím tě, nač stále dřepíš ve svém kumbálku?“ uvítal jej poněkud mrzutě, ale hned se mírnil. „Čekal jsem tě hned včera. Ty dni jsou nesnesitelné!“

„Co chceš dělat? Nudíme se všichni,“ řekl Horský, pozoruje nevolnost Aksamítovu.

„Kde's bylpředevčírem? Pravil's, že půjdeš do lesa,“ zmínil se Aksamít.

„Já změnil úmysl, kamaráde. Nechtěl jsem jíti do deště, prošel jsem se trochu městem a vrátil se domů,“ pravil Horský.

„Ach tak, tys tušil nečas. Ale my se Strakovou přemokli. Zachtělo se jí najednou do lesa za každou cenu. Teď věřím úplně tvému systému, že člověk má vycházet od sebe a nesloužit na všecky strany. Ne, až vypřáhnu z této nevděčné úlohy,“ vybíjel Aksamít svůj špatný rozmar, ale neřekl za kým šli do lesa, aby se mu snad Horský nevysmál.

„Hleď z toho vystřízlivět, Žorži!“ řekl mu Horský teple.

Cítil s Aksamítem a litoval ho v duchu.

„Byl jsem z mrzutosti zase v hotelu a cítím zhoršení,“ řekl Aksamít odkašlávaje.

Jakási neurčitá bolest procházela mu bez ustání tělem a měnila místo; následkem toho celé jeho vzezření bylo tesklivé.

„Co děláš? Ty se pomalu smrtíš,“ zvolal Horský, pozoruje ho, jak se bolestně protahoval,

„Ale ne, už se seberu, uvidíš, že se chytím diéty. Jiné cesty mně nezbývá,“ řekl Aksamít s trpkostí.

„Konečně to už naznáváš,“ řekl uspokojeně Horský.

„Ale u mne to všecko bude už pozdě,“ řekl Aksamít a mávl rukou do vzduchu.

„A co ti vlastně schází, Žorži?“ zvídal Horský, jenž rád by byl poznal chorobu Aksamítovu, ale dosud marně.

„Víš, já se poslední dobou vrhl na hru. V Brně měli jsme skoro hazardní kroužek, No a to víš, že každá vášeň vyssává síly a spaluje organismus. Lékař mne poslal sem do lázní. Bylo by dobře, ale já nesnesu obručí. Ta šněrující diéta mne tu urdousí,“ mluvil zahořkle Aksamít, ale rychle změnil směr hovoru.

„Viděl jsi Strakovou, Alberte?“ otázal se Horského roztržitě.

„Ani okem,“ odvětil Horský.

„Zdá se mně, že výlet odnesla tak jako já,“ pravil Aksamít.

Horský znepokojeně pohlédl na Aksamíta.

„Proč myslíš?“ řekl plaše.

„Byla v lehoučkých šatech a přemokla.“

„Proč jste nevyhledali kavárnu?“

„Vyhledej kavárnu uprostřed lesů a cest jako v labyrintě. Přišli jsme do Myslivny už mokří. Ale neměj strachu, odstůně si to snad lehkou rýmou a bude po všem. Ale nechme těch mizerných kapitol. Jsem jaksi stísněn a tenkráte člověk vždycky rád vzpomíná. Sedni, zaplatíme si za čáru do jiného vzduchu,“ pravil Aksamít roztřesen a nabídl židli Horskému.

Usedli oba.

Horský pohlédl na Aksamíta. Viděl před sebou trosečníka, ale nechtěl ho rozrývat nemístnou soustrastí, nýbrž vzpomněl si na jakousi episodu s podivínským professorem a připomněl jí Aksamítovi. Vzkřísil ho rázem svým vypravováním, že sám vyhrabával z paměti podobné historky a smál se jim zároveň s Horským. Ale rozmar ten dlouho netrval. Po chvíli opět se vyčerpal a jevil tím větší skleslost. Chmury se vrátily a rozestřely se po jeho tváři.

Horský mu vracel naději, ale marně. Odcházel od něho, zůstavuje ho v trpkém a mučivém záchvatu melancholie.

Pokračování.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Obchodní dům Skalických stál na rohu náměstí, přímo proti děkanství a blahobyt byl v něm domovem od nepamětných časů. Skaličtí byli patriciové Prosovic, dali městu několik obezřetných primatorů, volili v prvním sboru a každá hlava domu zasedala v městské radě takřka doživotně. Pouze žádného děkana dosud nevykazovala jejich rodinná galerie a proto nejmladší ratolest pana Skalického, kupce ještě starého rázu, po různých pokusech a nezdarech na akademiích obchodních, fakultách universitních i jinde, ujala se a rozkvetla konečně v semináři. Skaličtí žili také způsobem, kterému se v městě říká „vésti velký dům". O manevrech bydlil u nich pravidelně nejméně generál, dávali často hostiny a večírky, protože ještě měli svobodnou, stárnoucí slečnu Finu, která těšila se nyní na děkanství víc než její pan bratr. V kruzích zasvěcených se však šuškalo, že to bohatství není tak závratné, že sice firma je dosud solidní, ale přece jen že upadá. Venkovští kupci — díky čilým agentům — že už odbírají své zboží přímo z továren anebo specielních skladů. Skalickým že už odpadl skoro všechen obchod „en gros" a drží je jen detail, drobný krámský prodej ve městě, že žijí vlastně nad své poměry, nutí se zachovati lesk svého domu — ale teď ten děkan, že by je vytrhl, znamenitě by jim prospěl . . .

Také se ještě došlé žádosti na purkmistrovském úřadě ani neohřály a pan katecheta Skalický hned za tepla přijel. Vzbudil znovu sensaci už svým zjevem. V rodinné equipáži, po boku svého rozšafného otce, objížděl město, představil se purkmistru a městské radě, všem členům výboru, navštívil všecky špice úřadů, předsedy spolků — všecko to, co tvoří u nás „veřejné mínění" a týž den večer dával v „Besedě" dýchánek pro pány i jejich dámy. Čepovalo se „Plzeňské," kouřila britanika, Skalických krám dodal šunku, kaviár a vzácné salámy a jiné delikatessy. Když potom k půlnoci zašumělo champaňské v broušených, táhlých číších, tu už všichni titulovali katechetu Skalického ‚panem děkanem' a v nadšených přípitcích volali mu ‚na brzkou shledanou.'

O tom všem dověděla se ještě téže noci stará Rousková, která stála na stráži a svými lidmi špehovala každý krok a tah Skalických. Jak se ráno otevřel telegrafní úřad, podali Rouskovic depeši: „Přijed hned, koudel hoří!" Pan farář Rousek tu byl jako na koni a matka přijala ho s otevřenou náručí a se zaručenými zprávami o krocích jeho konkurenta. Velká rodinná rada se sešla večer, „pramatka rodu", jak Rouskové po městě říkali, sama vlastní rukou zavřela dveře na klíč, usedla si do odřeného, koženého křesla v čele stolu a zahájila poradu. Už dávno byla dle jména sice výměnkářkou, a skutečnou asi trojnásobnou prababičkou, ale v domě na předměstí i dvorci, který k němu náležel a na kterém už hospodařil její vnuk, vládla dosud ona a nikým nedala si vykroutit žezlo z kostnaté ruky. Pamatovala město, kdy mělo ještě vesnický, selský ráz, kdy většina měšťanů ještě hospodařila, kdy se nestyděli vzít do ruky bič anebo pluh — ty staré časy udržovala stále na Rouskovic dvě stě korcovém statku. Sama ovšem uprodala pravda několik korců na stavební místa, ale za stržené peníze hned třikrát tolik výborných polí přikoupila. Byla víc ve chlévě, stodole a na polích, než doma v kuchyni anebo pokoji. Dokud byla živa, ať říkala mladá panička co chtěla, nesměl se koupit kočár a starým, přízemním domem nesmělo se hnout. Dovolila přestavět stáje, rozšířit kůlny a stodoly, nakoupit strojů, ale jedovatým posměchem šlehala všechny snahy po pohodlí a touhy po rozmařilém, veselém životě městském. Pro svatý pokoj podrobovali se mladí vrtochům přísné stařeny a žili v zděděných tradicích svého rodu. Chodili prostě sice oblečeni, ale důkladně a čistě, výstřednosti mody se jich nedotkly a po titulech a hodnostech se nepídili, neopíjeli se a nehýřili, za to však vědělo se „u Rousků, že jsou peníze." — „Jenom co ta baba nahrabe do roka za mléko, vejce, máslo a drůbež," počítali závistníci.

„A kde pak je teď příjem hlavní, za obilí, dobytek, řepu, ovoce."

„Takový statek ve městě, to je zlatodol, zpeněží každé peříčko a nos nemusí z domu vystrčit."

„Každá nevěsta jim přinesla peněz jako babek, živobytí je takřka nic nestojí, děti nerozhazují, všichni jsou výborně zaopatřeni, pane, ti se mají. Uvidíte, že i ten jeho kněz se tu ještě stane děkanem“

„Komu Pán Bůh, tomu všichni svatí. Ale milejším by mi byl, než ten panák Skalických. Co je nám ta jejich pýcha platná. Nedají tu řemeslníku ani štych udělat. Kupují všecko v Praze nebo ve Vídni, to stará Rousková zase dopřeje člověku výdělek, nesmlouvá, a srdce má k chudému člověku, zvláště dětem přeje, čeleď se u nich drží zuby nehty.“

Tak mluvilo se po hospůdkách, v kruzích drobných řemeslníků a živnostníků, mezitím co se u Rousků radili a počítali.

„Zítra je obejdeš, aby neřekli, že jsi u nich nebyl, ač je to, kolem do kola vzato, zbytečná a marná věc a potom nech mne jednat,“ ukončila poradu pozdě v noci Rousková, „já tě tím děkanem udělám, nic se nebuj,“ dodala ještě, „potom mě zadarmo aspoň pochováš a naši tuhle ušetří padesátku,“ a tak vesele se při tom zasmála, jako by se jí to ani netýkalo.

„Ale maminko, co to mluvíte?“ bránili se děti i vnuci.

„I mlčte, čekáte už na to. Vím, že už máš plány hotové na nový dům,“ obrátila se k hospodáři, „a jak oči zavru, rozkopáš tuhle starou barabiznu — ale at — nebudu už to vidět a Pán Bůh mi tu jistě jenom proto nechává, abych našemu Honzíčkovi pomohla k děkanství a teď — hajdy — půjdem spat.“

Políbili jí řadou ruku a rozešli se.

Za krásného dubnového jitra sešel se znovu celý rod Rousků v děkanském kostele, kde u hlavního oltáře sloužil jejich pan farář ve zlatém ornátě mši svatou za svého otce „v Pánu zesnulého Floriána Rouska a to celé živé i mrtvé přátelstvo“, jak po mši svaté od oltáře ohlásil, pomodlil se několik otčenášů a rovnou z kostela šel na děkanství vrátit panu administratoru vydluženou kleriku. Ochotně dal se tam pozvat na snídani, trpělivě vyslechl nářky hospodyně, dal si znovu vypravovat celý tragický případ děkanovy smrti a teprve když osaměl s Martinem, zavedl řeč na svoji záležitost. „Věřte mi, bratříčku, já se o to místo zde nederu,“ povídal lhostejným hlasem, „a ono také není ani oč stát. Kolik to celkem vynáší? Máte snad fassi po ruce?“

„Prosím, račte se podívat,“ ochotně vytáhl administrator z obsáhlého fasciklu „přiznání o příjmech a vydáních“ prosovického děkana.

„Nu, zlé to pravda není,“ živobytí to dá, něco vynesou fundace, něco štola, ale za to — promiňte — je zde kaplan, vím, že zde nezůstanete, každý není tak skromný a se vším spokojený jako vy,“ mluvil Rousek, zabodávaje stále oči do rubrik a cifer, „to já mám farku sice malou, ale jsem na ní spokojen, mám hodnou osadu, žádného kaplana a když odečtu zde representační výlohy a vedení domu, možná, že by mi ani tolik čistého nezbylo, co mi zbývá teď.“

„Po panu děkanovi opravdu zbyl malý kapitál, překvapilo to všeobecně,“ přisvědčil Martin.

„Tak vidíte. A potom ten tanec zde! Je tu samá honorace, samé panstvo, různé směry a proudy a tomu už jsem odvykl. Mám na vesnici pokoj. Sem je jako stvořený Skalický — švihák — co?“ optal se Rousek a zabodl teď očka Martinovi do tváře. „Ani ho dobře neznám, viděl jsem ho pouze o pohřbu,“ vyhýbavě odpověděl administrator.

„Tak? Není možná! On se vám ani nepředstavil? Co pak zde nesloužil?“

Pokračování.

FEUILLETON.

PAŘÍŽ. X.

Dokončení.

GARSON.

PÍŠE DR. D. PANÝREK.

Kdo se obírá počátky jazyka francouzského, je mu toto slovo dobře známo — náleží v hovornách, mluvnicích a slovníčcích k nejběžnějším, jenom že má v této stati jiný význam, než-li mívalo v těch našich prvních skromných stycích s jazykem nejduchaplnějšího národa, při nichž jsme si snadno zapamatovali slůvko to, pro zvláštní písmě, jež vyhlíží jako obrácená cifra pětka a je vlastně c, jež se čte jako s (cédille). Chlapec, hoch, stávalo v čítankach a mluvnicích — byli jsme sami hochy te doby a tak nám bylo slovo nějak zvláště sympatickým, sympatičtějším nežli jiné.

Ale můj „garson“ v této stati není totožným s garçonem prvních našich úloh francouzských, třebas náleží k jeho bezprostřednímu potomstvu. Můj garson je sklepník.

Ježto asi dříve sklepníky bývali ve Francii právě takoví výrostci, jakým se říká „le garçon" v cvičebných knihách jazyka francouzského — vždyt i mezinárodní jazyk mluví o garsonech jako o osobách mladých a pak svobodných a o garsonských bytech, dostal sklepník ve Francii titul garçon, a zůstává mu i když není zcela mladý, i když není hochem.

Francouzský sklepník je figurka zajímavá, která hned v prvních dnech pobytu našeho v Paříži, studujeme-li veřejný život, padne nám do očí. A už ho s očí nespustíme. Vidíme ho v kavárně, v hostinci, v hotelu, vidíme ho na ulici měst i v lázních — chová se tak zvláštním způsobem a je tak nápadně ustrojen, odchylně od našich sklepníků, že nemůže zůstati nepovšimnut, Má sice s našimi společných několik nectností a nezpůsobů, ale protože v každém stavu jsou lidé dobří a špatní, nemáme mu nezpůsoby jeho tak za zlé, nebot ho potřebujeme — pak i nezpůsob, jenž je vlastností stavu, počíná býti snesitelným. Nezpůsob jeho první je, že rád béře zpropitné co možno veliké, a druhý, že rád vpašuje cizinci falešný nebo poškozený peníz, zkrátka měnu nebernou; někdy také nesprávně počítá, v čemž jej však sklepníci ruští a turečtí daleko předstihují. Mám v té příčině zkušenosti z Vorobjevych gor u Moskvy a z ostrova Prinkippo u Cařihradu.

Popišme si garsona jako zoolog prohlíží a popisuje zajímavý hmyz. Je z pravidla vyholený, jako kněz nebo herec. Jeho prádlo svítí bělostí, kravata je však černá. Za to má přes frak a černé spodky přilehavě přitaženou bílou zástěru, sahající od pasu až ke kotníkům. Na hlavě nemá žádné pokrývky, pod pažím drží ubrousek.

Obličej jeho má výraz intelligentní a mluví perfektní francštinou, jako jeho příbuzný italský cameriere mluví spisovnou vlašťinou i v městech, kde vládne dialekt, na př. v Neapoli.

Je zdvořilý, ale i v té jeho uhlazenosti jsou odstíny, dle toho obědujete-li v prvořadé skvělé restauraci či v hospůdce dělnické některého faubourgu pařížského. I ve skvělých restaurantech však je v obřadnosti jeho bohatá stupnice, dle toho, jaký je váš účet. Jet dle výše účtu jeho zpropitné, jež dle francouzskéhu zvyku činí obyčejně deset procent účtu, skromnější nebo štědřejší — odtud tedy jeho zájem. Náležím sice na cestách k lidem, kteří naprosto pohrdají úsudkem, jaký si sklepníci učiní o jeho largiosnosti, nebot sklepník jako zřízenec z cizinců žijící má se přizpůsobiti názorům cizinců, kteří (aspoň z velké části) zpropitné i bez Iheringova vědeckého zdůvodnění, jež si může čtenář přečísti v českém hávu ve Světové knihovně, nenávidějí — a není správno, aby se cestující cizinec řídil v Paříži dle francouzských nemravů sklepníků a hostinských, jimž přece přesně platí, co účtují, v Berlíně a Vídni dle německých „Kellnerů" (jejichž odchovanci jsou i naši číšníci), v Rusku dle „polevoje" nějakého, jenž na vše nechá dlouho čekat a pak ještě počítá trojnásobný účet (v čemž i sklepníci v bulharském Kazanlyku ruské poměry následují), ale i tu asi panují různé obyčeje dle toho, má-li garson před sebou stálého, denního hosta, či takového přeletavého ptáka, kterého spatřil jednou v životě a s nímž se už do smrti nesetká. Protož nedejž se, český skromný turisto, zlákati francouzským zvykem, abys dával v Paříži za 20ti frankový účet nějaké turistické společnosti dva franky zpropitného. Sklepník je zřízenec hostinského — ten má jej platiti. At si, co mu platí, započítá do své režie — bez toho činí tak, přenechávaje cizinci honorovati zřízence.

Tímto sermonem zamýšlím odůvodniti anomalii, že dával jsem číšníkům francouzským zpropitné dle pražských poměrů, kde hodní ti hoši, dostanou-li pětník neb desetník zpropitného, vlídně poděkují — ostatně přece by každý raději přál více svým českým krajanům, nežli cizinci, na nějž bez toho nevraží, že jej při každé příležitosti v pravém smyslu obírá, dá-li se.

Zanevřel jsem totiž jednoho dne na sklepníky pařížské, když mi zabraného do hovoru s krajanem malířem vpašoval garson mezi drobnými na poctivý dvacetifrank cínový (nebo z jakého kovu byl?) pětifrank, který však poctivě v Paříži zase nechala po některém marném pokusu jedna z mých známých. Námitky svědomí, jak to ženy umějí, ohlušila bez velikého násilí odůvodněním, že tento dobrý člověk dá zase peníz dál, nejspíše zase nějakému cizinci. „Jen když to já nejsem!" prohlásila resolutně, nedbajíc na to, že touto cestou by zlo v světě nikdy nepřestalo, při čemž na tento můj názor štiplavě, ale musím uznati, přece jen do jisté míry logicky poznamenala, že řečené zlo ona sama nezačala, že je tudíž také nemůže končiti.

Víte přece, že žena vždy musí míti poslední slovo, a nemá ráda muže, kteří jí ho nedopřejí.

Proto pozor na sklepníky v Paříži. Menší mince falešné můžete zase mlčky jim dáti jako zpropitné — obdrželi-li jste je od sklepníka, mlčky přijme je od vás — ani nemrkne. Ostatně přijme ji i tenkráte, když jste neplatící minci neobdrželi od něho, nýbrž jinde. Kdo si dělá sbírku z cizích peněz, může si konečně tyto neberné peníze uschovati — vždy mají větší cenu, nežli běžný v tom kraji peníz. Hůře je se stříbrnými mincemi falešnými, t. j. vyrobenými vskutku z kovu méně blahorodého, olova, cínu nebo slitiny takových sprostých kovů. Leda byste byli sběrateli falešných mincí — to je zajímavé zaměstnání, třeba však na ně míti mnoho peněz.

Leč opouštíme našeho garsona . . . Vratme se k němu.

Bez zpropitného aspoň 2 sou (10 centimů) nevypijete ani sklenici sodovky. Zpropitné vévodí každému placení v hostinci — kde se platí u pokladny (dame du comptoir) sklepník ovšem o zpropitné nepřijde. Sluší tu poznamenati, že se ve francouzských hostincích jí buďto à la carte, t. j. dle cenníku, což je výhodno pro četnější společnost, neb à prix fixe, jako v četných a poměrně levných etablissementech bouillon Duval. Nejíme-li à prix fixe, zavoláme na sklepníka „Garçon, l'addition, s'il vous plait!" Je to zdvořilejší než naše po německém mravu zhurta a pánovitě pronešené „platit!", ježto Francouz sklepníka osloví, požádá jej („líbí-li se vám" — s'il vous plait) za účet; třebas nutno vyznati, že pronášeje obvyklou

svoji frasi Francouz na nějakou zdvořilost nemyslí a ani si už neuvědomuje, co znamená toto běžné „s'il vous plait". Ostatně pro zdvořilost ještě nikde nikomu hlavy nesrazili — ani sklepníci hostovi. Hlavní je, že tato zdvořilost nic nestojí, kdežto zpropitné je bolavější stránka věci, činíc denně při pohyblivějších turistech 1—2 franky, což je škoda u studenta, mladého úředníka, učitele a podobných stavů citelná.

Mluvčí větší společnosti, jež bude jísti „à la carte", žádá („commande") o nějaký talíř více;

„Garcon la carte, s'il vous plait, et apportez une assiette de plus."

Chceme-li zvěděti co ještě přijde, zeptáme se beze všech obav:

„Garcon, a quels plats ai' je droit encore!"

Aspoň se utvrdíte v manipulaci pomocného slovesa avoir, zvláště formě tázací, která činí začátečníkům obtíže.

Obědujet se ve Francii mezi 11—1, což slove dejeuner. Bývají to vajíčka, omlety, kotleta, boefstheak, ragout a pod. Panský oběd neb večeře skládá se z polévky neb zákusků (hors d'oeuvre čti „ordé"), masitého pokrmu jednoho neb dvou, moučného přikrmu, sýra, kávy. Máme-li na něco ještě chut, objednáme si to dodatečně (supplement) — při bohatém stolování francouzském náš člověk zvyklý na jednoduchý jídelní lístek (polévka, maso, přikrm) zpravidla ani na to nevzpomene. Polévka (bouillon, consommé, potage) v Paříži bude nejmilejší našinci asi nudlová (au vermicelles), hrachová (potage Saint Germain —.ve Francii mají i pokrmy dle svatých), bramborová (potage Parmentier) — à la Julienne (se zeleninou) bude našemu jazyku příliš vodnatá a slabá.

Ze zákusků chutnaly mi fromage du tête (není to sýr — asi naše tlačenka), živná a levná, neb sardine au beurre (rybička na oleji s máslem a houskou).

Z pečení vítán bude českému jazyku štavnatý řízek hovězí (chataubriant — vzpomínal jsem vždy na autora „Attaly" a „Dobrodružství posledního Abencerraga") nebo boefsteak aux pommes, telecí ledvina (fricandeau), žebírko (côtelette), řízek telecí (escalope de veau), kuře smažené (poulet frit) neb ryby kambala (sole), carpe (kapr), brochet (štika). Prostší jídlo jsou vejce míchaná (oeufs brouillés). Ze zelenin fazole a sice buďto lusky (haricots verts) nebo jen semena příjemně nakyslá (haricots blancs), květák (choux fleurs), špinát (épinard), brambory pečené (sautées) neb smažené (frites), což však umějí naše kuchařky lépe, sklepník přinese buďto na požádání nebo s některým jídlem. V těchto věcech je dle města, čtvrti ba i dle restaurace veliká rozličnost. Ovoce a sýr dokončuje oběd, při němž sklepník, třebas měl několik stolů na starosti, vždy prodlévá opodál, na hosty pozor dává, nepřáli-li by si něčeho, pročež svarlivé rodiny mají se aspoň ve francouzské restauraci chovati slušně. Zapíjí se vínem s vodou, jež buďto je v obědu „a prix fixe" započteno neb objedná se dle zvláštního cenníku. Vždy je dobré a nepříliš levné. Hojný oběd ovšem připouští i více vína. A konečně, když platíme, na talíři s ubrouskem přinese sklepník peníze nazpět.

S bohem, milý garcone, mlčelivý, jemně usměvavý... Budiž ti přáno tvoje pourboire.

ČESKÝ ŽIVOT.

VILÉM MRŠTÍK.

Dne 19. listopadu 1901 psal Vilém Mrštík svou temperamentní předmluvu ke své knize, kterou nazval „Moje sny." Je v ní uložen obraz jeho publicistické činnosti za patnáct roků.

„Leccos tu mluví," praví autor „za generaci přítomnou a ještě více za minulou. Proti čemu všemu muselo se kdysi bojovat! Byla to krásná doba a chtěl bych ji znovu prožít od začátku až po naše dny. Zadarmo nepřišli jsme k ničemu. „Křivák" z ruky nevypad: neustále připraven býval vedle péra a leží doposud."

Vzpomínám na doby, kdy jednalo se v Nakladatelském Družstvu Máje o to, aby kniha spatřila světlo světa. Na ničem jiném Mrštíkovi tak nezáleželo, jako na vydání knihy „Moje sny." Přiznávám se, že byli jsme v rozpacích, vydati dílo, jež svým neobyčejným rozměrem ukládalo podniku jistou reservu. Ne snad proto, že kniha byla psána temperamentně, že byly v ní všude stopy „Křiváku" — Bůh zachraň — toho jsme se nebáli! Mrštík sám všechny tyto a příbuzné obavy rozplašil sebevědomým prohlášením: „Kniha jde do světa s mým plným jménem — narazí-li někde — neuhodí hrom do Vás, uhodí do mne. A já mám nad svou hlavou dobře zlacený hromosvod."

Z knihy jako maják vysoko činí a do daleka svítí pamětihodný protest Mrštíkův proti nevážnosti k starým památkám, proti nepietnímu jednání osob i korporací, jež nešetrnou rukou sáhly na umělecké dokumenty. Bestia Triumfans! Celý Mrštík jeví se v těchto kapitolách, psaných s krajní vervou, koncipovaných leckde s bezohledností, diktovanou varem roznícené krve autorovy.

Minula řada roků. Kniha vyvolala polemiky —

ale už dávno přestaly hučet vlny na jezu těchto Mrštíkových jarních přívalů. Co hořkých chvíl přinesla kniha autorovi! Ne snad proto, že verva jeho vyvolala vervu odpůrcovu, že každou chvíli uhodil hrom do jeho junácké hlavy — ale proto, že Vilém Mrštík sám nejlíp si toho byl vědom, že dostává se do víru, z něhož nebylo při vznětlivé jeho povaze tak snadno vyváznutí. Sám jednou výborně charakterisoval tuto dobu své literární činnosti. „Připadám si jako hospodář, jenž každou chvíli je nějakým způsobem ohrožen a ze své klidné práce vyrušen. Sotva se do něčeho pustím, sotva že osnovu sestavím, sotva že usednu k práci — cosi se šustne, a já musím všeho nechat a veběhnout do polemické areny."

Křivdilo by se Mrštíkovi, kdo by se domníval, že stav tento přinášel mu — jak se za to leckdy mělo — satisfakční úlevu. Vilém Mrštík utrpěl tímto svým plamenným temperamentem mimo to velké újmy na své literární tvořivosti. Pia desideria! Co tu drahé krve uběhlo, co tu zlatých nití se tu vysmeklo autorovi epištol a polemik pod rukou z literárního stavu!

Přišel do literatury znamenitě ozbrojen. Přihlásil se do ní jako výborný překladatel vybraných ruských autorů. Jeho překlad „Vojny a míru" vyvolal nadšení. Netrvalo ovšem dlouho, a Vilém Mrštík přihlásil se s původní tvorbou. Rázem stanul Mrštík v předních řadách českých spisovatelů. Jeho studentský román Santa Lucia způsobil zejména v mladé generaci ohromný rozruch. Bohužel — Santu Lucii zrovna tak jako jeho rozkošnou románovou skladbu „Pohádku Máje" stihl osud, jemuž prý pro svůj bouřlivý var nemohla ujíti — dostala se na index knih nedoporučených, ze školy, z lektury studentské vyloučených. Věru — zvrácený pořádek! Kniha nedostane se do studentských knihoven cestou legální — professoři středních škol netroufají si ani Santu Lucii ani Pohádku Máje zařaditi do školních knihoven, ale hledejte v řadách studentstva modernějšího septimána nebo oktavána, jenž by obou těchto knih neznal!

Není velká řada knih, jež vyšly z péra Mrštíkova. Ale všechny mají svou váhu, svůj půvab. Z prvních jeho literárních děl byl cyklus obrázků a novelek, nazvaných „Stíny", pobyt ve slovácké dědině Divácích u Hustopeče dal život nové sbírce „Obrázkům", roztomilým, svěže psaným a originálním to slováckým obrázkům a črtám. Staršího původu jsou Mrštíkovy svazky „Babetta, Verunka a jiné povídky" (1902), jimž předcházely „Bavlnkovy ženy", jež psal společně se svým bratrem Aloisem, autorem překrásné knihy „Roku na vsi".

Nakladatelské Družstvo Máje bylo po řadu let v živém literárním styku s Vilémem Mrštíkem. Byla doba, kdy nám stál ještě blíže, kdy se neobyčejně živě zajímal o podnik, tak, že byl po nějakou dobu i členem správního výboru Družstva. Máme všichni ve svěží paměti junácké jeho debaty, a třeba nebylo vždycky možno, ve všem splniti jeho návrhy a jeho sny, rádi a často vzpomínáme-na chvíle s Vilémem Mrštíkem prožité. Styk tento byl ovšem znatelný také v naší nakladatelské edici. Vydali jsme několik jeho knih (kromě dvou svazků „Snů" vyšla péčí Družstva Babetta a Kniha cest. První číslo Máje přineslo nejvydatnější žeň z těchto našich literárních i přátelských styků, obsáhlý studentský román Mrštíkův „Zumři" jenž, bohužel, zůstal torsem.

Literární spolupracovnictví s bratrem Aloisem dalo literatuře ještě jiné výborné dílo. Vilém Mrštík dávno před tím, než dal se na dramatickou dráhu, ve spolku s bratrem Aloisem, debutoval v Praze se svou naturalistickou hrou „Paní Urbanovou". Nekynul jí ovšem zdar, jejž Vilém Mrštík očekával, ale za to úspěchem korunována byla společná práce bratrské dvojice, drama „Maryša". Rozevírám mani jeho knihu epištol, jeho „Pia desideria", a čtu jeho obranu sl. Isy Grégrové, která po paní Benoniové hrála titulní roli. Dobře se náhodou pamatuji na motivy, jež tuto kapitolu vyvolaly. Vilém Mrštík jen jen hořel nadšením a nedovedl se spřáleliti s myšlenkou, nemohl takřka ani pochopiti, že by mohlo býti vysloveno jiné mínění. Ale sopce jeho ducha stačil i tento impuls, aby zabarvila svým plápolem horizont a vychrlila žhavou lávu svého přesvědčení, svého názoru.

Proto jsem nikdy nemohl pochopiti, jak je možno, aby muž takové energie, takového vznětlivého ducha, takové rašivé síly, dovedl se věnovati tak idyllickému zaměstnání, jakým je — včelařství! A měli jste ho slyšeti, když se o této své lásce rozhovořil! „Oh to je úleva," říkával s kypícím, upřímným nadšením — „to je úleva pro tělo i pro

ducha, pozorovat tu drobotinu, jak si vede vzorně ve svém miniaturním státě. Mnohému by se měli lidé od včel učiti.“ Vždycky jsem si v duchu říkával: „Výborně si to ten Vilém Mrštík zařídil! Nedal se spoutati žádnou disciplinou, žádnou povinností — nedal se zlákati ani úřadem, ani školou, ba ani ne redakčním stolem. Zůstal volný, svobodný, jako ten skřivan v povětří. Když se mu namane, sedne ke psacímu stolu a píše — pracuje jenom tehdy, když ho k dílu nutká láska a nadšení. Je-li unaven — odloží péro a jde si odpočinout ke svým zamilovaným včeličkám. „Je to přece jenom mnohem lepší,“ řekl jednou, když jsme o těchto věcech mluvili — „než karbanit nebo ryby chytat.“

A hle! Nervosa ho vyhledala i u těch včel, i v těch Divácích, kde jsme myslívali, že je schován jako pták v neprostupné houštině. Vyhledala ho, a Vilém Mrštík jí neuprchl. Ob čas do Prahy zabloudil — ale dlouho tu nevydržel. Radu let si stýskal na chorobu, jež ho úporně pronásledovala. Ke všemu ještě přišlo rozrušení nervů. Tak nějak asi se mu vedlo jako Janu Antošovi nebo Janu Červenkovi. Do této chvíle jakobych slyšel jejich stesk: „Ta bolest hlavy — mohem horší, strašlivější, než bolení zubů. Dělej co dělej, bolesti se nezbavíš, bolesti neutečeš.“ V takové chvíli vzal Antoš sekeru a zasadil si několik ran do hlavy — Jan Červenka chopil se flobertky ... a Vilém Mrštík? Ne nadarmo napsal: „Křivák“ z ruky nevypadl. Neustále připraven býval vedle péra ...“

Dr. R. J. Kronbauer.

VILÉM MRŠTÍK.
Ze sbírky Fr. A. URBÁNKA ml.

REDAKTOR NÁRODNÍCH LISTŮ JOSEF ANÝŽ je z těch našich kulturních pracovníků, kterým čas jakoby ani nedovedl stanoviti metu, až kam mohou dojíti jako aktivní funkcionáři. Pravda, Josef Anýž je také členem Pensijního fondu Spolku českých žurnalistů, o jehož zbudování a fondování se znamenitou měrou zasloužil. Šedesátka znamená u státního úředníka takřka jako výzvu, aby učinil místo mladším. Je skoro drakonické ustanovení v příslušných těchto řádech. Šedesátník státního organismu byrokratického je takřka vyloučen z dalších výhod existenčních — a to na konec bývá hlavní pohnutkou, proč se vstupuje do pense. Šedesátník žurnalistické kariéry by ovšem smutně dopadl, kdyby spoléhal na svůj pensijní nárok.

Josef Anýž asi sotva pamatoval a myslel na sebe, když se svými soudruhy pečoval alespoň o toto minimální zabezpečení v stáru. Je z těch vskutku vzácných lidí, kteří nemají nikdy tolik volného času, aby na sebe mysleli a je dalek těch, kdož všechno svoje počínání zařizují tak, aby jenom oni sami z něho měli prospěch. Chvíli, kdy Josef Anýž pracuje dál, jakoby šesti křížků neměl na svých bedrách, považujeme za vhodný okamžik, abychom mu, literáti i žurnalisté, vřele poděkovali za přemíru jeho nezištné ochoty a neochabujícího nadšení, s kterým vycházel vstříc všem kulturním snahám naším. Přiznávám se upřímně, že jsem za celou řadu let jinak s Josefem Anýžem takřka nepřišel do styku, než když jsem byl vyslán požádat za pomoc, radu, přímluvu nebo čin, ať už jednalo se o knihu, o časopis, nebo o zájmy stavovské! Je opravdu potěšením, v takových věcech s Josefem Anýžem jednati! Jeho vlídnost, jeho srdečná, vrozená roztomilost byla nám vždy stejně příjemnou, jako vědomí, že ubíráme se k muži, jenž je do všech záhybů našeho kulturního snažení dopodrobna zasvěcen. Nikdy na nic nezapomene, slíbí-li, nestane se nikdy, aby slovu nedostál.

Stalo se u nás zvykem, všechno slíbit — a všechno nechat ladem ležet! Josef Anýž nejen že slíbí, nejen že vykoná, oč byl požádán — ve své ochotě jde tak

daleko, že dokonce buď osobně sdělí, dopisem nebo telefonicky informuje, jak svému úkolu dostál. Říkává se o něm v kroužku přátel, že je mu potěšením, když někomu může vyhověti, když někomu udělá radost! A těch lidí, takových Josefů Anýžů je málo, úžasně málo!

Je žurnalistou, jenž dočkal se šedesátky v plné mužné síle, ve svěžesti duševní i fysické. Překročil hranici věku, před kterou čeští novináři padají předčasně vysíleni. O těch se říkává, že jsou to vzácné výminky — ti že všichni se dočkají vysokého věku.

Josefu Anýžovi budiž ze srdce přáno, aby toto sympatické proroctví na něm se do poslední litery vyplnilo!

Dr. R. J. K.

DIVADLO VE SLANÉM, z nejstarších divadel městských, má výbornou, plně zaslouženou pověst. Stalo se náhodou, že jsem nahlédl důkladně do celého aparátu, jenž funguje s obdivuhodnou přesností. Scénu ovšem ovládají zdejší divadelní ochotníci, kteří věnují se divadlu s láskou a nadšením, hned tak nevídaným. Ochotnictvo Slanské má svou několikaletou, přepečlivou kulturu. Duší divadla býval nynější ředitel Vinohradského divadla, spisovatel Václav Štech, jenž tu dlouhá léta působil a jenž na Slanské půdě absolvoval svou divadelní průpravu. Štech býval režisérem ochotníků a jemu přísluší v přední řadě zásluha, že ochotnictvo zdejší vyspělo ve sbor zdatných divadelníků, kteří svou chvalnou pověst uhájili až po nynější dobu. Druhým divadelním nadšencem byl ochotnický předák pan Manšinger, jenž rovněž dobře zapsán v análech kroniky Slanské, jako z nejzdatnějších pracovníků divadelních.

Slanští ochotníci nehrají pro svou zábavu — hrají divadlo proto, že jsou k tomu puzeni kulturní touhou obecenstva. Viděl jsem na scéně ve Slaném Kolárovu Magelonu — viděl jsem generální zkoušku a byl jsem přítomen představení. A tu jsem pozoroval věci, jež mne překvapily. V divadle, v personále vládne železná disciplina. Členové podrobují se řádům a zachovávají je se vzorným smyslem pro pořádek. Tato korektnost, tato úcta k poslušnosti i povinnosti je všude znatelna. Divadlo je výborně vybaveno. Jeho zařízení je moderní, jeho dekorační i strojní aparát je miniaturkou velkého divadla. Všude je znát ušlechtilou munificenci města, jež je hrdo na svoje divadlo a jež je si plně vědomo svých kulturních povinností. Divadlo má také svého intendanta, jímž je předseda záložny a knihkupec p. Jos. Čížek. Není intendantem pouze dle jména. Dozírá pilně i na zkoušky, reviduje celý průběh jejich, a poněvadž je to muž vzácné intelligence, béře činnou účast na všem, aby představení dopadlo naprosto uspokojivě.

Slanské divadlo vykazuje značné příjmy. Magelona hrála se před vyprodaným domem. „Peníze se přijmou — peníze nutno do divadla zase dát", je rozumnou zásadou kruhů vedoucích divadlo a ovšem že i pokl. p. Pražáka, jenž mi ochotně dal seznam vydání na jednotlivé hry. Jsou kusy, na jejichž výpravu věnována sta, (Kvapilova Pampeliška na př., jež opakuje se příští neděli). Do Magelony pořídily se skoro všechny hlavní kostýmy podle nákresu (ze vzácné ochoty přispěl tu na pomoc také malíř p. Šnajberk), jež precisně včas dodal divadelní závod pí. Olgy Frýdové z Prahy. Drobná výzdoba opatřena přesně podle vzoru Národního divadla. Ochotníci zajeli si totiž se svým režisérem na premiéru Magelony do Prahy, a co se dalo, co bylo v jejich moci, opatřili a vykonali podle skvělého vzoru.

Režisérem Slanské činohry je pan Boh. Vacek. Muž divadelního zápalu, prozíravý, vynalézavý a krajně svědomitý aranžér, jenž je duší zanícené družiny. Zkoušky konají se s rigorosností, jež nezasvěcence překvapí přemírou nadšení i dovednosti. Představení podle toho také výborně dopadlo. Nebylo jediného neharmonického tonu v tomto souboru. Vedle režiséra p. Vacka je důležitým činitelem divadla ředitel p. Ed. Kahler, jenž vedle herecké své způsobilosti prokazuje divadlu neocenitelné služby svým divadelním praktickým rozhledem.

Je tomu více než dvacet let, co jsem psal o divadle ve Slaném. Bylo to tenkrát o zájezdu Spolku českých spisovatelů belletristů Máje do Slaného, na který se ještě dnes vzpomíná jako na výlet z Májových výprav nejkrásnější. Mám za to, že je docela slušno, věnovati v pražském časopisu několik vřelých slov uznání takovéto ušlechtilé a nezištné snaze. Pravda, širší veřejnost nemá na tom právě zvláštního zájmu, co děje se nějakých čtyřicet kilometrů za Prahou — ale myslím, že by taková občasná revise větších kulturních středisk byla velice poučná a povzbuzující. Proto snad bude vhodno, uvedeme-li aspoň několik jmen divadelního souboru, jenž ve Slaném získal si chvalnou pověst. Jsou to vedle obou již jmenovaných pp. Kahlera (Jindřich z Losu) a Vacka (Rudolf II.) představitelky Evy z Losů, sl. Alžběta Vaňková a Magelonin důvěrnice sl. Růžena Plachtová, pak pánové: Fr. Holub (Don César), Ot. Pergl (Rumpf), Kar. Kokeš (Sendivojus) a Oldřich Vacek (Lomnický), kteří provedli svoje úkoly s překvapující dovedností.

Magelona hrála se na paměť stých narození Josefa Jiřího Kolára. Před představením promluvil výstižnou řeč o Kolárovi herec a spisovatel p. J. Lukavský, po divadle byla v hotelu páně Pražákově intimní slavnost, při které delegát Ú. M. D. O. arch. p. Ant. Kučera odevzdal divadelním ochotníkům Slanským diplom čestného uznání za exposici na „Divadelní výstavce", pořádané r. 1910 na výstavišti v Královské Oboře. Řečník poukázal na lichotivou pověst a rozvoj divadla ve Slaném, apeloval na intendanta divadla p. Čížka i na celý soubor, aby v ušlechtilé svoji snaze neochaboval a svou slavnou pověst si zachoval, ubezpečuje, že Ústřední Matice divadelních ochotníků i na dále bude snaživé družině svou vydatnou morální oporou státi po boku.

—or.

Toto číslo vyšlo dne 8. března 1912.

VYDAVA NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVA SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Ne, mši svatou tu neměl. Sloužívá obyčejně u jeptišek, v nemocnici."

„Hm, hm —. Nu, tak s Bohem, s Pánem Bohem tu buďte, nějak už to trápení přetrpíte, Pán Bůh vás posiluj! Já teď k vůli slušnosti podívám se k purkmistru, sem tam k některému tomu výboru a honem zase zpátky. Nemám doma za sebe nikoho." Poroučel se ještě v kuchyni a vyšel. Venkovana bylo na něm zdaleka vidět. Ba Rousek jakoby si na tom zakládal, schvalně šel pomalým, klátivým krokem, v rukou, za zády skřížených, držel důkladný deštník, boty z jaloviny podkůvkami cvakaly o dlažbu a černý převlečník, který nezapřel venkovského mistra, dlouhými šosy vlál v ranním větříku kolem Rouska jako dvě křídla. Tak rozvážně obešel všecky výbory, tu a tam zastavil se se známým, sem tam zavolal na něho někdo z krámku „tak pěkně vítám, přijel jste se podívat? Předevčírem tu byl Skalických velebníček." Vyprávěli mu o jeho eleganci, kráse. Rousek se dobrácky usmíval, pokyvoval a svědčil: „To věřím, Praha, prosím vás, ta dodá přece člověku šlifu, kdežto na nás ve vsi už pomalu chlupy rostou —" Mluvil od plic, nevybíraně, skoro obhrouble, žádné „ruku líbám," žádné „má nejhlubší poklona" nepřešlo přes jeho rty. Jenom podanou ruku, at byla čí byla, smačkl, potřásl „a to jste vy? I pozdrav vás Pán Bůh — ani jsem se upamatovat hned nemohl," řekl a dál se klátil. Hleděli za ním někde posměšně, někde útrpně a pomlouvali: „Ale čpí z něho ta vesnice, co?"

„I jen nechte. Kdyby se tím děkanem stal, bude po roce vymydlený, navoněný a nastrojený jako ten Skalických." Starý Skalický v ‚Besedě', v ‚Klubu', za pultem v krámu, kde mohl sypal utrých: „Viděli jste? Všimli jste si? To bychom měli čistého děkana, co? Jak jen tak může přece vzdělaný člověk sesprostačit."

„Sedlák, učiněný sedlák," svědčili mu ochotně. Stařec se sebevědomě vypnul a s posou granda pokračoval: „To má náš pan professor jinou representaci. To dělá všecko rodina, výchova a od malička už se pohybuje jen v nejlepších společnostech, obcuje jen se vzdělanci."

Když to vyprávěli Rouskovic babičce, usmála se jen a plácla si na břicho, kde pod kanafasovou zástěrou rýsovaly se kontury koženého kapsáře. Ukládala tam denní tržbu za mléko, máslo, smetanu, vajíčka a hlasem pevným, bezstarostným povídala: „At si ten starý kramář mluví co chce, děkanství je naše."

Tak konečně nadešel den volby. Napjetí dosáhlo nejvyššího bodu, uzavíraly se sázky, kdo bude zvolen, po hostincích při pivě hádaly se strany, dorážělo se na výbory, komu dají hlas, ale ti chodili vážně jako římští senátoři, halili se v mlčení, krčili rameny a odpovídali vyhýbavě „až co městská rada navrhne. Budeme mít před volbou důvěrnou poradu."

Veřejné mínění — město — bylo přesvědčeno, že zvítězí Skalický, ale přece bylo zvědavo na průběh volby. Od časného jitra už tlačili se posluchači před zavřenou zasedací síní, tak že městská stráž stěží stačila udržet pořádek a kázeň.

Městské zastupitelstvo po dlouhém čase sešlo se dnes zase jednou do posledního muže, ba i náhradníci přišli, aby pro všechny případy byli po ruce. Na tvářích všech zračila se slavnostní nálada, neboť konala se dnes veliká věc — volba děkana.

Ta čest stala se sboru vždy jednou teprve za třicet, čtyřicet let, kdežto purkmistra, policajty, ponocné a poslance volili v Prosovicích každou chvíli. Starý Skalický, jako blízký příbuzný jednoho ze žadatelů, volby súčastnit se nesměl a na jeho křeslo usedl náhradník. Také židovský advokát, přes všechny svoje protesty a námitky jako jinověrec musil ustoupit krupaři Podolskému. Usneseno voliti tajně, rozdávány lístky, jmenováni dva skrutátoři, osudí postaveno do prostřed zeleného stolu, pan purkmistr vstal, odkašlal si a promluvil: „Slavný sbore obecních starších! Slyšeli jste obě žádosti, které pan tajemník právě přečetl, znáte osobně oba kandidáty i jejich rodiny, víte, že oba vyhovují první podmínce — býti od kořene městskými rodáky — a proto at každý volí dle svého nejlepšího vědomí a svědomí."

Na galerii jevilo se zklamání. Čekalo se určitě, že purkmistr promluví ve prospěch Skalického, ukáže na jeho přednosti, pro které se na uprázdněné místo nejlépe hodí a on zatím nic. Zvláště dámy byly roztrpčeny a strana Skalických hlasitě reptala.

„Purkmistr musí být nestranný" libovali si však ostatní a všichni hleděli dolů, kde otcové města zakrývajíce rukou nebo pijákem hlasovací lístek všelijak krouceným písmem, aby nebylo poznat ruku, psali jméno nového děkana. Rychle pak zbalili papírek, žmolili ho, pohrávali si jím, čekajíce až na ně dojde řada, aby ho vhodili do tajemného osudí.

Pokračování.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Jestli se zítra neuvidíme, přijď!" řekl Horskému ve dveřích.

„Přijdu," řekl Horský a stísněn vyšel od Aksamita.

Opět zapadl do svého bytu a dlouho rozmýšlel o vskutku chorobném příteli.

„Vyhozený život!" řekl si s povzdechem na konci úvahy, sedl ke stolu a dopisoval Legendu.

Šerý den povláčel světničku svým kalným, žlutavým přísvitem a tichý dešt venku hluše, únavně šuměl.

Jsa hotov s Legendou, Horský se zasnil.

Skoro uhodl, proč šla Straková do lesů a káral se za to, že se jí před večerem vyhnul.

Snil o ní, viděl ji před sebou s tou jemnou pletí, krásnýma očima s modrým odleskem i s oním rozkošným návykem, jenž jí dodával kouzla, když se vesele rozhovořila. Zdálo se mu, že cítí po ní jakýsi stesk, že jeho srdce k ní maně přilnulo, ale zapíral v sobě tuto skutečnost a schválně přivolával si v duši ony rušivé scény, aby se usvědčil, že se klame, že mezi nimi není vážného poměru.

„Ještě několik dní a všecko se rozprchne s odjezdem," řekl si a nedočkavě patřil ke chvíli, kdy vsedne do vlaku a bude si letem vzpomínat na všecky uprchlé okamžiky.

Ale jako naschvál vracela se mu představa Strakové na mysl. Bál se, že nebude pevný, aby odolal kouzlu, jež se mu lichotně vkrádalo do duše a rozjasňovalo stesk jeho osamělého života. Ale ze strachu, aby se marně neklamal svůdnými přeludy, rval z duše již již pučící květy a házel je prudce od sebe.

Vstal a vyhlédl oknem k západu.

Dva sytě rudé pruhy červánků zahrály mu ze šedi oblaků jako kvetoucí mákové záhony, jakoby nesly ve chmury světlou nadějí zítřka.

XVIII.

Okolo šesté hodiny ranní stála již Straková před svým zrcadlem v bohatě řezaném rámci, urovnávajíc pod krkem crémovou stužku.

Všimla si bledší své tváře, ačkoli bledost ji nečinila nehezčí, naopak dodávala jí zjemnělejšího výrazu.

„To všecko je následkem toho neštastného výletu," řekla si, jediným rázným pohybem ruky posadila stužku na správné místo a odstoupila od zrcadla.

Pokročila k oknu a patřila ven.

Vláčná, bělostná oblaka přeháněla se nad údolím a protější lesy stály už v čistém a průhledném vzduchu, ale město dýmalo dosud svým hustým protivným čadem, který se ploužil po střechách a ztěžka se vinul do výše.

Odstoupla od toho nevlídného obrazu a připomínala si zlomenou radost, s jakou chtěla překvapiti Horského v lese. Vzpomínala si na déšť, krátký útulek v Myslivně a myslila na ty tři nudné dni, které musila stráviti v pokoji, kýchajíc a nepouštějíc kapesník z rukou. Uvědomila si, kolik mrzutých okamžiků jí způsobil tento podivný a nepodajný muž, kterého nijak nemohla ovládnout. Pokárala ho tolikráte, dala mu na srozuměnou, co žádá od něho, ale on ne, nechtěl, či nemohl rozumět a buďto se příkře ohradil anebo zkrátka utekl. Jak to vše bylo záhadné, těžko pochopitelné u něho, že ani Aksamít jí ho zúplna neujasnil. Rozrážela se stále o něho a nemohla se na ničem pevném ustálit.

A zase odstoupla k oknu.

Oblaka poháněna bičem horského větru rychle se rozprchávala a jako nesmírné, čisté jezero zasvitl jasný, hluboký blankyt nad začazenou kotlinou a slunce světlým svým paprskem jasně a vítězně projelo chmury zakouřeného údolí.

Jako přikouzlena stála Straková před oknem, nechávajíc se oblévati čistými vlnami slunečna a zachycovala vlákna před chvílí odletlých myšlenek.

Horský stál opět před ní tak jako tvrdá hádanka, jíž dosud nerozřešila. A to ji dráždilo. Nemohla ji nechat nerozřešenu. Ale naproti tomu si uvědomila, že byla dvakráte šlehnuta životem, který ji učinil pevnou a nepodajnou. Stále na stráži a sama o sebe bojujíc, nechtěla se vzdáti nerozmyslně po třetí. Byla v letech, kdy myšlenky nepodléhají toliko citu, ale procházejí též chladným plamenem rozumu. A jakkoli si byla vědoma svých sympatií k člověku divnému a při všech vrtochách dobrému, přece čekala, že se jí naposled odestře sám a nechá ji konečně do sebe nahlédnout.

„Ach ne, on musí promluvit, musí se konečně vyslovit — a já ho k tomu donutím," řekla si na konec, vzala na sebe světlou pláštěnku a s jistým spěchem k něčemu odhodlaného člověka opustila svůj byt.

Šla ke kolonádě, slídíc očima po Horském, ale nadarmo.

Vědomí, že ji nečeká, že jí nepřišel vstříc, ji trochu zaráželo po těch mrzutých dnech, které dle jejího soudu měl na svědomí on.

Ale když dopila předepsané své poháry a jen tak zacházkou odbočila na druhý břeh Teplé, střetla se najednou s Horským.

On byl setkáním překvapen, zatěkal očima, ale na konec přece jen s radostným úsměvem pozdravil.

„Jak se vám daří, milostpaní?" oslovil Strakovou, ale tak nejistým hlasem, že těžko bylo Strakové vystihnout pravý stav jeho myšlení.

„Teď po třech dnech se mne ptáte?" šlehla ho nestřeženě po dávném zvyku, ale ihned se vzpamatovala. „Měla jsem lehkou rýmu, ale již přešla. A jak se vám daří?"

„Děkuji, milostpaní, těším se na odjezd," řekl Horský téměř nazdařbůh.

Straková tušila, že jí chce uniknout, a proto ho hleděla připoutat.

„Prosila bych vás, abyste mne dnes doprovodil, když chcete už tak narychlo odjet," pravila Straková s pevným, ale úsměvným pohledem.

Horský sklonil v myšlenkách obličej.

„Či máte zas něco na práci?" řekla mu Straková.

„Ne, nemám, doprovodím vás," řekl Horský a zvedl obličej.

Oči jejich se teple setkaly, jako by prohřáty touže myšlenkou, na níž se poprve sešli.

Vraceli se ke Staré louce.

Jasné, slnivé slunce prosvětlovalo tuto ulici. Nepřetržité davy hostí proudily k lesům s novými úsměvy, novými zářemi v očích, jakoby zde vůbec nebylo chorých, nýbrž jen pozdravující se z úplně zdolaných nemocí.

„Kde jste byl v pondělí? My se pustili za vámi do lesa, chtěli jsme vás překvapit," navázala Straková rozhovor.

„Já tušil nečas a vyšel jenom na chvíli," řekl Horský.

„Tak!" řekla Straková a líčila vycházku s Aksamítem s oním veselím, jež obestírá všecky minulé, přežité klopoty, do nichž jsme padli docela dobrovolně.

Horskému se již rozednívalo. Upřímné toto odhalení ho nemohlo klamat. Plachost jeho se rozprchla a celá jeho duše podávala se jasně a přirozeně.

Na konci Staré louky se zastavili. Lehký stín z minulé doby prolétl rychle Horského duší, ale nezastínil ji trvale.

Pokračování.

FEUILLETON.

NÁVŠTĚVOU U JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

NĚKOLIK DOJMŮ A VZPOMÍNEK PODÁVÁ DR. JOSEF MÜLDNER.

I.

Tak, a už nebude nám třeba tazatele po zdraví našeho drahého mistra Vrchlického odbývati krčením ramen nebo vyhýbavými odpověďmi. Nechť rozletí se po celém našem českém světě milá a potěšující zvěst: Mistr je duševně svěží, statečně odolává tísnivým svým útrapám tělesným a kojí se nadějí, mocnou a hřejivou nadějí v brzké zotavení a návrat svůj do Prahy!

To jest výslední a potěšitelný dojem, který si odnesla výprava, která podnikla minulou neděli — dne 10. března — za mistrem Vrchlickým zájezd do Domažlic. Několik umělců a literátů, scházejících se pravidelně ve známé plzeňské restauraci na Ferdinandově třídě, chopilo se směle krásné myšlénky malíře V. Olivy, aby knihou vzpomínek a improvisací, psaných ve chvilích večerního oddechu, potěšilo a uctilo předsedu spolku čes. belletristů „Máje", který meškal jako host městské rady domažlické v tomto přívětivém a milém městě chodském. Chopilo se této myšlénky několik oddaných ctitelů a přátel, a za necelých 14 dní myšlénka stala se skutkem! Psalo se, malovalo, vzpomínalo a vyjednávalo a již 9. března přinesl knihař p. A. Jelínek s vrozenou ochotou nádherně v pergamenu vázanou knihu originálních vzpomínek; ani toho zapomenuto nebylo, aby kniha zůstala t r v a l o u u p o m í n k o u na tento srdečný projev úcty a lásky pražských přátel churavého mistra: všechny 54 listy velkého formátu, jež kniha obsahuje, byly účelně a pevně svázány, byvše opatřeny uzavřenou pečetí, zhotovenou sochařem K. Opatrným. Titulní list vyřezal do kůže H. Lindauer.

Téměř celý český umělecký svět sešel se tu, aby poslal Vrchlickému pozdravy do Domažlic. Malíř O. Štáfl vyzdobil sám dvacet listů, a V. Oliva jedenácti malbami zpestřil obsah knihy. Z ostatních malířů súčastnili se prací svojí pietního tohoto díla ještě St. Lolek, Ferd. Engelmüller, J. Bárta, K. Tomsa, Mik. Aleš, O. Bubeníček, R. Schlosser, J. Šimůnek, J. Ullmann, K. Štapfer, A. Kalvoda, C. Jelínek, O. Ottmar, K. Nejedlý, K. Rašek D. Jurkovič a pí. Váša Štáflová. Ze skladatelů jest tu Karel Weiss se svým „valčíkem z opery Útok na mlýn", Frant. Picka, K. Kovařovic a hudební kritik Zd. Nejedlý. Divadlo zastupují podpisy: G. Schmoranz, K. Šípek, Jar. Kvapil, M. A. Šimáček, Al. Jirásek a V. Štech, jenž přeje mistrovi: „Drahý, vrať se a rozhoupej nám již zase zvony české závisti!"

Z dalších projevů a vzpomínek zapisujeme ještě jména českých literátů, kteří buď prosou nebo verší Vrchlického vroucně vzpomínají. Jest to Dr. Thomayer, K. Kučera, Jos. Kořenský, Dr. Kronbauer, Jos. Konrád, K. Kamínek, K. Engelmüller, A. B. Dostal, J. K. Šlejhar, P. Dejmek, K. Rožek, A. Klášterský, Lad. Quis, Dr. Q. M. Vyskočil, Fr. Sekanina, K. de Vetter, Vin. Červinka, F. A. Šubert, Jul. Schmitt, J. Osten, G. Opočenský, F. S. Procházka, A. Sedláček, Pavel List, Alfons Breska, Fr. Táborský, J. Arbes, Aug. Eug. Mužík, Ant. Nečásek, J. Lukavský, Dr. Jar. Květ, Fr. Kvapil, E. šl. z Lešehradu, Dr. J. Štolba, Fr. Herites, Dr. Jar. Borecký, J. Hovorka, Ig. Herrmann a Dr. J. Müldner. Z dam jest to pí. z Lešehradu, pí. Sekaninová, pí. Rožková a sl. Zd. Wastlová.

Krásným listem je vzpomínka Zik. Wintra, psaná pod perokresbou K. Šimůnka, a mimo jiné i jarně nadýchaný obrázek V. Jansy s básničkou K. Raise „Nejdražší cesta:"

Znával jsem cestičku do dáli,
slunečný jas mi ji zlatil,
ptáci tam v topolech zpívali,
les mi ji šumem svým krátil.

Chodil jsem cestičkou mnoho let,
dávno je, dávno již tomu,
jak nemá srdce zabolet,
— byla to cestička domů!

Ach, všecky jízdy v zemskou dál
proti ni uboze blednou;
chtěl bych tak, jak jsem jí chodíval,
jít po ní jen ještě jednou . . .!

Z jiných básniček cituji ještě verše F. S. Procházkovy:

Trpěl Dante, Byron, trpěl Shelley,
trpěl Hugo, než se dotkl hvězd —
vždyť ten krutý lidský život celý
vlastně jenom utrpením jest.

Jarní slunce nad horami vzhoří,
bolest přece, bolest přestane —,
a Tvá duše, která mřela v hoří,
orlí křídla zase dostane!

Kniha, alespoň pokud možno z dosavadních proposic sděliti, zůstane památkou města Domažlic a v jeho majetku za ochotu, lásku a noblessu, jíž vyšlo vstříc oblíbenému a nejznámějšímu našemu pěvci a jíž ukázalo, předešedši pyšně a uvědoměle jiná, snad i velká města naše, j a k nutno projevovati s k u t e č n o u lásku a úctu, a jak jest třeba léčiti — mnohou naši českou nemoc!

Snad celá tato kniha vzpomínek bude reprodukována a vyjde jako prémie spolku „Máje" pro členy a příznivce spolkové roku příštího, kdy současně se šedesátými narozeninami mistra J. Vrchlického slaviti budeme i dvacáté

páté výročí činnosti spolku „Máje". Kéž by i tato myšlenka stala se skutkem! Byl by to pomník české literární svornosti a spolu i horoucí projev uznání a lásky naší české literární obce jejímu vůdci.

II.

Bylo předem stanoveno, že dne 10. března vyjedou zástupci přátel mistrových, tak četných mezi malíři i spisovateli, do Domažlic, aby mu upomínku tuto osobně odevzdali, aby ho navštívili i potěšili v době pro něho tak kruté a smutné. Byli to V. Oliva a O. Štáfl, F. S. Procházka, K. Rožek, E. šl. z Lešehradu a autor tohoto referátu. Cestou připojil se k nim i zet mistra Vrchlického, p. J. Nevole. Za krásného, zjarnělého jitra vydala se deputace na cestu s pocity trapné nejistoty a obav, v jakém stavu mistra zastihne a zda ho četnější společnost spíše nerozruší než potěší a s pocity netrpělivé nedočkavosti — spatřiti opět milou jeho tvář a slyšeti jeho hlas, kterému jsme rádi naslouchali v universitních posluchárnách, ve slavnostně ozářených sálech, ve společnosti nebo někde v koutku mezi čtyřma očima...

Aby nebyl mistr překvapen nečekanou návštěvou, byla mu v čas rodinou jeho zaslána zpráva o zamýšleném překvapení a též noviny rozepsaly se o dile, jehož krása jest jen povahy citové a jehož kouzlo vězí právě v jeho improvisaci, rozepsaly se i o chystaném výletě, při němž deputace vyřídí pozdravy všech věrných a knihu odevzdá. A mistr Vrchlický věděl už o všem a se těšil...

Cesta uběhla neuvěřitelně. Po dvanácté hodině byli jsme již na perroně a dorazili záhy do města. V hostinci „u Černého koně" vyhledal nás při obědě hrabě Dohalský, který jest pravidelným hostem mistrovým a zasvětil nás do tichého a bolestného jeho nynějšího života... Asi před 14 dny, ve čtvrtek, byl jeden z nejsilnějších záchvatů... Menší dostavují se s určitou pravidelností mezi čtvrtou a pátou hodinou odpolední. Mistr nepíše ani nečte; dává si pouze předčítati denní listy a poslední knihou, jak nám sám sdělil, byl Balzac...

„Už to netěší, jako kdysi, před léty," pravil smutně náš trpitel.

Hrabě Dohalský doprovodil nás do přívětivého domku v prostřed náměstí, v němž mistr Vrchlický bydlí a poroučel se. Vstoupili jsme po několika schodech do předsíně, kryté skleněnou střechou, jejíž polovinu vyplňovaly stepilé větve bohatě rozvětvené kamelie, vešli do předpokoje, kde nás přivítala mistrova ošetřovatelka, a odložívše, s tlukoucími srdci vcházeli jsme do pokoje, zalitého proudem jarního slunce, se stolem blíže dvou oken, u něhož namahavě zdvihla se nám v ústrety postava J. Vrchlického...

Nezapomenutelný okamžik! Stál beze slova, vítaje nás svým příjemným, milým úsměvem a po řadě stisknuv všem několikráte ruce, opakoval „děkuju, děkuju vám"... F. S. Procházka odevzdal několika srdečnými slovy knihu, kterou po cestě ošetřoval K. Rožek, a mistr, byv posazen znovu do židle, nahlížel zvědavě do knihy. Všichni obstarávali ochotně výklad a mistr, jemuž z počátku stály slzy v očích pohnutím, počal opět vzpomínati a jeviti o vše bývalý svůj zájem.

Srdečný rozhovor byl záhy v plném proudu; mistr počal nad některými kresbičkami se smáti a vtipkoval tak, jak jsme ho znali všichni před léty. A teď už zmizely poslední obavy... Mluvilo se o jeho přátelích, o rozkopané Praze, o Hippodamii, o všem, co mohlo mistra zajímat... Žádal nás, abychom usedli si naproti.

„Nevidím dobře. Před sebe ano, se strany nevidím. Když mne to přepadne, dělají se mi kolem očí kola a — všecko —"

Zatím co horlivá ošetřovatelka snášela kávové příbory, pracovaly v bytě mistrově nenápadně dva fotografické přístroje i ruce malířovy.

Na otázku, kdy se vrátí opět k nám, odpověděl mistr Vrchlický:

„Dokud nejsem aspoň ze dvou třetin lepší, nepůjdu —"

A mistr chválil si město, lid i svůj nový domov. Žel, že špatně spí. Jsou to bolesti rázu nervového, ale mučivé.

„Osud, kdyby chtěl, nemohl by si už nic vyzpomenout, aby mne více chikanoval. Připadám si jako takový raněný..." a rozesmál se opět srdečně. Řeč převedena i na mistra J. Arbesa. Referován mu výrok Arbesův: „Což Vrchlický! Jemu byly tři roky teprve, a já už jsem psal německé novelly." Co kdo věděl potěšujícího, příjemného, vypravoval každý. A mistr, pokuřuje lehce zamilované svoje papiросy, usmíval se, usmíval. Překvapovalo, jak bystře slyší, chápe a odpovídá. Jeho vous, úplně bledý, splývá mu hluboko po prsou... Jest to snad jediná změna, kterou bylo na něm možno pozorovati. Ale jeho plet je svěží a modré oči jsou opět tak jasny jako před roky. A přece nebyl náš drahý mistr již po celé dva měsíce na procházce! Chůze činí mu obtiže pro známé bolesti v pravé noze, ale mistr bolesti vzdoruje: na otázku, proč chodí tak vystrojen a obut, usmívaje se odpovídal:

„To by bylo ještě pěkné!"

Dětinsky se těší mistr Vrchlický na jaro. Proč nedoufat? Postěžuje-li si na bolesti v noze — ač snad jenom dva- až třikráte — odpovídáme mu, že i my všichni na jaře máme ty nohy nějak olověné, a že i my často churavíme... Nejčileji baví mistra V. Oliva; Vrchlický nestačí ani na vše se usmívat a odpovídat. Avšak zábava ho neunavuje. Právě naopak. Teď, po kávě, k níž musel přinésti p. Nevole koláče, o něž měl mistr velký zájem a jež nám nabízel, otočil se po své ošetřovatelce:

„Hoj, Hébé, pojď sem, vína nalévej..." a to s tak neodolatelnou komikou, že srdečnost a nenucenost vedeného rozhovoru rázem se ještě značně vysoko pozdvihla. Mistr vzpomínal i na Stupčice:

„Ach, ve Stupčicích bylo mi dobře. Chvílemi — velmi dobře! Ale já si teď nevěřím... Taková nejistota... Chci se účastnit všeho, chci mluvit, bavit se, a — a — takový tajný vrah čeká za mnou... A bolest zuří s takovou vehemencí, jako by mě to mohlo každou chvíli zabít..." Ale i při těch slovech se mistr dobrácky usmívá. „A co myslíte? Udělat mi to nemůže nic?" dodal dva-

kráte, v plné důvěře ve své síly, v plné důvěře v přicházející jaro . . .

Jak bylo teple v tom dlouhém a prostranném pokojíku za dnešního odpoledne . . . Se stěn visí malby, originály, na skříni postavena známá socha Choda, u okna stolek kuřácký a pod ním nahromaděny sešity „Světozora". Vše, co tu je v tom milém pokoji, vše sem snesla láska. A proto je tu tak hřejivě a blaze.

A mistr pozdvihuje číšku vína s vodou, dává si se smíchem přikápnouti ještě trochu vína a pije na zdraví... Vyptává se, proč nepřijel X., kdy přijede Z.?

„Všichni přijedou, všichni! Jirásek se těší, že co nejdříve, prof. Thomayer chtěl už dnes, ale zašlo mu cosi důležitého . . ."

„Přijeďte zas brzy," naléhá náš mistr, když už počínáme vstávati, pobyvše téměř dvě hodiny v milé jeho společnosti. Opět ten čas tak rychle minul! „Přijďte zas! To už, doufám, že budu moci ven. Tvrdošíjně mne to teď zlobí. Právě na dnešek jsem nespal."

A mistr vypravuje ještě o ponocném a nočním troubení, směje se, když haníme pouliční pražské Pompeje, jich prach a bláto a když jinak už možno není a nutno odjíždět vlakem o půl čtvrté, vstává sám a chce nás vyprovázet. Bráníme mu v tom, avšak mistr přejde pokojem, předpokojem až na prah světliku. A zde se loučíme s ním naposled. Naposledy vidíme ještě usměvavou jeho tvář, jejíž měkkosti a dobroty ani tak krutá bolest nezměnila. Ohlížíme se, kyneme a vycházíme na náměstí, abychom nastoupili cestu k nádraží. Pojednou však objeví se v okně pokoje kostkovaný kabát mistrův, dlouhý, bílý jeho vous a mistr na naše pozdravy a mávání kloboukem odpovídá úklonami hlavy . . . Konečně zmizí jeho zjev v okně a prodíráme se mezi Chodačkami a Chody, vycházejícími právě z kostela, po náměstí k nádraží . . .

A teď teprve si šťastně oddychujeme. Mistr má pevnou důvěru ve své zotavení, on žije touto nadějí! Kéž má tolik síly, aby překonala nemoc! Avšak mistr Vrchlický je vesel, má o všechno zájem, nezapomněl ničeho, pozdravuje všechny srdečně, těší se na jaro a jeho tvář i oči jsou tak čisty a jasny jako dřív, že i my, očarováni jeho věrou, smějeme se a věříme. A proč také ne? Či mohly nebo mohou býti potěšitelnějšími zprávy, pro které jsme jeli do Domažlic, a které přinášíme do Prahy?

Ad plurimos annos, drahý mistře! Budte zdráv!!

ČESKÝ ŽIVOT.

J. V. NOVÁK.

S Národním divadlem vedli literáti a obec komponistů v posledním desítiletí minulého století zápas čím dále tím úpornější. Byl to boj nerovný, poněvadž Národní divadlo bylo českou nedotknutelností a žádný z denních listů neopovážil se přinésti něco tehdejší správě nepohodlného.

O čem psali autoři v literárních časopisech, zůstávalo široké veřejnosti neznámo. Nebylo dnešní rozvětvenosti stran, nebylo nynější záplavy tiskové a nebylo soustředěnosti literátů. Co pak autoři v nějakém pamětním spise řekli intendanci nebo komukoli ze správy, to brzy zavál kancelářský prach.

Teprve spolku Máj i bylo zůstaveno, aby požadavky tvořící umělecké obce pronesl způsobem daleko slyšitelným. Jak a v čem si přejeme nápravy pověděli jsme nejenom slovy, ale i skutky. Roku 1894—5 v novém Národním domě na Vinohradech pod ochranou Máje vzniklo jakési literární jeviště, a když do léta zaniklo, počali jsme propagovati veřejně zřízení druhé velké scény. Roku 1897 již stal se památný cyklus Máje skutkem, za nímž na Smíchov putovala celá Praha. A roku 1898 otevřeli jsme brány výstavního divadla — které křiklo do říše umělecké i v zástupy obecenstva, co vlastně chceme.

Máj pak se přihlásil do družstva Národního divadla. Mne poslali jako mluvčího do valné hromady.

Až dosud myslilo se, že v družstvu usedlí velmoži nechtějí ani slyšet o reformách repertoaru a změnách uměleckého programu a snad ani o stycích se spisovateli — ale na valných schůzích jsem se přesvědčil, že je družstevním výborům vítáno, upozorní-li je kdo z umělecké obce na cesty k touženým nápravám a přímo ke mně se dostavili předseda dr. Růžička, F. Ruth a J. V. Novák s návrhem, aby si Máj řekl, koho chce míti v divadle jako svého zástupce. Pánové že se postarají, aby byl zvolen.

V Máji designovali k této nevděčné funkci mne. Po vyřízení některých formalit byl jsem kandidován a — propadl jsem přesně dle předpisu. Druhého roku zase — až teprve na podzim roku 1899 byl jsem jako zástupce českých dramatiků zvolen za druhého náhradníka. Připomínám, že nepři-

jemná volební překvapení nám nepořádal správní výbor, jenž sblížení s autory si přál do opravdy, což dokázal i ustanovením, že nyní náhradníci budou se účastniti schůzí s hlasem poradním.

Ale tyto obraty již družstvo nezachránily. Hnutí autorů a skladatelů bylo již slyšáno v celé vlasti. Odpor proti doplnění správy zástupcem dramatiků a vzdory osvědčované osobě Kovařovicově, pro něhož nenacházelo se s jakousi umíněností místo v Národním divadle, zvedlo vlny, kteréž dne 1. května 1900 pohřbily dosavadní správu divadla. Toho dne zemský výbor zadal divadlo novému družstvu, jež se opíralo o sympatie nejširších kruhů uměleckých.

Tehdy skončilo mé krátké náhradnictví v divadelním výboru. Skončilo úspěchem věci, pro niž šel Máj do boje. Nová divadelní vláda šla s programem v Máji revidovaným — šla s našimi muži a s Kovařovicem, který již sám byl zárukou nejspolehlivější.

To vše, s čím před veřejnost předstoupili noví lidé, bylo také programem J. V. Nováka.

Poznal jsem ho poprve v družstvu a zamiloval si jej odtud. Věděli jsme my z tábora literárního, jakým je ctitelem umění, znali jsme jeho soukromou galerii, ale teprve osobní styk s tímto mužem mi ukázal, jak ryzího jádra je.

Pád družstva byl vítězstvím jeho programu. Kovařovic byl jeho kandidátem, a autorů byl vždy nejlepším přítelem. Když nás svolali, abychom v divadle vyslechli potvrzení zprávy Prahou letící, že divadlo dostala jiná korporace, nebylo v něm ani za mák smutku. Vesele prál: „To já chtěl, aby sem přibylo literátů a aby u pultu seděl Kovařovic! Jen ať se jim dobře vede — třeba bychom tu my nezasedali."

Nebylo v Novákovi divadelní hladkosti — nebyl úhořem hledajícím skuliny k úniku. Hmotně neodvislý muž — povahově ucelený, života znalý nepotřeboval tajiti svého smýšlení. Řekl, co cítil, a řekl to slovy vždy jadrnými. Jako když perlíkem o kovadlinu se zazvoní — tak pronášel své mínění. Mluvil jen, když opravdu bylo nutno říci slovo — mluvil po rozvaze — ale pak položil větu vedle věty bez přízdob a falše. Jako by na stůl dukáty sázel.

Zamiloval jsem si Nováka v divadelní své krátké náhradnické kampani, a od těch dob zůstává mi jako v zlatém rámečku jeho obrázek. Několikráte jsem vyslechl jeho rady a několikráte podivil se, jak dovedl do budoucna vidět.

Když jsem šel na horkou půdu vinohradského divadla, pověděl mi, co se asi bude v novém tom domě dít. Řekl mi to prostě větami jako ze žulových kostek složenými — ale byla to proroctví, která se k mému úžasu splnila do poslední tečky.

Znal český život a znal divadelní lidi. Říkal, že jsou většími herci ti, kdož u nás stále ve jménu umění alarmují veřejnost a prstem mi ukazoval na osoby, jež místo uměleckých výtvorů, stále jen scénovali sebe.

Bylo v té jeho kritice tolik čistého humoru a tolik hořké pravdy. Ano — pravdy, neboť Novák sloužil vždy umění pro umění — ničeho osobního v něm nehledal.

Znal celou naši domácí literaturu divadelní, měl úžasnou pamět všech premier — všech umělců výkonných, znal vývoj našeho divadelnictví a ač sám byl nejjemnějšího cítění uměleckého, přece dovedl vše posuzovati i se stanoviska průměrného diváka. Znáti diváka — pokládám za nejcennější vlastnost těch, kdož mají správu divadel. Patří k tomu mnoho zkušenosti životní a ovládání vlastního citu.

Novák — jenž prosu svého povolání dovedl protkávati rozkošemi uměleckého labužnictví, jenž daleko za hranicemi znal každé vynikající dílo výtvarné právě tak, jako nejčelnější pěvce a herecké hvězdy — jenž nedal se ve svých úsudcích klamati pozlátkem vnějších prostředků — nikdy svých úsudků nevnucoval. Lehounce se usmívaje, přimhuřuje čtverácky oči, poslouchával trpělivě řečnické turnaje jiných, čekaje bez rozčilení, až přijde na něho řada.

Pak již jen kladl své logicky dobře vážené dukáty. Theorie umění snoubila se v jeho vývodech s praktickou zkušeností, vonělo vše pravdou a svítilo to zrovna přesvědčivostí.

Již dlouho J. V. Novák nezasahuje činně do našich věcí divadelních. Je to škodou umění, ale ziskem J. V. Nováka.

Divadelní moloch u nás pohlcuje přímo zástupy těch, kdož se věnují českému divadelnictví. Plamenný jícen strašlivé modly stravuje autory, herce, zpěváky, kritiky, ředitele, divadelní výbory, umělecké zásady, programy a hesla — nikdy ne-

ní nasycen a nikdy není bez nových a nových zásob potravy.

Jdou — jdou řadou si pro smrt všichni do divadelního pekla — ze všech zbude vždy jen hromádka popela. Z hrdinů včerejška — z hvězd domýšlejících se, že míří k nebi, z galopinů umění i z kejklířů hrajících jen v zákulisí nebo kolem divadel — — —

A z popelu se lisují pak cihly pro stavbu naší opravdu umělecké budoucnosti. Ale je těch cihel na skutečný chrám umění u nás ještě tak málo, tak žalostně málo. — — —

J. V. Novák zůstal tohoto smutného losu ušetřen, poněvadž se dovedl v čas oddáliti blátivým stezkám divadelní všednosti.

Kéž se ještě dlouho těší z této krásné skutečnosti.

Václav Štech.

J. V. NOVÁK.

JUBILEJNÍ VZPOMÍNKA K SEDMDESÁTÝM NAROZENINÁM.

Myslím, že bych se čtenářstvu Máje nikterak zvlášť nezavděčil, kdybych jim vypravoval o tom, jakých zásluh získal si seniorchef známé strojnické firmy „Novák a Jahn" jako průmyslník, jako zástupce voličů ve sboru obecních starších a v radě král. hl. města Prahy a jako veřejný pracovník vůbec. Není a nemůže býti o tom nejmenší pochybnosti, že denní časopisy poukáží vřelými články k těmto zásluhám, o nichž sluší ostatně promluviti péru povolanějšímu.

Chci poukázati při této vhodné a vítané příležitosti na jinou vzácnou a vynikající vlastnost pana cís. rady J. V. Nováka, na jeho zanícení, na jeho lásku k umění. Touto svou uměleckou zálibou čestně řadí se k nejslavnějším rodákům Soboteckým, jichž hojnou řadu doprovodil ke hrobu. Jezdívám často s panem J. V. Novákem v letních měsících po Pojizeří. Cestou ve vlaku dověděl jsem se vždy něco nového, něco zajímavého. Nepamatuji se, že bychom byli někdy mluvili o politice. Od posledního setkání uběhla vždycky delší doba, a čas vždycky přinesl nějaké překvapení, velikou radost známému znalcekému sběrateli starých obrazů a vzácných rytin.

Je zajímavo, poslouchat takového průmyslníka.. o umění. Nikdy se slovíčkem nezmínil o tom, že tam a tam, velmi často daleko za hranicemi království a říše, staví ohromný tovární podnik, velikolepý pivovar. Pan cís. rada Novák dlouhá leta zasedal v těch nejrůznějších komisích, působil řadu let snad ve všech oborech obecní správy pražské, a myslím, že plných třicet roků se zesnulými Drem. Heroldem a Kheilem spravoval banku „Slavii" — ale nikdy se nestalo — nepamatuji jediné úchylky — že by mně byl cestou, která trvala v nejlepším případě nejméně dvě hodiny, vypravoval o své veliké zodpovědnosti, o svých starostech jako funkcionář v těch nejrůznějších stavebních, dozorčích a jiných radách. Ale stalo se velmi často, skoro pravidelně, že zahájil rozhovor asi tímto způsobem:

„Získal jsem znamenitý, velice cenný obraz — umělecké dílo prvního řádu. Už visí v mojí galerii! Nikdo by mi ani nevěřil, co jsem se za obrazem najezdil, co jsem všechno musil podniknouti, než jsem se stal jeho majitelem."

Byl by na omylu ten, kdo by se domníval, že tu hrály nějakou roli peníze. Vzpomínám často a často na staříčkého Karla Javůrka, oddaného přítele J. V. Nováka, jenž mi jednou řekl, když jsem se s ním rozhovořil o těchto věcech: „Novák je vzácný, bystrý sběratel.. je znalcem a málokdy se zmýlí. V prvních počátcích své sběratelské záliby, za těch prvních líbánků často a často přicházel o radu. Ale pak se dal do studia odborné literatury o malířství, a statečně dohánět, čeho neznal. Vždycky jsem se divíval tomu, jak může vzniknouti taková krásná, taková čistá umělecká záliba u muže, jenž má velikou zodpovědnost jako dirigent nesmírného závodu, v němž se vyžaduje celého, důkladného muže. Tady to ovšem nejde, k vůli obrazu ne snad den, ale jenom jednu jedinou hodinu zanedbat. Věnoval svojí zálibě, svojí lásce k obrazům a k jejich tvůrcům celý svůj volný čas. Netrvalo dlouho, a J. V. Novák vyspěl ve výborného znalce, kterého už nebylo možno obelstíti.

Pamatuji začátky jeho sběratelské vášně. Sluší

dobře rozeznávati mezi sběrateli. Jsou mezi nimi diametrální rozdíly. Jsou mezi nimi tací, kteří hledají a sbírají vzácná a cenná díla, a první jejich myšlenkou je, aby na tom, co lacino získali, hodně vydělali. Tohoto zištného pozadí u J. V. Nováka nikdy nebylo. Pravda, stalo se, zejména s počátku, že se buď sám napálil nebo že byl důkladně napálen. Takové obrazy dlouho pod jeho střechou nezůstaly. Ty putovaly ovšem do světa, aby mu nehyzdily čistý charakter sbírky.

Sbírat, hledat a kupovat obrazy není ovšem snadná věc, zejména dnes, kdy se to falsifikáty všude jenom hemží. Není snadno obrazy hledat, není rovněž snadno, je kupovat. Tady se hraje hned o velice značné obnosy, někdy o veliké tisíce. Chybný krok znamená dvojí bolest... předně zklamání, a pak lítost nad promarněným obnosem. Jak pravím, pan J. V. Novák dost záhy se vyhnul tomuto úskalí. Rozumí se samo sebou, že i on zaplatil svůj sobotales. Říkával mi, že míval zvláštní, neblahé tušení, když se dal strhnouti k zájmu o dílo nevalné ceny. Nedalo mu to však, obraz koupil, ale už cestou domů zmocnil se ho zvláštní neklid. Došlo ke zkoumání obrazu za docela jiných okolností, za naprostého klidu.. a už bylo zle.

Studium stalo se mu ovšem nutností, bez které by byl nemohl ve své zálibě pokračovati. Sebe vzdělal, a co hlavní... mnohému hořkému zklamání v důsledku toho se vyhnul".

Dnes má pan c. r. J. V. Novák obrazárnu, která má zvučné jméno. Obrazárna má také svého průvodce v podobě důkladného katalogu, sestaveného prof. drem. Th. Frimmelem.

Majitel sbírky napsal ke katalogu zajímavou předmluvu, která je v nejedném směru zajímavá a pro majetníka galerie velmi charakteristická!

„První umělecké dílo," vypravuje pan J. V. Novák v této předmluvě, „představující „Caritas" od Lamberta Lombarda, získal jsem od p. dr. Kreuze, jehož děd před lety zakoupil je ze sbírky ryt. Doubka. Obraz ten způsobil mi tolik radosti, že jsem si umínil ve sbírání pokračovati. Počátek učinil jsem tím, že jsem inseroval v denních pražských novinách. Očekávaný účinek dostavil se velmi brzy, tak že jsem ani nepostačil prohlížeti všechny ty staré, po větším díle věkovitou, černou špínou potažené obrazy, jež se všech stran se ke mně hrnuly a jichž umělecká cena byla velmi pochybná. Ale přece nezůstala tato cesta bezvýslednou, a brzy se mi dostal do rukou vzácný obraz, který v seznamu popsán jest pod jménem Adrian v. Ostach, jejž zakoupil jsem od rodiny ryt. Doubravy z Treuenwaldu. Mimo to dostalo se mi zajímavého listu od neznámého mi posud pražského sběratele obrazů, dra. Huga Tomana, který zval mne laskavě k prohlídce své sbírky.

Nemeškal jsem a navštívil jsem ještě téhož dne svého kolegu amateura, který překonal již první obtíže a strasti sběratelské. S úžasem prohlížel jsem jeho velkou sbírku a obdivoval se vzácným obrazům, pro něž majitel nalezl jména nejslavnější. Dr. Toman pozoroval můj údiv a s úsměvem jemu vlastním prohodil: „Nu, konečně jsem nalezl svého soupeře, který se mi staví všude v cestu. Dva velmi dobré obrazy unesl jste mi zrovna pod rukou!" Zakoupil jsem totiž právě v této době velký obraz, představující Samsona od P. Beretiniho da Cortona.

To bylo moje první setkání se zvěčnělým Drem. Tomanem, jehož česká veřejnost sdůstatek zná z jeho prací literárních, a jenž stal se mi prvním rádcem a brzy i milým druhem. Byli to krásní, a nezapomenutelní dnové, ve kterých, vedeni společným zájmem, horečně jsme pospolu soupeřili ve sbírání. Nescházelo tu ovšem ani hádek a sporů, a působilo mi vždy velkou radost, když spatřil jsem závistí jiskřící oko svého soka, ale přiznávám se, že jsem býval často i rozrušen jeho bezohlednou, často výsměšnou kritikou. Dr. Toman doporučil mi odbornou literaturu o malířství, jejímuž studiu oddal jsem se s největší pílí.

V stejnou dobu seznámil jsem se s nestorem českých malířů, p. Karlem Javůrkem, který právě zaměstnán byl u knížete Kamila Rohana restaurováním rodinných obrazů. Kníže Rohan byl majitelem velké a velmi cenné obrazárny, starých obrazů však nekupoval a podporoval raději živé umělce. Jeho heslem bylo: „Mrtvý ničeho již nepotřebuje, ale živý umělec chce žíti!" Tím se stalo, že několik vzácných uměleckých děl dostalo se z knížecí galerie do mé sbírky."

Majitel sbírky vypravuje v předmluvě intimní kapitolku ze svého soukromého života, kterou otiskuji pro její sympatický ráz v doslovném znění:

Velkých zásluh o rozšíření mé sbírky získala si

i moje milovaná chot, která velmi záhy prozradila nevšední zájem pro mé snahy sběratelské. S radostí velikou pozoroval jsem, jak na každoroční naší cestě cizinou, na které vyhledávali jsme poučení nejen v obrazárnách veřejných, ale i ve sbírkách soukromých, její oko znalecky se bystří a kterak její záliba pro umění malířské vzrůstá. Věrně podporovala mne v mých snahách a od počátku sdílela se mnou všechny radosti a sklamání, jež sběratele potkávají. V den jmenin a Štědrého dne měla vždy pro mne nějaký umělecký skvost tajně připravený, který mi s utajeným dechem láskyplně podávala a štěstím zazářila, když v očích mých spatřila záblesk opravdové radosti.

Roku 1884. seznámil se pan J. V. Novák náhodou v Mnichově se zkušeným sběratelem, před několika lety zvěčnělým továrníkem Develayem, z jehož sbírky přešly do jeho rukou obrazy od Poelenburga a Andriesa Both-a. Druhý označen jest „Nic. Berghem f. 1636". Pan Novák nechtěl obrazu koupiti, neboť nikdy před tím obrazu od jmenovaného mistra nespatřil. Tehdy však bystrozraký znalec pronesl tato slova, jež každý sběratel by sobě měl dobře zapamatovati: „Nehoňte se za jmény a varujte se zvláště jmén nejslavnějších, neboť skoro vždy dožijete se velkého sklamání. Nekupujte jména, ale opravdová umělecká díla, třeba od mistrů méně slavných a radost vaše zůstane vždy nezkalena."

V katalogu se dočítáme dále o tom, jakým způsobem J. V. Novák si počínal při úpravě obrazů a při jich rozvěšování. R. 1897 postavil si rodiný dům, v němž umístil svou obrazárnu, která je dnes nejenom chloubou jeho umělecké záliby, skvělým dokumentem jeho sběratelské činnosti, ale znamenitou a bohatou sbírkou, kterou navštěvují nadšení ctitelé umění z dalekých končin světa jako unikum, jako znamenitou uměleckou stanici.

„Ideál" — končí majitel galerie svou předmluvu, „jejž skoro po celý život v srdci svém jsem choval, stal se skutkem. Postavil jsem svým miláčkům, jimž děkuji za mnohou šťastnou a radostnou chvíli i za četné okamžiky útěchy v dobách, kdy znaven všedností životní v jich středu hledal jsem osvěžení i posilu, důstojný stánek, a prosím jen Všemohoucího, by zůstala sbírka moje neporušena a ušetřena zhoubného osudu rozptýlení do všech úhlů světa, jemuž většina soukromých sbírek podléhá, v rukou mé rodiny, vždy v stejné vážnosti a lásce i v době budoucí!

Co dlouhá doba, zavírající skoro celý životní běh, nashromáždila, chrání láska, chrání pieta nadšeného sběratele před pohromou. To je krásné předmluvy passus nejvýznamnější, nejcennější. Rada let uplynula od doby, kdy tento „testament" byl napsán, mnoho vzácných děl přibylo do této soukromé galerie páně J. V. Novákovy, mnoho znamenitých návštěvníků vystřídalo se tu a prožilo tu několik krásných hodin . . . a všichni tiskli ruku ušlechtilému majiteli, jenž nádherný, věru závidění hodný majetek necení penízem, nýbrž jeho uměleckou hodnotou! Je to monument jeho života, jeho uměleckého zápalu, a proto mu z duše vytryskla tak ušlechtilá slova, tak krásná, všem umělecky cítícím dušim lahodící direktiva!

JUDr. R. J. Kronbauer.

* * *

JUDr. VÁCLAV ŠKARDA. Četli jsme v pohřební zprávě pražského časopisu větu, která zesnulého politika plně charakterisuje. Bylo až na podiv, že muž tak skromného vystupování vyvolal po své smrti tak ohromnou, tak nevídanou účast. Od Riegrova pohřbu nepamatuje prý nikdo takové tklivé a zároveň tak velkolepé smuteční manifestace. Při veliké bolesti, kterou takřka náhlá smrt JUDr. Václava Škardy způsobila, aspoň ta útěcha, že už dnes je vžito národu přesné rozeznávání, komu patří tak manifestantní pocta. V doktoru Václavu Škardovi nezemřel pouze vynikající předák určité vrstvy, politické strany — zemřel muž národem ctěný pro přemíru svých znamenitých osobních vlastností. Bylo v synu mnoho, co krášlilo jeho otce, JUDr. Jakuba Škardu blahé paměti. Když syn nastoupil v úřad předsedícího zemského výboru, v němž JUDr Jakub Škarda ještě dnes po tolika letech má svoji čestnou vzpomínku, považovalo se to za samozřejmou sukcessi v úřad i práci. Už tenkrát slynul syn tak vydatnou pověstí jako seriosní pracovník, že se nad touto samosprávnou a politickou posloupností nikdo nepozastavil.

JUDr. Václav Škarda zemřel ve vážné chvíli. Za politickými kulisami mnoho se děje — připravuje se veliké dílo smiřovací. Režisérem této zemské politiky, zástupcem našich zájmů v této dalekosáhlé a pro celou budoucnost

národního našeho života směrodatné akci byl zesnulý. Teprve po smrti jsme se dověděli z pohrobní vzpomínky JUDra Karla Kramáře, jak nezměrnou důvěru měli ředitelé naší politiky v rozvahu a věhlas JUDra Václava Škardy. A teprve po smrti jeho jsme si vlastně uvědomili právě ty osobní vlastnosti, jež v takovém křížovém ohni padají na váhu. Doktor Škarda nevešel jako politik do země zaslíbené. Padl před branou, padl před vstupem na půdu, která měla přinésti tu pravou úrodu, politickou žeň. A toho hořce želí nejenom náš národ — toho želí se i v táboře našich sousedů, kteří netají se starostmi, jak se společnému dílu bude dařiti bez muže, jenž měl tolik vzácných vlastností, jež i protivníka odzbrojují a naplňují úctou.

Čteme ubezpečení, že direktiva, daná doktorem Václavem Škardou, bude pro další postup směrodatná. Tento nenapsaný politický odkaz Škardův je světlým momentem ve zmatku, jenž nabývá každou chvíli děsivých dimensí. Podařilo-li se jasné a cílevědomé rozvaze zesnulého položiti aspoň uhelný kámen stavby, jejíž kontury jsou doposud v mlhách — vykonal dílo ohromného významu, za které mu bude národ navždy zavázán k velikým díkům!

—or.

* * *

STAVITEL SOLNESS. Národní divadlo doplňuje důsledně svůj Ibsenovský repertoir. „Stavitel Solness“ nemohl ovšem scházeti. Dnes snad už nemá toho strhujícího významu, jaký míval před lety, kdy se v této Ibsenově hře hledalo víc, než v ní skutečně je. „Solness“ lákal svou záhadnou tajuplností, svou vypjatou symbolikou, která leckde hraničí na nejasnost, jež působí na posluchače rušivým a rozladujícím dojmem. Hra má svoje pozadí. V životě Ibsenově přihodila se episoda, která zní krásněji ve svém dramatickém obrození, než v biografické stati. „Čtyři leta“, informuje hlediště divadelní cedule, „jež uplynula od napsání „Paní z námoří“, do vzniku „Stavitele Solnessa“ (1888—1892) zanesla do vlastního života básníkova tajemný, podzimně krásný motiv milostný. Zvěděli jsme o něm až po smrti básníkově (1906) od Jiřího Brandesa. Jedenašedesátiletý Ibsen seznámil se totiž r. 1889 v tyrolském horském městečku Gossensassu, kdež léto trávival, s osmnáctiletým děvčetem, Vídeňačkou, a zdá se, že její příjemný zjev zaujal přísného, nedostupného básníka silou neodbytnou. Cosi jako milostné vzrušení stařeckých let Götheových bylo v tomto setkání. Ibsen napsal pak své „princezně“, jak ji častěji nazýval, z Mnichova jedenáct dopisů, jež adresátka na sklonku života básníkova nedosti delikátně svěřila Jiřímu Brandesovi, a jež Brandes s delikátností o nic větší hned po smrti uveřejnil. A v těch dopisech je mnoho, z čeho poznáváme — Solnessovu Hildu Wanglovu. Na podobiznu, již sl. Emilii Bardachově (tak se jmenovala) v Gossensassu věnoval, napsal Ibsen významnou dedikaci: „Májovému slunci zářijového života“. A ze všech dopisů, jež pak v zimě 1889—1890 do Vídně psával, mluví tento pozdrav neustálými variacemi . . .

Co a zda by byl „Stavitel Solness“ získal, kdyby neměl nikdo o tomto opožděném milostném záchvatu potuchy? Neimponuje, nemůže imponovati u básníka, má v zárodku nepopíratelné seslabení v dramatické reflexi. A tu je všechno značně zmírněno, rekem je tu muž statného těla a výbušné energie. Solness může býti padesátníkem, ale nesměl by býti šedesátníkem! Krásným je a zůstane v Ibsenově hře základní idea i její provedení, ve kterém líčí příchod a útok mládí. Je-li nám něco na závadu, pak je to jenom představitel, nositel tohoto závratného obrozování, jenž svým přece jenom krajně praktickým povoláním nesnese všech odstínů symbolů a jež tam, kde mládí opouští ve svém útoku fysickou podstatu a přesunuje se do vlastní sféry symbolu, v umění, činí dojem tísnivé nesrovnalosti.

Pro krásy tohoto vskutku básnického posvěcení zůstane přece jenom hra mohutným článkem závěrečné Ibsenovy dramatické tvorby. Potěšujícím zjevem rozhodně je, že premiéra došla v obecenstvu nejvřelejších sympatií. Stavitel Solness měl v Praze svou tradici, a mám za to, že není a nemůže býti českého intelligenta, jenž by se nešel na hru v pravém slova smyslu proslavenou podívat. Národní divadlo věnovalo jí také důstojnou péči a vypravilo ji s opravdovou pietou. Chef činohry Jaroslav Kvapil, jenž hru přeložil s celým temperamentem básnického svého zápalu, uvedl i tuto hru Ibsenovu na jevišťě v nádherné úpravě. Ve hře jsou dvě osoby, jež ji činí i v herecké reprodukci svrchovaně poutavou. Je to předně role titulní a role Hildy Wanglové, v níž jsou stopy osudného setkání Ibsenova s Emilií Bardachovou.

Pan Eduard Vojan řeší Solnessa v první polovici sympatickým způsobem. V Solnessovi, jemuž už před Hildou jedno mládí přeběhlo přes cestu v podobě naivninké manipulantky, jakoby v podání páně Vojanově probouzelo Hildino nadšení shovívavý soucit. Ibsen byl takovým suverénem, že ještě ve vysokém svém věku dovedl zvážiti, co znamená takovýto útok mládí. Básník operuje tu hravým humorem, jenž je dozajista jedině možným řešením situace Solnessovy v tomto stadiu bouřlivého útoku mladého, životem a přívaly kypícího stvoření. Pan Vojan v těchto scénách měl plný úspěch. Tragika těchto důsledků, opředená spoustou záhadných symbolů, musila se projeviti i v hereckém podání, jež vyžaduje krajního napjetí, aby v posluchači vzbudilo dojem pravděpodobnosti. Umělec vyhnul se obezřele těmto úskalím a svým výkonem vzbudil všeobecný zájem. Mnohem jasnější a sympatičnější jest nám Hilda. Přiletí z hor jako vítr, vpadne do dusného ovzduší Solnessovy domácnosti jako lavina jarního sněhu, táním utržená. Všechno je u ní přirozenější, pravděpodobnější — je to bytost z hor, docela jinak povahově založená, než lidé z nížin. Vždyt i ten horský pramen má pro nás docela jiný půvab, než jeho klidný tok v krajině. Paní Zdenka Rydlová na tomto výminečném

dívčím zjevu i poslání budovala svou horskou panenku, v níž je něco z přívalu jarních vod. A tato její bezprostřednost a nespoutanost byla v podání umělkyně výborně zachycena. Byl to doopravdy takový divoký pták, o němž slyšíme, že by v kleci zašel. Byl zkrátka v jejím celém pojetí znatelný symbol hry — divoký, prudký, nevázaný útok mládí.

Teprve po premiéře jsme se dozvěděli, že představitelka Solnessovy ženy, paní Marie Hübnerová, hrála, ač byla bezprostředně před představením nervově rozrušena do té miry, že byla obava, že nebude moci ve hře pokračovati. Všechna čest síle, sebezáporu umělkyně. Myslím, že málokdo něco pozoroval, co by bylo právě toho večera výkonu pí. Hübnerové na újmu. Naopak napadla nám právě ta její zlekanost, ta stísněnost ženy, jež byla postižena tak bezohledně krutým osudem. Bylo ve hře paní Hübnerové tolik opravdové bolesti, že dojímala hluboce i svým zjevem i svou produševnělou hrou. Slabým pendantem Hildiným, jakýmsi praeludiem k tomuto útoku, je poslání, zjev Kajin, jež Solnessa zbožňuje měrou až skoro nechutnou. Sl. Suchánková stvoreníčko toto dobře pochopila. Hra její by a nenucená, projevy jejího modlosluţebného obdivu zamlouvaly se nám hlavně proto, že sl. Suchánková neposkvrnila je ani jediným detailem, jenž by v nás budil pocity smyslného pozadí tohoto zápalu. Pan Otto Boleška upozornil na sebe krásnou stařeckou maskou. Jeho naléhání na Solnessa, aby synovi dopřál příležitosti k samostatné tvorbě, bylo prohřáto opravdovými, z duše linoucími akcenty. Pan Steinsberg tvoří vlastně svou figurou venkovského doktora jediný světlý moment celé hry. Jeho bodrost, pro kterou našel p. Steinsberg srdečné tony, byla v záplavě dusných situací a hovorů pravým osvěžením. Pan Hurt, jenž hraje kresliče velikého nadání a samostatnosti schopného kandidáta stavitelského cechu, pojal ho zcela správně jako figuru v tom směru záhadnou, že nedovede se sám vymaniti z podivné, zajisté nepravděpodobné závislosti Solnessovy. —r.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ předvedlo 11. března Gerharda Hauptmanna 4aktovou tragikomedii „Červený kohout“ v dobrém překladu A. B. Dostalově. Thema není nové — čtenáři „Máje“ znají snad K. Červinky povídku „Strom poznání“, uveřejněnou tu r. 1904. (Někteří chamtivci, pojistivše se vydatně, sami podpálí si stavení, aby pojistným se majetkově vzmohli, nepomníce, že v podstatě zločinný ten skutek může zahubiti. Tyto spády zná už leckterá pojišťovna a stává se, že v některém místě tolikrát už hořelo, že v něm již pojišťovny ani nechtějí obchodovati.) Také V. Štech v jedné ze svých humoresek tepe tuto neblahou spekulaci. „Červený kohout“ znamená tudíž požár (dle psychologie našeho lidu soudě: obyčejně zločinně ze msty založený, jak vysvítá s výhrůžky: „Posadím ti červeného kohouta na střechu.“) Toto thema je také látkou Hauptmannovy hry — zištná Frelitzova založí si také tak oheň ve stavení; v okolí stavení však zahlédnut byl právě slabomyslný syn Rauchhaupta, četníka mimo službu, Gustav, jenž si rád hraje se sirkami, jichž škatulku utrousí za požáru před svědky. Upadne tak v podezření, že založil oheň, a ježto se ukáže okolí svému nebezpečným, internuje jej soud do ústavu. To však jeho otec pokládá za útok na rodinnou čest nesa ovšem těžce i ztrátu syna, jenž byl jinak dobrý hoch. Pátrá, pátrá a už je na stopě, která vede do domácnosti Frelitzových. Ve staré Frelitzové přece jen nějak se hnulo svědomí — chřadne, a když ji byl Rauchhaupt naznačil, že je již blízko cíle, skácí se po nějaké chvíli mrtva zočivši, jak na nové stavení umístili jako znak domu — červeného kohouta.

Jednoduchý tento děj vyšňořen je bohatstvím zajímavých episod, realisticky vesměs zdařile kreslených figurek hamižného pruského venkova, ne však do té míry, aby bylo vše v ději úplně jasné. Buletiny divadelní prohlašují „Červeného kohouta“ za pokračování „Bobřího kožichu“, který vhodně dán znovu na repertoir nějaký den před premierou.

Hráno bylo čiperně a rázovitě. Starého ševce a špicla Frelitze, jenž se nápalil se zazobanou, ale chamtivou vdovou Wolfovou (pí. Zelenková ji provedla známým už odjinud hrubým rejstříkem hlasovým) hrál p. Švarc. Rád přehánívá — dobře byla však jeho obuvnická práce na počátku prvního jednání odpozorována. Dcera Frelitzové z prvního manželství, o niž se uchází kovář Langheinrich (p. Pražský), paní Májová trefně charakterisovala v její poválčivé netečnosti a rozfňukanosti. Figurka dr. Boxera (p. Jiřikovský založil jej jako podivína nějakým fixem postiženého) předvádí dostatečně známou bídu lékařského stavu na venkově německém. Eda, tovaryš kovářský, vtipný otevřihuba, proveden p. Faltysem živě a rázovitě stejně jako malá rolička písaře Glasennapa od okresního úřadu, jenž byl v rukou p. Marka. Jiné postavy (slabomyslný Gustav p. Tesaře, klepavá babizna Schulzová, jež z dětí „dělá andělíčky“, pí Sommerové) byly neméně podařeny — nejlepší byl p. Charvát v úloze starého Rauchhaupta — takové úspěchy míval Mošna v „Lakomci“ neb „Otci“. Pán z Werhahnu v úloze přednosty okresního soudu zločin vyšetřujícího byl trochu monotonní, jako p. Hlavatému z postavy bezcharakterního Schmarovského, autorem nedostatečně prokresleného, nepodařilo se vytvořiti vyznačnější postavu. Režii obstaral však s náležitou realističností a spádností.

Dr. P.

Toto číslo vydáno dne 15. března 1912.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

IRONICKÉ SICILIÁNY.

CYKLUS TŘETÍ.

AUTO DA FÉ.

Mé písně s bohem! Zhyňte ve plameni!
Já ušetřím vás mrzké pohany:
na starší vaše sestry zuby cení,
je ve prach deptá kritik prolhaný.
Vás zachráním, vy květy mého snění,
hle, v náruči již páte Morany . . .
A jestli kdy se poměry ty změní, —
mám pro všecko vás ještě opsány.

PÍSEŇ.

Mě učili té písni v dětství době,
a já ji pěl, však teď ji nemám rád.
Jak? V malátnosti naší dnes a mdlobě,
kdy svírá všude nepřízeň nás vlád,
kdy nepřátelů propadáme zlobě
a všude zmatek, tíseň z mnoha ztrát,
že máme zpívat: „Spi, Havlíčku, v hrobě!"
Ne, raděj: „Kéž bys, Havlíčku, moh vstát!"

Z REDAKČNÍCH HOVORŮ.

„Váš posudek mě věru trochu mate.
Mě zaujala velmi jeho lyra,
a vy ho nyní šmahem strháváte,
že bez citu je, nuda, suchost čirá,
že duchaprázdný, vše v něm bídně spjaté,
že opisovač, posér . . . Kýho výra,
což opravdu tak podrobně ho znáte?"
— My přátelé jsme byli do předvčíra.

ZE SCHŮZE OBECNÍHO VÝBORU.

„Let padesát náš velký rodák bude . . .
já myslím, páni . . . příklad zářící . . .
a láska k vlasti . . . dělají to všude . . .
dům kupme mu . . . vždyť s málo tisíci . . .
sám prodal bych . . . je žití jeho chudé,
at v stáří klid má, úsměv na líci . . ."
V tom z oposice pleskne, zlostí rudé:
„Dům ne! Však nazvěm po něm ulici!"

KANDIDÁT NESMRTELNOSTI UVAŽUJE.

Zda Prokop Holý pleš měl nebo vlasy,
kdys přeli jsme se, divě rozkaceni.
A teď zas: Hus zda oholen byl asi
či s bradkou stanul v církve shromáždění?
Měl vous či neměl Mácha? . . . Pro vše časy,
pro vlasti mír zde nutné opatření:
Mou kadeř ve skvost milenka má dá si,
a holičské já schovám předplacení.

Dokončení.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

VIII.

Pokračování.

V jedné z předních plzeňských restaurací Pražských seděl u okna katecheta Skalický. Rozčilením ani oběd mu nechutnal, teď převracel sice noviny v ruce, ale oči více hleděly oknem na ulici. Měl s otcem ujednáno, sem do té restaurace že mu pošle telegram o výsledku volby. Kdykoliv otevřely se dvéře hostinské místnosti, pokaždé sebou nervosně trhl a obrátil hlavu ke vchodu, ale vždycky zas sklamaně otočil se k oknu. Už blížilo se ke druhé hodině, hostinská místnost se zvolna prázdnila. Skalický už i černou kávu vypil a asi třetí sklenku vody do sebe lil, když konečně mihla se kolem okna uniforma telegrafního posla a po chvíli už podepisoval chvějící se rukou recepis na správně doručenou depeši.

Ani sklepníkům neušlo značné rozčilení jindy tak lhostejného katechety a nespouštěli proto s něho očí, chvíli se zdálo, jakoby váhal roztrhnouti ten pečlivě složený a zalepený papírek, ale pak se usmál, ovládl se a zvolna, opatrně rozbalil telegram. Pohlédl do něho a zbledl jako křída. Smačkl ho a vší silou mrštil jím do kouta. Popadl klobouk a vyběhl ven.

Jako kočka skočil pikolo po smačkaném papírku, a vrchní číšník přečetl stručnou větu: „Děkanem zvolen Rousek. Dopis následuje."

„Aha, sklaplo mu," přidal ještě, „těšil se na děkanství v Prosovicích, slíbil hektolitr plzeňského, večer se tu mají sejít — ale sklaplo mu," a pohodil i on teď telegram do koše na papír.

Májové slunéčko líbalo se s Prahou. Objímalo ji a dusilo svými žhavými pocely. Petřín oděn krásou kvetoucích stromů shlížel se ve hladině Vltavy, na Žofíně hrála hudba „Proč bychom se netěšili", jako včely z úlů, když se na jaře práší, vylézali Pražané z kamenných domů, rojily se po ulicích a promenádách, šťastní, veselí, usměvaví mířili do parků a sadů, k přístavu nebo na nádraží, aby vyletěli někam ven z města, za brány jeho. Do přírody boží toužila každá duše, vydechnout, usednout na zelenou mez, poslechnout skřivana nad hlavou a rozhlédnout se po širošírém obzoru.

Všecku tu krásu Skalický neviděl a necítil. „Jak se to jen mohlo stát? Co jen dělali naši? Do poslední chvíle psali, že vítězství je naše a zatím —! Ale ne — to není ani možné. To bude jistě omyl. Někdo si ze mne ztropil žert —" těšil se v duchu ale hned zase ten nápad zaháněl „ne — není možná — právě proto smluvil jsem s otcem, aby telegrafoval do restaurace a ne do bytu — aby každý omyl byl vyloučen." Chodil po nábřeží plném dětských kočárků a chův, šťastný smích zvonil kolem, barevné balonky na nitích poletovaly vzduchem, píšťalky a frkačky hochů zněly, děvčátka zpívala radostné písničky svým panenkám, hrčela kola kočárů, pestřily se dámské klobouky a slunečníky, a všecko, co jindy Skalického lákalo a okouzlovalo, nechávalo ho dnes netečným, nevšímavým.

„Vždyt abych teď ani hlavu z domova nevystrčil, ta blamáž! Všichni moji známí ve škole — v kavárně — na bytu — v hostinci už mě titulují: pane děkane — a zatím tahle ostuda."

Ve vlhkém vzduchu jarním jako pohádka rostlo nad kameným mostem báječné, jediné na světě panorama Hradčan. Okna královského zámku třpytila se, jako by v nich zlato hořelo, prejzové střechy paláců červenaly se, jako by je krví polil, modravá břidla na velechrámu splývala s azurným nebem jako rámem toho kouzelného obrazu.

Ale smyslu neměl dnes Skalický pro tu rozhýřenou nádheru barev a kontur. „Ano, tak to udělám, dovolím se u ředitele na dva dny, rozjedu se do toho hnízda falešného, plivnu do tváře té chamradi maloměstské, povím jim, co jejich oslí uši jak živy neslyšely, bídní copaři, takhle mě odkopnout! Cítit jim dám teď, jaký je rozdíl mezi mnou a celým tím jejich Vystrkovem. A jejich dámy! No, počkejte husičky, zase vás budu krmit bonbony a zmrzlinou, vodit vás na výlety a čichat při tanci výpary vašich sádelnatých těl. At ten sedlák — Rousek — nechá si teď šlapat na lakýrky a špinit rukavice, at si pije vaši vodnatou kávu a chválí vaše nepovedené cukrovinky — se mnou je konec."

Tak se rozhodoval nejen cestou do školy v Praze ale i potom na dráze i v dostavníku, který jej v tiché noci z nádraží přivezl po kostrbaté dlažbě až před jeho rodný dům. V pokoji otcově hořelo ještě světlo. Starý Skalický skutečně nespal, ale dopisoval právě třetí aršík listu, který chtěl ráno ‚expres' poslati do Prahy.

„Dobře že jsi tu," přivítal chladně syna a s kupeckou důkladností vylíčil mu nyní průběh volby i co jí předcházelo. „Mohu ti říci, že to měli přesně vypočítáno. Polovic hlasů si koupili, musilo je to stát krvavé peníze a ten nadpočetný, co tvořil jejich většinu, o ten se ani neucházeli, věděli, že je jejich — to byl hlas Sudův, mého špinavého konkurenta v každém obchodu."

„A dalo by se jim to dokázat? Alespoň v jednom jediném případě?"

„Myslím, že dalo."

„Pak je ta volba neplatná a věc není ztracena" vyskočil teď katecheta a několika slovy vyložil otci pojem simonie v církevním právu.

Lampa na stole dohořívala, ranní červánky rděly se na lících probouzejícího se dne, když už zase loučil se otec se synem.

„Tak ještě jednou opakuji: podám žalobu u církevního soudu na Rouska a ty opatříš nejméně dva spolehlivé svědky, at to stojí, co stojí. Jedná se o naši čest. Maminku a sestru pozdravuj —."

Vyšel z domu potichu, sám, rty měl sevřené a oči mu hněvem svítily. „Cháska prodejná — takové to tedy je. Ale přepočítají se! Hanebně přepočítají! Rousek ještě instalaci nemá." A po celé zpáteční cestě namahavě rozpomínal se na kanonické právo, co učí o čistotě voleb na beneficia, a těšil se, jak přijde domů, popadne Borového příručku „Církevní sloh", vyhledá si příslušnou partii o simonii a trestním soudu církevním a zatopí Rouskovi, zatopí mu, až se potit bude . . . V tom zlostném varu, kterým vřelo celé jeho nitro, také vskutku sedl, žalobu napsal a konsistoři budějovické poslal.

Faráře Rouska zpráva o volbě nic nepřekvapila. Usmál se jen spokojeně a povzdychl: „bylo to sice drahoučké, ale stojí to za to." A když se potom po Prosovicích počaly trousit zprávy, že to Skalických tak nenechají, že podají protest proti volbě, ba že už rekurují ke konsistoři, tu zprvu se tomu stará Rousková smála, až se za boky popadala a lidem, o kterých jistě věděla, že s tím ke Skalickým rovnou poběží, zpupně odpovídala: „Když ten kupců synek tak o děkanství stojí, když ho tu vší mocí chtějí mít, at si zadá k našemu děkanovi za kaplana a budeme je tu mít oba."

Když se ale dověděla, jak Skalický chytá výbory, jak je večer k sobě zve a dlouho s nimi vyjednává, tu se stará její hlava naplnila vážnějšími starostmi a rozhodla se, že se k synu vypraví a upozorní v čas, co se děje.

„Musím tam," lhostejným hlasem na oko povídala svému okolí, „abych prohlédla co má, jak je zařízen a co mu do děkanství ještě schází. Pořídíme mu to potom pěkné, bytelné a trvalé, aby se tu stydět nikoho nemusil."

Nic nového však svému synu nepověděla. Ten už měl žalobu v ruce a kolik dní ji studoval. „Dobře, maminko, že jste přijela," zaradoval se, když spatřil stařenu ve dveřích své fary, „jako na zavolanou jste přišla, byl bych sám se musil vydat zítra nebo pozítří k vám." Vykládal potom široce a důkladně, jak je opravdu jeho volba ohrožena, dokážou-li svědkové to, co žaloba tvrdí, ba že od církevního soudu trestního lehounce by se mohl dostat i před soud světský, jaká by to potom byla ostuda ve veřejnosti, v novinách.

„I mlč, blázínku, vždyt nikdo z výborů se neprozradí."

„Poženou je na přísahu."

„To snad ne?"

„Ba jistě. — Ale jiná cestička vede z této pasti, nestanu-li se děkanem" — a teď zableskly se zraky Rouskovi jako dva žhavé uhlíky — „nebude se tam roztahovat ani on, to mu mohu dát černé na bílém."

„Jak to myslíš?"

„Podám protižalobu. Je známo přece, jaký je Skalický veselý patron a vy mi povíte, co tropil doma o prázdninách — my kněží, matko zlatá, jsme uvázáni na tuze krátkém řetízku, dokud není žalobce není soudce, ale když jednou praskne pod knězem podlaha, bývá zle, tuze zle vyškrábat se nahoru zpět i nevinnému knězi."

Za přispění matčina snesl také vskutku Rousek tolik kompromitujícího materialu, že — jak dobře věděl — jistě zakroutí Skalickému krk a to nejen v Budějovicích, ale snad i v Praze. „Kdo chce kam, pomozme mu tam," omlouval své jednání

v duchu „s máslem na hlavě nelezme na slunce.“ — Rouskovic babička vrátila se do Prosovic s velikým nepokojem v duši a s těžkými starostmi i obavami v hlavě, ale na venek zůstala vážnou jako pravá prosovická matrona.

„Tak jak pak pan syn, kdy pak už se přistěhuje?“ ptali se jí na potkání měšťanky i jiní lidé, někteří bez zlého úmyslu, ale mnozí jen aby stařenu pozlobili, aby hněvem zahořela a vybuchla, aby se přece z povolaných úst dověděli, co je na tom pravdy, že bude nová volba vypsána. „A lidičky zlatí, to se mne moc ptáte,“ odpovídala babička všem stejně, „navštívila jsem syna, pobyla u něho a říci musím jen co je pravda, nemá valné chuti do stěhování, má to tam krásné jako v zámku, osadníci by ho na rukou nosili, nevím ještě, jak se rozmyslí.“ To si pro všecky možné případy nechávala zadní vrátka otevřená, kdyby ta motyka spustila, jejich velebníček přece jen ostrouhal kolečka a ten Skalických nějakým švindlem se k děkanství dodral, aby mohla obrátit a říci: „náš byl zvolen, ale poděkoval se.“

Nejvíce ty spory tížily Martina. Těšil se, že administratura potrvá tři, nejdéle čtyři měsíce a tak někdy v červenci, v srpnu že rozloučí se s místem, kde tak bolestné dojmy zažil a zatím hle, už je tu podzim a volba děkana dosud není potvrzena. S Martinem ty průtahy těžce ba ještě netrpělivěji nesla jeho matka, která už po Klenčí všude vyprávěla, že její pampáter už teď dostane faru a co nevidět, že se k němu postěhuje.

„Tak kdy pa huž se s náma rozloučíte, teta?“

„Esli pa si na nás zpomenete, haž se na tý faře budete dobře mít?“

„Kam pa se přece velebnej pán dostane? Kerou pa tu faru hulovil? Budete daleko vod nás?“

Pokračování.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

„Kam chcete jíti?“ řekl Strakové klidně. „Volte sám,“ odpověděla Straková s úsměvným, zářícím pohledem.

Horský navrhl procházku lesy se zastávkou ve Švýcarském dvoře na druhém břehu Teplé.

Straková souhlasila s jeho programmem.

Za Starou loukou dychly jim v ústrety lesy svou vůni a svěžest, jež odvívaly tíseň posledních kalných dnů.

Vešli na pěšinu, která se mírně zvedala do výše.

Lesy už stály v líbezném světle a kouzlech letního rána, jakoby zmládly pod křísivým dotekem zářivých slunečních paprsků. Vše tedy zrovna opojovalo, i vonný průhledný vzduch i stálá hra světla a stínů i jasné, svobodné šumění lesa. A jakoby opojen těmito kouzly tikal na vrcholu buku malinký ptáček a plnil les tenkým, přerývaným, ale neustávajícím žvatláním.

Straková naslouchala okamžik těmto jemným a perlivým zvukům, ale pak přešla v myšlenkách k Horskému.

Zdálo se jí, že je v podobné situaci, jako když se ocitla v lese s Aksamítem a chtěla slyšet objasnění toho, co jí v minulu uniklo, jenom že nyní se neptala po tom, co bylo včera, ale chtěla slyšeti od Horského ono závažné slovo, které on, jak se jí zdálo, tak úzkostně střežil.

K tomu cíli pracovalo teď všecko její počínání. Usmívala se, hrála očima, mluvila živě a svléknuvši rukavičky, pleskala jimi rozmarně o sebe, zkrátka všecku svou živost ze sebe vydechla, ne z pouhé marnivosti, ale aby usnadnila Horskému slovo, jež chtěla od něho slyšet.

Ale on, jak na něm zpozorovala, v lese najednou zvážněl.

Přijímal její úsměv a sám se usmíval tichým a stlumeným úsměvem, ale časem se zamýšlel a znenadání upíral na Strakovou pohledy, z nichž mohla vyčísti nesmělou tíseň a nerozhodnost. On totiž vytušil dobře, kam Straková cílí, ale necítil se dost připraven, aby si všecko ujasnil. Cosi mu stále unikalo s dohledu, ale dobrat se toho nemohl. Zdálo se mu, že všecko přišlo tak náhle a neočekávaně, a proto, ačkoli zřejmě podléhal jejímu kouzlu, přece sám v sobě zápasil a zrovna střežil své myšlenky, aby snad něco nezkazil.

Zabráni v hovor dostihli mladou, příjemnou dámu s temnými vlasy a krásnou bělostnou šíjí, která se odrážela od černého šatu. Dáma šla před

nimi se dvěma děvčátky v krátkých strakatých sukničkách. Mladší z nich odbočilo s pěšiny a potutelně se schovalo za kmen. Dáma se po chvíli ohlédla a v patrném ustrašení postrádala své dítě. Volala je cizím, neznámým jazykem, ale v tom vyběhlo děvčátko z úkrytu a s laškovným úsměvem v očích vyběhlo k matce a přitulilo se k ní.

V této scéně bylo cosi tak dětsky naivního a milého.

Horský se zastavil a s úsměvem patřil na dítě. V tom okamžiku ho překvapila Straková. Jeho úsměv dával jí nahlédnouti v ukrytý koutek jeho duše, jenž objevoval měkké a dobré srdce.

Straková zachytila tento úsměv, ale v tom Horský pohlédl na ni nechápavě, nemaje tušení, že jakýsi vítr žene ji dále.

Za chvíli navrhla, aby usedli.

Dáma s děvčátky zašla hlouběji do lesa. Straková s Horským sami a nerušeni seděli na lesním sedátku.

Bylo zde slunno a pokojně. Ranní svit obléval pěšinu, jehlance sosen a lehce zčeřený les jakoby z daleka šeptal svým plachým a tichým úsměvem.

Horský se zasnil do těchto zvuků, ale Straková rychle navázala hovor.

„Četla jsem vašeho Muthera," řekla s oživujícím pohledem.

„Jak se vám líbil?" tázal se Horský.

„Přečetla jsem ho třikráte, proto jsem vám ho nevracela. To dílo je psáno s podivuhodnou láskou a porozuměním. Tak výborně je v něm vystižen vývoj i význam Rembrandtův," zahovořila Straková.

„Ano, i jeho zlomený život," poznamenal Horský.

„Málokdy vytvoří osud tak strmou vlnovku jako právě u Rembrandta. Talent nepatrného venkovského chlapce vyšine se až na sám vrchol umění a hyne bídně v ubohém proletáři," pravila Straková.

„Smrt jeho Saskie byla proň největší ztrátou," řekl Horský a zasnil se okamžik.

„Myslíte, že to bylo jeho největší neštěstí?" namítla Straková. „Řekla bych, že nebyl tenkráte pochopen."

„Prosím vás, kdo ho měl pochopit — bohatí mynheři? Ti neměli smyslu pro jeho umění," pravil Horský.

„Myslím, že byla chyba na obou stranách. Nebylo dobré vůle, aby si vyšli vstříc," řekla Straková, mírníc úsměvem poznámky Horského, které dýchaly vždy jakous trpkostí při podobných thematech.

„Sebevědomí Rembrandtovo bylo jim největším pokleskem. Chtěli, aby se sklonil a prosil. Ale myslím, že Rembrandt je dobře prohlédl," řekl Horský pevně a jistě.

„Z vás mluví trochu předsudek. Což se nedávali od něho malovat a nekupovali jeho obrazy?" namítla Straková, úplně sebe ovládajíc.

„Ano, i dnes kupují boháči jeho obrazy za statisíce. Ale vždy kupují jméno, aby se jím snad mohli pochlubit. Je to konec konců druh sportu," pravil Horský lehce se rozčiluje.

Straková chápala, že se dostali do trochu zvířených proudů a že je vlny jejich od sebe oddalují, proto v čas učinila ústup.

„Nechápete mne. Vždyt s vámi docela souhlasím," řekla s jemnou, obratnou taktikou, již dodával kouzla upřímný, laskavý úsměv, který Horského odzbrojil.

Než přece mátlo jej, že se neustále usmívala.

„Je to poprvé, co jsme se shodli — a dříve jsme se tolikrát střetli," řekl, podlehnuv jejímu úsměvu.

„Řekněte mně, prosím vás, proč to bylo?" řekla mu snažně a naléhavě.

„Nevím, ale odpustte, jestli jsem vám snad ublížil," řekl Horský a rázem vzplanul.

Pohlédl vroucně na Strakovou a nepozoroval ani, že jeho pravice uvázla v ruce Strakové. Kdo první ujal, nevěděl on ani ona.

„Nemám, co bych vám odpouštěla, ale sama musím prosit o totéž," řekla s upřímným úsměvem, jímžto se dávala celá a nespouštějíc při tom ruku Horského, která se lehce zachvívala.

Oči jejich ulpěly na sobě a sdělovaly si zář svou i teplo.

„Na konec přece si odneseme usmiřující vzpomínku," řekl Horský s rozsvětlenýma očima.

„A nic víc?" lačně a horce zvídala Straková.

Horský se rázem vytrhl. Dáma se dvěma děvčátky opět se vracela a čiperné kroky dětí jej vyrušily. Rázem si uvědomil, že dosud se u Strakové nedobral k tomu, jaký jest její poměr k dětem.

Nedovedl si ji představiti jako ženu a matku, a toto uvědomění bylo příčinou, že náhle ztratil nit.

„Ano, to hlavní, zdraví," řekl, ale už s nejistým úsměvem.

„A dál už nic?" řekla Strakové, prohlubujíc se úsměvem do jeho duše.

„Narážíte snad na přátelství," pravil Horský.

„Ano, když jste už zvolil tuto formu. Ale pojďme. Je málem poledne," řekla Straková srozumitelně a zlehka pustila ruku Horského.

Vzpomněla si, jak nedávno docela záporně se zmínil o přátelství, ale nerušila této chvíle. Jenom si uvědomila, že se u něho slova opozdívají za citem a rozhodla správně, že všecko se musí státi jinak, neočekávaně, originálně, jak řekla dříve Aksamítovi.

Vstala. Horský se zvedl za ní.

Smluvili se, že odpoledne se sejdou na promenádě a v živém hovoru kráčeli lesy ke Švýcarskému dvoru . . .

XIX.

Po rozchodu se Strakovou zasnil se Horský v těsné své světničce a vracel se v mysli ke scéně na lesním sedátku.

Připomínal si okouzlující, úsměvné pohledy Strakové, živý rozhovor a její teplé, hřejivé ruce. A teď, kdy procitl ze sna, skoro nevěřil tomu, co se sběhlo.

Vzpomněl si, že nabídl Strakové přátelství, protože neměl jiného slova po ruce. A přece, jak vědomě klamal sám sebe! V té jedné chvíli byli oba dva jako v plamenu. Na rtech mu uvázlo horké, krevnaté slovo, ale popřel je. Proč? Jakási nedůvěra z minula mu podplavila duši. Vždyt musil si říci, že Strakové nezná. Uvědomil si, kolikrát jej už rozšlehala břitkými slovy a přece jej vábila za sebou, snad aby v svém albu rozmnožila počet svých ctitelů? A on? Šel za ní, za jejím kouzlem, pro její úsměv zapomněl, že se v něm ještě zachvívá včerejší urážka. Loutkou byl, ničím jiným. Vlekla ho kudy chtěla a točila jím dle svého rozmaru. Bránil se tomu, být směšným a trochu umíněným panošem obratné dámy, utíkal se k svým zásadám, ale nadarmo. Osobní kouzlo Strakové šmahem jej odzbrojovalo.

Ale proč teď, už v pětatřiceti letech měl hráti úlohu zamilovaného mladíčka? Měl se jí vrhnouti k nohám a rozechvěnými čelistmi deklamovati: miluji vás? Byl rád, že se vše skončilo takto a rozběhlo v mlhu.

Tak ve své úvaze zvrátil všecko a skoro byl ještě spokojen, že si z vycházky odnesl vítězství.

Odpoledne se zatoulal na Tříkřížový vrch a znova rozbíral poměr ke Strakové, ale nedošel k závěru. Byl jako ve slepé uličce a neviděl východu, pouze jediný — odjezd. A přes to marně toužil po onom klidu, který si odnesl s věčného života. Tenkráte byl tak ucelen a pevně rozhodnut, a přece již po několika dnech šel zase touže nejistou stezkou za Strakovou. Ano, jen odjezd mu zbýval, jenž mohl nejlépe zakončiti všecko. Co potom zbude? Nic, jenom lázeňská vzpomínka, která začíná prvým setkáním a končí odjezdem.

Vrátil se zpátky, vzal s sebou Legendu a kráčel na promenádu.

Šel zvolna ulicemi, nezdržuje se, ani nespěchaje, klidný, a přece nerozhodnutý.

Straková byla už na promenádě. Šla zvolna, komíhala v ruce slunečníkem, byla půvabná jako ráno, ba skoro ještě svěžejší.

Horský ji pozdravil z patřičné vzdálenosti a podal jí přepsanou Legendu,

„Děkuji vám upřímně," řekla Straková. „Těším se, jak přijdu domů, že si ji zapěji. A co vy budete dělat?"

„Mne čekají přípravné práce pro novou zápřež," řekl Horský a zváženě, neboť se vždycky bál těch počátků umořující práce.

„Měl byste na sebe upozornit větším dílem," řekla mu vlídně Straková.

„Ach věřím, ale k němu je třeba klidu a pohody — a toho já nemám," odtušil Horský zamyšleně.

„Rozumím, že se vyučováním vyčerpáváte."

„Cítím to, ale jaká pomoc. Nutnost je nejkrajnější moc na světě. Ostatně umění nemá ustláno na růžích."

„A k tomu všemu se dobrovolně osamocujete."

„Poznal jsem kde jakou hořkost. Mne život naučil resignaci — a je mně s ní lépe, než kdybych se živil planými illusemi."

„A kdyby vám někdo přišel vstříc s upřímnou sympatií —?" pronesla teple Straková.

„To by byl zázrak — a já v něj nevěřím," řekl Horský pevně.

Pokračování.

NOC NA SKŘIPCI.

NAPSAL M. B. BÖHNEL.

Pokračování.

Byl jsem nucen přisednouti k ní na opěradlo houpacího křesla, protože kandelábrová lampa pod žlutým, širokým stínidlem vrhala k němu ozlacený kužel svého světla. Sedě tak nakloněn nad roztomilé raménko Cilčino, zapomněl jsem záhy na verše a řádky a iniciálky — pod hranou knihy rděly se dva nádherné rty a zářily dvě modré oči, jichž modř vyplňovati se zdála celé zornice pod tmavými brvami.

Nebylo divu, že podléhaje kolébavému taktu křesla pocítil jsem lehkost vznosu na dvou ohromných perutích — přece však jsem odolal. Zavřel jsem knihu a přestal na tom, že jsem stále více smějící se Cilce urovnával královský vrkoč, v němž zářila perlová hemisféra. —

Rafije přiblížila se na ciferníku smaltovaného orloje k římské IX. Byl jsem tím trochu znepokojen, ale přesvědčiv se, že byt je úplně prázdný, že ani ze služebnictva nikdo není náhodou v paninė bytě přítomen, oddal jsem se roztomilé zábavě s malou Cilkou. Ačkoli byla u mne teprve půl hodiny, uznala za dobré usvědčiti mne, že se jí to u mne velmi líbí a při tomto uznání poprvé jsem vyslechl, čím vlastně jsem — byl jsem „bratránek Béda“.

„Sestřenka Cilka“ zahryzovala se s chutí perličkovými zoubky do sandwichů a došlo to tak daleko, že jsem si dovolil přidržeti jí kalíšek s vínem k rozpustilé puse, protože mi dokazovala, držíc v jedné dlani sandwiche a v druhé lžičku s kaviárem, že jí absolutně není možno ještě píti. Prosil jsem, aby aspoň okusila, je-li nové víno, jež jsem načal, dobré — uznala je za výtečné, ale projevila bujarou odvahu, že z toho může dostati „brnění hlavy“.

„Ale at“ — řekla v tónu této odvahy — „je to jediný večer, kdy na mne nedohlídá nějaký mravnostní exekutor. Není-liž pravda, že s bratránkem smím býti trochu veselá?“

Ubezpečil jsem ji, že když nikdy, tož jistě v mé společnosti může nejnevinnější dítě býti veselo —

Pohlédla na hodiny, když o poschodí níže ozvala se mohutná rána domovních vrat.

„Devět hodin!“ — konstatovala — „vida! jak si ještě pamatuji: zavrou se domovní vrata bác! bác! — a pak musila už Cilka jíti spát, ač se jí nechtělo, ač byla ta pravidelnost tak nudná! Ale tetinka se jen podívala ... a Cilinka se ztratila. Vidí, chlapečku“ — pravila mi — „jak tetinka uměla komandovat. A to nejen mne, ale i mého tatínka, jehož prý mám povahu a proto prý mne musí hodně z úzka držet na uzdě ...“

Hrůza z tetinky dolehla i na mne. Uplynulo půl láhve „Narentice“, když jsem začal střízlivět z jakéhosi citového opojení. Počalo mi býti nápadné, proč paní nepřichází, ale hlavně mne znepokojoval zavřený dům a prázdný byt.

Překonával jsem budící se rozčilení jak jsem dovedl nejlépe. Nebylo sic nouze o vtipy, zejména Cilka dovedla všechnu chmuru zažehnati. Sehrála mi celý pensionát od madame de Sulpice, představené, až do profesora piana, jenž učil hráti své žačky se zrcadlem na pultě, aby se odnaučily šklebiti se při hraní a jak sám se při tom strašně tvářil.

„Bédo“ — rozhodla se — „tetinka jistě nepřijde pod desátou, co abychom šli se podívat do její almary. Víš-li pak, proč se do ní nesmí za její přítomnosti? — To je ti veselé“ — vyprávěla — „křídlo dveří má popsané vlastními verši a dole v příhradě ti má čtyři láhve cognacu, jež byly připraveny k tetinčině svatbě a jež nebyly vypity — nikdo se jich nesmí dotknouti.“

Zradil jsem ji v úmyslu slíditi po tetině bytě — tak daleko jsem přece nemohl pokročiti.

Usedla zcela odhodlaně na můj psací stůl, ale tu naskytla se první pohroma. První, na co padnul její pohled byla fotografie Olina.

„Oh! — vzala ji s oprávněným podivem — kdo pak je tato dáma?“

Usmál jsem se a dal jí hádati. Užil jsem příležitosti a zapáliv si papirosu usedl jsem naproti ní, maje v úmyslu prozraditi už vše — tušil jsem, že je již nejvyšší čas.

„Hádati mám? Snad ne snoubenka?“ — — pohlédla na mne dlouze, skoro s vyčítavým a přece při tom plachým pohledem.

„Sestřenka uhádla“ — pravil jsem — „jsem opravdu zasnouben s touto damou.“

„Gratuluji!“ — řekla úsečně a vynutila úsměv. — „Budeš s ním jistě šťastna — —“

Toto „Budeš s ním jistě šťastna . .“ řekla tak divně, že jsem pocítil až hanbu, jak dovedu znehodnotiti tak lehkomyslně nejněžnější dívčí cit, jehož byla tato osůbka schopna.

Vstal jsem proto a vzal malou dívenku za ručku: „Sestřenko Cilko“ — pravil jsem co nejjemněji a hleděl žertovně se tvářit — „nechci vás déle klamati. Dokázali jsme sice, že bychom spolu byli jako sestřenka a bratránek nadobro spokojeni, ale“ — pokrčil jsem rameny — „nesmíme na to hřešit. Nejsem váš „bratránek Béda“ — jsem úplně cizí a náhodou jen bydlím u vaší paní tetinky — náhodou jste vešla ke mně, musil jsem vám tedy dáti pohostinství . . .“

Vytřeštila své nádherné oči a zbledla. Neviděl jsem dosud nikdy takového zděšení.

„Můj bože“ — řekla konečně — „co si teď počnu?! —“

Neštastnou náhodou slyšel jsem otevírati dvéře v předsíni. V zápětí ozval se hlas mé paní. Zdřevěněl jsem i já. —

Situace, která byla málo záviděníhodná, v celé hrůze se mi objevila — prázdná láhev vína na stole, polo vybalené zavazadlo, hořící tváře a v pozadí mého mládeneckého, ani nejmenším stínem frivole nedotknutého pokoje, kde vonělo přímo mé mládenectví — rozkošná dívka cizí s rozepjatým límečkem a pocuchaným vrkočem — —!

Napadlo mi, abych v zoufalém odhodlání zabránil paní aspoň ve vstupu do pokoje; skočil jsem ke dveřím a namáhaje se utlumiti klapnutí zámku otáčel jsem pomalu klíčem.

Ale v tom byla už Cilka u mně, chopila mne zděšeně za rameno —

„Co to děláte?“ — úpěla šeptem — „Proboůh, co to děláte —?“

„Zamykám!“ — odvětil jsem s klidem hodným zlosyna a naslouchaje paniným slovům podrážděně mluveným oddaloval jsem dívku od svého ramene.

Z hovoru, který se přenesl do jejího bytu zakrátko, vyrozuměl jsem, že se prý buďto se svou známou minula na nádraží anebo se něco přihodilo, co zdrželo její příjezd.

„Ubohé dítě“ — naříkala — „jela tak samotinká! Budu si věčně vyčítati, že jsem jí nejela naproti.“

Slova týkala se zcela jistě Cilky. Zabezpečiv se otočením klíče, rozhlédl jsem se pokojem — Cilka vrhla se dlaněmi zakrytýma tvářema ke svým kufrům, její rozkošné mladistvé tílko, ačkoli zoufalstvím shroucené, bylo nicméně v té póse vyzývavě krásné. Šel jsem k ní a vzav ji za raménka prosil jsem ji, aby se utišila, že je přece zcela možné všechno žertem zakončiti. „Chce-li — pravil jsem odhodlaně — vyjevím vše paní tetince, jistě že nahlédne. —

„Raději skočím s okna!“ — vyhrkla — „jen si pomyslete, já ubohé děvče, které si jdu k tetě pro doporučení, zastihnu místo bratránka neznámého, hoduji s ním, jsem v jeho pokoji do noci — —!“

Skácela se mi do křesla: majíc ručky v klíně, hleděla k oknu —

„Nemyslete si“ — domlouval jsem konejšivě — „že tento žert nesu já lehčeji snad: považte, pozítří mám sňatek, zítra má přijeti časně z rána můj strýc, od něhož vlastně závisí mé štěstí — a teď mohu míti svědka ve vaší paní tetě, že den před svatbou — zde s vámi — — Mrzutá věc! —“

„Proč jste mne sem vpouštěl! A proč jste teď zavíral! —“

„Nemohu za to! Nemohu. — Všechno se stalo tak, tak samoděk . . .“

„Pravil jste, že je tetinka v divadle —“

„Nebyla“ — přiznal jsem — „hle, zde mi píše, že šla někomu na nádraží —“

Cilka chytla paninu visitku. „I to jste zapřel?“ utkvěla na mne pokořujícím pohledem. „Pak zapřete, že neměl jste cosi v úmyslu!“

Skácel jsem se nyní sám do rohu divanu.

Poslední slova řekla tak hlasitě, že jsem byl více poděšen než zdeptán.

„Nemluvte tak hlasitě,“ prosil jsem ji, „záleží-li vám na tom, at nevědí, že zde jste!“ Paní bylo slyšeti ještě několikráte přecházeti předsíň, jednou docela jakoby šla se přesvědčit o mé přítomnosti.

Skočil jsem a stáhl hořák lampy. Měkké pološero rozlilo se pokojem.

Samozřejmě, že jsem cítil v tu chvíli znovu malou ruku na svém rameni.

„Budu křičet — zhasnete-li!“

„Uklidněte se, na mou čest musím jen stáhnouti, aby se zdálo, že již jsem v lůžku. Světlo

může pronikati pod zápražím.“ Kroky paniny se vzdálily docela: mrtvé ticho rozhostilo se po bytě a domě. Dlouhou dobu seděl jsem na divaně, hlavu v dlaních, maje lokte na kolenou a Cilka stísněna do koutku svých zavazadel, hleděla do prázdna točíc v rozčilení šerpu kolem prstu.

Ale ticho bylo příliš nudné. Bylit jsme přece jen oba příliš mladí a ani jeden z nás nepodléhal sentimentalitě.

„Cilko“ — přiblížil jsem se k ní — „uznáte, že není možno v těchto hodinách něco podniknouti na vzájemné vysvobození z této celly — ale jste, probůh, unavena jízdou: nechtěla byste si odpočinouti?“

Neodpověděla: zavrtěla jen hlavinkou.

„Nesmíte hazardovati se svým zdravím!“

Vstala a přešla samovolně k divanu, na nějž unaveně si sedla, hladíc ručkama plyš pružného sedadla.

Chvíli jsme mlčky přemítali, ale konečně sama Cilka uznala za vhodné načíti rozhovor, ovšem šeptem.

„Povězte mi, prosím vás, jak jste se tohoto dobrodružství mohl odvážiti, když může vám udělat tolik nepříjemností?“

„Hleďte, a mohl bych přísahati na svou čest, že něčeho podobného nebyl jsem ani ve snu schopen: osud“ — pravil jsem vážně — „hraje si s námi frivolně.“

„Věřte mi,“ pravila mi vyčítavě, „já býti onou dámou, s níž jste zasnouben, pozbyla bych chuti míti tak — dobrodružně naladěného snoubence.“

„Uznávám,“ pravil jsem, „ale já býti mladou dívkou, byl bych více opatrný než lehkomyslný. Nechtěl jsem vám kaziti náladu: žertík se obrátil v pravý opak, ač byl nevinný a dobře míněn, to přece uznáte!“

(Dokončení.)

ČESKÝ ŽIVOT.

PAMÁTCE VILÉMA MRŠTÍKA.

MARYŠA A JEJÍ PADESÁTÁ REPRISA V NÁRODNÍM DIVADLE.

Bohužel, že vždycky po dě objeví se věci, jež mají hroznou, drtivou dokumentaci. Dnes už snad nikdo nevěří tomu, že by byl Vilém Mrštík svého křiváku použil proti sobě jenom proto, že s dramatem „Anežka“ nešlo to tak, jak očekával. Křivdilo se Vilému Mrštíkovi velice, když se mu podkládala tato slabost. Žádné divadlo na světě není neomylné. I kdyby se bylo stalo, co se kolportovalo — Vilém Mrštík měl tolik uměleckého sebevědomí, že by ho takový chvilkový neúspěch nedovedl zlomiti. Ostatně víme, jak jasně, určitě a klidně se právě o této věci vyjádřil — vždyt o nic neběží, než o kus papíru — na takové věci nevisí přece život lidský — napsal Vilém Mrštík Jaroslavu Kvapilovi, a kdo znal Mrštíkovu pevnou povahu, jistě nebude pochybovat, že psal, co do opravdy cítil, že nic nebylo ho tak vzdáleno, jako nějaké koketování s tak dalekosáhlými narážkami.

Ale jsou jisté příznaky, které přátele Mrštíkovy v době jeho posledního pobytu v Praze znepokojovaly. Jsou velice jemné, jenom hlubokou duší postřehnutelné, ale dnes mají svou tesknou výmluvnost. Vypravovala mi spisovatelka paní Gabriela Preissová, že vracela se jednou po půlnoci z nějaké rodinné zábavy. Byla krásná, jasná, studená noc. Bylo světlo skorem jako ve dne. Od Národního divadla byl pohled na Královské Hradčany tak úchvatný, že společnost rázem zmlkla a kochala se pohledem na majestátní panorama. V tom paní Gabriela Preissová si povšimla, že stojí opodál za stromem nějaký muž, jenž byl cele zaujat nádhernou podívanou. Stál u železného zábradlí, stál tu jak živý sloup, ale v celém zjevu, v celém postoji byla znatelna nesmírná úcta k velkolepému obrazu. Paní Preissová, jíž vadil kmen agátu v přímém a nerušeném pohledu, nakloní se a ke svému radostnému překvapení pozná — Viléma Mrštíka! Spěchá k němu a zvolá: „Co tu děláte?“ Vilém Mrštík se usmál, jakoby chtěl instinktivní otázku opáčiti, a řekl: „Nemám Prahu za dne rád — ten její divý shon mne ruší v pozorování jejích věčných krás. Sem si rád zajdu v noci, když je tu ticho a prázdno — ani ta světla

člověka neruší — nic mu nekazí čistotu dojmu.“ Jemnocit pražských přátel vycítil, že by se mohl Vilému Mrštíkovi pobyt v Praze usnadnit. Ocitáme se u nejbolavějšího bodu. Vilém Mrštík, takový literární silák, člověk takové kypící literární tvořivosti, nestál na nejpevnější finanční basi. Po celý svůj život byl odkázán na nejskromnější kalkulaci, aby existenčně neuvízl, čili, jak jednou řekl, aby nezakopl o kamínek a neudělal kotrmelec na rovině. Několik dobrých duší smluvilo se na zvláštním komplotu proti milému Vilému Mrštíkovi. Řekli si totiž takto: „Dnes ho pozvu já, zítra ty, pozítří onen . . a tak to půjde do kolečka do kola — Mrštík nic nezpozoruje, a přece jenom se mu tímto pohostinstvím půjde na ruku.

Vilém Mrštík přijal pozvání jednou, přijal je po druhé — ale záhy postřehl, co za touto společenskou pozorností vlastně vězí. S bohémy dovedl s grošem v kapse vyseděti při kávě a laciném doutníku celou noc — ale hrdost jeho nesnesla takového soucitného ohledu, třeba byl jako pilulka vpašován do sladkého obalu.

Chraniž Bůh před domněnkou, že Mrštík ustoupil z arény života proto, že byl někdy ve finanční tísni. S nedostatkem se uměl rváti jako málokdo druhý. Podkládal bych tu Vilému Mrštíkovi jinou slabost, a toho bych nemohl ve svém svědomí odůvodniti. Ale není vyloučeno, že občasné starosti takového malicherného původu i pozadí ochromily jeho pevnost, že seslabily jeho energii, že dráždily pochopitelnou měrou jeho nervosu, jež byla příznačnou Mrštíkovou známkou. To jsou ty osudné krůpěje, jež přeplní pohár. Faktum je, smutné faktum, že moment tento hrál v životě vynikajícího českého spisovatele důležitou roli a že ho po celý život pronásledoval. A Vilém Mrštík nebyl z robotníků, již dovedou pracovati na objednávku nebo na příkaz jiných pohnutek. Byl to takový junácký nadšenec, jenž myslil, že není možno psáti dřív, dokud nevstoupí Musa a neposvětí ho svým čarovným polibkem, nedá péru pravou náladu a direktivu. Muž takové literární síly mohl snadno a hravě vydělati tolik, kolik potřeboval. Dostal nabídky, které by se mu byly znamenitě vyplatily. Toho nedovedl, a proto se utekl ke včelám. Ve včelaření viděl vždycky něco poetického. Ale všechno v poslední době ho zklamalo — zklamaly ho i ty včelky. Nebylo mu zkrátka souzeno, aby bez krvavého zasloužení groše na dlaň dostal!

Národní divadlo padesátou reprisou „Maryše“, kterou psal Vilém se svým bratrem Aloisem Mrštíkem, uctilo důstojně památku zesnulého. Bylo to do opravdy krásné, pietní představení! Jaroslav Kvapil podrobil výpravu hry důkladné revisi. Všude, takřka na každé podrobnosti bylo znatelno, že ve všech aktech, v nichž je tolik vděčné příležitosti ke scénickému vystižení barevného, originálního a rázovitého prostředí, dbáno tohoto číselného jubilea, jež stalo se smrtí Vílémovou tak bolestně dojímavým. Pietou k zesnulému zdál se nám býti tentokráte prosycen především výkon pana Eduarda Vojana. Vrátil se právě z Moravy, kde svým Solnessem strhl k projevům uznání zcela mimořádného nadšení. Furiantského chasníka sehrál umělec s takovou temperamentní vervou, s pochopením až na kořen povahy jdoucím, že nadchl obecenstvo k projevům takového rázu, že podobného při činohře málokdy bývá svědky. Výbornou partnerkou páně Vojanovou byla představitelka titulní role paní Leopolda Dostalová. Umělkyně svou tklivou hrou, kterou charakterisovala hned vstupní scény Maryšiny, hluboce rozechvívala. Tak to všechno divně kontrastovalo s tou Úprkovskou panenkou, plnou života, svítící barvami nádherného kroje! A že zrovna padesátka hry dočkala se takového smutného pozadí. Jakoby celý osud Viléma Mrštíka zobrazen byl touto hrou, tak jásavou svými lidovými scénami, tak přirozenou, tak neúprosně logickou ve své tragice, přivolané lidskou umíněností! Na život toho, kdo ji zničil, dovedla ta Maryša sáhnouti — ale svou čest pokáleti nedovedla. Když paní Dostalová svému chlapci tyto svoje duševní stavy líčí, srdce to posluchači rvalo. Co tu všechno mluví z Viléma Mrštíka! — Paní Marie Hübnerová, jež byla autorovi tak blizounká, zahrála mu episodní roličku s takovou láskou, že si nedovedu ani pietnějšího činu představiti. Má tu ta holka jenom několik slov, celý ten úkol obmezuje se na drobný výjev, ale kus Mrštíkova temperamentu bylo v něm.

Za první padesátkou přijde jistě druhá. „Maryša“ má hluboký divadelní kořen. My, kdož jsme dobře znali Viléma Mrštíka, dovedeme dnes ještě vycítiti, co je ve hře kusem jeho srdce, obrazem

jeho duše. My pamětníci budeme zapomínat a budeme vymírat, a proto nebránil jsem se tomu, aspoň naskizzovat, co v závějích vzpomínek jako osiřelý, pozdní dobou hodně zvětralý sníh uvázlo. JUDr. R. J. Kronbauer.

* * *

ČESKÁ LIDOVÁ PÍSEŇ A HUDBA Cyklus 8 přednášek univ. doc. Dra. O. Zicha, péčí umělec.-výchov. sekce Jednoty Komenského.

Úkolem přednášek, z nichž bohužel lze podati jen stručně začátek a konec, bylo vysvětliti pravou podstatu lidové písně širším vrstvám neznámé, aby pravá lidová píseň plně konala svůj umělecko-výchovný vliv. Přednášky samy se týkaly jen písně české, ne moravské a slovenské.

České lidové písně se dělí dle původu v lidové, kramářské a muzikantské. Písně kramářské a muzikantské jsou již přechodem k umělé písni.

Znaky lidové písně jsou objektivní anonymita, naivnost v slovesném obsahu i melodii, formálně primitivní technika veršů a primitivní hudební technika. Obsahově je znakem písně naivní názor na svět, básnické obrazy jen z vesnického života, nebo staršího patriarchálního městského stavu, jak se jeví očím venkovana, vojenský život a náboženské představy.

Proti lidové písni stojí novodobé písně pololidové, mají oba znaky, anonymitu i naivnost; ale nemají ceny, jsou to odrhovačky, jež si libují v neslušnostech, které jsou jimi zdůrazňovány. V pravé lidové písni bývají vtrouseny také drsné (triviální) obraty; ale slova ta neurážejí vkusu, vyplynula z drsné povahy lidu a nejsou úmyslně shledávána, aby tvořila píseň.

Prvním formálním znakem textovým lidové písně je, že se shoduje s lidovou mluvou. Vesnický hoch si zpívá: Má panenko, má hubičko; ale nezpívá snad slov ze spisovné řeči: Děvo má.

Písni lidové chybí naprosto ohlas vlasteneckého nadšení, nejvýše jsou v ní jen ohlasy místního zájmu, vzpomínka na sousedy, kraj, město, ves:

Lepší je ta Rakušanka, než moravské děvče,
Rakušanka dá hubičku, Moravanka nechce.

Pokud jde o charakter instrumentální (hudební) jsou znakem písně: toniny dur a moll. Dr. Zich připomíná, že česká píseň je převážnou většinou písní dudáckou a je skládána v dur tonině, nebot dudy nemají toniny moll. Písně v tonině moll vznikly vlivem písní duchovních a pozdějším vlivem houslí, jež vytlačily malý klarinet.

Nejtrázovitější jsou v hudbě lidových písní znaky rytmické. Lidová píseň se shoduje s rytmikou české řeči.

Přízvuk české řeči je na první slabice a přízvuk zpěvní v písni také. Začíná tedy píseň těžkou dobou a ne lehkou (nezačíná předtaktím). Příklad: Na text: Červená růžičko . . . zpívá se asi 60 neb 70 melodií, a melodie, kde je zpěvní přízvuk na první slabice, jsou českého rázu, kdežto naopak, kde je zpěvní přízvuk na slabice: ve, není melodie písně česká.

Novější písně, zvláště kramářské, začínají však již předtaktím, cizím vlivem, čehož příčina umělá taneční hudba v německém duchu kolportovaná do Čech (valčíky), dále veliký vliv písní a poesie vlastenecké, nebot melodie vlasteneckých skladeb byly psány také v německém duchu, a takové písně propagovány školou. Ač se lid vzpírá a tvoří si po svém, přece jej mnohdy právě novější písně, zvláště kramářské zaváději.

Píseň lidová je tedy výrazna třemi momenty: Svou naivností, určitým komplexem výrazových prostředků: obrazů, obratů a melodických prvků, a genetickým vztahem k mateřské řeči a to po stránce poetické i hudební.

Proti ní umělé lidové písně: písně kramářské, vlastenecké a erotické jsou písněmi umělecky bezcennými. Vybočují z lidové naivnosti, a to ve dvou směrech, ve směru lidové drsnosti (triviálnosti) a sentimentalnosti.

Píseň taková zachovává sice triviálnost, ale není nehledaně, není lidově naivní (píseň kramářská), nebo zachovává naivnost hudebního výrazu; ale nemístně zdůrazňuje rytmus (forma pochodová písní), nebo pracuje mocnými prostředky, mocnými výrazy; ale obsah její je mělký, je to nepřirozená sentimentálnost (píseň erotická a vlastenecká) a proto samý rozpor a bezcennosti.

Zvláště sentimentálnost měla veliký vliv na umělou hudbu a zvrátila všecek vkus i obecenstva i kritiky, kteří vidí v sentimentalitě ráz národní. V poesii Havlíček a Neruda sentimentálnost vypleli, v hudbě dosud je, česká hudba mimo Smetanu je dosud sentimentální v duchu německém.

Je z toho zvrácenost ve výchově. Taková formálnost se přenáší na život a má za následek povrchnost, nejde pak nikomu o hloubku, všecko se děje jen pro zevnějšek. Proto by se český člověk měl vrátiti ke svým pravým lidovým písním. Erbenova sbírka prostonárodních písní měla by býti každému českému člověku biblí. F. S. Holeček.

Václav Štech: MALOMĚSTSKÝ PEPŘ. Hrstka humoresek, povídek a šlehů. Nikoli hrstka, ale hned plná veliká hrst humoristického vypravování, jiskřícího vtipem, žertem, veselými hovory a neodolatelně působivými scénami a nápady, tot nejnovější kniha Štechova. Někde humoristické práce Štechovy byly přirovnány k pestrému, zářícímu ohňostroji, a pokud zevnějšího účinku jejich se týče, jsou skutečně sršícími sopkami zdravého, řízného humoru, za který, i kdyby neměl jiných ušlechtilejších vlastností, měli bychom býti spisovateli jako za dobrou, od srdce vycházející a k srdci jdoucí zábavu vděčni. Ale ty na prvý pohled kratochvilné historky mají mnohem hlubší význam, mnohem cennější jádro. Jsou dokonale výstižným obrazem maloměstského úředního a spolkového života, jsou opravdovým, vzácným dokumentem oné nikoli malé složky českého snažení, kde nejvíce se mluví o vlastenectví, o charakterech, o národních úkolech, o kulturním našem poslání a vůbec kde se mnohdy až příliš malicherně působí pod našimi nejdůležitějšími hesly. Žádný z našich spisovatelů nedovede právě v tomto živlu tak šťastně loviti jako Václav Štech. Figurku za figurkou, vždy svrchovaně zdařilou a životnou vynáší od-

tamtud a všechny opřádá dějem netoliko zajímavým, ale také tak pravdě podobným a určitým, že čtenář ihned poznává mnoho povědomého, čeho dosud příliš si nevšímal a na co ho musilo teprve upozorniti umění spisovatelovo. Takovými šlehavými doklady maloměstského života ve výborech a spolcích jsou téměř všechny z osmi povídek Štechova Maloměstského pepře, zejména však Lavina, Poměry, Věnec, Budnická voda a Nejlepší muž, a těžko říci, která z nich jest neodolatelnější, tak jsou všechny výborné. Novellisticky zabarvenější jest Motýl, dále O. E., která již před lety, když poprvé vyšla ve Květech, vzbudila v našem čtenářstvu živou pozornost, právě tak jako vzrušení způsobila humoreska Prase, jíž kdysi Švanda Dudák zahájil svůj nový ročník. Připomeneme-li, že toto vydání Maloměstského pepře jest již třetí a že jistě za nedlouho budou následovati vydání další, je to kniže nejlepším doporučením, nebot tu promluvili již čtenáři. Kniha vyšla jako šestý svazek spisů Václ.Štecha, které vydává J. Otto v Praze.Ds.

PĚKNÁ HODINKA. Napsal Fr. Herites. Známý sborník dětských knih. Vilímkova knihovna Malého čtenáře před časem získala svazek Heritesových povídek pro mládež, které nyní vyšly ve druhém vydání. Je to důkazem, s jakou přízní se potkaly u našich drobných čtenářů. Arci jméno Fr. Heritesa náleží k nejzvučnějším, která zdobí dotčenou knihovnu a mezi ně náš spisovatel zase loni s opětovným vítězstvím vstoupil, podávaje tam mladým čtenářům svůj znamenitý spis Román kapitána Hartise. Známo, že psáti pro útlou duši dětskou není snadná věc, a že v úsilí tom jest mnoho povolaných, ale málo vyvolených. Skuteční dobří spisovatelé odhodlávají se psáti pro mládež teprve, když nabyli všelikých zkušeností, dobře vědouce, že do skladeb svých mají přinésti a vložiti hojně z bohatství získaného životní moudrostí. Fr. Herites náleží k takovým vyvoleným spisovatelům a přistoupil k dětským skladbám slovesným již ve zralém věku a maje řadu jiných spisů za sebou, proto jeho Pěkná hodinka nemohla se minouti pronikavého úspěchu. Jedenáct povídek, obsažených v této knize, jest vesměs vážných, nanejvýše zajímavých i poutavých dějův a onoho hlubokého cítění, které tak mocným kouzlem vyzařuje ze všech prací Heritesových. At je to vzrušující povídka Pes, at velevýznamná Řeč rodná, dojemná Ježíšek v lese, at je to hlubokým rozumem dýšící Lazara boháča a Soucit lidský, Hrbáčova rokle nebo kterákoli jiná z povídek, všude poznáváme autora velikých životních vědomostí a umělce perem, které jest osvědčenou zárukou, že z něho vycházejí jenom dobré věci. Pěkná hodinka, ozdobená mnohými vkusnými obrázky Věnc. Černého, plnou měrou zasluhuje, abychom na ni upozornili a přimlouvali se za její co možná největší rozšíření. Ds.

Andrij Čajkovskij: KOZÁCKÁ POMSTA. Povídka. Z rusínštiny přeložil O. S. Vetti. Spisovatel položil si za úkol povznášeti a vzdělávati své krajany hlavně historickými povídkami z dob zápasů kozáctva s nepřáteli ukrajinského národa. Takovou prací je také jeho Kozácká pomsta, vypravující o ukrutnostech, jakých před třemi sty lety šlechtic se dopouštěl na svém poddaném lidu. Kozáci pomstili se svému zavilému nepříteli tím, že mu takořka z rukou vyrvali a odnesli jediné dítě, zhýčkaného synka, kterého vychovali dokonalým záporožským kozákem. Ten pak dospěv byl nejhorlivější metlou utiskovatelů, v něm dokonce vyrostl i neohrožený mstitel otcových černých skutků. Přirozeno, že tak vděčný děj při značném nadání Andrije Čajkovského dal vzniknouti dílu velmi zajímavému, v některých částech až úchvatnému. Čtenáře naše hlavně bude poutati názorné líčení ze života ukrajinských kozáků, z něhož krásným způsobem vyniká jejich bojovný, nicméně ušlechtilý charakter a pověstná láska k dětem, třebas i byly dětmi nepřátel. Zejména půvabnou části povídky jest vypravování, jak unešený hoch byl v odlehlé samotě lesní vychováván někdejším slavným kozákem Ochrimem, druhem nejproslulejších vůdců záporožských. Ty kapitoly se čtou jako milá idylla, ve které staré, kmetské srdce Ochrimovo čím dále něžněji se připoutává k srdci dítěte, až k němu přilne nejupřímnější otcovskou láskou a činí je svým dědicem. Povídka Kozácká pomsta jistě neminula se u lidu ukrajinského účelu, za kterým byla psána, a nemálo přispěla k posile národního uvědomění lidu toho. Jsme přesvědčeni, že také u nás nalezne mnoho čtenářů, a to tím spíše, poněvadž všechny pověsti a zprávy, které k nám o záporožských kozácích pronikly, mají vesměs sympatický zvuk. Kniha vyšla jako 967—968 číslo Ottovy Světové knihovny. Ds.

Guy de Maupassant: SILNÁ JAKO SMRT. Nakladatelství Jos. R. Vilímka v Praze ve své sbirce „Slavní autoři literatur světových" vydalo již sedmnáct knih Maupassantových. Počátek učiněn Jar. Vrchlického překladem Slečny Fifi, pak rychle za sebou následovaly další překlady Dra. Gutha, opět Vrchlického, Šimka, Boreckého, Sekaniny, Nevole a j., poslední pak jest překlad Boh. Jirsíka mistrného románu Silná jako Smrt, kteráž práce náleží k Maupassantovým nejznámějším. Svým krásným, úchvatným způsobem autor líčí lásku slavného umělce Oliviera Bertina, kterého provázelo štěstí až na práh jeho stáří, hýčkajíc jej a laskajíc se s ním. Milovala ho krásná hraběnka de Guilleroy, ale v prsou stárnoucího umělce znenáhla jako nový květ vypučela láska k rozvíjející se dceři jeho milenky. Aby se vyhnul vzmáhající se beznadějné bolesti svého srdce, Olivier Bertin odhodlává se jíti smrti vstříc. Umírá před očima hraběnky de Guilleroy, která přispěchala k smrtelnému loži svého přítele, nemá však tušení o tom, že umírá dobrovolně. Držíc jej za ruku hraběnka pozoruje, že prsty umělcovy chladnou v jejich. Silena hrůzou pozdvihla se, aby mu pohlédla do obličeje, i poznává, že jest již bez života, bez citu a bez duše, lhostejný ke všemu utrpení a že již našel klid u věčném zapomenutí. Pochody této proměny z lásky k matce na lásku k dceři, všechno to něžné, znepokojující cítění a konečné odhodlání jest předmětem románu a látkou pro tak dovedné péro, jakým vládne Maupassant. Není zajisté potřebí uváděti, jakou měrou se to spisovateli podařilo, poněvadž Guy de Maupassant jest právě v takovýchto novellistických a románových skladbách obecně uznaným mistrem. Kniha jistě dojde u českého čtenářstva hojného rozšíření. Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 21. března 1912. ČÍS. 26.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

VELIKONOČNÍ ZVONY.

Nad městem setmělým, kde lhostejně se valí
dav jako tepnami krev zlenilá a hustá,
na sterých zvonicích, jichž hrot až v nebe vrůstá,
po dlouhém mlčení zas zvony rozhoupali.

Tak zprvu tlumeně, pak jeden druhým z dáli
jak byl by posílen, kdy kovová všech ústa
se modlit začala přes vzduchu mrtva pusta,
ty zvuky v společný se hymnus rozjásaly.

Smíš věřit, duše má, že konec je tvých tíží?
Oslaven vstane zas, kdo vydech na běd kříži?
Smíš věřit, národe, v sil nových vyrašení?

Zda mdlobu setřeseš, jíž bahní, měknou, hnijí?
Vždy mocněj, velebněj ta srdce zvonů bijí,
a přec — být zdá se dál, vždy dál báj o vzkříšení.

JAROMÍR BORECKY.

KOČIČKY.

NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Barvíři Heliodoru Cibulkovi bylo již bezmála padesáte let a stále ještě nepomýšlel na ženění, ba již se o něm bezpečně vědělo, že do smrti zůstane starým mládencem. Jakkoli byl jenom skrovné, neúhledné postavy, za mladších let nabízelo se mu dosti nevěst, některé s láskou a s penězi, některé zase bez lásky a bez peněz, jak již tak to bývá v životě.

Ale Heliodor Cibulka vždycky vrtěl hlavou a vytrvale vzdoroval všem svodům sedmé svátosti. Povídalo se o tom mnoho po jeho vesnici, všelijaké příčiny hádány a vyhledávány, proč tak zanevřel na sladké manželské svazky, ale nikdo pravdy se nedohádal. Náš Heliodor mlčel jako kamenný sloup a tuze ostražitě opatroval svoje tajemství.

Jenom jednou za rok, vždy na květnou neděli, důkladně se opíjel a pak trošinku, zcela maloučko pootvíral zámek svého celoročního mlčení. Po určitém počtu sklenic piva změkl jako vosk a prohodil několik hlubokých sentencí o ženách a o ženění.

Ženy bez rozdílu všecky prý jsou falešné jako kočky a jedovaté jako zmije, ani vlas není na ženách poctivý. Od svého čtrnáctého do devadesátého roku pomýšlejí pouze na to, jak by muže podvedly, ošálily, uštkly svým jedovatým zubem, a čím hezčí žena, tím jest horší a nebezpečnější. Oženiti se, znamená nesmrtelnou hloupost.

Sedaje od rána po celou květnou neděli až do pozdní noci v hospodě, barvíř Heliodor Cibulka tak o tom rozvláčně vykládal a slovům svým dával velikýma modrýma rukama důraz. Barvil skoro výhradně na modro laciná plátna, a již po léta nikdo neviděl jeho rukou jiných než také tmavomodrých od té barevné břečky.

Potom, pozdě po půlnoci, dával se do lítostivého breku, chápal se čepice a odplouzil se domů, kde jako nemocný člověk sbíral v posteli síly po celý pondělek.

Od té doby byl opět málomluvný a zadumaný, pilně máchal a barvil svoje modrá plátna po celý rok, nepil, nehýřil, do hospody ani nepáchl, až zase ho to jako z čista jasna chytlo následujícího jara o květnou neděli, kdy na den a noc propadl alkoholu. A to tak dělal již rok co rok po celých dvacet pět let.

V ten památný předvelikonoční den totiž neobyčejně oživovaly jeho vzpomínky. Vracel se myšlenkami do svého mládí, kdy pyšný otec, také barvíř, chtěl míti ze syna velikého člověka a jako v předtuše té velikosti dal nemluvně pokřtíti Heliodorem, kteréž jméno mělo později nadobro potlačiti nevýznamného, malicherného Cibulku.

„Heliodore, Heliodore," kázal tatík, jakoby v rytířské hře mluvil s jeviště, „máš tak nádherné jméno, hleď tedy, aby z tebe byl taky tak znamenitý člověk, jako byl tvůj slavný patron!"

Čím byl svatý Heliodor, mistr Cibulka nevěděl a nikdy se toho nedověděl, avšak to mu nepřekáželo, aby s tím jménem spojoval velikost a věhlas. Někdy pak k tomu ještě slibně dodával:

„Heliodore, budeš-li dělat svému jménu čest, dám tě obřímovat ještě Leodegarem — to byl taky takový slovutný chlapík, jako byl tvůj patron Heliodor."

Ale jakkoli snahy Cibulky otce v této věci byly převeliké, Cibulka Heliodor marně se pachtil po budoucí slávě a znamenitosti. Nešlo to, necht mistr sebe více kázal a o to se přičiňoval. Synek zůstával stále nepatrným vesnickým, jako zakřiknutým kloučetem a v ničem neprospíval, co by dávalo tušiti jenom známku jeho nadcházející velikosti.

A tak se stalo, že místo Leodegara dal si o biřmování obyčejné jméno Josef, místo studií šel mladý Cibulka na učení řemeslné, a otcovy sny o generálu, učenci nebo malíři s trpkostí musily ustoupiti prosaickému barvíři hrubých pláten. Zdálo se, že honosné jméno Heliodor vyčerpalo do poslední mrvy všechno, co by mohlo okrášliti synův život. A jako dříve mistr skládal do syna všechny naděje svého rodu a všechny tužby své vrozené pánovitosti a pýchy, tak nyní, co Heliodor se stal nepatrným, modrou barvou neustále pokecaným učněm, nadobro od něho odvrátil otcovskou něhu. Zklamal se v něm, neměl ho za to rád, jakoby toho byl jenom ubohý hoch vinen.

Heliodor trochu se učil u otce a trochu u jiného mistra, kde pak zůstal chasníkem. Vycituje otcovu nelásku, nebyl by ještě dlouho pospíchal domů, kdyby ho nebyla důtklivě zavolala matka. Stonala dlouhou, vleklou nemocí, z domu již ani nevycházela, většinu dne proležela v posteli.

Když Heliodor se tedy opět shledal se svými rodiči, podivil se, jak matka jest již zestárlá i vetchá a jak otec pořáde vypadá mladě a svěže, jako čtyřicátník. Prvý soused, který k nim vešel podívat se na vrátivšího se Heliodora, docela upřímně poznamenal, že tatík svou křepkostí a radostí ze života ještě snadno zahanbí zasmušilého syna.

Bylo tomu skutečně tak. Otec o hlavu větší než syn, živý, černovlasý, červený a vesele hovorný, velikých výbojných knírův, a naproti němu se krčil nejunáckýHeliodor s očima bez ohně, s povadlou pletí, zamlklý, a třebas mu bylo jižskorem dvacet pět let, měl místo mužných vousů pod nosem a na bradě toliko řídké, světlé chmýří.

Mladý muž počal tak nový život u otce a matky, a utkvělého stesku jeho neubývalo. Dobře rozuměl, že otec ho nemiloval; ten nestárnoucí muž jakoby se kochal jenom sebeláskou, a matka mluvila málo a vždy to bylo smutné. Vzdychala na své posteli a čím dále častěji hubovala jaksi záhadně na muže, který si jí nevšímal, jakoby již byla nulou v rodině.

Jako později Heliodor zle se vyslovoval o ženách, tak matka jeho nyní ošklivě hubovala na všechny muže, aniž syn věděl proč, cítil však, jakoby ta nenávist vztahovala se také na něho, který byl rovněž mužem.

Nemoc matčina se vlekla jako bez konce a při tom přirozeně hynula domácnost. Heliodor se svým vznešeným jménem teď se ometal u plotny a vařil za matku snídaně, obědy a večeře, a cítil veliké pokoření, když otec čím dále častěji s nechutí odkládal lžíci a pospíchal do hospody, kde měli úpravnější kuchyň.

A tu po takovém jednom nezdařeném obědě

matka blýskla za odcházejícím otcem zlobnýma očima a z nenadání určitě řekla:

„Heliodore, takhle to nemůže dále chodit, kdyby to tak trvalo ještě půl léta, zarostli bychom ty i já mechem, ženské ruce tu scházejí — musíš se oženit!“

Heliodor byl velmi překvapen.

„Oženit, to se jen tak řekne, ale kde najít ženu?“

„Porad' se s tátou.“

„Ten by mi asi krásně poradil —.“

„Třebas líp než já — ostatně jsi už starý dost, že bys si ani nemusil dát radit. Tak jen dělej, dělej, já už se na tohle hospodářství nemohu ani koukat!“

Než Heliodor se odvážil poraditi se o své ženitbě s otcem, učinila tak jeho matka. Řekla o tom mužovi ještě bezohledněji a drsněji než před tím synovi.

A ku podivu, mistr Cibulka hned se shodoval s jejím návrhem. Horlivě vykládal, že také on již má synova kuchaření i hospod až po krk a že jest čas vrchovatý, aby u nich zase jednou nastal pořádek, jak se sluší na dobrou domácnost.

Nabídl se, že co nejdříve promluví s dohazovačem Jiráskem, aby se tedy ohlédl Heliodorovi po šikovné nevěstě, která by dovedla v jejich domě nahraditi ženu i matku.

„Ale hled', aby to nebyla žádná fanfára,“ žena napomínala muže, „ted' jsou ty holky ošemetné, bude to pomalu s vámi mužskými jedna banda.“

Mistr přeslechl snad tuto bodavou poznámku. Ubezpečil manželku, že uznává myšlenku její za výbornou a že tedy upřímně se přičiní o její brzké uskutečnění.

A za krátko vytasil se s návrhem, aby jejich Heliodor se ucházel o přízeň Julinky Máslové.

„Cibulka a Máslo, to může svědčit naší kuchyni,“ zažertoval, ale ted' zase žena si nevšimla jeho vtipu.

Zamyslila se a v duchu si představila Julinku Máslovou, dceru zámečníka, vdovce Rokyty, jak ji byla vídala ještě před svou nemocí. Statné, silné děvče jiskrných zraků a zardělých tváří, veselé, stále hlasitě se smějící a samá písnička. Hoši se plašili za ní již od jejích patnácti let, ale vdovec Rokyta byl negativním pólem toho bujarého, přitažlivého magnetu. Rozháněl nedospělé nápadníky, oči měl nad Julinkou jako ostříž, a běda tomu, kdo se jí podnikavěji přiblížil.

Ani nestál o to, aby dcera se brzo dostala pod čepec, potřeboval v domě mrštné ženy právě tak jako rodina Cibulků. Teprve když ho po desítiletém vdovství znova posedlo ženění, smířil se s myšlenkou, že by tedy Julinka s Pánembohem mohla jíti z domova, aby nepřekážela jeho pozdním libánkám.

To bylo v době, když u Cibulků se rozhodli ohlížeti se také po zdravé hospodyni. Julinka byla tehda v letech Heliodorových, nicméně jejích dvacet pět let neumenšilo jí půvabu a krásy, naopak, svůdné rudé poupě rozvilo se v plnou, překypující růži.

Matka Cibulková po některém přemítání o té mladici sice trochu vrtěla hlavou, ve které se jí ozývaly malé pochybnosti; domnívala se, že taková bujná silačka se pro jejího krotkého Heliodora dobře nehodí, ale výmluvnost mužova zvítězila.

„Ta zrovna je jako stvořena pro náš dům,“ vysvětloval, „zdravá jako tuřín, do práce jako lev a při svých dvaceti pěti letech snad už jí nenapadne bláznit. Jen at bere Heliodorek a at je rád. Nebude-li mít starý Rokyta s novou ženou potomků, bude po něm dcera jednou ještě dědit.“

Poznámka o dědictví byla přívažkem na vahách matčiných pochybností. Ostatně také Cibulková uznávala, že Heliodorovi jest potřebí družky, která by veselou povahou, chytrostí a statečností nahražovala jeho nedostatky.

„Jen aby se s námi dobře snášela,“ podotkla již smířlivě, a když muž ubezpečoval, že Julinka jest osoba velmi snášenlivá, matka ještě dodala: „Pro mne a za mne, at třebas není, já beztoho tady dlouho nebudu, a vy se pak s ní zlobte sami.“

Neptali se ani starostlivě Heliodora, co on tomu výběru říká. Heliodor neříkal nic, ale láska v něm již vzplanula neuvěřitelnou silou. Byla to taková tichá voda, dívek jakoby si nikdy ani nevšímal, ale zatím Julinka Rokytová nejednou obletovala jeho panické sny, a když se s ní někdy střetl, její úsměv, její zvonivý hlas ho okouzlovaly,

a její vděky plnily mu oči roztouženými mžitkami.

Tak tedy v postě Heliodor Cibulka a Julinka Máslová stali se ženichem a nevěstou a čekali jenom na velikonoční svátky, kdy je měl velebníček shoditi poprvé s kazatelny. Heliodor byl sice milenec velmi zanícený, avšak nesmělý a nekurážný, s počátku musil s ním návštěvy u Rokytů konati také jeho otec, který mluvou milou a květnatou nahražoval synovu ostýchavost.

„A dejte si přec hubičku!" rozkazoval za jedné takové návštěvy, a když Heliodor se toho ulekl a div že necouvl, upřímný tatík názorně mu ukázal, jak se to dělá.

Zachechtal se starý Rokyta, vesele zapískla Julinka, ale v tom již sama se přitočila k Heliodorovi a vlepila mu zvučnou hubičku.

Ženich byl v devátém nebi. Však jí ukáže, jen co ji bude míti, jak také on dovede objímati a líbati! Jen at Julinka si nemyslí, že je takový budiž k ničemu, jakým se zdá! Tichá voda konečně také se zavlní a vzbouří, že pak dělá divy, poráží a béře s sebou hráze a domy, neřkuli tak hezkou ženu.

A již nejraději byl by tou rozbouřenou vlnou a beze zření na její úzkost byl by se vrhl na ni. Počítal těch několik málo neděl, ba měl to již vypočteno na dny a hodiny, kdy Julinka Máslová, taková rekyně, mu oddaně slíbí před oltářem netoliko lásku a věrnost, nýbrž i poslušnost pro všecek život.

„Heliodorku, prosím vás, přineste mi zítra ráno kočičky," zašveholila mu Julinka v sobotu před květnou nedělí. „Dám si je posvětit, a budeme je mít pak celý rok za obrázkem. Víte, mně budou nejmilejší od vás."

Mladý muž se rozplýval blahem. Jakpak by nepřinesl! Všechny stráně na míli kolem jejich vesnice by třebas vyplenil a zahrnul samými kočičkami celý dům zámečníkův i s Julinkou.

Poprvé, co se o ni ucházel, pokusil se také o zamilovanou otázku:

„A co mi dáte za to?"

„Což mi je nepřinesete z lásky? Vy mužští jste nepřející, jak se dovedete hned domlouvat! A co byste za ně chtěl?"

„Hádejte."

„Já vím, až budou posvěcené, dám vám z nich tři kočičky spolknout, aby vás po celý rok nebolelo v krku a abyste mi po ten celý rok mohl pěkně cukrovat o lásce."

Heliodor byl již v koncích se svým milostným vrkáním a jenom se usmíval a upíral na dívku nedočkavé oči.

Ona vesele rozpřáhla proti němu ruce.

„A co," povzbuzovala ho, „není vám toho ještě dost?"

„Není, není," vzdychal.

„Co byste tedy ještě rád k těm třem kočičkám?"

„Ještě tři hubičky —."

„Až budou taky posvěcené?"

„Ne, ne, ty mi dejte před posvěcením!"

Zasmála se, zatočila se před ním jako panenka, až se na ní všechno zatřáslo, a slibovala:

„Až je tedy přinesete."

Ten den byl nejkrásnějším v životě našeho zamilovaného Heliodora. Jaro v přírodě, jaro v jeho srdci a duši svítilo a hřálo nejskvělejším sluncem a naplňovalo jej štěstím a blahem. Jako všichni šťastně zamilovaní byl by v ten den objímal celý svět a šeptal mu jen o lásce.

A poněvadž to nebylo možno, aspoň něžně vinul a žďímal veliké plachty modrého plátna, ze kterého si vykouzloval poetické plachty lodí, a škopek s barvou byl mu mořem, nad nímž tak líbezně se snilo o lásce.

V té chvíli až zázračně se povznesla Heliodorova obraznost, a což teprve navečer, když po své práci očarován blahým očekáváním polibků vydal se na stráň za ves, aby Julince přinesl žádané kočičky.

Kosové tam hvízdali, skřivani zanikali s posledními písněmi ve zhasínajících paprscích západu, stráň i lučina pod ní rozkošně oddychovala pod polibky mladého jara, pod jeho milostným šepotem. Tak také on, Heliodor, za krátko bude líbati a vroucně šeptati, tak také ona, které mu budou záviděti všichni mladí mužové, bude se mu oddávati.

Usmíval se a žertoval s družinou kloučků, kteří se vraceli se stráně s náručemi plnými kočiček. Někteří již byli bosi, ale na hlavách dosud měli tlusté zimní čepice, a všechny ty dětské tváře zářily slavnostní náladou květné neděle.

Nařezal veliký svazek vonných, do žluta rozkvétajících kočiček, které chvíli před tím, dokud

hřálo dubnové slunce, také se líbaly s bzučícími včelami. K tomu natrhal kytici modrých jaterníkův, hezoučkou větvičku lýkovce a dva tři kousky klokoče.

S tou kořistí se vracel do vesnice, právě když v ní vyzváněli klekání a když na čistém nebi neviditelná ruka rozsvěcovala prvé hvězdy. Příroda usínala, ruch ve vsi jakoby zazněl zřetelněji, v rybníce pod ní žáby zahajovaly svoje jarní koncerty.

Něco vedle něho zašustilo v houští, byl to snad zajíček nebo vyplašený pták, a mladý muž jakoby od toho okamžiku pořáde za sebou slyšel šelest.

„Heliodore, jdi tam hned!“ něco mu šeptalo za samou hlavou, a mysl jeho se zachvěla radostí!

„Ano, půjdu k ní hned,“ pomyslil si, a již také se ozvala nepřekonatelná nedočkavost zamilovaných.

Ano, nebude čekati na ráno, teď půjde ke své nevěstě a odevzdá jí to kvítí a ty kočičky. A ještě dnes, za čtvrt hodiny, za deset minut přijme za ně slíbenou odměnu, svoje tři slastné polibky. Což tři, třicet, sto jich může za těmi třemi prvými následovati, vždyt již naprosto není potřebí, aby otec Rokyta burcoval svoji pověstnou ostražitost.

Ten, jako obyčejně, bude si pokuřovati ve světnici po celodenní práci, a v šeru večera zbude tam ještě útulný kout, kde Heliodor a Julinka se schýlí k sobě, a pak, a pak, až ho bude vyprovázeti do síňky —.

Štěstí mu přálo ještě více. Když se blížil k zámečníkovu domku, postřehl, jak otec Rokyta tíhne k hospůdce, jež zároveň byla trafikou. Snad dostal žízeň na skleničku, snad se mu nedostalo tabáku — jak šťastná náhoda pro tužby zamilovaných!

Jako úhoř Heliodor vklouzl do pootevřené síňky a již chtěl tiše sáhnouti po dveřích světnice, když ho odtamtud zarazil hovor.

Bože, co to? To jest rozvášněný hlas jeho otce, to jest přizvukující milkování jeho nevěsty!

Heliodor nebyl v těch věcech zvláště chápavý, ale to bylo tak určité a srozumitelné, že rázem poznal všecko.

Jeho otec byl právě nyní tím dravým, nezkrotným proudem, kterým brzo chtěl se státi Heliodor, a hroutě Julinku v náručí, plnými doušky pil z poháru lásky, který mu radostně podávala.

Zaslechl ještě jeho jásavé těšení, jak budou spolu šťastni, až za ty tři krátké neděle žíti budou pod společnou střechou, a ani otec, ani nevěsta při tom snad nevzpomněli na ubohého Heliodora.

A co on?

Zalykaje se hořkostí, tiše položil kvítí a kočičky na práh zrádné světnice a pak vyšel. Rovnou odtamtud zapadl do hospůdky, pil jako o přítrž a plakal, nedal se uchlácholiti užaslým otcem Rokytou. Hýřil pak celou noc a celý následující den, a potom, když se vybral z opilosti, dal matce s Bohem a odešel z vesnice.

Vrátil se až po letech, když zdědil po rodičích svůj rodný domek s kádí modré barvy a s žalostnými vzpomínkami. Julinka se vdala zatím někam do přespolní vesnice, nečekala na otce Cibulku, až ovdoví, aby mu pak zcela náležela, jako mu chtěla náležeti po boku Heliodorově.

A z mladého barvíře stal se starý mrzout, který opravdu již zarůstá mechem, zapřísahá se proti všem ženám a hrozně se opíjí každé květnové neděle.

TVOROVÉ ZEMĚ.

Z POTULEK S NAŠÍM DOKTOREM.

NAPSAL R. J. KRONBAUER.

„Mám cestu za vodu,“ volal na nás bakovský doktor Satran, „je tak krásně .. nešli byste se mnou?“

Bylo k deváté hodině ranní .. na Bílou sobotu. V malé chvíli jsme byli dole a putovali krásným jizerským údolím za vodu, za Jizeru, do dědiny, ze které je malá půlhodinka do Mnichova Hradiště.

Jaro bylo v plném, nádherném nalití. Celá země byla jako pupence, chystající se každým okamžikem k rozpuknutí. Stanuli jsme na okamžik na lukách. To byla nádherná podívaná! Kam oko pohlédlo, všude jasná zeleň. A jako moře bylo jí rozlito do dálek .. k Mnichovu Hradišti i dolů k Mladé Boleslavi. Teprve tady na venku člověk

vidí, poznává, cítí, co je to jaro! V Praze mi připadá jako nová, zajímavá, moderní, nerozřezaná kniha, která láká svým tajuplným obsahem. Víš, vlastně tušíš, co je v ní, těšíš se nesmírně na chvíli, až za nočního ticha budeš ji rozřezávat a chtivě pročítat stránku za stránkou. Taková nerozřezaná, nádherná kniha je naše jaro ve velkém městě. Teprve venku se ti zjeví ve všech svých báječných půvabech.

Jizera byla kalná, nalitá po samy břehy! Připadala mi jako žena, nakynulá bohatou zásobou pro žižnivý, vypráhlý ret. Není tomu dávno, co se Jizera vylila ze břehů. To všechno, co vidíš před sebou, za sebou a kolem sebe zelené, bylo pod vodou, Krajina dostává docela jiný vzhled. Je v té jarní záplavě vždycky něco hrozivého, Přivalí se z hor jako pohádkový drak, a nestalo se jednou, že měli lidé co dělat, aby se s potahy dostali mimo její dravý dosah. V záhybu, kde točí se do našeho údolí, je místo, kde se velká voda objeví jako přízrak. Najednou se tam něco zableskne, jako když padne slunce ve vzdálené vesnici na břidlicovou střechu. Zableskne tam zvláštní, matně lesknavé, ale v zeleni přece jenom prudké světlo. Záplava se přivalila a ohlásila se tímto výstražným signálem. Díváš se na podivuhodný úkaz, a než se naděješ, je ohromný lán luk pod vodou. Záplava letí jako vítr. Letí v gigantické šířce, a člověku je úzko při pohledu na toto rozpoutané množství vod.

Jizera nakynula a přináší žíznivému, vyprahlému kraji posilu, požehnání. Kdyby záplava se nedostavila, teskně by to vypadalo na jaře, a což teprve v létě, na lukách. Luka se napijí, nassají se do veliké hloubky, a když vody odpadnou, když sluníčko se usměje, dějí se na lukách za dne i za noci divy divoucí. Před zátopou byla tráva šedivá, kalná, jako ta voda. Za dva, za tři dny dostává popelavý podrost barvičku jako bledé líčko na sluníčku, na svěžím vzduchu. Takřka včera tu ještě nebylo pranic . . . a za několik málo hodin co se tu všechno vyrojilo z nakypřené a prosáklé, novým přírůstkem prsti posilené a osvěžené půdy!

Bylo mně v tu chvíli, jakobych knihu Jara rozřezával. Zastavili jsme se na mostě. Jizera hučela a duněla jako na jezích. Vlny se rvaly s pěnivými krajkami na svých ramínkách a kde narazily na sebe menší překážku, vyhupovaly se do výšky jako v nejprudším varu. Voda drala se vrbovým lemováním, ohýbala pružné proutky a tobě se zdá, jakobys slyšel místo šplouchání bujný, jasný, skotačivý, jarní smích.

Ze všeho, z každého hnutí, z každého zvuku, z každé barvy hlásí se radostné, vznešené Vzkříšení. Jdeme, jako chodíváme někdy skvělou třídou velkoměsta kolem výkladních skříní. Všude něco nového, co káže bystře se podívat a obdivovat. Jdeme a nevíme, kam se dřív obrátit, na co se dřív podívat. Všechno je tak slavnostně svěží, všechno v té boží přírodě je jako vykoupané. Všude dost a dost bláta, všude spousta kalu, všude stopy záplavy. Sluníčko hezounky připaluje a tobě se zdá, že takřka slyšíš, jak vlhkost vysychá. Stromy jakoby oddychovaly tajemnou, čistou, blahou rozkoší. Nevidíš kromě zeleně na lukách určité barvy . . . ve všem převládá modravý, prachově hebký nádech, ale podmalování má ještě hnědý tón. V lesích tu a tam jako vykřičník zasvítí ranným, průhledným listem bříza nebo právě zrozenými jehličkami modřín — ale jinak jsou ještě jejich mohutné pásy jako pod silným tmavým závojem. Jenom hory jsou jasně modré . . . tak krásně modré, že nikdy jindy tak milounké, tak do srdce mluvící modré barvy neuvidíš. Ještěd jakoby byl kousek cesty od nás . . . a za dvanáct hodin bys se tam nedostal! V daleku vykukují do království Krkonoše. Jsou sice jasně vidět, ale činí dojem představy ve snách.

Doktor Satran má s námi svatou trpělivost. Jenom se shovívavě usmívá. Vidí, že se ani nabažiti nemůžeme té krásy, která omamuje. Jemu je to ovšem všechno, nad čím my jsme u vyjevení, všedním divadlem. Od rána do večera koupá se ve slunci, ve vzduchu a vůni, a má také podle toho barvu. Snad si v tu chvíli uvědomil, v jak ohromné, závidění hodné výhodě je vůči nám a proto se tváří, jakoby také poprvé to novorozeňátko přírody do svého obdivu zatuloval.

Jaro působí divy v přírodě i v lidech. Jsou docela jiní, nežli byli v zimě. Chodili, když jsme tu byli o Vánocích, kolem nás jako bubáci, a když pozdravili, zabručeli, jakoby se báli, že jim zima do úst nafičí. Dnes se na nás usmívají, vítají nás a přejí nám, abychom toho božího sluníčka do sytosti užili. Zrovna tak mi to připadalo, jako když k bohatě prostřenému stolu přisedám a ven-

kovan po staročeském zvyku pronese: „libějí si dobře pochutnat.“

Stojíme už za vodou a díváme se na mírně zvýšenou planinu na druhé straně.

„To je naše „Marnotratná země,“ prohodil doktor Satran s úměvem.

Všichni se na něho zadíváme se zvědavou, němou otázkou.

„To je zase kus mojí historie,“ vysvětluje doktor . . . drobná kapitola z mého „bakovského martyria!“ Planina byla pastvinou, a kde bylo pole, za mnoho nestálo, poněvadž málo nebo skoro nic neneslo. Jenom hodně suchý rok zabezpečoval slušnou úrodu. Planina byla bohatá na spodní vody, a přišel-li vlhký rok, bylo zle. Napadlo mi, že by se mohla planina zmeliorovat. To stojí ovšem peníze . . . bez finančních obětí není ovšem taková moderní kultura možná. Povstala z toho veliká bouře, a už už se zdálo, že tentokráte špatně pochodím. Lidé se na mne sápali, že jen vymýšlím nové a nové způsoby, jak bych jim peníze vytahal z kapes, a smáli se mi, že se dočkají toho — až budou pozemky na krásně a po mém justamentu zmeliorovány — že budou na planinu dovážet vodu z Jizery ve voznicích. A poněvadž má lid vždycky znamenitou způsobilost každou takovou situaci označit vhodným pojmenováním, stalo se to i v tomto případě, a planina pokřtěna na „Marnotratnou zemi“, do které prý se zásluhou mojí umíněnosti zahrabávají nekřesťanské peníze.“

„A jak to dopadlo?“

„Dílo se zásluhou několika občanů, kteří mne vydatně podporovali, podařilo, dnes už se všeobecně uznává, že přineslo majitelům pozemků požehnání . . . ale nazvisko „Marnotratná země“ jako monument lidské neprozíravosti zůstane planině asi na věčné časy.“

Vida . . i taková „Marnotratná země“ dočkala se svého jara, svého vzkříšení!

Šli jsme vozovými cestami i pěšinkami, a skřivani nad našimi hlavami s námi. Doktor Satran oznamoval nám novinu, že právě přiletěli čápi. Šel k pacientovi do Zájezd a za bažantnicí, právě v těch místech, kde jsme raky chytávali, viděl jich celé hejno. Bylo jich asi dvacet. Procházeli se majestátně po lukách a dlouhými svými zobáky zkoumali terén. Počínali si po domácku, sebevědomě. Osamělý chodec jich v jejich klidu naprosto nevyrušil. Jeden z nich byl na kraji u cesty, klidně stál a zvědavě se díval. Při tom jakoby měl pocit naprosté bezpečnosti, že se mu nemůže nic přihoditi. Jakoby věděl, že v našem kraji není už barbarů. Stalo se jenom jednou, že si přespolní lupič vyčíhal jarní návrat čápů a jednoho z nich zrádně postřelil. Léta trvalo, než se čápi v naší krajině zase ukázali. Vzbouřili jsme tenkrát proti hladovému a bezohlednému lovci celý kraj, a od té doby mají čápi svatý pokoj.

Ocitáme se v končinách, kam zřídka kdy zapadáme. Vesnice je za vodou, a je do ní daleká oklika. Krajina nás proto tím více zajímala, poněvadž jsme ji neměli, abych užil hodně přiléhavého slova, tak okoukanou, jako jiné partie bakovského okolí. Dědinka není velká, ale je to pravá česká vesnice.

Jdeme pěšinkou, vyschlou jako troud. Na svahu objevili se tři kluci. Leželi na zemi a vystrkovali hlavy jako vojáci na obhlídce při manevrech. Najednou se zvedli a upalovali do vesnice. Přicházíme k prvnímu stavení. Kluk s beranicí až pod uši spuštěnou vyrazil jako divý ze zahrádky a křičel jako vyjevený:

„Doktor, pan doktor už jde!“

Projdeme malou úžlabinou kolem starých, stoletých štěpů, junácky vyběhneme na mírný svah a ocitáme se ve vesnici. Hned jsme si povšimli, že dědinka nemá obvyklého vzezření. Všude před každým stavením stojí hlouček lidí. Všichni jsou jako zaraženi. Pozdravují vlídně, ale při tom v celém jejich zjevu je znatelný jakýsi zvláštní děs. Kluci i holky lítají křížem krážem po návsi jako šídla nad hladinou Jizery. Před namodralým stavením na konci návsi je tlum lidí. Zástup je vzrušen a čímsi nesmírně rozechvěn. Vidím, že muži i ženy živě gestikulují.

Neušlo nám, že příchod doktorův vyvolal sensaci. Už jsme věděli, že se přihodilo něco neobvyklého. Dědina měla scenerii dusné tragedie. Už jsme neměli pražádného smyslu pro krásy jara. Ani skřivanů jsme neslyšeli. Jakoby všichni odletěli před hrůzou, která obsadila dědinu.

„Co se vlastně stalo?“, ptám se doktora . . „to není jistě obyčejný případ. Divný pacient, jenž takovým způsobem vzbouří celou vesnici . . .“

„Nechtěl jsem vám říci," praví doktor Satran, „jakou smutnou cestu konám. Bylo mi líto, zkazit vám jarní náladu. Nejdu k pacientovi . . . v tom namodralém domě leží sebevrah . ."

Děti se otřásly hrůzou. Sdělení na ně působilo jako zaříčení Severáku.

„To je jistě nějaký mladý člověk, že ano?", hádají děti.

„Naopak . . je to starý, šedesátiletý muž."

„Šedesátiletý muž?— "žasneme . . „proč ten by si bral život? Patrně z bídy nebo pro nezhojitelnou chorobu."

„Neměl bídy a byl zdráv jako dub," povídá doktor, „nic bližšího nevím. Když pro mne ráno přiběhli, byl ovšem už mrtev. Proto jsem nepospíchal. Přinesli mi útržek papíru, na němž sebevrah před činem napsal tato slova:

„Odpouštím ti všechno. Odpouštím ti i to, čím jsi mne ranila, a o čem jsi myslila, že mi zůstalo utajeno."

Doktor vyňal z náprsní tobolky ústřižek a podal nám jej.

„Komu to píše?"

„Svojí ženě."

„Zdá se, že to nebyl tuctový člověk."

„Máte pravdu . . byl to zajímavý zjev. Mnoho toho nikdy nenamluvil, ale co řekl, mělo vždycky zvláštní ráz. Sešel jsem se s ním jenom asi pětkrát, ale nikdy jsem neopomenul, chvíli si s ním pohovořit. Dělal na mne vždycky dojem člověka uzavřeného a přemítavého. Nevím, zdali dobře se vyjádřím — ale mně se zdávalo, že ten člověk vypadá mezi lidmi asi tak, jako v přívalu slova vět stručné, lapidární přísloví."

Zadíváme se na ústřižek a znovu a znovu čteme slova, napsaná pevnou rukou.

„Jsem tu za malou chvilku," praví doktor a odkvapí.

Jdeme pomalu za ním. Ocitáme se na svahu před namodralým domkem. Povšimli jsme si, že za okny jsou kytky. Jedna pelargonie zakvetla žhavým chumáčem. Hledíme se zatajeným dechem na stavení a na okna. Co se tam asi nyní odehrává? V tom Hanička vyjekla hrůzou a zakryla si oči.

Doktor Satran stojí u okna a prohlížel dlouhý nůž. Byl zakrvavělý. Nám se v tu chvíli zdálo, že je rudější, než ten květ pelargonie za oknem. Děti instinktivně ustupují po svahu, aby byly od dramatu dál, mne cosi nutká, abych přistoupil blíže. Stojím už pod samými okny. Netroufám si pohlédnouti do vnitř. Pod oknem, u zdi na zemi, bylo přikrčeno několik malých dětí. Choulily se do chudých svých hadříčků, jakoby jim byla zima.

Zvednu oči a podívám se do okna. Vidím doktora, skloněného nad rozestlanou postelí. První, co jsem viděl, byla ohromná kaluž krve. Vidím, že doktor dává pozor, aby do ní nešlápl. Sebevrah ležel na příč postele. Hlavu měl vysoko na duchně, nohy přečnívaly přes pelest.

Rychle jsem se obrátil. Podnes vidím tu tvář, ve které zračil se pevný vzdor, strašlivá síla, odvaha, tvrdá jako žula. Pomalu ubírám se kolem stavení. Bylo nám úzko z těch vyděšených pohledů mladých i starých. Všichni upírali oči, v nichž bylo cosi ztrnulého, k zamodralému domku, za jehož oknem rudý květ hořel jako světlo ve tmách.

Zastavili jsme se u posledního domku, kde jsme chtěli čekat na doktora. Na lavičce u vrátek seděli dva staří lidé, patrně muž a žena.

U těchto starousků to vypadalo jako v klidné zátoce.

Pozdravili jsme se po milém, srdečném venkovském zvyku.

„To máme pěknou Bílou sobotu!", povídá stařenka. „Po celé svátky tu bude smutno. Co to jenom toho neštastného člověka napadlo?"

Stařena zadívá se na děti, a uděšený její obličej se zvolna vyjasňuje.

„Viděli jste někdy něco tak hrozného?", hovoří a najednou má plné očí slzí . . . „Jak může někdo něco takového proti sobě udělat, když všechno se kolem něho probouzí k životu? Sám květinky měl rád, sám je s láskou pěstoval, nad zmrzlou vlaštovičkou div se nerozplakal — a takovou krutost sobě samému dovede udělat! Kdyby byl jenom do rána počkal a toho skřivánka slyšel zpívat . . už by mu to bylo vzalo ten zabiják z ruky . ."

Starý muž pozorně poslouchal. Bylo na něm vidět, že se v něm něco děje, že nesouhlasí se svou vetchou družkou. Na děti se při tom upřeně dívá, a když stařenka domluvila, povídá:

„Není to tak, jak to, maminko, vykládáš. Právě ten skřivánek, právě to jaro mu dodalo. Je toho

plnička země . . to je nějaká síla, to je nějakého omámení, co se v tuhle dobu provaluje na povrch. Všechno zrovna praská, jako když pupenec povoluje. Jsme, lidičky drazí, t v o r o v é z e m ě! Prach jsi a v prach se zase navrátíš! Síla ze země jde, vstupuje také do nás . . . A je to taková síla, že m l a d é t v o r y t o p o s i l u j e a s t a r é l i d i t o z a b í j í.

Šel sám a nečekal, až ho Pánbůh zavolá. Když jsem slyšel, co se přihodilo, na něco jsem si vzpomněl, co jsem slyšel od bakovského velebníčka. Byl to také neštastný člověk, ten pan páter Beránek — snad jste o něm také slyšel. Byl to tuze moudrý člověk . . . mnoho četl a mnoho studoval. Jako kněz prý do Prahy šel a doktorem, jenž paragrafům rozumí, chtěl se stát. Už je chudák na čtvrtý rok v kosmonoském blázinci.

Také v něm se provalila síla a udolala ho. A od něho jsem slyšel jednou slova, která jsem si dobře zapamatoval. Z i v o t j e s m r t — vykládal s kazatelny . . . „pravda — ale hlubší pravda je v záměně těchto slov: S m r t j e ž i v o t . . .

V zamodralém domku otevřelo se okno.

Zahlédl jsem doktora a viděl jsem, že naklonil se k rudému květu.

Svítil ohnivou barvou — ale vůně neměl . . .

VELIKONOCE NA VSI.

NAPSALA MARIE TŮMOVÁ.

Slunéčko svými teplými paprsky vzbudilo ze snění půvabnou princeznu Vesnu, která jdouc s usměvavým líčkem širými kraji, házela malou ručkou ze svého klínu v lesy sněženky, bělostné a rudé dymnivky, sasanky hajní bílé i zlaté, křivatec žlutý, prvosenky, lechy, smetánky, plícník, sedmikrásky, koniklec a jiné a jiné květy i trávy, jejichž jmen ani neznám. Také skromný orsej podzvedl svůj kalich a nikdo nemohl popříti, že by nebyl krásný. Osyky i vrby oblékly se ku poctě mladé vládkyně ve zlaté třásně a v háji ladili ptáčkové svá hrdélka, by důstojně a bezvadně zapěli Její královské Výsosti za prvního teplého jitra zastaveníčko. Kde která muška tlačila se na slunce a v jeho oživujících paprscích rozkládala svá průsvitná křídélka. Na opuštěné a v zimě jako vymřelé návsi, kde se vzala tu se vzala družina baculatých dětí v lehounkých bundičkách a batolila se po trávníku právě tak, jako ta žlutounká housátka štěbetající a uštipující malými zobáčky jasně zelenou travičku. I v polích nastal ruch i shon. Tam dole v údolí orající chasník zpíval jakousi roztouženou píseň, tam na panském vléklo se za sebou několik potahů a konečně na stráni u hrušky házel rozsévač z pytlové zástěry zlaté zrní v začernalou a silně vonící prst. O něco níže na svahu vybíralo několik žen z polí kámen a jejich červené šátky ohnivě plály v slunci. Pantáta Hlušičkův seděl před statkem na dřevěné lávce a vyhříval se. „Tak, tak, panenky, jak pak budete letos barvit vajíčka a jen na ně nezapomeňte vyrýti hodně velké srdce," dobíral si houfec děvčat, chvátajících mimo něho jako stádo laní. „I jen se nebojejí pantáto," odvětila mu rozpustile rychtářovic Karla, snědé a bujné děvče, „vajíčka budou červená, a jak červená, a srdéčka na nich budou k zulíbání." „Tož abych k vám došel také na pomlázku," smál se pantáta a sledoval krasavice, dokud nezmizely ve vrátkách chaloupek a statků, rozjasněným pohledem. A vskutku Velikonoce již byly před samými dveřmi. Za několik dní nerozklinkal se již veselý zvonek ve staré zvoničce pod lípami, ale za to řehtačky a kocouři v rukou nadějného dorostu tropily takový hluk, že kde který věrný strážce domu se rozhafal a dlouho nebyl k utišení. Hospodyně od božího jitra až do pozdního večera měly plné ruce práce, ale přece o Velký pátek šel kde kdo do kostela, by zlíbal krvavé rány Spasitele pnícího na černém, prostém kříži v přítmí postranního oltáře, a zaslzel nad velkou láskou Boha Otce, jenž seslal svého jednorozeného Syna na svět, by trpěl za lidskou vinu a smrtí svou smyl hříchy statisíců. Na bílou sobotu před východem slunce smáčely si děvčata i vdané ženy v chladné a jako křišťál čisté vodě potoka opálené nohy, oblá paže, bílá hrdla a růžové tváře a vykonavše tento důležitý obřad, klekly pod křížem v prostřed vísky a pro-

sily Svatou Pannu, by je chránila od všelikých utrpení těla i duše. „Hedte, já půjdu na vzkříšení a ponesu v čele průvodu křížek," chlubil se kostelníkův Vašík svým soudruhům, kteří se závistivýma očima k němu vzhlíželi, neb nésti křížek o Vzkříšení bylo u nich zvláštní ctí a povýšením. Ale nesmíme se jim diviti nebo nemenší ctižádostí byla stižena i slavná obecní rada a oni radní, kteří měli nésti nad panáčkem vybledlý a kdysi zlatem zářící baldachýn, mohli vskutku dívati se na druhé trošku s patra, ale běda, onen neštastník, kterému se takové pocty nedostalo, nezapomněl toho nikdy a při každé příležitosti dával na jevo svoji rozhořčenost. Až pan farář na věc vyzrál. Nařídil, aby se páni z rady střídali a tak byl konec mrzutostem. Bylo po sedmé hodině. Slunce klonilo se již za hory a za mráčky zvědavě vykukoval úplněk měsíce. Z přifařených vesnic chvátaly zástupy lidstva do vesnice s kostelem, v němž za krátko úctyhodný duchovní pastýř zanotoval do hrobového ticha povýšeným hlasem strhuje se zářící monstrance poslední roušku: „Vstalt jest této chvíle ctný Vykupitel." Po něm hned jasné hlásky dětské s vedením slavnostně naloženého direktora kůru ano i vyšeptalé, ale nesmírně dojemné hlasy starců a stařen vpadly do nápěvu a v okamžiku hlaholila velebná píseň velikonoční jako nadšený hymnus svobody pod klenbou kostelíka, který jako by jí již nestačil a ona toužila rozjásati se jasně osvětlenou návsí a zapadnouti kdesi v setmělých polích. — Stála jsem u otevřeného okna, na němž plálo několik svící a tu se mi zdálo, že ve vonném dýmu kadidla vznáší se nad průvodem bílá, láskyplná a žehnající postava Krista, vítěze nad smrtí, Pána nebe i vesmírů. Zmocnila se mne nevýslovná radost. Srdce bylo v hrudi jako sevřeno a uvězněno, ba celá má duše letěla s jásajícím chorálem vysoko, vysoko nad usínající zemí až k stříbrným obláčkům letícím po safírovém nebi.

OBĚŤ.

NAPSAL F. S. HOLEČEK.

Odpoledne jasného dubnového dne před třiceti lety proudilo hojně lidí podsíněmi staroměstské svatohavelské ulice. Podsíně samý krám s mužskými a dětskými obleky, se ženskými šaty, prádlem, šátky a čepicemi měly v této době nejrušnější chvíle. Byl velikonoční týden, dni, kdy přicházeli lidé z Prahy i z venkova, aby nakoupili, čeho potřebovali, a kdy drobní obchodníci v podsíních tržili pěkné peníze.

Slunce svítilo jasně na uliční dlažbu a zlatilo ponuré, ošlehané zdi starých domů na tržišti, na jehož kraji, roh Sirkové ulice, se zastavila žena ve smutku, drobnější, štíhlé postavy. Neznámá rozmýšlejíc se pohleděla do šera podsíní, kde byl krám na krámu, pak zaletěly její oči ke kostelu sv. Havla, a žena jata touhou se obrátila a spěchala podle stánků s obuvnickým zbožím do chrámu.

Chrám byl prázdný, jen stranou před kaplí božího hrobu se kupilo několik žen. Hlavní oltář byl zakryt modrou rouškou s bílým křížem a stápěl se s celým vnitřkem kostela v tiché šero. Jediný jen proud paprsků svítícího slunce pronikl oválovým oknem nad hlavním vchodem a pozlatil ozdobný kovový lustr prostřed lodi.

Žena ve smutku poklekla do první lavice u dveří a sepjala ruce opřena lokty o její předek. Modlitby zavály jí duší. Článek za článkem chvěly se na rtech, a odlétaly do chrámového prostoru jako odnášeny na neviditelných křídlech andělů.

Paprsek slunce ozářivší rozkošně mírným zlatým světlem lahodné oblouky lustru zmizel, a chrám se ponořil v jednolité šero.

Neznámá žena se modlila a modlila. V její modlitby vnikly na ráz myšlenky na uliční kout, u kterého se zastavila, než se obrátila do kostela. V duchu jí vyvstal obraz ženy, nad nímž se zarazila v myšlenkách, a pohledy její se rozteskniły. Viděla před sebou krám v podsíních ověšený šaty a před ním ženu, na niž myslila, a jíž se bála její duše.

Jak mne asi Paulová přivítá, zasteskla si při myšlence na tuto ženu.

Poplach se zmocnil její rozvahy, setřásla s paměti obraz obávaného zjevu, a znova se za-

brala ve chvatné prosby, v nichž hledala klidu a posily.

Žena, jejíž jméno pronesla, byla sňatkem s ní spřízněna.

Takřka před jejím prahem popadla klečící prosebnici úzkost a bolest, že se uchýlila z cesty a chvatně se utekla do chrámu.

„Pane bože, jenž jsi trpěl," modlila se, „nechť trpím já, ale nechť netrpí moje dítky. Pane bože, nenávisti Paulové mne chraň. Nedopusť, aby se její hněv postavil v cestu mně trpce zkoušené . ."

Těžkými myšlenkami unavena klečící žena schýlila hlavu do rukou a tupě nechávala duší prochvívati bolest. — —

Ve chvíli, kdy se nad duchem klečící rozestřel soumrak omámení od lítosti, rozlehl se venku na druhém konci ulice uprostřed podsíní pohněvaný hlas hubené ženštiny, větší postavy.

Marie Paulová, manželka krejčího a obchodníka s mužskými obleky, stála před krámkem prostřed podsíní v otevřených dveřích a vadila se se služkou. V pravo, v levo od ní stálo po vysokém stojanu, stojany přiřaděné ke krámu, kosmo od vchodu do podsíní byly ověšeny obleky, před vchodem prostřed nich v pravo byla dřevěná stolice s dvířky a s pultem s přihrádkou na zámek. Paulová se opírala o stolici a hubovala na děvče, jež bylo s ní v obchodu, a jemuž se nepodařilo zadržeti odcházejícího kupce.

Mrzuto hledělo děvče za neznámým mužem, který se zastavil u jiného krámu.

„Taková neopatrná, ten člověk by byl koupil," slyšelo mluviti majitelku, „zboží je pěkné, počtivá věc, nikde takového nedostane . . . Co si přejete, paničko," přeskočila Paulová hned z řeči do řeči, oslovujíc ženu jdoucí mimo ni s chlapcem asi desítiletým.

„Kupujete něco pro hošíka," chápalo se děvče rychle věty své velitelky, „vejděte laskavě k nám, budete nás vždycky pamětliva, a vždycky řeknete, že jste u nás dobře pochodila . . . Má to býti jarní obleček, nebo si přejete kabát, nebo kalhoty pro chlapečka, máme pěkné, trvanlivé zboží, látky jsou první jakosti, zaručené, hoch našich šatů neroztrhá, a budou je po něm nositi jeho mladší bratři, dávno ještě, když již odroste."

Žena s vlňákem na hlavě a v černém krátkém kabátě se zastavila a rozhlížela se po oblecích. Příliv slov ji takřka pomátl, děvče se hbitě otočilo a již snímalo hákem na dlouhé tyči oblek z věšáku, na který padly zraky koupěchtivé ženy. Prodavačka čiperně sňala kabátec s raménka a dala ho matce hochově prohlédnouti.

Kupující žena vyslovila pochybnost, není-li kabát těsný.

„Není, paničko, ostatně ihned se přesvědčíme, pojďte dále, chlapečku," pobízela prodavačka hocha, který mlčky hleděl na matku a měl bledé oči samou starost. Matka s hochem vešli dovnitř krámu.

„Svlecte kabátek," žádala dívka, a než se hoch rozmyslil, již mu sama svlékala kabát, a na ráz byl v novém z tmavé látky a naženleném.

„Nemám pravdy," zvolala prodavačka jakoby jásala živými slovy, „padne vašemu chlapci jako ulitý, to se budete pyšniti, studente, až půjdete s maminkou do kostela na vzkříšení, kalhoty jsou také takové, všecko čistá, spolehlivá práce, nikde nenajdete kazu ani nepodařeného švu, na výstavu by měly jít takové šaty," promlouvala a svlékala zase hocha, který se zdlouhavě otáčel.

Paulová v předu zastavila dva chasníky v pracovních šatech s čepicemi na hlavách, řeznické pomocníky.

„Co si přejete, pánové," ptala se.

„No, nějakou vhodnou kazajkou bych se ozdobil," proslovoval jeden z nich podmiňovanou ochotu.

„Máry, podejte mi tu světlou kazajku s hořejška," volala Paulová na prodavačku, „máte pěknou věc, paní," obracela se k matce hochově, „a není drahá, můj muž si dal z té látky také šíti šaty, a to by jistě neučinil, kdyby to nebyla trvanlivá věc."

Děvče sňalo žádaný kus obleku, šitý ze světlé látky s velikými hnědými kostkami, a Paulová se obrátila s ním k ramenatým mladíkům. Chlapík, který si dal sundati kazajku, zahleděl se na službu hbitě se činící na úzkém prostoru vchodu do krámku a ani si nevšiml její zaměstnavatelky, která před ním zatřepala oděvem. Líbila se mu hbitost vyhublé dívčiny drobnější postavy a snědé tváře v rámci černých vlasů zapletených v prostý vrkoč vzadu.

„Franto, kupuj, když sis dal věc ukázat, a netoč se po Márince," pobízel ho druh se smíchem.

Paulová ihned postihla, kolik uhodilo.

Ti chlapíci nekoupí, leda od mé holky, pomyslila si.

„Máry, pojďte prodávat," zavolala na krámskou.

„Hned, milostpaní," slibovala dívka a jednala se ženou s hochem dále o koupi. Osm zlatých za dětský oblek bylo asi mnoho žádáno, protože žena zavrtěla mlčky hlavou a učinila krok na odchodů.

„Ale snad nebudete odcházeti, ošidíte se, nekoupíte-li si tento obleček, rozvažte si to, ručíme vám zaň, budete litovati . . . no tak," pravila dívka na konec spokojenými slovy, když se jí podařilo zastaviti ženu, před kterou si hbitě stoupla, „viděla jsem na první ráz, že jste moudrá osoba, že nepůjdete jen tak zhola jinam, kde by vás jen poškodili . . . No tak . . . tak kolik podáte? Podejte přece," mluvila na ženu.

„To je drahé," odpověděla stručně kupující, „pět zlatých bych dala . . ." dodávala.

„Milostpaní, pět zlatých podává paní," obracela se služka k Paulové, odevzdávajíc jí dojednání koupě.

„A co pak tak málo . . ." hubovala Paulová, „to nás ten oblek stojí daleko více."

„Tak mládenci," přitáčela se Máry k chasníkům, kteří se na ni dívali a smáli se, „koupíte? Nemáme tady kdy na besedu, beseda bude až na pomlázku u Šárýho, kazajka je za dva zlaté . . Čím pak vám posloužím, pane," zadržovala dívka zase již jiného přibližívšího se muže v otřelém svrchním kabátě světle hnědé barvy, „máme velice pěkné svrchníky, nelitujte času a prohlédněte si naše zboží," zvala neznámého, opakujíc svoji řeč o pěkných oblecích z trvanlivých látek, za něž ručí závod známý svojí dobrou pověstí.

Chasník držel v ruce kazajku, stál s druhem proti dívce a otvíral ústa, aby něco řekl; ale proud dívčiny výmluvnosti, jímž zadržela kroky nového příchozího, zbránil mu v řeči. Chvíli čekal a pak si ulevil zaklením.

„Zatr . . . Vašku, to je jazyk . . ." pravil ke kamarádovi.

„Kolik by asi vážil, co myslíš?"

„Toho bys nezvážil, z misky by ti vyskočil," řekl Franta, a oba chlapíci se smáli.

Máry nedbajíc jich máchla bidlem po svrchníku, který visel chasníkům nad hlavami.

„Zlatý osmdesát a pomlázku u Šárýho," mluvil Franta k děvčeti, které však jeho nabídky neposlouchalo.

„Tedy přidejte alespoň tři desetníky, to bude šest zlatých třicet krejcarů, at není ani po mém ani po vašem," smlouvala se Paulová se ženou, jež již již zase odcházela a došla až k chasníkům.

„Šest třicet, paní!"

Žena rty přemýšlivě sevřeny vrtěla hlavou a odešla.

„Máry, jděte za ní, at si to vezme za šest zlatých. To jsou teď obchody, hnedle nedostane člověk ani svých peněz za věc," hubovala Paulová.

Děvče položilo bidlo i kabát a vyklouzlo z krámu.

„Paní, paní, pojďte sem, vratte se," zvalo odcházející ženu a hbitě jí dohonilo.

„Pojďte," vracela prodavačka ženu zastavivší se a vzala ji lichotně pod paží, „dáme vám ten obleček za šest zlatých, nemáme na něm výdělku, opravdu nemáme; ale je to na podruhé, abyste zase přišla, podruhé musíte býti lidštější."

„Zlatý osmdesát a pomlázkou srdce z marcipánu," usmíval se Franta.

„Dejte zlatý osmdesát . . . hned, pane," upokojovala Máry muže ve svrchníku, který však klidně stál a čekal, „a marcipán vám odpustím," mluvila zase na chasníka.

„Franto, to je košík," pošklebovał se mu kamarád.

Franta sáhl s mrzutým vzhledem do kapsy, spočítal peníze, zaplatil a vzal si balíček, do něhož mu prodavačka sbalila koupenou kazajku.

Po chasnících zaplatila žena s hochem a také odešla. Zbyl muž ve svrchníku, kterého odvedla Máry do zadu, aby si v zrcadle prohlédl, jak mu sluší kupovaný kabát.

Napřed bylo na chvíli prázdno. Paulová si stoupla před krám a hleděla k sousedce po levém boku, která měla mezi sloupy klenby na dlouhých dřevěných stojanech sukně a zástěry a na podlouhlém pultu podél sloupu šátky, pestrých vzorků.

Stará přitloustlá žena s nůší na zádech pood-

hrnovala zástěry na stojanu a prohlížela si je mluvíc s majitelkou krámu.

Paulová si sedla do stolice, vytáhla z kapsy klíček a vložila do přihrádky do starého kalendáře papírové peníze, které stržila a do dřevěné misky kovové peníze. V kalendáři byla již pěkná hromádka bankovek, a miska byla také plna.

Poslední kupec vyšel z krámu, zaplatil osm zlatých, a odnášeje si starý kabát v balíku, odešel.

Máry srovnávala přeházené šaty, a Paulová se zadívala prostorou mezi pilíři na protější chodník. Řezník, který tam měl krám, měl na pilno. Na vozíku taženém dvěma psy, přivezl mu učeň zásoby čerstvého masa, a mistr a hoch je rozvěšovali v krámě.

Ulice byla samé slunce, které do rozruchu svátečních dní vetkávalo zlaté nitky jemné nálady.

Vlídný den vábil z duše i jasné myšlenky. Paulová byla velice spokojena, pohoda byla příznivá, lidé si šmahem kupovali nové věci a nechávali v jejím krámě své peníze. I zítra at je pěkně, aby byli koupěchtiví vylákáni z domu. Po svátcích uloží do spořitelny pěkný zisk. Paulová počítala v duchu tento zisk a na číslici jeho zavěsila myšlenku, jež byla s jejími počty úzce spiata. Do doby, kdy si budou moci postaviti pěknou vilku někde v krásném kraji není daleko, pomyslila si těšíc se myšlenkou, jež byla několik let již jejím tajným snem.

Paulová se zamyslila všecka rozpálena radostí. Pýcha jí nadýmala hruď. Třásla se takřka dychtivostí, aby to již bylo. Jak se bude cítiti vysoko nad těmi kramáři okolo, kteří toho nedosáhnou, kteří neumějí šetřiti.

„Komu se nelení, tomu se zelení," pravila si sebevědomě. Ovšem ty peníze byly získány jejím přičiněním zde v obchodě, a byly ušetřeny jenom zase jí samotnou, vilka tedy bude jejím dílem. Paul by toho nikdy nenastřádal, má všelijaké choutky, a má příbuzné, kteří by se rádi obraceli na jeho kapsu, kdyby jí nebylo.

Ano, ti příbuzní, pomyslila si se svraštělým čelem.

At se také přičiňují jako ona, vytýkala v duchu, jakoby mluvila k příbuzným svého manžela.

Byla si jista, že se přičiňuje, a že jí proto Prozřetelnost pomáhá.

Myšlenky Paulové se vrátily k jejímu oblíbenému snu. Postaví si pohádkový zámeček někde u Berounky, nebo u Sázavy, okolo něho zahradu u řeky, a za ní všude kolem les spadávající až k řece.

Rozradostněna vstala, v dřevěné stolici jí bylo těsno, vylezla z ní a odešla do zadu do krámu. Zachtělo se jí samoty, aby nebyla vyrušována z kouzla svých představ. Obrazotvornost mávala v její duši duhovými křídly, a hruď její se rozpínala nedočkavostí. Zahleděla se z okna na dvůr.

Prodavačka srovnavši zase obleky na věšácích postavila se před krám a mluvila svoji nacvičenou doporučující řeč k lidem, kteří se trousili mimo ni. Proti ní opodál stála sousedka a oslovovala chodce toutéž řečí s tou obměnou, že místo obleků doporučovala svůj sklad šátků, šálů a prádla.

Máry pohleděla za sousedku a utkvěla očima na ženě přicházející z konce podsíní. Poznávala známou tvář.

Žena, jež volně kráčela středem chodníku ke krámu, byla příbuzná jejích zaměstnavatelů.

Na vteřinu se příchozí zarazila. Žena ve smutku, jež před tím v kostele hledala útěchy, zastavila se nerozhodnuta prostřed chodníku. Ve chrámu, kde hledala pomoci, nabyla odvahy, zde jí však pozbývala.

„Pane bože, panno Maria, pro svoje utrpení přispějte mi," válo jí myšlenkami.

Přemáhajíc se došla ke krámu.

Máry ji tiše pozdravila.

„Bratra zde není?" ptala se příchozí mírně zvučícím hlasem, který byl zneklidněn vnitřním napjetím.

Děvče zavrtělo mlčky hlavou a očima ukazovalo do vchodu domu, který byl vedle krámu, pak pohledělo plaše stranou za Paulovou.

Příchozí se poobrátila mlčky pokynuvši hlavou a chtěla odejíti naznačeným směrem; ale v krámě se ozvaly kroky, a Paulová vyhlédla z jeho vnitřku.

„To jste vy, Králová, co nám nesete?" ptala se hlasitě suchými, nevlídnými slovy.

„Dobrého dne, svaková, jdu se podívati na bratra, jak se mu daří."

„A co z toho máte, my bychom se na vás nešli dívati, nemáme na to kdy."

„Proč bych nešla, s bratrem jsme se měli vždy rádi, a je-li člověk stižen neštěstím, že nemá na světě nikoho, lne k bratrovi tím spíše."

„Vždyt máte děti."

„Oh, moje dětičky, je pravda, ty jsou mojí mocí, mým štítem proti zvůli osudu. Bratra zde není, půjdu nahoru."

„Nechoďte tam, půjdu nahoru sama, mám tam co dělati, a pošlu ho dolů, aby mne vystřídal, chci si leccos schystati na svátky," bránila Paulová svakové.

„Jak myslíte," odpověděla jí příchozí.

Králová a Máry zbyly samy.

„To je nesrdečná ženská," promluvila Máry. Králová si vzdychla.

„Od pohřbu mužova ničeho takového již nedbám," řekla, „přijde-li člověk o otce dětí, o peníze, a přichází-li o živobytí, otupuje. Prodáváte s dostatek?" ptala se obracejíc řeč.

Dokončení.

KRISTOVA SLZA.

To bylo v onom večeřadle tichém,
kam s apoštoly vešel za soumraku,
bol ve tváři, však hvězdy maje v zraku.
Sám nevinný šel cizím trpět hříchem.
„Hosanna" ještě učňům v uších znělo,
však nebe okny krvavě se rdělo.

A večeřeli. Nechápali ale,
že sečtena je hodina už každá,
tam za dveřmi, že číhá msta a vražda
na jejich mistra drahého a krále.
Ten mezi nimi seděl vážný, klidný;
tak vznešený byl, a přece tak vlídný,

jak beránka jed' s nimi z mísy jedné.
Pak vstal a rouchem přepásal se bílým,
by nohy umyl apoštolům milým.
Udiven Petr od stolu se zvedne;
však podílu když ztrátou Pán ho leká,
tu dychtivě už na svou lázeň čeká.

V tom cítí náhle slzu Krista žhavou,
jak po noze se zvolna dolů valí
a páli — ach, jak slza ona pálí! —
Proč ona slza? — Krista svatou hlavou,
jak Petra myl, vidění divné táhlo
a dračím spárem na srdce mu sáhlo.

Jak On zde k nohám apoštolů skláněl,
svou božskou tvář, tak pokorně a tiše,
zřel následníky Petrovy, jak v pýše
svých ovcí nutí dav, by jim se klaněl,
jak pod tiarou na prestolu zlatém
svůj střevíc na šíj lidstva kladou s chvatem.

Jak nohy učňů omýval zde s prachu,
sám chudas, který o přístřeší prosí,
své nástupce zřel, kterak žezla nosí,
se podkuřovat nechávají v nachu
a v srdci led a čela plná klamu — —
A proto slza ona skanula mu.

VÁCLAV DURYCH

VELIKONOČNÍ JEŘÁBEK.

NAPSAL F. J. ČEČETKA.

K obšírnému kočáru před rathúzem provázeli nymburští konšelé urozeného rytíře a podkomořího království Českého, pana Humprechta Černína z Chudenic. Jménem královým byl právě obnovil podkomoří v pátek, 11. Julii 1592 radu města a chystal se k cestě do Prahy. Na podloubí i v rynku hlava na hlavě.

Nežli usedl vysoký, zamračený rytíř do malované archy s kohoutem řezaným na střeše, nahlédl ještě dříve v truhlici při voze, zdali konev másla, kapouni i ryby dobře uloženy, střelil zálibně očima po čtyřspřeží před kočárem, po grošovaté klisně, kterou mu bylo dnes město darovalo.

Otylý primas Václav Hlava z Kiršfeldu k zemi se klaněl, konšelé obnažili hlavy, a za hlaholu zvonů odjížděl mocný pán v kolébavé arše po hrbolatém dláždění k Pražské bráně.

V šenku zasedla nová rada k mísám a pohárům. V šumu a hluku odvedl primas v ústraní kováře Jana Vyskočila — umlouvali v povznesené chvíli svatbu Aleny s Milošem.

„Schovanka naše Alena má groše v sklípku, dostane výpravu poctivou," hovořil Hlava, soukal bradku.

„Syn Miloš je dovedný pasíř — mnoho statku nemá, ale v srdci nosí velkou lásku," mínil hranatý kovář.

„Lásky se nenajedí," mávl Hlava rukou. „Tvá sestra Regina stone a dětí nemá, komu by odkázala dům i peníze, nežli vám?" A podal ruku kováři. Dvě srdce mladá byla tím sobě zaslibena,

Miloš, junák plný síly, dávno již hořel láskou k Aleně, osmnáctileté krasavici, kypící mládím a křehké jako květ, skropený rosou. V sladkém zraku dívčím četl plno krásných slibů od první chvíle, kdy při jeho vyznání zahořel Aleně rumělnec v broskvové tváři, kdy nadobro uvázla v jeho milostných pletkách.

Velké dítě zlatého srdce chodívalo rádo se švarným hochem za večerního šera po parkáně, s tlukoucím srdcem naslouchalo jeho slovům. V březovou kůru ryli svá jména, prvními doteky mladých těl, vůní polibků zachvívala se duše, vykvetly rudé květy ohnivé lásky. Pohádka od věků stejná . . .

A měli dojíti milenci k cíli jako po zeleném trávníčku.

Paní Katuše, choť primasova, ujala se před časem osiřelé Alenky, když Hlava odvezl jediného syna do učení ve Zhořelci. Pod její pečlivou ochranou rozvila se schovanka v karafiátek voňavý. A když přišly první záchvaty života na srdce dívčí, pomáhala paní Katuše přímluvou u manžela — až se konečně stala Alena v den obnovení rady Milošovou nevěstou.

U primasů chystali Alence výpravu, Miloš chodil už veřejně do Hlavova domu, jenž se pyšnil v rynku červeným mramorovým portálem, erby a malováním kolem arkýře. Líbal rudé rty i dolíčky v tváři své zlaté panence a říkal srdečně: „Vzal bych si tebe i chudou — nad perly je dražší cena tvá . . . !" Paní Katuše měla z dětí radost, shánivý primas doma se neomžil — nebyl mu kovářův synek ženichem po chuti.

Na samou zimu umřela vdova Regina. Podivná samotářka, která nežila s bratrem Vyskočilem pro jakýsi spor o dědictví na dobré noze, zanechala po sobě dům v Luštinské ulici, truhlu peněz a — důkladný kšaft. Kde komu poručila ze svého statečku a na bratra kováře jako k posměchu pamatovala dvěma kopami grošů, „aby měla v hrobě pokoj".

„Čekal jsem to," pověděl uboudlý mistr primasovi, když na rathúze kšaft přečetli, „pohořeli jsme — !"

„Měl jsi ji v čas získati!" vyčítal primas. „Škoda peněz!"

„Ale svatba se proto nezkácí?"

„Alena je mladičká — nevdáme ji ještě . . ." Primas mluvil chladně, nadutě.

„Jak myslíš, urozený pane — !" Kovář stiskl rty a odešel z rathúzu.

Smutno bylo u Hlavů. Primas lahodně, ale rozhodně odbyl Miloše. Alena slzami podušky smáčela, mladý pasíř byl raněn v místě nejcitlivějším.

„Na tanty vanty mě odkazoval, Alenky mne chce zbaviti," stěžoval si švarný hoch své drobné, ustarané máteři, navrátiv se domů do kovárny u brány Boleslavské.

Máti sepiala žilnaté ruce s povzdechem. „Hochu — kde pak ty mezi pány . . .! Tušila jsem tohle — oželíš — zapomeneš — !" A hladila jeho tvář.

Synek nechtěl rozuměti, zaklínal se, že se Alenky nevzdá za nic na světě . . . . Vešel kovář, huňatý kyklop s rozhalenou hrudí. Oči mu sršely, čelo kabonil.

„Mamonář je primas — pro groše ze slibu nic činí," mluvil hněvivě. „Neopovaž se jim na oči! Div se pýchou nezalkne — a jeho tatík byl přece jen ševcem!"

„Alenka za nic nemůže —!" vyrazil prudce Miloš a ubíhal ze stavení. Hlava mu hořela, prsa mohla se rozskočit.

Byl rozvrácen život nadějného hocha. V lesích se Miloš toulal, smutek, zoufalství a vztek ho mučily, ubíjel své zdraví. Proslýchalo se, že se dá za soldata proti Turkovi. Viděli ho lidé, jak po lesích střílel ptáky i škodnou — myslivci v císařském fořštu prý mu dovolili. Doma byl řídkým hostem, ani prudká slova otcova, ani nářek matčin ho nenapravily.

V té době dojížděl z Lysé k primasovým stavitel Vlach Roman de Colian, mládenec zralý „na hniličku", vyhublý, ale frejovný a chlubných plic. Kořil se Alence, verše si dal pro ni psáti . . . V kterýsi zimní večer i pod okny kanzonu zpíval signorině a kantor Petrovský za tolar na loutnu ho provázel. Z ulice vyhrnula se najednou tlupa zakuklenců. Padaly suché ranky ve tmě, divoši otloukli kantorovi loutnu o hlavu, zvalchovali Vlachovi kůži pod okny primasovými — —

Rychtář ani ponocní nikoho nechytili, vina zůstala na Milošovi. Hlava se ještě více zarputil a zaslíbil schovanku Vlachovi. Marně mu paní Katuše vymlouvala, darmo Alena otírala oči slzami zastřené.

„Srdce se uzdraví — velká paní bude z Aleny! A nevěsta plakat musí —," odpíral paní Katuši.

Dlouhá, smutná zima přinesla mnoho útrap Aleně. Sem tam přece vyměnila vrouci psaníčko s Milošem, zřídka ho však uviděla. Sedala s mateří při práci švadlinské a plakaly zhusta obě. Srdce stonalo a bílé dítě vadlo jako

květina bez vláhy . . . . Neodbytný Vlach zlehka chtěl dobýti její přízně dary, ale děvuška odmítala; na jeho palčivé pohledy a lísavá slova odpovídala pohrdáním.

Zahučely teplé větry, lámala se pouta zimy. Pučelo jaro, divy se děly v přírodě. A čím blíž k Velké noci, tím více starostí bylo u primasů. Dle starého zvyku jídala velká rada v boží hod na Kostelním plácku svěceného velikonočního jeřábka na památku, že lid israelský krmil se čtyřicet let křepelkami. Primas Hlava od svého povýšení do stavu zemanského zavedl ještě jiný obyčej velikonoční. Zval k sobě urozené pány na jeřábka, paní Katuše vystrojila nádhernou hostinu.

I letos konaly se u Hlavů přípravy několik neděl předem, zásobovala se kuchyně, plnil se sklep. Před svátky odejel primas do Prahy nakupovat. V jeho nepřítomnosti zase po dlouhé době vešel Miloš do domu s červeným portálem.

Bylo nerozbřesknuté, ale už vonící jaro. S jekotem valily se kalné vody, bílí rackové nad nimi kroužili. Vrby byly plny kočiček, jehnědí střásalo zlatý pel. Z temných, holých doubrav číšil ostrý vítr březnový.

Na škaredou středu strouhalo se v rynku bláto, odklízelo se dříví, rum u kašny. Mastné preclíky poslal primas na Loučeň, Dobřovice i do Poděbrad s uctivým pozváním urozeným a statečným pánům, aby přijeli k němu v neděli velkou na jeřábka . . .

Kočí vezl do Prahy pánům komorátům velikonoční vejce, beránky, a Hlava mu přísně vložil na srdce, aby na trhu nakoupil několik svazků jeřábků, sluk, nějakého tetřeva — vůbec co pernatého dostane.

Právě když se znova rozhlaholily zvony na bílou sobotu, vrátil se kočí z Prahy s prázdnou.

„Nedošlo letos ptactvo z panství, zkoupili je všecko po trzích na hrad," vyřizoval poděšenému primasovi.

Hlava nemohl sluchu uvěřit. Hostina bez jeřábků nedala se ani myslit . . . . Hromoval, lál čeledínovi . . . . Zlatem by vyvážil každého ptáčka . . . . ! Co si urození páni pomyslí! Přihnal se zuřivě domů a rovně do kuchyně.

„Koudel hoří!" volal na paní. „Troup čeledín nepřivezl ani skřivánka! Jsme na holičkách — propadnu se hanbou —!" Přebíhal, za hlavu se chytal.

„Připravím plece, jehně, zvěřinu —," tišila ho paní Katuše. „Vezmou snad za vděk?"

„Nevezmou — vysmějí se! To mají denně . . . jsem ztracen — —" Sípěl již jenom, studený pot mu vyrazil na čele. Taková hanba! Pozval zmlsané jazyky — a má jim předložit plece . . .

Do večera seděl sklesle v mazhauze a nic ho nenapadlo, jen úzkost z ostudy rostla. Pro chirurga Bajera poslal, flastry si přiložil, aby se ze všeho nerozstonal před vzkříšením.

V růžovém nachu zahořel východ na velkou neděli. Zvony se rozzpívaly, jako požehnání výšin zemi letěl kovový jejich hlahol širým krajem. Volaly ke vzkříšení. Zástupy lidí domácích i přespolních valily se k chrámu.

Slavný průvod šel po hřbitově. Cechy pod prapory, literáti, žáci, a kolem děkana celá rada s primasem v čele. Za nimi se bralo množství lidu obecného. Zněl zpěv, radostné „Allelujah! Allelujah!" omladlou přírodou. V zaníceném zpěvu modlil se zástup za obilí, víno, za květ stromů, za kvítí na lukách . . . Radostný pozdrav novému jaru, všem srdce okřívala.

Jen primas byl smuten . . . S hlavou schýlenou usedl v presbytéři po straně evangelia při jitřní. S kyselou tváří pojedl letos po mši na Kostelním rynečku se sousedy místo jeřábka — beránka a s těžkým srdcem kráčel k domovu; rozhodná chvíle se blížila . . .

Před domem Hlavovým přecházeli už páni nastrojení, zvonili kordy. Byl tu vypasený pan Vilím Valdštejn z Dobrovic v mohutném okruží, malý, široký Křinecký Jindřich z Loučeně v bílém plášti a dlouhý hejtman poděbradský Jan Habartický v špičatém klobouce s peřím.

Z daleka je viděl primas a nohy mu klesaly. „Přijeli jako tři králové — propadnu se studem!" hovořil sobě a proplétal se mezi lidmi, kolem ohniště smažiček. Lívance mu zavoněly . . .

„Vítajte, urození pánové!" Smekal primas hostům, strojil líbezně tvář. „Zvu na malou kollací ve svém domě —" Potřásl všem třem rukou, zajíkal se v řeči.

„Vždyt schválně k tobě na jeřábka jedeme!" Hejtman soukal bradku. „Bývá u tebe královská tabule —"

„Urozená paní umí jeřábka ustrojit v županu!" smál Valdštejn. „Nezapomněli jsme, jak bylo lůni."

„To bude pochoutka!" olizoval se boubelatý Křinecký.

Primas byl jako na trní, bál se s pravdou ven. „Letos není lůni —," koktal rozpačitě, „víno uherské mám dobré —" Potahoval tacle, škrobený krejzl ho tlačil, když vedl hosty po schodech.

„Eh, co víno! Jeřábky, jeřábky já rád!" vedl svou Křinecký.

Vysoká paní Katuše, vznešené krásy, v měkkém šatě, uvítala hosty vzácné na síni; záhadný úsměv měla na rtech, když vyslechla poklony a četla smrtelný strach v tváři mužově . . .

Vešli do tabulované jídelny — a primasovi nohy se chvěly. Co to! Neklame ho zrak —?

Na stole smály se mísy s paštikami ze sluk, tetřev v láku, na cínových talířích zlatí jeřábci zadělávaní i v županu. A kolem rozestaveny ladně zlacené poháry, vyleštěné konvice s vínem . . .

Divili se i urození hosté, chválili do nebe a s chutí dali se do jídla.

„U nás jediného jeřábka letos nebylo — ani v Praze na trhu!“ pravil hejtman a vrtěl sebou v koženém křesle. „Měl jsem za to, že i ty, pane primase, ostrouháš — a teď takové překvapení! Kde jsi získal —?“

„To tajemství mé manželky,“ odpovídal šťastný Hlava a usmíval se, usmíval.

„Pozlatit vaše ruce!“ lichotil paní Katuši Valdštejn a bral si znova. „Taková pochoutka —!“

Zdvihli poháry k poctě paní domu. V pokoji, sluncem zalitém, páni hodovali, veselili se a v nestřežené chvíli objal po čase v arkýři Hlava vroucně svou ženu.

„Můj klínote,“ šeptal jí, „kdo zachránil mé dobré jméno?“

„Miloš —!“ řekla paní, „s nasazením zdraví po lesích se toulal, ptáky lovil, abys nepřišel do škampy!“

Primas valil oči a mlčel.

Paní kula žhavé železo; přimlouvala se vroucně za Alenu a Miloše . . .

„Za jeřábky dostane Alenu!“ řekl najednou rozohněn primas. Zavolal Alenu z kuchyně a představil ji urozeným pánům jako nevěstu kumštovného pasiře Miloše . . .

Panence oči se leskly, tváře hořely a ňadra jako by se chtěla dobyti z těsného živůtku. Radostně padla mateři kolem šíje.

Znova zvonily poháry, zněly přípitky růžovému poupěti . . .

Když k večeru rytíři svrchovaně spokojení odjeli, psal primas Vlachovi na Lysou, aby na pomlázku nejezdil . . . Poselka pádil na samou noc na koni se psaním z brány.

V té době na zahrádce Hlavově dvě měkké dívčí paže ovíjely se kol šíje Milošovy a hoch líbal vášnivě svou Alenku . . . Jaro loudilo mízu stromů, sytá, svěží vůně vanula zahradou. Měsíc rozhazoval stříbrné růže a mladí lidé, jimž rty plály žárem, hledali na rozzářeném nebi svou hvězdičku.

VELIKONOCE V SANTOSE.

NAPSAL VOJTĚCH BELVIC.

Můj známý Rudolf, bydlící v nullové ulici (Rua do zéro), která činí jistě čest svému jménu, nebot jsou v ní asi tři domy — pozval mne na cestu do přístavu.

Nebydlí ostatně v této ulici, nýbrž tisíc kroků v pravo, v campě, ale protože si neví rady jak své obydlí označiti, říká, že bydlí v „nullové ulici“, která jest mu nejblíže.

Cesta do přístavu z hlavního města, ležícího na náhorní rovině, příjemně se mění. Chvíli jede vlak po rovině, pak spouštějí jej (odvážná a důmyslná to práce anglických inženýrů) na železném laně po srázném úbočí horském, na němž střídají se hluboká údolí se skalami a průsmyky, osamělé palmy s neproniknutelnými lesy, za pohledu na něž se cestovatel, sedící v pohodlném anglickém voze, mimoděk zachvěje myšlenkou: jak by mi asi bylo, kdybych ocitl se uprostřed takového lesa sám a sám!

Konečně jest vlak na úpatí a za chvíli ujíždí nížinou dále, k pobřeží.

Po dlouhé době vidět zase kymáceti se stěžně, bělati se plachty obchodních korábů! Vzduchem to třepetá — cosi radostného, jest to ohlas srdce rychle bušícího při pohledu na moře, na půvabný přístav, bránu do nesmírného, dalekého světa!

Posuneme klobouky do čela, kráčíme vesele do ulic.

Ač nastal již podzim, počínající březnem, nesmírné vedro line se na nás z horského ovzduší. To není naše kouzelná doba velikonoční, za níž jaro čtveračí a dovádí se zimou, tot opravdová výheň! Prostor jest přeplněn návalem slunečního jasu, oči jsou jím oslněny. Jest to ona mocná tropická záře, v níž, jak praví básník, ptáci umlkají, rostliny umdlévají, a která vytvořuje démant a ducha, dvě nejskvělejší rozpjetí tvůrčí moci.

Vedro stoupá někdy v Santose, že se lidé několikráte za noci osvěžují studenou sprchou, aby

opět několik hodin mohli spáti; nosíte-li nůž v kapse u spodků, potem vám zrezaví.

Potkáváme smějící se černošky, oděné v běloskvoucí šaty, jakoby si chtěly na šatě vynahraditi, čeho jim příroda na pleti nedopřála, míjíme Brazilanky v robách zelených a fialových, křiklavých to barvách jižního kraje. I kněží objevují se v průvodu v nádherných, slavnostních barvách, vezouce se, jako obyčejně, v pohodlných kočárech.

Ač portugalské ženy nejsou právě z nejhezčích, přece Brazilanky, — tento květ přenesený z Portugalska do Jižní Ameriky, vynikají krásou neobyčejnou. Vysoké účesy do korunky krášlí vhodně jejich štíhlý a statný zjev.

Zatím co se bavíme dětskými touhami, s jakými jsme kdysi v domově očekávali čas velikonoční, jenž nám v jednotvárném dětském životě přinášel vítanou změnu, zvolá pojednou můj průvodce: „Ale jsme v Santose, a ještě jsme neokusili nejlepší brazilské kávy!“

Vleče mne do kavárny, která prý v Santose a v celé Brazilii vůbec vaří nejlahodnější kávu. Poručíme si „café especial“ a dostaneme k němu bílý chléb, obyčejný náš a černý jest v Brazilii vzácností.

„Zvláštní káva“ jest ovšem čtyřikráte dražší obyčejné, avšak to nápoj opravdu božský, zahlazuje rozpory v duši, zaplašuje chmury z mysle, rozveselí vážného, kreslí nejbližší budoucnost zase smělou a vábnou — zkrátka rozlévá nesmírnou blaženost po celém těle.

A když pak odcházíme z kavárny, pocitujíce zvláštní plnost těla a svěžest ducha, jakou působí rozprouděná krev, vzpomíná si opět můj průvodce (snad vlivem černého moku), že v přístavě kotví právě náš koráb z Terstu, na němž má známého důstojníka. A brzy nás canoe k němu dopravilo.

Ochotný důstojník, Jihoslovan, provádí nás chodbami v podpalubí, tak úzkými že sotva jimi člověk projde, ukazuje nám strojírny a zásobárny, a na palubě pak obrovská námořní děla.

Všude slyšíme český hovor, jsou tu krajané, dobří strojníci a dělostřelci. Ihned pozdravují česky, zaslechnouce mateřskou řeč.

Kde by nebyli naši krajané?

Mám chut skončiti anekdotou: vůbec v Americe byli Čechové ode dávna. Za kolonisace Brasilie přijeli sem prý Jesuiti a s nimi také Čech. Kdysi pronásledovali je dopálení Indiáni a český Páter utíkaje, sotva dechu popadaje, měl Indiána již v patách a vykřikl úzkostlivě „Ježíš Maria!“

— „Ty . . , to 'si nemoh' říc že 'si Čech?“ — odpověděl prý Indián klidně. „Na zdar!“ —

FEUILLETON.

VELIKONOČNÍ VZPOMÍNKA.

U nás doma panovalo přísné katolictví, držené a opřené hlavně naší nábožnou maminkou, která měla duši, jaksi ještě gotícky, stále obrácenou ke světům nadzemským a posmrtným.

Po celý rok v pátek v rodině nejedlo se maso, jen pro otce vařeno, a v postě ani otec v pátek masa nedostal; poslední tři dny pašijového týdnu zachovávány plný půst. Nebylo tak zle; pro veliký pátek byla tu ryba a na zelený čtvrtek v zeleném špenátu na stůl přišla žabí stehýnka, která dodával Tonda Husar, takto u správy obce pokládaný za místního pobudu, avšak v očích hlavy obce, (kterou byl v tom čase náš otec), člověk nadmíru užitečný zejména jako lovec raků a dvorní u nás dodavatel, když byla doba těchto labužných živočichů. Starosti hospodyně soustředovaly se tak nejvíce k obědu sobotnímu, ale to už se nějak nakonec protloukło, když večer po skončení processí předložen mohl býti pečený velikonoční beránek.

Otec z osobní záliby každoročně zúčastnil se v kostele „hodinek“, ve středu, čtvrtek a pátek odpoledne před velikonoci konaných; byl dobrý latinář a rád si lamentace proroka Jeremiáše pozpíval ve sboru, s kůru odpovídajícím kněžím u oltáře.

Jako kluci byli jsme též vždy po celé tři dny přítomni tomuto hádání (církevní nápovědi a odpovědi v nesrozumitelné řeči dělaly na nás takový dojem), nikoli jistě z úcty k filosofické poesii starozákonní, ale proto, abychom byli na místě, až pan děkan po skončení lamentace na stupních oltáře poklekne a třikrát zaklepá tu kličem. Nedočkavost, netrpělivost už byla veliká; co chvíli některý temperamentnější čekatel tohoto znamení, nedoveda se už ovládnouti, zaskřípl, zavrzl řehtačkou.

Konečně tedy: Klep! Klep! Klep! —

A jako roj divochů puštěných na svobodu řítila se tlačenice dětí kostelem za ohlušující hudby provozované řeh-

tačkami a klapačkami, a z kostela ven. Starý pan děkan, obrácen od oltáře, smál se srdečně té indiánské vřavě svých malých oveček, na kterou se nesmírně také těšil už dávno sám, až ji rozpoutá kličem od železem pobitých dveří sakristie, velikým a těžkým jako od nebeských bran.

Pekelně lomozící dav oběhl kostel, oběhl náměstí a celým městem proletěl. Když pak zvony umlkly a s věže kostelní nerozlévaly se po městě jejich velebné zvuky, převzala tato samovolně se srotivší armáda jejich funkci a „zvonila" poledne i klekání; ode dávna privilej hochů, ženská otázka tenkráte nijak ještě hrozivě do věcí nezasahovala a běda děvčátku, kterému by se bylo zachtělo brátí podílu na tomto kulturním díle.

Okamžik, kdy zvony odlétaly, na zelený čtvrtek ráno, vyčkávali jsme doma u maminky. Otec byl v kostele jako přední funkcionář místní. Maminka seděla u okna, kam slyšeti byly dobře varhany i zpěv z kostela, a modlila se z knížek svých modlících; v kostele bylo jí příliš hlučno při takových slavnostních a representačních mších, chodila do kostela jenom na ranní, kdy tam bylo dost sice také lidí, ale jenom lid prostý tu byl, který jí nepřekážel, žádné honorace, žádné panstvo.

Jak vzali za zvon, vstala a pokřižovala se maminka.

Ty zvuky našich krásných, starých zvonů kostelních jsme tak dobře znali, ale nikdy nezdály se nám tak velebné, tak hluboce posvátné jako v tomto okamžiku.

Vždyť uletají! —

Pryč uletají, jak nám vyprávěla naše maminka, kamsi do daleka naše drahé zvony, — —

A opravdu, jako by se vzdalovaly, zdálo se naší dětské fantasii, že slábnou a tlumí se jejich tóny — —

Až umlkly.

Jen jakoby chvíli ještě štkaly, úpěly, vyznívalo chvění jejich srdcí nedotýkajících se již v úderu kovových litin, aby zněl plný tón — —

Už jen jako let ptáků bylo slyšeti . . .

„Uletěly naše zvony," řekla pohnuta vroucně naše maminka a s dechem zatajeným naslouchali jsme její legendě o těch zvonech uletěvších ke hrobu Spasitele, aby s ostatními křesťanskými zvony celého světa pozdraviti mohly Jeho slavné Zmrtvýchvstání.

Na Bílou sobotu přiletěly zvony zase zpět.

Ačkoli návratem tím skončila naše divoká nevázaná vláda řehtačková, radovali jsme se z toho, a jak jsme loučili se, tak jsme s maminkou naší vítali se s našimi drahými zvony.

O vzkříšení večer již hlaholily zase všechny v báječné zladěném, k srdci tak dojemně mluvícím souzvuku.

Fr. Herites.

ČESKÝ ŽIVOT.

GABRIELA PREISSOVÁ slavila v těchto dnech padesáté narozeniny. Narodila se r. 1862 v Kutné Hoře a záhy přesídlila do moravského Hodonína. Tady se v ní probudil literární talent. Preissová psala novelky něžně zasněné, vyprávěné měkkou, lyricky zpěvnou řečí. Rázovitý, barevný život Slovácka nemohl zůstati bez účinku na duši mladé spisovatelky. Našla tu studnici čisté, nezkalené vody a čerpala z ní chutě pro své prosté a milé obrázky ze Slovácka. V drobných svých novelkách nevyhýbala se ani tvrdým a temným zjevům života, ale překládala si je do měkčí, jemnější citové sféry. Pronikavého úspěchu dobyla svými prácemi dramatickými: Gazdina roba a Její pastorkyňa. Hry vypravilo Národní divadlo s neobvyklou pietou a účinkující umělci — v titulní roli v dobré paměti zůstala slečna Karla Velsová — studovali horlivě slovácké nářečí, v němž hry byly napsány.

Tehdy poprvé zazněla s jeviště Národního divadla měkce mazlivá a zase mužně drsná, rázovitá řeč šohajů a děvuch moravské Slovače. To byl čin literární revoluce, tím odvážnější, že byl vykonán dámou, která žila nad to v zapadlém koutě moravském, vzdálena literárního ústředí českého. Hry nesly pečet realismu, ač Gabriela Preissová nepíše vlastně přísně realisticky, idealisujíc děj i postavy svých prací ve formy ušlechtile lahodné, třeba s povrchem napohled drsným. Později objevila pro českou literaturu novou neznámou zemi: Slovince z Korutan a Štýrska, jež si zamilovala stejně oddaně jako před tím Slováky. Změnila jeviště i herce svých novell, bystře odpozorovala vnější typické znaky svých figur i jejich života, ale v základě si zůstala věrna. Chápe se látky hebkou rukou soucitné a vždycky v dobro doufající ženy a dává zaznítí akkordům smíru, útěchy a naděje i ve scénách tragických. Preissová ráda a hojně čtena došla uznání i u kritiky a její hry patří k dramatickým pracím nejčastěji hraným. Sebrané své spisy vydává v nakladatelství Ottově.

VÝSTAVA DĚL MIKOLÁŠE ALŠE. Jsou pravdy a krásné pravdy, které častým opakováním tak ošuměly, že se už nechce na ně ani myslit. Unavují. Také všecko, neb alespoň skoro všecko, co lze říci o Alšovi, bylo už řečeno a bylo to řečeno nejednou. Známe svého Alše dokonale z výstav, časopisů, z knih. Je ho všude plno. A jdeme na výstavu víc z lásky než ze zvědavosti. Aleš je vždycky milý — ale naše vnímavost je otupena množstvím střídajících se výstav a vším tím přílivem umělecké práce, která se hrne se všech stran, lichotí se a vtírá.

Na výstavě také nenalézáme věcí nových, nejméně už takových, které by přidávaly jeho umění nový, neznámý rys. Snad až na několik listů vše už bylo vystaveno. A přece! Mezi těmi kartony, malými olejovými obrázky a pérovými i tužkovými kresbami únava rychle mizí, zrak se jasní a prsa z hluboka a lehce oddychují. Jako když se napijeme z horského zřídla, jako když vystoupíme na vrchol hory, nad lesy, patříme v modrou dáli a dýcháme

silný, kořenný vzduch. Ku podivu! Vždyť přece ty věci kolem nejsou nijakým objevem!

I Alšovu všestrannost, svěží naivnost, smělý vzlet, mladistvě zdravou rozkochanost i přírodní zrovna sílu už tolikráte jsme si uvědomili, zřetelně a hlasitě konstatovali a přece se zase cítíme podmanění kouzlem všech těchto vlastností. S mysli jakoby padal šedý závoj, se srdce tíha smutných let. Ano, z Alšova díla mluví k nám svěží, zdravé a silné, věčné mládí umělcovo, to krásné ideální mládí, které stojí s očima širokoe otevřenýma uprostřed zázraků tohoto světa, se srdcem naplněným čistou láskou a čistou nenávistí, s duší dětsky nevinnou, s myslí prostou a přímou. Jsme ve společnosti poctivého člověka, který nás neklame ani technikou ani obsahem své práce. Nestaví se jiným, nedovedl by toho ani za celý svět. Co kreslí a maluje, to cítí a žije, za tím stojí celou svou bytostí. Jeho život, vnějšími osudy tak prostý, ba chudý, je životem umělce, který mohl plýtvat, rozhazovat plnýma rukama bohatství své duše a svého srdce. A Aleš rozhazoval. Nepočítejme ani ta sta a tisíce listů, vyšlých z jeho ruky, všimněme si spíše ryzího zlata jeho citů. Pláče s ubohým sirotkem, pláče se starou matičkou nad synkem, odcházejícím do vojny, i s děvčetem, loučícím se s milým hochem, miluje s milenci a výská rozpustile s chasou, stojí v němé bolesti nad hrobem padlého vojáčka a žene se divoce v smrtonosnou seč. Směje se s veselou kopou, a zahoří plamenem mladického nadšení, chce-li svou kresbou oslaviti vlast, její dějiny a rekovné činy jejich synů.

Kreslí se stejnou láskou a se stejným zdarem tichounkou idyllu i vřavu bitevní nebo divoký běh koní. Ach jeho koně a jeho bitvy! Kolik jsem viděl v Berlíně a v Mnichově rozměrných plachet bitevních a všechny bych je nevzal za jediný, malý obrázek Alšův, zapůjčený p. Mg. Ph. J. Kronbauerem „Na Kosově". Jaký to prudký život v tomto malém výseku divoké jezdecké srážky, jaká rozmanitost, obdivuhodná jistota v ovládání koňských těl, jaká suggestivní síla v znázornění litého boje prostředky tak jednoduchými a jaká při tom přece jasná, klidná disposice. Jiným dokladem Alšovy virtuosity kreslířské jest „Jízdecká šarvátka" (maj. dr. Leo Kosák), studie koně (maj. R. Ryšavý), Hulan a Husar (maj. Mg. Ph. J. Kronbauer), přečetní jezdci jiní a zvláště také řada tužkových náčrtů „Beduini" (maj. S. Kominík). Aleš tyto osmáhlé syny pouště nekreslil dle přírody na žhavém písku divoce projíždějící. Seděl klidně v pražské vinárničce a na kus dopisního papíru, který se mu dostal do ruky, črtal spěněné, pádící koně a na nich v pláště zahalené muže, mávající puškami. A přece jsou ty kresby tak bezprostřední, silné působivosti. Aleš jest obdařen intuicí podivuhodné mohutnosti. Vidí svým duševním zrakem víc než jiný postřehne dlouhým studiem reality. Padne-li mu do duše jiskra, zapálí. At maluje českého pasáčka, sedláka nebo vojáčka, husitské bojovníky nebo ruské molodce, slovenské šohaje nebo chorvatské hrdiny, maďarské pány, cikány nebo americké rudochy, vždycky zpívá, miluje, tvoří se a umírá s nimi. A jako obsah jest poctivá i jeho forma. Kreslí tak, jak umí. Je to někdy naivně prostinké, jindy však by raffinovaný virtuos formy sotva svedl lepší akt. Udeří vždycky na tvar přiměřený látce, idyllicky hravý, illustruje-li národní píseň, patheticky vznešený, maluje-li majestát Vlasti, nebo chmurně velebný, je-li motiv tragický. Jeho kolorit jest svěží, jako květy na louce, jeho linie monumentální, jeho komposice dekorativní.

Procházejíce jeho výstavou uvědomujeme si víc než kdy jindy, co kladných sil jest skryto v tomto umělci a pojednou stojí tu před námi Aleš jako stělesnění nedávné lepší naší umělecké minulosti. A jeho výstava zdá se nám nabývati významu symbolického, výstražného. Je jako hlas volající zbloudilé.

Doma teprve pročítáme oba článečky připojené k výstavnímu seznamu. A ejhle!

Už zesnulý Miloš Jiránek napsal: „Kdykoli mne unaví nekonečné řady pláten v moderních výstavách a věčné naše malování, i moje vlastní — neznám většího osvěžení, nežli prolistovati některou publikaci Alšovu..." I jemu jest umění Alšovo horským potůčkem — milejším nad všecka vína. A pořadatelé (Výtvarný odbor Uměl. besedy a K. V. U.) praví: „Přiznáváme se, že byla li šedesátka Alšova impulsem k uspořádání výstavy jeho tvorby, byla dnešní doba důvodem k němu. Chceme, aby tato výstava pojímána jako dílo nejmladší generace výtvarnické, znamenala impuls k revisi celého snažení uměleckého v Čechách." A dále:

„Přiznáváme se k bludům a slabostem z ciziny vrátivších se marnotratných synů ku svému otci. V tom smyslu chceme, aby byla tato výstava činem našeho pokání." A konečně: „A jednou, až orel českého umění odhodlá se k letu, bude tato země (t. j. Alšem dobytá) jeho odrazním místem."

Nemýlili jsme se, Alšova výstava jest symbolem, výstrahou i ukazatelem. To nebylo třeba ani zvláště říkat. A řekli-li to mladí pořadatelé přece, zavázali se formou sice pathetickou, nicméně slavnostně zavazující pro všecku budoucnost. A ten krásně odvážný, mužný slib, ukládající tvrdou, vytrvalou práci uměleckou bude přijat dojista radostně jako vysvobození. Kéž by byl dodržen! Netřeba zajisté zavírati oči před cizinou — ale tím méně třeba jich zavírati doma. Cizina může nám býti měřítkem, nikoli vzorem, který bychom napodobovali. Až dojde jednou k velikému a přísnému soudu současného českého umění, budou to Josef Mánes a Mikuláš Aleš, jimž bude definitivně přiznán význam uhelných kamenů našeho malířství. Mnozí budou stát vedle nich, ale bude i dosti těch, kteří sousedství těchto skromných lidí ale velikých mistrů nikdy nesnesou. Tím hůře pro ně, čím výše zvedají hlavy.

A.

ŠTĚSTÍ. Veselohra řeší staré thema manželské nevěry ne snad delikátnějším, ale obratnějším a vtipnějším způsobem, než řada předchůdců pana Alberta Guinona, u nás zcela neznámého. Vypadá ovšem tuze smutně to „Štěstí," panem autorem na konec slavně installované.

V manželství ho není a podle toho, co vidíme, ovšem ani býti nemůže. To, co v manželství štěstím je a může býti, tomu se pan autor prostě vyhne. Vydatné příjmy, dobré bydlo, siesta po obědě, nějaký ten flirt s panáčky, kteří obcházejí domácnosti s hezkými ženuškami jako výkladní skříně — to je manželský religion pana Alberta Guinona. Pan autor snad ani netuší, jak zabil celé to svoje nazírání prostým nápadem nudící se ženy, jež zkouší míru temperamentu svého manžela i svých obletovatelů podle toho, jak dovedou přečísti žhavou erotickou báseň! Jsou krásy v manželském životě, jimiž ovšem nemohou se nadchnouti lidé, kteří nemají pro nic jiného smyslu, než jak by ubili čas — čas lásky, požitku i povinnosti. Ti pak nedovedou ničím ušlechtilým se nadchnouti, pro ty je společný život jenom fadessou, břemenem. Nasytili se — a po požitku si hoví jako ta němá tvář. Nezáleží na tom, v čem požitek záležel — zda v pokrmu, v nápoji, v doutnících nebo v půvabech ženy. Co je mezi tím, je prostým, nudným, dost obtížným processem — trávením. Není, nemůže býti štěstí v takovém manželství — a proto se hledá jinde, v jiné podobě, v jiném náručí.

Albert Guinon zbavil se veseloherního manžela způsobem hodně pohodlným, ba brutálním. Poslal na něho mrtvičku a na ženu policejního strážníka, aby jí hroznou zvěst šetrně oznamil. Manžel zmizel a nastoupil milenec, človíček, jenž má výřečnost jako pojišťovací agent a ve věcech lásky dobývačnost přímo Napoleonskou. Druhý akt je plničký předzvěstí nového tohoto „štěstí." Mladým lidem děje se asi tak, jako tomu, kdo si na měsíční služné vybéře mnoho záloh. Na prvního žasne, že tak poskrovně žoldu dostává na lačnou dlaň. Vdovička rozdávala svou přízeň plnýma rukama, vlastně, celým tělem — a proto ovšem nezůstalo by mnoho na svatební cestu, kdyby k ní totiž vůbec došlo. Hrnec studené vody, nalitý do kotle vařící se tekutiny, stačí, aby hladina splaskla. Jediné slovíčko světáckého papínka nápadníkova zbouralo tento domeček, budovaný z karet této zvláštní „lásky". Vdova nemá valného věna, nápadník dostane od papínka dost hubenou apanáži — a měli byste ty dva, paní Naskovou a pana Deyla (jemuž tentokráte výřečnost „padla") vidět, jak výborně, skoro až tuze okatě hrou naznačují, jak hrozná rána na ně dopadla.

Na štěstí tohoto veseloherního „Štěstí" je tu výborný muž, starý mládenec, bohatý jak se sluší na Kroesa francouzského kusu, jenž má na vdovičku ještě z dob jejího manželství nezkrotný zálusk. Desetkrát byl odmítnut, ne-li v pravém toho slova smyslu vykázán ze salonu, ale jemu to pranic nevadí — je znalcem a ví, že i lenoch, měl-li svatou trpělivost, se dočkal toho, že mu přezrálá hruška padla do klína. Kavalír tento přichází a odchází jako automat, má sice staré srdce a podágrické kosti, ale má sebevědomí, má důvěru ve své peníze. Pro posluchače ovšem mnohem důležitější, že má dobré nápady a tak zvaný suchý humor — a pro kus ještě závažnější, že ho pan Hašler výborně sehrál, tak výborně, že jsme tohoto dotěru rádi viděli, když vstoupil a že jsme ho s opravdovou pochoutkou poslouchali. Pro něho bylo by štěstím, kdyby si ho byla záletná panička vyvolila za milence — a poněvadž je člověk „dobře vychovaný", spokojí se, dostane-li to, po čem prahl, jako její manžel. Pro něho to znamená, jak s důrazem upozorňuje, velké štěstí — a pro jeho budoucí ženu znamená zase štěstí, že dostala manžela, jenž zamhouří oko nad tím, bude-li míti — milence.

Morálka tedy čistě francouzská, morálka francouzských autorů, kteří jsou ještě dnes svatosvatě přesvědčeni, že by se Evropa jinak než tímto způsobem — jejich dramaty a veselohrami nepobavila. Dobře postihl světáckého společenského kavalíra p. Schlaghamer, panu Matějovskému svědčil zase manžel, jenž plní svoje manželské povinnosti se stejnou vervou jako povinnosti v kanceláři. Pánové Mušek a Wiesner věnovali svým episodním rolím celou péči. Veselohru přeložil Hanuš Jelínek plynným a hladkým slovem, pan ředitel Gustav Schmoranz dbal toho, aby okolí těchto požitkářů odpovídalo plně rozmařilému jejich životu. K.

DUSÍKOVO DIVADLO V ČÁSLAVI. Vždycky mi bylo záhadou, proč z nejpokročilejších a nejčilejších divadel ochotnických (v Čáslavi) dostalo jméno: Dusíkovo divadlo. Laskavostí básníka Jahody byl jsem upozorněn na čáslavskou „Pravdu", která v posledním čísle má feuilleton pod záhlavím „Zapomenutý klassik — 1812—1912" z péra JUSt. Jendy Moravce, v němž se praví: „Výraz úplně přiměřený pro velikého klassika hudebního, jenž před více než sto lety měl pověst jako vynikající pianista a nadaný skladatel. Dnes se o něm neví ničeho anebo jen to, že se narodil v Čáslavi. Skvělé umění jeho již dávno pohaslo, a jeho četné skladby odpočívají kdesi v zaprášeném archivu."

Zapomenutý klassik má důstojný, živý monument — jeho skladby umřely, ale divadlo, pokřtěné jeho jménem, žije a kvete radostným rozvojem a kulturní činností. V Památníku ochotnického divadla v Čáslavi, uspořádaném městským letopiscem p. Klimentem Čermákem, čteme zajímavou a poučnou historii divadla, jež zahájilo svou záslužnou činnost již v dobách, kdy každý kulturní čin znamenal nesmírnou zásluhu. Ochotnický spolek zdejší byl založen již roku 1841, a první hrou, kterou provedl, byl „Nalezenec" od Josefa Kajetána Tyla. Roku 1845 hrála se Tylova „Paní Marjánka, dcera pluku", ve které účinkovali: J. K. Tyl (šikovatel Sedláček), paní Tylová (matka pluku) a člen českého divadla Kaška (Kilian). V letech 1853 a 1854 zavítala do Čáslavi kočující společnost Zöllnerova, jejímž režisérem byl J. K. Tyl. Charakteristickou pro poměry doby té je tato poznámka: „S pořádáním divadelních her byly až posud velké nesnáze. Ke hraní způsobilých slečen bylo málo, a jestliže na velikou prosbu některá veřejně vystoupiti se odvážila, stalo se nejednou, že potom zase na dlouho anebo docela na vždy tomu se vyhýbala. Bylo to následkem předsudku, jakoby takovým vystupováním na dobré pověsti trpěla; jiným opět bylo české hraní příliš sprostým."

Z jara r. 1867 usnesli se občané čáslavští na tom, že vystaví samostatnou divadelní budovu jakožto pomník výtečnému hudebníku, skladateli a rodáku svému Janu Lad. Dusíkovi. Jak se v těch ranných dobách našeho probouzení počítalo s malými prostředky! Když nejobnívější horovatel pro divadlo L. Želina navrhoval náklad 10.000 zl., byla v tom spatřována — nesmírná, lehkomyslná odvážnost! Sta a sta překážek bylo nutno překonati — ale Čáslavští šli za svým cílem s obdivuhodnou vytrvalostí a energií. Dokonce k ušlechtilé lsti sáhnuto, aby divadlo bylo větší, než jak bylo projektováno. Všechno bylo vyměřeno, plány hotovy a schváleny a již kopány základy. A tu popostrčil koliky nadšený horovatel divadla, občan Jan Písek, na délce ze 7 sáhů na 12, na šířce ze 4 na 7 sáhů. Stavitel byl tím nesmírně popuzen, ale hlavní je, že zůstalo při tomto praneodbornickém, ale pro divadlo nesmírně výhodném zvětšení! Hry v novém Dusíkově divadle zahájeny byly dne 28. února 1869 Jeřábkovou veselohrou „Cesty veřejného mínění". Tohoto roku jako ochotník účinkoval ve hře „Katovo poslední dílo" básník Dr. Ladislav Quis, jenž hrál Antonína. O Sylvestru téhož roku zakončeno představení živým obrazem „Kdož jste boží bojovníci", který dle obrazu K. Svobody ve „Květech" sestavil Dr. Ladislav Quis, jenž také napsal proslov. „Obdivujeme," zavírá písatel Památníku tuto památnou kapitolu z dávné minulosti čáslavskeho divadla, „odhodlanost a obětavost tehdejšího družstva, jež podnikavým duchem z nepatrných prostředků zbudovalo divadlo, v němž by ochotnictvo mělo stálý a účelný stánek. Nynější doba ani nechápe oné horlivosti a obětavosti, a jsou města větší, která, zmeškavše doby národního nadšení, podnes darmo touží po zvláštní budově divadelní."

Roku 1873 pozvali si Čáslavští na pohostinskou hru tragedku pí. Otilii Sklenářovou-Malou (Debora — Adrienna Lecouvreur). K původní dramatické literatuře brán ve zdejším divadle vždycky náležitý zřetel. Tak se tu hrály „Černé duše" od Ladislava Stroupežnického, „Moderní Ariadna" od Ant. Koukla, „Petr Vok z Rožmberka" od F. A. Šuberta, hned na to jeho „Probuzenci", Pflegrův „Telegram" a Nerudův „Ženich z hladu", „Mravenci" od Josefa Jiřího Kolára", Smetanova „Prodaná nevěsta" a „Hubička". „Zakletý princ" od V. Hřímalého, „Zvíkovský rarášek" od L. Stroupežnického, „Z české domácnosti" a „Ve veřejném životě" od Dra K. Pippicha, „Noc na Karlštejně" od Jaroslava Vrchlického, „Starý vlastenec" od A. H. Sokola, Šamberkova „Éra Kubánkova". Roku 1877 za režie p. K. Legelliho hrány vesměs původní kusy a to: „Vodní družstvo" od Dr. Josefa Štolby, „Primátor" od J. J. Kolára (na paměť 75. narozenin jeho), „Paní mincmistrová" od L. Stroupežnického, „Jan Výrava" od F. A. Šuberta (pohostinská hra Josefa Šmahy v roli titulní) a Klicperova fraška „Rohovín Čtverrohý". Toho roku zavedeno v Dusíkově divadle předplácení na hry a sebrány Stolbovy hry: „All right", „Sirotčí peníze" a „V panském čeledníku" od Stroupežnického a „Nad propastí" od Jar. Vrchlického. V zimním období r. 1888 voleny kusy z ruštiny (Paní majorka" a „Ženitba Běluginova"), z původních her provedeny „Maloměstské tradice" od Václava Štecha, Tylova „Paličova dcera" a „Maloměstští diplomaté" od Dra Josefa Štolby. Na paměť zrušení roboty sehráli čáslavští ochotníci ve dnech 8. a 9. září 1888 Mikovcovu tragedii „Záhuba rodu Přemyslovského". Proslov napsal Ervín Špindler, o významu zrušení roboty promluvil JUDr. Jaromír Čelakovský. Saisona r. 1890 zahájena byla Fr. X. Svobodovou „Mářinkou Válkovou" a v repertoiru nalézáme „Vojnarku" od Aloisa Jiráska a „Její pastorkyni" od Gabriely Preissové. R. 1891 hrají čáslavští ochotníci „Vojtěcha Žáka výtečníka" od Stroupežnického a „Velkostatkáře" od F. A. Šuberta. Na to hrána klassická hra Lopa de Vegy „Sedlák svým pánem" v překladu Jaroslava Vrchlického, v Sudermannově „Cti" pohostinsku vystoupil JUDr. Ladislav Klumpar. R. 1892 hraje se Jiráskova „Kolébka", Svobodova hra „Směry života" a „Jindřich Urban" od Fr. Rutha. Se vzpruženým nadšením vstoupil malý hlouček výkonnýcho chotníků v činnost r. 1893, která zahájena byla dne 26. února dramatem „Matčino dílo" od JUDra Josefa Štolby, kteréžto představení dálo se za přítomnosti autorovy. Téhož roku konal se v divadle koncert ruských pěvců, řízených Naděždou Slavjanskou, o večeru na počest Svatopluka Čecha proveden zdramatisovaný cyklus „Ve stínu lípy".

Čáslavské divadlo má štěstí, že mělo po celou dobu svého trvání pokročilé a intelligentní režiséry. Není prosíly ochotníků způsobilé původní hry, která by se byla nehrála v Dusíkově divadle. V nedávných dnech byli tu vítanými hosty z Prahy p. R. Schlaghamer a sl. Hanna Suchánková (Kvapilova „Princezna Pampeliška). Divadlo má dnes docela jiný vzhled, než mívalo. Je upraveno moderně, má skvělou akustiku a je řešeno tak výborně, že v něm najde místa na osm set osob. Občanstvo města Čáslavě a jeho okolí svoje divadlo miluje. Bez hlučné reklamy je divadlo vždycky naplněno do posledního místečka.

Duší divadla je dnes čáslavský architekt p. Josef Skřivánek, jenž je na desátý rok jeho prozíravým a neunavným artistickým správcem a režisérem. Jemu po boku stojí druhý divadelní nadšenec, ředitel divadelních ochotníků p. MUDr. Tesař. Oba jsou horlivými a výbornými herci-ochotníky. Ve Štechově veselohře „Habada a Jordán" hrál p. Skřivánek Habadu, v Kolárově „Mageloně" p. MUDr. Tesař Rudolfa II. Viděl jsem toto představení na paměť Josefa Jiřího Kolára pořádané. Zde jsem se setkal s výbornou a zasloužilou ochotnicí sl. Volfovou. Až dosud měli jsme za to, že poslední žijící herečkou, která hrála divadlo ještě s Josefem Kajetánem Tylem, je zaslou-

žilá umělkyně Národního divadla paní Marie Ryšavá. V Čáslavi poznal jsem herečku-ochotnici, která hrávala divadlo s Tylem na Horách Kutných! Nikdo by neunavné této ochotnici nehádal tak požehnaného věku. Je podnes z nejčilejších a nejoblíbenějších čáslavských ochotnic.

Divadlo v Čáslavi má moderní zařízení a má bohatou dekoraci. Režisér pilně zajíždí do Prahy, a scénu upravuje dle vzoru Národního divadla. Staré kulisy prachnivějí ve skladišti a pořizují se nové, aby scéna měla moderní ráz. Mezi ochotníky je několik zasloužilých jubilantů. Mezi ně patří pan Pertold, jenž má, jak o něm říkají, zlatou hvězdičku. Před dávnými lety byl totiž pozván ke zkoušce v Národním divadle a dobře pochodil. Ale na konec se přece jenom nedovedl rozhodnouti pro nejistou budoucnost a zůstal při své živnosti. Výbornou herečkou-ochotnicí je choť p. architekta Skřivánka, paní Louisa Skřivánková, jež jako představitelka Evy z Losů dobyla plného úspěchu svou hrou i svým sympatickým zevnějškem. Pan doktor Tesař svým zvučným, plným orgánem mile se zamlouval v roli císaře Rudolfa, p. Jirásek (Lomnický z Budče) byl za svou výbornou, humorem prosycenou hru odměněn dokonce bouřlivým potleskem na otevřené scéně. Sympatickým zjevem v čáslavském ochotnickém souboru je sl. Ullmannova (Trebizondina důvěrnice), a dobrým, oblíbeným hercem je p. Ig. Janda (Sendivojus).

Divadlo Dusíkovo přejalo zastupitelstvo obecní v majetek obce král. město Čáslavě. Velká, moderní adaptace vyžadovala opět značného nákladu, a čáslavští ochotníci mají na svých bedrách nemalou zodpovědnost — splácejí na dluhy — 60 procent čistého výtěžku z představení! Jejich pokladník p. Čihal, zároveň vydatný herec-ochotník, plní tento úkol s krajní svědomitostí. Divadlo má bohatou knihovnu, která čítá dnes několik tisíc svazků.

—or.

SLABÉ POVAHY. Spisů Antona Pavloviče Čechova díl III. Ruská knihovna vydávaná nakladatelstvím J. Otty v Praze, dobyla si hned po svých prvých svazcích dobrého jména a uznání ve čtoucích vrstvách našeho obecenstva. Po řadě starších ruských velikých literátů přináší v posledních svazcích pozoruhodná díla Antona Pavloviče Čechova, který byl někde nazván letopiscem duševní dekadence ruské společnosti nedávného jejího období, uměleckým historikem jeho neurasthenické chabosti. Proslulý pessimista ruský uvádí se tu čtenáři sedmi pracemi, tvořícími objemný svazek, ve kterých vyslovena jest všecka temná, pochmurná zádumčivost, zachvátivší přemítavou ruskou intelligenci. Řekli bychom, že jest příliš mnoho tesknoty a zoufanlivé beznaděje nahromaděno v této jediné knize, kdybychom nevěděli, že všechny ty práce jsou dokonale věrným obrazem a cenným dokumentem ruské společnosti v určité době, a že sluší pokládati Čechovovi za zásluhu, vylíčil-li ji nám i budoucím tak zdařilým vážným způsobem. Kromě toho všechny ostatní skvělé vlastnosti tvorby Čechovovy jsou tak neobyčejně vynikající, že se pro ně bezděčně smiřujeme i s převládajícím jejich pessimismem. Je to zejména plastika autorovy kresby, umělecký způsob, jakým analysuje svoje typy, realistická mohutnost ve výrazu a úcty hodná pravda psychologická, která postavila Antona Pavloviče Čechova mezi přední belletristy ruské. Spisovatel jest dobrým humoristou, ale v této knize není po humoru ani stopy, vše je tak truchlivé, veliké a vážné, jako melancholická, obsáhlá a vážná jest ruská duše, která vyrůstá před námi čím dále určitěji, třebas pod titulem Slabé povahy někdo by se domníval najíti nedostatek velikosti. Ze sedmi povídek knihy toliko jediná, totiž Rothschildovy housle vypravují o prostém ruském člověku, kdežto všech šest ostatních obírá se lidmi vzdělanými, někde dokonce, jako ve Vypravování neznámého člověka, v Černém mnichu a v Učiteli slovesnosti líčí nám duševní processy lidí nadprůměrné intelligence. Analysa takovýchto postav je tak pochmurná, že skutečně až se obáváme o ruskou vzdělanou společnost a toužíme, aby nalezla brzké cesty k radostnějšímu životu. Ds.

* * *

Z RODINY A DOMÁCNOSTI STAROČESKÉ. Ze života XVI. století napsal Zikmund Winter. O způsobu psaní a hodnotě slovesných prací Wintrových bylo by zbytečno se rozepisovati, poněvadž literární charakter autorův jest již dávno určitými, pevnými liniemi vyhraněn, a čeští čtenáři oceňují jej a váží si ho jako jednoho z nejvýraznějších našich spisovatelů. Konáme toliko svoji povinnost, upozorňujeme-li na nejnovější Wintrovu knihu, tvořící druhý svazek jeho sebraných belletrií a kulturních studií, které vydává J. Otto v Praze. V této knize dočítáme se mnoha poučného a zajímavého o staročeském milování, o námluvách a svatbě a o manželství, kterémuž poslednímu líčení dostalo se zvláště vydatné hapitoly. Autor dále uvádí starodávný hlas o rovnosti žen s muži, vypravuje o dětech XVI. století, rozhovořuje se o převzácné knize, v českém museu chované, v níž paní Alžběta z Lysova zaznamenala, jak s urozeným pánem Rudolfem Adamem veselí měla a jaké jiné rodinné pamětihodnosti se ji udály. Neméně zajímava jest kapitola o panně Mandelíně z Hradce, o umělci z vinice, o babách, o čeledi ženské, a tak dále až po jadrné vypravování z české rodiny, o životě v kuchyni i na paláci staročeském. Vždyt v knize neschází z těch starodávných dob ani galanthome. Vůbec všech těch jejich šestnáct článků slučuje se v obsáhlý, podrobný a svrchovaně poutavý popis staročeské rodiny a její domácnosti, a vše je tak plasticky a barvitě podáno, jak jenom to dovede spisovatel rázu Wintrova. Rozumí se, že v knize každé chvíle s úsměvem se zastavíme nad humornými jednotlivostmi, ale to jest jiná veselost, než která jest hlavním účelem humoristických spisovatelů, u Wintra i ty humorné podrobnosti jsou vážny a silny, jako vážna a silna jest všecka jeho práce. Z rodiny a domácnosti staročeské jest kniha trvalé ceny, která nezmizí jako prchavý, čím dále více blednoucí a nevýznamnější zjev, nýbrž ještě po letech jako skutečný pevný kvádr bude tkvěti v naší budově literární. Ds.

A. P. ČECHOV: Bez názvu a jiné povídky. V předu zmínili jsme se o Čechovových Slabých povahách, které jsou líčením duševní dekadence ruské společnosti, a tentokráte máme před sebou mnohem jasnější knihu téhož spisovatele. Stopa velikého pessimisty jest sice stále ještě dobře znatelna v nejedné práci této knihy, nicméně veškero ovzduší její jest méně ponuré a zdravější, než jaké jsme dýchali v díle Slabých povah. Dokonce některou z desíti povídek probleskuje i známý Čechovův humor, jako na příklad hned v prvé Bez názvu a v Kaštánce, kdežto Sázka docela vhodně mohla by se zařaditi mezi nejvážnější a nejsilnější práce autorovy. Vůbec každá z oněch desíti prací, ze kterých se skládá kniha Bez názvu a jiné povídky, naladěna jest jiným tónem, tu veselým, tu vážným, tu satirickým aneb bolestným, zajímavé, čtenáři vítané střídání jest její příjemnou, neunavující vlastností, proto kniha snadno se přečte od začátku až do konce, aniž příliš rozruší a sklíčí čtenáře. Při tom všechny skvělé vlastnosti Čechovova pera, jeho jadrná, barvitá mluva, jeho podivu hodné slohové obraty, síla a výraznost tvoření i plastika kresby uchvacují a okouzlují vnímavého čtenáře a činí mu spisovatele nanejvýše sympatickým. Řečené povídky přeložil Fr. Husák, a knihu vydalo nakladatelství Jos. R. Vilímka v Praze. Ds.

Selma Lagerlöfová: POVÍDKA O PANSKÉM DVOŘE. Je to docela jiný vzduch, který na nás vane z prací této spisovatelky, než jaký dýšeme na příklad z knih nové francouzské nebo ruské belletrie, tuze mnoho severanského chladna a romantičnosti obestírá její práce. Také Povídka o panském dvoře čte se spíše jako pohádka, v níž mladý, universitně vzdělaný muž pomátne se na rozumu a stane se potulným, posmívaným obchodníkem, kterého posléze dobrota a láska rovněž kdysi potulné divky zvláštních, nevyrovnatelně krásných očí vyrve z mrákot a vrátí životu. Jednotlivé episody povídky jsou opravdu zcela báchorkovité. Tak na příklad ono místo, kde Ingrid, pokládána za mrtvou, zavřena byla do rakve a spuštěna do hrobu, odkud ji k životu probudí hudba Hedových houslí, dále způsob, jakým Hede odnesl domněle mrtvou dívku ve svém tlumoku a skryl ji v lesním ústraní u staré ženy — tot jsou kapitoly nejryzejší romantiky, nad kterými nejeden z našich čtenářů povážlivě zavrtí hlavou. Ale Selma Lagerlöfová jest uznaná umělkyně, a kniha její i při své pravděnepodobnosti jest cenným dílem literárním, kterému nelze upříti jeho oprávněnost. Autorisovaný překlad Povídky o panském dvoře, která vyšla v Ottově Světové Knihovně, opatřil Emil Walter. Ds.

Leonid Andrejev: GUBERNÁTOR. Po Třech povídkách a po Rozumu Ottova Světová knihovna přináší další knihu téhož ruského spisovatele, družící se důstojně svým pochmurným, hluboce založeným dějem k oběma knihám předešlým. V této povídce autor vypravuje o gubernátorovi, nikoli zlém, spíše dobráckém člověku, jenž za dělnické demonstrace, když byla rozbita okna v senátorském domě, když byl raněn komisař a když rozlícený dav i na něho vztáhl ruku, dal vojsku znamení k osudnému výstřelu. Od oné chvile ten výstřel a řada ubitých lidí, mezi nimiž několik bylo žen a dětí, neúprosně děsí svědomí gubernátorovo. Myšlenky jeho ustavičně se vracejí k onomu neblahému srocení, vždy v něm oživne příšerný dojem, jak dal tehda vojsku šátkem znamení, aby střílelo, již také spatřuje toho důsledky i mimo svoje svědomí — poznává, že jest odsouzen k smrti, které nelze se vyhnouti. Se zvláštním rozechvívajícím klidem očekává smrt, která se oznamuje z lidu rozmanitými úkazy, hlavně anonymními dopisy a špatně sestrojeným pekelným strojem a která dýchá na něho ze všeho jej obklopujícího ovzduší. Konečně jest v onom hrozném stavu, kdy, přestupuje práh svého domu, očekává, že již do něho se nevrátí a že vycházka jeho se změní v nekonečný pád kamsi. A přece se neskrývá, nevzdaluje se s místa, které se znenáhla stává jeho popravištěm. Pak ta smrt přichází. Hledí jí vstříc klidně a se strašně hlubokým povzdechem, bez bázně, ale také bez vyzývavosti vyčkává smrtícího výstřelu. Tot děj Andrejevovy povídky. Spisovatel v ní vyličuje, že za nerozvážnými, osudnými činy dostavuje se něco ohromného a všeničivého jako cyklon a že nad životem a jeho nudnými malichernostmi vystupuje v mlze hrozný obraz Zákona-Mstitele. Z toho viděti, co autor chtěl svojí povídkou o gubernátorovi pověděti. Knihu přeložil Josef Pelíšek. Ds.

Quido Maria Vyskočil: ZÁPAD ROMANTIKY. Rytířská novella. Ve formě pohádky spisovatel líčí zápas neobyčejně krásné ženy Isidy s pěvcem Hirtysem, který přišel spoutat přežilou dobu, již dlouho vládnoucí. Toužil, aby za ním, za jeho písní a za jeho srdcem šel věk, ba aby ho následovala také hrdá, nezkrotná Isida. Mocná, čarodějná žena uvrhla jej však za to troufalé snažení do podzemního vězení a podrobila jej tam katanským mukám, ale silný duch Hirtysův nepodlehl, jeho mohutné odhodlání zvrátiti panství Isidino neochablo ani o vlas. Ve chvíli, kdy uražená Isida rozhodla se nadobro zničit svého zajatce, nevlastní sestra její, nevidomá, ale předobrá Blanka pomohla mu vyjíti z vězení. A potom, když Isida se strojila svými kouzly zapuditi myšlenku na Hirtysa a zbaviti se neustálého tušení nadcházejícího jeho vítězství, mladý, nepodajný muž se dostavil, aby dokonal svoje poslání. Vyvedl vzdorující rytířskou krásku do noci, ve které navždy přemožena se ztratila a nikdy již se nevrátila. Krásná, avšak necitelná chot rytířova — tot romantika, vítězný pak Hirtys jest představitelem nových směrů, nových idei, nové doby, která nadešla nad zánikem Isidiným a nepotřebuje ani hradův ani podzemních vězení, neboť jejím vznešeným znakem jest slunce. Tot obsah symbolické pohádky, vypravované známým svižným slohem Vyskočilovým, plným obraznosti. Knížka, vyšlá nákladem Viléma Doubravy v Praze jako druhý svazeček jeho „Miniaturní bibliotéky novell a povídek", jistě bude s povděkem přijata četnými přáteli péra Vyskočilova. Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 29. března 1912. ČÍS. 27—28.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MAJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

HERECKÉ SVÁTKY.

NAPSAL MUDr. J. ČERNÝ.

Velikonoce náležejí herci. Jsou to jeho svátky. Není snad mimo prázdniny divadelní v roce doby, která by tolik volného času dopřála herci jako velikonoce s jejich třemi noremními dny. Proto v tu dobu sjíždějí se do Prahy ti „tažní ptáci“, jak je žert herecký a populární hra Želenského nazývá — v dobu, kdy je venku nejkrásněji, v dobu prvního jara se světle zelenými mladými lístky, s vonící prstí, teplými a už zase vlídnými paprsky jasného slunce. O vánocích jest jen jeden den noremní — tu si mnoho neodpočinou mimové malých i velkých scén; ale o velikonocích tři i více dnů, když právě některý z nich v den před svátky a v den po noremních dnech zrovna nevystupuje, protáhnou se jeho prázdniny skoro na týden — tu již stojí to za to podívati se do Prahy, po které touží celý rok snad každý umělec herecké reprodukce, ten aby se setkal se svojí rodinou, onen aby stiskl několik přátelských pravic, třetí aby se poohlédl, nedalo-li by se nalézti aspoň na některé předměstské scéně stálejší nějaké neb výhodnější místečko — naděje klamná většinou — a mnozí i proto, aby na několik aspoň dnů přišli z obvykléhо finančně nepříliš slibného a nevalně utěšeného ústředí venkovské společnosti, kde se však nyní žije přece jen nepoměrně lépe, nežli za dob mládí dnešních veteránů divadelního světa, kteří, vzpomínajíce na své počátky, vypravují nám episody nejneuvěřitelnější o hubených „partách“ (podílech z výnosu představení), o hladových dnech, kde jen některý srdečnější přítel divadla z vlastního měšce umožnil nadšenému vyznavači bohyně dramatu nasytiti kručící žaludek. Inu Bohema, podobná i té, jakou v mládí prožíváme my literáti. Pak napíší, stárnouce, svoje vzpomínky z let mladosti, s humorem, jenž nedává tušiti bolestnost tehdejšího odříkání — podle známého pravidla, že ve štěstí blaženě vzpomíná se na uplynulé utrpení, kdežto v nouzi vzpomínka na uběhlé štěstí činí trudnou přítomnost tím bolestnější.

A my, diváci, kritikové a čtenáři této herecké beletrie, sympatisujíce s každým, kdo pro své lepší aspirace musil trpěti, slyšíme a čteme o tom s hlubokou soustrastí a ještě teď bychom ulevovali z nejupřímnějšího srdce jejich tehdejší bídě, třebas nyní organisace, podpůrné fondy, sirotčí a vdovské ústavy aspoň trochu pomáhati budou moci proti těm trudným dnům, o nichž už pouhá suchá kronika Tylova umírání tolik mluví . . .

Nejsou podnes růžemi postlány ony počátky hereckého vývoje. Zvláště u menších kočujících společností, zabloudily-li do míst, kde ještě mnoho smyslu pro výchovný význam divadla nemají nebo kde nahodilé okolnosti návštěvu divadla na delší dobu ochromovaly. Jaký div, že každý mladší pracovník ve službách Thalie tolik touží po Praze. Ohlížím se po nich já, starý divadelník — procházejících se s jakousi radostnou živostí po Ferdinandově třídě, neb obsadivších okna kaváren na živých třídách města, nebo patřím nenápadně do jejich ku podivu veselých a veskrze intelligentních tváří, jakých v jiných stavech tolik nenalezáme. Důkaz, jak

umění, byt i malé v některém případu, béře-li se opravdově, pozvedá a zušlechtuje. Vmýšlím se do jejich svátečního naladění, dvojnásob svátečního, že jsou velikonoce a že jsou v Praze — předvídám jejich duševní proces od radostného uspokojení po prvních krocích po pražské dlažbě a po prvních setkáních se se známými, kterých třebas už leta neviděli, až do nenáhle stupňujícího se rozsmutnění, když už krátkých prázdnin je na mále, vmýšlím se do jejich nálad, když si svěřují, co zkusili a jak u toho néb onoho ředitele je pořád ještě hůře . . . Kdo by jich neměl rád, se všemi jich vadami, řevnivostí a intrikami, když je radostí tak málo, kdo by jim z plna srdce neodpouštěl jejich chyby a chybičky, nestálost, nespolehlivost jedněch, neupřímnost a lehkomylnost druhých, pýchu a záletnost třetích, když i v těch nevýhodných pro vývoj charakteru poměrech vypučí přece nejednou poměr ryze přátelský, ba i vztah čisté lásky. Jet mezi nimi a jejich chlebodárci věru poměr podobný vztahu literáta k nakladateli a všecky ty drobné a velké bolesti českého autora, zvláště básníka, nalezly by sterou obdobu v životě herce, závislém na řediteli, na ředitelce, na favoritech a favoritkách, zvláště dnes v době úžasné hyperprodukce sil, kdy zámožný dorost hrozí snížiti ještě i tak nepatrné snahy těchto dělníků kulturní práce, takže už i herecké organisace musí varovati před dalším ještě hrozícím přívalem.

Pět společností bylo rozpuštěno, hlásaly onehdy noviny — v jednom pak předměstí pražském mají vybrané síly z těchto náhle nezaměstnaných umělců ukázati, co umějí, nebylo-li by možno při malých požadavcích a veliké přičinlivosti přece jen pro ně vytvořiti kus nové půdy. Ale cítíte i s řiditeli a družstvy-podnikateli, vědouce, že divadlo u nás* nenáleží k výnosným živnostem.

Za mladých let nemohl jsem pochopiti, jak dobrý herec jeden, jehož jsem znal jako nadprůměrnou sílu (charakterní) z jistého venkovského většího města, mohl viděti úspěch dosáhnuv hostinství ve frekventované pražské ulici, kde jsme se my studenti scházeli k obědům a večeřím, a v jiném případu jak slavený, ovšem venkovský, operetní tenorista mohl vůbec na tolik klesnouti, jak jsme si my, tehdáž akademikové, myslili, a zaříditi si vinárnu . . . Spatřovali jsme vše očima diváka, jenž vidí a závidí úspěchy, jejichž materielní hodnotu však již odhadnouti nedovede. A třeba po letech viděti umírati na chirurgické klinice takového Lva po amputaci — takového Vilhelma, rovněž po amputaci, šťastného za chvíli pozornosti věnovanou mu, opuštěnému v souterenní komnatě nemocniční, mladým lékařem, vděčnému za několik projevů zvláštní sympatie, jež zlepšovala mu diaetu, pokud nemoc dovolovala, vzpomínajíc na požitky, jež slavný kdys komik způsoboval diváctvu suchým humorem v „Krásné Galathei“ nebo v některé Samberkově veselohře . . . Nezapomenu na chvíle u jeho lože ztrávené. Byl velmi smuten a ztěžka dal se přesvědčiti, že bude zase zdráv. Co mu konečně mohlo skvělého kynouti, i kdyby nakrásně ozdravěl . . . mrzáku jednonohému?

Takové a podobné vzpomínky táhnou hlavou stárnoucímu už příteli českého divadla, snovajícímu velikonoční vzpomínky divadelní. Vidím před sebou skvělou krasavici slečnu R. od společnosti Z., která v městě, kde jsme vyrůstali, naráz vznítila u veškerého studentstva toho města, bohatého středními školami, první tajemné plameny nadšení pro ženský herecký půvab na jevišti, v kterési veselohře cizí („Harun al Rašid“ se tuším jmenovala, autora již nepamatuji) — přítel herec vyprávěl mi, že je teď poštovní úřednicí v P. — nosila venku černá skla, byla stepilého vzrůstu, byla velice sličná a znamenitě hrála. Všichni jsme se za ní toulávali opatrně z povzdálečí, kteří jsme ji znali z tehdejší septimy, totiž pokud měli jsme alespoň občas nějaký ten „šesták“ na studentský lístek do divadla . . . Často příliš to nebývalo . . .

A hned jiná vzpomínka vyskočí na obzoru paměti, vzpomínka na živou kavárnu, kde jsme se, tenkráte už vysokoškolští, o několik let později, studenti, u kulečníku stýkávali s herci a zpěváky tehdejší nejlepší české společnosti, tuším Svandovy, jež hrála pohostinsku ve venkovském městě našem se slečnou Kubešovou — netušil jsem, že ji po letech budu léčiti — s basistou p. Polákem, dnes režisérem Národního divadla, s p. Dobrovolným, dnes režisérem Vinohradského městského divadla, p. Stockým a jinými, vždy plnými humoru a kollegiálnosti.

Říká-li se, že kdo jedny podrážky na prknech, která „znamenají život“, roztrhal, už se s divadlem

*) Ani v Německu.

nerozloučí, je po mé zkušenosti pevnou pravdou, že i ti, kdož jednou k divadlu přilnuli, budou do smrti nalézati už jen v divadle chvíle tichého uspokojení — nejen v prvních scénách světových, zavede-li je těkavá krev do ciziny, ale i v nejposlednější kočující společnosti zapadlého venkovského městečka, kam kdysi zabloudili na letním bytu, k nejubožším z ubohých, nebo u slaboučkého představení vesnické společnosti ochotnické, hrající „Sedláka křivopřísežníka", jehož hrdina milovník všecky akty chodí po návštěvách v cizích bytech — s kloboukem na hlavě, a jehož intrikán myslí, že dobře hraje, když hodně křičí . . .

Člověk musí prožiti několik desetiletí zcela blízko divadla, aby poznal tuto kastu a její působnost z blízka a aby mohl pochopiti, proč ve vývoji národa každého divadlo hraje první obrozenský a probuzenský úkol a proč všude vlády, které chtěly potlačovati, znemožňovaly především české divadlo.

Kdyby to věděli všichni lidé, kterým je trochu ještě drahé to, čemu se říká vlast a národ (mnohému je to dnes frase hloupá), už z piety by ještě dnes, když už se národnost jeho zvláště ve městě českém a ve městě velkém, a zvláště za dob dnešní politické svobody nezdá býti ohroženou, navštěvoval pilně divadlo ne snad jen pro blaseovanou kritiku, ale i pro uznání a ocenění hercovy práce, s těžkými zápasy a trudnou průpravou počátků konané.

Mějte rádi herce a přejte jim i pomáhejte jim.

Vyvstávajít herectvu mnohá nová nebezpečí — biografy, strhující dav pestrým výběrem sensačních a humoristických výjevů — obé je hledáno, sensace s humorem i pestrý výběr, ježto tu netřeba mnoho mozku — veliká soutěž a stoupající drahota, ve které si lidé odpírají nejdříve a nejspíše to, co, jak myslí, snáze než jídlo, oděv a byt mohou si odepříti, knihu a scénu. Ale kdežto literát, maje skoro vždy umělecké tvoření vedlejším zaměstnáním, v hlavním nalezne chleba, herec nemá žádného útočiště, nechce-li opustiti, co je mu nejdražší, svoje umění; jest sotva jedno procento — dle mých zkušeností — těch, kteří mají tolik, kolik potřebují, a i těm zase v 99 případech ze sta nedává toto minimum jejich povolání, nýbrž buďto jejich jmění nebo jiné zdroje, hlavně dluhy.

O těch již pomlčím. Ubohé herečky . . .

* * *

Vlastně chtěl jsem psáti o vztazích dramatické literatury k velikonocím. Ale vidím, nahlížeje do celé řady almanachů Národního divadla, že není vlastně takových vztahů, leda ten, že před noremními dny velikonočními a po nich hraje se v Národním divadle ve prospěch dobročinných institucí hereckých. A ten právě vztah přivedl mne k poznámkám o herecké existenci, kterou nikdo nemůže tak znáti, jako herec a jeho lékař.

Kdežto vánoční literatura dramatická má charakter vížící se k štědrovečerním motivům (ty „Betlemy" atd.,* nevybírají se o velikonocích, když přede dny noremními a po nich možno hráti, ** kusy s motivy Kristova umučení, nebo staropohanského praprvku Velikonocí (procitnutí přírody a návratu slunce), ač by o ně nebyla nouze (viz Oberammergavské). V tyhle dny v kostele místo v divadle hraje se — zajděm zase jednou do jeho dávno nevnímaných suggescí — pašijemi předvádí se tu jímavá tragoedie křestanu věřícímu. A to jsou nejúchvatnější naše vzpomínky z dětství, jež nám činily chrámy tak vznešenými silnou idejí Krista z lásky se obětovavšího za lidstvo.

Kdo nám napíše moderně pojatou velikou tragoedii Krista, nad niž dějiny světa nepřinesly dosud znamenitějšího motivu tragického?

* Viz Máj, ročník 1909, str. 175.: Vánoce v divadle.

** Noviny přinesly 29. března (každý schválí toto ustanovení, neboť divadlu třeba pomáhati, byt mělo i vady):

(Tel. tisk. kancel.) „Před nedávnem přinesly některé denní listy zprávu, že zrušena byla omezení, platící pro pořádání divadelních představení v noremních dnech. Zpráva tato není úplně pravdiva. Jak se dovídáme, bylo právo chefů zemské správy, že mohou povoliti divadelní představení na Boží hody velikonoční a svatodušní, jakož i na den 25. prosince, rozšířeno v tom smyslu, že pro budoucnost, od případu k případu lze upustiti — vzhledem k místním poměrům — od podmínky, že v těchto dnech smějí býti pořádána divadelní představení pouze ve prospěch dobročinných účelů. Mimo to bude dovoleno napříště pořádati divadelní představení v den Božího Těla a na Bílou sobotu, v posléze uvedený den však pouze s podmínkou, že představení započne po ukončení slavností církevních pašijového týdne."

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

IRONICKÉ SICILIÁNY.

CYKLUS TŘETÍ.

Dokončení

NERUDA V JINÉM SVĚTĚ.

Ta dlouhá chvíle! I můj humor hyne.
A nektaru jsem pět již vypil šálků.
Ten Zeyer zas už pryč je! K hvězdě jiné
kams odletěl dnes, nevím, v jakou dálku.
A s Čechem též nic není! Vždy mě mine,
jak chtěl bych rukopis neb vléc ho k špalku...
A u nás dole! Hrom tvůj, Hospodine!
Mě sama nejvíc mrzí to, věř, Hálku!

DRAHOTA.

Je strašlivá ta dnešní drahota,
a nikde lék, ač lid i vláda káře!
Kdo spletité to klubko rozmotá
snah obchodu a zájmů dobytkáře?
Jak uhájit tu jenom života?
Pan nakladatel dva dni chmuří tváře,
však v třetí blesk mu hlavou mihotá —
předplatné zvýšil — snížil honoráře.

ODKAZY.

Že odkaz tučný v klín pad veteránů
a literátům nic — rve srdce v kusy.
Tu odvrátit-li příště máme ránu,
spolkový prapor opatřit se musí
(sám, třeba-li, se matkou jeho stanu!),
pak uniformy, čapky (brka husí!)
stříbrné lyry, šerpy, znaky (pannu?),
a budem chodit s hudbou na funusy.

PROTI ŠPATNÉ LITERATUŘE.

Pryč s krváky — hřmí akce veliká —
je třeba chránit velké nebezpeče
tu naši mládež, jež je polyká,
pohledem na krev, na smrtelné křeče
i na zločiny hrubne tolika
a v spustliky nám roste, povaleče!
Já tleskám též, neb myslím: kritika
též musí pryč, tam krve nejvíc teče...

DOPISY.

Jak dřív se psaly lehce, lidé zlatí!
Však přišla bída na nás belletristy!
Tři dny se chystám o zálohu psáti
a marně čekám nadšení vznět čistý
a metafory hledám třpytných hlatí,
výrazy nové, esprit ducha jistý...
neb na jisto s tím třeba počítati,
že po mé smrti otisknou mé listy.

OBĚŤ.

NAPSAL F. S. HOLEČEK.

Dokončení.

Ó je, jen kdybychom měli všecko, co lidé chtějí.“

„Mně se lidé rozutekli, když mi muž ulehl, a nebylo, kdo by ho zastal. Teď...“

Máry přerušila sestru svého zaměstnavatele chvatně obracejíc pozornost k manželské dvojici, která přišla ke krámu.

„A pěkně vítám, to je hezké, že se k nám vracíte, škoda, naše paní právě odešla, měla by jistě radost, že vidí známé kupečky, čím pak vám posloužím...“

Králová poodstoupila do vnitř krámu, aby jí neviděly oči sousedů.

Paulová vylezla na dřevěné schody druhého patra domu, kde byl krám, a vešla do prostředních dveří v chodbě, ve které bylo trochu šero. Když otevřela, světlo z pokoje, jehož okna byla do ulice, padlo na okamžik na dřevěnou podlahu chodby.

V pokoji, který byl dílnou, seděli u dvou oken dva dělníci, majíce po levicích po šicím stroji, a za nimi byl manžel Paulové u podlouhlého stolu,

kde byl porozvinut balík tmavé látky, již Paul rozstřihoval na obleky.

„Pojď již dolů," řekla Paulová stručně, „přišla Králová, čeká tě v krámě."

Paul byl veliký muž tělnaté postavy se hnědou, rozčesanou bradou a tmavými vlasy.

„Proč nejde nahoru?" ptal se dobromyslně. Z očí jeho, jimiž pohleděl na ženu, zírala mírnost klidného, blahobytného člověka.

„Protože nechci, abyste se slézali za mými zády," odsekla hrubě Paulová, v jejíž hrudi kvasila vášnivá nenávist, jak bylo viděti z výpadu.

Paul se otřásl nevolí. Znal již neomalenost ženinu a nevšiml si jí. Nepromluvil, položil nůžky, a oblékl si svrchník přes krátkou kazajku, ve které pracoval.

Chvátal, aby sešel dolů. Tušil, že sestra přichází něčím asi tísněna. Muž její, také krejčí, zemřel po dlouhé nemoci, která ji stála všecky peníze, a řemeslo uvázlo. Její obchod na Malé Straně nebyl jako zde v podsíních, kam chodili lidé na slepo.

Klid jeho byl ten tam. Bál se výstupu ženina před lidmi. Předeběhl ji takřka.

„Dobrého dne, Pepičko," vítal se se sestrou líbaje se s ní, „co dělají děti, jsou zdrávy?" mluvil živě obhroublým hlasem člověka, který líčí bezstarostnou veselost.

Sestra pohleděla naň tesklivýma očima.

„Ondříšku . . ." řekla, ale dále nemohla, slzy jí vyhrkly s očí.

„No, neplač," mluvil Paul tišeji, veselost jeho na ráz opadla, „nebuď tak citlivá, řekla-li ti žena něco, žena mručí na každého," konejšil ji.

Králová zavrtěla hlavou, že nepláče pro hrubost svakové.

„Ondřeji, je s námi zle," zasteskla si.

„No, tedy mluv, jsem poručníkem dětí, je mojí povinností se o vás starati."

Paulová sivá ve tváři hněvem stála již podle něho.

„Tot se ví, když svých nemáš," promluvila jízlivě.

Paul si jí nevšiml a ptal se, co se stalo.

Králová plaše hledíc na svakovou vyprávěla, že jí zbyl dluh po muži, o který ji věřitel před měsícem upomínal. Prosila, aby jí poshověl, že mu bude měsíčně spláceti. Navrhl jí, aby mu dala směnky na částky po stu korunách, podepsala tedy pět směnek splatných za sebou v pěti měsících. První směnka dospěla, a jí se nepodařilo sehnati na ni peníze. Co má pohotově, nestačí, a zítra má platiti mimo to mzdu dělníkům. Šla prositi, aby jí bylo ještě posečkáno; ale nadarmo. Nezaplatí-li první směnky, nezaplatí ovšem ani ostatních.

„To snad není neštěstí, ani my bychom neplatili, kdybychom nemohli," ozvala se Paulová břitce.

Ticho se prostřelo těsným krámkem po slovech obou žen. Paul hleděl ku předu, jakoby přemýšlel, a hrábl si prsty do hnědé brady.

„Ale obchod ti jde," ptal se mírně s úsměvem slovy, ze kterých bylo cítiti, jak hledá opory pro další řeč.

„Je to teď slabé; ale získávám tolik, abychom byli živi. Žijeme ovšem o kávě a chlebě, člověku je líto, pohledí-li na děti," mluvila zachvívajícím se hlasem, „ručičky mají jako hůlky, bříška vpadlá, prázdná a očima se ptají: Maminko, nevyženou nás?"

„Proč jste tedy již nepřišli, přijďte na svátky. Když ti obchod jde, tedy si ho uhájíš, peníze ti na tu první směnku půjčíme."

„Nic nepůjčím," rozkřikla se Paulová vskočivši manželu do řeči," na svátky ať přijdou; ale peněz nepůjčím."

„Svaková, prosím vás," sepjala Králová ruce, „zavřeli by nám živnost."

„Neměj starostí, moje žena není zlá osoba, vždyť ví, že o nic nepřijde."

„Mne neoklamete, půjčiti Králové, to je totéž jako dáti, a my nemáme na rozdávání," vzpírala se Paulová příkře.

Králová se zamlčela a všecka poplašena truchlivě hleděla na bratra.

„Ondříšku," řekla na konec tichým hlasem, „potřebuji těch peněz teď, abych je ještě dnes dala advokátu."

„Teď . . ." zarazil se Paul a bezděky pohleděl do předu na stolici, kde byla denní tržba.

„To by bylo hezké, snad nechceš brát peníze sotva stržené," propukla Paulová pozorujíc jeho pohled, „což my nemáme platů? Podívejme se, jak se hrne činiti presenty, bodejť ne, brát beránka

na svátky . . . to jsou čisté ruce, které takhle berou. Naplvati na ně."

Venku zněl šumot kroků, a uvnitř se rozevlál jazyk pobouřené Paulové, která nedbala, že ji bude slyšeti do podsíní.

„Nejde-li jedna věc, jde jiná, rázný člověk se vždy protluče; ale pohodlný se nejraději přizivuje," mluvila rozčilena s neskrývaným úmyslem zlehčovati svakovou.

Králová těžce dotčena učinila vrávoravý krok, aby odešla.

„Pepičko, postůj, půjčuji ti svých peněz, nešetří jen moje žena, bud' klidna, máš děti," chlácholil ji bratr, a hlas jeho se zatřepal rozechvěním.

Králová se zahleděla ustrnulá před se.

„Vyměsti takové přátelstvo, nic jiného nezasluhuje," bodla Paulová na konec. Králová se jen zachvěla.

Paul mlčel nedbaje ženiných slov a stál chvíli na váhách.

„Počkej," řekl pak na ráz sestře a proklouzl mimo ni.

Paulová učinila pohyb jakoby chtěla za ním myslíc, že jde nahoru; ale Paul zmizel na druhou stranu, a Paulová se zarazila. Na ráz však ji pronikla myšlenka, že její muž jde k sousedovi.

‚Dluží si přes moji hlavu,' pomyslila si. Zlost ji uchvátila.

Vrhla se na Královou, která zděšena se přitiskla ke stěně ověšené šaty a zdviženým předloktím se bránila útoku.

„Čubko, čubko lísavá," sípěla Paulová tlumeně, a rány pěstí dopadaly přes vzpřaženou ruku na hlavu a ramena napadené ženy. Paulové nestačil útok pěstěmi, zdvihla nohu, kopla svakovou po prvé, po druhé, a pak ji bila a kopala jako šílená.

Tiché tesklivé oči, oči beránčí se setkaly s jejíma zuřivýma očima a zarazily její běsnění.

Zdálo se, že se ptají ty oči, zatopeny bolestí, proč to nezaviněné utrpení, proč to nezasloužené ponížení, když svět oslavuje Boha, který za lidi trpěl. Proč ty dni oslavy mají pro jiné peníze a pro ni rány, pro ni okradenou smrtí o manžela.

Paulová zaražena očima svakové se vzpamatovala, útok její se zvrtl ve zlostný pláč.

„Člověk se plahočí a namáhá se, a pak přijde zloděj, který se nedřel, a sebere si, co chce," žalovala prchlivě hlasem zlostí skřípajícím.

Králová dotčena otvírala ústa, ale slov z hrdla nedobyla.

„Neúčinlivého člověka nepřesvědčíš," pomyslila si. Myšlenkami jejími vála prosba k Bohu, aby jí přispěl, aby se bratrovi za jeho lásku odsloužila.

„Nedej, Pane Bože, abych byla svakové dlouho dlužna," prosila dále. Starostí o závazek, ve který vcházela, zapomněla na pohanění, necítila hanlivých slov, a nepálily jí ani již údery rozvášněné ženy, kterými ji Paulová ztrýznila.

Přišel bratr, přinášeje jí peníze.

„No, viz, tady ti nesu, co potřebuješ, vezmi si to a spěš, at máš alespoň po první starosti, soused mi ochotně půjčil. Do zítřka se má žena upokojí, a pak mu to vrátím. To by bylo pěkné, abych tě někdy opustil."

Paul všecek zabrán v rychlé přispění sestře nezpozoroval, že se za jeho nepřítomnosti něco přihodilo, a Králová mlčela, aby ho nezarmoutila.

„Ondříšku, zaplatím ti, jak mi jen nejrychleji bude lze," ujišťovala bratra.

Bratr a sestra si pohleděli do očí. Byly truchlivé ty pohledy, ale přece jimi prokmitávala naděje.

Králová odešla pozdravujíc svakovou, která jí však nepoděkovala.

„Chtěla bych věděti, co je vlastně naší nadějí do starých let, svaková, nebo ušetřené peníze," ptala se Paulová manžela, když Králová odešla.

„Snad jsme nedali všecko," odpověděl klidně Paul a šel do předu, kde se zastavili kupci u krámu. Živě začal jednati s přicházejícími lidmi.

Paulová si stoupla k oknu. Všecko se bouřilo v její bytosti zaváté sobectvím. Duše její nebyla tak utvářena, aby alespoň nepatrným krůčkem se přiblížila cestě, kterou šel před staletími světlý zjev Kristův.

Z památky jeho veliké oběti těžila, ale obětovati neuměla.

NOC NA SKŘIPCI.

NAPSAL M. B. BÖHNEL.

[Dokončení.

K tomu se všemu znám“ — pravila kloníc hlavinku — „že jsem někdy velmi odvážná. Ale“ — a dala ručku na ňadra — „tají se ve mně dech, vzpomenu-li, že zítra mám jíti s tetiným odporučením ke kterési dámě, jíž mám dělati společnici: hrozně prý přísné, snad přísnější, než má vlastní tetinka“— —

Naklonil jsem se, abych lépe slyšel. — „Vy, že přijmete místo společnice —? A u koho, prosím vás, znáte jméno té dámy?“

„Ale ano“ — odvětila a rozevřela malou kapsičku svého pásu, z něhož vyňala visitku složenou — „u paní Stencové.“

Zmrtvěl jsem. Cilka byla příští společnice mé nastávající — tchyně . . . . !

„Vida“ — nutil jsem se do veselé pósy — „znám ji také, výtečná dáma.“

„Psala mi“ — vyprávěla Cilka — „že mne může přijmouti jen na výslovné odporučení mé tetinky; svědectví naprosté bezúhonnosti pořádné dívce prý nikdy neškodí — a ona prý ho vyžaduje.“

Kola mi vířila před očima. Stal jsem se tak podrážděným, že jsem nebyl slova schopen. Perspektiva jitra mne zničila nadobro: Cilka — tchyně — strýc — Olga . . . . a na to všechno „svědectví naprosté bezúhonnosti“ a k tomu všemu noc s dívkou v mládeneckém pokoji, den před svatbou . . . !

Zatočila se mi hlava. Ze zoufalé bolesti nalil jsem si dokonce tři kalíšky vína za sebou a vypil je, chtěl jsem najíti odvahu, která mne začala pomalu opouštěti.

Cilka na mne zděšeně pohlížela, na konec chopila se lahve a přenesla ji do rohu pokoje.

„V mé přítomnosti nedovoluji vám, abyste ještě pil víno.“

Nedovedl jsem jí vysvětliti, co se děje v mé duši. Neštastné to dítě, obět mé lehkomyslnosti, vrhlo se znovu na zavazadla a mělo oči plné slz.

„Promiňte“ — pravil jsem — „ale nebudeme přece celou noc bdíti.“ —

„Rozmyslila jsem si,“ — řekla a vztyčila se — „musím někudy odtud!“

„Ale kudy? — klíče od domu nemám! — oknem — !“

„Považte výšku prvého patra!“ —

Stanula pěsti zatáty a bolestně pootevřené rtíky.

„Lepší přece bude skočiti s okna než dáti se nalézti tetou ve vašem pokoji!“

„Kdo by myslil na takové romantické konsekvence“ — pravil jsem. — „Dočkáme jitra: až paní teta odejde — odchází vždy o osmé — nějak se už odtud dostanete a třeba v přestrojení.“

Rozuměl jsem potud ženské duši, že poslední nápad volil jsem zúmyslně, aby její fantasie mohla si s něčím hráti.

„Ale co moje kufry a zavazadla?“ — Opravdu — byl jsem zase na holičkách. — „Víte co? řeknu, že jsou to kufry mého strýce, jež je poslal předem!“

„Ale váš pan strýc nemá přece škatulí na dámské klobouky a barevných parasolů!“ —

Zabavovali jsme se různými pošetilými nápady.

Konec konců seděli jsme oba dva na křeslech proti sobě a přemýšleli. Dobré to dítě vrátilo se k dřívější dobré náladě a uklidnilo se do té míry, že naše úvahy kořenilo docela tlumeným veselím. Úkryt v zrcadlové skříni, jenž byl vyzkoušen, mohl se sice osvědčit, ale jen v případě největší nouze. Před složená zavazadla s úsporou místa postaven byl paravent, který tehdy poprvé osvědčil se, že také může k něčemu býti. — Dvakráte změřena výška oken nad dlažbou trotoiru: u svítilny, připevněné nad portálem domu, byl té noci přivázán žebřík plynárníkův. Cilka uslyševši o tom, (protože se neodvážila pohlédnouti k vůli bezpečí z okna) prohlásila to za velkolepou náhodu. — Přiznal jsem se však, že bych sám nenašel té odvahy, postaviti se na římsu pod okny — ačkoli — chlubil jsem se — jsem výtečný lezec.

Z těch tedy věcí ani jediné nebylo lze plně využíti. S vážným odevzdáním do vůle osudu odhodlali jsme se stráviti noc bez jakéhokoliv podnikání a teprve jitro mělo nás vysvoboditi.

Cilka, u které, přes veškeru živost, nepostřehl jsem ani špetky koketterie, počala mi znovu smutněti. Pomyšlení na nevyhnutelnost nočního bdění a noční klausury v mém pokoji naplnilo ji plachostí.

„Jen ještě na něco připadněte, prosím vás!“ — prosila mne rozhlížejíc se po pokoji. Najednou radostně vyskočila. Přešla rychle pokoj k protější stěně, kde stálo velké stojací zrcadlo.

„Opravdu!“ — vykřikla — „tapettové dvéře!“ Mohl jsem přísahati, že jsem o nich nevěděl; draperie stórového závěsu, která zde zdobila stěnu, utajila úplně tyto dvéře, o nichž mohl věděti jen zasvěcenec.

„Víte, kam vedou? — Do druhého patra!“

„Přímo do bytu nad námi. Kdo tam teď bydlí?“ —

Vzpomněl jsem si, že nějaký major pensionovaný.

„Ale co z toho?“ — pravil jsem — „nepomohou nám ani tapettové dvéře, ostatně se snad ani otevříti nedají.“

Cilka zůstala státi znovu zoufale nerozhodná.

„Nezbývá“ — těšil jsem ji — „než dočkati rána. Ale — pozoruji cosi fatálního: lampa dohasíná, zapomněli ji opatřiti petrolejem.“

„Stačí ještě na rozmýšlenou! Ale nenapadá vás, že do osmé hodiny ranní je přece jen strašně dlouho? — a pak: vzpomínám, musím přece vědět, kdy přijíždí vlak do Prahy, abych aspoň dle toho seřídila svůj strojený příjezd . . .

Vynašel jsem dobu příjezdu: shodovala se náhodou s chystanou ranní souhrou opozdění a příjezdu náhlého.

To dodalo dívce trochu odvahy. Protože lampa již shasínala, rozžehl jsem trojramenný svícen stříbrný. —

Učiněné rozhodnutí bylo definitivní — otázka nočního bdění neb odpočinku zbývala nedořešena. Cítili jsme to oba — pohlédli jsme jednu chvíli na sebe a sklopili oči.

„Odpustíte“ — začal jsem konečně — „ale už v zájmu dobrého pořízení musíte si odpočinouti.“

Po delším vahání, při němž docela se objevily i uslzené oči, svolila, abych přenesl parament k divanu, na němž prý ulehne a bude bdíti. —

Posloužil jsem jí poduškou a ruskou kožešinou, již jsem rozprostřel po divanu.

„A vy? Co budete dělat vy?“ — její velké, krásné oči spočinuly tázavě na mně.

Měl bych sice rytířsky bdíti — ale chcete-li, odevzdám se do vaší ochrany; vzpomenu-li, že zítra musím přivítati časně z rána strýčka a že budu nevyspalý, mám trému před koncem toho všeho. — Dovolíte mi, abych aspoň tak jak jsem si šel odpočinout, třeba do houpacího křesla? —

„Ubohý!“ — vylétlo jí ze rtíků. — „Vidíte, co jste lehkomyslností nezavinil! Dělejte si, co dělejte, ale čestné slovo, že jste gentleman! —“

Políbil jsem jí napřaženou ručku, divil jsem se s jakou hrdinností zacházela za paravent, kde mi zmizela.

Trojramenný svícen stál na etažéru a dělil poctivě mezi nás své milosrdné světlo: tak, jak jsem byl ve smokingu a v lakových střevících, vrhl jsem se do houpacího křesla, do něhož jsem hodil hedvábnou podušku. Klid a mír podivuhodné noci šuměl mi v uších; jsa polo odvrácen od paraventu, přece jsem zašilhal po jeho stěně, na které se zvedal podivuhodný žaponský čáp v jakési bílé travině na pozadí barvy rusého hedvábí. Olympický klid této kresby mne zarazil. — Cilka asi dosud seděla, protože jsem zaslechl, jak udeřila podpattem o parketty.

Byl jsem tak vyčerpán, že jsem usnul, aniž jsem dříve upadl v dřímotu.

* * *

Podivuhodné jest, že myšlenky za nočního ticha nabývají jisté robustní tvárnosti. Buďte zoufalí, a tato nálada zkreslí vaše představy o opravdovém stavu zoufalství nadobro; ironisujete samy sebe, a máte o tom vědomí, jako byste sami sobě byli hercem. Ale přes to kombinujete stále vážněji a vážněji zápletky svých zoufalých poměrů . . .

Dělo se tak také mně v oné strašné noci. Po rychlém usnutí a déle dvou hodin trvajícím spánku rozevřel jsem oči: svíce na svícnu dohořely a v pokoji bylo úplné temno. Hlava mne brněla, rozpomenul jsem se okamžitě, co vlastně se mnou je —

Pohlédl jsem na paravent, rozeznal jsem jeho niklem okované hrany — zazdálo se mi, že je trochu odsunut, ale rázem jsem se upamatoval, že je to podezřelá domněnka, jež by mohla vyvolati chut — přesvědčiti se. Očekával jsem, že zaslechnu aspoň ševel dechu spící dívenky — marně. Krev hučela mi v uších. Seděl jsem jako přikován boje se pohnouti, kdyby snad náhodou spala,

anebo i proto, abych se neprozradil, že bdím pátraje . . . Volal jsem světlo denní — ale k rozbřesknutí bylo ještě hrůzně dlouho.

Všechno mne počalo tísniti, šat a obuv a límec . . . Tuto torturu — vyčítal jsem si — pořídil jsi si sám. Ale co tě teprve čeká! —

Krůpěje chladného potu vyvstaly mi na čele — jestli se mi věc nepodaří — co si pak počnu?

Seděl jsem tak asi tři hodiny: nohy měl jsem přemřelé a paže visely mi zdřevěnělé přes opěradla křesla . . .

Konečně mohl jsem aspoň rozeznati kolem sebe prostor, kusy nábytku — bavil jsem se tím, že jsem se smekal pohledem po hranách nábytku, tak abych v nepřerušené linii došel zase na totéž místo kolem celé jedné serie.

Zahledím se i na zrcadlo: hle! takhle přece nebylo nakloněno?! Ale hned jsem se rozpomenul, že jsme se dostávali ke dveřím tapettovým —

Nebudu vypisovati ostatní hodiny svého utrpení. Bylo tedy již časné jitro — dovolil jsem se postaviti a obešed v uctivé vzdálenosti paravent a za ním pohovku, pátral jsem, jak aspoň na chvíli bych mohl se vytratiti — Pohlédnu na hodiny — sedm hodin. Před domem zaslechl jsem, že zastavil se kočár. Podařilo se mi šťastně otevříti a vyjíti — vracím se, když v tom, jaké překvapení! — sluha otevírá dvéře a na prahu — můj strýc! — Objal jsem ho, políbil — ale slova vypraviti jsem nedovedl . . .

Vymlouval jsem se, že můj pokoj je ve strašném nepořádku, děsil jsem se při pomyšlení, že strýc vstoupí — — a — nu, že všechno bude dovršeno.

Strýc byl tak jemný, že uznal mé oprávněné rozpaky — pravil, že aspoň chvíli sečká; na štěstí paní, která velmi časně vstávala, objevila se v předsíni a nabídla strýci své pokoje — —

Vletěl jsem do pokoje a rovnou k paraventu. — „Můj strýc je tu!“ volal jsem, v rozhorlení stlačuje stěny paraventu — „Můj strýc! Proboůh, co teď?!“ —

Domníval jsem se, že se ozve zoufalý výkřik — za paraventem však bylo ticho.

„Můj strýc — slyšte, prosím vás,“ ladil jsem domlouvavě hlas a připadl jsem si směšným — odstrčil jsem paravent — — — pohovka byla prázdna.

Rozhlédl jsem se zděšeně po pokoji: kupy a zavazadla klidně ležela v koutě pokoje, ale Cilka pryč — Kam se poděla? Maně jsem pohlédl i k oknu — bylo zavřeno jedno i druhé.

Ale už tu byl strýc; nebude se prý dlouho zdržovati, odjede prý zas hned do hotelu; chce však mne míti hned při snídani společníkem, tož abych nemeškal a dojel hned za ním do jeho hotelu. Charamantní strýc pohlédnuv na kupu zavazadel poznamenal: „O, významné — ty už snesou i lodní transport; ale bude-li jich míti i tvá Ola tolik, budete potřebovati zvláštní yachty nákladní!“

Vyprovodil jsem strýce, uzamkl pokoj a spěchal zmizet. Záhada Cilčina zmizení mně zůstala pro dlouho záhadou. — Teprve po půl roce naskytlo se mi u mé tchyně setkati se s její půvabnou, mladou společnicí. Našed příležitost jednou při five o' clocku seděti vedle ní, ptal jsem se jí na vysvětlenou.

„Chtěla jsem vás trochu potrestati,“ pravila mi; „když jste pevně usnul, odešla jsem tapettovými dveřmi, o nichž jsem věděla, že vedou ne do poschodí, ale do tetiny alkovny vedle salonu — Vešla jsem tedy tam: ráno mne našli spící na lůžku. Za překvapení jsem ovšem dostala i za to, že jsem si ve vašem pokoji složila věci. Řekla jsem, že nikdo nebyl doma a že tedy jsem nevěděla, komu pokoj patří. Že jste nic neříkal o nich, vysvětlovala si tetinka vaší delikátností, že nechcete snad otázkou vysloviti výčitku. Vymluvila jsem se na strašnou únavu a migrénu, která mne donutila na lůžko, aniž jsem se dala tetě prozraditi. Za celou naši příhodu odpykal ubohý sluha — byla na něm vina, že nechal byt otevřený. Dostal co proto a výpověď.“ — —

„Povězte mi, prosím,“ tázala se mne, „jak se v á m vedlo?“

„Netažte se mne,“ prosil jsem, „takové noci nechtěl bych ještě jednou zažíti — na skřipci sedět nebylo by horší.“

V tom přišla má chot zeptati se mne, kdy se druhého dne odjíždí na strýcův statek. A tak jsem musil přerušiti rozhovor.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

O ničem jiném teď než o té nastávající změně života s Mankou v Klenči nemluvili. Věděli, že ji to těší a že sama se podobnými otázkami a myšlenkami obírá. Mrzelo ji jen, že stále musí odpovídat: „Nevím — nic jistýho ještě nevím — nepíše mi nic — ha sama ho hupomínat teky nechci.“ Martin znal důvod všech průtahů protože konsistoř nejen vikáře, ale i jeho — administratora — na mnohé se tázala, z čeho se bezpečně dalo soudit, co asi nahoře se děje. Pomalu už nebylo ani žádným tajemstvím, že se Skalický s Rouskem o děkanství soudí, kněží po celém vikariátu dychtivě čekali na výsledek, při každé návštěvě Prosovic zacházeli na děkanství i staří faráři optat se „jak to stojí“ — a loučíce se, klepali Martinovi na rameno říkajíce: „Nu, miláčku, obrňte se svatou trpělivostí, ta vaše administratura tu tak brzy neskončí, než se tohle všecko vypere, počkáte si. Ale snad vás to neomrzí, co?“ dodávali, čtverácky se usmívajíce. To naráželi na příjmy děkanské, ba bodrý farář Zvonek nepokrytě řekl: „Podsejpá to, podsejpá — — což? Ale ať také jednou užije děkanství náš člověk, přeji vám to Martínku, a přál bych, abyste se odtud hnout nemusil, ale toho oni nedopustí.“ —

V tom došel na městský úřad přípis konsistorní, že první volba je neplatná, a že se znovu vypisuje konkurs na šest neděl.

Jako kdyby jedu vstřikl do žil celému městu, tak se rozčililo. Jako dvě vlny zvedly se obě strany a slily se v jedinou vlnu, když došly po uplynulé lhůtě žádosti a mezi nimi nebyla žádost ani Skalického ani Rouska. Nejvíc je pobuřovalo upozornění, když město v předepsané lhůtě z předložených žádostí nikoho nezvolí, že praesentovati bude biskup sám.

„My si nikým předpisovat nedáme“ — radikálně křičelo se po hospodách, v ‚Besedě‘ i v ‚Klubu‘ — „to tak, cizáka nám sem nasadit! Pro cizáka naši předkové nám postavili děkanství! Děkanství je naše a dost!“

Radnice odepsala konsistoři, že žádá za děkana svého rodáka, kteroužto vlastnost žádný ze žadatelů nemá. Odpověděli jim, že si žádný rodák s patřičnou qualifikací žádost o děkanství nepodal.

„To není pravda,“ volala strana Skalických, „víme, že katecheta o děkanství stojí.“

„A Rousek také,“ vypukla hned i druhá strana.

„Zadrželi jejich žádosti. Pište, at je pošlou a hned!“

V takovém jalovém křiku prchaly dny — týdny — a právě o štědrém večeru dostal Martin Porazil pozvání, aby se ještě před novým rokem dostavil k investituře, že jeho biskupská milost jmenovala ho po zralé úvaze děkanem v Prosovicích. Po třech dnech, o svatém Štěpánu — na koledu — pak dostalo město přípis, ježto volba v zákonité lhůtě provedena nebyla, ježto osiřelé děkanství a zájem pastorační nutně žádá, aby duchovní správce konečně ustanoven byl, tudíž k zamezení dalších průtahů a odkladů že presentován jest za děkana dosavadní administrator důstojný pán Martin Porazil.

S otevřenými ústy stály chvíli překvapením ohromené Prosovice.

„Je to možné?“ ptaly se nedůvěřivě, nevěříce hotové události.

„Všecko je na světě možné! Proč by tohle nemohlo být?“ probouzely se čipernější hlavy.

„Ale cizák!“

„Hm, cizák! Pan hejtman je cizák, pan soudce je cizák, ředitelé měšťanek jsou cizáci, proč by tu nemohl být děkanem cizák?“

„Tak to bývá, když se dva rvou, třetí se z toho raduje. Pane, ten jim vypálil rybník! Ten jim vytřel zrak!“

„Kdo by to do toho tichošlápka řekl! Slepé kuře našlo zrno!“

„Jen počkejte, možná, že se teď obuje.“

„Ale přece to město tak nenechá!“

„Vždyt to město zavinilo. Mohlo volit poctivě a k těmhle koncům nemusilo dojít. Co jste si nadrobili, musíte sníst“ — to ‚cizáci‘ radovali se v duši a pomáhali mimovolně Martinovi dusit oheň, krotit vzpouru proti jeho jmenování. Intelligence stála šmahem na jeho straně. „Správné je to,“ řekl v ‚Klubu‘ pokrokový lékař a sám vyslovený atheista do

oční kupci Skalickému, „jakých zásluh získal si o duchovní správu zde váš syn anebo farář Rousek. Ale tenhle kaplánek pomalu už deset let se tu dře, víme všichni, jak za nebožtíka děkana táhl a teď byste ho odkopli. Proč pak se sem necpou vaši synkové za kaplany? Proč pak teprve o děkanství se perou?“

Nejvíce se své presentace lekl sám Martin. Mlčel doma o tom jako hrob a když po svátcích s tou zprávou přiběhl kostelník, po chvíli když ji přinesla od kupce Fanda, když začali se trousit gratulace ba i gratulanti sami přicházeli, chvěly se pod Martinem nohy. „Nu ano, pravda to sice je,“ odpovídal v rozpacích, „musím ject do Budějovic, ale vyložím tam panu biskupovi, že se pro to místo nehodím.“

„A to byste tomu dal,“ smál se kde kdo, „proč byste se, prosím vás, nehodil?“ ptal se ho domácí lékař, kolegové katecheti, slečna hospodyně, řiditel kůru a všichni, kdo se u něho sešli.

„Vždyt budu mít celé město proti sobě,“ vykřikl Martin.

„Láry, fáry,“ mávl rukou městský tajemník, který sem potajmu také zaběhl s blahopřáním, „už dnes stojí při vás všichni rozumní lidé, kříklouni se vykřičí a umlknou, po roce nikdo nevzpomene, jak jste se stal děkanem, jen teď hlavu do výšky — na instalaci nás tu máte všecky.“

„Uvidíme,“ krátce řekl Porazil a odjel do Budějovic. Všecky své obavy a starosti, všecky své námitky a prosby panu biskupovi pověděl. Ale biskup Jirsík jen se na něho usmál, pohladil ho a řekl: „Martínku, co se stalo, stalo se teprve po zralé úvaze všech těch okolností, o nichž mi tu vykládáte. Nejsem biskupem od včera, mám zkušenosti a znám lidi. Rád byste na venkovskou faru, rád věřím, já byl také na ní tisíckrát šťastnější než na tomhle křesle, ale váš biskup vás posílá do Prosovic a vy poslechnete — že ano?“

Beze slova sklonil Martin hlavu, složil přísahu, biskup ho objal, políbil a přál mu od Boha hojně síly a vytrvalosti. „Kdy odjedete?“ optal se ho přátelsky.

„Hned, Milosti, zajedu ještě k matce, povědět jí co se stalo.“

„Vezmete si ji k sobě?“

„Ano — těší se na to!“

„Jen jest-li si na město zvykne — dům vám přece vésti nemůže — musíte mít tak jako tak hospodyni. —“

„Ponechám si slečnu po nebožtíku jemnostpánu.“

„To je moudré, ale nedělává to dobrotu, když v domě dvě ženské chtějí poroučet,“ usmál se ještě biskup a propustil Martina.

Kamsi mimo uši mladého děkana letěla ta výstražná slova biskupská — nepovšiml si jich — zapomněl na ně v tom rozechvění — nepřemýšlel o nich. Rychle sundal talár, uložil si ho v tašce a spěchal na nádraží.

Bože, deset let neviděl Klenči! Deset let neviděl matku! Mnoho se tam jistě změnilo. Kalounkář Filipák pověděl mu, že teta Dadlička nastydla se v lese na stlaní a zápalem plic v týdnu umřela, dcera Dadlička že si postavila chalupu, u Hořejších že hospodaří zase Hadam — mladý sedlák — nedávno teprv ženatý. Oheň tam zuřil a půl městečka v prach a popel obrátil i Polcarovic vyhořeli a matka teď dole u Kazdů zůstává. Kaplanem je tam jeho spolužák. Jak mu to jen řekne! Stydět se před ním musí. Ten tam kaplanuje a on — Martin — má mu říci: děkanem jsem se stal! Jak to jen z úst vypustit může! Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

POMNÍK K. H. MACHY blíží se k svému dokončení. Krásné dílo mistra J. V. Myslbeka bylo v těchto dnech odlito v bronzu v dílnách Pražské Metallurgie v Holešovicích a teď teprve vyniká náležitě všecken půvab mladistvé postavy básníkovy, jak jej vytvořila obrazotvornost mistrova, která tak vhodně odpovídá představám o nesmrtelném pěvci Máje. Pomník bude zbudován v městských sadech na Nebozízku, asi uprostřed stráně, na křižovatce pěti cest, s tváří ku Hradčanům obrácenou a bude státi uprostřed bezových houštin. Architektonickou úpravu pomníku rozřešil mistrně arch. prof. A. Balšánek, který se vzácným porozuměním pro dílo Myslbekovo dal jemu vystižný architektonický rámec. Před pomníkem bude upraven záhon květin, stále obnovovaných, takže socha bude moci býti od jara až do pozdního podzimu obklopena symboly Máchovy poesie. Práce zahradnické kolem pomníku řídí ředitel městských sadů p. F. Skalák a s úpravou terénu bylo započato v těchto dnech; práce kamenická zadána firmě Víškově na Král. Vinohradech a pomník bude odhalen bohda již v květnu t. r. Bude

dojista vzácnou okrasou nejen sadů na Nebozízku, ale Prahy vůbec. — xy —

VSTALŤ JEST Z MRTVÝCH. Vrcholný okamžik, kdy z hrobu vstává Bůh-člověk po útrapách násilné smrti lákal malíře všech věků, aby se obratností svého štětce pokusili zobraziti děj svojí velikostí jedinečný. Návštěvovatelům Rudolfínské galerie je dobře znám nádherný obraz českého mistra ze 14. st. s Kristem nad hrobem prostřed omráčených žoldnéřů.

Tuto chvíli zachytil také italský malíř 17. století Martin Altomonte, Němec rodem, dvorní malíř polského krále Jana Sobieského. Na jeho obraze Kristus vstává z mrtvých, obklopen anděly, v truchlivé tváři těžký výraz přestálých útrap. Podání Kristovy postavy má sklon k archaistickému rázu děl gotické doby, jakoby se byla malíři nehodila živá forma renesančního vkusu jeho doby, a jakoby byl úmyslně sáhl po staré technice, aby jejím primitivním rozmachem správněji vystihl velikost okamžiku. I barvy jsou drsných, mocných tónů a jsou sladěny ve zvláštní harmonii, červené roucho žhavého světla vlá prostřed rouch setřelých žlutých a zelených barev na postavách andělů.

Když byl malířem A. Vlčkem, jemuž obraz dán k očištění, odstraněn zčernalý lak a pozdější nánosy olejových barev, které skrývaly půvaby díla, zasvítila stará temperová barva obrazu rázovitou světlostí, až překvapující.

Obraz, který je slušné ceny, je majetkem řiditele Diviše, c. k. konservátora v Přelouči. fsh.

Gabriele d'Annunzio: TRIUMF SMRTI. Proslulý básník italský, jenž vedle řady svých poesií a děl dramatických napsal také řadu úchvatných prós, zapsán jest již hluboko do přízně českých čtenářů. Již před lety vyšly u nás překlady některých jeho prací, z nichž zvláště Triumf smrti a Oheň upoutaly obecnou pozornost. Jsouc si vědomo té obliby, nakladatelství Jos. R. Vilímka přistoupilo k vydání spisů G. d'Annunzia, a na řadu přišel nyní jako sedmá kniha román Triumf smrti. Autor nejlépe vyjadřuje obsah jeho ve své předmluvě Francescovi Paolovi Michettimu, praví v ní svou mluvou, plnou poetického rythmu, že světlem, hudbou a vůní obestřel smutky a úzkosti mladíka obětovaného smrti. Vyvolal kolem jeho agonie nejčarodějnější přízraky a rozestřel pestrý koberec pod jeho křivé kroky. U něho, který hyne, krásná smyslná žena, terribilis ut castrorum acies ordinata (strašná jako táboru šik seřazený), vztyčena nad tajemství velikých siných vod, posetých červenými plachtami, zvolna hryže a okouší dužninu zralého plodu, co z koutků úst hltavých stéká jí po bradě šťáva podobná průhlednému medu. Je to román šílené lásky, která má své hrozné finale na dně černé propasti, kam milenec se vrhá, uchvacuje s sebou zuřivě se bránící milenku. Každá strana románu oplývá novými a novými zjevy umění d'Annunziova. At vyličuje milostné episody, at hru mořských vod, příhody prostých lidí a modlitby náboženských blouznivců a horlivců, at skvoucími, zářícími barvami mistrně maluje přírodu, všude i v postavách žebravých lidí a hnusných mrzáků zní jako krásný zvon jeho mluva posvěcená poesií. V práci té opravdu zjevný jest úmysl autorův učiniti dílo krásy a poesie, prósou plastickou a symfonickou, bohatou obrazy a hudbou. Jiný význam Triumfu smrti spočívá v tom, že jím d'Annunzio nejhouževnatěji se snaží účinně přispěti v Italii k založení výpravné a popisné prósy moderní. Knihu takové hodnoty umělecké a takových úkolů nemohl nikdo lépe přeložiti, než jak to učinil Dr. Jaromír Borecký. Osvědčený náš poeta, mající nejcitlivější porozumění pro všechny odstíny autorova rythmu a dokonale ovládaje jeho i svůj jazyk, podal českým čtenářům rovněž dokonalý překlad a nepřeháníme tvrdíce, že sotva kterýkoli překlad Triumfu smrti do cizích jazyků se vyrovná tomuto překladu českému. Ds.

PODZIM A ZIMA. Život moravské dědiny. Výbor z Roku na vsi české mládeži upravil Alois Mrštík. Když spisovatel dokončil a vydal svoji velikou devítidílnou práci Rok na vsi, nebylo pochybnosti o tom, že je to literární čin prvého řádu, který v krásném písemnictví našem nemá dosud vážného soupeře. Malá moravská dědina, kterou autor nazval Habrůvkou a do níž položil děj svého líčení, stala se za krátko obecně známou a slavnou. Ve všech ročních obdobích Alois Mrštík vypravuje a takřka maluje nám vše, co v dědince pozoruhodného, zajímavého neb aspoň význačného se událo. Ukazuje takové svrchovaně poutavé stránky, kterých by jiný pozorovatel, nenadaný jeho umělecky vidoucí, rozumějící a tvůrčí silou, ani nepostřehl. Neujde mu v dědině žádná rázovitější osoba, činy a hovory její, neunikne mu žádná z oněch drobných, někdy na pohled malicherných událostí, které jsou ve skutečnosti jejím kouzlem a částí její duše. A všechna ta od srdce vycházející a opět k srdcím jdoucí líčení provanuta jsou láskou a nejvřelejším cítěním k malému vesnickému člověku, at je to staroch nebo dítě, at silný charakter nebo jenom slabá třtina, větru se poddávající, proto skutečně se nám zdá, jakoby ty postavy a postavičky na stránkách Mrštíkova Roku na vsi měly svoji živou duši. Právě v tom oduševnění spočívá hlavní cena práce Mrštíkovy, jejíž půvabným rámcem jest skvělé líčení přírody. Těch dvanáct měsíců jest dvanáct nádherných poesií, v nichž příroda jest nadšeně a přece tak prostě opěvána se svými kouzly a zázraky. Přírodě se v nich vzdává zasloužený hold, a jistě oprávněně Rok na vsi nazván byl Mrštíkovým románem přírody. — Rozumí se, že musila se vyskytnouti myšlenka, aby z literárního díla tak uměleckého učiněn byl výběr pro naši mládež, a spisovatel, povoláním jsa jejím vychovatelem, ochotně se ujal toho úkolu. Sám nejlépe rozuměje dětským duším a sám nejlépe oceňuje svoje veliké dílo, uspořádal z něho pro mládež dva svazky s názvy Podzima zima a Jaro a léto, kteréž knihy právě vyšly, i upozorňujeme na ně české rodiče a vychovatele, aby je opatřovali a doporučovali svým dětem a svěřencům. Doporučiti nebo koupiti dítěti krásnou, dobrou knihu jest dar, který nemůže býti ničím jiným překonán. Jako Rok na vsi, tak i knihy Podzima zima a Jaro a léto vyšly v Nakladatelském družstvu Máje. Tvoří prvý svazek sbírky dobré četby pro mládež, kterou pořádá Josef Müller. Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 5. dubna 1912. ČÍS. 29.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MAJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

KLEÓPATRA.

V své kráse božské, ideální,
v své póse tygří, triumfální,
ta dcera bohů, lidí žas
si vyšla z komnat na teras.
Je nahá — lehký závoj jen
jak mlha po ní rozvlněn,
a pod ním zlato, eben, nach
a hnědé pleti vonný pach
vše závrat vzbouzí, vášeň, strach,
však ona klidna, beze stráží,
jen strašná krása její štít,
neb ví, že nikdo neodváží
se pohledem ji poskvrnit.
Ty dlouhé řasy — zraky její
se pod nimi jak jiskry skvějí,
jež z očí lvice padají,
kdy lva ždá v noci potají.

Teď hledí k ústí Nilu. Kdes
tam Antonius mešká dnes.
Snad došly z Říma špatné zprávy
snad unaven je nudou slávy
snad nemoc zlá — snad smrti sen — —
však že by moh' být nevěren? . .

Hodina mijí za hodinou,
již velké hvězdy nocí plynou,
jak Isidy květ zlacený,
jenž šlehá vášní plameny.
Vzduch kol tak sladký je a mdlý
stín noci všecko zahalí,
kde za dne plameňáků jas
se stkví jak rubínový pás.

Od pouště žhavý vítr stoupá
a těly palem sladce houpá,
a budí spící šakaly,
že chtivou vášní zalkali.

I sedí tiše Kleópatra,
zrak žhoucí marně v dáli pátrá.
To tělo — mramor, jantar, eben,
ten vlas, jejž sotva drží hřeben
vše divou vášní chvěje se,
jež celou nocí otřese . . .
S měsíce, hvězd mdlá kane něha
a tělo jako samum šlehá,
jež v sladké touží závrati
se Antoniu oddati.
On jediný smí držeti
ji pevně ve svém objetí,
jak ocelový mocný kruh —
půl hrdina, půl dobrodruh,
a všechněm lidem polobůh.
Jí žhoucím mrazem teskné vervy
se rozehrají všecky nervy,
že v zimnici jí potají
teď bílé zuby cvakají.
Teď rabu kémus kyne vstříc,
a praví sotva šeptajíc:

„Slyš, otroku, tvé tmavé tělo
jak černý bazalt potemnělo,
však zrak tvůj divným ohněm hárá
jak lačné oko jaguára.
Mne stíháš chtivým pohledem
— my ženy číst to dovedem' —

krev králův kypí v žilách tvých,
a na rtech ironický smích.
Tys krásný — velký říše lán
byl za tebe kdys kupcům dán.
Pojď, chci být dnešní nocí tvou,
tvou otrokyní, nevěstou,
dnes Antonia měkké lože
tě přijme ve své tygří kože,
a já ti všecku rozkoš dám,
již pro něho jen v žilách mám —
již, chlípné kněžky božské vření
smrtelník podlý neocení.
A ráno, slunce žárem rudé
když Lybickou poušť líbat bude,
a sfinx v něm zrudne, do všech cev
jak vtekla by jí živá krev,
ty umřeš vlastní rukou — chceš? . .
Ó ty mne přece miluješ! . . .
Já sfinx jsem též — já hledět budu
jak v posledním své muky trudu
se svíjíš — — já se nesehnu,
a ani brvou nepohnu,
neb pro mne kromě chvíle jedné —
jsi míň než prach, jejž vítr zvedne.
Vše žádej, čeho jenom chceš,
jen milosti pak nenajdeš!“

„Jsem král — tys královna, ó, spěj,
nám snubní lože uchystej,
jak perly kapky krve mé
z poháru píti budeme,
za tuto noc chci tobě dát
svůj život, paní, tisíckrát!“

V tom vstoupí vojín . . . v bázni kles',
a sotva z bledých retů hles'
kde krvavá a černá pěna
je strachem divě pomísena.

„Je konec všemu — marně ždát
už Antonia na návrat!
Je poražen, je mrtev . . . s tvým
on jménem zašel zoufalstvím,
poslední slovo v rouhání,
zda kletba ti či žehnání? . . .
Já ušed z bitvy plamenů
teď čekám na svou odměnu,
vím provaz smutný čeká mne
za zprávy smutné, neklamné.
Ač osud svůj já předvídal,
přec jsem se tebe zpravit hnal,
a uhnav koně divým letem
se vedle něho natáhnu,
a pohrdaje podlým světem
Isidy míru dosáhnu.“

A Kleópatra povstala,
svůj náhrdelník servala,
v němž nádherné se perly třpytí
jak hvězdy, které v jihu svítí,
co prostřed velký démant vstříc
jak bílý plane půlměsíc.

‚Zde, robe, za svou zprávu máš
více, nežli sám se domníváš.
Teď jdi mi — vím co býti musí
jsi svoboden — tvář tvá se hnusí.

Ty, otroku, pojď dovnitř se mnou,
v mou ložnici tu žhavě temnou.
Tam v slasti, než se rozední,
chci chvíle prožit poslední,
a potom . . . smrt mne nepoleká
stín Antoniův na mne čeká . . .
Jdu, vdova jeho, mrtvého,
a žena roba živého! . . .‘

AUG. EUG. MUŽÍK.

ŠPÁS!

NAPSAL VIKTOR KAMILL JEŘÁBEK.

Ve Valčicích po martinských hodech dosluhovali. Ne snad chasa, jak by se čekati dalo, ale ženáči, sousedé.

Franc Smékal, slavný kdysi zápasník, Hudáň, kmocháček chudiny, Kocman, chudý, dětmi obtížený čtvrtláník s podlouhlou, v lebce jako stlačenou hlavou, přiživující se, kde se jen dalo, Slavík, Motyčka, vážný nemluva, pokud se nenapil a mladší Pažourek, strašný pytlák, který již za mlada vycházel sám na lov a mrštným hodem

kamene zabíjel zvěř. Všickni byli od včerejška neuspořádaní, jako zvlčelí; řeči i posuňky jejich byly divoce veselé, nevázané, tím odpornější, že vycházely od lidí starších, kteří měli již odrostlé děti.

Každému, kdo do hospody vstoupil: dospělým, ba i dětem připíjeli a v rozvernosti byli by se i s čertem skmotřili.

Hostinský, opřený o zeď, v nálevu klímal, jen jedním mrzutým okem občas zabloudil k dlouhému stolu podél zdi, za nímž sousedé se rozvalovali a těžkými jazyky blábolili.

Obličej jeho byl tvrdý, únavou i dlouhým bděním zmořený.

Byl „cezí", odkudsi z Krumlovska, a najal teprv před půl rokem obecní hospodu zdejší za vysoké peníze a to ještě s různými tajnými závazky sousedům, jako jsou příkladně o Jiřím, při čtení účtů, na nový rok vědra vína, o nichž velkostatek věděti nesměl.

Žil zde těžce jako na milost a nemilost celé obce vydán, musil trpěti každou svévoli, vysedávání do časných hodin ranních, při němž bývá hubený výdělek a hojné týrání, zlé rozmary selské, výstřednosti nezvedené chasy, protože byl „na obecním" a „horák".

Poznal kdysi lepší časy, z domova navykl pořádku, lidským poměrům, ale za ten krátký čas pobytu „na obecním", značně zlhostejněl, otupěl. Neměli srdce k němu, neměl ho k nim . . .

Odpoledne přijel na lehké, žluté bryčce agent Dosedla, namatičkovaný již ze sousední Třešňůvky, a hned poroučel „pánům rolníkům úctu": svařené víno.

Zastupoval kterousi hanáckou továrnu na hospodářské stroje a v zdejším kraji měl znamenitý odbyt.

Nebyl židem, ale přisvojil si všecky vlastnosti obchodníků té racy, ba dokonce je mazaností předčil.

Vlichotil se do selské přízně úlisnou hubou, kamarádským obcováním, štědrostí a tvrzením, že je také ze sedláků, ovšem jeho tatík měl na Hané grunt jako hrad, čtyřicet jochů řepných a pšeničných polí, v kusích po dvaceti, třiceti měrách.

Pán na něho strašně drží, protože ví, že jím, Dosedlou, továrna stojí a padá. Kolikrát chtěl mu již vším seknout a hledat si lepší štěstí, ale fabrikant nedopustil, sliboval, prosil, protože ví, že bez Žanka Dosedly byl by „na ultimo".

Ale nic nepomohlo: Žanek nepovolil, až „starej pustil dva tři stováky".

Protože ví, že „takovou mrchu šikovnou kraj světa nenande".

Valčickým samochvála velice se zamlouvala, nemálo jim lichotilo, že tak významná osobnost s nimi po kamarádsku obcuje.

A Dosedla omámiv je schlubnými řečmi, lacinou „úctou", bez dlouhého hrdlování odbyl mlátičky a řezačky, žentoury a secí stroje, staré za modernější vyměnil, vyhověl, sečkal a při tom vysoko se zaříkal, že prodává bez výdělku, ba se škodou, protože je takové dobré hovado, že zamiluje-li si někoho, duši by rozdělil, poslední gatě dal.

A Valčice to jsou jeho Praha, kde cítí se jako doma mezi svými, třeba že jsou zde žabaři proti jeho krajanům — zemanům z Hané.

K Valčickým lesákům nikdo neuměl tak líbezně hovořiti, nebylo také příčiny, jelikož nestávalo pamětníka, že by kdy byli někomu dobře učinili, z té příčiny, nehledě ani k „úctě", býval agent Dosedla ve Valčicích vítaným hostem.

Dosedla křepce shodiv cestovní kožich, hned si s celou společností důvěrně ruce podával, zběžně se vyptal, jak jdou časy, odskočil i do kuchyně pozeptati se, co by dostal na zub. Byla trefa, neb ve spižírně zůstala od včerejška pečená kachna.

Kázal ji přinésti a hned se do ní pustil s chutí vyběhaného a vymluveného člověka. Sousedé přáli mu dobré chuti a ze slušnosti přerušili na chvíli hovor, ale Dosedla házeje do sebe kvapně jedno sousto po druhém a pohybuje při tom celým obličejem, vybídl je, aby jen v zábavě pokračovali.

„Ó, to je tuze pěkná zábava — — c, c, c, c, šiml — — — !" ušklíbl se od kamen Hudáň a zamlasknul rty.

„Něco nóbl, nóbl! c, c, c, c — —" vyjekl po chvíli a zasmál se vysokým, škytavkou přerývaným hlasem.

„Nu — — a čím se bavíte?" polozvědavě, poloúsměvně mezi obíráním stehýnka pronášel Dosedla.

„Čem? Plkáme vo robách," drsným svým hlasem řekl Smékal Franc, o němž se vědělo, že

si svou hubatou Káču vymodlil, třeba že později byl s ní živ jako pes s kočkou.

„Tak, tak, to také rád poslechnu," rozmarně větil agent.

„Něco nóbl, něco nóbl, chi, chi, chi — — šiml — — —"

Hudáň měl již hlavu v ramenou, rty sešpuleny a jen se smíchy natřásal.

„V celéch Valčicích, numero vod numera, nosí babe gatě, jen ne hu nás a Hudáňů.

Me sme páni, máme sví, nebujíme se nikoho, hani faláře, hani hétmana — — —

A babe huž kór ne!

Je to věc patřičná, dež starostovka přinde do hospody po volbě a řekne před celó vůbci: To ste si moseli zvolit teho névětšího lumpa? Det nepopraví hani dobetek, japak vůbec?"

„A já na to: vo dobetek be nebelo, hale s tebó regiruvat nedovede," přiskočil paměti druhově na pomoc Hudáň.

„Te mlč!" na to starostovka se do mě postila, „bét já tvó Verunó, šak bes věděl, co je to čáj někdy k ránu. Já bech ti, meslím, huvařila habech neřekla — — —"

„Vařila bes, decke vařila — — šiml — — c, c, c, c, to se nepté. Dostat tě pod komando jen měsíc, ba téden — —"

„Za mnó be Kača do hospody nepřišla, jak tadyk za Motyčkó včera —. Nikdá — —!" se studeným výsměškem prohodil Smékal.

„Muh bes mět huž, Matysu, dost — —" kňórá.

„R o b a ví, kdy má c h l a p dost — —!"

„Šak sem — —," stydlivě vyhrklo ze Slavíka Motyčky.

— — „Čučel — —" tvrdě dodal Smékal.

„Ten náš tróba, ten náš tróba!" hjináč tvá žena vo tobě nemluví — — Dite, ste babe —!" V té chvíli, kdy Franc Smékal pohrdlivým tónem pronesl poslední svůj soud, otevřely se dvéře a vstoupil pomalý človíček, mladý čtvrtník Nešpůrek, přiženěný do Valčic asi před desíti lety z farní vsi Větrné.

Spatřiv za stolem Hudáně a rozkládajícího Smékala, zarazil se na okamžik, ale pak zabočil přímo k nálevu.

Jak tu stál v plném osvětlení lampy, zdál se býti asi pětatřicet roků stár. Postavy byl drobné, úměrné. Držel se po vojensku, zpříma, jen ramena měl poněkud vystouplá. Obličej jeho byl pobledlý, ale sličný, oči tmavé, snivé; černé vlasy v prstencích splývaly mu na čelo.

Z celého jeho zjevu mluvila jakási plachost a stísněnost, jakou pozorujeme u lidí, žijících v nespořádaných, v neblahých rodinných poměrech.

Poručil si čtvrtku vína, když v tom zavolal Drábek od stolu:

„Švaře, zavdé si!"

„Jen nech, šak taky dostanu!" zdráhal se mladý sedlák, v duchu se mrze, že švakr upozornil na něj ostatní společnost.

„Noo — —!" nutil Drábek a nahnul se se sklínkou směrem k Nešpůrkovi.

„Dé pánbu zdraví!" zabručel mladý sedlák a upil na prst.

„Hat slóží! Jen vobrat — —!" v poloopilosti kýval hlavou a povzbudivě mrkal Drábek.

„Teén — —? Šak vobrací furt, ešče ho nut, zasyčel Hudáň, pitvorně stahuje obličej.

Měl Nešpůrka hluboko v žaludku, protože teprv před nedávnem byl jim žalován pro urážku na cti a zaplatil značnou pokutu.

„Škandál, škandál!" výskavým, zlým hlasem vybřeskoval, měře přimhouřeným zrakem Nešpůrka, který zde stál jako na trní.

„Škan-daál!" Šak si ten Cél (trestní soud v Brně) — — jen počké — —!"

„Přisednete jen, pane Nešpůrek, mezi nás a pěkně se s námi pobavte!" snažil se agent vlídným oslovením povzbuditi Nešpůrka.

„Přisedni!" zostra kázal Drábek, a hrozivě loupl očima v tu stranu, kde krčil se Hudáň.

Ale ten vysoptiv hněv, jen levým okem chvílemi zamžoural po Nešpůrkovi a ohrnoval dolní ret.

Snad i vzpomínka na neblahé utkání na Cejlu jej ukrotila.

Zábava přešla na jiné pole — na myslivost.

Valčičtí usedlíci měli pronajatou honitbu na jméno radního Vospěla, člověka dobrého a důvěřivého.

Ač bylo předem ujednáno, že společníci smí vycházeti na lov toliko v družinách a zastřelenou zvěř odevzdávati nájemci, přece kde kdo pytlačil na svou pěst a zvěř buď prodal neb v domě užil.

A když pak ku konci loveckého období účtovali, společníci řádili jako divoši, poukazujíce na mizerný počet zastřelené zvěře, na škodu, kterou mají z honitby, ba dokonce troufali si nahlas vysloviti podezření: „nešatí-li je“ Vospěl.

A dobrák pachtýř, který přece musil věděti, jak společníci pečují o sebe (stačilo zastaviti žida vycházejícího z dědiny s velkým rancem kůžek), v rozpacích koktal omluvy, dušoval se, že spravedlivě stará se o honitbu.

Pokračování.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Tak malou víru máte v lidi?“ zvolala Straková.

„Jsem realista. Mně stačí víra v práci a poctivost,“ pravil Horský slehle.

Straková na něho pohlédla. Jeho tvář mluvila za něho. Chápala, že prošel přísnou školou života, která ho učinila tvrdým a nepoddajným. Poslední věty se zařezávaly do ní svou opravdovostí. Chápala úplný souhlas jeho života se slovem a vysvětlila si všecky ty drsnosti, jimiž se projevoval. Odpouštěla je. Tak ráda měla teď jeho tvrdé a mužné slovo bez lichocení a bez přetvářky. Až teď si jej plně a jasně uvědomila a usmála se na něj úsměvem prohřátým vědomou láskou.

Horský jej vděčně zachytil, ale neslevil ničeho se svých slov. Chtěl přes tento úsměv dodati větu k svým slovům, ale z toho jej vyrušil Aksamít, jenž oknem je shlédl a přišel za nimi.

Zevnějšek jeho byl trochu lepší než v posledních dnech, ale stopy jejich v něm zůstaly.

Pozdravil s úsměvem, protože uměl choditi v masce a pohrdal soucitem.

„Lidé se scházejí,“ řekl s usměvavou tvaří, učiniv očima posunek, jenž patřil oběma.

„Straková porozuměla jeho gestu, ale schválně naň nedala odpovědi.

„Zanedbával jste nás tak dlouho,“ řekla mu, pozorujíc jeho zevnějšek, z něhož nemohla vyčíst nic určitého.

„Zapadám trochu do sebe,“ řekl Aksamít, neměně tonu. „A vůbec rád bych vyklepal zdejší prach z obuvi.“

„Pomalu se všichni tři rozprchneme,“ prohodila Straková.

„Kdy hodláš odjet?“ řekl mu Horský, pronikaje k jeho zastřené duši, trpící pod jeho úsměvnou tváří.

„Pozítří,“ řekl Aksamít.

„Rozhodl jsi se trochu kvapně.“

„Co zde dělat?“

„Neunáhluj se, vycházej od svého zdraví.“

„A myslíš najisto, že mně ty louhové vody pomohou?“ zamítl trpce Aksamít.

„Ano, myslím, Žorži. Já aspoň odjedu spokojen,“ řekl Horský.

„Měl byste se sám sobě trochu obětovat. Jste to povinen sobě,“ řekla Straková, vycitujíc jeho neutěšený stav.

„Vyžil jsem tu všecko, co se tu dalo vyžít,“ řekl zahořkle Aksamít, ale ihned se rozjasnil. „A kdy vy jedete milostpaní?“

„Já?“ řekla Straková zamyšleně a s úsměvem pohlédla na Horského. „Určitě nemohu říci, ale tento týden odjedu najisto.“

„Vy odjedete asi najednou,“ řekl Aksamít, vystihnuv situaci.

Straková s úsměvem pohlédla na Aksamíta, ale hned změnila hovor.

„Nevím, uvidíme . . . Ale měli bychom se ještě zítra společně podívat do lesů,“ navrhla obratně.

„Rozloučit se,“ řekl Aksamít a vážně se zamyslil. „Dobrá, zajděme odpoledne na Aberk.“

„Souhlasím — a vy?“ řekla Straková, obrácena k Horskému.

„V kolik hodin se sejdeme?“ prohodil Horský.

„Snad ve dvě?“ navrhla Straková.

„Tak rozhodnuto: o druhé na promenádě,“ řekl Aksamít. „Ale ještě něco. Jsme dlužni návštěvu Slovanské besedě — což, abychom tam dnes povečeřeli a rozloučili se?“

Ale hned se obrátil k Horskému.

„A nota bene, Alberte, onehdá byla tam polská komponistka Lewická a chválila tvé skladby, tvůj oheň a melodiku,“ řekl radostně.

„No což,“ řekl Horský a pohodil hlavou.

„Vám to nelichotí? Je to přece uznání dámy

— a k tomu skladatelky," namítla Straková s tajenou léčkou.

„Uznání? To je krásná, ale pomíjející věc," řekl Horský s úsměvným nádechem.

„Není. brachu. Řekne-li něco laik, je to lichotka, ale uzná-li umělec umělce, ta slova mají váhu, rozuměj!" pravil Aksamít.

„Znám jejích několik mazurek. Jsou bystré a prodchnuté lehkou melancholií," řekl Horský.

„Je to mladá, velmi vzdělaná dáma," podotkl Aksamít.

„Tím lépe, svět může něco od ní očekávat," řekl Horský svým klidným a vyrovnaným hlasem.

Straková nemohla v sobě potlačit jakéhos nepokojného záchvěvu, který v ní rozvířil Aksamít poslední větou.

„Měl byste se s ní seznámit," řekla Horskému skrytě se usmívajíc.

„Ach ano, proč ne, stane-li se to náhodou," řekl Horský, usmívaje se, tímto úsměvem docela Strakovou uklidnil.

Pohlédla na něho teplým pohledem, který neušel Aksamítovi. Zdálo se, že jest spokojen, jakoby viděl svou setbu klíčit. A tato spokojenost obrazila se na jeho tváři oním podivným úsměvem, který se usmívá ne nad svým, ale nad cizím štěstím.

„A což, abychom šli zrovna do besedy?" řekl na konci promenády.

„Ano, můžeme jíti," řekla Straková, obrátivši se pohledem k Horskému.

On jakoby ze zasnění se probíral a řešil narážky Aksamítovy.

„Pojdte," řekl roztržitě a nevěda skoro, oč se jedná, pohlédl plaše na Strakovou a opět se zasnil.

XX.

Aksamít sešel se v určenou hodinu se Strakovou.

Na promenádě bylo volně, protože sezona schylovala se ke konci.

Bylo pod mraky, ale nebylo dusno, lehký vítr čeřil chvílemi vzduch a rozháněl bílá oblaka.

Ve tváři Aksamítově bylo cosi zadrhlého. Zdálo se, že s sebou přinesl špatný rozmar, ale potlačoval jej. Straková byla plachá a roztržitá. Těkala očima po promenádě a mluvila kuse a nesouvisle. Myslela na Horského a čekala ho netrpělivě.

„To je záhadné, proč nejde. On bývá vždy přesný," řekla znepokojeně k Aksamítovi.

„Něco jej zašlo, upokojte se," pravil Aksamít, snaže se ji uklidnit.

„A překvapilo by vás, kdyby náhle odjel?" namítla Straková, pátravě pohlížejíc na Aksamíta.

„I to by bylo možno — ale ne, teď ne, řekl Aksamít po krátkém rozmýšlení. Naopak, soudím, že docela zkrotl ve vašich rukách."

„Ne, mýlíte se. Oba nevíme, na čem jsme."

„Vy jste se z počátku vrtošivě poráželi — a nyní nevíte, jak všecko uhladit."

„Ani to se mně nezdá úplně správné," řekla Straková.

Ale v tom přicházel Horský. Pozdravil usmívaje se a hned se omlouval.

„Odpustte, že přicházím pozdě. Stala se mně maličká nehoda," řekl vesele.

„No, co to bylo?" zvídal Aksamít.

„Založil jsem klíč od brašny a hledal jsem jej tři čtvrtě hodiny," řekl Horský.

„Tak jste vytrvalý?" prohodila Straková.

„Člověk se musí učit pořádku a kárat se za chyby," pravil Horský.

„Tys trochu přísný k sobě. Ale neříkám ti to ve zlém. Naopak, schvaluji to — a, bohužel, pozdě. Já sebe nikdy nekárat za chyby — a teď ony kárají mne," řekl Aksamít.

Nastoupili cestu k Aberku.

Stoupali z počátku příkrými pěšinami, ale pak cesta stoupala znenáhla a sotva pozorovali, že vzestupují.

Bylo ticho a zamlklo. Lesy se vybouřily a vyšuměly a jenom sotva znatelné dýchání pozdního léta neslo se temnými plochami lesů. Dlouhé a temné stíny kladly se na pěšiny, a dřímavy úsvit ploužil se jimi v mírném a tichém záření.

Aksamít bloudil očima po lese. Byl zasněn a pln elegických myšlenek, jež v něm rodila již již se blížící jeseň. Zdálo se mu, že léto bylo letos tak prchavé a rovněž tak, že mu prchla nejlepší leta. Bylo mu, jakoby je sám pomáhal ubíjet a toho pocitu už se nezbavil po celou cestu.

Straková s Horským hovořili. Nepřeli se, ale patřili na sebe nedůvěřivými pohledy. Čím bližší byl den odjezdu, tím více všecko mezi nimi se zamo-

távalo a působilo v nich zmatek. A právě proto vyhýbali se tomuto uzlu a hovořili o svém pobytu v Karlových Varech.

Aksamít lovil jen útržky jejich vět, protože myslil na sebe. Časem pohlédl na Strakovou a zasnil se. Připomněl sobě scénu na stezce Esterhazyho. To byla rozhodná chvíle. Tušil již dříve, že řekne to, co řekl tehdá. Z počátku tomu nevěřil, ale pak poznal, že odpověď jeho byla v úplném souhlase s jeho chorobou. A toto uvědomění diktovalo mu onu odpověď. A nyní mu napadlo, že připravoval půdu Horskému. Cítil s ním opravdu hned od prvého shledání a vzpomínal, jak Horský mu přinesl čerstvý pohár vzpomínky na dávná studentská léta. Pili z něj oba a zapomínali na své klopoty. Ale Horský měl ještě odvahu žít, pracoval k tomuto bodu vším svým úsilím, snad aby nechal po sobě stopu, že tady žil, kdežto on sám tříštil se jako prudký slap a všecka jeho snaha a síla rozlévala se v písčinu. Schvácen a zlekán byl se uchýlil k těmto pramenům zdraví, ale nepřissál se k nim s onou pedantickou houževnatostí jako Horský, a proto byl zklamán. Cítil, že prameny mu nedaly toho, po čem toužil, a doma že padne ve staré koleje a pak se na něj přivalí tma. Jeho ošetřující lékař mu rozsvítil rudou lampičku, jíž si měl svítit před sebou, ale tušil, že nesnese jejího světla a že ji shasne, aby ho nelekala.

Nyní si všiml Horského. Pozoroval jeho zpevnělý krok, jasnější hlas a celým vzezřením se prozrazující znovuzrozenou sílu. Horského prameny vzkřísily, ale on shledal, že odjede odsud stísněn a s chorobným tělem, s jakým sem přišel. A toto vědomí plnilo jeho duši otravnou trpkostí.

Horský se ohlédl.

Zpozoroval, že Aksamít schválně jde v zadu a stápí se v jakýchsi těžkých myšlenkách.

„Ty mnoho dumáš," řekl, obrácen k Aksamítovi.

„Napadají mne tísnivé myšlenky," řekl Aksamít.

„Zaplaš je od sebe," radil Horský.

Ale Straková schválně se zdržela v chůzi a přinutila ho, aby šel s nimi.

Od zadu dostihla je dvoukolá kára, tažená malým oslíkem, jejž vedl mladý hošík v modré livreji.

Ve vozíku seděla sivá, tělnatá stařena ve tmavých šatech s červenou, odulou tváří a chladným, rybím pohledem. Hlavu měla vztýčenou, a jak dohnala své předchůdce, nasadila si na levé oko monokl a studeně přeměřila chodce.

Vozík chvatně stoupal, ale stařena pobízela úsečným anglickým falsettem zapoceného mladíka, aby šel rychleji.

Aksamít usmál se ironicky a stáhl hořce koutky svých rtů.

„Co se usmíváš?" tázal se Horský.

„Já také vozil jsem modlu a klopotil se s ní jako ten soumar," řekl Aksamít se zlobným úsměvem.

„No, a ta modla byla?" řekla Straková.

„Společnost, nebo čert ví co," odtušil mrzutě Aksamít.

Ale už vystupovali k vrcholu.

Šum lidské řeči doléhal jasněji, zřetelněji a rozrážel ticho mlčící hory.

Trhlinou větví kmitla věž rozhledny, zapadla v chomáči sosen a opět vysvitla.

Dospěli na vrchol Aberku.

Na rovném prostranství seděla společnost za stoly při kávě, mléku a sucharech. V ochranných koších seděl několik Angličanek. Suchý, vytáhlý Němec díval se dalekohledem a s důkladností německého professora vykládal cosi blízko stojící dámě, která jen pokyvovala hlavou a v obdivu patřila na svého souseda.

Horský se Strakovou rozhleděli se do dálky na širé panorama, které se zavíralo půlkruhovitou obrubou hor, nadechlých modrými parami. V jasném a křišťálném vzduchu řasnatěla bohatá, odlišná zeleň polí a lesů, protrhovaná skvrnami neznámých osad. Žlutavý odlesk západu zrcadlovitě zlatěl na křivce Ohře, padal na širé plochy polí a lesů, plál na zdech vzdálených osad až ke zříceninám Andělské hory a k Mariánskému chlumu, tratícímu se v hustých, zfialovělých oblacích.

Aksamít hltal očima nesmírnou plochu, zalitou posledními letními paprsky, ale jakoby ho něco bodlo, odvrátil oči od velkolepého panoramatu, usedl znaven k prázdnému stolu a dal si přivésti mléko a suchary.

Straková s Horským stáli před rozlehlým obrazem západu a sdělovali si okamžité své dojmy. Byli tak zabráni, že v prvé chvíli zapomněli na Aksamíta.

Horský se konečně ohlédl po něm. Pokračování.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

V těch myšlenkách pohříženého a promrzlého dovezla ho pošta od nádraží až domů a ačkoli celý kraj v tom zimním odpoledni jiskřil se jako v stříbrném hávu, přece ani kopce ani lesy Martina dnes nedojaly. Bloudil po nich sice očima — ale myšlenky jeho byly zcela jinde — až v Prosovicích — na děkanství a jen chvílemi vzdychl „Bože, jak mi bude? Jak mi asi bude?“ Takové strachy na něho stále lezly, že přece jen teď zase litoval, že se rázněji neopřel, nebránil „ale když má ten pan biskup takové zvláštní oči, podívá se, a člověk kývne, kdyby ho třeba na šibenici posílal“ —.

Saně zastavily před poštou. Martin z nich vyskočil a rovnou ke Kazdům.

Postilion se za ním zahleděl a náhle zavolal: „Velebný pane, nejste vy Porazilouc pampáter?“

„Tot,“ usmál se Martin „co pak jste mne nepoznal?“

„Nepoznál — náramně jste se změnili, stloustli jste ha sestárli — haž říčko, dyž měříte ke Kazdom, povídám si: že je to von — ha vopravdu. Počkejte drobet, máma mlátí hu nás, zavolám ji hned.“

U poštů na mlatě opravdu Manka bušila cepem, až zrní lítalo. Mlátili o šesti a chtěli domlátit, aby po novém roce už měli pokoj. Zima za nehty zalézala a ke spěchu pobízela.

„Teta,“ zavolal z podevratí postilion veda koně do maštale — „praštete cepem ha hupalujte demů, přivez sem vám pana pátera“. Ale Martin už také vešel na poštu a šel přes dvůr ke stodole. Všichni mlatci zastavili se na řadě — a hleděli zvědavě na Manku, jak se rychle oprašuje, šátek si opravuje, jako křepelka čerstvá jak běží a volá: „De pa se tu jenom bereš?“ i to slyšeli jak Martin zdáli už jí odpovídá: „jedu si pro vás!“

IX.

„Raději cizák — když ne náš!“ — řekla si strana Skalických i Rousků, a všechen radikalismus v Prosovicích brzy vyvětral, vyprchal, všichni bouřliváčkové umlkli, vlny ulehly, veřejné mínění ku podivu brzy smířilo se s myšlenkou, že děkanem stal se Martin Porazil.

Ba, když o své instalaci místo nádherné hostiny daroval asi tři stovky chudině města Prosovic, i chválit ho počali: „Je vidět, že je z chudoby — má cit pro chudinu — ani za svou chudou matku se nestydí — pěkně si ji i na instalaci do kostela vedl a vedle purkmistra ji posadili, plakala — chudák stará — po celé kázání i mši svatou — jde jí asi hlava kolem z celé té slávy a nádhery.“

Mladý děkan však nedal se mýlit ani chválou ani hanou lidskou. Věděl, že mu nastává krušná práce. Město sice, že si velice zakládá na svém patronátním právu, že říká s chloubou: „děkanství je naše“, ale že už svému rodáku, nebožtíku jemnostpánu, velice neradi povolovali i ty nejnutnější opravy v kostele i na děkanství a jemu — cizákovi — jistě že ani groše nedají. Kostel i děkanství že jsou v bídném stavu a přímo že křičí po důkladné obnově, které se už nebožtík dovolával.

„Aby neřekli, že jsem krkoun, že se tu chci mezi nimi obohatit, dám jim to sám časem do vzorného pořádku,“ umiňoval si Martin a dodával zase „nemám na koho šetřit, bratry a sestry nedal mi Bůh, tak co — postavím si tu pomník, začnu s kostelem“.

Mihl se mu sice při té myšlence hlavou klouček ministrant modrooký a kudrnatý jako andělíček, který jej, když v Klenčí mši svatou posledně měl, u oltáře obskakoval. Pohladil ho potom v sakristii po vláskách a optal se ho: „Ty's nějaký čiperný klučík, čí pak jsi?“

„A to je náhoda,“ odpověděl místo rdícího se chlapce sám pan farář „ten hoch je váš příbuzný, jeho matka je vaší sestřenicí — Dodlička od Hořejších Porazilů.“

„To je Dadličino dítě“ bodlo Martina u srdce. Odmlčel se a teprve po chvilce se zvolna optal: „Co pak dělá máma?“

„Přede,“ svižně odpověděl ministrant.

„Tak ji pozdravuj,“ zmateně dodal. Kluk kývl hlavou, políbil cizímu, neznámému knězi ruku, sebral konvičky a upaloval ze sakristie.

„Vrat se," zavolal na něho sahaje do kapsy „tu máš, kup si něco" — vtlačil hošíkovi do ručky zlatník, znovu ho pohladil a smutně hleděl za ním, jak vyskakuje vesele jako hříbátko k faře a od fary potom do školy . . .

Ten obrázek mu ožil teď v duši a s ním i touha, prospět nějak Dodličce, slyšel že má dětí jako kuželek, mohl by třeba vzít takového kloučka jednoho a postarat se oň —

„Uvidím časem, co se dá dělat," mávl rukou a počal myslit na jiné, neodkladné starosti, jež se na něho hrnuly. Až dosud jako dřív zůstával v kaplánce, ale teď, když sem byl ustanoven už kaplan Jan Zajíček, nezbývá než se přestěhovat do pokojů děkanských, jež tu v prvém patře po dražbě stály holé a prázdné. Martin se rozhodl, že zařídí se zcela jednoduše, koupí jen nejnutnější nábytek do jídelny a hostinského pokoje, ostatní má slečna, nebožtík pan děkan odkázal jí všecky příbory, stolní prádlo, v kuchyni a jejím pokoji zůstalo vše jak stálo a leželo, s ničím se nesmělo hnout.

„A kde pak vám by se nejlépe líbilo?" optal se Martin matky.

„Ha co pa já stará ženská huž potřebuju, co pa se mnou si budeš dělat starost, já huž se tu někde skrčím do koutku, habych nepřekážela."

„To ne, matko, až dosud jste líhala u mne na divanu, ale teď si vyberte pokoj, který se vám líbí, upravíme vám ho."

„Jakej pa pokoj, porušky mám svý, hodím si je třebas na zem někde ha vyspím se."

„Toho přece není třeba," usmál se Martin, „místa máme všude, kam se podíváme, radil bych vám tenhle pokojíček za kuchyní, jídáváme zde a bývá tu teplo. Dosud tu nikdo nespal — ale maminka může — postavíme sem postýlku, vaši truhlu sem přenesem a budete jako doma."

„Nu tak třebas," svolovala Manka a syn odešel k truhláři, který měl sklad nábytku. Vybral pro sebe, co potřeboval a teď se ohlížel po posteli pro matku. „Pane mistře, pěknou a pohodlnou, aby si ve stáří pohovila" poručil.

„Tuhle stojí taková postýlka, má drátěnou vložku místo slamníku, trojdílnou žíněnku a když se vystele peřinami, bude jako kytička, kníže pán by na ní spát mohl."

Martin ji ochotně koupil, nesmlouval ani a radostně zaplatil značný obnos. „Vždyt je to pro matku," řekl si v duchu a nařídil, tu postel hned aby na děkanství dopravili — ostatní dle libosti a příležitosti, na to nespěchá. Zašel ještě ke knihaři, u voskáře svíčky na hromnice objednal, u kupce nějaký účet zaplatil, se známými tu a tam se zastavil a už se šíralo, když se vracel domů.

Těšil se, jak najde matku úsměvavou a spokojenou, jak bude říkat „ani paní hraběnka z Tranova lepší ležení nemůže mít — než já íčko mám."

Matka už na něho vskutku čekala a jen dvéře otevřel, ještě ani na chodbě nebyl, rozkřikla se „cák ste to koupil za darebnost? Vy huž nevíte nač peníze vyhazovat! Na co pak je ta harfa tu?" a kopla zlostně do drátěnky až zazvučela — „říkají, že mám na tom ležít, do lože mi to chtíli dát, hale já nemůžu věřit, že byste míl to srdce ha chtěl, aby vtastní máma líhala hu vás na drátu."

To už dlouho to v ní vřelo, když viděla, co peněz se vydává, jak se vaří, co se kupuje, dlouho se z počátku přemáhala ale teď už se neopanovala.

„Jen počkejte, až to zkusíte, pochvalovat si potom budete, vždyt velcí páni na tom líhají," smál se vesele Martin, chtěje zažehnati zlou náladu matčinu.

„Rači na kamení se položím než na ten neřád tu," zase tak zlostně nohou zavadila o železný rám vložky a vyšla druhými dveřmi někam na dvůr.

„Já nevím, jemnostpane, jak to s maminkou půjde," přivítala Martina v kuchyni uplakaná hospodyně s Fandou, „stále se s námi vadí, že nešetříme, že rozhazujeme, že moc sladíme a mastíme, moc masa kupujeme, moc dobře vaříme, ba dnes už nám docela i nadávala a křičí při tom, až se dům třese."

„Jen trpělivost," skoro prosil Martin „všecko se poddá, matce se nedivte, přišla do nových poměrů, do zcela jiného prostředí, ona to tak zle nemyslí, časem si zvykne a bude dobře. Tak čerstva, Fanynko, pomozte mi tu vložku dát do postele."

„Jemnospane, paní maminka řekla, že to vyhodí, jakmile se opovážíme dát jí to do lože" zrazovala služka.

„Jen rychle, rychle," nutil Martin a už se chápal vložky, ani nebude vědět, že to tam má tak — teď na to žíněnky, spodnici, peřiny jí nastelte a dobrá."

„Mě nevošidíte, nebojte se, jen se raďte na mě,"

ozvala se v tom matka ve dvéřích „tu si lehnu ha dost," rozkřikla se, popadla peřiny, bouchla jimi o zem a skutečně na zemi celou noc přespala vedle krásně upravené postele. Martinovi nezbývalo nic jiného, než sehnat slamník a slámu a být matce po vůli.

„Všichni staří lidé bývají divní," omlouval matku a tím krotil sebe i celé její okolí. I kaplana Zajíčka na to upozornil a prosil, aby si ve zlé nevykládal, kdyby snad matka někdy bručela „je už stará, podivínská a v tom věku už se lidé nevychovávají, nutno stařence vyhovět, ustoupit a něco snest, kdo ví jací podivínové z nás jednou budou," dodal, usmívaje se bolestně.

Z lásky k dobrému panu děkanovi všichni skutečně mlčeli, ustupovali a tak Manka — ani rok to netrvalo — osedlala všecky a byla neobmezenou paní v děkanství. —

Do kurníků nasadila slepice, husy a kachny, v chlívkách váleli se vepři, časně z jara dvě tři kvočny seděly v kukaních a sice — aby nenastydly — v kuchyni za kamny, dvorem prohánělo se kuřata a housata jako ve statku a Manka šerku zahrnutou v modračce jenom, šátek na babku krmila je a honila. Nehonila však pouze drůbež ale i lidi — hlavně domácí. Jak byla doma zvyklá i tu ve čtyři hodiny ráno už se hrabala s postele. „Matko, nevstávejte tak brzy — tu v městě to nejde jako venku," prosil ji Martin, když za tmy ještě ozývaly se domem těžké její kroky v dřevěnkách a s hlukem otevíraly a zavíraly se dveře.

„Jen mě nechte — zaspali byste soudnej den, dyby mně nebulo, mladý ležáci, starý žebrácí," kázala hned a jen aby oheň nebyl na střeše, aby se nerozčílila a nenadávala, nekřičela a nehrozila, mlčel k tomu děkan. V pět hodin už v kuchyni snídaly, Manka pokrmila drůbež, vrátila se a nyní seděly hledíce dlouhou chvíli jedna na druhou. „Jděte nakupovat" posílala je do města.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

JOSEF SOKOL. Dne 4. dubna t. r. zemřel učitel, spisovatel a poslanec Josef Sokol stár osmdesátjeden rok. Veřejnost česká vzpomíná Sokola jako muže duchem mladého, ohnivého a horlivého v neúnavné činnosti pro vlast, které sloužil v příkladné skromnosti a nezištnosti téměř do posledních let svého života. Byl člověkem pevné víry v lepší budoucnost svého národa a sám, nelekaje se práce, překážek a nebezpečenství, tuto budoucnost lidu českému připravoval. Narodil se 4. června 1831 v Horním Jelení a působil jako učitel v Kostelci n. Orlicí, pak v Heřmanově Městci, na Smíchově a od r. 1873 na vzorné škole při ústavě učitelském v Praze. Napsal několik učebnic, knihy pro mládež i řadu spisků a brožur poučného a vlasteneckého obsahu, redigoval listy učitelské i časopis pro mládež. Býval členem sboru obecních starších města Prahy, poslancem na sněmu království Českého i na radě říšské, získávaje všude úcty pro své neúchylné přesvědčení a velký, čistý karrakter.

JOSEF KOŘÁN. Typická osobnost odešla ze řad českých novinářů a spisovatelů. Zemřel Josef Kořán. Do pozdních let vysokého stáří pracoval neúnavně tento na výsost pilný a svědomitý muž, jehož jméno je kusem české kulturní historie. Od r. 1863, kdy vstoupil do redakce Riegrova Naučného Slovníku, setkáváme se s ním na všech stranách. V redakci Pokroku, Koruny, zase Pokroku, jehož byl chefredaktorem, dále Hlasu Národa, Světozora a Ottova Slovníku naučného, na sněmu království Českého, kde pamětihodna zůstává jeho součinnost při projednávání školských návrhů Kvíčalova a Clam-Martinicova, na universitě, kde byl kvestorem, v Ústřední Matici školské, již pomáhal zakládati, ve Spolku českých žurnalistů a v kanceláři České Akademie, kterou sorganisoval a řídil. Při tom pilně psal do četných listů. O sobě vydal historický obraz Jan Žižka a IV. a V. díl Kroniky českomoravské, které se ujal po smrti Zapově. Náležel ještě do té staré generace českých vlastenců, jimž bylo pracovati všude, kde se jevila potřeba práce, mužů všestranných, skromných a krajně obětavých.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ provedlo poprvé v pondělí, 15. dubna 1912 Ludvíka Fuldy hru o třech jednáních „Pán a sluha", kterou z němčiny přeložil Ant. Klášterský, za režie A. Jiřikovského. Předcházela jí pověst, že je literární, což v některých našich kruzích znamená z pravidla nudu. Nenudili jsme se však. Fulda v tomto svém dramatu prozrazuje zřetelně lví dráp silného umělce, který odvažuje se na látku Shakespearovského zrna (i dikcí aspoň místy na Shakespeara upomíná). Však i překlad vyžaduje básníka a dobrého znalce němčiny i mateřštiny. V roli tragédky, královny Odatis vystoupila subreta operetní pí. Hessová-Guthová, při čemž divák nemohl se zbaviti dojmu, že to samé pí. Hessové-Guthové je nějak divné. Nedostatek síly vhodné byl tu patrný — bez tragédky se přece divadlo vinohradské obejíti nemůže, zvláště když pí. Májová, nejspíše kvalifikovaná na tuto úlohu, byla zaměstnána v roli jiné, Gilsady, choti vezirovy.

Ale třeba znáti děj. Perskému králi Kosruovi vyrůstá nebezpečný sok v jeho vezirovi Artabanovi, muži svrchovaně důmyslném, který však zakrývá svou převahu, chtěje věrně sloužiti králi. Ježto kdysi královnou, tenkrát ještě nevěstou královou, jež jeho péči svěřena, pohrdl, když k němu vzplanula láskou, nenávidí jej královna a štve proti němu krále, až tento jej zbaví jeho hodnosti. Artaban uchýlí se pak na svůj zámek k milované, dosud dvoru úzkostlivě ukrývané choti Gilsadě. O její kráse však král už zvěděl, a předstíraje, že zbloudil na lovu, dostane se do zámku, kde Gilsadu, chotě svého milující, svádí.

Tato na oko se jemu oddati slíbí, vyžádá si však od něho drahocennou dýku, dar to tchána jeho, v tom je však s ním, překvapena manželem, který, znaje krále, zahanbuje jej velikomyslností svojí, nabízeje mu to nejdražší co má, chot svou, darem. V tom však zasahuje do děje — poněkud málo odůvodněně — Gilsada, vrhajíc se na krále dýkou. Je to autorův prostředek, aby mohl dále snovati děj dle svých intencí — neboť král daru nepřijal a tvrdí nyní, že běží o smluvený mezi manžely útok na jeho život. Zmocní se Artabana svými lidmi a dá jej odvléci do města k soudu, jenž ovšem odsuzuje jej nebráníciho se k smrti, zvláště když i královnina pomstychtivost nalézá ukojení v tom osudu Artabanově. Její stanovisko však rázem se změní, když zví od choti Artabanovy, že král usiloval o ní, což dosvědčuje dýka, kterou Odatis poznává. Žádát od manžela nový soud, v němž doufá, že bude potrestán smělec, jenž ji zradil, její manžel. Nad pomstychtivostí zvítězila žárlivost. Král zvěděv, koho míní tímto zločincem, jejž přísně ztrestati hrozí, a — ještě více — chtěje vyniknouti šlechetností nad Artabanem, sám se zabíjí a královna vdova k popravě Artabana dojíti nenechává.

Jak vidět, děj je velmi rušný, živý, pohnutý, dramatický — jeho kolečka a hybné páky dobře skloubeny a pohon účinný a silný. Jenom že častěji zříti ruku autorovu příliš okatě do mechanismu stroje zasahující — „man merkt die Absicht und wird verstimmt!" Za to výprava kusu, zvláště historicky věrné profily jeviště, na př. interieur paláce Artabanova, kroje i úprava tváří dodávaly kusu vzhledu pravdivějšího a svědčily o nevšední péči výpravě věnované. Režie byla v rukou p. Jiříkovského, který stál i jako král Kosru nejvýše mezi umělci povolanými ku provedení hry. Pro Artabana, jehož hra chce míti svrchovaně ušlechtilým člověkem, hluboce důmyslným státníkem, něžně milujícím manželem a v osud odevzdaným až do poslední chvíle lidsky důstojným odsouzencem nalezl p. Dobrovolný, pro svůj klidný, chladný herecký temperament takřka praedestinovaný k úloze Artabanově, jen několik tonů této vysoko vyzdvižené postavy Fuldovy. Sapor nemluvil jako velmož nýbrž jako rab. Gilsada v rukou pí. Májové byla sladká chot, ale málo výbušná chranitelka své cti proti smyslnému králi. Mluva dramatu v překladu tak vypilovaně pořízeném a pěknou a lahodící dikcí se vyznamenávajícím, zarazila tu a tam nějakým kazimluvem, který jistě nelze překladateli přičísti k vině, takové „nadsázka" atd. „Pán a sluha" je dalším pokusem vinohradské městské sceny o provádění dramat trvalejší ceny a hlubší hodnoty — závady tuto vytčené jsou ve vývoji souboru slibného a zajímavého viditelny i neliterátu, a bude pracovati o jich odstranění. Dr. P.

Josef Cisler: VOJÁCI, VOJÁCI, MALOVANÝ DĚTI . . .! Pořád se naříká na chudobu původní české dramatické produkce současné — když však vzejde z pera autora, který není začátečníkem v literární práci toho druhu, z pera osvědčeného beletristy přes deset let již známého pracemi v předních listech tištěnými, s několika již knihami, universitního professora a spisovatele četných prací vědeckých, divadelního lékaře Nár. Divadla atd., nový kus, nota bene veselý, officielní kritika, která nevynechá jednu přeloženou více méně dvojsmyslnou novinku předních pražských scen, na představení české práce, jež měla jistě pěknou cenu, a nalezla přijetí a provedení na předměstské sceně, nepřijde se — až na malé výjimky — ani podívati. Jakým dojmem mohou potom všechny ty nářky do neplodnosti čes. dram. spisovatelů na čtenáře působiti, nežli neupřímným, lichým. Práce Císlerova, veršovaná a z části i rýmovaná veselohra z patrimoniálních dob české horské vesnice, má zdravou, jadrnou vůni kytice polních květů a odpadne-li jedna malým škrtem odstranitelná technická vada — divák dovídá se hned v prvním jednání, co je záhadou všem osobám kusu až do posledka, a oč se točí celý děj (která to žena těžce zkoušená dala na mši pro dobrý úmysl) — a jedna maličká nepravděpodobnůstka a přepracuje-li autor práci svoji na veselohru neveršovanou (veršované věci ochotníci málo dávají), půjde kus celým českým světem, jako se hojně hrají dřívější jeho práce dramatické (Dřevorubci, Na šenavské pile).

Děj veselohry je tento: vesnická dívka jedna zamiluje se do osobního myslivce hraběnčina, na něhož však líčí paní vrchní. Žárlí proto; aby jej získalo, dá děvče potají na mši, což když farář v kostele ohlašuje, vzbudí v celé vsi nejen pochopitelný na venku zájem, kdo je as ta soužená žena, ale zvláště u ženatých a vdaných obyvatel obce mnohá nedorozumění a podezření, tím spíše, že stalo se tak v době, kdy do vsi zavítali husaři, kteří již před 15 lety tu dleli, při čemž leckteré ženě zbyla po jejích záletech památka hluboce cítěná, ba viditelná. Dokonce i pí. hraběnka tenkráte nějak uvázla v síti Amorově, z čehož k souboji došlo mezi jejím milencem, švarným poručíkem a surovým jejím manželem, jenž však při souboji hyne mrtvicí. Synáček hraběnčin pochází z toho poměru a tento — co nechtěl osud míti — seznámí se nyní s plukovníkem, velitelem teď sem poslané husarské švadrony, jenž jest s oním poručíkem před patnácti lety zde pobyvším totožný. Ježto pak ženy vesnické, které tenkráte s husary přišly do bližšího styku (zatím se provdaly nebo v staropanenství tu žijí) jsou všecky Anny, vzchází i z toho nejedna veselá zápletka a hojnost žárlivosti, až se konečně vše vyjasní — hraběnka dostane svého plukovníka, sestárlý zatím strážmistr přebeře svou Andulu, kterou poznává podle bradavičky pod okem, stále nachmelenému kancelářskému, vesnická „soužená žena", co dala na dobrý úmysl, obdrží svého myslivce, když se ukáže, že paní vrchní byla osnovatelkou všech piklů (i proti hraběnce) a proto

její manžel-bačkora z úřadu vrchního sesazen a na místo jeho povýšen osobní myslivec. Starý kostelník a dráb, kteří chtěli pro nevěru manželek dáti se na vojnu, zůstanou u svých žen, ježto prohřešky jejich žen s „malovanými dětmi" nezasáhly příliš hluboko, a tak vše končí smírně a uspokojivě — záruka úspěchu v obecenstvu, které neskrblilo potleskem a po III. jednání autora tak dlouho volalo, až se mu představil.

Ensemble „Uranie" ujal se veselohry s chutí, třebas všechny síly nelze stejně pochváliti. Dobrý byl kancelářský p. Čekanského, jenž počínal si ve fraškovité té figuře veskrze zdrželivě. Synáček hraběnčin proveden slečnou Vackovou velmi životně — zpěvný hlas představitelky té úložky přilehal věku hošíka, jehož ton byl upřímně srdečný, nepřetvařovaný. Pan vrchní (p. Javorčáka) byl z osvědčené umělcovy serie komických přístárlých mužů slabochů ; sl. Kandlerová v roli paní vrchní jevila známou routinu této dobré herečky, jež však málo individualisovala (smyslnost a intrikanství pí. vrchní mělo býti tonem i výrazem lépe akcentováno). Za to p. Kovář v roli kostelníka nenuceným humorem zaujal. Paní hraběnka (pí. Košnerové) měla distinguovanost své role, ale zdála se nám málo úchvatným dějem svého osudu zaujatou. Ušlechtilý každým coulem (až příliš na plukovníka jezdeckého, třeba byl hrabětem) jest pan Spurný. Slabý byl pan Haasen (myslivec) — který rychtář by si dal líbiti, aby mu v úřední místnosti chodil někdo s čepicí na hlavě. V úloze jeho milenky snad spíše zjevem drobným než uměleckou prací nevýhodně stála sl. Jeřábková. Ostatní úlohy jsou méně významny — hra provedena ve prospěch pí. Kovářové, jež hojně kyticemi a dárky obmyšlena. O její oblíbenosti svědčí plný dům. —sl—

SVĚTLO V LÉKAŘSTVÍ. Dostala se nám do rukou z Ottovy Světové knihovny malá knížečka z péra MUDra Slavíka, nadepsaná — Světlo v lékařství. Malá tato knížka zasluhuje mimořádné pozornosti proto, že nám dává nahlédnouti takřka do pohádkových úspěchů nové vědy lékařské, která vyrostla za hranicemi naší říše.

Čtenář přímo žasne, jak je možné, že u nás tak málo víme o tom, že lze novými methodami léčebnými — po celém světě dnes už tolik rozšířenými — pomoci trpícímu lidstvu i tam, kde až dosud věda bezmocně stála. Hříchem by bylo nezvěstovati čtenářstvu věci takového významu a proto považujeme za svou povinnost, upozorniti naše čtenáře na knihu tu, která nám otevírá nové světy ve světě ve kterém se pohybujeme.

Udivený čtenář se dozvídá, že pouhým světlem lze zcela bezpečně vyléčiti lupus, onu hroznou tuberkulosu kůže, která rozežírá nejčastěji obličej a která až do objevu světloléčby byla považována za nevyléčitelnou. Jaké to dobrodiní pro ubožáky, kteří pro hrozný a nezaviněný svůj vzhled byli vyloučeni ze společnosti lidské!

Za objev ten odměněn byl dánský mladý lékař Niels Finsen již r. 1903 Nobelovou cenou.

A dále sezná čtenář, jaký úžasný význam má světlo — vlastně jedna jeho část — při léčbě neštovic mají-li probíhati bez jizev čili duliček, dále jaký význam při spále, spalničkách a růži.

A tak mnohý se zaraduje, když se dozví a z výkladu i pochopí, že lze světlem beze všech mastiček vyléčiti pihy v obličeji, oheň ve tváři, jaterní skvrny a jiné kosmetické vady jako je ku př. vypadávání vlasů. —

Celou historii najde tam čtenář o tom, jak věda krok za krokem k úspěchům těm se dopracovala.

Zajisté, že každá matka touží po tom, aby děti její byly nejen zdravé, ale i krásné. Až přečte si tuto knížku a sezná jakým je světlo nepřítelem nemocí a jakým je rozdavatelem zdraví a krásy — možná dost, že nastoupí v životosprávě i s dětmi svými nové cesty.

Ze druhé části knihy dozví se čtenář jak lze čeliti dnes nejrozšířenější nemoci arteriosklerose, čili zkornatění tepen jakož i to, s jak rychlým úspěchem moderní věda léčí reumatismus, dnu a různé neuralgie.

Ženy, nacházející se v tak zvaném nebezpečném stáří čili přechodu, najdou v knize té v úzkostech svých velké poučení a útěchu.

Autor této knihy studoval léta na klinikách cizozemských u samých pramenů nové tyto methody léčebné a po návratu svém stal se jejich průkopníkem u nás v Čechách.

On zařídil v Praze první ústav pro léčbu světlem, röntgenem a proudy vysoké frequence. Činem tím postavil Prahu ve vědeckém ohledu na roveň nejpokrokovějším městům cizozemským. Jeho neúnavným studiím máme co děkovati, že i my můžeme býti účastni tohoto nového dobrodiní v našich bolestech — jakož i za to, že letos v létě, kdy jeho přičiněním se bude odbývati v Praze mezinárodní sjezd elektrologů a radiologů bude Praha hostit nejslavnější lékaře ze všech civilisovaných států světa.

Věhlasní mužové ti, kteří zasvětili moderní vědě svůj život, přijdou nás poučiti a povědíti nám kam až v odvětvích těch dospěli. Dr. N.

ŠEST POVÍDEK Lva Nikolajeviče Tolstého. Jako svoje 113. číslo přináší Pestrá knihovna kultury a zábavy, redigovaná Emanuelem šl. z Lešehradu a vydávaná v Praze nákladem Hynkovým, svazeček prací velikého ruského spisovatele, v nichž značnou měrou se uplatňuje autorovo apoštolské poslání. Zvláště je to viděti z článků Tři podobenství, Rozprávky lidí bez práce, Život v městě a Život na vsi, ve kterých Tolstoj svým svrchovaně prostým, nicméně také svrchovaně působivým způsobem vyjadřuje svoje náboženské a společenské názory, jež tak pronikavou měrou dávají poslednímu období Tolstého literárního tvoření svůj ráz. Významná Pohádka o prázdném bubnu a legenda Kajícný hříšník uzavírají knížku. Překlad opatřil Karel Frypés, jenž k němu napsal také stručný úvod o Tolstém. Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 19. dubna 1912. ČÍS. 30.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

BÍLÍ PTÁCI.

BÁSEŇ V PROSE. NAPSAL EMIL PAUER.

Ó, snů mých bílí, čaruplní ptáci! Vy zářivější nebetyčných sněhů Kordilér! Vy bělejší vodopádů roztříštěných o tvrdá prsa skal! Vy bělejší prstíků trhajících asfodely na nivách zásvětí! Ó, snů mých bílí, čaruplní ptáci!

Z mé duše vylétli jste a letěli jste v dál! Ó, první rozpětí křídel! Ó, první vykoupání perutí v jasných azurech nebes! Ó, první cíle!

Buďte pozdraveny širé, svěží, smaragdové nivy, sterými květy svítící zahrady i sladce šumící háje! Buď pozdravena luzná, nekonečně krásná, pohádko Mladosti!

Ó, jak jste ji prolétli a jak veslovali jste k novým cílům snů mých bílí, čaruplní ptáci! Ó, lety jitry růžových Nadějí! Ó, lety zlatými, tiše se vlnícími a sladkým dechem sálajícími planinami Zrání! Ó, lety k zářivým sluncím, říšemi Jasu a Poznávání! Ó, vítězné přistání v nesmírné, k zápasům a činům zvoucí areně Života!

A nic nezkrušilo lety vaše, snů mých bílí čaruplní ptáci. Odvážně prolétali jste chmury a mračna, silni veslovali jste bouřemi, nad skalisky Zrady i moři Pokušení, vítězně vzdorovaly perutě vaše huraganům Vášní, hrdě pyšně veslovali jste nad hřmícími vodopády Zkázy!

A po všech bojích ty jásající lety vaše v čarovná údolí Lásky! Ó, lety mořem květů! Ó, dny plné volání, ó noci plné touhy! Ó, první potopení křídel v zdrojích neznámé slasti! Ó, dny květu duší! Ó, noci prosycené vůní polibků! Ó, Lásko, luzný zázraku Žití!

Ale pak přišel nepřítel! — Démon číhal v zahradách Lásky a závistí naplnila se Jeho duše. A zvedl démon své chmurné perutě a noc temná, noc Smutku a Bolesti zahalila čarovná údolí Lásky i všechny kraje Života.

Leč nezlekalo to vaše perutě, snů mých bílí čaruplní ptáci. Jak bílé šípy, jak jasné meteory veslovali jste tou temnou, hrozivou nocí. Ó, ještě sladká Naděj zpívala ve vaších duších, ó pevná Víra, že nebude nekonečnou ta temná, hrozivá noc, že zazáří opět slunce, že vzejdou opět hvězdy a že po všech útrapách zasvitne perutím vašim cíl nejkrásnější — nesčetnými slzami vykoupená, krásná, zlatá cimbuří nového zámku Štěstí! —

Ne, nedolétli jste cíle toho, snů mých bílí čaruplní ptáci!

V té temné noci temná a vysoká tyčila se skála! V bouřném letu svém narazili jste na ni bílými svými hlavami, v odvážném letu svém narazili jste na ni bílými svými perutěmi. A střítili jste se do hlubiny! —

A teprv pak rozjasnila se noc, vyšla Luna a vyšly hvězdy na nebi. —

A nad černou, hrůzným fantomem k nebi se tyčící skálou objevila se krásná Žena. —

Ó, známá tvář! Ó, bílá víla z čarovného údolí Lásky! Leč jak změněna! V záplavě černých vlasů změt hadů se kmitá, na ňadrech rudé, otravné květy jí hoří!

A kam se dívá ta krásná žena? Kam dívá se ta řiditelka kulis Života?

Ó, dívá se, dívá — a na rtech koketní úsměv jí hoří — jak tam dole, u paty černé skály, s perutěmi přeraženými, s hlavami krvavými, mrtvi, mrtvi leží snů mých bílí, čaruplní ptáci. — —

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Vždyt bychom byly pro blázny lidem. Krámy jsou zavřeny, burcovat je nebudu" bránila se služka.

„Maminko, tu ve městě to není jako ve vsi, zde pozdě vstávají" — upozorňovala slečna. „Tak tera dělejte něco" křičela znova na hospodyni i na Fandu. Rychle chápaly se třeba punčochy a pletly, nebo peří draly, čočku přebíraly, oddychly si, když udeřila konečně šestá ranní hodina. V tu chvíli totiž vyšel pan děkan do kostela, za ním Manka, Fanda popadla košík, běžela pro rohlíky, a hospodyně šla uklízet pokoj. Manka i v Prosovicích vstoupila do bratrstva, a ještě horlivěji tu „sloužila Pánu Bohu" než doma. Nejen v neděli, ale denně teď chodila na „šestou" a zůstala v kostele na „sedmou", kterou sloužil kaplan, teprve k osmé vracela se z kostela a znovu chápala se práce. Dříví řezala i sekala, uhlí tloukla, ryla v zahradě i hnůj kydala z chlívků a nic zlého v tom neviděla, ustavičně venku se pohybovala, tam byla šťastná i spokojená, ale jakmile se do kuchyně vrátila a spatřila, jak se vaří, maso připravuje, vajíčka tlukou, máslo tře, mouka nosí a zadělává, zlost se jí zmocňovala a hubovala: „to je plýtvání, to je zbytečností, jójo, z cizího krev neteče, musím rači ven, abych to neviděla."

Hospodyně sice zatínala zuby, ale přece se přemohla a odpovídala vlídně „to jinak nejde, panímaminko, z ničeho nic stvořil Pán Bůh svět, vždyt jsme na děkanství, najíst se musíme a taková šikovná kuchařka nejsem, abych z vody uvařila chutný oběd." Manka jen práskla dveřmi, bručela si cosi a šla na dvůr nebo do zahrady hledat si nějakou práci. Hospodyně si oddychla, když byla v kuchyni zase sama a necítila slídivé zraky matčiny v týle, práce jí šla od ruky a dílo se dařilo. Ale jakmile Manka usedla v kuchyni a ostrým pohledem svým špehovala každý její krok, tu se jí třásly ruce, všecko jí z nich strachem padalo, bála se před ní vzít kousek sádla, několik mandlí nebo hrozinek, jen aby nehubovala, aby zase nevyčítala, že je to plýtvání, že je to zbytečnost a marnost . . .

Lidé však brzy prokoukli, že děkanova matka koná ty nejhrubší práce v domě, počali jí litovat a pomlouvat děkana i jeho domácnost, ač o tom Martin ani tušení dosud neměl. „Chudinka stará," vyprávělo se po městě „ta má pěkný odpočinek ve stáří, dřít se tam musí jako kůň, ty nejhrubší práce koná, pomyslete si, vyprávěli kočové, když přivezli na děkanství deputátní dříví od města, že i dříví skládat musila."

Nejdříve se ujaly Manky sestry z bratrstva, které byly tuze pyšné na to, že matka pana děkana mezi ně vstoupila a osvědčovaly jí všemožnou pozornost a péči. „Je to pravda, panímaminko, že se tak napracujou?" tázaly se jí proto soucitně.

„Boží pravda," svědčila Manka ochotně „to víte, hospodyně s Fandou, to sou milostslečny, ty nepudou kydat hnuj do chlívka, ani rejt zahrádku."

„A to jich litujem, tuze litujem, slyšely jsme už o tom, ale věřit jsme těm řečem ani nemohly, že by si jemnostpán tak špatně vážil své drahé maminky, vždyt přece vykládá čtvrté přikázání boží."

Mance bylo, jako by ji hladil. Tak příjemně se jí dotýkalo, že ji někdo lituje, že platí za utiskovanou, i to, že může si postěžovat.

„Ha, dybyste teprv viděly, jak se hu nás hospodaří, von syn vo tom neví, ha já pro svatej pokoj mlčím jako hrob, ani ceknout nesmím, hned jako sršáni sou vobě i hospodyně i ta děvka u mně. Peníze zrovna se vyhazujou, pod rukama, lidičky zlatý, ztrácejí se vejce, máslo, sádlo."

„A to musejí být, panímaminko, ostrá na slečnu," nasazovaly ji ochotně přítelkyně „ona si myslí, že je to jako za nebožtíka jemnostpána, kdy ona děkanstvím vládla. Jen jí dají cítit, oni že jsou paní, nenechají se okrádat. Už tak dost si nahrabala v těch dřívějších časech."

„Takový to tera je," křižovala se Manka, „proto vona si fouká, jak něco řeknu, hned furiantsky vodsekne, že nemuší hu nás bejt, dyž dobře nedělá, že může jít, že má bejt vod čeho živa."

„Ach, jejejkote, panímaminko," třásly se zrovna horlivostí družky Mančiny, „jenom ji nezdržu-

jou, za jednu deset, pošlou ji a my připravíme jim dušičku hodnou, pokornou a pobožnou, na rukách je bude nosit, co jim na očích uvidí, hned jim udělá, nebe na zemi budou mít."

Konečně i Martin doslechl, co se po městě roztrušuje. Pověděl mu to kaplan Zajíček a dodal: „vím, že to matce neporoučíte, že se sama do toho žene a Fandu že od díla odhání, sám jsem slyšel, jak se s ní křičela, proč se plete, do čeho jí nic není, ona sama že si to udělá a nikoho se neprosí, ale lidé jsou zlí, hledí na to jinak, měl byste maminku poprosit, aby toho nechala."

„Poprosím, velebníčku, poprosím," červenaje se rozpaky sliboval Martin, „ale myslím, že to bude málo platno. Sám jste z vesnice, ze selského a chápete, že taková stará selka si na městské způsoby už nezvykne. Matka v tom nevidí nic zlého. Ta práce ji těší, kdežto v kuchyni anebo v pokoji okousat se může dlouhou chvíli. Jako nelze ji odnaučit teď jejímu chodskému nářečí, křiklavé mluvě hornické, obléci ji do městských šatů, právě tak nelze žádat, aby ona vařila, prala, žehlila, pokoje uklízela, dům vedla. Je to kříž, že jsme ve městě, toužil jsem na venkov, ale zhatilo se to, tak nutno teď jen všecko snášet a trpět. Ale matce to řeknu, pokusím se vysvětlit jí to."

Pokusil se vskutku, ale hned v zápětí toho hořce litoval. Sotva že několik vět promluvil, když s ní byl o samotě ve svém pokoji, kam si matku schválně odvedl, podepřela si boky, oči jí zlověstně zahořely a rozkřikla se tykajíc synovi, jako vždy ve hněvu činila: „Tak ty se za všecko budeš za mně ještě stydit? Budeš mi říkat, co smím a nesmím dělat, poroučet, jak se mám chovat, s kým ha co mluvit, cizou ženckou se tu nechráš roztahovat, vládnout, ha já ani muknout abych nesměla? To mám, lidičky zlatý, za všecko svý dření, to mám za to, že sem na něho každej groš vobrátila, ze sem se vožebračila."

„Prosím vás, matko, po tichu, „nekřičte tak," prosil ji Martin, zavíraje rychle i vnitřní okna pokoje „vždyt já to s vámi dobře myslím, jen k vůli lidem, aby nás nepomlouvali," konejšil ji jako dítě, ale tím hůř vyváděla, vidouc, jak se syn před jejím hněvem dává na ústup. Jakoby oleje do ohně přilil, hned se znovu rozkřikla: „Martine, drahej muj muži, přiď si pro mne z hrobu, vem si mě k sobě, vo něčom nevíš, svatej pokoj máš ha mě tu trápit nechráš." Celý dům chvěl se tím jejím nářkem. Z kuchyně na chodbu vyběhla hospodyně se služkou, kaplan vystrčil hlavu ze dveří kaplánky. „Co pak se to děje? Co pak se stalo?" ptaly se užaslé pohledy jejich navzájem. Z nářku přešla mezitím Manka do výčitek. Hlas její ztvrdl, přiostřil se a zřetelně bylo slyšeti i rozuměti až na chodbu: „Vo mně se nestarej, hale svý si sprav, do hubu má, každej mně lituje, že sem hu tebe míň než děvka, cizí žencká že se tu roztahuje, všecko má pod mocí, poroučí co koupit ha vařit, na mě se nevohlíží, mně se na nic nevoptá, — to si sprav — ha mně nech na pokoji" — obrátila se a odešla.

Martin tu stál jako opařený. Ještě se ani nevzpamatoval a vešla hospodyně. „Jemostpane, račte uznat, že zde déle zůstat nemohu," počala i ona zhurta — ale hned po té první větě zachvěl se jí hlas, pláč ho přerval, vytáhla šátek, zakryla si ústa a jako zlomená svezla se na židli. „To není ani ženská, to je vtělený ďábel," vyrazilo z ní náhle a po tom výkřiku pominul pláč a plynula už jen slova — „mlčela jsem, tutlala a dusila jsem to v sobě, jen abych vás nerozčilovala, vždyt vím, co račte mít starostí a jak v kněžském domě má být klid a ticho. Ale promiňte, že tak o paní matce mluvím, nemohu už to déle snášet, umořila by mne, hubnu se a ztrácím před očima, všecko je mi velké, všecky šaty v pasu si musím zakládat, kabátky visí na mně jako na holi —"

„Tak! A proč? Co se vlastně děje?" — přerušil ji děkan „vždyt jen naříkáte, co vám dělá matka, o tom povídejte."

„Ono se to ani slovy říci nedá. To se musí prožít, ta sekatura vidět. Nic jí dobře neudělám, v ničem se nezachovám. Když něco udělá, přijde do kuchyně a začne: „to mám odpočinek, to mám pohovu, jakživa jsem se tak nikde nenadřela jako tu a co za to mám? Jinde by mi dobře zaplatili a tu to nikdo neuzná. Řekli jsme si tedy s Fandou, nedopustíme, aby něco pracovala, at si babička čte, modlí se, plete, na návštěvu jde, ale všecku práci si uděláme. Z ruky jsme jí všecko brali a prosili: „nechají toho, panímaminko, samy to rády uděláme — ale stokrát hůř bylo.

Pokračování.

SATYROVY ZÁPISKY.

Z KNIHY EPIGRAMŮ VÁCLAVA KROFTY.

SVĚTLA A STÍNY.

Se světlem se snoubí stíny
všude podle lidské cesty:
není růže bez bodliny,
není věna — bez nevěsty.

STANOVISKO PANA X.

Když pochválíš ho, s vřelým díkem
tě pojmenuje odborníkem;
když vady vytkneš, s hněvným hlukem
hned nazve tebe — nedoukem.

Z MOUDROSTI OTCOVSKÉ.

V kraj umění když toužíš jít,
co překážek tě cestou meška;
žák, jenž se mistrem tuší být,
ten — mistrem bude ztěžka!

BEZ NÁZVU.

Vše falšovati v době dnešní
jak mnohý z nás si uvyká!
Bez hroznů víno vyrábí se,
bez čtení knih — jich kritika.

EPITAF.

Nad hrobem zde muže slzu setři,
knihu čtvrtou jenž byl sepsal ze tří,
začež nazván učencem byl v žití!
Světlo věčné at mu svítí!

PŘEDVOLEBNÍ.

Chceš-li, aby dověděl se svět,
kolika jsi ženám hlavu splet',
život tvůj jak hříchů dechem provát
— za poslance račiž kandidovat!

DŮVĚRA.

Tu důvěru měj v ženskou lásku,
již ku počasí třeba mít:
i když jdeš v slunci na procházku.
je dobře s sebou — deštník vzít.

MLČETI ZLATO.

Rozhovoru mnohých lidí
pozorně kdo sobě všímá,
plnou teprv měrou vidí,
jakou cenu — mlčení má.

LÁSKA OSLEPUJE.

Už za mladosti slýcháš roků,
že oslepuje láska zrak;
jak milencům se divit pak,
že tolik — chybných činí kroků?

ZAKÁZANÉ OVOCE.

Dal bůh prý svými anděli
nás navždy z ráje vyhnati,
neb zakázané ovoce
požila naše pramáti.

Že světem nyní bezradně
bez boží jdeme pomoci,
toť mnozí ráj ten hledají
zas — v zakázaném ovoci.

KNIHA NA ULICI.

OBRÁZEK Z PAŘÍŽE OD DR. D. PANÝRKA.

Kniha a ulice jsou jaksi disparatní zjevy. Jestliže časem vítr podzimní zmocní se některé rozervané školní knihy nepořádného školáčka, jemuž ve rvačce slabikáře se rozsypaly a z desek rozletěl se veselý vír listů do ulice, kde s nimi vítr ve směsici uschlého spadalého listí zatančí skočnou, je to kniha na ulici. Nudný Angličan v kostkovaném dlouhém plášti a placaté turistické čepici, s objemným bedekrem v červené vazbě, je rovněž běžná figurka knihy na ulici, rozevřené a přes tu chvíli znova v potaz brané, před každým pomníkem, význačnou budovou neb jinou zname-

nitostí. Bohatý výklad veliké firmy kněhkupecké neb nakladatelské, třebas tu knihy jsou za sklem, jest opět kniha na ulici, soustřeďující k sobě dychtivé pohledy vyzáblých studentíků, kteří raději spokojí se řadu dnů nejprostší večeří, aby mohli si zakoupiti nějakou zajímavou knihu, po které už celé týdny toužili, zastavujíce se cestou do školy a ze školy u vytouženého skladu knih (či jsme to jen my dělávali před třiceti lety, dnešní mládež nemá již té záliby v proudu sportovních slavností?).

To vše není však pravá kniha na ulici, jak se presentuje turistovi v nepatrné staničce bulharského městečka kde u nádraží na dláždění rozbil svůj stan antikvář potulný a prodává bulharsko-německý slovník, turecké národní písně, nejnovější snář, překlady Tolstého a Zoly a několik krváků bezejmených spisovatelů, vedle kuchařky a domácího léčení lidového, nebo v živé ulici římské via Vittorio Emanuele, kde pouliční obchodníček vedle pohlednic, průvodců a novin také knihy, jež právě vzbudily veřejnou pozornost, má na prodej. Jak nevzpomenouti ze starších obrazů ulic pražského Starého města dřevěných lešeníček s antikvarními knihami, jež tu nějaký židovský obchodník vykládal a prodával. A odtud hned skočí vzpomínka daleko na východ do tiflisského náměstí „Soldatskij bazar", kde kramář na zemi vyložil ku prodeji staré nádobí, polámané nářadí a také Jungmannův slovník, vedle několika starých kněh gruzinských a armenských.

Nikde však nenašel jsem tak typicky, trvale a uvědoměle vedený obchod knihou, starou a novou, zvláště starou, na ulici, jako v Paříži, na březích Seiny, na vysokém kamenném ohražení břehu, kde několik kilometrů táhne se sklad vedle skladu, obsahující staré tisky i nejnovější romány, primitivní dřevoryty a nevybledlé ještě v žáru letního slunce akvarely, pohlednice, svaté obrázky i nákladná díla illustrovaná, jednoduché skoro úředně vazby i skvostné, zlatem a slonovinou zdobené desky — vše tu vedle sebe, kniha - aristokrat i prostičký občánek, slavné jméno nezapomenutelné a zase skromného básníka, jenž nepronikl do učebnic a anthologií — v millionech těch potištěných stran a stránek, spoustu krásných myšlenek přinášeje a důležitého poznání, k němuž třebas celým životem práce dospěl dnešní neznámý badatel či umělec. Líbila se mi ta spravedlnost a nepředpojatost těchto drobných obchodníčků knihou, najmě ovšem francouzskou, kteří neprotežují žádného autora, často as se napálí, mnoho nevydělají, ale přece jen při své zvláštní živnosti setrvávají celá léta.

Vidím ty šikmo sříznuté a skleněným příklopem uzavřené (pro jistotu, jsou cizopasníci obchodníků knihami, zloději takových knih) skříně, zámky visacími zpevněné. Vidím i jejich stavby či boudy opodál, dřevěné, asfaltovou pískovanou lepenkou kryté, z nichž jako pavouk vyplete se vlastník obchůdku, když pozoruje, že některý divák rád by si zakoupil spis nějaký. Drobný kalendářík a celé mnohosvazkové dílo encyklopaedické nebo nekonečná řada ročníků časopisu „Mercure de France" svorně vedle sebe tu nalezly útočiště, odstěhovavše se z knihovny zemřelého bibliofila, z rukou dědice, jenž neměl jeho záliby v knihách, až sem na břeh Seiny.

Kráčejte po osudech takového spisku, když vyšel ze stroje tiskařského do lisu knihařova, odtud do skladiště nakladatelova a od něho do obchodu sortimentáře. Zde zakoupil jej tichý čtenář, v jehož pomalu rozkvétající knihovně dlouhá léta strávil, když jej byl kupec přečetl. Několikrát byl vyňat vlastníkem, chtějícím znova se vzrušiti několika pěknými místy knihy. Až přišel k pouličnímu obchodníku, odkudž, bude-li míti štěstí, dřív nebo později zase se odstěhuje do příbytku čtenářova — konec konců však přece v prach rozpadne, třebas ještě před smrtí, je-li vzácný, zavdá podnět k novému vydání literárního historika, jemuž dávno po smrti autora ještě honorář přinese a myšlenku před zapomenutím zachrání.

Jsou tu skříně se zamilovanou literaturou, jiné chovají krvavé romány, v nichž na 200 stránkách spáše se 300 vražd. Jiná zase skříň, rozlehlá, dlouhá, z několika přepážek obsahuje vědeckou literaturu určitého oboru — zde se setkáte, jste-li odborníky, se známými úctyhodnými jmény, často citovanými. Jiné spisy jsou jen provázky ovázány a přibyty na dřevěné prkno, nevázané, aby vítr nerozmetal listy, s oslovskýma ušima při dolejším rohu. Můžete tu celé hodiny státi a listovati spisy vás zajímající — tiše, nepozorovaně vás sleduje obchodník ze své boudy, dobře věda, že naposled udělá obchod. Nevnucuje se, nevykládá, nepřesvědčuje, nepřemlouvá — nechá bibliofilu čas a příležitost.

Udělá obchod a ví, že přijdete znova. Není v celku drahý a možno s ním smlouvati, umíte-li to.

Jsou tu i pěkné litografie vedle dřevorytin promaštěných neb roztržených, okousaných okrajů, s nimiž bylo barbarsky zacházeno. Vedle Xenofontovy Kyropaedie, včera vydaný román Ohneta neb Gabrielle d'Annunzio neb jiného světového autora à la mode. I poštovní známky prodávají. Odřený silný foliant starého spisovatele — a hned vedle sbírka marek na prodej. Ohlédnete se, kde sedí vlastník obchodu — právě za vámi na sedátku dřevěném odpočívá, čte noviny, ale jistě ví, co se děje s jeho knihami. Můžeš se v nich přehrabovati, jak chceš — ty, cizinec, si netroufáš, ale ostatní kupci tak činí — můžeš knihu, jež tě zajímá, vyjmouti, listovati, rozřezati (aspoň ušetříš obchodníku nebo příštímu kupci práci) i čísti, jak dlouho chceš.

Nikdo ti knihu nevezme z ruky. Takový nerozřezaný exemplář Brouardelova spisu o otravách arsenem („L'arsenicisme") asi tu již dlouho čeká na kupce — škoda, před několika lety koupil jsem jej za krámskou cenu s dovozem od nakladatele. Mají své stálé odběratele — tito obchodníci, žurnalisty, literáty, vědce, kteří kupují, co potřebují a musí knihu, ježto jsou zpravidla nebohati, kupovati co nejlevněji — i ženy kupují tu hojně. Mezi prodavači jsou ostatně také ženy, ovšem staré jako jejich knihy — jsou to vdovy, které obchod převzaly a dále vedou po zemřelém manželu. I jednotlivé sešity časopisů tu obdržíš, neb neúplné ročníky známých velkých listů, na př. „L'Illustration", povědomé z našich kaváren.

Leckterá kniha jen tak položena na horizontální ploše rampy nad Seinou, div že do řeky neslétne, kde jest ostatně papíru dost, naházeného tam kolemjdoucími, jimž zjednaní poslouhové reklamní lístky o nově otevřeném hostinci neb zábavní místnosti neb obchodu v okolí živých tříd přes tu chvíli strkají do rukou.

Sem patří i pouliční kiosky s novinami francouzskými a zahraničními, vedené obyčejně staršími resolutními ženami, které prodávají i pohlednice se satyrickými obrázky suverenů; obchodují i s pohlednicemi (kus za 5 centimů — pouliční prodavači „cameloti", však s menším výdělkem se spokojují, přenechávajíce až 50 kusů dvojbarvých pohlednic za frank).

Tak cizince zabaví tato neobvyklá výstava knihy na ulici, jejíž obdobu v té rozsáhlosti, soustavnosti a solidnosti nenalezneme v celém světě, že rádi se vracíme touž cestou a znova staneme u skříně, jež některý zajímavý objekt skýtá. Nebýti toho, že máme ještě v programu výlet do St. Denis, zajisté nacpal bych si kapsy několika spisy a nejraději byl bych zakoupil si 44svazkový lékařský slovník Jaccoudův, sic dnes již trochu zastaralý, ale přece jen cenný, ježto je význačný pro lékařskou tvorbu celé jedné epochy francouzské vědy lékařské i pro citace pramenů z jiných kněh neznámé.

Ale jak bych to odstěhoval? Napadá mě věru šťastná myšlenka, posílená hned v zápětí vzpomínkou, že pražská císařská knihovna má také tuto encyklopaedii, a že počínám doma knihami až ke stropu plniti již druhý pokoj.

Přes to vzpomínám na tyto výklady ještě po dlouhých dobách doma, lituji, že jsem tu či onu knihu nekoupil, když bych ji tu a tam byl potřeboval, a slibuji si, že až zase se podívám do Paříže, neopomenu zajíti k Seině k mostům a prohlédnouti si tyto jejich význačné exposice knihy na ulici.

A konec konců že si přece jen něco vzácného a cenného koupím. Však jsme všichni záviděli příteli z mladých let, jenž obdržev stipendium studijní ztrávil nějaký měsíc v Paříži a přivezl si odtud v zachovalých exemplářích všechny lékařské klassiky, od Bichata po Charcota, od Laeneca a Piorryho až po Hucharda, Gilberta, od Cruveilhiera až po Cornila, kteří podnes zdobí jeho knihovnu, poskytujíce mu aspoň občas příležitost do nich nahlédnouti a orientovati se, jaký byl názor o té které otázce ve Francii před 50 až 100 lety.

„Byl jeden mnich, měl mnoho knih a — nevěděl co v nich!" platí ovšem o těchto obchodnících na březích Seiny v Paříži.

Ale nemohou za to.

Ostatně něco snad přece vědí.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Pokračování.

Aksamít seděl obrácen zády k obzoru a popíjel mléko z útlé skleněné číšky.

„Co tě omrzel rozhled?“ řekl mu Horský.

Aksamít mávl rukou.

„Co bych viděl? Leda západ — a ten mám každý den před očima,“ řekl a trhl do výše rameny.

Horský se obrátil ke Strakové.

„Přisedněme k Aksamítovi. Zdá se mně, že je mu smutno,“ řekl v zamyšlení, dohaduje se příčiny zamlklosti přítelovy.

„Máte pravdu. Skoro celou cestu mlčel,“ souhlasila Straková.

Přisedli k Aksamítovi, poručili si kávu a svačili.

Aksamít byl bledý a přepadlý. Straková upřela na něho pozorný pohled.

„Co je vám?“ tázala se ho vlídně.

„Se mnou to jde s kopce. Mám předtuchu, že kdosi za mnou kráčí v patách. A než se nadám, strhne mne k zemi,“ řekl Aksamít zatíženě.

„Jsi pouze ve špatném rozmaru,“ prohodil Horský.

„Ne, rozmar to není, je to naprostá jistota o konci,“ řekl Aksamít sklesle.

„Tak zlé to s tebou není,“ namítl Horský.

„Mám nepochybná znamení. Cosi mne odsud žene, abych své věci spořádal. A to je předzvěst,“ řekl Aksamít.

„Zdá se mně, že se klamete,“ pravila Straková.

„Ne, neklamu se, všecko je mně jasno,“ řekl Aksamít, přesedl netrpělivě, kousl se do rtů, ale mluvil.

„Zůstaň ještě zde, jestli to lékař navrhne,“ přimlouval se Horský.

„Zde zrovna půda pode mnou hoří. Až tady jsem zvěděl, v čem jsem. A nejhorší, že jsem své síly rozmrhal a neprovedl ničeho,“ pravil Aksamít, vraště obličej následkem tajené, ale důtklivé bolesti.

„Minulých věcí nežel, žil's jak jsi mohl,“ řekl mu Horský.

„Těžko neže'et, Alberte. Vzpomínám si na krále lucemburského. Měl na štítu napsáno: ich dien. A já sloužil také tak dobrodružně a na konec nevím, zač jsem se bil. Sklízím jen hořké poznání, že jsem žil nadarmo,“ mluvil Aksamít slehlými větami, které se zařezávaly ve sluch ostatních.

Horský se Strakovou okamžik zamlkli. Nemohli popříti pravdy těch vět. Ale Aksamít rychle přerušil mlčení. Změnil se ve tváři a vstal.

„Dovolte, abych odešel. Vy zůstaňte ještě,“ řekl, zahryzuje se do rtů.

„Co je ti?“ zvolal zlekaně Horský.

„Okamžitá bolest. Neměj strachu, to přejde,“ řekl, zavolal na sklepnici a platil.

„Jdeme s tebou,“ řekl Horský.

Straková rovněž souhlasila.

Zvedli se za Aksamítem, zaplatili a vraceli se s ním.

Šli tichými, zvolna se šeřícími lesy, jimiž bloudily plaché útržky světla.

Byli zasněni a spíše každý zvlášť vzpomínali, než hovořili. I sám hovor jejich byl kusý. Straková s Horským opatrně volili themata, aby se nedotkli Aksamíta, a on sám vůbec málo mluvil, jen časem vpadl hořkou a spálenou poznámkou.

Doprovodili Strakovou k jejímu hotelu.

„Bude-li možno, přijdu se rozloučit,“ řekl Aksamít a podal ruku Strakové.

„Doufám, že se zítra ještě uvidíme,“ řekla Straková.

Horský se odporučil a pln starosti doprovázel Aksamíta do Křížové ulice.

„No, čeho's dosáhl u Strakové?“ řekl mu cestou Aksamít.

„Mnoho se ptáš. Neodhodlám se asi k ničemu. Odjedu a všecko se skončí,“ řekl Horský plaše.

„Poslouchej, jestli se v poslední chvíli nesebereš, potom tě nelituji a řeknu si o tobě, že jsi slaboch,“ řekl zahořkle Aksamít.

„Mám se dát vehnat na nejisté proudy?“ namítl Horský.

„A tak si plovej v mrtvé zátoce,“ řekl Aksamít v návalu bolestné trpkosti a zrychlil své kroky.

Mlčeli chvíli a zastavili se před bytem Aksamítovým.

„Jestli se zítra neuvidíme, doufám, že mne na-

vštívíš v Brně. Slib mně to," řekl Aksamít ve spěchu.

„Přijedu, ujišťuji tě," řekl Horský, podivně roztřesen.

„A teď s bohem," utrhl ze sebe Aksamít, objal Horského a rychle zahnul ke dveřím.

Horský stál okamžik jako do dlažby vbodnut, ale pak přešel na promenádu a tloukl se zmaten až do soumraku třídami karlovarskými.

Přemítal o slovech Aksamítových, přehlížel všecka setkání se Strakovou a stále se mátl v úsudku. Nebyl si jist sám sebou. Zbýval jen zítřejší den, ale i ten jej překvapoval svou neujasněnou tvářností. Usoudil, že není možno, aby v tom dni vše uzrálo a skoncovalo se. Již se mu zdálo, že něco propásl, že sám sebe musí usvědčit, ale neuznal toho.

Konečně všecek rozmrzelý udělal čáru přes všecky domnělé plány a rozhodl se, že zítra formálně na potkání se rozloučí se Strakovou a potom — potom odjede a takto nejlépe skončí tu zmatenou komedii, kterou s ním osud zahrál, snad aby jej pokáral za to, že se odcizil svým zásadám a dal se slepě unášet svůdnou vidinou, na niž jej na neštěstí Aksamít upozornil.

A s tímto rozhodnutím, usmýkán chůzí a myšlením, vracel se do svého bytu.

XXI.

Aksamít špatně strávil poslední noc.

Neodbytné bolesti stěhovaly se mu po celém těle a nemohly najíti místa.

Usnul až k ránu a potom náhle procitl. Následkem toho měl těžkou hlavu a sotva stál na nohou. Ale než se upravil, bolesti rázem se uklidnily a bylo mu lépe.

Otevřel okno a procházel pokojem.

Napadalo ho, že lékař chce jej ještě čtrnáct dní zdržet v lázních. Tato myšlenka ho téměř rozčilovala. Uvažoval, že by tím dosáhl snad oslabení choroby na čas, ale což, když ve vyléčení nebylo naděje. To věděl a proto se zmítal jako v síti lapená ryba, která nemůže uniknout. A potom si vzpomněl na svou kancelář, v níž nechal mladého, nespolehlivého zástupce. Tato mrzutá myšlenka nyní jej prudce zasáhla a nemohl se jí zbýti.

Vyhlédl oknem a spatřil Horského. Pozoroval jej a pro něj zapomněl na sebe.

Vytušil, co se v něm děje. Běhání s místa na místo usvědčovalo Horského.

Aksamít uhodl, že se chce Horský setkat se Strakovou, ale jak jej znal, usoudil, že sebe nezapře a nepromluví.

Byl rozmrzelý na něho. Připravoval mu cestu — a on se nemohl rozhodnout.

Než přece ho chtěl vytrhnout z hluchého hnízda, kde zakrňoval a přesunout jej na rušné břehy, života, kde by se mohl uplatnit, ale marně. Dosáhl všeho u Strakové, ale jím skoro nemohl hnout. Již se mu zdálo, že jasně pochopil Horského, ale teď mu zas unikal do mlh. Stál nad ním jako nad zamotanou hádankou.

Ale sotva že Horský mu zmizel s očí, s opačné strany vešla na promenádu Straková.

Nezbývalo mu mnoho času, měl ještě píti poslední poháry, a proto mu přišlo vhod, že ji spatřil a může se s ní rozloučit.

Rychle oblekl svrchník, vzal klobouk a pohár a vyšel na promenádu. Ráno bylo slunné, ale chlad srpnové noci prolínal všecko okolí řeky, kouřící lehce do vzduchu vláčnými parami.

„Setkala jste se s Horským?" zeptal se Aksamít Strakové po pozdravu.

„Ne, neviděla jsem ho," řekla Straková.

„Spatřil jsem ho oknem a najisto soudím, že vás hledal," pravil Aksamít.

„Ano, v poslední chvíli. Měl dosti příležitosti, aby promluvil," řekla Straková s dobře odváženým klidem.

„Nezapomeňte, že máte před sebou zvláštní povahu," namítl důtklivě Aksamít.

„Ano, to vím. Zde zbývá jediná cesta," řekla Straková.

„Tuším, ale originální a nevyšlapaná," rozvažoval Aksamít.

„Já jsem ji našla," řekla Straková živě.

„Vy?" řekl Aksamít a udiveně pohlédl na Strakovou.

„Já si ho musím vydobýt sama," řekla Straková pevně a s rozsvětlenýma očima.

„Výborně! Našla jste ji," zvolal Aksamít, radostně překvapen.

„Co tomu říkáte?" zahovořila Straková s živým úsměvem.

Dokončení.

ŠPÁS!

NAPSAL VIKTOR KAMILL JEŘÁBEK.

Pokračování.

Dosedla dychtivě naslouchal, neb teprv před nedávnem vstoupil do cechu loveckého a nemohl se pochlubiti zkušenostmi z tohoto oboru. Valčičtí naopak byli všemi biči práskaní pytláci a vykládali historie, až vlasy vstávaly.

Starý Pažourek teprv před měsícem zažil příhodu, na níž do smrti bude pamatovati. Valčická, k lesům přilehlá pole, v poslední době velice trpěla jeleny, kteří v houfech vycházeli na večer z lesních hlubin, vyhrabávali brambory, udupali obilí.

Valčičtí společníci marně vycházeli na čekanou na škůdce, kteří buď vůbec se neobjevili nebo v takové vzdálenosti, že byli z dostřelu. Až jedné měsíčné říjnové noci vynořilo se před Pažourkem, u lesu čekajícím, celé stádo. Starý pytlák v hrozném leknutí nevěděl nic moudřejšího, než zanechati pušku na místě a horempádem utéci.

Třeba byl znám jako odvážný myslivec, který veřejně se chlubil, že za časů panské vlády nad honitbou jak je rok dlouhý, celý jejich dům jedl zvěřinu, z níž kůže mohli na vozy prodati, přece musil přeslechnouti tak mnohé štráfnutí a výsměšek za své hrdinství.

Marně Pažourek vysvětloval, že jelenů bylo stádo, kolem dvacíti, a v říjnu bývají strašně nebezpeční, marně se vymlouval, že nebyl vůbec na jeleny nachystán, jinak byl by si vzal kulovnici. Hudáň, jak měl „róš" (opičku), jen Pažourka shlédl, již mlaskal a mlel starou: „Takové fořt — šiml a ka—lup, ka—lup — — !"

Mladý Nešpůrek hovoru se nezúčastnil. Seděl zde přikrčený, jako v těžkých myšlenkách ztracený a hrubě ani nevěděl, co kolem něho se mluví. Pil jednu čtvrtku za druhou na ráz — dva, jakoby chtěl v sobě ulíti věčný žár.

Po každé čtvrtce platil a kdykoliv vrzly dvéře, vytřeštil tím směrem zlekané oči.

Chvíle plynuly jedna za druhou, společnost u stolu se z části vyměnila.

Odešel Drábek, Smékal a Pažourek a vystřídali je mladí rolníci Pár a Bauer, dobří kamarádi, pokud se nejednalo o nákup polí.

Prodával-li někdo v obci neb blízkém okolí „svobodná rola", jistě súčastnili se dražby oba hltavci a snažili se o překot pozemek pro sebe získati, třeba druhdy značně přeplatili.

Tou dobou, kdy se tato změna ve společnosti udála, Dosedla měl již sousedy tak příznivě naladěny, že mohl se vytasiti s obchodem.

Všickni seskupili se kolem něho i Hudáň, zatím se vyspavší a napolo vystřízlivělý, a pozorně sledovali jeho výklady o moderním zařízení nových hospodářských strojů.

A co Dosedlovi jela huba jako broušený meč a pronikavý jeho zrak upoutával pozornost posluchačů k předmětu, Nešpůrek zmořen náhlým pitím, položil hlavu na stůl a jal se chrápati.

Dosedla se odmlčel a zadíval se udiveně na spáče.

„Takový slušný muž a tak se spije! Ani jsem si nepovšimnul, že by si nějak zvlášť popřával. At tu sedí něco přes hodinu! A pojednou bác! a je na hromadě — —"

„Háno, ten si nepopřije!" zasmál se Bauer.

„Člověk vepije čtvrtku a von kvaltem — čtyry."

„A proč kvaltem?" tázavě vzhledl Dosedla k sousedům.

Tu Bauer opustil své místo a přisednuv k agentovi, tlumeně vyprávěl:

„Nešpůrek je neštastné člověk. Měl dlóhó známost s hodnó, chudobnó děvčicó, hale staří Nešpůrkovi vevádeli, že ho vedědí, ze stavení hutečó, haž poslechl a příženil se sem na čtvrtku. Bela jediná dcera, čtvrtka čistá a ešče peníze mezi lidmi. Dobře be bel sed, hale co je to platný, dež se ženó nemuh vobstát.

Hat dělal, jak scel, belo sódno. Špatně hospodaří, špatně dobetek popravuje, špatně se chová, zkrátka je špatné chlap. A von dře jako Adam; první z dědiny vejíždí na pole, poslední se vrací dům. Hale vlídný slovo nedostane, jak je rok dlóhé; furt a furt, je nadávané: te sviňo, te potvoro a tak podobně. Ba je i bité.

V hospodě se nesmí hukázat, huž je za něm. A nadá celýmu světu, nevíc hospodskýmu, proč pré mu nalívá.

Det je sósed, proč be si nezavdal! Chodák

z věčnýho strachu před ňó verazí tři — čtyry čtvrtky a je trop.

Debe mu přila čtvrtečku — dvě, poseděl be, porozprávěl a nebela be vostuda . . .

Ta měla dostat Smékala nebo Hudáně, te be jí huž vetrófali. Hjiné ne, protože je bestija zteklá . . ."

„A jak, že dnes se tak dlouho zdržel?" divil se agent.

„Rézla, jako Nešpůrková, je ve Větrný u sestřenice. Poslali pro ňu vůz, je v kótě. Šak debe věděla, že je zde, přiletěla be jako furija . . . ."

A zase hovořilo se o novém secím stroji, jak výtečně se všude osvědčil, kam Dosedla jej dodal.

Pár a Bauer byli již odhodláni společně jeden zakoupiti. Jen o cenu nemohli se dosud shodnouti. Rozcházeli se s Dosedlou asi o padesát korun. Konečně po dlouhém přihazování se strany obou sedláků a spouštění se strany agentovy shodli se na sumě.

Dosedla již síptěl a čelo jeho pokryto bylo potem.

Dokončení.

FEUILLETON.

Z LETNÍHO ŽIVOTA NA GORENSKU.

Dobrých šedesát let uplynulo od té doby co angličtí cestovatelé sir Davy, Churchill a Gilbert ocenili poprvé svérázno krásu krajin na horní Sávě, než-li opozdilé středoevropské obecenstvo počalo je hojněji navštěvovati. Ještě dnes — díky bohu — nehrnou se tam zástupy s kukátky a s přesvědčením, že to či ono je nezbytně třeba viděti, aby člověk byl uznán za zcestovalého; ani veliké hotely s několika patry nezastírají pohled na zelené stráně, ani strakaté umělecké plakáty nezvou na hlavních nádražích k návštěvě těchto míst. Horní Sáva od Jesenic k Belapeči patří ke krajinám, kam parvenu nechodí, poněvadž tam není dosti snadno utratiti mnoho peněz. Je to krajina tichých procházek, horských výstupů, zeleně a vodstva.

Střediskem letních hostí v údolí Korenské Sávy je Kranjska Gora ležící na soutoku Sávy a Pišnice. Kranjska Gora je osada čistě slovinská, v posledních letech, zásluhou lékaře dra. J. Tičara, vystupuje domácí obyvatelstvo velmi uvědoměle a rázně. Kranjska Gora (německy Kronau) leží na trati spojující Lublaň s Trbiží i má výhodné spojení jak s Trbiží a Jesenicemi, tak s Bledem ano i s Pontebbou*) i sdružuje v sobě mnoho příjemností. Z úhledného nádraží jsme několika kroky v samé osadě. Zde nás očekávají čtyři dobře zavedené, byt nevelké hotely „Razor," „Slavec," „Lavtižar" a „Pošta". Jen renegátu Košírovi (za mostem) se vyhneme, ostatně nechodí k němu ani Němci sami. Soukromých bytů (též s kuchyní) je vždy dosti k disposici, zamluviti si je lze u dra. Tičara, který podá ochotně potřebné informace.**) Ceny jsou mírné, při delším pobytu 1—1·20 K za lůžko denně, leč ani průchozí turista neplatí více než 1·40 K. — Rovněž strava není drahá.

O prospěch turisty letního pečují tu dvě korporace: Kranjskogorska podružnica slovenskega planinskega društva a Letoriško društvo kranjskogorsko. Předsedou obou je dr. Tičar. Jejich zásluhou je v Kranjské Goře a v okolí opatřeno vše, co lze turisticky dobře požadovati, Velmi mnoho získala Kranjska Gora lázněmi zvanými „Jasna", které jsou postaveny u jezírka v Pišnici, osm minut od osady. Čistá horská voda zachycuje se tu na písečné ploše, vyhřívá se sluncem, načež vtéká do prostorného basínu, vroubeného lučinou s parkovými skupinami stromů. Mezi stromy zbudovány vhodné kabiny k převlekání a vše zařízeno tak, že umělá úprava nezasahuje násilně v rámec krajiny i máme dojem jako bychom se koupali ve volné přírodě. Za horkých dnů je tu ovšem velice živo.

Předním půvabem Kranjské Gory je nevyčerpatelný výběr procházek, výletů, a horských tur, které použitím železnice lze výhodně rozmnožovati a kombinovati. Hlavní promenádní cestou je Velika Pišnica, krásné údolí s mírně stoupajícím vrchem, uzavřené obrovskými massivy Prisojnikem a Razorem a samo široké údolí Sávy s rozlehlými loukami. Všechny cesty poněkud významné pro turisty jsou značeny, udržovány v dobrém stavu a blíže Kranjské Gory opatřeny i lavičkami. Kranjská Gora není ovšem letní sídlo pro nemocné, ani ne pro rekonvalescenty po těžkých nemocech, je středisko zdravých leda snad oslablých celoroční námahou v městě a stanice horolezců i jsme tu ušetřeni scen, které v lázenských místech často se dotýkají návštěvníka nemile. Při pobytu v Kranjské Goře se mnoho chodí, krajina sama láká k výletům a bohaté je odměňuje. Potěšitelné je, že dnes i na těchto výletech nejsme již nuceni obraceti se do osad a útulen německých, výminku činí Tolíž a Belapeč (s hostinskou expositurou u dolního Klanského jezera). Výlet ke Klanským jezerům spojíme vhodně s návštěvou zajímavé osady Ratečí, u nádraží slovinský hotel Maugart (starosty Jalena), z něho k jezerům 35 min. Nejbližší vycházka z Kranj-

*) Bližší viz v průvodci „Slovinské Alpy", vydaném nákladem „Maje".

**) Adressa MUDr. J. Tičar, Kranjska Gora (Kranjsko).

ské Gory na sedlo Vršec (1616) přicházela dosud k dobru německé chatě Vosově, leč letos odpadne šťastně i to. Kranjskogorský odbor S. P. D. zřídil na druhé (trentské) straně sedla novou velkou chatu Planinski Dom na Vršiču, která bude otevřena v červenci t. r. Nová chata poskytne návštěvníkům žádoucí pohodlí, neboť krom společné ložnice má pět pokojů o 1—3 postelích.

Obecenstvo přicházející do Kranjské Gori je trojí národnosti: slovanské (Češi, Slovinci, něco Chorvatů), německé a vlašské. Z Němců navštěvují ji od doby boykottu (r. 1908) jen ti, kdo se již smířili s jejím slovinským rázem. Vlaši jsou tu živel neškodný, ale jejich platební síla je nepatrná. Českou společnost najdeme nejčastěji v hotelu Razor i je žádoucno, aby v příštích letech byla co nejčetnější.

D—ý.

ČESKÝ ŽIVOT.

JOSEF MANES: Studie květin. Výstava Manesových kreseb tužkou a kolorovaných v uměleckoprůmyslovém museu zahájena byla přednáškou Dra F. X. Jiříka. Dle slov přednášejícího byla kdysi činěna Josefu Manesovi výtka, že nebyl nejpilnějším pracovníkem, výstava vyvrací tuto domněnku. Sbírka asi 150 listů, samých studií květin, jež byla soukromým majetkem, a o níž umělcovi životopisci a veřejnost nevěděli, je důkazem, jednak jak Manes miloval květiny, jednak jak byl pilným a správným ve svých studiích a jak úzkostlivě správným ve formě. Naprostá dokonalost formy, jež z těchto studií zjevna, byla ovocem známých uměleckých tradic rodiny Manesovy, jež přednášející podrobně vysvětlil posluchačům popisem života a uměleckých snah otce a ostatních členů. Obliba květin pak sama byla v tehdejší době pobiedermaierovské a v době druhého rokoka veliká, dámy, milovnice květin, trávily čas vystřihováním jich a skládáním v obrazy kytic, čímž se vysvětluje dále i vliv prostředí na Manesa, který žil prostřed tohoto nadšení pro květiny a známým dámám, zejména slečnám Rittersbergovým i květiny na potulkách přírodou posílal.

Z vystavovaných listů viděti, že o nich pracoval umělec, který květiny studoval s láskou. Na dvou obrázcích pod sebou jsou studie podleštky a hořce, je to dvé nálad blankytných tónů různých stupnic: ubledlá, něžná barva jarní květiny z lesního stínu, vlhkého dosud sněhem právě roztálým, a sytý nádech druhého modrého květu rozvitého na plném slunci. Jinde je malován jahodník listů zažloutlých a zelených s plody, jež se chýlí jako shuštěné karminové krůpěje na stvolech nad listím. Všecko prostinké; ale samá kouzelná barva, samý měkký, ale hutný odstín. Je to jen chomáč listů a plodů; ale je to — krásný obrázek.

Jinde Manes tužkou načrtává smrkové větve, a větve se pnou vodorovně s boku stromu; ale konce jejich se skláněji vlastní tíhou. Stromu neviděti; dojem však tíže, jež zhoupla křížící se větve, je úplný.

Stará pravda, že malíř není nikdy spokojen s tím, co namaloval, a že by nejraději svůj obraz doplnil ještě popisem, má i zde své důkazy. Manes si všude i při svých barevných črtách činil ještě malířské poznámky o svítivosti barev. Tak si napsal u bílé hluchavky: ‚teplá; ale do šediva zelená', u setého máku: ‚světlo je šeděčervenavě zelené — velice studené; kde je list průsvitný, krásně žlutě zelené'. Popisuje si lístky prasetníku praví; ‚krycí lístek dole žlutě, nahoře teple zeleně do šediva, okraj žlutý'. Ve vyložených studiích květin objevuje se nový, dosud neznámý svět Manesovy tvořivosti. fsh.

Ant. Klášterský: Z ČESKÝCH ŽALMŮ. (Knihovny menš. týd. „Pařík" sv. XVIII.) V Třebenicích 1911. — Básně vlasteneckého rozhorlení, zahalené v průzračný jinotaj. Básně vroucí lásky k národu, která nezavírá očí před jeho chybami, kárá a trestá, povzbuzuje a napomíná, ale nepřestává milovati. Již častěji sáhli básníci naši k náladě žalmické, k parallele národa našeho s osudy ujařmeného, do zajetí odvlečeného národa hebrejského, nebo ke srovnání s raby egyptskými. Nebyl to jen Sv. Čech ve svých „Písních otroka", jichž jméno nejčastěji ozývalo se z referátů o této knize. Již před ním Vrchlický znal tuto strunu, a před tím opět Václav Štulc rozezvučel svou „Harfu Sionskou", své „České dumy". Každý z těch básníků přinesl v látku své zbarvení, svůj zorný úhel, své nové myšlenky a motivy, a tak i Klášterský. Měl-li by již za každou cenu stanoven býti nějaký stupeň příbuzenství, Klášterského „České žalmy" blíže, než k Čechovi, mají k Vrchlickému, k jeho „Hlasům v poušti". Ale jako tyto vznikly z dusných politických poměrů začínajících let devadesátých, tak i žalmy Klášterského nejsou žádnou papírovou poesií a vyzněly z politické bídy našich dní, nesou pečeť skutečnosti, v níž právě žijeme. Celý politický úhor poslední doby, její malátnost a malost, její prospěchářství a opportunismus, její neuvědomění si cílů, stálé slevování a ustupování, nerozhodnost a rozdrobenost, to vše bolestně a drtivě vyzírá z kárné písně básníkovy, v obrazech věrných a sytých, pod něž lehko by napsati bylo jméno, situaci a datum. Ale básník nevolil této stigmatisující formy, jež hodí se spíše satiře a politickému popěvku, ač mohla snad sbírce vynésti časovější úspěch. Dal přednost trvalejší ceně básnické, zobjektivoval svou látku, allegorickým promítnutím mimo určitou dobu zjednal potřebný odstup, jenž vyzvedá jen to, co je platnosti typické. Tak jeho výkřik proti politice, jež dnes dává si jméno positivismu, zítra třeba reálnosti, pozítří chytí se jiného hesla, jímž by přikryla svou bezideovou, bezpáteřnou nahotu, stal se výkřikem proti každé chabosti, každé nedůslednosti a bezcharakternosti národní. Hlasem znícím biblickou, prorockou vážností. Většinu „Českých žalmů" uveřejnil Klá-

šterský porůznu v našem listě, v l. 1905—06 a 1909—11, některé ve Květech. Knižní vydání, jemuž dostalo se v menšinové knihovně třebenické krásné úpravy, zvýšilo celkový dojem vnitřní zladěností, dodržením ryzí žalmické intonace. o

MIČUN M. PAVIĆEVIĆ, černohorský básník, o jehož poesiích jsme již loni promluvili a který pro nás zvláště napsal báseň „Bratru Čechu", uveřejněnou v překladu Ant. Klášterského v Máji, zaslal nám novou sbírku básní, nadepsanou Staré motivy. Posvěceny jsou úvodními verši památce černohorských bohatýrů, z nichž osm zvláště významných Pavićević v knize své opěvuje. Je to Lazar Peciper, o němž se vypravuje, že ztrativ na mejdanu (souboji) pravou ruku, přece ještě pak sebral četu a hajdukoval; na jedné noze od té doby nosil opánek se dvěma hroty a kdykoli chtěl stříleti, sedě vkládal v ně pušku. Jsou to dále neohrožený Mrkoje Serdar, pak slavní junáci vojvoda Rade, Vuk Lopušina, Petar Bošković, Ban Milonjić, Keňo Stankov a Milovan Pirišin. Kus nedávné černohorské historie oživuje v těch nadšených písních Pavićevićových, historie bojovných činů, pro které ten malý slovanský národ si dobyl rytířské pověsti celého světa. Nyní, když Černohorci již po mnohá léta prožívají období pokoje a míru a kdy jim nastává neméně horlivý zápas na bojišti kulturním, Stará motivy Mičuna M. Pavićeviće mají jako ohlas slavné černohorské minulosti tím větší literární oprávněnost. Ds.

Gabriel d'Annunzio: FAIDRA. V řadě spisů tohoto italského básníka podnikavé nakladatelství Jos. R. Vilímka vydalo jako desátý svazek známou tragoedii autorovu. Krásná dcera mythologické Pasifae byla již ode dávna vděčnou postavou slavných spisovatelů dramatických, a tak kromě mythologie řecké učinili Faidru ještě známější Rek Euripides, latinský spisovatel Seneka a francouzský Racine, nehledíc k ostatním méně významným pracím jiných dramatiků. Přátelé literatury dramatické a jejích vynikajících zjevů budou tu míti vděčnou příležitost srovnávati dílo d'Annunziovo s uznanými pracemi jeho předchůdců. Praví se, že italský poeta, který tak skvělou měrou ovládl dar literárního tvoření, obohatil ustálený děj Faidry překrásnými scénami a vybásnil hrdinku svoji také značně samostatnější a ušlechtilejší, neboť ona se nemstí ani zbaběle se nepokouší o sebezáchranu, nýbrž činy její vycházejí z lásky, která se nerozpakuje projíti k cíli svému nejkrutějšími bolestmi. Otázkou srovnávání jednotlivých dramatických zpracování Faidry s řečenými autory a oceněním Faidry d'Annunziovy zabývá se překladatelka Marie Votrubová-Haunerová v propracované obsáhlé předmluvě, jež sama o sobě jest pozoru hodnou studií literární. Ds.

F. X. Svoboda: Z BRDSKÝCH LESŮ. Romány a obrazy. Pravili jsme již v tomto listě, že F. X. Svoboda jest oblíbeným spisovatelem žen a že jest specialistou líčení ženského nejrozmanitějšího cítění. Ten výrok dotvrzován jest řadou třinácti povídek, shrnutých pod název Z brdských lesů. Je to vlastně třináct drobných románů, z nichž skoro všechny vypravují o krásných ženách a dívkách, o jejich milostných vznětech a činech. Vesměs jsou to tedy látky, ve kterých zvláště šťastně se daří Svobodovu tvořivému peru. V nich umění spisovatelovo rozvíjí všechno svoje pozoruhodné bohatství. Toliko čtyři z obrazů nemají za předmět kresby ženských postav a výjevů milostných, jsou to Pytláci, Přepadení, Baruščin stromeček a Vášně, kdežto ostatních deset jest opravdovým albem lesních krásek, z nichž některé zvláštním svým kouzlem hluboko se dobývají do naší paměti. Tak na příklad Zuzka z románku Vlistopadových mlhách a Malča z práce V zajetí jsou takovými čarodějkami, které dovedou mocně pobouřiti netoliko mysl svých milenců, nýbrž i mysl čtenářovu. F. X. Svoboda ke všemu půvabu svých novellistických látek zvolil si také ještě velice vděčné dějiště, les. Jako osvědčený opěvatel přírody autor popisuje ve své knize Z brdských lesů naše krásné hvozdy tak zdařilým způsobem, že s ním vidíme rozmanité jejich barvy, slyšíme jejich zjevné i tajemné zvuky, cítíme vůni jehličí v dusném letním slunci, zápach malin a hub, chlad jejich vlhkých úpadů. Přimyslíme-li si do toho čarovného prostředí, které má svůj půvab v paprscích znojného slunce jako v mlčelivé tišině noční, v jarních přeprškách jako v podzimním zamlžení a bílé zimě, sličnou postavu ženy se srdcem vášní tlukoucím, není divu, že jsme upoutáni a zaujati pro hezké práce Svobodovy. Kniha vyšla jako XIV. svazek spisů autorových, které vydává nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze. Ds.

Ondřej Strug: PODZEMNÍ LIDÉ. Polský spisovatel, jehož práce jsou na Rusi zakázány, jest veřejnosti zahalen rouškou nepronikatelné anonymity. Je to přirozeno, poněvadž revoluční socialism na Rusi podal mu náměty k jeho pozoruhodným pracím, pro které jest nazýván básníkem socialismu a revoluce. Ze všech jednotlivých prací, které jsou ve knize Podzemní lidé obsaženy, vytryskuje soucit s utiskovaným a pronásledovaným a láska k hlasatelům agitačního hnutí, již jsou tak význačnými zjevy v nejnovější historii velikého Ruska. Spisovatel ani tak se neobírá ve své knize celkovými záchvěvy nespokojeného davu, jako spíše oněmi prozíravými a neohroženými jednotlivci, kteří přišli budit v lidu polském na Rusi a ovšem také v massách ruských socialistické uvědomění. Samozřejmo vyplývají z toho události a činy, které autor zachycuje svým perem: útěk před tajnými policisty ruskými, skrývání, náhodná zachránění, dopadení, souzení a odsouzení. Zejména ten soud a rozsudek hrozí mnohému se dvou stran, na jedné straně soudí úřady, na druhé vlastní strana. Vedle takových líčení jsou ve knize hojné úvahy, vzpomínky, dojmy a úryvky, vesměs otázkou socialní se zabývající. Je to kniha pochmurná, ale nanejvýše vážná a pravdivá, nutkající k hlubokému přemýšlení. Komu bylo o zmíněném politickém ruchu na Rusi jenom málo známo, tomu Podzemní lidé povědí mnoho nového, a nejeden náš čtenář bude po přečtení knihy na otázku onu srozumitelněji pohlížeti. Knihu přeložil Václav Dresler, který na konec připojil také cenný informativný doslov o spisovateli. Vyšla nákladem Dra. Antonína Hajna v Praze. Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 26. dubna 1912. ČÍS. 31.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

DÍTĚ.

Dru ART. PACHNEROVI.

Na operačním stole v tiché ordinaci
na běli plének choré děcko chvělo se.
Vyhublé tílko, jež se v pěně krajek ztrácí,
v smrtelné křeči v smutnou posu vzpjalo se.

Drobounká ručka jak zlomená perut klesla,
zrak zděšený na stropní růži nehnut tkvěl,
a nožky, jako v hustém bahně prasklá vesla,
jež plavec zalknutý výš zvédnout zapomněl.

Však na ty dětské oči nelze zapomenout!
V nich jakby tkvěla bolest marných tvoření,
pád života, než mohl radost dnů svých sklenout
a výsměch smrti z nadpočetných zrození.

V nich spravedlnost bohů jihla v ironii
a slepé sudby tměl se sarkastický smích,
a hrůza nevyřknutých slov, jež do lbi bijí,
děs myšlének, již předem smrtí spoutaných.

V nich bída člověka nad čísi vůli tkvěla,
beznaděj teskná v celé lidské umění,
jež drobná ústa nejraději by proklet chtěla,
že mladých očeк stín ve světla nezmění.

Oh, na ty dětské oči nelze zapomenout,
a nelze nezeptat se proč? a kdo? a kam?
poslední zbytek víry ze dna duše zvédnout
a hodit ho kams k odloženým morálkám . . .

A být jak toto dítě, které zemře zítra,
být k nespravedlnosti věčna vzdorně něm,
když v touze života jsou mladých očeк jitra
nic víc, než pro smrt ironickým problémem . . .

JOS. JAHODA.

DRUHÁ LEGENDA.

NAPSAL M. JAHN.

Dokončení.

Gratuluji vám k této myšlence. Nyní odjedu spokojen," řekl Aksamít živě.

„Kdy odjíždíte?" zeptala se ho Straková.

„Před polednem," odvětil Aksamít.

„Mnoho času vám tedy nezbývá," podotkla Straková.

„Mám všecko přichystáno a zavazadla už na dráze. Prosím vás, projděme se ještě chvili. Jsem rád, že jste tak šťastně rozřešila tak důležitou otázku, která mne dlouho znepokojovala," pravil Aksamít a nastoupil cestu k parku se Strakovou.

„Máte pravdu, byla to důležitá otázka," řekla Straková.

„Ano, pro vás i pro něho. Jsem jist, že ho vyvedete z jeho samotářského zátiší na plné slunce života. A vy — až s něho sprchne plachost a všecky ty chyby, které s ním srostly, doufám, že na-

jdete v něm člověka, který vám bude oddán," pravil Aksamít, rozradostněn kráčeje podle Strakové.

„Nepochybuji o vašich slovech, ale neočekávám od něho, že se změní. Ze všech vlastností jeho cením si nejvíce upřímnost," řekla Straková.

„Manželství bylo a bude kompromissem. Jedinec vždy něco nabývá a vždy něco ztrácí. Ale Horský je člověk, který se může uplatnit jenom v rodině," pravil Aksamít.

Došli na konec parku a vraceli se, hovoříce o všech těch dřívějších potyčkách, které tolik Horského rozčilovaly, ale u Strakové nezanechaly vážných stop.

Zastavili se před lázeňským domem.

„Odpustte, milostpaní, mám uloženo píti tři poháry na rozchodnou. Víte, že Sokrates, umíraje, obětoval Aeskulapovi kohouta. Nuž já mu obětuji tyto tři poslední poháry a potom — all right," řekl Aksamít a mávl rukou.

„Vím, že pospícháte," řekla Straková v zasnění a přeběhla letem všecky své styky s Aksamítem v těchto lázních.

Zdálo se jí, že jeho zlomené, kajicné oči z pěšiny Esterhazyho stále ji pronásledují. Duši její rázem podplavil stesk. Ale Aksamít pohlédl na ni zresignovaně.

„Doufám, že všecko štastně skoncujete a ještě jednou vám k tomu gratuluji," řekl živě a beze stesku.

„Mám za to, že se v Brně všickni tři shledáme," pravila Straková pevně a s přesvědčivou jistotou.

„Věřím to také, a proto na shledanou," řekl Aksamít, stiskl ruku Strakové a rychle se otočil, pospíchaje k řadě, jež se kolébavě hýbala ke zřídlům.

Po jeho odchodu kráčela Straková na Starou louku a přemítala o svém kroku. Ale ku podivu shledala, jak je si pevna a jista. V Horském se neklamala, cele ho pronikla, a proto byla klidna a vyrovnána. Šla ulicemi karlovarskými s pevným sebevědomím ženy, která se odhodlala zpřetrhat konvenci, aby dosáhla cíle. Všecko jí bylo jasno, proto šla s tak jistým a klidným pohledem k bytu Horského.

Vstoupila do síně s Mutherovou brožurou, kterou jí Horský zapůjčil, vystoupila do prvého patra a zaklepala.

Odpověděl jí nejasný hlas.

Vešla poněkud rozčilena, ale brzo se uklidnila.

Horský vstal užaslý od stolu, zbledl a šel jí dva kroky vstříc.

„Dobrý den," řekla s úsměvem, který byl podbarven zřetelným ruměncem.

„Má úcta, milostpaní," řekl Horský roztřásle a podal jí ruku.

„Jdu vám vrátit vašeho Muthera a rozloučit se s vámi. Vy byste tak snad neučinil," řekla, podávajíc Horskému brožuru.

Horský vydechl v rozpacích a jako vyjeven pohlédl na Strakovou. Ale Straková byla klidna a proto právě ovládala situaci.

„Kdy odjíždíte?" zeptala se ho s tajeným úsměvem.

„Zítra, milostpaní," odvětil Horský, klopě zraky a přešlapuje.

„Chci také zítra odjet. Mohli bychom jeti společně — ano?" navrhla Straková živě, olizujíc se půvabně jazykem.

„S radostí," řekl Horský, ulpívaje na její zářící tváři, která jej kouzelně podmaňovala.

Straková byla si vědoma svého účinu a pozorovala Horského. Oči mu plály, ale hlas se mu zachvíval. Bylo jí jasno, že je úplně v její rukou.

„Aksamít asi již odjíždí. Zdál se mi zdrcen přes to, že tvářil se živě. Co vy soudíte o jeho chorobě? On ji tajil až úzkostlivě," mluvila Straková.

„Mám za to, že je to diabetes. Soudím tak dle jeho diéty. Škoda ho!" povzdechl Horský.

„Myslíte, že jeho choroba je tak vážná?" namítla Straková.

„Nervová base dává tušit jen brzký konec," řekl zatížen Horský a zahleděl se do neurčita.

Nastala krátká pomlčka.

„Jsem ráda, že jsem se s ním zde setkala. On mne uvedl na pravou cestu," pravila Straková zamyšleně, ale najednou nový lesk ozářil její oči.

„Což, abychom se rozloučili se zdejším okolím, nemyslíte?"

„Jak si přejete — ano," řekl Horský podmaněn jejím svítivým pohledem.

„Ale dříve si musím oddechnout okamžik," řekla Straková s okouzlující, opravdu ženskou snadností.

„Prosím," řekl Horský nadobro pomaten, ukazuje na pohovku.

Straková usedla. Horský plaše se posadil naproti ní. Zdálo se, že téměř nedýchá a pronáší svá slova šeptem. Usmíval se. Jenom ty jeho trochu stažené, navrásklé brvy dávaly tušit stopy dřívější nedůvěry. Než přes to jeho tvář byla plna radostného očekávání.

„Máme spolu ještě něco vyřídit. Daroval jste mi svou Legendu," pronesla Straková živě, ale Horský ji náhle přerušil.

„Taková maličkost," prohodil rychle a proto se jaksi hned z počátku zajíkl.

Straková přešla přes jeho slova.

„Víte, že mám ráda hudbu, a proto vás prosím o právo, abych se postarala o její vydání," řekla rozzářeně patříc Horskému do očí. „Pojedeme Prahou, tam všecko můžeme smluvit."

Horský udiven pohlédl na Strakovou a čím dále, tím se více zaplétal ve zmatky, že ničeho nemohl pochopit.

„Vždy jsem žil myšlence, že nechám ji navždy v rukopise. Nač, pro koho bych ji vydával?" řekl a plaše přesedl.

„Myslíte, že Legenda vaše má význam pouze pro vás?" namítla Straková.

„Ano, jenom pro mne," řekl Horský.

„Snad se mýlíte. Legenda je právě tím krásná, že je prožita. Tušila jsem to hned. Je v ní tolik bezprostředního citu a lásky — že ano?" pravila, zdůrazňujíc poslední slova.

„Jest," krátce přisvědčil Horský a na mžik se zasnil.

„Ale v tom konci je mnoho smutku," řekla, pátrajíc v pohledu Horského.

„Legendy v životě jinak nekončívají," odtušil, lehce pokrčiv rameny.

Straková byla u cíle. Byla si vším jista, ale přece silné pohnutí vnitřní zmítalo jejím hlasem, když promluvila.

„Ne vždycky. Na příklad my — sešli jsme se zde náhodou, škádlivé mráčky přešly a — pamatujete se na Sál přátelství? — mluvili jsme dokonce jednou o přátelství, ale tenkráte jsme se nesešli . . . Což kdyby mezi námi šlo o druhou legendu — jak by skončila ta?" řekla, majíc v očích tak jako v ohnisku shrnuto všecko, co bylo světlého v její duši.

Horský vydechl z těžka a hleděl opojen do těchto hlubokých, výmluvných očí, že se v nich skoro ztrácel.

„To záleží na vás," řekl skoro dechem.

Celý život mu v této chvíli ucházel, že ztratil vědomí času i místa a viděl toliko dva jasné, zářící body, z nichžto mu svitalo v ústrety cosi neočekávaného.

„A mohl byste ještě pochybovat?" řekla, berouc jeho ruku a lehce ji tisknouc.

Horskému zachvělo víčky. Dotek milované ruky blaživě projel jeho tělem. Zrak jeho zvlhl a celá jeho postava svezla se níže k ruce Strakové. Políbil ji svými horkými rty a zavlhčil ji.

Zvedl se, ale nemohl mluvit. Jen rozechvělé čelisti a dosud nesprchlá rosa v očích mluvily za něho.

Ale Straková v této chvíli ovládla úplně situaci.

„Pojďme! Chci poznati vaši první legendu. Povíte mně ji?" řekla s úsměvem a zvedla se s pohovky.

„Ano," řekl Horský uklidňuje se, „ale nikdy nezapomenu na dnešní konec druhé legendy."

Objal Strakovou, přitiskl se k ní svými rty a s neobyčejným, šťastným akkordem v duši vyšel za chvíli se Strakovou na plné, horké srpnové slunce . . .

ŠPÁS!

NAPSAL VIKTOR KAMILL JEŘÁBEK.

Dokončení.

Prodej stroje dal mu kus krvavé práce. Pak vytáhl z objemné tobolky blanket smlouvy a Jan Bauer podepsal se jako kupující.

V tom okamžiku pozdvihl Hudáň hlavu a třískl pěstí do stolu.

„Včilkaj haldamáš . . šiml . !" zavřískl. Nešpůrek zděšeně sebou trhnul a rozespalý zablekotal:

„Co — je, co — — je?"

„I podepisujem smlóvu!" houkl směrem k němu

Bauer. Ještě poloopilý, snad nešetrným vyrušením ze spánku podrážděný Nešpůrek ztěžka vstal, opřel se rukama o stůl a blábolil: „Smlóvu? Podepíšu — taky podepišu . . . decke . . . Meslíte, že Tomeš nehomí psat? Ve sprostáci valčičtí . . .“

„Déte mu smlóvu, dež sce, hat se podepíše . . .“ vyzývavě zamrkal Hudáň na Dosedlu.

Agent v domnění, že se jedná o nevinný žert, aby uchlácholil Nešpůrka, vyňal z tobolky prázdný blanket a přistrčil jej k Nešpůrkovi.

„Takoví sprostáci — hani to nemá v dědině kostela a meslí, že já se nehomím podepsat —?“ přerývaně vyrážel ze sebe Nešpůrek, stavě na papír těžkou rukou roztahaně jednotlivá písmena svého jména.

Pak s hrdým uspokojením slabikoval:

„To-meš Ne-špů-rek, só-sed . . .“

Sotva péro pustil z ruky, klesl na lavici, položil hlavu na desku a v té chvíli ozýval se jizbou zdravý jeho chrapot.

Asi hodinu později odešel Dosedla se sedláky, aby přenocoval u Baurů.

V jizbě zbyl Hudáň s Nešpůrkem a klímající hostinský v šenku.

Jediná petrolejka, visící se stropu, vydávala mdlé, žlutavé světlo, které sotva ozařovalo střed světnice. Chvílemi prskla, jakoby chtěla oznámiti, že v brzku míní dosloužiti, ale zase se upokojila a tiše, oddaně dále hořela.

Hudáň maje ruce složeny před sebou na desce a hlavu skloněnou jak dravec k skoku nachystaný, posupně díval se po šenkovně a zase výsměšným, zlým pohledem utkvěl na černé, kučeravé hlavě Nešpůrkově.

Tu poodhrnul dolní ret levého koutku úst a zasyčev cosi nesrozumitelného, potřásl hlavou.

A Nešpůrek klidně chrápal, hodiny nade dveřmi jednotvárně dutě cvakaly . . .

To byly jediné zvuky, které zaléhaly do hlubokého nočního ticha šenkovny.

Pojednou před okny ozvaly se táhlé, měkké tóny píšťaly hlásného . . .

Jedna, dvě, tři . . . jedenáct . . .

Hudáň se vzpřímil, přejel rukou zardělý, ovlhlý obličej a vydechl: „Ach . . . ja . . .!“

Pak levou rukou chopil rámě Nešpůrkovo a prudce jím zatřásl.

„Poď dům, slešíš . . .?“

Nešpůrek pozvolna se probíral, mnul si oči, zase je přivíral, až konečně ze široka zívnul.

A narovnávaje údy ležením otlačené, zatřásl se chladem jizby.

„Ze-ma, ze-ma!“ zadrkotal mezi zuby.

„Poď dům, dům!“ aniž by hlavou pohnul do prázdného prostoru šenkovny úsečně kázal Hudáň.

A výše dodal:

„Haldamáš je propité, lampa shasíná, tak co zde!“

„Haldamáš . . .?“ jakoby se ze sna probíral, zeptal se Nešpůrek.

„No a ne? Šaks kópil čističku . . . něco nóbl, něco nóbl . . . za tři stovky a pan Dosedla platil . . . šiml . . . c, c, c . . .“

„Já . . . čističku?“ udiveně zabručel Nešpůrek a vytřeštil oči. „Já . . .?“

„Te, te, kdo pak hjiné? Ešče tu leží píro, jak ses podepisoval . . .“

Nešpůrek vskutku uviděl před sebou pero, ba dokonce se již rozpomínal, že psal své „míno“ na „harch“ papíru.

Ale koupit čističku . . .!

„Nevím se pamatovat . . .“ mručel úzkostiplně.

„Nevím, že bech . . .“

„Taák, včil nevíš a kontrakt podepisovat, to háno . . .?“ zašklebil se škodolibě Hudáň.

„Hale det já mám mlátičku skoro novó, haji s vetřísadly, co bech kupoval!“ zoufale již zalkal Nešpůrek a vjel si rukou do kučer.

„Málo platný, kópils, podepsal,“ důležitě se tváře rozkládal s vytaženým obočím a sešpulenými rty Hudáň.

„Podepisoval sem ... hale nač, jen nač?“ kvílivě dralo se ze sevřeného hrdla sedlákova.

„Nač, nač...! Málo platný, málo platný ...!“

„Bel sem vožhralé, šak víte .... Det mám mlátičku i s vetřísadly, dobró, k čemu bech . . .“

„Bodeš mět dvě, dvě... šiml . . . c, c, c. Hi, hi, hi, hi,“ řezavě zasmál se Hudáň a zelené jeho oči pod hustým, štětkovitým obočím pásly se na smrtelných úzkostech protivníkových.

Tu Nešpůrek duševně zmučen složil obličej do dlaní a tiše naříkal. Z jednotlivých, úryvkovitě pronesených slov bylo zjevno, co v nitru jeho se odehrává.

„Tři sta . . .! Bože . . . ! Rézla . . . to sódno . . . . .!“

Pak náhle se zachvěl a vyjeveně pohleděv kolem, narazil si beranici do čela a motal se z jizby.

— — — — — — — — — — — — —

„Stréče, to ste neměli dělat . . .! Nescu se do teho plest, hale já bech to svědomí neměl . . .“ s vážnou výčitkou temně děl hospodský, vystupuje z nálevu.

„Šak ste viděli . . .“

„Det já jen špás špás . . c, c, c,“ s polorozpačitou omluvou nuceně se zachechtal Hudáň.

Hospodský vrtě hlavou vyšel před dům.

Oblaky mlh až země se dotýkaly a jako slzy na rubáši v milionech stříbrných jehliček přimrzaly na haluzích stromů.

Podzimní noc smutkem opuštěnosti a siroby těžce se kladla na duši.

Kdesi v selském dvorci táhle zavyl pes . . . .

— — — — — — — — — — — — —

Ještě přede dnem zahrčel dědinou vůz, tažený spřežením nízkých, hřivnatých koníků, a zastavil před domem Nešpůrkovým.

To Rézla nevyspáním až šedá, nočním chladem se tetelící vracela se z Větrné od sestřenice.

Chvíli čekali, až někdo z domu otevře, ale když dlouho nikdo nepřicházel, seskočil pacholek s vozu a pokoušel se otevřít vysoká vrata.

Připadalo mu, jakoby někdo z vnitř o ně se opíral i musil vší silou na ně dolehnouti, aby aspoň sám mohl do domu proklouznouti.

Ale sotva učinil na mlatu první krok, narazil o těžký předmět.

Dotekl se ho a hrůzou vykřikl.

Sáhl na studené tělo . . .

Přinesli lucernu a našli bezvládného již hospodáře visícího na klice, s nohama o mlat opřenýma.

DOJMY LETNÍ NOCI.

Mne letní noc tolik tísní,
sahajíc na city.
Ty krásy, jež touha vysní,
vnímám jak prožity.

Strou nebem v míhavém lesku
zlaté se květiny,
svit tajemna, dáli, stesku,
roníce s výšiny.

Vzduch vlahý a sladce vonný
toužení nosí mně
a vzdálené písně tóny,
jež pláčí intimně.

Mne největší smutek jímá,
když dumné mlčení
tam nad stíny lesa dřímá
při luny zatmění.

EUGEN Z VESSY.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Co pak mám ruce jedovatý,“ křičela, „koukněme se na fifleny, štítit se mne budou, ani na nic sáhnout pomalu nebudu smít, špatná jim budu ha vony se tu budou v našem roztahovat.“

Jako na trní, jako na pranýři stojí Martin, krčí se, jakoby pod bolestnými šlehy a v rozpacích jen opakuje: „Trpělivost, slečno, trpělivost, vím, matka je divná —“

„Snadno se řekne trpělivost! Trpěla jsem dost dlouho, ale déle nebudu a nemohu, utrápila by mne. Nejhorší už je to s jídlem. Optám se jí v dobrotě, maminko, co pak by chtěli k obědu — ‚třeba nic,‘ odsekne mi, div mne nekousne.

Jednou je polévka horká, po druhé je jí slaná, jindy jako kaše hustá nebo zase jako voda řídká, dám-li jí maso, hodí mi je zpět, že na ně není zvyklá, žaludek že jí je neztráví, dám-li jí moučník, křičí jaké jsme, maso že sežereme — ano — sežereme říká — samy a jí že bychom nejraději odbyly holým bramborem — v ničem se jí nezachovám a proto půjdu — nerada půjdu, protože u vás, jemnostpane, do smrti bych chtěla sloužit, vím, že jste dobrák, za všecka ta léta kuřeti jste neublížil, křivého slova nám v kuchyni neřekl, byt si najmu ve městě, vezmu si jen to nejnutnější a všecko vám zde nechám, prodávat to nebudu a mně by to p.ekáželo — ale za nic zde nezůstanu" — to už zase na konec pláč zaléval ty všecky žaloby, které tu pověděla, a které se v ní po celý rok nastřádaly, až teď náhle jako povodeň se provalily. Ulevila si, odlehčila, ale její úmysl zůstal skalopevným. Nejvíce to mrzelo kaplana Zajíčka. „To já, to všecko já zavinil," naříkal, „ale úmysl můj byl nejčistší, snad byste přece jen mohla, slečno, zůstat," prosil ji vřele.

„Ba nemohu," usmála se, „dopřeju ráda té slasti zas někomu jinému." I Martin prosil, aby odpustila, zapomněla a zůstala. „Za nic na světě, jemnostpane," odřekla i jemu.

„Vždyt přece víte, že každá taková změna je nepříjemná. Lidé o tom mluví, různě si to vykládají a o kněžském domě čím méně řečí, tím lépe."

Právě proto odejdu, aby řeči přestaly. Takhle se zdá a maminka je v tom utvrzuje, jako bych jí Bůh ví jak křivdila."

„Tak dlouho — od malička už zde žijete — každý kout tu znáte — vždyt si ani jinde nezvyknete."

„Šťastna jsem tu bývala, ale už nejsem. V peklo se mi proměnila kuchyně a trestem stala se mi práce, žízním po klidu a tichu."

„A koho já hned mám sehnat, vždyt nejde pouze o kuchyni, ale i o kostel, kdo pak hned dovede zacházet s kostelním prádlem, pect hostie, pěstovat květiny, strojit oltáře —."

„Ah, všemu se lidé naučí!" — mávla slečna rukou.

„Matka se časem změní, sestárne a sama povolí."

„Také jsem si to myslívala, ale špatně ji znáte, čím dál je to horší, má zlou povahu a ta se nezmění." —

Tak jako pevnost stála hospodyně neochvějně na svém a našla si na předměstí kuchynku s pokojíčkem, kam se ještě před prvním odstěhovala, s ní odešla i Fanda.

Ve zlém rozešly se s Mankou.

„Tak jim, panímaminko, za všecko děkuju," štiplavě povídala hospodyně, stojíc už na prahu kuchyně.

„Nemáte zač," stejně kousavě odpověděla Manka.

„A přeju jim," pokračovala, nedajíc se mýliti, slečna, „aby jim ta druhá oplatila všecko, co mi půjčily."

„Vy ste mi nic nevostála dlužna."

Hospodyně ještě chtěla něco dodat, ale Manka v tom jako šídlem bodnutá skočila proti ní se zatatou pěstí a vykřikla: „Marš ven, nebo vás vyhodím — íčko tu sem já paní." — — —

X.

Hned, jakmile se rozneslo, že slečna z děkanství se postěhuje, projela městem otázka, kdo se tam asi na její místo posadí? — Takové teplé místečko, pane, není k zahození. „Když už děkan je cizákem, at aspoň slečna z děkanství je zdejší," bylo všeobecné přání. Čas kvapí, do prvního musí se to rozhodnout . . .

Na děkanství ukázal se náhle pan Liška a ptal se po jemnostpánu. „Velebný pán je v kanceláři, račte dál," schválně ho tam posílala slečna.

„Ne ne, slečinko, musím mluvit se samotným jemnostpánem," odpovídal host a sladounce se při tom usmíval.

„Aha, — to mu jistě jdete dohodit novou hospodyni — i nezapírejte a nevykrucujte se — mně už je to jedno," vesele povídala slečna a nemýlila se.

Liška byl na děkanství častým hostem. Vodíval sem napřed párky na protokol, pak svatby, chodil sem pro křestní a prohlašní listy — vyzvídal zde nenápadně stáří ženichů a nevěst, jako jeho kolega Sejček měl pohřební ústav, tak zase Liška měl ovšem živnost nekoncessovanou sice, ale také výnosnou: shánět svatby a opatřovat

různá místa různým způsobem nejrůznějším lidem. Uměl mlčet jako hrob, dovedl se vetřít i k osobám vlivným, vysoce postaveným, dohmatat se i nejskrytějších zpráv, těšil se proto neobmezené důvěře a svěřovány mu často i úkoly dalekosáhlé... Drahé byly sice často jeho služby, ale za to spolehlivé.

Tento pan Liška tedy zaklepal na páně děkanův pokoj. Poptal se, zda už došly sem přihlášky snoubenců od farního úřadu z Lešan, postěžoval si, co má s tím běhání, že mají být všecky tři prohlášky najednou, že musí shánět dispense od dvou hejtmanství, vikariatního úřadu, jak jemnostpán ráčí dobře sám vědět, poptal se na zdraví, pochválil pana děkana, jak dobře vypadá „a co jsem slyšel," zvážněl najednou „ani tomu věřit nemohu, že prý slečinka se postěhuje?"

„Postěhuje, na prvního," kývl Martin.

„A prosím, že jsem tak smělý, mají už nějakou náhradu?" Tu si Martin vzpomněl, jak mu nynější hospodyně řekla: ‚ale tu radu vám dávám, chcete-li mít pokoj, abyste si novou hospodyni nevybíral sám, přenechte to matce, co si vybere, bude mít a nebude vás moci vinit.' Zlatá rada! pochvaloval si Martin. Proto obrátil se teď s úsměvem k dohazovači a povídal lhostejně: „Ani nevím, nestarám se o to, to je věc mé matky."

„Račte prominout, jemnostpane, jsem tak smělý, ale myslím, to že se týká přece v první řadě vás," a potměšile se usmál při tom a hned pokračoval — „kdybyste ráčil dovolit, opatřil bych hospodyňku jako kvítí. A z vděčnosti rád, groše bych nechtěl, jen abych mohl podati důkaz své ochoty, protože naomrzuji jemnostpána svými záležitostmi, odvděčil bych se nezištně. Slova by se o tom nikdo nedozvěděl. Sem patří osoba, která by dům přece representovala, znám takovou dámu, vím, že jemnostpán ji také zná, dosud jsem s ní nemluvil — Bůh uchovej — ale pokusil bych se — slečna Fína Skalických to je."

Martin se slabě usmál. Vida — pomyslil si — jak vysoko zvedala nos — sotva za pozdrav poděkovala a kam by se teď snížila. „Co vás to jen může napadat," povídal nahlas, „taková vrchnost, znáte přece moji matku, jak by se to k sobě hodilo."

„Ach, ona má Fíninka zlaté srdce, náramná dobračka je to."

„Povídám vám, že je to marné, k tomu nikdy nesvolím."

„Ó prosím, prosím, já jen myslil jako —. Ale když to nemůže být, je zde jiná, vzdálená příbuzná Rousků, kdyby vám nebylo štěstí posloužilo, byla vyhlédnuta na děkanství starou Rouskovou pro jejího syna — a tu babu znáte, jaký je metr. Šla by i k vám — slouží u vrchnosti, je to vzdělaná ženská, žádná mladice už, teď je až někde ve Švýcarech tam, kde zabili císařovnu — v Curychu, myslím"

„Rakouská císařovna byla zabita v Ženevě."

„Ano, ano — v Ženevě, touží po domově, patrně už si dost nahospodařila, na plat by ani nehleděla —"

„Dost, pane Liško, škoda každého slova, řekl jsem už, že se matce do toho plésti nebudu."

„Nu, jak pak jste pochodil?" nemohla si odepřít slečna, aby nevyšla ze svého pokoje, jakmile zaslechla kroky na schodech. „I dejte mi pokoj," mávl pan Liška rukou, „odkazuje mne na matku. S tou babou se přece zahazovat nebudu, vyzvonila by to všecko v bratrstvu. A dobře děláte, že odtud jdete. Za čtrnáct dní to tu bude všecko páchnout vesnicí — ani slyšet nechce o městské dcerce."

Pan děkan dostával i písemná nabídnutí, podepsaná i anonymní, ale všecko to házel do kamen podrážděně, zlostně, s tím jediným přáním, aby už byl konec tomu všemu, aby už mu matka řekla, jak jí byl výslovně nařídil, že si vybrala ne hospodyni — tou že bude ona sama — ale kuchařku jen.

A matka svědomitě se starala. Ba přímo rozkoš jí to působilo, jak se k ní i paničky teď mají. Jedna přes druhou jak ji na potkání cestou do kostela zastavují, i sem do kuchyně přicházejí a nejvíc a nejčastěji sestřičky z bratrstva. Vodila si je do svého pokoje za kuchyni, zamykala se s nimi a šeptem jen mluvily, aby do kuchyně ani slůvka slyšet nebylo. Nejdříve přihnala se předsedkyně bratrstva, vdova po kostelníkovi, pod šátkem nesla ve škatuli čokoládový dort s lahví sladkého vína, načala je, nalila Mance i sobě, dort nakrojila a když ochutnaly, povídala:

„No, ten je — co, a vidějí, maminko, toho se teď najedí co hrdlo bude ráčit. Ten pekla Skalických Fíninka, posílá jim ho a pěkně je pozdravuje."

„Ha dyt já tu hodnou slečinku ani neznám," prostodušně se přiznávala Manka, „za co pa mi to posílá?"

„Ale poznají ji, dá-li Pán Bůh — to je jim dušička dobrá — no — a kdyby jí vzkázali, věřej mi, že by sem šla hned za hospodyňku — vědí — ona toho nemá zapotřebí — tatínek její je nejbohatším kupcem v celých Prosovicích, bratříčka má knězem v Praze." —

„A že k němu nejde?"

„Božíčku, co se ji naprosí, v Praze, by mohla žít, ale je to taková beruška tichá, z domova se jí nechce, tady v Prosovicích jedině se jí líbí, vdát se mohla kolikrát, ale ani slyšet o vdavkách, kde pak, na klášter myslí, ve svém pokojíčku to má jako v kapličce, samý obrázek, růženečky a sošky."

„Tak huž je starší, husedlejší přece, my žádnou mladici nemůžem potřebovat, cák by lidi řekli."

„Přes třicet jí bude."

„Ha že není v bratrstvu?"

„Těší se, vstoupne do něho hned, jak se sem přistěhuje."

Manka byla jako hypnotisována. Ani na slůvko odporu se nevzmohla. Už docela smířila se s tou hodnou slečinkou v duchu a jenom se starala, aby se jí líbilo u ní a proto všecko důkladně vyjednávala.

„To sem ráda, že ste mi tak hodnou divči dohodila," povídala proto upřímně, „vono to íčko hu nás pude docela jináč. Já sem tu nic nebula, nic neplatila, íčko budu já paní. Vo všecko se mi bude mušet řect, vo všeckom budu mušet vedět. Dyt hu nás peníze se zrovna voknem vyhazovaly. Službu huž mít nebudeme, na co pak teky? Dříví rozsekat, uhlí přinést, vody nanosit — to já šecko snadlo podestojím, jenom aby to jídlo huvařila, prádlo vobstarala, nádobí huklidila."

S otevřenou hubou poslouchala kostelnice. Takové to tedy je! „Milá paní maminko," ujala se ještě zoufale slova, „vždyt tak šetřit nepotřebujou, Vždycky tu přece bývala slečna a služka."

„Ne, ne, ne," šermovala Manka rukou, „huž žádnou slečnu do stavení nechci, mám dost tutý, co pude vod nás, pozdravujte tu novou divči, že se na ni těším, nebudu jí říkat Fínynko, ale pěkně křestním jménem — Františko, z kráje že jí budem platit šest zlatejch, ha dyž bude hodná ha pracovitá, že jí po roce zlatku přidám ha třebas i vo jarmarce anebo k vánocom zástěru přidám."

Mrtvice mohla ranit kostelnici. Ta selka tu mluví o Fínince jakoby zjednávala děvečku ke kravám. Už vidí, že z toho nebude nic, to by tu měla chudák slečinka pěkné živobytí. Oželí tu slíbenou homoli cukru i pytlík kávy — ale jen to ji strašně mrzí, že sem nesla ten dort s vínem. Kdyby ji ta baba alespoň pobídla, ale to hledí takovýma lakotnýma očima, jakmile sahá po novém kousku, div ji nepohltí. „Já to všecko slečínce vyřídím, uvidíme, co řekne — ale ten dort musíme, paní maminko sníst — on by se zkazil, i to víno vypít" a pustila se do jídla, až na ni mohla Manka oči nechat.

Tak přicházely i jiné sestry, každá nabízela hospodyni, ale jakmile Manka prohlásila; „hospodyní budu íčko já" všecky zklamaně opouštěly děkanství — až na jednu jedinou.

Přišla skromná a tichá, čistě a jednoduše oděná a povídala přímo hospodyni: „Milostpaní mě sem posílá, znáte mne slečno, jsem kuchařkou u paní hejtmanové, a ta mi radí, abych to místo zde přijala. Vdávat se nechci, jsem už na to stará a milostpaní povídala: jdi, Baruško, nerada tě sice ztratím, ale jde tu o tvoji budoucnost. S tou babičkou budeš mít asi kříž, ale věčně to trvat nebude, k smrti ji dochováš a budeš pak dobře zaopatřena."

Pokračování.

FEUILLETON.

SMUTNÁ KAPITOLA.

OBRÁZEK Z PAŘÍŽE OD DRA D. PANÝRKA.

Jako přírodopisec stejně pečlivě prohlíží slimáky a pijavky a žížaly a zákožku svrabovou a šváby a jiné kluzké a slizké tvory, tak budiž dovoleno cestovateli, aby týmže právem a týmže stylem ohlásil svoje dojmy týkající se různých přírodopisných odrud onoho druhu, který nazýváme Homo

sapiens, zvláště té odrudy, která má jistou podobnost, pokud se duševních projevů týče, se známým štětinatým tvorem, jenž mnohému chutná se zelím a knedlíky na talíři, ale který, když ryje chobotem do bláta, vzbuzuje nejvýše hnus. Nejsou sice pud a hnus pojmy stejného významu, ač jisté paedagogické kruhy rády by už v mládeži vzbudily to přesvědčení (— ovšem marně, protože naposled vždy pud zvítězí nad vlivy výchovy sebe přísnější —), ale proto přece slavíček povalující se v mrvě nevzbudil by v nikom dojem ušlechtilosti a krásy.

A s hnusem, sytým dojmem hnusu, který svírá odporem hrdlo a rozpaluje srdce hněvem, bude přihlížeti každý, komu záleží na ladu a kráse, k tomu, co zcela trefně zove Francouz „cochonerie". „Le cochon" je prase. Pravé slovo pro zjev ten Pařížané nalezli, ale schází jim náležející k tomu dávka ošklivosti. Člověk nemusí býti právě vyškoleným pokrytcem, aby s nechutí odvracel se od těchto „konkretních" věcí.

Ničeho nejsem tak vzdálen jako pokrytectví a pruderie, jsa pevně přesvědčen — jako lékař a přírodník —, že lidská společnost ovládána je týmiž přírodními zákony a přirozenými pudy jako kterýkoli její jedinec, pudy, z nichž je nejmocnější pud pohlavní, a že si jen na oko a pro tu chvíli skonstruovala zásady o t. zv. cudnosti, domnělé věčné čistotě některých privilegovaných stavů, o t. zv. platonické lásce a t. d. Proto však ideálem zůstane vždy bělostná nevinnost, třebas víme, že se o ní mnohdy mluví, kde jí není a že je někdy, ač zřídka tam, kde by ji nikdo nehledal.

Snad netřeba dále ani podotýkati, že tyto řádky nejsou psány pro mládež obojího pohlaví od 7. do 18. roku. Do 6 let neumějí dítky obyčejně čísti a z té jednoduché příčiny nemůže jim četba podobné stati ublížiti. Po 18 letech pak je moderní mládež zásluhou všelijakých pikantností v beletrii tak demoralisována, že přečetši podobný kulturní obrázek, jaký mám v peře, spíše se zamyslí a polituje poblouzení ducha, které ve Francii vede k takovým výstřelkům, o nichž bude řeč, a připravuje znenáhla, ale jistě úpadek fysický i duševní národa kdysi nejduchaplnějšího.

Mocný ten pud, který přivedl k rozkvětu ale také zavinil úpadek nejednoho národa, který pod heslem „láska" proniká všecko umění a všechen život, jest u zdravého dospělého člověka jistě s dostatek vyvinut, než aby bylo třeba vymýšleti v království umění pro povzbuzení tohoto vševládného instinktu nějaké pomůcky. To platí ovšem o lidech zdravých, rozumných a vážných.

Stejně pravdiva je však zkušenost, kterou lékařská věda už dávno zaznamenala, že jsou lidé, kteří buďto vinou nezřízeného života svého nebo nemocemi, jež přestáli, nebo následkem zděděného odchylného uspořádání tělesného nebo duševního nebo tělesného i duševního zároveň, potřebují zvláštních dráždidel tam, kde zdravý muž tělesnou krásou ženy a individuální duševní příchylností je váben k pohlaví t. zv. slabému. Nalézají je tu v nápoji vzpružujícím, tu v rozčilující četbě neb obrazech smyslnost vzněcujících, tu zase v odvážné toaletě ženy, ba i ve scénách znázorňujících nejdůvěrnější styky obou pohlaví, nejednou nepřirozené. Někdy i vtip přikulhá, aby pomáhal polámanému stroji. Pikantní anekdoty a hříčky slovní, sceny divadelní strhují lásku z prestolu jejího do mrvy, hračky, jejichž vtip je ubohý a jejichž sprostota je urážlivá, živé nudity, u nichž člověk neví, ukazují-li vychrtlé nohy a zvadlé boky proto, aby utlumovaly každý zárodek pudu — vše to a nekonečná řada všelikých drobností, nad kterými sotva pokrčíte rameny a musí být člověk už notně mělký, aby se jim zasmál — má pomáhati po ulicích Paříže, Marseille a jiných velkých měst francouzských, tedy na nejveřejnější veřejnosti oslabenému smyslu pro druhé pohlaví. Což teprve děje se as v zákulisí, v tichých mansardách hotelů, pozdě k ránu, za záclonami loží — pomyslí si každý čta tyto upřímné, snad až příliš upřímné řádky. A má pravdu. Aspoň nám vypravují francouzští lékařští spisovatelé o zvrácenostech a úchylkách pudu věci až neuvěřitelné. K těmto krajnostem nezajdeme — jet pro ně jiné forum. Jen tolik, co ukazuje se na ulici a každému drze cpe se do očí, budiž vybranými slovy pověděno, aby se vidělo, že jsou lidé, kterým je kluzkost vždycky kluzkostí, byt se podávala pod sebe duchaplnější formou a že vepřík zůstane vepříkem, třebas byl oděn do hedvábí s valensijskými krajkami a krmen z limogeského porcelanu artičoky.

* * *

V některých ulicích varšavských, v jistém parku moskevském, na něvském prospektu v Petrohradě item v Praze, item ve Vídni, item v Berlíně atd. hemží se v určitých hodinách večerních tlumy dívek a žen, na jejichž počestnost přísahati znamenalo by naprostou slepotu duševní i tělesnou. Vídeň se svými nočňátky, které se samy na člověka věsí, je po Evropě pověstna. O Budapešti ani nemluvím. Prostituce je nutné zlo všech velkých měst (i některých malých s četnými posádkami). Ale co v té příčině „poskytuje" na př. Marseille a Paříž, zůstává daleko za očekáváním, třebas toto po dlouholetých odborných studiích literatury nepředpokládalo v Paříži právě liliovou nevinnost.

Vraceje se jednoho dne z divadla potkal jsem v jediné, maličké uličce Rue d'Alger (— Pařížané čtou to proti všem předpisům grammatiky: dalše, nikoli dalžé —), kde jsem bydlil, tré cudných dívek a všecky tři mne oslovily provázejíce mne mnohoslibnými návrhy. Po svém návratu byl jsem proto nucen osloviti svou věrnou chot touto pamětihodnou větou: „Kdybych byl ženou a měl muže jen poněkud ohnivějšího, nikdy bych ho nepustil — či nepustila — do Paříže na měsíc samotného." Připadají-li na jednu z malých ulic Paříže tři kokoty, má se vypočítati, kolik se jich v celé Paříži živí . . . Jsou ulice, v nichž jedna kavárna hostí jich deset tuctů. Vedle toho víří jich ještě několik tuctů po chodníku nahoru dolů po avenue de l'Opera nebo po boulevardu des Italiens nebo de Capucines. Co tu řečeno o Paříži, platí doslova i o Marseilli, Monte Carlu atd.

Vyhlížejí časem zcela slušně a nenápadně. Přece však většina nese zcela zřetelné rysy neblahého života ve tváři, nemluvě ani o líčidlech, kterými taková maska stává se ještě odpornější. Výraz tváře je mělký, lze-li vůbec o výrazu mluviti, kde jest emblemem bezvýraznost, která i tvář pravidelnou, pleti bílé a čisté, činí lhostejnou a nejen neupoutá, ale pro divný ráz, trochu drzý a trochu bezstarostný, dokonce odpuzuje.

Polská novelistka Gabriela Zapolska povzdechla si v jednom ze svých obrázků o ženách „Wszystkiešmy jednakowe". Platí-li kde toto slovo v plné váze, platí o francouzských kokotách. Jsou všecky stejné. At chodí v hedvábí a pod bohatými pštrosími pery nebo v laciných cárech křiklavé barvy. Velký sociální problém, který se řeší (vlastně neřeší, protože vlády nemají opravdového úmyslu něco tu řešiti, jak vysvítá z toho, že Rakousko ani neobeslalo konferenci o tom v Bruselu odbývanou, studiu té otázky věnovanou —) už tolik let, aniž můžeme říci, že jsme jen o krok dále, vystupuje ve velkých městech francouzských na oči v nejnápadnějších rysech. Mělo-li by se pomoci, bylo by třeba především dobré vůle a mravní síly hlavního vinníka, mladého mužského světa, a po té budeme as, marně volat . . .

Mezi tlumy kokot proplétají se kameloti (prodavači), někdy také ženského pohlaví, a málokterý prodává něco decentního, na př. nevinné pohlednice. Ostražitě se rozhlížejíce, není-li na blízku strážník, nabízejí všeliké ty cochonerie, nad jejichž vtipností ubohou nikdy jsem se nerozesmál, na př. zrcádka, na která když z blízka se pohlíží, usazuje se dech na drsnějších rysech skla a před očima objeví se nějaká nudita v necudné atitudě, nebo skleněnou krabici plochou a průhlednou, ve které jsou uzavřeny dvě černé figurky, mužská a ženská, jež setrvávají ustavičně v témže vzájemném poměru, nebo stará čísla časopisu „Journal de Cocottes", v němž se popisuje stávka nevěstek („Grêve de cocottes", řve vám prodavač do uší) nebo pohlednice s jetelovým čtyrlístkem, jehož jednotlivé listy nesou obrázky dvou párů bot, mužských a ženských, jenom podešvemi viditelných, z jichž vzájemného postavení lze usuzovati na různé důvěrnosti majetníků dotyčné obuvi*) — vše to zobrazeno na čtyřlístku jetelovém, který je symbolem štěstí — dále prodavači malých přítulných psíků, obdivovaných zvláště kokotami, o jichž „přítulnosti" (těch psíků) k dámám vypravují se věci neuvěřitelné, nebo obchodníci pouliční, kteří takřka vnucují každému, kdo o jejich ruční krámek jen okem zavadí, celou kollekci obrázků, na jichž prodej u nás v Rakousku ustanoveny jsou přísné tresty (ve Francii nepochybně taktéž, ale příliš svědomitě dle všeho se neprovádějí) — a vedle toho ještě celá řada různých

*) Podobné pohlednice byly předloni vyloženy za výkladní skříní jednoho pražského papírníka a s obzvláštním gaudiem řešily rebus ten četné dámy a hojnost dětí obojího pohlaví. Ale nějaký škarohlíd asi zakročil, neboť pohlednice po několika dnech náhle z výkladní skříně zmizely.

„uměleckých“ předmětů (ve Francii slouží i umění vkusu kokot), kterým, tušíce v nich zase nějaké „cochonerie“, ani pohled nevěnujete. Pepřný vtip dovede všelicos ne právě svatého učiniti snesitelným, ale ten vtip, který má okořenit tyto necudnosti, je tak nebohý, plochý a průhledný, že omrzí.

Tyto vějičky jsou nastraženy, asi v první řadě na cizince, i musí se přiliv a odliv jejich střídati se rychlým tempem, aby ti lidé mohli se svým nečistým zbožím dobře obchodovati.

Skutečně mne dojal a silně srdcem otřásl jeden případ. Stará paní, as 50letá, prodávala v nejživější ulici marseillské (Rue de Cannebière) podobné hříčky. Pohled její prozrazoval plachou bídu, která se stydí žebrat, a tlumočil snad i kus studu, když jsem jí pohlédl do tváře. (Na ten stud bych však přísahati nechtěl). Na otázku, proč prodává takové věci, povzdechla sklopivši hlavu: „La misère est triste!“ Snad takové zboží jde snáze na odbyt a dříve vydělá tolik, aby mohla ty své hladové krky nasytit. Takové výjevy zplodila velkoměstská bída, nikoli ta necudnost kokot, jak by některé sentimentální spisovatelky rády světu namluvily... Statistika nemilosrdně vypočítala, že největší procento prostituovaných věnovalo se té „živnosti“ z nechuti ku práci, z náchylnosti k lenivému životu, fintivosti a podobných důvodů. Ono procento z bídy se prostituovavších nebo svedených a opuštěných děv je přece jen pouhým zlomkem proti převaze těch, jež zlákal lesk zdánlivě pohodlného výdělku a které pak pozdě poznaly, že „l'amour est triste métier“ (láska je smutné povolání).

ČESKÝ ŽIVOT.

URANIE. Málo kdy máme příležitost z předměstí psáti o večeru tak zajímavém, jako byl onehdejší, kdy sehrána tu ve prospěch „Deylovy výchovny slepců“ hra „Slepý“. Ne že by tato hra málo známého dramatika vlaského Bernardiniho byla tak literárně výjimečná a znamenitá. Autor znovu tu zpracoval staré, stále se opakující thema manželské nevěry, kteroužto ideu učinil však zajímavější a vděčnější tím, že muž, který jest klamán, jest slepec, čímž osud jeho přibližuje se srdci diváka, jehož touha po odplatě proviniviších se stává se důraznější a palčivější. Ale ne tím stal se nám večer onen tak zajímavým. Překladatelem dramatu a představitelem titulní úlohy byl dr. B. Klusáček, známý českému literárnímu světu ze starých ročníků Palečka, z pozdější „Královské pohádky“, četných přednášek o cestách světem přednášených zajímavým humoristickým skoro lejkovským způsobem, jenž — člověk krátkozraký — úlohu svoji, ač ochotník, založil svérázně a zvláště pro lékaře zajímavě, takže téměř nebylo pozorovati, že mu již život vzal trochu mladické melodiosnosti pelu a hlasu, zvláště když podstata úlohy žádá postavu člověka slepotou podlomeného.

Nelze dále popříti, že vedle té postavy v roli jeho choti, zvláště šťastně proto praedestinované pro slečnu Jarmilu Kronbauerovou, tím více uplatňovaly se dvě přednosti — mládí a krása — této ne nadanější z českého divadelního dorostu současného umělkyně.

Ale slečna měla více ještě do té úlohy — svěžest, ohebnost a lahodný zvuk hlasu, jehož objem, síla a barva vyrůstá nám takřka před očima na kvalitu a kvantitu, postačující i ku těžším v tom směru úlohám, jejich gesta zrcadlící nejmenší hnutí duše a překvapující i ukázněností i vrozenou elegancí — to vše dovolila úloha mladé paní slepcovy, klamající svého choťe, ukázati slečně v této hře tak výhodně, že možno se upřímně na další umělecký rozvoj slečnin těšiti.

Úctyhodná jest i pracovitost slečnina a svědomitost její práce v nejmenších detailech. Z ostatních výkonů přirozená hra slečny Vackovy v roli přítelkyně zasluhuje pochvalné zmínky. —s—a—

NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE V NOVÝCH MÍSTNOSTECH. Pro závod náš, stále utěšeně se rozvíjející, dosavadní místnosti v ulici Vodičkově už delší dobu nestačily. Redakci, písárně i expedici naší bylo třeba bytu prostornějšího a úpravnějšího. Po delší námaze podařilo se konečně získati krásné, vzdušné a přihodné místnosti v Richtrově průchodním domě na Malém náměstí v prvém patře, bývalé to úřadovny školního referátu Pražské obce. Nový byt umožňuje další rozkvět podniku našeho a má i tu výhodu, že soustřeďuje redakci, písárny i sklady naše pod jedinou střechou. Bohužel nepodařilo se získati současně vhodný krám pro naše knihkupectví, ale máme oprávněnou naději, že i tomuto odvětví podniku našeho dostane se za krátko místnosti lepší než byla dosavadní. Prozatím umístěno bude knihkupectví naše vedle písárny v prvém poschodí Richtrova domu a jsme přesvědčeni, že naši přátelé knihkupectví naše vyhledají i tam, zvláště když nalézá se na místě tak neobyčejně frekventním, jako jest Richtrův průchodní dům. V prozatímním tomto útulku našeho knihkupectví budou prodávány i vstupenky do Městského divadla Král. Vinohradů jako doposud.

VNADY PŘÍRODY A DUŠE OBYDLÍ. Již několik let slyšeti stesky v novinách na vandalství svátečních výletníků, kteří v okolí Prahy za nedělní odpoledne orvou kde který květ, kde kterou snět dosažitelnou, kde kterou stálejší zeleň. Nařikalo se zvláště na mládež, která celé náruče lučních i jiných květin odvážela co neděli vlakem a parníkem do Prahy, aby vycházejíc z přístavu neb nádraží zahodila zvadlou zatím tu zdobu přírody na ulici nebo druhého dne aby vyhozeno bylo vše do popelářova vozu. Přítele přírody přihlížejícího té zkáze mrzelo přirozeně, že tu olupován je venkov o velkou část své krásy, pro kterouž jiní výletníci, kterým postačí pohled na pestrou lučinu nebo kvetoucí strom a keř, mají tolik smyslu. Zvláště je trápívaly polámané větve ovocných stromů, jež právem v srdci každého cítíle přirozené krásy budí rozhořčení spravedlivé. Ale ne quid nimis. Noviny alarmovaly veřejnost do té míry, že nyní ostýchá se právem slušná dáma odvézti si z villy venkovského svého sídla kytici květů. Jistá dáma byla insultována kdysi na nádraží venkovské obce kterýmsi příliš pro dobrou věc zaujatým Pražákem proto, že držela v ruce haluzku kvetoucí lípy z vlastního stromku letního sídla ořízuutou jen proto, že nemotorný kluk, když na strom ten vylezl, zlomil větev, a onehdy byli jsme předmětem pohledů napolo pohrdlivých, na polo vyčitavých, jen proto, že jsme měli v ruce snítku borovice, kterou jsme si od přítele, jenž byl nucen ve svém venkovském lese několik borovic poraziti, vyžádali. Jaké to neštěstí, když chudobná šička, která se celý rok těší na první jarní výlet, přinese si z něho malou kytičku lechy jarní, sasanky pryskyřníkovité, modrooké podléštky, neb ulomí-li si černobrvá kontoaristka na výletě větvičku květem osypané trnky, kterou si vetkne do živůtku, té trnky, která se vysekává, by se jí zahradily zakázané pěšinky, nebo když si osmiletá divenka natrhá na mokřině hrst blatouchů. I té i oné mladé hlavě skytá pak celý týden ve sklenici nebo váze ta trocha květů mnoho tiché a ušlechtilé radosti, kdežto venkov n-schudl, třebas celá Praha vyrojí se některý jarní den na venek. Aby nám by-o rozuměno, neplaidujeme pro odírání přírody z jejího svěžího jarního šatu, ale neproskribujme naopak zase každého, kdo si pro radost na venku utrhne kytičku. Co peněz přinese za to velkoměšťák venkovu, jeho hostincům a jich dodavatelům za jediný den, nemluvě o jiném ještě prospěchu venkova, který leposti svých krajinných profilů na těch výletech přiláká ve svůj klín celou řadu letních hostů pro příští prázdniny. Duše obydlí dýchá pak celé dny intimní vůní venkova a pestrou její náladou krajinářskou i v skromném obydlí prostičké písařky, která nemá na olejomalby Kalvodovy, Ullmannovy, Malého a jiných. Ne quid nimis! Není nesnadno vyšeptalými frasemi rozhorlovati se nad barbarstvím nedělních výletníků — třeba míti také trochu soucitu s trpí ím malým člověkem velkoměstským, který nemá ani piď své půdy, ani trs své květináčové flory, ježto mu vše za okny severního bytu zajde . . .

Dr. — ý —

PRAHA. Premie Spolku českých spisovatelů belletristů Máje v Praze na rok 1912. Po významné lonské premii, kterou byla zárovcň také vzdána čest památce Máchově, Máj tentokráte dává svým upřímným příznivcům a členům do rukou jiný literární dar. Je to skutečně netoliko svou vnitřní hodnotou, nýbrž i úpravou tak skvostná, nádherná kniha, že směle může se měřiti s nejkrásnějšími publikacemi naší literatury. Titulem jejím jest Praha, ono kouzelné heslo, které již tolik výmluvných duší nadchlo, aby opěvaly naši nevyrovnatelně skvělou metropoli. Všechno nadšení, které Praha vyvolávala v hlavách našich spisovatelů a básníků, naplnilo by zajisté mnoho knih, ale tato kniha jest téměř ve všech svých článcích extraktem chvalozpěvů, jež na Prahu veršem nebo prósou byly napsány. Přes čtyřicet spisovatelů a spisovatelek podalo si tu ruce ke svorné práci, a jest dojemné, že mezi jejich příspěvky nalézáme také práce Svatopluka Čecha Pražské zvony a Jana Nerudy Poslední hlásný. Kteří naší krásné zlaté Prahy již neuvidí, redakce připojila také výňatky ze tří nedávných dopisů V. Mrštíka. Kniha jest zahájena Prologem Heydukovým, dlouhou básní, která sama sebou jest hymnem na Prahu a zakončuje se básnikovým toužebným voláním: Praho, matko, všeslovanský Říme, kvet a rosti, slávou vrchovat! Pak střídavě s prosaickými příspěvky následují verše Adámkovy, Babánkovy, Boreckého, Breskovy, Dostalovy, Fingalovy, Geisslové, Grünwaldovy, Jahnovy, Krásnohorské, Kroftovy, J. Kvapilovy, Ledovy, Maternové, Müldnerovy, Procházkovy, Skarlandtovy, Sovovy, Suchého, Svobodovy, Vrchlického, knihu pak zakončuje nadšená symfonie Klášterského Praze. Vzpomínkami prosaickými přispěli Cisler, Čenkov, Guth, Hejda, Herites, Herrmann, Hovorka, Jeřábek, Kronbauer, Květ z Lešehradu, List, Mašek, Panýrek-Vaněk, Prusík, Šimáček, Šípek, Kunětická, Vyskočil a de Wetter. Vyžadovalo by příliš obšírného článku, kdybychom se chtěli jenom sebe méně dotknouti každého jednotlivého příspěvku; tolik však přece řekneme, že každý z uvedených autorů vynasnažil se napsati, co nejlepšího dovedlo jeho pero, a tak v každém tom článku, v každé té básni je také určitě vyjádřen charakter dotčeného spisovatele. Tím vznikla kniha neobyčejně pestrá, zajímavá a cenná, která skutečně jest naším činem literárním. Prahu umělecky vlastními sličnými dřevoryty nezištně vypravil Otakar Štáfl, který tak redakci, skládající se z F. S. Procházky, Fr. Sekaniny a Q. M. Vyskočila, doplnil v zasloužilý čtveiolist. Také tiskárně „Politiky" dělá kniha opravdovou čest.

Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 3. května 1912. ČÍS. 32.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJ, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NA STARÉ POŠTĚ.

OBRÁZEK Z R. 1809 O 1 DĚJSTVÍ OD JOSEFA CÍSLERA.

MILÉMU P. JINDŘ. Š. BAAROVI PŘIPSÁNO
V UPOMÍNKU NA RODNÝ KRAJ.

OSOBY:

Havránek, majitel dědičné pošty.
Julie, jeho žena.
Dorla, krajkářka.
Melzer, správce celnice.
Briant, kapitán francouzských dragounů.
Journet, poručík francouzských dragounů.
Porazil, listonoš.
Šiman, vulgo „bradička“, postilion.
Rakouský husar (strážmistr).
Francouzský dragoun.

Děj odehrává se v dubnu v poštovní kanceláři pohraničního městečka západních Čech.

SCÉNA:

Poštovní kancelář: klenutá síň se zamřížovaným oknem v levo v pozadí. Pravá polovina pozadí prohloubena v alkovnu a zapažena v zadní části katrovými dveřmi. Před alkovnou na příč dlouhý pult, na něm váhy a baliky. U okna psací pult se židli. Na stěnách mapy a návěsti, parádní uniformy postilionů, rejtharská sedla, trubky a biče. Vchod zvenčí v pravo, v levo dvéře do obydí poštmistrova. — Venku slunný den.

VÝSTUP 1.

Poštmistrová a Porazil, později Dorla.

Poštmistrová (mladá žena, půvabná a roztomilá. Je v bílé zástěrce, jak patrně z kuchyně odskočila. Sedíc u psacího pultu, rovná dopisy).

Porazil (asi 40letý, na věk svůj ustaraný. Je vznětlivý a durdivý, hned se však udobřuje. S taškou na dopisy a balíkem, na holi na rameně zavěšeným. Vstoupiv). A — milostpaní poštmistrová ňáko pilně ouřaduje!

Poštmistrová (nehrubě se vyrušujíc). To vy, Porazile, už z vesnic zpátky?

Porazil. Ba právě — ani nohou necítím. Uf! (Sejmuv balík, oddychuje si.) A nesu toho málo, všeho všudy několik psaní — všechny za vojáky, (Vyjímá z brašny dopisy.) A každý se ptá, dojdou-li. Jak pak já to můžu vědět, kde se kdo s Bonapartem zase v Bavořích pere! A největší hejble má Holarka o svyho Frantu — ranec buchet mu tuhle posílá. „I kde pak,“ povídám, „čtrnáct let už v Plzni u kádru ševcuje a už tu vojančinu taky doševcuje —“

Poštmistrová (přerušujíc jeho mnohomluvnost). Nu dobrá — dejte sem — (Bere a rovná dopisy.) Pravda, moc toho není.

Porazil. Kdo pak má taky o co starost než o vojnu. Všude se jenom rokuje, co zas přijde. Však to bylo do včerejška ňákých kurýrů sem a tam. A dnes od rána už slyšet střílet —

Pošt-ová (starostlivě vzrušena). Cože slyšet —?

Porazil. Do opravdy: střílet z kanonů. Lidé lehají na zem a poslouchají. Prý někde u Renšpurku to může být —

Pošt-ová (více pro sebe). Jen aby se mému něco —

Porazil. Taky se divím, proč že „poštapán“ jel dnes do Lesního Mnichova. Hranice jsou prý už plny Francouzů.

Pošt-ová (ovládne svoji obavu). Musil tam ouředně. A má průvodní list.

Porazil. Má, pravda. Ale má taky mladou paní — teprv tři měsíce.

Pošt-ová. Vždyt taky svoji ženu nehlídáte.

Porazil (věší kamsi tašku). Madlenu? Panečku, ta už se po patnáctiletém manželství uhlídá sama. A věru bych neplakal, kdyby si ji ňáký Francouz odnes'.

Pošt-ová. Aby vás slyšela!

Porazil. Bylo by o jedno dopuštění víc. Ale jak povídám — smím to snad říc', vždyt jsem vás taky tak drobátko vychovával: „poštapán" by měl toho Melzra nechat, at si jede sám. Ale to vždycky s ním —

Pošt-ová. Co na to?

Porazil. Být milostpánem, s ním bych neměl nic. A potom — ani písař doma nezůstane. A vy, dědička pošty, kam se „poštapán" přiženil, abyste ouřadovala sama.

Pošt-ová. Dělala jsem to ráda už za nebožtíka tatínka. A písaře poslal muž nutně po kollekturách.

Porazil. Poslal, poslal. A to pokaždé, když sám odjíždí. To je divny — (Rovná na pultu balíky.)

Pošt-ová. Co stále máte? Vždyt tu budou možná hnedle zpátky.

Porazil. Vždyt já už nic. Ale čas je zlý. Už i Dorlu, krajkářku, jsem prve zahlíd. A to se přiházívají zvláštní věci —

Pošt-ová. Hleďte, at je k přepřahu všechno hotovo.

Porazil. Taky bude — (Odcházeje spatří vstoupivší Dorlu.) I hleďme — já o vlku —

Dorla (statná venkovská dívka, s košíčkem v ruce, v poloselském šatě, se šátkem na hlavě, z pod jehož nad čelem a skráních derou se bohaté vlasy. Zdá se krotkou, plnou ženskosti, v duševním affektu prozrazuje však neobyčejnou odvahu a ráznost). A ten přede dveřmi — s přáním dobryho dne. (Na Porazila.) A nabízí pěkné krajky na polštáře — to by vás měla Madlena ráda —

Porazil (dopálen). Jdi mi, ty ještěrko. (Odejde.)

VÝSTUP 2.

Poštmistrová a Dorla.

Pošt. Ty tu, Dorlo? Že navštívíš přece jednou svoji kamarádku —

Dorla. Jak bych mohla k paní poštmistrové — já, z pašerácké rodiny? Ale dnes mám pěkné krajky —

Pošt. Nech toho ted'. (Nabídne židli.) Co je mi do toho. Já jsem tě přece měla už ve škole ze všech družek nejraději. Bylas už tenkrát taková odvážná. A věř, že by i dnes v tvém krotkém pohledu nehledal nikdo tolik odvahy, jakou jsi už nejednou projevila.

Dorla. Já že bych —?

Pošt. Nezapírej, vím to od otce. Několikrát svěřil ti pronésti důležité depeše, které ani pošta ani kurýři nepřátelskými hlídkami nemohli pronésti. A nikdo neví, jaks to provedla, když tě i chytili.

Dorla. Když tedy víš, povím ti to: zapletla jsem si vždycky depeši do vlasů.

Pošt. Ty — do vlasů?

Dorla. Tam nenapadlo nikoho hledat. Jen klidu bylo třeba.

Pošt. Vidíš, zásluhy tvé vyváží tvé podloudnické hříchy.

Dorla. A — kdo by jenom o mně —. Už kolik týdnů jsem z chalupy nevyšla. A lidským řečem nechci věřit.

Pošt. (chápe). Snad pochybují o mém štěstí.

Dorla. Nejde jim na rozum, že vzala sis svého písaře a odmítla takové nápadníky.

Pošt. Protože nechápou, co je láska. A já mám Tonícka tak ráda! A štastna jsem — — — jen ještě —

Dorla. Tak přece něco —?

Pošt. Ano. Žárlí na mne, věru bez příčiny. Nemůže pochopit, že jsem mu dala přednost. A žárlí na každého, ba jde-li z domova, hledí kdejakého muže z mého okolí vzdálit. A Melzra má zvlášt na mušce. Ba kdyby ten nebyl jel do Mnichova, nebyl by se hnul z domova.

Dorla. A Melzer opravdu dolízá?

Pošt. I přes koš, který sklidil, se na mne třese. Však nebýt on správce celnice, ukázala bych mu sama! Ale takhle nechci s ním zlou vůli. A on hledá záminku, jak se sem dotřít, ouřadní poštu sám obstarává, zásilky prohlíží —

Dorla. Dotěra, ještě se ani s černou Mářou nevyrovnal. A „poštapán"?

Pošt. Toník? Nebýt mne, byl by s ním zkrátka hotov. Ale sama krotím jeho horkokrevnost, aby

se celní nemstil. A to ještě v Toníkovi živí žárlivost.

Dorla. Však už ho z ní pravá láska vyléčí. (Ozve se troubení postilióna. Dorla má se k odchodu.) Přijdu někdy jindy.

Pošt. Počkej, Dorla. (Radostně.) To Toník se vrací. Však jsem ráda — s vojnou to jde v Bavořích zase do tuhého. Počkej v kuchyni — vyberu si potom krajky. Předám jenom poštu.

Dorla. Počkám tedy. (Odejde v levo.)

VÝSTUP 3.

Poštmistrová a Porazil.

Poštmistrová vyhlíží oknem.

Por. (kvapně vejde). Ten si troubí — jeden nádivka.

Pošt. Co máte zas proti „bradičkovi" ?

Por. Co mám? Vztek mám. (Rovnaje na pultě balíky udeří jedním.) — Od maličkosti jsem tu u pošty a pořád jen po vesnicích se vleču. A on? Pasákem byl, na pastvě troubit se naučil a teď je z něho postilion. Na moutě — jako pán — kdejaká ženská za ním vyhlíží!

Pošt. A přece ho žádná nechtěla.

Por. Bodejt chtěla. Spratek to byl s „ohněm" na bradě — podnes mu přezdívají „bradička". Ale on jako pán si nechá bradu zarůst, že „oheň" není vidět, a chlapík je vylenošená — já v stejných letech jsem proti němu dědek. (Uhodí zase balíkem.) A byl já přece chlapec jako svíčka — přednost mi dala Madlena před ním; ale dnes babka každou chvíli předhodí, že si měla radši vzít jej. (Otevřev katr vynáší z alkovny větší balík.)

Pošt. A — žárlíte!

Por. (zastaví se). Žárlit. Ani tomu slovu pořádně nerozumím. Ale vztek mám, že si ho raději Madlena nevzala. Dnes moh' mít kolozubou babku hubatou a nebyl by se takhle nafukoval. (Hodí zlostně balík na pult.) Tfí!

Pošt. (vyhlédne oknem). Už dojeli — pomozte vykládat.

Por. Už letím. (Rozdurděn zvolna odejde. Malá pausa, po níž vejde poštmistr.)

VYSTUP 4.

Poštmistrová, poštmistr, později Melzer.

Poštmistr (stane ve dveřích a kloní se ven). Má uctivost, pane celní, má nejhlubší uctivost —

Pošt-ová. Toníčku —

Poštmistr (zavřev dvéře). Julinko — (Objetí.)

Pošt-ová. Jak jsem ráda, žes tu šťastně — Jdou takové divné zprávy —

Pošt. Však jsme se taky sotva francouzským kordonem dostali. A nebýt ochranného listu, seděli jsme dosud za hranicemi.

Pošt-ová. Vidíš, měls poslechnout. Moh' si jet Melzer sám.

Pošt. Však víckrát spolu nepojedeme, až se doví —

Pošt-ová (starostlivě). Snad jsi se s ním nerozešel v nevůli?

Pošt. Vím, že se bojíš jeho nepřízně. Ale jednou to musí přestat — nesnesu více, aby sem dolézal.

Pošt-ová (skoro prosebně). Toníčku —!

Melzer (mnohem starší než poštmistr, olysalý, otylý, s trudovitou tváří; vstupuje). Má uctivost nejhlubší a ručičku líbám. (Líbá poštmistrové ruku.)

Pošt. (k sobě). Čert ho přece přines'.

Mel. Nemohl jsem panu manželi stačit — mám nohy celé přesezené — eh!

Pošt-ová. Nesedělo se vám dobře?

Mel. Seděl jsem výborně na pytli sena; ale cesta dlouho trvá.

Pošt. (nevrle). Zapomněl něco pan celní?

Mel. Ach ano — vezmu si došlé ouřední dopisy.

Pošt-ová (vzavši z příhrádky na stolku několik dopisů). Tu jsou.

Mel. (přijav dopisy). Tak, tak, ručičku líbám. A pak — (výsměšně) chtěl jsem panu poštmistru připomenout, že nebude tentokrát kouřit pašovaný tabáček — nebude, cheche!

Pošt. (potouchle). Kde pak!

Pošt-ová. Ale to on nikdy —

Mel. Ba naopak, milostpaní; vždyť mi už minule poslal okusit pašovaného. Ale tentokrát moji kordonisti prohledali dobře celý vůz.

Pošt. A pan celní sám byl jako ostříž.

Mel. Vidte, cheche! To se nebudete chlubit, že nás přelstíte.

Pošt. (stále potouchle). Kde bych mohl!

Mel. (výsměšně). Chytrák nad chytráka — cheche!

Pošt. Ještě něco pan celní —?

Mel. Ne, ne — už jdu — cheche! Tentokrát se budu smát já. A teď ještě milostpaní ručičku líbám (uchopiv ruku její několikrát ji líbá). A to všechno ještě málo za to, že mně tady vypálil rybník —

Pošt-ová (odtahuje ruku). Ale pane celní —

Pošt. (zlostně). Je pošta připravena?

Mel. Už nebudu zdržovat. (Na poštmistra.) Děkuji za příležitost. A smát se budu dnes já.

Pošt. Inu — poslední se směje nejlíp.

Mel. Ano, poslední — cheche! Má uctivost — cheche! (Odejde v pravo.)

Pokračování.

MLHY NA HORÁCH.

Z údolí mlhy vypluly tiše,
krajinu celou objaly,
stoupaly stále výše a výše,
zářící slunce schovaly.

Nastalo šero okamžik malý, —
náhle však paprsk zlatitý
pronikl tmou a v blízku i v dáli
celý kraj světlem zalitý.

Prchají mlhy v studené skrýše,
nad vodou pnou své řetězy,
zahřátá země životem dýše,
klaní se slunce — vítězi.

HROUDA.

Nad všechny parfumy světa
vonící dráždivě, jemně,
miluji nejvíce vůni
zkypřelé, zčernalé země.

Národy chápu teď staré
se sluncem zemi proč ctily —
není-li na jaře hrouda
symbolem života, síly?

MARIE TŮMOVÁ.

LEŽ.

NAPSALA V. CHODORA.

Toho dne, kdy Tereza chystala se psáti matce, nalezla na svém stolku v kanceláři dopis, s adressou psanou neznámou rukou, s razítkem rodného města. Zachvěla se. Několik dní již tísnil ji divný nepokoj. Otvírajíc dopis pomyslila si: maminka churaví! Uvnitř pak bylo těžce napsáno. Drahá slečno! Nelekejte, se prosím Vás. Musím Vám oznámiti, že paní učitelová zase stůně. Je to ještě horší, než před třemi roky. Slečinko naše zlatá, maminka se už asi neuzdraví. Můžete-li, přijeďte hned domů. Tohle všecko mi povídal pan doktor. Jméno na obálku mi také napíše on. Vaše vděčná Anna." Písmo tu a tam bylo nečitelno, věrná duše píšíc, plakala. Teréza podala otevřený list vstoupivšímu chefovi. Přisvědčil. „Jeďte si," řekl „vaše píle nám vše vynahradí. A vratte se s dobrou zprávou!" Nejbližší vlak odjížděl před desátou hodinou. Nyní bylo půl deváté. Jaká to bude úzkostná hodina čekání. Když vyšla Teréza na ulici, měla pocit, jakoby se země rozevřela. Ale neklesla. Šla dále vzpřímena, se sevřenými rty, s těmi ústy vzdorovitými, jež dovedly se i v žalu

usmívati. Za dlouhé choroby svého smutku nalezla Teréza lék proti zoufalství. Jíti, nevěděti o sobě, míjeti život jako těžký dusivý sen. Teréza věděla, kam by byla došla za svými myšlénkami. Ku hladině vody, přátelské a mlčenlivé!

Nyní však bylo třeba připraviti se k odjezdu, složiti zavazadlo, vybrati nějaký dárek. Doma sklonila se nejprve nad kyticí růží před zrcadlem, v němž opakovaly svou krásu. Avšak přílišná vůně věštila jejich brzkou smrt. Váhala okamžik nad svazky revuí, nad knihami rozloženými po stole. Předvídajíc řadu bezsenných nocí rozhodla se posléze pro knihu písní básníka melodického, jenž dojímá měkká, dobrá srdce, pro knihu písní, jež samy zpívají. Oblékla se v šaty světlejší barvy, vzala na sebe drobné šperky, které matka na ní ráda vídala. Teréze vynořil se v zrcadle vedle vlastní postavy obraz visící nad matčiným ložem, obraz její, jako dítěte. Kdysi, v dobách blažených, Teréza často přirovnávala svou tvář k tváři podobizny, a vždy nalézajíc u obou týž úsměv jara na pyšných rtech a v dychtivých očích, opakovala si radostně: Jsem stále tak mláda, jsem stále táž! Bylo tomu teprve tři léta, kdy zjistila jej tam naposledy. A jak se tomu zdálo být již dávno! Nyní pokoušejíc se o ten úsměv, Teréza usmála se úsměvem podivným, neboť kdežto ústa jím omládla, oči propadaly zádumčivému stínu. Bylo jisto, že jednoho dne matčina starostlivá pozornost uhodne onen stín v pohledu, v nestřeženém povzdechu, jímž někdy vyvěrá na povrch všechen skrývaný rmut. O jaké pravděpodobné starosti jí poví? S čím se jí svěří? Neboť Teréza neměla odvahy otevříti matce své srdce. Tehdy, před třemi lety, kdy Teréza doznala těžkou zradu, dceřiny slzy smrtelně zranily ubohou paní. Nevzpamatovala se již nikdy. Hynula pozvolna. Ale Teréza tušila, že chřadnoucí matka má ještě jeden veliký sen. Viděla svou dceru zapomnělou na vše v rodinném míru, v útulné domácnosti, sklánějící se nad bílým dětátkem. Nechystala jí tak ve své duši krásnou odměnu za bývalé utrpení?

Kdož kdy nenalezl, jestliže trpěl, matné a temné útěchy v bolesti jiných? Život životu se podobá. Příbuzné žaly, stejné křivdy, tytéž viny odbarví naše rty, rozryjí čelo, posypou hlavy popelem. Zvláště někdy kráčíme přesně ve stopách druhého, tak jakoby nám odkázal své trudy. A nikde jinde nevidíme tolik příbuzné si truchlivosti, jako v čekárně nádraží, kde chvíle rozluky ovíjí minulost kvapem vzpomínek. A ač tu skorem všichni mlčí, neodhalují své trudy, bolest k bolesti se sklání přes propast cizoty. Zejména toho dne nalezla Teréza ve voze vlaku hořkost a ztroskotání v očích přítomných, úzkostné a smutné profily. Skleslí, bez naděje, jakoby pro ně nebylo již venku té čarovné krásy, bezbranní, rychleji než kdy jindy, řítili se vstříc osudu neodvratitelnému..

Vždycky, když vlak protínal vesnice a města vybílená sluncem, vůně zavanuvší z niter zahrad připomínala Teréze opuštěné růže v jejím pokoji. Teréza musila mysliti na jejich dárce. Přes matný nepokoj, jenž ji tížil, jak sama sobě zdála se včera šťastnou! Dosud měla půvabný dojem tmavé místnosti, bledých tváří, vystupujících ze šera, jako ze zakalených, čarovných zrcadel. Tam dole v přízemí ruce hudebníků usilovaly o spásu nového díla. A sama hudba, cizokrajná a vášnivá, vlnila se jako závity šatu tanečnice, lila duhovými křivkami tmu, šířila růžový požár rozkoše. Tak vraceli se ulicemi, alejemi svítilen. Toho večera jistě bloudili náměsíční, neboť měsíc svítil tak jasně, vnikal do oken takovými proudy, že mohli viděti obličeje spících na bílých poduškách. Vyhlíželi asi jako duchové v paprscích mrtvé hvězdy.

Stanuli před domem Terézina bytu. Ulice tu byla tichá. Na pravo zmítalo se modravé světlo rozžehlé před chrámem staré čtvrti.

„Hle, oč mne měsíc činí bohatší," usmála se Teréza, ukázavši na své okno, kamž se vléval stříbrný pramen. „Jak budete asi krásná v oné záři," zašeptal on, „a jak se vám vždy více obdivuji." Vzal její ruce do svých, políbil ji na měkký proud vlasů podél spánku.

„Máte mě tedy opravdu rád?" hlesla Teréza.

Neodpovídal. A s jeho čela padal stín na ono plesání letní noci. Umlkla zmatena, poněkud zahanbena, s očima vlhnoucíma. Její ruce se oddálily.

„Ty se ptáš?" řekl s něžnou výčitkou. „Bylo by něco jiného možné? Ty víš, čím jsi se mi stala. Ty jsi rozsvítila nové slunce v mém životě."

Srdce radostně jí zazvonilo.

„A což ty?" tázal se. „Miluješ mě ty?"

„Ano," odvětila tiše.

„I když víš, že nejsem svoboden? Když víš, že nemůžeš být mojí ženou?“ ptal se.

„I když to vím.“

„Věříš, že já nejsem vinen oné rozluky? Věříš, že jsem čestný muž?“

„Věřím ti.“

V témž okamžiku ji objal, zlíbal polibky dlouhými a závratnými. Opětovala je horoucně, chtíc vše spáliti v oné chvíli. Jeho ruce ji hladily a celovaly, probouzely rozkoš v jejím srdci, tak dlouho opuštěném.

Pak pustý křik zrušil ticho. Plížily se temné postavy.

Musili se rozloučiti.

Dokončení

SLOKY.

Zas přijde jaro. Rozorané lány
zas budou dýchat silou klíčivou.
Přiletí ptáci od polední strany,
vzplá slunce mraků clonou šedivou.

A touha žíti zase všecko schvátí.
Zakvete v mechu první fialka.
Jen jedno srdce bude umírati.
A nikdo, nikdo pro ně nezalká! — —

ZDENĚK KNITTL.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Poslyšte Baruško,“ upřímně se na ni zadívala hospodyně, „jest-li má tu babičku Pán Bůh rád, tak vás přijme. K jemnostpánu by bylo marno chodit, k ní rovnou musíte, dobře se na všecko vyptejte, jasně všecko projednejte, ale připravte se na to nejhorší.“

„I ona je naše stará paní, maminka našeho milostpána, také divná a vyhovím jí.“

„Mně se to nepodařilo,“ pokrčila rameny slečna a ukázala jí zahradu, kde Manka žala a plela trávu po mezích a na záhonkách, jež tu všude bujně rostla. Baruška byla sama z jihočeské vesnice, znala od vidění panímaminku z děkanství — jak Mance po městě říkali, a lákalo i táhlo ji k ní právě to, že ze sebe žádnou paní nedělá, neopičí se a nepřetvařuje po městsku, ale hezky si chodí i mluví jak od malička zvyklá byla.

I Manka po prvních pár větách vycítila, ta dívka zde že je jí cítěním i smýšlením blízká. Sedla si s ní v zahradě do besídky a ani rozejít se s ní nemohla.

„Teď už ale do opravdy musím jít — mám doma plno práce“ — i to se Mance velice líbilo, jak na práci myslí a tak Baruška opouštěla děkanství jako zjednaná kuchařka.

Nejen Martin ale všichni ve městě se divili, jak chytrým způsobem Manka rozluštila si vedení domácnosti.

„Ta baba se nezdá, ale je mazaná všemi mastmi,“ vyslovovali jí mezi sebou svoje nejvyšší uznání a obdiv. Její vážnost opravdu vzrostla. Všem bylo jasno, že vskutku jen ona vládne a poroučí v domácnosti děkanově a tím vzrostla i vážnost Martina jako kněze, protože i ta nejzlolajnější ústa nemohla ho pomlouvat a podezřívat. Pekař, řezník, kupec, kdykoli šla Manka okolo, zdaleka už ji zdravili, klaněli se jí i jiní páni, které ani neznala a její sebevědomí rostlo. Vládla opravdu v domě. Martin jí dal stovku na měsíc, a ona vydávala Barušce po šestáčkách, když ráno po úklidu pokojů, s taškou na ruce šla do trhu. Sama, jakmile zvonek zacinkal, chodila dveře otvírat, hosty vítala, žebrákům almužnu dávala, podomní obchodníky odbývala a s Baruškou svorně všecku práci konala i k neckám stoupla a prala, i na zem klekla a podlahu drhla.

„Ten tu naseká peněz! Ten tu chce rychle zbohatnout!“ počal po čase reptat první řezník, „za nebožtíka děkana brali na děkanství třikrát tolik masa co teď.“

„Kupují kávu, cukr, hrozinky a všecko na loty jako podruzi a platí hned hotovými — to dřív

bralo se na knížku a účet na prvního přece něco vydal."

Kaplan Zajíček, když blížily se prázdniny, nerekl sice ani slovo, ale napsal a podal si žádost za přeložení. Městem šířily se vtipy o staročeské kuchyni, o receptech české lidové kuchyně, jak se tam vaří „hop do vody" — „noky — „kyselo" — „česnečka" — „brambory" na kolikerý způsob — v kužičce i svlečené, štouchané i míchané."

Také Martin dlouho to snášel a mlčel. Sám zvykl v minulých letech na děkanství slušné, chutně upravené stravě a teď dlouho omlouval, a říkal si „neumí to, ale snad se to naučí, škoda slečny, to byla výborná kuchařka," ale když se to nejen nelepšilo, ale čím dál, tím vařila hůř, zavolal si ji stranou a vytkl jí to. Baruška zbledla, sklopila oči a omlouvala se „prosím já za to nemohu, u hejtmanů jsem vařila i o hostinách a byli se mnou spokojeni."

„Kdo za to tedy může?"

„Panímaminka."

„Jak to, vždyt jí přece dávám měsíčně sto zlatých, ještě víc než slečně a nic mi nevrací."

„Prosím, neutratíme z toho ani polovici." — I v Barušce už mnoho hoře a bolu bylo nastřádáno a teď mimovolně ulevovala si: „Potkala jsem slečnu, co tu bývala a ptám se jí, prosím vás, povězte mi, jak jste vařila? Dala se do smíchu a povídá: pro svatý pokoj, abych jemnostpána nerozčilovala, šidila jsem matku jak jsem mohla, říkala jsem o nakoupených věcech, že stojí polovičku skutečné ceny, přikupovala jsem tajně i máslo i vejce, třeba i ze svého dosazovala a to já dělati nemohu."

„Také bych si toho nepřál, a kdyby to nutno bylo, pište si to, rád vám to nahradím."

„Nic by to platno nebylo. Panímaminka určuje i jídelní lístek. Nařídí třeba vařiti nudle nebo knedlík, a když jí poprosím o vajíčko, utrhne se na mne, k čemu to, vždycky prý knedlík vařívala bez vajíčka. Ráno mne pošle ke kupci a řekne: Koupíte čtvrt libry cukru, dva loty zelené kávy, za dva cikorku, za krejcar kvasnic. Stydím se do krámu vejít a radím, kupme toho najednou víc, přijde to levněji, lepší zboží dostaneme, tu hned skáče proti mně, fofruje fěrtuchem a křičí: nechtěla byste — frr — frr — rozhazovat peníze do větru" a Baruška ukazovala po matce, jak si počíná a pokračovala: „všecko má schované, zamčené, jakobych zlodějka byla, o všecko musím říkat o mléko, máslo, mouku, všecko mi odměřuje, opovážímli se říci, že je toho málo, strašně se rozčilí, sprostě mi nadává, že bych ji chtěla o všecko připravit, ožebračit. Prosím, takhle já vařit nemohu, půjdu raději pryč."

„Odejít nesmíte," odpověděl rozhodně děkan, „ale nařizuji vám, abyste vařila podle svého, matka tomu nerozumí, vyložím jí to," a záznými kroky šel do kuchyně.

„Poslyšte matko, už jsem vám to dávno chtěl říci a pokaždé zapomenu. Musíte nechat Barušku lepší vařit."

„Cože?" vylítla Manka „ta děvka na mne žalovala?"

„Jaká já jsem jejich děvka?" skočila do kuchyně Baruška, „ke všemu ještě nadávat si mám nechat."

„Pomalu, matko, mírněte se. Pročpak hned nadáváte? Vždyt vás také nikdo neuráží, jenom chci říci, že takovou stravu, jakou poručíte vařit, my jíst nemůžeme. To je pro lidí pracující, co sekají, kopou, na čerstvém vzduchu se pohybují, ale pro nás, kněze, musí být pokrmy lehčí a stravitelnější — chutněji upravené."

„Ty ji na mě posazuješ, ty ji na mě navádíš, ty jsi při ní, ty s ní držíš," vybuchla znovu Manka, „se mnou pořád něco máš, nikdyž na v ničem se tě nezachovám, dybych se na kousky rozkrájela, ty to nehuznáš, cizí lidi mají pravdu, tim ty věříš, s mámou jen hádat se přídeš, jako na staryho psa na ní spustíš. Ha pro koho pa šetřím?"

„To bych právě rád věděl?" Neopanoval se Martin, ale jen ještě víc tím matku podráždil. Jako smyslu zbavená si počínala, ruce nad hlavou zalamovala a křičela „Ježíš, Marjá, Josef, čeho sem se to jenom já stará, šedivá matka dočkála. To mám za všecko mý přičinění, takový huznání mám za šecku mou starost. Hale já huž sem taková nechčasná na tom světě. Každýmu dobře myslím ha vodjakživa žádnej to nehuzná, každej jenom na mě poštívá, ičko i vlastní dítě mámu tejrá." Věřila tomu, co mluví, vžila se do té křivdy domnělé, cítila bolest z toho plynoucí a hýřila přímo v tom bolu, do kterého se vemluvila a který ji vlastně nepůsobil nikdo. „Von mi řekne, pro koho šetřím?" opakovala si tu otázku synovu ně-

kolikrát a pokaždé víc se podráždila, drásala tak tou větou jako hřebem svoje nitro, jitřila ránu, rozdmychávala v sobě lítost i hněv, aby plameny jeho výše vyšlehly. „Já musím někam zajít, kam mě voči povedou ha nohy ponesou," vyběhla z kuchyně na chodbu a z chodby na dvůr, křičíc a naříkajíc cestou, jako by jí o život běželo.

Martin tu stál zahanben a bezmocný. Věděl, že matka ho k slovu nepřipustí, že je v tom rozčilení neschopná logicky myslit, že by darmo ji umlouval a vykládal. I jím lomcoval hněv a chápal muže, kteří ženami rozeštváni šlapou po talířích, rozbíjejí nábytek, ničí vzácné obrazy a sklo. Taková nálada i jeho si podmaňovala, i on by mohl v té chvíly co do ruky mu přijde roztříštit, na tisíc kousků rozdrtit ...

Vší silou svého rozumu musil se okřikovat, ovládnout a říkat: je to přece jenom matka — přemoz se — udrž se ...

K večeru zaklepala na jeho pokoj ustrašená, na smrt bledá Baruška. „Prosím, jemnostpane, panímaminka se dosud nevrátila a blíží se večer."

„Kde je?" optal se Martin, a starostlivé vrásky naskočily mu na čele.

Pokračování.

FEUILLETON.

NA DALMATSKÉ RIVIEŘE.

Jsme jako v pohádce tady v Dalmacii a jako kouzlem vyvolány kynou nám vstříc květy palem, mandloní, jabloní a vavřínů. Fíky vyhánějí zelené plody a listy a opojná vůně tamaryšku, jež vroubí pobřeží, naplňuje vzduch. Réva raší na vinicích, táhnoucích se po úbočích šedých krasových skal, jež jedině kouzelným proutkem jara nedotčeny halí šeré témě v závoj mlhavý.

Paprsky sluneční rozptýlí lehounké páry nad mořem, větřík rozežene měkké obláčky na obloze a nad nádhernou modří moře rozjásá se nejkrásnější den — pravá pohádka jara.

Pravá pohádka! Když jela jsem po zasněženém Semmeringu, kde vichřice pronikavě skučela a metelicí sněhovou zasypala náš vlak, nebyla bych uvěřila, že o dva dny později v kraji Sedmi kaštelů — v dalmatské to Rivieře — bydleti budu v domě ovinutém květy nádherných růží, kde do vlahé noci stoupati bude opojný dech oranží a zníti bude tlukot slavičí.

Jaro, jásavé jaro jihu v plné nádheře překvapuje udivený zrak. Vzpomínám na Petřín, na roztockou alej, když obléknou se v bílý květný šat. Zalétám v duchu v pozdější naše české jaro.

Není u nás takého zkypění životní síly jako vidíme u rostlinstva na jihu, kde každá mez již nyní pyšní se květy rudých máků jako u nás za nejprudšího léta, ale to naše české jaro, ač ne tak ohnivé připadá mi jaksi stálejší a upřímnější.

I u nás studený vítr střásá mnohdy bílé květné lístky, ale neleká nás, víme, když stromy již kvetou, že nepohoda nebude míti dlouhého trvání.

Jinak tu na jihu. Když pozorujeme nádherný zářivý ten obraz jarem vykouzlený, tu mimoděk připadá nám, že není možno, aby pohoda ta a krása měla opravdového trvání.

A nemýlíme se. Modravé moře náhle zelená, kalí se a „siroco" zdouvá jeho vlny. Vyskakují bílé hřebeny vln, vztyčují se vysoko, rozpoutává bouře mořská. Vlny zběsile bijí do skalisek pobřežních, pokrývají je bílou pěnou, šumí, duní a řvou; připadá nám, že celé moře až ode dna je v jednom varu, a že hlubiny mořské chrlí vždy nové proudy zpěněných vod. Stojíme na pavlánu přímo nad mořem a ohlušeni veškerou tou vřavou zříme přímo v jícen ječícího a zuřícího moře. Žene se vysoká vlna s hukotem a šumem a rozbíjí se o skalisté základy našeho kaštelu nad mořem.

V divokém vzmachu stříká do výše a zkrápí nás důkladně na pavlánu ve značné výši rosnou prškou.

Je velkolepé, ohromující toto zuření moře a člověk chví se i ustupuje malomocně této rozpoutané přírodní velmoci.

S pobřeží je úchvatný pohled na vztekající se vlny, ale běda těm, kdož s nimi vejíti musí v zápas.

Však za panujícího siroca neodváží se žádná barka na moře, bílé plachty svinuty odpočívají v přístavu a parník, který se přece odvážil vyplouti, divoce tančí na vlnách.

Siroco zuří po celý den, přináší k večeru prudký dešt, který stírá úplně náladu slunného jara. Nebe zachmuřené, bez jediné hvězdy a divoké moře černá se strašidelně. Chraň nebe těch, kdož v širém moři se kymácejí a pod nimiž šklebí se v jeku černavá propast vždy lačná, vždy pohotova přijmouti lidské oběti.

I v následující den prší tu vytrvale a se závistí dočítáme se zpráv v novinách, že v Čechách je již tepleji, a že jeví se první známky jara. Tady není možno vyjíti a jen oknem hledíme na zkalené moře, jež ponenáhlu se klidní a zelená.

Pojednou k večeru ostrý svist chladného větru proletí vzduchem, to od Mosoru letí pozdrav severu — divoká bora.

Moře se vlní, ale je mnohem klidnější než za siroca, za to na pevnině prohání se burina, jež svistí, skučí, hromnými ranami otřásá domem a hračkou ohýbá koruny obrovských stříbrných topolů a cypriší, čechrá koruny oliv, mandloní a pinií. Vysoko vypiaté květenství agave otřásá se pod mocnými jejími údery.

„Bora vymete," praví tu lid a má pravdu. Vysuší vlhko, ale ten její úklid prováděn je tak zuřivě, že chvějí se hory, třese se celý kraj a stromoví sténá. Člověk je ohlušen, je pouhou hříčkou, bezmocen, když bora opře se o něj veškerou silou.

Citelný chlad proniká až na tělo, člověk se halí a choulí a při tom říká: „Ach, jak šalebné, jak věrolomné je letos to jižní jaro."

Ba šalebné. Sotva přestane bora, začne zas siroco a tak střídají se bez přestání. Konečně se vítr vyzuří, nastane uklidnění v přírodě. Moře jen mírně šplouná a nad dalmatskou Rivierou rozklene se nádherný, slunný den, květy všech barev kynou a větřík roznáší vůni kvetoucích rozmarín, vavřínů a tamaryšků.

Zas jeden slunný den! Radujeme se, vnímáme všechnu tu krásu a zapomínáme v sladkém dechu oranží a růží všech předcházejících nepohod a bouří. Krása, skutečná krása podmaňuje si nás cele, žijeme jen přítomnosti.

Je to jako v životě. Chytáme slunný paprsek štěstí, chtěli bychom přítomnou chvíli prožíti desaterým životem a zúmyslně zavíráme oči před bouřemi budoucna, o nichž víme a tušíme, že přijdou, tak jistě, jako víme, že i v přírodě nepotrvá toto slunné jaro, že přižene se zas divá bora a usměvavé moře že zvlní divoké siroco.

Zatím se jen radujeme slunci a vonnému vzduchu a s námi raduje se celý kraj. Veselé hlasy hlaholí na vinicích, kde se pilně okopává, přístav je oživen, vyjíždí lod' za lodí s nákladem vína. Mihají se osmahlé postavy plavců na lodích, Kaštelánky a Zagorci v malebném kroji jedou na trh, na lodi pestří se červené čepičky Chorvatů a zbožím naplněné torbice.

Na moři prohánějí se rybářské lodice, křižují bílé plachetky a mizejí na kraji obzoru, jak by bílá křídla plachet nořila se do vln hloub a hloub až do zániku.

Moře se vyzuřilo a na čas, než podlehne novému rozmaru, dopřává lidem, aby se z krásy jeho těšili a pro zisk svůj brázdili jeho vlny.

K. SEMERÁDOVÁ.

ČESKÝ ŽIVOT.

MODRÝ PTAK. Zajímavo je, že kniha vyšla v páně Hynkově — dětské knihovně. Na titulním listě je zároveň připojen recept pro autory, kteří píší knihy pro děti. Napsal jej Anatole France a zní: „Píšete-li pro děti, nechtějte si tvořiti zvláštní způsob. Myslete velmi dobře a pište velmi dobře. Nechť je vše živé, nechť je vše veliké, široké a mohutné ve vašem vypravování. Toť jediné tajemství, jak se zalíbiti svým čtenářům." Motto jako stvořené pro Maeterlinckova „Modrého ptáka". Autor přišel tajemství na kloub — jeho „Modrý pták" má živost, má šířku, má mohutnost. Rozumí se ovšem samo sebou, že nesmí scházet pravé posvěcení autorovo pro tvorbu vůbec. To Anatole France nepředepsal, jakoby nepředpisoval tmě, aby byla černá, a světlu, aby bylo bílé. „Modrý pták" má něhu, má poesii, má pohádkové kouzlo. Není to báchorka lidová, není z těch, kterou staří lidé vypravují na lavičce u kamen — je udělaná, je vymyšlená — ale je udělaná tak, že toho čtenář knihy nebo divák v divadle ani nepozoruje. Vzbudila pozornost knížka — di-

vadlo ovšem musí způsobiti dojem daleko mohutnější. Má-li míti zajištěnou životnost, musí i takový Maeterlinck do areny — reklamy a sensace.

Básně i básníci stávali od jakživa v koutě. V poslední době málokdo si jich všiml. Vřava je přehlušila. Už ani o nevěstách neplatí, že by je někdo v těch skromných zákoutíčkách hledal. Vytahují hlavinky, aby je bylo vidět, aby si jich svět povšiml. Zvykli jsme, dívat se na poetu jako na prototyp človíčka nepatrného, nesmělého, skromninkého, človíčka dlouhých vlasů, bledých lící, jako na vzdychálka, který je vhodnou veseloherní figurkou. Přidal se k ní hodně bombastický pseudonym — zesměšňoval se při tom člověk, autor — a le trpěla tím také poesie. Doba naučila básníky jinak jednat, jinak vystupovat. Je třeba se ozvat, uplatnit, je nutno zkrátka učiniti jednou tomuto bagatellisování konec.

Maeterlinck učinil kapitální čin pro rehabilitaci básníků v tomto směru. Neohližel se na pravo, neohližel se na levo, a napsal výpravnou báchorku pro divadlo. Do nedávna zaváněla takováto tvorba trochu řemeslem. Jakmile byli přibráni spolupracovníci jiného druhu, jako strojmistři a dekoratéři a měli-li v úpravě rozhodující slovo a vliv — už to bylo pedezřelé, už věc neměla pravého uměleckého puncu.

A vida! — Jde to spojit, poesii, krásu s takovým na oko banálním přívěskem. Není třeba míti o pravou krásu obavy — je-li tu, nikdo na světě ji nezabije. Kde pak se nám kdy jenom ve snu zdálo, že stanou se vise pohádek skutečností, že uvidíme v knize i na scéně všechno to, co si naše fantasie nejasně představovala a malovala. Jak byly ty první pohádkové knížečky chudé, ubohoučké! Byly tištěny na laciném papíře, a jediného obrázečku v nich nebylo! A podívejte se na pohádkové knížky dneska! Viděl jsem, když dostala se taková nádherná, moderní kniha pohádková do majetku chudého, horského školáka. Chlapec byl tak ohromen, že se bál knihu vziti do ruky. Zrovna tak, jako s knihami, dělose s divadlem. Všechno uvidíte na scéně, o čem jste snívali jako o něčem naprosto neproveditelném. Uvidíte tu nejen stříbrný zámek a jiné divy, uvidíte tu dokonce opravdovského draka, jenž chrlí z nozder a očí síru a oheň. A jak jinde dovedou pohádkového zjevu využitkovati! Drak se vine jako pěšinka polem, blíží se k diváku a roste ve všech svých dimensích, roste do tak závratných rozměrů, že zalehne celé jeviště. Děti prý hrůzou v divadle div neomdlévají.

Je známo už, jak Národní divadlo pochodilo s „Modrým ptákem". Udělal vzácný ten modroperák pravou sensaci. Bylo by dost smutné, kdyby úspěch zůstal vyhražen jenom „Excelsioru" nebo „Sedmi havranům". S těmi se dělo něco podobného, jako s „Modrým ptákem". Divadlo si také vypůjčilo dekoraci — tuším, že tenkrát z Berlína. Mám za to, že by naši mistři tohoto umění svedli také něco takového, ne-li lepšího. Pravda, „Modrý pták" má bohatou, nádhernou výpravu, dekorační výplň je velice splendidní, je jemná, není nikde křiklavá — ale dobře bylo kdesi napsáno, že je škoda, že režisér „Modrého ptáka" Jaroslav Kvapil báchorku do pohádkového roucha sám neoblékal — že by to bylo dopadlo ještě líp, mnohem poetičtěji.

Největší starosti mělo divadlo s obsazením dvou hlavních dětských rolí — Tyltyla a Mytyly. Role jsou obsažné, jsou velké a jsou těžké. A kde jenom najíti najednou dva takové zázračné zjevy? Není divu, že bylo divadlo v rozpacích, jak dostati se z této slepé uličky. Považme, že je v pohádce („na hřbitově") následující dialog (překlad Marie Kalašové):

Mytyl:
Mrtví, ti jsou zlí, viď? . . .
Tyltyl:
Ale ne, když už nežijí . . .
Mytyl:
Viděl's už někdy nějakého? . . .
Tyltyl:
Viděl, jednou, když jsem byl zcela mlád . . .
Mytyl:
Jak to vypadá?
Tyltyl:
Je to celé bílé, tuze klidné a tuze studené a nemluví to . . .
Mytyl:
Uvidíme je, viď? . . .
Tyltyl:
To se ví, když to Duše Světla slíbila . . .
Mytyl:
Kde vlastně jsou mrtví?
Tyltyl:
Zde, pod drnem nebo pod těmi těžkými kameny . . .
Mytyl:
To jsou tam celý rok?
Tyltyl:
Ovšem.
Mytyl
(ukazuje na náhrobní desky):
To jsou dvéře k jejich příbytkům? . . .
Tyltyl:
Ano.
Mytyl:
Jestli pak vycházejí, když je hezky? . . .
Tyltyl:
Nemohou vyjíti, než v noci . . .
Mytyl:
Proč? . . .
Tyltyl:
Proto, že jsou v košili . . .
Mytyl:
Vycházejí také, když prší? . . .
Tyltyl:
Když prší, zůstanou doma . . .
Mytyl:
Je to u nich hezké? . . .
Tyltyl:
Je to prý velmi těsné . . .
Mytyl:
Mají také malé děti? . . .

Tyltyl:
To se ví, mají všecky ty, co umírají . . .
Mytyl:
A čím se živí? . . .
Tyltyl:
Jedí kořínky . . .
Mytyl:
Jestli pak je uvidíme? . . .
Tyltyl:
To se ví, vidí se všecko, když se otočí diamantem.
Mytyl:
A co řeknou? . . .
Tyltyl:
Neřeknou nic — když nemluví.
Mytyl:
Proč nemluví? . . .
Tyltyl;
Protože nemají čeho říci . . .
Mytyl:
Proč nemají čeho říci?
Tyltyl:
Ty mne nudíš . . .
(Mlčení).
Mytyl:
Kdy otočíš diamantem?

Dejte do úst tyto otázky a tyto odpovědi dorostlým. Co se stane? Všechno krásné, naivninké a prostinké, co na pohádce vůbec a zejména na tomhle hřbitovním rozhovoru je roztomilého, působilo by dojmem rozladějícím, nepřirozeným, naprosto falešným. Proto také Národní divadlo nebylo a nemohlo býti dlouho na váhách, jak těžký oříšek rozloupnouti. Dalo se do hledání — a pochodilo znamenitě. Našlo dvě roztomilé děti, které dalo do školy k chefu činohry Jaroslavu Kvapilovi a paní Marii Hübnerové, oba dali se s chutí do díla a — vyhráli to na celé čáře. Obě děti jsou tak roztomilé, tak přirozeně, tak hezounky povídají svoje role, že je opravdu radost poslouchati ty jejich neohebné, mladounké hlásky, které se jako děti ptají, diví, smějí i lekají. Při premiéře i při reprisách je obecenstvo vyvolává s týmž nadšením jako při operách oblíbeného tenora. Naši herci se vedle nich skoro ztrácejí — což je ovšem docela v pořádku. Tentokráte má v Národním divadle hlavní slovo pravé, ryzí mládí. Krásným a milým zjevem v pohádce je paní Leopolda Dostalová (Světlo), jadrně charakterisuje čarodějnici pí. Marie Hübnerová a originální figurkou na sebe upozorňuje p. Hašler. Paní Naskova skoro až příliš poutá naši pozornost na úkor svého okolí. Přáli bychom si slyšeti jenom její hlas (situaci správně vystihující), ale neviděti její zsinalý, bílý obličej, jenž celek spíše seslabuje než sesiluje. Znamenitě se podařila panu Steinsbergovi postava času, vroucím citem byla prohřáta slova, jež k dětem hovoří zjev jejich matky (pí. Zdenka Rydlová). V drobné epizodní roli otce Tyla pěkně se dařilo p. Kolárovi, v pohádkových figurách ostatních sl. Suchánkové (Voda), paní Červené (Kočka), p. Muškovi (Chléb) a p. Wiesnerovi (Pes). Doposud se exotickému hostu daří u nás výborně všechna dosavadní představení byla provedena při vyprodaném divadle. r.

JAROSLAV VRCHLICKÝ. Básník je nemocen a veřejnost znepokojena, se táže, jak se mu daří. V těch otázkách promlouvá strach o nositele slavného jména a soucit s trpícím člověkem. Ale dále, za hranici těchto prostě lidských citů jde jen málo jednotlivců, těch, kteří touží znáti dílo básníkovo víc než intimnosti z jeho života. Vrchlický, jehož tvorba je tak neobyčejně veliká, je v Čechách málo čten. Bude jej třeba teprve objeviti a přiblížiti duši a srdci nových generací. Nebude to snad ani tak nesnadno. Moderní názor životní se jasní přese všecky krise, boje a pochyby nového člověka. Hlásí se právo na radost. A Vrchlický jest přece básníkem lásky, krásy, rozkoše a radosti ze života. Kolika tóny čisté radosti a smyslné rozkoše zazněly struny jeho lyry! Ne náhodou zamiloval si antický svět. Nalézal smysl života na nivách staré Hellady. Ve vonném, zlatém vzduchu klassického Řecka rozpínal jeho duch křídla k jásavým rozletům. Kroužil příliš vysoko. Ale jeho doba přijde. Bude obdivován a bude milován, naplní ještě lidstvu pohár šumivým nektarem své poesie. Lidstvo touží po radosti a nenalézá ji. Je příliš složité nebo hrubé. Dnes ještě Vrchlický trpí v ústraní a takové, ostatně velmi řídké večery, jaký jsme prožili v intimním divadélku pražské Lucerny, jsou ještě stále jen pro úzký, vybraný kruh obecenstva. Divadlo umění, společnost mladých lidí, kteří, hrajíce divadlo dávají se uchvacovati snahou po uměleckém stělesnění básnických snů, po Maeterlinckovi vzpomnělo pěkným večerem Jaroslava Vrchlického. Ukázkami jeho lyriky i epiky, výrazně přednesenými dcerou mistrovou, Evou Vrchlickou a Marií Nechlebovou večer zahájen a ukázkou jeho tvorby dramatické zakončen. Byla k tomu vybrána půvabná jeho komedie ze starého Říma „Pomsta Catullova". Je to básnická hříčka, lehká hra citů, něžná a sladká jako polibek jarního slunka. A tak byla i sehrána, stlumeně a přece svěže, v pevných liniích dobré režie Pavla Neriho, jenž hrál titulní roli. Jemu k zásluze dlužno přičísti vkusnou a scenicky velmi obratně vyřešenou úpravu jeviště, on také svou hrou určil základní ton, na který bylo provedení komedie naladěno. Byl to ton klidná a jasné, vyrovnané moudrosti a hluboké duše, nepotřísněné blátem zkaženého okolí. V té duši zablyskla jiskérka čisté lásky ke krásné, neznámé Řekyni, poetické Akme. Básník jistě s rozkoší tvořil něžnou tuto postavu, tak nevinnou a dětsky důvěřivou a přece zase ženskychytrou a vědomě toužící. Jarmila Kronbauerová vyzvedla tyto vlastnosti její s podivuhodným výsledkem a s bezpečností umělkyně, která si dovede svou postavu pevně založit a která je zvyklá tvořit z vlastního nitra. Nic nemůže zajistiti herečce uměleckou budoucnost lépe, než schopnost probrati se do hloubky, a svědčí zajisté o vážnosti a opravdovosti slečninných snah, že se nespokojuje povrchem sebe lesklejším a že jde odvážně k prameni všeho uměleckého tvoření. Ale základní onen ton udrželi i ostatní spoluúčinkující, ač by role sváděly k přebarvování. Tak Amalie Krejčová přese všecku nerozvážnost ženy konsulovy, která ji žene

do domu bývalého milence, přese všecko pokoření, jehož se jí tu dostává, zachovala své Clodii rysy hrdé, vznešené Římanky, která si žádá vítězství z marnivosti a z touhy po milostném flirtu a která je daleka veliké, vše strhující lásky. V. Novák nemohl ovšem konsula Metella hráti jinak, než drasticky, jak jest autorem napsán, ale učinil to s umírněností tak případnou, že ani jeho výkon, sám o sobě velmi pozoruhodný, neporušil stylovost hry, stejně jako výkon Bedřicha Vrbského v roli syrského otrokáře Persystrata. Divadlo umění zasloužísi za ten večer vděku. Vzdalo hold českému básníku a projevilo při tom dojemnou pozornost k němu i k jeho rodině, požádavši jeho dcerušku, Evu Vrchlickou, aby recitovala jeho verše. Snad zůstane večer tento příkladem nenásledovaným, snad jest už příznakem počínající renaissance básníkovy popularity. Zmínil se o ní Viktor Dyk nedávno v Lumíru a ozval se hlas uznání i ze řad nejmladších. Je tedy doba Vrchlického na cestě?

—L—

JUDr. Jos. V. Bohuslav: TURISTŮV ZÁKONÍČEK. Klub českých turistů a Český odbor Slovinského alpského družstva vydal v Nakladatelském družstvu Máje pozoruhodný a vděčný spisek, tvořící prvé číslo sbírky praktických knih pro život, které byl dán případný název Biograf. V redakci této sbírky uvázal se osvědčený popularisator věd právnických, Dr. Bohuslav, jenž nemohl ji zahájiti lépe, než rádcem, který v rozvíjejícím se ruchu cestovatelském přichází jako na zavolání. Jest veliká většina turistů, kterým schází mnoho užitečných a nezbytných vědomostí a pokynů, jimiž by se na svých velikých i malých poutích měli říditi, a tu Bohuslavův Turistův zákoníček bude jim spolehlivým a přátelským průvodčím. Ani bychom nevěřili, co všechno nadmíru poučného ta desítiarchová knížka může obsahovati. Tento vítaný cestovní průvodce jde s námi již od prvého kroku přes práh našeho obydlí, kdy svěřujeme tělo své i zavazadla fiakristovi nebo drožkářovi, radí nám, ocitneme-li se v rozmanitých nesnázích na drahách a zejména utrpíme-li úraz nebo ztrátu. Uvádí nás do hotelův a upozorňuje, jak nejlépe si možno zabezpečiti potřebný klid a pohodlí, jak si zpříjemniti pobyt v přírodě a zvýšiti opravdové turistické požitky. Z nejvýznačnějších kapitol knihy jmenujeme upozornění, co potřebí zařiditi před odjezdem, poučení o cestovních průkazech, o konsulátech, o předpisech celních, o tom, jak možno cestovati dobře a lacino, jak se opatřují výhodné druhy jízdních lístků, dále pojednává o čase pásmovém, o určování stran světových, o předvídání povětrnosti, o cizích penězích a frankování zásilek poštovních z ciziny. Vedle desatera českého turisty a desatera horolezcova Zákoníček přináší též zdravotnické desatero pro cestující a poučení, jak se chrániti proti mořské nemoci a čeho vůbec máme se vystříhati na cestách (z péra doc. dr. D. Panýrka.) Kniha vypočítává ve zvláštní kapitolce také literární pomůcky cestovní a spolky turistické a vůbec obsahuje tolik pokynů praktického právníka, že zasluhuje upřímného vděku našich cestovatelů. Jsme přesvědčeni, že mezi rozličnými průvodci turistickými Zákoníček JUDra. Jos. V. Bohuslava bude nyní na prvém místě a že dokonalou měrou konati bude svůj důležitý úkol. Byl věru již svrchovaný čas, aby náš tak horlivě cestující člověk měl konečně v rukou tak dobrou a praktickou pomůcku.

Ds.

VÝSTAVY. Kdybychom chtěli a mohli na rozvoj umění souditi dle počtu výstav, žili bychom ve zlaté době výtvarnické. Výstava stíhá výstavu, někdy jsou přístupny dvě i tři současně. Význam Prahy v tomto směru tedy vzrůstá. Zatím jen co do počtu výstav; ne tak co do jakosti vystavených děl. Ze řady uměleckých exposicí, co se jich v Praze od podzimu vystřídalo, bylo jen opravdovým uměleckým svátkem: výstava Mikuláše Alše Svorně vyzněly hlasy obecenstva i kritiky na prospěch starého, ale stále svěžího mistra. Daleko za úspěchem Alšovým zůstala výstava v Obecním domě a ještě dále německá výstava v Rudolfině. Čeští Němci mají několik svých talentů, žijících mimo Čechy, ale to, co produkují ostatní, jsou až na malé výjimky nesmělé, zakřiknuté pokusy o expressionistní malování nebo německy kožené illustrace pro Gartenlaube. Víc jsme čekali od výstavy sdružení ruských umělců v Petrohradě, seskupených kolem Miru iskusstva v paviloně Manesa. Rusko máme i v umění za zemi neomezených možností, za budoucí kolébku nové kultury. Nové tóny, tvary a barvy zroditi může jen země, kde je takové nevyčerpané bohatství různotvárného života, takové množství dřímajících, neopotřebovaných sil. Co dosud z Ruska přišlo bylo toliko jiskření, ohlašující budoucí ohňostroj, který oslepí úžasem a sestárlou západní Evropu. S takovými myšlenkami jsme do výstavy vstupovali a zklamáni odcházeli. Nová doba ruského umění malířského ještě nepočala, jejích počátků alespoň ve sdružení Miru iskusstva nevidíme. Není zjevu, který by čněl nad průměr. Mladí umělci jako smluveni, ulpívají na povrchu. Roerich i Bilibin, nejruštější z nich, archaizují. Bilibin alespoň ve svých barevných kresbách udeřil na pramen primitivní rázovitosti starých dřevorytů, Roerich však maluje zcela ploché věci, kterým se marně snaží dodati významu hrubými, z části lidovými, z části fantastickými tvary. Lepší jsou jeho krajinky, malované prostě a přirozeně bez nároků na mimořádnou pozornost. Bilibin s Roerichem zastupují domácí, ruský proud ve výstavě petrohradských umělců, Bogajevskij, Jaremič, Milioti, Petrov-Vodkin představují ruskou expressionistní modernu, která jde za vzory francouzskými, rozumí se jako všude jinde bez francouzské původnosti a odvahy, která dává na konec jisté právo k životu i zjevům nejvýstřednějším. Shrneme-li tedy své úsudky v jedno, dospějeme k soudu, že mladé umění ruské nestojí dosud na pevných vlastních nohou. Nesměle a nejistě hledá a tápe. Učí se a napodobuje. K vrcholi dospěje teprve pak, až — pomíjejíc povrchnost — obrátí zrak v nitro vlastního lidu a v kraje vlastní země a půjde svými vlastními cestami. Na veliké vzdálené a panenské Rusi je to spíše možno, než v malých, se všech stran cizími vlivy zaplavovaných Čechách.— V salonech paláce Clam-Gallasova uspořádal výstavku svých portrétů G. M. Stewens z Bruselu. Dvacet pět hladce malovaných obrazů, udržovaných na úrovni, na niž se pohybuje vkus většiny obecenstva, které u nás a jak viděti i jinde podobizny objednává a platí.

Я

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 10. května 1912. ČÍS. 33.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ROZMARNÁ JARNÍ PÍSEŇ.

Zázračná jarní pohádka —
zase tak přilétla spěšně!
Než-li se člověk naděje,
rozkvetlé v sadech zří třešně.

Nemůže neokřát srdce zas,
ptačí-li zaslechneš notu,
na poli, u cest, v zahradách
oživlou zříš-li zas hmotu.

Nemůže neokřát srdce zas,
nezbavit zimy se chladu,
děvčátek hezkých co růží-li
v lidském zříš vyrůstat sadu.

Jaký to dávno shaslý žár
znovu se roznítí v oku,
plavný jich krok-li sleduješ,
půvabnou linii boků!

Na žití klamy zapomněv,
toužíš se vášní spít ještě,
ovlhlé broskve dívčích rtů
v polibků zahalit deště,

dáti se v ráj zas dovésti
panenky mladistvou touhou
(bez toho věrnost v životě —
není-li bájí jen pouhou?)

Hlava se rozkoší zatočí,
srdce cit sladký zas raní,
rozechvěn děvčátek vidíš-li
stepilé postavy laní —

Jako by zpět zas přilétlo
na chvilku horečné mládí;
sukýnek spodních bílý kraj —
k hříchu jak, bože můj, svádí!

Proč tedy jarní té pohádky
nevzdat se hříšnému hlasu?
Vždyt ještě tolik v životě
k pokání zbývá nám času!

VÁCLAV KROFTA.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Sedí v dřevníku, ale bojím se pro ni jít."

Beze slova vstal Martin a vyšel na dvůr. V dřevníku na špalku vskutku seděla Manka, hlavu měla šátkem omotánu a jak zaslechla blížit se kroky, dala se do tichého štkání. Věděla, že Martin pro ni přijde a čekala na to dychtivě.

„Pojďte k večeři matko", laskavě, jakoby se nic nestalo, oslovil ji Martin..

„Ó já nechčasná, ó já nechčasná! Za ten kus žrádla, co já šecko si muším nechat líbit vod takový žáby."

„Tak už na to zapomeňte a pojďte. Ještě vás uslyší vedle a budou myslit Bůh ví, co se nestalo."

„Ha tak sem vopuštěná na tom světě, že hani nemám komu si požalovat, komu si postěžovat."

„Ale pojďte přece," jako dítě vzal jí syn za

ruku, aby ji odvedl, ale rázem vyskočila jako ušknutá, zapomněla na pláč a rozkřikla se:

„Nech mě ha nešahej na mě. Já tam k ní nepudu, tu přes noc vostanu, na holý zemi tu přespím. Martine, muj drahej muži; přid si pro mě, přiď," volala zase nebožtíka muže z hrobu a zoufalým zrakem rozhlížela se po holých dřevech, jež se jí nad hlavou v krovu černala.

„Opustím-li ji, smrt si v tom rozčilení udělá, ověsí se" střelilo Martinovi hlavou a zachvěl se hrůzou.

„Prosím vás, matko, pěkně vás prosím, už mi to odpustte, utište se a pojďte domů," počal ji prosit, tišit a konejšit jako dítě, „vždyt já vím, že to dobře myslíte, že jen můj prospěch máte na mysli."

„Že to přece huznáš," zaradovala se matka, „dyt dyby nebulo mně, roznesli by tě, vokrádli. Jen se podívej, dva sáhy dříví sme dostáli, dva vozy uhlí sme koupili ha jaká je to hromádka — tak to máš se vším, jako v hraběcím domě všecko na velkou nohu by stavěla, na velkou ránu by vedla — ha co ty se napíšeš ha lidem nasloužíš, než groše vyděláš — to hned by kupovala kilo mandlí, kilo rozinek, kilo cukru — ve velkým — všecko ve velkým kupujme — křičí, tebe nepolituje — jak říkám, krev z cizího neteče" . . . To už dohořival v Mance požár, jenom se ještě kouřilo a čadilo na požářišti, nemluvila dva, tři dny na Barušku, než vyjasnilo se úplně. Ba byla pak i veselejší a spokojenější, nebot cítila, že ona opět vyhrála, ona zvítězila, Martin dal se před jejím hněvem na ústup. „Nesmím se ho nechat," libovala si v duchu, „von by si mě vosedlal, poroučel by mi, ha paní tu budu ha vostanu já."

Martin cítil a bolestně nesl svoji porážku. Rozjímal si svůj život. Hle, ve vlastním domě není pánem. Ani takovou maličkost nesmí si poručit, jako je úprava jídla, bytu, způsobu života . . . Musí se bát cokoliv si koupit, obraz, knihu, kus nábytku, ptáčka s klecí, aby matka neřádila jako šílená, nevyčítala, jaké marnosti a zbytečnosti kupuje. Leká se, kdykoli přijde do domu host, at milosrdný bratr, jeptišky, nebo některý z kněží v okolí. Bojí se, aby nezaslech, jak matka se vším tluče zlostí a hubuje: zas huž sem čert někoho nese; pak si hlavu zaváže, rozstůně se zlostí, nejí a jako dusné mračno sedí ve své černé židli, až strhne se hromobití. Zač stojí takový život? Nebylo mu stokrát líp jako kaplanu? A přece má nesporné právo i prostředky určit si ve svém věku způsob svého života . . . Vždyt už není chlapec, pomalu mu bude čtyřicet let . . . Před očima zjevil se mu vztýčený prst Jirsíkův slyšel slova „. . . nedělá to dobrotu . . ." Ale jak to mohl matce odepřít, těšila se na to jako dítě, byl to její životní sen, v stáří žíti u syna kněze. Ovšem byla to slabost, znal přece matku z dětských let, ale cítil také povinnost dítěte k ní. Myslil si, stáří už ji zlomilo, život ji zkrotil, vždyt ji v poslední době takřka deset let ani neviděl, jak by si byl mohl pomyslit, jaká je to zlá povaha, neskrocená, panovačná a hlavně lakomá. A není to hřích, tohle myslit o matce? A kněz takto o ní smýšlet, byt i v nejskrytějším nitru? Což čtvrté přikázání boží? Ale proč není matka jako jiné kněžské matky, tradiční už svojí vlídností, andělskou trpělivostí, krajní obětavostí k synu knězi, štědré a dobrosrdečné, jak je zná i jak o nich čítá v povídkách . . . Proč právě jeho matka otravuje jemu i sobě i všem v domě život? Ovšem, jediná cesta vede z tohoto pekla, které má: zbavit se matky, poslat ji domů. Ale hned v zápětí zhrozil se té myšlenky. „Ne, to nelze," řekl si rozhodně a skoro nahlas. Odsoudil by to kde kdo. Chodil by jako Kain s vyrytým znamením nehodného syna na čele, jistě i veřejnost, noviny, které slídí po soukromém životě kněží, přibily by to na pranýř. Mohl a směl by se bránit? Směl by hlasitě a přede všemi žalovat na — matku? Jak ohavné, jak hnusné by to bylo divadlo! Ano, každý s odporem musil by se od něho odvrátit a matka stála by tu se svatozáří mučednice . . . Raději všecko snášet, všecko trpět, přemáhat se — nu a žít — jak se dá, a pokud bude lze . . .

XI.

To byl zvláštní stav, ve kterém ustavičně žil nyní prosovický děkan Martin Porazil. Zdálo se mu, jakoby v celém domě položeny byly pumy, naplněné třaskavými látkami, jakoby půda, po které kráčí, protkána byla podzemními podkopy, jakoby vzduch, který dýchá, prosycen byl hořlavým plynem, snadno zápalným, otravným a výbušným. Stačil neopatrný krok, jediné nepatrné slovo, pohled, v nečas vyslovené přání, a docháa-

zelo k strašným explosím. Nerad proto vracel se Martin z kostela, ze školy a odjinud domů a nerad i domov opouštěl, nevěda, zda v jeho nepřítomnosti neutrhne se od řetězu strašná obluda sváru a hněvu, nebude-li řádit domem, až se navrátí a nestane-li se mu povinnost poutat tu obludu, hasit ten propuklý požár, práce to, která ho vhání často už na pokraj šílenství . . . Ano, zavádí ho to na scestí. Pro pokoj v domě klame a podvádí matku. Dává i Barušce peníze, aby matka nevěděla, navádí služku, radí jí, aby zamlčela, kolik u kupce, u řezníka a jinde utratila, aby řekla polovic skutečné ceny i méně, matka že nic nepozná, že nemá zkušenosti . . . Manka dál chodila děkanstvím, hubovala, mračila se, zlobila se na všelijaké zbytečnosti a marnosti, nač prostírat prý dva talíře na sebe, když přijde jídlo beztak do jednoho žaludku, nač servítky a ubrusy, jen darebného mytí a prádla přidělávat, „kaplan jako děkan, voba sou stejný, voba ze selskýho pytle, doma jistě našupli se rovnou z mísy, hutřili rukou nebo rukávem — ha íčko — to se toho něco napřetvářejí, to toho ze sebe něco nadělají, slánka muší stát na stole, bidlička ha nůž, dyby se třebas brambůry jidly — Ajt si jenom zpomene na chudáka nebožtíka tátu, jak chodil voškubanej ha s málem spokojenej — šecko na něho vynaložil, aby von íčko moh chodit jako princ v černým šatě, vobutej ha čistej.“ Ale nikdo jí neodmlouval, nikdo se s ní nehádal, nepřel, nikdo už jí nic nechtěl vymlouvat, nic dokazovat, o ničem přesvědčovat anebo poučovat. Naopak všichni v domě i kostelníci chodili kolem ní opatrně, aby ani slůvkem jí nepohněvali, neboť věděli, že takové slůvko odporu bylo by jako jiskra vržená do sudu střelného prachu. Po straně třeba zuby skřípěli, pěsti zatínali, starých bab ošklivých jí nadávali, ale do očí s ní mluvili lahodně, samé panímaminko sem, panímaminko tam, neboť věděli, i kdyby jemnostpánu si postěžovali na ni, že jenom smutně hlavou pokývá, rameny pokrčí a řekne: „Co dělat? Musíme ji nechat — je už stará, nebude už jiná. . .“ I slovem „ruku líbám“ ji pozdravovali a jak je ve městě zvykem „milostpaní“ ji titulovali a všemožně si ji předcházeli. Chodily k ní nejen sestřičky z bratrstva, ale i jeptišky z nemocnice, kostelní zpěvák, kterému říkala ‚Svatohorák‘, protože každý rok procesí na svatou Horu vedl, svíčková bába, porodní babičky i jiní, ale nikdo nepřišel s prázdnem. Znajíce její lakotu nosili jí dárky, obrázek, růženeček, křížek, medálku nebo i pamlsek nějaký, lichotili jí a její sebevědomí rostlo, opíjela se zrovna svojí mocí, pýcha se jí zmocnila, stále a všem opakovala: „paní jsem tu já — paní jsem tu já,“ a tak se stalo, že kdo chtěl něčeho dosíci u pana děkana, zastavil se dříve v kuchyni, u panímaminky, slovíčko s ní promluvil, maličkost nějakou přinesl, a Manka pak se s ním loučila ujišťujíc: „nic se nebujte, já s ním promluvím, hudělá vám to jistě.“

Martin mlčel dokud se to týkalo maličkostí. Na osadě byla na příklad chudinská nadace na ošacení chudé mládeže a na podporu chudých. „Řekla jsem Vorlový, že tu jejich divči letos voblečeš,“ prostě mu oznamovala, anebo přímo nařizovala: „starej Mráček mi říkal, tak mu letos teky dej to nadací.“

Děkan prostě přisvědčil, poznamenal si to jméno a když bylo nejhůř, ze svého plnil matčiny sliby.

Hůře už bylo, když pod vlivem různých klepů a pomluv přibíhala k němu celá rozčilená volajíc: „Hajt se nevopovažujete starý Fialce teky dávat.“

„A proč?“ udiveně tázal se Martin, „vždyt dostávala každoročně,“ ujímal se vetché stařenky.

„Ta je pěkná! Pomlouvá mě — nic si nezaslouží.“

„Co pak říká? Kdo pak zas na ni žaloval? Na to nesmíte hledět, mezi chuďasy je největší závist.“

„Já to nechci ha dost,“ dupla si Manka nohou, „esli se vopovážíte jenom krejcaru jí dát, tak huvidíte,“ oči jí hned výhružně zaplály, pěst zatatá zahrozila mu, až se celý sehnul, jakoby se bál a ráně uhýbal . . .

Mlčeti však Martin nemohl a nesměl, když se matka počala míchat i do úředních záležitostí.

Na děkanství zazněl zvonec. To si matka nedala vzít, aby někdo jiný šel dveře otevřít. Vyběhla, otevřela a ve dveřích stojí pán. „Je pan děkan doma?“ ptá se s úsměvem.

„A ba jo, tudle sedí v kanceláři,“ ochotně odpovídá a ostře hledí za ním. „Cák mu asi chce?“ napadá ji a po špičkách krade se ke dveřím, odhrnuje si šátek a tiskne ucho ke klíčové dírce.

Teprve když kroky někde zaslechla, uskočila. Nic nepochytila z té řeči uvnitř, potichu mluvili, ale zvědavost ji týrá. Proto sotva host odešel, hned vklouzla k synovi a lahodným tonem, aby ho nepohněvala, počala: „Cák to tu bulo zač?“ „Cák tu chtěl?“ Cák jsi mu řek?“ Neprošel jí žádný párek snoubenců, kteří sem chodili na protokol a katechismus, žádný křest s průvodem kmotrů a kmoter, nikdo, kdo přicházel k vůli pohřbu, ba ani listonoš a poslové úřední. „Cák chcete?“ ptávala se přímo a bezohledně lidí hned ve dveřích a nevyléčila ji z té zvědavosti ani tak hrubá odpověď, jakou několikrát slyšet musila: „Co se ptáte! Vám nic“ — „Krobiján“ jen zahučela, ale ptala se podruhé zas a dotěrněji.

Domakala se tak mnohých i úředních tajemství, kterými pak se vychloubala a zcela veřejně je vypravovala.

Pokračování.

JARNÍ NÁLADA.

(JANĚ V.)

Les dýchal z hluboka, ve výši ptáci pěli,
v modravý závoj mlh se nořil obzor celý
a v úlech ozvaly se včely na sadě.
Po luzích zelených chudobky rozesety,
z pupenců na stromech se draly první květy
a celý kraj se smál v májové náladě.

V rozmarném hovoru jsme přišli na kraj lesa,
kde výhled v šíř i v dál. Tam k vísce cesta klesá,
by znovu zvedla se a stoupala zas výš,
zde čilý potůček se středem polí vine,
tam obraz nevkusný pod větve přibit stinné
a na křižovatce se černá starý kříž.

Než čím mi krajina a všechna kouzla její?
Já ve tvář vaši zřel, jak řasy se vám chvějí
a oči hluboké jak zlatí slunce jas,
když rukou cloníc zrak, jste v dál jej upírala
a v lesy mlhavé se duši zatoulala,
jichž obrys nejasný se na obzoru třás.

Být tehdy malířem! Jsem, věřte, pessimista,
leč rozzářený zrak, tvář vaše, něhou čistá,
mne přesvědčily v ráz, že přec je rozkoš žít,
a já jsem zatoužil váš pohled namalovat,
jej v dennik veršů svých jak vonnou růži schovat
a jako talisman jej stále s sebou mít.

PETR FINGAL.

LEŽ.

NAPSALA V. CHODORA.

Dokončení

Zjev se mi ještě jednou tam u svého okna,“ prosil líbaje ji naposledy. Sla rychle, s touhou spatřiti ho, ukázati se mu žádoucí a krásnou. Doma odložila plášť, rozpoutala vlasy. U okna stanula všecka bílá, zářivá, čistá jako její panenství. Vztáhli k sobě ruce, chvějící se, jakoby se dotýkaly dálkou. Drsné kroky se blížily. Odstoupila. Kročeje se vzdalovaly. Zjevila se ještě jednou bílá, jako ztělesnění měsíční záře, světla milenců. Nad Prahou plesala červnová noc...

V poslední době vídala Tereza rodné město jen za tmavých štědrých večerů. Za tmy přicházela, odcházela za šera. Jindy nevkročila do jeho ulic, bojíc se přízraku zklamání. Nyní v časném odpoledni viděla již z dálky starou věž, čnící uprostřed města. Ale Teréza tušila v ní dnes silnou oporu, němou přítelkyni. Ježto čelila po staletí tak hrdinsky těžkým perutím času, lidské bouře, skřeky zášti rozbily se bezhlesně o její tvrz. V její blízkosti Teréze vracela se náklonnost k rodnému městu. Teréza tu opět potkávala svoje dětství. Tu byl sad, stinný a zmohutnělý, v němž jako dítě stavěla své pískové zámky, tam byla škola, u jejichž dveří číhávala na otcovy kroky, a onou cestou denně chodívala její matka k drahému hrobu, věrna na vždy svému smutku. Světice, již bylo dopřáno na světě nejčistšího blaha. Líbati toliko jedny rty a dívati se do jediných očí. A ještě jednou, naposledy,

skoro již na prahu domu, Teréze sevřelo se srdce za bývalou láskou. Ale nevzpomněla již naň s hořkou výčitkou. Pomyslila na něho již jen tesknĕ jako na bratra kdysi dobrého a milovaného, nyní kleslého, zbloudilého v dálce . .

Stará Anna na chodbĕ již čekala. Viděla prve Terézu z okna jíti sousední ulicí. Chopila ji za rámĕ oběma rukama.

„Jak je?“ tázala se Teréza. „Trpí?“

„Ach ne, slečinko, nemá bolestí; jen slábne, slábne, chudinka. Ale slečinko, pro Boha vás prosím, nebuďte před ní již tak smutná, potĕšte ji nějak . . .“ A Anna dodala žalostně, zatím co Teréza spĕchala k nemocné, „než shasne“. Ubohá maminka, jak velice ji milovala. Ježto zakázala Anně Terézu lekati, uvĕřila, že dcera uposlechla její touhy, tajemného volání srdce. Nyní tedy Teréza byla tu, skláněla se nad ní, líbala jí ruce, hladila vlasy, dosud vzácné, jež druhdy tak vítĕzně korunovaly její krásu.

„Téričko . . .“

„Maminko moje . . .“

Jaký to posvátný svazek poutal k sobĕ ony dvĕ bytosti? I když stín smrti znemožnil upřímnou zpovĕď, uprostřed svízelů Teréza spočinula blaženĕ v náručí matky, zatím co této se zdálo, že každého večera hýčká vzdálené dítĕ v loktech a střeží jeho spánek. Posléze Teréza se zvedla, klidná, s úsmĕvem otevřela zavazadlo, rozložila dárky na stole nemocné, pamatovala i na Annu. A ježto matka pila každé její hnutí, pohybovala se svĕže po pokoji, ošetřila květiny, upravila řasy záclon, prostřela svátečnĕ stůl. Aby zachovala zdání úplné bezstarostnosti, nedovolila Anně připraviti svačinu a sama pospíšila ji uvařiti na malém samovaru. Když pak vlichotila matce nápoj, pozorovala s hrůzou, jak ruce nemocné každým okamžikem slábnou, že rty pijíce pohybují se jako ve snách. Chorá dívala se bez ustání na Terézu. Nemyslila již na sebe. Prahla toliko po ní. Ale chvílemi i oči pohasly, dívaly se již jakoby daleko, až za práh života. Již chtĕla Teréza vzkřiknouti. Ale znovu oči ožily, duše se z nich láskyplnĕ usmála. Avšak i tehdy domnívala se Teréza v nich čísti: „Doufala jsem pro tebe dosáhnouti celého nebe na zemi, a i já, jedinĕ tobĕ vĕrná, i já tĕ opouštím.“

„Maminko moje,“ rozpovídala se Teréza přítulným hlasem, sevřevši do dlaní matčinu ruku, „jak mnoho ti mám vyprávĕti. Jsem tak ráda, že mohu se s tebou nyní poraditi. Víš, maminko moje, přišla jsem ti vlastnĕ oznámiti, že se budu vdávat, svolíš-li ty a ty svolíš, pravda-li, až uslyšíš všecko. Jiří je tak dobrý a tak mne miluje . . .“

Nemocná radostnĕ užasla. Oči se jí rozzářily.

„Nepsala jsem ti dříve o tom proto, abych nezpůsobila ti starosti. Vím, že bys byla se bála, má-li mĕ do opravdy rád. Ale teď, ale teď, drahá maminko, jak jsem šťastna . . .“ Teréza položila hlavu vedle hlavy matčiny a jejich slzy, tak rozdílné, na spáncích se smísily.

„Vypravuj, vypravuj mi všecko od začátku,“ šeptala nemocná v blaženém pláči.

„Jako vždy, když se na mĕ štĕstí usmĕje, je posláno tebou, drahá maměnko,“ pokračovala Teréza, „víš to krásné bílé hedvábí, jež jsi mi o Vánocích darovala, způsobilo ten zázrak.“

„Vidíš, vidíš,“ usmála se matka, „a ty jsi nechtĕla již nikdy obléci se bíle. Já vím přece, co ti sluší. Vždyť ty jsi tak mladá ještĕ a hezká . . .“

Teréza v tuto chvíli byla skutečnĕ krásná, se žhavým ruměncem na tvářích, se zářícíma očima, nebot vlastní slova jí působila horečku.

„Bylo to v divadle v polovici dubna, v tom novém, útulném. Proč jsem tam tehdy šla? Nevím. Nejspíše abych poslechla pĕkná slova. Seděla jsem dole, uprostřed. A skoro již pozdĕ, v posledním okamžiku, usedl vedle mne mladý muž. Potom často litoval, že ztratil půl hodiny přítomnosti po mém boku. Dĕtinské, viď, maminko?“

„Já to vĕřím,“ zašeptala nemocná.

„Která byla jeho první slova, již nevím. Ale hlas se mi rázem líbil. Má tak mnoho vlastností, jimiž získal mé srdce. Je hezký a statný. Ale nejmilejšími jsou jeho oči.“

„Jaké?“

„Šedé, s černými řasami.“

„Studánky,“ usmála se nemocná.

„Ano,“ přisvĕdčila Teréza, „upřímné, jako byly tatíčkovy. Představil se mi záhy: Jiří Svoboda, železniční assistent. Ty víš, maminko, jak snadno podlehne žena nĕžnému muži. A když toužil opravdově znovu mĕ spatřiti, nemohla jsem mu odepříti. Svolila jsem. Scházeli jsme se zprvu zřídka, pak skoro každého druhého dne. A tam v městském sadĕ, u jezírka, pod hrozny bezu, poprve mnĕ Jiří vyznal, jak mĕ má opravdu rád . . .“

„Ach, to je krásné," vzdychla nemocná.

„A prosil mne, abych se stala jeho ženou. Namítala jsem krátkou dobu naší známosti, žádala jsem ho, aby ještě vyčkal. Odpověděl mi se smíchem, že tím více si budeme po svatbě vzácní. Pak vysvětloval mi vážně, že jsa sirotkem od jinošských let, nepoznal vlastního domova. Líčil mi svou opuštěnost a samotu a jak bude si prý vážit rodinného života. A na tebe se již tolik těší."

Nemocná šeptala v slzách: „Kdy ho uvidím, kdy ho uvidím?"

„V červenci bude povýšen. Jest mu dvacet osm let. Pak tedy přijde se ti představiti. Považ si, maminko, jaké budu míti s tebou výhodné spojení, až se s Jiřím vezmeme. Když vždycky říkáš, že odtud nikdy neodejdeš, budu tě aspoň moci často navštěvovati. O hleď, mamičko moje, Jiří mi slíbil, že se přičiní ze všech sil, aby byl přeložen do našeho města..."

Chorá stiskla vroucně ruku dceřinu. „To by bylo ještě více, než oč jsem Boha prosila!"

„A jak je nedočkavý, ten můj zlatý hoch," smála se Teréza, „jak spěchá s naší svatbou. Nechce již ani vyčkati do listopadu, jak jsem určila. Již teď, považ si, maminko drahá, ze svých úspor střádá ozdoby pro naši budoucí domácnost, stará se jako opravdový hospodář..."

Úsměv, který Teréza neviděla od smrti otcovy na matčiných rtech, skrásnil ustaranou tvář. Nemocná zvedla se na loži, jakoby teď již měla povstati. „Jdi, Teričko," zvolala láskyplně, „jdi, podívej se do své skříně, vedle v pokojíčku. Tys nechtěla ji již nikdy otevříti. Pak budeš znovu všecko vyprávěti, od slova k slovu. Ale dříve se podívej, co jsem ti ještě přichystala. Já věděla, já věděla, že ty budeš šťastnou . . ."

Teréza překročila práh světničky, otevřela starou skříň. Objevil se jí po léta střádaný poklad, snící ve vůni svůj libý sen. Ale od těch dob, kdy Teréza viděla jej naposledy, matčiny drahé ruce vykouzlily novou krásu, nové něhy. Krajkové růže, chvějící se pod dechem a průsvitné jako závoj, toužily již ověnčiti tělo nevěsty. A stříbrné květy v sněhové závěji kmentu rozkvetly ještě pro lůžko svatební . . .

Teréza chtěla radostně vzkřiknouti, ale hlas jí selhal. Dříve, než se znovu vzchopila, opřela žhoucí čelo o sklo okenní. Viděla na okamžik město, klidné jako obraz v odpoledním slunci. Teréza cítila, že bude za nedlouho pro ni již jen hřbitovem, místem drahých zemřelých. A sama sobě mizela tam daleko, v Praze, zúplna ztracena v lásce, jíž od nějakého času propadalo její srdce: lásce beznadějné a — jak jistě zdálo by se umírající matce, — lásce hříšné . . .

NA STARÉ POŠTĚ.

OBRÁZEK Z R. 1809 O 1 DĚJSTVÍ OD JOSEFA CÍSLERA. Pokračování.

VÝSTUP 5.

Poštmistr a poštmistrová.

Pošt. (za ním). No počkej — uvidíš, kdo bude ten poslední!

P-ová. Jdi, Tono, nedráždi ho —

Pošt. (pichlavě). Strachuješ se oň?

P-ová. Jak mně křivdíš!

Pošt. Dobře, dobře. (Usedne ke stolu.) Bylo něco zvláštního?

P-ová. Celkem nic. Všechno v té vojně vázne.

Pošt. (hledí do záznamů). A kdo tu byl od rána?

P-ová (rozpomíná se). Několik lidí — hned si ani nevzpomínám —

Pošt. (nedůvěřivě, úkosem). A což důchodní z Trhanova?

P-ová. Pravda, posílal peníze za hrabětem.

Pošt. Vida, vida, zas jeden tvůj bývalý nápadník. A přijde si zrovna, když nejsem doma.

P-ová (uražena, skoro plačky). Neobjednávala jsem ho. A věru už mě to uráží. I písaře bys podezíral.

Pošt. Však znám z vlastní zkušenosti, jak takový písař dovede kroutit zamilovaně očima!

P-ová (ovládne se). Ale jsi ty, Tono, směšný!

Pošt. (vyskočí). Směšný — já? A to bych si vyprosil!

P-ová. Nemohu to jinak nazvat. Ale uvidíš, že tě tvá bezdůvodná žárlivost jednou náležitě vytrestá.

Pošt. Dobrá, vyřídíme. (Hledí si svého.) Vypravím poštu sám —

P-ová. Však si jdu raděj' k vaření. (Odejde v levo.)

VÝSTUP 6.

Poštmistr a postilion.

Post. (statný muž s plnovousem, dobrácké a šprýmovné povahy; vnáší naplněný pytel.) Milostpane, seno jsem svrchu sebral — tady je samý čistý tabák.

Pošt. Jste vy kujón, Šimane. (Vytáhne ze zásuvky stolu měchuřinu a podá ji postilionu.) Naplňte tu měchuřinu — pošleme panu celnímu ochutnat.

Postil. (naplňuje měchuřinu.) No — ten bude činit, až se doví, že ho sám propašoval! A přece jak důkladně všechno páni kordonisti ve voze prošťourali — jenom na pytel, na kterým seděl pan celní, se neodvážili. A jak byli uctiví! (Zavazuje pytel.)

Pošt. Ten bude rámusit. Ale teď s pytlem do vozu. V Horšově Týně už víte, kde ho ukrýt.

Postil. Buďte bez starosti, milostpane. (Odnáší pytel. Ve dveřích se střetne se vstupujícím Porazilem.)

VÝSTUP 7.

Poštmistr, postilion a Porazil.

Por. (nevrle na postiliona.) S takovým pápěřím se tu chumlá a těžky kusy abych odvlík sám.

Postil. (výsměšně.) Co ty zas? To se jistě Madlena na tebe nezasmála.

Por. Čert tě vem i s ní! Pojď — tuhle nakládat a nenafukovat se jenom na kozlíku.

Postil. Mám času dost. Mne Madlena nečeká — (Vyjde.)

Porazil chce za ním.

Pošt. Porazile, nechte škorpení. Tuhle doskočíte k panu celnímu (dá mu měchuřinu). Že se dávám pěkně poroučet a posílám trochu pašovaného tabáku.

Por. (vzav měchuřinu.) Hned tam doskočím. (Už venku.) A ty sebou drobátko hni —

VÝSTUP 8.

Poštmistr a postilion.

Postil. (Kvapně vejde.) Milostpane, přijel vojanský kurýr — strážmistr od husarů.

Pošt. At vejde. A honem vyjeďte. Tu vak s dopisy — zásilky mohou počkat.

Post. Už je zapřaženo (Odnáší vak. Za dveřmi:) Tady v pravo —

VÝSTUP 9.

Poštmistr a kurýr.

Kurýr. Dobrý den. Pan poštmistr?

Pošt. Tím jsem. Mohu posloužit?

Kurýr. Jsem kurýr velitelství rakouské armády u Řezna a nesu důležitou depeši do Plzně.

Pošt. Jezdecký kůň stojí osedlán.

Kur. Nemohu už do sedla — jsem v něm od půlnoci. A v jednom letu —

Pošt. Pojedete poštou. Zatím si oddechněte. (Nabízí židli.)

Kurýr. Nemohu usednout — jen se trochu opřu; sotva na nohou stojím. (Opře se o lenoch židle.) Jen, prosím, rychle. Jsou nám Francouzi v patách. Soudruha chytili a já s největší námahou s depeší unikl.

Pošt. Hned pošta vyjede — sám dohlédnu — (Chce vyjíti. V tom vrazí postilion,)

VÝSTUP 10.

Poštmistr, kurýr a postilion.

Post. Milostpane, přiběhli kordonisti a nechtějí pustit poštu ze vrat, až přijde pan celní.

Pošt. Tisíc láter, ti si pospíšili. Co teď — ?

Kur. (netrpělivě.) Musím rychle dál —

Pošt. Vyrazte tryskem ze vrat —

Postil. Jsou zavřena a zvenčí obsazena. Nikdo nesmí sem ani tam. Ani Porazil se sem nedostal, jak ho předběhli.

Pošt. U čerta! — přece si nedáme sebrat kontrabant!

VÝSTUP II.

Poštmistrová a předešlí.

P-ová (kvapně vyjde z leva.) Co se děje? Před vraty jsou celníci a jak jsem viděla oknem, běží sem Melzer.

Pošt. (na postiliona.) Nezbývá, než tabák honem někam ukrýt.

Postil. Zkusím to. (Odejde.)

P-ová (vyčítavě). Tedy přece, Tono. To bude pěkná věc!

Pošt. Teď není času — raději poraď —

P-ová. Je tu Dorla — snad by ta —

Pošt. Dorla? Výborně. Jdi, at se schová zatím na schodišti — tam donese „bradička" tabák — s ním dostane se na půdu, vikýřem do kůlny a odtud žebříkem do sadu.

P-ová. Jen podaří-li se to. (Odejde v levo.)

Pokračování.

FEUILLETON.

PŘI VÍNA ŠENKOVÁNÍ POŘÁDKEM.

KULTURNÍ OBRÁZEK MĚLNICKÝ. — NAPSAL JAKUB RYDVAN.

V domě Jana Zajíčka, jinak Hozy řečeného jakož manželky jeho, Anny Kohoutové, ovdovělé Buriana Borše, měštana zdejšího, kteryžto dům na rynku Mělnickém vedle domu Jeronýma Zlatohlávka, Jeho Milosti císařské rychtáře, protivně stavení rathouzního za těch čas jest místo měl, ponejprv nádoba vína z dědin vlastenských na čep dána býti měla, jakož nové snesení a nařízení o šenkování vína po pořádku v sobě uzavíralo.

Stalo se v den outerní po masopustní neděli léta od porodu Božího 1572 v shromáždění pana purgmistra a raddy, starších obecních i vší obce města Mělníka nad Labem, takové, aby pořádkem víno v témž městě šenkováno bylo za žádnou jinou příčinou, nežli za tou, aby se všichni sousedé, chudí jako bohatí, živiti mohli a jedni druhým statků vybejvati pomáhali.

Dohlédněme tomu, jakých artikulův řád ten takový, osobami, z ouřadu konšelského k tomu cíli a konci volenými, po bedlivém všeho povážení sepsaný a u veřejnou známost oddaný, kterým svobodný načátek a šenkování vína od vánoc napříště pod trestáním se staví, a jiný po pořádku nařizuje, jest snášel, i jak jich v domě toho kterého hospodáře pilně dbáno a šetřeno bylo.

Vejděme již v dům nadřečeného Jana Zajíčka neboli Hozy. Hned za dveřmi domovitými zarazí vás ozdobnost často nevídaná. Dolejší mazhauz klenutý, obšírný, dlážděný, samý smrček a chvojina, samý věnec s pantlemi visutými. Vedle stěn stoly těžké, dubové, s nohami kříž stavěnými, s trnoži i bez trnožův, při stolech lavice, obzvlášť k oučelu tomu zrobené neuměle, hrubé, ale bytedlné, nohoum z přílišného traňku nad míru obtížným, též hlavě, pitím podebrané, na spolehnutí bezpečné.

Jsou prázdné dosud. Na mazhauze duše živé není. Jet teprve dne načátek, jde z rána ke kůropění. A píše se kterého času léta po nadpoznamenaném shromáždění valném následujícího.

Než tu již na zádi v temnu „mazhouzu", tam, kdeže páně komora spací, dvéře železnými cvoky okované, se otevírají — —

Hospodář, v nočním obláčení lehkém, podle chvalitebného zvyku toho domu slouh zdejších vzbouzeti jde k rannému dílu. A žet jich té doby v domě nemnoho, dva celkem pacholků koňských, krom pohlaví mdlého, čeládky ženské, kteréž sobě paní manželka tuze zalíbila a toliko k zaneprázdnění času dlouhého za drahný peníz v služebnosti drží, k jinému z Boha darma neužitečné, záhy byl na hotově, žet sám o oupravnosti zevnějšku dbáti mohl.

Paní Anna v běloučkých nedbalkách, jež tváři nepohledné, cvrklé a vrášcité, i tělu starožitnému byly nepříhodny, dosavád v poduškách prachových na obšírném loži manželském pod koltrami barvy blankytné si hověla, když-tě pan manžel navrátil se zpátkem.

Ne však již, aby v lůžko všel, než šatkami svátečnými se oděl, jakož následuje: punčoch hedvábný, střevíce s přaskami lesklými i pantlí, kalihoty, kabát popásný, soukenný.

Když-tě potom poznovu, oblečen již v rouších

nedělských zcela, z komory spací na mazhauz vystoupil, pacholků obé pažemi svalnatými uviděl sud jakýs dokonale obšírný od lochu sklepního vyvalovati, též kterak od té práce obtížné po vrch vlasů se zapotili.

Chvály jeho jsou získali, dobře zasloužené, však nestáli o ni hrubě, spíš nitro sudu byli by ohledali rádi.

Než pán nedovolil, z opatrnosti pouhé sám při sudě se postavil, hradba pevná, čep narazil, hubatku pulpinetní donešenou po hřebík naplnil. Pro pana purgmistra prý a pány. Pitel znamenitý, věru také tejné byl žádosti, díla vlastenského okusiti. Však svodům pokušení lákavého odolal přece, toho paměť maje, cože v artikulech psáno, žet ten, kdož by naučiti chtěl, když naň pořádek přijde, prve půl pinty vína panu purgmistru a ppánům úředníkům, k tomu koštování a sázení vína nařízeným, oddati má, kteří, koštujíce vína, mají je podle slušnosti a hodnotě, po čem by žejdlík prodáván býti měl, saditi.

Ve všem všudy a ke každému, práv býti chtěje, i toho bezpečen, žet vína čistého, nikým neplundrovaného, dávky v pravdě prvé ppánům na košt se dostane, Jan Zajíček in personam na rathouz se dostavil, ppánům pozdravení učinil, takové, všeho dobrého jim od milého Pánaboha přeje, v přízeň i ochranu jejich se poručil, toho velmi byl žádostiv, aby ten košt vína, který pokorně jest jim nabídl, sobě ku zdraví, jemu na prospěch přijíti ráčili.

V síni konšelské pan purgmistr, toho měsíce místo držící, též pan primas, tehdáž Trnka Jan, právě se vynacházející, i ostatní ppáni, kterými byli tehdáž ještě odléta minulého Václav Vodička z raddy, Šimon Vokoun z starších obecních a Václav Liběchovský, od obce vyslaný, po koštování vína, chválami téhož neskrblili nikterak, ochotného dali tomu přivolení, by bez všelikého dalšího v tom zbraňování záplaty příhodné, kterouž jemu ustanovili, za ně bráti směl.

Za dokázání upřímného v tom smejšlení ppáni hned komorníka páně purgmistra, cejchem opatřeného, odslati nemeškali, aby ten sud, který načat býti měl, cejchoval.

Přijda, komorník nádobu, na čep způsobilou, znamením, do dřeva páleným, opatřil, též ale od ppánův nepokrytě pověděl, žet této slyšeti se dali protimyslnými tomu nebýti, aby kvas veselý, který dojista v domě jeho z toho traňku vína podstatného i některých krmiček chutných, paní máteří oupravně sdělaných, se sjedná, oučastenstvím vlastním ozdobili, též sami dobrého u míře větší požili.

Cože dělat bylo milému Janovi, nežli skrze komorníka páně, pozvání důtklivé těmto vzkázati, by najisto při něm na čiši nějakou vína v čas určitý vynatrefiti se dali.

Potom pak teprův, když tě komornika, z míry již nápojem vína namáčilého, ustavičně toliko k zemi spoléhajícího, z mazhauzu ven vyprovodil, slouh vlastenských po městě odslal, v obytech i hostěnicích s vzkazem takovým, žet u něho právě víno na čepu se vystavuje, jakož pořádkem určeno, by sousedé jemu proto laskavi, ne protimyslnými byli, jej v dobrém předsevzetí podpořili. Co se pak dotýče domův hostinských, toho od sebe pověděti dal, aby hospodář s hospodyní hostem svým, domácím ani přespolním, vína svého, lečby na ně načátek přišel, nepodávali, než víno hostem svým, kteréhožbykoli stavu byli, od něho dnem nočně brali. Jináče žet jich ppáni v trestání vezmou, a to takové, kolikratbykoli v těch kterých artikulech nadpoznamenaných se nezachovali, tolikrát pokuty panu purgmistrovi i ppánům dvou kop dáti povinni budou bez odporův, kterážto pokuta beze všeho osob šetření, žádnému ovšem promíjena, brána bude a tak proti neposlušným od ppánův trestáním nad tu vejš podle slušného uvážení přistupováno bude.

Zatím komorník páně, třebas měl hlavu notně pitím nemírným podebranou a jazyka dar obtížný tuze, mdlým, nestatečným krokem přece domu rathouzního vyhledal, vzkázání vyřídil.

Došli páni, čiš nápoje nad míru a víru znamenitého po čiši přes splav vyprahlého hrdla spouštěli vytrvale, až z toho sami na stoly těžkými hlavami spolehávati se jali.

Přišli též jiní pitelé, samí páně Jana známí dobří na odskok prý, a zdrželi se nočně.

Všaktě také bylo tu veselo na mazhauze dolením. Hejdy a cymbal zvučely hlasně, šenkéřka kyprá, pohledná, k posluhám hostí, jichž drahně asi pán čekal, sjednaná předem, naplňovat číše nestačovala, totě samo k hejsování radostnému víc nežli dosti.

Bylo, ale jakož latině se praví: „Finis coronat opus“, nejbleději v konec dopadl při tom kapsář kožený páně, který chvály sic hojné, leč záplaty všeho všudy tuze na mále získal. Za to víc slibů

velkohubých, žet jindá až pořádkem víno jednomu každému na čep se dostane, ten vděk učiniti jemu se hleděti bude. A na tom zůstalo.

Takt to víno, šenkované pořádkem a vyšenkované k dnu, lacině v outrobách jiných hladilo, pánu na škodě víc, nežli k užitku bylo, kterýž rád práva toho, kdyžtě s něho sneseno, sousedovi oddal, sám nového šenku příštího nijakž žádostiv nebyl.

ČESKÝ ŽIVOT.

STRUČNÝ KRITIK. Býti otcem je zajisté krásná věc; ale býti otcem a oblíbeným básníkem je věc zároveň krásná a těžká. Nesnadnost spojiti v jedné osobě tyto dvě vrcholné fase lidského života pocitil nedávno muž, jemuž Musy daly do vínku i bohatost myšlenek i jadrnost formy skvělým ovládáním verše. Stoupl si kterého dne před něj domácí cvrček a vysokým hlasem desetiletých skřítků projevoval svoji nespokojenost.

„Tatínku, ty již tak dávno píšeš," pravil zjevně rozhořčen, „ale jaké pak jsou to věci, já jsem od tebe dosud nic nečetl."

Otec poeta se zarazil.

‚Ano, jaké jsou to věci, když jich nelze dáti do dětských rukou,' pomyslil si. Teď je ještě z toho v dětské mysli zmatek, a hoch jeho si myslí, že je jeho dosavádní práce bez ceny. Výčitky vkradly se mu v srdce, že nepamatoval již dříve svým perem na tužby útlých dětských duší po krásnu.

Přemýšlel tedy, chopil se péra a zveršoval pohádku, dětskou pohádku o Ižikráli, princi skrývaném u sedláka v horách, o prozrazení prince Ižikrálovými čaroději, jeho útěku na vozíku taženém liškami, o pomoci Babině a zvířat.

Kouzlo skvělé fantasie poetovy se rozehrálo v rozmarné a tklivé obrazy, aby jimi uchvátilo dětskou mysl. Zlato a stříbro roztomilých myšlenek jen jen se sypalo s veršů, rušné scény byly způsobilé dětská srdce rozechvěti.

Když poeta pohádku dopsal zavolal si synka.

‚Teď snad bude hoch se mnou spokojen,' těšil se hledě s úsměvem na hocha a přečetl mu napsanou věc.

„Jsi spokojen," ptal se, když dočetl.

Synek se chvíli rozpakoval. Konec pohádky vyzníval nějak nepohádkově, protože se princ nestal králem, a dána mu jen naděje do života, že bude králem tam, kde si krá!ovství dobude. Takové rozčarování princova snu zaráželo.

Na konec odpověděl hoch odhodlaně: „No, ujde to."

Takto rozmarně oceněna vyšla do světa ve Zlaté Praze Pohádka o vysvobození prince Jirky od Antonína Sovy.

fsh.

Jos. D. Konrád: MALKAH ŽIDOVKA. Kouzlo vojenského tábora. Autor „Petrovských", rozkošného románku z doby vojenské okkupace hornaté Hercegoviny, před několika lety v Máji uveřejněného, vydal právě tento svůj románek v knižní úpravě v Nakladatelském družstvu Máje. Přezval svou práci po ženské hrdince románu, který se rozpřádá mezi ešným a podnikavým četařem a ženou kantinského-žida, který sní o millionech a zakládá své budoucí bohatství prodejem kořalky, tkaniček, vosku na vousy a celého toho souboru drobností, za něž utrácejí prostí vojáci kde jaký krejcar. Vypravování neseno měkkým slovem autorovým, ozářeno úsměvem člověka, povzneseného nad vášně i rmut všedního života, je bohato překvapujícími podrobnostmi ze života odpozorovanými. Máj přinese delší posudek o Malce židovce; dnes na knihu upozorňuje jako na pramen vděčné a ušlechtilé četby. Kniha vydána byla ve vkusné úpravě s barevnou obálkou Artuše Scheinera.

SVATOBOR. Na den 17. května 1912 připadá padesáté výroči Svatobora, nejdůležitějšího a největšího z podpůrných spolků spisovatelských s tendencí osvětnou. Téhož dne před padesáti léty byla první valná hromada Svatoboru, a předsedal jí Fr. Palacký, spolu s Riegrem, zakladateli Svatobora. Od těch dob Svatobor nehlučně si vedl a plnil věrně heslo dané jemu Palackým: „pomáhej, osvěcuj a pamatuj". Dnes nepřehledné jsou řady těch, kterým Svatobor pomáhal; jejich jména jsou toliko v zápisech Svatoboru, neboť ředitelství ze šetrnosti jich nepublikuje. Veliká je řada i těch, kterým dostalo se cen ze svatoborských fondů, zvláště k tomu zřízených, řada pomníků spisovatelům děkuje Svatoboru za svůj vznik a nesčetně mnoho hrobů spisovatelských za svoje uchování a záchranu. Padesátileti svoje oslaví Svatobor způsobem důstojným. Předem vydá Památník prací tajemníka spolku spisovatele pana G. N. Mayerhoffera, v němž bude stručně vypsáno padesátileti Svatobora, po té 17. května bude slavnostní valná hromada a slavnosti jubilejní budou v červnu zakončeny postavením a odhalením pomníku Máchova na Nebozízku. Pomník sám jest již ulit v dílnách Pražské Mettallurgie, práce kamenické v továrně Víškově na Král. Vinohradech jsou v plném proudu, a záleží na obci pražské, která velmi ochotně se uvázala v úpravu místa, aby pomník do konce května byl postaven.

Ph. Dr. Jindřich Veselý: LAŠŤOVKA, LOUTKÁŘ - POLITIKÁŘ, A JEHO RUKOPISY. Mezi potulnými umělci českými byla cháska všelijaká, také skutečný šlechtic se vyskytuje mezi českými loutkáři, totiž Celestin rytíř z Freienfeldu, jenž se narodil při mši v děkanském chrámu v Klatovech. Svým kavalírským vystupováním byl však aristokratem Jan Laštovka, kterému v Pardubicích chtěli půjčiti sál jen tehdy, zaplatí-li ze sálu 10 zl. a to 8 dní napřed, — Laštovka zaplatil ihned 80 zl., ale — sál zavřel a nehrál vůbec!

O žádném loutkáři nejsou tak různé historky známy po celých Čechách, jako o Laštovkovi. Pan ředitel měšt. škol Tykač vypravuje o něm, že vynikal nejen vyšší vzdělaností mezi „komedáři", nýbrž i uvědoměním vlasteneckým, spojeným se statečností a rázností, která se nelekala konfliktů s úřady ani mocnými stranami, že byl ucelený mravní charakter, připomínající svou rekovností Žižku. Karel Novák označuje ve svých pamětech Laštovku jako „Mošnu mezi loutkoherci," jiní pak dokonce s nadsázkou říkají, že „kus Havlíčka bylo v tom rebelantovi."

Podle křestního listu narodil se Jan Laštovka, vulgo Honza Laštovák, r. 1824. v Mal. Bubnech, okr. Karlínského jako syn polního mistra, matka byla dcerou pražského měšťana Jana Valtra. Laštovka se vyučil pekařem, ale záhy se chytil loutkáře Kašíka z Opolan u Poděbrad, kdež byl společně s Fr. Landgrafem. Později sešel se s Václavíkem, nevlastním otcem Ant. Festové, již si tak oblíbil, že, když mu jí otčím nechtěl dáti za ženu, unesl ji kteréhos krásného dne jako Břetislav Jitku, jen že bez boje a ne na koni, nýbrž s kytarou pod paží. Laštovka s Toničkou se uchýlili k loutkáři Janu Kubeškovi, jehož žena Anna byla Toničky Festové sestra. Mnoho let býval v zimě u Kubešky, v létě u cirkusů pánů Beránka a Vinického, kde dělal Herkulesa, drže na svém těle až osm statných mužů, kdežto jeho žena byla krasojezdkyní. R. 1855. byli oddáni ve Smolnici. Laštovka zemřel r. 1877. v Praze ve všeobecné nemocnici a pochován na Olšanech v V. oddělení. Laštovková, rozená Festová z Dobřichově u Vysokého Mýta r. 1825. zemřela r. 1894. v Labské Týnici.

Nejznámější Laštovkovo dueto bylo „Ach, jsou to zlé časy", do něhož byly vplétány narážky na současné poměry sociální a politické. V dopise, jejž píše Laštovkovi z Nov. Města nad Metují 15. XI. 1869. J. Jodas o referátu o hrách Laštovkových tištěném v „Národních Listech" a v „Poslu z Prahy", jest jako douška připsáno.

„V Novém Městě ticho jako v hrobě,
Šosáctví a copu ku ozdobě,
Ach, jsou to zlé časy!"

Laštovka v každé štaci seznámil se nejdříve s poměry. Ráno už procházel se městem, poslechl nenápadně prodavačky pečiva, též v hostinci tu a tam pronesené slovo poskytlo dosti látky k večerní hře, kdy sršely vtipy na pochybné místní veličiny i na úřady nadržující Němcům. Mnohý návštěvník divadla se srdečně smál svému sousedu, když si ho p. principál právě dobíral; ale často v příštím okamžiku třeba hlasitě zaklel, když i na něho došlo. Však měl proto Laštovka často potíže s úřady, — „moc topal", vyprávěl mi o něm osmdesátiletý loutkář Šimek.

Leckdy, když býval odváděn k soudu, vzal rychle pod kabát Kašpárka nebo Škrholu, a pak se dovolával, on že jako nic, to že ty figurky . . ,

Laštovka pravidelně improvisoval. Mnohdy měl opakovati hru, jež se velmi líbila, ale druhého dne se ptával: „Nevíš Toničko, co jsem včera mluvil?" A unesená družka života odpovídala, zvláště byla-li právě doručena obsílka: „Tys toho namluvil až moc!" Tak vypravovala Anna Kubešková, která ještě svobodné své tetě sloužila a u ní až do smrti zůstala, a končila: „Mívala s ním chudák Tonička potíž, a později říkala, že nechce na to ani vzpomínat!"

Laštovková sama neuměla čísti, a když jednou Laštovka měl zase veliké opletačky s úřady pro své „vejšprechty", spálila mu plno jeho rukopisů, obávajíc se, by muži neuškodily.

Náhodou však bylo zachráněno několik sešitů velkého čtvrtkového formátu, které jsem vystavoval v loutkářské výstavě v Národopisném museu.

Rukopisy ty působí zvláštním dojmem. Vedle hry „Záhuba Žižky u Přibyslavě" obsahují okamžité nápady i celé básně původní i přeložené, výpisky z novin i z kronik, písně národní i vtipy atd. Na jedné stránce jest datum 12. I. 1861. a báseň na Hanku, hned pod tím citát z Národních Listů 16. II. 1861.: „Od Čecha a Lecha není naše historie nic jiného než ustavičný boj se závistivými, cizího žádostivými sousedy, a na každém kousku našeho dobrého práva lpějí slze a krev". Na další stránce jsou slova:

„Všichni naši vlastenečtí mučeníci a hrdinové jsou i s katy a hrobníky svými už dávno na soudu božím. Kdo pro pravdu umřel, rozhodl Bůh, ale kdo byl poctivě živ, to víme a nezapomeneme nikdy".

Dále jsou výpisky z Menharta Jindřichohradeckého, z Pavla Ješína („ku kronice boleslavské 1507. vydané 1787."), z „Krásořečníku" S. K. Macháčka 1823., překlady z básní Schillerových s výslovným poznamenáním „Přeloženo od J. N. Laštovky" atd. atd.

Nejčastěji se však objevují nové a nové sloky k Laštovkově písni „Ach jsou to zlé časy". Uvádím aspoň některé:

Ach jsou to zlé časy, s ledem žádné špásy,
již jsou pryč vánoce, ještě mrznout nechce,
sníh a plískanice, to je míchanice!
Paráda a móda roste jako voda,
včera šaty drahé dnes jsou rozervané,
děvečky pro vodu již maj' krinolínu,
všechna si děvčata hrají na frajlata.
Masopust, veselky, pospěšte si holky,
která se nevdáte, potom si počkáte.
Peníze, blahobyt, všeho prý je nazbyt,
a přece hekáme, v kapsách nic nemáme.
Továrny, továrny, nářek je náramný,
že prý ty akcie jsou jen mizerie.
Kam se obrátíme, ach, co tu slyšíme,
Velvary, Velvary, pryč máme tolary.
Dříví, uhlí drahé, děti polonahé,
houstičky jako špunt, za šesták chleba funt.
Platy, exekuce, divné konfiskace,
při tom pro památku redaktoři v chládku.
Bankroty, podvody, přišly teď do módy,
synáček tatíka i z kůže vysliká.

Dnes již nic nevíme, zítra zas povíme,
co je kde nového, zlého i dobrého,
jak kdo má zlé časy. —

A dále se pokračuje:

V Praze prorok Sejček má dobrý nosejček,
uhodne, jak by smet, z bláta že není led.
Náchod a Skalice, hm, hm, — vojna, requisice hm, hm,
vítězství, reteré, hm, hm, — nobis miserere, hm, hm.
Paříž a ruština, hm, hm, sem tam kočičina, hm, hm,
věčný mír, kanony, hm, hm, v Čechách boucharony, hm, hm,
Často o jarmarce všudy je legrace,
tu se vadí, perou, tam zas tiše berou.
Pranice, sklenice, do hlav třískanice,
potom z té pranice soud a placenice.
Proto se zle máme, že lásky neznáme,
— hádky, hašteření, proto je zle v zemi.
Bude zas všeho dost, jenom trpělivost, —
až zmlknou kanony, zadovky a baštony.
Pro dnes již přestanem, než něco dostanem,
co se špatně bere, že to kůži dere. —

A dále:

Ach jsou to zlé časy, s volbou žádné špásy,
letos bez taktiky hlasy se roztřískly.
Po tom šturmu malém zůstalo při starém,
— nač takové špásy, rozhazovat hlasy?
Nic dobrého v světě teď už nám nekvete,
jen vraždy, loupeže, taškářství, krádeže.
Konec, již přišel čas, my povandrujem zas,
tenkrát se vrátíme, ach, až se dozvíme,
že nejsou zlé časy,
a potom povíme, vše, co se dovíme,
co se nedovíme, přilžem a povíme,
jaké jsou zas časy. — —

Laštovkova dřevěná společnost soutěžila často s úspěchem s herci živými. Kdysi hrál zároveň s Laštovkou v Chrudimi ředitel Pokorný. Laštovka měl plno, Pokorný prázdno. Laštovka zašel si do hostince a četl tam noviny. Po chvili vstoupil Pokorný a brzy si stěžoval přítomným hostům na malou účast, při čemž zle láteřil na Laštovku, kterého neznal osobně. Hosté se usmívali a kašlajíce dávali na jevo, že je Laštovka přítomen. Konečně Laštovka rázně vstal, přistoupil k Pokornému a pravil: „Na zdar, kolego! To mě těší, že ti moji dřevění herci vaše živé potrhali!“ Při tom mu podával ruku. Pokorný se omlouval, že má sedadla neobsazena, ač režie jest veliká, — a tu mu Laštovka slíbil, že z Chrudimi odejde. Po odjezdu jeho se mluvilo, že asi dal Pokorný Laštovkovi mnoho peněz za odstoupenou, ale nebylo to pravda.

V České Třebové byl nádražní úředník, který se rád do všeho míchal. Takovou chut dostal též při jednom představení Laštovkově. Na jevišti byl výstup Kašpárka s jiným hercem. Kašpárek si s ním umluvil, že bude krásti, soudruh pak měl zahvizdnout, kdyby zpozoroval nebezpečí. Kašpárek se chystal do práce, když kamarád zahvizdl. Úředník, sedící v prvé řadě hlediště, neodolal a hvizdl též. Tu pravil Kašpárek: „Hvizdls?“ Kamarád odpověděl: „Hvizdl.“ Kašpárek: „Dvakrát?“ Odpověď: „Ne, jen jednou!“ Kašpárek: „Hoj, pak tu musí býti ještě jeden zloděj!“ Radost publika, které zahvízdnutí úředníkovo postřehlo, byla nesmírná.

Originelní jest Laštovkovo „zpracování“ Göthova Fausta, na jehož provozování sešlo se mu více osob než na překlad J. J. Kolára sehraný živými herci, jak líčí Stankovský.

PESTRÁ KNIHOVNA ZÁBAVY A KULTURY, redigovaná Emanuelem šl. z Lešehradu, vydala další své dva svazečky číslo 115 a 116. Prvý obsahuje Henriho Lavedana povídku Slečna Ctnost, vylíčení to života předobré dívky, která všechno, co jí náleželo, svoje síly, své úspory, svoje štěstí i své počestné jméno položila na oltář nezištné lásky k osiřelému cizímu dítěti, které bylo doporučeno její péči a které si zamilovala. Z práce vyniká autorův hluboký zájem pro pravdu a jeho rovněž hluboké cítění s lidmi slabými a utlačovanými. Bohužel, dle té pravdy, jak se děje v životě, ctnost ustupuje stranou potlačena a nepravost vítězí nad ní. Je to hezká povídka, která jistě se bude zamlouvati našim čtenářům. Překlad z francouzštiny opatřil Václav Hlasivec. Henri Lavedan jest již u nás znám jednak Prusíkovým překladem Tří krásných neděl, jednak hrou Markýz Priola, která byla v překladu Jaroslava Kampra dávána na Městském divadle vinohradském. — Druhý svazeček přináší Dra. Gustava Ždárského překlad pěti povídek italského spisovatele Luigi Capuana Bratr Mravenec a jiné povídky. Jsou to bystře psané historky, které srdečným, humoristicky zabarveným líčením poutavě působí na mysl čtenářovu. Zejména prvá povídka jest dokladem veristického snažení autorova. Jak již jindy bylo řečeno, Pestrou knihovnu zábavy a kultury vydává nakladatelství Aloisa Hynka v Praze. Ds.

Václav Jiskra: ZRCÁDKA. Povídky a humoresky. Nové jméno v české literatuře belletristické, které se již dobře zapisuje do přízně čtenářů. Rozmanité náměty třinácti drobných prací ukazují, že schopnost autorova není jednostranná a že se neleká ani exotických látek, do kterých by si mnohý spisovatel netroufal. Tak hned vedle humoristicky zabarvené povídky S čím paní Rejlová nepočítala čteme dvě črty z ovzduší židovského Jedna krev a Lampa, načež následuje třebas poněkud naivní Japonská povídka a hned za ní Jak asi miluje praktický Američan a rovněž jinokrajný obrázek Chci. Také z ostatních sedmi povídek, dějem i prostředím nám bližších, zní každá jinou tóninou. Ta jest z města, ta opět z venkova, ta má za podklad vzněty erotické, ona vypravuje o zajímavém starci, ta zase o dětech. Ale hlavní struna nadání Jiskrova objevuje se nepochybně v nejdelší povídce S čím paní Rejlová nepočítala, v níž jest nejvíce životnosti, jako ji také ještě nalézáme v druhé polovici knihy, kde autor nejednou se zableskl slibnými zákmity a kde také nejzřejměji se uplatňuje jeho sklon k humoru. Zrcádka vyšla jako 239. číslo Ottovy Laciné knihovny národní. Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 17. května 1912. ČÍS. 34.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MAJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NA STARÉ POŠTĚ.

OBRÁZEK Z R. 1809 O 1 DĚJSTVÍ OD JOSEFA CÍSLERA. Pokračování.

VÝSTUP 12.

Poštmistr a kurýr.

Kur. Ale takhle se nevypravíme —

Pošt. Musí poštu propustit. (Zaslechne cosi.) Co to — ?

Kur. (vyhlédne oknem.) Hrome, Francouzi — — Pryč rychle —

Pošt. Ukrýt se —

Kur. Kůň můj je před domem na náspi — najdou mě —

VÝSTUP 13.

Postilion a předešlí.

Post. (kvapně vstoupí.) Tabák není možno s vozu sejmout — je už tu Melzer a žene se za Dorlou na schodiště.

Pošt. (krátce promysliv, na kurýra.) Rychle do vozu. Depeši nechte tu. Třeba vás chytí, ale získám času a zatím ji odešlu.

Kur. Mohu spolehnout?

Pošt. Ručím svým úřadem. (Přijme depeši.) Rychle do vozu. Šimane, obraťte a sadem ven přes Soutka na silnici.

Post. Že mě už tohle nenapadlo! (Odejde rychle s kurýrem.)

Pošt. (přiskočiv k oknu.) Tot jich dobře půl škadrony. Teď honem peníze — (otevře zásuvku stolu) nu, tady si moc nechytnou.

VÝSTUP 14.

Poštmistrová a poštmistr.

Pošt-ová (zleva). Co se to —, pro pána —?

Pošt. Jsou tu Francouzi —

Pošt-ová. Dorlu zahnal celní na půdu; co s tabákem?

Pošt. Ten už odváží pošta sadem. Dostanou-li se na silnici, je vyhráno. Zatím schovej tuhle depeši; moci ji tak z domu vynést a poslem vypravit —

P-ová. To snad by Dorla —

Pošt. Máš pravdu — cestou, jak jsem naznačil. Ale jak tu depeši jí dát? Francouzi budou jistě pátrat —

P-ová. To přenech mně — troufám si to —

Pošt. (dá jí depeši). Budu je zdržovat. (Poštmistrová odejde. Z venčí ruch,)

VYSTUP 15.

Poštmistr a Melzer.

Melzer (v nedopiaté bluze, bez čepice; vrazí udýchán). Krásně, pane poštmistře, krásně — ten žert se vám nevyplatí.

Pošt. Sám jste pašoval.

Mel. Nechte žertů — jsem tu ouředně. A tabák vydejte.

Pošt. Už ho máte.

Mel. Mě neoklamete: toho bude více. Zažertoval jste si předčasně — ani ta pašerka Dorla už vám nepomůže.

Pošt. (stavě se nechápavým). Co — Dorla?

Mel. Však víte. Zahnali jsme ji na půdu; však my si ji už najdeme i s kontrabantem.

Pošt. Prosím, jen si prohledejte všechno.

Mel. To učiníme bez prosby. (Odchází. Z venčí hluk.) Co to tam —? (Vyjde.)

Hlas Briantův (venku.) Sergent, l'entrée bien

garder! (Hned na to vstoupí Briant, Journet a dragoun, jenž zůstane u dveří s vytaseným palašem.)

VÝSTUP 16.

Briant, Journet, poštmistr a dragoun.

Briant (asi 30letý, vojensky úsečný a rázný, před dámou nicméně galantní. I při tvrdé vojenské povinnosti probleskne jeho humor.) Maître de poste?

Pošt. (vytáhnuv z kapsy listinu, podá jí Briantovi.) K službám —

Br. (čte) „My, generál a nejvyšší velitel dragounů jakožto předvoj hlavní armády Jeho Veličenstva Napoleona, císaře francouzského a krále italského, ukládáme z rozkazu Jeho důstojníkům a úředníkům francouzské armády, kteří do Čech vtrhnou a tímto městečkem potáhnou, aby nijak nepoškozovali tohoto otce rodiny.

Saragny d'Hillier."

(Na poštmistra, odevzdávaje mu list) Vy ten otec rodiny?

Pošt. Prosím.

Br. Hm, hm. Dobrá. Ctím vůli Svého císaře a nechci vám ani poště uškodit. Uloženo mi však zajati kurýra, který sem zajel.

Pošt. (stavě se nevědomým). Ani nevím — denně jich tolik projede.

Br. Venku je jeho kůň. Přesedl nebo pojede poštou? A propos — kde je poštovní vůz?

Pošt. Nevím. Sám jsem prve přijel. Podívám se — (chce odejíti.)

Br. Netřeba, byly by v tom průtahy. (K Journetovi.) Pane poručíku, všechny východy z města obsadit a vyslat na všechny strany nejlepší jezdce: kurýr daleko nebude — sotva se držel v sedle. A poštu chytit.

Jour. (živý mladíček, jenž do každé hezké ženské je hned po uši zamilován.) Vrátit, pane kapitáne?

Br. Zachytit podezřelé, jinak ji propustit.

Jour, Ano, pane kapitáne. (Pozdraviv kvapně odejde.)

Pošt. Mohu snad něčím posloužit?

Br. Díky. Jen bych rád věděl, proč celníci oblehli dům?

Pošt. Také dobře nevím. Prý nějaký kontrabant měl jíti poštou — Ostatně je tu pan celní sám —

Br. Zvláštní, že nic určitého nevíte. — Pravil jste, že jste přijel. Kdo vedl do té doby manipulaci?

Pošt. Moje žena.

Br. Vaše paní? Doufám, že bude k nám ochotnější. (Jakoby chtěl v levo.) Je tam?

Pošt. (zastoupí mu nenápadně cestu. Ano, ale není přichystána na návštěvu. Ohlásím jí —

Br Necht přijde sama.

Pošt. Nemohu slíbit —

Br. U čerta, pane postmistře, vaše vytáčky zdají se mi podezřelé. Či na svoji paní žárlíte?

Pošt. Já žárlit, pane kapitáne —

Br. Nu dobře, však s ní promluvím.

Dragoun (ke dveřím, jimiž vchází Melzer.) Halte!

Br. Kdo to sem — ?

VÝSTUP 17.

Melzer a předešlí.

Mel. (polekán.) To já prosím — Melzer, správce celnice.

Br. Přejete si?

Mel. Hledám se svými lidmi kontrabant.

Br, Jaký kontrabant?

Mel. Tabák, který tento pán propašoval.

Br. (na poštmistra.) Vy že — ?

Pošt. To třeba dokázat.

Mel. Dokážu. Ale (na Brianta) vaši lidé nám brání v pátrání —

Br. Nechci vám bránit, zvláště když vás nenapadlo užít proti nám zbraně. Jen jestli opravdu —

Mel. Přísahám. A nepomůže panu poštmistrovi ani prohnaná Dorla.

Br. Kdo to?

Mel. Známá pašerka —

Br. (krátce promysliv.) Čerta mně je po vašem tabáku. Ale dokud jsme tu my, nesmí odtud nikdo ani krok. A že nevězí za vším úklad, ručíte mi svou hlavou.

Mel. (poděšen.) Jak to — já — ?

Br. Vystoupí-li vaši lidé proti nám nepřátelsky, dám vás na místě — zastřelit!

Melz. (div strachem neklesne.) Panenko — Vždyt já jen svou povinnost —

Br. Dobrá, jděte. (Pokyne vojínovi, jenž nechá Melzra odejíti.)

VÝSTUP 18.

Briant a poštmistr; u dveří dragoun.

Br. Pane poštmistře, to vrhá na vás nepěkné světlo.

Pošt. Ale jak se ho zbavit, když mi sem pořád —

Br. To by sotva opravňovalo k ochraně, jíž vám zaručuje náš císař.

Pošt. Ale dovolte, pane kapitáne, mám se s ním rvát jako chasník? Když dostal od mé ženy za svobodna košem, at dá pokoj —

Br. (chápe.) A — to ze žárlivosti!

VÝSTUP 19.

Journet a předešlí.

Jour. (kvapně vstoupí nesa vak s listovní poštou; hlásí.) Pane kapitáne, kurýr byl s poštovním vozem zachycen —

Br. (dychtivě.) A depeše?

Jour. U něho nenalezena, ač byl důkladně prohledán.

Br. Kam ji tedy dal?

Jour. Nebylo možno vyzvědět, je v bezvědomí. Vůz při výjezdu na silnici zvrátil a kurýr byl poraněn.

Br. Byl vůz prohledán?

Jour. Celý i s postilionem. Tu vak s dopisy (klade vak na stůl); pytel s tabákem tam nalezený, když byl prohledán, jsme tam nechali. Vůz potom naši vojáci postavili; nechal jsem jej jeti —

Br. Rychle dejte sem — (Rozvazuje vak s dopisy.)

Pošt. Pánové, protestuji proti tomuto porušování poštovního tajemství.

Br. Cílem naším je pouze listina jediná. (Otvírají dopisy.)

Pošt. Ale pak je to proti znění ochranného listu.

Br. Ten se nevztahuje k depeši, kterou máme zachytit.

Pošt. Ale pak je to hrubé násilí.

Br. Pane poštmistře, ještě jedno takové slovo —

Jour. Tu, pane kapitáne, ještě jeden list (pohlédnuv zběžně na adresu) na doplňovací velitelství v Plzni.

Br. Hola! dejte sem. (Otevřev list rychle jej přečte a odhodí.) Eh — matka píše synovi na vojnu, že mu posílá — buchty. (Přísně na poštmistra.) A přece zde musí depeše být. (Zahleděv se na poštmistra.) A tu máte vy!

Pošt. Mé slovo cti, že nikoliv.

Br. Kam se tedy poděla?

Pošt. Nevím.

Br. Prohledáme tedy celý dům. — Pane poručíku, pátrejte zde, já půjdu tam. (Chce v levo.)

Pošt. Ohlásím vás choti své.

Br. Nemám času — ohlásím se sám. (V tom vystoupí poštmistrová nesouc na okříně mouku.)

VYSTUP 20.

Poštmistrová a předešlí.

P-ová. Pardon, pánové —

Br. (změniv ton.) Pane poštmistře, představte nás přece.

Pošt. (činí tak nerad.) Moje žena —

Br. Kapitán Briant —

Jour. Poručík Journet — (Přispěchav líbá poštmistrové ruku.)

Br. Eh — eh! pane poručíku, račte v pátrání pokračovat. (Journet nechtě ustoupí.) Odpustte, madame, že vás rušíme ve vašem zátiší; ale povinnost' — A pan manžel nám nechce pomoci —

P-ová. Snad bych mohla sama — ouřadovala jsem do rána.

Br. (s úklonou.) Bude mi potěšením.

Pošt. (pro sebe). K ní jsou samá poklona!

Jour. (ke kapitánovi.) Pane kapitáne, tot rozkošná bytost.

Br. (přísně.) Pane poručíku, jsme na přední stráži a ne na záletech.

P-ová. (k Briantovi.) Račte dovolit, dám jen tu mouku do spižírny a jsem pak k službám.

Br. (s Journetem se uklánějí.) Račte, madame. (Poštmistrová odchází v pravo.)

Br. (k poštmistrovi,) Ó madame bude k nám jistě ochotnější.

Pošt. (pichlavě.) Však ta vaše úslužnost k ní —!

Br. A tak vy — ?

Jour. (na poštmistra.) K takové bytosti mohu jenom gratulovat. Věřte, že se vyznám —

Br. (přísně.) Pane poručíku, nejsme na besedě. Rychle prohlížet —

Pokračování.

LITICE NAD ORLICÍ,

Pár chaloupeček dřevěných a malých
s lesnatých strání v dol se skutalilo.
Tu a tam v podkroví, hle, vřezán kalich!
Ó, jistě dávno ztlelé ruky dílo!

A je ti, jak bys zapad' do pohádky.
Kdes v dálce život kolotá a víří.
Je cizí ti. To že ten tichý, sladký
kraj především tě s sebou samým smíří . . .

Orlice šplouná . . . Chápeš její smutky.
A co tak zrak v rej hravých vlnek patří,
žal duši prolne ti v svém hlodu prudký,
žal, kterým truchlí v tobě osud Bratří.

VŠE OKUS!

(PANTOUM.)

Hleď, zbloudili jsme v říši lásky!
Ó, co tu barev, hudby, vůně!
Pryč s lichou šalbou! Dolů masky!
Mdlé touhou srdce beztak stůně.

Ó, co tu barev, hudby, vůně!
Smíš trhat. Žij! co nejvíc chytni!
Mdlé touhou srdce beztak stůně
a my jsme tolik nenasytní.

Smíš trhat. Žij! Co nejvíc chytni!
V tom vězí dneška moudrost všecka.
A my jsme tolik nenasytní
jak právě na svět přišlá děcka.

V tom vězí dneška moudrost všecka.
Viz, co má říše lásky darů!
Jak právě na svět přišlá děcka
vše okus, dřív než's propad' zmaru!

Viz, co má říše lásky darů!
Hvězd tolik nemá dráha mléčná.
Vše okus, dřív než's propad' zmaru!
Zpěv svůj vplet v hymnus Nekonečna!

Hvězd tolik nemá dráha mléčná,
co rozkoší je v lásce skryto. —
Zpěv svůj vplet v hymnus Nekonečna:
co žije v něm, je láskou žito!

L. N. ZVĚŘINA.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Slyšely ste huž?" počala cestou z kostela a hned kroužek ochotných posluchaček seskupil se kolem ní, „z tý svarby notářuc nebude nic, včera bul sám starej notář hu syna zapovedět vohlášky — míli mít šecky tři najednou — huž myslili že je ruka v rukávě — pod pukličkou to eště držili — chtíli celý město překvapit — ha zatím jim zmehlo." Jako na buben když ji hodí, šla ta novina městem a rostla jako lavina. Vědělo se, že ženich má nemanželské děti, spoustu dluhů, že padělal směnky a když zpráva doletěla až k notářům, omdlela leknutím slečinka, milostpaní dostala záchvat migreny a pan notář počal vyšetřovat a pídit se po původci toho, co včera večer jako úřední tajemství mezi čtyřma očima svěřil děkanovi. Stopa vedla na děkanství, během dne už měl zaručenou a osvědčenou zprávu o tom, co mluvila Manka po mši před kostelem a také už napsanou stížnost na děkana ke konsistoři i žalobu k okresnímu soudu. Ale druhého dne, když se vyspal, než obojí odeslal, napsal visitku Martinovi s prosbou, aby ho navštívil.

„To bude k vůli té svatbě zas," myslil si děkan, oblékl se nerad sice, ale přece šel.

Notář podal mu prostě sepsanou žalobu, aby si ji přečetl. „Co tomu říkáte?“ optal se, když Martin bledý a rozčilený položil papír na okraj stolu a seděl tu jako zahanbený žáček.

„Ptám se, co tomu říkáte?“ zvýšil hlas notář.

„Že budu odsouzen,“ hlesl Martin.

„Víte, co je úřední tajemství?“

„Já je neporušil.“

„Ani ženě, tím méně staré, povídavé matce se takové věci nesvěřují.“

Má syn zahanbit matku? Má žalovat, sám že neřekl slůvka, ale matka za dveřmi patrně že rozmluvu jejich zaslechla?

„Vaše paní matka nechová se tak, jak na matku kněze se sluší a patří. Řeknu vám otevřeně, že vás si velice vážíme, ale všichni rozvážní lidé odsuzují váš dům. Vy v něm nejste pánem, ale otrokem lásky mateřské. Necháte tu stařenu dělat co sama chce, nedovedete ji odkázat v patřičné meze a takhle to potom končí. Naše styky byly až dosud přátelské, nechci aby byly zkaleny. Snad byste se z toho vykroutil a paní matka by vzala všecko na sebe, odpřisáhne třeba, že jste jí nic neřekl, vymluví se, že to náhodou zaslechla na chodbě, žalobou pomoženo nikomu nebude, ještě víc se klep rozmázne a ostudy naroste, ale podruhé pozor!“

Jako spráskaný pes vyšel děkan od notáře. Všecko v něm vřelo a kvasilo. Šel živým městem ale jakoby mrtvou pouští kráčel. Nikoho neviděl a neslyšel. Hle, vší mocí se snažil, aby se hráze neprotrhly a kalná voda nevyřítila se z rybníku ven. Ve zdech děkanství snažil se všemi prostředky udržet všechnu špínu a hnus denního života. Domníval se, že se mu to daří a zatím hráze prosakují a přetékají, provalily se . . . Jak tam seděl zkroušený a pokořený! A mlčet musil — a musí . . . Není duše, které si postěžovat, o kterou se opřít . . . Nelze říci, co on zkouší a trpí . . . Rozpomínal se, jak mu matka hezky, vřele psávala, že se těší až bude s ním, jak se jí stýská, jak je sama, když stůně, že nikdo k ní nepřijde, nikdo jí nepolituje, kdyby umřela, nikdo jí očí nezatlačí, jak se spokojí malým koutečkem, a šťastna bude, když ho — Martínka svého — jenom uvidí . . .

A k těmhle koncům to došlo. A co dělat? „Poslat ji pryč — zpátky do Klenčí — peníze jí posílat jako dřív —“ slyšel Martin hlas ve svém nitru — ale jen hlavou zakroutil. Tu hanbu by matka nepřežila, aby říkali doma o ní „vlastní syn ji vyhnal,“ „s vlastní krví se nesnesla,“ zabil by ji — smrt by si udělala . . .

„A což kdybys ty umřel?“ napadlo náhle Martinovi. Ano, to by bylo něco jiného. Její návrat by byl pak nejen možný ba nutný, ale i čestný, ozářený neštěstím, budící soustrast — jediné možný východ — za cenu svého života — a mně bylo by konečně líp — — —

Vysoký, tenounký hlásek zvonku se pojednou ozval — a Martin zvedl hlavu. I podívejme se, kam až v myšlénkách zašel. Za městem je — u hřbitova. To v hřbitovní kapli umíráček se rozklinkal, kaplan Zajíček tam pochovává a vykropuje chuďasy z nemocnice a rakvičky dětí. Hřbitovní zeď bělá se před ním, přes ni zvědavě zelené stromy hledí na něho, vrcholky jejich v mírném větříku se kolébají, jakoby na něho kývaly, a zvonek jakoby volal: hrobní stín, měkký klín . . . Martin poslušně jde za hlasem zvonku, prochází hřbitovní branou s kloboukem v ruce a zastavuje se u hrobů prosovických děkanů. Hrob jemnostpána je pečlivě ošetřovaný. Květiny na něm kvetou a jsou čerstvě zalévané, svěží. „To jistě slečna nezapomíná,“ napadá ho a hned si myslí, „Můj hrob do roka zaroste travou, nebude ruky, která by kvítečko naň zasadila. Za celý život jedinou duši jsem si nepodmanil — nezískal — leda Dodlička kdyby mohla . . .“ a znovu vybavila se mu tvář jeho sestřenice . . ,

„Kde pak se tu berete?“ promluvil na něho náhle kaplan. Svlékl už rochetu i štolu a stál tu jen v černém taláru s biretem na hlavě. Děkan se na něho cize zahleděl. „Ach, Zajíček,“ pomyslil si, „i ten vzal žádost zpět, když mu slíbil polovinu i velké štoly, ne pouze malou, jak kaplani v Prosovicích od nepamětných dob ji užívali, mlčí teď a je spokojen. I Baruška je spokojena, když jí připlácí — koupeno, koupeno to všecko mám, jsem pouze stroj na vydělávání peněz . . .“

„Místo si tu hledám,“ řekl Martin nahlas —

„A to je ještě brzy — na to račte mít času dost,“ usmál se kaplan — „a pojďme, bude čas k obědu.“

Martin ještě hroby pokřižoval a nějak tesknĕ, jakoby nerad se s nimi loučil.

Celou cestou k domovu se rozmýšlel, má si

kaplanovi postěžovat, nebo nemá. Ani neposlouchal, co mu Zajíček vypravuje, jen na to své trápení ustavičně myslil. „Reknu mu to po obědě," konečně se rozhodl, když už vcházeli na náměstí a děkanství, tulící se ke kostelu, objevilo se v řadě domů. Ale hned ho až u srdce bodlo. Spatřil před děkanstvím zástup lidí. „Co se to tam stalo?" zvolal kaplan — a oba kněží přidali do kroku. Rozběhli by se nejraději, kdyby vážnost stavu tomu nebránila.

Před děkanstvím, v kruhu dělníků a dětí točil se otrhaný syčák, holí šermoval a hulákal: „A tohle je děkanství? Řekne mi ta baba vousatá, že nic nedávají! Naděl vás Pán Bůh! A to je mi čistá láska k bližnímu! Rozházím vám ten barák, lakomci lakomí."

„Pravdu má, hanba je to."

„Pro krejcar takovou ostudu si dát udělat" —

I strážníci stáli tu se založenýma rukama a s patrným potěšením hleděli na ten solový výstup.

„Pan děkan!" vykřikl kdosi a všichni ohlédli se na Martina, který zuby zatažené podával rozčileně hrstku peněz žebráku. „To si dám líbit, zaplat jim to Pán Bůh, milostpane, voni jsou hodný pán, ale hospodyni mají neřáda," slyšel ještě za sebou, a pro hanbu neviděl, jak domů se dostal. Tam stála na chodbě matka bosa, v jediné sukni, jejímž rozparkem vzadu svítala bílá košile, bez jupky byla, z krátkých rukávků vylézaly jí svrasklé, suché ruce a nad nimi žilnatý krk.

Kolikrát ji prosil Martin, když chodí otevírat, aby se slušně oblékla, nešetřila šatů, neběhala jako doma, ale marně. Pohlédl na ni a taková černá vlna příšerné nenávisti zvedla se v něm, že už ruku zvedl — — — v očích se mu tmělo, v slzách se mu topily, krví se podlévaly, neviděl matku, ale zlou, svárlivou, klepavou ženu — v tom zachytil mu kaplan ruku. „Matka! Je to matka!" jako z veliké dáli slyšel Martin hlas. Skrotl rázem jako beránek a dal se odvésti beze slova do svého pokoje, kde se shroutil na klekátko a dal se do srdcelomného pláče . . . .

Postavení děkana v Prosovicích stávalo se vskutku neudržitelným. Lidé knězi všecko odpustí, přestupky celibátní, karban, tanec, pít může a veselit se, najdou se vždycky mnozí, kteří ho omlouvají ale nikdy knězi neprominou lakotu, a o jeho lakomství vyprávěli se historie. Přijdou šumaři, stoupnou si do kolečka před děkanství a spustí. Ale hned vyběhne ze dveří matka, rukama mává a vší silou volá — jen aby překřikla jejich řinčivou hudbu: „Nehrajte, hned přestaňte, nechceme, abyste nám vyhrávali" . . .

Ubohý flašinetář zastaví se pod okny, dvakrát, třikrát otočí klikou a už slyší: „do pa se vás vo to prosí, děte dál" . . .

Podomní obchodníci nabízejí své zboží, ale na děkanství se jim odpovídá: „nic nepotřebujeme, nechceme ha nekoupíme, šecko sami máme."

Dráteníčkové nabízejí své služby, prosí o kousek chleba, ale vlastní matka pana děkana utrhne se na ně slovy: „mušíme ho sami kupovat . . ." a kde komu si stěžuje „to je k zbláznění, co všelijakejch lidí tu chodí, roznesli by nás, do naha by jednoho slíkli."

Ano, děkan Porazil platí za lakomce, a třeba by sám, aby matka nevěděla, štědře rozdával a tajně skutky dobré konal, přece všecka ta jeho štědrost nevyváží takový jediný křiklavý případ, jaký se dnes pod jeho okny veřejně odehrál. Jaký úspěch může mít jeho činnost? Jaký výsledek jeho kázání? K těmhle koncům to dopracoval . . . Bát se musí, vystrčit hlavu mezi lidi. Prstem budou na něho ukazovat. Tak černě všecko vidí. I kaplana i Barušky se stydí a ani k obědu ani k večeři nesešel dolů. Zamčen je ve svém pokoji a nikoho k sobě nepouští. Do pozdní noci ozývají se jeho kroky, kterými od dveří k oknu měří podlahu.

„Tak ještě jednou to zkusím," povídá si konečně a ulehá. Ale ani jeho matka dole pod ním v pokojíčku nespí. Převaluje se v peřinách a umiňuje si: „vopováží-li se ceknout, dám mu! Já mu dám! Huž dávno sem mu nic neřekla! Hůl na mě — na mámu — zvih — to mu nevodpustím ha nezapomenu! Řebínek mu roste — hale srazím mu ho — já tu vostanu paní."

Ráno po mši svaté, když si Manka ve svém pokojíčku svlíkala kostelní „vobleč", vešel za ní syn. Srdce mu tlouklo bojácně, jakoby do jámy lvové vstupoval, ale přece neohroženě vstoupil.

„Deš mě bít?" přivítala ho jizlivě matka.

„Ne jdu vás odprosit a prosit."

„Hůl na mě starou, ubohou mámu natáhne ha nic se nestydí. To mám za to, co se nalítám, co se naběhám, lidom nasloužím. Každej vobejda si

tu zatáhne za zvonec, stokrát za den letím ke dveřom, nohy se pode mnou už třesou, co tich kroků nadělám, lidom se nasloužím, ha to mám poděkování? To sem se míla doma stokrát lepší. Svatý živobytí to bulo proti tomudle peklu. Huvařila sem si, co mi chutnalo, v pokoji sem to snidla, cák sem jenom dělala, že sem sem lízla, to mám pohovu, to mám vodpočinek."

„Nedržím vás zde," vykřikl v tom Martin.

„Aha — vyháníš mě, to já čekála, já věděla, tutoho že se za šecko eště dočkám, překážím tě, vet, já tě prokoukla, vykousat mě chceš ha vzít si zase slečnu ňákou, na to ty stůněš, hale dyt se dočkáš, hutrapíš mě co nevidět, už tě tu dlouho nebudu na vočích, cítím na sobě jak slábnu, furt tu smrt na sebe volám, ha vona nejde" —

„Nerouhejte se", znovu rozkřikl se Martin. Měl pevnou vůli nechat matku se vymluvit, vykřičet ale nepovolit. Déle už však mlčet také nemohl. Příčilo se mu a dráždilo ho každé slovo, falešná její bolest i nespravedlivé její vyčítky.

„Mohla byste žít jako v ráji, nikdo vám nic nedělá, nikdo by vám vlasu nezkřivil, stébla křížem nacestu nepoložil, kdybyste byla jako jiné matky."

„Tak, tak, jen mi vynadej, jen hodně mi vynadej."

„Nenadávám, ale dnes vám poroučím — ano — poroučím naposled: budete chodit slušně oblečená a ne polonahá."

„Ty se za mě stydíš, sem tě špatná."

„Ano, stydím."

„Ha to potom v kostele kážeš ha hučíš vo úctě k rodičom?" Martin se zarazil. Ach ano, za každou cenu musí zachovat zákon „cti otce svého i matku svou"... Jako kněz všecko musí nasadit, aby udržel alespoň zdání ideálního poměru matky a syna, který stojí na tom přikázání. Vždyt není slýcháno, není případu, aby kněz zvedl se proti matce. Kdyby knězem nebyl, zcela jiné, snazší by všecko bylo ...

Manka rázem postřehla, jak se zarazil. „Tudleto já nesmlčím, hajt šichni ví, jakýho mám syna, jak mě tejráš, vyháníš, za mě se stydíš, už to nemůžu díl snášet, huteču ha žebrotou pudu" a kvapně se znovu oblíkala.

V tom zazněl zvonek na chodbě. Martin prudce hodil hlavou a dodal tvrdě: „abyste všecko najednou věděla a při jednom křiku se to spravilo, od dnešního dne nikomu nesmíte jít otevřít a žebráky podělovat bude Baruška." Vyběhl po těch slovech z pokojíčku, prošel kuchyní a byl rád, že přišel listonoš a v ranní poště přinesl mu plno úředních dopisů, které ho zabavily až do samého poledne.

„Panímaminka se ještě nevrátila," hlásila mu po obědě služka, sbírajíc se stolu talíře.

„Ona odešla?" zmateně optal se Martin a vzpomněl si, že opravdu se oblékala, než ji opustil, „a kam šla?"

„Bojím se to opakovat."

„Co řekla? Vědět to musím."

„Povídala, že se jde utopit — jemnostpane, pro Boha prosím — vratte mi služební knížku a propustte mě. Raději kamení tlouci budu, než v tomhle pekle žít. Matka mě špehuje, vyčítá, že s vámi jsem proti ní spřažena, mezi lidmi to roztrušuje, pomlouvá mne, všecko zamyká přede mnou, jako před zlodějkou, kufr mi přehrabuje a prohlíží — odejdu, musím odejít." —

„Já snad také, Baruško," tichým, ale nevýslovně tklivým hlasem odpověděl jí děkan Porazil — „tak to ještě nějaký čas vydržte — dlouho to asi trvat nebude."

„Mám jít hledat paní maminku?"

„Ne, nechodte. Splnila-li svoji hrozbu, dozvíme se to. Na takovou zprávu je vždycky času dost," a tupě zůstal seděti za stolem. Čekal ránu, kterou nejbližším okamžikem zasadí mu neviditelná ruka a pod kterou se shroutí. Je umdlen, unaven a všecko už je mu lhostejno. Z ničeho už nic si nedělá. Nadchází konec. Že to takhle skončí, nikdy se nenadál ... A svědomí mu praví, že je nevinen. Vinna je jedině ona — matka. Bůh ví, on že měl dobrou vůli osladit jí život ... Neviní ji však. Nemůže za sebe, její povaha už je taková, zničila otce i strýce — nuže ano — zničí i jeho — vlastního syna a bude při tom svatosvatě přesvědčena, že jí se ubližovalo, jí že se dála křivda ...

Jenom když venku kroky zazněly nebo vůz zahrčel, protrhl se z těch mračných myšlének a šlehlo mu hlavou: „aha — už ji nesou — už ji vezou — počkám ještě, až ji složí, nařídím, aby ji donesli do jejího pokoje a převlíkli —"

Ale kroky přešly, vůz odhrčel a zase ticho rozložilo se domem. Sem tam přišel člověk, ale nepřinášel žádnou zprávu o neštěstí, křestní list chtěl, nebo výtah z matriky, nebo podpis nějaký a Martin

jako stroj, mechanicky úřadoval a čas míjel. Slunce už zapadlo, teplý večer letní už se blížil prvními stíny, po parném dnu oživovalo se náměstí, mladí i staří vycházeli na oblíbenou podvečerní promenádu.

„Paní maminka tu dosud není," strčila do pokoje ustrašenou hlavu Baruška, „a bude čas k večeři."

„At večeří velebný pán sám," poručil Martin a seděl dál.

„Snad abychom to přece někomu oznámili, strážníkům snad?"

„A nač? Nenašli ji dnes, najdou ji zítra, však se dočkáme, co se stalo, stalo se, nic už se nezmění na tom," více pro sebe mluvil Martin a znovu upadl ve své spánku podobné zadumání.

Pokračování.

FEUILLETON.

HVIEZDOSLAVA BÁSNĚ BIBLICKÉ.

Dovršujíc první tisíc čísel vřadila Ottova Světová knihovna mezi své svazky konečně první dílo slovenského autora, a to v původním znění. Československá vzájemnost, pro niž horlivou prací Kálalovou půda u nás již dostatečně zkypřena, dozrává touto knížkou k činům v oblasti literární. Vítáme zjev tento co nejradostněji. Nicméně nelze tajiti jistých pochybností, byla-li volba první slovenské publikace pro propagandu literární vzájemnosti zrovna nejšťastnější. Hviezdoslav je největší literární pýcha Slovenska, ale jeho vysoká poesie není četbou populární. Jeho básnická mluva je pompésní, oplývá omamným šumem trópů a figur nevyčerpatelné fantasie, jednoduchý děj epických skladeb zatížen bývá přírodními obrazy s homérskou šíří se rozvíjejícími, které od dějového útku stále odbočují. Nad to ještě i jazyk Hviezdoslavův jest nesmírně bohatý, čerpaje ustavičně z hluboké studnice řeči lidové, takže mnohé oravské provincialismy Hviezdoslavovy ve spisovné slovenčině nejsou běžnými a tím četba tohoto velikého poety i Slováku samému není hračkou. Z toho patrno, že epické básně takového těžkého zrna, zatížené hlubokými reflexemi a hýřící zrovna přepychem básnických obrazů, určeny jsou především pro oddané milence nejvážnější poesie, kteří dovedou z těch nádherně zdobených pohárů zbožně čerpati jiskrné víno krásy básnické. Takových zanícených milců není ovšem mnoho v širé obci čtenářské. Arci, těmto nečetným vyznavačům čisté a ryzí krásy bude kniha Hviezdoslavova radostným překvapením. Setkají se s mohutnou básnickou individualitou a ochotně uznají, že poesie Hviezdoslavova právem řadí se k vrcholným zjevům slovanského Parnassu. Vydavatel Fr. Frýdecký opatřil publikaci pěkným úvodem, ve kterém vyličen literární vývoj básníkův a vystižen jeho úzký vztah k životu a duchu národa.

Širším vrstvám čtenářským, které nejsou zvykly pracnému rýžování zlata slovesného, bude četba Hviezdoslava namáhavou a v mnohém vyvolá klamnou domněnku, že slovenské knize vůbec je těžko rozuměti. Zvláště, když i připojený slovníček je příliš stručným, vzhledem k množství odlišných výrazů. Tomuto úskalí, ze kterého mohla by mezi pohodlnými čtenáři šířiti se neoprávněná výtka o nesrozumitelnosti slovenské literatury pro českého člověka vůbec, byla by Světová knihovna se vyhnula, kdyby byla první ukázku slovenskou volila z autora českému čtenáři přístupnějšího, dikce průzračné, stylu jasného a tím je bez odporu Vajanský. Doufejme, že chystaný svazek veršů tohoto druhého autora ze slavného slovenského trojhvězdí (třetím je Martin Kukučín) nedá na sebe dlouho čekati. A potom nechť následují ukázky slovenské krásné prósy Vajanského, Kukučína, Čajáka*) i Tajovského, svazek Hviezdoslavovy lyriky, tím vším je Světová knihovna povinna Slovensku i nám. A chtěla-li by zásluhy svoje dovršiti, ať vydá některé paměti vynikajících slovenských vůdců kulturních i politických, na př. Franciscího, nebo vzorný životopis Moysesův od Vajanského, neboť v těchto obsažných memoárových pracích jeví se zápasy a touhy slovenských pracovníků i celá památná doba slovenského obrození velmi výrazně a poučně.

Konečně malou reminiscenci. Roku 1879 jal se o Slovensko velezasloužilý Rudolf Pokorný vydávat Československou knihovnu, aby navázal nové literární styky se Slovenskem, které po spisovné rozluce Slováků žalostně byly ochably. V prvém svazku vyšly básně Bottovy, v druhém chvalně proslulá Vlčkova Literatura na Slovensku, kanon všech našich literárních vědomostí po dnešní den nepředstižený. Číslem třetím měly být básně mladistvého Hviezdoslava. Básník také již rukopisný svazek poslal do Prahy. Ale u nás nebylo tehdy ještě tolik porozumění pro význam Slovenska, aby dobrý podnik Pokorného se udržel. Na verše Hviezdoslavovy již nedošlo, Československá knihovna druhým svazkem zanikla. Bude to jistě zadostiučiněním velkému slovenskému poetovi, vychází-li konečně přece v Praze svazek jeho prací básnických, a je to zároveň potěšitelným svědectvím, že dobrá idea, třeba na čas podlehla okamžitým svízelům, konečně přece zvítězí, nacházejíc pochopení ve vrstvách stále se šířících. Slovenské listy přinášejí dnes ochotně články české a v Praze vychází v nejrozšířenější sbírce číslo slovenské, které dojista nezůstane zjevem ojedinělým. Dr. J. Svítil.

*) Aby všem sympatická vzájemnost byla o příď aspoň posunuta, uveřejníme v letošním ročníku „Máje" v slovenském originálu povídku Jana Čajaka „Strýc Miško."

ČESKÝ ŽIVOT.

AMALIE MANESOVA. Se studiemi květin Josefa Manesa v Umělecko-průmyslovém museu jsou zároveň vystaveny akvarely květin jeho sestry. Bylo by nešetrné pominouti mlčením drobnou výstavku jemného vkusu ženy, které osud přál volně malovati jen ve chvílích, kdy to denní starosti dovolovaly. Listy ve skříních jsou různé hodnoty; ale všude září diváku vstříc živost barev a vábí svěžest a jemnost štětce, který vedla ruka pečující o správnou charakteristiku barevného dojmu. Pozorovatel se se zájmem zastaví u obrazů růží, pivoněk, slezů, macešek a stopuje hru barevných světel a stínů. Je zde všecko shuštěno, vypjato a nasyceno, tvar hmoty i hodnota barvy, aby byla vystižena bohatost květu uměle vypěstěného. Obrázky polních kvítků zase vábí svojí prostotou, jemným kouzlem barev, jakými se zdobí příroda sama bez lidského zasahování a jaké sestra Manesova měkkými tahy štětce vyvolávala ve svých barevných náčrtech kopretiny, zvonků a hvězdic věrně a živě. Fsh.

PAMÁTNÍK SVATOBORA 1862—1912. K půlstoletému jubileu svému vydal Svatobor prací tajemníka, pana G. N. Mayerhoffera, pečlivě sestavený památník. Z úvodu jednatele, pana Dra Jiřího Gutha, se dovídáme, že bylo zamýšleno sepsání díla důkladnějšího, že však neočekávanými okolnostmi byl úmysl ten překažen. V poslední chvíli ujal se namnoze velmi úmorné práce pan G. N. Mayerhoffer a z archivu ještě neuspořádaného potřebná data i doklady vyhledával a v celek je sestavil. Jest zajisté upřímně litovati, že nedošlo k uskutečnění úmyslu původního, neboť činnost Svatoboru představuje jednu z nejkrásnějších stránek našeho národního života za posledních padesáte let. Než i tak jest vydaný památník dílem nadobyčej zajímavým a pro studium kulturní historie české důležitým a cenným. Obsahuje množství srovnaného materiálu, který bude příštímu kulturnímu historikovi vítaným příspěvkem, ba často i vodítkem ve studiu českých osvětových a humanitních snah. Zvláště oceniti dlužno stránky, věnované počátkům Svatoboru, podrobné tabulky udělených cen a podpor, seznamy členů a funkcionářů Svatoboru, podobizny zakladatelů a dárců se stručnými životopisy. V jednatelské zprávě za poslední správní rok stýská si jednatel pan Dr. Jiří Guth, že členstvo Svatoboru řídne a členů nových málo přibývá. Zvláště s politováním jest, že spolek nenalézá náležitého porozumění v řadách těch, kdož vynikají rodem a bohatstvím, a kteří nejspíše mohli by Svatobor podepříti v jeho snahách lidumilných a obecně prospěšných. V době nepopíratelného vzrůstu národní vzdělanosti i národního uvědomění a zejména hospodářského sílení národa českého jest tento stesk zjevem, který zaráží přes to, že povinnosti k jednotám obranným a k četným podnikům kulturním i humanitním vzrostly v přímém poměru k mohutnění národního života a přes to, že o část svých úkolů dělí se nyní Svatobor s Českou Akademií. Doufejme však, že v budoucnosti nejbližší nebude k stejným podobným příčiny. Krásný úkol Svatoboru a jeho tichá, záslužná činnost jsou bez odporu zvýšené podpory všech národních vrstev hodny.

MĚSTSKÉ DIVADLO KR. VINOHRAD provedlo 17. května historické drama o 5 jednáních a 10 obrazech „Mistr Jan Hus“ od dánského spisovatele Henrika Scharlinga, v překladu Milady Krausové-Lesné, za režie Fr. Hlavatého. Představení skytá vděčný podnět k rozpravě literárně historické a zvláště pobízí ku srovnávání s díly českými i cizími, jež si Husa obrala za předmět zpracování ať románového, ať dramatického, jakož vůbec sledovati české náměty, zvláště historické v dramatické produkci cizích literatur bylo by zvláště vůči této práci dánského theologa neobyčejně lákavé. Je velmi pochopitelno, že zvolil si postavu více nábožensky zajímavou a vlastenecky vábivou, než umělecky vděčnou, theolog národa protestantského — i množství jiných detailů z osudů té tvorby Scharlingovy, jež vznikla r. 1858, se týkajících bude po letech zajímati. Referent literárního týdeníku, který má v rubrice revuální tolik úkolů, musí se však obmezovati co nejvíce a odkazuje tudíž na zdařilý v celku relief Scharlingova díla na programu kusu vytištěný (až na ten lapsus, že se Scharling narodil v Kopenhagenu. Již tím, že obecně prohlašují se tu za vrchol literárního umění Scharlingova novelistické dvě knihy ze života farského v dánském venkově, přiznává se mlčky, že „Mistr Jan Hus“ není prací dokonalou. Je to soubor obrazů, jak je historie vytvořila (nota bene historie nepříliš důkladně prostudovaná, běžná, obecně známá) — tu je Jiráskův „Hus“ plný ryzí staré dikce nepoměrně výše. Mluva Scharlingova, zvláště překlad musil cítiti tento nedostatek — slyšeli jsme i výrazy „majitel“ a pod., kterými slovy nemohlo se v době Husově hovořiti. Nejzdařilejší postavy kusu jsou Štěpán Paleč a Jan z Chlumu, (sehráli je živě p. Hlavatý a p. Zakopal) třeba prvý jeví se v tomto dramatu nenávistnější než vskutku byl. Scenerie Kostnického soudu církevního, vytvořená dle obrazu Brožíkova, byl nejzdařilejší obraz děje, jehož postavy některé byly členy umělecké družiny vinohradské zajímavě podány; vedle obou jmenovaných byla to pí. Ptáková, jako Husova domácí v Kostnici a pí. Májova, jež hrála sestru Husovu, Marii, milenku Jeronýmovu. V celku však nás ani drama Scharlingovo nerozehřálo. Pan Pražský, ačkoli se snažil poctivě vytvořiti charakter jemu svěřený, a p. Tesař jako Jeroným neodpovídali zcela našim tradičním představám o těchto historických osobnostech. Dr. P.

OLGA VLADIMIROVNA GZOVSKA, člen Uměleckého divadla v Moskvě, zvítězila na scéně Národního divadla rázem; je skutečná pravda, co o ní bylo řečeno za několik hodin jejího pobytu v Praze — umělkyně okouzluje svou roztomilostí. Jako Blažena ve veselohře Mnoho povyku pro nic připomíná poslední výkon pí. Hanny Kvapilové, jenž byl bohužel, jejím labutím zpěvem. Olga Vl. Gzovska nepředvádí

nám Blaženu jako děvče abnormální — docela správně mění její rozmary a vrtochy v cosi nevýslovně půvabného, totiž, správně řečeno, svou hrou a svým pojetím dokazuje starou pravdu, že v mládí je všechno krásné a že není třeba pražádných skoků a přemetů, běží-li o to, znázorniti, jak žena dovede obrátkou smích zaměnit nebezpečným záblekem oka. Blažena jeví se v podání vzácného hosta milou, půvabnou, roztomilou a milování hodnou bytostí, at už se přivinuje k tomu, koho miluje, nebo at ho mučí a týrá svými rozmary. Olga Vl. Gzovska mnohým našim pamětníkům připomínala paní Marušku Bittnerovou — její krásnou postavu, její hrdě vztýčenou hlavu, její bytost, obestřenou nevadnoucím, stále a stále jakoby se obrozujícím panenským půvabem. Vzácný host má půvab těla, ale má také duši. Role, která tolik svádí k lacinýmefektům, vypadá ovšem v její reprodukci poněkud ztlumena, ale za to má uměleckou linii, která vine se všemi přemety neporušena a které nepodařilo se zkřiviti ani těm nejlákavějším a nejsvůdnějším úskalím. Olga Vl. Gzovska je nadána sympatickým orgánem, je krásně stepilého těla, což jsou jistě drahocenné divadelní přednosti. Na všem, na každém projevu je znát, že umělkyně je dámou intelligentní, že je i po této stránce náležitě vyzbrojena. Hostu byla přízeň projevena velice srdečným a okázalým způsobem. Téže pozornosti těšil se pan Eduard Vojan, jenž toho večera stál hostu čestně po boku. R.

PÍSEŇ HOR. Opera o 3 jednáních. Dle R. H. Bartsche napsal R. Batka. Přeložil A. Wenig. Hudbu složil Vilém Kienzl. Měst. divadlu Kr. Vinohradů sluší počítati za zásluhu, že uvedlo na scénu tuto operu, která má divadelně dobře udělané libretto a která jest komponována umělcem velmi jemného cítění hudebního. R. Batka napsal svůj text dle půvabné novelly Bartschovy „Malá Blanchfleure". Novella jest součástí cyklu „O zmírajícím rokoku" a líčí spíše krvavý konec politické i sociální vlády vyžitého aristokratismu než příběhy vybraných postav, které representují autorovi pouze třídy, srazivši se v prudkém a krutém zápase. Librettista vytěžil z novelly velmi obratně stavěné scény a poskytl skladateli, klonícímu se k opeře lidové, vítaný podklad pro hudbu, šťastně akcentující graciósní melodie vznešených rokokových salonů i vášnivě nesené zpěvy rozbouřeného a vítězstvím opilého lidu. Jako třetí účinný kontrast vplétá Kienzl do své skladby píseň vojínů švýcarské stráže královské, nazvanou v originále „Kuhreigen" a vyjadřující touhu po idyllickém životě na alpských salaších. S těmito třemi základními motivy hudebními zachází skladatel šťastně, třeba ne originálně, s velikou hudební intelligencí.

Kienzl, který ve svých prvých operách následoval bez výhrady Wagnera (Urvasi), našel později svůj obor v opeře lidové (Evangelista). Zůstává tu sice eklektikem, ale jen v dobrém slova smyslu; počítá s osvědčenými prostředky, neupadá však nikde v banalitu a nesestupuje pod úroveň umělce. Vytýká se mu, že nemá dosti síly, aby udržel pevnou dramatickou linii, přes to však poskytuje mnoho zajímavých myšlenek dramaticky-hudebních, dobývaje úplného úspěchu u diváctva, pro něž píše. Děj, počínající na dvoře kasáren, kde vzniká spor mezi francouzskými střelci, nasáklými duchem revoluce a věrnými královskými Švýcary, kteří zachváceni steskem po domovině, zpívají zapovězenou „píseň hor", rozvíjí se v druhém dějství ve Versaillu, v salonech královských, a končí v třetím aktu zarudého osvětlení planoucí revoluce. Vůdce Švýcarů, Primus, odsouzen pro zpěv zapovězené písně k smrti, na přímluvu paní Blanchefleure, ženy královského velitele, obdrží milost. Paní Blanchefleure odsouzena pak zase revolučním tribunálem, nepřijímá záchranu z rukou Primusových, který ji nabízí sňatek, a odchází hrdě pod guillotinu. Je tedy na jevišti rušno a režie pana ředitele Štecha měla příležitost vystaviti scénické obrázky živé barvitosti, graciosního půvabu i vášnivého vznícení. S výbornou režií kráčeli ruku v ruce kapelník pan Holeček i všichni účinkující. Zejména, abychom jmenovali alespoň některé, dámy Drozenová, Hanušová a Wastlová, pánové Čermák, Drvota a Lanhaus. —yz.

VÝROČNÍ VÝSTAVA V RUDOLFINUM. Jistě více ze starého zvyku než z nutkavé potřeby pořádá Krasoumná jednota své výroční výstavy ve dvoraně Rudolfina, rozdělené na menší koje. Jarní ty výstavy bývaly rozsahem i hodnotou významnější výstav dnešních, třeba neměly nikdy pevného rámce programového, do něhož by byly srovnávaly methodicky soudobé zjevy umělecké. Bývaly vždycky jen nahodilým shromaždištěm uměleckého zboží, jež do Prahy posílala cizina, kterou nám představovalo téměř výhradně Německo. Ale bývaly i poučným obrazem domácí produkce české. Někdy bývalo vskutku radostno vejíti do velké síně prvého patra, která sloužívala za „český sál". Nebylo, pravda, příliš těžko českému umění urvati primát v té záplavě cizí, hlavně německé prostřednosti, ale kvality našich malířů i sochařů bývaly tak dobré, že by byly obstály i v soutěži ostřejší. Vzpomeňme jen dob, v nichž vystavovali Hynais, Brožík, Ženíšek, Schwaiger, Myslbek, pak onoho hromadného vystoupení mladých, v jichž čele stál tu Marold se svým „Vaječným trhem" a Mašek se svým dekorativním paneau, dále Doubek, Douba a za nimi řada jiných, jichž jména známa byla do té doby jen v úzkém kruhu zasvěcených. Jaké to krásné naděje z výstavy Rudolfinské vypučely! Generace, která tehdy tak burně vystoupila, přešla. Marold je mrtev a pokolení další, soustředivší se v Manesu, vidí už také za sebou vyrůstati řady umělců mladších, kteří nastupují cesty zase jiné, nové. Instituce jarních výstav v Rudolfině sestárla. Manes zakázal svým členům v Rudolfinu vystavovati a opatřil si výstavní budovu vlastní. Jeho příkladem řídí se až na malé vyjimky skoro všichni čeští umělci. A tak odpadl výstavám rudolfinským český sál, jich clou a raison d' être, nebot co přicházelo z ciziny bylo ve svém celku vždy zboží druhého a třetího řádu. A rozhodující činitelé v Krasoumné jednotě nedovedli a vlastně ani dobře nemohli význam jarních výstav pozvednouti. Nedostávalo se jim k tomu kromě podmínek vnějších čistě osobního zaujetí pro určitý umělecký směr. Dali se překvapovati událostmi, sestavujíce své pestré poroty z umělců, jichž legitimací byla ochota nevděčný úřad za-

stávati a kteří nebyli s to, utvořiti stejnorodý celek. — A tak se proti vůli v mysl neodbytně vkrádá otázka, jaký účel sledují tyto výstavy, postrádající organisace, programu, cíle, směru, vhodných místností, vystavovatelů a konečně i kupců? Jen proto snad, aby byla udržena souvislost až do doby, kdy bude možno, postaviti je na pevnou, reálnou půdu skutečné a živě cítěné potřeby? Konečně, ta potřeba by tu byla, ale nerozhodnuto zůstává, je-li naděje v obrodu těchto výstav vůbec oprávněna. Nedostatek místností a abstinence českých umělců má alespoň ten dobrý následek, že se výstavy omezují co do počtu vystavených děl. Tři sta, většinou prostředních obrazů neutluče přece ducha tak docela jako ještě horších obrazů tisíc. Letos má však jarní výstava přece větší české oddělení ve zvláštní výstavce Václava Maléh o, který po příkladě Úprkově vybral si národopisně rázovité území, z něhož neúnavně čerpá. Veden je při tom zájmem ethnickým, který na Domažlicku jako na Slovači splývá se zájmem malířským, poskytuje malíři bohatý výběr barevných problemů. Malý kreslí i maluje své obrazy pečlivěji než Úprka, jehož přirozené bezprostřednosti však postrádá. Na některých obrazech (Děvčata v salupech) jeho barvy živě svítí, jinde se nám však přece jen zdá, že máme před sebou spíše ethnografa než malíře. Dobré malířské kusy jsou jeho krajinky, řada obrázků z Vinohradského trhu a barevně skvělé Zátiší. Vedle Malého vystavuje jen několik českých umělců, jichž práce musíme shledávati po celé výstavě. Otto Bubeníček a St. Lolek mají tu několik krajinek, Ludvík Vacátko veliké plátno V před, energicky malované nahé muže a nahou ženu na koních, Anna Roškotová rovněž rozměrné plátno „V parku“, upomínající barvou i skládáním barevných skvrn na skleněnou práci musivnou, jsou tu dále krajiny od Romana Havelky, A. Jaroše, Ludvíka Kuby, Josefa Bárty, F. Kavána, Jaroslava Šimůnka, Karla Raška, dva lepty od F. Šimona, dva vnitřky chrámů od Oldřicha Blažíčka, pevně kreslené a dobře viděné. Z plastiků je tu Úprka s drobným dobrým bronzem (Koza), Ludvík Vacátko rovněž s bronzem (Kůň) a Hanuš Folkmann s bronzovým poprsím.

Vedle exposice Václava Malého jest v Rudolfinu ještě jedna souborná výstavka: skupiny mnichovských umělců „Block.“ Block je sdružení malířů kvalit i technik různorodých. Pánové výstavují vedle modních maleb expressionistních, věci malované zcela po starých „překonaných“ způsobech. Jsou tedy na vzájem dosti liberální. Horší jest že nic z toho, co vystavují, nevyniká nad průměr nejběžnějšího uměleckého zboží. Nevelikým olejem, ženskou hlavou, přihlásil se F. šlechtic Stuck, rozměrným leptem J. Zuolaga. Grafika jest zastoupena vůbec dosti četně, ale také celkem nestoupá nad úroveň. Lepty Eulerovy jsou německy tvrdé, Gulbranssonovy a Heineovy (barevné) kresby zachovávají známý styl Simplicissima. Švihem nad ně vynikají lepty Legrandovy. Liebenweinovo tempera, „Pokušení svatého Antonína,“ jest věc velmi slabá. To není vidění nemocné fantasie asketovy, to jest docela plochá a prázdná illustrace z německého pikantního listu, vtip, který se nepovedl. Я.

ŠTENCŮV GRAFICKÝ KABINET. Co ve velkých střediscích evropského umění výtvarného rozumí se samo sebou: velký a živý trh uměleckých děl, méně ušlechtilá ale pro existenci moderního umění na ten čas nepostradatelná organisační součástka životní, toho Praha postrádá skoro úplně. Ne, že by neměla svého umění a že by trhu umělci naši vůbec nepotřebovali. Ale poměry naše liší se v jednom směru od poměru jiných národních center velmi podstatně. Nejsme dosti bohatí a nespravujeme sami svých věcí. Peníze plynou jinam a umění české, pokud není živo ze zákazek veřejných, z illustrace a podobizny, také hledává cesty za hranice. Ale roste i u nás pomalu chuť kupovati obrazy. Zatím jen drobnější, za ceny přiměřené příjmům i zvyklosti, nepočítaje ovšem s několika nemnohými jednotlivci, kteří mohou vydati peníz větší a nelitují ho. Kupuje se v uměleckých obchodech nebo přímo od umělců. To je cesta kratší, ale svízelnější a ne každému přístupná. A v obchodech nelze koupiti obyčejně právě to, co kupující hledá. Zvláště trh děl, umění tak delikatního, aristokraticky výlučného, jako jest umění grafické, specielně lept, potřeboval organisace. Lept a jemu souřadné způsoby umělecké techniky grafické, honosící se hodnotou originálu, diskretní, jemný, omezující své prostředky na minimum, pouhé dvě barvy, nebo je-li barevný, spokojující se lehkým tonem na místě syté a hlučné plné barvy, jest přímo předurčen pro výlučné kruhy uměleckých amatteurů zjemnělého vkusu. Těm kruhům ve věcech uměleckého chápaní a chutnání vyspělých jednotlivců zařídil a otevřel Jan Štenc v domě svého reprodukčního ústavu Grafický kabinet. Štenc, vynikající odborník ve svém oboru, je více umělec než obchodník. Položil proto, otevíraje svůj kabinet, větší váhu na jeho význam umělecký než obchodní, vyloučiv z něho předem všecko neumělecké, řemeslné nebo méně cenné. Jeho kabinet je tedy podnik umělecky-obchodní v nejkrásnějším slova smyslu, poněvadž zaručuje kupujícímu uměleckou kvalitu kupovaného díla. Činnost svého grafického kabinetu zahájil Štenc výstavou leptů Maxe Švabinského. Sáhl tedy k prvnímu co do významu českému grafiku a předložil veřejnosti kromě známých jeho prací starších i několiv listů nových. Švabinský je básník, ladící svoji lyru na několik pouze tonů. Miluje žár léta, žhavé sluneční paprsky, sálavé barvy, nádherně rozvité květy kamelií, honosivé peří rajky a sametovou plet nahé ženy v plném rozvinu smyslné její krásy. To slunce najdete v jeho krajinách, i v jeho dekorativních listech, z nichž svítí měkké, teplé a svůdné údy, to slunce jakoby prolínalo i deskou, do níž ryje mistr pevnou rukou své vidiny tak jistě a nepředstižitelně jemně. Jinou strunou jeho talentu jest portrét. Švabinský, zachycuje povrch, zmocňuje se niterné bytosti svého modelu s bezpečností zkušeného psychologa. Činí to s noblessou a lehkostí, které nedává tušiti obtíže práce. Třetím tonem Švabinského umění jest krajina, u něho dosud nejméně povšimnutá, ač hloubkou pojetí i silou technického výrazu nikterak neustupuje portrétu nebo deko-

rativní jeho komposici. Selský dvorek, park, lesní houština, nebo travnatá stráň, ovládaná skupinou štíhlých, krásných stromů, rozpálená úžehem poledního slunce, jeví stejné mistrovství a nese stejné stopy duše krásou rozkochané. Jako pérem pracuje Švabinský i jehlou s oslňující a souverenní virtuositou. Dostupuje tu nejvyšších bodů technických možností a jeho listy starší i novější, takový Aleš, Šalda, Bílá kamelie, Hlava starce, Letní noc a Ranní lov, tento i svým odvážně velikým formátem, jsou a zůstanou klassickými ukázkami současné české grafiky. Několik vystavených nových listů Švabinského odmění měrou vrchovatou za návštěvu Štencova grafického kabinetu. A není třeba ani zvláště plné tobolky, aby si návštěvník odnesl některý z vystavených listů domů; jsou ceny prodejní vskutku velmi nízké.

Karel Šarlih: TVRDOŠIJNÍ ILLUSIONISTÉ. V české literatuře objevil se nový autor, který přirozeně obrací k sobě pozornost čtenářů, sledujících se zájmem každý nový zjev našeho krásného písemnictví. V úsudku o Karlu Šarlihovi jistě vznikne nejeden nesouhlas, neboť kde jeden čtenář viděti bude slibné a zdravé, silné tóny, tam jiný se zarazí nad chorobným rozladěním. Má-li býti kniha Tvrdošijní illusionisté výstrahou a výkřikem nad propastí, do které se kácí mladý člověk, a bude-li knize tak rozuměno, pak ji vítáme, obáváme se však, že bude značně větší strana pochybovačů. Ti budou ve všech třech povídkách knihy viděti chorobný kultus nahého těla a v jejích hrdinách odporné ubožáky, tím povážlivější, že jsou to také sotva škole odrostlí hoši, jimž život předpisuje mnohem vážnější úkoly, než hoditi tělo i ducha na pospas zoufalým orgiím. Pro nás nejslibněji se začíná třetí z povídek, Nezdařený experiment. Již jsme se těšili, že spisovatel se šťastně vymanil z onoho nemocného a beznadějného zajetí, bohužel v druhé části zapadl opět do pochmurné noty, s kterou se nedovedeme spřáteliti a pro kterou se obáváme o jeho skutečně pěkné nadání, k němuž také přistupuje uznání hodná snaha o přesnost jazykovou. Kniha vyšla nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Ds.

Camille Lemonnier: UPÍR. Čtenářům nedávno vydaných knih Mužství a Když jsem byla mužem spisovatel jejich zajisté dobře se zapsal do paměti, proto nejnovější překlad románu jeho bude jimi též vděčně přivítán. V této knize Lemonnier líčí továrenský život a obírá se hlavně malým člověkem, jenž věnuje továrně, tomu necitnému a bezohlednému upíru, svůj pot a krev. Slovy velice účinnými kreslí autor zejména hrůzy oběti, kterých si ten upír v dělnictvu svém vyžaduje, nemaje při tom slitování ani milosrdenství. Popisy neštěstí továrenských a truchlivé epizody nemocniční musí ve čtenářích bezděčně probuditi soucit s vrstvou těžce pracujících lidí, kteří tak dlouho zůstávali téměř úplně nepovšimnuti a neuznáváni. Líčení poměrů továrenských zpestřeno jest milostným románkem charakterního topiče a sličné fabričky. V lásce a šťastném manželství domníval se mladý muž dosíci slunné náhrady za chmurný a tvrdý úděl svého povolání. Okouzlen nejslibnějšími nadějemi pojme dívčinu za choť, ale brzo s hořkostí poznává svoje bolestné, otravné zklamání. Mladá žena, jediná světlá stránka jeho života, špatně vychována nehodnou matkou, podvádí jej a pak mu odejde s jiným. Byl by propadl snad zoufalství, kdyby mu nebylo po ní zůstalo, dítě, dceruška. K ní přilnul všemi nejněžnějšími city, které v něm ještě zbývaly, v ní posléze nalezl bolestnou slast srdce a býval hluboce dojat pomyšlením, že jí jest otcem i matkou, kteří v něm splynuli v jedinou a nerozdílnou bytost. Upír vyšel v překladu Josefa Marka nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Ds.

Guy de Maupassant: SVIT LUNY. Po románu Silná jako smrt přišla ve Vilímkově bibliotéce Slavní autoři literatur světových na řadu již osmnáctá kniha Maupassanta: Tentokráte je to skupina sedmnácti drobných povídek nejrozmanitějších látek, v jejichž zpracování více než kdekoli jinde se ukazuje mnohostranné literární umění spisovatelovo. Jedna povídka jest idyllickým líčením lásky dvou mladých lidí (Svit luny), jiná vypravuje o zrádné lásce mladé ženy pařížské (Šperky), jedna si obrala za úkol nakresliti humorně zabarvený maloměstský obrázek (Státní převrat), jiná opět jest zábavnou legendou (O hoře svatého Michaela), jedna líčí příšerný zápas s hrozným zvířetem (Vlk) a jiná zaznívá smířlivými akkordy do manželského rozladění (Odpuštění), a tak každá z těch sedmnácti nevelikých prací jest jiným květem, rozdílné barvy a vůně od ostatních, celek pak tvoří sličnou kytici z uměle pěstovaných i divokých květin. Proto kniha tou svou pestrostí k sobě zvláště vábí, neunavuje a dovede uspokojiti i značně vybíravého čtenáře. Překlad pochází od Jaroslava Nevole až na dvě povídky, které zčeštil professor J. Honzík. Do knihy jest vloženo množství vyobrazení.

Ds.

Josef Matějka: DUŠE PRAMENŮ. Román. Literárnímu nadání Matějkovu vzdávána jest nyní aspoň posmrtná čest vydáním nejvýznačnějších jeho prací. Nedávno J. Otto vytiskl jeho knihu Malý prorok a jiné prósy, nyní pak nakladatelství Dra Ant. Hajna v Praze podává čtenářům objemnější dílo Matějkovo široce založené románové koncepce, Duši pramenů, jejíž význam vyzvedl Viktor Dyk svými znamenitými reflexemi a vzpomínkami na autora, shrnutými v cenný doslov. Výstižně oceňuje V. Dyk tuto práci Matějkovu, který v Duši pramenů, moderním to románu vesnickém, úsilovně hledá smyslu života. Hrdina románu, který jest zároveň také románem autorovým a chce býti románem celé doby, uchyluje se do venkovské osady, aby tam našel opravdové Čechy a pronikl až k podstatě svého snažení, nechť si jest jakékoliv. Hledaje smyslu života, autor dospívá k poznání, že jeho život nemůže míti smyslu, nemá-li ho život národa, kterého jest členem. V tom dle Dyka spočívá tragika hlavní postavy románu i jeho vykoupení, ale v tom je také vykoupení autorovo, jenž svým románem vyjádřil potřebu návratu. Pietní toto vydání největší literární práce Josefa Matějky, který v ní nahromadil všechny plody svého nadání a ji u vědomí nadcházející smrti jimi až přetížil, zasluhuje upřímné pozornosti našeho čtenářstva, jmenovitě však jeho literární vrstvy.

Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 24. května 1912. ČÍS. 35.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

SVĚTLUŠKY.

Nestalo se, jak jsem toužil — při měsíčku lesem jít,
temnotou jsme tiši spěli, nikde paprsk, nikde svit,
jen tu a tam v měkkém mechu, vřesu, trávě podle cest,
světlušky se drobné kmitly smaragdovou tříští hvězd.

A jak jsem se v dumách díval, jak tu září v noci stín,
trysklo též cos jako jiskry i mé duše do hlubin,
světluškami drobounkými, tam kde stesk jen, smutek vlád',
kde se vzaly, tu se vzaly, milých zkazek roj se vkrad.

Jako když se pomalounku osvětluje temný chrám
přilétaly v moji duši, zazářily tu a tam,
v prázdno, pusto, bezútěšno, kde zněl jenom vzdech a kvil
světluškami zasmálo se štěstí dávno zašlých chvil.

Po létech zas plných bolu, blaha teplý cit mne jal,
každým mžikem nový paprsk, nový úsměv v duši vzplál,
a když jsem ty lesy míjel, tiše kráčel dumou cest,
duše má již cele plála smaragdovou tříští hvězd.—

BLUDIČKO ČAROVNÁ...

Bludičko čarovná, ty štěstí znamení,
ta cesta za tebou plná je kamení.

Přes hory, propasti, přes strže, přes skály
pěšinka za tebou bez konce do dáli.

Stále jsi přede mnou, stále jsi v poskoku,
někdy až ve hvězdách, jindy zas v hluboku.

Někdy jsi blízko již, tu srdce zaplesá,
jen vztáhnu ruku svou, prázdná zas poklesá.

Zas pádím za tebou, po sté jak poprvé,
bez dechu klopýtám, raněn jsem do krve.

Mezi mnou a tebou trní jen, bodláčí,
ó co se, bludičko, ó co se napláči! —

NA HŘBITŮVKU V ČERVENÉ NAD VLTAVOU.

Vám možno závidět, kdož věčný sen tu sníte —
Mír kolem vás a přece hudba snivá,
šum hájů borových, chor jedlí, šepot křoví
i šelest lípek stínicích vám rovy,
váš blaží sen,
když vzplane den,
i když se šeří, když se připozdívá.

A dole pod strání zas peřej Vltavina
vždy ochotna vám cosi povídati . . .
Ó rcete, spáči, zda to úděl chudý?
Zda možno více od zemské chtít hrudy,
když těžký již
ten žití kříž,
a chce se tolik, tolik chce se spáti?

EMIL PAUER.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Jemnostpane, jemnostpane," přiběhla po chvíli Baruška znovu, „je zde stará kostelnice a chce s nimi mluvit."

„At přijde nahoru, nechce se mi už sestupovat dolů," poprosil Martin sedě dál v nehybné pose.

„Poníženě ručičku líbám, neráčejí se zlobit, že tak pozdě vyrušuju," spustila kostelnice, „ale jako věrná služebnice nemohu mlčet — ale neráčejí mě prozrazovat, vědí kde mají maminku?"

„Ne, nevím," lhostejně, skoro netečně odpověděl Martin a málem by byl dodal: „nemám už matku — umřela mi — utopila se přece," tak se smířil s tou myšlénkou.

„U svíčkové báby sedí, půl bratrstva sedí kolem ní a ona tam vykládá hrozné věci. Nemohla jsem to už poslouchat, musila jsem tajně odskočit, povědět jim to, aby si ji odvedli."

„Já ji nevyhnal, sama odešla."

„Utopit prý se chtěla."

„A neutopila?"

„Bábu svíčkovou potkala, a ta prý jí zachránila život, odvedla si ji k sobě."

„Snad tam zůstane" —

„I nezůstane. Jako na trní sedí a čeká, až se po ní někdo bude shánět," leze kostelnice s pravdou ven a myslí si: „no, tohle je pěkné, takové věci vypravuji a sedí jako špalek, nehne to jím, tu se musily pěkné věci odehrát." Když jemnostpán zarytě dál mlčí, pokašlává chvíli a pošňupává, až náhle povídá:

„Kdyby líbili poroučet, přivedla bych ji."

„Jak chcete, třeba ji přiveďte, nebo ji tam nechte, mně už je to naprosto lhostejno."

„Ono jen běží o lidi, co by tomu řekli."

„I to je mi lhostejno."

Kostelníková odešla. Manka už na ni netrpělivě čekala. „Přiběhne s ní," povídala družkám, „hale podívate se, jak mu zahraju," a v duchu se těšila, jak se dá prosit, jak a co všecko bude musit tu, před svědky slibovat, než se dá pohnout, aby s ním odešla.

„Milá panímámo," vyprávěla zatím kostelnice, „je zle. Sedí jako zařezaný a jen stále opakuje: všecko už je mi jedno — at je, kde je — at se vrátí nebo ne —"

„Tak to íčko vidíte, jakýho mám syna," dala se Manka do zlostného pláče, „tak vo mně stojí, smrt dybych si hudělala, nehne to s nim," a sbírala se k odchodu.

„Sama musím mít rozum, dyž von ho nemá, cák by si beze mně počal, ja pa ho můžu vopustit ha cizí lidi vokolo něho nechát," rozkládala pak cestou kostelnici, která si nenechala ujít zásluhu, že paní maminku, když z děkanství musila utect, ona přece jen pohnula k návratu a šťastně nazpět dovedla.

XII.

Kdykoliv teď Martin z děkanství vyšel, div na něho lidé prstem neukazovali. Jako šípy zabodávali svoje zraky v jeho k zemi sehnutou hlavu a hlasitě, aby to slyšel, si povídali: „že se nestydí chodit lidem na oči. To je kněz potom! Vlastní matku týrá, vyhání a se služkou drží." Jako tajemství pak šeptem si svěřovali, jak se všemi služkami, co za něho na děkanství sloužily, i se slečnou a Fandou má dítě, jak jedné musil zaplatit tři, druhé pět a jiné dokonce sedm stovek.

„To je svatoušek, pane!"

„Proto on tak skrblí," přisvědčovali hned všichni a ochotně.

Jako povodeň rozlévala se ta špinavá zpráva, ujímala se, kořeny zapouštěla, nové odnože, listy a květy bujně vyháněla, až konečně přinesl to i místní týdenník a z něho otiskly to i jiné noviny. Porazil i Prosovice byly uvedeny pouze začátečními písmenami, ale jinak článek psán tak průzračně, že i dítě pochopilo, o koho se jedná. Manka vylíčena jako pravá matka mučednice a syn jako padouch, záletník a mamonář. Útočeno případem tím na celý stav a voláno ve všech listech: „hle — takoví jsou všichni kněží." —

Lidé drali se o noviny a tisíce exemplářů zaplavily město i jeho okolí. Když rozvážnější osadníci kroutili hlavami, hned vrhali se na ně ostatní a křičeli tím víc, „musí to být pravda, vždyt je to v novinách, a proč nepošle opravu? Proč mlčí?"

I kaplan Zajíček rozčilený, uražený přinesl několik čísel různých plátků, ukázal Martinovi utrhačné články a radil: „Pošlete redakci opravu, notářskou opravu, nejste sice jmenován, žalovat nemůžete, ale o vás se určitě jedná, vás se to týká."

Ba i poštou dostával teď děkan od různých přátel a ze všech stran čísla novin a ve všech červeně zatrženou zprávu s otazníky a vykřičníky. Známí počali se mu vyhýbat na ulici, přestávali ho zdravit, zakazovali dětem líbat mu ruku, štítili se ho jako prašivého.

Kdosi složil posměšnou píseň, strašně sprostou, jiný spáchal hnusný vtip, který jako okřídlený letěl od úst k ústům, tak živila se, rostla a kynula nestoudná lež, která měla zdání pravdy.

Nejtíže ji nesla to na cti utrhání a špinění svého syna — Manka. Seděla celá sklíčená a naříkala: „Bože, Bože, do pa jenom ty klepy nadělal. De pa se jenom berou? Hubu bych mu vopleskala, dybych veděla, do to všecko lže." Měla ráda zvláštní sobeckou láskou svého syna. Chtěla ho mít čistým, oblíbeným a milovaným, toužila, aby ho všichni chválili a velebili, jeho pověst aby byla bezúhonná, aby se jím mohla chlubit všude, ne pro něho, ale pro sebe tak toužila, sobě aby přivlastnila jeho chválu a čest, aby mohla říci, to je moje zásluha, já ho vychovala, na studie i do semináře hnala, já stojím na stráži, aby se nespustil, nerozhazoval, neopíjel, lehká krev Porazilovská aby se v něm nerozproudila . . . Ani ve snu jí nenapadlo, že právě ona neopatrně svým jazykem i jednáním vlastního syna mravně zabila . . .

Jediný kdo chodil jakoby se ho to netýkalo, jakoby byl hluchý i slepý — to byl sám děkan. On který býval tak citlivý a vznětlivý, přímo nedůtklivý, když se jednalo o kněžskou čest, který se urážel ve společnosti dřív každou dvojsmyslnou anekdotou, který úzkostlivě se vyhýbal všem podezřelým stykům, zábavám, mlčel, když po lopatě kydali hanu na jeho jméno a čest.

„Opravu? Nač opravu?" odpověděl kaplanovi apaticky, lhostejně jakoby se ani o něho nejednalo, s tímtéž klidem četl o sobě nejhorší potupy, vyslechl i píseň, kterou mu pod okny jednou v noci rozjařená společnost zazpívala, přečetl i nápisy, které mu na dvéře děkanství za tmy psali a kreslili. Usmál se jen útrpně, když se dozvěděl, že jeho případ přetřásal se i v městské radě, že usneseno, poslati stížnost do Budějovic se žádostí o jeho odstranění, ježto kostel pustne, veřejná mravnost upadá a děkan svým životem všecky pohoršuje. Stal se z něho člověk zádumčivý, málomluvný, ještě více v sebe uzavřený, než už od přírody byl. — Vysoká jeho ramenatá postava se sehnula, jako by těžké břemeno nesl, hlava šedinami mu rychle prokvétala, vlasy na temenu řídly, činil dojem předčasného starce, na první pohled bylo zřejmo, že cosi hlodá na kořeni jeho života, že ho cosi tíží, že klesá pod něčím, nač ustavičně myslí, takže pro nic jiného smyslu nemá. Váhá dosud, počítá, rozmýšlí a rozhoduje se, časem lítostivým zrakem na matce spočine, na ni patrně myslí, ona snad mu dosud brání, překáží, aby se v duši jeho vyjasnilo, rozhodný krok aby učinil.

I matka na něho hledí a neví co se s ním děje, nechápe ho. Ke všemu mlčí, nebrání se, nežaluje ty, kteří ho urážejí a přece měl otce takového sudiče! Však ho rozdráždí, donutí, pohne ho aby promluvil, duši jí otevřel, co a jak smýšlí. Chodila proto domem mrzutá, nakvašená, kopala zase do všeho zlostně, práskala dveřmi, tloukla noži a vidličkami, prudce házela hrnci a Baruška trnula hrůzou. Věděla, že bouře se opět blíží. Jako hnis v bouli měsíc, dva se shromažďuje, než se provalí, tak věděla, že i v nitru panímaminky roste a sráží se zlost, až uzraje, jedním neopatrným slůvkem potom Baruška o maminku zavadí a už hnis se povalí ven . . .

Dávala si proto pozor, mlčela, oddalovala tak chvíli, ve které napjatá struna praskne, ale neoddálila, přirozená nutnost žádala, aby se nádor provalil, mrak aby vychrlil svůj ledový obsah, má-li být zase na měsíc pokoj.

„To se nadřu, ruce hani nohy necítím, celá zmlácená sem," vrátila se Manka z kůlny, kde štípala dříví, ač ho ještě byla veliká zásoba naštípána.

„Tak vidějí," lahodně jí odpověděla Baruška „a proč to jenom dělají?" — Hle slůvko spásné bylo promluveno, jako ostrým nožíkem dotklo se vředu a Manka vykřikla: „Proč to dělám? Proč prej to dělám? Do pa by to hudělal, dyž ne já! Vy děláte milostslečnu, stoupnete si ke kamnom, smlsáte, co je dobrýho — ha jinšího se nevšímnete".

„Deset rukou nemám, nezahálím, ale dělám-li jedno, nemohu dělat druhé," brání se Baruška.

„O vy mi nesmlčíte hani slovíčko, jako fena hned štěkáte na mě, dyt ste paní, jenom vy smíte vodvírat, hosty vítat, žebráky podělovat, za mě se stydí, navádí vás na mě, ha neví, jak ho lidi za to pomlouvají, jak mu nadávají, dělá hluchýho — hani sem nevkročí — bojí se ha stydí přijít mi na voči" křičí Manka a čeká, že se ozvou kroky, že přiběhne Martin se starostlivou, zamračenou tváří, že bude hned ve dveřích prosit: „Pomalu, potichu prosím vás — co pak se zase stalo — utište se — někdo by sem mohl vejít — uslyší vás a roznese to po městě" — ale nic — ticho je všude, jen její zlostný hlas burácí farou. „Huž hani nepříde se mně zastát, huž mu hani za to nestojím, aby se voptál, co se mi stálo, proč si naříkám ha běduju, hani se mně nevšimne, ale povím mu to, povím, že na to do smrti nezapomene", křičela už venku na chodbě i po schodech. Slepý vztek, zlost hraničící se šílenstvím hnala ji k pokoji Martinovu. Ten slyšel blížiti se nářek i kroky a řekl si — „jde ke mně, co tu chce?" Dveře se rozlítly a matka spatřila zlomenou postavu synovu. Stál lhostejně u stolu a rovnal nějaké papíry. Pohlédla naň a ještě více se rozzuřila tou jeho ledovou lhostejností.

Pokračování.

MOMAR'.

OBRÁZEK Z PAŘÍŽE OD DRA DUCH. PANÝRKA.

Když jsem viděl poprvé Charpentierovu Louisu, tu hudební krásu jedněmi vysoce ceněnou, druhými nemilosrdně potíranou, měl jsem již některou návštěvu Paříže za sebou, ale návštěvu Paříže vědecké ze sjezdů a studia lékařského v nemocnicích, kde mi po návštěvách nemocnic a vědeckých ústavů zbyl tak čas na kavárnu, nějakou korrespondenci a spánek. Neznal jsem blíže Paříže, zvláště ne Paříž noční a její bujné veselí. Neznal jsem „Quartier latin", neznal jsem „Monmartre", který Pařížané jmenují Momar', při čemž samohláska první vyslovuje se jen maličko delší a nosově zamlžená — zkrátka mnoho jsem neznal z toho, proč cizinci navštěvují Paříž, co Paříž činí Paříží, co representuje veselou, bujný život milující pařížskou letoru, která žije pro rozkoš a jen rozkoš pokládá za jedinou filosofii života — žena i muž; práce je nepříjemná nutnost, umění je pěkná věc, ale jen aby nežádala mnoho práce — co dá talent, je vítáno — trochu pracovat musí se také... ten dojem vždy na mne činil průměrný dnešní Pařížan. Je jisto, že jsou v Paříži také lidé neunavně pilní, ne tak povrchní a mělcí, a pak jistě i věk a zkušenosti mnohého naučí vážnějšímu pojímání života. Platí tedy nahoře naznačený odhad jen pro Pařížany jistého věku. Jak by také mohla se Paříž honositi tím bohatstvím mohutně pojatých a velkolepě provedených děl architektonických, jichž gigantická myšlenka podnes je patrna všude přes úhony a úrazy, jež politické převraty způsobily, nebýt toho, že byli, jsou a budou Francouzové velikého ducha, kteří zplodili znamenitá díla, třebas mnozí z nich nezrodili se v Paříži a přišli si sem jen pro práci a posmrtný odpočinek na některém z 19 pařížských hřbitovů.

Kdo chce znáti Francii duchaplnou, pracující a tvořící, nesmí ji hledati na Montmartru, třebas i zde umělecký nápad, vtipný pomysl, svěží duch z leckterés drobnůstky je patrný. Kdo chce však znáti z autopsie život umělecké mládeže, hlavně její žízeň po životě veselém, po zábavě, najde je na Montmartru.

I.

Když jsem viděl Louisu, nebyl bych věřil, že je v Paříži takový život možný, nevázaný sic, ale družný, hýřivý, ale vtipně, ne hloupě, jak jej udolávají pražští flamendři. Nebyl bych myslil, že podobná scena, jakou líčí Charpentier v předposledním jednání své opery, může se vskutku odehráti v Paříži, třebas na Montmartru, že táž Paříž, která má Palais Royal, Grand Palais des Champs-Elysées, Louvre, Notre-Dame a Madelainu, Pantheon, Velkou operu, Hôtel de ville, boulevardy atd. atd. může míti zákoutí, jaké v Praze najdeme jen už v Podskalí, a domečky, jaké ne-

jsou už nikde jinde nežli na Loretě v uličce sv. Anny.

Ale spatřili jsme vše — zajímavá zákoutí hospůdek s drobnými zahrádkami před domečkem zarostlými vínem, kde sedávají drobní ti umělci nepatrného talentu, ale obrovského sebevědomí na způsob Murgerovy družiny v jeho Bohemě a hned zase některý z těch starých „mlýnů", kde se v noci tančí a hýří a ráno nalezne třebas zabitý člověk*) v tratolišti krve na ulici před zábavní místností — cherchez la femme!

Viděli jsme i domek se zahrádkou a starou historickou domovnicí, kde byl Hynaisův atelier. Viděli jsme staré ty interieury se zahradami na svahu, z jehož niter na improvisovaných podiích ozývaly se zvuky rozladěných pian, provázejících nějaký solový výstup neb jiné kabaretní číslo. Ale viděli jsme i žluté světlo v nitru kostela du Sacré Coeur; přišernou skulpturu líčící nějakého šlechtice nevěrce Chevaliera de la Barre, jak jej stínají, že prý pochroumal krucifix; jak si jen mohli dáti Pařížané znešvařiti své město takovým nevkusným pomníkem lidské surovosti — a jak jen mohli kněží sami připustiti něco podobného. Viděli jsme také kabarety, nicotu, pekelný a nebeský, navštívili jsme tabarin a několik menších dosti sprostých kabaretů — studovali jsme večerní profily ulic, uliček, restaurantů a kaváren s kupami dívek velmi pochybného panenství, naslouchali pouličním koncertům, t. j. zpěvákům přednášejícím lidové písně za průvodu houslí a čilého přizvukování obecenstva.

Vzpomínám dále na jímavé akcenty ze starého i nového hřbitova; na tomto odpočívá i nezapomenutelný náš mistr Brožík, na jehož dílech probouzející se můj smysl pro umění se učil.. a vzpomínám tichého atelieru mistra Svobody s jeho nedohotovenými portrety překrásných očí, jaké snad nikdo na světě neumí tak malovati, a živé pleti, z níž touha po rozkoši zrovna tryská, a s jeho obnovenými obrazy starých mistrů, jež kdesi u vetešníka odkryl, vycítiv zaprášené perly v blátě... Co jen ten tichý pokoj podstřešní v Rue Duperré nedaleko Place Pigalle dal mi vzpomínek pro celý život. Na ty oči paní Pailleronové, vdovy po slavném dramatiku, a jejího hošíka nezapomenu — oči, z nichž mluví duše, oči i plet, jež odpykal mistr těžkou otravou olovem, připravuje si sám potřebné barvy. A mnoho jiných scen uličních jsme zažili při několika těch návštěvách, které jsme doplňovali, nabyvše potřebné orientace, později sami, chot a já, berouce se strmou „Rue de Martyrs" vzhůru k náměstíčku, z něhož po Avenue Trudaine, kráčejíce na Square d' Anvers s pomníkem Coutanovým („Ozbrojený mír") a k pomníkům filosofa - encyklopedisty Diderota a básníka Sedainea, pak po boulevardu Rochechouart a ulicí de Steinkerque na Square St. Pierre na úpatí Montmartru, odkud po 235 schodech vzhůru (někdy pohodlněji po ozubené dráze) stoupali jsme na Montmartre. Také jsme jezdívali později metropolitainem, na jehož stanici „Place Pigalle" nebo „Anvers" (linie Porte Dauphine-Nation) nebo „Clichy" jsme vystupovali.

A skoro vždy stanuli jsme před kostelem Svatého Srdce a hleděli celé hodiny na Paříž, povděčni chvilce, kdy slunce proniklo mračny a aspoň část tohoto kamenného, zvířeného, leč nehybného, zdánlivě nehybného moře — bujný život jest uvnitř — nám ozářilo. Není odnikud z okolí Paříže krásnějšího a přehlednějšího pohledu na Paříž. Tiše zašeptala ústa v zanícení vícekráte „Paříži, Paříži, Paříži!" Jako láskou rozhořelé srdce Louisy patřící se širokého okna na osvětlenou Babel, jak ji režie Národního Divadla na konci prvního jednání a počátkem třetího jednání Louisy malebně předvedla. Režisér její asi jako my hledíval celé hodiny dolů na toto město, jehož sláva vskutku hvězd se dotýká...

Momar', snad mons Martis, hora Martova, či Mons Martyrum (že prý tu sv. Dionisius, St. Denis a jeho průvodci byli stati), v officielní topografické mluvě Butte Montmartre, kopec Montmartreský, zdvihá se do výše 129 *m* nad hladinou mořskou a 104 *m* nad hladinou Seiny — je v dějinách zaznamenán mnohými krvavými rysy. R. 1814 vzat po prudkém boji společnými voji

*) Některé informace obdržel jsem od přítele J. Svobody, malíře, jenž u Hynaise na Montmartru pracoval a zažil takové výjevy. Stávalo prý se, že dřív, než-li dostavila se k činu kommisse, malíř některý rozložil svůj stojan opodál a jal se výjev malovati — nežli opatření úřední učinila studiu jeho přítrž, byl bez mála — při jisté pohotovosti a čipernosti — s prací hotov, aspoň z větší části.

se severní strany. Při obležení Paříže německým vojskem zmocnil se Montmartru Blücher a rozbil tu hlavní stan, rovněž vévoda z Yorku. Kdy se co v Paříži šustlo divočejšího, Montmartre o tom věděl první neb aspoň horlivě se účastnil. 18. března r. 1870 povstalo zde vzbouření kommuny a když národní gardě odňata děla a zavrženi generálové Clément Thomas a Lecomte, drala se vichřice občanského boje dolů do Paříže přímo z Montmartru. Mají sic všecky čtvrti Pařížské svoje zajímavé dějiny a vykasala-li si na Montmartru Revoluce rudou svou sukynku, bylo to také na Montmartru, v malé kapličce na místě, kde dnes stojí slavný chrám „Sacré Coeur", že tu vznikl mocný své doby a vzdělaný, leč pletichářský řád Jesuitů. Sv. Ignác z Loyoly tu r. 1534 spředl osnovy k utvoření řádu, jenž tak hluboko zasáhl do dějin kultur a politických vůbec.

A když už jsme u tohoto řádu, zůstaňme nejdříve u imposantní stavby chrámu sv. Srdce, 100 metrů hluboké a 50 metrů široké, dosud sic nedostavěného, leč do té míry hotového, že lze jej jako umělecké dílo posuzovati. Paříž má množství chrámů, z nichž Notre Dame a Madeleine je nejznamenitější, ale i „Sacré Coeur" jistě navštíví každý cizinec, i když nic nevěří a nepřišel sem pro nic víc, než aby se aspoň odtud podíval na Paříž. Je celý z tvrdého kamene (i střecha) s kupolí 60 metrů vysokou, nad níž buduje se v severní části budovy věž, jež bude stavbu, již tak monumentální, ještě o 20 metrů přečnívati. Pro ni ulit zvon „la Savoyarde" (t. j. cloche, zvon je ve Francii ženského rodu jako v latině), protože věnovali jej kostelu čtyry savojské dioecese; ulit r. 1895 v Annecy a váží prý 361 metrických centů — jen srdce je 35 centnýřů těžké.

Zde by byla příležitost promluviti o dnešní kněžské moci pařížské a francouzské vůbec, která jako všude i ve Francii, zvláště ovšem zde vlivem socialistických vlád a odloučením církve od státu značně poklesla. Ale chci si ponechati tyto vzpomínky datující se z návštěv četných chrámů pařížských a venkovských, i nejnepatrnějších k jiné příležitosti, v níž ukážu, jak vlastní vinou klerus připravuje se o vliv a moc, které vždy neužíval k dobrému, nýbrž jen k vůli moci (moc pro moc — smutná obdoba „l'art pour l'art").

Nad velkou kopulí tyčí se mohutná „laterne", k níž po 139 schodech se vstupuje od západní strany chrámu — nesmí se ovšem zapomenouti na zpropitné půl franku*) — do Louvru je vstup aspoň v některých dnech zdarma. Z gallerie kopule lze nahlédnouti do nitra chrámu a ovšem i do okolí — neznám krásnějšího pohledu na Paříž.

Z pamětihodností chrámu za zmínku stojí obrovská pětimetrová postava Kristova vedle hlavního vchodu od Bonnassieuxe nebo Noelův „Kardinal Guibert, podávající Panně Marii dobudovanou basiliku".

Dokončení.

*) Ovšem byl chrám zbudován veřejnou obětavostí [přes 30 millionů franků přineseno — kolik bylo by to dobročinných ústavů mírnících bídu lidskou — nesmíme ovšem zamlčeti, že tu obdarovávají se po každé mši chudí (až 1500) chlebem].

NA STARÉ POŠTĚ.

OBRÁZEK Z R. 1809 O 1 DĚJSTVÍ OD JOSEFA CÍSLERA.

Pokračování.

VÝSTUP 21.

Poštmistrová, Melzer a předešlí.

P-ová (zmizevši couvne na scénu a za ní vejde Melzer.) Přeje si pan celní?

Mel. (pouze k ní.) Proč tady? (Nahlas.) Ano, chtěl jsem, co nese milostpaní na půdu?

P-ová. Jak vidíte — mouku do spižírny — dovolil to pan kapitán.

Br. (na Melzra.) Nezdržujte madame. (Pátrá se Journetem, poštmistr je stále sleduje.)

Mel. (k poštmistrové, úlisně.) Kontrabant je náš, půjde o velkou pokutu. A vše je v mé moci. (Významně.) Chce být milostpaní ke mně povolnější?

P-ová (nahlas) Vy hledáte i v mouce kontrabant?

Mel. Ano, hledáme. (Tiše.) Řekněte jen slůvko — vše urovnám — (Jakoby ji chtěl políbit.)

P-ová (nahlas) Můžete se přesvědčit, je-li tam něco. (Plácne dlaní do mouky, jíž je náhle Melzer celý pobílen.)

Mel. Uf! Ale tohle jsou —

P-ová. Vidíte, že je tam samá mouka. (Vyklouzne.)

Pošt. (výsměšně.) Teď už snad dáte pokoj.

Mel. Jen se smějte! Ještě jsme neskončili. (Oprašuje se.)

Br. (ukazuje na katr.) Co to tam?

Pošt. Skladiště. Ujišťuji, že tam nic —

Br. Otevřte.

Pošt. (činí tak nerad.) To je bezdůvodné slídění, proti němuž čestné slovo nic nezmůže.

Br. (nahlédne za katr.) Není času —

Pošt. (sarkasticky) K ženě jsou ovšem pánové zdvořilejší.

Br. Ušetřte nás svojí jizlivostí.

Pošt. Ano. Protestuji proti počínání vašemu, které je nehodné důstojníka.

Br. (uchopí jílec šavle, pak se rozmyslí.) Vy tak? Tam — (Ukazuje do otevřených dveří katru.)

Pošt. Jak — tam mám já —?

Br. Pravím: tam nebo užiji násilí.

Pošt. (vida nezbytí jde za pažení.) Já se dát věznit ve vlastním domě? To odpykáte.

Br. Ani slova víc. (Na dragouna.) Fermer la porte et être de faction! (Dragon zavře dveře a postaví se tváří k pažení, kde latovím lze viděti tvář poštmistrovu.)

Mel. (škodolibě.) Výborně, pane kapitáne, to již dávno zasloužil.

Pošt. (za katrem.) Aby mi sem pan celní moh' ještě častěji dolízat.

Br. (na Melzra.) Nezdržujte.

Mel. Už jdu, pane kapitáne. (Odchází.)

Pošt. Jen jděte, vy obílená liško!

Mel. (zahrozí na poštmistra.) Já vám ukážu obílenou lišku! (Vyjde.)

Pošt. Tak, pánové, s chutí do toho, ať má váš císař z vás radost. Můžete si vzít na památku, co je libo.

Br. Morbleu!

(Dragoun zahrozí na poštmistra palašem, poštmistr na okamžik zmizí.)

Pošt. (objeviv se znova.) A výborné jsou vaše výsadné listy od jenerálů ve jménu císaře! Ale já si budu stěžovat u velvyslanectví vašeho ve Vídni —

Br. (nevšímaje si toho hledá po stole.) Nic, nikde nic —

Pošt. Jen račte — v zásuvce jsou také peníze —

Br. A přece depeše musí někde být.

VÝSTUP 22.

Porazil a předešlí.

Poraz. (vešed hledá po koutech nevrle pobroukávaje) Jak šmolíků už je tady zas těch Francouzů. A k tomu ještě kordonisti přijdou štourat — sotva že mě sem pustili.

Briant (spatřiv jej osopí se). Co se tu motáte?

Por. (Jakoby se nechumelilo). I hledám, taky něco hledám, ale depeši ne.

Br. Co tedy? Pravím: co hledáte — stůjte, nebo vás probodnu.

Por. (nechápaje vážnosti okamžiku, klidně.) Probodnout — to tak! Panečku, to by vám Madlena ukázala!

Pošt. (prosebným posuňkem mírní Brianta.) Pane kapitáne —

Br. (ovládne se.) Co tedy hledáte?

Por. I — tu zatrachtilou francouzskou tabulku, co má viset na dveřích.

Br. Bureau de la poste —?

Por. Tak, tak — píro dě-lá post —

Br. (přísně.) Kdo ji sejmul?

Por. Sám čerchmant ví. (Hledá.)

Br. Dle rozkazu našeho císaře má tam viset.

Por. I bude — už venku se na mě pro to rozkřikli. Jen ji mít. Snad by o ní „poštapán" —

Br. Tam je. (Ukázav na katr, obrátí se.)

Por. (spatřiv poštmistra za katrem ustrne.) Jeminářku, milostpán zavřen?! To už za ten tabák? Milostpane, já věděl hned, že to nebude s dobrým.

Pošt. Teď mi tu, mátoho, ještě vy kažte.

Por. I já nic. Jenom aby se to na mne nesvezlo — to by mi Madlena —

Pošt. (Zlostně.) Jděte si k ní k čertu!

Por. I půjdu, jakáž pomoc, Ale napřed musím tu tabulku zavěsit. Prosím jich, milostpane, vohlídnou se tam po ní: snad tam bude někde zastrčena za pytli s ovsem nebo v druksortách —

Pošt. Nedopalujte — je tu jako v ranci. A táhněte —

Por. Sám bych už rád, ale — (Hledá a vytáhne odkudsi hledanou tabulku.) I hleďme! — tady je! Už běžím. (Zastaví se.) Ale milostpane, s tím tabákem — já za nic nemůžu. Vždyt já jenom, co mně milostpán poručil.

Pošt. I vždyt já Madleně nic, vy bačkoro!

Por. No zaplat pánbůh — to by byl soudný den. (Vyjde.)

VÝSTUP 23.

Poštmistrová a předešlí.

P-ová (vešedši, sebevědomě a koketně.) Mohu pánům posloužit?

Br. Jen několik slov, madame.

Pošt. Co ti od ní k čertu —?

Jour. (nabízí jí židli a má se k ní.) Madame —

P-ová. Díky.

Br. (na Journeta.) Pane poručíku —

Jour. (vojensky se postaviv.) Poroučejte —

Br. Nelze plýtvati časem. Podívejte se, je-li již kurýr při vědomí. A také celý dům třeba prohledat. Vyslechnu zatím madame.

Jour. Dobře, pane kapitáne. (Pozdrav vojenský. Pak pro sebe.) To je fatální — zas musím odejít. (Vyjde.)

Pošt. (pro sebe.) I hleďme! — toho ještě pošle pryč.

P-ová. (rozhlédne se.) Ale kde je můj muž?

Br. Upokojte se, madame, ochránil jsem ho před jeho horkokrevností.

P-ová. Ale kde je?

Br. (ukazuje na pažení.) Tam.

P-ová. (odstoupivši v levo spatří svého muže.) Zavřen?

Pošt. (zuřivě.) Ano, zavřen tímto mužem, kterému nařízení jeho císaře není ničím.

Br. Madame, ujišťuji vás, že je to lépe pro nás všechny.

Pošt. (lomcuje katrem.) Tohle odpykáte.

Br. (na vojína.) Attention!

(Dragoun pohrozí poštmistrovi palašem a vězeň se schová.)

Br. Madame, račte — (kyne k usednutí v levo na židli a sám usedne, takže pro roh alkovny poštmistr jich nevidí, ač úkosem se o to namáhá.) V listu, jejž mi pan manžel předložil, zaručuje se ochrana tomuto otci rodiny. (Mimochodem.) Kolik račte mít dítek?

P-ová. (zajíkajíc se.) Dítek — totiž — až posud —

Br. Ah — novomanželé!

P-ová. Ano — tři měsíce.

Br. Komu svědčil tedy ten ochranný list?

P-ová. Nedávno zemřelému mému otci.

Br. A nyní přešel na zetě. Budiž. Ale za poskytnutou ochranu vyžaduje i jistých ohledů k nám.

P-ová. Zajisté — největší správnosti při podávání zpráv, zásilek, při transportu —

Br. — ale i blahovůle, které nám však pan manžel mnoho neprojevil. A proto jsem té naděje, že vy sama —

P-ová. S radostí.

Pošt. Co jí namlouvá ten záletník? (Jak dragoun pohrozí, zmizí.)

Br. Tedy k věci. Před chvílí přijel kurýr —

P-ová. Ano a odejel hned poštou.

Br. Odevzdal nějakou depeši vám nebo panu manželi?

P-ová. Mně nikoliv. A zda-li jemu, bude zaneseno tuhle v knize — prosím. (Otevře na stole knihu. Oba do ní hledí.) Není tu ničeho.

Pošt. I hleďme moji ženušku, jak se tam umí stišit!

P-ová. Pak ji má kurýr.

Br. U něho nebyla nalezena.

P-ová. Aby nebyla vůbec vypravena? Hledejme —

Br. Prohledali jsme již všechno — proti vůli pana manžela.

VÝSTUP 24.

Journet a předešlí.

Journ. (vstoupiv.) Pane kapitáne, přivolaný felčar prohlásil, že kurýr utrpěl otřesení mozku a sotva že bude dnes při vědomí —

Br. Peste! — tady přece nemůžeme zůstat. Pak prohledejte dům.

Jour. (s dlouhou tváří.) Poroučejte, pane kapitáne — (k sobě.) Tohle je už opravdu fatální! (Odejde.)

Br. (krátce promysliv.) A přece musí zde být!

Pošt. Kdo že tu musí být? To je bezpříkladné násilí.

Br. Už mne přechází trpělivost.

P-ová. (s chlácholivou ochotou). Probereme vše znovu —

Br. Zbytečné mařeni času — (Přechází zamyšlen.)

VÝSTUP 25.

Melzer a předešlí.

Mel. (vešed). K čertu, ani u Dorly jsme nic nenašli.

Br. (zlostně). A co jste měli najít?

Mel. lnu — tabák.

Br. Čert už vás vem i s tabákem; ten už šel dávno poštou.

Mel. Kdo že —?

Br. Ten tabák — pytel ho byl.

Mel. Panenko — pytel tabáku — takový kontrabant! A vy jste ho pustili?

Br. Co je nám do toho?

Mel. A já na tu pašerku číhám na půdě s lidmi, skulinou v peření se díváme, jak nám jde zrovna do rukou: krade se jako myška ke spižírně, na níž stojí okřín s moukou, hrábne do ní a vytáhne nějakou listinu —

Br. (zaujat). Jakou listinu?

Mel. Nevím; co mně bylo do toho — jen jí chtěl jsem se zmocnit. A to se také podařilo, když vikýřem se chtěla vyhoupnout na sousední střechu.

Br. Tudieu! měla listinu nebo ji někam ukryla?

Mel. To budou vědět vojáci — zrovna přišli prohledávat — i Dorlu prohledali důkladně.

Br. Hned ji sem přiveďte.

Mel. (vzdychavě). Pytel tabáku!

Br. Morbleu! (dupne) — hned ji přiveďte.

Mel. (ustrašen). Už jdu. (Odcházeje). Pytel tabáku — takový kontrabant! (Vyjde.)

Pošt. Sfantěte se, čerti, s tabákem i s depeší — (Dragoun jej zažene.)

Pokračování.

FEUILLETON.

Z NEJNOVĚJŠÍ TURECKÉ POESIE:*)

FERJÁD (VOLÁNÍ O POMOC) ABD-UL-HAKKA CHAIRÍHO.

Má země prášek každý jí mučenníky krýti?
má chýší její každou žen, dětí rozlehat se stesk?
Po krajích její čistých co popěvků vstříc zníti,
nám vypravují pláně tisíce slavných bojů lesk,
jich obraz — na prapor hleď —, tam ve svitu zříš krve třpyt.

Nepřítel táhne; změnit má kolébku v rov nový?
hrob zkázy rozestlati má po otčiny městech všech?
noh nečistých tu tisíc má pošlapat nám světců rovy,
hled nečistých tu tisíc žen bolný vynutit si vzdech?
Osmáni! probuďte se, již čas je k dílu mužně jít!

Osmánů otčina to, jí dražší milka není,
sám nepřítel je láskou k té Turků vlasti krásné jat;
vrah má ji rád, to stačí lkát, být v rozrušení.
Čas prchá, nuže chutě a z příma do díla se dát!
neb nepřítel se blíží, chce otčinu nám zahubit.

My sváříme se, lidu též zdá se fantom čirý,
že nepřítel se žene, má tábor skvěle vypraven,
že pláč a vzdechy vlasti ves pokryjí kraj širý —
O, děti osmánské vy! než pomine čas vhodný jen,
se srotte, hotujte se — vrah jásá již — jej zahanbit.

Nepřítel táhne, nuže nestujme pro vlka tlamu,
vše nechme, shlukněme se a jemu jděme mužně vstříc,
jen tehdy přemožený vrah vlasti klesne v jámu —
já s pláčem povídám to, vy sluch mi přejte bez třenic:
hle nepřítel se blíží, chce otčinu nám zahubit.

Přeložil R. DVOŘÁK.

Z květnového čísla Turecké domoviny (Türk jordu), ročník I. (1912.)

*) Pro zajímavost uveřejňujeme tuto ukázku, kterou nám pan překladatel laskavě dal k disposici.

ČESKÝ ŽIVOT.

OLGA VLADIMIROVNA GZOVSKA vystoupila na jevišti Národního divadla v úloze Wildovy Salome. Podmanila-li si české obecenstvo v Shakespearově komedii Mnoho povyku pro nic jako Blažena, strhla v Salome k obdivu. Co bylo možno v proudu veseloherní konversace tušiti, ukázalo se v Salome v jasném světle; paní Gzovská jest umělkyní, která ovládá všecky složky své herecké osobnosti zdrželivě sic, ale za to virtuosně. Přirozené nadání, v něž zahrnuji i krásný divadelní zjev i zvučný, poddajný hlas, spojilo se v paní Gzovské s intelligencí a školou ve vzácnou uměleckou individualitu. Paní Marie Laudová Hořicová prozradila nám ve feuilletonu „Nár. Listů“ dvojí šťastnou náhodu, která potkala Olgu Vladimirovnu Gzovskou a která ji postavila na výsluní divadelní slávy, rodinného štěstí a co víc, která ji dala rychleji uzráti v umělkyni. Stalo se to poprvé, když ji kníže Nelidov pomohl ze státní konservatoře herecké v Moskvě na prkna carského Nového a pak i Malého divadla moskevského a pak ji pojal za chot. Po druhé, když ji Stanislavský, jemuž se do té doby s jakousi posvátnou hrůzou vyhýbala, odvedl na scénu Uměleckého divadla. Gzovska ocitla se ve sféře nového umění scénického, pod přímým vlivem jeho tvůrce. Její umělecký vzrůst byl zabezpečen. Paní Marie Laudová-Hořicová vypravuje ve svém feuilletonu, ve kterých rolích měla Gzovska úspěchy. V Juškievičově Miserere tančila prý valčík smrti tak úchvatně, že některé dámy v obecenstvu dostaly hysterické křeče. Po Salome víme, že paní Gzovska výborně tančí, jet žačkou Duncanové. Ale její tanec v Salome, ten pověstný orientální, smyslný tanec, pro který se obecenstvo na Wildovu báseň hrnulo, zatančila s překvapující umírněností, skoro s plachým dívčím ostychem. Snad vzpomínka na jiné herečky, které tančily před žádostivým tetrarchou svůdněji, vášnivěji, oslabila účinek tanečního jejího výkonu. Paní Gzovska ponechala vůbec na postavě judejské princezny hojně pelu panenského, ba skoro dětského půvabu. V tom bylo její pojetí této úlohy nové, překvapující. Wilde měl na mysli děvče mravně nakažené, dědičně zatížené, smyslnou Orientálku s pudy zvrácenými. Ale pojetí paní Gzovské bylo čistší, půvabnější; její výkon, zbaven působivých, ale hrubých detailů naturalistických, vznesl se v oblast básnického snu. Její zločinný chtíč tak neomračoval, aby dal zapomínati na poetické krásy Wildovy tragedie, její hra nepřesvědčovala o naprosté zkaženosti princezniné. Statá hlava prorokova uvedla ji v extatické blouznění, sehrané s pravdivostí rozechvívající; ona přece však dovedla probuditi v diváku soustrast, ba sympathie k nemocnému dítěti, podlehnuvšímu záchvatu probuzené nezdravé vášně. Nechci rozhodovati, které pojetí je správnější, Wildovo, jak my mu rozumíme, nebo paní Gzovské. Tolik je však jisto, že Olga Vladimirovna jest umělkyní a má právo, pojímati úlohu po svém. Tím spíše, když výslednice jejího pojetí, ač jiná, přece v celkovém účinu není menší. A ještě na jednu vlastnost výkonu paní Gzovské v úloze Salome bych upozornil. Mluvila i hrála prostě, beze stopy divadelního přepínání a vypichování. A biblický styl Wildovy hry nikterak neutrpěl; naopak, sproštěn konvenčního divadelního prachu, zaleskl se v čisté kráse čirého krystallu. V té přirozenosti výrazu a v té zdánlivé prostotě a zdrželivosti herecké její techniky uloženy výsledky školy, kterou Olga Vladimirovna prošla. Ale jinak jest Salome paní Gzovské umělecký výkon, vyrostlý z vlastního tvůrčího fondu představitelčina, výkon, který si vynutil obdiv přes to a snad i proto, že jest jiný, než jsme očekávali. Paní Olga Vladimirovna upoutala na se napjatou pozornost všeho obecenstva od prvního svého vykročení na scénu a pozornost ta vzrůstala až do posledního výdechu jejího nad utatou hlavou Jochanaanovou. Strhla všecku pozornost na se netoliko, protože budila zvědavost jako host, ale i proto, že hrála jinak, než její okolí. Představení pozbylo tím jednotné linie, dalo však tím zřetelněji vyniknouti zvláštnostem velkého umění ruského hosta. —bš

MALKAH ŽIDOVKA, KOUZLO VOJENSKÉHO TÁBORA. Román J. D. Konráda. Vydalo Nakladatelské Družstvo Máje.

Na vojně je jedna společná nemoc — lehkomyslnost a jeden společný lék od ní — kasárník. Slyší-li kdo vyprávěti vojína, kterého zavřeli, že seděl pro uvolněný knoflík, neubrání se smíchu. Řetězy takovýchto drobných příhod vypravované výbornými pozorovateli, kteří umějí zachytiti a rozmarně popisovati různá šibalství mladé chasy, přestřelky údů i hlav vojenského tělesa a pokutování těchto činů bývají nejvděčněji poslouchány a čítány. A posluchač i čtenář srdečně se smějí hlouposti, za kterou se odplácí vězením i nemístné přísnosti těch, kteří je ukládají.

V knize, o níž řeč, je rozmarných příhod naseto, není vojína, aby neozdoboval vězení, a není zde důstojníka, aby naň nebylo známo nějaké drobné, ale štiplavé dobrodružství.

Šumivé víno veselé vojny i hořký pelyněk jejích mrzutých příhod pil plnými doušky hrdina knihy, četař myslivců Florian. Florian měl zvláštní oči a nazrzlé kníry a byl z nejveselejší chasy která byla posádkou v bosenském koutě Čemerně. Četař šel kdysi se svými muži patrolou po neschůdných cestách z Kljuty prostřed sněhu místy po pás. Cestou setkal se se židem Rubinem, kterému dovolena živnost kantinská v posádce, a který se sem stěhuje, vleka ranec se zbožím. Ujme se žida, vezme ho ssebou do posádky, a žid mu za to slibuje, až přijde jeho sestra za ním, že ho s ní seznámí.

„No, pane četaři, rozumíte mi . . .“ zní s jeho rtů úlisně a neurčitě.

V táboře, kde není žen, vzpomínka na příchod židovky vzněcuje Floriana, sám opatřuje koně, aby Malkah pohodlně dojela, a když dívka za několik dní na to přichází, nedočkavý uteče v noci se stráže, toulá se okolo židovy boudy, dychtivý viděti divku, odchod jeho je zpozorován důstojníkem, zavzní poplach a Florian, ač kvapí ihned zpět a vymlouvá se čistě vojenskou latinou, že pronásledoval medvěda, je trestán třínedělním vězením.

Je to první zchlazení, za ním přichází jiné, když Malkah, o jejíž kráse slyšel chvalozpěvy do vězení, zůstává netečna. Ale Florian je hezký hoch a má o Malku zásluhy, ujal se jejího bratra a jí. Mladá ženština nepřístupná jak k důstojníkům, tak k vojákům, kteří za ní docházejí utráceti peníze do židovy kantiny, začíná míti zalíbení ve Florianovi.

Čtenáři se rozvíjí na očích tichý románek lásky se všemi vzdory, hněvy a smířlivou litostí. Až jednou, když Florian vážně na Malce žádá, aby svolila býti jeho ženou, Malkah sesmutnělá zamítá, a Florian jí vrhá ve tvář výčitky, že sní s bratrem o milionech a že jí chudý četař není ničím. Malkah nejvýše vzrušena vysvětluje, proč nebude jeho ženou. Následuje roztržka, jež se zdá naprostou. Florian je přeložen na jinou stanici, ale nezapomíná. Důvod, proč Malkah zamítla býti jeho ženou leží těžce na jeho mysli. Naposled však dochází ke shodě a k poslednímu vášnivému setkání za zády Rubinovými. Od té chvíle je život Florianův vyplněn vzpomínkou na Malčinu lásku do všech příštích let.

Tot zhruba obrys děje, ale v jakém rámci. Nádhera země s panenskými lesy, kam vtrhl okupační sbor je vystihována stručně sice a úsečně, ale obsažně a poeticky popisovanými náladami tu toho, tu onoho kraje, v němž se odehrává děj.

Popis bitky, popis celého diorama uchvacuje. Popis letu divokých husí, za nimiž spěje touha vojáků, aby také mohli tak spěchati domů, hřeje půvabem vzpomínek na domácí venkov. Příšerné dobrodružství, ano hra se smrtí v močálech, kam zrádný Hercegovec zavede Floriana s patrolou, rozčilené hledání východu za mlhavé noci, útěk zrádcův, jeho posměšný chechtot z neproniknutelné mlhy, rány pušek za ním, popis toho úsečný a jadrný má v zápětí, že čtenář letí očima po stránkách dychtiv na konečné rozřešení. Poslední výstřel zazní za chechtajícím se uprchlíkem, a chechtot na ráz jakoby se byl v půli zlomil, něco opodál padlo na měkkou půdu a „opět bylo ticho a mrtvo, v němž pracovaly bubliny bažin.“ Ale v bažinách stojí tři muži patroly, již nevědí kudy ven, jimž se nohy zabořily v močál již po kolena a kteří se již chystají také na smrt v místech, kde před tím ustlali zrádci.

Jemná je ironie, jíž autor stíhá nadutost důstojníků, z jejichž řad vybral pěknou hrstku portrétů.

Pestrou směsicí mihá se v knize před čtenářem roj postav různých povah s různými choutkami v malebném prostředí hercegovských hor.

Málokterá kniha bude čtena s takovým zájmem, jako tato kniha o kouzlu vojenského tábora. fsh.

DIVADLO UMĚNÍ. Večerem bizzarností mohlo by se nazvati představení snaživé družiny dne 21. května v divadelním sále Lucerny. Obě hry, sehrané toho večera, vybočovaly za meze běžného divadelního zboží, obě vystavěny na základě nemocných, nepřirozených stavů duševních. Spisovatelka prvé hry „Madame la mort“, Mme Rachilde, autorka již ne mladá (nar. r. 1862), nazvala svou práci cerebrálním dramatem, a její hra je skutečně tragedií, nebo raději dramatickým vyličením blouznění exaltovaného mozku mladého sebevraha. Spisovatelce nelze upříti ducha ani obratnosti, ale práce její trpí poněkud rozvleklostí. Zajisté by se neminula silnějším účinkem divadelním, kdyby zhustila své drama v jediný akt. Děj hry dá se vyjádřiti několika slovy: Pavel Dartigny, mladý, zámožný muž, přesycen životem, umíní si zemříti. Uzme svému příteli, doktoru Godinovi, lahvičku s jedem, otráví doutník a vloživ jej do krabice, uzavře se ve svém bytě. Kouří a kouří a čeká až mu náhoda vloží do ruky doutník otrávený. A pak následuje hlavní věc: umírání sebevrahovo. To je vše. Přirozeno, že hra tohoto obsahu, dějem tak chudá, nemůže vynikati dramatickými momenty. Toho však autorka, dychtící po sensaci výlučnosti, ani nechtěla. Hra jest vlastně řetězem velmi suggestivních nálad. Režie měla nesnadný úkol působivost těchto nálad vyzdvihnouti. To se pánům, hru vystavivším (Pavel Neri a L. Machoň), podařilo úpravou jeviště, scenováním výjevů i sladěním souhry všech účinkujících v jediný teskný, přitlumený akkord. O výkonech jednotlivců nedá se mnoho říci, neboť neměli příležitosti, aby rozvinuli své herecké schopnosti. Pan Pavel Neri jako Pavel Dartigny umíral velmi distinguovaně; vytknouti sluší zejména hereckou obratnost, s jakou znázornil zhroucení bezvládného těla. Vedle něho už jen slč. Jarmila Kronbauerova (milenka Pavlova Lucie) měla ve hře moment dramatického vzrušení. — Strach a hrůza lomcovaly jejím tělem, když se dotekla sametové pleti studené mrtvoly sebevrahovy a pohlédla v rozšklebenou tvář a sklenné jeho oči. Slečna našla pro tuto jedinou dramaticky vypiatou scénu z celé hry tóny hluboce přesvědčující, realistickou pravdivostí vhodně kontrastující s hallucinacemi umírajícího Pavla, aniž by naturalismem příliš akcentovaným vypadla z rámce náladové hry. D'Annunziova hra „Sen jarního jitra“ je věc ještě méně divadelní než „Madame la mort“. Nemá vůbec děje; hrozná událost, která přivodila šílenství hlavní ženské osoby hry, udála se kdysi v minulosti. Je to strašná příhoda, o níž všichni mluví a kterou básník s jakousi brutální rozkoší bez přestání opakuje. Krásná žena probudila se jednoho rána, objímajíc muže, jehož milovala, zavražděného. Po celou noc spala s mrtvým, zalita jeho krví. Sešílela z toho. A básník dává o této hrůzné události vypravovati jedné osobě za druhou i šílené, která střídá milé blouznění o květinách a zeleném lese s divým třeštěním, do něhož ji přivádí vzpomínka na krev, ve které se dusila. Šílenství je sice oblíbeným divadelním effektem, ale osoba nepříčetná, postrádající základního prvku dramatického, vůle, rozumem ovládané, může být jen episodou, nikoli hlavní osobou dramatu. Jet pouhou věcí, vzpomínkou, mrtvou duší, která nezasahuje už přímo a vědomě v dění živých.

A tak hra d'Annunziova poskytuje herečce nanejvýše příležitost k studiu psychopathologických processů a k effektní deklamaci, bohaté sic básnickými obrazy a lyrickými přikrasami, ale unavující na konec svým nekonečným verbalismem. Slečna Nechlebová v úloze Šílené dala na mnohých místech zalesknouti se svému pěknému nadání, ostatní, slečny Vlasta Ždárská (Beatrice), Amalie

Krejčová (Theodata), Jindřiška Šolcová (Simonetta) i pánové Jiří List, Karel Černý a Vojta Novák nemohli činiti více, než své úlohy odmluviti. Učinili tak všichni s pochopením a s lahodou, které žádá dikce básnická. —L—

Z VÝLETU NA DALEKÝ VÝCHOD. Napsal Josef hrabě Seilern-Aspang. Mladý autor této pěkně vypravené knihy vykonal cestu průplavem Suezským, mořem Rudým a oceánem Indickým do Japonska a vyličuje ji ve knize, která vznikla ze řady feuilletonů. Kniha nečiní nároku na hodnotu vědeckou, jak v předmluvě autor praví, a jistě sotva také na význam literární, jet spíše denníkem, do něhož spisovatel črtal zběžně a lehce pestré dojmy své dlouhé, několikaměsíční pouti. Bystře, okem zkušeného turisty zachycuje charakter krajin, měst i života a při bohatství a rozmanitosti látky vznikly mu pod rukou jakoby kinematografické obrazy, rušné a zajímavé. Čtenáři, jimž je spis ten určen, najdou v něm mnoho poutavého a rádi sledovati budou autora z Port Saidu do Adenu, Colomba, Penangu, Singapore, Hongkongu, Šangaje, Nagasaki, Kobe, Jokohamy a na četné výlety v krásné ostrovní říši Mikadově. Kniha jest ozdobena mnohými, zdařilými obrázky, reprodukovanými, jak se zdá, dle fotografií, většinou autorem samým zhotovených. —o—

DRÁŽĎANY. Z Prahy dostaneme se rychlikem do Drážďan za tři hodiny. Nedělní zábavní rychlovlaky, vypravované letní dobou z nádraží státní dráhy v Hybernské ulici, bývají přeplněny výletníky, kteří touží za malý peníz a s nepatrnou ztrátou času nahlédnouti do rušného života hlavního města sousedního Saského království. Jsou svátební dny, kdy hlaholí na nádraží i po hlavních ulicích drážďanských český hovor jako v Praze na Příkopě. Je to, pravda, v prvé řadě nepatrná vzdálenost, pro kterou jsou u nás Drážďany tak oblíbeny, ale je tu i opravdový a cenný užitek, který návštěva Drážďan českému člověku přináší. Proslulé umělecké poklady Zwingeru, Zelené komory, Albertina i ostatních sbírek drážďanských poskytují v Praze nedostupný požitek umělecký laiku a nejcennější látku ke studiu odborníku. Kromě stálých sbírek je tu možno spatřiti každého roku nějakou pozoruhodnou výstavu uměleckou i jinou. V živé paměti jest ještě loňská velkolepá světová výstava hygienická, letos pak v srpnu otevřena bude mezinárodní výstava kreslířská u příležitosti IV. mezinárodního kongressu kreslířského, jehož se súčastní i čeští učitelé. Ale i v jiném směru možno čerpati v Drážďanech poučení. Vzorná úprava a čistota města, velkolepé sady, budovy a podniky veřejné, to vše jest a může býti bohatým zdrojem cenných poznatků, a není na škodu, že se do Drážďan rozlévá vždy silnější proud českých výletníků. Pro mnohého našeho turistu jsou Drážďany jediným okénkem do světa mimočeského. Jen jedno bychom doporučovali: aby nikdo nejezdil do Drážďan bez dobrého průvodce v ruce, jen tak, jakoby si vyjel do Roztok nebo do Selce. Nakladatelství naše vydalo ve druhém vydání Prokopova Praktického průvodce po Drážďanech, knížku velmi stříznlivou a stručnou, ale velmi obsažnou a nezbytnou tomu, kdo nechce v Drážďanech utráceti marně čas i peníze. Spisek provede turistu po celém městě a jeho pamětihodnostech, informuje ho i o praktické stránce výletu, poradí mu hotel i restauraci, udá mu zejména adressy českých spolků a českých místností, které by měl pokud možno každý Čech vyhledati a prokáže mu vůbec služby, které nelze zaplatiti. Pěkný, zřetelný plánek města bude každému pomůckou velevítanou. Je-li cestování vůbec uznaným prostředkem vzdělavacím, možno každému, komu není přáno vydati se na cestu delší, doporučiti výlet do Drážďan jako cestu lacinou, příjemnou a velmi poučnou. Prokopův Průvodce po Drážďanech bude mu na ní rádcem spolehlivým a v každém směru prospěšným.

POVÍDKY ZE ŽIVOTA MALORUSŮ DOMA I V CIZINĚ. Šedesáté číslo Ottovy pozoru hodné Ruské knihovny přináší třetí svazek spisů Vladimira Galaktionoviče Korolenka, který má u nás již ode dávna, kdy v českých časopisech vycházely ojediněle překlady jeho prací, velmi sympatický zvuk. Jeho legenda z Polesí Les šumí před lety, když její překlad uveřejněn byl ve Květech, vzbudila v čtenářské obci naší živou pozornost. Touto povídkou, plnou životnosti a síly, zahájen je také jmenovaný třetí svazek Korolenkových překladů. Les šumí jest povídkou starého lysohlavého děda, který ji vypravoval, když šumějící les probudil jeho dávné vzpomínky. Jako vůbec, tak zvláště v této práci spisovatel svým krásným, neodolatelným způsobem líčí rozmanité zjevy přírodní. Šum lesa podobá se mu ohlasu táhlého, vzdáleného zvonění, jest mu tichou písní beze slov, nejasnou vzpomínkou na minulost. A podobně dovede hovořiti o zvláštním soumraku, kterým bývají naplněny jarní hvězdnaté noci, kdy jemná mlha pokrývá otevřená prostranství stříbrnatě lazurovým závojem, tak také vypravuje o oblačném nebi a střídání světla i stínu na zemi. Jinou povídku začíná slovy: Poslouchej: vyjdi, člověče, za jasné noci a pohlédni na nebe i na zemi. Pohlédni, jak po nebi pluje jasný měsíc, jak se mihotají a třpytí hvězdy, jak se země se zvedají lehké mraky a kamsi jako opozdilí poutnici noční cestou se šourají .... Les však stojí začarován a poslouchá, jaká kouzla vynořují se v něm po půlnoci. Každá z pěti povídek knihy počíná se vstupem do přírody, jejímž Korolenko jest nadšeným velebitelem a kde má největší zálibu a porozumění pro nevyčerpatelné taje lesa. Do takových nádherných rámců vkládá pak svoje svrchovaně poutavé, mnohdy až vzrušující děje, jichž jest vždy mistrným vypravovatelem. Kromě zmíněné práce Les šumí kniha obsahuje ještě povídky Starý zvoník, dojemnou to jarní idyllku, dále náčrtek V oblačný den, maloruskou povídku Soudný den — „Jom-Kipur" a velkou povídku vystěhovaleckou Bez jazyka. Tuto práci přeložil G. Šuran, ostatní čtyři pak A. G. Stin. Ruskou knihovnu úspěšně rediguje Pavel Papáček. Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 31. května 1912. ČÍS. 36.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

Z KNIHY „NĚMECKOBRODSKÉ MOTIVY.“*)

ZALOZENI BRODSKÉHO GYMNASIA.

Páter Eligius, augustián,
z šerých síní klášterních šel dýchat
svěží vzduch, teď jarem provoněný,
na kopec šel táhlý nad rybníky,
kde se rýsovaly v čistém vzduchu
kříže tři a odkud, na dlani jak,
Brod se hloubil, sevřen hnědou hradbou,
ze které se bašty kulatily,
utlačeny jaksi těžkou věží
velikého chrámu, odkud zvučel
bouří zvuků husitský zvon Vilím.
Pater Eligius mimo zpěvů,
matutin a předepsaných chorů,
plnou duši vědy měl a písem,
které spíš ve vnitru utišily
právo života a lidské touhy,
klíčící i v smutném hávu kutny,
klášterní než všechna kontemplace,
v šerých síních, kam sic jaro vniklo
plachým svitem okny do ambitů,
aby bledým zlatem zachvělo se
v začernalých malbách, na nichž skreslen,
tměl se život světce Augustýna,
ale ulekáno odchvělo se
raději dýchat na zmlazené snětě.
Mnich se díval vlahým, jarním krajem,
kde to plálo ve skřivanním zpěvu
polibky a onou mladou touhou
rašit v květy pod laskáním slunce,
v jeho záři vyzrát v silné plody,
které příští slunce vzbudí v květy,
nesmrtelné vždycky svými plody.

Mnichu cosi ozvalo se v nitru,
o čem myslil, že již přebolelo,
a že shaslo v umrtvení těla.
A teď náhle zatíklo to v srdci,
poplašilo krev, že v bledé tváři
růžovou se skvrnkou zdováděla.
V mnichu ozvalo se cosi z mládí,
zatopilo celou jeho duši,
duhovými svity hrálo v očích,
že snad ani nezřel jít po svahu
tichou ženu s pochýlenou hlavou
sem ke křížům, kam chodívá bolest.
Až se schvělo vlhké polibení
na povadlé, bílé jeho ruce,
teprv poznal paní Kobzinovou,
vdovu po rychtáři, která často
zašla v šero jeho zpovědnice,
tichá vdova s trpkým žalem v duši
po dětech, jež nepřišly jí v život
mateřskou ho vyzlatiti láskou.
Stáli spolu v roztouženém vzduchu
jako trosečníci, — nevěděli,
že cos společného je teď našlo
v hořkém zadumání v jasu jara.
Slyšel znovu tesknou bolest vdovy
po dětech, ach po dětech, jichž marně
ždala duše této celé ženy,
nepoznavší sladké jaro matky.
V mnichu také cosi zaplakalo . . .
Bylo mu, jak kaštanový pupen
zašlápl by někdo v jeho srdci, —
celý chvěl se, — řekl potom tiše:

* Vyjde na podzim s dřevoryty a grafickou výzdobou malíře Otakara Štáfla.

„Ano, — je to přec jen tolik krásné
dětmi přejíti sám v nový život, —
v dětech pokračovat, — v tom je věčnost —“
zašeptal mnich, chopil její ruku
měkce stisk' a řekl: „Víte, — děti?
to je radost duše! — Aspoň mít je
kolem sebe, — jejich srdce čistit,
hřát se v jejich mládí, vést je k žití —“
Do očí si oba zahleděli,
pochopili jaký nyní účel
má jich život.

Skřivan zpíval v slunci . . .

JOS. JAHODA.

NA STARÉ POŠTĚ.

OBRÁZEK Z R. 1809 O 1 DĚJSTVÍ OD JOSEFA CÍSLERA. Dokončení.

VÝSTUP 26.

Předešlí bez Melzra.

Br. Madame, to vrhá podezření, že jste depeši vynesla — vy!

P-ová (udivena i ustrašena). Já že bych —?

Br. Vy odnesla jste přece okřín s moukou.

P-ová (probírajíc se z leknutí). Ano, s vaším svolením.

Br. Ale v mouce byla depeše.

P-ová. Depeše? Pouze kus papíru, jímž jsem pokryla trhlinu v okříně pod mouku.

Br. A kde jste vzala tu listinu?

P-ová. Zde. Byl to přece kus bezcenného papíru —

Br. Co vás napadá — to byla — Četla jste listinu?

P-ová (už klidna). Nevím ani, že tam bylo psáno.

Br. Madame, hledím-li na vás —

Pošt. (za katrem). Už zas? To bych si vyprosil!

Br. (pokračuje) — nevím, vidím-li v očích vašich nevinnost nebo vychytralost.

P-ová. Pane kapitáne, jak bych já —

Br. Uvidíme.

VÝSTUP 27.

Dorla, Journet, Melzer a předešlí.

Dor. (vběhne, jakoby vstrčena, při čemž sveze se jí šátek s hlavy; za ní vstoupí Journet a Melzer).

Jour. Tu je, pane kapitáne.

Dor. (činí poklonek). Má úcta, krásný pane důstojníku.

Br. Nechte lichotek —

Dor. Je libo krásné krajky ke košilkám vzácné paní — (na Journeta) i milence přijdou k radosti.

Jour. Krásné opravdu —

Br. (ironicky). Dobře jste je prohlédl, pane poručíku! A v košíku žádná depeše?

Jour. Nikde ničeho, ač byla důkladně prohledána.

Mel. Dal jsem k tomu zavolat ženu naddozorce, ale nikde ani lísteček tabáku.

Br. Přece už víte —

Mel. Ano, teď. Pytel tabáku!

Br. Nyní, panenko, žerty stranou. (Přísně.) Pane poručíku, dohlédněte k lidem.

Jour. Poroučejte, pane kapitáne. (K sobě.) Rozkošná dívka! Ale já musím pryč. (Odejde.)

Br. (na Dorlu). Co jste chtěla v tomto domě?

Dor. Krajky prodat.

P-ová. Ano, v celém okolí nikdo nemá krásnějších —

Br. A proč schovala jste se na půdě?

Dor. (ukazujíc na Melzra). Před tímto pánem — chtěl mi dokazovat svoji náklonnost.

Mel. Lež to, očividná lež. Je to známá podloudnice.

Br. Aha, tot jiný tabák!

Mel. Ano. Pytel tabáku!

Pošt. Čert už tě vem s tvým — (Dragoun ho zažene.)

Br. Vy však jste vytáhla z mouky na okříně listinu.

Dor. (s jistotou a úsměvem). Já — listinu?

Mel. Ano, já viděl dobře.

Dor. (rozmarně). To se pan celní notně zmát: když kradla jsem se půdou, já rukou maně sáhla do mouky a ji si zabílila až po loket —

Mel. Lež to —. Byla to listina.

Br. Kam jste ji dala?

Dor. Nevím o ní. Znovu můžete mě prohledat. (Otočí se.)

Br. (na ni a Melzra). Od vás dvou musím ji dostat — tedy se rychle shodněte. Mně trpělivost již dochází. (Jde vstříc vstupujícímu Journetovi, zatím Dorla, celní a poštmistrová živě rokují.)

Pošt. Aby vás už všechny kozel —! (Dragoun ho zažene.)

VÝSTUP 28.

Journet a předešlí.

Jour. Pane kapitáne, po depeši ani památky. A na obzoru ukázalo se několik nepřátelských jezdců.

Br. Morbleu! naposled půjdeme s prázdnou. (Otočí se.) Dostanu tu listinu? (Ticho.) Tedy ne? Dobrá. Pan celní ji viděl dobře?

Mel. (počíná se strachovati). Viděl — ovšem mohl jsem se mýlit.

Br. Je pozdě na vytáčky. Pak víte o listině vy nebo vaši lidé a pátrání po kontrabantu bylo jenom lstí —

Mel. Na mou čest, pane kapitáne — vždyt pytel tabáku —

Br. Poručíku Journete, dejte sedlat. A toho pána (na Melzra) vyveďte na dvůr — nepoví-li v pěti minutách, kde je depeše, dám jej — zastřelit.

Mel. (div neklesne). Panenko — pytel tabáku — pro všechny svaté — já, ouředník pod přísahou —

Br. Dépêchez-vous.

Mel. Pane kapitáne, na mou čest — přísahám — pane kapitáne — (Journetem přinucen k odchodu.)

Br. (hledí upřeně na Dorlu). A co s vámi, krásná lasičko? Máte takové skvostné vlasy —

Dor. (zděšena.) Vlasy —

Br. A ty vám dám za trest — ostříhat!

Dor. Ty mně — ostříhat —

Br. Ano, líbí se mi —

P-ová. (prosebně). Pane kapitáne —

Br. Marné prosby. (Na dragouna.) Coupez ses cheveux!

Dor. (jakoby jí napadla spasná myšlenka). Když tedy tak — Jen o své copy prosím na památku.

Br. Na památku? (Hledí na ni se zalíbením; pro sebe.) Tak je klidna. Křivdím jí? (Nahlas.) Budiž.

Dor. (usedne na židli a políbivši své copy, jakoby se s nimi loučila, nabízí je vojáku, aby je palašem uřízl.) Zde jsou.

P-ová. Jaká škoda!

Br. (v posledním okamžiku.) Halte! (K Dorle.) Nechám vám je —

Dor. (radostně) Vy, pane důstojníku —?

P-ová. Bravo.!

Br. (k Dorle). Chci vám věřit. Jděte.

Dor. Jak vám děkuju, vy dobrý —

Br. (odmítá díky). Pryč, pravím — rychle.

Dor. Už chvátám — s Bohem! (Vyběhne.)

Pošt. Tys, ještěrko, venku a já tu pořád — (Schová se, když mu dragoun pohrozí.)

VÝSTUP 29.

Předešlí bez Dorly.

P-ová. Byl jste opravdu velkomyslným, pane kapitáne. Děkuji vam srdečně.

Br. Jen neodmění-li se mi špatně ta slabost.

Pošt. Zas tam mají ňáké šuškání! (Nahlas.) Nu tak, kapitáne, chcete mě tady dát zazdít?

P-ová. (prosebně). Prosím za něj.

Br. Ještě ne.

VÝSTUP 30.

Melzer a předešlí.

Mel. (vrazí). A přece měla tu depeši —

Br. Co že —?

Mel. Ano, ta podloudnice jak byla na svobodě, z copu ji vytáhla, kde ji měla zapletenu —

Br. Morbleu! — kde je?

Mel. Vojáci se za ní rozjeli.

Br. A já tak sednu na lep!

Mel. Jak se zachechtala, ta ochechule! A já bych si byl dal za ni hnedle hlavu kulemi provrtat.

Br. Těš se, až tě přivedou — (prudce přechází) zatočím s tebou —

Mel. Nevím, nevím, pane kapitáne, dostihnou-li jí: přeběhla silnicí, zahradou, a už byla na palouku k lesu.

Br. Máme dobré koně.

Mel. Ale jsou tam bažiny. A pak ta ženská má nohy jako srnka. Nu, pane kapitáne, byl byste v tom jako já — ani pomyslit na to nesmím: pytel tabáku!

Pošt. Už jsi tu zas!?

Br. (zlostně). Jděte mi k čertu zase s tím —

VÝSTUP 31.

Journet a předešlí, později Porazil.

Journet (vrazí). Pane kapitáne, utekla nám —

Br. Morbleu!

Jour. Na pokraji lesa se zastaví, zamává listinou, abychom vám vyřídili ještě pozdrav a už je v houští —

Br. Snad ji přece ještě —

Pošt. (jizlivě). Jen si račte posloužit.

Mel. Tady jsou rozsáhlé lesy

Jour. Pane kapitáne, v dálce na silnici jezdců přibývá.

Br. Tedy na koně! (Journet odejde.)

Mel. Pane kapitáne, ani se nenaděje, a může člověk přijít o — (ukazuje na hlavu).

Br. Táhněte už jednou, člověče, nebo —

Mel. S radostí — tady mě tak brzo nikdo neuvidí.

Pošt. Nu — konečně!

Mel. (zahrozí na poštmistra). Však si to pamatujte! (Odchází.) Pytel tabáku — takový kontrabant! (Vyjde.)

Pošt. (lomcuje dveřmi). A co já tady věčně —?

Br. (na dragouna). En avant! (Dragoun odejde.) Vám už otevře madame, až uzná za vhodno.

P-ová. (bojácně). Ušetříte nás?

Br. Máte ochranný list — dosud sice bez rodiny, ale ta snad později — — Jen co je pravda: k poště hodíte se výborně.

Pošt. Děkuji za poklonu.

Br. Madame — monsieur —. (Salutovav odejde.)

Pošt. Teď už se snad odtud dostanu.

P-ová. (žertovně). Budeš-li rozvážnější.

Pošt. Budu. Přísahám!

P-ová. A žárliv?

Pošt. To už teprv ne.

P-ová. (otevřevši vrhne se mu do náruče). Nesmíš, neboť ten ochranný list bude se hodit na nás —

Pošt. (jasavě). Julčo — my rodinu? Juchej! To třeba oslavit — (Otáčí se s ní).

Porazil (vcházeje otáčí se ven). Čerchmanta staryho vám budu věšet tabulky! (Spatřiv přítomné nechápe jich veselí.) Tohle mi zůstává rozum stát! (Kroutí hlavou.) Taky, myslím, jsem tu zbytečnej. Inu — tak půjdu domů k Madleně — s tou se taky potěším — ó jemine! (Odchází.).

(Opona.)

(Hra tato tištěna je jako rukopis — nelze ji proto bez autorova svolení provozovati.)

MOMAR'.

OBRÁZEK Z PAŘÍŽE OD DRA DUCH. PANÝRKA. Pokračování.

II.

Od chrámu ke hřbitovům je sic hezký kousek cesty, ale místa zbožnosti a místa posmrtného odpočinku mají tolik vnitřní příbuznosti, že není to skok logický, zabloudila-li mysl vzpomínkou z krásného chrámu, jenž mne upomíná na florencskou chiesa di Santa Croce, do hřbitovů, zvláště na svahu položeného pomalu stárnoucího hřbitova starého s některými pěknými náhrobky, kde již se nepohřbívá. Z běžného mobiliáru hřbitovního, v němž zvláště porcelánové věnce jakoby ze žlutých květů slaměnek uvité signalisují smysl Francouzů pro úspory, zvláště vůči mrtvým, kteří z té květinové záplavy našich hřbitovů, v nichž se mnoho peněz utopí, bez toho nic nemají. Také jsou tu oblíbeny věnce z korálků černých a fialových na drátku navlékaných, z nichž pak listy a květy se uplétají — také tyto věnce, nehynoucí sic, ale smutný dojem vyvozují svou barvou, ale za to vynikají trvanlivostí. Z náhrobků upoutal mne na starém hřbitově nádherný bronzový pom-

ník na hrobě jakéhos Biebera, znázorňující jinocha souchotináře, jedinou naději stárnoucích rodičů, jimž drobní bacillové uloupili syna v nejkrásnějším věku. Jinak byl hřbitov prázdný. Stinná zahrada mrtvých pod korunami starých stromů dožívá také podvečer svého stařectví, mezitím co dědic jména, nový hřbitov montmartreský mohutní v záplavě květin. Je to vedle Père Lachaise nejznamenitější hřbitov pařížský, úředně zvaný „Cimetièr du Nord" (Severní hřbitov).

Přítel Svoboda prováděl nás tu. Navštívili jsme jednoduchý hrob mistra Vácsl. Brožíka s kvetoucími pelargoniemi a zamyslili se truchlivě.

„Václav de Brožík, artiste peintre néen Bohême," stojí na prostém náhrobku se spěžovým poprsím, dosti věrně spodobujícími umělce. A na hrobě je věnec z obětin „Učitelé a učitelky z Čech vzpomínají velkého syna českého národa 5. srpna 1911." Věnec tu položen nedávno.

Na 10 hektařích rozkládá se hřbitov, rozčleněný několika cestami a třídami (cheminsa avénues) jako města v řadu polí. Dojala mne „Avenue des Polonais" jako reminiscence na neštastné osudy Polsky, jejíž nejlepší synové v Paříži dožívali svůj truchlivý osud. Nápis „Exoriare aliquis nostrise ossibus ultor" na hrobě maršálka Stempovského jest ovšem smutnou ironií v dnešní dravé době, v níž zlé činy států a národů násilných nedocházejí pomstění, leda po staletích, když přírodní zákon o degeneraci rasy počne působiti.

Jinde zas Carrefour de la Croix hostí mrtvé oběti státního převratu z r. 1851.

Na tomto hřbitově jest pomník Emila Zoly; tělo neštastného naturalisty, jenž zemřel r. 1902 otravou uhelným plynem, však odpočívá v Pantheonu.

Jako u nás slují ulice po vynikajících spisovatelích a umělcích, označeny i na tomto hřbitově některé cesty takto, na př. „Chemin Artôt" po houslistovi Artotovi, „Chemin Troyn" po známém malíři toho jména atd. Také skladatel Ambroise Thomas tu odpočívá, dále filosof Ernest Renan, malíř Ary Scheffer a proti němu Alexandre Dumas syn, nedaleko státník Jules Simon. Náhrobek z bílého mramoru označuje hrob malíře Horace Verneta. V Avenue du Cordier naleznete hrob Murgera, básníka pařížské bohemy, umělecké mládeže latinské čtvrti a lze říci Montmartru vůbec — nemohl lépe odpočívati. V avenue de Carrieres spí věčný sen komponista Hector Berlioz, jehož domek prostý, kde skládal své hudby, minuli jsme prve na Montmartru. Také Theophilovi Gautierovi ustláno na hřbitově montmartreském.

Jako na hřbitově Père Lachaise a jiných, mají i na Montmartru Angličané svoji přihrádku — avenue des Anglais, kde odpočívá ovšem i leckterý neangličan, na př. skladatel melodiosních oper Jacques Offenbach, jenž zemřel r. 1881 v Paříži — říkají mu tu „Offanbaque" (vyslov Ofánbak). Nejslavnější hrob Montmartru je však Heinricha Heinea a jeho choti s náhrobkem (herma s poprsím od holandského umělce Hasselrijse) „Wo wird eins des Wandermüden letzte Ruhestätte sein,.." čteme na náhrobku a uchvacuje nás prostota citu i formy v těch slovech vyjádřená. Heine zemřel 1856, jeho chot r. 1883 — básně Heineovy posud se nadšeně čtou i v kruzích nejvyšší šlechty, které nepodkuřoval, a překládají se vždy znovu a znovu.

Ještě pomník Halévyho, skladatele Židovky, jenž dovedl jako nikdo buditi uměním sympatie pro židovstvo, nad hrobem jeho v oddělení israelitů, jehož vchod zdobí socha Mojžíše, za zmínku stojí dle Michelangelova díla nesmrtelného.

Smráká se, chýlí se k večeru, blíží se doba, kdy se hřbitovy zavírají. Ač bychom ještě leckdes rádi postáli nad uměleckým dílem, nápisem vážnou myšlenku tlumočícím — vždyt nejvážnější jsou lidé na hřbitově — nutno odejíti. Několik dámiček v černém úboru trousí se opodál — tentokráte neulovily žádného nápadníka tyto specialistky v živnosti lásky, lapající záletníky na slaninu, která sluje „smutek mladé vdovy" a domnění, že budou nejvděčnější za potěchu tělesnou a duševní ve své opuštěnosti . . .

*

Mluviti o Montmartru a neutrousit slova o jeho hýření?

Ne . . .

Zbývá clou — zábavní místnosti, jimž patří večer a noc hosta na Montmartru. Je však ještě den — touláme se zapadlými uličkami a opuštěnými cestami a stáváme se svědky všelikých drobných výjevů.

Ve kterési ulici hrají si hoši na Indiany a berou to velmi vážně, jak se sluší na syny pokročilého národa svobodného, t. j. se šavlemi, ručnicemi a revolvery, jakým jsme za dětských let se závistí říkali „opravdické“. Nějaký zajatec je zrovna spoután a přivázán ke stromu a ještě má stráž. Krvavá literatura pro děti kvete tedy i u nejkulturnějšího národa světa.

Jinde v úzkém průchodu mezi zahradami, kde by v noci nebylo nikterak příjemno kráčeti domů, povaluje se, na zemi pohozeno, šatstvo a prádlo ženské, sešlé sice, ale dosti ještě čisté, od punčoch, košile a spodničky až po oprchalý slaměný klobouk. Jakoby tu nějaká krasavice byla se převlékala z fundamentu, učinivši si ze zastrčené ulice budoir. Ale do čeho se to oblékla? Je docela možná i jiná domněnka . . . v Paříži zmizí denně tolik lidí . . .

Dokončení.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Pokračování.

Co si to za syna,“ obořila se na něho „dybych zdechla hani se mně nevšimneš, chodíš vokolo ani nepromluvíš, nezeptáš se mámo, ja pa se máte? Proč pa plačete, proč pa se zlobíte — cák se vám stálo — do pa vám hubližuje?“ Martin pomalu obrátil k ní hlavu, chtěl jí říci — „nemám už mámu, utopila se mi, utekla mi“ ale nebylo možno vtlačiti, vklíniti jedinou větu do té spousty slov, které — jako sopka lávu — ze sebe chrlila. —

„Já neščasná, já neščasná! Co sem jenom dělala, že sem k tobě chodila! Hamby sem se dočkála, hambu hamboucí mi děláš, takovou hambu, že se za tebe stydit musím, hlavu mezi lidi vystrčit nesmím.“

Martinovi klesly ruce. Papíry mu z nich vypadly, po zemi se rozletěly, jakoby nahý stál a někdo pro nic za nic metlami ho mrskal, tak bolestno mu náhle bylo. Chtěl vykřiknout: „nevadte se se mnou, ale s mojí matkou — to ona tu dračí setbu zasila, která nyní roste a šíří se jako kokotice v poli, vím, nerada to rozsívala, nerozvážila si, co z té její řeči pojde“ — ale jakoby se dusil, slova z hrdla vynutiti nemohl. Jen o stůl se opřel a prudce dýchal.

„Lidi na potkání mě zastavují,“ jedním proudem nepřetržitým vyčítala Manka, „ha ptají se, je to pravda, že váš syn kněz vás bije? Že hutect ste před ním mušíla? Všecko vědí, i to, že držíš s děvkou proti mně, všecku vládu že's ji do ruky dal.“ —

Jakoby se bránil tomu přívalu slov — vztáhl Martin před sebe ruce. „Zadržte!“ vydralo se mu z úst, ale matka vidouc, jak Martin se třese, přímo svíjí pod šlehy jejích výčitek — zvýšila ještě hlas — „Vím, že se s ní slízáš, za mým ňibetem že se domlouváte, peníze že jí dáváš, abych já neveděla — i nemanželský děti prej máš — tfuj hambáři, tfuj!“ a plivla před ním.

Ne to slovo poslední nebyl výkřik, ale to byl políček přímo do tváře, to bylo bodnutí přímo k srdci. Prsty Martinovi na rukách samy se zkřivily jako drápy, nevěda co činí, skočil po matce a popadl ji za hrdlo. Ta vykřikla ještě „Ježíš“ — ale „Maria“ už zavolat nemohla, jen zachroptěla a oči z důlků vystouplé na syna upřela.

Jakoby kdosi neviditelný Martina prudce přes ruce udeřil tak náhle pustil matku, která lapajíc po vzduchu, prudce se rozkašlala.

„Pryč, pryč,“ sípal i Martin „hle, co jste ze mne učinila, to, co ze strýce, vraha skoro . . . Jen o vlásek a dopustil jsem se nejčernějšího zločinu — já kněz — matku bych byl zabil . . . Co by tomu byl řekl Bůh a — svět!“ odvrátil se od matky a zdálo se mu, že hledí do černé propasti, ve které svítí rudé ohně, šlehají plameny a vystupují otravné plyny a páry. Třásl se jako osykový list a bledý hrůzou vypotácel se ven. „Ve stopách strýcových jsi stál“ slyšel mluvit vnitřní hlas. „Co je člověk? Třtina větrem se klátící? Můžeš se spolehnouti na sebe? Kdo ti za to ručí, že zítra nedokonáš, co's dneska započal. Boj se sama sebe a k Bohu se obrat.“ Strhl v kanceláři se zdi klíč kostelní a vyběhl z děkanství, jakoby ze sopečné výhně prchal.

„Vysvoboď mne, Hospodine, vysvoboď mne,“ už cestou volal, pak v kostele padl na stupně hlavního oltáře, ruce vztáhl směrem k svatostánku, hlavu na chladný stupeň kamenný položil a sténal:

„vysvoboď mne! Ukaž mi cestu ke svobodě, Ty jenž zkoumáš srdce i ledví člověka, ukaž mi místo, kde složit břímě vezdejšího života, udej mi způsob, jak se osvobodit a nehřešit, bez hříchu vyjít ze života, který žiji a který mě tísní. Označ mi místo, kde se zachránit, kde se ukrýt, kam utéci před sebou samým. Otče náš, jenž jsi na nebesích! Syn tvůj a nehodný sluha Tě volá. Z prachu volá jako šlapaný červ lidský, prosí bídný a ubohý jako žebrák. Buď vůle Tvá svatá! Učiň se mnou a ze mne, co chceš. Svůj život Ti dávám, v ruce Tvé ho vracím, protože je pro mne bezcenný, ba obtížný, vnukni mi, jak s ním naložit mám. Přijď, ó přijď království Tvé! Vezmi si můj život a Tvůj pokoj a mír snese se konečně do mé uštvané, utýrané duše, po klidu žízním a prahnu, po kapce lásky touží srdce mé, zapomenouti si žádá na všechnu bolest, práci, zklamání, umdlené a unavené jako pták, vyprahlé a uvadlé jako zlomený květ touží spočinouti na Tvém klínu. Odpusť nám naše viny! Ano, odpusť, Hospodine, odpusť a nenalož s námi dle hříchů našich. Oba jsme vinníci — já i matka — ale pomoci si nemohu. Trpělivost má je vyčerpána, síly mé jsou zlomeny, vyschla v srdci mém studnice lásky a úcty k matce. Zpovídám se ti a vyznávám z černé viny té, že mě odporem naplňuje ne matka, ale její hrubost, její lakota, její zloba. Nemohu žít více po boku té, která mě pod srdcem nosila a v bolestech porodila. Bojím se bydliti s ní pod jedním krovem, dýchati s ní stejný vzduch. Vím, Otče, že dosud nikdy Jsi neslyšel tak hroznou zpověď dítěte, ale dovol mi, abych v modlitbě byl upřímným. Jsi vševědoucí a víš, že rozumem se bráním, vůlí svou se krotím, ale cit, Bože, cit ve mně hyne a umírá. Nemilujem se s matkou, ale nenávidíme, zabít jeden druhého bychom někdy mohli. Proto neuváděj nás znova v pokušení, neboť nevím, překonal-li bych je, přemohl-li bych sebe a vyšel jako vítěz z nerovného boje. Zbav nás od opravdu zlého života, který spolu vedeme. Rozveď nás, vezmi si můj život, vezmi, ochotně Ti ho podávám. Slunce už pro mně nevychází, hvězdy mi nesvítí, kvítí pro mne nekvete, ptáci pro mne nezpívají, umřela mi radost i krása života. Dopusť na mne nemoc, raň mě mrtvicí, dej mi nakazit se u lože nemocného, co chceš učiň se mnou, ale zbav mne těžkého břemene Života. Spánek vyhýbá se mým očím, sen prchá od mého lože, hořkne mi pokrm i nápoj, nespokojenost drásá moje nitro. Hle, nohy mé krvácejí, protože na pouti životní kráčejí po ostrých střepinách skla, hle, ruce mé krvácejí, protože v zoufalosti břitvy se chytají, trním klestí si cestu, bodláčím se prodírají. Trpím, o Bože, trpím, proto naposled zlomený a pokořený na tvář svou padám před Tebou, buším na bránu Tvého milosrdenství a z hlubokostí svého neštěstí volám k Tobě: smiluj se nade mnou, vyslyš mě — Amen."

Tak se modlil kněz Martin, jako dosud nikdy. Zprvu jen v myšlenkách, potichu, ale pak rty sevřené se zachvěly, šepot ševelil z jeho úst, oči se mu horečně rozhořely, modlitba stávala se hlasitější, čelem bil o stupeň oltářní, tělo se v bolestech svíjelo, ruce chvílemi pozdvihovaly, hlas šířil se prázdným kostelem, duněl, bouřil pod jeho klenbami až ztichl docela. Jako mrtev ležel děkan na stupních, přitiskl se k nim i dech v sobě zatajil a čekal. Cosi ohromného, velikého že se stane, si myslil, zázrak nějaký, jak čítal o nich v legendách světců a mučedníků, Kristus na kříži že se pohne, otevře bolestně zkřivená ústa svoje, promluví a nařídí co má učinit, dvířka svatostánku že se rozletí, blesk z nich zašlehne a jeho rozdrtí, klenba chrámu že se sřítí a zasype ho zde u oltáře, u kterého denně mši svatou četl. Čekal toužebně a dychtivě — ale nic — nic. Jen zbloudilý ptáček nějaký zoufale bil křídelky do okna, až jeho tabulky rachotily, touže po svobodě a volnosti, jen myška z kouta přiběhla, upřela očka na shroucenou postavu Martinovu a zmizela, jen muška malá, slabá, mátožným letem jemně vrnic přeletěla nad jeho hlavou a přece pocítil sílu modlitby. Ulevilo se mu, rozjasnilo se před ním, mraky jakoby se rozprchly, z chladného kamene jakoby se klid a rozvaha vracely do jeho hlavy. „Venite ad me omnes, qui onerati estis" — „Pojďte ke mně všichni, kteří obtíženi jste," přečetl si nadpis, který se vinul kolem svatostánku a v záři sluneční leskl se jako ohnivý . . .

„Jdu, už jdu a nic už mě nezadrží," zašeptal ještě a vyšel z chrámu vzpřímený a rozhodnutý.

Ještě téhož dne odpoledne po dlouhých letech zase jednou jel do Budějovic. „Co vzkážete panu biskupovi?" vesele optal se kaplana. I s matkou srdečně se rozloučil, „neplačte už," těšil ji, „jistě nám bude lepší — všecko to přestane, všecko se

to k dobrému obrátí, asi pozítří se vrátím a potěším vás, doufám, že jistojistě všecky potěším."

I Barušce ruku podal, usmál se na ni, „jste hodná," ji pochválil a vyšel ani se neohlédnuv.

Všichni mohli na něm oči nechat, jak se celý proměnil, rozjasnil a znovu ožil. Děkan s kufříkem v ruce šel na nádraží pěšky. Talár měl hozený přes rameno a deštníkem cestou si pohrával.

„Je přece jen lakomec, ani si do dostavníku nesedne a jak zvesela si vykračuje," ohlíželi se po něm lidé, ale Martin nikoho si nevšímal. Prošel předměstím, domky řídly, větřík lichotně ovíval mu čelo, silnice do širých polí vyběhla a už tu stálo rozsáhlé nádraží celé sluncem zalité. Přišel příliš brzy a dlouho netrpělivě přešlapoval u pokladny i potom na peronu, hoře nedočkavostí, už aby tu vlak byl. Jako by ho honil, tak z Prosovic pospíchal.

Dokončení.

FEUILLETON.

NEVINNÝ HŘÍCH.

MOMENTKA Z ITALSKÉHO RYCHLÍKU. NAPSAL VÁCLAV ŠAFR.

V dlouhém kupé římského rychliku seděli jsme, vesměs mužští pohromadě. Za paženim u okna seděl kněz z Padové, právě naproti nám v posledním oddělení a vedle sebe měl prázdné místo — jediné v celém voze hustě obsazeného vlaku, jenž jako běs pádil tmou k zemi se snášející. Ve tmách dávno již zmizela šírá pláň moře, ohromné, černé mysy skal, palmové háje, jemné písečné břehy i malebná skupení domků a vill s tarasy na střechách a pestrými žalusiemi.

Nebylo nač dívati se. Hleděli jsme tedy na sebe a hovořili o Římu, k němuž jsme se blížili, o papeži právě nemocném, o vyhlídkách italských záměrů v roce jubilejním, o výstavách v Turině a ve Florencii, jakož i o výstavách v Římě, které byly cílem naší cesty.

Vzpomínám si, jakoby to bylo dnes, na to, co pravil tehdy onen kněz z Padové: „Jedu do Říma s jistým posláním. Na výstavy římské půjdu na zapřenou. Navštívím je v civilním obleku. Máme to zakázáno. Vatikán bojkotuje výstavy a celé jubileum, jež probouzí v něm nejtrpčí vzpomínky na zrušení papežského státu. Svatá stolice chce odporem svým projeviti svou sílu a moc. Nejvíce uráží Vatikán, že výstava archeologická, v niž vynáší se moc pohanského Říma a výstava v Andělském hradě, kde jakoby na potupu je vystavován zlatý papežský vlak, který jezdival mezi Římem a Civitavecchii, nejmocnějšího to druhdy přístavu světské moci církevní . . ."

Pak přenesl se hovor na všední věci, až omrzel a umlkl docela. Tma zvenčí pronikala vytaženými dřevěnými žaluziemi vlaku, drala se skrze skla oken a zahalovala slabě osvětlené kupé, v němž osoby měnily se ve stíny, nachylující se k rámům okenním.

Kněz zahalil se v plášť, vyňal černou modlitební knížku, polibil ji a obrátiv několik listů, utkvěl zrakem na některé modlitbě, již na to jeho pobledlé rty šeptem začaly odříkávat. Byl ještě mlád. Ale oči jeho pozbyly lesku a vlas prošedával. Hubené tělo svědčilo o postech tam na severu v biskupské a poutnické Padové, mající na sto kostelů a prosluvší památkou apoštola sv. Antonína, jehož kázání „ryby ku břehům šly naslouchat".

Nebyl fanatikem. Neobracel své oči v extassním zanícení v sloup. Modlitba jeho byla tichá a upřímná.

Na stanici v Civitavecchii přistoupila do našeho kupé dáma. Italka jiskrných zraků, kypící zdravím a zářící spokojeností. Na sličných dosud tvářích lpěla ona závidéníhodná a krásná červeň italského jihu, kteryž i ve městech je venkovem. Městské Italky poznáš jen po eleganci, když touto zvláště vynikají. A móda zhusta ani nesluší k jejich brunátním okrouhlým a plným obličejům s tmavými, kučeravými vlasy, nebo s mohutným, hladkým účesem, vybíhajícím na temeni ve věžovitou kštici, do spirál točenou a nádhernými jehlicemi protknutou. Takový obličej s plnými červenými rty, bílými perlemi zubů a tmavým obočím, podobajícím se pažitům nad klenbou zářících kaskád zraků, hodí se daleko lépe do jednoduchého ledabyle přes ramena a na ňadrech sepnutého sponou, nebo pasem, jak viděti u Napolitánek.

Bez rozpaků usedla na jediné prázdné místo ve voze po boku padovánského kněze. Pozoroval jsem vzrušení na jeho tvářích. Modlitba byla přerušena na chvíli, nežli se švitorná Italka vypovídala a nežli jsme zvěděli odkud a čí je, jakou má rodinu a proč jede v tak pozdních hodinách do Říma. Sňala klobouk, přehodila pestrobarevný šál na plnou šíj a přes prsa — proměnila se v Napolitánku.

Kněz vtlačil se do koutka v zřejmých rozpacích, klopil oči a posléze vzal znovu útočiště k modlitbám, nevšímaje si více již ženy a staraje se pečlivě o to, aby o ní ani pláštěm nezavadil. Také ji stálé vrtění se omrzelo. Podepřela se o čalounovaný lenoch a přivřela oči, nutíc se do dřímoty.

Ruce kněze po chvíli rovněž klesaly. Modlitební knížky spadly mu do klína. Spánek přemohl jeho oči. Zvrátil hlavu na zad a usnul.

„Napolitánka" usnula rovněž. Předla jako kočka a po nějaké chvíli ve spaní zvrátila se celou půlí těla na kněze, skloniv krásnou svou hlavu na jeho prsa. A on snad v tomže okamžiku měl sen o životě mimoduchovním . . .

Tak jeli, k sobě přitisknuti v nočních tmách, jež dále vnikaly do vozu a z lidí tvořily stíny.

ČESKÝ ŽIVOT.

LUDMILA DANZEROVÁ. Mám dva obrázky, dvě krajinky od Amalie Mánesové. Jsou to prosté, hezounké, ale nikterak geniální kousky. Ale něco je na těch dvou obrázcích, k vůli čemu si jich nesmírně vážim. Když jsem obrázky získal, ukázal jsem je znalcům — viděl je prof. Mauder, viděl je prof. Ženíšek. A oba poznali okamžitě, že obrázky posvětil svou požehnanou rukou arcimistr Josef Mánes. V pozadí jednoho, v daleké perspektivě, bělá se kostelíček — pouhý úsměv barvy na temném pozadí, o nic větší drobounkého zrníčka. Tvůrce se tu plátna jenom dotkl, zcela lehounce zavadil o ně štětcem, jako když vlaštovička v přeletu křídélkem o hladinu šlehne — a divem divoucím mluví tato malá, drobná bílá skvrnka, tento maličký puntíček. Vidíš milounký kostelíček, stavbičku s věžičkou a podélnou střískou — a krajinka jakoby byla jím celičká prohřáta, je ti, jako kdyby v tu chvíli sluníčko zasvítilo. Znalci poznali, že tu své Amálce pomohl geniální Josef. Když už se o věci zmiňuji, dopovím, aby nebyla kusá. Později jsem zjistil, že krajinky se narodily v Krči u sochaře Worlíčka. Jeho dcera, bývalá virtuoska na housle, sl. Ludmila Worlíčková, dobře, zcela určitě se upamatovala, že Josef Mánes, když obrázky hotové prohlížel, vzal štětec a na obrázku něco doplňoval.

Jak se stalo, že zahajují úvod ke zmínce o činnosti a zásluhách paní Ludmily Danzerové obrázkem od Amalie Mánesové? Nic prostšího, a mám za to, že nic jednodušššího nad to. Na obrázek jsem se zadíval, když jsem na to vzpomínal, čím zapsala se ve věčnou paměť divadla i obecenstva umělkyně, jež jmenováva profesorkou konservatoře, když místo toto nepřijala její věrná přítelkyně paní Karla Slavíková-Welsová. To, co uměl Josef Mánes, pouhým dotekem štětce vykouzlit krásný, ladný dojem, dovedla paní Ludmila Danzerová jako dramatická umělkyně — někdy jediným slovem, jindy jenom úsměvem, nebo dokonce jenom gestem ozářila situaci, pověděla víc, než dlouhým monologem. Někdy měla roličku, která napohled za nic nestála a kterou by snad jiný opovrhoval. A hle, co z ní vytvořila paní Danzerová? Tolik, že se o ní všeobecně mluvilo, že se o drobnůstce psalo jako o malém sice, ale za to skvěle podařeném uměleckém kousku.

Paní Danzerové prokázána pocta, že se o ní rozepsal ředitel Národního divadla p. Gustav Schmoranz. Článeček vystihuje význam umělkyně pro Národní divadlo a její záslužnou činnost tak důkladně i pietně zároveň, že neváháme reprodukovati jej v plném znění:

Dne 1. června t. r. bude tomu pětadvacet let, co tehdejší sl. Ludmila Danzerová vstoupila ve svazek činohry Národního divadla, vystoupivši před tím dvakráte pohostinsku na angažement, a sice 7. května 1887 v úloze Shakespearovy Kateřiny ve „Zkrocení zlé ženy“ a napotom ještě jako Lída v Šubrtově dramatě „Jan Výrava“.

Vstup na českou scénu byl jí předchozí její několikaletou činností na scénách německých poněkud znesnadněn, přes to, že byla rozená Češka, neboť stopy německé výslovnosti byly na jejich výkonech tehdy slyšitelně znatelny a i později se nejednou ozvaly, ale všem, kdo dovedou opravdovou divadelní mohoucnost rozpoznat, bylo už tehdy zjevno, že v Ludmile Danzerové získána pro českou činohru síla povolaná, zvláštní a silné osobitostt. A vší svou bytostí působila tehdy neobyčejně moderně.

Byla tak všeho pathosu starší školy prosta, že až mnohým hra její všední připadala. Ponenáhlu však zvykalo se na nový prostý způsob podání duševních stavů a procesů, obzvláště když Ludmila Danzerová nezůstala samojedinou představitelkou nového směru a když za poměrně nedlouhou dobu jala se tvořiti v oboru charakterním, docházelo její herecké umění uznání už všeobecného, protože přinášelo výkony vzácné zralosti, síly a přesvědčivosti. Čím prostší, tím přesvědčivější.

Vzpomeňme jen její paní Mařákové v Hilbertově „Vině“. Jak mistrovská už ta byla! Je skoupá na slovo a co všechno třeba vyposlouchat z těch skoupě pronášených slov! Celou tu v manželství po boku nemilovaného muže marně zašlou mladost, smutek srdce jinam touživšího, příčiny nelásky mateřské k dceři, povahou nemilovaného manžela připomínající, a při tom v celé postavě ten zvlášť pražský odstín. Život sám.

Životnost. Tím slovem je ráz celé řady výkonů Ludmily Danzerové nejpřípadněji označen.

Vzpomeňme její paní Elisové ze Šimáčkovy hry „Jiný vzduch“. Soukupové ze Svobodových „Směrů života“, tety Strouhalky z Mrštíkových „Maryše“. A z humorných na př. její paní Čápové v Kuněticé veselohře „Cop“.

Vedle životnosti jest jedním z příznačných rysů jejího hereckého podání nejrůznějších postav diskretnost, umírněnost. Stěží lze si na příklad myslet podánu diskretněji postavu paní Lindenové v Ibsenově „Noře“, než jak ji podávala Ludmila Danzerová. Také jedna z

oněch na slovo skoupých postav, jež toho tolik diváku povídají právě tím, co zamlčují.

Dojímati beze stínu přecitlivělosti, nerku-li plačtivosti, uměla Ludmila Danzerová, jako žádná jiná. Pamatujete se na její episodku Hadice ze Šimáčkova „Světa malých lidí"? A na její Olgu z Čechovových „Tří sester"?

Umírněnost umělkyně manifestovala se však i v úlohách tak karikaturálně myšlených, jakou jest morfinistka Hermina de Sagancey v Pailleronově „Myšce". A působivost výkonu byla přece neodolatelná!

Vedle životnosti, diskretnosti a umírněnosti byl v umění Ludmily Danzerové i veliký styl, nesla-li to sebou představovaná úloha.

Posledně a na novo to ukázala u příležitosti vytvoření paní Mare Nikšiny Beneše v prostředním díle Vojnovičovy „Dubrovnické trilogie". Představitelka životnosti a umírněnosti postavila tu na scénu postavu nadživotní velikosti a tvrdosti,

Tvrdou, zrovna žulovou dovedla být sv. č. také jako Aischylova Klytaimnestra v „Orestii".

A takměř z nepřehledné řady jejích úloh jmenoval jsem tu jen několik. Ale i těch několik stačí k změření mezery, jaká v souboru naší činohry po této mocné individualitě zůstane. Neboť Ludmila Danzerová, jejíž zdraví v posledních dvou letech nebylo nejstálejší, se rozhodla rozčilující činnost divadelní opustit. Ba ani loučit se nechce s ohledem na rozčilování s každým loučením na scéně spojené. A tak naplní se 1. červnem pětadvacet let jejího členství, aniž bude obecenstvo Národního divadla míti možnost vážené umělkyni vzdáti zasloužený hold na scéně, jejíž byla po čtvrtstoletí přední ozdobou, a dnem 1. července přestane Ludmila Danzerová býti po vlastním přání aktivním členem činohry Národního divadla.

Kéž klid soukromí posílí žádoucí měrou zdraví vážené umělkyně!

* * *

„MILLION". (Městské divadlo Král. Vinohradů.) Úspěch Arsinem Lupinem před 3 lety na této sceně dosažený již předem sliboval i „Millionu", hře podobného sujetu, poněkud tuto zmodernisovaného apačskými dobrodružstvími a okořeněného uměleckým ovzduším, upomínajícím na Bohemu Murgerovu, ale nedělní krásné odpoledne vylákalo Pražáky na venek a proto nebylo divadlo při této povedené — nelze popříti — vtipně aranžované taškařici tak obsazeno, jak jsme očekávali. Pětiaktová tato fraška od Georg. Berra a Guillemanda točí se kolem losu, na nějž vyhrál mladý malíř Michel Bouflette million; tento los však se starým kabátem malířovým, v jehož kapse vězí, koná cestu po Paříži s apačem, jenž se ho zmocnil, přestrojiv se v něm za malíře před pronásledujícími jej policisty, do krámu vetešnického, odtud s tenorem do jeho obydlí, s okna jeho na kolemjedoucí automobil, v němž teprve, ukradnuvše k vůli kabátu celý automobil, zmocňují se ho Apačové, aby jejich náčelník (nikoli chef, tak slují vůdcové lupičů jen ve francouzštině) odevzdal jej konečně vlastníku; ten jej věnuje pianistce Beatrici, své nastávající choti. Nebyl by to francouzský kus, aby se v této směsici figurek, většinou veselých, nevyskytovala jedna nevěrná milá, která má však kontrast v počestné pianistce. Nejpovedenější výjev v této chaoticky se měnící směsici aktů je příběh na policii, která je, aby se kus líbil davu, ovšem velmi neobratná; zde omámí malíř, jemuž apač zatčený, aby vyvázl, ukradne výkazy, takže sám s přítelem za apače je pokládán, chloroformem celou strážnici, aby konečně i se šefem policie a jeho hostem, ruským detektivem, upadl sám i se svými přáteli ve spánek. Vždycky vyváznou jen darebové, kteří v ústech frašky milují své povolání tak, že by je nedali ani za milion. Ale ani trojice Bohemů za mnoho nestojí, jeden chce druhého obrat o los a tím o výhru. Ale situace jest šprýmovná a na nějakou nepravděpodobnost se při tom nehledí — obecenstvo se směje, nevychází z napjetí, a účast jeho je tak živá, že diváci stále rokují o osudech kabátu a losu a konstatují polohlasem svým sousedům všecky nastalé překvapující situace, aby jim neušly v kvapu hry, a tak je účelu dosaženo. Napínavý, veselý kus po prázdninách divadelních bude v době feriální nudy velkoměstské plniti domy — představení na samém závěru před prázdninami mělo patrně ten účel, aby se na kus upozornilo. Provedení kusu bylo svěží. Pan Faltys, jenž měl také režii hry (po prvé), postaral se o rychlý spád děje, bez něhož by se úspěch nedostavil. Zahrál malíře bonhomním tonem mladého bohema, jenž ani nemá o tom tušení, jaké umění v něm vězí (vlastně nevězí). Pan Pražský v roli jeho přítele medika měl málo humoru. Třetí hvězda v bohemském souhvězdí, žurnalista Chambeaupert, jenž policii stále vyhrožuje svým světovým listem „Já všecko vím" (list toho jména „Je sais tout", pěkná revue pařížská, vskutku existuje), sehrán p. Tesařem, týmž p. Tesařem, jak ho známe v té folii hejska už z nesčetných vinohradských veseloher. Náčelník apačů Crochard, jenž má mnoho dobromyslnosti v povaze, jaké u apačů ve skutečnosti ovšem není (hra ironisuje obmezenou policii, jejíž přednostové dávají si apači vykrádati beztrestně vlastní obydlí), podán p. Charvatem bodře a dobrácky. Tenoristu Sopranelli v tonu bezděčného humoru, ne však s notou známé nadutosti podobných nebetyčných kapacit, sehrál p. Marek. Apače aristokrata zahrál rázovitě p. Jiříkovský, jak byl autory míněn. Sl. Baldova v roli pianistky mohla víc vytěžiti z tiché počestnosti a dobrého poctivého srdce, jež jsou v té úloze autory stělesněny (maestro nečte se mestro). Sl. Machové, zdá se, role polopanen a dámiček polosvěta nenáleží. Za to maličkou úložku sestry apačovy řadou dobře odpozorovaných drobnůstek mimických vypravila pí. Purkrábková. Hru dobře přeložil Dr. B. Prusik. — Fraška,

v níž ožívá starý Tricoche a Cacolet, jistě dojde četných repris. I smutný člověk se zasměje. Dr. P.

NORA PANÍ OLGY VLADIMÍROVNY GZOVSKÉ je vrcholným bodem jejich pohostinských her na Národním divadle. Zajímavo je, jak naše obecenstvo se chovalo k hostu o prvním večeru a jak rychle stoupala jeho přízeň a nadšení od večera k večeru. Nikdo neměl o existenci paní Gzovské ani potuchy. Její Blažena nevyvolala proto zvláštního rozruchu. Pohostinské hry padly v dobu, kdy nás daleko více poutá květ, než divadelní lákadlo. První večer byl skoro střízlivý. Až zarazilo přijetí, jehož se umělkyni dostalo. Objevila se na scéně, v hledišti bylo znatelno jakési vzrušení, tu a tam zvedlo se nějaké kukátko, a když opona spadla, ruka se skoro nehnula k potlesku. Byli jsme až zaraženi touto zdrženlivostí, jež neslibovala nic dobrého. Ve výkonu nebylo nic appartního, effektního. Viděli jsme mladou, štíhlou, lepou ženu, jež rázem sice zaujala krásným, lahodným orgánem, ale hra neměla ihned při vstupu markantnějších momentů a akt za aktem šel za sebou za nálady nikterak zvlášť povznesené.

Jindy by bylo stačilo prosté oznámení, že vystoupí člen uměleckého divadla Moskevského, a nad hostem byla by se snesla bouře potlesku. Dnes už si nedá naše obecenstvo pranic nasuggerovati — spoléhá na svůj úsudek, a podle toho zařídi své chování. Umění paní Gzovské nemohlo ovšem nerozehřáti — muselo proniknouti, muselo způsobiti nadšení, všeobecný zájem, jenž stoupá od představení k představení. Na to můžeme býti právem hrdi — na toto skvělé vítězství pravého, ryzího umění, jež vítězí vlastní silou a jež nepotřebuje reklamy. Viděli jsme při posledním představení „Nory“ divadlo naplněné do posledního místečka, jakoby vystupoval slavný tenorista a nikoliv umělkyně, o níž neměla širší veřejnost nejmenší potuchy. Přijela do Prahy neznáma, přijela do Prahy bez hlučné reklamy, a až Prahu opustí, tisícům se bude po ní stýskat. Ani jeden časopis nepřinesl její podobizny, mimo bulletin Národního divadla, nikdo slovem o ni nezavadil. A najednou je jí všude plno, všude se o ní mluví s nadšením, kde kdo pospíchá, aby ji aspoň jednou viděl a slyšel.

Její „Nora“ je výkonem památným, nezapomenutelným. Víc než dvacet let tomu, co jsme viděli a slyšeli v Národním divadle paní Helenu Modrzejevskou, a do dnes na ni vzpomínáme. Takovou nevyhladitelnou vzpomínku zanechá v nás hra paní Olgy Vladimírovny Gzovské. Nora v jejím podání je jenom prostou, přirozenou, ženou svým osudem přebolestně dojímající. Není v této Noře žádné záhady, není v ní nic bizarního. Stala se hrou paní Gzovské Norou, nad kterou není možno pokrčovati rameny. Tak a ne jinak muselo to dopadnouti — Nora nemohla zůstati, musela opustiti svého muže a své děti. Tak, jako paní Gzovská, na vlas tak Noru chápala a Noru provedla paní Hanna Kvapilová, o které jsme svého času napsali: „Ten její dětský, čistý úžas nad propastí, jež se před ní rozevřela, nás drtil, nás zamrazil, její vyděšené oči, její tichý vzlyk nám hlásal, co se stane, a čemu není možno se vyhnouti.“

Po dlouhých a dlouhých letech přichází host, jenž došel v umělecké studii k témuž řešení. Bolestné pojetí pro diváka, ale jedině správné. Nora stává se jím teprve pravou hrdinkou, obdivuhodnou rekyní, ženou silnou, velkou a moderní. A proto paní Olga Vladimírovna Gzovská uchvátila. Nadšení v divadle bylo tak strhující, že tak mohutného, ryzího, krásného, ušlechtilého vzrušení nepamatujeme. Rozloučíme se s umělkyní neradi a bude se nám dlouho po ní stýskati. Není pochyby, že Národní divadlo zajistí si umělkyni na řadu pohostinských her. Z našich umělců bylo zase pan Eduard Vojan, jenž v roli doktora, této pravé „živoucí mrtvoly“ kusu, podal výkon velké umělecké hodnoty. Ve scéně s Norou dojal svou úžasnou resignací tak hluboce, že by se byl člověk nad osudem těchto dvou bytostí rozplakal. —or.

POSMRTNÁ VÝSTAVA MILOŠE JIRÁNKA v paviloně Manesa vynesla ještě jednou nad všední rmut denního života toto milé jméno. Ruka osudu obrátila list a horká hlava Jiránkova klesla v klín minulosti. Zbyly jen stopy bolestného a bezvýsledného zápasu toužícího ducha, zápasu o vlastní výraz umělecký, zápasu, který nedopřál času na tvorbu děl. Posmrtná výstava Jiránkova je úplnější než byla zvláštní jeho výstavka svého času u Topiče pořádaná a tedy také výmluvnější. Křivka jeho přelomeného vývoje dá se tu lépe sledovati. Zaboli člověka v duši pro život tak předčasně zmařený a zdánlivě bez výsledku prožitý, zaboli tím více, vzpomeneme-li poctivého úsilí Jiránkova propracovati se k vlastnímu prameni tvůrčích sil, a pozorujeme-li kolikrát tento zanícený, hluboce chápavý a přejemný duch ztroskotal, z kolika ran krvácel. Posmrtná jeho výstava jest smutným hřbitovem jeho ubitých snů. Ničeho se nebál tak, jako prostřednosti a všednosti; rozletěl se hned v tu hned v onu stranu a vracel se oklamán. Znal příliš mnoho a měl málo důvěry ve vlastní síly a málo odvahy dáti se jednou jedinou cestou; zaráželo ho kamení, prach a bláto té cesty, nízké její niveau; toužil po modru nových a dalekých obzorů a neměl dosti silných křídel, kterými by vzletěl. Nenesl v potu tváře kříž svého života, pokorný a odevzdaný do vůle osudu, očekávaje sladké odměny na konci své cesty. Nebyl člověkem bez nadání. Sama jeho silná vůle mohla jej dovésti daleko, kdyby se byl dovedl omeziti. Najdeme toho dosti dokladů mezi jeho obrazy a ještě více mezi studiemi a náčrty. Obíral se na příklad se zálibou vnitřky venkovských kostelíků a často se pokoušel zachytiti barevný akkord těchto svatyněk. Stejně rád usedal na břehu řeky a maloval třpytnou hladinu vodní, chvějící se pod dotekem lehkého vánku. Měkké, vláčné barevné tony, sešeřelé světlo hlubokých interrieurů a vlhký vzduch, objímající koupající se hochy, nebo plavící se koně, jimž po tělech reflexem hrají barevné skvrny, to všechno ho lákalo a uklidňovalo neklidnou jeho krev. Byl v takových chvílích pokojnější a namaloval několik šťastných drobností. Bylo mu vůbec nejlépe všude, kde zapomínal na pobouřené své nitro a stával se pouhým malířem, jehož všecka osobnost se sou-

středuje v oku. Tak tomu bylo také na Uherské Slovači, zejména mezi Dětvanci, které si zamiloval pro drsnou jich rázovitost. Kresby tužkové i akvarelly, které si odtud přivezl jsou nejcennější jeho pozůstalostí. Kreslířská vyspělost, švih, svěžest těchto náčrtů prozrazují vlastní jeho uměleckou osobnost, mladou, plnou šťávy a krve, netlačenou a nekomolenou útlakem cizích dojmů, kterým se nedovedla ubránit. Jakmile se v něm však probudil literát nebo kritický hodnotitel, ustupovalo zdravé umění, které si vyrůstá po svém, bez ohledu na proudy vzájemně se potírající, rozčilenému, chorobnému tápání. Zbojnické legendy slovácké Jiránka okouzlovaly. Jeho vzdorující a revoltující duch nalézal v nich ohlasy vlastních bojů, hledal v nich posílení vlastní slabosti. Tu mizel skoro zájem malířský a dráždil ho literární obsah vypravování. A Jiránek musil ztroskotat i se svými Zbojníky. — Jiránkova posmrtná výstava neopravila úsudku o tomto maliři, jenž zemřel a nedobojoval. Byla však zaslouženou čestnou vzpomínkou na člověka čistého nitra, poctivé vůle a neúmorného snažení. Я

Guy de Maupassant: JAK NÁS KLAMOU.. Tím titulem má býti vyjádřena nevěra žen vůči mužům a dle toho hesla rozvíjí se také děj většiny povídek, v knize obsažených. Z jedenácti prací v sedmi mladé ženy oklamávají své chotě nebo milence, tedy nijaká zvláštnost, uvážíme-li, že jsou to skorem vesměs ženy francouzské a některé z nich Pařižanky. Jednou je takovou nevěrnou milenkou neb chotí arabská kráska, podruhé mladá žena plukovníka, potřetí tělnatá venkovská mladice, manželka pastýřova, jindy zbožňovaná chot marseillského knihkupce a zase dokonce dvě přítelkyně mladého Pařížana, a již zase jiná elegantní Pařižanka a opět jiná, milencem svým vášnivě velebená, která nastydla za dostaveníčka s jiným milencem a z toho zemřela. Guy de Maupassant horlí tu na nevěrné ženy ústy hrdiny jedné z těch povídek (Večer), který jako starodávný prorok hněvivým hlasem vykřikoval hanbu všech milenek starých vládců, jimž se za to dostávalo slávy, hanbu všech panen, jež si berou staré muže a jsou za to ctěny, hanbu všech mladých žen, které se s úsměvem dávají líbati od starců a jimž se to shovívavě trpí. V horlení svém vyvolával představy krásných dívek s mrzkou duší, které jako zvířata nedbajíce věku samcova poddávaly se stařeckým žádostem. Vznášely se tu služky patriarchů, o nichž pěje bible: Hagar, Rut, dcery Lotovy, snědá Abigail, panna sunnamská, která polibky křísila život v umírajícím Davidovi, a všechny ostatní otrocky poddané, oslněné slávou nebo koupené. Z toho lze poznati tenor knihy, trpký, někdy hněvivý nebo až zoufalý. Ostatní čtyři povídky neobírají se ženskou nevěrou, nehodí se tedy dobře do rámce, vyjádřeného zmíněným názvem, ale jsou neméně zajímavé, jak u autora tak stkvělého jména se rozumí samo sebou. Knihu Jak nás klamou... přeložil Boh. Jirsík. Vyšla s mnohými francouzskými illustracemi nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. Ds.

GUY DE MAUPASSANT těší se v Čechách jistě veliké oblibě, jinak by těžko bylo vysvětliti hojně překladů z tohoto autora, s nimiž se v literatuře naší setkáváme; vždyt máme již i jednotlivá díla Maupassantova v několika překladech. Nakladatelství Vankovo a Votavovo na Smíchově vydalo právě v druhém vydání překladu Pavla Projsy román „Mont-Oriol“, jenž náleží k nejskvělejším pracím francouzského romanciéra, podávaje hlubokou psychologii nitra ve skvělé slovesné formě. Překladatel vystihl i jemnější odstíny básnikovy mluvy šťastně a v plném porozumění básnického díla podal v českém rouše tohoto znamenitého Maupassanta. —t.

Jerome Klapka Jerome: TOMMY A SPOL. Anglická knihovna, vydávaná nakladatelstvím J. Otty a redigovaná Josefem Bartošem, přinesla v posledním svazku knihu, která nesporně náleží nejenom k nejzajímavějším, ale také nejlepším celé te sbírky. Takový milý, líbezný humor obestírá a proniká všechny ty kapitoly, že čtenář musí si netoliko jednotlivé postavy knihy, nýbrž i autora upřímně zamilovati. Nepamatujeme se, že bychom v cizím humoru četli něco šetrnějšího a jemnějšího, než jest Jeromův Tommy a spol., a přece jsou tam vedle nesčíslných podrobností některé části svrchovaně zábavné a veselé. Jmenujeme jenom neodolatelnou kapitolu, v níž Joey Loveredge svoluje — za určitých podmínek — přidati se ke společnosti. Tam spisovatel líčí redakční družinu, která se přiblížila mladé upjaté manželce svého druha jediné klamným předstíráním skupiny urozených anglických šlechticů. Tento obrázek intelligentní, umělecké společnosti, odehrávající se v salonech mladé ješitné paní, jest opravdovým salonním kouskem péra Jeromova, a to jak svou látkou, tak i nanejvýše uhlazeným jejím zpracováním. Neméně humoristická jest kapitola „Nemluvně“ se hlásí o podíly, kde žurnalista Džonny Bulstrode, přáteli pojmenovaný „Nemluvnětem“, vydává se přestrojen v dívčí úbor na honbu za inserátem. Vůbec celá knika, každá její stránka, ba téměř každá věta její jiskří závidění hodným uměním spisovatelovým, a i sebe mrzutější čtenář přečítaje knihu bezděčně cítí, jak se ukliďuje a spřáteluje s nenáviděnou lidskou společností. Prací svou Jerome Klapka Jerome vylíčil život a snahy redakčních solupracovníků a jejich přátel, seskupených kolem nevelikého časopisu. Vznikání listu, jeho počáteční nesnáze, jeho poznenáhlý obrat od ideálních stránek k méně uměleckým požadavkům čtoucího lidu, úsilí jeho redaktorů, prozářené jednak vroucím jejich přátelstvím a radostí ze života, jednak zjevem skvostného dítěte Tommy, tot jsou hlavní důvody, pro které Jerome napsal svoje rozkošné kapitoly, které tady jsou zároveň zrcadlem anglického žurnalistického života. Knihu přeložila G. B. Čechová. Ds.

NĚMECKOBRODSKÉ MOTIVY. Spisovatel Josef Jahoda vydá na subskripci knihu s titulem „Německobrodské motivy.“ Bude to sbírka vzpomínek na krásné a památné město jihočeské, na starý Brod. Kniha bude vydána v omezeném počtu, krásně vypravena a dřevoryty malíře O. Štáfla, rodáka brodského, vyzdobena. Subskripční cena jest K 2·50. Přihlášky přijímá p. O. Štáfl v Praze, Václavské nám. 21.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 7. června 1912. ČÍS. 37.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

SONETY O KOSMU, PŘÍRODĚ, ČLOVĚKU A SMRTI.

I.

Ó, pohled k hvězdám! Byly doby,
kdy povznášel a učil víře.
Či marně snad se jimi zdobí
vesmíru nekonečná šíře?

A vše to více nebylo by
než velký hřbitov, od Ryb k Lyře?
Ba, dnes již všude zřím jen hroby,
kde život zřel jsem, štěstím hýře.

Však netrpím tím. Jakás těcha
je naopak v tom světle teplá,
že všechno v kosmu k hrobu spěchá.

Ó, pohled k hvězdám! Pravda-li to,
že žádná z nich jak včera neplá?
Vše člověk ví . . . a vše mu skryto!!

II.

Zrak pozoroval mravenečka:
Cos velkého vlek namáhavě.
Sám maličký jak pouhá tečka.
kolosem jakýms hýbal v trávě.

Hle, jak se moří, neposečká!
Ba, ano, jako člověk právě.
Mé dílo, blouzní, věky přečká,
a o věčné i on sní slávě!

Chce vzbuditi snad obdiv druhů?
Být spasitelem a být rekem?
A přec, hle, v nekonečném kruhu

se marně pachtí v před, zpět zase!
Kdo, jak já nad ním, nad člověkem
v soucitu smutném usmívá se?

III.

Že los tvůj byl tak nuzně chudý
a že je marna práce tvoje,
že trpka jest a plna znoje,
v tvé choré srdce vnáší trudy?

Jsou v práci přec i štěstí zdroje.
Klid hledat jinde, jaké bludy!
Jen po ní těší západ rudý,
byt ani neznáš cíle boje!

Jde večer. Čelo rozpálené
chlad svěží smírně líbá tiše . . .
Na všechno srdce zapomene,

co bolí, tíží, těžce kruší.
To resignace rosa s výše
se měkce snáší ve tvou duši!

IV.

Ač příšerna je lidská bída,
je lidská špatnost příšernější.
I když se první ukonejší,
tu druhá číhá, vlkem hlídá.

To člověk teprv pozdě zvídá
a trpí tím i nejštastnější.
Ba, skryj se kdesi v temné skrejši . . .
i tam zášt lidská s tebou jídá!

Ač trpíš, těžké snášíš boly,
rád bližní víc ti trpět dal by;
ne zbraň, vždy bláto k boji voli!

Ó, jíti sám! v kraj mladé touhy,
kde není špatnosti ni šalby . . . .
ach, jaký marný sen to pouhý!

V.

A přec klid přijde. A již čeká!
Nemluví o něm noci pýcha,
když vůní věčna v srdce dýchá?
Nemluví smrti náruč měkká?

Má duše nic se nepoleká,
až nade mnou se sevře ztícha
a prach můj s prachem kosmu smíchá.
Můj duch již nyní prázdnem těká,

a se vším, co se život zove,
co z nezbytí se v niveč řítí,
byt ve změně i stále nové,

dnes pouze už jen soucit cítí.
Proč bát se, že nás temno zdrtí,
i kosmos podléhá-li smrti?

LOTHAR SUCHÝ.

NA DĚKANSTVÍ.

ROMÁN OD JINDŘ. Š. BAARA.

Dokončení.

Až když ve vlaku usedl, ohlédl se oknem ještě jednou zpět a sesmutněl. „Tak s Bohem," povzdychl si a rukou městu pokynul. To se mu mihl duší život, ze kterého ujíždí a všecko, co opouští . . . Usmál se bolestně. Není toho mnoho a loučení není proto těžké . . . Pravda, jeho sny a touhy nepnuly se nikdy příliš vysoko, ale přece choval a měl je kdysi v mládí. Jako ptáčata neopeřená v teplém hnízdu tak tulily se ukryty v hloubi jeho duše . . . Dodlička zjevila se mu před očima, rodný jeho domov, touha po selském životě . . . Těšil se, že z nitra svého ty touhy jednou vyvede na světlo, uskuteční je, spatří je před sebou ne pouhé sny ale jako stělesněné činy . . . Zatím tvrdá ruka matčina sáhla do hnízda, každé to neopeřené holátko popadla, zardousila a brutálně je vyhodila ven . . . I potom v semináři a později v Prosovicích na ledacos se těšil, vzpomínal, jak si umiňoval kostel umělecky obnovit, studiu umění se věnovat, zahradničit, snad i včelařit, drobné hospodářství, drůbežnictví si zavede, o chudinu bude pečovat, zase měl stádečko svých pěkných snah a plánů, ale jak je vyhnal na zelenou pastvu života a jako bdělý pastýř stanul nad nimi, snaže se, aby žádný z jeho skromných ideálů se mu nezatoulal a neztratil, už mu je matka rozháněla, stádečko řídlo, až tu stojí sám v suchopáru života a propadá se v kal a bláto sprosté všednosti, špíny a hnusu . . . Věřil dlouho, že vybředne z toho bahna, že přemůže všecko, co ho poutá a dolů táhne, ale marně. Teď je rozhodnut, jako domek z karet pokácí a rozhází všecko, čemu až do této chvíle říkal život. S lehkým srdcem tak učiní, bez bolesti loučí se s minulostí . . . Odtrhl hlavu od okna a usmál se znovu. To pomyslil na svoji budoucnost. „Jsem jako parník na rozbouřeném moři, který nevjede-li do přístavu, najisto utone," rozpomínal se na slova, která kdesi četl. *) „Ano, málem byl bych utonul, ale snad — snad jedu dnes do přístavu, snad už tam vjíždím" a usmíval se jako dítě, které se těší na měkkou náruč matčinu i tehdy, když ubíral se do residence k panu biskupovi. Přijal ho sice nevrle, ale vyslechl trpělivě. Martin ze všeho se mu vyzpovídal a končil: „Nerad už chodím do vlastního domova z kostela i ze školy, nic mě tam netěší ani modlitba, ani práce, ani studium ani četba. Chodím ve svém bytu ruce skřížené na zádech, jakoby byly spoutány řetězem okovů. Knihy válejí se po stole nerozřezány, dopisy neotevřeny, matriky nenapsány — všecko se mi hnusí. Černé mraky vylézají na obzor duše mé, snášejí se níž a níž a pohlcují všechny spasné hvězdy života. Ano žití pozbylo pro mne půvabu a kouzla, zhořklo a znechutilo se mi, tak hluboko klesla v mých očích jeho cena, že jsem jím pohrdl, ba víc, stával se mi nesnesitelným břemenem, potíží, sebevražedné myšlénky jako kavky věž už obletovaly mojí hlavu a vkrádaly se mi do duše. Milosti, uprchl jsem k vám, a už se nechci do Prosovic vrátit."

*) Sienkiewicz: Hlídač majáku.

„A co chcete počít?“ optal se biskup dojat jeho upřímností.

„Můj zpovědník mi poradil, abych vstoupil do kláštera.“

Biskup se zamyslil. Vzpomněl na všecka anonymní udání, i na stížnosti, které ho z Prosovic došly, uvážil i prosté vypravování děkana Porazila a pouze ještě se optal:

„Jak bude živa matka?“

„I na to jsem pomýšlel, odnese si pět tisíc zlatých mých úspor — něco má sama — blíží se věkem k sedmdesátce, myslím, že může být do smrti pohodlně živa, bude-li ovšem chtít.“ —

„Který řád jste si vyvolil?“

„Řeholi svatého Františka, mám tam strýce fraterem.“

„Nuže dobře, svoluji a schvaluji ten váš úmysl, je to opravdu jediná a nejlepší cesta z těch svízelů — napíši vám doporučení, aby vás určitě do noviciátu přijali. Rok máte na rozmyšlenou a po roce, než složíte slavné sliby, přijeďte znovu ke mně“ . . .

Hned z Budějovic napsal Martin dva listy, jeden kaplanu Zajíčkovi — druhý matce. „Milá matko,“ psal jí — „pro pokoj Váš i svůj vstupuji do kláštera a odevzdávám vám všecko, co je mého na děkanství. Velebnému pánu píši o tom podrobně, a vás jenom prosím, abyste mi odpustila, že jsem vás často urazil a zarmoutil. Neodsuzujte mě, jako ani já neodsuzuju vás, nebot čeká na nás na všecky poslední soud a vševědoucí soudce. S Pánem Bohem. Váš vděčný syn Martin.“

Matka zůstala v první chvíli jako hromem omráčena. Až když jí kaplan vyložil, že jí syn zanechal knížku na pět tisíc zlatých a že on — Zajíček — postará se o ni, aby nábytek, šaty, knihy všecko zpeněžila i že odstěhovat ji pomůže, potěšila se a řekla: „Dobře udělal, kámen mi ze srdce spád, tám bude nejlepší skovánej, ha já teky mám vod čeho bejt živa —.“

Jako kdyby puma praskla, tak překvapila všecky v Prosovicích zpráva, že Porazil resignoval na děkanství a vstoupil do kláštera. „Vida, není zdejší rodák, nebylo mu to souzeno,“ potěšilo se hned veřejné mínění a skutečně, po půl roce už měl slavnou instalaci nový děkan — Jan Rousek. Skalický ani žádost si nepodal. Rodiče jeho z města se odstěhovali, a když někteří z bývalých přátel ho vyzvali, aby si podal žádost, že se přičiní, aby byl tentokráte jistě zvolen — odepsal jim, že děkuje, že je jako katecheta na gymnasiu na tom stokrát líp, než celý děkan Prosovický, který musí doma klanět se každému ševci a respektovat každou babu, aby ho nepomluvila. První pohřeb, který nový děkan měl, byl pohřeb vlastní matky. Stařena dobře prorokovala a dočkala se, že ji její syn-děkan pochoval.

*

DOSLOV.

V rozsáhlé zahradě Františkánského kláštera v N. ryjí dva mniši záhon pole. Podzim se blíží, listí žloutne, ale sluníčko ještě mile zahřívá.

„To je zatrápená věc,“ povídá stařec „dyt eště loni sem si hrával s prácí ha íčko sem hned v konci.“

„Odpočiňme si,“ navrhuje mladší, „sedněme si semhle na sedátko.“ Stařec vytáhl rýč ze země, z ruky ho nedal. Opíraje se oň, zvolna kráčel ke kamenné lavici.

„Martine, vidíš,“ povídá jak dosedl, „tuze sem rád, že sme se sešli, huž rok sme tu spolu ha huteklo to jako skok. Slib mi něco.“

„Slíbím, strýčku, povězte, co chcete, abych slíbil.“

„Haž já humřu, že budeš tímhle rejčem rejt ty,“ Martin otočil k strýci hlavu — „vidíš, to je ten nešťastnej rejček, kterým sem tvýmu tátovi rozsek hlavu, násada je eště z našeho lesa, rejč je kovanej v klenčký kovárně, jenom naložit sem ho znova dal, ryju s nim, na tátu myslím, svuj řích před vočma mám, kaju ha modlím se.“

„To vám, strejče, slavně slibuju, je to můj čtvrtý slib.“ Tak sedí mniši a v rouchu řeholním rozdílu mezi nimi není. Hadam, když mu žena zemřela a on ovdověl, také sliby složil a fraterem se stal, kdežto Martin je páterem, ale roucho sv. Františka fratery jako pátery stejně šatí.

„Pátere Isidore,“ zavolal v tom z okna quardian — „máte zde dopis.“ Isidor bylo Martinovo klášterní jméno, vstal rychle a přistoupil ke klášterní budově. Ze své cely v prvním patře spustil představený bílý list. Točil se chvíli, jakoby se mu dolů nechtělo, až ho konečně přece Martin chytil do nastavených dlaní.

Psaní v klášteře — to je událost. Mniši s ni-

kým si nedopisují a quardián má právo list otevřít a uzná-li za vhodné, neodevzdat ho.

„Do pa tě píše?“ optal se Hadam. Martinovi se zatřásly ruce. „Psaní je z Klenčí podle razítka,“ povídal a rychle dopis otevíral. Přelétl ho zrakem, podíval se na podpis a povídá vesele „i to píše váše dcera, moje sestřenice Dodlička.“

„Cák to tý dívči napadá — dyt přece ví, že se nám psát nemá.“

„Milej pane bratranče,“ počal čísti nahlas Martin — „nevím esli vás nehurazím, dyž začnu i tuto psaní jako začínáme každý jiný. Já vás tera nastotisíckrát pozdravuju, ha esli to eště nevíte, tak vám vědomost dávám, že vám máma humřila. Vostávala zase hu Kazdů v sednice, ha vod tich čás, co se vod vás vrátila, jako by to nebula vona. Celá se proměnila. Chodila často k svatý zpovědi ha přímání, dávala na mše, deně bula v kostele, pout žádnou nevynechála, Dyž se rozstunala, ležíla vopuštěná a tu sem si řekla, je to přece jenom náše teta ha Martinovo máma, šla sem k ní, pana doktora ha pana pátera jí zavolála, k smrti sem jí dosloužila. Chtěla sem vám psát, hale povídala — slib mi, že mu nenapíšeš, haž budu v zemi. Slíbila sem, ha píšu. Před smrtí mi dala knížku ha řekla: dívče, tuto si nech, to je šecko tvý. Dyž sme se do knížky podívali, vidíme, že je na pět tisíc zlatejch ha peníze že sou huloženy v měský spořitelně — jenom intresí z nich vybírala. Já ty peníze nechci — Pámbů mě chraň — napište jenom, co mám s nima hudělat ha hudělám ráda. Esli budete mluvit někdy s tátou, tak ho pozdravujte, že za ním v lítě přijedu. Váše upřímná sestřenice Dorota.“

Martin dočetl a odmlčel se.

„Tak huž to má vodbytý — bula to tvrdá ženckà jako škála, moc míla na svědomí, hale doufejme, že na posledním soudu jí i nám bude Pámbů milostiv — pomodleme se za ní,“ tiše řekl stařeček Hadam a klekl do písku. Vedle něho poklekl i páter Isidor a rty jejich pohybovaly se v tiché modlitbě.

POZNÁNÍ.

NAPSALA JETTA KONOPÁSKOVÁ.

Súžasem díval se anděl v jizbu chudého sochaře. Viděl, jak tento dodělává své dílo, že hoří tvůrčí rozkoší a duchem se nese až k samému Bohu. Jeho duše má křídla a letí, a jak letí, stravuje se vlastním plamenem, opájí se volností a ve své rozkoši touží a touží, a touží stále ještě víc a cítí, že vydává světlo, že letí jak meteor a přece chce ještě dál a dál a tak snad bude až do poslední jiskry.

Bylo to krásné a viděl anděl, že sochař je vztyčen při díle svém, že i tělem roste k nebi, oči jeho že hoří velikým ohněm s krvavými světélky života a chtění.

Cos takového nepocítil dosud, tušil, že člověk je v této chvíli tolik jako anděl, ba více ještě, mnohem více snad. Proto dráždila ho myšlenka, jak by si člověk počínal, kdyby spatřil své dílo náhle zničené; zajisté že by se shroutil k zemi, že by klnul svému osudu a jako červ plazil by se u vlastní bezmocnosti. Anděl chtěl se přesvědčiti, ba on z jakési neznámé zášti, chtěl vidět člověka takto shrouceného.

Vzal blesk do dlaně, šlehl jím a socha se roztříštila. Umělec stál zde bledý, chvěl se, ale nepohnul sebou. Dlouho tak stál, pak pozvedl rozhořené oči a dívaje se v neurčitou dálku, řekl rozechvělým hlasem:

„Díky ti, Bože. Vím, že je konec, nebot dal jsi mi dovršit mé sny, a proto děkuji ti za všechnu tvůrčí rozkoš i trýzeň, již jsi mne po celý život prožívat nechával. Ale toužím přece ještě víc a proto prosím, zab mne a vezmi na jinou hvězdu a znovu a ještě těžší muka tvoření nech mne prožívat.“

Pak zavřel oči a klesl.

„Zab jej!“ poručil Bůh andělu. Anděl hrůzou ustrnul. Cítil, že učinil zlé, a cítil, že je člověkem překonán. Chtěl vrhnouti se k nohám svého Boha, ale nemohl, nebot pohled jeho očí byl mrazivý. Tedy chvěje se, poslechl.

Blesk poznovu šlehl v síň umělcovu, zapálil ji, a on viděl, jak duše člověka se vznáší k nebi jasným plamenem. Přešla na jinou hvězdu krásná a čistá a teprve nyní Bůh laskavěji podíval se na anděla. Tento klekl.

„Tvůj hněv bude strašlivý," šeptaly bezděky bledé andělovy rty.

„Nehněvám se nikdy a na nikoho," řekl Bůh s důrazem a pak doložil významně:

„Ale trestávám!"

Anděl cítil, že nebe se s ním řítí.

„Vstaň!" řekl mu Bůh.

Vstal, ale tvář jeho zmučena byla hrůzou.

„To, co vy i lidé zovete trestem, je pouze cesta k poznání. Chci, anděle, aby duše tvá hořela tak jako duše umělcova. Jdi na jeho místo, přijmi jeho tvář i jeho práci, budeš trpět, mnoho trpět — ale pochopíš. Jdi!"

* * *

Za mrazivého jitra probudil se anděl v chudobné jizbě. Probudil se z těžké mdloby a jak se rozhlédl, spatřil rozbité dílo. Chvíli zůstal nečinným, pak sebral tříšť a počal tesat nový kámen. Tesal a tesal, neviděl, že slunce dýchlo na zamrzlá okna, neslyšel, že město dole se rozhlučelo, necítil hladu ani zimy a jen pracoval. Ale tvář jeho nezářila, naopak, často čelo do dlaní skládal, úsilovně přemýšlel, oči přivíral, aby ve snění zachytil vyjádření své myšlenky — a marně.

Již večer se skláněl do oken, již umělcovy ruce únavou klesaly, on cítil hlad a zimničná horečka lomcovala jeho tělem — a kámen zůstal kamenem.

Nic tu nemluvilo, nic nehlásilo se k životu.

Znaven klesl — když setmělo se, přicházeli přátelé k jeho dveřím, klikou lomcovali, ale on neměl síly otevříti jim. Konečně odešli všichni. Osaměl.

Bylo mu hrozně smutno. Cítil se opuštěným, tak sám, bez přátel, bez jediné duše příbuzné. Tak bídným byl, maličkým, neschopným, že bezděky skrčil se na svém chudém loži a stáhl si přikrývku přes oči, aby neviděl, neslyšel ničeho. Po dlouhých hodinách tupé bezmyšlenkovitosti usnul olověným spánkem.

Pozdě se zbudil, již slunce pronikalo okénky.

Podíval se na dílo své a pocítil nechuť sám k sobě. Otevřeným oknem proudil svěží, mrazivý vzduch, ruch města dral se vzhůru, barvy ožívaly.

Chvíli se mu zdálo, že vnímá, ale sotva že vrátil se od okna a spatřil práci, jakoby olovo padlo na hlavu jeho.

„Vyjdu," řekl si.

V ulicích dorážela na něho banálnost jejich, materielní potřeby ho urážely, jevil nechuť ke všemu. Sotva že pojedl, tak protivil se mu život.

Potkali ho kamarádi:

„Ej, což je s tebou? Křídla ti klesla? Nu, hlavu vzhůru, nebude tak zle! Kolečka někdy službu vypovědí a rány jsou zdravé. Ale ještě je víno na světě a ženy. Láska, příteli, láska!"

Láska!

Ten dar Boha, božství!

Ale nepřichází na zavolání a někomu vůbec ne. Ta pravá láska!

Místo ní objevuje se cosi hrozného, bestie nechutnosti, která táhne v hroznou propast.

„Veselé ženy! — Pij kamaráde!"

Vytrhl se, prchal — ale domů se jíti bál, neboť vše bylo tam studené a cizí.

„Však se vrátíš — ne-li sem, tedy jinam. Všichni jsme tohle prodělali. A svatí jsou hříchu nejblíže!"

„Nu ano, v krčmě jsi do rána seděl. Nám jsi se vyhnul, i holkám jsi se vyhnul a přece byl s tebou ďábel. Proto máš hlavu tak těžkou.

Proč se stydíš? proč si vyčítáš, proč opovrhuješ sebou? Či chtěl jsi být miláčkem ctnosti?

Sny že máš neklidné? ani spát nemůžeš? Tedy odhoď dláto a nechtěj v sobě světy odkrývat!"

Tu zmučen bolestnou ironií, znovu pokusil se pracovat, neboť neviděl jiného východiska.

Ještě úporněji vzdoroval kámen, až mrazila mrtvost jeho.

Tu přiletěl posměch s plechovými rolničkami, vyburcoval vzdor a šli spolu pokorně tam, odkud před časem prchala snaha a svaté nadšení.

„Nemohu-li dostoupit idealu, chci život!"

Život?

Ohnivé víno! Veselé ženy! Nikotín! — Zapomenout na vše!

Ideal nesestoupil se své výše, ani ruky nepodal — ani nepovzbudil.

Všechen vzdor je marný, jsou marné nesmyslné útoky, nutno se pouze pokořit. I slzy jsou marny.

A tu kdysi — podařilo se. Náhle, neočekávaně. Kámen oživoval, tvary jeho mluvily, přišli přátelé a podivili se. On zářil radostí i pýchou, viděl se již u cíle svého.

Ale když dokončil, nebyl spokojen. Jevily se nedostatky a bylo mu mnohé vytýkáno.

Počal znovu. Zas tak úporně jako z počátku, s touže touhou a za stejných muk.

Tenkráte nikdo nevytýkal — leč neznámý hlas pravil:

„Sluníš se, vyhříváš a jsi nehodným. Je možno dokázat více!“

Zhořkla pochvala, zhořkla sláva i hmotný prospěch.

Zase stál pokorný před nepodajnou hmotou, v tváři jeho rylo utrpení, jen oči hořely tajným plamenem vášně.

„Chci!“ opětoval, myslil a pracoval. Ustavičná bolest stávala se mu potřebou, v ní jediné viděl očištění, pouze jejími doteky tvořil.

Již tušil cosi, pochopil.

Plakával slastí, shroucen a pokořen. Palčivý plamen jej sežíhal, už cítil se unášen jeho křídly, vykřesal se. Ničeho nevšímal si již, jen tvoření bylo mu rozkoší.

Přišel den, kdy dovršil svoje poslání. Ale toho dne stala se bolest fysicky silnou, napjala jeho tělo, touha dříve nepoznaná zmučila je, až kleslo.

Cítil, že cosi rve se v něm, cosi praská, trhá se, odlučuje od těla. Byla to smrt, psala svou pečeť v jeho tvář, zvolna, bolestně a jistě, skalila oči jeho, obrátila je v sloup, ale on cítil, že letí vysoko do neznáma!

„Bože, dej trpět znovu a znovu, na jiné hvězdě!“ šeptal v mučivé touze.

Pak vzdechl naposled a tělo vychladlo.

MOMAR'.

OBRÁZEK Z PAŘÍŽE OD DRA DUCH. PANÝRKA. Dokončení.

Tato toaleta bez vlastnice povaluje se tu asi již od rána, ne-li několik dnů — málokdo kráčí kolem. Patrně podobné „zátiší“ nenáleží k úkazům zde neobvyklým, ježto z okolojdoucích povšimli jsme si této „výstavy odloženého oděvu a prádla“ jediné my . . . Nějaká holčina s psíkem pod paží, novinka pařížského polosvěta, kráčí kolem, přeletí okem hromádku cárů a ani brvou nehne — jde dále svou cestou.

A teď ještě Montmartre v noci.

Jak krotci svými nehybnými rameny z omšelých šindelů, k nebi trčícími, jeví se za dne na př. „Moulin de la galette“ („galette“ je v jargonu pařížském asi tolik jako naše „prachy“) cizinci, tato noční zábavní místnost lehkonohé musy a polosvěta, nedávajíc tušiti hýřivé žití noci v jejím nitru se všemi krisemi a katastrofami, zápalem msty i vzrušením žárlivosti, opožděnou litostí předčasného umírání, jež dává tušiti expertu života, který z vážnější ciziny s chladnější krví českou (říkáme jí až syrovátková a potřebovala by aspoň v politice více ohně) as kriticismem lékaře, jemuž nic nezůstalo tajno, přišel sem — jak mrtvě skoro vyjímá se. Ale v noci nitro její oživne, i budova celc zazáří tisícerými žárovkami a tisíce bytostí mužských a ženských, které sem přicházejí zabít večer či noc v bujném veselí, soustředí se do nitra jeho. Viděl jsem několikráte noční život podobné místnosti, slynoucí pode jmenem „Tabarin“ střízlivým hostům Paříže jako příklad toho, čemu se říká „orgie“ v mluvě pobožných a odměřených lidiček, a co vskutku orgií není. V obrovském sálu tísní se při stěnách u malých stolečků spousty hostů — jsou to diváci, ponejvíce cizinci. V zadu pod sloupovím u barů na vysokých židličkách bez lenochů sedí „páni“ a „dámy“ — obě vrstvy zasluhují uvozovací znaménka, nebot páni jsou hejskové a hýřilové, třebas některý má už za sebou šedesátku. V sálu samotném tančí baletky, lze-li tak nazvati skupinu tančících žen, jež se od našich dam polosvěta liší jen trochou šiku pařížského, stejně povrchního pozlátka, pelu či pudru, jakým jest rýžová moučka obdobných krasavic pražských. Některé bída života cení zrovna zuby z očí, na př. té krajní s krátkými punčoškami sotva do poloviny lýtek sahajícími, s nahými vychrtlými koleny a rovněž takovými ňadry, které dávají tušiti znatelná žebra v hlubokém výstřihu živůtku, mezitím co druhá hopká lenivě vzhledem k období počí-

nající otylosti zralých let, jak vyskytují se u panen, jež dávno poznaly ovoce Evino . . . to je quadrilla. Přijde však španělský tanec s ohněm provedený, znázorňující dle všeho jakousi milostnou aventuru se záchvatem žárlivosti a výbuchem pomstychtivosti; v kastilských krojích sehraný vyrušuje záhy z lethargie, ve kterou přivedla vás nedbale odbývaná kadrilla. A mezi tím, co s odporem odtrhujete od úst sklenku teplého hořkého piva, kterou před vás postavili, a za kterou zaplatíte nějaký frank, roztáčí v následujícím čísle věnovaném tanci několik párkův zamilovaný valčík, ženy a muž', také jen dívky s dívkami — i ten přistárlý Pařížan, jenž vyhliží neobyčejně rozšafně a který stále chytá o hlavu větší stepilou Němkyni, krásnou blondýnku — kdo ví jaký osud z tiché vesničky Pfalzské zavál ji sem, do polosvěta montmartreského; a mezi tím co jeden z pařížských krajanů, kteří vás sem přivedli, slibuje „utahati" tancechtivou veselou Pařížanku, které její umělé zuby při smíchu podivně klapají v ústech, odrážejíce se ostatně barvou a velikostí v plných jinak rtech ostře od zbylých několika řezáků přirozeného chrupu, lelkujete v davu, marně hledajíce něco ušlechtilejšího, poetického, vtipného neb aspoň groteskního. Ale nikde nic — jen bezuzdné veselí, jehož tváři vtisknut zřejmě úmysl ohlušiti něco lepšího v nitru — jen smích, jenž má slzy na konečku neb aspoň blasfemii nebo kletbu, proniká na venek a zakrývá jádro snad tu a tam ještě lepší pod nánosem bláta a prachu.

Podobné zábavní místnosti jsou „Moulin Rouge" který měl před lety horší pověst — dnes rozpínají se jeho obrovská ramena jako chapadla pavouka sterými červenými žárovkami pokrytá do černého obzoru, nějak zvolna se točíce (vždyt i pohyb mrtvé hmoty je práce, kterou dlužno zaplatiti), jaksi střízlivě a ospale. Kdysi mluvilo se o nahých ženštinách představujících se návštěvníkům, dnes i střízlivý Baedekr poznamenává, že „neuerdings viel von seinem zweifelhaftem Rufe eingebüsst hat."

Zapadáme ještě do jednoho z četných kabaretů na Place Pigalle. Vrata zavírají se za každým návštevníkem nebo skupinou hostí, kteří uvnitř v primitivní hospodě usedají u sklenky piva a talířku zavařeného ovoce, aby vyslechli jednu z četných písní kabaretních, jichž skladatel herecky vyholené tváře, s kudrnatými vlasy a lišáckým pohledem, kouře z krátké lulky přes tu chvíli některého hosta osloví nějakým „vtipem". Hosté se smějí, řekne-li kabaretní komik někomu, koho nezná a koho jakživ neviděl, „cochon" (prase) — nesmějte se, dojde na vás také, sličná cizinko — ostatně tahle sprostota platí už vám — aspoň na vás hledí i komik i smějící se obecenstvo. Zatím však pianista udeřil v klavesy a z klavíru line se nová sentimentální píseň, kterou za chvíli i s notou za půldruhého franku vám nabízejí . . .

Dlouho nás kabaret nepozdržel — zašli jsme ještě k starým známým, kabaretu nicoty, pekla a nebes. První předvádí parodii nicoty, druhý pekla trápení a posmrtného blaha nebeského, ve kterémžto rámci nalezá Pařížan vždy hojnost příležitosti presentovati diváku hrst cochonerií, jinými slovy oplzlostí. Lecos trefného přináší i Le Néant — dojal mne nápis „On sort et on crie — c'est la vie; on crie et on sort, c'est la mort!" Přicházíme (na svět) a křičíme — to je život: křičíme a odcházíme — a to je smrt.

Satira na náboženské pověry jest časem dosti zdařila, na př. poukázky na nebeskou banku, jež se vydávají návštěvníkům kabaretu, znázorňující ohvězděné nebe s měsícem a zvoncem, mezi oblaky jsou pak nápisy:

„banka nebeská"
pokladna v 3. oblaku v levo
nad přízemím.
„Zaplatte panu" nebo „doručiteli
třicet dnů shovívavosti a veselosti" — — —

Ovšem i pohlednice se tu prodávají s groteskními obrázky mefista a cerbera, ďáblů s trojzuby a háky, jakých naši bodří Podskaláci užívají k ledaření, s celým orkestrem ďáblů musikálních, s tableau hostů pekelného kabaretu, naslouchajících výkladu čerta-cicerona v úboru faustovského Mefista a podobnými krámy.

Průčelí kabaretního pekla je umělecky vyzdobeno, vchod má podobu obrovské ďábelské tlamy s rozšklebeným chrupem, rozplesklým nosem a vytřeštěnýma očima. Ale jděme soustavně od nicoty k nebeskému blahu. „Le néant", nicota, přijde nejdřív. Uvnitř u stolků majících podobu truhel (rakví) při světle tenkých svíčiček, jakými se za dnů mého dětství vysňořovaly vánoční stromky, při sklenkách břečky, které by nenazvali

pivem ani v nejzapadlejší krkonošské vsi, mezi hovorem pekelnického cicerona, jehož valně neposloucháme, prohlížejíce si kostlivce a ještěry po stěnách rozvěšené, a občas se vzrušujíce modrou pletí rtů a voskovou barvou tváří, když prostor osvítí studené světlo rtutové, dočkáme se příšerných výjevů, jak host kterýsi mění se v mrtvolu, se které spadává (optickou hříčkou) kůže a maso, až před námi stojí kostra. Pak zase v pozadí nějaká dívčina svléká se bez mála do naha majíc sloužiti k rozkoši komusi z diváctva, jenž neví, čemu padl za pokusné morče — v nejvyšší okamžik světlo shasne a výjev mizí.

Obrázky z pekla prodávají i pohlednice zprvu vyličené. Málo zajímavého přináší nebe, jež předvádí zase výjevy všeliké a tance pensistek polosvěta divadelního i jiného — i figuriny, jež vedou výklad ne bez dobrých nápadů a vtipů, rekrutují se z bývalých zpěváků opery, kteří pozbyli téměř hlasu nebo dali přednost výnosnější karieře kabaretní. Na pohlednici sedí baletka s obnaženými ňadry na cípu měsíčku a dělá dlouhý nos na rozkochaného pozemštana, jenž jí vyznává lásku. *)

Nebe je prý nudné — aspoň „le ciel" v montmartreském kabaretu dává za pravdu bezbožnému vtipu filosofa-světáka.

Okolo 2. s půlnoci jedete domu — vše již spí v hotelu — automat řízený z lóže domovníkovy otevře a osvětlí schody. Vaše kroky doznějí schodištěm a posléze i vy usnete se shovívavým úsměvem nad lacinou a mělkou radostí lidskou.

*) Obrázky pohlednic jsou většinou reprodukce skulptur, zdobících nitro kabaretu, nebo výjevů, jež se tu obecenstvu — ponejvíce ze středního kruhů i dělnictva, vojáků a conturiér se skládajícímu předvádějí. Ti, právě tak jako naše diváctvo chantantů, nejsou příliš přísných požadavků.

FEUILLETON.

PO ŘECE TIETÉ.

BRAZILSKÝ OBRÁZEK. NAPSAL VOJTĚCH BELVIC.

Touha po zlatě zachvacuje někdy povahy, které ve starém světě trávily život beze změny a pokládaly hříšným pouhé přání, státi se mužem volným a neodvislým. Změna podnebí, nejistota počátků v cizí zemi a nové poměry v cizí zemi utvořují z nich lidi smělé a neposedné. Mitiska, který nemiloval obalů a rád málem slov projel k jádru, řekl by: mají roštěnku s rýží dvakrát denně a pijí nejlepší kávu.

Zedník, ve staré vlasti zřídka čtoucí knihy, studuje nyní a chce býti stavitelem, truhlář zamýšlí postaviti s bohatým společníkem továrnu na nábytek, chemik zřizuje si malou mydlárnu.

Co jim chybí? Po celý rok je slunce zahřívá!

Vzpomeňte si na domov za vodou. Ta hrozná jitra zimní! Vidím zasněžené ulice v mlze, truchlivé jako vězeňské chodby; potom postavy v dusných bytech, s nevolí vstávající po mrzutých snech, aby se rozešly po studených dílnách a písárnách beze vzduchu. Pak pijí kávu, tu hroznou evropskou kávu, kterou Brazilani cestující Evropou nepoznávají a diví se, jaký odporný nápoj si tu vynalezli!

Tělo jest dobře živeno, dostavuje se sebevědomí. Mužové, kteří se scházeli u Mitisky, byli obrazem štěstí i nezdaru, jakým nová země uvítá emigraci.

Krajané přijížději a odjížději, jak to tkví již v nepokojné krvi vystěhovalecké. Vypravují o krajinách, jimiž putovali, baví se příhodami, jež v dálce zažili. Nechyběli lidé, kteří viděli Amazonku a pluli až do Manaosu, byli tu řemeslníci, pracovavší na úpatí Cordiller. U Mitisky sešla se opravdová škola světoběžníků.

Strojník Slavík přijel sem z Malé Asie, kde na bagdadské dráze získal úspory, oženil se s Arabkou a přivezl do Santosu celou její rodinu. Ale brzy odebral se na stavbu panamského průplavu, šťastně přestál nebezpečí zimnice i pochmurný život práce v pustině, a za dvě léta ušetřil si deset tisíc dollarů. Chemik Luketin, jenž opustil Londýn, prodával tam, nežli se naučil anglicky, po ulicích české hračky a divil se nyní velmi, jaké jsou tu na jihu malé domky. Ale obchodník Rovenský z Madeiry svěřil, že mu připadají vysoké; na Madeiře prý jsou mnohem nižší.

Patrně tam lidé žijí ve psích boudách!

Někdy osud zahraje si s emigrantem. Přijel mladý Čech a koupil si, jako mnozí z krajanů, los, aby zkusil štěstí po dlouhé plavbě. Na poprvé vyhrál tisíc millréis (conto de réis). Měl tedy počátek lehký!

Do jiného krajana, pracujícího v nemocnici, zamilovala se tam jeptiška. Hoch si uložil již asi dva tisíce a zamilovaná sestra chtěla prý s ním uprchnouti z řádu a začíti nový život. Měli vše ujednáno, a na konec se neštastný jinoch za ošetřování těžce nemocného nakazil a za tři dny zemřel.

Ubohá sestra, tu již nikdo asi neutěšil!

Někdy přišel starý Severa, vousatý jako pirát, zahráti si v šachy. Žije na jihu třicet let, prodělal kolonii i robotu

na fazendě a měl kdysi továrnu na kořalku. Zařídal se, že nebyla zlá, postavil ji venku z tyzího dřeva a oplácal ji hlínou, by mu hadi do ní nenalezli. Pracoval v Campinas, v Botucatú, v Riu, a nyní již odpočíval, živili ho synové. Po bouřlivém životě oddával se sladké nečinnosti teplého podnebí. Rád si zahrál v šachy a zlořečil Vlachům, že stát zaplavují a platy všude kazí.

„Kdybych musil ještě jednou pracovati," říkával žertem, „nepracoval bych; prodával bych na ulicích banány, jako Italové!" —

Mitiska přiváděl si hosty, jak se náhodou s nimi setkával, někdy na ulici, někdy při práci. Byla to zvědavost, která vábila jej k hovoru se směsicí krajanů, jaká se vyloďuje v Santose z Buenos Ayres nebo naloďuje do Spojených Států a naopak. A pak, v cizině člověk vyhladoví po rodné řeči!

Mitiska přijel kdysi z Londýna s třemi ohromnými vaky, v plátěném oděvu a široký sombrero na hlavě. Převyšoval o hlavu černochy, hrnoucí se k lodi po příjezdu; ustupovali uctivě před jeho ohromnými střevíci americkými, které razily cestu na zemi, i před balvanovými pěstmi, nevázaně se pohybujícími v povětří.

Mitiska najal si domek a naplnil ho předměty, jichž hojně bylo tak pečlivě uloženo v zavazadlech, pokryvkami, zbraněmi, obrazy i knihami.

„Chtěl jsem se trochu ohřát!" odpovídal, když se ho ptali, proč opustil Londýn, ač se mu v něm líbilo. Do Picadilly chodíval na besedu k známé rodině a divil se, jak si mu mohla Angličanka sednouti na klín a baviti se s ním, když její muž hovořil opodál. Jmenovala se Mrs. Donkey a on ji říkal Mrs. Monkey. V Britickém museu, kam chodíval v neděli, prohlížel si nejraději nerosty a předměty jihoamerické a bohaté sbírky jej okouzlily.

Na pouti světem dovedl si osvojiti vše nejlepší a nejnovější a proto se rychle zdokonalil. Byl ebenistou a práci jeho dobře odměňovali v zemi, kde domácí řemeslníci jsou nemotorní. Jaký div, že si někdy, zanechav práce, zajel na týden do Santosu, do mořských lázní, aby si život osladil, oddal se zcela přítomné chvíli.

„Hleďte," zdálo se zářiti z jeho sebevědomého pohledu, „jak jest dobré, má-li člověk hezký pokojík, čtyři oděvy, sto knih a pět set millréis v kapse!"

Dokončení.

ČESKÝ ŽIVOT.

ZIKMUND WINTER MRTEV! Před samou uzávěrkou tohoto čísla dochází nás bolestná zpráva, že Zikmund Winter podlehl v Reichenhallu, kam před krátkým časem odjel se léčit, své zákeřné plicní chorobě. Zpráva zní skoro neuvěřitelně nám, kteří ještě nedávno viděli jsme Wintra v celé jeho zvláštní rázovitosti, té staročeské sukovitosti a bodrosti, které zdály se činiti jej pevným a nezdolným jak mravně, tak tělesně. Winter byl vzácná, ryzí povaha, srdce jemné, hluboce cítící a jenom na povrch zdánlivě v drsné ježiny proti vnějšímu světu se halící. Nevím, splynul-li Winter teprve vlivem ustavičného studia s duší dob minulých, či na kolik přinesl si té rázovitosti na svět již v rodu, ale vždy se mi zdálo, když jsem s ním přišel do styku, že takoví lidé se již nerodí, že je jaksi sám ztělesněním svých hrdin, celého toho jadrného a trochu drsného, ale nezfalšovaného světa, který líčil ve svých nevyrovnatelných obrázcích. Winter je především historik, historik tělem a duší, i jako vědec, i jako umělec. Celý život ztrávil v archivech, mezi starými listinami, lístek k lístku, kamínek ke kamínku skládal, až vznikly mu pod rukama ty podrobné obrazy kulturního života dob minulých, jež rozvíjel ve svých článcích a knihách o svrškách a krojích, zvycích a zřízeních, školách, řemeslech a obchodech, o jednotlivých stavech, světských i duchovních, a hlavně měšťanských, o celém tom pestrém robení, šukání a kutění uplynulých věků. Najmě XV.—XVI., ač i do XIV. a XVII. rád z oněch dvou, v nichž se jaksi specialisoval, zalétal. Z těch studií, jichž hlavními pomníky jsou díla jako Kulturní obraz českých měst, Život církevní v Čechách, Děje vysokých škol Pražských, O životě na vysokých školách pražských, Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. st., Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. st. vedle Dějin kroje v zemích Českých spolu s Č. Zibrtem napsaných, vešly mu do krve řeč i myšlení a cítění lidí těch dob, což spojeno s pravým nadáním básnickým předurčilo jej státi se kromě vědeckého i uměleckým evokatérem jejich. Od prostých obrázků rakovnických a staropražských dospěl Winter až k historické novelle a románu, jaké representovány jsou Starými listy a Mistrem Kampanem, těmi vrcholnými a příkladnými výtvory českého genru historického. Není v pohnutém tomto okamžiku dosti klidu ni času na zevrubnější rozbor, neb i jen hlubší charakteristiku svéráznéhо díla Wintrova. Proto přenecháváme raději slovo jednomu z mladších našich literárních historiků, Otokaru Theerovi, jenž u příležitosti vydání „Starých listů" načrtl tento zdařilý relief Wintrův: „Kdykoli se mi dostane do rukou některá z knih Zikmunda Wintra, je mi jako bych hleděl na obraz starých hollandských mistrů: starodávná zákoutí, usedlý život měšťanský, rodinné interieury, rušný hluk „hostěnic" četnými „piteli" navštívených, mnoho humoru a nemálo smutku.. Má to vše zvláštní, tak sobě vlastní, nenapodobitelnou barvu, vlastní řeč, vlastní psychologii. Hledáte nadarmo dílo, ať již u nás nebo v cizině, jež by dovedlo vykresliti obraz XVI. a začátku XVII. století s touže hlubokou intensitou, vzkřísiti tak věrně lidi z jejich hrobu, jako nacházíte v novellách našeho mistra: Zikmund Winter spolu s Alois Jiráskem vlili naší historické

povídce žhavou, nefalšovanou krev. Ve Wintrovi vidíme v oboru historického genru autora, jaký má být. Spojují se v něm dva prvky: úzkostlivá snaha po dokumentaci a zároveň dar tvořiti postavy, množiti život; na jedné straně vědec a psycholog — na druhé umělec, rozum a srdce, oboji stejně a mohutně vyvinuté, což je vzácný případ v dějinách literatury. Obyčejně vítězí buď prvé neb druhé. U Zikmunda Wintra najdete obojí harmonicky vedle sebe, rozum dává dobový kolorit, reální basi, srdce staví pak na ni figury své obraznosti." Ukazuje pak na spoustu materiálu, jejž Winter nahromadil mravenčí prací po archivech, praví kritik dále: „Náš autor vžil se do své zamilované doby; ba více: srostl s ní, srdce bije mu jejím tepem ... Odtud ta jeho neobyčejná vnitřní pravdivost, přesná a jasná kresba, jež působí nikoliv chladným dojmem musejních sbírek, nýbrž hybným a žhoucím rhytmem skutečného života."

Ano, to je pravé slovo: sám život minulosti proudí uměleckým dílem Wintrovým, a životnost ona převede dílo jeho v budoucnost, věčně se zelenající, svěží a živé. Winter zesnul jen jako unavený chodec. České literatuře neumřel: žije v ní a bude žíti dále! *ρ*

JOSEF SCHEIWL. Málo bylo českých umělců v letech šedesátých tak populárních a uznaných jako malíř Josef Scheiwl. Byl znám a vážen v kruzích šlechtických a duchovenských tento vynikající té doby malíř historický i náboženský. Neméně znám a oblíben byl však i v nejširších kruzích českého intelligentního občanstva, které sice tehdy přicházelo ještě méně v přímý styk s uměním než nyní, přece však si všímalo prací vlasteneckých umělců českých, ukládaných do sloupců starého Světozora, vydávaného Skrejšovským. Scheiwl maloval historické obrazy, mírného vzletu, známé romantické koncepce a krotké techniky, obrazy svatých do mnohých chrámů a alegorické dekorativní figury do šlechtických paláců. Jméno jeho popularisovaly však strany Světozora, jehož byl hlavním uměleckým spolupracovníkem. Nové proudy, které vnesly v české umění výtvarné svěžest, vzruch, a také vlastní, českou notu, zatlačily generaci Scheiwlovu, a skromný a milý umělec, neopouštějící tradic ctihodné pražské akademie, ustoupil do pozadí. Jméno jeho zapomenuto. Byl proto velmi potěšen, když v r. 1904 navštívil ho redaktor Máje dr. R. J. Kronbauer a požádal jej, aby mu pověděl něco o tom, kterak se stalo, že maloval v r. 1857 dle skutečnosti korunovační klenoty svatováclavské. Radostně rozrušen vypravoval starý pán památnou tuto událost ze svého života a Máj přinesl v 17. čísle svého druhého ročníku o tom zajímavý článek s reprodukcí autoportrétu Scheiwlova z r. 1857.

V těchto dnech stařičký malíř zemřel. Přežil svoji dobu o celá desetiletí, zasluhuje však přece vzpomínky jako muž pilné a poctivé práce, jako článek ve vývoji českého umění. O. H. . . .a

NA PRAHU SOKOLSKÝCH SLAVNOSTÍ. Prahu zachvacuje slavnostní horečka. Myšlenky se soustřeďují na jeden bod, očekávání se stupňuje. Ve vzduchu je cítit šumění mohutných perutí, abychom mluvili s Wildem, ale nejsou to perutí anděla smrti. Naopak, nám jsou znamením křepkého, jarého, radostného života. Nedočkavě hledíme k obloze, toužíce spatřiti stín toho velikého, smělého ptáka a se živou účastí sledujeme prvé známky jeho blízkosti. Na letenské cvičiště se vztýčenými hlavami a s ohněm v očích vstupují nejmladší pluky sokolské armády, a na staroměstské radnici ve starobylých klenutých síních a koutech urovnán bohatý materiál sokolské výstavy. Tam ustupuje slavnostní ruch tiché prohlídce, vzpomínkám a úvahám. Vidíme vyrůstati Tyršův a Fügnerův ideál z malého zrnéčka během padesáti let v rozložitý mohutný strom, jehož větve dosahují i do nejvzdálenějších krajin slovanských. Místo 9 jednot v r. 1862 čítá české Sokolstvo po půl století přes 1000 jednot a přes 100.000 členů a členek. K tomu pak připočísti sluší Sokolstvo ostatních slovanských národů, které tvoří ve Svazu slovanského Sokolstva se Sokolstvem českým jedinou velkou slovanskou rodinu. Až se budeme tísniti v ulicích mezi nepřehlednými zástupy lidu a pozdravovati nekonečné šiky našich Sokolů a s nimi slovanských i cizích hostí, až přihlížeti budeme s přeplněných tribun na letenském cvičišti uchvacujícímu divadlu prostných cvičení, zaletme myslí na okamžik do těsných, klenutých jizeb staroměstské radnice a popatřme na sežloutlé listinné a fotografické památky z prvých dob sokolských.

Nikoliv, abychom se oddali citlivůstkářskému vzpomínání a se slzou v oku kreslili si před duševním zrakem chudé a pracné počátky dnešní mohutné národní organisace sokolské. Nikoliv. Proto však, abychom si řekli, jak rozvoj Sokolstva přesvědčivě dokazuje starou pravdu, že trojí jest záruka výsledku: pevná a jasná vůle, odvaha a vytrvalá práce. Zakládaje první tělocvičnou jednotu českou, Dr. Miroslav Tyrš nevytkl si malý cíl. Vychovati národ k tělesné síle, zdatností tělesnou podporovati jeho zdraví duševní, způsobiti, aby soulad tělesných i duševních sil v českém národě tvořil křepké, mužné a rázné povahy. Na mysli mu tanul ideální typ antického řeckého občana, syna svobodné vlasti, muže krásného a statečného, který dovedl vítězit i umírat, který však také položil základy evropské kultuře vědecké i umělecké. Možno-li vymysliti si ideálu krásnějšího, českému národu potřebnějšího? Ale myšlenka nezůstala pouhým heslem. Zakladatelé Sokolstva nezalekli se obrovské práce. S mladistvou, v pravdě sokolskou odvahou, přese všecky překážky spěchali ku předu za krásným cílem. Cesty, které Sokolstvu vytkli, byly určeny jasně a přesně. Dnes, po padesáti létech, kráčí po nich mocný voj sokolský od úspěchu k úspěchu. Tot právě výsledek pevné a jasně sestaveného plánu Tyršova, tot výsledek vytrvalé, nebojácné práce. Sokolská výstava jest názorným obrazem vývoje jedné složky novodobého českého života, obrazem živých, jásavých barev. Ten obraz měli bychom před očima přidržeti každému, kdo malátně pochybuje o české budoucnosti. Národ, který je zdrojem takové síly, sebekázně a vytrvalosti nemůže podlehnouti. Je třeba jen, aby sokolský duch pronikl všemi vrstvami, aby heslo „co Čech to Sokol" stalo se skutečností, znamenajíc „co Čech to

charakter". Prohlížejíce vystavené předměty, diagramy, statistické tabulky, fotografie tělocvičen, trofeje a památky, poznáváme velikost dosavadní sokolské práce, vidíme však také, že zbývá ještě velmi mnoho, ba více ještě vykonati. Sokolstvo chce býti mohutnou a pevnou páskou, která by pojila slovanské národy a připravovala jich splynutí v jeden těsnější kulturní a hospodářský celek. To je sokolský ideál nejvyšší a zdá se, že se stane skutkem. Avšak i v užším okruhu českých vlastí zbývá mnoho co činiti. Ještě není číslice 100.000 Sokolů dosti vysoká, ještě se tísní bratří obrovskou převahou v nepřiměřených tělocvičnách, ještě duch sokolský všude dosti se nechápe. V roce 1910 jen 134 jednoty měly vlastní tělocvičny, 190 jednot cvičilo ve škole, 458 v hostinci. Sokolstvo nesmí polevit, dokud se poměr neobrátí. Pak také bude možno lépe povznášeti krasocit, jak si toho přál Dr. Miroslav Tyrš. Idea sokolská, idea zdraví a síly, jest dozajista schopna vyvíjeti příznivý vliv na estetické cítění českého lidu, působiti přímo na umění české a také na tomto poli úkol svůj teprve vykoná. Na výstavě sokolské jsou takového působení již četné a zajímavé ukázky. —

JOS. D. KONRÁD je z těch, kterým se u nás těžce křivdilo. Na konci sedmdesátých let objevil se v české literatuře a rázem dobyl sobě příznę čtenářstva i redaktorů, kteří po jeho pracích vztahovali hned ruce. Myslím, že debut Konrádův byl v „Lumíru," dobře pamatuji se, jak J. V. Sládek vítal nového tohoto spolupracovníka a jak mu psal a povzbuzoval jej k další literární činnosti. Co od redaktora „Lumíra" slova taková tehdy znamenala, vědí jen současníci. Konrádovy povídky ze slovanského jihu od dob Chocholouškových, tak populární, staly se hledaným všade zbožím a po všech časopisech se tiskly, v knize první svazek jimi utvořený vyšel teprvé r. 1988 (Dalmatské povídky) u J. Otty v Salonní bibliotéce, vstup to pro první knihu mladého autora tak význačný, jako uvedení v „Lumíru". Jihoslovanské povídky Konrádovy přinesly s oblibenou látkou nové, dobově moderní, realistické její ovládnutí a spracování, a tím vítězily, ale neméně menší i větší skladby z domácího ovzduší, povídky i romány najmě z Konrádova rodného Posázaví kreslené, líbily se a nalezaly hojně tehdejších zanícených čtenářů. Konrád byl zkrátka počítán ke spisovatelům nejčtenějším, nejoblíbenějším — k „mužům dne". Čtenářstvo jeho neodvrátilo se od něho a zůstalo mu věrno — ale z nebetyčné lodi superiorní kritiky byl pojednou jako mnozí jiní autoři, básníci i prosaisté, hozen přes palubu — —

J. D. Konrád je příliš jemně cítící člověk a jako umělec vždy dbalý svého čistého štítu, aby se nebyl odmlčel. Na kolik let se odmlčel — ale — neutonul, jako i jiní podobně zkrušení neutonuli, ačkoli též utonulých v těch nevlídných bouřích je také dosti a bude o tom jistě napsána jednou dobu a poměry dle pravdy a spravedlnosti osvětlující kapitola. Šťastně a vesele vyplul J. D. Konrád pojednou zas na povrch. To odmlčení mu snad i posloužilo, prospělo. Jeho názory prvotní se ustálily, vkus jeho se vytříbil. Když se objevila r. 1907 (V. ročník Máje) „Babička Zahradníčková", byl tu dobrý starý známý, jako omládlý, jako muž, který teprve vlastně chce ukázati, co dovede. A v ročníku následujícím následoval „Dědeček Sejk." V papírech mých redakčních nalezá se řada lístků a dopisů, které svědčí, jak se tato povídka i vybraným čtenářům zamlouvala a líbila. Opravdu tyto obě Konrádovy povídky náleží k nejlepšímu, co česká literatura v tom genru vůbec má. „Máj" stal se Konrádovi obživlému, obrozenému, ať tak díme, milým útulkem, neváháme říci, že styky jeho v „Nakl. družstvu Máje" způsobily toto mocné vzpružení autora, jehož výslednicí bez odporu šťastnou byly jmenované s vyspělým a povznešeným humorem nahozené vzácné povahokresby „Babička Zahradníčková" a „Dědeček Sejk." Úspěch Konrádův s těmito pěknými pracemi podnítil redakci „Máje," že dříve neustala, dokud od autora nezískala slib větší slovesné skladby, která by šla celým ročníkem. A již r. 1909 VII. ročník „Máje" mohl předložiti odběratelstvu svému tento slib ztělesněný v Jos. D. Konrádově románu „Petrovští". Autor se vrátil k staré své lásce, na jih položil dějiště svého románu svižně a svěže psaného. Z dopisů, jež redakce někdy dochází (nebývají to, jak známo, vždy jen sladká psaníčka), o pracích ve sloupcích jejich listů otiskovaných, přímo dojemné jest „Máji" zaslané psaní vojáků českého pluku v Černé v Bosně umístěného — jak se těší dobří hoši naši na pokračování tohoto líčení vojenského tábora v místě, kde nyní meškají oni, tam dole na jihu. Román Konrádův „Petrovští" vydalo nyní Nakl. družstvo „Máje" v pěkné úpravě knižné pod titulem „Malkah, židovka." Ocenění práce přinesl již list náš v jednom z předcházejících čísel i nemůžeme se tu dále o výborné té práci šířiti. Vyslovujeme jen přání četných přátel spisovatele J. D. Konráda, aby brzo následoval „Dědeček Sejk" s „Babičkou Zahradničkovou." es.

„ŽIVOUCÍ MRTVOLA." (Třetí pohostinská hra paní Olgy Vladimírovny Gzovské.) Napadlo všeobecně, proč umělkyně zvolila ke svému tichému vystoupení roli celkem neobsáhlou — mát Maša, cikánka, v „Živoucí mrtvole" jenom tři scény. Polovina kusu odehrává se bez jejího účastenství. Dominovala proto toho večera paní Leopolda Dostálová — její hra, její rozechvělý, rozrušený, svrchovaně rozbolestněný ton ve všech fásích dojímal teskností, kterou je celá role obestřena jako jemným závojem. Tím odůvodněnější byla proto naše zvědavost, čím, jakým způsobem nás milý host tentokráte překvapí. Dnes už ovšem víme, proč volila paní Gzovská jako třetí gradaci svého umění cikánku v „Živoucí mrtvole", záhadnou, podivnou bytost, jež ztraceného Fedora vyrve z náručí jedné smrti, aby ho vložila do objetí „smrti druhé", aby z něho učinila „živoucí mrtvolu", člověka, jenž vůči světu je zdánlivým, ale vůči sobě samému skutečným nebožtíkem, člověkem souzeným, zmučeným vlastním nitrem, ztraceným pro všechny krásné a ušlechtilé vzněty svoji ryzí, ale slabošské povahy.

Fedor opustil svou ženu a utekl tam, kde doufal, že nalezne zapomenutí. Divný muž, tento Fedor! Tolik špíny na něm, a přece v jeho duši, v jeho nitru cosi báječně krás-

ného, nevýslovně milého svítí a hřeje. Panu Hurtovi podařilo se — tentokráte, zdálo se nám, mnohem suggestivněji, než o premiéře — povahovou záhadu Fedorovu vtěliti ve výkon velice sympatický. Paní Gzovská překvapila především svým zjevem. Hezkou chvíli trvalo, než jsme ji v tlumu cikánek našli. — Nic nápadného, nic tradicionálně okatého nebylo v jejím exterieru! Všechnu obvyklou romantiku odhodila. Je v tom takt ke hře, i k postavě Fedorově. Nic smyslného nebylo v tomto „vyvrhelí“ lepší společnosti. A nic prázdného, vyzývavého, křiklavého nesmí a nemůže býti v této cikánce. Proto není druhý obraz baletem — jenom zpěv tu hraje, jenom zpěv, ten zádumčivý, bolestně teskný zpěv cikánky může Fedora utvrditi v přesvědčení, že návrat k ženě je nemožný.

Teď už víme, proč celý jeden večer věnovala umělkyně tomuto svému oboru, v němž je pravou mistryní. Když zazpívala, bylo ti, jakobys najednou chápal ono strašlivé kouzlo, jež rve ve svůj záludný vír bytosti duševně podlomené, duše, hledající světlo na dně propastí. Fedor svíjí se bolestí rozháraného nitra, je si dobře vědom, kam zapadl, ví už, že nevyvázne — a zoufalství jeho duše je tak blízký ten jímavý zpěv cikánčin, jenž připomíná čarovné květy na bařinách. Umělkyně při zpěvu nepohne tělem, nepohne rukou — jenom její oči hoří, svítí a mluví strašlivou mocí. Zvedne se, postaví se, tělo její je štíhlé, pružné, krásné, půvabné, ale není v něm stopy prodajnosti. V každém pohybu je stopa jejího zpěvu, gesto je lahodné, je v něm cosi, co k sobě vábí, ale není v něm drzé nabízivosti, jež se hnusí a ošklivi. Cikánka se blíží k Fedorovi, obchází ho, a tobě se zdá, že ho tím svým tělem okouzluje jako prve svým zpěvem, v němž je víc duše než krásy hlasu a vyškolenosti. Operní diva by zpěvy tyto zastřela, poněvadž by jim vzala to, co je na nich nejpůvabnějšího — vzala by jim duši, kouzlo tohoto ovzduší, nedovedla by je prostě prodchnouti tím, čím je prosyceno nitro Fedorovo.

Ve scéně s rodiči, jež přijdou si pro Mašu, slyšeli jsme tony, kterých jsme ve dvou předcházejících rolích neznamenali. Taková divná tvrdost z nich zařičela. Přišli pro ni jako lichváři, kupčící s jejím tělem. A ti dva byli čisti jako rozpuklé květy! Jak znamenitě charakterisováno cikáncino sebevědomí touto studenou tvrdostí ve hlasu, protestem, jehož bylo toto stvoření jedině schopno! Nejsilnějším momentem kusu je scéna, kde cikánka Fedora „zachraňuje“ a odvádí ho na druhý břeh, do končin, kde nebude znám, kde bude živ jenom pro ni. To byla zase píseň, jež tu zněla z jejího chvatného, rozechvěného a při tom tak čarokrásně jásavého přesvědčování.

Paní Olgu Vladimirovnu Gzovskou uvidíme a uslyšíme ještě jednou, bohužel, že j e n o m j e d n o u — ale doufáme, ž e n e p o s l e d y! Svoje chvíle, prožité v Národním divadle, řadí ke svým nejkrásnějším, ke svým nejšťastnějším. Poznala, vycítila ihned, že má před sebou obecenstvo vnímavé, intelligentní — a bude prý často a ráda vzpomínat na lásku a přízeň obecenstva Národního divadla. A to je nám zárukou, že se vrátí, že přijede zase hodně brzo!

Toho večera po prvé za paní L u d m i l u D a n z e r o v u, jež odešla tiše, ale za to důstojně a sebevědomě, hrála roli upjaté společenské dámy paní M a r i e L a u d o v á. Byla zjevem i chováním pravou aristokratkou, jejíž názory jsou ve vleku přežilých předsudků. Je to žena, jež jedná podle příkazu své morálky, ale při tom jinak, vřele cítí.

A tuto dvojí tvářnost postavy paní Laudová svou hrou výborně vystihla a také výborně charakterisovala. Velice se nám zamlouval pan ze S t e j n s b e r k a zejména ve scéně s Fedorem. Pan D e y l, na kterého očividně působila umělecky tlumená hra paní D o s t a l o v é, naladil v harmonický souzvuk i svůj orgán i svoje gesta. Roli takřka jenom episodní má v „Živoucí mrtvole“ pí. Marie H ü b n e r o v á. S milým hostem se umělkyně tváří v tvář nestřetla — ale že její mistrovské ovládání orgánu a její vloha charakterisovati takřka bleskem, pohybem i slovem, je sourodá s tímto ryzím uměním, dokázala paní Hübnerová i touto nevelkou rolí! —or.

KÁVOVÁ SPOLEČNOST. Satirická povídka B o ž e n y N ě m c o v é, kterouž literární drobnost pro jeviště upravila A n n a M a r i a. Je to roztomilá knížka, která naším soukromým i veřejným společnostem, pěstujícím ušlechtilou zábavu a divadlo, způsobí opravdové potěšení. Před více než padesátipěti lety, kdy K á v o v á s p o l e č n o s t byla poprvé a k tomu ještě anonymně vydána, povídka ta měla za účel sešlehati nymburskou maloměstskou společnost za její přílišnou malichernost a klepařství, v naší době však má tato práce Boženy Němcové hlubší a důležitější význam. Jestiť, jak dobře praví upravovatelka Anna Maria, dokumentem z let padesátých našeho národního i literárního života v počátcích, kromě toho však je také symbolem veškeré historie Boženy Němcové, a tím se mohla státi teprve prodlením delší než půlstoleté doby. Z té nevelké práce mnohem lépe než z dlouhých poučných popisů poznáme, jak tehda v českých městech v předních společnostech se myslilo a mluvilo, jak byla hanobena naše mateřština a s jakým výsměchem vítány byly svobodomyslnější a pokrokovější zjevy, jejichž představitelkou byla naše slavná autorka. Anně Marii sluší přiznati za zásluhu, že povídku upravila pro divadlo a přičinila se s tou úpravou minulého roku v soukromé společnosti o pokus, který přirozeně se potkal se zdarem. Je to bezděčné upozornění mnohým našim uvědomělým společnostem, aby místo rozmanitých nevkusných a bezcenných „výstupů“ a aktovek obraceli se k práci, důležité a krásné jak svým významem, tak i spisovatelkou. K á v o v o u s p o l e č n o s t vydalo Nakladatelské družstvo Máje v Praze. Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 14. června 1912. ČÍS. 38.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

HORSKÝ SEKAČ.

To bylo v horách na blízku,
já zřel, jak s nohou bosou,
na nedožatém palouku
stál starý sekáč s kosou.

A zvolna stále, kde byl svah,
rozkvetlé sekal stráně,
a potu kapky jako hrách
mu svlažovaly skráně.

Jak smutně vadlo kolem kol
to pestré horské kvítí
a každý květ a každý stvol,
byl náhle zašlé žití.

A celá niva pojednou
mně zhaslým jarem byla,
i dojalo to duši mou
a těžkou dumu snila. —

Teď zřím-li sekat luhy kdes,
vždy mysl mou to vzruší,
jak v ňadrech zvadlý květ bych nes
a sečné rány v duši.

ADOLF HEYDUK.

STRÝC MIŠKO.

OBRAZ ZE ŽIVOTA. NAPSAL JÁN ČAJAK.

Strýc Miško bol rychtaróm v Poludnej. Pán Boh opatril ho všetkým: zdravím, veselou prírodou; dal mu aj dobrú ženu, ktorá verne snášala s ním dobré i zlé veci. Bola mu vernou a oddanou družkou. —

Na dôkaz svojej vernej lásky obdarila ho viacerými dietkami, z ktorých sedmoro vätších-menších dietok tešilo se životu tuzemskému a slniečku Božiemu. —

Aby mohly prospievat vekom i múdrostou, nuž pilne zomielaly chlebíček vezdejší — a to každý deň a v hojnej miere, — tak že ich mamička musela často od nemilého údivu opraskнút rukami, keď se tak znenazdajky minul peceň chleba ako čo by bičom pleskol.

Ale strýka Miška obdaril Pán Boh aj úradom a to rychtárskym, ktorý zastupoval verne, hádam už aj od dvatsať rokov k úplnej spokojnosti obce. Úrad je to, — ako viete, — veľmi vážny a ctihodný a má aj mnoho výhod; každý sníme pred ním klobúk; poznajú ho v úradoch aj v stoličnom dome; často sa stane, že ho aj páni navštívia, keď je k tomu nejaka potreba. — Ale má aj velkú chybku a to je, že má pomerne viac výdavku, ako príjmu.

Ohľadom príjmov náš pán rychtár nebol odvyše obdarený od Hospodina, lebo jeho hospodárstvo bolo veľmi skromné. Z neho musel ešte aj sestru a po bratovi pozostalú sirotu vyplácat. Keby nebolo bývalo kupčenia po jarmokoch s rožným statkom, — čo vše donieslo pár zlatých do skromnej pokladnice domácej, — tak by bol lahko prišiel na psí tridsiatok, —

Strýko si vedel ešte aj iným spôsobom pomáhat, lebo bol neobyčajne bystrým umom a zdravým rozhľadom obdarený muž. Vedel každému poradiť,

* Slíbená v čís. 35. slovenská povídka.

kdo sa len utiekal k nemu. — Málo bolo takých, ktorí mali nejakú majetkovú rozopru, alebo pravotu, taktiež kúpu, alebo odprodaj nepohnuteľností, že by sa neboli prišli k nemu poradiť, že čo majú robiť. V tomto ohlade bol chýr jeho tak veľký, že prišli k nemu aj zdruhej doliny a to až hen z tretej doliny o poradu. Samo sebou sa rozumie, že dobrá rada stojí groš, — a tak, — ač skromné, ale predsa mu i tu kvaplo k príjmom, — a to dosť zhusta, tak že sa pri ňom doslovne plnilo to porekadlo: „Malé ryby, dobré ryby."

Popri svojich dvoch synoch a pätoro dievčeniec, mal ešte na starosti aj bratovu sirotu. —

Janko, tak sa volal jeho synovec, bol už dvatsať ročným šuhajom. Mal za sebou matúru, potom šiel na teologiu, ale tu sa mu zle povodilo, ako nejednomu slovenskému synkovi, tak že zrazu zostal slobodným ani vták, bez všetkého povolania. Čo mal urobiť? Bol chudobným ani kostolná myš. Aby ho neprivrzli na tri roky k vojsku, chcel sa stať učiteľom. Nemohol sa uchádzať na väčšie miesto, lebo nemal ešte diplom a tak bol rád, keď ho vyvolili za učiteľa v Rajčanoch. Plat tam nebol najskvelejší, lebo krom „slušného bytu" a dvoch pridomových zahrádok (ako dlaň veľké) neobsahoval viac ako 400 korun.

Ani strýkovi, ani tetuške nebolo milé takéto postúpenie Jankovo. Oni si to cele ináč predstavovali, že bude kňazom, ako aj jeho otec, že meno rodiny povznesie. A tu zrazu aký opak! Učitel, a to bez diplomu, s dvesto zlatovým platom, z ktorého ani žiť, ani mriet. Nuž nebolo ím to po chuti. Eště jedna príčina ích trápila. Mal odíst do cudzého sveta a to medzi inovercov, lebo v mestečku Rajčanoch, áno i na celom šírom okolí bolo jeho súveriacich len malá hrstka. —

— „Ako že ta pustiť?" — hovoril strýko. „Budeš tam medzi cudzími, ktorí sa budú na teba s posmechom a opovržením dívať."

— „Jój, ja by som ta neišla ani za neviem čo," doložila tetka, — „keď tam nemáš ani kňaza, ani kostola svojského."

— „A prečo by nešiel?" — zamiešala sa do reči najstaršia dcera, 19ročná Márienka. — „Veď nepójde medzi ľudožrútov, ale medzi ľudí a Slovákov. Keď sa bude, ako sa svedčí správat, tak sa mu veru nič nestane."

— „Pravdu máš Marienka," — skočil jej do reči Janko. — „Musím sa k niečomu prichytiť, veď nemôžem takto hliviet." Reč znela mu rázne, odhodlane, ale bolo badat na ňom, že sa ho bôľne dotkly slova sesternicine. „Predsa len poznať" — pomyslel si, — „že nedbá o mňa."

— „Ale veď ty na Marienine reči nič nedaj,', — hovorila tetka, — „veď vieš, že je ona už taká. Mala byť chlapcom a nie dievčatom. — Ja ti len tolko hovorím, že obanuješ."

Mariena bolo rezké a rázne dievča. Keď videla, že sa jej slova neprijemno dotkly Janka, a že aj matka si ich na zle vykladá, doložila:

— „Nehovorila som z toho úmyslu, ako by nám bol Janko na oštare, — to nic! Dobre vie, že ho rádi máme. Ale čo má u nás robiť! Predsa sa mu treba starať o povolanie a bydlisko, len tak sa môže stať samostatným."

— „Pravdu máš Marienka! — odvetil veselo Janko. Jej úprimné slová rozptýlily v ňom vzkrslé nepríjemné domnienky. — „Pójdem, akože, a čo je tam aj mizerný plat, ale budem samostatným človekom a budom sa priprávat. Možno že mi bude na rok dovolené složiť niekde skúšku."—

— „Keď už tak chceš, tak len choď v mene božom, ale potom nehovor, že ja som ti bol na príčine. Ináče pójdem s tebou. Chcem vidiet, ako to tam vyzerá."

— „Ale strýko čo by ste sa unúvali?"

„Daj pokoj, synku, pójdem. Chcem sa sám presvedčiť o tvojem položení." —

O niekoľko dní pozdejšie, Ondrej paholek zapriehol strýkove pajky do vozéka. Staré kožené sedadlo hodil doň a potom čekal, kým výnde, z izby gazda s Jankom.

Medzitým v izbe bol čulý ruch. Otvorený kufor stál na prostred izby a bol nabitý bielizňou i vrchnými šatmi. Bielizeň bola ani čerstve napadlý sňah leskla se od pečlivého žehlenia, čo nebol ani div, lebo Marienka bola v tom opravdový majster.

— „Či máš ručníček vo vrecku?" — spytovala sa tekta starostlive . . . „A na peniaze si daj dobrý pozor!"

Janko si hneď ohmatal bočný vačok, v ktorom mal pečlive uložených 10 korún.

„Všetko je v poriadku."

— „Počkaj že trochu," prehovoril strýko. — „Nemáš hodinek. Učiteľovi sú potrebné. Tu

máš moje, ja ich nepotrebujem, a chlapci sú ešte malí. Keď dorastú tak im ich vrátiš, alebo ím kúpiš nejaké“ a podával mu staré, no dosť vkusné cilinderky.

Janko bol dojatý nad týmto projavom lásky, no nechcel ich prijať, lebo pocítil výčitku svedomia, že využíva strýkovu lásku na úkor jeho detí.

Strýko ale neupustil od svojho:

„Len si ích vezmi. Ty si šuhaj na mieste. Ako že by to bolo, keď by si sa stretol ako učiteľ s niekým, ktorý by sa ťa spýtal; „Pán učiteľ pekne prosím nevedia, koľko je teraz hodín?“

— „Ako že odpovieš!“

— „Ale už je čas, aby sme sa pohli“ — doložil, keď videl hodinky zapadnúť do Jankovho vrecka, — „lebo nám môže železnica ufrngnúť:“

Janko stahol si na topánky kapce z domáceho súkna: ktoré tetka i napriadla i utkala; strýko mu ich ale dal ušiť. Potom prehodil na seba šedivú už hodne vetchú bundičku, čo mu ešte po otcovi zostala. Ujec sa tiež náležite obliekol, lebo bol dosť sychravý októbrový deň.

Nastalo lúčenie.

— — — — — — — — — — — — — —

Na konečnej železničnej stanici čakal ich ohromný voz. Pri ňom stál vysoký chlap v dlhej, až po päty siahajúcej širici. Bola čiernej barvy a mala ohromný golier. Na hlave mal baranicu s vyhrnutou a tkanicou sviazanou particou, ktorá v tvrdej zime slúžila čo príchlop na uši. Nos mal neurečný, podobný hruške. Oči mal neveľké; lícne kosti mu boly silno vypuklé. Miesto fúzov mal pod nosom na krátko oštrihanú štetinu.

Pán Golier, bol poctivého remesla koželuh a presbyter rajčianskej dcérocirkve.

Naší dvaja, keď vystúpovali zo železničného vozňa a poobzerali sa, či ich príležitosť čaká, nevideli len Golierov rebrovec, ktorý sa veľmi málo ponášal na povoz, aký si oni v duchu predstavovali. —

— „Kohože hľadajú, prosím?“ opýtal sa Golier príchodzích, vetriac v mladšom ích budúceho učiteľa.

— „Veru my čakáme príležitosť z Rajčian“ — odvetil strýko.

— „Já som z Rajčian, čakám nášho nového pána učiteľa,

— „To som já“ — odvetil Janko ticho a dákosi mu bolo nevoľne privide obrovského voza s vysokými lojtrami. Výzor Golierov nezdal sa mu byť najpriateľskejším.

„Keď len zdraví došli“ — hovoril Golier a podal príchodzím tvrdú a ohromnú dlaň.

— „Len nech sa páči posadať, lebo máme ešte hodný chlp cesty pred sebou — a deň je teraz krátky.“

Naší vymenili kufor, vtiahli sa ohromnou dierou rebrín do voza, z ktorého ím takmer ani len vrch hlavy nevyčnievalo, a pohli sa v mene Božom napred.

Golier cestou ustavične niečo prplal: tu si zapaľoval fajočku, zase volal na koníčky, potom musel niečo oprávať na chomúte, alebo sa mu motúrštek na liacach rozviazal. Pri tom ale mal vždy času ešte vyspytovať sa príchodzích, že zkadiaľ sú, či je strýko otcom pána učiteľovým, — a čo je jeho povolanie.

— „Nebojte sa pán učiteľ, u nás vám bude dobre. Ohrevy budete mať na dostač ... Plat je tiež obstojný. Z dvesto zlatých, čo len jeden môže bespečne vyžiť. Nuž a tu u nás tiež len niečo odkvapne: tu pohrabček, zas nejaký darček; pride čo nevidieť aj koleda. — Vtedy dostanete aj šesť zlatých! Jedným slovom uvidíte, že sa vám u nás bude páčiť.“

Ale Golier mohol chváliť, ako chcel, predsa nemohol rozveseliť príchodzích. Pocit neistoty, potom pošmúrný, mračný októbrový deň, chýliaci sa už k večeru, nebol práve príhodný vzbudiť veselosť u nich. Vidiek tiež bol zvláštny. Neobyčajného tvaru skaliská dvíhaly sa sťa nejaké túrne neďaleko hradskej na svahu a po hrebeni pohoria. — Niekde maly podobu zakliatych potvôr. Pod nimi hučala rieka. Rozvodnené, mutné vlny udieraly sa o vyčnievajúce, v riečišti balvany a speniac sa valily sa neobyčajnou rýchlosťou na dol. Malé dedinky so špinavými, nízkymi, slamou pokrytými chalupami a ich biedne odetí a bľadí obyvatelia, — to všetko tvorilo obraz neveselý, áno pošmúrny.

Dokončení.

Pozn. Čechovi neznámá slova: rožný statok = dobytek, hliviet = lenošit, obanovat = litovati, rezký = čilý, vzkrslé = vzniklé, umívat sa = namáhati se, bielizňa = prádlo, všecko, vačok = kapsa, teraz = nyní, topánky = boty, širica = široký plášť, golier = límec, rebrovec = žebříňák.

AKÁTY.

Rozkvetly akáty! S pozdravem živým
nesou svá záření k oblakům snivým.

Kapkami deště však brání se bděle
dotěrné, slídivé, robotné včele.

Tak se mi líbíte, zavřené medy,
zapuďte dotěry, zaplašte zvědy.

Napřed si zahrejte na krásnou báji
o hradě, v křišťál jenž princezny tají.

Jak na tom kouzelném, zakletém hradě
mlhy a krůpěje okny jsou v řadě

a slunce, šuhajík, cestou k nim pílí
k princeznám veden od přátelské víly.

Tak si dřív zahrejte, loubí vy měkká,
a než si dosníte, život ať čeká.

Ze snů jste vyvedly touhu svou zkvésti,
v snech svých teď vyzařte u cíle štěstí.

A ať si přes okraj všude med stéká,
napřed se vysněte, život ať čeká!

BENEŠ GRÜNWALD.

TY, Ó PANÍ SRDCÍ — — —

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ.

Hostina, k níž krásná Pontia sezvala své přátele, končila. Všichni stolovníci přemoženi vínem spali na svých hodovních ložích, většina již byla odešla se svými paními. Na stolech tvořilo rozlité víno krvavé a zlatové stružky, v nichž plovaly růže a jiné květy. Vzduch byl těžký a dusný.

Také pán domu, chot sličné Pontie, senator Aurelius Pontius odpočíval na ňadrech útlé řecké otrokyně. Věnec se mu svezl se spánků a objal pevný okrouhlý její prs, jenž nyní bělostně rozkvétal prostřed polouvadlých růží, vydychujících v umírání poslední vonné pozdravy. Po bujném hýřivém kvasu zvítězil spánek nad hodovníky a ticho vládlo v prostorném tricliniu.

Jen hostitelka a tribun lidu Octavius Sagitta vzdorovali dosud vytrvale spánku, který jim tížil zarudlá víčka. Lehátka obou byla vedle sebe a jejich skloněné hlavy se dotýkaly. Tribun tiskl její bílou ruku, na níž se leskly růžové nehty, pečlivě hlazené. V očích jeho hořel plamen chtivé touhy, ale Pontia sledovala určitý cíl a dovolila mu jen líbati ruku obtíženou drahocennými prsteny, vesměs to jeho dary.

„Půjdu spát, Octavie. Jsem znavena. Hle, kolem nás leží poražení. Bacchus zvítězil. Jen my dva mu můžeme s jasnou myslí posledně připíti!“ A zdvihnouc zlatý pohár, ověnčený růžovými poupaty, nesla jej k ústům.

Pak podala jej tribunovi.

„Připil bych raději Venuši“, pravil ztlumeným hlasem, z něhož vyzařoval žár touhy.

„I ta chvíle přijde“, řekla a pohlédla naň zraky plnými sladkých slibů.

Šťasten, že slib tak určitý splynul s jejích rudých rtů, tázal se:

„Nuže, přijdeš si ke mně pro šperky, které jsem získal, abych tě jimi ozdobil jako bohyni a klesl k tvým nohám v němém zbožňování?“

„Přijdu!“

„A smím pak zlíbati tvá ústa a tebe celou? Neuslyším již krutá slova, jež nyní vycházejí z tvých rozkošných úst?“

„Uvidíš a uslyšíš!“

A povstala s lehátka. Ihned se objevily dvě otrokyně a stanuvše, očekávaly rozkazů.

Také tribun se zdvihl a octnuv se po boku žádoucí ženy, jejíž plné vděky se rýsovaly pod průsvitným bombysem, uchopil ji vášnivě za ruku a posel ji žhavými polibky.

„Nuže, kdy přijdeš, milená?“ ptal se nedočkavě.

Upřela naň své velké oči plné záhadných propastí a řekla klidně, nedotčena jeho žárem a touhou:

„Pozítří!"

Dala se vésti otrokyněmi. U dveří se obrátila a vrhla naň krátký žhavý pohled. Na rtech na chvíli vyšlehl plamen smyslnosti jako rudá krev. Učinil krok k ní, ale velitelsky ho zadržela pokynem své bílé ruky, jež se oslnivě vysunula ze záhybů měkkého tkaniva.

A nežli mohl udělati druhý krok, zmizela. Sotvaže zašla, objevili se jeho dva otroci, nesouce plášť. Dal se zahaliti, a pak vyšel z triclinia a kráčel do vestibula, kde čekali otroci s nosítky. Vstoupil do nich a osm silných otroků zdvihlo zlacená nosítka na mohutná ramena a když pak ostiarius otevřel těžké domovní dveře, zavanul mu do rozpálených tváří svěží vzduch prosycený chladem rosy a vůní blízkých zahrad.

Villa Pontiova nalézala se na Janiculu, on sám bydlel za Tiberou v malé, ale s přepychem zařízené ville nedaleko zahrad Lucullových. Vzdálenost obnášela přes čtyři stadie, podepřel se tedy, zavřel oči a ponořil se do sladkého polospánku, v němž viděl stále jen ji, krásnou jako bohyni, ale chladnou jako mramorovou sochu.

Byla krásná květnová noc. Na východě se již rděly červánky a bledý úsvit se rozléval nad městem. Nosiči právě kráčeli přes most Pons Cestius, vedoucí nad ostrovem tiberským a osvěžující chlad vody ovíval mu horké skráně, bičované vřelou krví, a tlumil poněkud jejich žár. Ona byla v celé jeho bytosti, v každé krůpěji krve, v každém jeho vzdechu. Jak démonickou moc měla nad ním ta žena! Již dva měsíce se marně ucházel o její přízeň, a ačkoliv ji téměř zasypával skvosty, z nichž se radovala a po nichž toužila jako děcko po krásných hračkách, přece mu nedovolila ani zlíbati ústa, jen ruku směl líbati jako pokorný sluha. Poutala ho k sobě kouzlem, jež si nemohl vysvětliti, často si umínil, že nepůjde již k ní, usínal s nejpevnějšími úmysly, že se jí vzdá, že nebude drahocennými skvosty vykupovati několik jejích úsměvů, ale sotvaže se probudil, byla jeho první myšlenkou a spěchal k ní znovu s novými dary, štasten úsměvy a slovy.

Teprve na dnešní hostině se mu zdálo, že mizí její chlad, nebot několikráte se k němu naklonila, až její hlava spočinula na jeho ramenech a zašeptala mu, že přijde k němu, aby vyplnila jeho vroucí přání a přesvědčila ho, že prahne po jeho polibcích. Ale při rozchodu byla opět chladná a nevyzpytatelná. Či chtěla jen rozdmychati jeho touhu?

Na ulici se ozval zpěv a pojednou cosi vletělo do nosítek a spočinulo na jeho hlavě. Hlasitý smích a slova pochvaly se rozlehly.

Otevřel nevrle oči a rukou sáhl na hlavu. Sňal polouvadlý věnec. Kolem něho nesli černí otroci nosítka, na nichž ležel jinoch a dívka hlasitě se smějící. Ona hodila svůj věnec na tribuna a z radosti, že sě jí podařila ona malá rozpustilost, tleskala nyní rukama a usmívala se naň půvabně. Kouzlo bezstarostného mládí plynulo k němu po jasných vlnách úsměvu, závan rozkoše zaletěl k němu od ňader zářících neporušenou skvělostí.

Nosítka přešla. Ohlédl se za tou krásnou dvojicí. I oni se za ním dívali štastni, plni blaha a kaskády perlivého smíchu stále k němu zaznívaly.

„Nespi a raduj se!" zvolala za ním dívka, kynouc mu růží.

„Nespi a raduj se!"

Hle, moudrá rada mládí! Ale což se nechce radovati, nechce býti štasten jako ona? Netouží po tom, aby ve svých loktech sevřel milovanou a milující bytost?

Pojednou se zarazil. Milující? Miluje ho Pontia? Celé její chování spíše nasvědčovalo, že ho nemiluje, že jen splácí odleskem lásky za dary, jimiž ji zahrnuje. A cítil hořkost ve svém nitru. Zdálo se mu, že by měl jinde hledati lásku, než v náručí chladné Pontie, že by měl jíti a tak dlouho hledati, až by našel něžné stvoření uzavřené někde v hloubi zahrad, nedotčené světem, neznající jeho rozkošnický tep. Tam by snad našel pravou lásku.

Hlavou mu letěly zjevy vznešených římských paní a dívek, jež znal, ale téměř každá otevřela již dávno své srdce rozmařilosti a rozkošnictví, jež jako obrovská vlna se valila zlatým městem a strhovala vše ve svůj opojný vír. Bylo těžko za dnů Neronových najíti cudnou ženu, a tribun pochyboval, že by ji našel, nebot imperator velebil nešest a bylo téměř rouháním se majestátu zůstati počestným jak muži, tak ženě.

I Pontie byla opředena pověstmi milostných dobrodružství, jež prožila a byla to sprvu jen náhlá

touha přiblížiti se k ženě, jež střídala milence jako prsteny, touha, býti na chvíli jedním z těch, již se mohli honositi její přízní. Ale když jeho úmysl ztroskotal o její chladnost a odpor, kterým jen dráždila jeho samolibost, tu znenáhla, aniž by toho pozoroval, měnila se jeho touha po chvilkovém dobrodružství v opravdovou hlubokou lásku, jež pevně zapouštěla kořeny do jeho srdce. A dnes neměl již síly vytrhnout lásku tu ze srdce, vzrostla mezitím, zmohutněla a rozpínala svou širokou korunu nad celou jeho bytostí, zalévala ji stínem a chladem a on přece toužil po světle, po jásavé písni lásky!

Co chvíli potkával nosítka, zastřená i otevřená, patřící hýřilům, kteří jako on se teprve vraceli z hostiny. A zatím co pro ně měla nastati noc, probouzelo se ohromné město na všech stranách, zatím co boháči si hověli na měkkém lůžku, oživovaly ulice chudinou a otroky. Rozmařilý bohatý Řím, vládce nad dalekými provinciemi, ulehal nyní, kdy slunce vstávalo, k spánku, a Řím práce, chudiny a otroků spěchal, aby zvýšil lesk zhýčkaného města, upevnil jeho moc, vyzbrojil je vším, čím mělo potříti své odpůrce. A tribun hledě na ty davy spěchající do práce, byl ukolébán pocitem jistoty a bezpečnosti. Dokud tito pracují a nebouří se, je Řím bezpečen! Na bedrách těchto lidí spočívala moc a nepřemožitelnost Říma, nebot doba, kdy Říman rozhodoval o osudech své vlasti, minula.

Když nosítka stanula před jeho villou, zářilo již slunce na nebi, a marnotratně zasypávalo město deštěm rudých paprsků, oblékalo je v nach a purpur, věnčilo je růžemi jako spanilou ženu plnou rozmarů, nevěrnou a přece žádoucí. A když se tribun zahleděl na to moře domů a paláců, chrámů s bělostnými mramorovými sloupy, ozlacenými nyní jasem vycházejícího slunce, když viděl tu chladnou skvělou krásu, celé to město, jež miloval, tu živě si představil Pontii, krásnou, ozdobenou šperky a vzdychl:

„Jak podobáš se Rómě, ó Pontio!“

— — — — — — — — —

Osvěžen koupelí a masáží, jež vrátila údům křepkost, vyšel tribun před polednem ze své villy. Zamítl nosítka, protože chtěl pohybem okřáti na teplém vzduchu. A ještě z jiné příčiny šel pěšky, chtěl navštíviti svého přítele Senecu, důvěrníka imperatorova a nepřál si, aby vzbudil pozornost svým průvodem.

Od zahrad Lucullových a Pompejových přinášel lehký větřík závany vůně. Vzduch byl čistý, slunce teple zářilo a vše to znenáhla rozjasňovalo jeho náladu a plašilo chmury, tížící duši. Vzpomínal na slova oné neznámé dívky, jež hodila po něm věncem: Nespi a raduj se! Ano, bude se radovati, proč si kaliti radost ze života, který je tak prchavý, různými starostmi? Pontie má ráda šperky a jen těmi ji získá, proč by neobětoval vše, aby ji získal? Již po dva měsíce ji zahrnoval různými drahocennými klenoty, pořádal hostiny, vůbec žil mnohem nákladněji, než tomu odpovídaly jeho prostředky. Aby mohl koupiti skvosty, pro něž si měla Pontia přijíti, byl nucen požádati Senecu o půjčku dvou set tisíc sestercií. Ale před několika dny spatřil u klenotníka na Foru překrásný náhrdelník staré etruské práce, jakým se nemohla honositi žádná paní římská; protože neměl tolik peněz, zamluvil si jej u klenotníka a slíbil, že si pro něj přijde. Odkládal stále cestu k Senecovi, styděl se znovu prositi o půjčku. Jedné chvíle se vzdával úmyslu koupiti náhrdelník, ale vášeň, již choval k Pontii, jej zbavovala rozumu, nemohl se dočkati chvíle, kdy mu ta žena bude patřiti. Cítil, že bez ní mu je život ničím, a pomýšlel vážně na to, přemluviti ji, aby odešla od svého chotě a stala se jeho ženou.

Kráčel přes Forum Julii, kolem basiliky Julia. Slunce ozlacovalo sloupy, jež se zdály průsvitnými a jakoby z čistého jantaru. Zde na tomto místě zachvěla se posvátnou úctou každá duše, provanutá velikostí své římské vlasti. A tribun zastaviv se, pohlížel v myšlenkách na chrám, zasvěcený památce muže, jenž učinil Řím velikým. A jeho přelud se náhle zjevil v polostínu mezi sloupy: viděl Diktatora zahaleného v purpurovou togu, s mocně vyklenutým obočím, čelem svraštělým a rty pevně sevřenými. Nuže, nebyl i on dříve malým mužem? Nenadělal i on ohromných dluhů, aby dosáhl svého cíle? A nenavrátil se z Gallie jako triumfator s vozy obtíženými zlatem?

Ale pojednou se mu zdálo, že Diktator otevřel sevřené rty, hluboké rýhy kolem úst dodaly mu výrazu přísného a v myšlenky ponořený tribun slyšel tato slova:

„Přemítáš o mně, o mém životě, chabý vnuku?

Chceš jako já vše obětovati, abys dosáhl vytknutého cíle? Ale zapomínáš, že já jsem učinil svým cílem velikost Říma, s v o u velikost a abych došel, zapřel jsem srdce, odhodil je a kráčel po něm pevným krokem ku předu, nebot žena neměla býti mojí překážkou. Či myslíš, že mi bylo lhostejno, když z úst své matky Aurelie jsem se dozvěděl, že ta, kterou jsem miloval, znesvětila můj krb s Publiem Clodiem? A myslíš, že mé srdce se neozývalo, když jsem ji vyhnal z domu, který poskvrnila? Ó ano, mluvilo to srdce a úpělo, ale před mýma očima jasně zářil můj cíl a nevěrná, byt milovaná žena neměla zadržeti mé kroky, jež řídil osud. A ty pro ženu, pro měnivou bytost plnou rozmarů, nevěrnou ničitelku mužovu se vzdáváš všech občanských ctností? Nevidíš, že se řítíš ve zkázu? Zastav se! Nebuduj na zrádné půdě, jež se propadne s tebou a vším, cos chtěl získati! Jistější budeš na trůně římské říše, než v přízni římské ženy! Sníš-li o lásce, jež trvá do smrti, jdi mezi barbary a vyhledej si ženu, jež nedýchala římský vzduch!

Když tribun otevřel oči, jež přimhouřil před oslepujícím jasem slunce, odrážejícím se od skvoucího mramoru, zmizel přelud Diktatorův a život kypěl kolem něho, forum šumělo opojnými vlnami. Nosítka s krásnými paními a dívkami míjela kolem a ze všech těch zraků proudila jakási tajná mocná síla, jež rozněcovala prudkou touhu po objetí a polibcích.

Pokračování.

KONTRFEKT JIDÁŠE.

STARODÁVNÁ HISTORKA OD JAKUBA RYDVANA.

Už hned tehdáž v lednu měsíci, když se psalo léta 1589 a on Matyáš Hutský z Křivoklátu, artis pictorie professor, arciknížete Ferdinanda dvorský malíř, ty smlouvy celé a dokonalé ke konci dovedl, kterak dílo k sobě na svůj groš a náklad přijati chce, archu velikou v kůru předního oltáře malovati, kterážto archa do kostela svatého Benedikta na Starém Městě Pražském náleží, už hned tehdáž Cyprián Bilek, měšťénín a konšel Starého Města a jeden ze správcův krchova, záduší i kostela svatého Benedikta, s nimiž právě výš řečený Matyáš Hutský sjednání dotyčné jest způsobil, k tomuto Matyáši Hutskému divno, způsobem souseda nectným a nehodným se choval, skrblicky nepěkně.

Nedbal hrubě toho, žet tento, rovně jako on dávno slib měšťanský v ruce pana purkmistra i raddy Starého Města složil, ba co víc, drahně let již důvěry a přízně dvora požíval, úřad čestný předního mistra cechu malířův Staroměstských a spojených s nimi Malostranských zastával, k nimž ještě jiná řemesla příbuzná: sklenářův, lištařů, pozlacovačů, zlatotepcův, illuministů, malířů na skle, řezbářův a z novějších krumplířův přináležela. Nízko jeho umělého díla malířského vážil, jakby každému jinému řemeslu sprostnému rovno bylo, třeba dávno toho doznáno, v statutech privilegiemi mnohými zvláštními a vzácnými, jimiž málo který druhý z cechův honositi se mohl, nad jiné vysoce vyzdviženo, i toho již docíleno, žet sám císař slavný majestát připověděl, v němž malířství ne řemeslem, než uměním na příště slouti bude, také ne cechem, než bratrstvem, i znak a pečet zlepšenou obdrží.

Leč milý konšel Bilek nijakž tomu všemu rozuměti nechtěl, o každou kopu míšeňskou hrdlil, až hanba bylo, mistra slavného jména než kapsy ustavičně vyschlé tištěl bez milosrdenství, žet ten naposled v tom ohrady před pány všemi učiniti musil, že by z takové záplaty, jakáž mu dvěma sty kopami nabízena, takového malování pilně a bytedlně beze škody konati nemohl, kteroužto ohradu také v smlouvy panem písařem vepsati dal. A teprv pak ostatními, kteříž těm smlouvám pravým a správným jsou přítomni byli, jakž jména následují: Štěpánem Rybářem, měšťénínem Starého Města a ouředníkem nadříženým nad staveními a rozšiřováním krchova, záduší a kostela svatého Benedikta, Havlem Heryňkem, krejčířem, k tomu řečeným Štěpanem Rybářem dožádaným, a posléz Matějem Kohoutem, na ten čas panem farářem Matky Boží před Týnem, přípověď konečná mu učiněna, žet na schválení dobrých a díla znalých lidí, když taková archa malovaná na hotově bude, jemu podle vědomí i svědomí nejlepšího vynahrazeno bude. K tomu hned Cyprián Bílek padesáte kop na hotovosti, kteréž jest ne-

božtík Havel, blahé paměti sladovník nadepsaného Bílka k dotčenému záduší svatého Benedikta odkázal, a on, Bílek v uschování choval, jemu týmž okamžikem na smlouvu malování vyplatiti měl.

Jen tuze nerad tak učinil, těžce s hezoučkými stříbrňáčky se loučil, jež až dosud pod šatem rovně na nahém těle na tkanici režné v měchuřince telecí spolu s jiným svým majetkem stále pečlivě ukryty nosil, rukou třesoucí se, i hlasem plačtivým vypočítával: jedna, dvě, až do padesáti. Při tom hekal a vzdychal přebolestně. Nejináč, nežli jakoby jeho byly, z jeho vlastního šlo.

Vyplatil, pravda, vyplatit musil, zbytí nebylo, necht bránil se jak bránil. Však ani mistru vzácnému mnoho potěšení nezpůsobily, než jenom více těžkostí a trampot donesly. A to ještě dřív, nežli jich mohl k svému i své rodiny početné lepšímu použít — — —

V ochtabu po Velké noci, když i tady, ve filiálním svatého Benedikta kostele, právě tak, jak v každém jiném hlavním chrámě zakřištan spolu s pulsanty za dohledu ouředníka kostelního, či také jinak kostelníkem zvaného, boží hrob odstrojili, ale obzvláště, že už venku za kostelem i u márnice staré stromy prvními mladými pupenci listovými nalily, a kdesi v křovinách zas po dlouhé době ponejprv ozval se pták, a tudíž, že i v kostele při práci déle bylo možno pobýti, mistr Hutský díla započal. K pomoci mu stál mladý řemesla malířského tovaryš, dovedný hoch, a do práce jako žhavý, jeho bývalý robenec, na jehož kumštu mistr zakládal sobě tuze. Dvé drobných pacholat učednických, jak povždy choval, a tehdy jimi Václav Hubatý, rodič z města hor Tábor a druhé, Ondřej, po nebožci bratru Jindřichu dobré paměti sirota bědná, byli, jemné prášky barevné v hmoždíři tloukli, i s olejem na kameni hlazeném roztírali i spravovali jsou přepečlivě. A lermistr, pamětliv znění jasného smluv i pořádku dbalý, sám chvílemi jim dohlížel, nesprávností v díle, práce nedbalé, ledajaké neodpouštěl, slov mnohých nenadělal, za to zašíjků uštědřil nepočítaných.

V kůru před archou dřevěné lešení vysoké velmi, rozložité i podstatné mistr kýs počestného cechu tesařův Staroměstských už dávno dřív zrobil, mezitím co v dělnici domu mistra Hutského tento, ještě s tovaryšem, podle živoucích lidí, k cíli tomu schválně sjednaných, a šatem podivným cizích zemí a krajův oblečených, figury, stejně tak veliké, večeře Páně i svatých čtyř evangelistů a tolikéž doktorův, neboli písma vykládačů, kteréžto figury a kontrfekty na archu oltářní velikou, jak smlouvami, výš dotčenými, ustanoveno bylo, namalovati měl, na papíru obšírném, z kusův kolika pohromadě slepovaných, věrně omaloval předem.

Tam tovaryš jmenovaný, Kyczyk, Maďar, všecka instrumenta malířská potřebná zanesl, kumštyků mnohých, též nemálo krabic s barvami, prostými a skromnými i cizozemskými, modrou v měchýři, i penzlů všelikých rozmanitých. Potom archy s malováním po patře rozložil, a když ještě podložení barevné na tabuli i křídlách archy, též svršku obhlédl, mistru hlásil, žet suché s dostatek, k dílu právě vhod.

Na to také mistr dlouhou rouchu režnou přes svrchky k jich ušetření vzal, píle a vytrvalosti znamení, k výstupu se schystal. Když tě v tom příchod návštěvy vzácné opověděn, nejiného nežli slovútného a vzácnějšího ještě pana Bílka Cypriána.

Prý díla tak nákladného, než i dobrého, řemeslného dojista, kteréž jednou k cti a chvále Boží, městu ku ozdobě a mistru na slávu sloužiti bude, počátek skromný na vlastní oči tuze rád by seznal. Protož odpuštění již předem od pana mistra pro sebe béře žet chvíli některou pobude. Vyrušovati v práci nijak nemíní, jen stranou dohlédne. Toho však potěšení z podívání tak ne zvyklého a řídce se naskytajícího pan mistr necht odpírati mu neráčí.

Což dělat bylo lepšího, nežli pilulku hořkou spolknouti, tvářiti se nejpřivětivěji, s úsměvem nejroztomilejším měštěnína, stejně tak mocného, jako neodbytného, přijati, ke všemu svolnu býti, čehože žádá, když sám toho nechápe, že toliko nelibě nese tvůrce v díla rozdělaného nahlížení všetečné.

Ostatkem prvého dne ani nejhůř ještě nebylo. Pán tuze neotálel, brzy odšel, když napřed odmluvy mnohé znovu předsevzal, pochvalu toho, což z díla vzácného a bytedlného, již nyní patrno a vidno bylo, učinil, a nových dalších návštěv neopomenul.

Skutečně také dlouho sebe čekati nedal. Hned v den druhý byl tu opět, a každý následující. Ne však již okamžik některý setrval, než celé hodiny vydržel, vždy déle a déle, posléz i přes obědy zůstal, jež hospodyně jeho, žena podstatná i pohledná

dosud — mládencem byl, přes svých pětmecítma jar — až sem za ním, nejinak než jakby mistru samému, donésti musila.

Ale kdyby jenom to. Však bylo hůře ještě, žet také rozvázal nyní k všemu na podiv. Ne více divákem pouhým býti chtěl, než pozvolna i dílu rozuměti počal, kterak to či ono tak neb jináč být by mělo, mistra poučovati se jal, k zlosti tohoto nemalé, kterýž toho nemile nesl a jen s těží sebe ovládal, aby slov příkřejších neužil, jimiž by pohoršení nemalé vzešlo mu nejen u pána, leč i u konšelů a raddy města, tomuto nanejvýš důvěrivé i příznivé, již sobě popudit přece jen touhy nižádné neměl, spíš v pokoji a míru s ní býti si žádal.

A milý pan Cyprián tedy dělal dále, co mohl i chtěl. I na lešení, s potížemi ovšem, posléz se vyškrabal, kázal, rozumoval — — Div i penzle sám se nechopil.

Dokončení.

FEUILLETON.

PO ŘECE TIETÉ.

BRAZILSKÝ OBRÁZEK. NAPSAL VOJTĚCH BELVIC.

Dokončení.

A nevzpomínal nikdy s elegickým zvykem emigrace na Evropu, její hojné zábavy a příznivé, střídavé podnebí. Nedal se klamati; nebylo to tak krásné, jak z dálky vše vypadalo. A pak ta krutá zima tam a nedostatek s ní . . .

„Ne, nehnu se z teplého pásma“ odpovídal na vzpomínky na vlast. Ani česká kuchyně, jež tolik krajanů ze světa zase přivábí, jej úplně nelákala. Ty ubohé moučné pokrmy! Pravý to symbol národní slabosti, jako brambory Irčanů.

„Ožeňte se!“ radil mu krajan, mající náhodou dospělou dceru. „Pro svobodného v Americe nic není!“

— „Počkejte, až se v zemi rozhlédnu!“ —

Ono rozhlédnutí by si byl Mitiska nejraději představil takto: podívati se trochu venku, kde se blýská zlato (možno-li, nedaleko cest), nebo diamanty (ovšem že na povrchu — kdo by s sebou bral motyku?), zkrátka podobné věci, které k ničemu vlastně nejsou a přece člověka blahem naplňují.

Proto Mitiska hledal krajana na výpravu do vnitrozemí.

Nebylo to snadné; neboť sáhl každému nejraději hned na dno duše a přál si potkati muže smělého, jako byl sám, a v kterém by něco vězelo.

Mitiska se na cestu důkladně připravoval. Pešky jíti bídnými cestami do nitra nechtěl, opatrovati se s mezkem nelibilo se mu: nejvhodnějším zdálo se plaviti se po řece do neznámých krajin nitrozemských.

U babičky, staré Češky v předměstí u řeky, jejíž muž pracoval stále dole v Santose, postavil si Mitiska dlouhý člun. Snesl do něho zásobu banánů, rýže, sušeného masa a kávy, a za krásného jitra vyplul po proudu Tieté. Před odjezdem přidal se k němu Bazarník, český Brazilan a statečný hoch, vychovaný na kolonii v divoké přírodě, jenž se nebál hadů ani jacaré.

Jeli týden a na všech mělčinách zkoumal Mitiska písek, není-li v něm zlata. Brzo však vyčerpali zásoby masa i bylo jim podívati se dále do země. Tak si to Mitiska nepředstavoval. Zvěře nebylo viděti, a kdyby Bazarník neznal jedlých plodů některých rostlin, byli by snad hlady zemřeli; projížděli již krajinou polopustou.

Po levém břehu řeky zelenal se les. Chýlilo se k večeru, když zamířili s loďkou ke břehu. Svislé větve obrovských kmenů, jichž listí bělalo se jako stříbro v měsíční záři, úzké spletené kmeny, točité, hustý podrost, cizopasné květiny v korunách stromů — to vše tvořilo zelenou, neproniknutelnou hradbu a nesmírně Mitisku překvapilo. Brazilský prales!

Tisíce moskytů bzučelo jim nad hlavami, na spánek nebylo pomyšlení. Po celou noc toulali se oba plavci lesem, místy prosekávajíce se zahnutým fakonem, až k ránu potkali caypiru, brazilského zálesáka, chlapíka otrhaného a s puškou na prach. Vyložil jim nářečím caypirským, hroznou to portugalštinou, jak se loví brazilská zvěř, a uvedl je na pěšinu, kudy prý půjde divoké prase.

Brzy se objevil štětináč, zdálo se však, že mu olovo Mitiskovy opakovačky v procházce nevadí. Bazarník nechtěl si dáti ujíti kus masa a běžel se smíchem za ním, vrážeje mu nůž do zad. Ale štětináč ubíhal pak i s nožem, až posléze vytáhli všichni tři těžké zvíře z močálu, kam zalezlo dokonat.

Caypir, potěšen nenadálou společností cizinců, nabídl jim snídaní ve své chatrči a dal jim dosyta najísti slaniny, jejíž kusy visely u stropu, i kukuřičného chleba.

Mitiska prohlížel si po té zvědavě okolí.

Chýže byla nedaleko lesa, kolem stály řídce stromy chomáčovitých korun. Na větvi nejbližšího stromu zahlédl nádherný květ cizopasníku.

V Londýně slyšel Mitiska, jak velký peníz platívají za vzácné orchideje, a tento květ zdál se mu opravdu nevídaným, zářil na větvi jako vzácný motýl.

Mitiska vzal k sobě fakon, jakým na kolonii osekávají větve a za chvíli blížil se k chomáči, v němž květina na větvi kořenila a vztáhl ruku po zázračném květu.

Nežli však si chomáč lépe prohlédl, zaslechl sykot a pocítil bolest na ruce.

Byla tam hadí skrýš!

Zděšeně ucouvl a rychle chtěl seskočiti na dolejší větev. Již se spouštěl a vyměřoval vzdálenost ke skoku, když

pod sebou zahlédne druhého hada, který se asi vracel. Mitiska pocítil, jak se mu krev vráží k srdci; netušil, že v nitrozemí bude mu dříve co činiti s hady, nežli s jaguárem.

V chýži zaslechli výkřik.

Za chvíli přiběhl statečný hoch pod strom a ze své malé pušky na prach zasáhl několikráte plaza, na zemi pak ho fakonem dobil.

Mitiskovi se ulehčilo. Barbaridade! Rychle slezl, všecek bledý, a nyní počala operace. Bazarník vymyl mu ránu, vyssál jed a poručil mu píti kořalku, kterou caypir měl dosti v zásobě. Tři dny ležel Mitiska na pokrývkách v polooopojení a vždy, když se probouzel, napil se pálenky co zmohl. Tak se léčí v lesích.

U caypiry zůstali několik dní, až se nemocný zotavil. Bazarník nelenil a prolezl celé okolí. Mitiskovi přinesl ukázat několik velkých, barevných kamenů a krystalů.

Mitiska zajásal; vždyt podobné viděl v britickém museu mezi drahokamy! V duchu se těšil na návrat do města a jak se pochlubí mezi krajany; neměl již venku stání.

Zásoby došly a Mitiska poznal, jak těžko je venku lze obnoviti. Rozloučili se s dobrým caypirem a dali se na západ ke dráze Sorocabaně.

Cestou dorazili ještě do malého nitrozemního městečka. A dlouho později mrzelo Mitisku, že se v něm zastavil. Byla náhodou neděle. Neděle ve vzdáleném nitrozemí. Jest prázdná, nudná, hrozná! Vendy jsou plny pijáků, opilí černoši střílejí z revolverů na ulicích, lze-li nazvati tak hrbolaté cesty mezi nízkými domky. Oba plavci zastavili se v první vendě, aby se po dlouhém strádání osvěžili sklenicí vína.

Hádal se tam černoch s Italem. Černý vystřelil — a kule zasáhla Bazarníka . . .

Opálená tvář hochova pomalu zesiveła, vína, jež mu druh jeho podal, již se nedotekl.

„Bazarníčku!" volal Mitiska něžně k hochovi, jenž byl již v mrákotách. Položili ho na lavici a za chvíli dokonal.

Desgraçado! Hoch byl mrtev a Mitiskovi bylo smutno v té pustotě. Měl se pomstit? Viník dávno prchl, kdo by jej poznal!

Mitiska navrátil se z výpravy nevesele. Ostýchal se prozraditi krajanům, že hocha ztratil. Avšak za polodrahokamy dostal přece tři sta millréis, spojil se s bohatým krajanem, a budou káceti veliké lesy na straně k Riu.

ČESKÝ ŽIVOT.

MLADÁ BOLESLAV otevírá dnes slavnostním způsobem velkou svoji **severočeskou výstavu hospodářsko-živnostensko-průmyslovou**. Silně vyvinutý průmysl a vysoká kulturní úroveň tohoto krásného, rychle rozkvétajícího města českého severovýchodu poznášejí vysoko význam výstavy, která vyniká rozsahem i obsahem, podávajíc radostný důkaz o pokročilosti města i kraje. Přejeme Boleslavským ze srdce, aby se jich podnik výstavní vydařil v každém směru, jak toho zasluhuje, aby přivedl do města proudy návštěvníků netoliko z Boleslavska, ale z celých Čech. Zejména Pražanům doporučujeme vděčný výlet do Mladé Boleslavi. Živější styk Prahy s venkovem jest zajisté nejvýše žádoucí a prospěje především Praze samotné. Poučný pohled na výsledky práce a snažení veliké a důležité části naší vlasti a přírodní půvaby okolí města budou výletníku bohatou odměnou za nepatrnou námahu kratičké cesty.

HANUŠ SCHWAIGER. Osud už si tak s lidmi divně zahrává. Jako by si vybíral z jedné zásuvky, odvolává ze života duše příbuzné. Nelze se přece nepozastaviti nad zvláštní truchlivou náhodou: skonal Winter a za týden za ním umírá Hanuš Schwaiger. Dva lidé vnějšími osudy rozdílní, ale uměním velmi sobě blízcí. Oba znali noriti se v temnou hlubinu šeré minulosti, oba byli učenci a umělci zároveň, oba milovali život drobného člověka, poněvadž v něm viděli drsnou sic, ale nefalšovanou pravdu. Jakoby si řekli, pomíjeli divadelně uspořádané velké scény historických událostí. Dospěl-li Winter přece aspoň v poslední době svého tvoření k Mistru Kampanovi, zůstal Schwaiger věren svým krysařům a dřevoštěpům, rybářům a tulákům, odraným dědkům a bábám, pijákům a groteskním, fantastickým zjevům. Ale netoliko zálibou k malebným zjevům minulosti byli si tito dva mrtví podobni. Okouzleni a podmaněni bohatstvím a svérázem minulého života osvojili si oba vlastní, archaisticky zabarvenou řeč slovesnou a výtvarnou, kterou mistrně ovládali a kterou tvořili díla ostře se lišící od celé ostatní slovesné i malířské tvorby české.

Látkou byl ovšem Zikmund Winter Schwaigra češtější. Narozen a vychován v Praze, syn kostelníkův, ssál už od útlého mládí dech českého dávnověku. Později pak, už jako cíle dobře si vědomý muž, odkázán byl na domácí studia archivní, vyhledávaje v nich barevné kaménky pro své pestré mosaiky. A tak vedle lásky k zaniklému českému životu, byly to i prameny, které určovaly Wintrovi látku. Schwaiger žil jinak. Jeho rodiče byli zámožni. Mladý Hanuš poslán do Vídně. Ze svého rodiště, Jindř. Hradce, přinesl si vedle neodolatelné touhy malovati i prvé umělecké dojmy, kterými na mladou jeho mysl působilo město i starobylý zámek hradecký, první vzněty obrazivosti z pohádek a pověstí, které doma slýchal. A s tímto duševním kaménky dostal se do učení k slavným té doby vídeňským mistrům: Trenkwaldovi, Makartovi a Canonovi. Vliv těchto mistrů i celé umělecké Vídně, později pak vliv Leubachův a Mnichova nepřetvořil sice základní rysy jeho umělecké osobnosti, ale nepřispěl také k jeho počeštění. Holandský původ jeho matky pak nezůstal na něho bez mocného vlivu. Mnoho její krve proudilo v jeho žilách.

Tato skutečnost mělo dojista vliv na jeho sklon k drsné, groteskní realitě, na jeho záliby i způsob života. Miloval

staré Holandany, opájel se Brueghelem. To byli lidé, kteří hověli jeho povaze: drsní a pravdiví, veselí až k nevázanosti, umělci-bohémové a při tom hotoví kavalíři. A Hollandsko stalo se jeho druhou vlastí. Vracel se sem znovu a znovu a nalézal tu své lidi, své barvy, své scenerie. Ale dopustili bychom se křivdy, kdybychom opakovali výtku, že byl malířem nečeským. Zdál se jím být. ale byl jen jiný, než ostatní; nenacházeje v umělecké minulosti české tak markantních zjevů, jakých potřeboval, uchyloval se ke slavným svým předkům po přeslici. Jak byl český, jak hluboce uměl vniknouti do vnitřní bytosti českého člověka, to dokázal svými figurkami ze Slovácka a Valašska, z kraje, kde prožil jistě nejkrásnějšíléta svého života. Taková slovácká stařenka v otthaném kožuše, s rukama na životě složenýma, s trpkým rysem kolem svraštělých rtů a s okem polo vyčitavě, polo ustrašeně do dálky upřeným, nebo jiná, nahrbená, chátrající, s rancem na zádech, nehovoří-li výmluvněji o smutku lidí i kraje, než nejnádhernější plátna, která oslňují sluncem i barvami? A neprozrazují-li hloubku citového života Schwaigrova, slovansky měkkého, rozumějícího a milujícího? Ostatně všecky ty prvky, seskupené ve Schwaigrovi v umělecký zjev tak originelního zbarvení, nejsou-li vlastnostmi skutečného Čecha, Slovana? Jeho záliba ve fantastickém, pohádkovém, jeho demokratický sklon k nejnižším, povrženým, jeho pochopení pro furiantské veselí a nebojácnou odvahu i jeho groteskní humor, to vše jsou vlastnosti české. Ve Schwaigrovi se sloučily v jeden podivuhodný charakter, který se projevoval umělecky nezvyklou formou. Odtud výtka cizoty. Měli bychom zmíniti se o Schwaigrově díle. O jeho illustracích k pohádkám, o jeho Novokřtěncích, obraze jakby nabytém zhuštěnou energií mohutné fantasie, která je schopna vyvolávati nejrušnější výjevy zašlých věků, o Jeskyni Steenfolské, v níž se mu podařilo vyjádřiti všecku hrůzu bizarní pověsti, o jeho rozkošných studiích a obrazech z Hollandska, z nichž krásné kusy spatřiti možno v zemské galerii. Ale nelze místo posmrtné vzpomínky psáti studii o díle tak bohatém a mnohotvárném, jako jest dílo Schwaigrovo. Dnes jen se s ním loučíme. Umřel velký umělec a dobrý člověk. Umělec, který vyplnil skvěle a bohatě jednu stranu dějin českého umění a člověk, který měl ducha i srdce, dvě věci, které bývají zřídka kdy pohromadě. A to je ztráta dvojnásobná. Ř.

POMNÍK KARLU HYNKU MÁCHOVI, postavený péčí Svatobora v městských sadech na Petříně, odevzdán byl v neděli dne 16. června 1912 král. hlav. městu Praze tichou a nehlučnou slavností, která měla ráz intimní srdečnosti. Před shromážděnými účastníky Fr. A. Šubert v pěkné řeči načrtnul pevnými rysy život i literární význam Máchův, načež jednatel Svatobora Dr. Jiří Guth jménem téhož ředitelstva poděkoval tvůrci pomníku i všem, kdož přispěli, ať většími, ať sebe menšími obnosy. Prof. Dr. V. Funk jménem obce převzal pak pomník slovy, z kterých nebyla viděti, jak bývá často při podobných příležitostech, jen veselá tvář k nutnému zlu, ale vysvítala z nich radost z podařeného díla a pýcha, že král. hlav. městu Praze přibyla nová a krásná ozdoba. A to je také pravda! Na pomník Máchův Praha může býti hrda. V době kdy na Václavském náměstí spěje k ukončení svému Myslbekův sv. Václav, zde v zátiší petřínském k této velkolepé epice mistrově druží se ušlechtilá, úžasně jemná jeho lyrika, jak slavnostní řečník šťastně vystihl. V literárních a uměleckých kruzích namnoze jevilo se zklamání z Myslbekova díla, chtěli v pomníku Máchově viděti Máchu, který by obrazem byl jeho zanechaných nám, po většině ponurých děl. Myslbek však pojal a rozřešil úlohu jinak a stělesnil dílem svým jaksi jen první verše slavného Máje. — „Byl pozdní večer, první máj — večerní máj byl lásky čas“ — — Je to pomník jara, mládí, krásy a radosti, veselí života. Oj, věru, budeme sem často zacházeti a nořiti se do vlastních vzpomínek a sníti do minulosti, a radovati se z mládí generací žádnou nehynoucí, ale z generací nových vždy zas vzrůstající v stejné libeznosti, kráse a radosti. At ušlechtilým rázem svým ten pomník na Petříně v půvabné nádherné přírodě vždy mluví k srdcím české mládeže! — Architektoniku pomníku navrhl Ant. Balšánek. Pražská metallurgie provedla bronzový odlitek a práci kamenickou obstaral závod p. J. Víškův. Okolí pomníku není ještě zcela přizpůsobeno, ředitel městských sadů p. Skalák svým jménem jistě nám ručí za to, že symbol básníkův na Petříně spočívati bude opravdu v kvetoucím ráji . . . Mile dojemná byla přítomnost příbuzenstva Karla Hynka Máchy, rodiny po jeho bratrovi, která způsobem skromným a nevtíravým zúčastnila se slavnosti na paměť nesmrtelného svého stýce. es.

KONCERT PĚVECKÉHO SDRUŽENÍ PRAŽSKÝCH UČITELŮ v Měst. divadle Král. Vinohradů. O nedělním dopoledním koncertě pražských učitelů, přišlo obecenstvo znovu uvítat vítěze pařížských pěveckých závodů a dalo jim svou vděčnost na jevo velikou návštěvou i bouřlivou pochvalou. Sdružení pražských učitelů vyspělo pod vedením svého dirigenta, pana prof. F. Spilky, v pěvecký sbor zcela neobyčejné umělecké zdatnosti. Nedělním koncertem pak znovu potvrdilo všechny hlasy nejúplnějšího uznání, kterého se mu dostalo od kritiky pražské i pařížské. Sotva však lze uznání to vysloviti plněji a vřeleji, než učinil to Jean Chantavoin v Excelsioru: „Sbor padesáti učitelů z Prahy je skutečně obdivuhodný virtuositou a jednolitostí. Hlasy jsou kvalit výtečných a schopné největších obtíží ve zpěvu. Neobyčejná kázeň tvoří z nich jako jeden pevný a delikátní hlas. Tento sbor bez orchestru jest jako jeden nástroj. Ostatně není-li to orchestr s bohatými odstíny? Jak umělecky a obratně je tu vše realisováno: hlasové tony tenorů znějí ve falsettech jako soprany; hned hučí to celým ensemblem, hned jásá to kovově zvučnými fanfárami, hned kulatostí varhanovou, tu těžkým zádumčivým violoncellem a zazní-li to pizzicatem, tu jsou orchestru nejblíže. Precisně ovládají i ty nuance, jež se zdají být pro lidský hlas nemožné. S dovedností závratnou z největší síly přecházejí do tonů umíravých a sladkých.“ S palmou vítěznou a s tímto skvělým vysvědčením vítáno sdružení hudbymilovným obecenstvem pražským s nelíčeným jásotem. Každé číslo bouřlivě akklamováno. Nadšení dospělo vrcholu,

když po virtuosním přednesu Smetanovy Písně na moři podán pěvcům veliký věnec a když ředitel Městského divadla p. Václav Štech pronesl k nim několik upřímných slov, jimiž je vítal na jevišti Měst. divadla po skvělém jich vítězství, dobytém na půdě, prosycené starou a slavnou kulturou.

ZIKMUND WINTER pohřben byl dne 16. června na hřbitově vinohradském způsobem takovým, že by sám z toho měl radost ten skromný muž, který nikdy nemiloval příliš zevnějších okázalostí, rámusu a pompy. Mnozí z přítomných až zaráželi se na té jednoduchosti a prostotě, s kterou do hrobu byl vložen člověk takového významu, jakým byl Zikmund Winter pro český kulturní život. Jisto ovšem, že mnoho menších lidí v Čechách mělo pohřeb daleko nádhernější. Ale nám to nevadilo, naopak, radovali jsme se z toho nedostatku zlata a jiných cetek, i věcných i slovních. Jediné co nás bolelo, — mladší generace spisovatelstva byla zastoupena způsobem jen docela skromným. Nad spuštěnou rakví do hrobu jménem České Akademie promluvil prof. Dr. Kadlec, spolučlen Wintrův v první její třídě. Promluvil věcně, obsažně, akcentoval Zikmunda Wintra spisovatelskou stránku vědeckou, ale taktně dotýkal se též vřele stránky belletristické, která nám přirozeně jest a musí býti bližší a již na reliefu Zikmunda Wintra vidíme v rysech nejvýznačnějších. es

MELOPLASTICKÝ, MELODEKLAMAČNÍ A TANEČNÍ VEČER OLGY VLADIMIROVNY GZOVSKÉ. Národní divadlo prožilo v těchto dnech několik krásných, ryzích uměleckých večerů. Paní Gzovská vyvolala tak jásavé projevy obdivu a nadšení, že zůstanou její pohostinské hry v trvalé a vděčné vzpomínce divadla i obecenstva. Nadšení pro umělkyni při představení, pořádaném pro studenstvo („Mnoho povyku pro nic") nabylo mimořádného vypjetí — junácká, rozjásaná družina po závěru představení nechtěla se z divadla ani hnouti a musela býti ředitelem p. G. Schmoranzem vlídně upozorněna, že je třeba činiti přípravy k večernímu představení. Mládež putovala za umělkyní až do zákulisí a podala jí nádherné kytice. Paní Gzovská byla touto poctou mladistvých ctitelek tak pohnuta, že je přivinula ve svou náruč a něžně pocelovala. Šel jsem se na chvilku podívat do divadla. Bylo to jiné nadšení, jiné rozechvění, než bývá večer, kdy patří divadlo velkým. Děvuška jako obrázek líčila tu svým družkám — lyceistka sl. Jarmila Panýrková — jak krásně je umělkyně přivítala a jak ušlechtilé ji dala polibení. A všechny se na poctěnou kamarádku dívaly s nesmírným obdivem, a všechny v tu chvíli toto vzácné vyznamenání cenily víc, než kdyby byla dostala roztomilá deputantka opravdový milion!

I tato láska, i tento obdiv budiž registrován. Je to charakteristický moment, jenž dokazuje, kam až pronikl obdiv k umění milého hosta. — Pro věrný sbor svých obdivovatelů připravila paní Olga Vl. Gzovská večer před tím požitek zcela nový, originální. Program, celý ráz tohoto představení — o tom nemůže býti sporu — měl přece jenom nádech jakési rarity, čehosi v Národním divadle nezvyklého. Nechybělo dokonce mínění, že něco podobného nečekalo se — ani od paní Gzovské ani od Národního divadla! Ústavu i umělkyni dostalo se však nádherné satisfakce. Deklamační část programu, jeho jemná, ušlechtilá, zasněná citovost, hřála hlubokým pochopením, jež hrouží se hluboko, až na dno myšlénky, ba, ještě hloub, až na dno nejsubtilnějšího záchvěvu. V tom je paní Gzovská mistryní nevyrovnatelnou — krásu myšlénky, hloubku slova, něžnost citu dovede ztlumočit tak výstižně, tak přiléhavě, tak bohatě a hebce, že se ti cizí zvuk, cizí, nesrozumitelná slova objasňují, že se smysl, obsah, zastřený zdánlivě neproniknutelným závojem, odhaluje jako obraz krajiny, kterou z mlh a par zrakům vypoutalo slunce. Ve svém koutečku jsi stál a toho Turgeněva, to jeho „Lazurné carství" — „Carství lazuru", snažil jsi se celičké, do poslední literky vtisknouti si v paměť, aby ti jediného detailu z umění rozkošné recitátorky neušlo.

A všechno kolem, nebe, moře, kolébání plachty ve výši,
bublání vody za kormidlem, vše vyprávělo o lásce, o blažené lásce!

A všechno, cos slyšel, co plynulo se rtů krásné tlumočnice této nádherné lyriky, všechno mělo neskonalý, bohatý půvab, jenž báseň ozlatil, jenž ji zvedl, jenž její krásu uplatnil, jako když obrazu dáš místo, odkud mluví celou svou podstatou, barvami i svou duší.

Tomu všemu, čím umělkyně toho večera okouzlovala, dalo Národní divadlo důstojný, poetický ráz. Zmizel orchestr, prostora jeho, černá jindy jako tůně, byla zakryta paprskovitou dekorací, jeviště bylo zahaleno jasně modrými závěsy, podlaha přikryta plyšovým kobercem. Jako symbol jarní idylly vyjímala se umělkyně v tomto krásném rámci. V programu čteš, co ti prozíravá ruka vytkla jako mezníky pro Tvoje pochopení, pro informaci toho, co taji se v hudbě a v pohybech: Sasanky — Konvalinky — Laskání milostné — Vlaštovčí šveholení — Polibky paprsků — Zelenající se les — Rozkvétající louka — Čistý volný bublající potok. To jediné víš, všechno ostatní je ti prozatím záhadou. V divadle, v němž je v pravém toho slova smyslu hlava vedle hlavy, je hrobové ticho. Všichni hledáme v tom, co oko vidí a ucho slyší, barvu, vůni, tajemství krásy, několika slovy naskizzované. A je to opravdu všechno v tom půvabném zjevu, v tom milém úsměvu, v těch překrásných očích, v tom obličeji, jenž hraje luznými změnami jako stolistka, v níž každý květný plátek má svoje světlo a svůj stín. V programu to činí dojem hádanky, v provedení paní Gzovské je všechno jasné, plné, jako když ti k šarádě poví někdo luštitelský klíč. Zvláštní pozornosti umělkyně těší se Rebikov, kterého Praha také už hostila ve svých zdech. Tenkrát, před lety, cosi tajuplného, bizarního bylo v jeho umění, jemuž dal také dusně symbolickou folii. Jak se vyjasnil od té doby jeho skladatelský mysticismus! Umělkyně volila pro svůj program také taneční scény k hudbě od Rebikova, jež vyňata ze zkazky „Sněženka", k níž pro skladatele psal text Ladislav Novák.

Umělkyně tančí, ale při tom hraje, mluví nevystihle krásnou řečí svých jemných, ušlechtilých gest. Je to umění nové, moderní, umění, jež je nebezpečným rivalem tanečních hvězd, oslňujících obecenstvo před rampou prostředky nikterak ušlechtilými. Jeden nepřítel nevyhladí tuto hlízu, jež jako pohádková saň má spoustu hlav. Paní Gzovská nestačí, bohužel, na to, aby hlavy zurážela. Ale tu velikou, tu nedocenitelnou zásluhu má, že svým uměleckým posláním burcuje lidstvo z omámení, v němž se utápí. J. H.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 21. června 1912. ČÍS. 39.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

1912.

Co se k slunci rozmachem prudkým vzneslo,
nebem modrým sněhy se zasivělo,
rudým plamem s paprsků ohněm žhavým
řítí se v závod?

Nejsou sněhy, plameny nejsou rudé,
nešlehá to trojbarvý prapor v nebe,
aniž slunce zasul mrak divých máků
krvavým květem.

A druž bystrá Sokolů, Sokoliků
prudkým vzmachem nadšení křídla vznesla,
zamířila ku zlatým let svůj báním
matičky Prahy.

Se všech luhů slovanských rychloperá
druž ta jaře sebrala šiky burné,
ne lup zisku hledat, ni marné slávy
ješitnost hýčkat.

A ten, který okovy ducha střásá,
vztyčit ten, jenž otroctví každé kruší,
tělu, mysli vlévá ocelnou křepkost:
ideál síly.

Tak se z mládí tužili efébové,
ke hrám slavným jinoši, muži spěli,
aby svalů mramoru vzpláti dali
v zápasišť slunci.

Tak je vídal Feidias, když své reky
v kráse vrýval do vlysů nesmrtelné.
Tak je zřely milenky, sestry, matky
bíti se za vlast.

Pozdraveny buďte, ó, čacké pluky,
pluky láskou vedené jednosvornou,
at již jednou Marathon vzejde slavný
českého ducha!

JAROMÍR BORECKÝ.

NA PRAHU SOKOLSKÉ OLYMPIÁDY SLOVANSKÉ.

Po šesté svoláno sokolské mužstvo k projevu společných svých snah, združené síly paží a hrudí českých, po šesté povoláno k přehlídce své, aby znovu svědčilo jak dalece plní své poslání vznešené pro společnou ideu živeného zápalu, jarého nadšení a bohatého rozvoje svého i slavných vítězství v posledních letech . . .

První olympiáda slovanská . . .

Vzpomínka se nese k snům Tyršovým po padesáti letech, aby

„každý nikoliv o sobě co jednotlivec, ba ani nejen v různých jednotách než podporou a snahou vespolnou úkol svůj řešil," nebot „konečným cílem Sokola má býti, aby ve věku přiměřeném všichni řádní synové národa pod praporem jeho se shromáždili a tužili."

Tak vzhlížel zakladatel soustavy sokolské v doby budoucí a viděl, jak příští „Sokolstvo slovanské všude shrnuje se v mocnou hráz proti návalu moře cizího" a začíná býti „pevnou páskou, spojující veškerou uvědomělou omladinu v širých vlastech slovanských, probouzejíc, udržujíc a oživujíc

v ní myšlénku tu, že ona především povolána jest, aby statečností vrozenou, neúnavným cvikem sil svých vyznačenou a rozmnoženou hájila všemi silami a třeba-li i životy svými myšlenku slovanskou proti nájezdům v nedaleké budoucnosti ji ohrožujícím".

Tot odkaz Tyršův, že

„v jeden velký celek náležíme, může nás všechny povznést a sokolskou hrdost naši zvýšit vědomím, že v určitých obdobích co celek před tvář národa svého předstoupíme, musí každodenní činnost v každé jednotě zvýšit; ona nestrpí netečné lhostejnosti, ona povzbudí nás k tomu, abychom pokaždé dokonaleji, mohutněji před veřejností českou se objevili . . ."

Tentokráte stojí Sokolstvo na prahu rozvoje Slovanského Sokolstva. Za tou myšlénkou padesát let pracovalo Sokolstvo české, neboť v té idei září ideál čistého, tělesně i mravně obrozeného lidství, v ní vysoko se týčí vznešená idea rovnosti a bratrství. Proto v ní je tolik toho podmaňujícího a proto k těmto bodům slovanským blížíme se radostně, neboť spatřujeme v nich opět prudký van skryté energie národní v našem národě, cítíme jak nová jiskra zaletne zase v celý luh slovanský, k další vrcholné metě a k mužným činům . . .

A tak za neúmorné práce, horečného snažení, nadešel šestý slet českého Sokolstva, který připravil ohromné překvapení.

Na 25.000 bratrů v kroji a na 13.000 cvičenců hlásí se jako upřímní vyznavači učení Tyršova, kteří přijdou, aby ukázali národu i nepřátelům svou ukázněnost a tělesnou i mravní vyspělost. Ve znamení vítězství idey Tyršovy stojíme na prahu slovanské Olympiády sokolské.

Zda snilo to srdce hrdého Tyrše, zda smělý duch jeho kdy dopínal se dnešní mohutné mety.

Slet letošní je ojedinělý projev tělesné zdatnosti všeho Slovanstva, neboť je událostí velikého významu, jenž vzbuzuje zájem celé Evropy.

Celý národ v této chvíli zdraví své oddané mužstvo národní, zdraví ten tábor zakletý, vněmž vládne ta obdivuhodná kázeň dobrovolná, neutuchající láska a pevná energie, která kolikráte přinesla nám vítězství z ciziny.

Půlstoleté trvání Sokolstva, vyvolává mnoho vzpomínek a úvah . . . . . od prvních počátků až k dnešnímu mohutnému vypjetí. . .

Cítíme, že slova jsou chudá . . . ale víme, že děje se tu na naší půdě slovanské Prahy u příležitosti odhalení pomníku otce národa Fr. Palackého, něco dějinně velkého — že je tu opět cosi vznešeného . . .

Jak krásná a ušlechtilá idea Fügnerova a Tyršova nese plné žně do jubilejních let sokolských . . .

Společným činem, společnou neutuchající prací, společným vystoupením projeví slovanské Sokolstvo přehlídku své armády, představí vykonanou práci, pokrok a vyspělost ve zdatnosti tělesné i v kázni a přesnosti a přesvědčí Slovanstvo, že proniknutí opravdovostí všeho národního našeho snažení nutno uvésti do celého našeho organismu: v práci, tuhé kázni a české životnosti. Vnitřní síla národa té chvíle se probouzí, životní energie a národní kázeň!

Nadšené vzrušení a jásot lehá a odráží se s nebe k pracovním stolkům, bouře pozdravů letí vstříc junákům našim slovanským, radostně chví se naše duše v kráse a hlubokých dojmech, které jsme zažili již.

Nuž — do ušlechtilého Vašeho slovanského závodu zdar!

V zápasech těch oddané služby: k metě nejvyšší!

JAROSLAV B. ZYKA.

STRÝC MIŠKO.

OBRAZ ZE ŽIVOTA. NAPSAL JÁN ČAJAK. Dokončení.

Čím dial', tým väčšmi sa stmievalo. Začal sa sypat drobný, akoby osievaný dážď. Zaml'kol i pán Golier, a len kedy — tedy švihol bičom kone a zavolal na ne'pobádajúc ich ku rychlejšiemu behu.

Strýko i Janko sedeli schúlení pod daždnikom. Mlčali. Nastala tichost prerušovaná len hrmotom voza a tichým šumotom dážďa, pršiaceho na strechu dáždnika.

Už sa bolo úplne stmilo, keď sa pán Golier

obrátil ku cestujúcím a zavolal veselo: — „Či vidíte to svetielko, to sú Rajčany. Chvála Bohu, už budeme onedlho doma. — Praskol bičom a zavolal: „Hio Kešo, aj ty Pejko! Nože sa rýchlejšie poberajte, psia mať vaša! Či nevidíte, že sme už čo nevidieť doma?!"

A koníčky, keď počuli ten obodrujúcí veselý hlas gazdov, napäli sily a ponáhľ'aly sa v tú stranu, kde svetielko blinkotalo.

Konečne prišli do Rajčian. Hneď na kraji mestečka, v malej odľahlej uličke zastali pred jedným, nízkym domečkom.

Pred bránou videli stáť niekoľko postáv, ktoré na rachot voza vyšly von z izby.

— „Ale ste šťastne putovali?" zavznel jeden hrubý chlapský hlas.

„Chvála Bohu ešte ta, len keby nie ten dážď a je tma ani v rohu?" — odvetil Golier.

— „A ste doviezli?" — bolo počuť zase.

— „Akože! — Nech sa páči len sosadnuť" — ponúkal Golier naších. — „Už sme na mieste."

Šíšli dolu, vystreli si údy, ktoré boly ani dolámané.

— „Dobrý večer!" — prihovorili sa ku čakajúcim.

— „Dobrý večer, dobrý večer!.. A pekne vítame." Rajčania pristúpili ku ním a podávali ím ruky.

„Nech sa len páči dnu!" — núkali ích.

Vstúpili do nevel'kej, nevysokej, čisto obielenej izby. Na nefarbenom jedlovom stole svietila dosť mdle malá lampa. Pri stene stála nevel'ká lavica s operadlom. Bola zafarbená na tmavomodro a po nej sa pestrely namaľ'ované tulipány, ružičky a iné kvety. Za touto, pozdľž steny stála postel. Bola naplnená čistou ražnou slamou. Doložme ešte jednu stoličku a tak máme úplne vyrátané všetko náradie svetlice.

„Vítajte u nás, pán učiteľ —" prehovoril vysoký silný muž štyridsiatnik. Výzor mal príjemný, priateľský. Jeho modré oči sa prívetive usmievaly na príchodzích.

— „Ja som kurátor zdejšej cirkvi, volám sa Josef Vozárčik," — a podal Jankovi a strýkovi ruku.

— „Ďakujem za privítanie, pán kurátor," — prehovoril strýko, — a prosím vás, že by ste môjho synovca prijali s láskou. On je ešte mladý, neskúsený a preto prehliadnite mu v čom by bol nedostatočným. Buďte mu na pomoci, keď ostane medzi vami sám, vzdialený od rodiny."

— „Ach o to nemajte starosť," — prehovoril pán Rosiar, kušnier, a pohládkal si pri tom veľké fúsy i hustú bradu v prostried rozčesanú na dvoje. — „My sa už o pána učiteľ'a postaráme, aby bol spokojný u nás. Pravda plat je nie veľ'ký, ale my to už spravíme, že by sme vás mohli vychovať. Tak sme sa usniesli, že vám budeme jeden každý za mesiac posielať mlieko na raňajky zdarma."

— „Ja začnem" — povedal kurátor — a potom pride na teba rad, švagre" a pozrel, na vysokého, svalnatého, rudovlasého a trochu pehavého človeka. Posledný bol pekárom v Rajčanoch.

Keď sa všetci privítali s príchodzími, zavolal kurátor:

— „No, hľ'a, boli by sme aj zabudli, že sú páni asnáď hladní a smädní, a predsa sme i nahotovili niečo."

Medzi rečou doniesol hodný košík, naplnený žemličkami, pečenkou a syrom. Postavil tiež na stôl hodnú sklenicu vína.

— „Tak" — hovoril, keď to všetko porozkladal po stole, — „nech že sa páči trochu si zachutiť i zapiť.

Naší sa nedali veľ'mi núkať, ale sa prichytili po chlapsky do jedenia, lebo veru ím už bolo náležite strovilo.

— „Veď ale takto osamote nám ani dobre nepadne" — prehovoril strýko. Veď že si aj vy, páni, zachutnajte a štrngnite s námi."

— „Čo sa jedla týče, to užite v zdraví len sami a čo zostane to sa vám zíde na zajtrá, čo sa ale vínca týče, k tomu se už vďačne pridružíme, už i skrzevá toho, že by sme mohli zazdravkať a zavinšovať pánu učiteľ'ovi z príčiny jeho príchodu."

Nastalo zdravkanie a štrnganie pohárikmi, až kým sa víno neminulo. Potom sa kurátor aj ostatní pobrali domov, tak že zostali v škole len sami dvaja.

Po odchode církevníkov, pocítili zase takú otuposť, že zaml'kli. Aby nevyčítali jeden druhému myšlienky ani nehľ'adeli na sebe, ale každý v inú stranu.

— „Poďme spať," — povedal strýko a pozrel na slamu v posteli. — „Kde máš kľúč od kufru?"

Janko vytiahol kľúčik a otvoril kufor. Vytiahol z neho vankúšik a perinku a po dlhšom hľadaní aj plachtu.

— „Čakaj že, to ja" — prehovoril strýko, vzal mu z ruky plachtu a prestrel ju po slame. „Tak vidíš, ako mi to ide od ruky" — keď ju utláčal za slamu, — „dosť som sa toho narobil ako učeň keď som bol až hen v Rimavskej Sobote. Tam som musel aj trom tovaryšom poprávať."

Vyzliekli sa a ľahli si spať obidvaja do postele. Perinka bola úzka pre dvoch, prikryli sa teda aj Jankovou bundičkou.

Dlho nemohli zaspať, ale za to ležali ticho, aby jeden druhého nezobúdzali, ako sa totiž oni nazdávali. Konečne zaspali.

Ráno len čo vstali, už prišla jedna ženička a doniesla hodný spusták mlieka. — Pekár im poslal čerstve pečené rožky. Ešte raňajkovali, keď prišiel kurátor.

— „Ako že ste sa vyspali u nás? — spýtal sa veselo.

— „Dobre, chvála Bohu!" — odvetil strýko.

— „Ďakovať Bohu! — Prišiel som vám poradiť, pán učiteľ ohľadom stravy. Ja by som myslel, že by ste sa stravovali u švagra pekára, dá vám obed za 9 zlatých na mesiac. Raňajky budete mať, a táto ženička vám bude izbu riadiť i mlieko donášať. Dáte jej za to zlatku na mesiac. Bude dobre?"

— „Dakujem vám, pán kurátor," — odvetil Janko, — „pravda že bude, veď vy to viete najlepšie, čo mi bude najprospešnejšie."

„No veď no, veď sa už poradíme, ale teraz musím odísť, lebo mám na jednom mieste robotu."

Medzi tým pred školským príbytkom sa zase zjavil Golierov koráb, ktorý mal strýka Míška odviezť na najbližšiu železničnú stanicu.

Janko smutne pozeral naňho, ako si oblieka svrchník, obtáča teplý nákrčník na hrdlo.

— „Syn môj: — hovoril pri rozlúčke, — nezabúdaj toto: Mám sedmero detí, ti si mi ôsmo. Jestli by ti bolo do nestrpenia, príď k nám bez okúňania, budeš mi i na ďalej synom a moje deti príjmu ťa za brata." — Posledné slová povedal tíško, poznať mu bolo, že sa premáhal. Objali sa a bozkali a niekoľko menšín už stál Janko samotný pred domom a pozeral smutne za vozom, ako sa skrúcal za uhol ulice.

Keď sa vrátil do izby, taká sa mu zdála byť pustá, prázdna, neprívetivá. Sadol si na lavičku a zadumal sa... A hľa, klope ktosi na dvere. Trhol sa, zavolal „voľno". Dvere sa otvorily i vstúpila jedna ženička za ruku vediic si chlapca do školy na zápis a v ručníčku nesie darček. Za ňou prišla druhá, tretia...

I nastal deň práce, kde nemal času myslieť na domov.

— — — — — — — — — — — —

A teraz po mnohých rokoch, ďaleko vzdialený od Rajčian, rozpomína sa vždy milo a s radosťou na časy tam prežité. Na to tiché, ešte vtedy šovinizmom nepresiaknuté mestečko. Nikdy sa necítil byť potupeným od inovercov, áno pocítil plnou mierou ich priateľstvo a lásku. I na tých svojich dobrých, umných, nezkazených cirkevníkov, ktorího takou láskou obtáčali a jeho poklesky dobromyseľne prehliadli. Rozpomína sa i na ctihodného, patriarchálneho rychtára i notára, ktorí s takou dobrosrdečnosťou a zaujatosťou sledovali kroky jeho. Na priateľa pernikára, tiež nezabúda. Uňho sa mnohoráz nasýtil obrezkami marcipánu a s ním sa učil po rusky a čítal s ním v ruštine Turgenevovu Asju. Rozpomína sa ako kreslili spolu veľkú mapu Uhorska pre školu, ako ju lepili na plátno a prešovali ju sediac na nej traja na varštati, tretí bol notárov syn, jurista. — I teraz mu úsmev preletí okolo úst pri rozpomienke, ako chodieval do malej útulnej hospody na dva deci citinského, kde ho nie tak nápoj, ako hlavne modré očka krčmárovej vnučky vábily, ako jej raz kytku nezabudiek položil za včas rána na okno... A mnohé milé rozpomienky vzkrsnú v ňom: na partiu preferencu, — o zápalky — u ctihodného batka Š. i na priateľstvo s jeho synom medikom. Ako si okrášlil skromnú izbičku, lacnými obrazmi a makartovými kytkami, ktoré si sám sostavil s pečlive usušených lístov čertového rebra a iných pekných tráv... To všetko vzácnou patinou obložené leží v duši jeho.

Ale na lásku strýkovu a na slová jeho nikdy nezabúda, a čím je starší, čím viac cítí tiaž i nevďak života, tým sú mu vzácnejšie, drahšie, a to tým viac, že On už od rokov spočíva vo večnom spánku tam na stráni, jejž úpätie myje bystrá riečka a kde vetrík povieva nad trávičkou jeho rovu, donášajúc mu vonný pozdrav kvetúcich storočných íp, ktoré tvoria ohromný a nádherný veniec okolo veľkého starobylého dreveného chrámu.

Pozn. Čechovi neznámá slova: ohrev = palivo, túrne = věže, obodrující = povzbuzující, ponáhlat = pospíchati, múkali = pobízeli, smädní = žízniví, štrngnút = tuknout, zíde sa = hodí se, vankušik = polštářek, okúňat = ostýchati se, nezabudky = pomněnky.

KONTRFEKT JIDÁŠE.

STARODÁVNÁ HISTORKA OD JAKUBA RYDVANA.

Dokončení.

Mistr v nitru soptil, doma žena s dětmi, v díle robenci i tovaryš odnášeli malomoc jeho hněvu — —

A při tom přece dílo pozvolna vzrůstalo, mohutnělo, krásou a dokonalostí mistrovou umělost dotvrzujíc. Po stranách, anebo v křídlách na otevření archy již kontrfekty čtyř evangelistů, z druhé strany křídel zase doktorův čtyř neboli vykladačů barvami nad míru a víru subtýlnými velmi mistrně na živo namalováno bylo. Také v corpusu již figura večeře Páně na hotově zpola. Viděti bylo pokoj královský neb večeřadlo se třemi okny. U stolu seděl Kristus a svatí apoštolové, a jedli beránka, k čemuž sv. Filip, na rohu stoje, podával bochníčky a sv. Bartoloměj z nádoby velké nápoje naléval. Každý obraz byl tak krásně proveden, že se mu samé duše nedostávalo. Klenutý strop archy, růžicí na osmi obloucích visící, ozdobený též sloupy a rámy, ze spod noha, na kteréž archa stála, a nad archou obraz umučení Božího, Panny Marie a sv. Jana, to vše zlatem dobrým, kdež náleželo, pozlaceno, i nejkunstovnějšími cirádami vyšperkováno bylo.

Ze všeho jen ještě teď k úplnému díla převzácného dokončení věrný a správný kontrfekt Jidáše zrádce, s měšcem a bradou ryšavou, chyběl.

Však také mistru chvil nejtěžších, trápení velikého velmi nazpůsobil. Živoucího vzoru, podle něhož by malování svého předsevzal, nenašel, ať snažil se jak snažil, a nápad, o nějž jindy nouze nebylo, v těch zvláštních teď případnostech rovněž se nedostavoval. Starostí z toho co noc takměř oka nezamhouřil, jídla jedva se tknul, radostí pro něho nebylo.

Již na jisto mněl, žet díla tak slibně započatého, snad již ani neskoná, přípověděm čestným i smlouvám sepsaným v čas a dokonale nedostojí, přízní člověka nespolehlivého zaslouženě získá. Když tu okamžik jeden rozhodl. Náhoda pouhá.

Přišel opět pan Cyprián, jak den co den za mistrem docházet pravidlem se stalo. A jako zvykem bylo, všelikterak hovořil — —

Jindy mistr nad těmi řečmi nepřípadnými zas dojista aspoň v nitru by se byl pohoršil, tentokrát v starostech svých jinam přemýšlel, cože nesmyslného do kumštu mluví, jedva slyšel. Ale jak se tak ven a ven po něm dívá, hlavu ryšavce vidí, tolikéž tvář, rezatým vousem všecku po samé oči porostlou, očí svit palčivý, uhrančivý pozoruje, úst zakřivení jízlivé, myšlenka náhle jemu hlavou šlehne spasná, prazvláštní. Marně se jí vzpírá, zahání pospěchem. Drží jej houževnatě. Drží i nepouští —

Ano, ano, ten hlavy vzhled nezvyklý, těla vychrtlého, pokřiveného, postava — vzor Jidáše dlouho žďaný na pohotově!

Teď jenom, kterak úkolu nesnadnějšího dřívějších k spokojení se zhostit, pána k svolnosti přiklonit, aby podle něho spodobu Jidáše na corpusu archy vymalovati směl, ta nová starost nemenší teď mistra obtížila. Tohoť věděl předobře, pán nijakž ku kreslení sebe na účel ten, dle zdání jeho, i v pravdě ponižující, svolení svého nedá. A přece jiného nezbývá k obrazu dodělání.

Však hned byla rada nová na snadě. Bez svolnosti jeho, když tedy jinak nelze, obrazu dokonání dle tváře jeho skutečné a pravé věrně barvami předsevezme. Pán ani nezví. Teprv až dílo cele a úplně skonáno bude, konšelu na oči vstaví. Potom pak ovšem již pozdě bude na replik činění jakékoliv.

Dlouho neuvažoval, cože usmyslil, vykonal rázem i odhodlaně. Ani výčitek svědomí při tom nepocítil. Však tě už jenom proto, pro zlost veškeru,

dřív citedlně zakoušenou, z konšela všetečnosti neblahé, kterouž k tomu ještě v sobě úzkostlivě ztajovat musil, teď právě chvíli příhodnou příležitosti vzácné, ne často se naskytající odplaty kýžené, medově sladké radostně vítal. Již z předu na to se těšil, kterak konšel vzplane, až sebe z obrazu sezná, vyvádět bude, a co vše ještě jiného.

Od toho dne obrazu část ta, kdež Jidáš apoštol stranou ostatních při tabuli seděl, ke Kristu lstivě úkradkem pohlédal, lakotivě sáček peněžní plný k ňadru tiskl, plachetkou zakryta ostávala.

A marně pan konšel dotazy na mistra činil naléhavé, cože pod rouškami, pravdy nezvěděl z řečí tohoto vyhýbavých. Až když sama se projevila v patrné obličeje Jidášova s konšelovou podobností.

Mistr s pomocníky ovšem tuze na pilno míti musil, dyžtě chtěl díla dokonání dřív, než pan konšel všeho sám jinde snad vyzví. Obzvlášť ještě to, žet pracovati mohl, jen když tohoto v kostele nebylo, což zřídka bylo, pozdě s večerem a z rána záhy za svítání. Ostatkem jinak vzoru k práci své ani tuze nepotřeboval, z častých i delších návštěv páně figuru jeho dobře znáti se naučil, též kresliti po paměti.

Poznal sebe v ní pan konšel, prvým k obrazu pohlédnutím. Okamžik některý vlastnímu zraku v ustrnutí sotva věřil. Vyjeveně zíral, tolik hloupě při tom vyhlížel, žet mistr i tovaryš i učedníci, vidouce jej takto zmámeného, zmateného podivným tím překvapením, jedva hlasitému smíchu ubrániti se dovedli.

Ale pak smáti naráz se přestali, když Bílek, vzpamatovav se, dosah toho, což právě stalo se, sobě náležitě uvědomil, boží dopuštění strhl, kostelem jal se pobíhati divoce, láti a nadávati tak, že to klenbami otřásalo. Hasačertů jedněch i jiných přízví nekalých nebohému mistru šenkoval. Při tom rukama máchal, očima kroutil, žet zdálo se, jakby zrovna smyslů zdravých pozbyl.

Posléz, když s dostatek již se navyváděl, na rathouz před pány s obžalobou se utíkal. A všichni, kdožkoliv v tom cestou jej potkali a od dřívějška co rozvážlivého člověka znali, myslili nejinak, nežli žet vskutku s rozumem se minul.

Na rathouz doběhl, purkmistra i pány právě v sezení raddy pohromadě zastal, mnohé omluvy hned vzal, předpuštění v záležitosti nanejvýš nutné a bezodkladné naléhavě sobě žádal.

Konšel, starší obce, velmožný pán — dosáhl hravě i ochotně, čehož chtěl.

Lamentem plačtivým stížnost započal, kterakž jemu, s každým v dobru právu i poctivosti vyjít se vynasnažujícímu, těžké teď ublížení se stalo. Když mistra vzpomenul, hromy a blesky hned na něho ssílal, v půhon přísný jej vstavit toužil, z nářku poctivosti vinil, jakož se nahoře dotejče, kterak on, Matyáš Hutský z Křivoklátu, obličej jeho, Cypriána Bílka, na arše v kostele svatého Benedikta v způsobě zrádce Jidáše vymaloval jest, nemaje toho na postupu učiniti. A žádal, „aby to malování zjinačil, a jemu k nápravě přivedl".

Hlas žalostivý, kterýmž obžalobu vznášel, vzdechy přehluboké, bolestivé očí zvedání, i pohyby těla neklidné, vrtošivé, to vše veselí vzbouzelo pánův netajené, též ale zvědavost na mistra kousek vychytralý, daremně povedený.

Skutečně také mnozí přesvědčit se došli — —

A po nich sta jiných, každý, kdož Bílka konšela znal, jeho lakoty, skrblictví zakusil, a přál mu té potupy, kteráž se mu stala, dyžtě zvěst ta Prahou se roznesla.

Milý konšel proto nic než kolik dní hanbou hlavu z domu ani vystrčiti nesměl, nechtěje terčem úsměšků lidských se státi.

Ovšem, právo půhonu, proti mistru Hutskému jím zdvižené, platnosti pozbýti nemohlo, než právě nyní mocí nastoupiti muselo.

Mistr obeslán, dostavil se, zdiven popíral, že by toho úmyslu kdy býval, konšela, výš řečeného, na poctivosti dotýkati. Nebot, aby komu zrádců nadával, co za nářek poctivosti se pokládá i v zřízení zemském je doloženo, tohot nikdáž se nedopustil. Nebyl vůbec panu konšeli, kteréhož sobě vždy jen velmi považoval, tvrdil, tou žalobou, aniž ničím povinen. Nebot tato „žaloba žádného jiného rozumu neobsahuje, tím se dotejká, že by na arše obličej jeho na újmu poctivosti jeho vymalovati měl; když ji maloval, na poctivost jeho že by měl mysliti, toho neukázala. Co se děje na nepoctivost, děje se na místech nepoctivých. Poněvadž ale on, pan konšel najednou svůj obličej malovaný rozsílal, kde se mu líbilo, tu se domlouvati měl, a ne na něho, nebot nikdy na něm toho shledáno nebylo. Když jeho, pana Cypriána obličej na Jidáše zrádce namaloval, jeho za zrádce neměl. V tom způsobu

žádného člověka nevymaloval, neb Jidáš, když při stole seděl, nebyl zrádcem, než apoštolem*).“ —

Takto a jináč ještě hovořil horlivě na obhájení sebe, při čemž tolik nevinně se tvářil, posléz i samy pány jistě opatrné v omyl uvedl, uvěřili, žet pana konšela na cti dotejčiti nijakž neobmýšlel. A k spokojení oba hněvníky měli.

Na podiv, ani pan konšel na smlouvu podání se nevzpíral, kdyžtě mistr odprosu měšťanskou, jak sluší se a patří, při níž by ovšem na cti ouhony nijaké nenesl, nejdřív vykoná, hrubě to ztenčí a za dobrého člověka jej, Cypriána Bílka, vyvýší, posléz obličej Jidášův v nepodobnost tohoto přemalovat přislíbí.

Cože dělat bylo mistrovi milému — —

Pomsta sladká tak ovšem ani pomstou nebude, než žertem nezdařeným, kterýž ke všemu ještě jen neblaze skončiti mohl, páně mistra vězením šatlavním na kolik dní, po sobě jdoucích, opatřením.

*) Arch. Pam. XV. Winter.

ČESKÝ ŽIVOT.

FRANTIŠEK PALACKÝ.

V předmluvě k monumentálnímu životnímu dílu svému, k „Dějinám národa českého“, píše František Palacký tato významná slova: „Našemu národu není osudem přáno, aby zároveň jiným národům rozvíjeti byl mohl po všecky časy život svůj duchovní cestou přirozenou, během pokojným a organickým. Dvojí rána, zasáhši téměř až do jádra života toho, zrušila v něm původní srostitost a článkovitost; dvojí převrat rozsmekl nynějšek od někdejška tak dalece, že spojení jejich napotom již zbaveno jest přirozeného základu interessův materialních.“

Podle Palackého rozdělen tedy život národa českého násilně ve dvě periody: minulost a přítomnost, která s časy dávnými spojena jest leda vzpomínkou na život i děje někdejší.

Toto rozdvojení ovšem nemohlo se státi způsobem tak naprostým a dokonalým, aby nezůstalo vůbec nitek, které by nás s minulostí spojovaly a jest úkolem filosofie dějin nitky ty vyhledávati.

Přes to však tají se ve slovech Palackého pravda aspoň na tolik, že silné ony pásky, udržující spojitost a jednotu národního života patrny jsou toliko od těch let poměrně nedávných, v nichž národ český počal žíti opět životem národů, sebevědomých a vlastní vzdělanost pěstujících, tedy od času tak nazvaného národního probuzení. Minulost pak jest mu pouhou vzpomínkou, příkladem a povzbuzením. V téže předmluvě praví o tom Palacký: „Ode mládí neznal jsem tužby vřelejší ani vyšší pro vezdejší život svůj, nežli abych posloužil milovanému národu svému věrným obrazem minulosti jeho, ve kterémžtoby jako v zrcadle poznal sebe sám a spamatoval se v tom, čeho mu potřebí jest.“

Je-li tedy pro každého jedince i pro národ přítomnost přirozeně dobou nejdůležitější, jest ona pro národ český důležita dvojnásob. Vrátila nás novému životu, jemuž pracně a obětavě kladla základy, František Palacký pak svým celým životem stává se typickým představitelem, sosobněním této doby a ideí, kterými křísila a při životě udržovala český národ.

Dějepisec národní, proživší vlastním životem všecky stupně novodobého vývoje svého národa, stává se nejmohutnější českou postavou devatenáctého věku. Započal skládáním básní a pěstováním jazyka, věnoval se pak vědě historické a konečně povolán, aby řídil politiku národa, který rychle rostl a hlásiti se počínal o svá práva. A při tom zasahoval muž ten pevnou rukou na všech stranách v kulturní rozvoj národa, předcházeje příkladem moudré rozvážlivosti, neúnavné píle, vytrvalosti, statečnosti a neohroženosti i vzácným smyslem pro právo a spravedlnost. Palacký není hrdinou meče ani hlučného slova; je to bohatýr moudrosti a práce, dvou vlastností, jichž národu českému jest především a nezbytně třeba. Vedle svých dějin dal národu i veliký a skvělý příklad svého života a to právě činí ho v očích našich velikým.

Za třicetšest let ode dne smrti Františka Palackého národ český učinil v mnohém směru po-

kroky netušené, nový „otec národa“, který by Palackého nahradil, se mu však nenarodil. Ve zmatcích a denních zápasech, jichž nikterak neubývá, význam mrtvého patriarchy vzrůstá. A roste také naše láska a naše úcta k němu. Za několik dní spadne rouška s jeho pomníku a tisícové synů a dcer národa českého prohlížeti budou vzletné dílo Suchardovo, vzpomínajíce před kamennou sochou zamyšleného starce velkého dějepisce, politika a buditele českého.

Pomník Františka Palackého jest zajisté vnějším znamením vděčnosti národní, přáli bychom si však, aby byl více, aby se stal pobídkou k nové práci, k novému životu, k rozvaze a spravedlnosti po příkladě toho, jehož památka z mysli české nevymizí.

* * *

ZA HANUŠEM SCHWAIGREM. V záplavě posmrtných článků ocení význam Schwaigrova uměleckého díla péra odborníků doma i v cizině — a přece celá ta spousta úvah a úsudků nedovede cele vystihnouti dosah ztráty, kterou pro umělecký svět značí odchod mistra Hanuše Schwaigra. Ve svých pracích zůstane ovšem Schwaiger zachován i pozdním věkům jako svérázná umělecká individualita i při své tvůrčí vyhraněnosti tak mnohostranná — z umělce neztratí se asi ani jediného význačného rysu — ale ze Schwaigra člověka vyprchá během času ve vzpomínkách celé to suggestivní kouzlo jeho originální povahy. Jako na své umělecké dráze bral se i v životě Schwaiger cestou vybočující z konvence. Vyhýbaje se velké společnosti na jedné a rád vyhledávaje družnost samorostlých duší na druhé straně, prostý a nehledaný ve výrazu, zabíhajícím někdy až do triviálnosti tvrdé jako život sám, měl v sobě přece celou hloubku jemně citlivého a bystře vše vystihujícího ducha, jehož všemu obdivu úzkostlivě stranícím se bohatstvím byly obsáhlé vědomosti nejen odborné ale i rázu vědeckého, nabyté všestranným studiem. A v povaze jeho na první dojem snad poněkud drsné dřímala dojemná měkkost, kterou plně dovedl odhadnouti jen ten, kdo znal jeho něžnou oddanost k jeho choti neb kdo poznal hudební cit Schwaigrův. Beethoven našel v této básnicky jemně zladěné duši výborného interpreta a Smetana, který malého Schwaigra houpával na kolenou, nadšeného vyznavače.

Pestrý a pohnutý život Schwaigrův, kdyby se dal celý pérem zachytit, byl by neméně bohatý než jeho umělecké dílo. Co stránka, to rys povahy, plný svéráznosti. Cosi legendárního, co už v nynější generaci umělecké skoro vymřelo, opřádá zjev Schwaigrův, zapadlý po drahně let do samoty hor Hostýnských. Pisatel těchto řádků chtěl oživit několik milých vzpomínek na nezapomenutelného mistra, k němuž po léta poutal ho upřímný obdiv a s nímž už za jeho pobytu na Moravě často se stýkal. Snad i naše veřejnost ráda vezme za vděk těmi několika vzpomínkami, v nichž cítíme se blíže Schwaigru člověku.

Ač význam uměleckého díla Schwaigrova došel záhy ocenění v celém kulturním světě, přece práce jeho nestaly se předmětem uměleckého trhu v běžném slova smyslu. V prvním rozmachu tvůrčí síly zesnulého mistra byl to jediný Miethke ve Vídni, který za laciný groš získával práce Schwaigrovy v plném pochopení jejich umělecké hodnoty — ale spíše pro svoji Schwaigrovskou kolekci než pro odbyt. Je ku podivu, že Schwaigrovo v rozměru, koncepci i v detailním propracování nejimposantnější a dle vlastního úsudku zesnulého mistra nejcennější dílo „Novokřtěnci“ zůstalo po léta majetkem Miethkeovým, ač prodejní cena jeho i za pražské výstavy Schwaigrovy byla nepatrná v poměru k hodnotě obrazu — pouhých 6000 korun.

Tím více však nalezáme rázovité genry a portréty Schwaigrovy v domácnostech kruhu jeho ctitelů, k nimž v první řadě druží se Arnošt svobodný pán z Loudonů, s nímž Schwaigra demokrata přes jeho odpor k etiketě aristokratů pojilo umělecké pochopení dlouhou řadu let ve stycích co nejpřátelštějších. Na svém statku v Bystřici pod Hostýnem na Moravě baron Loudon, výborný kreslič amateur, jehož záliba v malířství nebyla pouhou aristokratickou libůstkou, nýbrž potřebou umělecky založené duše, poskytl Schwaigrovi pohostinného útulku v rozkošném zátiší „na pasece“ hostýnské za Říkou ve švýcarské myslivně, kde zapadlá horská samota ověnčená rázovitou romantikou karpatských lesů byla Schwaigrově inspiraci bohatým zdrojem nálad a nápadů, skýtajíc mu oné odloučenosti od světa, které Schwaigrův časem v ruch malého lidu těkající duch míval ku klidné práci zapotřebí. Schwaiger bouřlivák v této horské idylle střásal se sebe všecku svoji někdy až v cynismus zabíhající

ironii a velebný klid přírody přivábil ho k námětům, jež vybočují ze Schwaigrovské malířské satiry a dovedl ukázati všestrannost jeho velkého genia... Ve valašské vísce Rusavě a v lesích Hostýnských nacházel Schwaigrův štětec hojnost vděčné látky ležící dosud ladem v uměleckém podání.

Baron Loudon sledoval vždy se živou účastí práce Schwaigrovy a neminulo snad dne, aby ho nenavštívil vysedávaje dlouhé hodiny jako tichý pozorovatel umělcova tvoření. A býval mnohdy i dobrým kritikem a vítaným rádcem. Schwaiger maloval kdysi v oleji i naší české veřejnosti v barevné reprodukci dobře známou valašskou chalupu z Rusavy, před níž kráčí Valach s trakařem. Svěžím koloritem dýšící obrázek neuspokojil kritického úsudku šlechticova. Poznámkou: „Vždyt ten Valach má dvě levé nohy" vytkl ihned přehlédnutím opomenuté vystínování, jež Schwaiger v zápětí provedl uznávaje správnost námitky.

K pobytu Schwaigrově „na pasece" pojí se vzpomínka charakterisující jeho zálibu ve stycích demokratických. Za letního jitra došel si Schwaiger k úternímu trhu do Bystřice, aby tam, maje jiné pořízení, nakoupil drobných potřeb pro domácnost. Zamilovaným posezením býval Schwaigrovi výčep v hotelu „u Rejmišů", kde po celé půldny vysedával s pekařským mistrem Ondruškou a starým slepým mládencem Krausem bavě se nenuceným hovorem a studuje typy vozků a trhovců sem zavítavších. Toho dne byl Schwaiger obzvláště dobré míry. Blížilo se poledne a Schwaiger u vědomí, že s proviantem k obědu se opozdil, popílil na trh a skoupil zásobu, s níž by četná rodina vystačila na týden. Pak vrátil se do hotelu a dal zapřáhnouti, aby promeškaný čas rychlým návratem dohonil. Leč proud zábavy a snad i zajímavé figurky Valachů zdržely mistra při pivě tak, že k večeru poslal domů napřed zvláštního posla, aby chot neměla oň obav a pak teprve někdy k půlnoci přijel s nákupem. Vozka za těch jedenáct hodin čekání několikráte vypřáhl chodě se vždy ptát, kdy že se už pojede. A dobrák Schwaiger ukonejšil vždy jeho netrpělivost stereotypním: „Ale dají si ještě jednu, však tam dorazíme."

Jako ve svém díle tak byl i v životě Schwaiger originálem, zarážejícím snad na poprvé čímsi, co se zdálo výstředním, ale s čím se okolí Schwaigrovo záhy spřátelilo. Pamatuji se dobře na rozruch, jaky způsobil příchod mistrův do Bystřice. Objevil se v groteskním malířském úboru o širokých nohavicích po kolena, v koženém kabátě nemotorné façony, s placatou čepicí a s obrovskými okuláry. Zástup kluků přidal se průvodem k nezvyklému tomu zjevu budícímu sensaci. Hned při první návštěvě ve výčepu „u Rejmišů" nedovedl si vtipkář Ondruška odepříti různých pichlavých poznámek o bláznivé modě kumštýřské chtěje si k obveselení hostů mistra dobírati. Ale Schwaiger usadil vtipkáře. „Vám se zdá můj šat bláznovstvím, ale sám sedíte v umoučeném hábitě v hospodě," navázal Schwaiger rozprávku.

„Ale nemám takových pltí nadutých jak balony," odrážel Ondruška.

„Protože v nich nenosíte to, co já," di Schwaiger a vytáhl k nemalému údivu přítomných z hlubokých kapes celý svůj malířský inventář.

„Ale do toho horka vzít si koženou kajdu — to je přec jen divná móda —," bránil se na ústupu mistr cechu pekařského.

„No vidíte, mistře, vtipného semínka jste se zrovna nenajed'," opáčil na to Schwaiger, „sice byste se byl domyslil, že se takový hábit dá lehce hadrem omýt a nezkazí se, když se barvou při malování na zdi postříká," dorazil Schwaiger dobíravého pekaře, který od té doby stal se největším zastancem Schwaigra, jehož neutuchající humor a demokratické smýšlení dobylo si rázem všeobecných sympatií.

Nezůstala hospoda „u Rejmišů" až do konce bystřického pobytu Schwaigrova jeho pohostinným útulkem. Později i se svojí výčepní společností přestěhoval se do vinárny k Vaverkovi, jemuž za „poctivý truňk" k přátelské upomínce odměnil se zdařilým portrétem dcery vinárníkovy a vtipným humorem sršící rozměrnou lunetou, zdobící dodnes hostinské místnosti Vaverkovy. Dobírávalt si Schwaiger vinárníka, že víno příliš kŕtí a že se mu za to čerti v pekle pomstí. Zvěčnil tento svůj úsudek o znamenitém jinak Vaverkově Gumpoldkirchenském na zmíněné luněte, kde do znamenitě zkarrikovaného nebožtíka Vaverky čerti pumpují a trychtýřem ze kbelíků lejí vodu.

To vysedávání v zapadlých krčmách bylo v mladších letech živlem Schwaigrovým. Zde kypěl umělcův nezkrotný humor, rodily se nápady, rozmar a vtipy hostů skýtaly Schwaigrovu realismu

břitkosti, a mnohé gesto, leckterý typ přešel ze Schwaigrových hospůdek do jeho uměleckého díla. Těžil-li jeho tvůrčí duch z tohoto ovzduší vděčné motivy, bývalo to na druhé straně existenčním poměrům mistrovým na újmu. Platívalt mnohdy svoji útratu kavalírsky svými obrázky. Některé z nich, jako ku př. rozkošné slovácké tempery, získal pak s mnohonásobnou ažiotáží důvěrný přítel mistrův a stálý jeho druh o prázdninách básník Fr. Táborský, ředitel pražské Vyšší dívčí školy, který pérem výstižně ocenil význam geniálního umění Schwaigrova.

Oddané přátelství Schwaigrovo k Táborskému nejvýmluvněji tlumočí portrét matky básníkovy, nakreslený akvarelem na mramorovém těžítku. Schwaigrova hluboká duše odhadla plně velikost citu mateřského — a celou tu lásku a oddanost vdechl několika markantními rysy v ustaranou, vrásčitou tvář staré matičky s laskavýma očima, že hřeje sálavým teplem života i z toho chladného mramoru, Je to jeden z nejzdařilejších, s pietou kreslený portrét Schwaigrův.

Byl-li Schwaiger při tvorbě svých historických obrazů neb illustrací k povídkám neúnavně svědomitým badatelem, ktery v řadě předběžných studií sbíral a sestavoval látku ke konečné celkové komposici, ovládal tužku i barvu při náčrtcích s úžasně mistrnou jistotou a rychlostí. Hotový momentkář.

Po příjmu skáceného dříví zavítala jednou kommisse lesního úřadu velkostatku bystřického do hostince „na sklepě" na Říce, kde dlel právě Schwaiger na letním bytě. Hlavní slovo zábavy vedl tehdejší lesmistr Gold — typický zjev lesníka rudých, rybrcoulských vousů, rodák z moravského německého Kravařska, který se za dlouholetého pobytu v Bystřici akklimatisoval valašskému nářečí. Při sklenici piva býval neúnavným šprýmařem, který kdekterou zajímavější figurku v okolí překřtil nějakým valašským přezviskem. Za veselé nálady došla řeč na malířství. Lesmistr Gold, v umění pravý analfabet, zablýskl se poznámkou, že to není žádný kumšt, hraje-li si kdo celé měsíce s namalováním obrázku a musí-li osoba k portrétu po celé hodiny sedět malíři modelem. Schwaiger sedící ve společnosti prohodil, že se portréty dají namalovat i za deset minut. Tato odveta rozehřála i uměleckou lhostejnost lesmistrovu. Byl náruživým sázkářem a vyhráním sázky rád vytloukával mok k delšímu besedování. Vsadil se tedy o kotě piva, že Schwaiger nenamaluje v deseti minutách portrétu. Schwaiger, ač se už hezky dlouho při sklenicích vysedalo, vytáhl skizzák a načrtl jako při závodech dle hodinek rozkošné čtyři genry — dva akvarely: bystřického policajta Ejema zmoženého u půllitru a valašského uhlíře a dvě skizzy tužkou: lesmistrova kočího Pavelce a valašského dřevorubce. Lesmistr sázku sice prohrál, ale vzal si obrázky na památku. Přišlo tedy pivo Schwaigrovi vlastně safraportsky draho.

Obrázky lesmistru darované nedošly zprvu patřičného ocenění. Policajta přibili hřebíkem jako bezcenný tuctový obrázek na regál v radniční kanceláři, aby si Ejem denně připamatoval, kterak byl na mol, a ostatní tři genry pohodil l smistr mezi zahozené papíry ve své kanceláři. Teprve po létech vzpomenul si pisatel těchto řádků na vylíčenou episodu a vypátral zapadlé obrázky, které pak v „Zlaté Praze" byly reprodukovány. Schwaiger sám cenil zejména jako zdařilý akvarel uhlíře, který v barvě osmáhlých tváří a v omšelosti schátralého klobouku hrajícího v duhových barvách výtečně byl zachycen, nemluvě o kresbě portrétu samého, mistrně načrtnutého několika málo charakteristickými rysy.

Že Schwaigrovy studie leckdy ocitly se v rukou, které nevystihly jejich umělecké ceny, a jen náhodou byly objeveny, dosvědčuje tato historka. Zesnulý mistr maloval jak známo nástěnné výzdoby kaple na rodinném hřbitůvku svob. pána z Loudonů v Bystřici p. Host. Ač baron Loudon pečlivě uschovával každou skizzu těchto rodinných portrétů, přece jeden z náčrtků k tomuto monumentálnímu dílu, patrně nepoctivostí některého ze služebníků, ocitl se v malém krámku jakéhosi prodavače antikvit a obrazů ve Vídni. Jóža Úprka — ač kreda obou umělců v úsudcích o pracích druha se rozcházela — náhodou při zájezdu do Vídně zahlédl skizzu Schwaigrovu nabízenou ke koupi za jednu korunu. Úprkovi zželelo se takového znehodnocení Schwaigrova díla tak, že koupil obrázek, který si pak vyprosil řid. Táborský.

Přišla však i řada vzácných malířských nápadů Schwaigrových v oboru historické koncepce úplně na zmar. Byly to ovšem jen chvilkové nápady,

plynoucí z náladového rozmaru, nicméně byly by dnes vzácným doplňkem k celému životnímu dílu mistrově, kdyby se byly daly uchovat, a tím cennější, jelikož pendant k nim nekreslil nikdo jiný než mistr Aleš. Kdysi v osmdesátých letech navštěvovali Schwaiger s Alešem stoletou kavárnu na Zderaze, kde spolu válčívali na mramorových deskách kavárenských stolů kresbami vojsk husitských, jež v pole stavěl mistr Aleš, a křižáckých, vyburcovaných fantasií Schwaigrovou. Ráno zavřel číšník na vždy interessantní tuto galerii nešetrným utřením stolů mokrým hadrem.

Stalo se však také, že spekulace zachránila leccos, co by Schwaiger ve své autokritice sám snad býval zničil. Dokladem uvádím historku samým Schwaigrem mně vypravovanou. Po svém usídlení v Praze-Bubenči seznámil se v hostinci s kominíkem, který dovedl si získati náklonnosti mistrovy tím, že sháněl mu starý porculán, jehož byl Schwaiger náruživým sběratelem. Odměnou nežádal jiného, než nějaký prý nepotřebný starý skizzák. Schwaiger nemaloval ovšem nikdy do zásoby, tím méně nepotřebné věci a nemohl tudíž přání vyhověti leč potud, že pozval svého sběratele porculánu, aby si prohlédl kufr, nenajde-li tam něco. Shledali několik náčrtků mezi rozházenými papíry a našli také kopii korábu obkreslenou na obtahovacím papíru dle staré rytiny, kteréhož motivu Schwaiger kdysi byl použil pro jeden ze svých obrazů, jenž v nejhrubším náčrtku na kopii byl skizzován. Schwaiger sebral papír, smáčknul ho v ruce a zahodil řka, že to nemá žádné ceny. Kominík vzal si i ten zahozený „bezcenný" brak, vyžehlil ho doma, podlepil kartonem a prodal ho pak za hotových čtrnáct set korun agentům přijedším schválně z Uher do Prahy za nákupem Schwaigrových originálů, kterých pouze několik bylo u Kočího na prodej (illustrace k pohádkám o hastrmanovi). „Ten chlapík umí líp prodávat než já," dodal Schwaiger se smíchem, maje radost z vykutáleného kominíka, který dovedl tak draho prodat svůj — starý porculán.

Schwaigrův zdravý umělecký realismus, opírající se v historických obrazech o důkladné studium a v genru o vyhraněný názor životní, prozrazující nejen pouhou náladu, ale i zrovna sentenci umělcovu, narážel zejména z počátku na neporozumění. Když ministerstvo vyučování objednávkou historických obrazů z dějin českých pro školu pověřilo i Schwaigra, pronášeny i v českém táboře výtky proti mistrovi, že ničí v mládeži illusi o hrdinných dobách historie a snižuje lesk zapadlé slávy. Výtky tyto měly za následek, že Schwaiger, jenž měl namalovati ještě další serii výjevů dějinných, byl volán i do Vídně k svému ospravedlnění. Bylo mu ve zlé vykládáno, že scéna kněžny Libuše postrádá všeho lesku dvorní družiny. Schwaiger hájil se svým zevrubným studiem doby Libušiny uváděje, že skoro nomadický život našich předků nepřipouštěl přepychu, předváděného jinými malíř ve fantasii, odporující skutečnosti. Těm se o brokátu vzorkování à la Mucha ani ve snu nezdálo," dokumentoval Schwaiger.

„Ale toho bělouše Libušina mohl Jste přece snad kloudněji namalovat — pro toho bylo snad všude pastvy dost."

„To byl první vládní šiml, prosím," podotkl Schwaiger originelním svým humorem, „a ten zůstává vždycky stejným."

Tento duchaplný vtip přišel Schwaigru draze, neboť k objednávce další serie pak už nedošlo. Doznal však vzácný umělecký genius Schwaigrův přece plného ocenění i od vlády samé, jednak zakoupením některých děl jeho pro vídeňskou galerii, jednak udělením profesury na technice brněnské. Schwaiger — originál jako umělec i jako člověk — nedovedl ovšem ihned stěsnati své umělecké názory, odkájené naprostou demokratickou volností, ve stuhlost mentorujícího kantora a vytvořil si k svým žákům poměr jak originální tak příčící se vší školní kázni. Za prvé doby svého působení v Brně dojížděl na půl týdnu do Bystřice, jsa tam učitelem-kamarádem, zde tvořícím umělcem.

Žákům svým v prvém roce vydal devisu, že dá výbornou, nakreslí-li mu kdo volně od ruky bezvadnou přímku, což je cennějším pro jistotu kresby než komplikovaný obrázek, na němž se začátečník ničemu nenaučí. Dal volně vyrůstat individualitě talentu a získával si náklonnost svých žáků vskutku kamarádským stykem i v hospodě v té volnosti, v jaké kdysi jako umělec bohéma vyrostl. V tom spatřoval celý půvab na těžké jinak a brzo unavující životní dráze výtvarného umělce, jemuž do jisté míry třeba i té lehkovážné letory, z níž

prýští zdravý humor, aby dovedla snésti příkoří, strádání a ústrky, kynoucí skoro každému talentu, v počátcích s klidem a veselou myslí, nedávajícími klesnouti pod tíhou životních zkoušek. A tato družná stránka Schwaigrovy povahy, který svým filosoficky vyspělým duchem dovedl odhadnouti význam a dosah takového druhu výchovy, spěje-li za přesně vytčeným a v pravdě uměleckým cílem, narazila na odpor a vylíčena byla i v ministerstvu vyučování jako vada ohrožující školní kázeň a dobrou pověst. V ministerstvu znali však Schwaigra lépe a dovedli jeho kvalifikaci plně ocenit. Dopis vyličující způsob Schwaigrovy paedagogiky poslán byl Schwaigrovi druhého dne s přátelskou douškou plnou humoru zpět a Schwaigr mohl svým ironickým vtipem odrazit tento útok, ukázav příslušné „vyřízení" své afféry, kterou se akademická disciplina přece nesbořila. A se svými „kluky" chodil v Brně do hospody klidně dál.

Až po volbě za rektora na pražské akademii umění zvážněl jindy bujný humor Schwaigrův. To už se cítil zcela professorem na exponovaném místě a bránil se i tomu, aby některá z veselých episod byla uveřejněna, jelikož by tím prý mohla utrpět vážnost jeho postavení.

V prvých létech svého pobytu vídeňského ve škole Trenkwaldově a později Makartově byl Schwaiger bouřlivákem až výstředním. Od spolužáka jeho, vídeňského malíře Kaufmanna, slyšel jsem vyprávěti nejednu bujnou historku Schwaigrovskou. Tak o projížďkách, které k nemalému gaudiu chodců podnikal na koni v neděli na dopolední promenádě Okružní třídy v úboru pravého gigrlete z rozmaru bohéma-umělce.

A vybouřily se v něm všecky ty bujné nálady, přerodivše se v humor, ironii a satyru, až sklidnily se v doznání, že všecko je pouhá „vanitatum vanitas . . ." To bude můj poslední obrázek" říkával, „Kristus na hoře jako symbol prosté pravdy, a dole vír světa, vášně, hříchy, neřesti, shon a ruch, čehož všeho konec tíhne za gravitací poznání té jedné věčné pravdy . . ."

Nenamaloval už Schwaigrův štětec tohoto díla veliké koncepce. — Za tímto snem odešel náš veliký mistr po těžkém utrpení, zrovna tak těžkém, jako byl kdysi jeho houževnatý boj za uznání té pravdy, jakou bez nadsázek, ale silnou svým věčným životem zvěčnil ve svých nesmrtelných dílech.

KLAUDIUS BĚHAL.

DĚVČE S LOUTKOU na Městském divadle Král. Vinohradů. Dospělé děvče, obletované nápadníky, chytré a energické a při tom přece tak dětinsky prosté mysli, že si ještě hraje s loutkou, věrnou společnicí svého blaženého dětství, tot věru divadelní figurka plná něžného půvabu a roztomilé gracie. Librettisté nové Fallovy operety, pánové Stein a Willner, uchopili se také této vděčné postavy s chutí a učinili ji středem své hry. Jenom že se dostali do konfliktu s požadavky soudobé operety, vypěstovavší si svou tradici, která se ovšem nelíbí přísné kritice, za to však tím více obliby dochází u diváctva, hledajícího v divadle po denním těžkém a neveselém zápase životním rozptýlení unavené mysli, zábavu co možno lehkou, bujnou a rozpustilou. Proto tak rychle v oblibu vešly operetní kroky, groteskní skoky a tance. Hudba hraje nějaký sladký valčík, na jevišti je živo a divák se ani v nejmenším nenamáhá. A tak se tyto taneční a gymnastické evoluce staly takořka nezbytnou podmínkou operetního úspěchu. Děvče s loutkou hoví této zálibě obecenstva měrou vrchovatou a neklade v té příčině na tělesnou obratnost, na svaly a plíce účinkujících malé požadavky. Chvílemi se zdá, jakoby nová opereta v této věci dostupovala vrcholu, obecenstvo pak bouřlivým potleskem toto zdání ještě více udržuje. Ale bylo by nebezpečno, něco takového tvrditi. Nikdo neví, co přinese zítřek. Titulní úloha Děvčete s loutkou, založená tak šťastně těmito nezbytnými effekty nutně trpí, křehký, dětský její půvab o ně se rozbíjí. Autoři libretta a s nimi skladatel nemohli spojiti, co jest nespojitelno, zůstali dlužni co by jemného, roztomilého z daného námětu mohli vytěžiti, za to však štědře rozdávají z ošatky, naplněné pokroutkami, jichž si obecenstvo žádá a jež s takovým vděkem přijímá. Skladatel Dollarových princezen i v tom skotačivém reji dovedl si vyčíhati chvíle klidnějších nálad a vpravil do partitury mnohou originální notu. Jeho ctitelé a ctitelky poslechnou si asi s radostí několik repriss Děvčete s loutkou.

Divadlo opatřilo operettu skvělou a vkusnou výpravou a účinkující dámy i pánové nešetřili sil a routiny, aby uvedli nového Falla v přízeň instance v divadle naposled a jedině rozhodující, váženého obecenstva.

Titulní role dobře slušela něžnému zjevu slečny Svátkové, její matku zpívala slečna Vastlová, Rosalillu ohnivě zahrála i zazpívala paní Hessová-Guthová. Pánové Šašek, Charvát a Hlavatý měli jak obyčejně ve svých rolích u obecenstva dokonalý úspěch. — zy —

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 28. června 1912. ČÍS. 40.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ZA JOS. V. SLÁDKEM.

Tys děl: „Já nejsem palma z jihu,
jen česká olše u potoka!“
Však její teskný, snivý šumot
zněl jako povzdech ze hluboka.

Tys děl: „Já nejsem orel v letu,
jsem jenom skřivan z českých polí!“
Však v Tvojí písni znělo všecko,
čím srdce jásá i co bolí.

A mnozí u nás písně pěli
a ples v nich byl i bolest náhlá,
však žádná jak ta píseň Tvoje
hluboko v srdce nedosáhla.

At lidu mužně pěl's a hrdě
či rodné země dávné hoře,
at srdečkům jsi dětským zpíval
či sedláku, jenž v poli oře:

Vždy mluvila Tvá píseň každá
o lásce, hvězd a tužeb svitu,
vždy leskla se v ní jako rosa
na jitřních květech slz a citu.

Tvá slza se v ní v čistou perlu
a krev tvá v rudý granát mění,
vždyt každá vzrostla z hloubí srdce,
kde tolik bylo utrpení.

A tleskali Tvé písni mnozí,
však vědělo jich tuze málo,
co zrození té každé písně
zpěváka sil a žití stálo.

Vždyt trpě, šel jsi s očí lidem
a jen své písni všeptal v tiši
svou touhu po klidu a míru,
po tichém spánku pod cypřiší.

A ted už mír máš, po němž toužil's,
pad skřivan, křídla zkrvácena,
a rozlomená prostá olše
je v moře Věčna unášena.

Však dál tu, věčně bude tlouci
Tvé srdce, jež v své vložil's dilo,
to nejhlubší a nejvroucnější,
jež kdy zde u nás v Čechách bilo!

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

ALBÍN BRÁF.

Žlutá závist obcházela se strhanou, zlobnou svojí lící, s okem zavilým kolem bran královské Prahy. Nepodařilo se velké, slavné, věkopamátné svátky naše zmařiti. Ustrnulo se samo nebe, ustrnuly se živly — do toho nadšení, do té krásy slavných okamžiků netroufala si vrhnouti kal příšerné nepohody ani příroda, ve svém rozvášnění neuprositelná a nezadržitelná.

Ale bylo nutno vykoupiti se z této nesmírné milosti, z této shovívavosti nebes. Musely býti dány oběti za tento ústupek. Smrt si pro ně přišla a vybrala si hlavy vzácné, drahé, národem milované.

V poslední den, v poslední chvíli, přišla si pro hlavu nejvzácnější. A hle! I ta smrt podlehla soucitu, podlehla významu velké, památné události.

S kosou nabroušenou čekala, počkala tak dlouho, pokud nenaplnila se hodina, pietou stanovená. Pomník historiografa Českého království byl odhalen — a Smrt vykonala svoje poslání. Vzala hlavu Albína Bráfa . . .

Až zamrazilo, když jsme slyšeli, co řekl ministr Bráf v rodinném kroužku v předvečer slavných dnů našich. „Ty dva dny Vám ještě nezkazím — ale pak odejdu."

A před touto grandiosní resignací i Morana ustoupila, ohromena silou této duše. A ještě jeden výrok zesnulého budiž zaznamenán na věčnou paměť. Když churavícího ministra navštívil důvěrný jeho přítel, řekl Bráf: „Čím déle zde (ve Vídni) zůstanu, tím dříve umru."

Toužil po návratu do Čech, toužil po návratu do Roztok. Tam, ve vlahém stínu svěží zeleně, tak nerušeně se mu to vzpomínalo na jedinou radost života, na největší bolest, kterou srdce jeho utrpělo. Od úmrtí svého jediného syna byl Bráf podlomen. Že nebyl zlomen, že se vzchopil k práci, že našel sílu, vykonat velké a památné činy, je zásluhou jeho ušlechtilé družky, Riegrovy dcery, paní Libuše Bráfové, jež svou láskou a svou něžností křísila ho z chabosti a povznášela ze rmutu na výslunní resignace vskutku nadlidské. V jednu takovou chvíli viděl jsem ji stát nad Bráfovou hlavou. Nebyly slzy v jejím oku — ale bylo tam něco strašlivějšího, co člověka k pláči pohnulo. Celý Rieger zračil se ve zjevu Bráfovy družky — ten Rieger, jenž nikdy nezmalomyslněl, jenž nikdy nezoufal, jenž imponoval svou duševní převahou, celý Rieger byl v tom gestu jeho dcery, v jejím hlase, v němž byly tony Riegrova milého, nezapomenutelného, měkkého hlasu, ten Rieger, jenž ve chvíli, kdy kámen vletěl do komnaty, jenom hlavu sklonil, slova nepromluvil a poodstoupil do komnaty, jež byla svatyní Palackého.

Sama bolestí rozrušena, sama ve svém srdci zasažena ranou nejkrutší, pláč zdusila a útěchu dávala manželi a otci, jenž křehčího organismu snadno už tenkráte mohl podlehnouti bolesti, jež srdce proklála. Toužil po Roztokách, po tom svém skromném zátiší, aby byl Praze, aby byl hrobu své lásky otcovské, pomníku svého štěstí, blíž. Tam v těch zdech, jež zeleň halila ve svou náruč, srovnal a uložil všechno, co všechno reminiscencemi dýchalo — tam toužili oba, tam k sobě přituleni dívali se ke Praze a srdce jim oběma zahřívala vzpomínka na dítě, jež vyrvala jim Morana z náruče. Tam, na vyvýšině u zdi, spolu stávali jako živé sochy, jako sochy z náhrobku.

Paní Libuše Bráfová stojí tu dnes sama, osiřelá, opuštěná. Albín Bráf jí odešel — Riegrova dcera nemá dnes nikoho, o koho by se podepřela, ke komu by se přitulila. Tolik těžkých, tolik krutých ran dopadlo již na její hlavu, že úzko je při pomyšlení, jak možno všechny tyto bolesti snésti.

Ejhle česká Nioba, Nioba z domu Palackého, z domu Riegrova! Celý národ viděla plakat nad rakvemi, jež vynášeli z těchto slavných komnat, a všechna ta bolest, tisíceronásobně zvětšená, prošla jejím srdcem, její duší. Už tu není ani starý pán, patriarcha Rieger, už tu není ani paní Riegrová-Palacká, už tu není ani prof. Rieger, už tu není ani Bráf, už tu není ani její syn — už tu není nikdo, kdo by sklonil se láskyplně nad její hlavou a slova útěchy pověděl. Je tu sama, je tu samojediná — a s ní jsou a zůstanou jenom vzpomínky, z nichž je tolik krvavých, tolik hořkých, tolik bolestivých! My všichni už dávno zapomněli, co nezasloužené nepřízně stihlo starý, slavný, památný dům s pamětní deskou Palackého, my už dávno kajicně odpykali tyto viny, my všichni mysleli, že je vše odčiněno, že je vše vyrovnáno v tu chvíli, co dána za všechna tato příkoří velkolepá satisfakce — ale je tu, žije Riegrova dcera, a ta nemůže, ta nedovede zapomenouti, poněvadž všechny bolesti jsou strašlivým písmem vryty v duši lidskou, jsou palimpsestem, jsou písmem, jež se vrátí, jež oživne.

Ejhle česká Nioba, Nioba z domu Palackého, z domu Riegrova, z domu Bráfova!

I jemu, i Albínu Bráfovi, bylo souzeno, aby pil z poháru hořkosti a neuznání. Je zajímavo, jakým způsobem se stalo, že byl Bráf slavně rehabilitován.

Snášel se stoickým klidem útoky davu, karikatury tisku. Pěna stříkala vysoko, ale Bráfa ani vzedmuté vlny nepřízně nevyrušily z duševní rovnováhy. Universita, věda, stala se Bráfovým útočištem, kathedra v posluchárně byla jeho kazatelnou. A najednou, mimo všechno nadání, Bráf nabýval úcty, vážnosti a lásky. Jako zdeptaný politik vstoupil na universitu, jako vědec, jako učitel

vznesl se vysoko nad dav, vysoko nad veškeren denní zápas. Bylo to české studentstvo, Bráfovi posluchači, kteří ho rehabilitovali i před davem, kam tak snadno vědecká proslulost nepronikne. Tak ctěn, tak vážen, tak milován byl Bráf kohortou svých nadšených junáků, že je věru až s podivem, jak mohl nastati tak ohromný obrat — z proskribovaného politika stal se rázem zbožňovaný učitel.

A přece jen Bráf se nezměnil — zůstal týmž, jakým byl od prvního počátku svého veřejného vystoupení. Ale dlouho trvalo, než pronikly vynikající jeho osobní vlastnosti, jeho ryzí charakter, jeho nezištnost, jeho bezmezná obětavost, jeho krajní ochota tak, aby na tomto poznání mohla býti budována nová základna pro jeho veřejné působení, pochopení a ocenění jeho zásluh. U Bráfa bylo vždycky jako v čekárně proslaveného lékaře specialisty. Rada různých petentů tu čekávala, a Bráf měl pro každého vlídné slovo, každému poradil, každému pomohl. Neměl nikdy žádného tajemníka, všechno vyřídil sám — a všechno, co konal, prováděl s krajní svědomitostí. Od božího rána do večera se netrhly dvéře. Vídal jsem Bráfa unaveného, zemdleného, někdy i rozrušeného návalem práce — ale není nikoho, kdo by si mohl na něho požalovati, že mu nevyhověl, že ho trpělivě nevyslechl, že by mu odepřel svou pomoc. V posledních létech vídal jsem v pracovně velkého, černého psa. Stalo se také, že věrné zvíře, jež těšilo se zvláštní oblibě Bráfově, na židli si vyskočilo a vypadalo to tak, jakoby ta němá tvář sledovala práci svého pána. Pes někdy nevrle zavrčel, někdy dokonce důkladně si na příchozího zahafal. „Jen si pohubuj," řekl jednou Bráf s úsměvem — „pohubuj si za svého pána, jenž toho nedovede."

Nebude snad v národě intelligenta, jenž by nevěděl, co Bráf pro český národ znamenal, co všechno vykonal, čím byl našemu vysokému učení a čím se proslavil. Dr. Karel Mattuš napsal v době, kdy Bráf se dožil šedesátky, toto: „Poznávám nedostatečnost svého péra, abych, byt jen stručně, vylíčil jeho význam vědecký a národní, ačkoli sleduji jeho život od doby, kdy jsem ho poznal ve Valešově jako děcko nadané, ku škole ještě nedorostlé." Kde bych se mohl odvážiti k něčemu takovému já! Jenom několik reminiscencí, jak hrnou se do duše, bych rád zaznamenal. Vzpomínám těch krásných, nezapomenutelných dob, kdy jsem měl čest s Bráfem pracovati v jedné redakční místnosti. Tolik nadšení, tolik energie, tolik lásky, tolik obětavosti, jako jí přinášel Bráf do redakce, do „Hlasu Národa", jenž mu přirostl k srdci i svou slavnou minulostí i svým osudem, nepřinesl do žádné redakce nikdo druhý. Svoje národohospodářské idee chtěl propagovati v denním listě, a to činil s tak úžasnou pílí, s tak nevídanou horlivostí, s takovým zápalem, že my všichni, kdož pamatujeme leta redakčního spolupracovnictví Bráfova, do dnes vzpomínáme na to jako na něco naprosto nenapodobitelného. Přicházel jako prostý vojín, jako každý jiný pracovník, řadu hodin vytrval u svého pracovního stolu — péro se jen mihalo na papíře, a list za listem, popsaný charakteristickým jeho rukopisem, putoval do sazárny. S počátku neukazoval se úspěch, jenž by odpovídal této obětavosti — ale Bráf pracoval dál, pracoval s neochabujícím nadšením, protože byl pevně, nezvratně přesvědčen, že myšlenky, návrhy jeho ponesou ovoce, že musí nadejíti doba, kdy celý národ musí býti proniknut přesvědčením, že bez hmotného základu není možno vymaniti se z područí, v němž upíme, „Hmotný základ," napsal v pamětním lístku doktor Mattuš, vykládaje si takto některé z hlavních zásad Bráfových — „jenž jeví se v půdě zděděné a stále zvelebované, v průmyslu, který výrobky svými pokud možno hradí všechny potřeby vlastního lidu a nezávislým jej činí od ciziny, v obchodu kvetoucím a zejména peněžnictví soustavně upraveném od velkých sběren kapitálů do nejmenších, pramínků jeho — tot mocná opora národa bez níž ani trvalých úspěchů politických dosíci ani vydatného pěstění věd a umění a tudíž dokonalého šíření osvěty sledovati nelze, což platí zejména v zápasech národů menších se soukmenovci vzdělaných a bohatých velkonárodů . . ."

Sám zůstal chud! Neměl času, neměl talentu zbohatnouti. V Riegrově domě bylo toho majetku vždycky poskrovnu. Tam byl vždycky, jenom přepych kulturní. Nevím, proč bych nenapsal, co jsem viděl. Zastihl jsem nejednou doktora Riegra při večeři, se kterou se spokojí student, odkázaný na kondice. To bylo v době,

kdy se říkalo, že doktor Rieger prodal český národ za kalíšek koňaku!

Laciný národ, že ano, špatný prodavač byl ten doktor Rieger! Často a často vstupoval jsem do domu Riegrova, ještě k starému pánu docházel jsem jako redaktor „Hlasu Národa“ pro informace a direktivu. Bylo mi vždycky, jakobych vstupoval do kathedrály. Všechno tu bylo starobylé, ale všechno tu bylo vznešené! Pamatuji se, že jsem jednou byl požádán, abych tlumočil doktoru Riegrovi prosbu, by v nějaké záležitosti navštívil místodržitele království Českého.

„Nemohu — nemohu, jsem nemocen,“ řekl starý pán. „Ale nějak to zařídíme.“ Otevřel dvéře do vedlejšího pokoje, kde pracoval dr. Albín Bráf. Slyším starého pána, jak vyjednává s Bráfem, aby šel k panu místodržiteli za něho on. Bráf se k vyhovění nějak neměl. „Už je to vyřízeno,“ řekl za chvíli na to doktor Rieger. V tom zavolal mne Bráf do svého pokoje, otevřel šatník a ukázal mi na černé šaty. „Lepších nemám,“ řekl svým zvláštním úsměvem — „ještě jsem se k tomu nedostal, abych si pořídil pořádný černý oblek.“

V domě Riegrově nebyla nikdy domovem lačná zištnost. To už dávno český národ poznal a ocenil. A nebyla nikdy u Bráfa. Když byl jmenován ministrem, potkali jsme s nebožtíkem přítelem radou Pikhartem příbuzného Riegrova, vrchního soudního radu p. Machačku. Šel zrovna od Bráfů.

„Sedí tam proti sobě, Bráf a paní Bráfová — a mají plné oči slzí. Pláčí proto, že musí opustiti Prahu — že se dostanou daleko, daleko od kolébky, od hrobu svého dítěte . .“

Nevím, nevím, najdeme-li hned tak v českém národě pendant k ryzí povaze Bráfově . .

Napsal jsem těchto několik slov, protože mi tak velelo moje srdce, moje vděčnost k Bráfovi — napsal jsem je přes výslovný zákaz lékaře, jenž nařídil šetřit chorobný zrak a jenž varuje před každým namáháním, dokud se zrak nevzpamatuje. Všechno se mi už míhá před očima — ale ne slabostí, ne chorobou oka, ale proto, že každé slovo vykupuji slzou hlubokého pohnutí, nejoddanější lásky, nejvroucnější vděčnosti.

JUDr. R. J. Kronbauer.

V Praze, dne 3. července 1912.

TETA.

POVÍDKA. NAPSAL QUIDO MARIA VYSKOČIL.

Ondřej Duhan znal Jiřinu Houškovu již několik let, než mu navždy učarovala svýma modrošedýma očima.

V dobách, kdy končil v Praze učitelská studia, zamiloval se do její sestry Richardy, štíhlé a lhostejné krasavice, která zatala vždy zuby, když ji líbal a mluvila opovržlivě o všem, co bylo Duhanovi milé a blízké.

V pravdě nebyla to žádná láska, nebot nevyvolala ani jediného z těch záhadných vztahů dvou spřátelených duší, jež určují pak bezpečnost obětavosti i velikost vzájemného slitování.

Richarda Houškova připravovala se k opeře a tento cíl přeplnil veškeru schopnost jejího myšlení, takže pro nic jiného ani místa v ní nezbývalo.

Kteréhosi jarního večera přijela její sestra — Jiřina. Měla po maturitě a chtěla se tedy Prahou odměniti za zvýšené studijní úsilí posledních týdnů.

Déle jistě při své bystrosti k závěrečné zkoušce se nepřipravovala.

Tehdy poprvé spatřil ji Duhan v podvečerním světle na Žofínském ostrově. Měla bílé šaty, klobouček jako překlopený košíček s květinami, byla růžová, jako nadýchaná, živá a nestrojená.

Leč Duhan neměl ji rád, nebot předvídal, že mu bude všude překážeti v jeho platonických schůzkách s Richardou, kterých beztak bylo poskrovnu.

Než také Jiřina nejevila o ctitele své sestry valného zájmu.

Její mysl byla ještě příliš plna veselých dobrodružství z dívčího pensionátu, a její zkušenosti lásky — samé drobné schůzky se studenty, dychtivými polibků i velmi vážně beroucími prvou smavou pohádku rozkochané mladosti a zaníceného srdce.

Konali společné výlety, pěšky nebo vyjížďkou parníčkem.

Ondřej Duhan vyhledával při nich rád míst nejméně navštěvovaných a Jiřina odvracela se vždy, když se domnívala, že nadešel čas, aby „ti dva za ní" se políbili.

K večeru vraceli se pak opět do města, spokojeni každý sám ssebou i všichni dohromady.

Přivykli si tak jeden druhému, že skoro s lítostí rozcházeli se, když nadcházely prázdniny.

— — —

Ondřej Duhan nevěděl celkem mnoho o rodinných poměrech svých přítelkyň. Vystupovaly vždy neobyčejně vkusně a mezi známými svěřovalo se, že jejich otec, městský důchodní v H., nastřádal za svého života pěkné jmění pro své děti.

Pokud byla tato domněnka oprávněna, Duhan nevěděl.

Postrádaje vždy hlubšího pochopení pro praktickou stránku života, nepátral ani tímto směrem po pramenisku ryzí skutečnosti. Měl rád Richardu, ale nebyla to přece ona pravá, povznášející láska, neboť starší slečna Houškova nedovedla se rozechvít ani nejvroucnějšími slovy.

Byla to chladná počítatelka úspěchu, která bez pohnutí hned po prázdninách setřásla všechny bez tak vždy nejisté citové závazky, které ji ještě k Duhanovi poutaly.

Ondřej osiřel se svojí láskou. Jeho názor na ženu zhořkl. Cit zmrazil.

Slečny Houškovy zmizely s jeviště jeho života.

Po několika marných a pokořujících pokusech smířiti se s Richardou, Duhan úzkostlivě vyhýbal se každému setkání s ní i její sestrou.

Nový rok proplynul tak, a s ním další prázdniny se svými veselými studentskými zábavami i nudou parných letních dní.

Slečna Jiřina vrátila se po nich opět do Prahy — tentokráte však bez sestry, jež přijala engagement u německé společnosti v Kolíně nad Rýnem.

Vrátila se, aby pokračovala ve svých studiích a Duhan často ji viděl, jak spěchala záhy z jitra do chemického ústavu, elegantní ve svých modrých šatech a lehce se vznášející, ba skoro tančící na malých střevíčkách, nad nimiž chvílemi prozradila se štíhlá krásná nožka jemnou, vznosnou linií.

A ku podivu — aniž co cítil, Duhan byl vždy rád, když náhoda je svedla, neboť podmaňovaly ho vždy vkus i výrazný způsob vystupování.

A také slečna Jiřina děkovala mu za pozdrav ne sice s úsměvem, ale přece vždy vlídně a pobízivě.

Duhan však, třebaže cítil, že lety tak mnohé ztupělo, co dříve rozbodávalo jeho srdce, a mnohé objevilo se ve své ploché skutečnosti, nad čehož hloubkami dříve se děsíval, přece jen málokdy odvážil se pohovořiti se sestrou bývalé své lásky.

Nedůvěřoval jí prostě. A pak — jak mohl se přiblížiti právě k ní, jež byla svědkem tak mnohých jeho dvorných úsluh, které vykonal Duhan v rytířských službách Jiřininy sestry?

Leč náhoda sama zmateným plánům Duhanovým náhle určila pevný cíl.

Po letech, v nichž pro nějaký starý bol Ondřej vzdaloval se všech zábav, odvážil se onoho roku opět poprvé do tanečního sálu.

Bylo to u večer zasvěcený studentským láskám. A tam, mezi mnohými a lhostejnými, jimž k tanečníkům nepomohly ani skvělá toiletta, ani vznešené postavení bohatých papínků, zahlédl Duhan náhle slečnu Houškovu s její přítelkyní Máňou, kterou také trochu znal z denních promenád.

Slečna Jiřina netančila dosud a Duhan mohl se jí tedy přiblížiti.

Byla hezká, růžová a bílá, a její malé, maloulinké ručky v bílých rukavičkách patřily spíše pohádkové princezně než studentce, kazící si oči i ruce v chemické laboratoři.

Požádal ji o taneček a ona neodmítla, jsouc onoho večera nad obyčej veselá a rozjařená.

Její úsměvy i spokojenost byly nakažlivé a Ondřej také záhy ucítil toho následky.

Rozehřál se a v srdci mu sesládlo.

Myslí mihl se mu počátek „Pohádky máje". Říša a Helenka . . .

I zde to tak nějak podobně začínalo.

Hudba něžně tlumila hovory milenců, jichž všude bylo plno, Duhan však onoho večera pro nic jiného smyslu neměl ni očí, než pro tu svoji růžovou a bílou panenku, jež tančila s takovou rozkoší a vášní.

Chvílemi až závrativě mu bylo, neboť tato jemná hlava, na spáncích lehce zavlhlá a v tanci snivě

nazad pohozená, lákala, ba vyzývala téměř k polibku. Leč Ondřej nepodlehl . . neodvážil se.

Po půlnoci vyzval slečnu Jiřinu, aby si trochu odpočinuli na galerii.

Svolila.

Vedl ji tedy dřevěnými, té chvíle ještě zcela opuštěnými schody, nahoru.

Vystupovala před ním lehce jako anděl ve snech Jakubových.

Chvílemi zastavila se, shrnujíc širokou svoji sukni půvabným pohybem, neb odpovídajíc jednoslabičně k dotazům svého tanečníka.

Konečně v ohbí schodiště octli se těsně za sebou.

Bílá plet pod skvěle utvářenou šíjí zaleskla se zcela blízoučko před Ondřejovýma očima.

Nevěděl, kde vzal té chvíle odvahy, ale políbil přece tento bílý zázrak, nábožně, jakoby líbal roucho oltářní.

„Jak jste líbezná, slečno Jiřino!", vzdychl.

Neodpověděla.

Jen se usmála. Ne nepřátelsky! Shovívavě spíše.

Usedli pak u malého stolečku a zapálili si papirosy. Později přiběhla i Máňa, přítelkyně slečny Houškové, a tak hovor i hodiny proplynuly rychleji, než bylo očekáváno i žádoucno.

Duhan doprovodil slečnu Houškovou až ke kočáru, vyžádav si na ni schůzku pro příští den.

Přišla také skutečně, ale Ondřej záhy poznal, že nezbylo ničeho z její rozjařené plesové nálady a bylo mu opravdu truchlo při tom pomyšlení.

Ještě jedenkráte podařilo se mu sice vymoci si na slečně Jiřině slib přátelské schůzky, leč tato neuskutečnila se již a tak, aniž kdy dověděl se Duhan z jakých podnětů, mezi ním a slečnou Jiřinou znovu rozevřela se propast, skutečnost to pro Ondřeje tím svízelnější, čím hlouběji v nestřežené chvíli zapadlo mu do duše sotva pozorovatelné jím dosud sémě jeho příštího obdivu k slečně Houškové . .

Pokračování.

TY, Ó PANÍ SRDCÍ — — —

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ.

Pokračování.

Vkročil na Nova Via a ubíral se k domu Senecovu, nalézajícímu se na Palatinu. Zmatený vír byl v jeho duši, slova Diktatorova stále mu zněla v sluch.

A z hloubi jeho nitra přeplněného něžnou žádostí po milence, vyvírala slova odporu, námitky proti důvodům, jež postavil, slova jasná jako křišťálový pramen, vyvírající z hloubi země. A v představě jeho se zrodila žena ozářená půvabem mladosti, stála na škebli a pod skvoucíma nohama hučelo jí nesmírné daleké moře. Kolem úst, zjasněných úsměvem, poletoval motýl, ňadra se lehce dmula v rytmickém oddechu. Růžový svit ji obestíral a i ona pootevřela rty a slyšel její jemný harmonický hlas:

„Vládnu světem. Kdo v mé náruči spočine, vítězí nad životem. Vzpomínáš na slova Diktatorova? Varuj se, at nestihne tě jeho osud. Bažil po slávě a moci a když se octl na imperatorském stolci a halil se v nachovou togu, strhli mu ji spiklenci a pod jejich ostrými dýkami vypustil svou duši, lačnou slávy. Já se pomstila, já paní srdcí! Proč nezůstal v Alexandrii, v náručí Kleopatřině, od níž prchl, když byl okusil opojnost její krásy? Po jejím boku mohl býti šťasten, radovati se ze života. Milovala ho a on ji zrádně opustil a spěchal za svým krvavým přízrakem. Stihla ho pomsta. Ve chvíli, kdy stíny podsvětí se mu kladly na hrdé čelo, vzpomínal jistě na ni a trpce litoval, že na své cestě k cíli skláněl se k ženám jen ve chvílích oddechu, jako poutník chýlí své zprahlé rty k zurčícímu strumenu, aby čerpal osvěžení. Hle, rozvírám své růžové paže a volám: jen v náručí ženy je radost, pravý smysl života. Vše pomine, uvadne, trůny se zboří, říše zaniknou, jen já budu vládnouti věčně. Jsem nevysychající studnice rozkoše, jejíž vody jsou opojné a dávají zapomenouti strastem. Co je marné snažení po slávě, moci, velikosti? Co je život mužův, nejde-li jeho duší láska jako růžový sen? Nic! Nic!

A žena zmizela, ale její slova zněla v jeho nitru jako burácející hymna ku poctě Venušině. A tribun byl zachvácen silnou závratí. Vše kolem něho jásalo v zlaté záři sluneční, i na rtech otroků viděl úsměv a ten ještě byl vykouzlen vzpomínkou na milenou bytost, nebot v duších římských rabů zhasl

sen o svobodě toho dne, kdy Spartacus byl přibit na kříž. A nyní jim byla tíha zlatých okovů milejší, než divoká krása daleké vlasti.

Pevnou nohou vkročil do paláce Senecova. Našel ho v bibliothece:

„Salve," volal mu šedivý mudřec vstříc, spatřiv ho. „Který bůh, či bohyně tě ke mně vede?"

„Venuše," odpověděl tribun.

„To znamená, že chceš peníze!"

A lehce svraštiv čelo, pokračoval:

„Zdá se, že tě vládkyně srdcí zbavila rozumu. Není tomu dlouho, co jsi mne požádal o půjčku vicies sestertium a dnes opět přicházíš. Vzpamatuj se, Octavie! Což nutno získávati lásku dary?"

„Nejsem filosofem jako ty, abych ji oslnil bohatstvím ducha. A každý není takovým miláčkem Fortuny, aby byl bohat duchem i statky."

„Zní to skorem jako výčitka, carissime," řekl měkce filosof. „Vidím, že i v tvé duši dřímá něco, jako závist. Nebraň se," kynul odmítavě rukou, vida, že tribun chce něco namítati, „nebraň se. Proto, že jsem tvým přítelem, omlouváš mne snad, chápeš, že přítel imperatorův a Agrippinin je bohat. Ale kdybys byl mým nepřítelem, probudila by se tvá závist a ozvala se hlasitě. Dnes dříme v hloubi tvého srdce schoulena jako dravec, hotovící se ke skoku. Ty o tom nevíš. Není dosud hladova ta šelma. Jsem tvým přítelem, ale soudíš jako mnozí z Římanů. Že se nyní sluním v přízni imperatorově, je pouhou vděčností a zadostiučiněním, že za Claudia jsem byl nespravedlivě vypovězen z Říma. Ale i ve vyhnanství jsem byl šťasten, a nenařkal jsem. Beru život jakým je. Nero byl osudem povolán na trůn a tu si Agrippina vzpomněla a povolala mne zpět. Nero mne zahrnuje dary a úřady. Jsem bohat, velice bohat. Ale domníváš se, že se tím zvýšilo štěstí mé duše?"

„Jsi bohat a přece nespokojen," zvolal udiveně tribun.

„Ale jak jsi nemoudrý. Proto, že by snad tobě pomohlo bohatství na chvíli ke štěstí, myslíš, že každý musí býti spokojen v záři zlata? Víš jaké obžaloby na mne vznesl Publius Suilius; i on, jako mnoho jiných, nemohl pochopiti, jakou moudrostí a filosofií jsem nahromadil za čtyři roky, co Nero je mým příznivcem, přes tři sta milionů sestercií. Nemluvím ani o narážkách na Germanica, ani o tom, že Agrippina se za mne přimlouvala, bych byl povolán do Říma, nebot mínění lidí je mi lhostejno, jsem-li sám sebou spokojen. Zírám na vše klidně, nebot vím, že nezemřu v přízni imperatorově. Ale nyní mne vyznamenává a rci sám: mám se vzdalovati a odmítati dary, aby místo mne je brali jiní, v jichž rukách by se staly nebezpečnou a krvavou zbraní? Mám vše ponechati Tigellinovi? Není dosti obětí jeho zvůle? Není lépe, jsem-li i já bohat a mohu-li alespoň pomoci svým přátelům?"

A starý filosof pohledl na tribuna očima plnýma odevzdaného smutku. Zdálo se, že trpí špatností Říma.

Tribun dojat uchopil ho za ruku.

„Mýlíš se, Seneco, je mnoho lidí v Římě, kteří tě milují. Ne proto, žes bohat, ale že tvá duše je krásná."

„Děkuji ti Octavie. A přece vím, že nebude mi dopřáno zesnouti v ústraní a klidu. Uvítal jsem tě poněkud nevrle, ale odpusť mi. Nestalo se to proto, že chceš zase peníze, nebot ty netíží mé srdce, ale rmoutí mne, vidím-li, že sám si upravuješ cestu k své zkáze. Což miluješ tu ženu tak, že je ti vše ostatní lhostejno? Nevidíš, že ji může získati každý, kdo bude štědřejší než ty?"

Tribun mlčel drahnou chvíli. Zdálo se, že v jeho duši se odehrává těžký boj. Ale pak zvolal:

„Jsem šílený! Nedůvěřuji Pontii a přece cítím, že nemám sil se jí zříci. Měj se mnou slitování! Tvé šediny jsou květem zkušeností, hleď tedy shovívavě na mé nerozvážné počínání. Ale mohu přemoci lásku, jež je silnější mne? Nezatracuj mne, neodpírej mi pomoci. Tys vyrovnán se životem, tvou duší přehnaly se bouřné vlny mladosti a klidně zíráš na ruch kolem sebe. Ponořen v dumy podáváš světu s úsměvem opojné víno své moudrosti. Ale já jsem mlád a nedočkavě bije moje srdce na bránu rozkoše. Podej mi zlatý klíč, kterým ji otevřu!"

Soustrastně pohledl naň mudřec.

„Ubohý! Máš pravdu, jsi šílený a proto by bylo marno vymlouvati tvoji pošetilost. Toužíš po štěstí, po lásce a já ti mohu pomoci. Chci tak učiniti ač vím, že ne štěstí, ale neštěstí získáš. Ale chceš tomu. Chceš býti na chvíli blažen. A máš snad pravdu: i chvíle štěstí vyváží celý život. Jsi hříčkou osudu, jako každý z nás. Ale až štěstí, po němž prahneš, se změní v pohár jedu, neklň mi. Kolik potřebuješ?"

Tribun se rozmýšlel. Seneca zpozoroval jeho váhání a pravil s úsměvem:

„Řekni raději více, ušetříš si tím novou cestu ke mně."

Přes tvář tribunovu přeletěl ruměnec, ale přece chtěl těžiti z dobré nálady Senecovy:

„Zamluvil jsem pro Pontii překrásný náhrdelník etrurské práce a pomyslím-li na hostiny a nové dary, budu potřebovati asi . . ."

„Kolik?" vpadl Seneca.

„Pět milionů sestercií!"

„Máš je míti. Abys nemusel peníze sebou nositi, dám ti mé potvrzení klenotníkovi, že zaplatím náhrdelník. Ostatní ti pošlu."

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

ZA JOSEFEM V. SLÁDKEM.

(Zemřel 28. června 1912. ve Zbirově a pohřben 2. července 1912. do Slavína na Král. Vyšehradě.)

Věrný přítel našeho širého kraje, skřivánek za letního podvečera s dojímavým svým, srdce tak jímajícím zpěvem vznášel se vysoko k blankytu, když v osamění zbirovského zátiší, obklopen toliko svou milovanou a milující rodinou, umíral básník.

Jako by prostý, skromný ten ptáček našich niv, svou písní provázel skon básníka těchto niv, té naší půdy, a díky její nesl se země, díky hroudy země tomu, který jí, té hroudě, věnoval nejkrásnější květy básnické své duše.

A věru, není básníka českého, který by celou duší svou byl tak srostl s českou půdou, jako byl Josef Václav Sládek. On celým básnickým svým posláním náležel té půdě, na které se zrodil. Nejen její přírodě věčně okouzlující, ale i tomu, co k ní poutáno jest svým životem. Nejen hroudě země, ale též člověku k té hroudě lnoucímu, mozolnou prací svou s ní o kořist zápasícímu, náleželo srdce Sládkovo, náležela poesie Sládkova.

Vlast není v hroudě, v hvozdě dávnoletém,
kde zpěv zněl věštcův posvátnými drvy;
vlast otcův našich v potomků je krvi
a dědů prach a sláva v ní jsou živy;
krev ctěte v sobě, vlévejte svým dětem,
a naše budou navždy české nivy! — —

Ta citovaná slova Sládkova mluví přejasně, kterak láska jeho k půdě české hluboce a daleko táhne své kořeny a jaké myšlenkové světy objímá..

Nejen český člověk přítomný, ale stejně český člověk minulý a neméně český člověk budoucí plnil Sládkovu duši . . .

Velikých duševních skvostů zůstavil nám Josef Sládek.

Od první knihy nazvané prostě „Básně" řada významných děl značí básnickou jeho cestu. „Jiskry na moři" — „Světlou stopou" — „Na prahu raje" — „Ze života" — „Sluncem a stínem" — „Selské písně a české znělky" — „Starosvětské písničky" — až ke knize „V zimním slunci" — jsou nadpisy Sládkových poesií, v kterýchž nadpisech vidíme též složku osobního života, jež tvoří mezníky básnické jeho činnosti.

„Zlatý máj" — „Skřivánčí písně", „Zvony a zvonky" — psány jsou a věnovány českým dětem, pro něž Josef Sládek měl tolik porozumění. Jediné snad není v těch sbírkách písně, která by nebyla zhudebněna a tak hovořiti bude ten smích i pláč básníkův, z těch písní tryskající, k dušinkám útlým českých dětí do daleké budoucnosti . . .

Účinnou činnost vyvinul Josef Sládek jako překladatel. Překrásná „Píseň o Hiawatě" — Sládkovým perem stala se naší a „Hebrejské melodie". „Frithiofs Sagu-Coleridge" — Mickiewiczova „Wallenroda" — nám ztlumočilo jeho péro, i Burnse, Roberta Burnse, kterému Sládkova selská poesie je tak blízkou, a seznání jiných jmen a děl světové literatury vděčíme Josefu Sládkovi, především za překladatelské arcidílo — Sládkův převod Shakespeara.

Za jaké poklady původních prací básnických i básnických překladů, děkuje český národ Josefu Sládkovi!

Celou povahou svou, převážným svým sklonem jako básník byl Josef Sládek elegik.

Poesie jeho lká, pláče, sténá — ale nikdy neklesá, nikdy nezoufá. Z poesie Sládkovy vždy mluví naděje, vítězství. Z jeho elegie tu dovede se vztyčit hrdost a vzdor, ano i vzpoura tam, kde jde o křivdy páchané na národním bytí českém.

To činí Josefa Sládka, lyrika, v řadách spisovatelstva jeho doby bojovným mužem . . .

A když stáli jsme nad rakví drahého přítele, ukládajíce ho do hrobu — jako by nad hlavami našimi se nesla, s posvátného Vyšehradu do českého širého kraje zapadala slova Sládkova slavnostního sboru, zpívaného u pomníku Františka Palackého:

„Buď silný, lide můj, je tvá ta zem!
Jen víru, nikdy sebe zapomnění! — —“

Fr. Herites.

ZA J. V. SLÁDKEM.

Byl skřivanem jsi z našich českých polí
a jásavě se k výši nes Tvůj hlas.
Ty pěl jsi rád, co v českém srdci vřelo
a píseň Tvá — tot poklad vzácných krás.

Tvé „Jiskry“ „Sluncem, stínem“ „Světlou stopou“
nás „Z žití“ vedly tam, kde kynul „Ráj“,
Tvé „Selské písně“ a Tvé „Zvony, zvonky“
„Skřivánčí písní“ zněly v „Zlatý máj“.

Tvá mysl jemná znala žalu tíhu
a touhy pal Tvým srdcem pozachvěl.
Když na nás těžké rány dopadaly,
Tys lidu svému čackou píseň pěl.

A v bědách v srdce naše sil jsi naději,
nám dal jsi světlo, vlastní duše jas!
Dnes rty Tvé zmlkly, ale ve Tvých písních
nám věčně bude znít Tvůj drahý vzkaz.

Spi sladký sen, Ty, velký Vlasti synu,
jak skřivan vzlét' jsi k výši tam, kde klid.
Tvé stopě světlé — velké Tvojí práci
vždy žehnat bude vděčný český lid.

KARLA SEMERÁDOVÁ.

JOSEF ANÝŽ. Jsou tomu sotva čtyři měsíce, co jsme vzpomněli šedesátých narozenin chefredaktora „Národních Listů“ Josefa Anýže. Napsali jsme tehdy doslova: „Překročil hranici věku, před kterou čeští novináři padají předčasně vysíleni. O těch se říkává, že jsou to vzácné výminky — ti že všichni se dočkají vysokého věku“. Proroctví se nevyplnilo. Josef Anýž nestal se výminkou, naopak příliš záhy potvrdil pravidlo. Muž zdánlivě kvetoucího zdraví, jaré a křepké mysli, jasného a pružného ducha, muž, který mohl pro svůj list, pro české školství a pro českou věc ještě tolik vykonat, klesl za samou osudnou tou hranicí lidského věku, klesl jako bleskem zasažen v předvečer slavností, jimiž rozplesal se český lid v jásavé nadšení. On, který svůj národ tolik miloval a z jeho radosti tak upřímně se těšil, předurčen Osudem, aby na dny nadšení a světla vrhl hluboký stín smutku, prvý ze tří velikých stínů, kterými strpčeny českému lidu řídké chvíle skutečné a oprávněné radosti. Jakoby byl čekal na přesně vytčenou mez svého života: došel té meze a padl. Vedle šedesátých narozenin mohl Josef Anýž letošního roku slaviti dvacetileté členství výkonného výboru národní strany svobodomyslné, desetileté členství c. k. zemské školní rady a za rok třicetileté jubileum svého jmenování odpovědným redaktorem „Národních Listů“. Ano, mohl slaviti, kdyby nebyl tak přikladně skromný tento muž, činný neúmorně, vydatně a úspěšně na tolika stranách kromě svého vysilujícího zaměstnání žurnalistického. Jeho list napsal o něm: „kdyby nebylo toho devadesátiletého kmeta otce, který jej přežil, kdyby nebylo toho krutého žele, který svým sourozencům a nám všem způsobil, mohla by se mu přáti jeho šťastná smrt zápasníka bez smrtelného zápasu, klesnuvšího na poli boje a cti žurnalistické, zasaženého ranou přímo do srdce“. Anýž byl žurnalistou duší i tělem, byl z těch hrdin, z větší části anonymních, kteří konají svou povinnost a daleko více nad tuto povinnost, obětujíce sami sebe do krajnosti a nečekajíce odměny ani pouhého uznání. Odměnou jest jim výsledek jejich práce, ovoce, které zpravidla trhají jiní, uznáním vědomí, že učinili seč byli. Anýž byl prací přetížen, a přece nikomu neodřekl, kdo jej o něco požádal. Jeho zásluhy o menšinové školství jsou nesmírné a dnes těžko ocenitelné; co vše vykonal pro národní stranu svobodomyslnou vědí jen zasvěcenci z nejbližšího jeho okolí. Ale Anýž všecko to konal rád, s veselou a jasnou myslí, protože mu stačilo vědomí, že slouží dobré české věci a protože rád pomohl, kde pomoci bylo třeba. Jeho pozůstatky tělesné uložili jsme k věčnému odpočinku, pole však, které zorával, zazelená se teprve osením nového, mladého a zdravého českého života. A to bude také nejkrásnějším uctěním jeho památky. Я.

POMNÍK FRANTIŠKA PALACKÉHO, jehož základní kámen před řadou let položen byl u slavnostním ruchu, odhalen byl v novém a daleko skvělejším ruchu k upřímné radosti národa dne 1. července 1912 před Palackého mostem, na náměstí, nesoucím totéž slavné jméno. Účast na slavnosti brali vzácní hosté král. hlav. města Prahy ze všech slovanských velkých měst, též z Paříže a Londýna,

účastníci slavnosti v Pantheonu i sletu sokolského. Slavnost krášlili zdobně statní Sokolíci i Sokolky, již ku sletu v ty dny v Praze konaném, sletěli se ze všech krajin Čech i Moravy, i ze Slezska a Uher, též Slovinci, Rusové, Chorvaté, Poláci (jenom z Varšavy), Srbové, Bulhaři, dostavili se v silných četách a milými hosty byli též francouzští gymnasti. Slavnostní řeč promluvil dr. Karel Kramář a starosta král. hl. města Prahy dr. Karel Groš přijal od předsedy pro postavení pomníku dr. J. Pinkasa jménem obce ukončené nyní dílo do ochrany. Neúmorný „Hlahol" svým zpěvem přispěl k doplnění účinu slavnosti na počest velikého Čecha, Františka Palackého. Praha získala tu opravdu novou ozdobu. Vrátíme se v listu našem k uměleckému ocenění pomníku, který jest dílem prof. Stanislava Suchardy. t.

KU POCTĚ FRANTIŠKA PALACKÉHO pořádala Česká Akademie, Museum král. Českého, Král. společnost nauk, Česká universita a městská rada král. hlav. města Prahy dne 29. června 1912 slavnostní shromáždění v Pantheonu zemské budovy musejní. Slavnost měla průběh opravdu skvělý a zúčastnily se jí hojně kruhy vědecké i literární a umělecké, jakož zástupcové měst a okresů i spolků, vedle řady vynikajících osobností politických i společenských. Přítomni byli též místodržitel král. Českého, nejvyšší maršálek král. Českého se členy zemského výboru, vysocí hodnostáři církevní, generalita, přednostové všech pražských státních úřadů a z Vídně dva rakouští ministři. Co však nejvíce vážilo: z celého světa slovanského přišli vzácní a milí hosté!

Poprsí Palackého, odlitek uměleckého díla Josefa Myslbeka, postaveno bylo v čele krásné zemské dvorany, vyzdobeno vkusně palmovou dekorací. Hosty uvítal president České Akademie J. E. Dr. Ant. ryt. Randa. Slavnostní řeč, plně výstižnou měl prof. Josef Pekař. Oslavnou kantátu, skladbu Jar. Křičky na slova Josefa Sládka, jakož i známý sbor Smetanův „Věno" přednesl pražský Hlahol. Radostí bylo poslouchat krátké projevy delegátů universit, akademií, učených i literárních společností slovanských, věnované slavné a nesmrtelné památce Františka Palackého. Mluvilo se zase jednou v Praze všemi slovanskými jazyky. Praha byla zas jednou opravdu slovanskou zlatou Prahou!... t.

PRVNÍ SLET SLOVANSKÉHO SOKOLSTVA stal se velkolepou manifestací, která svými rozměry i svým zdarem převýšila očekávání. Živou a nadšenou účast na slavnostech bral celý český národ. Právem vidí v organisaci Sokolské květ své síly, vnější, praktický výraz svých snah a svého vlasteneckého a lidsky ušlechtilého smýšlení. Český národ a Slovanstvo nehledá boje, nechce dobývati a pokořovati. Žádá si jen svobody a světla a lne bratrskou láskou ke každému národu stejných ideálních cílů, jak krásně a důrazně bylo akcentováno na Staroměstském náměstí. Slet slovanského Sokolstva byl mohutnou manifestací myšlenky míru a bratrství mezi národy, byl paprskem přicházející lepší budoucnosti. Konstatujeme dnes prostě tento veliký význam sokolských slavností a skvělý jich průběh, ježto chystáme o nich v příštím čís. článek podrobnější. —bš.

Z DOZVUKŮ SOKOLSKÉHO SLETU. Slavnosti sokolské shromáždily v Praze mezi nesčetnými hostmi i mnohé vynikající zástupce stavu lékařského téměř všech slovanských národů. Byla to vzácná a vhodná příležitost a české korporace lékařské jí také šťastně využitkovaly. Uspořádaly společně se slavnostním výborem a zdravotním odborem sletovým v úterý dne 2. července ve Smetanově síni Obecního domu pražského přátelský večírek slovanských lékařů, který se stal krásným a důstojným akkordem uchvacujících slavností sletových, ačkoli večer ten pro jiné slavnosti posunut až na úterek, tak že mnozí v Praze přítomní hosté stavu lékařského dříve odcestovali. Účastenství bylo však přece tak veliké, že rozsáhlý sál Smetanův skoro zcela byl vyplněn. Mezi přítomnými bylo mnoho vynikajících mužů slovanského a rozumí se především českého světa lékařského s professory a docenty české fakulty lékařské v čele. Vzácné hosty srdečnými slovy uvítal p. dvorní rada prof. dr. Hlava, načež odpovídali vřelými slovy díků a uznání pokroku a kulturní vyspělosti českého národa prof. dr. Bechtěrev z Petrohradu, jehož krásná, výrazně slovanská hlava byla přední ozdobou shromáždění, Slovinec dr. Orožen, prof. dr. Car Lazar, místopředseda svazu slovanského Sokolstva ze Záhřebu, zdravotní šef bělehradský dr. Mito Nikolič a dr. Ivan Lucenko z Oděsy. Slovanští řečníci mluvili se svrchovaným uznáním o české práci sokolské a o českém národu, který stal se ostatním národům slovanským ve mnohém, zejména také ve vědě lékařské učitelem a vůdcem.

Srdečně bylo za toto uznání, zvláště pak za okázalé ocenění idejí sokolských ve shromáždění mužů tak vážných s české strany poděkováno. Když pak slovy ze srdce jdoucími poděkoval ještě jednou za účastenství všem přítomným, zejména českým lékařům z venkova a zvláště professorům a docentům české fakulty lékařské p. dr. Kotýnek a spolupořadatelům večera, naději budoucího rozkvětu české vědy medicinské, českým medikům, pp. dr. Semerád a dr. Svehla, povstal opět prof. dr. Bechtěrev, aby učinil projev zvláště významný. Nemnohými slovy, ale jadrně a důrazně vztýčil ideál jednotné slovanské vědy a zval přátelsky zástupce všech oborů české vědy do Petrohradu. V srdečné přátelské shodě rozcházeli se účastníci krásného večera, k jehož lesku nemálo přispěli i účinkující umělkyně a umělci, kteří vyplnili umělecký pořad: slečna Anči Krátká, operní pěvkyně, slečna Jarmila Kronbauerová, dram. umělkyně, slečna M. Rejholcová, operní pěvkyně a pp. inž. J. Chocholouš, L. V. Malý, virtuos na housle, J. E. Ulrich, klavírní virtuos, vzácný host v Praze prof. F. Veselský, klavírní virtuos z Rostova na Donu a MUC. V. Karásek, koncertní pěvec.

VÝSTAVA POLSKÝCH ŽEN V OBECNÍM DOMĚ PRAŽSKÉM. Výstava je rozdělena dle materiálu. V levo od vchodu v první síni je lidový průmysl a literatura, v druhé lidové kroje žen, v třetí vyobrazení hospodářských škol, ve čtvrté ukázky názorného vyučování ve školách. V síních v pravo od vchodu jsou výtvarná díla a umělecký průmysl.

O práci polských žen na základním poli lidského snažení, na poli výchovném poučuje knížka: Kobieta polska jako autorka pedagogiczna, kterou vydal výbor výstavy ve Varšavě k informaci návštěvníků výstavy. Dle této knihy se objevuje na poli výchovném, tedy nejvlastnějším poli ženské činnosti v Polsce první výchovné dílo v 15. stol., jež třeba nebylo psáno ženou, vzniklo z jejího vlivu. Je to latinský traktát: O vychování kraleviče, věnovaný Alžbětou, choti krále Kazimíra, synu Vladislavovi, králi českému a uherskému jako rada k vychování dětí.

Druhý hlas ženy v tomto oboru je již až z 19. stol. Jednadvacetiletá Klementyna Tańska r. 1819. vydává spis: „Památce po dobré matce", který byl jitřní hvězdou polské pedagogice, neboť v době, kdy se obecné vychovávání dívek i domácí i veřejné dělo dle francouzských vzorů a cizími vychovatelkami, Tańska první kreslí ideál vychování národního. R. 1843. přichází El. Ziemięcka, první žena s filosofickým vzděláním a vydává spisy: Myšlenky o výchově ditek a r. 1864. ve Varšavě: Kurs nauk vyšších pro dívky, obsahující psychologii, estetiku, pedagogiku i mravouku.

Z toho vidět, praví kniha, že již tehdy bylo přesvědčením polských žen, že k dobrému vychování mladých pokolení matkám je třeba i odborných vědomostí.

Na výstavě jsou portréty dvou žen spisovatelek, v jejichž činnosti je zosobněno úsilí polských žen za lepší budoucnost národa. Jsou to: Eliza Orzeszkowa a Marya Konopnicka. Krásná a nadšená byla slova, kterými paní doktorová Kosmowska, člen výstavního výboru, charakterisovala obě vzácné povahy.

„Poláci byli vždy aristokratický národ," pravila „neboť vrstvami vládnoucími byly šlechta a duchovenstvo. Měli vysoké školy, které byly nepřístupny lidu. Až když pozbyli samostatnosti nastal obrat. Utvářely se lidové skupiny demokratisující, které se staraly o vzdělání lidu, probuzení jeho a upevnění jeho vlasteneckého smýšlení.

Hlavní úlohu měly zde polské ženy. V popředí jich je Eliza Orzeszkowa. Orzeszkowa stála na stanovisku šlechty, ale žádala, aby se šlechta opřela o lid, snažila se o sblížení šlechty a lidu, budila smysl pro rovné právo všech a ukazovala na to, že obrození Polsky přijde jen z mass lidových vyzbrojených do osvětového zápasu ve všech oborech.

Dále než-li Orzeszkowa šla Marya Konopnicka. Konopnicka prohlásila, že lid nepotřebuje šlechty, šlechta naopak lid zavedla a uvrhla v podrobenost. Konopnicka hlásá, že třeba pečovati, aby lid byl volný, nezávislý na nějakých vůdčích vrstvách, aby sám volně mohl promluviti za svoji svobodu. Konopnicka stoupá na vrchol osvětných snah a je ryzí demokratka."

Zajímavé srovnání pro českého čtenáře, který čte spisy obou žen v překladech.

Pod obrazy obou seřaděny jsou ukázky lidových krojů od prostého úboru ženy zahalené v šál, jaký nosívaly naše babičky, po honosné šaty jiných žen v řasnatých sukních i pláštích se šňůrami velikých skleněných perel na hrdlech. Na hlavách figurin vidět vázané babky, modré a červené s dlouhými stuhami stejných vzorů jako naše a visícími buď s temen nebo se šíjí. Úbory jsou vesměs živých barev nejvíce barvy oranžově rudé a černé, korsety a rukávce jsou černě vyšívány slunci a kvítky, anebo pošívány penízky, a čepce vyzdobovány umělými květinami vysoko vrstvenými jako u nás.

Mezi věcmi výtvarného umění jsou obrazy Maszyňské, Wasilkowé, Hlinecké, Arendtové a j., pak skulptury Chmielnické atd., které poutají pozornost.

Veliký význam v životě polského lidu má drobný průmysl domácí, neboť v zahraničí (mimo Rakousko) není továren, jež by byly v polských rukou (jsou v rukou německých), a namnoze není ani škol ani knih pro nepřízeň vlád. Děje se tedy vyučování soukromě a názorně, děti se učí zpracovávati věci, které vidí okolo sebe. Roztomilá sbírka věcí takovýmto způsobem z rukou lidu vyšlých je v posledním oddělení. fsh.

VÝSTAVA VYŠIVEK Z UHERSKÉHO SLOVENSKA a výšivek moravských ze sbírek slečny M. Wanklové v umělecko-průmyslovém museu. V jižní polovici výstavy byly umístěny výšivky z uherského Slovenska. V první kóji od jihu poutají z nich staré prolamované černé výšivky se zajímavým motivem koně s chocholem, a po straně síňky límce z Trenčínska, čtvercové a křížkové motivy červených, žlutých a oranžových barev, nádherné rukávce z Rybarců a j. Prostřed síňce je ve skříni drobný pruh plátna se dvěma vyšitými jablky, vyšívanými stehy po arabském způsobu, a půvabné šatky se zeleným vyšíváním a rázovitými krajkami. Na příčné stěně dva motivy kolotajícího slunce, první slunce zlaté v rudém poli, druhé zlaté a zelené v bílém poli, motivy, jež maně připomínají renaissanci.

Na tyto a další vzácné věci z oboru lidového umění upozornila pisatele majitelka.

V druhé kóji na jižní straně vzácné výšivky černou nití, neznámého již původu, konce to šatek, proti nim ve skříni čepce, jejichž souhra barev přímo okouzluje. Zadívá-li se člověk na ně, myslí, že byly sňaty s hlav pohádkových princezen, jak jsou krásné a jak na nich barvy hřejí. Jeden z čepců má motivem dva ptáčky a nad každým slunce, jiný má motivem egyptský vzor. U těchto tří, čtyř ukázek jemného vkusu slovácích žen uherských zastavovali se i muži s podivem.

Zlaté rukávce z kroje od Pišťan u stěny třetí kóje, vynikají jemným vyšíváním bledě zlatého tónu zelenavého nádechu, který se tlumeně odráží od bílé půdy plátna. Prostřed této kóje na jižní části skříně je nádherný bílý čepec s dýnkem krumplovaným stříbrnou a zlatou nití a pod ním v levo od diváka v nejkrajnějším rohu skříně na jiném čepci pásový ornament, velice půvabný i rozvržením vzorku i sladěním barev.

Lanžhotské šatky a límce černě vyšívané, přes sto let staré, jsou ukázkou lidového umění z moravského Slovácka, roztomilá je šatka se čtverečkovým motivem žlutě vyšívaným a koketní šáteček se širokou krajkou, pěkně stříbrem vyšívaný v rozích a prostřed stran. Z moravského Valašska zahlédl pisatel ukázky šitých krajek.

Slovácké a hanácké kordule a živůtky, zástěry, dýnka čepců a kraslice doplňují výstavu, jež je vzácnou ukázkou rázovitého vkusu našeho lidu. fsh.

K PODNĚTU LITERÁRNÍHO ODBORU Československé Jednoty v Praze (předseda Fr. Bílý, zem. inspektor a vládní rada, místopředseda Fr. Táborský, ředitel vyšší dívčí školy a jednatel Stan. Klíma, učitel) uveřejnili jsme ve svém časopise slovenskou povídku od spisovatele Jána Čajaka. Učinili jsme tak proto, abychom dokumentovali, že my Češi a Slováci jsme národ jeden, přes to, že máme dvě řeči spisovné. Český čtenář zajisté sám názorně poznal, že slovenštině zcela dobře rozumí. A my prosíme ho nyní, aby sáhl i po slovenské knize. Ze dvou důvodů. Především, aby podporoval slovenské písemnictví, dnes po zmaďarisování slovenských škol jediný prostředek, kterým Slováci probouzejí svůj lid, a za druhé, aby i sám seznámil se se Slovenskem. Slovensko jest naší Macedonií. Jeho osvobození (rozuměj ovšem kulturní od maďarské kultury a získání jeho pro kulturu naši) přineslo by zisk nejen Slovákům, ale i Čechům. Spisovatel Ján Čajak, který v přítomné čítě zachytil kus vlastního života, je učitelem v Petrovci (Petrőcz) v Báčské stolici v jižních Uhrách. Před 3 lety vydal román „Rodina Rovesných" u Nakladatelského spolku (Budapest VIII. Mária u. 15.) za 2 K. Vedle toho doporučovali bychom českému čtenáři nejlepší román Vajanského „Letiace tiene", který vydal za 1 K Knihtlačiarský spolok v Turč. Sv. Martině. K poznání Slovenska doporučujeme však co nejvřeleji „Slovenskou čítanku," kterou vydal nakladatel Emil Šolc v Karlíně (za 8 K).

RUDOLF II. Společnost vlasteneckých přátel umění uctila památku třistaletého výročí smrti zasmušilého Habsburka na českém trůně výstavou děl jeho dvorních umělců a podobizen osobností jeho dvora.

Výstava ovšem nedosahuje ani zdaleka úplnosti, zůstává pouhým torsem slavných kdysi sbírek pražských a děl v Praze tehdy vytvořených, přece však podává alespoň stín bohatého a nádherného, rušného a překypujícího života v císařské a královské residenci. Uměnimilovný císař obklopil se umělci a učenci z celé Evropy, Vlachy, Němci, Nizozemci. To byl hotový útok evropské kultury na Čechy a nedivno, že v kosmopolitickém tom Babyloně vzdělanost domácí stála v koutku. Z literatury a z knihtiskařství českého, které tehdy kvetlo, na výstavě Rudolfinské vidíme vedle Paprockého Zrcadla Markrabství Moravského z r. 1593, pravda, ukázku nám nejmilejší, díl Královské bible šestidílné z r. 1579-1593. Pak je tu ještě česky psaný výsadní list Rudolfův pražskému cechu malířskému s otiskem velké pečeti panovníkovy — ale víc sotva o české slovo nebo jméno zavadíme, kromě podobizen několika dvořanů z české šlechty. Nejskvělejší doba dvorského života a zlatá doba umění v Praze bezprostředně předcházela a připravovala katastrofu. Jsou tedy pocity, výstavkou vzbuzené, smíšeny. Cítíme malátnost českého lidu, jemuž vládnou cizinci, lidu, který již již ustupuje cizí politické i kulturní přemoci. Kromě toho epocha Rudolfova trvala poměrně nedlouho a nemohla tedy srůsti s domácím životem, vytvořili lokální tradici a založili pražskou uměleckou školu. Umělecký život pražský stál za Rudolfa ve znamení fluktuace. Umělci sem dojížděli a zase odjížděli a jen osoba vznešeného milovníka a mecenáše umění tvořila pevný bod, kolem něhož se všecko to umělecké bohatství kupilo. Někteří z dvorských umělců Rudolfových, usadili se ovšem v Praze trvale, a zde se naturalisovali, Bartoloměj Spranger († v Praze 1611), na příklad, Hans von Aachen († v Praze 1615), Josef Heintz († v Praze 1609), Egydius Sadeler († v Praze 1629), hotovitel astronomických a geometrických přístrojů Erasmus Habermel († v Praze 1606), ale smrtí Rudolfovou zlatý věk definitivně končí, nastává doba neklidu, povstání a třicetiletých hrůz válečných. Dvůr se odstěhoval do Vídně, domácí šlechta odpravena nebo vyhnána, domácí kultura zničena. V době protireformace sic rozkvétá v Praze zase umění, ale to už jest umění zcela jiné, barokové, tendenční, umění triumfujícího katolicismu a cizí šlechty, která se obohatila konfiskovaným jměním vyhnaných rodů domácích.

Katastrofou bělohorskou přerván i vývoj českého umění, které by bylo z půdy, tak bohatě zmrvené, najisto vyrostlo. Václav Hollar odchází do vyhnanství a jen Karel Škréta, který se vrátil do luna vítězné církve, tvoří přechod k pozdější epoše kvetoucího baroku.

Vstoupivše do výstavy ocitáme se tedy v pestré společnosti mezinárodní. Setkáváme se tu se jmény dobře známými a je nám milé, že je nalézáme tak pěkně pohromadě, neboť třeba výstava nebyla nikterak úplná, přece tvoří v celku dobrý obraz tehdejšího uměleckého života v Praze. Znakem života toho nemůže být ovšem ani lokální jednotné zabarvení, natož nějaký charakteristický společný rys. Nebylo to umění specificky pražské, nýbrž jen odlesk umění, kvetoucího té doby v Německu, v Nizozemsku a v Italii. Nejskvělejší obraz, v Rudolfinu vystavený, jest dílo umělce za doby Rudolfovy dávno mrtvého Dürerova Slavnost růžencová. Je to nejcennější kus ze sbírek Rudolfových, z nemnohých předmětů, které šťastná náhoda Praze zachovala. Jiné obrazy z galerie hradčanské, Tizian, Corregio, Brueghel, vystaveny v pouhých fotografiích. Pěkné ukázky své tvorby má tu Hans von Aachen, Josef Heintz, Bartoloměj Spranger, Roelant Savery, Jan Brueghel st., Math. Gundelach, Egydius Sadeler, Adriaen de Vries má tu sádrový odlitek bronzového poprsí císařova, jehož originál jest ve Vídni, známou bustu dekorativně a energicky modelovanou, model koně, krásně zbarvený bronz z majetku pražského Umělecko-průmysl. musea, Krista na poušti a sv. Šebestiana, obé bronzy v životní velikosti, z majetku vládnoucího knížete Liechtenštejna, Benedikt Wurzelbauer sousoší Venuše a Amora s fontany Lobkovické. Hojně je tu mědirytin. Z nich poutají zvláště Sadelerovy pohledy na Prahu a mnohé portréty současníků, jakož vůbec podobizny náležejí k nejzajímavější stránce výstavy. Umělecké řemeslo zastoupeno pěknými ukázkami prací ze skla, drahých kovů, slonoviny, mramoru, jantaru (krásně řezaný džbán) a několika kožených vazbami se slepým tiskem i zlatem. Umělecko-průmyslové museum zapůjčilo sbírku medailí, postříbřené vahadlo, získané v aukci Lannových sbírek, pražská hvězdárna Tychonův sextant a hvězdářská díla Kepplerova, Technické museum astronomické a geometrické přístroje Erasma Habermela. Ř.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ZA DRAHÝM PŘÍTELEM SLÁDKEM.

Už navždy odešels nám, odešel,
když u nás rostl palem les v div světů,
Tys nepřišel, bys ruch a radost zřel,
jež kvetla vůkol z bratrského sletu.

Tys ztratil se a nespatřil ten jas,
jenž padal na stráně a jasnou řeku,
což nebyl Tobě vítán lidu kvas?
Jen toužný mír a klid byl Tobě k děku!

Zpěv lidu neslyšels; byls unaven,
a nedbals hlaholení sterých zvonů
a neviděls, jak rostli ven a ven
nám novověcí reci Marathonu!

Tich z družiny jsi naší odešel,
jak hořec z luhů Zbirovských se ztrácí,
leč neztratils se z klenby našich čel
a z ňader vlasti vykonanou prací!

Ta česká pole, jež jsi miloval,
z nichž písní těchu dal jsi Svému lidu,
jemuž jsi srdce Své i duši dal,
on teskní pro Tebe teď beze klidu.

Ta pole teskní teď svým nad synem
a volá za Tebou: „Buď věčně živ,
když budem Tobě rovni, nezhynem
a svoboda zas vzroste z našich niv!“

A jásat bude skřivánek Tvou písní
a k Tobě vznášeti se do nebes —
a v sadě, v úlů útulkové tísni
med sbírat bude včel šumící směs!

Kdož jako Ty je bude opatrovat,
kdož růže pěstit pro jich pilný dav?
Kdož pro nás bude slunné pršky snovat
a z pršků těch Svým milým zlatohlav?

Všem odešels leč v srdci rodné země
znít budou písně Tvoje všechen čas
a památka Tvá zářit přetajemně;
Tvůj duch v ní bude žít, at Sáms nám zhas!

Ta srdce milých Tvých a věrných druhů,
všem budoucím Tě vznese příkladem,
Tvé písně zvučet budou v českém luhu
a zvonit se skřivánky v dálnou zem!

Spi v míru, spi, klid buď Ti bez bolesti
a všem, jež milovals, buď blaha mír,
Vždy nesen budeš vlasti krásnou zvěstí —
vnad její, cti — a slávy bohatýr! —

1. července 1912.

ADOLF HEYDUK.

TY, Ó PANÍ SRDCÍ — — —

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ.

Pokračování.

„Jak se ti odměním!“ zvolal radostně tribun. „Vyvázneš-li bez pohromy z této nebezpečné hry, budu dostatečně odměněn, nebot raději bych na tebe napsal satiru, než epitaf.“

„Ó možná, že nenapíšeš ani první, ani druhé, ale složíš mi paián svatební.“

„To bych musel psáti hymnu na slávu zlata, což neučiním, carissime,“ odpověděl klidně mudřec. „Nuže jdi, vidím, že se nemůžeš dočkati chvíle, kdy náhrdelník bude v tvých rukách. A až jej budeš klásti kolem bělostné šíje té, již miluješ, tu si vzpomeň, že nejkrasším náhrdelníkem jsou dvě

růžové paže, jež klade muži kolem šíje milující žena!“

Tribun naslouchal pozorně a při posledních slovech mu jasně vyšlehla radost z očí. Veliká chvíle, kdy zlibá rty milenčiny, se blížila. Jaro sypalo mu květy do duše. Pravil:

„Až Pontia mne obejme, vzpomenu tvých slov, můj dobrodinče. Odpusť, že jsem tě vyrušil z práce a vyrval na chvíli z tvé ruky rákos, z něhož jako ze syringy Panovy linou tóny podmaňující mysl. Buď zdráv!“

A skloniv se, políbil šediny Senecovy. Pak vzal potvrzení a odcházel rychlým krokem.

Dlouhou chvíli zíral filosof zamyšleně před sebe. Jeho duší, již zbrázdily utrpení i žal, letělo něco jako němý stesk. Hluboký vzdech se mu vydral z prsou a on zašeptal:

„Lásko, lásko! Ničivými kroky kráčíš světem!“ A uchopiv rákos, pokračoval ve své satiře na smrt Claudiovu: Apocolocynthosis.

— — — — — — — — —

Netrpělivě očekával tribun Pontiu v nádherně vyzdobené aule své villy. Byl rozechvěn jako dosud nikdy ve svém životě, co chvíli vstával s křesla a naslouchal, nezastavily-li před domem nosítka, neozývá-li se bušení klepadla na dveře. Nepokojně přecházel po mosaice auly, postřené květy, chvílemi odešel do cenacula, kde dal vše připraviti k jejímu uvítání. I do vestibulu se šel podívati, vyrůstá-li slovo „salve“ z květů, jak byl nakázal. Vše bylo v pořádku a přece volal otroky a peskoval je pro malichernosti, hrozil tresty a obořoval se hrubě na ty, s nimiž byl vždy spokojen.

Konečně přiběhl vyslaný otrok a s radostnou tváří zvěstoval, že Pontia se blíží, co nejdříve že se octnou její nosítka na Foru Suariu.

Tehdy rozkázal, aby se objevily dvě mladé otrokyně s ozdobnými košíčky plnými květů a postavily se v ostiu. Přikázal jim, aby jakmile Pontia vstoupí, sypaly květy na mosaiku, aby po květech kráčela její noha. Sám postavil se v aule nedaleko sochy svého otce a očekával rozechvěně příchod té, jež měla zkrásněti jeho život a dáti mu opojný rytmus rozkoše.

Ozvalo se zabušení klepadla, otevření dveří, volání otrokyň, a již vcházela Pontia. Odhodila závoj halící její usměvavou tvář. Z očí jí zářila radost, byla překvapena tímto slavnostním a něžným uvítáním a když tribun beze slova se jí vrhl k nohám a celoval její bílé ruce, zvolala:

„Nuže, zde jsem! Přišla jsem k tobě, neohlížejíc se na nikoho. Jsi spokojen?“

Teprve nyní nabyl tribun řeči. Povstal a zíral Pontii do očí maje zornice plny blaha. Srdce mu prudce bušilo, až se mu tajil dech. Pravil vroucím hlasem:

„Přišlas a přinášíš mi největší štěstí. Dlouho jsem toužil po tomto dni. Nuže, konečně nadešel. Smím doufati, že přijde také doba, kdy vkročíš do tohoto domu ne jako host, ale jako má paní a vládkyně? Po květech jsi vstoupila a slibuji, že celý tvůj život po mém boku bude cestou po květech!“

„Jak jsi neskromný!“ zvolala.

„Nuže, slibuješ?“ naléhal a snažil se objati ji kolem pasu.

Ale lehce odsunula jeho horké těkající ruce.

„Na tak vážné otázky nelze dáti rychlou odpověď, Octavie! Ale slíbil jsi mi šperky, kde jsou? Hořím touhou je spatřiti!“

Lehký mrak přelétl přes jeho čelo. Což i v tak sladké chvíli myslí jen na ony lesklé cetky?

„Jsou přichystány. Pojď, ozdobím tě jimi!“

Uvedl ji do cenacula. Otroci přinesli studená jídla a víno, pak tiše beze slova odešli.

„Chci ti sám sloužiti,“ pravil vřele.

Ale ona neposlouchala a rozhlížela se po útulném cenaculu, jehož stěny zářily jasnými malbami. Malíř zobrazil na nich zlaté síně Olympu s bohy a bohyněmi. Vedle Zeva odpočívala majestátní Hera, ale zlatopasá Afrodité skláněla něžně svou půvabnou hlavu k Arovi, jehož jinošské, ale přece silou kypící tělo se k ní přimykalo. Sladký úsměv oživoval milostnou tvář bohyně, zatím co mračný Hefaistos byl ponořen v dumy, přemýšleje o pomstě. A síť jeho myšlenek je opřádala jako ta, v niž později je měl lapiti. Stranou honil rozpustilý Amor Heřina páva a škádlil orla hromovládcova, hrdličky Afroditiny se vznesly a kroužily nad svou milostnou paní. Graciésní Hebe a stepilý Ganymedes přinášeli ambrosiu a nektar.

Uprostřed stropu byl otvor, uzavřený kotoučem z bledého růžového skla, jímž vnikalo do cenakula světlo, jako zář červánků. A kolem tančily nymfy a satyrové v rozpustilém reji, na kameně seděl kosmatý kozonoh a pískal na titinovou flétnu. Zrů-

žovělá těla dívek zjevovala se v dutých stromech — to zvědavé hamadriady vystupovaly ze svých těsných skrýší, kde žily tepotem stoupající mízy a zíraly na skotačivý rej. V houštinách zářily zraky dryad, jež přilákaly zvuky flétny, nesoucí se tesklivě lesem.

Tribun naplniv číše vínem, učinil úlitbu ke chvále bohů.

„Kéž Venuše je nám milostiva!“ zvolal.

Pontia, stavíc číši na stůl, dívala se nedočkavě kolem. Pochopil, že nesmí déle napínati její zvědavost a nedočkavost, i odstoupil, šel k malé zakryté konsole a vzal skřínku vykládanou stříbrem. Přikročil k Pontii.

„Zde jsou ty třpytivé hříčky, jež tak miluješ,“ pravil s lehkou výčitkou.

Ale Pontia nepostřehla toho tónu, vztáhla po nich dychtivě ruce a rychle odklopila víčko.

Hra měnivých záblesků ozářila duhově její tváře a v očích radostně jí zaplálo. Ach, jak zabolel tribuna ten dychtivý pohled, v němž byla vyjádřena vášeň tak hluboká, že pojednou mu bylo téměř jasno, že tato žena ho nikdy nebude milovati, tak, jak on toužil. A vida ji takto se skřínkou v bělostných rukách, na nichž se leskly nehty jako úlomky perleté, domníval se viděti Pandoru s osudnou skřínkou. Přinese i jemu místo touženého štěstí jen žal a strast?

Probírala se útlými prsty v klenotech a hlasitými výkřiky dávala své nadšení na jevo. Rozložila skvosty po stole a volala:

„Nádherné! Jak mi budou ostatní záviděti!“

A obrátíc se k tribunovi:

„Jak se ti odměním? Netušila jsem, že mne tak překvapíš! Způsobil jsi mi velikou radost, Octavie!“

A uchopila ho oběma rukama kolem šíje, přivinula k sobě a tiskla první polibek na jeho horké rty.

Tázal se:

„Miluješ mne?“

Odpověděla:

„Můžeš se ještě ptáti?“

Tu vzpomněl si na slova Senecova. Řekl:

„Seneca mi pravil, že nejkrásnějším náhrdelníkem jsou dvě paže, jež milující žena klade muži kolem šije. Protože tys právě vyplnila jeho slova, chci býti vděčen.“

Vyvinul se jí z obětí, celuje ruce tichými polibky, a zašel opět ke konsole. Vrátil se s náhrdelníkem včera přineseným.

Rozprostřel před ní články rudě zářící v červánkovém světle.

Vykřikla překvapením.

„Tak nádherného skvostu nemá ani Poppaea! Jak jsi dobrý, jak jsi dobrý!“

A plna vděčnosti tulila se něžně k němu, tisknouc jeho hlavu k svým ňadrům, dmoucím se radostí.

„Dovolíš, abych tě jím ozdobil,“ zašeptal.

Bránila se, ale její zdráhání bylo jen oddalovaným svolením. U římských paní nebylo v obyčeji zakrývati příliš své půvaby, ale Pontia vypočítavě byla upnuta až ke krku. Tribun chvějící se rukou odstraňoval šat, halící jemné hrdlo, na němž viděl modré reliefy žilek, hrdlo růžové a hebké, jako krk labutí. Pak položil ji náhrdelník kolem šije a zdálo se mu, že v okamžiku, kdy chladný kov se dotkl jejího těla, zachvěla se lehce prchavou vlnou rozkoše. Pak zatkl několik jehlic do vysokého řeckého účesu a dívaje se na ni jako na modlu, zašeptal:

„Jak jsi krásná! Jak jsi krásná!“

Zíral na ni chvíli v němém zanícení, pak pokračoval:

„Cítím, že jsi mi nutna k životu. Můj dům je chladný a prázdný, ó vejdi a prosluň jej svou vřelou láskou ke mně a vyplň svým zjevem! At rozléhá se v něm z rána tvůj hlas jako píseň slavičí a za dne jako jásavé trilky skřivánčí! Staň se mou ženou. Mou tuniku nezdobí sice laticlavia jako tvého chotě, ale pomni, že Seneca je mým přítelem a že má velký vliv na imperatora. Dosáhnu vysokých úřadů a zahrnu tě šperky, obklopím tě vším, po čem zatouží tvůj rozmar! Nezamítej mou prosbu! Přijde čas, kdy budu prokonsulem a pak se vrátím z provincie bohat, jako Caesar, když přicházel v triumfu z Gallie!

Za řeči skrápěl ji tvář, oči a hebké hrdlo polibky, jimž se nebránila. Znenáhla mizel v jeho vášnivém objetí její chlad a přivíjela se k němu měkce a žádostivě. Nemilovala ho, ale lichotila jí jeho oddanost a když mluvil o přátelství Senecově, jemuž byl imperator nakloněn, tu viděla se ve své ješitnosti v jeho blízkosti, viděla, jak zdvihá smaragd a dívá se na ni zálibně. — Viděla, jak Pop-

paea bledne závistí. Znala ji dobře, tu ženu, jež tak výborně uměla uplatnit své půvaby. Mnohý z jejích milenců svíral i ji ve svém objetí a líbal ji. Byla snadno k získání, ale před světem chtěla se zdáti nepřístupnou a činila více, než nejpřísnější římské matrony. Její nosítka byla téměř vždy zastřena a když ji neskrývala záclona, tu halila tvář do hustého závoje, aby jím nepronikl pátravý zrak mužů. Ale chtěla-li některého z nich získati, tu vypočítavě dala obdivovati část svých půvabů, aby roznítila žádost, neboť věděla, že půvab z pola zastřený vábí více, než zcela odhalený. Byla ženou římského rytíře Rufa Crispinia a matkou dítěte, když ji odloudil krásný a zženštilý Otho rodinnému krbu, následovala ho jen proto, že byl prvním oblíbencem Neronovým a ona důvěřovala v moc své krásy, jež jí byla působivým prostředkem k dosažení ctižádostivých úmyslů. Tvářila se chladnou, ale v rozhodné chvíli bez váhání se vzdala každému, jenž jí prospěl a vyšinul o stupeň výš. Otho roznítil zvědavost Neronovu svou chválou o ní — neboť zúmyslně se nedostavovala na hostiny a šeptalo se již, že Nero zanedbává Acté a touží po vychvalované ženě Othově. Nuže, když Poppaea zvítězila nad Acté, proč by ona nezvítězila nad Poppaeou? Cítila se dosti silnou podniknouti s ní boj, neboť byla mladší.

Tato myšlenka jí přišla na mysl za polibků tribunových a ač měla v domě svého chotě vše, po čem toužila, neváhala ho přece opustit, a státi se ženou tribunovou. Jeho polibky ji rozpalovaly a když po druhé opakoval svou otázku, pravila: — Učiním co chceš, Ale musíš čekati. — Ty svoluješ? zvolal šťasten. Ó, jak se mýlil v tobě Seneca! Hle nový důkaz, že rada starců není vždy správná!

Pokračování.

ŽENA V PAŘÍŽI.

NĚLOLIK OBRÁZKŮ. NAPSAL Dr. D. PANÝREK.

O synthesu bytosti tak záhadné, jakou je žena muži a z části i žena jiné ženě, ač příslušnice slabšího pohlaví jedna ve druhé lépe se vyznají více instinktem nežli rozumovým pochodem usuzovacím, možno se pokusiti — píši výslovně: pokusiti, rozmanitým způsobem. Jeden z nejsnadnějších je kasuistika, fotografie jednotlivých žen, jak se na veřejnosti vyskytují, pozorovateli nesúčastněnému presentují, v podrobnostech třebas ojedinělých. Souhrn takových obrázků může aspoň přispěti k poznání ženy vůbec a pařížské její odrudy zvláště. Člověk potřebuje jen bloumat po bulvaru, zajít do některé zábavní místnosti noční, usednout u kavárenského stolku, zaskočit do některého „bouillonu“ (levnější restaurace) a studovat buďto ženu osamělou, kteréhokoli stáří a kterékoli třídy společenské nebo nespustiti nějaký čas, který náhoda dovolí tak vykořistiti, s očí ženu nevěstu, ženu vdanou, ženu matku. Pozoroval jsem tak dívčinky hrající si v parku nedaleko Louvru, díval se z povzdálečí na několik žabek, které seděly v parku Monceau na lavičce a poslouchal jejich štěbetání, sledoval milenku mladého malíře (snad jen pro jednu noc získanou), vyslechl v rychlíku ujíždějícím do Versailles dvojici mladých lidí, dle všeho novomanželů, a dobře si zapamatoval drobnou rozepři matky a dcery týkající se dle všeho nápadníka v coupé Metropolitainu. Ale tomu přibyly ještě zkušenosti z minulých návštěv Paříže, z čehož ze všeho vyplynulo poučení, že pařížská žena je průměrně chytřejší nežli žena vzdělaných národů jiných, vtipnější a duchaplnější, že muže lépe zná, že ví co chce sama a co od ní žádá muž, a že i v Paříži, jako na celém světě je vždy dílem muže, jenž z ní — vyjma bytosti neovladatelné, jaké se vyskytují i mezi muži, a které nazýváme mravně slepými — udělá jednou bytost duchovně ušlechtilou, jindy nejhorší nestvůru. Při tom mají ovšem vždy něco svého, co nikdy neodloží, protože je to specificky ženské a přírodou tak zařízené, že pro lásku svoji učiní všecko — největší hloupost i nejsvětější obět, nejhorší bídáctví i nejznamenitější hrdinství. Pro lásku do života postaveny přírodou, pro lásku žijí a umírají. Jenom že muž té lásce vždy nerozumí, neb se nenašel ten pravý.

* * *

Úhledná restaurace méně živé pařížské ulice nedaleko university, t. zv. „Duval“. Spousta menších stolů pro jednu nejvýše dvě společnosti, volně roz-

troušené v přízemní místnosti hluboko do nitra domu se táhnoucí s točitými schody vedoucími do patra, kde je ještě jedna místnost hostinská. Mezi stoly proplétají se mlčeliví garçoni (sklepníci) v černých šatech, krátkým kabátcem bez šosů a bílou zástěrou od pasu dolů obemykající tělo. Přijdete poobědvat, jako četní jiní. Je mezi 12. a 1. z poledne. Čekajíce na jednotlivé chody máte dosti času prohlížeti si okolí. Vedle sedí u stolu mladý ještě pán, po anglicku vyholené tváře, s dámou menšího vzrůstu a na velikost tu trochu mnoho zakulacené tváře. Skoro spolu nemluví — jsou tedy asi manželé, kteří si už nemají co povědětí, nebo dvojice lidí spoutaných spolu delším svazkem, kteří si zvykli. Pomalu jedí — došlo už až na ovoce. Ona poručila si meloun a obratně jej pojídá. Šťavnaté to ovoce však způsobilo jisté změny v úpravě jejího obličeje. Když dojedla, vyjmula z ruční kabelky nějaké pouzdérko a zrcadélko. Neohlížejíc se na okolí — nespouštím s ní zraku — skloní se nad zrcádkem a vypjavši v před rty jako k polibku, pozoruje je bedlivě. Zdá se, že není s jich třešňovou rudostí spokojena, nebot vyjímá z krabičky drobné roubík karmínové barvy, nějaké rudé líčidlo, kterým oba rty natírá, kontrolujíc v zrcadle svou práci a přes tu chvíli přebytek šátečkem snášejíc a znovu doplňujíc, kde bylo barviva málo. To všecko bez nejmenších skrupulí, hledí-li kdo na to čili nic. Sklepníci pobíhají kolem a dělají, jakoby to neviděli — od sousedních stolů nikdo nevšímá si této „olejomalby" — jen starší dáma vedle nás očima upozornila svého společníka (v Paříži člověk nikdy neví, patří-li spolu sedící muž a žena k sobě jako manželé čili nic) na tento výjev.

Je jisto, že líčení není u žen, zvláště ve velkém městě žádná vzácnost a — v jistém věku (míním aspoň pudrování) platí snad v jisté společnosti docela k pravidlu — ale podobné umění náleží snad skoro vždycky jen k tajemstvím boudoirů, nebot účelem jeho jest, aby se něco zdálo takovým, jakým ve skutečnosti není. Dáma ona — vypadala docela slušně — nebarvila si přece rty k vůli sobě — také asi ne k vůli svému průvodci, který se na manipulaci ani na ni nepodíval a sotva několik slov s ní promluvil při obědě. Ještě méně provozovala své umění kosmetické k vůli nám, k vůli svému okolí, nebot pak by již nalíčena byla přišla — nezbývá nežli usuzovati, že jsou v Paříži ženy, u nichž náleží pudrování k nutnosti, k toaletě, jako u jiných narovnati si pokřivený klobouk nebo zapnouti si rozepnutý knoflíček rukavičky nebo rozvázavší si šňůrku u botek. Rozumí se jim samo sebou, že všichni lidé vědí o tom, že její rty nemají přirozenou barvu a naopak, že je přirozeno, aby si je obarvila, by nepřekvapovaly svou bledostí bezbarevnou. Leč jací jsou ti muži, kterým stačí zdání místo skutečnosti, zdání nejapné a mizivé, pomíjející, jakmile se na krok přiblížíte k ženě, která vzbudila váš zájem. Víme, že toalety velkoměstských kaváren, železnic a hostinců slouží ženám jen k úpravě nedostatků v úboru, ve vzhledu tváře — ale tak nepokrytě, bezstarostně, netečně a pro tyto vlastnosti i vyzývavě se líčiti u stolu restaurace neviděl jsem dosud nikdy nikoho. Jen divadelní síly líčí se s podobnou nonšalansí, ale u těchto jest to povinností diktovanou jich povoláním. Leč tuto?

* * *

Jiný obrázek.

Praví se, že žena pěstuje modu i za cenu, že se stane směšnou.

Nežli Paříž dala světu pověstnou „jupe-culotte", pro niž se obyvatelstvo i pražské tolik zbytečně rozčilovalo, rozšířila se z Paříže ona úzká sukně, dole při okraji zužující pruhem látky dolní volný okraj sukně sdrhujícím nebo dvěma pruhy postranními ve výši kolen volný pohyb nohou v oděvu tom obmezující. Krajní stupně této mody, jež nedovolují krok vydatnější, tím méně běh, v Praze nebylo viděti — za to v Paříži v polosvětu i u dam slušné společnosti (hranice obou těch světů jsou velmi nejasné) nebyl vzácností případ, kde dáma takto ustrojená mohla kráčeti jen zcela drobounkými krůčky, ba i ony extremní případy jsem pozoroval, že nebylo jí možno, ježto oděv nepřipouštěl ani rozkročení se ani ohnutí kolen, vystoupiti na stupeň vyššího chodníku, takže musila dáma taková v podobném případu postaviti se ke stupínku bokem a umístiti naň takto se strany nejprve jednu nohu, potom přitáhnouti druhou nohu v téže posici bokem k trottoiru.

Ovšem že humoristické listy vykořistily tuto směšnou modu četnými karikaturami bohatě — ještě více však pohlednice. A ježto pařížský humor a cochonerie se kryjí, záhy se dostavily cykly pohlednic ironisujících rozpaky žen takto se odí-

vajících v rozmanitých choulostivých situacích. Myslel jsem vždy, že pařížský dvojsmysl jest elegantní, břitký, vtipný, takže duchaplnost jeho dává zapomenouti na ožehavý ráz nápadu — Paříž však již nasákla hrubým německým a sprostým židovským vtipem, soudě dle záliby (šly na dračku!) v obrazcích, znázorňujících klopotnou situaci dámy, kterou do zátiší přivedla nutnost. Na obrázku byla sic zoufalá situace dívčiny výrazem tváře znamenitě vystižena a umělecky byl obrázek ten zcela dokonalý, ale úkol umění buditi dílem svým dojem krásy, což i groteskní umění musí míti za cíl, ovšem tu dosažen nebyl, třebas dle rázu tvorby původcem obrázku byl jeden z nejoblíbenějších illustrátorů pařížských humoristických listů, neb aspoň byl někým tak věrně napodoben, že každý, kdo obrázek spatřil, ihned pomyslil na tohoto malíře. Obrázky byly bez ostychu vykládány za výkladními skříněmi obchodníků s papírem, byly prodávány pouličními cameloty po kavárnách — nikdo se neujal majestátu ženy tuto citelně kompromittovaného, třebas ne bez viny ženy samotné, která v touze zalíbiti se muži a následujíc příkladu jiných zachází až tak daleko, že činí směšnou nejen sebe, ale i ženství svoje, „das ewig weibliche", o němž praví Goethe, že nás tak přitahuje, nevěda snad ani, jak vystihl nesmírnou moc pohlavních rozdílů, jež dle biblického rčení jsou silné jako smrt . . . Tak podvrací ani nevědouc, chtíc vábiti, tak pošlapává, co by měla jako svůdný rudý květ pěstiti a vysoko vznášeti nad povrch všednosti — onen saiský obraz, onu mysterii eleusinskou, prohřešujíc se bláhově na samých základech budovy soužití muže se ženou, v němž je tak závislá, osamělá, jen se svým srdcem, které však často pohříchu docela schází mezi jejími zbraněmi, ač je nejmocnější — dalat přednost jiným, slabým, vnějšku, modě, barvě. Co je jí však to vše platné, když to klame neb aspoň pro začátek působí, chvilkově, když však život je dlouhý a osamocené ženě je v něm zima a prázdno . . .

Po lichých cestách chodíte, dcery Eviny. Hledejte, co upoutává nadosmrti, co je nezapomenutelným mužovu srdci — nestačí líčidlo — přetvářka neb oděv budící dojem pružného těla, které po odložení korsetu a jiných částek oděvu se sřítí a nezůstaví ani sledu po illusi, neupoutá ani na den, natož na celý život. A život je stále těžší — a bude ještě těžší . . . Kde jsou matky Gracchů, kde Beatrice Cenci, kde Lucrezia Borgia, kde naše staré „maminky", zosobněná srdce?

Kam se šinete? — Na scestí!

TETA.

POVÍDKA. NAPSAL QUIDO MARIA VYSKOČIL.

Pokračování.

Počátkem nejbližšího jara způsobil v pražské společnosti sensaci mladý malíř marin Kaván, který vrátil se i s rodinou ze své zámořské cesty a získal si rázem přízeň i přístup do všech kruhů.

Byl to mnohomluvný, černovlasý krasavec, který opojivě působil na mladé ženy svýma velikýma podnikavýma očima a svojí dobře předstíranou sentimentalitou.

Vyprávělo se záhy po Praze o jeho dobrodružství i o jeho ubohé ženě, jež se šesti dětmi byla mu pouze na obtíž.

Duhan znal Kavána již několik let, ale jsa dalek, aby prokazoval komukoli osobní kult, nevyhledával ho zúmyslně v dnech jeho slávy, ba stranil se ho vůbec.

Leč Kaván sám připojil se k němu kteréhosi dopoledne, když Duhan utekl se s knihou na opuštěný Žofín.

Nezbylo tedy než nechati četby a hovořiti o starých časech.

Obešli spolu několikráte ostrov, když tu na jedné ze zadních laviček zahlédl Duhan náhle slečnu Jiřinu s její přítelkyní.

Pozdravil a spěchal dál.

Leč Kaván zastavil se:

„Ty znáš ty dámy?", zeptal se.

„Ano!"

„A mohl bys mne jim představit?"

„Proč?"

„Jen tak. Zajímají mne."

„Hledáš snad nějaké nové dobrodružství? Ujišťuji tě, že tam ti nepokvete!"

Kaván se hlasitě zasmál.

„Ty tedy sám . .!“ zpytavě pronesl k Duhanovi.

„Co já . . .?“

„Odmítnutý mileneček!“ zabodával Kaván hlouběji ostří svého výsměchu.

Rána byla promyšlená a Duhan jí podlehl.

Rázem změnil prvé svoje rozhodnutí.

„Pojď! Představím tě!“

„Přece?!“

Ondřej již neodpověděl, dovedl malíře k oběma slečnám a představil je navzájem.

Pak rychle se poroučel. Cítil, že mu krev napíná spánky a nitrem lomcuje hněv, který nemohl býti vylit.

„Jaký jsem to zbabělec!“ sám sebe káral a v duši náhle jakoby nějaký stříbrný pramen se mu ozval a zazpíval.

Z daleka . . z bílých sněhových nocí do vonného jarního vzduchu tesknila ozvěna zimního melancholického valčíku.

Až do večera pronásledoval ho ten neklid.

Umínil si, že za soumraku vyjde si na Hradčany, kroky však samy nesly ho na Žofín v nějakém zbabělém, zklamaném očekávání.

Na ostrově třískala muzika. U stolků, před restaurací, seděli lhostejní lidé. Od řeky vanul chlad.

Duhan neměl chuti zde zůstati. Pochopil, že vyšel si nadarmo.

Za kým?

Ondřej neodvážil si přiznati. Ale když na jednom z odpočívadel zahlédl slečnu Jiřinu, ulevilo se mu. Jakoby nějaká zlá, tísnivá vlna přes něj se převalila.

Radostná nálada okamžitého povznesení dodala Duhanovi odvahy, že — opět jako dopoledne — oslovil slečnu Houškovu.

Opatrně, ani z daleka nedotýkaje se jitřního shledání.

Leč slečna Jiřina sama uvedla proud hovoru do tohoto řečiště a její hlas zněl skoro výsměšně, když se tázala:

„Nemohl byste mi říci, pane Duhane, proč jste mi ráno znovu představil pána, kterého již dávno dobře znám?“

Ondřejovi bylo té chvíle, jakoby na jeho obnažené srdce snesl se náhle déšť ostře nabroušených dýk . . .

* * *

Od onoho dne dvojnásob úzkostně vyhýbal se Ondřej slečně Jiřině.

Ale rušný pražský proud vždy, ba nyní ještě mnohem častěji než dříve, donesl mu k očím její sličný obraz, k sluchu ozvěnu jejích slov.

Duhan marně si už namlouval, že slečna Houškova je mu lhostejná, srdce jednou zanícené, vždy ho usvědčilo ze lži.

„Nenávidím ji! Jak ji nenávidím!“, promlouval sám k sobě, ale žádoucí hořkost nedostavila se k tomuto vyznání.

„Co je mi po jejím osudu!“, odpovídal, když ho kdosi upozornil na nebezpečí, jež hrozí dobré pověsti slečny Houškové, podlehne-li prolhanému lákání Kavánovu. Ale jeho srdce v pravdě chvělo se úzkostí o bezpečnost slečny Jiřiny.

S počátku všemožně ukrýval Duhan tento boj s vlastním nitrem, ale pak, když Kaván opravdu počínal si drze a dobýval vavě, Ondřej rázem strhl ledová pouta, kterými křehlo jeho srdce a v teplém úsilí vysvoboditi slečnu Jiřinu z nastražených tenat bezděčně prozradil i vlastní svoje cítění.

Nevěda pak, jak jinak mohl by zakročiti v zmatených těchto okolnostech, šel přímo ke slečně Houškové a upozornil ji, na jakém srázu se nachází.

Odbyla ho potupně.

Bolelo ho to, ale nedal se odstrašiti. Sháněl důkazy a přemluvil i přítelkyni slečny Houškové, aby byla jeho spojenkyní pro dobrý cíl . .

Po dlouhém úsilí podařilo se mu konečně vylákati slečnu Houškovu k několika samotářským procházkám starou Prahou.

Toužil léčiti její poblouznělé srdce krásnými a silnými dojmy, a proto odhaloval jí rozkošná zákoutí starých ulic, vypravoval zapomenuté příběhy rozpadávajících se domů, odváděje tak myšlenky své posluchačky daleko . . . daleko . . . skutečnosti.

Nemluvil nikdy při tom o sobě ani o svých citech. A snad právě ta okolnost přispěla k uklidnění tak mnohého pobouření, jehož vlny tak často zaplavovaly nitro Duhanovo žalem a lítostí.

Slečna Jiřina alespoň nevzhlížela již k svému průvodci s takovou mrazivou lhostejností, ba nenávistí jako dříve.

Mnohdy podařilo se mu i rozveseliti ji, upoutati malým dárkem, šetrně vyhlédnutým, potěšiti kyticí bílých růží, které zvlášť milovala.

A tu pak se zmnoženou horoucností sledoval Duhan její štíhlou postavu, jak stoupá před ním, ba vznáší se na svých malých lakových střevíčkách.

Její modré etaminové šaty šelestily svůdně a bílá, překrásná šije opojivě odrážela se na pozadí starých zarostlých dvorků, či staletími omšených zdí.

Tak skoro měsíc přeprchl . . . měsíc z těch nejkrásnějších.

Červen kouzlitel nadějí a mámitel krve.

Po celé Praze rozkvetly akáty. Jejich bílé hrozny jako drahocenné krajky přeplňovaly ostnaté haluze, zaplavovaly nábřeží svojí vůní, měnily chudé dvorky malostranské v pohádky.

Za teplých večerů nebylo ani možno dlouho prodlíti pod kvetoucími těmi stromy, nebot krev čeřila se pod nimi, žádostivosti smyslů se násobily. A právě v té době vybojován byl rozhodný boj mezi Kavánem a Duhanem. Kterési noci podařilo se překvapiti mladého malíře v záletném objetí jiné a veřejně usvědčiti ho ze lži.

Tři z přítelkyň slečny Houškové před ní potvrdily Kavánovi do očí, že všem čtyřem říkal i sliboval totéž i mámil stejnými perspektivami. Tu již pak nebylo možno pochybovati o věrolomnosti Kavánově. Objevil se všem, kdož toho ještě nevěděli, jako všední svůdce, lhář a koketní domýšlivec.

Tehdy, pozdě již v noci, kdy Duhan doprovázel slečnu Jiřinu nábřežím k domovu, v jeho družce provalila se konečně veškerá trpkost zklamání horkým výbuchem pláče.

Ondřej pochopil, že je třeba tohoto vyrovnání i donutil slečnu Houškovou, aby usedli na lávku blíže mlýnu, kde jez tak ukojivě šuměl do zmatku této podivné, rozhodné noci a akáty sypaly bílý květový dešt do klínu slečny Jiřiny,

Oné noci poprvé nalezl také Duhan pravá slova svého srdce . .

Po dlouhé chvíli mlčení, vzal náhle malou bílou ruku slečny Houškové do své a řekl:

„Bude se mi zdáti vždy krásným snem, slečno Jiřino, že jsem mohl státi blízko vás v těchto vzrušených dnech. Nyní, když vše je dobojováno bez skutečného zla pro vás, mohu snad přiznati, jak jsem se o vás strachoval, i jak mi bylo úzko při vzpomínce na nebezpečí, jež vám hrozilo. Neptejte se proč! Ale nemáte-li ještě dosti síly sama dále jíti svou cestou . . dovolte, abych šel blízko vás, ochraňuje váš krok i bdě nad vaší svobodou. Budu blažen, svolíte-li k tomu . .“

Ustal, nebot hlas příliš se mu chvěl. Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

PO SLETU. Zavru-li oči, vidím ještě ty nesčíslné hlavy. Ruce mávají, lidu v ulicích jako neprostupné hradby, sokolí čapky vlní se a vzlétají, moře červených garibaldiovských košil se rozlévá. Všude nadšení. Hřmí pozdravy. Na všech rtech jen jadrné bratrské nazdar. Celá Praha jakoby se byla proměnila v jednu jednomyslnou rodinu. Slávou jásá nejen ulice, ale i zamlklý jindy, aristokratický balkon. Hbitá mládež stéká kandelábry a praporní stožáry. I střechy černají se jako hemžením mravenců, a z vikýřů jejich vychylují se odvážně postavy na způsob fantastických chrličů. Lid zachvácen nadšením, nezná nebezpečí. Ženy, jež jindy na deset kroků vyhýbají se utrmácené povoznické herce, tísní se div ne až po samá kopyta bujných, velkoměstské vřavě dobrou většinou nezvyklých ořů čácké Sokolské jízdy. A jiné a jiné obrazy promítají se zevnitř, kam nesmazatelně se zaryly, na ven jako v halucinaci. Tu se sletiště ona ohromná šachovnice nespočetných mass jedinou vůlí ovládaných, tu z výjevů vítacích, jediným hnutím slovanského pohostinství operutěných. Kdo na př. viděl nadšení, za něhož se zvuky hudby v předsletový čtvrtek vtáhli po Příkopě Srbové, je-li starším pamětníkem, může je leda srovnati s nadšením, jež pražských ulic zmocnilo se v létech nejslavnějších bojů za svobodu slovanského Balkánu, nebo při vítání amerických Čechů, kteří poprvé hromadně sjeli se do své domoviny k nově otevřenému Národnímu divadlu. Jako z těch let nevymizel nám dojem bodrých osmahlých tváří, zapudivších v ten okamžik veškerou únavu dálné cesty, kdy provázeli jsme je hustým špalírem pražského lidu, tak nevymizí nám z paměti křepký krok našich jihoslovanských bratří, s jichž příchodem jakoby hned jiný temperament rozléval se našimi žilami.

Musím se přiznati, že již kolik nocí nemohu klidně spáti. Sotva se ocitnu v polospánku, třeštím. Zažité a pro množství valně nestrávené dojmy nedají mi usnouti. Celou noc míhají se mi obrazy cvičiště, jako v kaleidoskopu a v uších

hučí mi hudba. Prostinká, avšak svému účelu výborně hovící hudba, šťastně z motivů lidových písní svítá a výrazně uplatňující rythmus, to největší tajemství, jak vzrušiti a zase zladiti, jako na drátku vésti zmoly lidstva. Zvláště pružný, skoro taneční ráz ženských prostných pronásledoval mne houževnatě, s celým půvabem těch vinutých pohybů, až do těch štíhlých, zázračně graciosních silhouett, jež na předcvičitelských můstcích rýsovaly se v modrojasu oblohy, s pozadím zádumčivého týnu královské slávy české.

Věru, byli jsme již kolik neděl před sletem jako u vidění. Pražané táhli již okukovati sletiště, sotva zvedlo své výrazné obrysy antické arény, ještě čerstvým dřívím vonící. Na pozemku spolku pro pěstování her české mládeže trčely ještě branky a cvičila jednotlivá závodní družstva, a již jednotlivé skupiny Sokolské pospíšily sem se svými zkouškami. Na nezasvěcené diváky asi nejpodivněji působila zkouška, k níž v květnu v den svatojánský ze všech končin sjeli se členové jízdních odborů, aby pěšky nejprve vyzkoušeli formace, jež ukládalo jim společné cvičení pořadové, toliko nedokonale na jízdárnách v malém počtu a na omezeném prostoru naznačitelné. Bizarně jistě působilo cvičení z rychlého a rozprostraněného pohybu koňského, zredukované na výkonnost pěšáků, jimž zdánlivě chyběla přesnost pochodových kroků. Ale vzorný výsledek společného vystoupení jízdy Sokolské o sletu při cvičení pořadovém ukázal, co prospěchu přinesl onen podivný, ale nákladností cvičného materiálu a s obtížemi jeho sehnání podmíněný pokus.

Když pak s červnem přišla první neděle předsletová, a stali jsme se svědky statečnosti dorostu, jenž za blesků a hromů cvičí svá prostná s dokonalostí velkých cvičenců a nechtěl ani ustoupiti, kdy v přívalu krup, jakého Praha dávno již nezažila, dáno znamení k rozptylu, tu byli jsme již „v tom", strženi slavnostním vírem, zachváceni sletovou horečkou. Od té chvíle Pražané neděli co neděli putovali na letenskou stráň, v davech, jež se sotva mohly hnouti na příkrých stezkách. Tleskali jsme dívenkám, jež v ukázněném provedení ladných čtyr svých sestav nijak nezadaly po svém měkčím způsobu přirozeně různějšímu vystoupení hochů. V tom rozdílu byl právě půvab nevnucenosti. Nadšením odměnili jsme vytrvalost hochů, když opakovali své cviky, z nichž praporcové machy Tyršovy školy líbily se svou barvitou a vlavou effektností. Se zájmem sledovali jsme hry české mládeže, tak rozmanité a přiměřené, uspokojením naplňovala různotvárná cvičení dorostu žup, jež byla krásným slibem v budoucí výkonnost a tělesnou zdatnost všech těch jiskrookých sokoliček. Z her až bouřlivou veselost budily závody v běhu a s překážkami, kdy někteří hoši vyvíjeli opičí hbitost při prolézání sudy, podlézání a přelézání přehrad. Drobotina, v rámci ohromného cvičiště činící dojem pídimužíků, zdála se býti ve svém živlu, tolik pravé klukovské radosti zářilo jim z očí, čím více mohli vyvíjeti pohybu a mrštnosti. Ze cvičení malých Sokoliků budila pozornost zvláště ona na žebřících, pak různé sestavy s tyčemi, s dlouhými i malými praporci, a skupiny, mnohdy na mladé síly dost odvážně na bedrech a pažích vyvěšené. Vzorné byly též pochody.

Jen jednou mezitím, o Božím Těle, odvrátil se proud jinam, než na sletiště. Bylo o jubilejní slavnosti Sokola Pražského na výstavišti, kdy mohli jsme v malém viděti elitní ukázku toho, co ve velkém sliboval slet, a nad to ještě velmi poučnou retrospektivu na začátky Sokolstva, zvláště na prvotní ještě prostinské prostocviky, záležející z rozpažování a upažování, z otočů celých nebo příčných. K jak bohatým formacím vyspěla prostná do našich dní, ukázalo samo jubilejní cvičení, především skvělé sestavy devítníků, jak ony neděle, kdy cvičenci a cvičenky Velké Prahy zkoušeli svá prostná sletová, aby stali se pevným jádrem výkonu, chystaného k rozhodným dnům — nepřemrštujeme — před tváří Evropy. (Že to není pouhá papírová hyperbola, dosvědčily dny sletové, k nimž sjeli se hosté a zástupcové gymnastů z celého světa.) Pak přišel Marathon. Po šachovém turnaji sletu minulého šťastná obměna potřeby, udržovati obecenstvo v napětí. Myšlénka dobře se vížící jak s národními, tak s čistě tělocvičnými cíly Sokolstva. K prvnímu hleděl mravní význam vítězství malého, ale zkázněného, za svou vlast nadšeně bojujícího národu, k druhým gymnastická výchova Řeků. Domorázkův scenář Marathonu — verše nebylo na štěstí dobře slyšeti a hudba Prokopova byla nevtíravá — využil vhodně pohybů mass a poutavosti pětiboje. V plném slunci byla to skutečně nádherná podívaná, hra sálavých barev. Pentathlon prováděn napínavě, jím theatrální obraz měnil se v skutečnost.

Skoro jsem se obával, že tolika předběžnými a již silnými dojmy otupí se vnímavost pro sletové dni hlavní. Ale žádné přesycení nenastalo, ani u těch, kteří vše od stupně k stupni sledovali. Naopak, dojmy se stále stupňovaly, vnímavost byla stále hltavější. Co poskytl slet nám, předstihlo vše očekávání. Nedostává se tu ani slov, vyjádřiti ten mohutný dojem mass, ovládaných jednou radostnou vůlí. Muži a ženy závodili mezi sebou v precisnosti nástupu, v přesnosti rythmických pohybův, a nesnadno říci, kdo byl lepší. Prostná mužů měla momenty, kdy zdálo se moře rozlévati arénou a modré vlny mísiti s bělostnou pěnou. Sněžná trika beder utvořila chvílemi po půdě sletiště pravidelné řady bílých na zem složených štítů; v jiné chvíli vymrštily se paže jako tisíce stožárů. Prostná žen, v jich tmavomodrých oblecích s bílými širokými límci na prsou otevřenými a s červenými květovanými šátečky na hlavách, působila jako vlnící se makoviště, jako tančící květy. A všecky ty ženy zdály se stejně pružné a stejně krásné, všichni ti mužové stejně vzrostlí a zdatní. Účinek množství massy, zmoly, kde mizí jednotlivec se svými chybami a nedostatky, a vyniká jen krása celku. Ale nemyslete si, že by v téže zmole zmizela i jediná chyba proti pořádku, proti rythmu. Je to jako v harmonii sfér: nejmenší porucha zanechává citelné následky a teprve pak uvědomujeme si, čemu zpravidla nevěnujeme ani pozornosti, ten nevystihlý řád myriad. Tak i v našem případě: stala-li se tu a tam přece chybička, byla snad nutna proto, abychom teprve, uvědomíce si odchylku, ocenili náležitě řád celku. A ten vzbuzoval úžas nadšení. Vše šlo na ráz, na hnutí. Když po vykonaném rozstupu rozpažené ruce sklesnou zpět do svislé své polohy, zazní to sletištěm jako hromadný výstřel.

Salva, jež ihned zas rozpoutala salvu jinou, salvu potlesku, jenž pak již našim Sokolíkům a Sokolicím zůstal věren.

Nebyly to však vždy jenom účinky mass, jimiž slet dolehal na naši mysl. I výkony menších skupin ba i jednotlivců nikterak se neztrácely. Tak oceněno rohování Američanů, zbojnické hry Slováků s čekanem, elegantní cvičení Francouzů, zvláště na kruzích překvapující přímo vyciselováním, abych aspoň některé jednotlivosti uvedl. Rusové přinesli novinku ve spojení cviků pochodových, prostných a skupinových se cvičením jednotlivců na tyčích každou oddělenou skupinou udržovaných. Byly to výkony plné křepkosti. Bulhaři skytli barvitou a národopisně zajímavou podivanou ohnivě provedeným tancem šátečkovým (na způsob kola, i některých kozáckých tanců), kde i krása pestrých krojů i verva letory plně se uplatnila. Ze cvičení žup líbila se hlavně na kladinách, s kozami, žen s kuželi, jednotlivcům tleskáno po zvláště zdařilých výkonech na nářadích, jinak pravým kolbištěm jednotlivců byly závody, jež konaly se vždy dopoledne.

Velmi četně a čestně súčastnila se letošního sletu jízda Sokolská. Odbory venkovské přinesly čísla velmi effektní, jako reje s praporci (Plzeň a Turnov), tandemy jízdmo (Plzeň s výtečným materiálem koňským), reje s kopími (Mladá Boleslav). Jízdní odbor pražský, zastoupený nejčetněji, položil spíše důraz na vyspělé vyškolení jezdecké, řekl bych na vnitřní, jen odborníkům přístupnou stránku umění jezdeckého, a z toho hlediska provedl vzorně rej a cvičení se šavlí a ve skoku. Všechny odbory spojily se v druhý sletový den k cvičením pořadovým, která rozvinuta po celém cvičišti, mohla teprv uplatniti přesnost a pohotovost jízdy Sokolské, což v bídně umístěných jízdárnách nebylo možno. Napřiště by se doporučovalo zařídíti jízdárnu náležitého rozsahu uprostřed sletiště, aby se všech stran výkony mohly býti sledovány, a ohraničiti ji pouze lany, aby celé oře a nikoli jen svrchní části těl bylo pozorovati. Při dobré vůli lze věc technicky rozřešiti, aniž by trpělo cvičení pěší, jež přirozeně zůstává hlavním a nejdůležitějším předmětem. Ale vyspělost, kterou jízda sokolská hlavně přesnosti svých pořadových letos dokázala, ač měla k disposici jen jedinou zkoušku společnou na místě (při druhé scházel odbor mladoboleslavský a konala se na jiném terénu, na Invalidovně), jako i rostoucí počet jízdy bude si vymáhati i více ohledu na ni. Dosud byla mezi Sokolstvem Popelkou. Že tomu tak, dokazuje fakt, že v první den sletový odstřeleno dříve, než-li všechny jízdní odbory na svých jízdárnách se vystřídaly.

To ovšem jsou maličkosti vůči celku. Slavné a velkolepé byly dny sletové. Zdar a vzorný jejich průběh, jenž jako ve viditelném svém znamení vyvrcholil v neděli na staroměstském náměstí, kdy tisíce Sokolů ze všech končin slovanských vzdávalo hold Praze, kdy staroslavné ono náměstí zdálo se opět zalito krví, ale tentokrát krví radostnou, v čilejší tep budící žíly národního tělesa, kdy les praporů a standard ukláněl se před žezlem města, jež dobylo ve smyslu ideí našich buditelů prvenství a vůdcovství v slovanské vzájemnosti kulturní, ten velikolepý zdar nemohl zkalen býti ničím, tím méně poškozen klukovskými událostmi na Příkopě. Divím se, že samým Němcům není stydno z té antithese, kterou skýtá pijácký buml (již samo slovo označuje „ušlechtilou" podstatu této nešvarné zvrhlosti) oproti vážnému, svrchovaně důstojnému, imposantnímu projevu kulturního, zkázněného, mírumilovného Slovanstva. Lituji, že mužové vědy, jako prorektor Grünert, jehož prací v oboru orientalistiky jest si vážiti, pro buml a z neinformovanosti potřísniti musili své rty nepravdou, jíž bylo tvrzení, že chování buršů bylo bezvadné, že dodrželi slib — —

Ne, nedodrželi, co ve slušné společnosti ani slibovat by se nemusilo, nýbrž ještě do průvodu chtěli se vedrati. — — Ostatně, nepodařilo se. Lid zachoval klid, rovnováhu. Skvělý obraz sletu zůstal nedotčen!

Měl bych snad vás po tak silných dojmech vésti ještě do zákulisí sletu a sletiště? Vypravovati o únorových schůzích a přípravách, o starostech ubytovatelů, kteří svého úkolu zhostili se tak vzorně? Vésti Vás do nocleháren ve školách a vojenských barácích, kde v ty dny vše ozývalo se nezvykłou v těch stěnách obsažností? Chtěli byste vidět ten ruch a shon v šatnách? Ty athletické postavy, omývající se s prachu cvičiště v občerstvu ící vodě vhodně zařízených korýtek? To rozechvění, než každá četa vykročí prvým krokem k nástupu na cvičiště? To horečné přezkoušení ještě v poslední chvíli na ochozech šaten, zda-li cvik skutečně „sedí", výkon vytříben do poslední podrobnůstky? Mám vás prováděti kolem výkladců a ochutnáváren, jichž ulice stala se ve dnech sletových „ulicí národů", kde vidíte zlatem bohatý kroj makedonský vedle kozácké huňky, bohatýrského Černohorce vedle muhomedánského fezu, ruskou placatou čepici vedle karmínové košile a modrých nohavic polského Sokola? To nebylo by mému vypravování konce, jako není konce radosti ze sletu.

Či měl bych ještě promluvit o významu sletu? Je v několika slovech, říkajících vše. Je v starém pořekadlu: mysl zdravá v těle zdravém. Je v duchu bratrském. Je v podškrtnutí národnosti a slovanství.

Básník Viktor Dyk, vítaje Sokolstvo, pronesl bolestnou skepsi, že po dnech slávy přijdou zase dny všednosti, malosti. Přijdou. Je to nutný běh života. Ale do těch dnů všedních a malých odnese si každý účastník do nejvzdálenějších koutků vlasti, do nejobtížnějších poměrů života národního i společenského svou světlou vzpomínku, svou jiskru, která vždy znovu rozproudí mu krev, svůj ideál. A ten bude mu palladiem, vůdčí hvězdou ve chvílích těžkých. — c.

* * *

ZA J. V. SLÁDKEM.

(Prosloveno nad rakví ve Zbiroze dne 1. července 1912.)

Pole našeho národa mají nyní též svůj červen. V zlatém moři stálého rozkvětu a dozrávání mihají se nesčetné rudé sokolské máky.

Však do tohoto smírně opojivého souzvuku dolehají těžké dunivé hrany. Co úder, to zvěst, že odchází někdo,

kdo svůj národ tak miloval . . . Winter, Schwaiger, Anýž, Sládek . . . Přivíráme bezděčně oči, abychom neslyšeli ponurých zvuků dalších úderů.

Mohutná vlna nadšení a lásky k té staré naší zemi, která zaplavila tyto dny všechna srdce, jest důstojnou vatrou na poslední cestě všem těmto odešlým, kteří celou svou životní prací živili tento velký posvátný oheň.

Nevlídno bude letos v té české zimě . . .

Sládkovu mužnou, hlubokou a často filosoficky zabarvenou lyriku prvých sbírek budou rády v ústraní prožívati duše nevšední, jeho erotiku přesvědčivou, ne orchidejí, ale mateřídouškou vonící a teplé sloky rodinné budou v zimních večerech ze zažloutlých listků pietně pročítati bytosti jemu nejbližší, a až se nám uprostřed městských zimních mlh zasteskne po našem venkově, sáhneme k jeho selským písním, a v nich rozleje se před námi celý Zbirovský kraj se vším svým půvabem.

Loučíme se dnes s Tvou dobrou hlavou a s Tvou vřelou pravicí, ale až prorazí první paprsky k spící zemi a vzbudí ji, až na zkvětlý pažit vyláká „zlatý máj" tu naši drobotinu, a uslyšíme z jejích úst tryskat Tvé Skřivánčí písně, tu z rozjasněných pohledů těch našich dětí zas v ústrety nám zazáří Tvé dobré oči.

Vladimír Frída.

* * *

PROF. DR. EMILIAN KAUFMANN †. Již několik neděl proskakovaly v kruzích odborných zprávy o vážném onemocnění tohoto čelného odborníka českého, netušili jsme však, že milého učitele tak záhy ztratíme. Zemřel 7. července zkornatěním tepen a jím odchází z řady českých vědců význačný representant otiatrie, rhinologie a larvngologie, oboru vyžadujícího stejně obratné ruky jako vědecké prohloubenosti, kterážto obě kvality u zesnulého byly vždy uznávány. Ještě něco vynucuje si však v povaze prof. Kaufmanna obdivu — byltť nejen zdatným laryngologem české university, ale i vynikajícím hudebníkem výkonným i skladatelem, takže vlohy ty u českého člověka, jenž se v skrovných poměrech studií a začátků těžce probíjel, zasluhují pro svou několikastrannou a ne prostřední kvalitu zvláštní úcty.

Prof. Kaufmann narodil se r. 1852 v Kačerově v Čechách, gymnasium studoval v Rychnově a v Hradci Král., lékařství v Praze, kdež povýšen na doktora r. 1884. R. 1887 habilitoval se za docenta na české universitě, kdež jmenován profesorem mimořádným r. 1890, řádným po několika letech, zastávaje také zodpovědný a pracný úkol primáře nedávno zřízeného českého oddělení a kliniky chorob ušních, nosních a hrtanových ve všeobecné nemocnici pražské. Literárně byl dosti produktivní, publikuje vědecké svoje práce česky i německy v časopisech ponejvíce odborných. Společensky byl skromný a milý — do popředí nikdy se netlačil, ale co ve svém jemu osudem a zálibou vyměřeném oboru konati mohl, vykonal. Práce jeho o pohybech bubínku, o krvácení z nosu, z praxe ušního lékařství atd. ukazují jaká látka ho zajímala a co z ní vytvořil. Lidumilnost pravého lékaře dokazují veliké odkazy dobročinné (smíchovskému ústavu hluchoněmých věnoval na 300.000 K.) Čest jeho památce. Dr.

MĚST. DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. „Mořská panna" dra. Jos. Štolby není vlastně premierou v obvyklém slova smyslu, neboť, řada let již tomu, provevedena na jevišti Národního divadla. Přes to poskytla nám dojmy novinky, tím zajímavější, že bylo lze srovnávati představitele hlavních úloh z obou těch provedení, prvního a tohoto vinohradského. Autor nazval svou práci žert — je to však mnohem více, je to satyra na prázdninové cestovní zálety snadno zbohatlých filistrů, puštěných na nějaký týden z otěží přísných polovic, kteří neberou manželskou věrnost v těch veselých týdnech příliš do slova, což i v očích diváka mravokárce jeví se prominutelnějším, když autor postavil do děje jeden exemplář takové paničky v osobě choti statkáře Hrdého Gabinky, která za svým manželem přijede a zálety jeho překazí. Sic už by bylo jim bývalo stejně konec, ale veseloherní morálce učiněno zadost, třebas vina veseloherního hrdiny zůstala před manželkou utajena, ač se proklubává na několika místech, a nejsilnější tric dramatikových zájmů — vylhávání musí pomáhati plnou parou. Tím jsme už napovědělí vůdčí ideu kusu — do podrobností netřeba se pouštěti. Jen ještě podotýkáme, že všecky figury „Mořské panny" (je to „polopanna" z mořských lázní, navazující s turisty více méně platonické poměry, z nichž vydatně těží, aby z vymačkaného citronu ještě romantický manžel „panny" vydrtil vyhrůžkou processu poslední peníze) jsou neobyčejně životné, jako snad všecky postavy Štolbovy dramatické tvorby starší či novější. Nic netřeba na těchto figurách měniti, nic přeháněti, jak mívají ve zvyku ochotníci a jak také někteří představitelé vinohradského provedení činili, hrajíce příliš okatě, na př. pí. Májová úlisností, která by přece i prahloupého statkáře trkla, ve kterážto příčině slečna Grégrova jako interpretka Mořské panny v Národním divadle podržela primát. Zvláště však nanášela příliš pastosně barvy na svou Gabinku pí. Zelenková, v čemž ji časté výbuchy smíchu zřejmě hrou animovaného obecenstva povzbuzovaly. Z ostatních sil byl pravdivý pan Faltis (přítel statkáře) a p. Zatiranda (v úloze manžela mořské panny), nevěrohodný v příliš náhlé své přeměně ze svatouška na světáka p. Hlavatý. Ostatní úlohy — kus oplývá menšími, ale přece jen rázovitými figurkami — obsazeny množstvím sil subalterních, jichž časté „embaras de la parole" a nevhodné akcenty ukazovaly nezdomácnělost ve veseloherní říze. A tak tedy smysl kusu (výstraha, aby manželé-pytláci nepadali na cestách lehkomyslně do osidel lázeňských mořských panen, mezinárodních to podvodnic) trpěl poněkud nestejnými kvalitami herců, ač režie řed. V. Štecha vytvořila řadu pěkných sceniček (restaurant na lodi rýnského parníčku, interieur lázeňského hotelu) a hra byla svižná, jak její čipernost, jen v prvním aktu anglickou rodinou opakující pořád jeden vtip poněkud zatížená, vyžaduje. Dr. P.

ÚSTŘEDNÍ MATICE ŠKOLSKÁ. Valná hromada dne 7. července 1912. Jde-li o valnou hromadu Matice, jde o přehled rozvoje českého menšinového školství v po-

sledním roce. A na rozvoj škol svého kmene je každý dychtiv. V roce minulém měla Matice 151 ústavů se 284 třídami. Přehled, jejž podává výbor v tištěné zprávě, vzbuzuje smíšené pocity, neboť schodek Matice za minulý rok činí stoosmačtyřicet tisíc. Odevšad se ozývá volání o pomoc, a Matice musí odpovídati: Poshovte, až seženeme peníze. Radostný je jen dojem, když člověk čte údaje o obětavé činnosti jak matičních odborů tak jednotlivců. V čele odborů jsou damský odbor Ú. M. šk. v Praze a Plzeňský odbor. Zajímavá je zmínka o odboru v Boskově na Semilsku, který loni odvedl peníz, z něhož připadají 2 K na každého v obci. Obětavost jednotlivců je opravdu mimořádná, od p. F. Korbela ze San Franciska s dary desetitisícovými až po nejmenovaného prostého zřízence, který jsa jednatelem matičního odboru, platil za sebe náhradníky v noční službě z vlastního, aby měl kdy říditi odborové schůze. Přích ylnost k dobré věci vlastního lidu v hodině poslední je doložena řadou údajů o osobách a odkazech jejich od nejbohatšího po nejchudšího. Všecky ty řádky čte člověk s pohnutím jako zápisy o ušlechtilém smýšlení a o nadšení pro svatou věc národa, a jen touží, aby příklad jednotlivců byl heslem všem českým lidem. Pak by se jistě nevyskytoval v roční rozvaze spolku schodek uvedený, pak by byli hrdiny obětavosti nejen jednotlivci nýbrž celý národ. Pak by také nebyl možným stesk ve zprávě výroční, kde se praví: Byl by to hrozný osud, který by si český národ připravil, kdyby se po velikolepém všesokolském sletu, kdy jásala a zářila česká síla, objevilo, že tato česká síla nestačí ani, aby udržela 152 ústavů školních, které vydržuje Ú. Matice školská. Naděje, že k tomu nedojde vyznívala z úst zasloužilého odstupujícího předsedy p. Kneidla, když citoval ve své krásné řeči na odchodnou slova Palackého: Duchu pravého vlastenectví neodolají ani brány pekel. Starostou Ústř. Mat. Školské zvolen vynikající odbornik, zasloužilý prof. Dr. Jindřich Metelka. ísh.

DOLENSKÉHO „SLOVNÍK PSEUDONYMŮ“, který nedávno vydal čilý nakladatel — literát Přemysl Plaček, je kniha, kterou nemůže literární časopis minouti mlčením. Jet to takové Kolumbovo vejce literární — dávno mohlo někomu napadnouti, aby zpracoval tuto zajímavou látku, dnes už tak bohatou, že ani kritik literární vzhledem k častým omylům a volbě podobných jmén není si vždy jist, že je správně orientován. Ale už pseudonym sám je zjev zajímavý na výsost — tato maska snahy většinou ušlechtilé tu skromnou tvář skrývající, tu tající odvážného reformatora, jenž nemá býti zničen, sahaje nekrytou rukou na žhavé železo. Není snad literáta, který by aspoň jednou nebyl shledal potřebným nebo výhodným skrýti se za pseudonym, jenž má však i svoje stinné stránky ethické, zakrývaje někdy zakeřníka, a národohospodářské, pozbavuje pravého pisatele některých výhod autorského práva. Jsou spisovatelé, kteří nikdy nepsali jinak nežli pseudonymně, ba jejichž pravé jméno ani nikdo nezná nebo dlouho neznal (P. Bezruč) nebo kteří pak i v občanském životě vedeni jsou skoro veskrze dle pseudonymu (Jaroslav Vrchlický). Vedle pseudonymů, jichž nositelé jsou obecně známi, jsou však i jména „semel scripta“ u autorství důležitých statí, které jednou budou citovány, a jichž původci mohli by upadnouti v zapomenutí. I tu prospěje podobný slovník. Záhadny jsou zkratky a písmenová označení, zvláště když jich užívá neb užívalo více osob — takových pseudonymů nemělo by se užívati. Vždyt volba pseudonymu není nesnadna — jméno rodiště nebo působiště, jméno pravé obráceně čtené, zčeštění německých jmen nebo pofrančtění českých a podobné druhy pseudonymů mohly býti i v soustavy přehledné uvedeny — autor zvolil nejpraktičtější dělidlo, abecedu — bylo by bývalo vhodno zvoliti k tisku dvojí typy, tučné a obyčejné, pro větší přehlednost slovníčku. I tak však kniha, pilná sbírka ze všech dob a všech oborů písemnictví, která dala hodně práce svému původci, má nárok na největší rozšíření a žádný literát ani list neměl by jí postrádati. a—e.

Roda-Roda: JEDEN DEN KRÁLEM. Tohoto svižného autora vtipných konferencí, břitkých epigramů, calembourů, nápadů a žertů, v němž mne něco upomíná na Vymazala, který neušetří žádné věci na světě, ani nejsvětější — šťastného, když se mu podaří aspoň štípnouti a věrného vždy zásadě „si non è vero è ben trovato“ v překladu českém (z němčiny) vydalo nakladatelství Přemysla Plačka (překladatel není uveden). Nevelíká ale pěkně typograficky vypravená (A. Reisem) knížka tato zahrnuje asi 15 satyr rozměrnějších, což u autora tohoto znamená ovšem neunavující hrstku myšlének někdy víc rozmarných než pravdivých, ale vždy žehavých aspoň jako kopřiva, ne-li jako píchnutí včely, a několik více „drobností“ a hrst aforismů. Jméno dostala kniha („Kdybych byl králem“) po první z drobnůstek těchto. Přečtete knížku za večer a leccos čiperného, co můžete přijati i za své heslo, uvázne vám v mysli o ženách, o stavech všelikých (dostalo tu stejně lékařství jako šarlatanství), na př. že satyra je výkřik hladových, že mnohá předmluva je výmluva; s jinými bylo by lze polemisovati. Ale nebylo by vtipem rčení, zvláště satyrické, kdyby nebudilo odporu. Strychnin jmenuje se jed dotyčný, nikoli strychin, jako je několikráte psáno, Rusko dopadlo v tom špatně — to už je zvykem německých spisovatelů, jako by v Německu nebylo nic shnilého. Ale přes malé námitky kniha zajímá a baví.

—ý—

Josef Skružný: ŽENY A ŽENUŠKY. Kniha vyšla ve Vilímkově humoristické knihovně a obsahuje třicet pět drobných veselých črt, v nichž spisovatel sice nikterak neprojevuje nároků na uznání jejich hodnoty literární, upřímně však se snaží, aby ty malé obrázky aspoň chvilkově zaujaly čtenářovu pozornost a pobavily. Vypravuje vesměs o ženách a dívkách, a někdy mu k tomu stačí pouhý, na pohled nevýznamný rozmarný nápad, z něhož vykřesává jiskřičky pro čtenářovo zasmání. Již titul knihy ukazuje, že téměř všechny ty malé práce Josefa Skružného obírají se milostnými, mnohdy až do povážlivé pikantnosti zabíhajícími, ovšem také zhusta nepravděpodobnými historkami. Kniha jest ozdobena množstvím svižných obrázků Karla Rélinka. Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 12. července 1912. ČÍS. 42.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. X.
ČÍSLO 43.

NA BERTRÁMCE.

SCÉNA ZE STAROPRAŽSKÉHO ŽIVOTA O 1 AKTU. DLE PAMĚTÍ MEISSNEROVÝCH NAPSAL JUDR. LUBOŠ JEŘÁBEK.

DÁVNÉMU PŘÍTELI A KAMARÁDU Z LET STUDENTSKÝCH JAROSLAVU KVAPILOVI PŘIPISUJI SKROMNOU TUTO PRÁCI.

OSOBY:

WOLFGANG AMADEUS MOZART.
FRANTIŠEK DUŠEK, hudební skladatel.
GUARDASONI, ředitel divadla v Kotcích.
BONDINI, ředitel divadla v Kotcích.
LUIGI BASSI, člen divadla v Kotcích.
TERESITA BONDINI, TERESA SAPORITI } umělkyně divadla v Kotcích.
SIGNORA MICELLI, SIGNORINA MICELLI } umělkyně divadla v Kotcích
MARIE DUŠKOVÁ, koncertní pěvkyně, majitelka Bertrámky.
ABBÉ DA PONTE.
CAV. CASANOVA DE SEINGALT.

Děj na Bertrámce, dne 27. října 1787.

SCÉNA.

V levo malý zámeček na Bertrámce s vysokou lomenou střechou, žlabicemi krytou, opatřenou v prvém patře po celé délce dřevěnou pavlačí, k níž vedou ze zahrady pohodlné schody přes přízemní výstupek, v němž umístněn malý zahradní salonek, s vysokými zahradními dveřmi a velikým oknem, takže možno do něho dobře viděti. V pozadí budovy dveře do kuchyně. V přední části budovy nachází se Mozartův pokoj přístupný po pavlači, jehož okno vede do zahrady. V popředí prostranné místo s několika zahradními lavicemi, záhonem květin, kol něhož vedou do pozadí cesty. V pravo vysoké kaštanové stromy, za nimi malý skleník a bassin. V pozadí (na zadní stěně) návrší s glorietem.

VÝSTUP I.

Dušek, Dušková, Mozart.

Mozart (*vyhlédne z okna prvého patra a volá na pracující dole Dušķovou*). Pst! Pst! Signoro! Tamhle přijíždí k nám po cestě vzhůru nějaké ekvipáže. To jistě Bondini a Guardasoni k nám jedou. Mluvili o tom stále poslední dobou.

Dušková. Mně ale nikdo nic neřekl. A jistě nejedou sami! Kdyby aspoň několik řádek poslali! A nyní tu budu mít hned celou společnost. Bože, Bože, to je nadělení.

Mozart. Snad nebude tak zle. Vy vždy naříkáte a přece tak ráda hosty u vás vítáte!

Dušková. To se řekne! Ale co jim na rychlo sehnat! Honem, honem do kuchyně! — — — A vy (*obrací se k Mozartovi*), vy milý Amadeo běžte mi s mužem hostům naproti.

Mozart. Ale s radostí!

Dušková (*obrací se znovu u samých dveří domu*). A uveďte mi hosty hned dolů do salonku.

Mozart. Ale prosím — pro Boha vás prosím! jen mne nenechte s těmi direktory, s tím hrozným Bondinim a Guardasonim dlouho pohromadě.

Dušková. A snad vás neukousnou?

Mozart. Vím dobře, proč už sem zas jedou! Je mi zle, když si na ně jen vzpomenu!

Dušková. Ale maestro! Jen žádné starosti. Ani vám to nesluší. Ostatně víte dobře, že nenechám na vás dopustit! A nyní avanti — pro muže a hostům naproti!

Mozart (*objevil se mezi tím na pavlánu a volá do zahrady*). Pane Dušek! Pane Dušek! Pojďte přece sem!

Dušek (*mrzutě z pozadí zahrady*). Co je! Co je?

Mozart. Honem! Honem! (*k Duškovi, jenž se blíží*). Hosté k nám jedou.

Dušek. Ale už jdu! Už jdu! Koho zase čerti k nám nesou. Na mou milou věru, člověk nemá ani chvilku pokoje!

Mozart (*hledě se schodů do dáli*). Už vylezli z vozů a tamhle přicházejí. Je jich hnedle plný dvůr! (*sbíhá rychle se schodů a bere Dušku pod paží*). Tak pospěšte si přece — musíme hostům naproti! (*zůstávají státi u levé kulisy*).

VÝSTUP II.

Mozart, Dušek, Signora Micelli, Signorina Micelli, Teresa Saporiti, Luigi Bassi, Bondini, Guardasoni, (*později*) Teresita Bondini, Casanova, da Ponte.

(*Přicházejí ve skupinách po dvou i třech, živě se baviče*).

Mozart (*k Duškovi*). Tu už jsou!

Teresita Bondini, Signorina Micelli, Saporiti (*běžíce mistru v ústrety*). Ach, drahý mistře, konečně vás zase máme.

Micelli. Chtěli jsme vás přepadnouti ve vašem rozkošném Tuscullu!

Saporiti. Všade nám scházíte!

Bondini. U nás teprve!

Mozart (*kysele*). I kýho výra?!

Signorina Micelli. A tak jedem za vámi!

Signora Micelli. Stýská se nám!

Mozart (*ironicky*). Ale, ale! Vám také!?

Saporiti. Teď jste náš — docela náš, mistře!

Mozart. Dokažte to, dokažte to milé dámy! (*chytne Saporiti a Micelli a krade jim polibky*).

Signorina Micelli (*durdí se*). Jděte vy rozpustilý!

Saporiti. Vy jste nenapravitelný, maestro!

Teresita Bondini (*která právě přichází*). Snad tu není poslední zkouška na Dona Juana. Snad jste si nemyslel, že máte před sebou Zerlínku!

Mozart. Nehněvejte se přece, mé dámy, víte, že už jiný nebudu.

Signora Micelli (*s důrazem a rozhořčením*). Ale tuhle scénu jste si mohl, maestro, uspořit. Fi! fi! A ještě jsem se na vás těšila!

Mozart (*ironicky*). Jaká to čest a potěšení!

Teresita Bondini. I tamhle Luigi Bassi nedal si vymluvit a jede za vámi!

Mozart. Vida, vida!

Teresita Bondini. Chce vyprositi si na vás velkou arii!

Mozart. To raději kdyby nejezdil!

Signora Micelli (*jedovatě*). Měla byste spíše mistrovi říci, proč sem vlastně jede pan ředitel!

Mozart (*mrzutě*). Hm, hm! Raději o tom nemluvme! (*hledí se nenápadně vytratit a spěchá k Duškovi, který stojí s Casanovou opodál*).

Dušek (*chytá Mozarta rychle za ruku*). Dovolte, mistře, abych vám představil vzácného hosta (*povýšeným hlasem*) Cavaliere Casanova de Seingalt, bibliotekář Jeho Osvícenosti hraběte Waldsteina v Duchcově, slavný spisovatel a váš, mistře, nadšený ctitel.

Mozart (*se ukládá*). Ah, vždyt se přece už známe, již ze zábavy od přítele Brettfelda. Ale divím se, cavaliere, že mám potěšení vás v Praze vidět.

Casanova (*dvorně*). Nechtělo se mi z Prahy dokud neuslyším vaše slavné dílo, o němž již tolik jsem slyšel! Mluví o něm celá Praha, kam jen vejdu — ba přijel sem i vzácný příznivec můj, hrabě Waldstein. Zůstanu tedy ještě několik dnů v Praze! — Vy ale, mistře nám snad dnes ze svého díla něco zahrajete!

Teresita Bondini (*s veselým smíchem*). Snad ouverturu! To by se nejlépe hodilo!

Mozart (*rozpačitě*). Uvidíme, uvidíme. Snad později — po svačině! Neboť hle, tamo kývá již na nás laskavá naše hostitelka. Nezbývá mně, milé dámy, než uvésti vás zatím vzhůru do zahrady a do salonku!

Teresita Bondini. To se vám povedlo, vy šelmo!

Mozart. Milé dámy půjdete snad s námi?

Dámy (*hlasitě*). Ale s radostí.

Saporiti. Třeba do horoucích pekel, milý Done Juane!

Pokračování.

JAK JANEK PÁSL HUSY.

VALAŠSKÁ POHÁDKA OD JOSEFA KALUSA.

I.

Pase Janek podle splavu
bosý, rozcuchanou hlavu,
pase dvě stě bílých husí —
však co chudák s nimi zkusí!

Neví si už s nimi rady:
hned jsou tam a hned jsou tady,
do jetele, do obilí
vběhnou — jinam každou chvíli.

Marně křičí, volá, shání,
nepomáhá březák ani,
do nové vždy škody letí:
nestačí jich odháněti.

Z jeho zoufalství a bědy
husy — divé neposedy —
pranic nedělají sobě:
radš by se už viděl v hrobě.

Panu králi husy pase:
má tři dcery zlatovlasé,
líbeznější nežli kvítí,
jednu chce si vysloužiti.

Sotva vzplála zlatá zora,
bílé husy vyhnal z dvora,
všechny přižene-li zpátky,
bude svatba na obrátky.

Jediná-li však se ztratí,
služba se mu nevyplatí,
pod hradem je šibenička,
na ní zblednou jeho líčka.

Těžký na sebe vzal úkol.
Smutně rozhlíží se vůkol:
v tom na břehu Hastrmana
spatří, ústa rozesmaná:

„Janku, Janku, kýho šlaka,
dal ses najat za pasáka?
Toto paseš čistou chasu!
Pojď sem, nech ji běžet k ďasu.

At si třeba k peklu letí,
pojď si se mnou poseděti,
dosti jsi už uhoněný:
budem lovit řasy z pěny.

At je rohatý sám pase:
kdy chcem, seženem je zase,
zapísknu jen na píšťalku,
opustí hned každou dálku.

A byt na daleké řece,
koupaly své sněžné plece,
na jezeře spaly kdesi:
přiletí jak hnány běsy.“

„Pravdu mluvíš, Hastrmane?“
„Jak jsem pravil, tak se stane.
Službu oplatíš však službou:
na tvé svatbě budu družbou.“

„Prvním budeš družbou!“ — „Platí!
A teď mi pojď pomáhati:
nedbej, že mi kape z vlasů,
z vousů narostlých až k pasu.

Nedbej, Janku, na mé chyby,
na mé ruce — ploutve rybí:
pod vodou mám za to síňku
z rubínů a perel, synku!“

Poslouchá jen jedním uchem,
u hus dlí jen myslí, duchem,
vidí, do dálky jak letí,
až ni jedné neviděti.

„Starosti mám, Hastrmánku.“
„Nestarej se, hloupý Janku,
všechny starosti teď stranou:
oženíš se s krásnou pannou.“

„Nevím.“ — „Královský slib platí.
Třeba jenom zapískati,
hned se sletnou všechny husy,
a slib splniti král musí.“

ROMANCE O SIBENIČCE.

Na vršině nová
pěkná javorová
šibenička,
když k ní dívky vzhlednou,
smrtelně jim blednou
smavá líčka.

Od úřadu páni
pověsili na ni
šohajíčka:
srny do ok vábil
a jelena zabil
u hajíčka.

Pláčou kamarádi,
již ho měli rádi
od malička,
s hlavy rve si vlasy,
div že nezoufá si
Andulička.

Pokračování.

TETA.

POVÍDKA. NAPSAL QUIDO MARIA VYSKOČIL.

Pokračování.

Slečna Houškova byla dojata a nemohla ihned odpověděti. Teprve po chvíli řekla:

„Děkuji vám . .“

Nedal jí domluviti.

„Ne . . ne . . Nedělejte mi! Pokořilo by vás to! Nevykonal jsem zajisté nic tak kromobyčejného. A pak . . což vy víte, o co jsem tu bojoval?“

A znovu políbil jí ruku.

Slečna Jiřina podívala se na něho velkýma zarosenýma očima.

„Jak jsem vám ubližovala!“, zašeptala pak.

„Nikdy jste mi neublížila!“, odvětil dojat, „Mně do života vždy jen dobro a milost jiných světů jste přinášela. Věřte tomu!“

Sklopila bezděčně hlavu k tváři Duhanově, který dotekl se jí tichým, teplým polibkem.

Polibkem, pro nějž rázem vše bylo odpuštěno . . vše zapomenuto, co bolelo v minulosti.

Hovořili pak ještě dlouho o tom, co jim sliboval život.

Noc byla teplá a hvězdy nad Hradčany zdály se zemi tak blízko . . tak blízko . .

Teplá vlhkost stoupala z klínu řeky a svádělа k zasnění.

Slečna Jiřina opřela své štíhlé, krásné nožky o železné zábradlí a mlčky zahleděla se na stříbrnou hru spěchajících vln.

Byla spanilá v této rozkošné ztrnulosti a Duhan ani slovem neodvážil se jí vyrušit z jejího zadumání.

V srdci zpívala mu píseň o blahu a štastné budoucnosti . . .

* * *

Tak nadešla konečně pro Ondřeje Duhana, po dlouhých bojích a mučivých pochybnostech, doba sladkého plnění vytoužených snů. Několik týdnů, jež zbývalo ještě do prázdnin, využili se slečnou Houškovou k tomu, aby sdůvěrnili se oba co nejúžeji.

V horkých dnech uchylovali se rádi do opuštěné kavárny na nábřeží, kde téměř nikdy nebylo hostí. Pouze v noci hrály se tu hazardní hry a pila drahá vína se vznešenými milenkami.

Za večerů pak toulali se starou Prahou, chodili poslouchati zvony a čepobití do malého hostince u Lorety, nebo zasnili se v některé ze šlechtických zahrad nad pitoreskní krásou malostranských zákoutí.

Nezřídka vyjížděli si důvěrně s loďkou na Vltavu, nebot slečna Jiřina zvlášt milovala tyto vyjížky.

V deštivých dnech konečně, kdy nebylo možno navštíviti milý koutek některého ostrova, nebo opuštěnou cestu ve Stromovce, prohledávali zapadlé krámy se starožitnostmi a Duhan byl vždy pln upřímné radosti, zdařilo-li se mu v těchto pokladech dalekých století najíti něco, čeho mohla slečna Houšková používati.

Toužil vždy obklopiti tu, kterou miloval tak horoucně, samými krásnými věcmi, aby v rozkošném prostředí zapomenula snáze všeho, co ji snad dosud bolelo z minulosti.

Za takových vlídných okolností dni oběma probíhaly dvojnásob rychle.

Akáty opadaly a se zvyšovanými vedry hlásily se prázdniny.

Tehdy v těch dnech naposledy probudily se ještě v Ondřejovi obavy. Měl v plánu stráviti volný čas kdesi u severních moří a strachoval se, že za tuto dobu mlčelivého oddálení slečna Jiřina

zapomene snad na něho a on pozbude, čeho dobyl tak těžko a střežil tak úzkostlivě.

Leč slečna Houškova, jakoby vytušila jeho zmatek i obavy, sama rozkošnou upřímností vrátila mu klid i naděje.

„Až se vrátíte s cest, musíte zajet i k nám!“, zvala srdečně Duhana při svém odjezdu.

„Přijedu, vzpomenete-li i vy na mne!“, sliboval.

„Uvidíte!“, usmála se.

A pak vlak se hnul, vyplazil v dusného nádraží, a s ním zmizela zrakům Ondřejovým i ta, která jeho životu stala se již nepostrádatelna . .

* * *

Duhan předběhl svůj slib. Několik výmluvných lístků Jiřiny a pozvání do P., odkud byla sotva hodina do rodiště jeho přítelkyně (neodvážil se dosud nazvati ji jinak), přivábily ho k tomu rychleji než sám očekával. Zajel tedy do H. a byl srdečně uvítán, nejen slečnou Houškovou, nýbrž i všemi členy rodiny.

Útulný dům, divokou révou zarostlý, se zahrádkou plnou růží a dvorem, který nikdy nenechával kuchyni v nejistotě o úspěch příštího oběda, zalíbil se mu na ráz a záhy cítil se tu Ondřej opravdu po domácku.

Zdržel se tu sice pouze přes noc, ale i tato krátká doba stačila, aby Duhan pronikl i do tajů rodinného života v domě, odkud později vzlétl modrý pták jeho celoživotního štěstí.

U Houšků, kde byly poměrně veliké příjmy s mnohými deputáty a jinými vedlejšími výhodami, vedl se také přiměřeně nákladný dům, takže i lhostejnému pozorovateli záhy bylo patrno, že hotového jmění zde asi nebude. Výchova tří dcer, z nichž pouze jedna byla provdána, a dvou hochů, pohltila zajisté značné obnosy, běžné povinnosti representační, jimž občas nebylo vyhnutí, znemožnily pak též asi každý pokus nastřádati kapitál.

A přece rodina Houškových těšila se pověsti zámožných. Důvodem k nim byla asi přebohatá sestra pana Houšky, Elsa, která prý od smrti svého muže, bankéře, lakotila i umírala zvolna ve svém nákladném domě v Hamburku.

Veliké dědictví, na něž měli nejpodstatnější nároky Houškovi — a ještě větší pověst o něm — to bylo asi, co udržovalo tak vytrvale zdání bohatství v rodině pana důchodního.

V proudu hovoru i za přítomnosti Duhanovy stala se zmínka o hamburském pokladu, střeženém starou tetou, leč Ondřej nedbal valně této důvěry, neboť jemu v té chvíli byl milejší úsměv slečny Jiřiny než všechno bohatství tohoto světa. Byl mlád a pln dobré odvahy v budoucnost.

K čemu bylo jemu třeba cizích peněz?

Sám, svojí hlavou a svýma rukama chtěl pracovati jedenkráte pro tu, jež v ochranu odevzdala by mu svoje srdce.

Duhan nikdy nemiloval toho, čeho bylo možno lehce dosáhnouti.

A tak i v tomto případě, odjížděje z H. k severnímu moři, ani myšlenkou nepoctil tu, k níž celá rodina důchodního hleděla s takovou důvěrou . . .

Tetu z Hamburku!

Cesta vedla Ondřeje do Dánska, do země pohádek a umění, kterou již dávno toužil poznati.

Nyní konečně splnil se jeho sen.

Strávil skoro dva týdny v Kodani, prohlížeje umělecké sbírky, nebo podnikaje vyjížďky po zemi.

Nejraději za měsíčních večerů na zasmušilém sundu dával se v malé lodce kolébati hravými vlnami a naslouchal písním lodníků, chystajících se na noční lov.

Zdomácněl tu skoro a byl by snad ještě prodloužil svůj pobyt zde, kdyby kteréhosi jitra nebylo ho stihlo psaní od slečny Jiřiny. Přečetl je jedním dechem a zlíbal každé slovo:

„Chodím smutna naší zahradou i pokoji,“ psala v něm slečna Houšková, „a marně čekám, kdy potkám vás mezi záhony růží, nebo zahlédnu u piana. Můj bože, jaká se mnou stala se to změna! Byly doby, kdy jsem vás téměř nenáviděla, a dnes mé srdce, mé veškeré cítění patří jen vám, jen tobě! A sladké pomyšlení, že snad i ty mne miluješ, poněvadž jsi se dovedl tolik obětovati, naplňuje mne blahým vzrušením, zdvojnásobuje krásu tohoto života a množí naději, že štěstí tohoto světa není pouze pohádkou . . .“

Tento dopis rázem přetvořil Ondřejovy plány. Ještě téhož dne sbalil, co na svých potulkách vybral pro slečnu Jiřinu, na niž nikdy ani okamžik nezapomínal a příštího jitra nastoupil již přes Švédsko a Rujanu zpáteční cestu.

Poprvé, po dlouhých letech, i jemu život zdál se plný růží a plný slunečné záře.

* * *

Dokončení.

PÍSEŇ.

Rozčeřilo jaro
mladé vlny žita, žita,
rozjásaný skřivan
nad nimi se kmitá, kmitá.

Rozkvétají lípy;
žito sílí, roste, roste,
chvíle štěstí jsou tu
jenom vzácní hosté . . . hosté.

Přijde podzim, skřivan
za horami zmizí, zmizí . . .
Kdo tvé rety líbal,
pod drnem už dřímá
neb je dávno cizí . . . cizí!

Z PŘÍRODY.

Leknínů květy na lesní tůni,
jak bílé duše zemřelých trůní.

Svatý mír kolem věčností dýše
a bílé květy modlí se tiše.

Stvořitel světa v oblačné říze
zasněně hloubá v Svých básní knize.

POHŘEB.

Den sešeřil se o polední chvíli;
jak bílá koule slunce v mlze visí.
Topoly mají dlouhých přísér rysy,
pole a louky v šedou pláň se slily.

Podivné stíny z nich se vyrojily . . .
řadí se v průvod . . . To je pohřeb čísi! . . .
V mlhu se vůně pozdních růží mísí.
Na rakev z kůry padá přísvit bílý.

Z motýlů mrtvých věnec chví se na ní;
za rakví řada divných stínů nese
pohaslé pampelišky . . . Mrtvo v lese.

Až k zemi šedá obloha se sklání.
Krvavé listí tiše s buků slétá . . .
Tlumený šumí pláč . . . Je pohřeb Léta.

MARIE MATOUŠKOVÁ.

TY, Ó PANÍ SRDCÍ — — —

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ.

Pokračování.

Ale u Seneky se nelze diviti, je filosofem a Afrodita nenávidí učence, kteří ztrácejí mládí v dumách nad svitky papyrusů! Jeho hlava, korunovaná šedinami, nezná již sny o lásce!

A znovu ji zasypával polibky.

— Nemusíš si vážiti jeho rad, ale jeho přátelství! Pomni, že po jeho stupních vystoupíš k důstojnostem. Nezapomínej na své sliby!

Přitulila se k němu plna oddanosti. Skvosty rozložené na stole vrhaly na ni bleskot barevných ohňů a zavírala oči, majíc je plny jejich svitu. Nebránila se touze tribunově, neboť věděla, že ho musí pevně připoutati. Opětovala jeho polibky jako ve snu a v čarovné růžové mlze zjevovaly se jí přeludy budoucího života — —

— — Téměř denně navštěvoval tribun Pontiu,

přinášeje jí vždy nové dary. Vítala ho nyní plna oddanosti, poutajíc ho k sobě svou krásou, svými rozkvetlými půvaby. Byla rozhodnuta opustiti svého chotě, přemýšlela jen, kdy tak učiní, nebot nezdálo se jí dosud, že nadešla příhodná doba. Nechtěla se také od něho odloučiti v Římě, aby neupoutala na sebe příliš pozornost jako žena nevěrná, chtěla v nový sňatek vstoupiti s nimbem počestnosti, vzbuditi zdání, že ne ona, ale její chot zavinil rozluku. Proto také nemohla odejíti přímo z domu Pontiova do domu tribunova, a vytrvale odmítala jeho návrhy, jež byly pošetilé, nebot je vymyslila láska, myslící jen na předmět svého zbožňování. Měla svůj plán: po rozluce s chotěm bude žíti nějakou dobu v domě svého otce, ve stínu počestného krbu, pod ochranou otcovské moci, tribun bude k ní docházeti a tam od něho přijme prsten snubní — anulus pronubus. Plán tento se jí velmi líbil, nebot se jí zdálo, že půjde s Octaviem do cubicula jako panenská nevěsta, bez příhany ženy nevěrné, s čelem čistým, za plápolu pochodní a zpěvů svatebních, s tělem neznajícím dosud mysteria rozkoše. Tak poeticky opřádala svůj hřích. Přemýšlela ještě, jak se odloučiti od Pontia. Konečně i to se zrodilo v její přemítavé duši,

Když přišel tribun a opět naléhal, by vyplnila jeho žhavý sen, ovinula mu lichotně své teplé rámě kolem šíje a pošeptala mu:

— Dočkáš se již, netrpělivý. Dlouho jsem přemýšlela o cestě, po které půjdu vstříc tvé touze. Nuže, našla jsem ji!

— Ale je krátká ta cesta? tázal se.

— Jak jsi nevděčný, zvolala se strojeným hněvem. Což nečiním vše, abych ji zkrátila?

— Odpust, každá chvíle, jež mne od tebe oddaluje a každý okamžik, který trávíš zde, po jeho boku, zdají se mi býti věčností a trýzní. Nesnesu myšlénky, že jsi jeho choti!

— Nejsem již nyní více tvou než jeho? Na Pontia nemusíš žárlit, hledí si spíše poháru a kostek, než mne.

— Jsi však v jeho domě a on stále v tvé blízkosti! — Nuže, poslyš, co chci učiniti. Je téměř polovice června a v Římě počíná býti dusno. Přemluvím Pontia, aby se mnou odjel do Bájí, že potřebuji mořských koupelí k osvěžení pleti. Tam již najdu nějakou příčinu, pro niž se od něho odloučím a vrátím se do Říma sama. Víš, že tam bývá mnoho řeckých tanečnic a Pontius miluje vše, co je řecké, nejvíce ale Řekyně. Přivede-li si některou sebou — a on to učiní — budu to považovati za pohanu svého krbu a opustím ho. Pak ztrávím nějaký čas u svého otce a potom — přitiskla se k němu lichotně — potom budu jen tvou a nic nás nerozloučí!

Nevěřila sama posledním slovům, ale věděla, že musí býti velice laskava k Octaviovi, aby nějakou nepředložeností nezhatil její plány.

Neodpovídal, zasmušil se. Jeho duší valila se černá řeka smutku. Nedovedl si představiti svůj život bez ní. Vnikla v jeho krev, myšlenky, celé tělo. Byla v jeho celé bytosti a zdálo se mu, že odloučení je více než-li smrt. Nebot od mrtvé nemohl již chtíti ničeho, nemohl ji podezírati, mučiti se představami. Urna s jejím popelem stála by na konsole v bibliothece a zíral by na ni smutně, ale byl by u ní, laskal by ji jako živoucí, věnčil ji květy a rozmlouval by s ní.

Sledovala let jeho myšlenek. Dívala se mu do očí a viděla, že se v nich rozevřela propast zoufalství.

Tázala se:

— Proč neodpovídáš? Netěší tě, že jsem našla způsob, jak jedině se mohu státi tvou ženou?

— Ano, ale rozloučiti se s tebou! Neviděti tě! Unikneš mi a nikdy již tě neobejmu, zvolal zoufale. Nebudu moci žíti bez tebe. Opustím Řím a půjdu za tebou!

Tu se hrozivě vztýčila.

— Chceš-li mne ztratit na vždy, učiň tak.

Zapomínáš, že Říman ctí zákony své vlasti. Nevíš snad, že tribun lidu nesmí ztráviti noc mimo Řím? Chci žíti šťastna po tvém boku, ne býti příčinou tvého neštěstí a hanby. Nebot tuším, co by následovalo, až by tvůj útěk vyšel na jevo. Byl bys zbaven tribunátu a tvůj sen — i můj sen! — o nádheře a bohatství, rozplynul by se jako mráčky na letní obloze. Uznáváš, že bys jednal nemoudře, že bys zahubil naši lásku?"

„Jak mne trýzníš! Což jsem jednal kdy moudře? Od chvíle, kdy jsem tě spatřil, jednám bez rozmyslu, mou jedinou myšlenkou jsi ty. Pro tebe bych se dopustil všeho; pro tebe ztrácím smysl pro čest, zákony, pro vše. Znám jediné štěstí, jediná radost je v mém srdci: míti tě!"

Položil hlavu na její zkvetlá ňadra. Hluboký vzdech se mu vydral z prsou a zanikl v opojném rytmu jejího těla. Zdvihl opět hlavu:

„Ta cesta do Bájí mi vnuká tajnou hrůzu. Ach, Rím je zkažený a v Bájích je výkvět zhýralců a rozmařilců, jed, kterým hyne město. A tys tak krásná! A více ještě: máš chotě, který ti popřává úplnou volnost."

„Bylo by ti milejší, aby mne střežil, jako pes podsvětí? Pak bys jistě zde nedlel se mnou, takto."

„Nemluvím o sobě, nebot tě miluji a láska vše omlouvá. Ale myslíš, že každý muž je schopen takové lásky, kterou chovám k tobě já, jež zbavuje rozumu a činí šílencem? Těm mužům, již vyhledávají v Bájích dobrodružství, je žena pouhou hříčkou, nejsilnějším vínem, jež rozněcuje krev. O, neodcházej!"

„Pak se nedočkáš, že překročím práh tvého domu, jako tvá žena!" řekla chladně.

Zastřel si tváře dlaněmi. Byla jata útrpností nad touto bolestnou láskou. Laskala ho polibky a těšila lichotivými slovy.

„Slibuji ti, že budu stále zastřena a nikdo nespatří mé tváře. Každého dne ti budu psáti a zvíš o každém mém kroku. Nebudu mysleti na nikoho, jen ty budeš v mé duši. Slyšíš? Věříš mi?"

„Což mohu rozkazovati svým myšlenkám? Ale chci ti věřiti. Slib mi, že jakmile se ti naskytne příležitost, opustíš Báje a pospíšíš do Říma, do mé náruče."

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

Z POČÁTKŮ BÁSNICKÉ TVORBY SVATOPLUKA ČECHA.

Čím delší doba uplyne od smrti Čechovy, tím vzácnější budou dokumenty o prvních básnických pracích Čechových, většinou psané, dosud netištěné. Písmo vybledne (ačkoli starý inkoust duběnkový býval trvanlivý) a i papír se rozpadne . . .

Už nyní jsou ty stránky nějak podezřele žluté a bezleskle, ač i ten papír býval asi silnější a tužší. Dostala se nám do rukou laskavostí p. místodržitelského stavebního rady Kožíška část literární pozůstalosti zesnulého jeho bratra, učitele pražského, básníka a kritika Marinského, hubený sešitek kritického časopisu p s a n é h o, jenž vycházel prací studentské družiny literární při časopise, rovněž psaném, „V a r i t u", k jehož nejsilnějším a nejlepším spolupracovníkům náležel Sv. Č e c h. Odjinud je známa (ze vzpomínek S e r v á c e H e l l e r a na konviktská léta Svatopluka Čecha, otiskovaných, v roce smrti Čechovy ve „Květech") ta doba Čechova žití. Sám Sv. Čech to byl, jenž navrhl, aby vedle Picky redaktorem druhým kritického tohoto časopisu stal se Kožíšek (básnickým pseudonymem „Marinský"). Vedle kritik Marinského přináší sešitek ten, označený jako 1. číslo a datovaný dnem 31. května 1864 kritiku o básni Marinského „Síla má", dále úvahy od V. R. Skály, úvahy od J. V. Chluma, od Strašického, při čemž úlohu literárních popravčích mistrů přejímal jeden básník nad druhým. Známo od jinud, jakým duchem tyto psané časopisy středoškolských kritiků se nesly. Nejsou příliš bohaty myšlenkově, za to jsou až naze upřímny a bezohledny. Jisto jest, že poesie Čechovy přece jen ceněny nad jiné, nebot je-li jedna báseň Sv. Čecha přísně posouzena, stalo se to s omluvou („bratr Svatopluk nám odpustí, promluvíme-li o práci té upřímně a svobodně"). Ostatně kritikové neovládali vesměs český pravopis dokonale, třebas rukopis je všude pozorný a kalligrafický.

Než dejme mluviti kritikům.

Nejdřív příznivou kritiku citujeme (pochází od V. R. Skály):

„O básni „Zhrzená láska" od Svatopluka. Ze strůn bývalého „Varita" zněla již vícekrát píseň „milosti", ale až hrozná! Jednomu vysychaly oči, druhého ústa neměla písně, což ovšem byla svatá pravda — samá lamentace, umírání, ale samá lež, ani špetka toho nešla ze srdce, vše jen z mody. Jinak „Svatopluk": přestal zpívati*), oči mu, chvála Bohu, nevyschly a přec zapěl píseň milostivou, která vše ostatní toho druhu předčí.

Víc o té básni není psáti potřeba, nesnadno milostné písně kritisovat, kdo ale má trochu pravého citu

*) Má snad státi „nepřestal zpívati".

— vytvoří si posudek sám. Kdyby byla psána německy, řekl bych, že to práce Heine-ova".

Kritik si udělal, jak patrno, úkol velice pohodlným ... Doslov odpovídá tehdejší módě v kritice, přirovnávající poesii českých básníků k výtvorům nejpřednějších světových mistrů té doby.

V témže čísle psaného časopisu posuzuje Strašický Svatoplukovu (Čechovu) báseň Pomsta.

„Báseň tu musím nazvat vůbec nezdařilou i myšlenkou a provedením, forma tu hraje roli nejsmutnější. Bratr Svatopluk nám odpustí, promluvíme-li o té práci upřímně a svobodně. Chyba celé básně spočívá v tom, že br.*) si spletl pojmy kletby a pomsty. Nemaje pak jasného obrazu, mluví brzy o tom, brzy o něčem jiném. Vhodněji by nazval báseň svou „kletba" a sice z dvou příčin: nejprve, že by to bylo příliš vlastenecké vlastenství, kdybychom se chtěli mstít, že nás obrátili k víře křesťanské — pravít br. — že pomsta naše svěžesti nepozbyde — „pomstu ale stále nosí ve paměti potomkové" a tím přec jasně dost v naznačeném mnou smyslu mluví; za druhé nepřisahá věštec pomstu, nýbrž proklíná je — soud přenechávaje bohům", jichž oltáře cizinec zohavil". Kdyby byl bratr myšlenky té důsledně se držel — až v posledních třech slokách dal se od ní svésti, nebyli bychom mu mohli vytýkat, že zpracoval myšlenku, jež mu nebyla jasna. Kletba by byla na svém místě. — I pomsta by se dala odůvodnit, kdyby se jí neudílela věčnost a kdyby br. Svatopluk v poslední sloce nám nepovídal, že skutečně až na nynější časy vztahuje tu pomstu za pokřestění.

A ostatně co tu myslí br. Svatopluk slovem pomsta? Praví, „že pomsta naše nikdy neustane"; to znamená, béřem-li pomstu ve smyslu splacení bezpráví bezprávím, že se budem stále mstíti věčně — a to by byla surovost, myslíme-li si ale pomstu, co snahu odplatit zlé zlým, — činem ještě nesplněnou — pak bychom se vlastně nikdy nepomstili a to by byla smutná historie. To pravím, kdybych připouštěl, že báseň ta právem „pomstou" sluje.

Myšlenka v předposledních dvou slokách zdá se mi mlhou zastřena, totéž smíšení zárodků k jasnému obrazu. Reka krví zbrocená se v moře vlévá celé je barvíc — té hyperboly bychom mu odpustili — z moře vystupují páry, ty se sráží a vrací se co dešť na zemi. Poněvadž moře krvavé, jest i dešť z krůpějí krve, jenž upomíná potomky, by nezapomněli krve té pomstíti. Dobře. — Ale však jaký „malheur" by se mohl stát, kdyby tento egyptský dešť, špatnou pamět maje, místo na Čechy na sousední se spustil zemi a tytéž následky způsobil? — Nechť podruhé br. Svatopluk lépe si věc promyslí a nedopustí se nedůsledností podobných — —

Sloka: V háji bohů porubaném
na oltáři vyvráceném
věštec sedí, věštec boha
ve oděvu zkrváceném,

bych nechtěl nazvati přeplněnou básnickým duchem, tolika slovy tak krátké myšlenky by ani prosaik nedovedl podati. Prvé dvě řádky sloky sedmé jsou neesthetické. Sloka 4. marně činí báseň rozvláčnější, pravít totéž co 6. těmi slovy. Forma ještě víc vadná. Čtyřřádkové sloky mají jen dva rýmy, ani ty nejsou dobré. Rýmujet br. Svatopluk skoro jen časoslova a málem tatáž.

K vůli odstrašujícímu příkladu, je zde vše co kuriosum podávám: plynou — rozvalynou (toť jediný dobrý rým) vyvráceném — zkrváceném, vine — krajině; zohaveny — zapáleny; hynou — řinou; zohavili — zapálili; ukojili — napojili; zabíje-li — zřeli; rozplyne — nepomyne; bude — nepozbude; dnové — potomkové. Líto mi, že úsudek můj nemůže býti jiný — ale doufám že nebude v tom Svatopluk hledati jakéhosi záští a přijme to, co srdce bratrské pošle. Tuším, že by bylo nevhodno spolku našeho, kdybychom jeden druhého vynášeli a vespolek jen si lichotili.

Radím bratru Svatoplukovi raději méně by pracoval, ale důkladněji, podobnými pracemi, by vlohám svým, jakož jeví dvě ostatní básně jim psané, jen škodil a připravil je o kredit".

Tato kritika, ač prozrazuje místy mladický justament a žárlivost na druha v tvorbě úspěšnějšího, má aspoň ráz a snahu kritiky, a tu a tam nutno dáti Strašickému za pravdu. Zdá se ostatně, že i Svatopluk Čech vzal si slova kritikova k srdci...

Dr. Panýrek.

*) Členové básnické družiny nazývali se bratry.

NARODNÍ DIVADLO. „Cesta do pekel" zove se „veselý sen" o pěti obrazech od šíře dosud neznámého německého dramatika vídeňského Paula Apela, kterýžto „sen" čeřstil a lokalisoval Karel Mašek. Dáván poprvé 9. července 1912 s hudbou Františka Picky. Fabule je tato: Mladý Váša Sluníčko, kandidat filosofie a básník má rád Lizinku, dcerušku své kvartýrské, ale současně se mu otevírá výhodná perspektiva na zasnoubení s Růženkou, dcerou bohatého, ale omezeného soukromníka, děvčetem plochým a hrdopyšným, které učí na klavír; večer je na 8. hod. k nim pozván. Jest unaven a chce se dříve chvíli prospati. Usnuv, prožívá trapný proň život se zazobanou, ale omezenou Růženkou, při čemž spatřuje občas jako kontrast Lizinku, sice chudou, ale oduševnělejší (jenže tuto superioritu Lizinky autor zapomenul zřetelněji akcentovati). Život s Růženkou a útrapy Sluníčkovy z nízkého vkusu jejího a členů rodiny přivedou ho k rozpoložení tak zoufalému, že kladivem ve vzteku zabije Růženku a zhubí i jejího bratra. Přijde před porotu a ta ho odsoudí k smrti — bláznivost snu t. j. neskutečnost a nemožnost děje, při jisté dávce logiky snové, dobře je autorem charakterisována. Přítel Sluníčkův je ve snu státním zástupcem a otec zabité vystupuje jako předseda při porotě, při které dominuje podařená figura staré tety Frány, jež dala novomanželům co svatební dar gramofon strašlivě nakřáplého hlasu s nejhroznějšími odrhovačkami z Falla, Lehara atd., a representuje živel bezděčné komiky. Při tom naskytla se autorovi příležitost poštehati citelně, ale nespravedlivě instituci znaleckou v osobě psychiatra, jenž chce poznati příčetnost provinilce dle toho, hraje-li taroky. Za to ostře ironisuje duši porotního obecenstva. Ale co je to všecko platno — vtip autora, jenž bičuje mělkost dnešních parvenuovských rodin, vedle povýšenosti tvorby a vkusu básníka, když v divadle má mnoho sedadel zakoupeno obecenstvo, jemuž se zrovna to líbí, co autor šlehá, ty „Dolarky", ty gramofony, ten nemyslící blahobyt — a ti diváci pak syčí. A co je to platno všecko, když jsou muži svrchovaně vzdělaní šťastně žijící s husičkami à la Růženka a jiní nešťastně žijící s Lízinkami a ještě mnohem chytřejšími a oduševnělejšími manželkami, než by byla Lízinka. Jako zase na druhé straně známe básníky velmi chatrné manželské observance. Zdá se ostatně, že tentokráte zůstali neuspokojeni nejen někteří diváci, kteří cítili kopřivy ve své vlastní tváři, ale i někteří referenti, což by vybízelo k jízlivostem na svatou kritiku, která brala sen s vážností vykladačky. Ovšem je pravda, že při té náladě, již kus vyvodil, někomu nechutnaly detaily, jimiž děj naturalisován pro Čechy (takové „to mne neškrábe") atd., i hudební karakterisace, když skladatel ukazuje, jak umění záliby hloupé husy nevzbudí, naopak banalnost, což mne však nijak nerozčililo.

Pan Hašler hrál svého kandidata filosofie spíše dobrou maskou, než věrohodným horováním podobných mladých aspirantů Parnasu. Také pí. Sedláčková vystihla sic tonem hlasu protzovství Růženky, ale cit takové dívky a ženy, stejně živelný v pudových projevech, jako je cit normální ženy, zněl pak uměle naparovaně, ač si dala se svojí úlohou, pro kterou její posměváčkový naturel je jako stvořený, všecku práci. Rodina bohatého soukromníka poskytla vlastně jen paní Naskové příležitost v tetě Fróni předvésti kabinetní kousek jejího umění té kategorie, jakou ukázala též v Krejčího „Redakci". Tentokráte zahrála „Die gute Tante", nedočkavou na první poupě lásky z krve novomanželů a zrovna krvežíznivou na odsouzení Sluníčkovo. Episodku profesora filosofie, jenž z porotního posluchačstva vetřel se do líčení svým znamenitým „Počkat!", aby dikcí, jaké de facto užívají dnešní psychologové, vzbudil dojem šílence a byl odveden do blázince, vypravil p. Kafka zrovna fotograficky věrně. Je jisto, že v kuse je řada neštastných nápadů, a myšlenka je slaboučka, ale kdyby chtěl posuzovati kritik myšlenky a jednotlivosti jejího provedení, obstál by sotva každý druhý kus dnešní tvorby dramatické. Ostatně položilo Národní divadlo tento „veselý sen" až na poslední dva dny svého letního repertoiru, před samé prázdniny. Režie mohla zakopnouti o mnohý kamínek, ale obstarala provedení kusu hladce, v náladě snu, docilované musselinovou oponou. Dr. P.

MEZINÁRODNÍ SJEZD PRO ELEKTROLOGII A RADIOLOGII V PRAZE. Literární list jen výjimečně může se zabývati otázkami do programu jeho nezapadajícími, je však povinností jeho upozorniti své čtenáře na sjezd vědecký, na němž berou účast kruhy lékařské a přírodozpytecké celého světa, zvláště lékařské. Nekonečným štvaním německým proti Praze dařilo se celá desítiletí, naše hlavní město vymýtiti z kombinací pořadatelů světových sjezdů, ačkoliv cizincům vždy Praha se líbívala a sympatické vzpomínky o ní psali. Jen světová výstava lékárnická z r. 1896, kterou jsme uspořádali my Češi s malým jen přispěním německým, na níž vystavovaly nejslavnější firmy zahraniční, dále světový kongres „volné myšlénky" odehrávaly se v Praze, české Praze. Účast českého odborníka dra. Slavíka na posledním sjezdu pro elektrologii v Barceloně, snad i podobnost osudů Catalanů, jichž je Barcelona hlavním městem, s osudy nás Čechů způsobily, že Praha zvolena za sídlo příštího, tedy již šestého sjezdu pro elektrologii a radiologii, vědy, jež hlavně lékařství v posledních desítiletích přinesla služby neocenitelné, zvláště poznávání chorob cizích těles, ukrytých útrob a jich léčení, neurosy, novotvary atd. Minulé sjezdy zasedaly: první v Paříži r. 1900, druhý v Bernu r. 1902, třetí v Miláně r. 1904, čtvrtý v Amsterodamu r. 1908, pátý v Barceloně r. 1910, šestý položen tedy letos do Prahy na měsíc červenec, kterážto lhůta však, aby více prací českých i cizích bylo získáno, přesunuta na říjen. Rozumí se samo sebou, že naše práce má zase mnohé příkoří překonávati, jako vše, čím bychom mohli před tváří celého světa vyniknouti. Pohovoříme si o nich svým časem dle autentických zpráv ze zákulisí, sjezd pořádajícího — zatím ukládáme si reservu, abychom snad nepokazili něco, co se může ještě spraviti. Předsedou sjezdu je J. M. dvorní rada Prof. Dr. Stoklasa a na sjezd přijdou znamenití odborníci světa, prof. Curieová-Skłodowská z Paříže, Doumer z Lille, Leduc a j. Čeští pracovníci přírodovědečtí a lékařští nechť ještě v čas ohlásí svou účast výboru — dr. Slavík (Ovocný trh v Praze) je jenerálním sekretářem

sjezdu. Příspěvek členský činí 25 K a se sjezdem je spojena vědecká exkurse do radiových dolů a lázní v Jachymově.
—ae.

POMNÍK FERDINANDU LAUBOVI odhalen v těchto dnech v Křivoklátě za přítomnosti jeho příbuzných, zetě skladatele Hřímalého a j., dále vynikajících hudebních kapacit českých, peči malíře Kalvody, jenž zakoupiv domek s pozemkem, kde Laub trávíval své chvile, zasvětil jej sochařem Sapikem vytvořenému pomníku populárního českého skladatele, proměniv spolu obydlí skladatelovo v jeho museum. Tento akt pocty, pochopitelný u ryzího umělce, který tu mlčky z vlastního ušlechtilého hnutí provedl úkol, který u nás zpravidla provádějí (a také ne vždy) obce nejbohatší nebo spolky větší z prostředků účinnou prací k tomu nastřádaných, zasluhuje uznání tím více, čím méně dává dnes umění jednotlivci sebe přednějšímu do klína zlata — příklad zahanbující obcím českým, které nejslavnějším svým rodákům jedva pamětní desku obětovaly, ač je to mravní povinností správ obcí a okresů, aby pečovaly nejen o vezdejší statky a jich rozmnožování, leč i o mravní povznesení obyvatelstva obracením jeho zřetele co nejmakavějším a spolu umělecky účinným na zářivé vzory občanské, národní, vědecké, umělecké a jiné zdatnosti aspoň po jich skonu, když za živa jim ani známy nebývaji. Rozmach hospodářský měst a okresů, zvláště pak zdar jednotlivců v českém národě až překvapující případy takovými veden jest na myšlenku, aby se nezapomínalo na oslavu předchůdců, kteří v těžkých poměrech zůstavili národu cenná díla.
—s—a—.

Dr. V. Mrázek: PRŮVODCE RIVIEROU. Není tomu dávno, co česká literatura neměla vůbec průvodců. Málo se cestovalo, a kdo se vydal na cesty, spokojil se průvodci cizími, zvláště německými. Ale vzrůstající blahobyt země a zlevnění dopravních prostředků i vzrůst vzdělání v kruzích nejširších zaváděl co rok více našinců do ciziny a objevovaly se tu první české knihy provádějící českého poutníka po cizích krajích jeho mateřštinou. „Máj" byl z prvních nakladatelstev, která z povolaných per opatřovala české literatuře průvodce. K takovým povolaným perům náleží i autor nahoře uvedeného průvodce po Rivieře. Sám turista dosti scestovalý, jenž Rivieru několikráte navštívil a byl jí uchvácen a spolu lékař, jenž posílaje své klienty nejednou časně z jara k slunnému teplému moři především obeznámil se s Rivierou, a maje také kus brku umělce od přírody daný, sedl si asi v zimní prázdni, když mu oddech lázeňského lékaře dopřává po kampani letní trochu poodpočinouti, a napsal tohoto průvodce, jenž není jen souhrnem turistických zkušeností autora, ale i literární práce, pokud to stručný sloh průvodce dovoluje — nejen průvodce, ale i výplod pera zkušeného balneologa, jak ukazuje kapitola. „Pokyny pacientům". Nějakou ukázku:

„Proto ten šťastný seveřan, který v tomto bohy požehnaném zákoutí po delší čas prožil, jeho jas i přítmí, jeho žár i vůni poznal, umlká v obdivu pod vlivem jeho kouzel, zapomíná rázem na současné chmury i ledy své méně šťastné domoviny a žije život nový, posvěcený výhradně té okolní čarovné přírodě, jež obrozuje zdraví i sílu a jejíž půvaby ani sám Petrarca opěvati se neodvážil".

Poznamenáme-li, že autor, zručný kreslič, nakreslil si i řadu mapek do svého průvodce, myslím, dosti zdůvodněno, že Mrázkův Průvodce Rivierou je dílkem do jisté míry originálním, do něhož zařadil autor i několik reprodukcí fotografií ze svého kodaku. Přečetl jsem několik kapitol z krajů mně dobře známých a nemám co vytknouti. Nakladatelství vypravilo knížku nevelkou elegantně a prakticky.
—ý—.

BAR-KOCHBA. Pjesan Jaroslava Vrchlickoga (1894-1897). S češkoga preveo M. Kuntarić. Požega 1912. 8°.

Mako Kuntarić, spisovatel a gymnasijní professor v Požeze v Slavonii, je známý přítel národa českého, který již mnohý plod našeho písemnictví do hrvatštiny přeložil, dosud hlavně z prósy. Rád vždy občas zavítá do Prahy a udržuje přátelské styky se spisovateli českými, z nichž přilnul zvláště k Ignátu Herrmannovi. Tentokrát obrátil svou pili k dílu básnickému a to k největšímu epickému výtvoru mistra Vrchlického, ku grandiosní epopeji „Bar-Kochba", opěvující poslední tragický zápas židovstva o národní a politickou samostatnost s všemocným Římem. Překladu předeslána studie o životu a díle Vrchlického, jakýsi informační to výtah ze studie Jaromíra Boreckého, vydané naším nákladem. Také relief, jejž Jaroslav Kvapil napsal k ukázkám z Vrchlického do „České poesie XIX. věku", cituje Kuntarić mezi svými prameny. Po úvodu otištěn v českém originále autorisační list Vrchlického, datovaný z Opatije 12. ledna 1911. Pak následuje překlad, úplný, od autorovy předmluvy až k jeho vysvětlivkám. Za těmito připojen ještě „dodatek" požežského rabína, dr. Mojžíše Margela, v abecedním pořádku přinášející výklad jmen a věcí, jakož i historického pozadí látky, z něhož jest znáti dobrý rozhled vykladačův po spadající sem literatuře hebrejské. Překlad Kuntarićův pracován je s láskou a úctou k dílu Vrchlického. Podává je v rouše přesném, hledí vniknouti do všech jeho půvabů a sám psán jest, pokud souditi nám možno, jazykem plným lahody a síly. Pro rýmovanou část (sbor kněží ve zpěvu X., Král a Messiáš) nalezl překladatel obratného pomocníka ve Fr. Cirakiovi. Kuntarić vydal objemné dílo vlastním nákladem. I ten detail jest výmluvným důkazem překladatelova nadšení pro věc, za něž dlužno nám býti mu vděčnu jménem slovanské vzájemnosti. Sbližovati a seznávati se duševně jest zajisté nejkrásnějším jejím úkolem prostředkem nejvydatnějším.
—r—

ČESKÉ DÍLKO NĚMECKÉHO NAKLADATELE. Sousedi naši na severu věru nezasluhují výtky, že by naši práci literární nějak favorisovali. Tu a tam octne se v německém časopise překlad některé české práce drobnější, při níž se raději zamlčí, že překládáno z češtiny a ještě raději se zamlčí i jméno autora. Několik svazečků Reklamky (překlady Čecha, Nerudy, Vrchlického) a nějaký německo-český slovník neb gramatika — a jsme pomalu s českými edicemi německých nakladatelů hotovi. Cikánština, řeč Basků, některé žavské nebo středokavkazské

nářečí je jim milejší, ač nakladatelství jest obchod. Tím více překvapí, vyjde-li nákladem Otty Schuckera v Kostnici (Hussenstrasse č. 45) úhledné album pohledů k Husovi se vztahujících s obrázkem rodného domu Mistra Jana Husa v Husinci v čele, za nimi následuje bydliště M. Husa, pamětní deska jeho s českým a německým nápisem a s medaillonem mistrovým („věnovali Čechové 1878"), dále starý kupecký dům s koncilním sálem, obraz M. J. Hus v žaláři, vězení jeho v Kostnici a vězení Jeronýma Pražského, pohled na vězení Husovo v Gottliebenu u Kostnice r. 1414., jakož i vnitřek tohoto vězení, dále věncovou síň v Gottliebenu, Husův kámen v Kostnici, dóm v Kostnici a vnitřek jeho, i celkový pohled na Kostnici — vše bezvadnou češtinou bez chyb pravopisných a tiskových, s výkladem obšírnějším na rubu obrázků, v podobě pohlednic v jeden svazeček spojených. To vše nás musí těšiti, a ježto rok co rok jistě sta krajanů jezdí do Kostnice ke hrobu Husovu, zasluhuje drobný ten zelený sešítek, na němž je jedině německý plánek Kostnice na obálce, vhod německý pro lepší orientaci cizince v městě, doporučení, aby se na podnik p. Schuckera české obecenstvo upozornilo. —nr—

MORAVSKÝ KRAS. Území, položené mezi Blanskem, Rájcem, Sloupem a Jedovnicemi, poutalo ode dávna lidskou pozornost některými nápadnými přírodními zjevy. Romantický ráz krajiny dal území tomu nepřípadný, vědecky neodůvodněný název „Moravské Švýcarsko", zaměněný nyní jménem „Moravský Kras". Obrovitá, nepřístupná, bájemi opředená propast Macocha, mohutné jeskyně s bludištěm podzemních chodeb a tajemné propadání a zase vyvěrání vod zlákaly během let dosti odvážných mužů, kteří toužili odkrýti odvěká přírodní tajemství a přivedly i proudy turistů, přicházejících, aby pookřáli v krásné přírodě a pokochali se pohledem na velkolepé dílo přírody. Moravský Kras náleží k nejzajímavějším krajům našich vlastí a ruch turistický, stále ovšem rostoucí, ještě daleko není úměrný s neobyčejným významem této oblasti:

Do středu Moravského Krasu dostaneme se z Blanska nebo z Rájce. Rájce dojedeme z Brna osobním vlakem za hodinu, z Prahy asi za 4¼ hodiny (trat Praha-Brno společnosti stát. dráhy). Je to tedy výlet pohodlný a nad jiné vděčný.

Klub českých turistů zakoupil před léty pozemky kolem Macochy a zbudoval na náhorní rovince nad samou propastí úhlednou a dobře vybavenou Útulnu, v níž se turista osvěží a v níž může i přenocovati. V turistické literatuře české najdeme několik spisků, které byly turistovi na cestě Půnkva — Macocha — Sloup vůdcem. Ale překvapujícími objevy posledních let všecky tyto spisky rázem zastaraly a potřeba nového informativního průvodce stala se naléhavou.

Vědecké bádání v Moravském Krasu je takového rozsahu a na nové a nové objevy tak bohaté a stále ještě trvající, že nebylo vskutku možno jinak, než aby nového průvodce napsal přímý účastník této vědecké práce. Učinil tak Phdr. K. Absolon, kustos moravského zemského musea brněnského, jehož odvážné a neúmorné práci a obdivuhodné vytrvalosti i vynalézavosti děkujeme za soustavný výzkum tohoto území a za objevy nových, velkolepých prostor podzemních. Nejlepším východištěm do Krasu jest Blansko, přirozený ráz krajiny nutí však, aby popis její počínal Sloupem.

A tak vede dr. Absolon turistu krok za krokem z Rájce přes Petrovice do Sloupu a do jeskynního bludiště Sloupsko-Šošůvského, pak do Holštýnského údolí, s jeskynním bludištěm Rasovnou, do Suchého žlebu a Císařské i Kateřinské jeskyně, k Macoše, do Pustého žlebu a do Půnkevních jeskyň a konečně k Jedovnickému propadání.

Cestou koná odbočky a vysvětluje slohem jasným a poutavým historický pochod vědeckého zkoumání krasového fenoménu moravského i přirozený vznik jeho zjevů.

V knize najdeme tedy vedle turistického vůdce i mnoho cenného poučení. Ne nadarmo nazval autor svůj spis „Turistická a přírodovědecká příručka". Napínavě, místy zrovna dramaticky líčí spisovatel své výzkumné práce, zejména své několikeré expedice na dno Macochy, do Rasovny i své objevy jeskyň Půnkevních.

Své mladistvé nadšení pro věc dovede autor přenésti i na čtenáře, jemuž zajisté nanejvýše vhod připojuje ocenění vědeckého významu krasového území moravského. Počínaje geologickými poměry, vysvětluje krasový fenomén, dotýká se problému podzimních toků Půnkvy a pojednává stručně i o zvířeně diluviální, o jeskynní zvířeně a květeně i o palaeolithickém člověku. „Průvodce Moravským Krasem", vydaný a obrázky i plány bohatě vypravený nakladateli pp. Barvičem a Novotným v Brně, koná tedy úkol dvojí: popularisuje důležité výsledky vědecké práce a vede současně českého turistu do krásné a při tom nad obyčej zajímavé krajiny ve středu sesterské Moravy, turisty, zejména z království, stále nedosti všímavé. Doporučujeme nyní v době prázdnin zejména studentstvu co nejdůtklivěji.

— šb.

NERTO. Napsal Jindřich Mistral. Proslulý autor katalonský Jacinto Verdaguer, jehož práce nalezly u nás povolané překladatele v Jaroslavu Vrchlickém a Sigmundu Bouškovi, uznal za záslužné převésti do svého jazyka dílo slavného provencalského básníka, a odtud přeložil je opět do češtiny Dr. Otakar J. Janota. Nerto jest v původním jazyce básní, Verdaguer a po něm arcit také Dr. Janota přidrželi se prosy, aby překlady jejich byly věrnější. Je to nanejvýše zajímavá, v každé řádce poeticky zladěná legenda avignonská, v níž básník líčí zápas ďáblův o kořist, kterou mu kdysi upsal člověk v době svého zoufalého poblouzení. Tím neštastným člověkem jest šlechtic ze sousedství avignonského a upsanou oběti krásná, nevinná dcera jeho Nerto. Děj legendy autor položil do sklonku papežské vlády v Avignonu, líčí v ní osobu papežovu i jeho dvůr s okolím, život v papežském sídle, vše barvami, zářícími světlem a kouzlem Provence. Přátelům legendárních příběhů, které v Mistralovi nalezly zvláště schopného tlumočníka, a zejména přátelům básníkova umění Nerto zajisté způsobí nemalý požitek. Překlad vyšel v nakladatelství V. Kotrby v Praze. Ds.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 19. července 1912. ČÍS. 43.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

VIOLA JARA.

Hlas, jak zvuk violy, tak dávno pověšené
a jednou z rána se zdi sundané,
zajásal výškou tisícerých citů
ve smutné včera ještě duši mé . . .

Snů jara celého, jež sluncem zulíbáno,
rozkvetly v duši svěží kytice —
snů jara celého, jež vzduchem provětráno
zplesalo v srdci ptáků tisíce!

Tak světlem jásajícím výšinami,
zpíváním sluncí, letem k oblačnu,
svítí a hraje v nekonečných trilcích,
houslí a blouzní v nitru moře snů!

Jak moře světel třpytících se láskou,
zářného vodotrysku tříští milion,
duhových, démantových, vzlétá k nebes modru —
vítězství každý trysk, a zázrak každý tón!

ADAGIO SRDCE.

Tiché sny jdou duší hudbou kolébavou,
vlašťovky, jež teskně veslují mou hlavou . . .
Měkko mi je v duši, líto mi je všeho,
trpícího mlčky, nedořeknutého . . .
Duší dívek těch, jež v koutku sedávají,
na své ženichy však marně čekávají,
srdcí chlapeckých, snících jen zaraženě
sladkých o loktech a o skutečné ženě.
Rád bych pohladil dnes děcko v zamlknutí,
které, zakřiknuto, šeptmo si jen kutí,
v ruce své vzal hlavu snílka šestnáctletého,
který lásky sen ze srdce upřed svého,
a teď vkládá jej v každičké dívčí tělo.
Oh, chtěl bych vzít dneska hlavu v ruce své
všemu, snem co trpí, krásně churavé . . .

JAN Z WOJKOWICZ.

TY, Ó PANÍ SRDCÍ — — —

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ.

Pokračování.

Slíbila, jsouc ráda, že se tak záhy upokojil. A po několika dnech se vydala na cestu s Pontiem a služebnictvem. Doprovodil ji až za Ariciu a tam se loučil všecek zoufalý, nepozoruje ironický úsměv Pontiův, jenž věděl o záletnictví své choti.

Na zpáteční cestě strhal téměř koně divokou jízdou a vešel do bran právě před západem slunce.

— — — — — — — — — — — —

Pontia Octaviovi, tribunu lidu.

Plním svůj slib, milený. Odpustíš, že nepsala jsem ti hned po svém příjezdu do Bájí, ale před-

stav si dlouhou cestu v slunečním žáru, po nivách žhoucích a rozpálených. Do Bájí přišla jsem vysílena a znavena na smrt, odpočívala jsem celé dva dny a teprve třetího jsem podnikla projížďku v zálivu, jež mne velice osvěžila. Daleké, modře se vlnící moře, lehce kolébalo bárkou a já snila o tobě. Věříš mi, že jen na tebe myslím? Sledovala jsem let ptáků nad mořem a po těch, již letěli směrem k Římu, posílala jsem ti pozdravy. A uzříš-li těchto dnů nad svým domem kroužiti velkého bílého ptáka, věz, že je to posel, nesoucí mé vzpomínky, mou touhu. Nebot vzdálena poznávám, jak jsi nepostrádatelný. Každého dne, každé hodiny myslím jen na tebe. Rozprostírám tvé dary a dívám se na ně, zdobím se jimi.

Z nosítek viděla jsem mnohé známé z Říma, ale nenavštívila jsem dosud žádnou přítelkyni. Nechci je rušiti ve snech lásky: každá má zde svého přítele a zdá se, že v tepnách Bájí prudce buší touha.

Vidím, že nebudu moci psáti každého dne, jak jsem ti slíbila, nebot bych musela opakovati stále tytéž věci. Ale budu ti psáti dvakrát týdně. Vzpomínám na tebe a očekávám tvou odpověď. Kéž tě bohové chrání! Vale!

Octavius Pontii.

Milovaná, jak toužebně jsem očekával posla, jenž mi přinesl tvůj dopis! A když jsem rozvinul ten malý papyrusový svitek, jenž mohl obsahovati nesmírnou radost a přinesl mi skorem žal, byl jsem smuten a mimoděk mi vytryskly slzy z očí. Jsou v dopise tvém ovšem slova lásky, ale pouhá slova, neoživená vroucím citem. Marně jsem vyhlížel, uzřím-li nad zahradou kroužiti bílého ptáka, nespatřil jsem ho ani v růžovém úsvitu jitra, ani v žhoucím poledni, ani v purpurových červáncích západu. Zbloudil asi, nebo nedoletěly k němu tvé vzpomínky. Nebo snad nesl jiné poselství, sladké a něhyplné, — jež bylo vroucnější, než tvé. Nebot jak může říci milující žena, že by se opakovala, kdyby každého dne psala muži, jenž po ní prahne? Hleď, ta slova mne bolí. Až vyjedeš opět v bárce, zírej na daleké moře a řekni: Je stejné? Je to vždy totéž moře, ale jak mění svůj vzhled! A v jeho hloubi sní tiše perlorodky. A tak i žena, jež miluje. Stále nalézá kolem sebe i v sobě mnoho podnětů k slovům lásky, hladina její duše je hladinou moře i hladinou nebes; vlny lásky se dmou, šeptají i bouří, nebe září sluncem, měsícem i hvězdami a pokrývá se mraky. To vše je obraz lásky, věčně stejné a věčně se měnící, ale lásky, jež má vždy co říci, jež je věčně nespokojena. Milejší by mi od tebe byla slova hněvu, než mlčení. A kdybys každého dne napsala dopis, obsahující jen jediné, ale sladké slůvko: miluji, byl bych přeštasten.

Nebot co jsou polibky, po nichž stále žízní ústa milenců? Němá vyznání, tajemná řeč lásky, kterou hovoří každý pór těla. Já bych dovedl celý den psáti o tobě, o své lásce, a nalézal bych v ní vždy nové kouzlo, a ty, jež jsi ujišťovala, že mne miluješ, píšeš, že bys se opakovala.

Nemohu již psáti, duše má přetéká hořem, touhou a steskem, je mi nesmírně smutno. Zdá se mi, jakobych byl miloval přelud, jenž zmizel. Ó, napiš mi, milovaná, slova útěchy, nebo zemru dříve, než se vyplní můj sen. Vale.

Pontia Octaviovi.

Vím, že tvůj příští dopis bude opět pln výčitek, že jsem se o dva dny opozdila. Ale pomni, že je zde vírný ruch, do něhož jsem mimoděk stržena. Dvakráte jsem musela s Pontiem na hostinu k bohatému Athéňanu Kleomenovi, jež se prodloužila přes půlnoc. Bylo přítomno mnoho Římanů, nebudu ti vypisovati jména, snad některé z nich by tě marně znepokojilo. Křivdíš mi ve svém dopise, Octavie, pamatuj, že stálými výčitkami ničí se láska. Vzpomínám na tebe, ale odpust, že nemohu mnoho psáti, jsem unavena a nemohu soustřediti myšlenky. Prchají mi, unikají jako kola tvořící se, když kámen padne do vody. Buď vesel a zaplaš trudné myšlenky. Vale.

Octavius Pontii.

Pamatuješ na má slova před tvým odjezdem do Bájí? Tajná hrůza a bázeň tísnily mi srdce, nechtěl jsem, abys odjížděla. Temné tušení, že tě ztratím, rvalo mi duši a s bolestí poznávám, že tušení mé se vyplňuje. Kde jsou tvé sliby, jimiž jsi tak lichotivě konejšila můj nepokoj? Proč zapomínáš tak náhle? Vyprchaly z tvé duše chvíle, kdy jsme byli spolu, ret na rtu? Neslyšíš již bouřlivý tlukot mého srdce? A přece jsi slibovala, že budeš mysliti jen na mne, že jen já budu v tvé

duši! A hle, minuly jen tři týdny a ty nemáš již času mi psáti, vracíš se z hostin z rána, když zora zlatí den. A vzpomínáš, ne na mne, ale na ty, již ti lichotili na hostině. Cítím to dobře z tvého dopisu: kdybys měla času, nebudeš se rozepisovati o nás, o naší lásce, ale o hostině, pro kterou mne zapomínáš, vyličovala bys rozhovory a vše, cos spatřila. Zde bys našla slova, jež nemůžeš najíti pro lásku. Ó, proč jsi mi lhala? Proč mne klameš? Nebojíš se, že tě stihne pomsta bohyně? Říkalas, že Pontius má rád Řekyně, zajisté již našel některou z otrokyň onoho Athéňana a ty máš příčinu se odloučiti.

Ó, Pontio! Nezarmucuj mne. Jsi mým životem, žiju jen tebou. Dalas mi svou lásku, neber mi ji zpět! Nevrhej mne v zoufalství!

Pontia Octaviovi.

Tvé nářky počínají mne nudit. Což myslíš, že mohu plniti vše přesně tak, jak jsem slíbila? Mám ti stále opakovati slova, nic neznamenající? Myslím na tebe a nebeřu svou lásku zpět, vyplním, co jsem slíbila. Odloučím se od Pontia, že se tak dosud nestalo, není mou vinou. Nemohu ho přece opustit proto, že přede mnou líbá otrokyni. Již proto ne, že tak činí vždy, když požije mnoho vína. Dělá prostě to, co ostatní.

Zítra pojedeme do Pompejí, nebot budou tam hry v cirku. Sám Nero daroval prý přes dvě stě šelem a čety vybraných gladiatorů se utkají v zápase. Není to ovšem novinka pro nás, ale nebudeme se stále koupati v Bájích. Piš až za týden. Vale.

Octavius Pontii.

Hle, mé nářky tě počínají nudit. Mám tedy lhostejně zírati, jak tvá láska vadne, jak z toho velikého květu opadává list po listu, vytrvale, neúprosně, neodvratně, jako v pozdním podzimu opadávají stromy? Tak snad jednáš ty, jež jsi mne nikdy nemilovala, poznávám to nyní jasně. Vidím, že Seneca měl pravdu, když mne varoval, ale já zaslepen láskou k tobě, neslyšel jsem jeho rad, zřel jsem jen tebe. Proč jsi se přetvařovala? Proto, že jsem tě zahrnoval dary, lhala jsi lásku? Pro ty blýskavé cetky jsi zapřela sebe, za ně jsi platila polibky, objetím, což vše mělo býti důkazy lásky? Ty nevíš, co tvá láska způsobila v mém životě, ale nechci si stěžovati, vrat se, buď tou, jíž jsi byla zde, v mé blízkosti, v mé náruči. Zapomenu vše, nebot tuším, že náhlý obrat v tvém myšlení není pouhou vzdorovitostí, ale že kdosi jiný vstoupil do tvého srdce a zapudil mne. Netrýzni mne, Pontio. Jsem zde sám, nemám, kdo by mne potěšil, i dobrý Seneca opustil s celým dvorem Řím. Imperator je prý v Antiu, je tam také Otho i Poppaea. Vrat se, Pontio, at na tvém srdci se utiším, at tvé bílé paže se opět ovijí kolem mé šíje! Příčinu jistě již máš, nebot znám Pontia. Ale ty nechceš jíti, nebot považuješ za samozřejmé, že líbá řecké otrokyně — když je opilý. Ty víš, že není stále opilý, chtěj jen, a můžeš ho opustit. Zdá se, že tě tam kdosi poutá, že spěcháš do Pompej podívati se na hry! Ty, Římanka! Pontio, netrýzni mne a vrat se do Říma. Miluji tě! Vrat se, nebo zapomenu, že jsem tribunem lidu a opustím Řím. Kam půjdu, víš. Musím zvěděti, co tě poutá v Bájích. Jsem tvým otrokem, ale i v něm procitne na chvíli odvaha a řetězy, jež ho poutají, vraždí svého trýznitele. Na mém rozhodnutí nezmění ničeho ani slova lásky, ani slova hněvu. Nezmění na něm ničeho ani bohové, ani osud.

Pamatuj si má slova.

Pontia Octaviovi.

Opouštím Báje a svého chotě.

— — —

První dojem, jenž po přečtení těch několika slov mu proletěl duší, byl pocit nesmírného blaha, jásavé radosti a nevýslovného štěstí. Ale když je přečetl podruhé a potřetí, tu znenáhla mizel všechen ten zlatý jas, jímž byla jeho duše prosluněna a černé stíny tam vtékaly jako tichá, neslyšně plynoucí řeka. A srdce se mu bolestně sevřelo. To že psala milující žena? Těchto několik chladných slov že vytrysklo ze srdce, v němž vřela láska?

Neviditelnou rukou sražen, klesl na lectus.

— Nemiluje mne již, nemiluje mne, zaúpěl.

Vír zmatených myšlenek zakroužil divoce jeho hlavou. Vrací se a nenapsala mu ani, kam se vrací, zda do domu svých rodičů, nebo k některému klientovi. A přece její místo bylo nyní v jeho domě, u jeho krbu, když pro něho se zřekla Pontia.

Zachvátila ho prudká touha. Věděl, že nemůže býti dosud v Římě, přece ale kázal připraviti rychle

nosítka a dal se donésti do domu jejího otce. Ale ostiarius nevěděl ničeho o příchodu Pontie, nevešel tedy ani dále a vrátil se pěšky do své villy, nespokojen, ztrýzněn a neštasten. Dlouho do noci seděl němě v zahradě a když ulehl, nepřicházel blahodárný spánek, aby zaplašil jeho bol. Viděl stále jen ji, zjevovala se mu vždy žádoucnější a sličnější.

Pokračování.

JAK JANEK PÁSL HUSY.

VALAŠSKÁ POHÁDKA OD JOSEFA KALUSA.

II.

Pokračování.

Král s komonstvem čeká v bráně,
korunou zdobené skráně,
k boku princezny se tísní,
dvořané dál vážní, přísní.

Za dvořany dvorní chasa,
s muzikanty cimbál, basa,
lidu okolního tlupy,
hlava na hlavě se kupí.

„Jde už Janek?“ — „Žene husy?“
a kde kdo se smíchem dusí.
„Kolik přižene jich asi?“
„Ani jedné!“ slyšet hlasy.

„Pásal nejprv krávy, voly,
spásl oves usnuv v poli,
na řadu pak přišly kozy,
a teď husy — Bůh pomozi!

Husy pásli před ním jiní,
a nebyli hloupí, líní,
z rytířského rodu byli,
a pod šibeničkou shnili.“—

Slunce klesá ku západu:
Janek žene husy k hradu,
do hradní je brány vhání,
širák snímá, všem se klání.

Sta upřeno k němu hledů.
„Pane králi, husy vedu,
račte sčítat neodkladně.“
Pan král odpovídá chladně:

„Jen buď, Honzo, bez obavy,
spočítáme husí hlavy,
sčítáme je přesně, správně:
jen at dopadne to slavně.“

Král s dvořany počítá je,
princkám úsměv kol úst hraje.
Každá útlá jako břízka:
Honza prohlíží je z blízka.

Jedna růžové má šaty,
kolem boku pásek zlatý,
druhá — modrá fialinka,
třetí — bílá holubinka.

Vlasy zlaté, oči černé
veliké, však nedotěrné,
ústa malinká jak poupě.
Honza prohlíží je hloupě.

Vybírá si jednu v duchu,
náhle doléhá mu k sluchu:
„Sto hus, devadesát devět:
Janku, jednu odnes medvěd?“

„Nůž jsem vrazil do medvěda:
husu odnes dábel leda;
dvě stě jsem jich přihnal k hradu:
hlavu s krkem na to kladu!“

„Kdyby dvě stě hus tu bylo,
pak by žádné nechybilo.
Není!“ — „Přečítejte znova,
dejte přece na má slova.“

„Drahý čas se marně meška:
my se omýlíme ztěžka.“
Král však do toho se vkládá:
„Přečítejte, jak si žádá!“

„Přečítáme po tvém přání.“
Janek smutně hlavu sklání:
„Kam se děla husa jedna?
Vždyt zde o život se jedná!

Jen se zatoulala kdesi?
Zpátky odletěla v lesy?
Zašlápnuta kdesi leží?“
Hrůzou mráz mu tělem běží.

„Sto a devadesát devět:
dvoustou hus sněď vlk neb medvěd.“
„Janek sněď ji, vlk to nebyl
ani medvěd!“ kat se šklebil.

„Janek sněd ji!“ zástup bouří.
Král hněvivě čelo chmouří.
„Upek si ji ku snídaní,
s peřím ji sněď: teď ji shání.“

K dílu chystají se kati.
„Janku, pověz, chutnala ti?
Měla maso křehké, tučné?“
zněly vtipy drsné, hlučné.

Král dí: „Rozsudek je krátký:
vložíš hrdlo do oprátky,
milý Janku! A ty, kate,
ukonč dílo započaté.“

„Prosím o milost jen jednu,
k ústům píštalku ať zvednu:
je-li ztracená hus živa,
přiletí hned jako divá.“

Jedna z princek na smrt zbledla.
Janek pískl: hus se zvedla
princezna div neomdlela:
z fěrtoušku jí vyletěla.

„Odpusť králi, milý tátí:
nechtíc za Janka se vdáti,
skryla jsem hus pod fěrtouškem.“
V smíchu král jí zatah' ouškem.

„Já mněl, nedobřino malá,
že bys ráda zaň se vdala:
jet podoben Janek k světu,
plný mužné síly, květu.“

„Je, nebyl by k zahození,
nebýt toho okounění:
pořád na mně visí zraky,
až přicházím na rozpaky.“

„Nic se neboj, bude jiný
pod kytičkou rozmariny.“
Hudba do řeči jim padla,
s hudbou šli do večeřadla.

Král tam Janka objal: „Synu,
v otcovskou tě náruč vinu,
k svatbě přiveď všechny známé,
hrad i s princeznou ti dáme.“

PÍSEŇ.

Poletá holoubek
s jedličky na doubek,
s javoru na javor,
až do modravých hor
za holubičkou svou
bělostnou, rozkošnou.

Chtěla bych letět s ním,
s holoubkem bělostným
daleko do hory,
do vonné obory,
můj kučeravý hoch,
aby mě objat moh.

Pokračování.

TETA.

POVÍDKA. NAPSAL QUIDO MARIA VYSKOČIL.

Dokončení.

Ještě během prázdnin navštívil Duhan své přátele v H.

Dojížděl rozechvěn a ne zcela bez obav, zda nezměnilo se tu nic za jeho nepřítomnosti, leč usvědčil se záhy z marnosti svých pochyb.

Těchto několik dnů, v H. strávených, patřilo opravdu k nejšťastnějším z celé Ondřejovy mladosti.

V nich konečně zaplašeny byly nadobro i poslední stíny, jež dosud z minulosti vkrádaly se mezi Ondřeje a Jiřinu.

Starý zámecký sad vyslechl pak kteréhosi teplého večera i vroucí slib lásky a shlédl záruku blažené budoucnosti.

Ostatní bylo pouze úkolem času.

„Věřím pevně," řekl tehdy Duhan slečně Houškové, „že i pro nás naplní se záhy dni našich úmluv. Dokud jsem tebe neměl, má budoucnost byla temná a beze slibů. Dnes vidím však v ní jasně! Ty stojíš zcela blízko mne a já mohu cítiti tvůj dech i slyšeti tlukot tvého srdce. Mé štěstí není klamem, nebot žiji v tobě a ty nedopustíš, aby zlé síly vydobyly si nad ním moci! Ty, kterou miluji tak neskonale . ."

Chtěla cosi odpověděti, ale Duhan nedomluvil ještě. Pohlížeje na její malou, dětsky malou ručku, pokračoval:

„Hle jak malá, obrany neschopná je tvá ruka! Jak mohla bys s těmato něžnýma rukama jíti do bojů života, a jak udržeti těžký štít v zápase proti jeho útokům? Ne . . ne! Nikdy bys k tomu neměla sil. Ale já postavím se před tebe a ve své srdce schytám veškery střely proti tobě cílené."

Odpověděla:

„Dávám ti tak málo za tak velkou lásku!"

Přerušil ji:

„Což, sebe dávajíc, neposkytuješ mi toho nejvyššího?"

Políbila ho místo odpovědi.

A on, dokonale šťasten, natrhal květů, jichž všude byla hojnost kolem nich a rozházel je po cestě, kterou kráčela.

„Tak budiž vždy!", přál si.

„Básníku!", vydechla.

V zámeckém sadě zvolna se soumračilo. Nad trávníky vznesly se bílé páry, a kdesi vzadu, mezi lesními stromy, ozvala se žežulka, jakoby vybídnouti chtěla:

„Nezapomeň! Nezapomeňte svých slibů!"

A Ondřej vedl slečnu Jiřinu za ruku a nad nimi, v prostoru, který záhy měl zahořet hvězdami, šuměla neviditelná, veliká křídla Lásky — —

. . .

Hned po prázdninách s novou chutí vrátil se Duhan ke své práci. Záhy po něm dojela i slečna Houškova.

A pak nastalo ono rozkošné období společné práce i společných zábav.

Ondřej úsilovně spěchal, aby skončil včas svá studia. Pracoval mnoho, leč necítil únavy, nebot všechny volné chvíle trávil u slečny Houškové, provázeje ji do zábav a do divadel, rozhoduje, když její jemný a podivuhodný vkus ocitl se v rozpacích, jak z tolika krásného zvoliti pouze jediné, nebo pečuje, by nějakým nepatrným dárkem projevil jí svoji neskonalou oddanost. Podivoval se vždy ženám, které dobře se oblékaly a vkusně česaly, a byl naplněn pýchou, že slečna Jiřina daleko v obém předčila ty, u nichž vrozený vkus pokládal za dokonalý.

Prožíval rozkošné chvíle zvláště v setmělém divadle, kde mohl ve své držeti malou, krásnou ruku Jiřininu a slyšeti zcela na blízku sladký ševel jejích hedvábných suknic.

A když vraceli se pak domů a měsíc zářil nad královským městem, oj, jak bylo milo okamžik prodlíti na nábřeží, nad stříbrnou řekou a něžným slovem utvrditi staré krásné sliby i naděje!

Tak zima přeplynula a z daleka už jaro se hlásilo.

Leč s prvými jeho úsměvy prosákl se i nebezpečný jarní jed a brzy po té počala slečna Houškova churavěti.

Lékař prohlásil nemoc za považlivou a doporučil nemocné pobyt u moře.

Duhan byl zoufalý.

Rád by byl pomohl, ale což on mohl! Ne jednou, ale stokrát i život by obětoval, stačilo-li by to, aby nemocné vrátilo se otřesené zdraví.

A když posléze odvezli slečnu Houškovu k jižnímu moři, zdálo se Duhanovi, že nepřežije ani on této doby nebezpečného oddálení.

A zvláště, když zprávy od moře zněly s počátku tak neutěšivě.

Zoufale ponořil se do své práce a v horečném chvatu ukončil svá studia, jen aby na okamžik alespoň zapomněl všech těch muk, jež drásaly jeho nitro.

Tehdy v těch zmatených dobách nejlépe Duhan poznal, čím mu slečna Houšková je.

Bez ní jeho život byl prázdný a bez cílů. V ní skrývalo se veškeré blaho a jediná radost, kterou měl na světě.

Konečně však přece nastal obrat k lepšímu.

Duhan se rozradoval.

Vše kolem něho jakoby se rozzářilo. Život nalezl staré svoje barvy naděje a radosti.

V těch dnech byl by také Ondřej nejraději rozejel se za slečnou Houškovou, než ucházel se právě o učitelské místo na pražském předměstí, a nebylo mu tedy možno se vzdáliti.

Za to téměř denně vyměňovali si dopisy se slečnou Jiřinou, která rychle se pozdravujíc, s novou radostí těšila se z půvabů moře, jehož nikdy před tím neviděla.

Konečně počátkem července obdržel Duhan zprávu se sdělením určitého dne, kdy slečna Houšková vrátí se do svého rodiště.

Nemeškal a vyjel jí v ústrety.

A když ji po dlouhé době opět spatřil, trochu vyhublou a smědou, ale přece půvabnou a zdravou, srdce mu zabouřilo tak neskonalou radostí, že sotva se udržel, aby ji neobejmul hned na nádraží.

Tušilt správně, že se slečnou Jiřinou vrací se mu teplo života a napolo uskutečňuje se již největší naděje všech jeho nejluznějších snů.

* * *

Do roka po té stala se slečna Houškova Duhanovou ženou.

Jakmile podařilo se Ondřejovi pojistiti si místo na pražském předměstí, zajel do H., aby vše rozhodl.

„Považoval jsem tě vždy, má zlatá, za svoji ženu," řekl, když onoho dne osaměli se slečnou Jiřinou v zámeckém parku. „A mé sny a má žádostivost nesly se nikdy jiným směrem než tím, který mi sliboval připoutati tebe k sobě navždycky. Dnes dovolují poměry, aby tak se stalo. Můžeš-li, bez násilí svého srdce, buď mojí ženou! Chci poctivě rozděliti se s tebou o vše, co mi krásného přinese budoucnost!"

Duhan řekl toto vše pevnými slovy. Slečna Jiřina sotva však mohla vydechnouti svůj souhlas. Tak byla radostně vzrušena!

Brzy po té smluveny s otcem Duhanovy nevěsty i hospodářské prospěchy tohoto sňatku, ač Ondřej vždy zdráhal se o nich mluviti. A tehdy opět vzpomenuto bylo hamburské tety, na jejíž odkaz měl nyní také ženich Jiřinin náležité právo.

„Však dojede jistě na svatbu," sliboval pan důchodní, „záleží tedy jen na vás, byste se jí zalíbil."

Duhan odvětil úsměvem, a jeho spokojenost nepokazila mu také ani ta skutečnost, že proslulá teta sňatku jeho se nezúčastnila ani telegramem.

Jen když on odvážel si stepilou a zbožňovanou Jiřinu, bílou od malých střevíčků až k závoji, jako svoji ženu do malého předměstského domečku.

* * *

Od onoho dne proběhlo více než deset let, aniž valně co se změnilo v blaženém manželství Duhanových.

S počátku — pravda! — v nejednom bylo se uskrovniti, leč mladá žena Ondřejova projevila ve všem tolik překvapující a rozkošné skromnosti, že oba, ona ani její muž, svízelů úzkých poměrů skoro ani nepozorovali.

Žili dosud hojně ze starých vzpomínek, nebot obklopili se zcela vším, co připomenouti jim mohlo významné období, v němž se poznali a zkoumali své city. Tehdy také, v těch dobách nesnadných počátků a dobrovolných obětí, nejednou z H. došly zprávy, že hamburská teta je nemocna a že katastrofu lze očekávati co nejdříve.

A tu vždy Duhan, ač často zemdlen přebytkem práce, s novou radostí podjal se svých povinností, posílen bludičkovou nadějí v lepší budoucnost.

Mnohdy též, když jeho žena spala, vracel se ještě ke svému stolku, aby mimořádnou prací získal, čím by mohl zaplatiti tu neb onu drobnost, jež se zalíbila Jiřině, nebo byla její dávnou tužbou.

Později, když poměry stále se lepšily, Duhan na bohatou hamburskou tetu ani skoro nepomyslil.

Tehdy nebyli již ovšem sami!

Čilý hošík s očima matčinýma rozmnožil počet těch, kdož denně zasedali kolem malého stolku —

Narození děcka bylo pak oběma novou vzpruhou k další práci pro jeho budoucnost. S ním zmizela sice také dívčí útlost Jiřinina a její tvary nabyly plnosti, ale slušelo jí to i tak a Duhan ani slovem nikdy nedotkl se této změny.

Byl blažen, že život tak skvěle uskutečnil jeho sny a projevil též jedenkráte toto radostné vzrušení, když řekl: „Jsme nyní tak bohati svým štěstím, že není nám již třeba ani — hamburské tety!"

Jeho žena začervenala se při těch slovech, načež zašeptala:

„Ty víš?“

Odpovídal:

„Ano! Vím! Před málo lety ještě jsem toho snad dobře nevěděl, ale dnes je mi to zcela jasno. Tvá teta vlastně nikdy ani neexistovala! A přece i tak vykonala svoje poslání! Člověku je tak málo třeba k blaženosti! Stačí mu, aby měl jen nepatrnou, zcela nepatrnou naději, že může se spolehnouti na někoho, kdyby ho postihlo neštěstí. A již je šťasten! A právě tato důvěra pomohla i nám přemoci nejedny trudy a svízele. Tvá teta zasluhuje si proto zcela svého odpočinku. Nás však, veselé pozůstalé, volá život, abychom z něho těžili, co nám všem může býti ještě ku prospěchu.

Pojďme za jeho výzvou! Nám, kteří tolik se milujeme, není třeba báti se již jeho nástrah, neboť vede nás láska, která nedá nikomu zablouditi.“

A Ondřej Duhan vzal svoji zbožňovanou ženu kolem pasu a zacílil s ní k otevřenému oknu, jímž proudila sem plně zlatá řeka zářivého slunečného požehnání . . .

NA BERTRÁMCE.

SCÉNA ZE STAROPRAŽSKÉHO ŽIVOTA O 1 AKTU. DLE PAMĚTÍ MEISSNEROVÝCH NAPSAL JUDR. LUBOŠ JEŘÁBEK.

Pokračování

VÝSTUP III.

Dušková; předešlí.

Dušková (*spěchá z pozadí společnosti v ústrety a volá radostně*). Srdečně vás všechny vítám na Bertrámku! Věru, nemohli Jste si krásnější den vybrat. Jet dnes jako v létě.

Dušek. Ba že! Takový podzim ještě žádný nepamatuje! Máme hnedle Všech svatých a teplo a jasno jako v září. — To je věru zázračný rok.

Dušková. Mám upřímnou radost z toho, že sešla se k nám tak četná společnost. Věru, jako kdyby se tu odbývala generální zkouška na mistrovu operu, (*podávajíc jednotlivým dámám ruce*). Tady spanilá Donna Anna (*podává Terese Saporiti ruku*). Zde roztomilá naše Donna Elvíra — (*líbá Micelli*) — a tu čtveračivá Zerlínka — (*objímá Teresu Bondini*). — A tamhle v zadu nějak mračí se sám náš vezdy počestný—

Mozart (*skočí do řeči*). Řekněte raději prkenný.

Dušková. Don Juan (*podává ruku Luigi Bassimu*).

Bassi. Zastaňte se mne přece, signoro!

Mozart. A vždyt vám nikdo nekřivdí! — (*K Duškové.*) Signoro! Nemůžete si ani představiti, co jsem měl s tímto člověkem za kříž, nežli jsem mu trochu vtloukl jeho part do hlavy.

Bassi. E! To proto, že mne ta celá úloha netěší. Nemám za celý dlouhý večer ani jednu kloudnou arii!

Mozart (*mrzutě*). A já pravím, že jsi hlupák, Bassi! — — Zpívej a hrej svůj part pěkně a jak jsem jej napsal, ani notu víc. — A o hudbu nech starat se mne!

Bassi. Nevídáno, to je řečí k vůli jedné arii!

Mozart (*hněvivě*). A už ani slova!

Dušková. Ale Luigi! Luigi! Jen se tak hrozně nemračte! Jako kdybyste housenku spolknul! Tohle je mi pěkná návštěva! S takovýmhle obličejem se k nám na Bertrámku nejezdí. (*Ohledne se stranou*). Ale mistře, také na vás kvačí pomsta! . . . Pohleďte jen! Tamhle přichází Bondini a Guardasoni! Mají asi s vámi cos mluviti!

Mozart. O je, to raději uteku! O tuhle zábavu věru nestojím! (*K Teresitě Bondini.*) Vy však, signoro, se proto na mne nehněvejte (*odběhne*).

VÝSTUP IV.

Předešlí; Guardasoni, Bondini, Casanova.

Dušková (*běží naproti ku Guardasonimu*). I také vy se mračíte! Co pak se vám stalo! U nás nesmí se nikdo mračit!

Guardasoni (*mrzutě*). Jak pak se nemám mračit, Mozart pořád přede mnou utíká!

Dušková. Jestli vás nepotkalo už nic horšího? Znáte přece jeho nálady a rozmary?!

Guardasoni. Eh, na Mozartovi mně nesejde, za pár dní at si uteče až na kraj světa! Ale teď, teď!

Dušková. Nuže! Nerozumím vám dobře!

Guardasoni. Což nevíte, že nemáme ještě ouverturu. Dnes! Dnes, dva dny — pravím, dva dny před představením.

Dušková. Vždyt už byla hlavní zkouška.

Bondini. Ale bez ouvertury. Což vám to Mozart neřekl?

Guardasoni (*zuřivě*). Bože, to je k zbláznění. Já vím, že nemá ani notu!!

Dušková. Což já za to mohu, že se na mne tak mračíte?

Bondini. Ah, bellissima! Promiňte, ale je to také trochu vaše chyba! Vy maestra příliš hýčkáte. Jste příliš dobrá na něho a k němu shovívavá! Ostatně — v okolí tak krásné dámy je také věru těžko vážně pracovat!

Dušková (*hrozí prstem*). Lichotníku! Ale máte u mne vroubek! Proto tedy sem jedete! A ani slůvka jste mi nenapsali! — Na Mozarta se však nehněvejte! Je jako malé dítě! Den ode dne odkládá si práci jako školák úlohu a marno každé domlouvání.

Guardasoni. Tu to máme!

Dušková. Ale konec konců, věřte, že vše bude hotovo. Spoléhám příliš, a to právem, v zázračný jeho talent, a jsem jista, že víra má ani tentokrát nás nezklame. Je to věru geniální, Bohem nadaný člověk!

Guardasoni (*žalostivě*). Ale co vše platno — ouvertura pořád není hotova! Caro Dio! Já se zblázním, já se zblázním!

Dušková. I bude hotova! Pravím vám: bude hotova!

Guardasoni. Vy už slibujete zrovna jako Mozart!

Bondini. Je věru už nejvyšší čas. Zde třeba věru vážně zakročit. A o to přišli jsme prosit, signoro, také vás.

Dušková. Nu, o tom si ještě promluvíme! Spolehejte na mne! Ale nyní se musím opět trochu starat o své hosty, zejména o ty, kteří nově na Bertramku přišli. — Hle, právě k nám přichází da Ponte!

VÝSTUP V.

Předešlí. Da Ponte, (*později*) Dušek a Casanova.

Bondini (*pokročiv o krok příchozímu v ústrety a bera jej za ruku*): Ah, promiňte, signoro, že jsem vám dosud ani nesdělil, že osmělil jsem se vyzvati na společný náš výlet vzácného přítele abbé da Ponte.

Dušková. Přítel Mozartův a autor jeho libretta je u nás vždy srdečně vítán. Dávno vás už na Bertrámku čekáme.

Da Ponte. Jak jsem potěšen, že konečně mohu spatřit krásné vaše sídlo, o kterém přítel Mozart tolik mi vyprávěl, a ve kterém podařilo se mu dokončiti jednu z nejoblíbenějších svých prací. Celá Praha se na ni, jak všude slyším, tak srdečně těší.

Guardasoni. Já také! Nejvíc na ouverturu!

Dušková. Vy nenapravitelný!

Da Ponte. Ah, ta bude! To neznáte ještě Mozarta.

Dušková (*k ředitelům*). Vidíte, jak mu křivdíte!

Da Ponte. Jste věru stejně šlechetná jako krásná.

Dušková. Mluvím jen pravdu a vy jen lichotíte. Ostatně si spolu ještě promluvíme! Nyní však musím sezvat hosty k svačině a zavolat Mozarta i mého muže.

Bondini. } Tu přichází! A s ním Casanova!
Guardasoni. }

Dušková. A vy, milý abbé, svolejte mi zatím dámy!

Da Ponte. Nade vše rád. (*Odchází.*) Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

POMNÍKY. Po létech zodpovědné umělecké práce zbudovány konečně v Praze první velké pomníky. Jeden z nich slavně odhalen, druhý bude odevzdán veřejnosti v době dohledné, práce stavební pokročily však i na něm tak daleko, že možno o něm mluviti jako o díle v podstatě hotovém. Ze stadia nekonečných zápasů o místo a formu dostaly se tak dva první pomníky v realnou nezměnitelnou skutečnost. Bohudík, nebot při naprosté rozštěpenosti názorů v kruzích laických i odborných, váží každý čin více, než nejkrásnější náhled. Oba pomníky, Suchardův Palacký i Myslbekův Kníže Václav, jsou veřejnosti v celku i v podrobnostech dostatečně známy a nepřinesly tedy přirozeně nijakého překvapení. Jich zbudování na místech určených poskytuje však příležitost ke kontrole důvodů pro tato místa i námitek proti nim, jakož i k poučnému srovnání výsledků, jichž se oba umělci, mistr

i jeho žák, dodělali. Všem umělcům, kteří kdy budovali v Praze jaký pomník, zápasiti bylo s obtížemi místa. To proto, poněvadž Praha nemá vůbec hotových vhodných prostranství, na nichž bylo by lze moderní velký, mohutný pomník výhodně bez větších úprav postaviti. Myslbek měl v této příčině situaci o to — nikoli snazší — ale jednodušší, že pro pomník Knížete Václava bylo náměstí Václavské přesně a nezměnitelně předurčeno a nebylo téměř, až na malé výjimky, jiných návrhů. Václavské náměstí samo způsobilo mu však rozpaků dosti. Posuzoval a zkoušel svůj pomník po celém dlouhém a úzkém prostranství, které jest vlastně jen širokou třídou, od Příkopů až nahoru k museu, kde konečně pevně stanul. Poměry náměstí vskutku nejsou příznivy. Jeho délka je tak veliká, že — hledíme-li od Příkopů — spatříme pomník zřetelně jen za odpoledního intensivního osvětlení slunečního. To mistr předvídal a proto chtěl postaviti sochu na dolejší části náměstí. Menší šířka a větší frekvence náměstí v těchto místech však projekt zmařily. Umělec odkázán na hořejší, širší polovici náměstí. Aby překonal působení nadměrné délky daného prostranství, komponoval sochu ve větším měřítku, čímž se však dostal v nesoulad s malou šířkou náměstí. Jeví se nám tedy pomník v poměru k délce náměstí malým, v poměru k šíři a okolním stavbám poněkud velikým. Vhodné stanovisko, které dá zraku poměry nejpříznivější, třeba si vyhledati. Veliké poměrně měřítko pomníku diktovalo situaci blízko k musejnímu průčelí, které by jinak bylo rozměry sochy trpělo.

Volba místa pro pomník Palackého nebyla tak snadna a autor pomníku nebyl s místem zvoleným nikterak spokojen. Náměstí Palackého má dvě těžké vady: jest vlastně pouhým zárodkem budoucího náměstí a trpí nepravidelností osy mostu i konkurrencí Myslbekových sousoší. Nehotovost náměstí byla však pro sochaře vlastně velikou výhodou, poněvadž jej neexistující architektura náměstí nijak neomezovala. V budoucnu ovšem mohla by neštastná úprava náměstí účin hotového pomníku oslabit; obavy mistrovy v té příčině jsou zcela vysvětlitelny a oprávněny. Ale dnešní stav náměstí poskytuje naproti tomu vskutku vzácnou příležitost, přiměřeným architektonickým řešením působení pomníku ještě hodně vyzvednouti. Jak mnoho by se mohlo v tom směru v budoucno učiniti, ukázala slavnostní architektonická úprava okolí pomníku ke dni odhalení. Sucharda měl situaci vůbec poměrně nejpříznivější. Nebyl vázán historickým významem náměstí ani jeho architekturou, allegorická výzdoba pomníku pak, jakmile byla porotou přijata, poskytovala mu úplnou volnost pro komposici celku i pro vypracování detailů. Jediná Myslbekova sousoší mohla na autora pomníku působiti a jak víme, také silně působila. S těmito proslulými plastikami mistrovými mají korrespondovati postranní nízké allegorické skupiny pomníku mistrova žáka, obelisk pak tvořiti má dominující střed. Letící figurou a postavami na kraji vrcholu obelisku nad hlavou Palackého chtěl Sucharda seslabit nepříznivý účinek šikmé osy Palackého mostu. Tyto okolnosti práci umělcovu velmi stížily a komposici pomníku velmi komplikovaly. Sucharda mohl svůj projekt zjednodušiti, kdyby byl vypustil obelisk a učinil dominantou pomníku postavu oslavencovu. Tím by byl mezi rušné a široké skupiny Myslbekovy dostal štíhlý a klidný střed, byl by však ztratil umělecky nejcennější a nejeffektnější partie svého návrhu, plastickou výzdobu zadní části obelisku. Je pochopitelno, že se mistr k této oběti neodhodlal. Složitost svého projektu snažil se však přece zmírniti, změnou velmi závažnou. Zdálo se mu — praví — že postava Palackého ulita ze spěže, kontrastovala by příliš příkře se světlým kamenným pozadím obelisku a rozhodl se proto, vytesati hlavní figuru z kamene. Rozhodl se tak přes to, že tím sesílil nutně ještě více dominující účin hořejších bronzových soch na úkor postavy hlavní, jen aby dostal do středu pomníku více statuárního i barevného klidu. A je přesvědčen, že se mu to podařilo. Plastická výzdoba pomníku, vypravující o vzkříšení národa, vystupuje však ještě výmluvněji do popředí, kontrastujíc silně s kamennou sochou Palackého, splývající barvou i materialem s obeliskem v jediný světle šedý ton. Sucharda pracuje na pomníku ponechal si, dle vlastních slov, z dobrých důvodů hlavní figuru naposled. Palacký byl mu vážným a těžkým problémem, který lze řešiti jen po dlouhých úvahách. Sucharda čekal, až mu podoba oslavencova v duši uzraje a skutečně jeho Palacký v konečné formě jest plodem jiné nálady duševní, snad dokonce jiného uměleckého přesvědčení. Všecka plastická výzdoba pomníku kypí ještě rodinovským realismem a tryská v mladistvém nadšení vzhůru k nebesům. Palacký původního návrhu seděl uprostřed této plastické apotheosy usměvavý, přirozený, prostě lidský, vyjadřuje lehkým pohybem svých údů vědomí vítězné převahy nad okolím a zapadaje harmonicky v komposici celku. Za řadu let, v nichž dílo rostlo, umělec zvážněl. Na přemítavou jeho mysl útočily prudce nové myšlenky, které se rozletěly Evropou, a Sucharda, zavrhnuv pro hlavní postavu bronz a realismus, přijal pro ni kámen a styl. Palacký sedí tu nyní těžce zachmuřený, jako záhadná, nadpřirozená bytost, nebybný a obrovitý, proti měkce a hladce naturalisticky modelovaným figurám allegorickým takřka beztvárný, blízký příbuzný kamenných, do nadlidského vystilisovaných obrů, které po stavbách i pomnících rozestavují nyní sochaři němečtí. Suchardův pomník působí patheticky vzrušeně, barokně, jak bylo kdesi napsáno. Tak působí však měrou větší nebo menší každý moderní pomník, na němž žádáme, aby mnoho vyprávěl. Dokud se nevrátíme ke klasické prostotě, spokojující se sochařskou podobiznou oslavencovou, nedopracujeme se asi jiných výsledků, leč po mnohých zkušenostech a zklamáních. Třeba uvážiti, že konvenční forma pomníku dána jest tisíciletími a bude těžko ji přebíti. Snaha zbudovati pomník nekonvenční stoji každého umělce mnoho krve, kdežto umělec, který z mezí konvence nevybočí, má práci mnohem snazší, ušetřiv si vysilující zápas s formou; vydává se však za to ovšem v ruce té části kritiky, která žádá originalitu za každou cenu. Dnes však jsou již názory opět jiné, než byly v době vzniku Suchardova návrhu. Klikatá čára vývoje moderního umění zatáčí zase v ta místa, z nichž umělci klasických epoch odvozovali

zákony svého tvoření. Myslbekovi byla klasická forma pomníku dána. Byla na něm žádána jízdecká skupina a umělec nemohl více činiti, než postaviti ji na podstavec přiměřené výše a úpravy. Všecku svoji potenci uměleckou mohl obrátiti na vytvoření postavy světcovy a krásného jeho zvířete. Byl ušetřen bolestných a hlodavých zápasů a pochyb. Účinky hotového díla byl si jist. Tu jistotu daly tisíciletě zkušenosti. Klidný, dávno vyrovnaný mistr nepodlehl ovšem ani bouřlivému kolotání nových směrů a myšlenek. Povznesen nad horké otázky mladého, vyrůstajícího a dobývačného umění, tvořil tradiční podobu světcovu, přihlížeje úzkostlivě k naprosté věrnosti všech částí kroje i zbroje románského knížete. Dal mu robustní svou sílu i monumentální velebu, ale zbavil jej, bohužel, mladistvého vznětu, který na prvých jeho návrzích tak uchvacoval. Ta úzkostlivost a snad i ještě vlivy jiné přivodily tu a tam dojem jakési těžkopádnosti, kterým s některých stran účin sousoší oslaben, ale odstraniły už napřed všecky námitky, které by mohly proti podobě a ústroji knížete vzniknouti. Pomník Svatého Václava bude budoucím pokolením vyprávěti o ukončeném vývoji umělecké epochy i o duševní rovnováze svého mistra; pomník Palackého zase bude hovořiti o zápasech, horečných snahách a nejistotách umělecké generace s počátku dvacátého století.

ab —.

MRTVÉ MĚSTO čili Praha a cizina. Sotva dozněly poslední ohlasy všesokolského sletu, rozjeli se obyvatelé Prahy, kterým to jen poněkud jich zámožnost a prázdeň dovoluje, na venek a Praha oněměla — převrat tím nápadnější, že se stal takřka jedním dnem, kdežto jindy odjíždí se z Prahy znenáhla — jedni už za prvních teplých dnů května opouštějí velkoměstský ruch, druzí až za prvních veder, třetí, kde jsou děti, až v půli července, kdy drobotina přinesla vysvědčení, poslední emisse pak počátkem srpna, když prvního přijato služné, zvláště když okolnosti dovolují jen prázdniny čtyřnedělní. Otcové rodin dojíždějí pak před nedělemi a svátky za rodinou na jeden nebo dva dny ke všem těm čtyřem nebo pěti kategoriím letních hostů.

Letos však bylo jinak. Sokolské slavnosti zdržely rodiny časně Prahu opouštějící a obyvatelstvo Prahy, pokud může, rozjelo se na venek na ráz. To však není předmět a účel poznámky, kterou máme na mysli. Srovnejte o prázdninách Prahu se zahraničními velkými městy, jak je tato vylidněna. I velká města německá, francouzská, italská atd. o prázdninách pozbývají části svého obyvatelstva stálého. Ale úbytek ten nahradí příliv cizinců, takže odliv a příliv se, ne-li kryjí, aspoň poněkud vyrovnávají. Cizinci, které lze poznati dle pozorného rozhlížení se po ulicích — vše je zajímá, vše je jim nezvyklé a tudíž vzácné — tot pohled u nás v Praze, ač se poslední léta také vše lepší, dosti vzácný. To chtěli jsme poznamenati. Praha nemá stálého celoročního přílivu cizinců. Co platen ten občasný vzruch světové slavnosti, jež na čas přivede do Prahy hosty, kteří tu — připouštíme — nechají miliony, není-li přílivu stálého. A tak i na tomto poli nutno opakovati stesk světa národohospodářského, ostatně nejen českého nýbrž rakouského — větší jest vývoz než přívoz. I turistika více z Čech, netoliko z Prahy vyváží peněz a méně přináší. To je nejsmutnější bilance, o které zasvěcenci vyprávějí spuštěné záclony celých poschodí, ba domů neb celých ulic.

Stojí za poznámku, není-li pravda a za uvážení i přemýšlení o odpomoci!

nr

KNIHA NEJLEPŠÍ PŘÍTEL. Nakladatelství Máje, kde knihy vydávají literáti na rozdíl od jiných nakladatelství, kde zpravidla (až na malé výjimky) vydávají je neznalci, t. j. neliteráti, přichází často se svými odběrateli do bližšího styku. A tu nám utkvělo v mysli heslo pronešené jednou naší čtenářkou působící v zapadlém hnízdě, která ve své závěti myslila na českou knihu. Píšíc o tom prohlásila — po celoživotní praxi — že nejlepším přítelem přece jen byla jí vždy kniha. Nikdy ji nezradila, nikdy ji neopustila, nesklamala, rozptýlila bolesti, snesitelnými učinila bezesné noci — váží si jich proto nade vše a myslí na ně s největším vděkem v srdci, když uvažuje o nejvážnějších věcech člověka. Nyní o prázdninách jistě čtenář zapršený do letního sídla, kde za lijavce nelze často vyjíti ani za prah, neb internovaný do samoty v lesích neb osamělého statku dá jí za pravdu a procítí ta slova - kniha nejlepší přítel — až do poslední hlásky. Hra omrzí, hovor omrzí, přemýšlení o všelikých věcech z minula, přítomna, budoucna bude brzy obtížno každému — jediné, co neomrzí, je kniha. Slýchám od známých vracejících se z ferií, že i lidé, kteří kromě denního listu ničeho nečetli, na letním sídle četli, ba, co více platí, naučili se čísti. Svůj denní list bez toho většina čtenářů, zvláště velkoměstských, ani čísti neumí — neb nechceme-li býti paušální, tudíž nespravedlivi, nemůže — prolétne jen letmo sloupce, hltajíc názvy odstavců. Ale na venku? Každý starý kalendář s jeho primitivními vyprávěními, s jeho předhistorickými anekdotami, s jeho neumělými neb otlučenými klišátky probéře se od a až do ž — a div divoucí, čtenář v něm vždy nalezne něco, co jej zajímá, co je mu nové, co je mu užitečné. byt to byla jen třebas nějaká ode dávna osvědčená rada. Ale dostane-li se takovému čtenáři do ruky kniha dobrá, na př. znamenitý romanopisec, zajímavý popularisator atd., zabéře se čtenář do své knihy z prvu zívaje, čím dále tím pozorněji a jsou lidé, kteří, ač nikdy nic vážného nečtli a chlubí se tím, stávají se čtenáři, naučí se ceniti knihu dobrou, stávají se jejími přáteli, nabudou pak svým časem dokonce smyslu pro umění všecko. Po prve poznali v opuštěnosti kulturní, do které zapadli, aby si mozek odpočal, jakým přítelem je kniha a stávají se vzájemně jejími přáteli.

—s—a—

SPOLEK KU LÉČBĚ MRZÁKŮ. Neslyšně takřka vyvíjejí se v lůně národa našeho počiny z iniciativy nehlučných lidumilů, počiny, o nichž veřejnost zpravidla zvídá, teprve když hotové dílo do rukou veřejnosti odevzdáno, mezitím co o každém hubeném sešitku nejapných veršovaných nápadů mladické mysli, kterých zralejší duch později lituje, rozepisují se pomalu všechny časopisy. Z iniciativy několika učenců světa lékařského a lidumilů z kruhů jiných stavů po příkladu ciziny povšimnuto si z neštastných nejneštastnějších, chudých mrzáků, „znamenaných", jimž

dosud nedostávalo se ani výchovy, tím méně léčby, ač jsou všichni výchovy a vzdělání pro život, mnozí pak i vyléčení operativního schopni. Vznikl spolek, v jehož čele stojí Prof. Jedlička, Prof. Deyl, dvorní rada dr. Dvořák, polic. rada Fahoun, ob. starší dr. Alfréd Baštýř a j., jichž přičiněním a velkou podporou zemského výboru zakoupeno t. zv. Polsko nad Podolem, a bude nyní prací arch. Blechy účelně přizpůsobeno, za ústav výchovný a léčebný pro mrzáky. —ý—

VÁCLAV DURYCH, mladý básník český, učitel ve Velkých Nehvizdech zemřel tyto dny v Čelakovicích. Se jménem Durychovým potkávali jsme se v posledních letech častěji v našich časopisech belletristických; „Máj" teprve nedávno, v letošním čísle velikonočním, přinesl pěknou jeho báseň „Kristova slza". Byt i jako básník Durych nebyl zcela ještě svůj, pozoruhodný talent byl jistě. Byl však též pilným a pečlivým překladatelem z francouzského jazyka a vděčíme jemu dobré převody z Lamartina, Musseta a Banvilla; jistě bychom byli se dočkali dalších Durychových prací překladatelských, jichž tolik ještě zbývá české literatuře, a kterým z mladší generace básnické tak málo platných sil se věnuje. es.

LIDOVÁ KNIHOVNA, kterou vydává Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství v Praze, zasluhuje pozornosti také oněch vrstev českého čtenářstva, pro které vlastně ani není určena. Přináší ovšem nepoměrně mnoho překladů, nicméně ty spíše pokládáme za úmyslné zpestření programu, podle kterého pořadatelstvo knihovny chce podávati našemu dělnému člověku četbu co možná zajímavou a stravitelnou. Nedávno zahájený devátý ročník přináší ve svém prvém svazku vesměs překlady. Jsou to Anatola France Sedm žen Modrovousových, pak pět drobných povídek Alfonsa Daudeta a Jónase Jonassona účinná povídka Tři prsty. Tato poslední práce znamenitě se hodí pro čtenáře Lidové Knihovny, a proto tím ochotněji na ni upozorňujeme. Vštěpuje člověku vážné porozumění pro poctivost, učí ho rozlišovati zlé od dobrého, opovrhovati bezcharakternosti a býti lepším, než ten neštastný křivopřísežník v povídce Jonassonově. Touto povídkou učiněno bylo heslu knihovny sloužiti lidu a prolid skutečně zadost, a jest si přáti, aby tak bylo též u ostatních článků programu, jenž slibuje býti našemu lidu upřímným průvodcem a těšitelem ve volných chvílích oddechu, učitelem a rádcem v potřebě vzdělání a krásné touze po poučení, osvěžení a obohacení myšlenkovém. Cena 30 haléřů za jednotlivý svazek Lidové Knihovny redigované básníkem Antonínem Mackem, jest nepatrná. Ds.

FR. HERITES právě vydal desátý objemný svazek svých vynikajících Sebraných spisů. Kniha má původní titul Na niti humoru a obsahuje na 470 stranách celkem třicet drobných belletristických prací, v nichž právě tak dobře jako v proslulých Maloměstských povídkách zračí se všechny vzácné vlastnosti umění spisovatelova. Táž jemná, působivá satira, týž ušlechtilý humor, táž opravdovost a vážnost vane z nich, jako nás okouzlovala z řečených Maloměstských povídek, z knih Psáno pod čárou a ze Sklizně podzimu, ve kterých, nehledíc ke skvělému Tajemství strýce Josefa a ostatním románovým skladbám autorovým, uloženy jsou nejvýznačnější plody jeho bohatého tvoření. Jenom tam, kde veliké nadání, úcty hodná píle a draze nabytá hluboká moudrost životní se spojují v účinnou výslednici, mohly vzniknouti tak neodolatelně působivé práce, opravdové to české drahokamy slovesné, jako jsou Studie masopustní neb oba portréty Z galerie českých vlastenců, jako jest mistrná Kulhavka a slintavka za onoho času nebo Dobrá živnost, Poctivý nálezce a Tchoř, jako jest Vdovství pana Veliška, Strejčínek, Sedmý den v manželství nebo Pan Batka, Slavný muž, Mochudby, Jak se pluje v přístav manželství a ostatní do třicítky jdoucí řada perel, navlečených na tuto krásnou Nit humoru. Jsou tu články, které musí uchvátiti, rozehřáti a rozesmáti i nejmrzutějšího škarohlída, ale nejen to, ony dovedou jej probuditi k utěšenějšímu pohlížení na život a na svět, učiní jej shovívavějším, snesitelnějším a vůbec lepším. Mají práce Fr. Heritesa důležitější poslání než jenom poučiti a pobaviti, ony probouzejí, povzbuzují a napravují, obrazy svrchovaně přesvědčivými a opravdovostí uchvacujícími ukazují nám křehkosti, vady a směšnosti naše a našich bližních. V nich skutečně nejeden čtenář pozná sebe lépe než v zrcadle, neboť v tom vidí pouze svůj zevnějšek, kdežto v kresbách našeho autora poznává ušlechtilé i křivé rysy své duše, o které se domníval, že jest skryta duchovním zrakům ostatních smrtelníků. Stal-li se výrok, že některá kniha nemá scházeti v knihovně uvědoměléhо čtenáře, otřepanou frází, u knihy Fr. Heritesa Na niti humoru můžeme jej směle opakovati, aniž se dopouštíme plané všednosti. Zasluhuje toho dokonale každá věta, vycházející z jeho péra, kterému autor zasvětil všechny vzácné fondy svého literárního umění. Sebrané spisy Heritesovy vycházejí, jak povědomo, nákladem J. Otty v Praze. Ds.

Jiří V. Prokop: NAŠI KLUCI. Knížka, popisující část života tří hošíků s jejich drobnými dětskými starostmi a mnohými radostmi, které se hlásí k svému uplatnění zejména tím, že malí hrdinové jsou zdraví a plno chuti do života. Naši kluci, jichž spisovatel se skrývá za pseudonym, utvořený z jejich jmen Jiří, Václav, Prokop, jistě nečiní nároků na pronikavější význam literární, schází jim také umělecká potence, nicméně je to upřímné, někdy až do naivnosti zabíhající vypravování, jakýsi deník šťastného otce, kterého právě to rodinné štěstí pohnulo, aby se pokusil býti jeho spisovatelem. S tohoto hlediska dlužno také pohlížeti na Naše kluky, kteří většinou svých kapitol budou se zamlouvati dětským čtenářům, kdežto pro mysl dospělejší mají cennější význam v oné části, kde autor líčí mravy a způsoby na jihočeském venkově. Zde již se ukazuje záchyt, pro který knížka se dovolává našeho upozornění. Naši kluci vyšli nákladem F. Šimáčka v Praze. Ds.

Toto číslo vydáno dne 26. července 1912.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GREGRA A SYNA.

JAK JANEK PÁSL HUSY.

VALAŠSKÁ POHÁDKA OD JOSEFA KALUSA.

III.

Pokračování.

I je svatba hlučná, skvělá.
Průvod jde již do kostela,
množství nespočetných hostů,
plni drahokamů, skvostů.

Nevěsta má tváře bledé,
podivný ji družba vede:
na šaty jí pořád šlape,
ze šosu mu voda kape.

Kde kdo si už o tom šuška,
starosvati, s družkou družka,
i král s komonstvem se diví,
jak je nemotorný, křivý.

Dusivý ho trápí kašel.
„Janku, kdes ho jenom našel?
Nemohls vzít s někým radu,
jiného vzít z kamaradů?“

„Vidím, udělal jsem chybu:
nutno bylo dostát slibu.
Pozdě přicházejí rady.“
„Kape mu, viz, s vlasů, s brady.“

Janek vytáčí se z nouze:
„To on se tak potí pouze,
po dlouhé se potí cestě:
pro dar svatební byl v městě.

Až jen trochu odpočine,
postavy hned bude jiné,
šprýmovné vám poví věci,
že smát budete se všeci.“

Když stanuli u oltáře
družbovi pot lil jen s tváře,
přešlapoval při obřadech,
křivý v kolenou i v zádech.

Vlhne pod ním dlažba, chodník.
„Kdo jsi?“ ptá se král. „Jsem vodník.“
„Vodník? Totě neslýchané!“
„Vodník!“ vzkřikli svatebčané.

„Vodník, vodník na veselce,
chytte ho!“ Než jali smělce,
rozlil kolem rybník vody
a prch k řece bez nehody.

Princka v mdlobách padla na zem,
po svatbě hned bylo rázem,
sivou bradu král si trhá,
na Janka hled hněvný vrhá.

Nevěstě hned horko, zima,
závoj s věncem s hlavy snímá,
Janka nechce ani vidět:
vždyt se za něj musí stydět!

Slzy po líčkách jí kanou.
Janek smutně stojí stranou,
vidí, všichni se naň zlobí
a na stole chladnou droby.

I medová kaše stydne,
Nikde nezří tváře vlídné,
každý se naň jenom kasá,
dvořané, král, všecka chasa.

Vidí upečené sele,
má hlad: hned by snědl celé,
ale vidí, nikdo nejí,
hosté v chvat se rozjíždějí.

Měl by přijít o hostinu?
Sám přisedá k jídlu, vínu
a béře si vrchovato
z husy pečené jak zlato.

Potom kousek beraniny,
kus krocana, jeleniny,
ze zajíčka taky krájí:
aspoň se dnes dobře nají.

Beztak se mu svatba hatí:
ze všeho si bude brátí,
po buchtě i po koláči,
ze všeho co hrdlo ráčí.

Hněvná je tvář nevěstina:
na vzdor nalévá si vína,
sklenku prázdní za sklenicí,
plamen v očích, plamen v líci.

Vínečko mu stouplo k hlavě.
K princezně jde vrávoravě,
špoulí ústa do úsměvu:
„Holubičko nechej hněvu!“

Princka stává pohněvána.
Ale Janek láskou plana
chce ji vzíti do objetí:
počíná se potáceti.

Přiskočili k němu sluzi,
podporují Janka v chůzi,
ukládají na kanape,
sotva doleh, spí — ne: chrápe.

„Vidět, že to pasák ovcí,
volů“, s pohrdáním otci
princka na odchodu praví,
„dle toho jsou jeho mravy!“

ROMANCE O TŘECH PRINCEZNÁCH.

Pod lesem pochlad, vánek líbezný,
pod břízou tři tam stojí princezny.

Jsou velké, štíhlé, bujný mají vlas,
blouznivý pohled kmitá z dlouhých řas.

Jsou zahaleny v bílé šlojíře
a čekají tři slavné rytíře.

Ať slunce na nebi neb temný mrak,
k východu snivý upírají zrak.

V háji už poodkvetly hałky,
čekají — upřený zrak do dálky.

Vzduch voní růžemi a resedou,
však rytířové z vojny nejedou.

Už všechny růže léta v odkvetu,
však princezny čekají ještě tu.

Řeřáby zrudly, šípky dozrály,
a princezny tři ještě čekały.

Už sníh se sype v bílé závěje:
princezny stojí plny naděje.

Zas vane jara vánek líbezný,
pod hájem čekají tři princezny.

Čekají podnes, budou čekat dál:
na kámen přeměnil je stesk a žal.

Pokračování.

NA BERTRÁMCE.

SCÉNA ZE STAROPRAŽSKÉHO ŽIVOTA O 1 AKTU, DLE PAMĚTÍ MEISSNEROVÝCH NAPSAL JUDR. LUBOŠ JEŘÁBEK.

Pokračování.

VÝSTUP VI.

Předešlí, Dušek, Casanova.

Bondini. Zde drahý slavný náš krajan (*obřadně*) cavaliere Casanova de Seingalt!

Casanova (*dvorně*). Který už dávno přál si poznat nejznamenitější českou pěvkyni a ozdobu hudbymilovné Prahy. Slyšel jsem o vás, signoro, tolik krásného, tolik zajímavého, že jsem toužil po příležitosti, abych mohl býti hostem na krásném vašem sídle (*uklání se*), jehož jste, signoro, sama největší ozdobou.

Dušková. Již z těchto slov poznávám nejgalantnějšího spisovatele našeho věku, a vězte, že i já přála si poznati hrdinu slavného útěku z benátských olověných komor!

Casanova. Díky, signoro, za tak vzácné uznání, jistě nezasloužené!

Dušková. Nikoli! Cavaliere, věřte, že již dávno žádný spis zde v Praze nevzbudil takovou pozornost, jako nedávno vydané vaše dílo.

Dušek. Celá Praha o ničem jiném nemluvila.

Casanova. Přál bych si věru, aby i můj „Icosaméron", který právě se tiskne, vzbudil stejnou pozornost a účast umění milovného vašeho města. Dovolíte-li, signoro, neopomenu knihu tu zaslati vám v upomínku na dnešní krásný den.

Dušková. Jen nezapomeňte! Uvidíme, jak umíte držet slovo!

Casanova. Pokládám to za čestnou svou povinnost, signoro. Dovolte nyní, abych v průvodu pana chotě podíval se po krásné vaší zahradě (*líbá jí ruku a uklání se*).

Dušek. Ukáži vám všechno, tamhle se skleníkem počneme.

Dušková. Přijďte zas brzo mezi nás. Mne zatím doprovodí abbé, který právě přichází.

VÝSTUP VII.

Dušková, da Ponte, (*později*) Mozart a Micelli.

Dušková. Pojďte, milý abbé, nyní máme aspoň chvíli příležitost spolu pohovořiti. Chci na mnohé vás se otázati.

Da Ponte. To jistě týká se Mozarta!

Dušková. Bravo, uhodl jste!

Da Ponte. To věru nebylo těžké! Vím dobře, jak Mozart v celé Praze je ctěn, milován, ba zbožňován. Bohužel — ale jen zde v jediném tom městě, jež dovedlo jej pochopiti.

Dušková. Jsme vám všichni zavázáni, drahý abbé, za to, jak vřele našeho drahého mistra se ujímáte, jak hledíte všade upravit mu půdu. Máme mistra Amadea všichni tak rádi! Je tak bodrý, tak veselý, vždy v dobrém rozmaru. Je to učiněné dobrotisko — vraiment un bon enfant — a co hlavní — výborný tanečník, hlavně menuettu.

Da Ponte. Tot u dam ovšem nepopíratelná přednost. Ale Mozart také nikde není tak veselý a šťastný jako zde u vás v Praze. Ví dobře, že tu mezi dobrými přáteli, kteří dovedou ho nejen ocenit, ale kteří ho milují a váží si stejně jako umělce i člověka!

Dušková. Opravdu mám za to, že my Pražané dovedeme Mozarta jinak ocenit, než-li Vídeň.

Da Ponte. Oh, ve Vídni! Ve Vídni! Tu je Mozart věru jako zakopaný drahokam! Dělám tam pro něho vše, co mohu. Nesu genia jeho vzhůru na světlo denní vřavy. Mais ce talent bel comme le soleil, splendide comme étoile est tout-a-fait perdu dans cette atmosphère. Ubohý má tam těžké postavení. — Tot jediný stálý boj s neporozuměním a zneuznáváním, zúmyslnou nevážností, ba nepřátelstvím zlých lidí.

Dušková. Vy jste, drahý abbé, opravdu dobrý přítel. Víme dobře, že bez vašeho přičinění jeho božský Figaro byl by se nikdy nedostal na dvorní scénu. A přece je to hudba tak rozkošná, tak naivně rozmarná, jako Mozart sám.

Da Ponte. Bylo k tomu věru potřebí mnoho energie. Vše bylo proti, a těžko přemáhati tisíceré překážky.

Dušková. Tím větší vaše zásluha, milý abbé. Slyšela jsem, že rozhodlo tu teprve slovo císařské.

Da Ponte. Ano, musil jsem si vyžádati teprve slyšení u samého císaře. L'Empereur lui même

a donné sa decision. Ano, mocné slovo císaře pána pomohlo Mozartovi teprve k prvému většímu úspěchu.

Dušková. Tot věru něco nového a jsem vám povděčna za tuto zprávu. Nyní však povinnost hostitelky mne volá. Káva bude již jistě hotova. Musím honem zavolat Mozarta (*volá směrem do zahrady*). Mistře! Mistře!

Mozart. Tu mne máte!

Dušková. Pojďte mi pomoci svolat hosty dolů do salonku. To jste měl už dávno udělat.

Mozart. Dámy už jsou tam, sám jsem je uvedl, až na signoru Micelli. A ty oba protivy, Bondiniho a Guardasoniho (*k abbé Da Ponte*). A vy, milý abbé, budete míti příležitost poznati v domácí paní všestrannou umělkyni, která umí nejen krásně zpívat, ale také péci přímo báječné české koláče.

Dušková. Vy vždy jen lichotíte, ale (*obrácená k Da Ponte*) bude mne těšit, jestli naše domácí pečivo přijde vám k chuti. (*k Bondinimu a Guardasonimu, kteří přicházejí s Micelli*) Prosím, rychle k svačině! Všichni nás čekají!

Signorina Micelli. Mne však, signoro, mějte omluvenu, že nepoužiji vašeho laskavého pohostinství. Zpívám, jak víte, dnes večer, a tu nemám ve zvyku před představením jísti něčeho, zejména ne kávu a pečivo. Projdu se trochu po zahradě.

Dušková. Znám ty vaše zvyky a nic se proto na vás nehněvám. Ale přijďte brzo, aspoň na slovíčko (*podávajíc Bondinimu a Guardasonimu rámě*). Prosím! (*uvádí oba do salonku, kde usedají kol stolu*).

VÝSTUP VIII.

Micelli, Da Ponte, *později* signora Micelli a Dušek.

Da Ponte. Dovolte, spanilá signorino, abych vám aspoň na chvíli nabídl svou společnost. (*náhle ze zadu drsným hlasem*)

Signora Micelli. Ah, milý abbé, to bude nám zvláštní ctí a potěšením.

Da Ponte. (*v zřejmých rozpacích otočí se celý nazpět.*) Per dio! (*zdvořileji*) To jsem se lekl!

Signora Micelli. Přišla jsem se jen podívat, co dělá dcera, ale hned sem pospíším, jen co vypiji aspoň šálek kávy. — (*k dceři stranou*) To tam Saporiti dlouho nevydrží. Povídám ti, at jsi jak náleží vlídná. On je leckde všemohoucí. (*nahlas*) Už jdu.

Signorina Micelli. Jen mama tak tuze nespěchej. (*k matce, běžící do salonku*) Ty přece tak ráda kávu!

Da Ponte. Jen se neračte nijak vytrhovat.

Signorina Micelli (*k Da Ponte*). Nevím ani, jak si mám vyložiti vaši pozornost, signore abbé, mně tolik vzácnou?

Da Ponte. Tot zcela přirozené. V den tak krásný a v okolí tak utěšeném je požitkem procházeti se s dámou tak půvabnou a milou.

Signorina Micelli. Ah co! Byla bych šťastna, kdybyste stejně vlídně soudil o mém umění.

Da Ponte. Zajisté, signorino, jste stejně krásná jako dokonalá umělkyně. Viděl jsem vás již několikráte, novou roli v to ani nepočítaje. Tu jste přímo výtečná.

Signorina Micelli. Srdečné díky, abbé, za vaše mínění.

Signora Micelli (*přibliživši se všecka uřícená ze salonku, křičí hlasitě*). To nás velice těší, že pokládáte dceru za skutečnou umělkyni.

Da Ponte. (*stranou*) Čerti sprali tu babu! Už je tu zas! (*nahlas*) To jste příliš rychle vypila svou kávu.

Signora Micelli. Ano, pospíšila jsem si co jsem mohla, abych byla u vás.

Da Ponte. To mne náramně těší.

Signora Micelli. Káva byla ještě horká, jen mi tváře hoří!

Da Ponte. (*jedovatě*) Jen aby se vám snad něco nestalo! To by byla rána!

Signorina Micelli. Mamá! Považ, signor abbate již několikráte mne viděl!

Signora Micelli (*křičí ječivým hlasem, aby vše do salonu bylo slyšeti.*) Ostatně mne nepřekvapuje, signore abbate, že máte moji dceru za dokonalou umělkyni; je jí to už souzeno, že udělá velikou karieru, ba dostane se (*s důrazem*) i na jistou dvorní operu!

Signorina Micelli (*v rozpacích*). Ale mamá!

Da Ponte. Aj! aj! To signor Guardasoni jistě nebude rád, že signorina opustí jeho ensemble. Na kterou pak to dvorní operu má přijít, smímli se ptát?

Signora Micelli (*rozpačitě*). To ještě sama nevím. Ale nenechá to dlouho na sebe čekat! — Nenechá... Snad jste slyšel, abbate, o té slavné kartářce na Pohořelci?

Da Ponte. Nevěděl bych.

Signorina Micelli. Ale mamá (*tahá matku za rukáv*).

Signora Micelli. Tak ta kartářka už po třikrát po sobě vyložila, že je souzeno naší Gicondě státi se slavnou komorní pěvkyní!

Signorina Micelli. Ale prosím tě, mamá, co to mluvíš?

Da Ponte. Ale! ale! Nechte mamá mluvit! To by přece nebyl žádný div!

Signora Micelli. (*s vítězoslavnou tváří*) Slyšíš?

Signorina Micelli. Pro Boha tě prosím, nemluv!

VÝSTUP IX.

Předešlí, Dušek, Saporiti, Casanova.

Signora Micelli. (*s důrazem*) To bych také ráda věděla, co je na tom zlého, když pravím, že budeš dvorní pěvkyní.

Dušek (*který přiblížil se Saporiti.*) A proč by také signorina Micelli nemohla zdobit kteroukoliv dvorní operu!

Da Ponte. Bylo by však mnohem lépe, kdyby signorina měla v rukou kontrakt od některého dvorního kapelníka. Karty jsou přece jen karty.

Dušek. Ba věru. Kontrakt je tu přece jen o hodně lepší. (*k Micelli*) Ale kde jde o skutečné umění, takové proroctví — byt i od kartářky — přece jen něco znamená.

Casanova (*který stoje opodál se Saporiti, poslední slova pozorně poslouchal*). Ah! pardon, mé dámy, nebyly byste tak tuze laskavy a nesdělily byste mi adresu té zázračné ženy?

Da Ponte. Aj! aj! To bych věru neřekl, že spisovatel a filosof tak slavný dnes v osvíceném století osmnáctém dá něco na tlachy staré kartářky.

Casanova. Nepodceňujte nic a nikoho, milý abbé. — Milé dámy, našel jsem na svých cestách v oboru tomto osobnosti a zjevy tak překvapující, že nemohl jsem si záhad těch někdy ani přirozeně vysvětliti!

Da Ponte. Lári fári!

Casanova. Což hrabě St. Germain!

Da Ponte. Tot něco jiného. Ale kartářky!

Casanova. Ani ty nelze podceňovati.

Signora Micelli. Svatá pravda, cavaliere.

Casanová. Ano, znám ženy takové — ovšem jen mnohé, ne tedy všechny — visionářky, ba věštkyně v pravém slova smyslu, které —

Da Ponte (*jízlivě skočí do řeči*). Dovedou hloupé hejly chytati na lep.

Casanova (*s klidem a pathosem*). Které právě mícháním a smícháním a rozkládáním karet přivádějí samy sebe do extase a jakéhosi somnambulistického vzrušení.

Saporiti | Tot věru zajímavé.
Dušek |

Signora Micelli. Vypravujte jen dále.

Casanova. Jen tím mohu si vysvětlit zázračnou někdy trefnost jich předpovědí, které často splnily se, jak jsem sám zažil, způsobem přímo překvapujícím, ano zázračným.

Signora Micelli (*skočí mu rychle do řeči*). Tak vidíte! A mé dceři ta kartářka ještě něco vyložila!

Signorina Micelli. Ale mamá, ty přivedeš mne do zoufalství (*vrhá na matku zuřivé pohledy*).

Signora Micelli. A proč bych to neřekla? Je jí souzena koruna — suverén! (*líbezně se usmívá a mrká očima*) Rozumíme?!

Signorina Micelli (*rozrušena*). Ani slova již, mamá! (*zadržuje matce ústa.*)

Signorina Micelli. (*vyprostivši se, křičí*) Moje dcera — (*vyprostíc se znova*) moje dcera — udělá prý veliké štěsti — s korunovanou hlavou — su — ve — ré — neni (*signora tahá ji za ruku.*)

Saporiti (*s jedovatým výsměchem*). ! hleďme! hleďme! Já vždycky myslila, že signorina Micelli vyslyší jen toho, kdo si jí bude chtít vzít a povede ji k oltáři!

Signorina Micelli. Také že ano.

Signora Micelli (*hněvivě*). A byl by snad sňatek na levou ruku něco tak hrozně nemožného? (*stranou tiše k dceři*) Tady ji máš, povídala jsem ti, že tam dlouho nevydrží.

Saporiti (*s výsměchem*). Proč už ne na maliček levé ruky? Vždyt nikdo dnes už nevěří na takové sňatky!

Da Ponte. To jste na omylu, bellissima signora. (*s důrazem*) Jsou takové sňatky.

Casanova. Ovšem, že jsou, a pouze jich pojmenování je obrazné. Jsou to však sňatky jako každý jiný a vysoký snoubenec bývá oddán zcela tak jako občanský ženich!

Dušek. Máte pravdu! Slyšel jsem také o tom. Bylo již několik takových případů.

Da Ponte. Ano! Ano! Když můj strýček biskup z Canady oddával vévodu z Montany, říkalo se také, že je to sňatek na levou ruku. A byl to přece jen řádný sňatek církevní!

Saporiti. Jaký je to tedy rozdíl?

Casanova. Oh, veliký! V případě takovém pouze nevěsta vzdává se veškerých nároků, výsad a titulů plynoucích z vynikajícího postavení svého vysokorodého ženicha, rodem jí nerovného.

Saporiti (*se strojenou vlídností k Micelli*). Gratuluji předem!

Signorina Micelli (*rozčileně*). Ale mamá, nyní se mi všichni s tím sňatkem na levou ruku jen vysmějí (*durdí se*). Já přece nic takového nevěřím — a nic nedám na žádné karty, ani proroctví! (*skoro plačtivě*) Nechci být nikomu pro smích!

Dušek. Ale jen se tak nad tím netrapte, signorino! Co není, může být!

Da Ponte (*galantně*). Ah, bellissima, chtěl bych skoro vsadit na vaši budoucnost!

Casanova. Viděl jsem větší zázraky a lituji, že nejsem už tak mlád, abych vám mohl být nápomocen — jako v době mého mládí (*nabízeje Micelli rámě, tišeji*). V té věci by mohl Da Ponte míti pravdu!

Signorina Micelli. Opravdu?

Casanova. Ale jinak na vašem místě bych mu mnoho nevěřil!

Signorina Micelli. Jakže? Co pravíte?

Casanova. Nic, než že bych mu nevěřil!

Signora Micelli. Vždyt signor abbé je jistě úctyhodný a z vysokého rodu!

Signorina Micelli. Což jste neslyšel, jak pravil „můj strýček biskup z Canady"!

Casanova (*krátčí v popředí směje se, jen se třese.*) Chá! Chá! Chá! No, tohle se vám povedlo! Nedejte se vysmát! Da Ponte a strýček biskup z Canady! No, to je výtečné! Což pak nevidíte, že je žid!

Signora Micelli. Jak že?

Dušek. Je-li možná?

Signorina Micelli. Vždyt je přece abbé!

Casanova. Jen že žádný neví, kde byl vysvěcen. Jen poslyšte!

Signorina Micelli. To je věru zajímavé.

Signora Micelli Posloucháme.

Casanova. Da Ponte ztratil již záhy, jako hoch zcela mladý, své židovské rodiče. Nebylo tu nikoho, kdo by se ho byl ujal. Ani příbuzných tu nebylo. Z nouze pak dán krátce po smrti svých rodičů do konviktu pro opuštěnou mládež, nad níž měl vrchní dozor právě onen biskup z Canady. Od té doby Da Ponte si zvykl — lépe řečeno — uznal za dobré — vydávati tohoto dávno již zemřelého biskupa za svého strýce.

Dušek. Ale to je k neuvěření!

Signorina Micelli. Abbé Da Ponte že by byl křtěný žid? Cavaliere, to snad přeháníte!

Casanova. Tak se na něho jen dobře podívejte.

Signorina Micelli. Ale duchovní důstojenství mu přece neupřete?!

Casanova. Přece však bych vám neradil, abyste se dala kdy od něho oddat. Obávám se právem, že sňatek ten měl by takovou platnost, jako kdybych já sám vás oddával. Jedním slovem řečeno, je to dobrodruh, pálený kostelník (*odcházejí vzhůru do zahrady, Dušek však zůstává státi a upravuje něco na květinách*).

Dušek. Teď věru nevím, čí jsem a komu věřit.

VÝSTUP X.

Dušek, Saporiti, Da Ponte.

Saporiti (*zavěšena do abbého*). Zdá se mi, že cavaliere Casanova je velice důstojný starý pán.

Da Ponte. Starý, hodně starý! Ano! Důstojný! Hm! To bych zrovna neřekl!

Saporiti. Ale vždyt jsem nejednou slyšela, že zaujímal různá vynikající postavení u čelných evropských dvorů.

Da Ponte. Nevěřte tomu! To by teď nebyl knihovníkem u hraběte Waldsteina! Maladetta! To je přece aventurier! Mauvais sujet, do-

brodruh! Věřte, že je to poběhlík, který celý svůj život ničím jiným se nezivil, než-li hraním a vykládáním karet, dáváním banku, stavěním horoskopů, hádáním z ruky a vařením všelijakých lektvarů a elixirů.

Dušek. No, tohle je mi pěkné zaměstnání. Ale co je pravda, to je pravda! Vy Vlaši, nenecháte jeden na druhém ani dobrou nit. Račte signore abbate odpustit, ale slyším vás teď jednoho po druhém a oba říkáte na sebe to nejhorší, a kdyby tomu měl našinec všemu věřit, nepodal by vám ani vody.

Da Ponte. Ale milý, dobrý příteli! Zde u vás můžete klidně mezi sebou žít! U nás však mezi mými krajany třeba se mít na pozoru. Vlaši, milý pane Dušku, jsou příliš živí a příliš schytralí a proto jsou také mistry v přetvářce. Já nestojím o nikoho z nich.

Dušek. A nechť už soudíte o svých krajanech jak chcete, přece neupřete, že cavaliere Casanova je bystrý a chytrý muž. A takový povrhel také nebude, vždyt byl povýšen i do stavu šlechtického.

Da Ponte. Ale diplom nejspíš udělal si sám. Dejte mi s ním pokoj! Jest mauvais sujet! Nevěřím mu a druhým také ne a nenávidím je všechny!

Pokračování.

TY, Ó PANÍ SRDCÍ — — —

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ.

Pokračování.

Hvězdy zanikly v úsvitu dne, červánky halily purpurem daleký obzor a jeho zneklidněná duše nenašla úlevy. Oči ho pálily, hlava třeštila. Konečně, když zářící paprsky zalévaly město a v zahradách se dychtivě otvíraly kalichy květů polibkům slunce, jako chtivá ústa, usnul na chvíli neklidným spánkem.

Po koupeli se ihned vydal za Pontiou. Ale dosud nepřišla. Po tři dny chodil do domu jejího otce několikráte za den, tři dlouhé noci protrpěl, probděl v nejistotě, v pochybách, ale teprve čtvrtého jitra vítal ho ostiarius s radostnou tváří a zvěstoval, že domina přišla, ale bez chotě, pouze s jednou otrokyní. Tu rázem zapomněl na veškeru bolest, nebot ji zahnala myšlenka, že uvidí Pontiu, svou milenou zbožňovanou Pontiu, že ji schvátí do náruče a v polibcích jí odpustí vše.

Dal se k ní uvésti. Ležela nedbale na lectu a vysoký její účes zářil šperky. Oslnivá hra barev obetkala její krásnou hlavu.

— Pontio! zvolal vzrušeným, rozechvěným hlasem a vrhl se k ní. Celoval její bílé ruce, tiskl hlavu na to žádoucí tělo, ale ona zůstala chladná, ani slovem neprojevila radost ze shledání.

— Pontio, co se s tebou stalo, což mne již nemiluješ? Zapomnělas na své sliby? Proč nenabízíš mi své rty k polibku.

— Tys sám se nejvíce přičiňoval, abych zapomněla, řekla tvrdě. Slyšela jsem z tvých dopisů jen zlá slova, a kdybych byla jen na ně myslila, mé oči by byly znaly jen slzy a mé rty slova bolesti. Nediv se, že mé srdce zatoužilo po lásce, po jiné lásce, než jakou jsi mne trýznil ty.

Oči její hleděly tvrdě a vysílaly bodavé pohledy. Přitiskl její ruku k svým ústům a tu poznal, že má na prstech jiné prsteny, než jí byl daroval.

A když bolestným pohledem utkvěl na její tváři, tu zpozoroval, že také šperky, zdobící její hrdou hlavu, nejsou jeho dary.

V hloubi jeho duše rostl temný hněv proti této ženě, pro kterou byl schopen obětovati vše a jež tak záhy zapomněla na vroucí slova lásky, jimiž ho opojovala. Vše vymizelo z její paměti, sladké prchavé chvíle závratně rozkošných objetí, polibky, sliby, vše. Jiný muž poutá této chvíle její myšlenky, o jiném sní její těkavá mysl, její bílé tělo snad se nedočkavě zachvívá v předtuše slasti, jíž se rozvlní, až přijde on a přitiskne ji k sobě. A hněv stoupal mu z duše na rty, zlá slova se mu zadrhla v hrdle. Ale pojednou vzlykl a dvě velké slzy vyplynuly mu z očí, palčivé, a zářící, a zrosily její hebké vonné ruce.

Prudce mu je vytrhla. Řekla opovržlivě:

— Ty pláčeš!

Jako těžký balvan ztlumí tryskající zřídlo, tak dvě tato slova oněmila jeho oči. Světla slz pohasla. Ale těžký stesk mu zaléval nitro. Všechen hněv vymizel mu z duše, zdálo se mu, že nemůže

tuto ženu nenáviděti, že v němém zbožňování musí býti u jejích nohou.

— Nezraňuj mne tak krutě, Pontio, pravil posléze. Což nechápeš, že jen velká láska je v mém srdci? Nemohlo mi býti lhostejno tvé zapomínání, slibovala jsi mi, že budeš často psáti a sama víš, kolik dopisů jsem obdržel. Viď, že mne pouze škádlíš, jak zvykem krutých milenek? Viď, že tvé srdce chová dosud můj obraz, tvá duše že se dosud chvěje mými slovy lásky, jimž jsi tak ráda naslouchala? A tvé rty že prahnou po mých polibcích? Viď, že jen proto jsi se neozdobila mými dary, abys roznítila mou žárlivost?

Pohlédla na Octavia měkkým pohledem. Cosi jako lítost se probouzelo v její vášnivé ctižádostivé duši. Jímala ji soustrast, ale měla podlehnouti té slabosti a zastaviti se na počátku cesty, kterou chtěla kráčeti ke slávě? Potlačila to náhlé hnutí a mluvila chladně a nelítostně:

— Nechci tě klamati, Octavie. Nač lháti lásku tam, kde jí není? Milovala jsem tě a měla jsem vřelé přání státi se tvou chotí. Ale osud změnil mou vůli. Poznala jsem v Bájích muže, jemuž cele náležím.

— Nuže, proč jsi se zalekla mé hrozby a opustila Báje?

— Nechtěla jsem býti příčinou tvé zkázy a pak, on souhlasil, abych nějakou dobu ztrávila v domě otcovském! Proto jsem opustila Pontia.

— Tedy jsem tě přece ztratil, zvolal zoufale. A já stále věřil a doufal, stále jsem zaháněl zlé myšlenky, které na mě dotíraly jako dravci. A kdo je ten, který mi tě vzal?

Vykřikl téměř poslední slova a stiskl jí ruku, že lehce zaúpěla.

— Znáš ho, řekla a hlas její nabýval něžné hebkosti, znáš ho dobře, ale prozatím neprozradím jeho jména. A později, až mne pojme za choť, nebudu se ti uzavírati.

— Ah, jak jsi bídná! Ó, chápu tě! Ty ho nemiluješ, je ti lhostejný jako já ti byl, tebe vábí pouze jeho bohatství! On je bohatší než já a proto mne zapuzuješ a jemu se poddáváš. Tyto ubohé lesklé cetky — při tom vyňal jí z vlasů třpytnou perlovou čelenku a mrštil jí o zem — jsou příčinou, že jsem tě ztratil. Tvé srdce není schopno lásky, není tam místa pro hlubší cit. Ó, kdybych znal jméno toho, jenž se dal omámiti tvou krásou! Řekl bych mu, že ne jej, ale jeho bohatství miluješ! Jak jsi bídná, jak jsi bídná! A já pro tebe ztratil vše, i čest!

Utrpení posledních chvil ho vyčerpalo. Položil hlavu na lectus a těžké vzlyky zmítaly jeho tělem. Nepozoroval, že Pontia se tiše zdvihla a odešla. Když po dlouhé době se opět rozhlédl kolem sebe, byl sám. Palčivý stud mu roznítil tváře. Jako zbičován vyvrávoral ven, vrhl se do nosítek a zakryl tváře dlaněmi.

Týden minul. Chtěl zapomenouti, ale ona byla v jeho krvi, vetřela se v jeho bytost. Den po svém pokoření oddal se s několika hýřily pustým orgiím, hledal jiné rty, které by mu ji nahradily, ale polibky útlé otrokyně jen rozněcovaly jeho touhu po Pontii. Tu prázdnil pohár za pohárem a ohnivá réva mu poskytla, čeho nemohla poskytnouti otrokyně: rozveselil se, zpíval bujné písně, velebil Baccha a posmíval se Venuši.

Ranní slunce ho našlo ležeti v bezvědomí mezi ostatními opilými soudruhy.

Ale tím horší bylo probuzení, trýzeň počala znovu. Nemohl zapomenouti. Úpěl bolestí, týral otroky, aby v pohledu na jejich muka zapomněl na svá, ale vše marno. Tisíci hroty bodala ho do srdce její slova, jež stále slyšel, představa, že jiný muž ji bude objímati a líbati, zbavovala ho rozumu. Několikráte se chopil dýky, aby ji ponořil v to srdce stále tesknící, ale ruka se mu chvěla. Co bude pro ni jeho smrt, když ona i její milenec zde zůstanou a budou prožívati chvíle opojné rozkoše?

Nekonečně dlouhou se zdála každá noc, hodiny plížily se těžkým krokem. Usínal vždy teprve k ránu, zmalátnělý, vysílený, s hlavou těžkou a třeštící. Zdálo se, že šílenství se zmocňuje jeho ducha. Neodvratné rozhodnutí uzrálo v palčivé bolesti jako réva ve žhavém slunci. Ulehl pozdě večer. Před tím prohlédl v bibliothece vše, co se mu zdálo příliš důvěrné, chvějící se rukou kladl dopisy Pontiiny do plamenů a když oheň se jich zmocnil, tu rozvinuly se ty papirusové svitky, zaplály jasně a po chvíly zhasly. Taková byla její duše, její láska: Skryta do tisíců záhybů, nezbádatelná, tajemná, a když pak se odhalila, tu zjevila se všechna ta lež a šalba — —

Půlnoc míjí tichým neslyšným krokem, Octavius zmítá se na loži v nepokojném polosnění. Zdá se mu, že Pontia kráčí s milencem zkvetlou zahradou, on skryt v houští slyší jejich vášnivý hovor, vidí, že se schyluje k jejím rtům a žádostivě celuje ta ústa, vonná jako pukající poupata. A Pontia svěží a pružná poddává se jeho polibkům; dává se uchvacovati těmi silnými pažemi. Pozoruje, že vášnivý milenec rozhořenýma očima hledá hebké místo, kam by usedl se svou krásnou kořistí. Jdou, — vede ji za ruce. Usedají. Příval polibků —

Dokončení.

ČESKÝ ŽIVOT.

V LIBĚCHOVĚ.

Zas jdu tou alejí. Kaštany rozkvétají
a potok hovoří, jenž v olšoví se tají,
na pravo, na levo skosené louky voní,
jak včera voněly, jak před léty, jak loni.
Na nebi ani mrak, vše ve slunci se koupá.
Na snítce šeříku se drobné ptáče houpá
a jásá, švitoří, tak radostno, tak volno!
Jde jaro, smích a zpěv. Proč tobě, srdce bolno?
Proč není veselo ti ve stísněné hrudi?
Což jara necítíš? Co tíží tě? Co trudí?

Ó, vím to, srdce, vím, co tobě jásat nedá!
Kam oko pohlédne, ten celý kraj, ó, běda,
až po ten kostelík, jenž trůní nad vinicí,
až po ta pohoří, kdes v obzoru se tmící,
to celé údolí, jež v plném slunci hoří,
přes Želíz, Tupadly, až k Dubé, ku Zimoři,
ten ráj, kde před léty jen český hlahol zníval,
ty lány zděděné nám urval cizí příval!

Ó, klidná zátiší, ó romantické lesy,
kde s mlázím, pasekou skal střídají se lesy,
jak tesknĕ šumíte své zpěvy!
Ó, nejsou naše již ty balvany, v něž Levý
kdys „Hada“ vytesal a „Obry“ s „Harfenicí“!
Pěst cizí vládne zde. A jak! O trudno říci! —

Kam že se poděla ta stará česká síla? —
Jen malá hrstka nás na kousku půdy zbyla:
stráž výspy poslední. Zda vydrží? Či padne?
Ó, těžko přiklonit se k odpovědi kladné.
A přec, či je to sen? cos hrá v tom jarním vzduchu
jak tucha zítřejších to činů, nových vzruchů!
Ó, kéž to není klam, ó, kéž to není zdání,
že z temna půlnoci i zde jdem ku svítání!
Ó, kéž to není klam, že nové lásky síla
nám nazpět dobude, co slabost opustila,
že marna nebude tu všecka naše práce.
Ó, kéž by, ne-li my, tož příští generace
říc' mohla s hrdostí a s úsměvnýma rtoma:
Kde praděd doma byl — i pravnuk zas je doma!

ZDENĚK KNITTL.

* * *

DVA OSMDESÁTNÍCI. Při peře dožíti se kmetství, zvláště vysokého věku osmdesáti let, nota bene při veškeré svěžesti je vzácnost, zvláště u nás v Čechách, kde veřejná činnost udolává, absorbujíc všecky síly tělesné a duševní přímo hltavě, ne-li dravě. Proto těší kronikáře současných dob, může-li současně registrovati dva takové úctyhodné zjevy. Je to osmdesátiletí MUDra Antonína Friče, ř. v. profesora filosofické fakulty české university, vynikajícího zoologa a palaeontologa, který svojí popularisační činností — uvádíme jen čtvrtstoletí „Vesmíra“, jenž naposled převzat firmou F. Šimáček, kde po roce zašel — má nárok také na vděk nejširších kruhů. Frič narodil se 30. července roku 1832 v Praze. Roku 1855 stal se kustodem, později ředitelem zoologických a geologicko-palaeontologických sbírek Musea království českého. Roku 1860 stal se doktorem lékařství na pražské universitě a roku 1872 profesorem zoologie na c. fakultě filosofické, kde přednášel také medikům. R. 1902 uchýlil se na odpočinek.

Literárně byl velmi pilný — ještě v pokročilém věku pilně cestoval a psal o svých studijních výletech do ciziny, kde má mnoho známých — vždy bystrým okem všímal si přírodovědeckých zajímavostí a články jeho poutají srdečnou upřímností i humorem. Cesty jeho vyšly r. 1900 v knize „Dra Antonína Friče cesty po Evropě a Americe.“

Z knih jeho zoologie sloužila dlouho středoškolskému dorostu, mezitím co „Malá geologie“ a „Pravěk země České“ těšil se pozornosti přírodovědeckých kruhů nejširších. Jméno dr. Friče je dobře známo v zoologických kruzích zahraničních. Pro nás má značný význam též jeho práce v museu král. Českého a jeho badání rybářská (praktická a theoretická).

Druhý osmdesátiletý náš jubilant jest rolník a odborný

spisovatel hospodářský J. A. Prokůpek, plodný autor přečetných článků, s nimiž se setkáváme ve všech hospodářských časopisech dlouhé řady desetiletí našeho rolnického vývoje. Narodil se r. 1832 v Kutlířích na Kolínsku a navštěvoval školu Křečhořskou a Kolínskou. Dalším studiím učinila konec smrt otcova — ale láska ke knize a spisování, v němž nová poznání hospodářská činil známými českému světu, přivedla ho k peru příkladem Kodymových „Hospodářských Novin". První práci vytiskl r. 1856. Jako pracovník národní, hospodářský, národohospodářský a literární vzdělavatel svého oboru má nárok na přední místo v našem žití. Táborový řečník neohrožený, experimentator hospodářský, agrární poslanec v době, kdy ještě nebylo té strany (1889—1895) nezastínil sice hospodářského spisovatele, který drobnou, ale neunavnou prací své vrstevníky vzdělával, a dnešní rozkvět rolnictva je jistě z části valné i jeho práce zasluhou. Svůj odpočinek tráví na Kr. Vinohradech. N.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ provedlo 27. července 3aktovou veselohru od P. C. V. Hansena „Jak padají ministři" v překladu Viléma Antoše (patrně pseudonym člena známé rodiny překládající z dánštiny). Jiří Halstrup, syn státního rady Svena H., politika a náčelníka strany v říšské radě, jenž potírá předsedu ministerstva Torbena Heidnera a přivodí pád jeho, zamiluje si dceru tohoto a pojme ji za chot, proti vůli otce svého, civilním sňatkem v Paříži, kam jej otec vypraví, aby poměr překazil, pod ochranou domnělého svého přítele R. Juhla, právního zástupce, který však je spřažen s mladými a hlavně v rodině Heidnerově, t. j. u choti jeho a synka jeho Fritze je dobře zapsán. Když v parlamentě obvinila strana Halstrupova Heidnera ze zištné účasti na všelikých obchůdcích, cítí tento, že musí ustoupiti, má však králi navrhnouti svého nástupce, kterým touží býti Halstrup, očekávaje jen vyzvání královo. Heidner těžce přemítá, nenalézaje, koho by vybral za nástupce, když v tom jeho synek Fritz navrhne mu Juhla, u krále oblíbeného (jenom že právní zástupce, jenž je už poslancem, a nemá ještě ani jediného klienta, je snad možný jen v Dánsku). Starý Heidner pokládá nejprve návrh ten za nemožný, ale konečně dá se choti přesvědčiti (podivný parlament a podivná vláda, kde předsedy ministerstva navrhují 13letí hoši — nu snad je to satira na některou politickou událost — schází nám vůbec intimní znalost politických dějů v Dánsku, abychom mohli pochopiti leckterou narážku, jež by jistě v kraji, kde drama vyrostlo, tala do živého, u nás však vyzní na prázdno.). Jisto je, že návrh Heidnerův je králem přijat, a když Halstrup a četní stranníci jeho skupiny radí se, jak obsadí ministerstvo — je neuvěřitelno, že by se to mohlo diti za přítomnosti Juhla, který ke straně nenáleží — a starý Halstrup očekává pověření své, přijde králův posel s vlastnoručním listem — pro Juhla, jenž jest líčen v kuse jako poctivý sic, ale jizlivý politik-začátečník — tableau, jímž kus vrcholí: sklamáním Halstrupa, jenž uteče z vlastního obydlí. Ačkoli množství narážek politických i jinde by mohlo býti slyšeno leckým s výčitkou svědomí, na př. námitka Juhlova, že je čestný muž a nemůže býti ministrem, a přes to, že v paměti Evropy dosud tkví vzpomínka na bývalého dánského ministra, jenž byl před nemnohými léty pro podvody obžalován a odsouzen, kus pracuje přece jen prostředky divadelními velmi opotřebovanými, třebas v samých epizodách. Na př. chot Halstrupova, malířka, dosáhne největšího významenání, že její obraz vzbudí obdiv králův (vtipná narážka, jak se zaujme pozornost královu) a je jím zakoupen, ačkoliv v malbách jejich nikdo nemůže se vyznati, je-li to moderní villa či eskymácká chatrč. Nebo: milenci dorozumívají se šlapajíce si pod stolem na nohy. Nebo: hospodyně Juhlova poslouchá stále za dveřmi a je při tom pořád svým pánem dopadána. Nebo: prostořeká a stále se smějící služka, které se paní její, malířka, pořád táže, jak se jí její výtvory líbí atd. Neorganické vsuvky zastřené dámy (pí. Majová), která se chce dát rozvést se svým mužem proti jeho vůli, přichází do hry jen proto, aby se ukázalo, jak sobecké jsou důvody, jež přivodí pád předsedy ministerstva pro novelu zákona o manželství. Autor chtěl ironisovati politické poměry dánské a učinil to hlavně v třetím jednání svého kusu, kde se ukáže, že vlastně hlavní politikové myslí vždycky jen na svoje hmotné prospěchy, řadou působivých figurek, které jsou i věrným obrazem některých neaktivních politiků rakouských. Celá veselohra je vlastně souhrn takových epizodek a figurek, z nichž vlastně žádná nemohla vyniknouti. Proto o hercích nelze říci mnoho — nevíme dosud o novicce ensemblu, slečně Kučerové, co se z ní vyklube, zatím viděti pěkné úsilí, jímž chtěla provésti svého Fritze se vším jeho radikalismem puberty, která by hned odpůrce odpravovala, i akcentovala dobře jeho výbojnost hlasem, maskou i pohybem, třebas všechen exterieur bezděky proztrazoval děvče. Podivně z úst toho chlapce zněla poznámka o milujících dívkách, jež prý se všechny zamýkají. Z ostatních byl nejlepší p. Faltys, v úloze Juhla, ačkoli herec ten všechny své úlohy obmýšlí stejnou chůzí, tančivým krokem p. Faltyse. Slečna Kratinova v úloze choti Halstrupovy dobře odkoukala manýru malířů amatérů. Pan Havel v úloze bezcharakterního poslance klerikálního vytvořil zajímavou figurku, stejně paní Majová v úloze dámy pod závojem. Obecenstvo se bavilo — pěkná výprava odpovídala požadavkům hry. Dr. P.

ČEŠI NA OLYMPIADĚ VE STOCKHOLMĚ. Po závratných dnech sletových, po zářivé slovanské olympiadě sokolské upoutala na se obecnou pozornost mezinárodní olympiada stockholmská. V řadě reorganisovaných her olympijských její pátá, po Athénách (1896), Paříži (1900), St. Louisu (1904), a Londýně (1908). Byla to událost světová, neboť súčastnilo se jí neméně než 28 států a národností, a to podle švédské abecedy: Australie, Belgie, Chili, Canada, Dánsko, Egypt, Finsko, Francie, Spojené Obce severoamerické, Řecko, Nizozemí, Italie, Japonsko, Lucembursko, Monako, Norsko (které tuto poprvé od svého odtržení vešlo v officielní přátelský styk se Švédskem), Portugalsko, Rusko, Velká Britanie, Švédsko, Jižní Afrika, Srbsko, Švýcarsko, Německo, Turecko, Rakousko Čechy a Uhry. Celkem skoro čtyři tisíce borců všech možných odvětví bylo tu shromážděno.

Čechové súčastnili se sice již olympiad dřívějších, ale

nikdy ne počtem tak silným a za okolností tak zajímavých jako tenkráte. Asi 60 tennistů, šermířů, athletů těžkých i lehkých a veslařů odejelo do Stockholmu hned po sletě s nadějemi ovšem ne příliš velikými na nějaké pronikavé vítězství, vzhledem k té neobyčejné konkurenci vyspělých athletů amerických, anglických, francouzských a švédských; spíše šli tam pro poučení a nové zkušenosti, hlavně však proto, aby ani Čech nescházel v té řadě národů, vystupujících více nebo méně samostatně. Jinak by bylo, kdyby se byli olympiady súčastnili také Sokolové, kteří bohužel olympiadám stále se vyhybají.

Sportovní výsledky zaznamenají listy odborné, které také uváží nezdar staré Evropy — Švédy přirozeně vyjímaje — proti Americe a jiným zemím svěžejším; nás zajímá vystupování Čechů za hranicemi a při této příležitosti a jejich postavení.

Známo, že Vídeň usilovala všemi prostředky, a usiluje dosud jako v každém jiném oboru tak i tuto zatlačiti Čechy jakožto národ za neurčitou firmu Rakouska a případný úspěch zabrati pro sebe. Český výbor olympijský měl tedy pernou práci, aby uhájil svoje stanovisko, nebot Vídeň nechtěla povoliti ani tahulku pro český oddíl při slavnostním průvodu ve Stadiu a chtěla, aby Čechové směli vedle vlajky rakouské užívati toliko praporečku českých barev. Se státní subvencí Čechům do Stockholmu povolenou jednáno bylo způsobem hraničícím až na urážku a je s podivením, že kruhy poslanecké hromadně proti tomu se neozvaly. Nemát věc důležitosti sportovní ale má svůj význam všenárodní.

Z podobizen reprodukovaných v našich illustrovaných listech známo, jaké postavení zaujali ve Stockholmě Čechové! Ve slavnostním průvodu při zahájení, kráčela skupina česká jakožto samostatná za skupinou rakouskou. v čele skupiny nesen byl bílý prapor uprostřed se znakem království českého, vedle předepsaného praporu černožlutého. Všichni účastníci průvodu měli slaměné klobouky se stuhou bíločervenou a malým znakem českého království, kteryžto znak byl s nejvyšším povolením císařovým také ve smaltovém odznaku všech členů výpravy a členů českého výboru olympijského. V čele skupiny nesen francouzský nápis „Autriche-Tchèques". Když pod jednotlivé skupiny se seřadili, stála skupina česká mezi rakouskou a uherskou. V seznamech borců byli Čechové vedeni bud jakožto Böhmen nebo Tschecker, také Oesterike-Tschecker. Neurčitost, kterou zaviňuje nestejné označování naší národnosti cizinci . . . Nejistot takových je víc a podstatných, k nimž náleží i — česká vlajka!

Jinak byli Čechové předmětem úvah déle jednoho roku. Neptejte se, co bylo popsáno papíru mezi rakousko-uherským vyslanectvím ve Stockholmě, vídeňskou vládou, organisačním výborem švédským a olympijským výborem českým! — Více nebo méně naprosto zbytečné, nebot národ, který tolik vykonal na poli tělesné výchovy a který vytvořil něco tak velkolepého jako byly poslední slety sokolské, nelze vyhladiti ze seznamu, nechat si vznešení pánové ve Vídni napínají svůj um jak jim libo.

Švédové jsou národ velice rozumný, klidně uvažující a neschopný národního chauvinismu, a proto vycházeli požadavkům Čechů se vší možnou ochotou vstříc. Také na rakousko-uherském vyslanectvu ve Stockholmě nalezli Čechové přijetí velice vlídné, a v osobě vyslaneckého sekretáře pana Hanuše hraběte z Kolowratu upřímného a hostinného krajana. Se strany Švédů dostalo se výpravě zvláštního „konsula" v osobě pana Axela Rosina, jehož ochota a hostinnost přesahující všecky nám z Čech známé meze, zůstane všem účastníkům nezapomenutelnou.

Nebylo slavnosti, které Čechové jakožto Čechové by se byli nezúčastnili, počínaje slavnostmi lidovými ve Skansenu a ve Stadiu až po hostiny u kraleviče a krále, který si dal představiti i české činovníky a české borce.

Vykonal tedy Český výbor olympický, jehož úloha je vysílati české borce na hry olympijské, nikoli dobývati tam vavřínů sportovních, i tentokráte valný kus práce, tím cennější, ježto stala se bez pomoci kruhů, jichž vlastní povinností je zabývati se otázkami na Český výbor v poslední době uvalenými.

Na českém sportu nyní je uhájiti posici, což stane se jedině pilným pěstěním tělesných cviků, zdokonalováním se v nich, ukázněností a disciplinou, nikoli mlácením prázdné politické slámy a zbrklými resolucemi. Přece mají čeští sportovci tak skvělý příklad ukázněnosti v Sokolstvu, z jehož myšlénky jedině mohou čerpati poučení a sílu pro sebe.

Bylo by mým idealem, aby i sport se sjednotil v mohutnou Českou obec sportovní, sloučil se pak s obcí sokolskou v celek tak veliký, že — ostatek mohu vytečkovati . . . . A. Z.

PRAŽSKÉ SANATORIUM, jehož stavba chýlí se ke konci, je jako dílo českého lékařstva fakulty i mimo fakultu tak neobvyklým zjevem, že i širší kruhy musí býti upozorněny na tuto monumentální stavbu týčící se v rozsáhlém malebném parku za vyšehradským průkopem, na vlastnictví dříve německém. Byly doby — a není tomu dávno — kdy podnik českého sanatoria (Dr. Skrbka) pokládán za šílenství — namítalo se, že bohaté obecenstvo, jež vyhledává podobné ústavy, uchyluje se do ciziny. Neuplynulo ani dvacet let a Praha má 5 sanatorií, z nichž tři jsou v rukou německých. Ale ústavu, kde by pečlivého ošetření při jistém comfortu dostalo se obecenstvu při všech chorobách (vyjma duševní a infekční), ústavu v samé blízkosti Prahy, takřka v Praze samé, přece však již ve zdravém ovzduší, dosud jsme neměli. Co nashromáždila šetrná zkušenost a prohloubené vědomosti odborných lékařů, provedeno tu uměleckým dílem Prof. Kříženeckého, podporovaným pilnou několikaletou účastí kruhů vědeckých ze všech disciplin lékařských, mezitím co stavbu provádí zkušená ruka architekta V. Nekvasila. Složité installace vnitřní (elektřina atd.) jsou dílem doc. Vaňoučka. Představenstvu stojí v čele Prof. Dr. R. Jedlička, z jehož iniciativy dílo vzniklo, a jenž mu věnuje všechen svůj čas a důmysl. Pozornost odborníků poutá hlavně díl operativní, jež i operace porodnické a oční zahrnuje, rozděluje ope-

race ve řady skupin, z nichž každá má svůj operační sál; dále je tu všestranně vyzbrojené oddělení vodoléčebné. Ústav vyhoví i obecenstvu přepych hledajícímu i středním kruhům. Všechny pokroky moderní diagnostiky i léčby budou v ústavu zavedeny, také čítárny, jídelny, společenské a zábavní místnosti, knihovna atd., v ústavu zřízeny. Náklad páčí se na 3 milliony K a ústav má hověti potřebě obecenstva, jež nevyhledává z rozmanitých příčin nemocnice. Podnik je vlastnictví společnosti s omezeným ručením s podíly o 2000 K. Ústav říditi budou po stránce lékařské dva ředitelé (Dr. Fiedler a doc. Dr. Kose) a správce po stránce ekonomické. Otevřen bude příští rok.

—ý—.

Z TVORBY CIZÍHO MALÍŘE V 17. STOL. V ČECHÁCH. V atelieru známého restauratora obrazů Aug. Vlčka stanul písatel před zajímavým obrazem: Sv. Bartoloměj v životní velikosti je přivázán ke pni stromu za vztýčenou levici, se které sedřena již kůže a smědý chlap naheho těla sdírá světci kůži s levé polovice hrudníku. Vzepjetí postavy a zvrácená hlava, drsně vyjádřená, dávají zřejmo na jevo, jak umělec chtěl vystupňovati mohutnost tohoto výjevu. Barva pleti, masa a dramatické provedení výjevu připomíná cizí vzory, zejmena nizozemské, jako je na příkl. v Rudolfinu Rubensův sv. Tomáš. Původcem díla je Michael Leopold Willmann * r. 1630, v Královci v Prusku a † jako bratr laik v klášteře Leubu ve Slezsku r. 1706.

Dr. K. Wurzbach v biografickém lexikonu ve Vídni z r. 1888 zapisuje o umělci tyto životopisné údaje: Willmann, syn malířův, byl ve 20 letech z nejlepších umělců. Odešed do Amsterodamu pracoval u Jakuba Bakera a Rembrandta a pilně chodil do galerií. Odtud si přinesl mnoho studií, které mu pak byly pomůckami při pracích. Procestoval celé Německo a Polsko, všude si okresluje mistrovská díla a v Praze pilně si činil náčrty ve sbírkách Rudolfa II. (rozuměti třeba ve zbytcích sbírek). V Praze se mu dostalo mnoha zakázek, které všecky provedl. Válka jej vyhnala z Prahy domů, kde se stal dvorním malířem kurfirstovým. Namaloval na 1600 obrazů. Byl zdatným umělcem, jehož technice náleží plné uznání. Jeho však vlastní uměleckou svéráznost posuzovati je velice nesnadno, protože pro veliký počet kopií, které si činil, nesnadno určiti, co na tom kterém obraze je jeho vlastnictvím.

V Praze jsou jeho obrazy na Strahově v kostele: Nanebevzetí P. M., Narození Páně, Srdce Ježíšovo a Sv. zemšti patronové (na prvních 4 oltářích před kněžištěm), u Křižovníků na Starém městě Nanebevzetí P. M., Vztýčení kříže a sv. Helena, v hraběcí Nostické obrazárně: David s mečem a hlavou Goliášovou, sv. Jeroným na poušti a Zapření Krista (v kapli). Mimo to jsou v Čechách obrazy jeho v klášteře v Plasích, v klášteře v Sedlci u Kutné Hory, odkud také svrchu jmenovaný sv. Bartoloměj, nyní majetek děkanského kostela v Pardubicích. Z obrazů na Moravě je nejkrásnější v kostele ve Zdáru: Nanebevzetí P. M. z r. 1683. Willman byl i zručný ryjec a ryl sám některé své obrazy. Tyto rytiny jeho jsou velice hledány.

Willman byl otčímem a učitelem českého malíře Jana Kryštofa Lišky. lč.

NERVY. Lékařské feuilletony doc. dr. V. Vítka. V dnešní době obecného stesku na nervy (rozumí se tím nervy, o kterých víme, ježto zdrávi jsouce, nervstva svého necítíme a teprve porušený nerv na sebe upozorňuje) přijde tato sbírka spisovatele-popularisatora vhod čtenářstvu, především ovšem nervosnímu. Dr. Vítek, který je lékařem chorob nervových a vedle toho malířem a sochařem, i pero naučil se ovládati umělecky — aspoň pročítajíce tuto jeho sbírku, zahrnující 20 článků seznáváme, že není to práce řemeslnická, jakou mnohé naše i cizí popularisace bývají, ani obchodním zájmem řízená diktanda, jakou časem zplodí některý lékař (na př. o léčivosti lázní v X, když se byl právě v nich usadil dotýčný autor), nýbrž že jsou to prácičky časem třeba drobné, ale diktované vnitřní potřebou svéráznětvořiciho spisovatele. Některá čísla upomínají dokonce ná umění Thomayerovo, třebas nejsou všecky tak živě a svérázně vypravovány. Nejlépe libily se nám „o náladě", „nervosa na venkově", „chut ku práci", „mecenášství bolesti a bídy", „význam bolesti" a j. Kniha vyšla u O. Janáčka a cena její (1·50 K) za desetiarchové dílko je mírná. Dr.—

K SLAVNOSTI ODHALENÍ POMNÍKU FRANTIŠKA PALACKÉHO vydal Manes ve sbírce illustrovaných monografií „Zlatoroh" knihu o Palackém z péra kníž. Lobkovicz. archiváře p. Dra. Václava Chaloupeckého. V monografii shrnuty jsou výsledky dosavadního bádání o Palackém, jež doplněny jsou z nově vydané korrespondence, jakož i z korrespondence Palackého dosud netištěné. Knihu oživuje 26 reprodukcí portrétů Palackého, osob a míst, s nimiž přišel Palacký do styku, pořízených téměř veskrze dle původních kreseb, rytin neb současných lithografií, jakož i několik facsimili listů Palackého. Jako frontispice je původní lithografie, portrait Palackého od mistra Švabinského, kteroužto zvyšuje se hodnota této znamenité knihy na skutečný dar. Cena knihy (K 5·40) vzhledem k přímo bibliofilské úpravě jest velmi nízká. Tato úprava má jen jednu stinnou stránku — desky a hřbet jsou papírové (sic z papíru velmi pevného, v jakém vázávány knihy před 100 lety, přece však papír nevydrží tolik jako plátno nebo kůže, takže vazby pěkné této edice asi mnoho nevydrží. Touto knihou obohatil Manes svoji bibliotéku „Zlatoroh" třetím svazkem; v knihovně té vyšlo již 7 děl vesměs z historie literatury a umění vůbec čerpaných (o Manesovi, Nerudovi, Smetanovi, Havlíčkovi, Němcové, Jungmannovi), jakož vůbec položil si „Zlatoroh" za program podávati prohloubené, umělecky vypravené a originálně dokumentované životopisy našich nejslavnějších hlav, v čemž se mu dobře daří. —ý—

Toto číslo vydáno dne 2. srpna 1912.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

DÍLNA.

Blíž úzkých oken v němé směsi šeré,
kam denní svit jen plachým chvěním vniká,
ocele třpyty zvedají se steré,
kdes v dálce ještě žlutá lampa mžiká.
Zmlk' strojů ruch a do únavy teskné
síň kolébá teď chvíle neživá,
tlumený soumrak po stěnách se leskne
a rozpřádá svá mlžná tkaniva.

Jak tíseň roste z odpočinku strojů,
jež hřmící neklid opustil a zdupal,
v tmách shlukují se do příšerných rojů,
jak práce vír by závratně z nich supal.
V obrysech chmurných němá bouře kovů
ve změti kol teď mlčí vychladlá,
jak kladiva zde žhoucích do příkrovů
ve řvoucích zvucích v posled dopadla.

A jak tu leží v tvrdém tichu tmavém
železný netvor, z pák a z pístů zrozen,
tu zdá se ti, že přízrak z živlů splavem
v nich budí se a hřímá osvobozen.
Zas černá kola začala se chvíti,
svit těžký vichrem napjal řemeny
a pístů vzlykající vlnobití
v síň rozlilo zas šum svůj zmatený.

Smích páry jizlivý zas řičel v bídu
posupných tváří, jež zde ve dne mřely,
hlas strojů zařval ve vzdorném svém klidu,
a lesklé kotle zpupně nabubřely.
A lesem dlaní, do schýlených skrání,
jež ovládla teď síla bezduchá,
se rozhučelo práce zahřímání
jak vichru smršt když bory rozcuchá.

Jak v horské bouři nad řvoucími srázy
v ryk chvatných kol byl jícen síně vpředen,
v pák hlaholy a pístů ostré rázy,
a vše se slilo v černý rachot jeden.
Šla těžká píseň z lešení a zdviží
a celou síní lačný hlučel řev,
jak mozky horkou zaléval by tíží
a z teplých srdcí vypíjel by krev — — —

V ztrnulém klidu černá leží těla
nehybných strojů v prázdné síni chladné,
hučící píseň denní odumřela
a kladiv bouř v kov žhavý nedopadne.
Obrysy kol už ztratily se v šeru
a všude mír — svit lampy dávno zhas'
lesk ocele jen mrtvý v podvečeru
mdle zachví se a zastudí jak mráz —

M. SILÉN.

TY, Ó PANÍ SRDCÍ — — —

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ. Pokračování.

Procitl. Vytřeštěnýma očima zírá vzhůru na strop, v němž září malý, kulatý otvor. Vidí vysoké nebe, hvězdy se chvějí v kmitavých paprscích. Azur nebes je postříbřen svitem měsíce. Pruh bledého světla padá na mosaiku.

Myšlenky na Pontiu se vracejí, kruté a nelítostné. Nepřetržitá řada bolestných představ míjí mu duší. Srdce prudce buší v hrudi. A poznává, že bez ní nemůže žíti, že jedinou vysvoboditelkou bude smrt —

Hvězdy blednou, azur nebes se temní, světelný pruh nezáří již na mosaice. Na obloze leží něco jako růžový závoj, jako purpurový odraz požáru. A opět míjí těžké chvíle, divoká žárlivost rve mu srdce —

Nebe se jasní, svěží lahoda chladného vzduchu celuje mu horké čelo. Stříbrný paprsek sletěl k němu jako lesklý motýl, po chvíli druhý a třetí. Motýlové odletěli a úzký pramen světla prýští do cubicula, mohutní, roste v příval jasu, a pak celá řeka stříbrné záře zalévá úzký prostor — —

Mladé vonné jitro hýří barvami, celý vesmír se probouzí k životu, ale Octavius cítí osten bolesti vždy palčivěji v srdci. Pro něj není radosti, jen jedna bytost by ho mohla učiniti šťastným: Pontia — — —

Slunce vysoko září. Poněkud osvěžen kráčí Octavius k domu, v němž Pontia žije odloučena od svého chotě. A když ji opět vidí krásnou a žádoucí, s očima plnýma ztajené touhy, klesá jí k nohám v návalu něhy.

— Viď, že nebylo pravda, cos mi posledně řekla, ptá se tichým hlasem, jakoby se bál, že zaplaší kouzlo, jež z ní vane.

Zírá na něho udiveně svýma velkýma očima, jež jsou tak sladké a přece tak kruté.

— Nežertovala jsem, Octavie, praví klidně. Domnívala jsem se, že jsi se smířil s tím, co není možno změniti, jen proto jsem přijala tvou návštěvu. Nemiluji tě, proč lháti? Lépe, abys nyní zvěděl pravdu, než abys později byl neštasten.

— Jsem již nyní neštasten. Což myslíš, že na tebe lze tak snadno zapomenout? Na tvé polibky, tvá objetí? Pontio, zničilas mne, přiznávám se ti nyní, že tvá přízeň ze mne učinila žebráka. Nemám ničeho, vše jsem obětoval, abych upokojil tvou touhu po klenotech. Ale vše jsem dal rád, neboť jsem cítil, že po tvém boku poroste má ctižádostivost a já budu bohat. A nyní mne opouštíš. Nuže, rozhodl jsem se. Vzala jsi mi vše, vezmi si i můj život! Dokonči své dílo!

Rychlým pohybem vyňal ze záhybů své tuniky lesklou dýku a podával ji Pontii.

Zachvěla se poněkud při pohledu na břitkou čepel a temné mrazení jí projelo kořínky vlasů při myšlence, že Octavius žárlivý a zničený by mohl vykonati na ní pomstu. Ale když viděla, že jeho oči jsou tak krotké, že leží na nich závoj smutku, tu mírný úsměv jí přeletěl přes rudá ústa. Oddalovala jeho ruku.

Nechci býti vražednicí, Octavie. Buď mužem, nechtěj zemříti proto, že jedna žena tě zklamala. Řím potřebuje silných mužů. Zapomeň a věnuj své síly vlasti!

Poslední slova zněla vážně a káravě. Tribun na ni pohleděl zrakem plným slz. A zdálo se mu, že ta žena není tak bídná, jak soudil. Ano, odejde z Říma. Pravil:

— Klesl jsem tak hluboko, že mi musíš připomínati, že jsem Římanem. Nuže, chci tě poslechnouti. Složím tribunát a opustím Řím, Seneca mi vyprosí nějaký úřad v daleké provincii. Chci mezi barbary zapomenouti na tebe a milovati jen Romu. Ač vím, že rána, kterou jsi mi zasadila, bude věčně krváceti, přece bude má bolest menší, budu-li daleko od tebe, bude-li mezi mým srdcem a tvou krutostí moře. Ale buď milosrdna, Pontio, popřej mi poslední milost, poskytni mi almužnu, když nesmím hodovati: popřej mi ještě jednu poslední noc, abych utišil svou dravou touhu a vzpomínkami vyplnil svou duši. Jedinou poslední noc! Opojím se růžovou krásou tvého sladkého těla, zpiju se rozkoší v tvém objetí, zachytím do svých zornic lačně rozšířený zázrak tvých půvabů. A až budu daleko od tebe, ať v chladné Britannii mezi divokými Silury, nebo na Východě mezi nezkrocenými Parthy, tvůj obraz bude zářiti v mé duši, bude mi pancířem v boji, útěchou ve dnech míru. Až tábor bude spáti, vystoupím na valy a moje myšlenky poletí jen k tobě, k tobě — — Nezavrhuj mne, vyplň mou poslední prosbu, a nikdy již před tebe nevkročím, nepostavím se ti rušivě v cestu — — —

Hlas jeho zněl rozechvěně a vnikal jí do duše. Byla dojata touto velikou láskou. A zase se v ní probouzela slabost, na chvíli zapomněla, že tam v Bajích dlí muž bohatý a mocný, který jí slíbil, že ji učiní svou ženou. Chtěla Octaviovi klesnouti na prsa oddaná a sladká, ale ctižádostivost zapudila toto pohnutí. Nechtěla však býti krutou k tomu, jenž ji tak vřele miloval. Jeho zraky lpěly na ní úzkostlivě.

„Je pošetilé tvé přání, pravila měkce, ale chci je splniti. Přijď tedy dnes večer, až šero padne na město. Pouze otroka ti povoluji za průvodce, neboť nechci abys vzbudil pozornost. Budu tě če-

kati, ostiarius bude věděti o tvém příchodu a tajně tě vpustí ke mně. Ale přísahej mi, že pak již nikdy se mnou se nesetkáš bez mé vůle."

„Přísahám"!

„Nuže, odejdi."

Sklonil se, poceloval vděčně její bílé ruce a pak opouštěl tichý dům.

— —

Venku zářily hvězdy, když Octavius vešel k Pontii. Byla oděna lehkou průsvitnou látkou, a na oslnivě bílých nahých pažích, ve vlasech, kolem hrdla, všude třpytily se jeho dary.

Byl překvapen, ale ona pozorujíc jeho údiv, pravila s úsměvem:

Chtěl jsi poslední noc a tak sám oklamati svoji touhu. Aby nic nám nepřipomínalo roztržku, jsem taková, jakou jsem byla dříve. Naše polibky mají pozbýti hořké příchuti rozluky. Chtěl jsi radost a rozkoš, proto nic na mně ti nemá připomínati, že ti již nepatřím. Zapomeň. I já zapomínám."

A plná půvabu zaujala místo u stolu, kynouc mu, aby učinil podobně. Na malém stolku byla vybraná jídla, dva poháry z drahocenného alexandrijského skla, štíhlá řecká amfora a vedle stolu krater s chlazeným vínem.

Vděkuplnými pohyby vše připravila. Dýchala z ní opojná rozkoš. Octavius se chvěl v její blízkosti a pohlcoval toužebnými zraky její milostnou postavu. Pravil si, že učinila vše, aby se stala nezapomenutelnou, aby nikdy nevymizela mu z duše.

Poháry lehce zazvonily:

„Na věčné zapomenutí", zvolala."

„Na věčné vzpomínání!

A vyprázdnil pohár do dna.

Snažila se jej rozveseliti. Ale jemu příliš tížilo duši vědomí, že to vše je sen, který zanikne a nikdy již znovu neožije, že ta krásná žena, kterou za chvíli sevře v plamenném objetí, mu zmizí jako sladký přelud, jako prchavý stín.

„Rekni mi alespoň nyní jméno toho, jehož miluješ," pravil náhle, přerušiv její hovor.

„Neruš sám půvab této poslední noci vzpomínkami na svého soka," děla. „Jeho jméno nezvíš. Nemysli na neznámé a věnuj se přítomnosti."

„Ach kdybych mohl poroučeti svým myšlenkám jako ty! Ale ony jsou mocnější, než má vůle. Chtěl bych zapomenouti, chtěl bych tě nenáviděti, leč nemohu. Rci mi, proč jsi tak krutá, proč?"

A přivinul ji k sobě. Vnadné její tělo hebce k němu přilnulo. Lehký rhytmus ňader rozvlnil vzdušnou tkaninu, růžová pleť jí prosvítala. Vtiskl dlouhý polibek na její svěží ústa.

Vymanila se na chvíli ze svírajících ji paží.

„Nejsem krutá, Octavie," pravila klidně. „Jdu jen za svým osudem. Tvým osudem je má láska a mým —"

„— — co?"

Dokončení.

NĚMÉ MĚSTO.

NAPSAL Dr. D. PANÝREK.

Je jako jiné město. Má své čtvrti (divisions, sections), třídy (avenues), ulice (lignes) a cesty (chemins) — jenom že domečky jsou o jedné komnatě a pod zemí a obyvatelé jich jsou němí, Přijímají návštěvy, které k nim mnoho promlouvají, vzpomínají na minulé doby a často pláčí. Jenom že jim návštěvou jich poctění obyvatelé města neodpovídají, nikdy neodpovídají. Jsou němí.

Není jich tu málo, na ploše nemnoho přes 43 hektarů, napočtěno zde obyvatelstva na šest tisíc. Všichni platí nejen za obydlí svá, dle velikosti 526 až 21.001 franků, tedy i malé jmění — dle rozměru, který zaujali, ale útěcha jest, že je to jednou pro vždy a že nájem platí příbuzní . . .

Mají svůj kostelík, v němž kněz z fary St. Germain de Charonne slouží mši, jenom že se jí každý nový obyvatel města účastní jen jednou — jinak dostavují se do kaple té pouze návštěvy.

I správu má obyvatelstvo němého města dosti složitou. Vrchní moc drží prefektura seineská, autonomní správa závislá na t. zv. ústřední administraci sluje „Service des inhumations de la ville de Paris", ve které velí ředitel obecních záležitostí a přednosta kanceláře vede všecku správu němého města. V městě samém panuje jeden konservator, jeden „receveur", jeden geometr, jeden inženýr, jeden velitel (brigadier), čtyři podvelitelé, pět vrátných, 25 strážníků, 18 osob, jež uvádějí

v držení obydlí nové nájemce bytů a slují „fossoyers“, 21 zahradníků a jeden noční strážník.

Tento četný personál bdí nad správným vedením a udržováním města němých — všickni mluví, kdežto jejich svěřenci jsou němí . . . jsou mrtví.

Je to město mrtvých, jeden z 19 pařížských hřbitovů, hřbitov nejslavnější, v němž odpočívá takřka všecka sláva Paříže, ba celé Francie vybraní synové, ale také příslušníci jiných národů, kteří jako učenci, umělci, konsulové, emigranti do Paříže přišli nebo město to si oblíbili a zde pozemský stan svůj rozbili, život posléz opustili. Španělští grandové i světoznámí skladatelé, uprchlíci polští po druhé revoluci, angličtí excentrikové, četné oběti velikých neštěstí, jimž pozemkovou poslední schránu správa poskytla zadarmo, že ve službě vlasti život položili, zpěváci a pěvkyně krásných hlasů, jejichž orgány dávno a pro vždycky dozněly, mimové, jimž málo kdy podaří se jméno své učiniti nesmrtelným a jichž sláva z pravidla na vždy zapadne s poslední úlohou, kterou sehráli, zneuznaní umělci nože vracejícího život — lékaři — a meče beroucího život — válečníci — a přemnozí jiní koryféové, kteří zvítězili myšlenkou nebo jménem a povznesli se nad davy nejmenovaných, mají tu své poslední byty; mnohý jen začátečními písmeny prohlašuje se známým, kteří vědí o jeho ještě drobnější schráně v columbarium, a jiní i bez těch písmen, aby dokumentovali, že i živý člověk je vlastně o maličko více, než — pouhé nic.

* * *

Vždy jsem rád navštěvoval hřbitovy a těšil jsem se na „Père Lachaise“, který za dřívějších návštěv nepostihl jsem vyhledati. Vykazujet obrovské to město mrtvých přes ¾ milionů obyvatelů a vyžádá si na cizinci více nežli den času. Vzpomínám, jeda Metropolitainem do tohoto západního hřbitova (— tak zní officielní jméno jeho, „cimetière de l'Est“) na všecky hřbitovy, které kdy zadržely moje kroky doma a v cizině, venkovský krchov, kde spí rodiče a bratr, i hřbitov sebevrahů v Monacu, horský alpský hřbitůvek s neštastnými turisty, kteří sřítili se s hor, a obrovské pohřebiště několika národů u Sevastopolu, katakomby sv. Kallixta u Říma i dvakrát pohřbených město v Pompejích — teď čeká na nás nová podívaná, největší pařížský hřbitov, o němž jsme tolik slyšeli a ještě více četli, a jehož krematorium s kolumbariem samo stojí za podívanou.

Když r. 1804 (1 prairialu roku XII. komuny) obec pařížská potřebovala pohřebiště, ustanovila zakoupiti k tomu pozemek, jenž podnes nese jméno jesuity, zpovědníka krále Ludvíka XIV., jemuž náleželo toto místo, kdys venkovský majetek (s villou) s velkou zahradou, jenž patřil nejprve biskupu pařížskému (tenkrát slulo místo „Champ L'Evêque“), pak obchodníku koloniálním zbožím S. Regnaultovi *). Po jeho smrti as r. 1615 jmenem jesuitů pobožná žena kterás koupila tento statek zvaný tenkrát Folie-Régnault. Noví majitelé když r. 1652 vznikl boj mezi Turennneem a Condéem, dali tento statek k disposici Ludvíku XIV., jenž byl tenkráte ještě dítětem a který sledoval odtud zajímavé boje. Vyžádali si pak od krále, aby mohli místo toto, návrší, nazvati po něm Mont-Louis, což jim bylo dovoleno. Když král sestárl, zvolil si z kruhů těchto Jesuitů svého zpovědníka. Jesuité dleli tu v zátiší na odpočinku a nikoho nevpouštěli do kláštera. Kdys, král sám z nalehavé příčiny přál si mluviti se svým zpovědníkem, jeho posel však nebyl vpuštěn. To panovníka přirozeně urazilo — aby ho usmířili, přenechali tento svůj majetek zpovědníku královu. Byl to François d'Aix de la Chaise († 1709), po němž tedy podnes pohřebiště nese jméno, ačkoli vlastníkem této veliké usedlosti, když ji Paříž koupila, byla baronská rodina Des Fontaine, jejíž representant baron Ludvík obci prodal svých 26 hektarů na hřbitov dosti levně — za 160.000 franků. Samému pak stačilo v té půdě později jen několik málo čtverečných metrů, jak značí zadumanému chodci nápis na jeho (zemřel r. 1822) náhrobku:

„n'occupe dans ce même lieu
que la place de sa tombe.“
(Nezaujímá v témž místě,
nežli co vydá jeho hrob.)

Pozemky ty však stále se šířícímu hřbitovu nepostačovaly, i vyvlastněny sousední r. 1850.

Hřbitov rozkládá se nyní v západní části města mezi boulevardem de Menilmontant, ulicí Gambetty,

*) Tací obchodníci, épiciers zvaní, byli kdys velicí boháči, takže ani králové neostýchali se u nich přijati pohostinství, na př. r. 1476, portugalský král Alfons V. u Laurenta Herbelota.

ulicí „de Rondeaux“, „da le Réunion“, „de Bagnolet“ a „du Repos“ (trefně sluje „ulice odpočinutí“.

Jeden čtvereční metr tohoto „odpočinutí“ (kdož by se divil — půda je dnes drahá) stojí 500 franků, zápis stojí 25 franků a kolek franku 1·80.

Hřbitov byl kdysi jediným svatým polem, kde se pohřbívali nebožtíci, kteří tu vskutku měli míti zajištěný odpočinek věčný — v úřední francštině hřbitovní správy nazývá se to „concession perpetuelle“. Mimo to však sloužil hřbitov i za dočasný příbytek mrtvým („concession temporaire“), i zdarma tu, jak řečeno, pohřbívány oběti svého povolání („tranchée gratuite“).

Od 1. ledna 1874 však tento západní hřbitov pařížský vyhražen jen pro „concessions perpetuelles“, aby aspoň jedno místo sloužilo ke klidnému spánku mrtvých. Do konce roku 1907 bylo tu takových spáčů 155.276, dočasných 120.246 a zdarma tu odpočívalo 477.987.

Pokračování.

JAK JANEK PÁSL HUSY.

VALAŠSKÁ POHÁDKA OD JOSEFA KALUSA.

IV.

Pokračování.

Janek vzbouzen ranní září
rozhlíží se s hloupou tváří
po nábytku, po posteli,
jako vyjevený celý.

Po nádheře ani vidu.
Vidí kolem známou bídu,
jak ji dříve doma vídal,
dokud ještě kozy hlídal.

Smutně do kola se dívá. —
Taká odměna vždy bývá
v celém světě za zásluhy:
tak se zapravují dluhy.

Přenesli ho v tvrdém spánku:
Dále strádej v bídě, Janku,
zvykls chodit v lepším šatu,
měj zas oděv samou latu.

Okusil jsi masa, vína:
teď nastane strava jiná,
samý brambor, samé zelí,
a tak pořád po rok celý.

Někdy bude taky hladu
Měkké duchny byly v hradu,
teď na peci slámy trochu:
bídě, nouzi zvykej, hochu!

„Co tam, to tam, sen, co bylo.
Líp že všechno neskončilo,
vinen nejvíc Hastrmánek.“
Pomalu se tiší Janek.

Hlavu skloněnou výš zvedá,
v troubě brambor, zelí hledá,
mysli zcela uklidněné
kozy na pastvisko žene.

Zaměří hned mezi vrby:
vodník pod nimi se hrbí,
ne tak hovorný jak jindy:
„Do pěkné's mne přived bryndy!

Pěknou prokázal's mi službu,
pěkného's mi dělal družbu,
sta polekal's paní, slečen:
do smrti ti budu vděčen!“

„Však též mne to, Janku, mrzí,
někam nevyjdu tak brzy,
netušil jsem, na mou duchu,
že pokazím všecko v suchu.

Pravým živlem mým je voda.
Přišels o nevěstu, škoda!
Nehněvej se proto na mne:
světa pozlátko je klamné.

Než královat, Janku, mnozí
pásali by raději kozy:
pasákem být nejhůř není.
Podej ruku na smíření.“

„Odpouštím ti, Hastrmánku.
Ba, co po zlatém je zámku
chuďasovi? Lépe v poli
pásat krávy, kozy, voly.“

A na hradě ticho vládne,
hostů, muziky tam žádné,
pan král sivou bradu hladě
prochází se po zahradě.

Vzdychne někdy poúkradí,
o Jeníčka nezavadí
slůvkem, nevzpomene svatby,
s princkami v kraj patří s hradby.

Županu však neodkládá,
marná princezen s ním váda,
trepek s noh též sundat nechce:
prý se mu tak chodí lehce.

Šňupne občas z tabatěrky,
třeba hubují mu dcerky,
žezlo vezme, jen když musí:
nejraději krmí husy.

Zmrzel se mu dvorní obřad,
u hus by jen seděl pořád:
ráno, ještě všichni leží,
král v županu k husám běží.

Přepočítá starostlivě,
otevírá branku k nivě,
nebo jako vojsko v šiku
žene husy ku rybníku.

Nežli dvorská čeleď vstane,
husy už jsou vymáchané,
a král, usmívavé oči,
do královských komnat vkročí.

Na krk se mu dcerky věsí.
„Tatíčku, kdy počnou plesy,
rytířské hry, radovánky?“
„Až zavanou jarní vánky.“

„Co však do té doby počít?“
„Pilně kolovrátkem točit.“
„Předeme, až ruce bolí.“
„Proskočit se jděte v poli.“

„Samotným se nám tam stýská.“
„Nazvete si děvčat z blízka:
jejich pohádky a písně
srdce vaše zbaví tísně.“

„Sotva!“ odvětily dcerky,
král si šňupl z tabatěrky,
prstíkem mu pohrozily:
„Kazíš se nám, tatí milý!

Šňupeš tabák všelijaký.“
„Pořád na mne máte zraky:
že vás pošlu do kláštera.“
„Dost už u nás ticha, šera.“

„Do kláštera mezi mnichy.“
„Br!“ hned prchly, pukal smíchy,
že pozlobil trochu dcerky —
a zas šňupl z tabatěrky.

ROMANCE O ŠŇUPEČKU.

Na královském hradě
o bělounké bradě
shrbený vládne stařeček,
má slabost jedinou
a slabost nevinnou:
rád popřeje si šňupeček.

Na královském hradě
o bělounké bradě
shrbený vládne stařeček,
má starost jedinou
a starost nevinnou:
jak potajmu vzít šňupeček.

Na královském hradě
o bělounké bradě
shrbený vládne stařeček,
má radost jedinou
a radost nevinnou,
když nese k nosu šňupeček.

Dokončení.

NA BERTRÁMCE.

SCÉNA ZE STAROPRAŽSKÉHO ŽIVOTA O 1 AKTU. DLE PAMĚTÍ MEISSNEROVÝCH NAPSAL JUDR. LUBOŠ JEŘÁBEK.

Pokračování.

VÝSTUP XI.

Dušek, Guardasoni, později Dušková.

Dušek. To snad přece přeháníte!

Da Ponte. Nikoliv! Nestojím z nich o nikoho a žádnému Vlachu nevěřím, ani co se modlí!

Guardasoni (*který se zatím přiblížil a stál těsně u skupiny*). Že nikomu? Snad ani Salierimu!

Da Ponte. Ani Salierimu! Hudebníkům už docela ne! To jsou rození intrikáni!

Guardasoni. I mlčte, mlčte! Vždyt právě Salierimu dáváte svá nejlepší libretta!

Da Ponte. Ó, to je něco zcela jiného. Jsem již jednou divadelním básníkem a jen proto svěřuji i jemu svá libretta, právě jako Mozartovi! Ale k tomu lnu celým svým srdcem a svěřuji mu nejlepší své práce.

Guardasoni. Nejlepší, to bych neřek'!

Da Ponte. Zajisté nejlepší, neboť mám jakýsi pocit, ba spíše předtuchu, která mne nikdy nezklame, že právě jeho spisy neupadnou v zapomenutí a s nimi ani má libretta, která jsem pro Mozarta psal krví svého srdce (*s nadšením*). Jsem pak pevně o tom přesvědčen, že můj Don Juan posvěcený uměním Mozartovým přetrvá věky a zachová navždy i moji památku.

Dušek. V tom vám dám plně za pravdu!

Guardasoni. Říkejte si co chcete, na Salieriho by bylo jiné spolehnutí. Vždyt ještě dnes Don Juan není a nebude ani zítra hotov a pozítří má být představení. Já se z toho ze všeho na konec zblázním.

Dušková. (*přiběhne ze salonku*). Ale páni! páni, pojďte pak přece aspoň chvíli mezi nás. (*přiblíží se k Da Ponte*). Vás, drahý abbé, postrádá celá společnost, ještě jste mezi námi ani nezasedl a nevypil ani šálku. Odnesete nám spaní!

Da Ponte. Ah, signoro, promiňte nastokrát. Tot jen dnešní čarokrásná pohoda vinna. Ostatně nechtěl jsem také signorinu Micelli nechat zcela o samotě.

Dušková. At tomu jakkoliv, vy a Casanova rozptýlili jste mi pomalu celou společnost. Mozart si jistě už zoufá a na konec zůstane s Bondinim v salonku sám. Až mu z toho přešel všechen žert a smích!

Da Ponte. Ah, rád vše napravím. Svolám celou rozptýlenou společnost. Ha, tam kráčí Saporiti (*odbíhá a nabízí jí rámě, aby ji uvedl do salonku*).

Dušková. A ty muži, přiveď mi sem cavaliera Casanovu (*se smíchem*) dostane také svůj díl.

VÝSTUP XII.

Předešlí, Casanova, Signora Micelli.

Dušek (*se vrací s Casanovou a M. Micelli*). Zde je vedu oba.

Dušková (*běžíc mu v ústrety*). Ach, vy nejste o nic lepší, cavaliere! Vy a abbé Da Ponte rozptýlili jste mi pomalu celou společnost! (*k Micelli-ové*). Nedovedu si ani představit, že mohla jste tentokráte kávu, kterou tak ráda pijete, tak zrádně opustit.

Signora Micelli. Když pořád nevím, kde mi vězí ta moje dcera, běhám za ní po celé zahradě, a káva mi zatím stydne a výborný vzduch tady u vás přece tak tráví. Pospíším hned ke stolu. A vy, signore, prosím vás snažně, podívejte se, kde vězí má dcera, a přiveďte ji ke mně. Spolehám na vás!

Dušek. Už běžím, už běžím! Nebude jistě daleko!

Signora Micelli (*obrací se ve dveřích salonku*). Hned at je tady!

Dušková (*ironicky*). No, teď má dušička pokoj!

Casanova. Nehněváte se na mne signoro? Vím dobře jak jsem chybil a jak nadužíval jsem vaší dobroty. Ale dnešní den je opravdu tak vyjímečně krásný, tak teplý a hřejivý (*s povzdechem*) jako vzpomínky starce na nejluznější doby

sladkého mládí. Zažiju snad již málo tak krásných podzimních dnů jako je dnešní. A tu nedivte se, signoro, že tak mne vábí všecko to zlaté kouzlo pozdní jeseně — ta božská příroda — ten čarokrásný pohled tamo z rondolle u studně na vesele šplouchající vodotrysk nedalekého bassinu, tříštící se v jemnou a vonnou vodní páru, hrající všemi barvami duhového vidma i tam na ten sklenník, odrážející na všechny strany paprsek peroucího do něj odpoledního slunce, které se zdá tančit.

Dušková. Vyvolil jste si právě místo, kde Mozart tak rád sedává nad svým dílem, dívaje se na Prahu, která tak přirostla mu k srdci a stala se mu téměř druhou vlastí (*pokročí o několik kroků*). Hle! vidíme ji odtud, že zdá se jako by Týnských věží odtud rukou dosáhl.

Casanova. Ba, máte pravdu a děkuji vám. Tot věru pohled svého druhu jediný. Není věru divu, že právě zde vytvořil Mozart dílo tak velikolepé, v němž mimoděk obráží se celý majestát té velebné vaší Prahy, kynoucí nám tam za třpytící se stříbrnou stuhou vinoucí se řeky, obklopené svěžími zahradami, nádherné silhouetou starých věží kupících se kolem Týna a lomenic staré radnice, ano těch starých štíhlých věží, které směle jako veliké myšlenky z oparu všednosti z šeré té nížiny pyšně a mocně vzhůru se pnou k světlem prozářeným nebesům!

Dušková. Cavaliere, tot obraz hodný velikého básníka. Ba, máte pravdu, tot pohled jediný svého druhu. Tam pohádkový zjev rušného a krásného města a zde ten velebný klid odlehlé samoty, jenž tak těší a uklidňuje mysl, jak říkává vždy Mozart, když vrátiv se sem do té tišiny z kruhu vždy veselých svých přátel usedá k práci, jež záhy — věřím v to pevně — učiní ho velikým a slavným.

Casanova. Ah, Bože, přeji to Mozartovi z celé duše ale i závidím, že našel nejen místo, kde našel sama sebe ale mnohem ještě více (*galantně*) vděkuplnou ženu, která dovedla jej povzbudit a nadchnouti k tvořivé práci (*chmurně*), kdežto já — já rozptýlen a rozerván bloudil jak Ahasver celým širým světem bez cíle, bez života vůdčí myšlenky. Teprve nyní v stáří těžce doháním a sbírám vzněty a zážehy tvůrčího ducha, jež opomenul jsem zachytiti a uplatniti v dávno minulých dobách, plných ještě síly a tvořivosti své!

Dušková. Máte však v náhradu krásné a bohaté své vzpomínky.

Casanova (*s povzdechem*). Na bídně promarněný život! (*trpce*). To je pěkná útěcha, a věřte, že tu silnému duchu i sama všehojivá filosofie je slabou těšitelkou! Než, marně vzdychat! Co není, nevrátí se již!

Dušková (*uznaně*). Vidíte, vidíte, milý cavaliere, jaké černé myšlenky vyvolal ve vás dnešní slunojasný den! (*žertovně*) Tot spravedlivý trest na vás, že opustil jste nás všechny, kteří tak rádi vás vidíme! U dobré kávy s českým koláčem, ve veselé společnosti nikdy byste nepřišel do tak chmurné nálady.

Casanova (*k Signorině*). Ba, máte pravdu, signoro! Napravím to jistě, jak jen budu moci. Věřte mi však, že i tak nikdy nezapomenu na dnešní podzimní odpoledne — věrný to obraz sklonu mého života — jež prožil jsem ve společnosti vaší na odlehlé, ale tak krásné vaší Bertrámce! (*líbá jí ruku*). Promiňte mi. Hle, někdo vás volá (*odchází tiše k salonku*).

Dušková Jak zajímavý to muž! Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

POZŮSTALÝM PO ŽIVÉ. (Srpnová úvaha). Řada krásných, teplých dnů vylákala ven do kraje každého, kdo není pevně ke Praze vázán. Možno se koupati, v přírodě podnikati procházky v balsamickém vzduchu kvetoucích lučin, polí, zahrad a lesů — kdo má nějaké stavení na venku neb aspoň blízké příbuzné pošle ženu a děti, které nejsou dosud školou povinné, už v květnu na ferie. Přednostové domácností zůstávají zatím doma a o nedělích a svátcích, obtíženi balíčky a balíky potravin a jiných potřeb z venku od manželky objednaných v sobotu večer nebo v předvečer svátku plní vagony, a na prvních několika stanicích za Prahou vypadají z kupé na perony přímo v objetí manželek.

Tak to pozorujeme v létě sami na sobě a na jiných, tak to líčí ve svých humoreskách a časových obrázcích feuilletonisté denního listu. Jinak už to nebude.

Myslím však, že málo komu napadlo, jaké má tento obyčej hygienické pozadí.

Nazval jsem svůj článek: „Pozůstalým po živé". Výraz ten zdá se mi příléhavější nežli od Nerudy do literatury zavedené slovo „vdovec po živé", ježto neběží o „vdovce", ale také ne o „vdovu", a mimo to nejsou to vdovci a vdovy, nýbrž pouze dočasně pozůstalí, kteréžto slovo hodí se na obě pohlaví, kdežto „slamění" vdovci je příliš otrocký překlad německého „Strohwitwer". Jak víme, nemá celý zjev nic společného se slámou.

Hygienicky je manželka celkem ve výhodě. Pobyt na letním bytě, nejčastěji u nejbližších příbuzných, rodičů, bratrů neb sester, kde netřeba okolků, nebo dokonce „ve svém" nevyžaduje klobouků nejnovějších forem a šatu nejnovějšího vzorku a střihu, ač si mi některé klientky trpce stěžovaly minulý rok na své „přítelkyně" z letního bytu, že „honily parádu" nesmyslně a že tudíž musely se strojiti také velkoměstsky, aby nečinily dojmu chudobného. Kde však větší ženské společností pražské není, může se zařídíti „paní z města" zcela po domácku.

Především může odložiti svou triumfalu, která přes to, že je ze všech šněrovaček nejlepší (i hygienicky), mladému tělu ženy na letním bytě není nezbytna. Prochází se tedy zcela lehce oděna ve střevíčkách široce vykrojených, v prolamovaných punčoškách, košilce, spodničce a svrchní sukni, s nějakou lehkou blůzičkou s krajkovými rukávky i průsvitným tkanivem na ňadrech, celé dny v přírodě, její kůže, jeden z nejdůležitějších, ale většinou macešsky ošetřovaných orgánů, může volně dýchati (transspirovati) t. j. potem v podobě par odcházejícím vydávati jedy z těla, které ledvinami neodcházejí (jen potními nesčíslnými žlazami kůže), může vydatně dýchati plícemi, nedusíc se v čoudu a jediná nevýhoda tohoto rajsky jednoduchého, přirozeného oděvu, nechránícího v té míře povrch těla před prachem, vyrovnává se zase tou výhodou, že třeba jen zajíti do onoho tichého zákoutí mělčiny, kde neviděna s vlnkami může laškovati, říční, ba dokonce i písečnou, slyšela-li kdy o ní, lázní může tělu hověti, takže dokonce tři léčiví přírodní činitelé ozdravující: vzduch, slunce a voda spojily se, aby zázračně krásnému tílku v odměnu za to, že se mu mohly důvěrně obdivovati, se spojí, aby mu dodaly ještě větší bujnosti a mladistvého rozkvětu.

Naše krasavice stravuje se v hostinci — nemusí vařiti, čmuditi se v kuchyni, jak říkají naše dámy, odpočine si. Přečte, majíc s dostatek prázdně, několik svých zamilovaných spisovatelů, na co v Praze nebylo času. A netěší-li ji, ze stesku po mužíčkovi, už nic, pranic, napíše mu psaníčko. A když prší, naslouchá, jako za dob šťastného panenství, tajemnému šumění listí u vinném loubí, hluboce ssaje vonný, chladný, osvěžující vzduch kvetoucí zahrady, dychtivě hltající teplou přšku, což po několika parných dnech zase jen tělo občerství.

V těch směrech je tedy žena ve výhodě.

Za to muž přikován ke kancelářskému stolu obchodu neb úřadu úpí pod železnou kravou svého povolání všelijak jej utahujícího. Místo čistého vzduchu, pobytu, odpočinku pracuje zhusta dvojnásob, aby mohl za to bezstarostně zahálet, až pojede za rodinou.

Dejme tomu, že mu jeho povolaní neškodí, že mu jest uvyklý. Jsou však zdravotnické závady takového bezděčného dočasného panictví. To, co jej, váhavého přimělo konečně k rozhodnutí, aby „do toho skočil," hospodský a kavárenský život bez určitého pořádku, ta smutná samota prázdných chvil, kdy není ani v úřadě ani na promenádě, ani v divadle, zase se dočasně vrací. Přítulných jindy čtvero stěn zeje prázdnotou, všude mrtvo, teskno po rodině . . S nechutí vyhledává se stará společnost ve staré hospůdce; člověk je povděčen, že má aspoň substituta domácnosti. Leč, žel — společnost zatím se z části změnila — zasedají u stolu denních hostí nové neznámé tváře — nelze hovořiti od plic, dokud neprozkoumáme nové známosti. Místo pravidelné dávky alkoholu a nikotinu svádiví soudruzi zaviňují nejeden poklesek proti diaetě. Ráno se vstává s vyprahlými spálenými ústy od viržinek počtu nedovoleného, jaký ani „za svobodna" nedosažen a s brnícím mozkem od nemíry v Bacchu. „Když bylo takové horko a to plzeňské po té paprice chutnalo jako malvaz!" omlouvá se sám sobě bezděčný provinilec proti zákonům zdravovědy, jež žádá míru ve všem a jež trestá tím důtklivěji, čím více odvykl člověk jedům, které v jisté době žití člověk snáší, ale — přijdou doby, kdy přestane snášet . . .

Ale tu zas na prázdninách napraví se, co se v Praze za dob vdovectví poškodilo.

Není-li jen provinění, jež nelze napraviti!

Nechci znepokojovati manželky na letním bytu klidně a spokojeně trávící dny odpočinku. Ostatně její, čtenářčin manžel je jistě hodný. Na jeho věrnost by mohla přísahati. Nechci také, aby v náhlé nejistotě nechala všecko a přijela za manželem a musila se pak pokorně vyznávati ze své úzkosti a nedůvěry.

Leč anály vědy mluví výmluvně a bezohledně . . .

Jen tolik napovím, ne abych znepokojoval manželky na letních bytech, ale abych včas burcoval prozíravost manželů, jejichž svědomí nesmí se ani okamžik uspati narkotickými jedy našeho života, které mají tu vlastnost, že omamují nanejvýš mozkové ústředí — rozum, svědomí, vůli, a dráždí za to nižší středy, pudy, které beztoho neposlouchají svých představených právě uvedených, jsou-li tito málo pevní a málo důrazní.

Lépe toužiti po venkovské, osmahlé družce života, číst její dopisy a znova a znova jí psáti, nežli za jeden nesprávný krok pykati nad svým neštěstím a snad později i nad neštěstím jiných . . .

Jisté činy vrhají stíny do daleka, ba zastrou časem mračny utrpení celý další život . . . Čtenář.

PADESÁT LET ŽURNALISTICKÉ PRÁCE, spojené s činností spisovatelskou mnohostranou a působením politickým je v lůně malého národa, kde žurnalista, třebas vynikající, nemívá na růžích ustláno, zjev jistě ojedinělý, jehož vzácnost je tím více zaznamenání hodna, čím sympatičtěji se jeví oku, revidujícímu při tom jubileu dílo celého života. Je to Karel Tůma, senior redakce „Ná-

rodních Listů", který slaví toto padesátiletí, jež s ním oslavuje jistě celý národ, třebas rozdrobený na množství stran, která bude vždy činnost příslušníka jiné strany posuzovati s hlediska svého.

Karel Tůma narodil se 6. září 1843 v Praze a studoval gymnasium v Rychnově nad Kněž., Hradci Králové a Písku, načež vstoupil na techniku pražskou, kde jej prudký té doby spád politický strhl k novinářství. Vstoupiltě 1. srpna 1863 do redakce Národních Listů, v nichž setrval po dnes, uplatniv se tu zvláště jako redaktor vnitřní politické části nesčetnými úvodníky. Čelní redaktoři N. L. voláni byli nejednou národem do řad poslaneckých na sněm a říšskou radu — také Tůma byl poslancem, upozorniv na sebe svou výmluvností, neohrožeností a politickou sčtetlostí, ve kterézto příčině také jako táborový řečník strhující účinnosti měl příležitost na národ politicky působiti. Pisatel pamatuje jeho vystoupení na kterémsi táboru na Hradecku v letech osmdesátých a procítil se studentstvem, s nimž táboru obcoval, všecku tu svůdnost politika-žurnalisty, na mládež v letech vzmachu mladočeského a ústupu staročeského. Ale nejen proto, že žurnalistika s činností literární je úzce spřízněna, píšem tu o padesátiletí Tůmově — Tůmu i literáti počítají mezi sebe. Za mladých let překládal Petöfiho a psával i básně původní, z nichž některé, zhudebněny byvše, znárodněly, na př.: „Hranice vzplála na břehu Rýna," „Hej Sokolíci". Z jeho péra vzešly i dramatické práce („Žertva na Bálkaně", „Zlaté péro" atd.), přece však nejvlastnější jeho doménou byl úvodník a jemu příbuzná politická úvaha, zvláště o vynikajících státnících zasloužilých o osvobození neb povznesení národa, a svobodomyslných vítečnících (Washington, Karel Havlíček Borovský, Gambetta, Jul. Grégr, Cavour, Gladstone). I literární list přeje té svěží podnes postavě růžové tváře a scuchaného trochu plnovousu, sympatický známého zjevu z veřejnosti českého, ještě dlouhé svěžesti duševní i tělesné. —ý—

STOLETÍ DIVADELNĚ-OCHOTNICKÉ PRÁCE v těchto dnech oslavil spolek divadelních ochotníků v Žebráce tak výrazně a plasticky, že fakt sám o sobě důležitý, vzpomeneme-li významu českých her u národním probuzení českých měst, pod německým nátěrem celá století se dusících, nabývá významu daleko vybočujícího z rámce pouhé místní slavnosti. Hle — menší město českého venkova, o němž širší veřejnost naše nezvídá příliš často, pracuje drobnou prací, neregistrovanou takřka literárními mluvčími velkoměstskými, již 100 let a teprve po 100 letech připamatovává skromně a přilehavě svoje dílo duchaplným způsobem, předvedením dvou živých obrazů, skupinou ze hry „Krejčí Divíšek", jež hrána r. 1812, a skupinou ze „Zvíkovského raráška", kterýžto kus zvolen na oslavu jubilea jako případný vzor novodobé hry divadelní. Škoda, že se nám nedostalo dějin spolku, jež zajisté tiskem vyšly, abychom mohli podobně jako o 40letí smíchovských scén blíže veřejnost informovati o spolku, jenž dovedl při známé naší tříštivosti a nestálosti i řevnivosti spolkářské přečkati celé století — kolik tu vzdělávací a zušlechtující práce, kolik díla probouzejícího zájem o umění způsobem nevtíravým a přece nejúčinnějším! Slavnostní společnost vzpomněla krásně i zesnulých členů jednoty navštívivši jich hroby — co překvapuje, je neúčast pražských kruhů divadelních a literárních a uměleckých vůbec. Sto let osvětové práce divadelní, těžké aspoň z počátku za dob nedůtklivosti náčelníků politických úřadů, kteří vídali v každé české zábavě demonstraci — víme, co zkusil J. K. Tyl — a svrchovaně záslužné, třebas nemáme po ruce statistiku spolkovou zasluhovalo, aby do Žebráku k oslavě jubilea dali si dostaveníčko všichni předáci naší společnosti umělecké. Zdá se, že ani místní intelligence příliš ochotníky své nehýčkala, volá-li ji spolek do příštích sto let veřejně ku spolučinnosti. dp.

ČECH VÍTĚZEM V MEZINÁRODNÍM TURNAJI ŠACHOVÉM. Umění stavělo se zhusta nepřátelsky ke hrám a sportům a známo je pohrdavé dvojverší básníka Fr. L. Čelakovského, v němž šachy postaveny po bok kartám („. . . šachy, karty — um svůj těmi bav caparty, měr kdo vyšších netušíš . . ."). Ale úsudek ten, odpovídal-li stavu hry té před mnohými desítiletími, neodpovídá mu nyní, kde šachy náležejí k nejdůmyslnějším hrám, lze-li hrou nazvati měření duševních sil dvou důvtipných osob, zaměstnaných současně jednoduchou sic psychologií celé řady figurek, jichž pohyb však, stále berouci zřetel ku pohybům ostatních figur, nepřítele a jeho často duchaplně ukryté úmysly musí respektovati. To je víc nežli hra, víc než pouhý sport, to není capart. Šachy — myslíme ovšem znalost hry v celé její šíři a hloubce, nikoli začatečnictví, vynutily si zvláštní rubriku ve všech časopisech vzdělaného světa — zvláště jich mistrovská hra se svými turnaji, gambity atd. Učí taktice a strategice a staví svého žáka do kombinovaných vztahů moderní společnosti se všemi jejími kollisemi a snahami, nárážejícími na tolik obtíží zcela jinak, bezpečněji vyškoleného; ze dvou stejně starých a stejně kvalifikovaných mužů jistě půjde snáze životem, skoro beze srážek, a jistěji k cíli dospěje ten, jenž vyzná se ve hře šachové. Když pak při mezinárodním měření odborné zdatnosti zvítězí — z a s e Č e c h a sice na půdě německé (ve Vratislavi při turnaji 3. května podniknuté), třebas současně se šachistou cizím (Rubinstein z Lodži), zasluhuje býti uveden i v listu literárním jako duchovní vítěz. Byl to pražský šachista O. D ů r a s, jenž dosáhl s Rubinsteinem ex aequo I. a II. vítězství (12 body) o cenu Schottländerovu 2000 a 1500 marek. —ý—

NOČNÍ HUDBA. Nedávné nařízení rakouského ministerstva o noční hudbě bylo jistě přijato s otevřenou náručí jak kruhy hudebními tak obecenstvem uslechtilejším. Každá třída lidu má sic svůj vkus a své záliby, a může-li se líbiti někomu ochraptělý gramofon, reprodukující solový výstup „oblíbeného" komika předměstského „kabaretu", jak si dnes říkají šmahem příslušníci zábavních místností i nejnižší kvalifikace, nelze konečně než s politováním pokrčiti rameny nad faktem, že pravému umění nepodařilo se ještě u nás povznésti k sobě všechny vrstvy národa. Ale to má právo žádati každý obyvatel kterékoli obce, aby sluch jeho, at už hudebně vzdělaný či bez vyšší hudební kultury,

nebyl obtěžován, když za parna usíná v ložnici otevřených oken, nejhroznějšími zvuky. Tomu se zajisté ustanovením vysokého úřadu citovaného odpomůže. Nesmíme býti neskromni — první krok učněn, zajisté bude následovati záhy další opatření, aby nebyly trápeny uši naše také za dne. Představte si vinohradský činžák pětipatrový. Pokud jeho obyvatelé neodjeli na venek, po jich návratu však znovu ozývá se z oken každého téměř poschodí neumělou rukou začátečnice vyluzovaná melodie nějakých „Hoffmannových povídek" (ostatně „Salonalbum" našich dětských let ještě nevymizelo z užívání — onehdy slyšel jsem ctihodný valčík „Il bacio" a hned potom Tekly Badarzewské „Modlitbu panny" a „La pluie de perles" linoucí se z oken protějšího domu), pohřichu na klavíru, jenž od počátku nebyl zázračný, ale odchovav aspoň dvě generace na svých klávesách strašlivě se rozladil. Slyším denně břinkání na třech klavírech, prosím: současně, jenom že to nejsou stejné skladby. Sem tam doprovází pianistku nastydlý tenor nebo baryton upomínající na ton prasklého hrnce. K tomu přistoupí řinčení nákladního vozu obtíženého traversami nebo železnými pruty, mezi nimiž prostrkáno, aby bylo vyhověno předpisu, dohromady asi 5 stébel slámy — hudba pekelná. To je hudba denní, posilovaná úpěnlivým brečením automobilových sirén a bolestným vytím uvězněného psa. K tomu zvonce ohlašující vůz se smetím střídají se se zvuky trub oznamujících příjezd vozu s pitnou vodou. Rozštěká-li se k tomu domovní zvonek, stisknutý podomním obchodníkem, je člověk blízek nervosy z hudby, nového druhu onemocnění, které sic neskládá komposice à la „Walzer eines Wahnsinnigen", posílá však všecku hudbu do horoucích pekel. Toužíme po tichu, ale beznadějně, poutáni k povolání železnými okovy. Kdy nám pomůže nějaké ministerské nařízení o hudbě ve dne? nr.

PRŮVODCE PO PRAZE. Napsal Jan Emler. Tiskem a nákladem knihtiskárny Dr. Ed. Grégra a syna v Praze. (1912). 8° — Emlerův „Průvodce" liší se od běžných průvodců po Praze, jichž vyvolává stále rostoucí potřeba rok co rok habaděj, velmi podstatně: samostatné pojetí, vysokým hlediskem uměleckým, širokým rozhledem po celé látce, dějinně i kulturně a místně, neméně pak ze stanoviska praktického původním rozvržením svého provádění. To není kniha, jaké vznikají opisováním, nanejvýš tu a tam doplněním jiných. Zde má vše osobní názor, každá řádka jeví znalce, který by pověděti mohl ještě mnohem více, který však omezuje se vzhledem k účelu a daným rozměrům. Ale především cítiti jest z knihy vřelý tep srdce, srdce milujícího Prahu a zadumané její krásy, třeba nedáváno to na jevo hluchými, pabásnicky nabubřelými tirádami. Stačí někdy slovo, jako mezi řádky hozená poznámka, aby čtoucímu náhle se vynořila celá ta poesie staropražských zákoutí, zasněné slávy matky českých měst. Emler, jeden z nejvytrvalejších bojovníků za starou Prahu, není však jednostranným ve svém historismu. Neschází mu ani smysl pro to, co život nového tvoří, je-li jen krásné a silné, zdravé. Málokdo obírá se otázkami stavby měst po stránce esthetické, hygienické i sociální jako právě autor, a znalosti jeho v tom směru skýtají pevný podklad názorům, jichž mluvčím přesvědčivým, třeba nevtíravým jest jeho knížka. Spisovatel, od něhož v budoucnosti právem ještě větší dílo o Praze čekáme, rozdělil si k provázení svému Prahu na tři okruhy. První vychází od Prašné brány, vede nás kolem Týna k radnici staroměstské a odtud přes Karlův most na menší město pražské, Strahov, královský hrad a po prohlídce chrámu svatovítského kolem letohrádku králové Anny dolů k paláci Waldštýnskému a po ocenění uměleckých pokladů kostela svatotomášského i k jiným palácům malostranským. Druhý okruh vine se opět od Prašné brány, směřuje přes Poříč k museu městskému, čtvrtí svatopetrskou (ani Těšnova a Helmovských mlýnů nezapomenuto) k sv. Haštalu, ke konventu blah. Anežky, klášteru milosrdných, k umělecko-průmyslovému museu a Rudolfinu, načež po troskách ghetta kráčíme k ruskému soboru, k staroslavnému Karolínu, minouce půvabný palác druhdy Nosticovský i směle vypiatý chrám Panny Marie Sněžné, dostaneme se ruchem trhů a klikatinami ulic vnitřního města ke sv. Martinu ve zdi, na památné Betlémské náměstí, odkud kolem rotundy sv. Kříže zaměříme k Národnímu divadlu, vystoupíme na Petřín, na opačné straně jeho úpatí navštívíme museum národopisné, nebo pozdržíce se krásnou vyhlídkou s vrcholu, sestoupíme Křížovou cestou do nejtišších zákoutí Prahy, se zamlklými paláci a humanitními ústavy. Třetí okruh je konečně věnován moderním částem města, ač ani tu nechybí významných starých památek: zase od Prašné brány, v jejímž poblíží je nejvíce a nejlepších hotelů, pročež volena za východiště, cizinec ubírá se na dolní Nové Město, pozná zemské museum a krásný prospekt Václavského náměstí, přejde na horní Nové Město, uzří zkazkami opředený Vyšehrad, může zaskočiti na Smíchov, kde košířský hřbitov a villa Dienzenhofera odmění jeho námahu, načež tramway pohodlně může dostati se do Královské obory a v jejích krásách přírodních okřáti po tolika zažitých dojmech. Z originálně rozvržených těchto okruhů lze tomu, kdo má více času, činiti vděčné odbočky. Okruh prvý nezbytný je k pochopení krásy a významu Prahy. Cena spisu Emlerova vysvitne používateli hlavně z detailů. Za mnohé upozornění, jež uděliti mohl jen hluboký znalec Prahy, budeme mu vděčni i my, kteří denně tou Prahou, kterou milujeme, chodíme. Jsou to zvláště některá upozornění na detaily fasád, štítů a portálů, nebo na vnitřky domů. Postrádáme-li přece tu a tam něčeho, zvláště z Prahy nové (na př. zmínku o pomníku Preslově a Dobrovského, neb o koleji Hlávkově), hledati dlužno příčinu spíše v omezených rozměrech, nežli v opomenutí. Přejeme dílu, jemuž nakladatelství Grégrovo dalo úhlednou úpravu a pěknou výzdobu obrázkovou, hojného rozšíření a nových vydání. Pak bude možno i leccos doplniti a ještě uhladiti. —r—

STAROPRAŽSKÝ OBRÁZEK. Praha našich dědů, idyllické velké maloměsto mění se a roste tempem stále rychlejším v rušné velké město Evropské se všemi výhodami i nevýhodami tohoto typu měst. Milujeme svoji Prahu a přáli bychom si učiniti z ní město lidnaté, zdravé a krásné, litujeme však starobylého jejího rázu, o nějž

Praha někdy zbytečně, někdy nezbytně přichází. Změny zdají se nám příliš náhlé, překotné a radikální. A přece bude tomu již bez mála sto let, co se Praha počala měniti. V prvém čísle časopisu „Unterhaltungsblätter", vydaném redakcí a nákladem Bohumila Haase synů v lednu r. 1828, čteme článek „Okrašlování Prahy". „Kdo našeho města asi jedno desítiletí neviděl", praví se v něm, „ bude se velice diviti změně, která se v krátkém tom období stala v hlavním městě Čech. Největší jeho část, dokonce i postranní ulice, prokopány (durchschnitten) jsou stokami, dlažba ve většině ulic rovná a dobrá, chodníky opatřená, osvětlení ulic Argandovými lampami prostírá se již až do nejvzdálenějších konců města. Temné kouty proměněny odbouráním znešvařujících budov v čistá prostranství (reinliche Plätze), odstraněním přemnohých přístřešků na domech staly se ulice jasnější a zdánlivě prostornější, odkopány pahrbky, prohlubiny vyplněny, a též majitelé domů přispěli vkusnými změnami a obnovami k okrase města, které brzo nebude ukazovati ani stopy své starobylosti, kromě úctyhodných nádherných staveb minulosti, naplňujících cestovatele obdivem. Nyní, prostřed zimy, dobrovolnými příspěvky městských obyvatel vyniká s neuvěřitelnou rychlostí na náspu (t. j. na hradbách — Wall) mezi Koňskou a Novou bránou promenáda, která pojíc se ke krásnému Koňskému trhu (pravidelný obdélník 360 sáhů dlouhý a asi 30 široký, docela urovnaný a dobře vydlážděný, opatřený širokými chodníky, a okrášlený sochami a kašnami), slibuje státi se pro Prahu tím, čím Vídeňanům jest Lidový Sad (Volksgarten). Článek líčí obšírně jak ona promenáda na hradbách se upravuje a zmiňuje se o přání, aby z části těchto sadů utvořena byla zimní zahrada, tím, že by tu vysázeny byly různé druhy stromů jehličnatých. „Byla by to skutečně přednost, kterou by Praha nesdílela se žádným velkým městem, moci vydati se za krásného zimního dne pojednou ze středu města v zelený háj." Ale věc nedala se snadno uskutečniti poněvadž stromy jehličnaté pomalu rostou a větší stromy nesnadno se přesazují, tak že by trvalo snad asi 50 let, než by sad taký dostatečně vzrostl. „ Jiný dalekosáhlejší (umfassenderer) plán, který slouží netoliko okrase Prahy, nýbrž současně důležitějším účelům, je stavba řetězového mostu přes Vltavu pod Novým Městem, k jehož provedení J. Excelence, pan vrchní purkrabí v Čechách, sestavil akciovou společnost, blíží se stále více své úplnosti. Myšlenku mostu pojal již otec našeho zemského chefa, p. hrabě Jan Rudolf Chotek Excelence, když spravoval týž úřad, a jen tehdejší časové poměry překazily její uskutečnění. Výhody takového mostu jsou nepřehledny; neboť nehledě k tomu, že všechen těžký provoz, který se jinak dostal na Malou Stranu nepohodlným (beschwerlich) Újezdem, a pak teprve musel jeti přes Kamený most (Moldaubrücke) a celým Starým Městem, dlažbu městskou ničil, a jedoucím i pěším nesnáze, často i nebezpečí působil, nyní však projíždí dobrou silnicí okolo města, dostane se jiné podoby a rozkvětu i té části města od celnice až k řece, a všichni majitelé domů v tomto sousedství mohou se tím raději k akciové společnosti připojiti, poněvadž jich majiteli znamenitě stavbou tohoto mostu na ceně přibude." bš.

PRÁZDNINOVÉ ČASOPISECTVO v době okurkového salátu od let trpí vtipy humoristických listů na saisonu kyselých okurek. Trpí většinou po zásluze, ježto o feriích, snad i vinou dovolených hlavních redaktorů a zásluhou jich náhradníků nemívají listy vždy svůj obvyklý zajímavý obsah, třebas touha po časovosti patrna i teď z leckterého odstavečku — vina tu asi vězí i v době, jejímž list je zrcadlem či hlasatelem, saisona horká, náchylná k „dolce far niente" a málo povzbuzující ducha k čipernějšímu pohybu. Většinou však křivdí se listům — příčina chudoby vězí spíše v povaze života feriálního; spisovatel se nezměnil ani jeho péro, které by rádo šťavnatě zpracovalo látku jen trochu vděčnější. Čtenáři se rozprchli, kavárny a hostince prořídly, ba spustly — nejvýš nedělní listy se svým rozšířeným obsahem na dva téměř dny sloužícím obecenstvu Prahy a venkova těší se pozornosti, listy čtené v železničním kupé, aby se zabila nekonečná cesta vlakem za rodinou, a milé pak venkovským vyhostěncům Prahy, kteří za nevlídného počasí nenalézají často vděčnějšího zaměstnání než zabíjeti mouchy, kterých letní byty nemívají z pravidla nedostatek. A přece v tu dobu byl by čtenář nejvděčnější za zajímavý obsah listu. Tyto stesky — čtenářstva na žurnalistiku a žurnalistiky na stojaté vody letního feriálního života — slyšíme a čteme co rok. Což aby však jednou také sáhlo se k odpomoci, aby obecenstvo čtoucí a kruhy píšící dorozuměly se na př. anketou, jak učiniti prázdninovou četbu zajímavější? Spisovatelé mohli by si na prázdniny nastřádati nejvděčnější látku nejlepšími péry zpracovanou. Malý krok už učiněn — nepozorovaně takřka — denní listy přinášejí illustrace — vynikajícího učence zemřelého právě, zachráněné polární badatele, diagramm sklizně obilí, poučný a přehledný, výstřižek z odborného listu, přinášející svrchovaně důležité sdělení (jenom že by se měl vždy citovati pramen) atd. Což kdyby časopisy přinášely zajímavosti svých miscelek pod čarou z českých listů — čerpá se z pravidla z německých a málo z jiných evropských listů, ledaže odtud se dočítáme německými žurnály přecezených zpráv. Vysokoškolské odborné (t. j. novinářské) vzdělání žurnalistů bylo by žádoucí, jako na některých universitách zahraničních zahájeno, povzneslo by časopisy, které ostatně dnes už neuzavíraji se tak externím spolupracovníkům z kruhů vědeckých a uměleckých, posílilo jich vliv na obecenstvo a učinilo list denní ještě užitečnějším, celý rok stejně zajímavým, že by se četl od první do poslední řádky; nikoli přelétavě a kuse. Doba kyselých okurek nabádá k přemítání o rozvoji českého denního tisku a mohla by pozvednouti značně jeho niveau, které nesmí utkvěti na zprávě o ukradených cínových rourách nebo hospodské rvačce, nebo interwiewu nějakého bezvýznamného zahraničního státníka, třebas nalezne konečně každý řádek denního listu své čtenáře. —s—a—.

Toto číslo vydáno dne 9. srpna 1912.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NA BERTRÁMCE.

SCÉNA ZE STAROPRAŽSKÉHO ŽIVOTA O 1 AKTU. DLE PAMĚTÍ MEISSNEROVÝCH NAPSAL JUDR. LUBOŠ JEŘÁBEK.

Pokračování.

VÝSTUP XIII.

Dušková, Guardasoni, Bondini.

Guardasoni. Ah, signoro, hledáme vás všude!

Dušková (*ještě jako ze snění*). Čím mohu sloužit?

Guardasoni. Milostivá, vy jste docela zapomněla, na to, co jste nám slíbila!

Dušková. Věru, že už nevím, čeho si ode mne přejete!

Bondini. Ah, signoro, což nevidíte, že Mozart pořád jen se baví?

Dušková. Nu, a co na tom?

Guardasoni. Ani ve snu nepomyslí na ouverturu, která nejdéle dnes musí býti hotova, má-li býti pozítří Don Juan!

Dušková. Ah, o to nemám žádné starosti!

Bondini. Pro živého Boha, signoro! Vy jste už jako Mozart sám! Vždyt jste přece slíbila mu domluvit!

Guardasoni. Kdy pak vlastně chce ji napsat! Místo co by sedl nahoře do pokoje a dal se do práce, je samý žert a smích.

Dušková. Vždyt ještě nic není dosud ztraceno! Mozart napíše ji vždy ještě v čas. Věřte to!

Bondini. Bože, já se zblázním, když tohle slyším. Považte, signoro, i kdyby Mozart na krásně ještě dnes ouverturu napsal, nutno ji také ještě studovat! Což pak si myslíte, že ji orchestr bude hrát pozítří prima vista?!

Guardasoni. A kdy jen rozepíšeme noty? Bože! Bože! Kde na tohle všechno vezmeme času!

Dušková. Jen trpělivost, vše dobře skončí.

Guardasoni (*zuřivě*). Trpělivost! Trpělivost! To se řekne! Z kůže bych vyletěl, když na to jen pomyslím!

Bondini. Zde musí se vážně zakročit a jedině vy, signoro, můžete na Mozarta účinkovat!

Dušková. A co vám řekl?!

Guardasoni. Mluvte s ním, když nám pořád utíká jako školák před trestem a ještě si z nás smíchy tropí!

Bondini. Pravím, že zde můžete pomoci pouze vy, signoro! Na nás Mozart nic nedá!

Dušková. Nuže, učiním, co mohu, jak jen ho uvidím, promluvím s ním!

Guardasoni. A nám nezbude nic jiného, než-li dříve odjet — ač věru rádi bychom tu zůstali! Je pět hodin a slunce záhy zapadá. Pojedeme; čím dříve tím lépe, a Mozarta tady necháme pěkně o samotě. Vás, signoro, vezmeme s sebou!

Bondini. I tak věru nevím, bude-li ouvertura do zítřka hotova.

Dušková. Chtěla bych se vsadit, že Mozart *bude* s prací hotov.

Guardasoni. Pro všechno na světě, jen mu domluvte! Pozítří, děj se co děj, musí být Don Juan! Celá Praha již o tom mluví, programy jsou v tisku!

VÝSTUP XIV.

Předešlí, Mozart a signorina Micelli (*později*) Dušek a Bassi, Saporiti, Teresa Bondini.

Signorina Micelli (*která přišla s Mozartem*). Tak tedy přece zůstane při tom, že pozítří máme premieru.

Guardasoni. To se zeptejte, co tomu říká tamhle náš maestro!

Mozart. Pravda že! Pozítří je premiera a při tom zůstane! Jinak se vše poodloží, k vůli Všem Svatým a Dušičkám — a do nových zkoušek se mi nechce! Beztak já a Da Ponte dost se s vámi nadřeli! (*galantně*). S vámi milé dámy (*uklání se k přicházejícím dámám*) byl jsem ovšem velice spokojen! (*žertovně*) Ale považte přece, jakou dala mi jen Teresa Bondini práci, než-li naučil jsem ji výkřiku ve finále prvého aktu! A což teprve to trápení tamhle s Bassim, kterého jsem tolikrát poslal do houcích pekel, do kterých se na konec — chtěj nechtěj — přece propadnouti musí. Podruhé bych tohle vše nechtěl znova prodělat — (*k Bondini*) leda s vámi, signoro!

Bondini. Ale děkuji, všeho dobrého pomálu!

Guardasoni. Milý Amadéo, vy mluvíte tak, jako byste měl už celou operu dávno hotovou.

Mozart (*vesele, ale pyšně*). Také že mám!

Guardasoni (*zlostí všecek rudý*). Maladetto! A což ouvertura! Ta je také hotova?

Mozart. Ovšem že!

Bondini. Jakže?

Guardasoni. Sem s ní!

Dušková (*vyčítavě*). Tak vidíte!

Mozart (*se šibalským úsměvem, ukazuje a klepe si na čelo*). Ano, tady — ano! Je úplně hotova, jen ji hodit na papír!

Bondini (*kysele*). Ó, je!

Guardasoni (*k Duškové*). Tu to máte!

Dušek. To si ještě počkáte!

Mozart. Ne! Ne! Máte ji zítra mít! Bude určitě hotova! Pozítří je premiéra! A basta!

Dušková (*hrozíc prstem*). Ale musíte držet slovo, drahý maestro, aspoň tentokrát! Já se za vás zaručila! At mne nenecháte na holičkách!

Mozart. Buďte bez starosti, milostivá.

Guardasoni (*který mezi tím pohádá gesty k odchodu*). A nyní dámy, je věru nejvyšší čas, pomýšlet na odchod.

Dušková. To by bylo pěkné, aspoň chvilenku u nás musíte ještě zůstat. Vždyt ani společnost není ještě všecka pohromadě! Kdo ví, kde všichni bloudí!

Dušek. Schází Da Ponte a signora Micelli!

Saporiti (*vesele*). To snad není nebezpečné!

Guardasoni. Vše marno! Musíme jet! Vozy snad budou již zapřaženy!

Mozart. Ah, to mne těší! Pojedu s vámi! (*k dámám*) Velectěné dámy, máte pro mne snad aspoň kouteček v kočáře? Pojedu třeba na kozliku!

Guardasoni (*všecek bez sebe*). Spravedlivý Bože! Tohle ještě!

Bondini. Jak že, maestro? Ty chceš ještě ——

Mozart. Nu ovšem — (*s důrazem*) do Prahy! Přátelé čekají mne o sedmé v Templové uličce! Přijdou: Meissner, Cornova, Cerstner, Ponziani a Micelli.

Guardasoni. Bože mě netrestej, to je přece vyšší lehkomyslnost!

Dušková. } A což ouvertura?
Dušek. }

Dámy (*unisono*). Ouvertura! Ouvertura!

Mozart (*s ledovým klidem*). Tu napíšu, až se vrátím!

Bondini. To je strašlivý člověk! Jak jednou zapadne do Templové uličky, tak se odtud před půlnocí nehne!

Mozart. Tedy napíšu ji po půl noci! Za hodinu je hotova!

Guardasoni (*k Duškové*). Tak s ním mluvte! (*odvádí živě gestikuluje Mozarta stranou*).

Bondini (*tlumeně k dámám zejména k Terese Bondini*). Dámy! Dámy! Takhle to dál nemůže jít, zde se musí něco stát!

Dámy. Ale co! Co!

Bondini (*tiše*). My ho musíme zavřít, toho povedeného ptáčka.

Dámy. Výborně! Výborně! Tohle bude švanda!

Saporiti (*s moudrou tváří*). Ale kam? A jak?

Dušek (*žertovně*). Inu, do klece!

S. Micelli. Jen jak ho tam dostaneme?

Teresa Bondini. Ale nic snadnějšího než to! Počkejte! (*volá*) Maestře, Maestře Amadeo!

Mozart (*ochotně přibíhá*). Čím mohu sloužit?!

Ter. Bondini. Ale zapomněla jsem právě před chvílí své rukavice u vás v pokoji. Jsou na klavíru! Buďte tak tuze dobrý, přineste mi je.

Pokračování.

JAK JANEK PÁSL HUSY.

VALAŠSKÁ POHÁDKA OD JOSEFA KALUSA.

V.

Dokončení.

Janek právě kozy dojí,
před chalupou povoz stojí,
přijel na něm posel z hradu,
zlaté šňůry v předu, v zadu.

„Co je?“ Janek se ho táže.
„Pan král prosí, žádá, káže,
ať hned sedneš do povozu!“
„A kdo bude dojit kozu?“

„Tu podojí každá tetka.
Ty však stroj se na hrad hnedka:
pan král tuze si to přeje.“
„Ne, ne, at se co chce děje.

Syt jsem královského hradu.“
„Janku, dávám tobě radu,
jeď, dnes v dobrém vše se spraví:
jinak pozbudeš své hlavy.“

„Ani za zlatého koně
nepojedu!“ hlavu kloně
vydojuje kozu z mléka,
až vydojil, posel čeká.

„Teď si sedni do povozu
a nech býti kozou kozu!“
„Mám poslouchat jako chlapec?“
Mléka popil, skočil na pec.

Převalil se bezstarostně.
Ale posel spustil zlostně:
„Nechej šprýmu: bez odkladu
musíš jíti se mnou k hradu.“

„Pražádnou tam nemám práci.“
„Máš, máš: husy se tam ztrácí,
už jich polovice není,
musíš se mnou bez prodlení!

Zapískneš jen trochu na ně,
doletí hned z polní stráně,
pan král čelo, líce zjasní! —
a budeme všichni šťastní!

Krásná princka bude tvojí.“
„Měj si ji, kdo o ni stojí,
netoužím už po ní více.“
Janek chmouří vzdorné líce.

V tom už posel jede druhý,
za ním vidět jiné sluhy:
„Máš hned, Janku, dojít k hradu,
král si trhá hněvem bradu.

Zbylo hus jen do dvaceti,
i ty ku horám už letí:
zapískneš-li na píšťalku,
opustí hned každou dálku.

Na zámecký dvůr se vrátí.“
„Na čem však mám zapískati:
píšťalku jsem vodníkovi
včera hodil mezi křoví.“

„No, tys vyved chytré věci!“
„Já nemohu za nic přeci?“
„Neměls vracet píšťaličku!“
„Byla vodníkova, strýčku.“

„Moudré řeči s tebou není!“
Posel práskl do spřežení
křikna: „Snad se budeš káti,
až tě budou věšet kati!“

Janek na peci schroup' zdravě:
koza skočila mu k hlavě,
hlídajíc mu klidný spánek.
Pod šibeničkou shnil Janek.

PÍSEŇ PRINCEZNINA.

Odletěly husičky,
sesmutněl kraj celičký,
už nám nikdo neštěbetá
na dvoře:
odletěly na kraj světa
k oboře.

Ach, kdybych kam věděla,
za nimi bych letěla:
hrozívá mi šibenička
do oken,
vzpomíná mi na Janíčka
každý den.

Prchlo dvě stě husiček,
umřel pro ně Janíček,
kvítím už mu zarůstává
pustý hrob,
srdce mé však postonává
od těch dob. —

DOSLOV BÁSNÍKŮV.

S Bohem, milé husy!
Jinde jiný Janek
at vás upást' zkusí,
májový až vánek,
na loukách a nivách zavane,
at za rekovnější činy
z královych ruk zlatý zámek jiný
ještě s krásnější princeznou dostane.

Nelette však někam,
husky moje bílé,
k širým splavným řekám,
ku nádherné vile,
kde dýmají četné komíny,
v továrnách kde lid dře, — Janek hloupý,
za krvavou mzdu jen, za plat skoupý,
věčně hučí stroje, kola, turbiny.

Lette, raději jinam
do horského kraje
k lesům, ku bystřinám,
kde pasáček hraje
na píšťalce bílým ovečkám,
tam se v letu stavte chvíli,
tam květ voní poesie bílý,
tam s pohádkou novou na vás posečkám!

NĚMÉ MĚSTO.

NAPSAL Dr. D. PANÝREK. Pokračování.

Jako slavná města — hřbitov je jako stát ve státu — má i toto město své pamětihodnosti, své slavné třídy, na př. „Avenue principale“ (hlavní třídu), své vyznačné uličky, na př. chemin de chèvres (kozí cesta), chemin des Anglais (podivný lid, tihle Angličané, není to jediný hřbitov, kde mají své oddělení, také v Monaku a jinde — praví kosmopolité, kteří však i po smrti chtějí býti sami mezi sebou a pohromadě); má své slavné pomníky vojákům, ve vražedných bitvách padlým, obětem požárů na př. nezapomenutelného dobročinného požáru nebo Komické opery atd., svá umělecká díla, své nápisy duchaplné, svoji pompu plutokratů a nadutost aristokratů. I mezi návštěvníky jsou zajímavé třídy lidí — mladé vdovy, které se chtějí znovu provdati a jiné, které nejsou vdovami a líčí jen tak na své nápadníky, nebot vdovy mají mezi záletníky zvláštní vyšší kurs, a znalci rozeznávají v polosvětu pařížském zvláštní třídu dívčin, jež pracuje jen na hřbitovech; v černém šatu oděny, s věncem na ruce, vždy naleznou tu někoho, kdo se obětuje, aby je těšil. Celá taktika se vyvinula v počínání těchto ženštin.

Nejpamátnější z pomníků je známý pomník „Aux morts“ (mrtvým), tak jednoduchý, ale tak hluboce účinný. Tvůrce jeho je Albert Bartholomé, jenž dílo počal r. 1887 a skončil r. 1895. Model díla nalezá se nyní v marseilleském museu. V hořejší části pomníku kráčejí mrtví ke dveřím smrti. Dvě figury ve dveřích otevřených jsou zády k diváku postaveny — jsou nahé, ježto člověk opouští svět chud a nah. Z obou stran plíží se těžce v hluboké strasti jiné bytosti, muži a ženy, tu shrbeni pod tíhou let a utrpení, starci, tu mladé a krásné postavy, vyjadřující city a vzněty nejrozmanitější. Jejich allury jsou pokorné a posun jich volný a vážný. Při nesmírné jednoduchosti působí celek mohutně, úchvatně — ovšem neutěšuje, skličuje. I podzemí, jako v posledním jednání Aidy, otevřené to k diváku hrobce, ukazuje se z mrtvých vstání, jediná bludičková myšlenka naděje a útěchy v celé velikolepé koncepci — anděl zvedá hrobní kámen a nápis praví: „Na ty, kteří obývali zemi stínu, smrti zazářilo světlo!“

Jediný dojem odnáší si však divák — dojem, jenž znovu zní slovy básníka (François Fabié):

„Au carrefour de tous les chemins de la vie s'ouvre la porte d'ombre et d'épouvantement“:

(Na křižovatce všech těch žití cest se otevírá brána stínu a hrůz.)

Což platna pobídka poety:

„Pauvres gens! Regardez plus loin que cette porte!“

Hleďte dále za tu bránu, zvykejte své oči noci, uzříte nad mrtvou kuklou zvedati se kámen a zářiti světlo.

Leč, co my, kteří je nevidíme? Když nám věda a život vzali víru . . . .

* * *

Za zmínku stojí i turecké oddělení „enclos musulmane“, jež na žádost tureckého vyslanectví bylo s mešitou zřízeno r. 1856 v 85. čtvrti hřbitova pro mahomedány. Ježto jim vyhrazeno, jak se později ukázalo, příliš mnoho místa, sníženo to pole pro vyznavače islamu r. 1883 v dnešní rozsah menší i hrazený.

Bez odporu největší pamětihodnost hřbitova Père Lachaise je krematorium s kolumbariem. Málo kdo ví z dějin spalování mrtvol, jemuž hověli od pradávna hlavně obyvatelé Indie a středoasijských říší oproti Židům, kteří své mrtvé pohřbívali, že spalování mrtvol ve vzdělané Evropě vlastně znovu zrozeno Francií za oné veliké revoluce myšlenkové v 5. roce trvání republiky. 21. brumairu toho roku občan Daubermenil, člen rady Pěti set, učinil návrh zákona dovolujícího občanům spalovati mrtvé. Návrh nebyl však odhlasován, ale po 2 letech na návrh občana Cambryho správa seineského departementu přijala návrh, aby spalovány byly všechny mrtvoly osob neznámých, pokud před svou smrtí vyslovně proti spálení své mrtvoly se nevyslovily. Reakce náboženská nepřipustila ještě uskutečnění návrhu, aby pohřbívání vůbec bylo nahraženo spalováním.

Z počátku spalovány jen mrtvoly hromadně, na př. r. 1814 po bitvě pařížské, kdy spáleno 4000 mrtvol a po Sedanu r. 1870. A r. 1889 byly tu mrtvoly spáleny na rozkaz ministerstva vnitra.

Od té doby je v Paříži spalování mrtvol na postupu. Do 31. prosince 1907 spáleno na úřední rozkaz 4660 mrtvol, zbytků tělesných z nemocnic (na př. mrtvol, které sloužily k účelům studijním — oficielní jméno je „débris d'hôpitaux“) 47.301, a k tomu 45.064 zárodků, dětí mrtvě narozených, tedy dohromady 92.025 incinerací.

Zašli jsme do krematoria, malé basiliky, kterou vystavěl hlavní městský architekt pařížský Formigé. Kupole stavby trochu divně se vyjímá vedle dvou komínů za ní se tyčících, třebas jsou provedeny stilově.

Mnohem důstojnějším dojmem působí nitro, kde na vyvýšeném místě v čele jakési kaple zvedá se ve výklenku oltáři podobném jako katafalk či sarkofag, mezitím co prostor kaple vyhražený účastníkům pohřbu vyplněn jest amfiteatrálně rozestavenými lavicemi. Vstoupili jsme i do prostoru, kde se mrtvoly spalují a viděli, jak tu barevné plaménky olizují rozpadávající se už kostičky mrtvé oběti dravých plamenů, jež strávili právě už několikátou mrtvolu nemocniční. Statný spalovač vypasené tváře, zvyklý asi nesnesitelné parno u pece vydatně zalévati, přijal stereotypní franky cizinců, připojil několik vysvětlivek, jež jsem překládal družině a záhy nás žár té místnosti, kde horkým vzduchem spalují se ostatky nebožtíka v prostoru kameninovými plotnami vyzděném, vypudil na vzduch do kolumbaria, vyhlížejícího jako veliké skladiště mramorových čtvercových desek s věnci a svítilnami, s nápisy obyčejně velice stručnými i bez nadpisu s vysokými štaflemi, aby byl přístup i k deskám nejvyšším, kdyby kdo přišel je ozdobiti kyticí. Popel může býti uložen v kolumbariu jen tenkráte, jestliže urna nepřesahuje výši 0·28 m., šířka 0·48 m. a hloubka 0·28 m. Pět let může tu odpočívati popel zdarma, a na hřbitově pro věčné časy propůjčuje se za 526 fr. 80 centimů 1 m čtvereční k uložení urny s popelem.

Celé hodiny bloudili jsme tímto hřbitovem za pošmourného deštivého dne srpnového, jako stvořeného k podobné procházce a v náladě náhodou popelcové toho dne, z něhož povyraziti nemohly ani vzpomínky na bezděčný humor jazykového lapsu jednoho člena pražské kdys výpravy, jenž přes všecky korektury soudruhů jinak nedovedl jmenovati hřbitov nežli „žerlapes“, nejspíš pro český zvuk dvou slabik tohoto jména, které si libovolně vytvořil z pravého jména Père Lachaise, jež přece přečkalo doby komuny, revoluce, socialistického režimu a odolalo i officielnímu jménu i královskému pojmenování Mont Louis i historickému nejstaršímu jménu „champ l' Évêque“.

S drobným deštěm a prvním zalízavým chladem podzimním padá do duše i sychravá nálada, vnucující duši vzpomínky na věci poslední, jež uchystány každému smrtelníku . . .

Dokončení.

POCTA KRÁSE.

Král Karel byl kdys papežovým hostem
tam v Aviňonu slunné residenci
a uslyšel, že v kruhu paní prostém,
jak růže skvoucí v kvítků všedním věnci,
též Laura jest, milenka Petrarkova,
i usmyslil si pozdraviti krásu,
jež pro každého kouzlo zvláštní chová
a žití dodá nevšedního jasu.

I vstoupiv do síně, jde krokem rychlým
k té nejkrásnější, jež se zrakům jeví
a před dam kruhem, podivením ztichlým,
ji v čelo líbá, lepší pocty neví.
Hned v kráse poznal, že to Laura byla,
jež Petrarkově mysli vévodila.

KAREL V. KUTTAN.

PRO KUS CHLEBA.

Bloudím světem
pro kus chleba,
klidu není
pro kus chleba!

Bloudím, strádám,
letím světem,
v peklo padám
děsným letem. —

Mozek pálí
pro kus chleba,
srdce zmírá —
pro kus chleba!

J. L. KROPŠ.

TY, Ó PANÍ SRDCÍ — — —

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ.

Dokončení.

Nevím sama. Ale cítím sama nesmírnou touhu po životě, chci býti slavena, obklopena přepychem. Po tvém boku by nebyla ukojena má ctižádostivost. Ale nemluvme takto. Nejsem zlá, Octavie, ale není mi souzeno, abych žila s tebou! I má vnitřní touha je mocnější, než má vůle. Proto mi odpust. Líbej mne, Octavie, líbej mne!"

Jakoby ji schvátil vír žádosti, vrhla se mu prudce na prsa. Drtila jeho rty horoucími polibky. A šílenství vášně vanoucí z tohoto rozkvetlého těla zmocnilo se jeho smyslů, líbal nenasytně rudá ústa, nahé paže a skvoucí šíji. Trhal nedočkavou rukou lehký šat a když před zanícenými zraky se rozvila božská krása jejího těla, tu hleděl na ni chvíli v němém zbožňování, jakoby ji chtěl vtisknout nezahladitelně do svého nitra.

Ale pojednou vzkřikl. Bodla ho myšlenka, že toto tělo bude líbati jiný, jemu že nebude již zítra popřáno opájeti se pohledem na ně. A myšlenka ta v něm roznítila šílenství. Nesnesl ji. Rychle sáhl do tuniky a opět zableskla dýka v jeho ruce, Zpozorovala pohyb, zděsila se jeho planoucích očí.

„Co činíš?" vzkřikla a snažila se povstati. Ale on ji tiskl celým tělem na lectus a prudce mávl rukou.

Dýka vězela přímo v srdci. Pontia nevydala ani vzdechu.

Zíral ztrnule na bílé zmítající se tělo. Vyrušil ho šílený výkřik. Ohlédl se a viděl otrokyni, již byla Pontia ukryla. Zaslechla volání své velitelky a opustila svůj úkryt, aby svou přítomností zabránila činu. Ale když spatřila svou paní ležeti na

lectu, pochopila, že přišla pozdě, a výkřik děsu se jí vydral z hrdla.

Křičíc vrhla se na tribuna, drásajíc mu tváře. Pouze pudem veden, bez úmyslu jí ublížiti, bodl. Otrokyně klesla vedle nehybného již těla své paní a proud krve prýštil na mrtvolu té, jež chovala žhavou touhu po životě plném rozkoše.

Pohled na krev mu připamatoval hrůzný čin. A zmučenou jeho duši počaly bičovati Erynie. Vstal a prchal z útulného příbytku lásky, prosyceného vůní a naplněného nyní tragickými stíny smrti.

Ve vestibulu čekající schoulený propuštěnec byl nemálo překvapen vida svého pána tak záhy opouštěti milenku.

Tribun ho beze slova míjel a spěchal do své villy. V hlavě měl temno, nebyl schopen myšlenky. Ale bolest, jež mu stále svírala srdce, pominula, cítil jen velké prázdno ve svém nitru. A když vešel do ložnice, vrhl se na lože vyčerpán a znaven. Spánek, který po tolik dní nelítostně ho míjel, dal mu zapomenouti na vše — — —

Z rána oživlo vestibulum villy tribunovy. Ale nepřicházeli to jeho klienti, aby ho pozdravili, byl to vážný průvod. V čele byl otec Pontiin, starý šedivý muž, a za ním jeho propuštěnci a několik otroků. Vzal za ozdobné klepadlo, visící na dveřích a zabušil.

Ostiarius dívaje se malým okrouhlým otvorem ven, aby zvěděl, kdo tak časně přichází, udiveně zíral na mlčící zástup. Protože však římští otroci nesměli dlouho přemýšleti o něčem, co se jim zdálo býti sebe podivnější, otevřel dveře.

Stařec vešel. Jeho průvod zůstal venku. Jakmile vkročil, objevil se nomenklator a hluboce se klaně, vítal hostě:

„Uveď mne k tribunovi," pravil stařec.

„Spí", odpovídal nesměle nomeklator, „nikdo se neodváží ho probudit".

„Probudí ho zákon," děl stařec přísně a sám se chystal vejíti k Octaviovi.

Ale tu se objevil propuštěnec, jenž v noci provázel tribuna.

„File," pravil k němu nomenklator, „máš odvahu probudit svého velitele? Šlechetný Junius s ním chce mluviti."

Filos přikročil k starci a vztáhl k němu odevzdaně ruce, bráně mu zároveň dále jíti.

„Vím, proč přicházíš, pane. Ale rušil bys neprávem sen mého pána. Já jsem zavraždil Pontiu, tvou krásnou dceru proto, že se posmívala mému pánu a klamala ho. Vplížil jsem se k ní a dříve než mi kdo mohl zabrániti, vetkl jsem dýku do jejího srdce. Já jsem vinen, dej mne spoutati a veď na Forum!"

Nedůvěřivě naň pohlédl stařec. Ale sám se přiznával; bylo tudíž nutno předvésti ho před soudce. Proto, že byl propuštěncem, vedl ho Junius prostřed svých sluhů před triumviri capitales, již soudili otroky, a osoby nízkého stavu.

Zlomeným hlasem přednesl stařec žalobu. Na foru shromáždil se zvědavý zástup a dychtivě naslouchal žalobě.

Filos se přiznával. Prostými slovy líčil, že nemohl snésti urážky, jimiž Pontia zahrnula jeho patrona, že jí nenáviděl, protože věděl, že ho klame a vyčíhav příhodného okamžiku, srazil ji ranou k zemi, ač ji tribun bránil.

Shromážděného davu zmocňoval se soucit s obžalovaným. Ozývaly se již výkřiky, že čin takový zaslouží odměny, a ne potrestání, když pojednou nastal v zástupu ruch a po chvíli objevil se sám tribun.

Procitnuv z těžkého spánku, ptal se po Filovi. A když zvěděl, že se sám vydal v ruce Juniovy a přiznal se k vraždě na Pontii, tu vzkřikl hrůzou. Nebylo dosti na jedné vraždě? Měl nevinný pykati za jeho čin? Měl nechati zemříti věrného sluhu za sebe a tak si zbaběle zachovati život?

Tu procitl v něm Říman. Pontia byla mrtva a duši jeho netížilo již její ničivé kouzlo. Šlechetná slova, která někdy k němu mluvil Seneca, oživla poznovu. Rychle se oblékl a úprkem spěchal na forum, aby sám se obžaloval a vyrval Fila smrti.

Prodral se davem, vystoupil na schodiště a s hlasitým výkřikem objal Fila. Pak obrátil se k soudcům:

„Ne tento muž, ale já jsem zabil Pontiu. Zákeřně, ve sladké chvíli mezi polibky, jsem vhroužil dýku do jejího srdce, protože neznalo ke mně lásky! Má je vina, můj budiž trest."

Dav jásal. Junius pohlédl na tribuna a pravil:

„Věděl jsem, že přijdeš a odhalíš pravdu. Řím není dosud tak zkažen, aby jeho synové měli méně odvahy k smrti, než propuštěnci."

A klidně důstojným krokem odcházel, aby před senátem opakoval svou žalobu. Protože Octavius jako tribun byl nedotknutelný, musel ho senát

dříve zbaviti tribunátu a pak teprve mohl býti vynesen rozsudek. Mohl se trestu smrti vyhnouti dobrovolným vyhnanstvím, ale Octavius klidně očekával dne, kdy bude poslán před senát.

Když Seneca zvěděl od přátel Octaviových, kteří se snažili ho zachránit, o činu svého mladého přítele, poslal mu na destičkách těchto několik slov:

Seneca Octaviovi.

Láska z tebe učinila zbabělce, nuže ať spravedlnost tě učiní hrdinou. Je-li nám souzeno setkání, staniž se tak ve stínech Erebu. Vale.

Octavius vzpomínal nyní slov Senecových a v dlouhých dnech očekávání rozsudku sílil jeho spisy svou duši. Život mu byl těžkým, smrt měla býti vykoupením.

Konečně nadešel den, kdy ho senát zbavil tribunátu a pak objevil se před soudci. Přiznával se a byl odsouzen k smrti pro úkladnou vraždu, dle zákona de sicariis.

Před smrtí odevzdal destičky a prosil, aby byly doručeny Senecovi, jenž dlel s imperatorem v Antiu.

Psal: Octavius Senecovi.

Neklamal jsi se, ó, moudrý! Pohár štěstí se proměnil v pohár jedu. Ale ani nyní neklnu, ale žehnám. Odcházím do stínu Erebu. Vale.

ČESKÝ ŽIVOT.

BOHUMIL ZAHRADNÍK-BRODSKÝ.

Slyšíme-li nebo čteme-li to tak často se vyskytující jméno, vždy v nás vznikne představa velice sympatického muže, jehož heslem jest literatura. Jméno Bohumil Brodský již od dávných let značí u nás tolik, kolik v nejvlastnějším svém smyslu znamená slovo spisovatel, a dodáme-li český spisovatel, je tím charakter toho našeho milého muže dokonale vyjádřen. Již před třicíti léty péro jeho počalo pilně tvořiti a od té doby až do nynějška napsalo belletristických prací na padesát objemných svazků, z nichž nejeden zachová si čestné místo v našem písemnictví. To jest přece úctyhodná činnost, a má-li Bohumil Brodský jako každý z nás své odpůrce, jsme přesvědčeni, že ta úžasná činnost v nich vyvolá respekt.

Kde který významný časopis, kde která bibliotéka, v každé jsme se řadu let setkávali a čím dále častěji setkáváme s pracemi Bohumila Zahradníka-Brodského, označovanými někdy také pseudonymy Jan Gregora nebo Hugo Léman. Náš Máj přinesl jeho velezajímavé novelly, jiné tiskly Květy, tiskla je Zlatá Praha, Rozkvět, Český Svět, Přástky a Nový Obzor, jeho romány dychtivě čtou vděční čtenáři Národní Politiky, Hlasu Národa a Venkova. Salonní bibliotéka Ottova mezi práce, kam zařazuje nejlepší květy naší literatury, vložila jeho cenný socialní román V hodinu dvanáctou, Laciná knihovna téhož nakladatele přinesla knihy Z rozmarů života, Úpadek a Nápadníci. Vilímkova rodinná bibliotéka vytiskla jiný společenský román Na sopečné půdě a povídky Z vojny, Šimáčkova Libuše dokonce pět románů a jednu novellu (Pozdní květ, Václav Lamač, Jako v pohádce, Libuše Trnavská, Jezero a Dolomeno), Knihovna Ludmila také šest románů (Tichý dům, Soumrak, Paní pokladníková, Na jiný svět, Tiché stezky a Sladká kouzla); nakladatel Promberger vydal dva díly mysliveckých povídek Z pole i lesa, E. Šolc v Telči dva romány, Rodinu Šillerovu a Nad propastí, G. Francl v Praze dva díly Vesnických povídek a rovněž dva díly pod názvem Páni a paní.

Bohumil Zahradník-Brodský jest z těch nemnohých našich spisovatelů, kteří se dočkali vydání svých souborných spisů. K čemu u některých velkých autorů dochází až po jejich smrti, to Bohumilu Brodskému se podařilo již v jeho čtyřicátém roce, v nejmohutnějším rozmachu jeho práce, a k tomu přihlásili se mu hned dva nakladatelé. U firmy V. Kotrba vyšly tak jeho menší lidové povídky v jedenácti velkých svazcích, které

kromě belletrií vojenských, vesnických, městských, historických a feuilletonů přinesly také pěkné knihy Všední motivy a Příslušníci. Větší spisy vydává Alois Wiesner v Praze, a dosud vyšlo sedm důkladných svazků, a to: Vojenské povídky, Sociální romány (Odboj, Nová světla), Z rozmarů života (dvě knihy), Historické povídky, Dva romány (Odumřelá ratolest a Obětovaná) a Z rodných brázd.

Vyžadovalo by celé strany našeho listu, kdybychom měli vyjmenovati jenom názvy prací našeho autora, otištěných v dotčených časopisech, tím více pak bychom se musili rozepsati, kdybychom měli aspoň nejvýznačnější plody péra jeho oceňovati. Ale to není naším úkolem, čtoucí české obecenstvo má jistě o Bohumilu Brodském svůj ustálený dobrý úsudek jako o literátu opravdového, poctivého snažení a nejušlechtilejších intencí, který se neuzavírá nižádným stránkám života, a v pracích svých svědomitě zobrazuje vše, co pozoruhodného vidí jeho přívětivé, přátelstvím zářící oči a co cítí jeho vnímavá duše: at je to mnohotvárná erotika, at lahoda českých krajin, at nouze chuďasova, duchovní bída boháčů, hrůza a světlé stránky vojenské služby — ale ze všeho ozývá se snaživé volání, abychom si učinili žití snesitelnějším, lepším a dovedli hledati toho, co se nazývá radostí ze života.

My těmito řádky chceme upozorniti čtenáře a přátele Bohumila Brodského, že v těchto dnech mu bude padesát let. Narodil se dne 21. srpna 1862 v Hostačově u Žlebů, gymnasium studoval v Něm. Brodě, kde otec jeho byl městským zahradníkem, příjmení slučovalo se tu tedy s životním povoláním. Vystudovav v Hradci Králové theologii, náš autor dosáhl r. 1886 kněžského vysvěcení, načež byl do roku 1889 kaplanem ve Zruči nad Sázavou a od té doby působí jako farář v Ouběnicích. Bohumil Zahradník-Brodský jest bratrem známého historika a poslance Dr. Isidora Zahradníka.

Tam v těch útulných Ouběnicích náš pan farář-literát pořádá tuze zajímavé a jistě také památné visitace. Rok co rok pozve si buď v době růží nebo v době broskví družinu literátů a jejich rodin k upřímnému výletu — řekneme-li, tam že Jaroslav Vrchlický podnikl též svůj poslední výlet před dlouhou nemocí, tam že rád přijížděl také náš nezapomenutelný A. Pikhart, jistě slovo „památné“ není frásí.

Ale my chceme býti gratulanty, a málem by se nás zmocnila melancholie. —

Bohumile Zahradníku-Brodský, buď dlouho živ, zdráv, činný a šťasten! Ds.

* * *

PROF. Dr. Em. TILSCH: V otrlém životě našich dnů, kde nás hned tak něco za srdce nechytne, přiházejí se události, nad kterými se zarazíme, s bolestnou otázkou na rtech — nezodpovědnou. Nezapomenuta ještě dobrovolná smrt Prof. dr. Píče — nový vynikající pracovník, tentokráte ze světa právnického odchází, při plném rozumu rozhodnuv se ukončiti život svůj. Noviny přinesly dne 7. srpna zprávu, že skočiv s okna, smrtelný úraz přivodil si profesor české právnické fakulty, Dr. Tilsch. Jeho význam vědecký nemůže oceňovati list neodborný — odborníci jednomyslně usuzují, že tato ztráta je pro celou literaturu právnickou a vědecký svět citelna. Zesnulý — po několika hodinách po úraze skonal — probíjel se ke svému úkolu učitelskému pomalu, leč vědomě cíle, jak stručná životopisná data ukáží:

Narozen r. 1866 v Opočně absolvoval gymnasium v Praze r. 1884, r. 1888 práva, 13 let po promoci byl v praxi u soudu, fin. prokuratury a v advokacii, r. 1897 se habilitoval, r. 1903 stal se mimořádným, později řádným profesorem rakouského práva soukromého.

Data tato ukazují postupný, ne spěšný, ale soustavný vzmach, který převán chorobou jistě trudnou — k velké škodě vědecké literatury, ježto velké životní dílo prof. Tilsche — kniha o občanském právě zůstalo nedokončeno. Větší práce Tilschovy o zástavě ruční, dědickém právu atd. vedle četných článků v časopisech a revuích budou však vždy svědčiti o prohloubenosti ducha jeho. Učitelem byl prof. Tilsch v studentstvu oblíbeným. —ý—.

OTEC VYNIKAJÍCÍHO BÁSNÍKA má vždy v literární historii právo na zmínku, byt byl i nevýznamný. Takovým však nebyl otec našeho přítele a soudruha v peře dr. Jaromíra Boreckého, jehož poesie došly uznání všech kritických a literárních stran. Jan Borecký, c. k. dvorní rada n. o., jenž po řadě desetileti ztrávených ve službě tak vážné, jakou je vedle lékařství jedině úřad soudce, uchýlil se před nemnohými lety do výslužby, ze které jej v těchto dnech ku věčnému odpočinku odvolal osud z letního jeho zátiší ve Veltrusích. Jan Borecký byl povolán ke službě ve zodpovědném nad jiné úkolu vyššího soudního úředníka pražského v době, kdy zaváděna Stremayerova nařízení — důkaz, že ve svém oboru byl autoritou. Obecenstvo pražské znalo výraznou tuto postavu kmeta vysokého stáří, leč skoro neshrbeného, provázeného poslední leta na krátkých procházkách dcerou, býv. členem činohry vinohradského městského divadla. Pilný čtenář časopisů a listů českých, pozorně vždy zahloubaný do četby své u jednoho a téhož stolku Pařížské kavárny, kde celá leta sedával, mizí tu tedy z pražského kalleidoskopu — naplnil svá leta spravedlivou prací, při

níž rozvoj svého národa živě až do vysokého stáří sledoval. Příteli, jejž, třebas v letech zralých, opustil otec, byt stařičký, tiskneme v upřímném soucitu ruku. Vímet, že čím starší máme rodiče, tím trpčeji želíme jich úmrtí.

nr.

TELEMACHOVY NÁMLUVY v Městském divadle Kr. Vinohradů. Tato hudební veselohra Jul. Lemaitrea a Maur. Donnaye, dvou velmi dobrých jmen francouzské divadelní současné literatury, z nichž prvé náleží osvědčenému divadelnímu kritiku denníku „Journal de Débats", druhé v posledním desetiletí hojně i u nás hranému dramatikovi, zprvu novela, pak quasi „komická opera" chce prý povznést k uměleckému niveau operetu rázu Offenbachova. Jakoby díla tohoto pařížského žida, aspoň některá nebyla umělecká, mnohem umělečtější nežli tato veselohra, vtipnější dějem i půvabnější hudbou. Hra provedena zajisté na vinohradské scéně na důkaz, že toto divadlo chce svému obecenstvu předvésti občas i ukázky nové tvorby zahraniční, jež značí zatím pouhé úmysly nové umělecké tvorby. Námluvy Telemachovy aspoň takový úmysl — máme na mysli autora hudební části Clauda Terrasse — zřejmě prozrazují, předvádějíce mythus zpracovaný moderně, ovšem libovolně, nebot mythologie ničeho nám nevypráví o sňatku Telemacha s Nausikaou; také tím jej prozrazují, že předvádějí tak milé nám z gymnasialních studií hrdiny Iliady a Odysseie, nikoli zkarikované, nýbrž seriosně cítící a jednající, jak by jednali dnes a jak mohli jednati i tenkrát, třebas i tu běží o anachronismus. Dovedl-li Offenbach bičovati lidské slabosti současné doby svými Zevy a Herami, svými Paridy a Helenami, hudbou aspoň zajímavou a vtipem, jenž nejnetečnější branicí otřásal, má Terrasse tu přednost, že neolupuje postavy řecké mythologie a logografy staré hellenské literatury o vážnost, na niž mají právo — a chtěl-li přece, aby název „veselohra" oprávnil, vrhnouti do děje nějakou narážku neb satiru, učinil to způsobem, jenž jeho postavy nečiní směšnými a dávkou tak homoeopatickou, že jak jsme vypočítali, připadá jedna pointa, ostatně ne vždy příliš silná, přesně na 1 akt veselohry. Děj je tento: Odysseus s Penelopou chtí syna Telemacha oženiti, i odebéře se s ním otec jeho ke dvoru Menelaovu ve Spartě, kam právě přibyli král Alkinoos s chotí Aretou a dcerou Nausikaou, kterou Odysseus synovi za choť vyhlédl. Jemu se však Nausikaa, ač tato jej miluje, nezalíbí. Zahoří láskou k Heleně, choti krále Menelaa, kterážto z tradice Iliady osvědčená záletnice počíná si v hře veskrze důstojně. Nausikaa svoluje, že se dá unésti Telemachem, žena pod závojem, kterou uváží, je však Nausikaa. Když na pustém ostrůvku Telemach seznává, že byl obelstěn, objeví se Pallas Athene, „deus ex machina", zabrání pomstě Telemachově (znectění dívky) a vzbudí v synu Odysseově náhlou lásku k Nausikai, která stává se jeho snoubenkou.

Tento prostý děj, ovšem vyšperkovaný řadou výjevů, jež dodávají obrazům 5aktové hry aspoň místy klassicky epického toku, jenž leckomus, odchovanému rychlým spádem moderních veseloher, bude se zdáti dlouhodechým, ba chvílemi nudným; byl vypraven vinohradskou scenou, jevištěm i zpěváky, nejen pečlivě, ale i barvitě, že až překvapovalo, jak si vážně vedli operetní zpěváci a zpěvačky, s jakou pietou k dílu, které není hudbou ani příliš originální ani melodiemi svými strhující, třebas některé výjevy došly pochvaly obecenstva a jedno solo (sl. Durasové) dokonce potlesku při otevřené scéně. Decentní všude hudba, třebas upomíná některými motivy na Charpentiera, Pucciniho, Messagera, Masseneta a j., dovede častěji zaujmouti i velmi vzdělaného hudebníka, o co má hlavně zásluhu solidní instrumentace, prozrazující dobré hudební vychování a vážnou snahu autorovu, stejnou měrou však i poctivé, umělecké úsilí vinohradského souboru, v jehož popředí opět jak hrou, tak zpěvem stála sl. Durasova, vypravivši svoji Nausikau líbeznou, zpola ostýchavou, zpola planoucí dívčí povahou — nový důkaz, co u zpěvačky sceny značí dobrá hra, na co se i na prvních scénách často zapomíná. Ale i ostatní umělci dobře pochopili ráz hry, kterým pokus Terrasseův stojí a padá, vážný, jen lehounce jako z tylu upředeným závojem humoru, jako oparem, zahalený — humoru, který tlumočí shovívavě usměvavé stanovisko moderního umělce k starobylému mythu. Zvláště p. Menšík ukázal nové rysy svého talentu divadelního, které neměl dosud příležitosti dokumentovati, dále Odysseus p. Čermákův, jenž byl hrou důstojný a zpěvem, ježto hlasem dobře disponován, lahodný hrdina trojský, dále Menelaos p. Lanhausův, jehož hra a orgán nepřipomínaly ani trochu obdobu z Offenbachovy „Krásné Heleny" — zcela v intencích skladatele — nejlepší důkaz umělecké oekonomie zpěvákovy. Helena sl. Kalivodové neměla tentokráte svůj tolikrát osvědčený čistý kyprý soprán — zněl nějak, aspoň chvílemi trochu zastřeně. I menší úlohy Penelopy (sl. Wastlova), Arety (pí. Hessová-Guthova), Eurymedusy, chůvy Nausikainy (pí. Zelenková), Odysseova pastýře Eumaia (p. Charvát) atd. dobře zapadaly do rámce hry dle obrysu autorů a skladatele. V pantomimě, vyšňořené hebounkým baletem, znázorňujícím koupel Nausikai a družek, zatančila Nausikau pružně a poeticky sl. Westfalová, Odyssea z vln vybředajícího předvedl jadrně p. Švarc.

Obtížnou režii pro těžké úkoly obstaral příležavými interieury, pokud prostředky dovolovaly, p. dr. Hilar (o lví kůže jest ovšem v Praze asi nouze). Orkestr dirigovaný s myslitelně delikátním pochopením intencí pavučinovitého problemu, o němž jistě víc než kdy jindy platí heslo „de sublime à ridicul il n'y a qu'un pas", p. Piskáčkem, dostál čestně svému úkolu. Provedení „Námluv Telemachových" jest aspoň pro odborníky zajímavý pokus, jenž vinohradské scéně bude vždy počítán k dobru, třebas obecenstvo operetní dá asi přednost Fallovi, Leharovi a j. podobným dobrodruhům nynější evropské hudební sceny. K této hře zachovalo se ostatně ku podivu taktně. c-y.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ sehrálo 12. srpna t. r. velmi podařenou 3aktovou veselohru osvědčené firmy francouzské Tristana Bernarda „Kavárničku", kterou předcházela z jevišť, kde před tím sehrána, pověst neobyčejně vtipné francouzské

hry, jež všude došla obliby. Motiv hry, nenadálé obrovské dědictví, stejně jako náhlá výhra, jest oblíbený trik veseloherních autorů, spisovatel duchaplný dovede však ještě vytlouci z tohoto, poněkud již opotřebovaného nápadu vydatný kapitál situací, jimiž rozesměje obecenstvo, ostatně vždy vděčné za vtipný obrat, bonmot jiskřící humorem a veselý šerm hádky. To všecko povedlo se znamenitě p. Tristanu Bernardovi, jenž zbudoval na řečeném motivu svoji veselohru místy trochu fraškovitou (to však nebudiž hře počítáno za výtku — spíš naopak) takto: Sklepník malé kavárničky Albert (p. Zakopal) zdědí po svém otci šlechtici, jehož je dle všeho nelegitimním synem, osmkrát sto tisíc. Neví však o tom ještě — náhodou zvěděl to však p. Bigredon (p. Faltys), kavárenský povaleč, jenž o tom zpraví kavárníka navrhnuv, aby z toho bohatství něco měli také oni, kavárníkovi, p. Philibertovi (p. Hlavatý), u něhož jest Albert stále dcerou kavárníkovou Yvonnou (sl. Štěpničková) sužován, aby dříve, než Albert zví o dědictví, uzavřel s ním smlouvu na 5000 fr. roční mzdy s pokutou 200.000 fr., kdyby jeden nebo druhý smlouvu zrušil, a s platností na 20 let. Sklepník, jenž se právě opil ve sklepě pánovým vínem (nic nevadí, že vtipkuje na jeho vodnatost vzniklou prý tím, že jim do sklepa dostala se voda) ovšem smlouvu ochotně podepíše, když v tom z dopisu notářova zvídá, jaké dědictví padlo mu do klína. Kavárník se svým potutelným hostem myslili nyní, že sklepník raději zaplatí 200.000 fr. pokuty, než by dále sloužil. Albert však, než by se připravil o takovou summu, slouží raději dále ve dne v kavárně, užívaje v noci světa, kterýžto život je vyličen velmi plasticky dvěma akty, z nichž jeden předvádí Alberta v úloze nočního bonvivanta, druhý v roli kavárenského číšníka. Šťastný dědic pořídí si totiž za milenku nejslavnější té doby kokotu Bérengéru (sl. Kučerova), která však jen z něho ssaje peníze, vidouc, že se ji Albert nedovede vymknouti, ač mu ani trochu srdce neprojevuje. Albert však má od dřívějška závazky k jakési rázné Hedvice (pí. Hessova-Guthova), kapelnici uherské dámské kapely, jejíž členky prohlašuje za své sestry — ukáže se však, že to jsou její dcery. A tak závazek plynoucí pro Alberta z domněnky, že Hedviku svedl, rozplyne se v niveč, když Bérengera, žárliva na Hedviku, vyzví to a demaskuje ji před Albertem. Bérengera však také neví, že její zbožňovatel je sklepník. Zjistivši to, pokládá se tím za zneuctěnou a sama poměr přeruší, když se jí naskytlo něco lepšího. Také souboj, k němuž dojíti mělo mezi Albertem a jakýmsi vicomtem, odpadne, ježto vicomtovi svědci nechtí souboji šlechtice s pouhým sklepníkem. Při tom pořád je však hlavní hybnou pákou děje snaha sklepníka a kavárníka, aby jeden druhého obelstil a nemusil platiti pokuty. Pikle, jež za tím účelem osnují kavárník s Bigredonem, vyslechne přítel Albertův podomek (p. Švarc) a vyzradí mu je, takže konečně kavárník, jsa syt nových a nových nápadů Bigredonových, ak se Alberta zbaviti, kteréžto rady stojí ho stále víc a víc peněz, takže posléze kavárnička je passivní, rád přistoupí na to, aby si Albert vzal Yvonnu, kterou zaujal naposled — je to trochu divné — svým upřímným srdcem, čímž ovšem nesmyslný kontrakt se ruší. Život pařížské kavárničky i nočních hýřilů je hrou zajímavě předvedeno - v tom jsou pařížští dramatikové mistři - třeba ostatně jen kreslití skutečný život, a herci vinohradské sceny jej s patrnou chutí sehráli. V čele uměleckého souboru stál ovšem p. Zakopal, zajímavý zvláště ve scéně, kde současně hraje bohatého hejska (vůči Bérengeře) a sklepníka (vůči Hedvice); tu autor nemá nikdy nouzi o čipernou výmluvu, aby neuvázl sám v nastrojených pro hrdinu úkladech. Vedle něho byl nejlepší p. Faltys — dobře založil svého cizopasníka, jemuž nejde o drobný podvod, pomůže-li k penězům. Jeho žvýkání doutníku, nedbalé posy atd. byly neodolatelné. Nepatrného „psa" (tak zove herecký žargon nevýznamné úložky v několika slovech záležející) hosta kavárenského maskou i hrou rázovitě obmyslil p. Zelenka a došel za to zvláštní pozornosti obecenstva, ježto hra jeho nevybočovala z rámce kusu. Sl. Kučerová měla něco žertovně lehkovážného ve své Bérengeře, co dobře svědčilo její kokotě, ale nedovedla se ještě sprostiti posledních zbytků stísněnosti, jež asi záhy pomine a vrozené živosti uvolní cestu. Paní Hessová-Guthová reprodukovala tu svoji řídnou Maďarku (Weisspricharovou) z Jonášova „Bavorského slova" a — šlo to. Přiměřeně sehráli své úložky podřízeného rázu p. Hlavatý, sl. Štěpničková, p. Jiříkovský (jeho general-sekundant byl velmi důstojný), sl. Machová (přítelkyně Bérengery), p. Švarc (tentokráte dobře založil svého bodrého ramenáče, podomka v kavárně), p. Marek (místopředseda číšnického syndikátu), p. Tesař (uhlazený vicomte), p. Dobrovolný (sekundant), p. Tesař a sl. Kratinová (hosté kavárny), p. Zatíranda (obchodvedoucí v restaurantu) atd. Slečnu Baldovou v úloze stoličné nebylo dobře slyšeti. Překlad obstaral p. Hilar, jenž měl i režii kusu vystaviv 2 rázovité interieury, jako z Paříže přenesené. Dr. P.

SPISOVATELE p. JUDr. R. J. KRONBAUERA postihla za jeho dovolené, kterou tráví v Bakově nad Jizerou, vážná nehoda. Byl totiž postižen hnisavým záněte okostice na prostředním prstu levé ruky a musel se v Mladoboleslavské nemocnici podvoliti operaci, kterou provedl zástupce primáře Dr. J. Lacina za assistence sekundáře Dra J. H. Fiťky. Pan dr. Kronbauer byl na svou žádost ponechán v domácím ošetřování a díky veliké a nezištné péči obou jmenovaných lékařů a p. Dra K. Freji, sekundáře mladoboleslavské nemocnice, jenž ho ošetřoval po dobu své substituce v Bakově, bude co nevidět úplně uzdraven.

Z NEZNÁMÉ DÍLNY. Doba baroku a zvláštní její sloh, význačný svými liniemi a barvami je široce známa. Výjevy, které umělci této doby zpodobovali, byly vždy prováty myšlenkami podávajícími v mocném rozmachu zobrazovaný děj, a události tehdejšími výtvarníky zachycované byly vždy líčeny a popisovány barvami a liniemi těžkých hodnot a mocného až rozrušujícího dojmu. Proto překvapilo pisatele této zprávy, když se ocitl před obrazem, který, ač z téže doby, jakoby byl vytvořen jiným cítěním. Na Marianském obrazu, který byl poslán z Mladoboleslav-

ského musea do atelieru malíře A. Vlčka k očištění, viděl písatel jen měkké, rozkošné tóny, samou hru světlých barev pleti, roucha a ovzduší.

Obraz zpodobuje Bohorodici stojící jednou nohou na zeměkouli a druhou šlapající na hlavu draka s hadím tělem, ležícího na měsíčním srpu. Hlava Madonny se sličným obličejem, jenž je samá něha v jemných tazích a modrých očích, je zdobena napudrovanými kadeřemi provinutými šňůrami perel, splývajícími na šíji. Svršek hlavy krášlí hustý zelený věneček se vpletanými liliemi a červenými růžemi, po lidovém zvyku stylisovanými. Útlé dívčí tělo je v rouchu z bílého brokátu zlatem protkávaného a pošívaného a na rukou, jemně modelovaných a rozložených v mírném posuňku vyčnívají filigránsky provedené, široké krajkové rukávce z pod pláště tmavě blankytné barvy, s širokým, zlatem pošívaným okrajem. Ze žezla, které Maria drží v levici, vyrůstá stonek s liliemi. V pozadí samá zlatá mlha od roztříštěné světelné záře obklopuje půvabný zjev ženy, a z mlhy jako světlé přízraky pronikají dětské hlavy andělů.

Z provedení malby je viděti, že měl malíř úmysl podati věc prozářenou světlem vně i vnitř, bez obvyklých v tehdejší době zlatých paprsků, které zde naprosto chybí a které jsou tak charakteristické na těžkých obrazech tehdejších, samá mastná barva a samé pozlátko. Co jeho doba naznačovala zlatými mandorlami, vyjádřil neznámý umělec světlem, kterým prodchl svůj obraz. Malíř restaurator správně vystihl jeho rázovitost, když řekl, že je obraz co do slohu unikum.

Obraz po úpravě putoval rychle zpět do musea, aby byl na svém místě před zraky návštěvníků krajinské výstavy Mladoboleslavské. lč.

NA BALKÁN. „Nový Český List", vydávaný v Záhřebě upozorňuje na „Spolek německých přátel Balkánu" v Berlíně, rozšířený po celém Německu. Chorvatské časopisy otiskly několik ukázek ze stanov tohoto spolku, jehož účelem jest „sílení hospodářských, obchodních, uměleckých a vědeckých pout mezi Německem a balkánskými státy". Prostředky jsou: „možnost laciného obchodního a turistického cestování v balkánských státech, usilování o přímé spojení mezi německými vývozníky, informace o obchodních a průmyslových firmách, zakládání obchodních museí a skladišť na Balkáně za účelem šíření německého průmyslu a pořádání stálých průmyslových výstav v Bělehradě, Sofii, Bukurešti, Athenách, Cařihradu, Záhřebu a Sarajevě. Dále zakládání zvláštních krajových odborů ve větších městech balkánských a německých." Jak vidět, starají se Němci z říše všemi prostředky velmi promyšleně a houževnatě o hospodářské, kulturní a s ním o politické proniknutí do zemí balkánských, které jsou geograficky, hospodářsky i národně bližší nám, rakouským Slovanům. Slované balkánští sotva budou vděčni za danajský dar německé kultury, kterou jim záludně nabízí „Spolek německých přátel Balkánu". Nebude-li však toto systematické vnikání Německa na Balkán paralysováno soutěží rakouskou, především českou, sotva se mu Slované balkánští ubrání. Balkán, toť půda pro praktické provádění myšlenky kulturního a hospodářského sjednocení Slovanstva. Nevidíme však soustavné činnosti, která by směřovala k tomuto cíli, kromě krásných a mnohých slov ovšem. Několik posic zaujaly naše banky v slovanských zemích na břehu moře Jaderského, kde vznikají i české lázeňské podniky, nějaké styky jsou s Bosnou, český pivovar založen v Srbsku, hojné turistické styky udržují se s rakouskými zeměmi balkánskými.*) — Vše to jest však pouze sporadické, bez systému. „Spolek německých přátel Balkánu" měl by nám býti příkladem. Český spolek takových asi cílů mohl by dodělat se výsledků o to lepších, oč upřímněji a důvěřivěji by jeho práci přijímali bratrští národové slovanští. bš.

K. M. Čapek: PATERO TŘETÍ. Čtenářům Čapkova Nového patera dozajista utkvěla v dobré paměti třebas slabá, přece jen nanejvýše zajímavá a také sympatická postava Antonína Vondrejce, básníka a korektora. K tehdejším novellám Státní stipendium a Poslední večer Antonína Vondrejce přibyly v nejnovějším Pateru o tomto rekovi tři novelly další, které doplňují vypravování Čapkovo v dokonale zdařilý a významný celek. Ve svých poznámkách, ke knize připojených, autor prohlašuje, že vypravování jeho o zmíněné osobě jsou psychologickou kasuistikou případu Vondrejcova a že ve všech novellách jest pramálo řádek, které se zabývají něčím jiným než Vondrejcovými představami anebo jeho vjemy. Autorovi záleželo jenom na tom, aby zachytil duši svého reka na posledním rozhodujícím jejím zlomu a doprovodil ji až do nejposlednějšího okamžiku jejího vezdejšího vědomí. Tento úkol podařil se autorovi znamenitě, a nejnovějšími třemi novellami o Vondrejcovi K. M. Čapek ukončil dílo, které netoliko svou zvláštností, nýbrž i hodnotou uměleckou náleží k nejpozoruhodnějším zjevům české literatury. Až dojde k novému vydání povídek z druhého a třetího Patera, jistě pak spisovatel Příběhy Vondrejcovy z nich seskupí v samostatný celek. Kniha Patero třetí zakončena jest drobnou povídkou Konteska Fina, ve které autor líčí poslední část života zestárlé a chudé šlechtičny, přilnuvší způsobem romantismus připomínajícím k drsné rodině sobeckého železničního hlídače, a osobní vzpomínkou autorovou Debut. V té K. M. Čapek humorně líčí své prvé radostné počátky snažení literárního a obtížné pokusy k zakotvení žurnalistickému. Patero třetí jest kniha těžkých uměleckých zrn, a upozorňujeme na ni zejména literární labužníky. Vyšla jako osmnáctý svazek Knihovny Lumíra, nákladem Ottovým vydávané. Ds.

*) Cestujícím do Istrie, Dalmacie, Přímoří, Černé Hory doporučen budiž pruvodce „Moře Adriatické" a „Slovinské Alpy". Pruvodce po alpských zemích slovinských, Krasu a Přímoří. Obé vydal Český odbor Slovinského Alpského družstva.

Toto číslo vydáno dne 16. srpna 1912.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

V PLEIN-AIRU.

Pod blankytným nebem v luční ležím trávě,
osmahlé mé tělo slunce líbá žeh —
na přilehlých polích počaly žně právě,
uzrálého žita vane ke mně dech.

Motýli se honí nad mou hlavou v letu,
stříbrné jak plíšky zvoní křídla včel —
kam jen oko hlédne, všude plno květů:
mochny žluť, modř zvonků, kopretiny běl.

Bezpočetně hmyzu nad květy se kmitá,
jako zlaté jiskry září mušek roj —
jak zde asi štěstím každá včela spita,
ve květech když najde sladké šťávy zdroj.

Který člověk může štědřejším být právě,
než-li zde v těch lukách nejdrobnější hmyz.
Tak se radovati v největší své slávě
jak ten motýl v slunci, nedovedl bys!

Štědře louka dá mu, k žití čeho třeba,
sladkou šťávu květ a lupen vonný skryt,
v starostech co člověk shání skývu chleba,
o níž s vrchnostmi se musí rozdělit!

V tvrdé práci žitý bez radosti ryzí
jak být může cenný sebe delší věk?
Krásnější zda není krátký život hmyzí,
ztělesněná rozkoš, ztělesněný vděk?

VÁCLAV KROFTA.

IMIČOVA LJUBICA.

Z „BAŠČANSKÝCH POVÍDEK" — NAPSAL JAN VÁCLAV Z FINBERKA.

Když se Božo Imić v kleče pomodlil u svého lože v rohu veliké světnice se třemi okny, z nichž jedním mohl se dívati k moři a do dálavy k břehům Chorvatska, dvěma proti vinohradům a holým skalám, jež prudce se zvedaly do výše nad Jurindvorem, povzdychl si a něco pro sebe zamumlával.

„Žádné odklady," dával výraz svému rozhodnutí, „Kobosica postonává, k ničemu není . . . Zítra, dřív než se slunce ukáže, namířím do Punatu za synem. Ljubicu přivedu . . však má tam dosud otce i majku . . . at tu nějaký čas pobude. Stará Kobosica buď umře — pak mně bude domácnost vésti jiná, nebo se uzdraví — a Ljubica se vrátí zas do Punatu. Tak . . . a teď si usnu, abych časně vyšel."

Sotva přitáhl na nohy přikrývku z ovčí vlny, uslyšel slabé volání.

„Božo Imići, vy se na dobro již ukládáte ku spaní?"

To stará Kobosica mluvila.

Ležela na svém lůžku na stropě světnice. Vedly tam přímo ze světnice dřevěné schody, po nichž rychle vystupoval Božo Imić a tázal se starostlivě:

„Něco ještě chcete? Snad čašicu vody?"

„Molim* vas, gospodine!"

Božo Imić opatrně sešel dolů, otevřel okenici okna, jímž k moři a Bašce za dne a měsíční noci se díval, aby ve světnici lépe viděl a sklenici na stole našel, otevřel dvéře a ocitl se ihned v předsíňce, kde v rohu poblíž ohniště stál měděnec

* Prosím.

s vodou. Nabral a rychle spěchal do světnice a po schodech ke staré Kobosici, která seděla na svém ležaju* a dívala se v té tmě směrem k jasnějšímu otvoru, v němž se objevila tmavá postava Imićova.

„Evo vam!“** řekl a opatrně natahoval ruku se sklenicí vody, které nepustil, až když ji Kobosica pevně držela ve své.

„Lijepa vam hvala, gospodine!“*** děkovala, a hned slyšel, jak vodu žíznivě polyká.

„Lahku noc!“ přál jí srdečně a po schodech, které pod ním vrzaly, sešel dolů a ulehl,

Pocítil však chladný van, který od moře dral se otevřeným oknem do světnice. Proto vstal a dřevěnou okenici přirazil, aby chlad netočil se po jizbě.

Když za chvíli znova stará Kobosica na něho zavolala, tu již neslyšel a spal tvrdě.

Božo Imić byl od jara vdovcem. Žena mu zemřela na nemoc, pro kterou lidová lékařka z Batomalje neměla hojivého koření, a než se rozhodl pro doktora z Krku, neboť v blízké Bašce doktora učeného, jak lidé říkali, ještě nebylo, žena jeho opustila baščanské vínorodé údolí, svého muže a syna, který se oženil v Punatu.

Klidný život v Jurindvoru se mu nelíbil, nasákl za doby svého vojančení v Pulji a Terstu tak, že se rozhodl zůstati i po odbyté své vojanské povinnosti v některém z těchto měst a zaměstnati se v loděnicích.

Jeho kamarád Jovan Matanović z Vrbníku, městečka na východním břehu Krku proti chorvatskému městu Novi, toto rozhodnutí mu schvaloval.

„Živko Imići, svět je veliký, a dolina baščanská proti tomu nic. Měl bys s otcem procházeti vinohrady dole u potoka nebo ve stráních nad Jurindvorem, když ti svět nabízí lepší živobytí a veselejší život? Měl bys pěstovati rajská jablíčka a kukuřici a stále se dívati na ty holé skály, které svírají kousek zeleného světa na Krku, když můžeš viděti tolik rozmanitostí a krásy jinde? Živko Imići, oba milujeme svou otčinu, pravda, ale zůstaneme nějaký čas ve světě, našetříme trochu peněz a pak teprve se t r v a l e usadíme doma. Já ve Vrbníku, ty v Jurindvoru u Bašky.“

Oba se jen doma po odbytém vojančení na několik dní ukázali a odjeli do Pulje, kde vstoupili do loděnice a byli dobře placeni.

Jovan Matanović neštastnou náhodou přišel o pravé oko a musel se vrátiti domů. Od té chvíle neměl tu Imić stání, a bylo mu bez kamaráda smutno. Všechna zábava, jež se mu po práci mezi veselými spoludělníky nabízela, nebyla pro něho bez Jovana zábavou, stále myslel na něho a rád uslyšel, že by mohli pracovati v loděnici punatské, kde byl Jovan po zahojení oka přijat do práce. Oko se mu sice nalilo, bylo však menší, klapkami přivřené, ale slepé.

Živko Imić odejel parníkem na Krk, zastavil se u rodičů v Jurindvoru a hned druhého dne pustil se přes Dragu Baščanskou po úzké, bílé silnici až k bídné pěšině, která vedla přes holé vrchy na křovinatou pláň, snižující se pak k Punatu na břehu hluboké zátoky mořské, v jejímž středu na zeleném ostrůvku bělají se zdi kláštera.

V loděnici místo dostal a slíbil brzo nastoupiti. Jovan se těšil jako dítě, že budou zase pohromadě, on a Živko Imić.

Dvojici těchto přátel znalo každé dítě v Punatu.

Když se však Živko prudce zamiloval do krásné dcerky loďaře Vukoviće, u něhož najal si malounkou světničku k obývání, chodíval Jovan Matanović po nábřeží, mezi domy a kučemi, po cestách mezi vinohrady nad městečkem sám a sám . . . .

Živko sedával pod rozložitou murvou* na lavičce — — a vedle něho Ljubica.

Otec její měl domek, vinohrad a přes osmdesát stromů smokvových** v zahradě, kde pěstoval zeleninu a kukuřici. Pracoval v loděnici, vydělal pěkné peníze a ukládal v záložně „Seoska blagajna“.

Ljubica byla jedinca***, hezká a chytrá, veselá a pracovitá. I ona zaplála k Živkovi prudkou láskou a nebránila se, když jí stiskl ruku, k sobě ji přivinul a prudce líbal. Utekla, když ji pustil, ale vrátila se s úsměvem, přinesla na velikém listě žluté fíky, které v zahradě natrhala, nabídla mu je a přisedla si k němu klidně, jako by se nic nepřihodilo . . .

Za pár neděl požádal Vukoviće a její matku, aby mu ji dali za ženu. Svolili a Živko parobro-

* Lůžko. ** Tu máte. *** Děkuju vám pěkně.

* moruše. ** fíkovník. *** jedináček.

dem* odjel s Ljubicí do Bašky a odtud kousek pěšky do Jurindvoru, aby ukázal rodičům svou nevěstu.

Božo Imić se na ni jen usmíval, kolem ní se otáčel a stále jí říkal:

„Můj syn Živko má mé oči, Ljubičenko; můj syn Živko umí vybírat .. vybíral mýma očima ...“

A majka** nevěstu synovu jen hladila s uslzeným zrakem samou radostí, jak je hezká, veselá a mluvná, jako by se všichni s ní znali odjakživa.

„Jedinac a jedinca . . . ty sama, syn sám . . . budete jednou dosti zámožní,“ řekl otec a pohledě na ženu, která seděla u stolu vedle Ljubice a držela ji za ruku.

Živko radostně vracel se do Punatu, aby tu řekl, že i jeho rodiče mají radost z jeho volby.

Za nedlouho procházela svatba jejich punatskými ulicemi s hudbou v čele a s houfem dětí i dospělých kol dokola.

Jovan Matanović nezdál se být na té svatbě veselým . . . cítil, že v srdci Živkově má již druhé, chladnější místo. Na prvém byla Ljubica, veselá a šťastná, cestou si zpívající píseň, kterou hráli hudebníci až k otcovskému domu . . .

Pokračování

* parník. ** matka.

PRINCEZNA PRIMAVERA.

Primavera! Primavera! . . .
z ranního to zpívá šera —
Stoupneš k oknu: Zázrak který
proměnil svět celičký?
Slunce svítí v zeleň svěží,
smavý nádech na všem leží,
princezny kam Primavery
zabloudily střevíčky. . .

Hbitá jako poskok laní,
květy sype plnou dlaní,
pro vše sněti, kde je která,
nejněžnější barvy má —
svěží jako úsměv rána,
něhou mládí obetkána,
princezna hle Primavera
s blankytnýma očima. . .

Větrem vlas jí vlaje zlatý,
po kolínka má jen šaty,
jejich krajkovím jak svádí
ztepilých tě nožek rej . . .
Dítě zlaté! Primavero . . !
Očí dvou znám pusté šero — —
Celý zázrak svého mládí
vylíbej tam, vylíbej!

ZDENĚK TLAMICH.

SLEVAČOVA DCERA.

OBRÁZEK Z VALAŠSKÝCH HOR. NAPSALA MARCELA KALUSOVA.

Pod korunami vysokých smrků v hoře Stolové seděla v smutném snění a bědujícím šepotání Marie Vávrová. Čisté svaté nedělní ticho leželo po celých rozlohách staleté hory, jen nějaké ptáče mihlo sebou sem tam, s větve na větev, a ostražitě hledělo na sedící zde lidský zjev. Tichem zcitlivělý Mariin sluch postřehl něčí kroky a vyrušil ji z tajemného šepotání.

„Už sem sa skryla skorem do půl hory, a přeca mně tu kdosi jide pokušat,“ řekla si a schoulila se pod malý nízký smrček.

Selestivým, ledva slyšitelným krokem přišla za ní Barka Němcová.

Skrz zelené větve mladého smrčku bělel se Mariin batystový fěrtuch, tak že ji Barka uviděla hned.

„Prosím ta, co tu dělaš, až kdesi v půl hoře, či hledáš poklady?“

„Hledám, nehledám, a co ty sa tu za mnú trmácaš?“

„Byla sem u vás, vaší mňa pravili, že nevěju, co sa s tebu děje, že už tyden plačeš, nic nemlu-

víš a řeknut že nechceš, co sa ti stálo. Prosili mňa, at tě jidu hledat, že sa Jakub Onderkůch za tebu díval, jak stupaš do vrchu do Stolové."

„A co sa tu Jakub Onderkůch potlúka, pod samými horami?"

„Nevím! Ale šel prý k vám a když tě vidil, vzdalovat sa do hory, pomluvil trochu s vašimi a šel dál. Všady sa chvalil, že s tebu v nedělu do rána tancoval."

„Šak sem sa už nalutovala, že sem sa své chuti dala svedst, že ti to ani vyslovit nemožu, pomysli si, Floryš kovařův mňa dal proto kvinde."

„Čí tam Floryš s tebú nebyl?"

„Ba nebyl."

„A tož jak si sa tam dostala, prosím tě?"

„Tož tak to bylo. Ešče sem to žádnému neřekla, ani naším, včil sem sa šla postěžovat tej miléj hoře, a čistému nebi, jaký mám žál a bolest. Tak slyš: Šla sem vyprovodit Floryša až k hotelu „Smrku" odtud sa rozlehala muzika. Hrali štraich. Mi sa ti zdálo, že sa dám na cestě do tancu, tak mi ta muzika vjela do noh. Prosila sem Floryša, aby tam šel, že si zatancujem; ale on nechtěl, že nemá sebú peněz, a „bez peněz k muzice nelez", praví přísloví, a nešel. Mňa ale ten štraich tak zluzal, že sem sa kúsek za hotelem s Floryšem rozlučila a šla tam. Ešče sa za mnú ohlédnul a takovým lutostivým hlasem volal „nechoď mi tam Marijanko," ale já přeca šla a tancovala do rána a nejvíc s Onderkovým Kubu. Naší doma mysleli, že sem tam byla s Floryšem, tož sa ani semnu nevadili. Ale v útery večer, kdy sem sa tého nejmíň nadala, přišlo od Floryša písmo, že at si chodím po muzikách celé noci, že mňa dává na věky dovolenu, že sa od Onderky všecko dozvěděl. Já sem sa ti třasla na celém těle, krví by sa na mně nedořezal. Hned ten večer, když naši usnuli, napsala sem mu písemko pěkné, a prosila ho za odpuštění, že sa to věckrát nestane, len at sa ke mně vratí i se svoju upřímnu lásku a dobrým srdcem. Na druhý den mi odpověděl na karetce: „Věckrat sa ke mně nehlas, ani sa neopovažuj psat." Floryš.

Když Marie toto všechno vypověděla, dala se do usedavého pláče. Barka jí řekla; „Netrap sa Marušo, škoda tvoji krásy, šak on sa rozpomene a bude lutovat, že tak švarné děvča ze srdca vypudil a zarmutek mu udělal. A ty si pomysli, že pro jedno kvítí slunko nesvítí a namluv si jiného."

„To sa ti lehko řekne, ale Floryš je Floryš. Nebylo jiného před ním a nebude jiného po něm. Já sa už do žádného nezahledím."

Marie chodila jak zlomený květ. Nic jí netěšilo, byla stále smutná jak by jí všecky hory ležely na duši, tak těžko jí bylo v nitru. Slyšela-li hudbu, oči se jí zalévaly slzami a za celý svět by nešla k muzice. Děvčata ji škádlila, at se netrápí, at se baví s druhými Floryšovi na vzdory. Vyzvídala, chodí-li s některou jinou, a když slyšela, že ne, že ho vůbec mezi chasou není vidět, raněná její duše truchlila ještě více. Na jaře odvedli Floryše v třetí třídě na vojnu. Marie mu koupila krásnou kytičku za klobouk jaké nosí rekruti, ale on ji poslal se vzkazem zpět: at si tu voničku schová pro mládenca na svojú svadbu.

Ten vzkaz ji strašně urazil a pokořil. Dupla nožkou, zatala pěstě a řekla si: „Už je konec mojimu smutku, už sa trapit nebudu, akorát nebudu."

Hořkost a msta prohánělа se v duši Mariině. Začala opět chodit k muzikám, bavila se, nechala se doprovázet a Floryšovi vzkázala, že jí už nic po něm není.

Ale bylo to jen takové dočasné osvěžení, zažehnávající bolest a hoře pro ztrátu milého. Cosi podivného zůstalo v ní. A to podivné vyloudilo občas u ní vzdechy, srdce jí jíhlo a někdy se objevily v sírých její očích tiché kradmé slzy. Co to bylo? Děvče mladé a hřejné, líce jí jen plápolaly, a z kyprých svěžích prsou zašuměl tak často plný dech lítostivých vzdechů. Zamyšlena stávala nad stříbrnými vlnami řeky Čeladnice a bránila se všemožně, když její ústa ševelila vlnkám „pozdrav Floryšovi".

Jednoho dne přišel bratr Mariin z práce a vypravoval: „Floryšovi sa přihodilo neščestí. Při kování kopl ho kůň a rozbil mu koleno. Odvezli ho bez vědomí do Těšínské nemocnice."

Bolest proběhla Marii všemi žilami. Třásla se na celém těle a oči přivřela jako v závrati. „Chudák Floryš," řekla si. „Můj Floryš" — vyklouzlo jí z úst. Nikdo netušil její bolest, nikdo neslyšel její horoucí zašeptání „můj Floryš". A když bylo ráno a všichni ještě spali, vyklouzla z domu, uháněla k nádraží a odjela do Těšína. Nemyslila na

to, co tam bude dělat, co mu řekne, až bude u něho, žila jen všemi smysly a celou bytostí radostnému okamžiku nenadálého setkání.

Jako obetkána silou toho krásného okamžiku, ovinula v duchu ruce své kolem jeho šíje a líbáním probouzela ho z bolestných mrákot.

V nemocnici nebyla k němu připuštěna —.

Vyběhla z prostranného podjezdu a prchala k nádraží zpět.

„Bože, co sa to se mnou stálo, že sem sa odvážila sem?“ myslila hlasitě. „Co mňa to len až sem hnalo, dyt Floryš už mňa nechce, netúží po mňa, uprchly ty krásné chvilky, co sme sa milovali a ščasní byli, a já sa pustím za ním až sem. To sem sa přeca neměla tak ponáhlit.“

Bylo jí pojednou smutno z toho činu, pohasla v ní všecka odvaha a všechno, več před chvílí doufala.

Pokračování.

NĚMÉ MĚSTO.

NAPSAL Dr. D. PANÝREK.

Dokončení.

Procházíme cestami a staneme přes tu chvíli u hrobů význačných. Edmond About, starý známý, jehož jsem kdysi překládal v dobách prvních táček se slečnou beletrií. Pomník zbudován z výnosu veřejné subskripce. Inu ovšem — literát. Je vkusný — básník v přirozené velikosti sedí, provedený v bronzu, na okrouhlém soklu.

Astronom François Arago (1786—1853) skromný učenec, hlava v nadživotní velikosti, bronzová na vysokém soklu — se svým synem Emanuelem tu odpočívá v 4. divisi, 1. ulici, ohrazen massivní mříží, na níž několik věnců umístěno — přece ho někdo vzpomíná.

Daniel Francois Esprit Auber, busta od Dantana, autor Němé z Portici a Fra Diavola, také ve 4. divisi odpočívá. I Vincenzo Bellini († 1835) a krajan jeho Rossini († 1868), jenž odkázal své jmění městu Paříži na zbudování ústavu pro staré hudebníky, a jiný krajan Cherubini, ředitel konservatoře, učitel Aubera, Boieldieua a Hallévyho. A zase Bizet, autor „Carmen“ přichází, a Boieldieu, skladatel „Bílé paní“. Jiný dramatik Baumarchais, veselý auror „Figarovy svatby spí také na Père Lachaise svůj sen odvěkým zákonem přiřčený. A. Balzac, duchaplný Balzac, s bustou, již příteli svému vytvořil David d' Angers v jiném konci hřbitova odpočívá. A také Becque, Henry Becque — také zdarma pohřbený roku 1899. Posledními slovy ve hrobě přítele Manuela přál si tu býti pohřben Béranger — napsali mu to na hrob a zbudovali náhrobek s dvěma medaillony jeho žáci a spoluobčané. Lidový básník těšil se vskutku lásce těch, jimž pěl. Spí tu i Nicole Frère, jeho Annetta, „fidèle amie“. A Bernardin de Saint Pierre, básník Pavla a Virginie — vedený v seznamu jako „filosof a literát“ také tu odpočívá? Týž, jehož selankou lásky v letech puberty jsme se rozechvívali.

Rodinná hrobka Sary Bernhardtovy, geniální Židovky, jež ještě v šedesáti letech hraje úchvatně vévodu Zákupského (L'Aiglon), 15letého synáčka Napoleonova hrajícího si s vojáčky v zajetí rakouském (u dědečka).

I Ludvík Boerne, německý vtipný žurnalista, miláček Nerudův, výborný znalec žen, vtipný ten žid tu odpočívá? Náhrobek zbudovali mu přátelé. I německý astronom Burckhardt nalezl tu věčný klid a překladatel bible Cahen, francouzsky transskribovaný Kahn.

Chemik Boussingault, otec agronomie s bronzovou bustou od Dalona, jeho soudruh v práci Gay-Lussaca Cuvier, přírodník, spisovatel Bouvier, stejně milovaný lidem pro své povídky jako pro svá dramata, jeden z „auteurs célèbres“, z jichž díla po smrti těží dobře nakladatelé, umělec požitků chutových Brillat-Savarin, tak málo studovaný kuchařkami a hospodyněmi našich domácností.

Co je na př. platen španělskému grandu dlouhý jeho titul na hřbitově — Xavier de Negrete y Adorno, marquiz de Torre Mansanar comte de Cambro de Alange. Odpočívá si tu a nic... Člověk jde kolem, přeslabikuje jméno — snad také nepřeslabikuje. Ale jistě hned je zapomene. Proč zastaví se u Cheniera? Nu, duch jeho tu zůstal, kdežto onen grand (a nebyl z nejhloupějších) nezůstavil budoucnosti nic než — dlouhé jméno.

Chopinův hrob je z těch, na nichž každý host hřbitova prodlí. Odpočívá v 11. divisi, 1. cestě. Truchlící žena sedí na podstavci, a duší táhnou jeho melodie jistě půl století po jeho smrti, jeho smuteční pochod, který si medikové čeští přetvořili na vtipnou apotheosu alkoholu... Zasmál by se jistě, kdyby žil.

„Z nás nikdo fthisou nezmírá,
nás jen morbus Brighti potírá..."

Comte tu staví naše kroky — týž Comte, na nějž nás svého času Josef Durdík upozornil, když jsme si jej, venkovská mládež akademická, kdysi pozvali k přednášce. Sám jsem snad poslouchal mezi studenty a dívčinami nedočkavými na taneční rej, jenž po přednášce měl se rozvířiti, o filosofu positivitistovi a mathematikovi, žáku St. Simona, podivuhodném mysliteli, mezi tlumem německých filosofů tak zvláštní místo zaujímajícím...

Politik Constant, předseda kdys ministerstva, zapadl do mrtvého města a sotva kdo dnes vzpomene silného druhdy politika.

Jinde zas nápadný náhrobek upozorní, že tu odpočívá první aëronaut, Croce-Spinelli; když v „Zenithu" vystoupil r. 1875 do výše 8600 metrů, zahynul. Obět vědy pohřbena nákladem národní subskripce — bezduchý trup ležící na katafalku.

A můj milovaný Alphonse Daudet s diskretním úsměvem duchaplného muže také zde dřímá, a David, malíř ženy krásných nožek v Louvru, „Mme Recamier", zemřelý ve vyhnanství r. 1825, nadšený president konventu.

A jak by oba Debureauové, otec a syn, slavní mimové francouzští, nezadrželi na chvíli divadelního nadšence od Vltavy při svém prostém rovu?

Socha „poesie" zdobí hrob Delavigne, také u nás před lety tlumočeného básníka a socha „Myšlenky" comtesu Flavigny, a dramatik Dennery rovněž znám i nám — jeho dramata často předváděna našimi společnostmi kočujícími a velkými divadly.

Také president republiky, pod vkusným jednoduchým náhrobkem, tvůrce francouzsko-ruské politiky Félix Faure a manželka jednoho z prvních presidentů, Mac Mahona, nalezli tu chvíli k rozjímání po shonu slavného života.

Nebyl bych lékařem, kdybych nepostál v němé úctě k vzácným myšlenkám, jež asi do skonání světa budou člověčenstvu přinášeti služby neocenitelné, u vynikajících lékařů, kteří at v pracovně badatelské či u lože nemocného lékem či nožem přinášeli spásu trpícím. Na hřbitově Père Lachaise odpočívají badatelé Claude Bernard, Flourens, Magendie, Laborde, anthropolog Gall, jeden z prvních zkoumatelů zrůdností Geoffroi Saint-Hilaire, zakladatel homoeopathie, dnes už opuštěné Němec Hahnemann, chirurgové Sappey, Amussat, Dupuytren, Nélaton, Malgaigne, Le Dentu*, Duval, Tillaux, i Napoleonův lékař Larrey, jejž nazývá Napoleon ve své závěti „l'homme le plus vertueux que j'ai connue", porodník Baudelocque, oční lékaři Javal a Polák Galęzowski, Ricord, vtipný lékař ran Venušiných, neurologové Bichat, internista Trousseau, Raynaud, dále Chappe, jehož rov označen sic jednoduše, ale vkusně hromadou balvanů (nejvyšší nese jeho jméno, nic víc).

Vzpomínaje na své známé, z literatury a umění vidím znova hroby Souvestrea, jehož mravné povídky před lety jsem překládal (byly to první moje překlady z francštiny, ještě na gymnasiu), Arsèna Houssaye, známého výrokem „blahoslavení chudí penězi, nebot jejich jest království lásky" (?), filosofa Micheleta, Nodiera, básníků Alfreda de Musset a Adama Villierse de l'Isle, belgičana Rodenbacha, hudebníka Němce Kreutzera, ředitele konsevatoře, malíře Laffittea, Robert-Fleuryho, k němu i české malířky jezdívaly (Haussmanova), Rosy Bonheurové, jež tak životně uměla malovati zvířata, původce průkopu Suezského a oběti panamských malversací Lessepse, válečníků Masseny a maršalka Neye, politiků Periera a Thierse, prvního presidenta republiky, a Villemina, několika peněžníků (Rothschildové), chemika Moissana, slavného umělou výrobou drahokamů, slavných herců Talmy a Rachel i zpěváků i zpěvaček Miolan Carvalho a Bondini, která první zpívala italskou operu v Paříži — epitaf želí jí slovy:

„O smrti! Tys uložila mlčení nejsladším zvukům, které kdy byly slyšeny."

Dramatikové, satirický Molière, který tak uměl bičovati pokrytectví a široké svědomí lékařů své doby, klassický Scribe i duchaplný representant

* Několik let tomu co jsme se stýkali — byl to muž jarý ještě...

konversační veselohry Ed. Pailleron, s jehož chotí seznámil jsem se v atelieru krajana malíře Svobody v Paříži, jenž jediný na světě umí malovati oči (— škoda, že jen na obraze poznal jsem tu krásnou paní) — ti všichni odpočívají na největším tomto pařížském hřbitově. Abelard a Heloisa spějí tu pod sarkofagem, který dal Abélard zbudovati v VII. století Paracletovi, přenesen pak do Saint Marcelu, odkud prefekt Chabrol dal tuto znamenitou gothickou skulpturu přenésti sem — nápis „Les restes d'Heloise et d'Abelard sont réunis dans ce tombeau" hlásá kolemjdoucím, že tu ostatky Heloisy a Abelarda jsou v tomto hrobě spojeny.

Nejvíce dojímají hromadné hrobky obětí katastrof a neštěstí veřejných. Tak na př. dalo r. 1887 město Paříž pohřbiti zde pod společným náhrobkem nepoznané oběti požáru Opery komické. Týž význam má hrobka: Bazar de charité", kde Paříž dala r. 1899 pohřbiti neznámé uhořelé z dobročinného bazaru.

Jinde spějí obranci pevnosti Belfortu z války francouzsko-německé, v 72. divisi pak národní stráže (gardes-nationaux) zabití v srážce u Buzenvalu r. 1871. „Catastrophe de la rue François Miron" označuje rovy zabitých výbuchem plynu v jedné pařížské ulici. „Monument des soldats" kryje padlé z obležení Paříže r. 1870—1871. „Victimes de Juin" jsou obránci veřejného řádu padlí za vzbouření červnového r. 1848, jakož i oběti výbuchu pekelného stroje.

„Liberté, Ordre Public
Aux Victimes de Juin
La Ville de Paris reconnaissante"

(t. j. za svobodu, veřejný řád padlým obětem červnovým město Paříž [věnuje] z vděčnosti) — nápis jim ovšem život nevrátí.

Leč Paříž je město uznalé i ku prostému dělníku, jenž vykonávaje své povinnosti zahynul, („victimes du devoir"), jak svědčí pomník „Travailleurs municipaux" (obec. dělníkům). Socha na pomníku (obelisku) značí bolest. Také k ošetřovatelům nemocných je vděčno město toto (kdo kdy u nás slyšel, že by lékař, přece vyšší a důležitější a neméně obětavá instance, byl býval pohřben na útraty obecné) — vystavělot jim pomník, kde zdarma pohřben bývá z nich ten, jenž zhynul vykonávaje svoji povinnost, třebas „Assistance publique", které slouží, mnohé odkazy přijala (na př. anglického lorda Laymoura, jenž jí odkázal téměř celé jmění svoje).

„Vae victis"

je však přes všecku pompu dojem smrtelníka opouštějícího hřbitov tento.

NA BERTRÁMCE.

SCÉNA ZE STAROPRAŽSKÉHO ŽIVOTA O 1 AKTU. DLE PAMĚTÍ MEISSNEROVÝCH NAPSAL JUDR. LUBOŠ JEŘÁBEK.

Pokračování.

Mozart. Ah, tuze rád! Hned jsem tady! (*běží po schodech a zmizí v levo ve dveřích*).

Saporiti. Už ho máme! Ale jak dál?

Mozart (*objeví se u okna*). Nemohu je najít!

Ter. Bondini. Musím se tam tedy přece jen sama podívat (*kývá na ostatní*). Rychle za mnou, ale tiše, tiše! (*běží po schodech vzhůru, pak vstoupí do pokoje Mozartova a přistoupí až k samému Mozartovi, stane s ním u okna*). Jestli maestro, takhle hledáte — to se nedivím, že jste nic nenašel! Za trest zahrajete mi aspoň několik akkordů vaší ouvertury!

Dámy i páni (*tleskajíce*). Ouverturu! Ouverturu! Aspoň několik akkordů!

Dušková (*volá vzhůru*). To nám, maestro, musíte udělat k vůli.

Bondini. Jen jestli je opravdu hotova!

Guardasoni. Sám jste říkal, že ji máte v hlavě!

Dámy. Pěkně prosíme! (*zvedají prosebně ruce.*)

Mozart. Milé dámy, jediné vám k vůli zahraji. (*Je vidět, jak sedá ku klavíru u samého okna — je slyšet otevření klavíru; hned na to zavzní prvé velebné akkordy ouvertury k Don Juanu — při kterých Tereza Bondini tiše po špičkách plíží se ze dveří, které za sebou rychle, ale tiše zavře, ukazujíc vítězoslavně shromážděné společnosti klíč a velíc důrazným pohybem společnosti, aby rychle sešla dolů.*

Po té zavře rychle za sebou malá železná vrátka na pavlači, která se skřípotem v zámek zapadnou. V tom také náhle ustává hudba.)

Mozart (*objeví se u okna*). Co to! Co to?

Dámy a páni (*se smíchem*). To se povedlo!

Mozart. Co to má znamenat?

Bondini a Guardasoni (*strouhajíce mrkvičku*). Jste v pasti, milý maestro!

Bondini. Že jste pěkně pod zámkem a strávíte večer pěkně ve svém pokoji!

Guardasoni. A ne v Templové uličce!

Mozart (*žertovně*). Co pak jsem spáchal!

Saporiti (*s žertovnou vážností*). Poslyšte ortel svůj! — — (*s pathosem*). Wolfgang Amadeus Mozart, nenapravitelný dlužník, který nám svoji ouverturu už dávno dluhuje — sám sobě i nám na škodu — odsuzuje se tímto k těžkému vězení ve svém vlastním pokoji na tak dlouho, pokud nesplní svůj dluh!

Bossi (*hlubokým hlasem*). A-a-men!

Mozart. Ale pro Boha a všecky svaté — dámy — mé dámy! Alespoň ještě chvilečku zůstaňte tady!

Dámy. Žádné slitování!

Mozart. Tak pojďte aspoň ke mně nahoru, nenechte mne aspoň samotného!

Sig. Micelli. Marné volání!

Mozart. Nu, vás signoro — jsem nevolal. Vy můžete pěkně zůstat dole!

Teresa Bondini. Nic platno! Jste naším vězněm! Chcete-li ven, dejte se chutě do práce!

Mozart (*zlostně*). Co pak mohu tady psát, po tmě, bez jídla a pití?

Dušková. Všeho se vám dostane! Dostanete svíčky, víno, jídlo a k tomu velký koláč? Nic vám nemá scházeti!

Mozart (*čím dále tím zlostněji*). Ale to je zrada!

Da Ponte. Pacienza maestro!

Mozart. Já nesnesu samotu! Když jsem o samotě, jsem vždy melancholický! Což když vám skočím s okna!

Signora Micelli (*se smíchem*). Opravdu? Toho se věru nebojím. Ty se máš příliš rád, milý, malý Amadeo!

Mozart (*k Duškovi*). A ty, Dušku, tohle trpíš?

Dušek (*dobrácky*). Vždyt nebude tak zle!

Mozart (*zlostně*). Tak tu ho máte. Takový pytel dobroty! A řekne na konec „ano" i ke zradě! (*Dámy zatím na pokyn Duškové odcházejí rychle do salonu, jdou pak odtud ke hromadě tyčí na pravo v rohu v zahradě.*)

Guardasoni. Jen strpení!

Mozart (*za odcházející společností téměř plačtivě*). Co pak mě tady chcete nechat opravdu o samotě?

Signora Micelli. Ale kam pak! Hned jsme tady! (*Odbíhá rychle!*)

Mozart (*ke Guardasonimu*). Nedělejte žádných hloupých žertů! Takhle vám teprve nenapíšu ani noty!

Guardasoni. Zde třeba se podrobit! Vše provedly naše dámy! (*Jizlivě.*) A vy, maestro, jste přece tak galantní (*ohlíží se*). Hle, tamhle opět přicházejí!

VÝSTUP XV.

Předešlí, Dušková, Saporiti, Bondini, Micelli, sgna. Micelli, Casanova, Da Ponte, (*všechny s dlouhými tyčemi v rukou s uvázanými na nich různými předměty*).

Dušková (*přistupujíc až k oknu a podávajíc vzhůru tyč se dvěma láhvemi vína*). Hle, zde víno! Dvě mělnické!

Bondini. Zde jídlo (*podává jaternice*) pro dva.

Signorina Micelli. Tady koláč a cukroví (*podává vše do výše*). Tu talíř, lžíce a vidličky.

Saporiti. Zde svíčky, abyste viděl na práci!

Signora Micelli. Tady kratiknot! Račte si jen posloužit!

Mozart. Jděte mi na skleněnou horu, kde pepř roste!

Dušek (*podává na tyči tabatěrku*). A tady šňupeček pro občerstvení!

Da Ponte (*s dlouhými vidlemi v rukou, se smíchem*). A tady nádoba, kterou budeš nutně potřebovat! Přijmi ode mne maestro tento přátelský dar!

Mozart. To už přestávají všechny žerty. Což nikdo nepřijde mi na pomoc. (*Ke Casanovovi.*) Ani vy, cavaliere! Vy, který jste tolik trpěl v olověných komorách!

Casanova. Jen klid a rozvahu mistře!

Mozart. Dejte mi sem aspoň jednu dámu, ať tu nejsem tak sám! — — Či vám snad mám také zazpívat Gluckovu prosbu k pekelným duchům?

Guardasoni. Účel světí prostředky!

Bondini. Dobrou noc, maestro!

Dámy. Dobrou noc, milý, malý Amadeo!

Bossi. Jen chutě do práce! Můžeš mi napsat ještě arii!

Mozart. To je moje jediná starost. A co ještě?

Dámy. Na shledanou mistře!

Bondini. } Zítra se přijdeme zeptat, je-li
Guardasoni. } ouvertura hotova!

Dámy. Paní Dušková, paní Dušková!

Dušková. Už běžím.

Všichni. K vozům! K vozům! (*Všichni se smíchem a hlukem odcházejí.*)

Mozart. Jděte mi k šípku! (*Vyhlíží z okna.*) Vše marno! — Vše marno! (*S resignací.*) Jde to do opravdy! Eh! — Dáme se tedy do práce!

(*Je vidět, že rozsvěcuje svíčku, pak druhou a je slyšet, jak otvírá klavír. Po chvíli zavzní jednotlivé akordy ouvertury, které náhle přestanou. Silně se zatím stmívá.*)

Dokončení.

ČESKÝ ŽIVOT.

ŽIVOT V ZORNÉM UHLU OPERETY.

Prázdniny a jediný jejich požitek duševní ve velkém městě — opereta předměstského divadla, budí myšlénky, které nutno projeviti, nebot náš český život prostupují často, když pravé umění učiní lehké muse všeliké koncese, až příliš mnoho. Pozorovatel, který sleduje současné etapy života velkoměstského — nejen Prahy, leč všech velkých měst světa, nastřádá si dojmy a utvoří stanoviska, jež snad mohou býti pronešena s touže opravněností, s jakou hájí přátele Falla, Lehara a jiných, toto veselé sic a svěží, ale ne nevinné umění.

Nelze upříti, že žijeme v době zjemnělého požitkářství. Lidé zralého věku a uchovaných sil tělesných, muži i ženy, zvláště v kruzích zámožných, jimž se dostalo v přebytku všeho, co život poskytuje in puncto potřeb tělesných i duševních, přesycení, blaseovaní, jak se asi před 20 lety říkalo, potřební dráždidel stále silnějších z kuchyně i stravy duševní, shánějící se po nových kořeních, ježto osvědčená zeleninová a koloniální koření již nepůsobí, pídící se po silnějších kávách, aromatických lihovinách, kokových, kolových a jiných přípravcích, kterých neznali naši otcové a dědové, naše matky a babičky, dospěli konečně ke stadiu, že už jich nevzněcují obvyklé zrakové, sluchové atd. zkrátka smyslové vněmy, které dostačovaly předkům, nýbrž potřebují podnětů nových, dříve neznámých.

Hoví jim především divadlo. Nelze upříti, že některé plody operety, veselohry a dramatické musy vůbec — jsou účinnější tím směrem, nežli pouhá četba, u které pracuje jen fantasie — hoví těmto požadavkům v míře krajní. Výjevy, kde v pravý čas spadá nad dějem opona, abychom nebyli svědky nejdůvěrnějších tête-à-tête, nejsou vzácností ani jen na předměstských scenách. A dvojsmysl velmi srozumitelný z úst milovnice sebe mladistvější skoro už ani nezarazí. Je jisto, že přijde reakce, že právě největší požitkáři ve stadiu znechucení a otupení budou právě vzrušení a vznět hledati a nalézati v selánkové jednoduchosti, prostotě nejnaivnějších styků všech muže a ženy — doufejme, že i při tom přerodu zvítězí šťastně nad mužem, jako vždy dosud, „das ewig weibliche“ t. j. příroda sama.

Tato předrážděná strava duševní in puncto lásky, tento život bezuzdný, v němž manželská nevěra a lásky předčasné náležejí skoro k bon tonu, není sic obecný zjev ve všech třídách obecenstva. Zůstal ho ušetřen venkov — jsou ještě dámy, které upřímně s růměncem v lících protestují proti kultu nahého umění, byt to bylo třeba umění Švabinského, na př. dáma s červeným slunečníkem v Manesově výstavě, a zůstal ho ušetřen i kruh tělesně pracujících lidí, jimž svalová práce do únavy vystřebá všecky přebytky živé síly, takže všechna ta „hausse“ štáv životních, jež u zdravého intelligenta obracejí se a zužitkují ve výbojích lásek, všechna ta u silného člověka v květu života přehojná síla zužitkuje se ku práci a nepřijde na zmar.

Jsou však národové, které sexualní a hypersexualní filosofie života přivedla až k úpadku, k depopulaci, kterou velicí demografové francouzští vysvětlují soustavou maitress v žití mladého muže (viz Charpentierovu Louisu) a celou tou nestřídmostí v tom bodu, jež charakterisuje Francouze od dob zhýralých králů, a jež snad také zavinila pád Francouzů v posledním boji německém, třebas skándály pruské ukazují, že i německá*) mravnost, ta vychvalovaná, vítězná, skoro puritanská mravnost německá je vlastně pruderií jako jest jí i v Anglii, a, jak jsem se na cestách přesvědčil, i v Italii, Rusku, všude, všude. Je třeba obrátit . . . Už i z Německa přišly v těchto dnech stesky na depopulaci.

* * * Dokončení.

PRÁZDNINOVÉ SJEZDY. Co rok o prázdninách, někdy v době maturity, častěji v srpnu sjíždějí se abiturienti středních škol ke sjezdům ze všech úhlů světa, do nichž je osud rozprášil, aby po 10, 15, 20, 25, 30 ba až 40 a 50 letech — už nečetni — setkali se opět ti, kteří celá léta seděli pospolu ve školních škamnách gymnasia, realky, paedagogia. Vzpomínka na mládí, jež se jeví tím šťastnějším, čím jsme starší, na dějiště toho mládí vábí neodolatelně zralé již muže do venkovského města, kde vychodili střední školu. Ridčeji sjíždějí se v Praze — nebo zajedou společně do studijního bývalého sídla svého a pak do Prahy. Sjedouce se, navštíví ústav, jenž je vychoval — všecko jeví se jim nyní zpravidla malým a těsným — zajímavá ta psychologie byla několikráte i literárně zpracovaná, naposledy velmi půvabně a srdečně Stanislavem Jarkovským v povídce „Ještě stezka nezarostla," uveřejněné nejdříve v „Květech," pak v samostatné knize. Každý, kdo absolvoval střední školu, oslavil jistě se starými druhy již nejeden takový abiturientský sjezd a čta o nich znovu vzpomíná na účastníky, určité místnosti, mnohé postavy profesorů, ředitele, katechety, školníka, kvartýrských, na maturitní tricy časem shovívavě představenými přehlížené, mezi tím co jsme si myslili, jak jsme je napálili, zapomínajíce, že i oni studovali, maturovali a „chytře" napalovali své učitele. Nějaký banket při podobných sjezdech nemůže ovšem scházeti, při něm se vzpomíná, řeční, připíjí přítomným učitelům, kteří se teprve teď, po desetiletích dovídají o lecčems, jak byli oblíbeni jedni, nenáviděni druzí. Tot věru svět pro sebe, taková třída gymnasia. V přímém poměru s počtem vypitých sklenic vzpomínky stávají se nenucenějšími, první lásky objevují se na obzoru paměti, mezi tím co jiní sdělují si dnešní a minulé právě osudy. Jedni jsou zkroušeni a uctiví, kteří v životě přes všecky jedničky na semestrálních vysvědčeních nedovedli se probiti k význačnějšímu místu, nebo neměli štěstí, druzí sebevědomí a hrdí. Hlupáci největší v třídě časem zaujali vlivná postavení nebo mají peníze, primusové uvázli často v podřízeném postavení. Jsou dokonce abiturienti ústavu, kteří rozcházejíce se založili dobročinný spolek, který je ještě dlouhá leta združuje ku pěkné myšlence dobročinněpodpůrné. Tak absolventi pražské obchodní akademie, absolventky vyšší dívčí školy. A to je pravá příčina, proč píšeme tuto črtu. Co rok o prázdninách sejde se dvacet, třicet i více podobných oktav gymnasialních, septim realných atd.; při vzpomínkách na mládí bývá me zvláště měkcí. Kdyby se tak stalo pravidlem, co se sice tu a tam přihodí, aby se této příležitosti užilo ke sbírce na naše národní účely, na Ústřední Matici Školskou, která má bolestné deficity, na naše ochranné jednoty pošumavskou a severočeskou, na školu Komenského a na jiné národní nebo lidumilné účely. Čím častěji bychom se scházeli, třebas i co rok, tím větší prospěch by měly z nich tyto naše důležité instituce, jichž je ostatně dlouhá řada, a vzpomenul by na ně i leckdo, jenž celá leta nepřispěje jim, ne ze zlého srdce, ale z nedostatku vnějšího podnětu. Sjezdy nabyly by pak hlubší ceny ; ethicky a altruistně ozařovala by je jakás silná gloriola vlastenectví, jaké měli účastníci jich za dob studijních, kdy přes tu chvíli vybírali jsme na nějaké potřeby národní, literární atd. Třeba jen šetrně připomenouti. —ý—

ŽENA POSLANCEM jest ideal dnešního úsilí ženského o osamostatnění a povznesení ženy na roveň muži, a víme, že ho bylo u nás v Čechách přispěním jedné politické strany české (mladočeské) dosaženo v Ml. Boleslavi volbou spisovatelky Boženy Vikové Kunětické za zemského poslance. Třebas dosud nedostalo se poslanci uznání úřadu politického, vůle oprávněných a povolaných k tomu voličů, tedy lidu, rozhodla ve prospěch myšlenky ženské, což vzbudilo širší ohlas v evropské veřejnosti, která (i německé listy illustrované) přinášela o případu zprávy a uveřejnila podobiznu zvolené české spisovatelky. List literární především bude hájiti stanovisko, aby lid posílal do nejvyšších sborů zákonodárných za zástupce své představitele nejvyšší intelligence, nikoliv šplhavce a bezvýznamné jinak stranníky, třebas víme, jak Svatopluk Čech volby za poslance nepřijal, a třebas hájíme stanovisko, že literát a umělec patří především svému umění, z něhož je povolán dávati, co dovede, svému národu. Ale uvažujeme-li, mnoho-li parlament chová zástupců jednotlivých stran dle stavů, užasneme, jak chudě jsou zastoupeni v něm umělci. To již spíše mezi péry setkáme se s vynikajícími spisovateli, učenci, skladateli atd. Tu nás tedy volba spisovatelky za poslance těšila, a ženský svět český nemohl voliti lépe, vybral-li si za prvního representanta svého v zákonodárném sboru spisovatelku, jejíž významnost, ať na poli románu či tvorby dramatické je nesporna. Jenom očekáváme od ženské organisace české, že neupadne v chybu každé strany, které je, když domůže se moci, v državě její mlejší chatrný stranník než vysoce zdatný konkurent, jenž nepatří straně. Nejlepší naši

*) Nezapomeňme německé hry „Mravnost," jež provedena loni v Národ. divadle, a jež šlehá mravní spuchřelost německé společnosti od serenissima až po předsedy spolků mravnosti.

lidé pomáhali v Čechách slaboučkému kdysi a nevlivnému ženskému hnutí z toho vznešeného účelu, aby zdatnější žena měla přednost před méně zdatným mužem — z některých fakt soudíme, že je už nyní rozhodujícím činitelům organisace ženské milejší slabší duch ženský před vynikajícím mužským. Proto také rádi vidíme významnou spisovatelku jako prvního poslance ze ženských řad a přejeme jí, aby šťastně probojovala myšlenku ne ve prospěch ženské soutěže vůbec, ale ve prospěch lepších ženských sil. Ženské vrozené vlastnosti, houževnatost a neústupnost v provádění záměrů, nesmějí napříště pohřešovány býti nikde v souzvuku kulturní práce národa, nesmějí však pracovati surovostí a násilím, jako anglické sufražetky a nesmějí míti za heslo „žena před mužem à tout prix", nemají-li starší bojovníci za rovnocennost žen s muži, bez nichž by byla emancipace nikam nepřišla, želeti toho, že pomáhali ženě v tomto těžkém a bez pomoci muže napřed prohraném boji.

—ý—

SKAUTI A SKAUTKY. Nový zjev vyskytl se nyní v českém životě, jenž sice celým obsahem hlásí se ke sportu, ale zasluhuje povšimnutí také s hlediska vyššího jako výraz neuvědomělého sice, ale silného pudu nalézt protiváhu dnešnímu způsobu života, jenž je v nepoměrné většině naší intelligence skoro výhradně sedavý. „Stopařství" je vlastně starší v českém životě nežli se mysli a docela nejsou jeho původci Angličané, kteří mu jen, jako většině sportů, dali pravidla a system. Vzpomínám vyprávění přítele, vyššího zemského úředníka, jenž co rok trávíval část prázdnin na Domažlicku, kde se zálibou za pěkných teplých dnů podnikali delší výlety do lesů a krajů vypraveni nejjednodušší výzbroji kuchyňskou a nejprostšími zásobami potravin. Toulali se krajem, čemuž říkali žít po cikánsku. A vyslechnete-li jejich způsob života, dáte jim za pravdu, že byli dlouhá léta předchůdci skautství. Ale u nás musí myšlénka přijíti z ciziny, aby se o ní vážně přemýšlelo a aby byla následována, ačkoli převládající ráz našich krajů a charakter našeho podnebí přímo vybízí k podobným občasným výpravám, jaké pod jménem scouting (stopařství) loni a letos uvádí se u nás v život. Pobyt na čerstvém vzduchu bude vítaný zvláště o obám velkoměstským s plicemi zanešenými sazemi sterých komínů našeho hlavního města. Myslím ostatně, že jsme za let studentských dělávali totéž; vyzbrojeni nejnutnější zásobou potravin, pouštívali jsme se do hlubokých lesů, ač jen na den, abychom nečinili rodičům starosti — ostatní potřeby ukájeny v lesích dary přírodními, jak je saisona přinášela, hlad tišen jahodami, ostružinami, borůvkami, žízeň ze studánky. A padli-li jsme na nějakou hájovnu, za několik krejcarů kus chleba a trochu mléka pořídili jsme si také. Jenom že jsme v přírodě nevařili a netrávili tu celé týdny. Druhý den po výletě pustili jsme se zase třebas jinam. Je tudíž scouting vlastní sestra turistiky, kterou doplňuje nebo jest ji doplňována. To, co junáctví (tak včeštuje p. Svojsík, jenž zvláštní knihou scoutství u nás první v měřítku větším a soustavně popularisoval) má do sebe původního, anglického — stopařství — odpadne většinou, nebot není, co bychom stopovali, leda studánku nebo nejpřihodnější místo k rozbití stanu a aprovisionování malého přece jen tábora. Ale možnost nalézti na ňadrech přírody protiklad složitého života kulturního, bez tělesné práce, možnost zaměstnávati ducha zcela jinak, nežli se dosud dělo, čímž si mozek odpočine, dána je sytou měrou tímto novým způsobem trainingu pohybového, jenž zaměstnává zcela netušené obzory myšlenkové a přináší radost života. Družina osob, většinou mladých (jaří lidé starší nejsou vyloučeni) za řízení zkušeného v theorii i praxi skautství vůdce vybeře se do přírody, kterou těká bez hranic a starostí o všední bytí, ježto mnoho potřebného poskytuje příroda, a čeho od ní nelze očekávati, opatří se z nejbližších obydlených osad, ač toho jest co nejméně, jen v případech nepředvídaných ; potraviny i stany, nádobí nejnutnější i prádlo zásobní, nástroje, bez nichž nelze se obejíti atd. — vše má skaut s sebou. „Omnia mea mecum porto!" může o sobě prohlásiti jako staroklasický filosof Bias. A v tom právě vězí půvab, že naučí se potřebovati co nejméně — a to mu přijde stokrát vhod v dnešním žití plném požadavků a přece ukládajícím při stoupající drahotě nezámožnému stále víc a více odříkání. Náš ženský svět neomeškal se, a to musí každého přítele pokroku zajímati a svrchovaně těšiti, při stále větším zatěžování rodinných budžetů modou, že podnikl v těchto dnech za vedení spisovatelky Popelky-Bilianové podobnou výpravu v Chotouni jakou současně s největším zdarem provedla družina mládeže vedením p. Svojsíkovým v lesích humpoleckých. Tu a tam odstrašuje nový druh živ. ta přepjatostí, ale hrany se obrousí a nejen zdraví dorostu, ale i způsob života dnešní společnosti plný neupřímnosti a ukrytého nepřátelství mohl by ze scoutingu jenom získati. Veliká zásluha těch, kteří myšlenku anglickou jali se u nás nadšeně prováděti.

Zdá se, že v anglické mládeži tento způsob potulek dávno byl běžný — čtěte „Šotkova kouzla" od R. Kiplinga, kde se vypravuje o dětech velkostatkáře, jak se pustili do krajiny a v lesích setkali se s personifikací neumírajícího ducha kraje, jenž jim vypráví osudy země. Naší skauti naučí se znáti přírodu, budou-li míti znalce přírodních věd s sebou, naučí se znáti svoji vlast a bude jim při tom zdravo. Škola života myslitelně nejzdravější, vzdálená přebytků kultury.

NA CESTĚ ZA NOVÝM SLOHEM. Šťastné války přinesly Německu vedle sjednocení a hospodářského rozkvětu i nepopíratelný rozmach ve výrobě předmětů, určených vyšší potřebě člověka. Po periodě tápavého hledání a napodobování nastoupena německým uměním energicky cesta, jejímž konečným cílem jest vlastní sloh nové doby. S pravou německou důkladností a houževnatostí pracuje se především v architektuře a v plastice, a přijaté základní zásady těchto vysokých uměn přecházejí na nejširší pole uměleckého řemesla, kdežto malba, odpoutaná průběhem devatenáctého století příliš od umění vše vížícího, sobě podřizujícího a zákony ukládajícího, od architektury, opozduje se a podléhá cizím vlivům, přijímajíc postupně francouzský naturalismus, impressionismus i expressionismus za vzor, který dlužno následovati tomu, kdo chce slouti umělcem pokrokovým. Heslo pokrokovosti jest skutečnému rozkvětu umění potud škodlivo, pokud jest

účelem samo sobě, pokud jest umělci příkazem býti pokrokovým à tout prix, pokud jej nutí přijímati a vymýšleti nové názory jen právě proto, že jsou nové. Heslo stává se bičem, který pohání své otroky ku předu bez oddechu a bez výsledku. Jen rozvážné, svobodné, nepředpojaté zkoumání, rozumný výběr nového a harmonické slučování moderních, zdravých myšlenek se starými zkušenostmi, čili krátce, navazování na tradici jest skutečnou vážnou pokrokovostí, poněvadž jen ono umožňuje ukázněný, organický vzrůst. To neznamená nikterak napodobování a pozvolné měnění historických slohů v jich vnějších formách. Nikoli. Ale znamená to zachování pevných a nezměnitelných zákonů, které daly vyrůsti slohům historickým, a které jediné v harmonickém sloučení s vlastními tvárnými elementy nové doby — jsou-li jaké — poskytují možnost dáti život i horoucně žádanému slohu novému. Ve vážných kruzích německých umělců nastal již konec 'umělecké anarchii, onomu lacinému ženialnictví, které si dovoluje ve jménu umělecké volnosti, bez příkrasy řečeno umělecké nevázanosti, každý nesmysl, každou lež formy i látky.

Ke skutečnému vlastnímu slohu mají Němci ovšem ještě daleko, jako národové jiní. Moderní život je příliš rozptýlený, široký, rozmanitý, rychle proudící a nejrůznějším vlivům snadno podléhající: je příliš měkký, rodí a usmrcuje příliš mnoho myšlenek a postrádá jednoticiho světového názoru, který by dal novému slohu pevnou, všemi uznanou kostru, určil jeho nezměnitelný rytmus. Slohové umění žilo vždycky v úzkém styku se společností. Středověký člověk žil a myslil goticky, renaissanční renaissančně. Nemohl jinak, žil v uzavřeném kruhu, z něhož nebylo vychodiska. Nové umění souvislost s lidem ztratilo. Ať už ji přetrhly novodobé ideály demokratické svobody, znivelisování lidstva, oslabení cítění náboženského nebo industrialisace výroby, či všecky tyto a jiné ještě příčiny společně, skutečnost jest, že té souvislosti není. Umělec dneška jest isolován; není již produktem ducha doby, není vyjadřovatelem určitě a ostře vykrystalisovaných citů, představ a potřeb lidstva, jest individualita, svět mezí milliony světů jiných, následovaný jen několika osamělými satellity. Společnost není již tak jednoduchá, jako bývala. Prošla periodami obrovských převratů, zvykla obdivuhodným zázrakům techniky a objevům vědy, rozšířila se z úzkých hranic států a církví po celé zeměkouli. Její zájmy jsou tak četné a rozmanité, paralelní i disparátní a differenciace tato ještě poroste. Cesta k novému slohu je velmi dlouhá a vede novými, netušenými převraty. Nelze tedy čekati, že už Němci dají lidstvu nový sloh. Přes to cesta, kterou nastoupili, je dobrá. Nevede-li bezpečně k novému slohu, vyvádí z dosavadního chaosu, z libovůle k disciplině. Umění, zdánlivě činnost svobodná, bez hranic a řádů, je plod nejpřísnější kázně. A jen kázeň, dobrovolné či bezděčné podřízení pevným pravidlům, může je z části obroditi. Pokud však nevyskytnou se ony dosud postrádané tvořivé síly v uspořádání a v duševním životě novodobé lidské společnosti, může vzniknouti toliko stín slohu, omezený na úzký obvod a na výběr umělců a intelligentních laiků. Širokým vrstvám bude sloh takový cizí a lhostejný. To se dobře chápe a proto se umění popularisuje, proto dějí se s takovým úsilím pokusy o vzkříšení uměleckého řemesla. Není pochyby, že ani tyto ušlechtilé snahy, které chtějí připraviti půdu a položiti základy k hrdé budově nového slohu, nemají mnoho nadějí na úspěch. Neboť pouhá existence továren maří výsledky těchto krásných snah v zárodku. Stroje nemohou vyráběti umělecké zboží. A tak umělecké řemeslo zůstane květinou sklennikovou, jejíž vůní těšiti se budou jen omezené třídy intelligentních a jemně cítících lidí. Než i to je zásluha. Tyto třídy jsou určeny k tomu, aby dochovaly umění do lepších dob, které snad někdy přece přijdou, a připravovaly novou tradici. Snaha, postupovati k novému slohu od základu, od předmětu denní potřeby až k vrcholu, to jest k budově obytné a od ní k budově monumentální, vyvolává různé pokusy popularisační, výstavy školy, přednášky. V Mnichově připadli na dobrou myšlénku. Die Bayerische Gewerbeschau jest nový útvar výstavy uměleckо-řemeslných a uměleckо-průmyslových výrobků. Je to vlastně trh, na nějž připuštěny jsou toliko výrobky, které přijala porota. Je tedy všecka banalita vyloučena. Qualitativní úroveň výstavky zvedá se tím do značné výše a obecenstvo je v celku bezradné a neorientované, má tu příležitost poznati a nakoupiti pěkné věci. Gewerbeschau jest tedy vlastně instituce, která má úkol šířiti dobrý vkus.

Není ještě ideální, dokonalé, setkala se s mnohými potížemi a nadhodila mnoho problémů, které zůstaly zatím nerozřešeny. Ale jisto jest, že působení její na část obecenstva může býti velmi blahodárné, a že i mravní její účinky, ovšem v kruzích tím slabších, čím budou širší, mohou se objeviti.

Pokus o takový jurovaný trh není ani příliš nesnadný, a jest vděčný i po jiné stránce. Přináší vzpružení tvůrčí i hospodářské a jest attrakce města. U nás, pravda, není a nemůže býti té intensity v tvůrčí práci umělecké a v hnutí, směřujícím k zrození nového slohu jako v Německu. Není tu těch podmínek, prostě. Ale netřeba se také součinnosti vyhýbati. Máme jednotlivé umělce, kteří pokoušejí se tvořiti v duchu doby, máme odborné školy i celá sdružení, pracující uvědoměle k témuž cíli. Nebylo by na škodu, kdybychom následovali příkladu Němců a uspořádali malou českou Gewerbeschau. Průmyslový palác na výstavišti zahálí, Praha volá v letních měsících zoufale po nějakém oživení své pusté prázdnoty, snad by taková občasná přehlídka české umělecko-řemeslné práce i u nás nesla ovoce. Při nejmenším by nám ukázala, kde a co třeba dohánětí. Я.

Toto číslo vydáno dne 23. srpna 1912.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

DĚTI ZPÍVAJÍ . . .

Šel prašnou cestou chud jak myš a stár.
Co svým zvát moh', byl jen ten šerý cár
a křivá hůl, již tiskl ve dlani.
Šel — kam? To marné, marné hádání.
Byl všude svět mu jako skály pust,
kde ani travka bídná nechce růst
a dnešek — zítřek? Stejně nutné zlo,
jež hořkostí mu duši podešlo.

Šel, vlekl se tak jako bludný vrak
neb jako vichrem sešlapaný pták,
však tu — co slyší staré ze školy?
To křiklavé jsou dětské hlaholy
a dávnou, dávnou píseň pějí teď,
jež nese rosu, vůni v cesty šeď
a hlučí, jak by rázem úl pln včel
se nenadále v dálce rozšuměl.

Vbod' hůlku v zem a mlčky naslouchá
té písni bdělým uchem koloucha.
Ji zná, vždyt plyne z vonných mládí mlh.
Však proč jen po ní zrak tak náhle zvlh'?
Cos křísí v něm té staré školy práh —
tot sen, jenž duši je tak věčně dráh
a do šedin až pozdních roznáší
ty upomínky srdci nejdražší.

Zří zelených těch škamen dlouhý řad,
kam těkavé své ruce denně klad',
zří dětí sbor, jež pěly stejně s ním
ty dávné písně s plachým rozchvěním,
jež doprovázel vážně na houslích
ten stařec bílý, v oku jas a smích
a v srdci pokoj — oh ten dětství svět
zřít ještě jednou v duši rozpučet!

Stál na chvíli jak do země by vbit,
jak duhový by srdcem šleh' mu svit,
však najednou — oh jaká proměna!
Je kouzlo pryč a píseň dopěna.
Sprch' s duše onen divuhodný sen,
jak vichřicí by roků roznesen.
Stál, otřel zrak a v srdci mrak a žal
jak z ráje vyhnán prachem v dál se bral . . .

M. JAHN.

NA BERTRÁMCE.

SCÉNA ZE STAROPRAŽSKÉHO ŽIVOTA O 1 AKTU. DLE PAMĚTÍ MEISSNEROVÝCH NAPSAL JUDR. LUBOŠ JEŘÁBEK.

Dokončení.

VÝSTUP XVI.

Mozart (*v pokoji*).

Dušek, Casanova. (*S lucernou přicházejí z pravé kulisy. Casanova vrací se rychlým krokem, zastaví se a naslouchá.*)

Casanova (*tiše k Duškovi*). Bohudíky! Maestro pracuje.

Dušek. To jsem sám rád! Zaplať Bůh! Alespoň ouvertura bude hotova!

Casanova. Věru nevím, mám-li jej rušit? Ale učiním to přece!

Dušek. Ba je tak lépe; musíme vše napraviti!

Casanova. (*Postaví se k oknu, u něhož Mozart hraje, sebere zde pohozenou tyč a volá tiše na Dušku*). Zde podržte! (*uváže klíč na tyč a klepe jí na polootevřené okno*). Mistře! Mistře, Amadeo!

Mozart (*zděšeně*). Co je? Co to? (*objeví se u okna*). Kdo tam?

Casanova. Já, Casanova.

Mozart. Co se stalo?

Casanova. Promiňte, drahý mistře, že vás vytrhuji, ale chci do jisté míry napravit kousek, který provedla nevázaná naše společnost, asi z návodu jednoho z obou ředitelů. Mám za to, že umělci má býti ponechána plná svoboda a volnost tvoření. Jen tak plně může se zdařiti umělecké dílo! Násilí je tu zločinem! Proto přináším vám zpět vaši svobodu, abych napravil rozpustilý kousek našich dám, kterého jste se stal obětí. — Hle, zde klíč, který jsem šťastně na Micelli vylákal.

Mozart (*vezme klíč z tyče*). Ah, díky, tisíceré díky! Nikdy vám toho nezapomenu, cavaliere! (*Je vidět, že běží ku dveřím, které otvírá a spěchá rychle na pavlač.*) Spěchám, abych stiskl vám ruku! Vrátil jste mi aspoň moji veselou náladu — (*podává ruku Casanovovi na schodech, kam běžel mu Casanova a za ním Dušek se svítilnou naproti*) — a chut k práci! (*zahlédne Dušku skromně o něco níže stojícího.*) I vy zde moje stará dobroto? Toť se ví, že Dušek tu nesmí scházet. Beztoho jsem se divil, že jste mne opustil.

Dušek. Ale vždyt to vše nebylo tak zle míněno! Jen se na nás nehněvejte!

Casanova. Vratte se, mistře, je-li libo, opět mezi nás — použijte mého vozu. Objevíte se opět mezi dámami a ukradněte každé z nich po svém zvyku hubičku. To bude pro ně nejlepší trest, a vše bude zase dobře.

Mozart. Učiňte tak za mne, mistře, sám.

Casanova. Ale přece!

Mozart. Ne a ne! Já již zde zůstanu! Práce se mi daří, dílo narůstá a zítra večer konečně již uslyšíte moji ouverturu.

Casanova. Post tot discrimina rerum!

Dušek, Zaplat Pán Bůh!

Mozart. Zvu vás všechny zítra večer ke zkoušce! A nyní ještě jednou srdečné díky, cavaliere, za všechnu vaší laskavost! Upřímně vám oběma ruce tisknu, že jste si na mne vzpomněli!

Casanova. Za těch okolností, drahý mistře, je náš pobyt zde zbytečný. Přeji vám ještě jednou plného zdaru k vaší noční práci! Zítra tedy na shledanou!

Mozart. Ale jistě! Sejdeme se na večer před divadlem „u hroznu"! Sbohem tedy, milí přátelé! Ještě jednou srdečné díky!

Casanova (*k Duškovi*). Pojedete přece v mém voze?

Dušek. Nu, ovšem! Nejraději bych tu však zůstal, nechce se mi na noc do Prahy! (*vzdýchá*). Ale co naplat! Musím pro ženu!

Mozart. Pozdravujte všechny přátele!

Casanova. Dámy?

Mozart. Ty mají u mne vroubek! Ale můžete-li, podívejte se do Templové uličky, byl bych tak rád tam zašel!

Casanova. Nezapomenu! Spolehněte na mne, mistře!

Mozart (*pro sebe*). Ten zdá se mít z nich ze všech nejlepší rozum a srdce na pravém místě! (*nahlas*). A nyní ku práci! (*Vyběhne rychle po schodech, zavře vrátka, běží rychle po pavlači do pokoje, kde přivře z lehka okno, kde usedá k malému stolku u klavíru.*

Nad Bertrámkou vychází zatím zlatě měsíc a rozlévá bledé světlo kolem kol.)

Casanova. Nuže, pospěšme si!

Dušek (*zadrží ho*). Jen malou chvilenku! Hle, je opět v plné práci!

Casanova. Jen tiše! tiše!

Dušek. Teď asi chvatně píše. Jako bych viděl, jak l.tá jeho péro po papíře! Vidíte, jak se kmitá svíčka pod otřesy chvatně píšící jeho ruky — na malém stolku u okna!

Casanova (*tlumeně*). Spěchá, aby byl hotov. A práce se mu asi daří!

Dušek. Jsem tomu z celé duše rád!

Casanova. Sám jsem měl obavu, že Mozart nehne ani perem! Nebot mnohdy je marno — ach, marno — nutiti umělce k tvoření. A málo kdo je si toho vědom, jak nevůle a zlý rozmar mohou zničiti — aspoň na čas — každou inspiraci, každý jemné duše vzlet!

Dušek. Pravda! Pravda! Chybili jsme všichni! Mozart sám sobě musí radit!

Casanova. Jet umělec Bohem posvěcený a proto nejlepším, ba jediným strážcem rostoucí své slávy!

(*V tom jasně vidět jak Mozart pomalu od stolu se zvedá a pozorně přenáší svíčku ke klavíru, nad nímž se skloněnou hlavou zasedne! Po chvíli tlumeně jen, jako by z dáli, znovu zavzní počáteční akkordy ouvertury, které hlaholí stále mocněji a velebněji a čarovně se nesou tichem pod večer.*)

Dušek (*chytne Casanovu při prvých akkordech za ruku*). Slyšte! Již opět zní mohutné ty trojzvuky, jež jsou jakoby kovovou branou celého toho velikolepého díla!

Casanova (*nadšeně, jako u vidění*). Jež zdá se jakoby bylo spředeno ze zlatých vláken a plných planoucích barev slunojasného letošního podzimu. Dílo to, v němž zrcadlí se celá krása a bujný, rušný život hudby milovné vaší Prahy — jež mistra s a m a j e d i n á dovedla ocenit a nadchnout k nové nesmrtelné práci!

Dušek (*s pýchou a důrazem*). Která cele prosycena ohlasem a ozvukem krásných našich písní, jež Mozart tak má rád! (*Hudba zní stále plněji*). Slyšte jen! Tot nová část ouvertury!

Casanova. Jak čarovná ta hudba sladce se nese stichlou krajinou, nad níž rozhostil se velebný klid teplé noci, přerušený jen nebesky krásnými těmi tony!

Dušek (*bere Casanovu chvatně za rameno*). Pohleďte jen vzhůru — — — — Tamo! Na lunojasné nebe, jež hvězdami poseto klene se nad ozářeným Mozartovým oknem! — — — Hle! táhlé ty drobné obláčky, které jako bílé perutě vznášejí se — jako v pohádce — nad stříbrem obetkaným rodným mým městem!

Casanova. Divukrásný to věru pohled, jakých zažil jsem málo!

Dušek. Hle! Vizte! Tam! (*Ukazuje v dáli rukou.*) — Jak obláčky ty náhle se mění v táhlá, běloskvoucí, svitem luny prozářená křídla, jež sahají výběžky svými až nad obrysy a hrotité věže samého města, které v tisícerých světlech svítí a žlutě blyští se tamo před námi.

Casanova. Bože! Jaký to čarný zjev! Tot jakoby sám okřídlený genius hudby vznášel se a letěl nad Prahou — a nesl zvěst o velebném díle, které v říši tónů nemá sobě rovna — —. Jež zní nám jako proroctví z jiných lepších světů a přetrvá všecky věky! — —

(*Doznívají mohutné závěrečné akkordy ouvertury.*)

Dušek (*jako ve snění*). Věru nezapomenutelná to dnes noc na Bertramce! — —

* * *

Opona tiše padá.

SLEVAČOVA DCERA.

OBRÁZEK Z VALAŠSKÝCH HOR. NAPSALA MARCELA KALUSOVA.

Pokračování.

Čas míjel. Floryš se vrátil zdráv z nemocnice a narukoval na vojnu.

O Marii se ženiši jen předstihali, ona však každého odmítla.

Jednou při téže příležitosti řekla jí matka; „Prosím ta Marušo, proč každého odpravuješ, či myslíš, že sa do tebe zahledí urozený pán? O vánocích ti dojde 22 rokůch, to já už měla tebe i Francka a ty máš pořad dost času? Len si to číslo rozvaž — 22 rokůch!“

„Prosím vás maměnko, nestarajte sa o moje vdavky, až sa mi někerý zalubí, šak já ho neodpravím.“

Po nějakém čase přihlásil se Marii ženich ze Pstruží, sedlák Karel Adamec. Poznal ji při muzice. V dědině bylo z toho celé pozdvižení, že sedlák se zahleděl do slévačovy dcery.

Jedné neděle přišel na námluvy a hned ujednána svadba. Vávra chodě v přístěnku sem a tam, kladl hlavu do dlaní a mluvil k sobě: „Je to možné, že moja dcera bude selkú, slévačova dcera selkú? To sa to ščestí na to moje děvčisko usmálo.“

Na druhý den stál Vávra uprostřed slévárny, točil se na všecky strany a vypravoval všem o štěstí své dcery.

Mlčky a závistivě naslouchali mu ostatní otcové. Jeden se ozval:

„Ne, že by sa ti, Jane, do tého plet, ale neprav hop, ež přeskočíš, já tému spišej neuvěřím, ež jich uvidím jít od oltáře.“

„Ale dyt přeca v nedělu už spádnu z kazatelně.“

„I když — nevěřím.“

Veliký rozruch nastal v kostele, když v neděli měla ohlášku Marie Vávrova, dcera slévačova s rolníkem Adamcem. Už bylo po celém oznamování, už i otčenášky pomodleny a ženské hlavy se ještě pořád v šepotu k sobě skláněly. Tou neděli byl Adamec celý den u své nevěsty. Vybírali družky a mládence a čítali hosty. Vávra chtěl mít velikou a hlučnou svatbu.

Bylo už po sedmé hodině, když Adamec odcházel od své nevěsty.

Vyprovázela ho ke mlýnu, kde se chtěla zastavit, pozvat mlynářovu Žofku za družičku.

Slunce zapadalo a vyzdobilo do růžova hory i v údolí ležící Čeladnu.

Marie se odmlčela a tesknými zraky pohlédla na růžové červánky.

„Co sa tak smutně díváš, Maruško?“ starostlivě otázal se ženich.

„Dívám se na to krvavé slunečko a myslím si, lesti též u vás tak pěkně zachodí, jak tu.“

„O jej! Ešče sumnější. To sa podiviš, jak je pěkný náš statek při západu, bliští sa jak ze zlata a stromy v našim lese hraju všecky barvy.“

„Táák. To sa tému raduju, bo já mám slunko moc ráda.“

„Já též. Někdy v nedělu potuluju sa i dvě hodiny svojim lesem a nechám sa i s bučinámi ozlacovat hořícími paprsky.“

—Došli ke mlýnu. S otevřeného okna bylo slyšeti hovor. Marii se pojednou zdálo, že zaslechla hlas Floryšův. Nepokojně se zachvěla a jen co noha nohu mine, kráčela vedle Adamce.

„Co ta tak zdržuje v kroku, čí tě už nohy bolí?“

„Nebolí, Karle, nebolí, ale už s tebu dalej nepůjdu, ve mlýně sa též zdržím, kdy bych došla domu?“

„Teda s bohem, Maruško, ve štvrtek sa zasej uvidíme a lesti sa něco přihodí, pošli písemko po slevaču Plucnarovi, bývá u nás.“

S plachým, nejistým pohledem zamířila ke mlýnu. Jakýsi stín mihnul se mezi stromy a než se nadála, stál před ní Floryš.

„Marijanko, moje potěšení, Marijanko!“ zvolal, radostně otvíraje náruč.

Nevěděla ani, jak padla do jeho objetí a zaslzela. V tom však okamžiku, jak by se vzpamatovala, vyprostila se náhle z jeho náručí, vykřikla cosi a jako šílená vběhla do mlýna.

„Prosím ta, co létaš, jako zblázněna?“ tázala se jí Žofka.

Mávla jen rukou, lapajíc dech.

„Lekla ses Floryša?“

Přikývla.

„Jak ta oknem uviděl, strašně zahřešil na Adamca a hned ti šel naproti.

Ale zešumněl ten Floryš na tej vojně, len co je pravda, a přeca tam byl edem kratko.“

„Už tam nepůjde?“ ptala se Marie, stále ještě těžce oddychujíc.

„Pustili ho na dycky domu, skrzeva to bolavé koleno. Přišel k nám se vzkazem od našiho Tomša, slúžili u jedného regementu.

Vešel Floryš.

Marie se červenala a klopila očí, jakoby se styděla za to, co předcházelo. Míjela pohledem Floryše a zvala Žofii za družičku.

„A mě nepozveš, Marijanko?“ tázal se vedle ní sedaje.

„Možeš byt mladencem, voničku (kytičku) pro tebe mám, šak sa snad pamatuješ jakú?“

„Prosím ta, Maruško, už mi to nepřipomínaj, dost sem sa pro tu moju nerozvážnost namrzel, kdyby si byl tu voničku vzal na vojnu, moh sem mět nějaké potěšení, a tak sem ničeho neměl, len tvoje méno sem si všudě vyřezával a pisával.“

„Na co si to dělal, dyt si sa mne před vojnu zřeknul?“

„A na vojně sem sa teho nalutoval dost. Někerý večer mňa proto srdco tak bolelo, že sem sa div nerozplakal a hned sednul a tobě psal a ráno zas pismo roztrhal. Kdyby mňa nebyli pustili z vojny domu, byl by možna onemocněl, takové silné tesknice mňa tam držely.“

„Aspoň si přišel na Marušinu svadbu,“ vpadla jim do řeči Žofka.

„Šak je o mladence dycky bída, možeš byt třebas mojim.“

„Plati, Marijanko?“ tázal se napřahaje ruku k potvrzení.

„Promluvím ešče s našími, co oni na to řeknu a potem ti zkážu,“ řekla nějak sesmutněle.

Cestou k domovu potkala Marie selku Faldynovou z Nové vsi, znaly se ze školy.

„Tož ty si nevěstu,“ volala na ni zdaleka.

„Sem, děvča, sem,“ řekla jen jako ze sna.

Dokončení.

IMIČOVA LJUBICA.

Z „BAŠČANSKÝCH POVÍDEK“ — NAPSAL JAN VÁCLAV Z FINBERKA.

Pokračování.

Štěstí Živkovo zakalilo se úmrtím jeho matky v Jurindvoru a starostí, co si otec počne ve svém osamocení. Radil mu, aby vinohrady i domek prodal a do Punatu se k nim odstěhoval, ale Božo Imić těžce by se loučil se svým stateckem a s hrobem své ženy na hřbitůvku jurindvorském u svaté Lucije, kam často docházel, proto k vedení domácnosti přibral starou Kobosici, s níž byl spokojen. Teď onemocněla, a on si neví jiné rady, než požádati syna, aby Ljubica vypomohla.

Po snech, jež byly plny podivného spletení, probudil se velmi časně. Příčnými štěrbinami žaluziových okenic prodíralo se ranní šero. Otevřel okno a lokal ranní chladivý vzduch, jenž ho oválo po obličeji.

Venku bylo klidno. Moře, k němuž byla sotva malá půlhodinka, bylo nehybné jako tekuté olovo. Když se tak oknem díval po jeho rovné hladině, nad níž řiďoučká pára se vznášela a několik bílých bodů potetujících racků a mořských vlaštovek, zdálo se mu, jakoby celá baščanská zátoka přes noc zamrzla. K večeru bylo moře neklidné, vlny chvílemi narážely na písčité i kamenité břehy, nárazy a šum zpět se hrnoucích vod slyšel až v Jurindvoru, a teď to moře spalo jako vše kolem něho.

Hradba pohoří za vodou na pevnině tmavěla se hustými lesy, doleji žlutala se holými skalami jako celý ostrov Pervič a skály kolem Bašky a Jurindvoru.

Matný lesk moře, strnulost skal a jich nahota, úplné ticho spícího rána, kdy ještě člověka neviděti ani ptáčka, to vše naplňovalo duši Imićovu náhlým smutkem a tesknotou, jaké nepocítil dávno, ač vstával za podobných chvil často.

Vše měl připraveno. Nedělní černý oděv, čepici se stínítkem a košili jako bílý květ, čistě vypranou.

Zavdal si vlastního vína, vystoupil po schodech a naslouchal, zda stará Kobosica spí.

Zdálo se mu, že ano. Přece však na ni slabě promluvil a připomínal, že sem zaběhne ze sousedství některá z žen, které požádal, aby ji tu nenechaly samotnou, aby donesly trochu jídla nebo vody a vína.

Ale Kobosica na tu jeho dlouhou, skoro šeptavě pronesenou připomínku neodpovídala.

„Spí, to ji posílí, buditi ji nebudu,“ řekl pro sebe a sešel dolů, aby vykročil na cestu.

Révové listí bylo plné rosných perliček. Prach cesty za noci trochu ovlhl a lepil se na boty.

Sešel dolů k úzké silnici a namířil přímo k Draze Baščanské, jejíž kamenné domy s červenými střechami halily se v řídké mlze.

Čím více se k ní blížil, tím jasněji objevovala se jeho zraku.

Také potkal již dvě ženy, které s kotlíky na hlavách šly pro vodu k blízkému prameni.

„Dobro jutro, gospodo,“ zdravil.

„Dobar dan, gospodine,“ odpovídala ta i ona a uhnula po kamenité pěšině ke studánce, kde pitná voda drala se ze země na povrch a naplnila za noc studánku až ke kraji.

Také okenice se otvíraly, a Božo Imić zdravil své známé. Ruchání vepřů slyšel za každým krokem, neboť v Draze chovají vepře skoro v každém stavení. Nepříjemný zápach táhl ze zděných chlévů, důkladně klenutých a stinných, aby vepřům nebylo za parných dnů tak horko. I zabučení krávy se ozvalo a nepříjemné řvaní oslů, přivázaných ke kůlu pod širým nebem.

V korunách topolů křičelo hejno vrabců, až Imićovy zaléhaly uši. Z crkve* na kopečku ozval

* kostel.

se již zvonek ranního klekání. Imić smekl a cestou se modlil dle zvyku krátkou modlitbu.

Kus za Dragou uhnul na pravo. Pěšina vedla mezi vinicemi a kukuřičnými poli i lučinami při vyschlém potoku k patě holých strání, kde vystupovala v zatáčkách na jich vrcholy. Několikráte se zastavil a dolů se díval přes Dragu k Jurindvoru a Bašce na břehu moře, které dostávalo stříbrný lesk, nebot slunce ozlacovalo již okraje velebitského pásma v Chorvatsku za mořem, hrdá Plješivica dostávala zlatou helmici na svůj vrcholek, a slunce jako rozžhavené železo začalo se vynořovati za horami.

Moře se jiskřivě zalesklo, zdánlivá nepohnutost hladiny mizela, zdálo se, že povrch se čeří, snižuje a klesá, jakoby se moře slabě vařilo. A když slunce prohřívalo vzduch, páry se tratily, a břeh Chorvatska zdál se přibližovati k břehům ostrova.

Imić často se zastavil, nebot začalo býti dusno, a potilo se mu čelo, jež otíral.

Dolina oživla, ale cesta, vinoucí se v zákrutech po boku rozdrásaných vápencových skalisek, kde sotva ostružiny a různé bodlinaté keříky se uchytily, byla smutnou. Byl rád, že vystoupil nahoru, kde objevila se mu planina krcká, zátoka punatská a moře mezi Krkem a dlouhým Cresem, za nímž k severu zvedala se istrijská Učka, dále v pravo krajinský Sněžník, chorvatský Risnják, trochu k jihu Bjelolavica a celá mohutná hradba Veliké Kapely, kterou objíždí železnice z Rjeky do Záhřebu.

Tento mohutný obraz pod modrým nebem, splývajícím na obzorech se zelenými lesy, žlutými horami a s modrým mořem, takže těžko říci, kde vody končí a nebe začíná, úzkostlivost budil v hrudi Imićově a zrychloval jeho dech.

Tato propastná nádhera zastavila ho v kroku a přimrazila k půdě. Kolem sebe viděl spálenou travinku mezi balvany a drobným bílým kamením, pestrá kvítka orosených květinek, řídké stromoví buků, divoké fíkovníky a moruše s černými plody, dále holé skaliny a zas pracně kamení zbavená políčka s kukuřicí a fazolemi, políčka ohrazená zídkami z toho kamení, jež klopotně bylo na nich sebráno . . .

Mírné svahy posázeny vinnou révou na terasách. Ze všeho viděl, jak člověk se tu potil, aby z půdy urval trochu živobytí . . .

K Punatu vedla cesta po mírném svahu v nízkém podrostu bukovém, nikde nebylo stínu, nikde úkrytu před žhavými paprsky slunce, které již po ránu hřeje jako rozpálená plotna.

Když níže a níže k punatské zátoce sestupoval, obzor se úžil, a Božo Imić neviděl nic víc, než břehy a kopce Krku kolem zátoky, v pravo na nejsevernějším cípu punatského zálivu pěkně položenou obec Kornić, roztrousenou trochu dále od moře, v levo nízký ostrov Plavnik a zelené břehy Cresu. Pod ním u moře leželo městečko Punat a ostrůvek, jako smaragd, s klášterem uprostřed zálivu, který se jevil očím jako dlouhé jezero, z něhož vytéká široká řeka do moře.

Božo Imić potkal již několik žen i mužů, chlapců i děvčátek; všichni šli za prací do svých políček a vinohradů. Hnali ovce, vedli drobnou kravičku. popoháněli osla, na jehož hřbetě visel po každém boku koš pro hrozny, fíky, rajská jablíčka, fazolové lusky a kukuřičné palice.

Z domů valil se kouř komínem, z kučí otvory ve střeše.

Daleko od přístavu stál klidně bíle natřený parobrod, kolem něho bárky, na nichž se od přístavu přiváželi cestující a zase z parobrodu odváželi na břeh. Zboží také tak, nebot je tu pro velké parníky malá hloubka.

Ze dvou komínů vyhrnuly se mraky kouře, prapor vlál na stožáru, lidé mávali šátky na palubě i na bárkách. Pozdravovali se a loučili. Když byl Imić u prvního domku, kde si hrály úplně nahé děti, černé jako cikáňata, dával parobrod zvukem sirény znamení, že vyzvedl kotvu a odjede. Bárky se vzdalovaly rychle, aby v rozvlněné vodě lodním šroubem nebyly uvedeny ve špatný směr a netančily po vodě jako lehoučké skořápky. Po druhém zapísknutí sirény, které projelo úzkostně vzduchem a několikráte ozvěnami se odrazilo od břehů ostrovů, příšerným to zvukem, který projede až ke kosti, začal šroub pracovati, a parobrod hnul se ku předu, zanechávaje za sebou pruh bílých pěn, válících se vln a proudící vody, jakoby prudké řeky.

Kapitán v bílých lehoučkých šatech se žlutě třpytnými knoflíky salutuje na pozdrav a dívá se k těm, kteří loď jeho opustili a v bárkách vezeni jsou k přístavu. Parobrod brázdí klidnou hladinu a mizí zraku Imićově za výběžky skalními, aby

přistál ve Staré Bašce, proplul pak úžinou mezi Pervičem a Krkem, namířil k Nové Bašce a odtud ke břehům Chorvatska v přístav senjský . . .

Již uviděl bílý domek Vukovićův, za ním malý vinohrad a kupu fíkovníků. Byl rád, že dorazil. Měl hlad i žízeň a rád by si již usedl do stínu.

Ljubica ho nejdříve viděla, položila koš s hrozny, které nařezala k prodeji v přístavišti, na zídku, a rozběhla se k němu jako křepelka.

„Dobro došli,* dobro jutro želim,“** vítala ho srdečně a potřásla jeho pravicí, na niž položila své žhavé rty.

A hned si ho vedla do domu, volala matku a oznamovala, kdo tak z nenadání přijel. Její otec Vuković i muž Živko před chvílí odešli do práce.

Vukovićová posílala dceru pro oba do loděnice, ale Imić tomu zabránil, aby je nevytrhovala, že si odpočine a teprve v poledne s oběma promluví.

„Donesite mi svježe vode,“ prosil, „a štogod da jedem.“***

Ljubica přinesla čerstvou vodu a láhev domácího vína, matka její slaninu a bílý chléb kupovaný.

Přisedly si obě k němu, a on vypravoval o svých nesnázích, jež mu nastaly ochuravěním jeho staré hospodyně.

„A teď jsem u toho, proč k vám přicházím.“

Obrátil se na matku a pokračuje:

„Ljubica půjde se mnou, sám tam být nemohu . . . tady snad jedna žena pro nějaký čas dostačí . . . Jak myslíte?“

„Dostačí, dostačí!“ radostí přímo křičela začervenalá Ljubica, a matka souhlasila též.

Ujednali, že k večeru Božo Imić vrátí se domů touž cestou, a Ljubica přijede druhého dne parobrodem do Bašky a odtud pěšky kousek do Jurindvoru.

Ale syn jinak rozhodl, když se v poledne s Vukovićem vrátil. Uznali, že je třeba, aby Ljubica šla s otcem, a to hned. At z Punatu jdou na krckou silnici, at tu čekají na poštu, která každodenně z Krku do Bašky po osmé hodině přijíždí. Tak se oba dostanou pěkně do Jurindvoru, jímž poštovní archa projíždí. Božo Imić se bránil, že škoda peněz, ale syn mávl rukou a jen se usmál.

A tak opravdu s poštou ještě toho dne vrátil se domů.

Ljubica sebrala věci, které sebou přivezla, usmála se ještě jednou na poštovního vozku, jemuž slíbila, že do Punaku nepojede parobrodem, ale až na rozcestí silnic s ním v poštovním voze a již se dala po cestě k domům Jurindvoru.

Pošta zahrčela a koník zařehtal vesele, když uviděl před sebou známá místa, která mu slibovala odpočinek.

Byl to jediný koník, který denně cupal po uzoučké silnici, pošta byla jediným lepším vozem, jenž tudy zahrčel.

Někdy přijel lékař z Krku, jindy český host s hotelovým kočárkem na krátký výlet. Jinak tu koně a povozu nikdo neuvidí. Těžká břemena nosí osel, lehčí lidé na zádech.

Božo Imić si oddychl. Bylo mu lehčeji než ráno, neboť přivezl Ljubici, aby obstarala jeho domácnost.

Na cestě přispěchal k němu Brača Spahić, tvářil se sesmutněle a oznamoval:

„Stará Kobosica umřela . . .“

Božo Imić se zarazil, Ljubica otevřela ústa údivem.

„A kdy dokonala?“ otázal se.

Pokrčil jen rameny, že těžko říci.

„Když po sedmé hodině žena na tvou žádost šla se na ni podívat a optat se, čeho jí bude třeba, byla již tuhá a studená. Povídala žena, že asi umřela v noci, jinak byla by ještě vláčná. Jen násilím zavřely jí ženy ústa a složily ruce na prsa v sepnutí . . .“

Imić rychle běžel k svému domku na kopečku poblíž kostela, kde stálo trochu lidí a dětí jurindvorských.

„Nespěchej, není již u tebe, odnesli ji přátelé do crkve, kde je chladněji a nejsou mouchy. — — Lazar Obradović, nejbližší její pokrevenec, tak radil, a stará se o její pohřbení . . . Nediv se, Kobosica má trochu úspor . . .“

„Odevzdám mu je poctivě, uschovala si je u mne, když se stala mou hospodyní . . . ale měl čekati na mě . . . slušelo se to . . .“

Ljubica šla smutněji a dívala se po lidech, kteří si ji prohlíželi.

* vítám vás. ** přeji. *** cokoli jíst.

V domě bylo vše uklizeno a čisto, žena Spahićova s jinými po vynesení neživé staruchy vykouřily celý dům vonným kořením a kadidlem, vykropily svěcenou vodou.

Příštího dne odpoledne byla Kobosica pohřbena u zdi malého hřbitůvku jurindvorského u crkve svaté Lucije. V těch vedrech srpnových nebylo možno déle neživou nechati nepohřbenou.

Ljubica nemohla najíti náhle v sobě zaniklou veselost, málo mluvila a byla smutnou. Stále myslela na zemřelou a viděla ji v představách kolem sebe jako živou.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

ŽIVOT V ZORNÉM UHLU OPERETY.

Dokončení.

Není příběhu bez lásky .... Nebude snad básně, novely, románu bez toho motivu. Pokusil-li se již před čtvrt stoletím Šmilovský o hrst „novel bez lásky" nedokázal nic, protože nebyl na takové dílo obrodné dost umělecky silný, svěží, mladý a ani to asi nebral vážně, neboť takové obrovské dílo nelze, jak se říká banálně, zfouknouti. A také od vypravovatele nečekám reformy, třebas starší autoři Jirásek, Herites a j. byli tím směrem bohatší a všestrannější.

Ale je tu především d i v a d l o. A mám na mysli hlavně divadelní ženu. O poloumění předměstí a dříve nemluvím, ač i tu, a zvláště tu, opodál od kritiky i censury takové pomůcky vedlejší, nahota a polonahota, ještě dráždivější, mnoho působí zvlášť u mládeže, jež pro levné vstupném á spíše k nim přístup. (Nedávno byli jsme svědky příběhu, kde 18letý zřízenec jistého závodu dopouštěl se podvodů, jen aby si zjednal, jak se přiznal, peněz na divadelní představení, aby mohl viděti jejich operetní divu . . .)

Zašel jsem nedávno do předměstského divadla, jehož umělecké stanovisko, zámožnost obce, prostorný stánek, řada dobrých sil výkonných, agilnost a praxe sil vedoucích a jiné okolnosti staví je mezi divadla dobrá.

Dávala se opereta od cizího skladatele původem Žida, odchovaného Vídní a jejím Straussovsko-Ziehrerovským uměním. Hudba její je nepůvodní, ale melodiesní a i nehudebníku přístupná; na ději, zvláště však jeho podrobnostech patrna živá temperamentní pohlavní letora jižní se židovským zabarvením. Opereta není necudna, nikterak, je pravé neviňátko proti věcem, jež jsme s hudbou a bez hudby viděli a slyšeli na jevišti. Ale některé nuance, jak divadelní jargon praví, působí mohutně na tuto sféru. V operetě se předvádí tanec s polibky, při němž padá polibků z obou stran súčastněných jako máku — ale vše je decentní, poetické, svěží, májové a čisté. Pozoroval jsem mladého muže, sedícího nedaleko. Jeho oči v přítmí hlediště svítily jako uhlíky při těch dvou scenách — byl „stier", jak říká vídeňskožidovský polosvět humoristických časopisů.

Sympatickou úlohu milenky hrdinovy hrála dáma, která právě znamenitě umí hráti pyšně zdráhavé role. Nejsem z těch, kteří každou hubičku na jevišti přibíjejí jako nemravnost, ač jich, hubiček v dotyčné operetě není zrovna málo. Ale umělecká oekonomie této dámy, její upejpavá gesta, podivuhodná mimika úst a jejich okolí, kterým podivuhodně umí tato dívka maskovat trochu veliká, jako u Sienkiewiczových hrdinek, ale lahodně tvořená ústa, hra rtů brzy zastírajících brzy odkrývajících dvě řady oslnivě bílých, zdravých, silných zubů, přímo virtuosní technika lehkých pohybů jazyka v tomto svůdném pekýlku ženské dobyvavosti, švarné nepřepínané pohyby rukou a nožek, zkrátka všecka ta lákavost odrážející útoky a přece neskonale vábivá, na konec přece jen se podávající, jelikož milující, dovedla zaujmouti aspoň na chvíli i pozornost divadelního habitué, i ostřileného z hledišť světových divadel a jejich heroin evropské slávy. Představte si nezkušeného jinocha tryskajícího mízou mládí — tone jistě v neuvědomělých touhách nejodvážnějších, a třebas se pro zmíněnou dámu ještě gymnasisté nestřílejí, je to umění nebezpečné. A třebas leckterá tvář, leckteré tílko vyhlíží v soukromí jinak nežli na jevišti a dovedla by drastická skutečnost skropiti ledově leckterého enthusiastu, nemá jeviště se soukromím co činiti a rád

vyznávám, že mládí, temperament a sličnost i jako odhalený obraz saiský je — mládím, temperamentem a sličností.

Mluví se o volném životě divadelního světa. Mluvil jsem o něm se stařenami od divadla, jež mně vyprávěly o pletichách patnáctiletých i mladších synů a dcer divadelních veličin se staršími i stejně mladými silami divadelními. Zavrhuji kruté měřítko t. zv. počestných žen z hlediště, které nenechají na oblíbené u mužů herečce a zpěvačce ani poctivé nitky. Sám jsa jako cukrář, jenž nikdy její cukroví, pohlížím i na obecenstvo dychtivé těch podívaných jako cukrář na své odběratelstvo, ale mám shovívavé mínění ke súčastněným, jako Kristus jenž volal: Kdo zvedne kámen?

Jde o sílu nejmocnější ze všech, tak mocnou, že netřeba ji povzbuzovati. Probudila se i pod kutnami přísných řeholníků a řeholnic, nepotlačila ji obava před smrtí společenskou i fysickou. Proto třeba k ní míti shovívavost, čímž není řečeno, že by se měla pustiti s uzdy. Čím pevnější otěže, tím lépe — pro osud příští súčastněných i pro život samotný, který je schopen zušlechtění a jejž nic tak nezušlechtí jako zdrželivost i co do mocnosti požitku i co do vyběravosti volby? Některé umění jej vzdělává, jiné sesurovuje. Chtěl bych, aby každé dílo dramatické, jež se dostalo na jeviště mělo jen kvality, schopné všecky pudy, všechna hnutí zušlechtovati. Žijeme však v době podobné římským dnům za vlády Neronovy, kdy arbiter elegantiarum, onen Petronius takovou byl vzácností, že jeho jméno a umění žíti nezapadlo ve víru veliké doby, ve spoustě jmén a neutonulo ani v křesťanství, jež všecko pohanské v nepaměť uvedlo.

Ano divadlo a láska mají mnoho důležitých vztahů a bylo by na čase veřejně je přetřásati, anketou všech súčastněných, otevřených i pokrytických, mladých i starých, kněží, učitelů, lékařů, mužů a žen, zdravých i nemocných, nezkušených i zkušených, domácích i cizích, tvořících i posuzujících, spisovatelů, herců, kritiků i umělců.

A brzy . . .

Shořela duše i tělo nejedné bytosti ženské, ztroskotalo se umění nejednomu tvůrčímu duchu těmi ději, o nichž se nemluví — telles choses se font mais ne se disent pas — ale které zničily radost života. Za mramorovou tváří, strnulým úsměvem, zdánlivou veselostí dohořívají veliká ne jednou srdce a hynou veliké fondy a toho je škoda . . .

* * *

NÁRODNÍ DIVADLO. Stříbrné pouzdro (na cigarety) je hybná páka anglické tříaktové hry Galsworthyho, která byla 23. srpna provedena za režie p. Muška ve večerním představení Národního Divadla — lze prohlásiti: s rozhodným úspěchem u obecenstva. Málo známý u nás autor jest u anglického obecenstva oblíbený novelista, romanopisec a dramatik, který ve svých hrách s oblibou řeší problemy společenských nerovností, zvláště dvojího loktu úřadu, především ovšem justice. Opilý mazánek z rodiny bohatého poslance, jenž uzme prostitutce pompadurku s celým jejím jměním, nastřádaným na činži, je přede tváří spravedlnosti ovšem docela něco jiného, nežli opilý dělník, jenž mu ji vezme i se stříbrným pouzdrem, byť se to stalo na jeho vyzvání; „Napij se, zakuř si a vezmi si, co chceš!" Justice anglická a mutatis mutandis také jiná líčí se tu drasticky a příkře, nemilosrdně, bez potlačujících okolností, na př. té, že soudce nemůže věděti, co ví divák, jenž přihlížel hře od samého počátku a mohl sledovati, jak se delikt udál. Ale autorovi šlo o to, aby postavil na jeviště ten dvojí loket, kterým úřady sociální nerovnosti zbytečně horšími činí, nežli jsou. A tu divák chápe rozhořčení dělníka dareby a opilce, jenž je mu sympatičtější, třebas byl povalečem, než dareba opilec z rodiny poslancovy, zvláště když onen, když je „svůj", jak o něm říká jeho poctivá, pracovitá, v opici jím otloukaná žena, je dobrák, poctivec a děti má rád. Tuto vidí bystřejší divák tendenci, byť sebe obratněji ukrytou. Ale ať už se chtěl autor dělnictvu zalichotiti čili nic, shnilá hlava ryby je cítit v soudnictví čím dál, tím více nejen v Anglii, a dramatik má právo na okaté předvedení svých typů.

Soudní přelíčení na jevišti nepozbylo, ač je známe z divadel ode dávna — jen letos a loni cituji Molnarův Tajfun, Apelovu Cestu do pekel, Bissonovu Bezejmennou — dosud účinnosti divadelní; dokazuje to, že soud a porotu obecenstvo stále ještě vítá jako zajímavé divadlo, jako zase na divadle jako součástka děje je mu nade vše milejší přelíčení. „Odi infame vulgus", napadá však divákovi přes tu chvíli při té hře, když slyší zas ten příšerný smích s hlediště, při nějaké ostré a bolestné narážce. Jak se mohou na př. smáti lidé, když na jevišti zatýká detektiv pro krádež nevinnou ženu pachatele, který se jí ujal, a s policistou zápasí, prohlašuje, že sám pouzdro vzal, že žena je nevinná. Je hnusný ten paradoxní smích, ukazující, že obecenstvo v divadle je posud ještě krutá „bête humaine", lačná krve jako za dob Neronových a v Čechách stejně jako v sevillském zápasišti s býky — s tím jediným rozdílem, že zde místo krve dostává se mu podívané na nejbolestnější osudy lidské, nezaviněnou bídu.

Prostoduchý divák, jehož divadelní duše je ještě „tabula rasa", odnese si z kusu jedinou morálku: Dělej, co dělej, máš-li zlý osud, kdybys byl andělem, budeš celé

žití trpět. A to je trpké, bohužel pravdivé jádro všech dějů pozemských, které i z tohoto příběhu, napínavého, obratně, realisticky a věrohodně předvedeného, vyloupne se naposled. Vane z něho zase to staré homersko-vergilovské „inexorabile fatum", třebas autor to výslovně neprohlašuje.

Hráno bylo v celku i v detailech zdařile. Každá podrobnůstka dějů i povah došla správného vypracování — i ta kolísající sirka při zapalování cigarety (opilý synek poslancův p. Deyla, jenž také dobře akcentoval spovýkanost rozmazleného svatbou jedináčka, kterého hned bolí hlava, když ho přísnější trochu otec žene do úzkých; je to p. Deylova neodolatelná specialita tihle špatně vychovaní synkové bohatých rodičů — bezděky vzpomínáte na Hanknův „Návrat marnotratného syna"; i ta hřmotná, rvavá podrážděnost stále vybuchujícího dělníka bez práce, jakmile větří dvojí loket (p. Hašler); jak svarlivá láska matky prvého, která stále bere syna nezdaru do ochrany proti otci, s nímž stále polemisuje o politice a pokrytecky se rozčiluje pro domnělou nemravnost, když se dělnici narodí dítě dřív nežli se vdala, byt si jí i její milenec potom vzal, a nevidí, že její milený syn tropí horší věci (p. Laudová); tak zásadně liberální poslanec, jemuž nebrání zásady, ututlávat zločin, je-li do něho jeho syn zapleten (výborný maskou p. Želenský, delikátně naznačivší, jak i jemu, starému snaživci líbí se noční dobrodružka synova). Dobře byli vystiženi i utahaná marným bojem s bídou a starostmi o tři děti, o něž se otec pijan nestará, posluhovačka pí. Hübnerové, která tak přesvědčivě vystihla poděšenou poctivost ženy, proti níž obrací se všecko zdání, že pouzdro ukradla; vychytralý advokát p. Hurtův, jenž vždy a tempo umí zasáhnouti do pře, když hrozí kompromitovat jeho klienta, zosobněná satyra na justici, jenžto zná do nejmenších záhybů její slabiny); záletná, při tom však drzá holčice pí. Červené, tak rozhodná, když je v právu a tak opatrná, když běží o to, aby si neškodila. — Všichni byli skvostni ve svých rolích. Ostatní figurky jsou podřízené. Mluvíce ne o hře, leč o výkonech umělců, můžeme říci, že znova objevilo se, co dovedou herci našeho Národního, když se jim dostane úloh, jež vesměs jejich temperamentu svědčí. Překlad je český, věrný, i kde vystihuje drastiku hovoru, a je zásluhou osvědčeného překladatele anglických autorů prof. Zdeňka Franty. Vr.

CHORÝ BÁSNÍK. Obloha byla zatažena a šedivé, těžké mraky slzely velikými krůpějemi, když jsem kráčel od nádraží k domažlické bráně. Půvabné město Chodů sesmutnělo v té plačící přírodě. Jakoby truchlilo, zahaleno v závoj melancholického smutku. Bylo šero pod starými klenbami loubí, lemujícího úzké a dlouhé náměstí domažlické, architektonicky tak rázovitě vyřešené, s mocnými prvky monumentálního účinu a přece tak sousedsky, tak domácky, tak česky milé, plné toho nevyslovitelného půvabu, té hřejivé českosti, kterou dovede vkouzliti do svých kreseb jen Mikuláš Aleš. Ale nemyslil jsem na Aleše. Viděl jsem v duchu jinou drahou českou hlavu. Vzpomínal jsem básníka, který se uchýlil do Domažlic, v nichž prožil léta svého mládí, aby tu v tichém ústraní zápasil s úpornou svou chorobou. A bylo mi v duši teskno a smutno jako v přírodě. A pojednou, zcela z nenadání, stál jsem před Jaroslavem Vrchlickým. Seděl se svou ošetřovatelkou na lavici pod loubím. Lidé chodili kolem jako po špičkách, a básník díval se na perlivé šňůry vody, dopadající s tichým crkotem na hrbolatou dlažbu náměstí. Rozpršelo se. Zarazil jsem se na okamžik, ale přistoupil jsem pak ihned s pozdravem k mistrovi. Obrátil na mne své modré oči, ty oči, které se mi zdály vždycky tak divně jiné, než mají ostatní lidé, v nichž jsem hledával a nalézal i rozzářené české obzory i hlubokou modř nebe, klenoucího se nad Helladou. A ku podivu! Déšť neustal, ale pod loubím bylo jasněji. Jakoby slabý paprsek sluneční byl prorazil mraky. Poznal jsem Vrchlického. To byly jeho oči, patřil z nich na mne jasný jeho duch; choroba jej spoutala, ale dokud vidím ty oči, je mi lehčeji. Ano, to jest on, v těch očích žije Jaroslav Vrchlický.

Básník jevil neličené potěšení. Se živou radostí přijímal vzkazy a pozdravy svých přátel z nakladatelství. Postěžoval si na přemíru pozornosti, či spíše zvědavosti cizích lidí, které je tu středem, ale uznal hned, že jsou to jen projevy úcty a vážnosti a pravil, že po této stránce jej projevy ty těší. Jeho lékař přešel kolem a nenápadně upozornil ošetřovatelku, že je pobytu básníkova na chladném vzduchu již dosti.

Ale Vrchlickému bylo venku příjemno a nepospíchal. Se steskem zmínil se o málo úspěšném boji s chorobou a zahovořil o návštěvě svého přítele, spisovatele Františka Heritesa v Domažlicích. Prosil jsem mistra, aby uposlechl lékaře a odešel do bytu. Poroučel jsem se a vrátil se asi za hodinu se skrovnou kyticí růží, kterou jsem za prudkého deště sehnal u zahradníka za městem. Vystoupil jsem klenutou síní po starých dřevěných a šerých schodech do patra a našel přede dveřmi básníkova bytu veselou, jasnou a čistou, květinami ozdobenou předsíňku. Chtěl jsem jen odevzdat růže a odejít, ale byl jsem uveden do útulného pokoje; Jaroslav Vrchlický seděl u okna a večeřel. Tázal jsem se, jak tráví dny. Rád prý si vyjede do okolí, několikráte byl v České Kubici. Bohužel, je nyní stále deštivo. A přijímá dosti návštěv. Byli u něho ruští Sokolové, výpravy studentské i deputace spolků a sjezdů konaných v Domažlicích. Všechno obyvatelstvo místní, děti i dospělí, lidé prostí i vzdělaní jej pozdravují. O slavnosti Husově uspořádány před osvětlenými okny bytu básníkovi ovace. Musil se objevit u okna a poděkovat. Ale jsou i dlouhé, smutné dny. Jeho ošetřovatelka mu předčítá z několika knih, které má po ruce. Nejraději mu čte jeho spisy. Román Loutky už přečetla celý vícekrát a často čte jeho básně. „Ale pan professor", pravila, „mi nic neodpustí. Když udělám chybu — a já dělám mnoho chyb — hned mě opravuje. Z paměti mi cituje správné znění svých básní . ." Podala mu růže. „Ach, růže", pravil, „mnoho prší, je jich tu málo. A mám je tak rád. Teď už kvetou astry, lidé se jimi zdobí, ale klamou se. Astra má jiný význam, je to květina podzimu, smutné znamení blížící se zimy. Psal jsem o tom také ve svých básních." Vstal jsem. Zdržel jsem se již příliš a básník mno-

ho hovořil. Bál jsem se, abych ho neunavil. Loučil se se mnou s tklivou srdečností. Tiskl mi ruku a ukazuje na bolící nohu pravil: „Děkuji Vám. Buďte zdráv, a kdyby Vás stihlo něco takového, nic si z toho nedělejte. Ono to sice bolí, ale není to nebezpečné.“ Odcházel jsem vzrušen. V uši mi zněl jednotvárný crkot deště a před očima svítily bílé a červené růže. Ale za nimi rostly velké a smutné květy aster. B. Šaloun.

VÁCLAV STARÝ SEDMDESÁTNÍKEM. Pracovníci vědečtí, zvláště paedagogičtí, bývají veřejností dosti přezíráni — jejich život internovaný do budovy školní zůstává mnohdy celá desítiletí neznám, i když pracují literárně. A přece je jejich dílo mnohem důležitější, než se myslí, při daných vlohách velmi úrodné. K nejpřednějším v kruzích středoškolských postavám náleží tento český paedagog, který stál v popředí spolkové a organisační práce středoškolských vychovatelů, vyniknuv také jako spisovatel učebnic, jako mathematik a stenograf. Red. V. Starý narodil se 29. srpna 1842 v Tloskově u Neveklova, gymnasium a universitu absolvoval v Praze, kde také celý život působil zprvu jako supplent, pak jako profesor (24 let) a posléze jako ředitel vinohradské reálky, od r. 1895. Byl vždy oblíbeným učitelem, ředitelem i organisátorem práce.

POMNÍK SVATOPLUKOVI ČECHOVI zbudován bude co nevidět v Obříství, kde Sv. Čech, nežli přesídlil na Havránku, leta spokojeně žil, a kde vznikla řada krásných básnických tvoreb jeho. Správa malé obce, jež však ve spojení s třemi ostatními obcemi (Dušníky, Semelkovice a Lamberk) tvoří kvetoucí osadu v úrodném kraji polabském mezi Neratovicemi a Mělníkem, byla zakoupila domek Čechův, umístila na něm prostou pamětní desku, jejíhož slavnostního odhalení i spolek Máj se súčastnil, jak o tom v Máji svého času referováno, a zřídila v něm knihovnu Čechovu, jež čítá nyní již na 800 svazků. Péčí mlynáře Polívky, ctitele Čechova, zřízen komitét, v němž zasedají zástupci místního představenstva obecního a spolků, ke zbudování pomníku, který vztýčen bude na pěkném náměstí obříštevském, již před lety pěkně stromovím osázeném. Kámen (žula) již opatřen — obec vybízí nyní české umělce, aby podávali návrhy — bylo by žalostno, kdyby z nejpřednějších kruhů uměleckých nedošly příslušné návrhy, diktované láskou k mistru a zanícením pro jeho tvorbu. Budeme otázku tu živě sledovati dále. —ý—

POMNÍK MISTRU JANU HUSOVI v malé obci Dobříši u Vys. Mýta odhalen 25. srpna prací místní organisace národně sociální na podnět poslance Klofáče. Ani hlavní město nemá dosud dosti pomníků, jež by připomínaly potomstvu a zvláště cizincům naše slavné hlavy — spokojovali jsme se pamětními deskami, jež ujdou pozornosti, a pojmenováním ulice dle vynikajících našich národovců, což je každým způsobem lacinější a snazší. Ale srovnáváme-li na př. s Pešti? . . . Teprve poslední leta dohánímе (pomník Máchův na Petříně, Dobrovského v Městském parku, K. Světlé a Roezlův na Karlově náměstí [měl prý býti vztyčen Resselův pomník]) atd. Venkov je však značnou měrou zanedbáván. Kolik máme slavných a bohatých obcí, jež chlubí se býti rodištěm nebo působištěm geniů, jejichž dílo daleko za hradby města, ba země proniklo, šíříc slávu českého jména nejednou do celého světa. Obce žijí svůj sousedský život nevzpomínajíce ani na tento svůj úkol; spolky místní spokojují se parádami místního významu, a cizinec zabloudiv do města, nenalézá ničeho, aby návštěvu města gloriolou vzpomínky na vzácného rodiče tamějšího oživil. Proto tím více uznání zasluhuje malé místo, jež pamatuje veliké postavy našich dějin a literatury a vztyčuje J. Husovi pomník v době blízké oslavě 500leté památky jeho skonu († 14. července 1415), oběti lidské zloby a náboženské nedůtklivosti a nenávisti. Odhalení pomníku slavnostně provedeno u přítomnosti poslanců red. Pichla, jenž recitoval báseň M. J. Hus, poslance Udržala, jenž proslovil slavnostní řeč, posl. Padoura, Sochora za účasti spolků místních a vysokomýtských, z nichž zpěvem památku Husovu oslavili spolek „Zvukobor“ a „Otakar“. Kolik měst českých vzpomene r. 1915 upálení Husova podobnou důstojnou oslavou, jako malá osada vysokomýtská? Litujeme, že nemohli jsme obcovati venkovské slavnosti, jaká vlažnost ústředí často vydatně burcovati dovede.

„Z DENNÍKU LÉKAŘOVA“ od Dra Ferd. Karafiáta. Život lékařův je vždy svérázný. Lékařství jako žádné jiné povolání prohlubuje a zušlechťuje. Přinese-li kdo do toho povolání lásku k bližnímu, ne affektovanou, s jakou se nyní často setkáváme, když lidumilství je v modě a přináší řády a vyznamenání, ale upřímnou, ne okázalou, ale tichou, a vedle toho vzdělání a talent, nemluvě o sčetlosti, může vzejíti ve zralém žití z básnické duše tím povoláním se zanášející kniha jako je tato. Je to zápisník lékaře — umělce, jenž provozuje své povolání, dojmy své zanášel si, kdykoli jej zaujal nějaký mohutný dojem, hrubá necitelnost k nemocnému, i veliká obětavost člověka, tvrdost i láska, netečnost i soucit — kontrasty, s nimiž má lékař nejvíce co činiti. Po letech vznikla ze zápisků kniha, která má v literatuře české a v literaturách vůbec sotva obdoby a kterou budou čísti, i když je, nesúčastněné při povolání, nechyti za srdce to, co by dojalo zase jen lékaře, s velikým zájmem i kritikové z povolání, i prostí čtenáři pro oduševnělost autora, hluboké jeho a lidumilné srdce ne vtíravě, ale zřetelně vyjádřené a učící velikému citu, snad nejlepšímu — lásce k člověku. Neznámý v lékařství praktik zapadlého moravského města, literátům sic známý z řady drobných prací původních i kritik feuilletonů v krajinském tisku a zvláště úvah o velikých básnících, jimž dobře rozumí, posílá tu do života knihu z nakladatelství zase venkovského, ale plného obětavosti a nadšení pro dobrou věc (menšinový týdeník „Pařík“, redaktor Ferd. Boehm v Třebenicích), jež vypravilo knihu vkusně, ba sličně. Při dnešních našich nakladatelských a odběratelských poměrech je to dvojnásobná zásluha.

Autor pracoval asi takto: Některý případ naskytnuvší se mu v praksi mohutně jej zaujal. Vracel se mu vzpomínkou znova a znova — budil mu reminiscence ze života a četby, až mu vtiskl pero do ruky k rozjímání denniko-

vého rázu, které má mnoho beletristického pelu, nemluvě o zajímavosti thematu. Datum zápis označuje, významný citát uvádí — vzpomínka lékaře vyvrcholí. Nic naplat — znova po týdnech béřete knihu do ruky, znova čtete úryvky a jaksi vás, jste-li lékařem, pobízí k následování. A to jsou nejlepší knihy, jež mocně strhují k napodobení.

Dr. D. P.

HUDBA SRDCE od Em. šl. z Lešehradu. Básník je dnes už znám kruhům nejširším, třebas básně nenáležejí už k četbě tak oblíbené, jako kdysi za našich dob studenských. P. z Lešehradu pracuje také jako literární historik a redaktor „Pestré knihovny," populární dnes už posestrimy „Světové knihovny", do kterézto levné biblioteky, přístupné každému dovedl za krátkou dobu zařaditi hodně přes sto svazečků cenné poesie a prosy, literární a umělecké historie, populární vědy atd., aby čtenář z četby té nejen byl vychováván v lásce ku knize, ale i vzdělán, zušlechtěn a prohlouben. Čtenář i prostičký a nejchudší, který přece jen co rok může několik desetníků obětovati si na knihy.

V tomto svazečku chtěl autor předvésti sebe ukázkami z bohaté básnické tvorby vlastní i překlady z básníků cizích, kteří jsou mu nejmilejší, a jak, pozorně sbírku pročítajíce, seznáváme jemu nejbližší, podobající se jemu zálibou v intimních náladách a hudebnosti rytmu verše, kterézto přednosti E. z Lešehradu zvláště karakterisují, vedle úsilí o originální, neotřelý námět.

Po pohrobním věnování „Matce," ve které živě za srdce chytne dnes už u mládeže z mody takřka vyšlá, láska k rodičům jímavou oddanou a tklivou touhou po zemřelé matičce básníkově, následují ukázky z poetických skladeb autorových („Smutné kraje", „Květy samoty", „Atlantis", „Písně na pobřeží", „Meditace", „Dny šeré", „Cesty k ráji", „Když kvetou růže", „Kantileny snů a vůní jara", „Melancholie". „Písně modrého papírku", „Ody", „Básně prosou"). Z překladů pak ukázkami předvedeni, ne vystiženi (to nelze od drobné knížky žádati) Rossetti, Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, Villiers de l'Isle Adam, Tailhade, Maeterlinck, Rodenbach, Giraud, Jammes — jaké náměty u „svých" básníků miluje (a jaké, doložme, dovede nejlépe ztlumočiti), ukáží názvy básní: Mlčelivé poledne, Jesenní píseň, Vzdech, Tichý večer, Kapka deště*) atd.— Zbásňují tep a dech přírody v půvabu jitra a večera, v nádheře jara i smutku podzimu — právě tak jako básník náš miluje a opěvá jarní den, a vůni bílého šeříku, letní jitro a dojmy procházky polní stezkou, jako zbožňuje květy a sny, cítí zvýšenou uměleckou potencí barvy večera, nálady klekání, dech čajové růže — většinou podněty zadumané a snivé, smutné, tesklivé, osamělé a opuštěné, duch starého pokoje a mrtvých Brugg, vzpomínání a zapomnění, přítmí a houslovou píseň . . . Tot psycha malíře a hudebníka, jenž má velikou pietu k zjevům nevšímaným, kol nichž jdou tlumy, nemajíce intuice básníka, slepě a hluše.

Nálady ty, vyjádřované zpravidla krátkými básněmi, umělým však a s mateřskou láskou takřka pěstěným rytmem a veršem, zdály by se pro tuto zálibu básníkovu po čase jednotvarnými, nebýti právě toho, že básník je spolu malířem a hudebníkem — tak volá nejedno číslo po hudebním zpracování, tak hlásí se jiné, aby napsáno bylo pod krajinku mistra malíře, dýšíc steskem samoty, zkrátka náladou přírody veliké a věčné. Čím více čtete básníka, tím více si ho oblíbíte, ježto mu rozumíte. Je upřímný a prostý — příroda, život vůkol, vše obráží se v jeho duši, v níž setkává se s ozvěnou, jako úder do klaves rozechví někdy nitro druhého klavíru snivým tonem. Čtěte na př. pěkný „Stesk", kde duše básníkova zrcadlí smutnou krajinu nebo usínající „Pianissimo". Ukázkou své poesie zavděčil se autor čtenářstvu, které nehledí ještě na poesii jako na přemožené stanovisko.

l—y

FINSKO A FINSKÁ OTÁZKA od H. Boczkowského. Národ finský, ač nemá v celém světě příbuzného kmenu, budí čím dále tím více pozornosti v Evropě, svým osudem (jsa Rusy utlačován) soucit vzbuzuje a svou pílí, střídmostí a intelligencí zájem. Většina intelligence, českou nevyjímaje, nemá však o věcech Finů se týkajících valného ponětí, znajíc jen to, čeho se ve svém deníku dočte. Proto musí býti vítána práce Bockowského (Čecha, jenž zvolil pseudonym polský), která berouc zřeteli k českým pracím o Finsku (Matoušek, Koutek) a aspoň k některým dílům cizím o Finsku, ruským, polským, francouzským a německým (nejdůležitější snůška prací o Finsku je ruský archiv „Finlandija"), také čerpaje z dřívějších studií o Finsku ve venkovském politickém týdeníku a jednom pražském deníku, rekapituluje vše, co český intelligent by o Finsku, tolik nám blízkém podobnými osudy, měl věděti. Nověji vzbudil lid finský nejširší zájem svým úsilím o abstinenci — kdo Finsko shlédl třebas jen spěšně, turisticky při zájezdu do Ruska, zamiloval si tento kraj světlých nocí a křišťálových jezer a jeho ryzí, trochu nedůvěřivý lid. Sloh autorův je přístupný, zajímavý — látka sama budí tolik zájmu ne od včerejška do zítřka — proto i politik sáhne po knize, jsa tomu povděčen, že mu autor usnadnil práci a ušetřil pracné probírání se prameny cizími. Studie psána je se znalostí věci a láskou k národu, při tom je však všude objektivní. Můžeme se od Finů lecčemus učiti. V levné edici pilného nakladatele selfhelpmana Přemysla Plačka je přístupna nejširším kruhům.

nr.

*) Srovnejme na př. jeho Deště a Jammesovu Kapku deště. Týž podnět, leč jak rozdílny ozvuk přírodního zjevu v duši básníkově.

Toto číslo vydáno dne 30. srpna 1912.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

HLUK MĚST.

(POD DOJMEM RUCHU LONDÝNSKÉHO.)

Hluk velkých měst po dlažbách, kolejích a mostech:
hluk kopyt, ventilů, až proniká to v kostech,
hluk vozů hrkajících v změti všemi směry,
i hluk ten šelestivý ode spěchu davů
hle, vlna lidské práce u nejvyšších splavů
se bije a hned klidně stéká v příval šerý.

Jak stavidla se chvějí domy, k nimž tok plyne,
a nad to ještě tlumí v sobě proudy jiné,
ty domy trpělivé, oddané i vzdorné,
ty zapředené všude mezi sítě drátů,
v nichž jako mozkem víří lidské dojmy v chvatu,
a v jejichž harfy nad to bijí vichry sporné.

Na loktech slunce hřatá oblaka, ta čistá
se děsí mraku města, jenž se zvednout chystá
a s věžemi si hraje na štít z kůže s hřeby
tam, odkudž slunci, když se v západ uzavírá,
vlá vzdorný pozdrav ohňů, jenž tmu smlh všech stírá
a z moře se jak elektrické zvíře šklebí.

Hle, celý tento svět, tak zvláštní v tváři země,
hned zas jak matná hvězda v nočním rovin temně,
již věky neshasnou už, naopak, jež jasní,
ten svět živ z nervů lidských, plný krve cítí
tep lidských srdcí v sobě, proto v tváři svítí
i hrdostí i zdravím, rozkvétá a krásní.

A nejen potem živých tuží vnad svých krásu,
jde dále ve svých kouzlech, umí k světu žasu
i mrtvé přinucovat, by mu k službám stáli:
jich nejvzácnějším šperkem zdobí svoje řízy,
jej v odiv staví, třeba prostřed vřavy cizí,
šperk fiál se vsazeným rubínem skel z dáli.

Při tom si zpívá refrain revolučních zpěvů,
tu dobu, jež se loudá, chutě mrská v hněvu,
potají přitěžuje stonu udeptaných,
i těm, kdož duchem hluk ten hrdě přerůstají,
své drápy, zuby k rvačce zjevuje rád v taji,
rád tíhou straší je hrůz ve snách našeptaných.

Tot hvězda zatracenců, řekneš a jsi v právu;
tot hvězda vyvolenců, díš a cítíš slávu,
jak zvedá prsa všechněch, kdož tu žijí spolu.
Hřích méně je tu vinným, dílo víc tu strastné;
když vavřín zásluhám sem nesou nivy šťastné,
oč chápou víc, než dívky, z přísných vědců bolu?

Hluk zde je těžké víno: největší sny vnuká
a při tom nervem v lebi nejbolestněj cuká.
Však činiž on, jak umí! S řádem ve shodě je,
jenž všemumíru vládne, a lze záviděti
všem, nechat jsou tu stastni, či at v zmar tu letí,
jsout všichni zvýšeni snem velkého zde děje.

BENEŠ GRÜNWALD.

IMIČOVA LJUBICA.

Z „BAŠČANSKÝCH POVÍDEK“ — NAPSAL JAN VÁCLAV Z FINBERKA.

Pokračování.

Ale když ji zavedl Božo Imić do vinohradu ve stráních, odkud mohla viděti celou úžlabinu baščanskou jako na dlani, blýštící se moře a za ním vysoké horstvo až k vrcholkům lesy porostlé, bylo jí veseleji. Po trošce přinášela si veselost i domů, kde ozval se i její zpěv a smích.

Božo Imić, když jí něco vypravoval, vzpomínal jen na to veselé a žertovné. A tak Ljubica našla zase svou veselost a radost ze života.

Hrozny ve vinohradech začaly zráti, proto Božo Imić nelenil, zralejší vybíral, do koše ukládal a domů odnášel. Ljubica sbírala zase zralá, rudě červená rajská jablíčka, takže denně veliký koš hroznů a koš jablíček nesl Imićův magarac* do Bašky, kde v přístavišti kupoval pomidori** Angelo Viale, trgovac*** ze Rjeky, ukládal do beden a parobrodem denně posílal do rjecké tržnice, kde měla jeho žena stánek.

Grožde* kupoval Stevo Radić z Abazzie, kde je lázenským hostům draze prodávali jako novinku. Tam ještě nezrály.

V přístavě baščanském, poblíže starého mola, bylo ráno veselo. Ženy i muži snášeli v koších na hlavách první hrozny a krásná rajská jablíčka, obchodníci je odvažovali a do beden rovnali, pomocní lidé odnášeli na plachetní lodice, na nichž bylo v bednách plno ryb za tmavé noci vylovených. Byl tu ruch, smích i hádka, vtipy a žerty.

Baščané jsou lid veselý a bezstarostný.

Rybáři, kteří v noci pracovali o svém lovu a později vstali, přicházeli teprve k desáté hodině, aby se pováleli na plachtách svých lodic, provazy přitažených ke kolmě vyzděnému nábřeží.

Dva z nich leželi na dlažbě zády proti nebi v blízkosti obou překupníků, brady podpírali rukama, aby dobře viděli v obličeje přicházejících Baščanek i žen a děvčat z blízkého okolí.

Byli to kamarádi a mazaní hoši, kteří nezarmoutili nikoho.

Erasmo Berčić byl jako neapolský Ital; když se někomu podíval do očí, zdálo se mu, že byl lehce a bez bolestí probodnut.

Na jeho krásné oči se nezapomínalo.

Zasmál-li se, objevila se mezi rudými rty bílá linka zubů, jež se zablýskly jako nejkrásnější porcelán. A zazpíval-li „Ti si Milko, moja, moja, moja, — ja sam tvoj, ja sam tvoj", bláznila po něm všechna baščanská děvčata. Jeho hlas byl tak měkký a lahodný, že mohl zpívat se skřivany.

Jeho soudruh Franjo Čingria byl hodný junák bledší tváře, snivých očí, dívčích úsměvů. Svou veselost nedával tak na jevo jako Berčić, jemuž se ve všem podřizoval, jeho žertům a vtipům se smál, sám však žertovati nedovedl.

Zdál se býti vážnějším, víc myslel než mluvil. Byl záhadným a vrtal Baščankám v mozku, nebot Erasmo žertoval se všemi, Franjo dosud se žádnou . . .

Kolem Viala i Radiče kupilo se stále několik prodavačů hroznů, rajských jablíček i zelených hrušek baščanských. Zvědavců, kteří neměli co dělati, bylo ještě více.

V tom dopoledním čase zdá se, jakoby celá Baška neměla nic na práci. Všude lidé stojí v hloučcích, posezují ve stínu mezi domy nebo i v úpalu slunečním na nábřeží. Mluví a vypravují ohnivě, hlasitě, jako by se hádali nebo se spolu hašteřili, jejich však předměty hovorů jsou často obsahu nejnevinnějšího . . .

Dětí všude plno, pobíhají po molu, pouští na moře své hračkovité lodičky, drobná to prkénka s praporečkem a kolmo zapuštěným plíškem na jedné straně na způsob kormidla u velikých bárek. Vítr jim je odnáší dále do moře, děti křičí, výskají a radují se, a když lodička je příliš daleko, rychle vylezou ze svých kalhotek, svléknou tričko a střelhbitě jako žáby skákají do moře, výborně plavou a lodičky chytají, aby je znova pouštěli od balvanů mola na vodu s novým jásotem.

Jiné udicemi chytají rybky, potápějí se pod vodu pro ostnité černé ježky mořské a nabízejí je cizincům, kteří tu v lázních tráví, ke koupi s drzou neodbytností.

Erasmo Berčić stále se míchal do hovoru prodávajících s trgovci Vialem i Radićem, Franjo Čingria jako obyčejně obmezil se na hlasitý smích, když rybář Erasmo našel nový vtip a žert. Starým a známým se již nesmál, což Erasma někdy popouzelo, zvláště když se nesmál ani ten, kdo žert slyšel poprvé. Vždycky se na Franja zlobil, že nedal ke smíchu popud . . .

Před Radićem, který hrozny kupoval, zastavil svého osla Božo Imić.

Koš, zavěšený na řemenu po pravém boku oslově, byl naplněn hrozny, koš na straně druhé rajskými jablíčky.

Ljubica nesla ještě koš jablíček na hlavě a postavila je před Vialem, který jich tu měl několik plných nízkých beden.

„A co platíte za groždě?" optal se Imić. „Jsou pěkně již uzrálé, vybrané, velkozrné . . ."

Stevo Radić je omrkl a povídá:

„Šesdeset kilo."

* osel. ** rajská jablička. *** obchodník. * hrozny.

Erasmo, který si Ljubicu prohlížel tak bedlivě, že umlkl údivem, jak je ta dívka hezká, prudce vstal, k Ljubici se přitočil a šeptal, aby Radić neslyšel:

„Sedamdeset dává, at otac jaftino* nedává . . .“

Ljubica, která se tu v tom hloučku rozpačitě a neklidně chovala, usmála se, že ji má za nevdanou a Imiće za jejího otce; rozveselovala se tou lichotkou a podívala se kolem, jakoby pátrati chtěla, zda i ostatní mají stejné o ní mínění.

Rychle pokročila k Imići a šeptala:

„Tu ten rybar povídá, že trgovac sedamdeset dává.“

A Erasmo zamrkal za zády Steva Radiće na potvrzenou na Imiće, který chvíli mlčel.

„Nedám tako jaftino, gospodine . . . Dajte sedamdeset. . .

Radić pohybem ruky dal znamení, aby za těch sedmdesát ty hrozny dával na váhu.

Čiperný Erasmo pomáhal, jakoby náležel v Imićův rod . . .

Ljubica se mu na ráz zalíbila, a on dovedl vždy kouti železo za horka a v pravý čas.

Pak i pomidory z koše na váhu Vialovu pomáhal dávati, když byla cena smluvena. Veliké rajské jablíčko, zářící rudou červení a leskem, přišlo na dva haléře . . .

K Imićovi přitočil se známý mu bárkář baščanský Luka Andrić, který s ním hovořil o Kobosici a o tom, jak se zařídil bez ní, když třeba v jeho domě ženské ruky.

„Ljubicu jsem domů na čas přivedl,“ povídá Imić.

Erasmo hltal slova ušima, hleděl však k moři, aby se nezdálo, že poslouchá. Teď se však otočil a šeptem stranou se zeptal Andriće, který stál na druhé straně za oslem Imićovým, jenž mu zavěšoval prázdné koše na řemen, jímž byl osel opásán:

„Je to jeho kći?“**

„Ne, jen srodna“,*** řekl a obrátil se zas na Imiće, který vybídl osla do kroku.

Pak se ještě Erasmo zeptal Andriće, nemýlí-li se, že je Imić z Jurindvoru.

„Tak,“ přisvědčil Luka a přidal se k boku Božově, aby si s ním pohovořil.

„Lijepa Ljubica, he?“ obrátil se na ztichlého druha Franja, který sebou zacukal na dlažbě a strhl zrak, jímž provázel Ljubicu, až zmizela ve stínu ulice za rohem vysokých domů na nábřeží . . .

Prudce vstal a očima zatěkal po červených střechách, po zeleni ve stráních za nimi a po holých skalách za kostelem svatého Ivana, který vysoko trůní nad městem mezi holými balvany a skalami . . .

Zdálo se mu, že v srdci mu cosi dupe, mozek svírá a do uší hučí. Víčka rychle mu cukala na očích, pot lil se po čele . . .

„Franjo, povídám: lijepa Ljubica — he?“ poklepal mu na rameno, když se prudce otočil od městečka k moři.

„Lijepa, opravdu . . .“ odpověděl jako ve snu a cítil výčitku proti sobě, že se s ní neseznámil jako Erasmo, na němž viděl, jak ještě více oživl, jak se o ni zajímá a vyzvídá . . .

Zalíbila se mu též, ale co platno, když ho asi Erasmo předběhne? Jen si tajně vzdychl a poprvé pocítil k Erasmovi studeno . . .

„Bude mou, budeli chtíti,“ povídá Berčić důvěrně. „A jak se líbí tobě?“ přidal otázku.

Než otevřel ústa, jichž rty se zacukaly ve chvění, mimoděk ohlédl se v místa, za nimiž Ljubica zmizela.

„Franjo, s tebou se něco děje,“ zasmál se Berčić, „či je ti špatně po smažených skombrech, jichž jsi osam snědl a bocom* vina zapil?“ žertoval dále, ač věděl, že ty ryby Franjo nejí.

„Řekl jsem ti, že je lijepa, veoma** lijepa. A řekl ti Andrić, že je Imićova srodna?“

„Tak! Srodna. Snad neteř . . . Uvidím!“ dodal a čepici posunul na zad.

Po bělejším jeho čele naskočily krůpěje potu jako rosa na listy.

Franjo si opakoval poslední jeho slovo . . .

„Uvidím!“

Vyčetl z toho slova jeho úmysl . . . „Bude se ptáti, snad tam zaskočí, zítra je nedjelja . . .“

„ Kam zas koukáš, kamaráde Franjo? A jak hloupě se koukáš!“

„Nechej!“ utrhl se na něho podrážděný Franjo Čingria a pocítil v sobě zlost i hněv.

„Ajha! Franjovi kvasí krev jak víno ve sklepě Frančićově,“ pohodil rukou k domu velkoobchodníka s vínem, který tu má rozsáhlé vinohrady a ve

* lacino ** dcera ***) příbuzná.

* láhev ** velmi.

Rjece vinné sklady, „snad jsem tě něčím urazil? A jest-li . . . no, Franjo . . . jsme kamarádi, tu je má ruka . . . odpust!“

„Nic se nestalo, Berčići, nemám co odpouštěti . . . jen mně tak něco přišlo do hlavy . . .“

Správněji — „do srdce“, napadlo ho dodati si pro sebe.

Parník „Frankopan“ objevil se v úžině mezi Krkem a Pervićem. Kouř barvil oblohu do šeda, voda hladiny mořské rozpěnila se šroubem parníku do běla.

Erasmo měl chut připojiti se k proudu lidí k novému molu, k dlouhé hrázi do moře vystavěné, majákem končící, ale Franjo . . . že nepůjde. Zevlování v přístavě a na molu, kde „Frankopan“ zastavuje, lid vychází a nastupuje, ho nebavilo. Rozhodl se jíti domů, aby zalezl někam a mohl přemýšleti — o Ljubici . . . jež pohnula jeho srdcem.

Pokračování.

SLEVAČOVA DCERA.

OBRÁZEK Z VALAŠSKÝCH HOR. NAPSALA MARCELA KALUSOVA.

Dokončení.

Kdybys, děvča, neměla tej ohlašky, radila by ti, neber si sedláka. Kdyby neměl starých u sebe, ale každý má vyminkáře. Nejlepší je vzat si sobě rovného. Já sem sa už nabrečela, co mi Pan Bůh síly dal, že sem si nevzala mojiho pravého galana, Petra Kantorového. Nikdo by mi nebyl nadával do žebrot, jak to dělaju naší staří, nikdo by mi nevyčítal špatné hospodaření a byla by paní pro sebe a tak sem tam otrokem. Lesti zabiju kuru, to je škoda, to sa mělo prodat, lesti nechám kúsek másla na opravu, to je též škoda, to sa má všecko prodat a kupit loja, to přide lacinější, lesti trochu spočívám to je lenost, naspočíváš sa dost v hrobě řeknú, a tak jim nelza v ničem vyhovět.“

„Staří Adamci su prý dobří ludé,“ namítala Marie.

„Moja dušo, o našich šla jedna chvála, že kuřatu neublíža a len sem tam první den přišla, řekla mi stará: „Ty škrubenice ze sebe zhoď, to je parada, a co je parada, to je hřích a já nechcu aby mi tu hřích šustěl kolem statku a kolem kuchyně.“ Tak to začlo první den a táhne sa to už štvrtý rok.“

Marie byla tou řečí všecka zaražena. Kráčela pomalounku domu a než došla k chaloupce kde bydleli, byla tma. Sedla na zápraží, sepjala ruce a uvažovala o svém budoucím životě. Měsíček bledý, zsinalý vyhoupnul se nad horou Smrkem. Nuceně se na něho usmála a svěřovala mu své těžké mátožné sny, —. „Pro boha,“ řekla si polohlasitě „lesti já budu mět takový život, jak ta Falďynka, tož to moc vesele nebude. Bylo by to možna lepší s tym Floryšem. A jak byl dnes svarný a jak mňa má pořád rád! Šak já ho též mám ráda, opravdu mám. Ani nevím jak to přišlo, že ta moje láska tak náhlo z mojiho srdca vyletěla, že sem sa tak zapoměla a klesla do jeho objetí. Ježíši Kriste, včil sa tého sama lékam a ani tému nevěřím, len bože nedaj, at sa to Adamec nedoví, lebo bude zle.“

„Marušo, s kým tu rozpravjaš?“ volala matka otevřeným oknem.

„S nikym. Len tak sama uvažuju o svojim budúcím životě.“

Vešla do jízby, otec už spal.

„Náš Francek vyřizoval, že Onderka nechce byt mladencem, že sa mezi takové panstvo nehodí,“ sdělovala matka šeptem.

„Dobře. Já už mám jiného naptaného.“

„A koho?“

„Floryša, už je z vojny doma.“

„A kde ste sa už sešli?“

„Ve mlyně, byl tam cosi vyřizovat od Tomša.“

Matka se zamyslila. Po chvíli řekla:

„Edem lesti to nebude dělat zlu vůlu u ženicha, ví-li, že ste sa spolu kdysi galanili.“

„Ech, mi je už to všecko jedno, at sa zlobí, lebo ní.“

„No, no, len sa neponahluj, Adamca pohněvat nesmíš, takovému ženichovi třeba umetat chodník, slevačova dcera, tak hned selkou se nestane.

Francek mluvil dnes po kostele z našu rodinu z Podolánek (Vávrovi pocházeli ze sousední vsi Podolánek) a všeci praviju, že máš na kolenách bohu děkovat za to ščestí, že sa to hned tak netrefí."

Marie ohrnula spodní ret, svlékla se a beze slova ulehla. Plakala, nespala a přála si místo svadby pohřeb.

Asi za tři dny poslal otec Marii do Frydlanské záložny pro jakési peníze. Že vedla cesta kolem Floryšova domku, oblékla se co nejpěkněji. Šla svěží, krásná, jak nadychaná. Doufala, že se setká s Floryšem.

Ještě byla hodně daleko a Floryš už ji poznal. Řekl své matce:

„Marijanka jide, snad k nám pozvat mně za tého mládenca,"

„Vidíš Floryšu, kdybys nebyl vyvaďal jakési trucy, mohls mět včilej ty s ňu svadbu, takové děvča jak květ a do práce je prý jak oheň."

„Ba mohl, je mi tého luto dost," zavzdychal Floryš, hledě oknem na blížící se Marii.

„Vykladal včeraj Fojt," pokračovala matka, „že starý Vávra se pořád točí po slevarní jak holub na bání a praví: , Moje cera bude selkú, sedné na grunt bez dluhu" — A prý zkázal celé svoji rodině do Podolánek, aby sa všeci chystali na svadbu, že bude moc šumná."

Floryš jak by to neslyšel, máchnul rukou a vyšel ven, volaje zdaleka na Marii, kde tak pospíchá?

„Po práci, do Frydlantu," odpověděla, aniž by se zastavila.

„Dočkaj na mě, vezmu klobúk a vyprovodím tě kúsek."

Šli. Floryš málo mluvil, jen si stále prohlížel Marii.

„Myslel sem, že jideš k nám, pozvat mně za tého mládenca."

„Prosím ta, to sa přeca nepasuje, aby já k vám chodila, to družba lebo ženich pyta mládence a ni nevěsta."

„Taková je z tebe šumná nevěsta, že sem šumnější na světě celém neviděl," chvějícím hlasem řekl Floryš.

„Prosím ta, co tě to napada nemluv tak, a nehleď na mňa tak silno, mňa to tak u srdca bolí, a víš, že už to není nic platné."

Floryš se zamyslil. Mlčky kráčeli vedle sebe.

„Marijanko," zašeptal, „kdybys věděla, jak je mi zle. Spat nemožu, jest nemožu, dělat též ne, sem na tym horší, ež když sem marodoval."

„A myslíš, že mi je dobře? Kdyby raději měla funus, místo svadby."

„Já by sa hned zabil, tak je mi nějak divno, od samé lutosti."

„Pamatuješ sa, Floryšu, že na Radošču sa zastřelili milý s milú, že jim nebylo možné za sebe se dostat?"

„Vím o tym, vím."

Zase šli mlčky vedle sebe —. Pojednou ji chopil za obě ruce, přivinul k sobě a těsně vedle tváře horečným hlasem šeptal:

„Marijanko, dušo moja jedina, poď, umřem spolu, skočíme do Čeladnice."

Vyškubla se mu v strašném leknutí a vykřikla:

„Ježíš Maria, co to mluvíš a jak to divně vypadáš, čí si pozbyl rozum? Přeca nezejdem hříšnú smrtu a neutopíme sa, nemuže byt strašnější smrti nad utopence."

Vzpamatoval se —.

„Tož prosím tě, Marijanko, máš-li mě upřímně ráda, upust od Adamca, já by bez tebe nemohl žít, já by si cosi udělal a ty bys to měla na svědomí."

Přitulila se k němu a pohladila jeho líce.

„Co praví tvoje srdco, Marijanko?" tázal se, vina ji k sobě,

„Co praví? Že sem už dávno tobě súzena."

„Půjdem na faru ešče dnes, ujednamy tři ohlašky na raz, Adamcovi zaplatím útraty, sám k němu dojdu. Jeho matka bude jásat, prý mu na méno netrefí, že si bere děvča bez peněz."

„Táák," žasla Marie. „Kdo ti to řekl?"

„Jeho pacholek mi to řekl, byl dnes ráno u nás, okút koně —."

Jaké bylo překvapení rodičů Mariiných, když se dcera z Frydlandu vrátila jako nevěsta Floryšova.

FEUILLETON.

ARMÁDA SPÁSY.

(K ÚMRTÍ JEJÍHO GENERÁLA WIL. BOOTHA V ANGLII NAPSAL VÁCLAV PANCÍŘ.)

S dojmy prožitých „válečných" dnů o skončených právě manévrech vyšli jsme si v neděli odpůlde v Curychu na procházku. Je slunný podzimní den, dvojnásob milý po předchozích asi dvou dnech deštů.

Jdeme k jezeru, abychom si odtud opětně prohlédli velikou podkovu, do níž vtěstnáno bezmála už dvakrát stotisíc obyvatelů. Břeh Limatu, po jehož obou stranách město rozestaveno, nás nenadchne. Jsme zvyklí na nádherné pohledy, jaké nám v hojné míře nakupily dějiny po obou březích Vltavy, konečně jsme viděli už jiná hezčí města švýcarská — proto nás Curych, třeba je do jisté míry duší a největším i nejživějším, byt ne hlavním městem svobodné republiky, zanechá celkem chladnými. Ba právě od Limatu vane chlad, který až mrazí. Jdete podle známých tupých věží velechrámu. S jedné dívá se dolů Karel Veliký, sedě — a tato zvláštnost uvádí myšlénky do dob, jež nebudí zvláštního jasu a veselí.

Vzpomínáme na pochmurný vnitřek velechrámu, od něhož vyšla švýcarská reformace a pozorujeme celé okolí — však ani to nás nenaladí. Náš břeh při dómu ujde. Má starobylý ráz, domy, některé bezmála 600 let staré, mají loubí, a vůbec tato strana prozrazuje jakousi uspořádanost. Za to protější břeh Limatu v části vzdálenější od jezera, svojí neurovnaností, dílnami a továrnami, které stojí někde uprostřed proudu, rozhodně oku nelahodí.

Popojdeme dále směrem k jezeru, tam, odkud vane svěží vzduch, kde na obou stranách zelenají se sady, z nichž, a okolo nichž vynikají krásné nové veřejné i soukromé budovy, a nad nimiž vyčnívají jako hradba kolem jezera vrchy, osazené moderními přepychovými hotely; pod vrchy na obou březích jezera roztroušeny jsou nesčetné domy a družné dědiny.

Však ihned jsme nuceni znova zastaviti kroky.

Za starou budovou známé curyšské knihovny, blíže dómu, v malém sádku u vody stojí černá socha, odlitek, na černém mramorovém podstavci. Socha hubeného, přísného muže v taláru, s baretem na hlavě, levicí opřeného o mohutný meč, a v pravici chovajícího bibli. Nápis prozrazuje, čí to pomník — kdo by byl snad na rozpacích: „Ulrich Zwingli, MCDLXXXIV 1. Januar — MDXXXI. XI. Oktober". Nemohu si pomoci, — ale mně bylo tak, jakoby chladný, ledový vítr vanul od této černé sochy.

Naproti tomu se přiznám, že mne až zarazilo, že žádné moderní album v Curychu neobsahuje podobu tohoto pomníku, a vůbec nějaké zjevné památky na reformátora, který patří zajisté k největším dějinným zvláštnostem tohoto města. Ba ani pohlednici s tímto pomníkem jsem nemohl, snad náhodou, dostati. Je to pozoruhodné vzhledem k našemu pojímání reformace.

Ovšem zmíněná již knihovna curyšská obsahuje Zwingliho museum s četnými památkami na tohoto a jiné reformátory. Ale jakoby tam jen měl býti odkázán reformátor v městě, které na venek zdá se prozrazovati nepokrytou snahu, že chce plně žíti t. zv. moderním životem, to jest spěchem bez konce a nádherou bez mezí. To zdání dává si Curych na venek po šest dnů v témdni, a my v neděli vzpomínali života, který proudí všedního dopoledne v široké „Nádražní třídě" na protějším břehu, se širokými chodníky, hladce dlážděné, s paláci bank a časopisů; do jedenácti hodin šíří v podzimních dnech milou, osvěžující vůni se širokých chodníků vyložené tam ovoce s plody zelinářských zahrad, a ulice hemží se zástupy kupujících, chumáči cizinců i domácích měšťáků! Na tento ruch, který zdál se tvořiti nesrovnatelný — však jen na první pohled — protějšek k černé soše na Limatu, na bezuzdný život nádherné hlavní třídy s úzkými starodávnými uličkami po stranách, jsme mysleli, když jsme v neděli odpoledne mířili k nejdelšímu mostu Curyšskému Quaibrücke, a odtud dále na nábřeží.

S námi i proti nám šly řady svátečně oděných a ještě svátečněji naladěných měšťanů, kteří právě oslavovali jeden z největších, ne-li právě největší výroční den Švýcarska, t. zv. „Bettag"; den modlitby za blaho přísežného souručenství — —

Ocíláme se na prostranství, přeměněném částečné v park, u jmenovaného již mostu na samém okraji jezera. Most upomínající na ženevský „Pont du Mont Blanc" hezky se vyjímá ve spoustě vody, a je dnes také zvlášť oživen.

A ze svátečního ruchu, který všude panoval, zaléhá k uším najednou zpěv mužských a nad ně vynikajících ženských hlasů, doprovázený několika dechovými nástroji. Nějaký známý, jednoduchý, ba reklamní nápěv. A z úsilí zdravých ženských hlasů, které se snažily co nejvíce vyniknouti, patrno, že jde skutečně o to, upozorniti nějak kolemjdoucí — —

Přibližíme se k nenadále se vyskytnuvší skupině zpěváků a hudebníků i k hloučku, který je obklopuje. Jsme zvědavi a divíme se, že opodál stojící strážník, jichž je zde však opravdu pořídku, klidně přihlíží k takovémuto shluknutí. Ovšem — jsme ve státě svobodném.

Zpěv i hudba zatím ustala, za to slyšeti pronikavý ženský hlas, jak s důrazem pronáší kázání. Ano, opravdové kázání, že pobožnější a křesťanštější nemůže pronésti žádný kazatel.

Nezvyklá pro nás podívaná, třebaže jsme tušili, oč tu běží. Mladá, zdravím kypící prostá žena v tmavomodrém stejnokroji s límcem a výložkami a s charakteristickým kloboukem na způsob čepce, přes jehož zvláštním způsobem ohnutý přední okraj tažena stužka s nápisem,

ze všech sil plynně snažila se ukázati kolemstojícím a zevlujícím, v čem dlužno hledati účel života a spásu. Všecky zvala ke Kristu. Sama měla oči přivřené a její družky stejně oblečené, i hudebníci naslouchali rovněž s očima zavřenýma. A zdálo se, že tito uniformovaní posluchači, rozestavení do kruhu kolem kazatelky, rozjímají každé slovo, které ona pronáší.

Uniforma mužů byla také modrá, na způsob vojenské, rovněž s červenými výložkami. Hlavy měli muži pokryté sraženými širokými čepicemi, v předu nad štítkem taktéž s nápisem.

Oba nápisy pak, jak na mužských čapkách, tak na stuhách klobouků ženských, obsahovaly známé slovo: „Heilsarmee". Tedy armáda spásy, vyhledávající k svému působení především státy svobodné, najmě Ameriku, Anglii a Švýcary — —

Za nedlouho ohnivá promluva ukončena. Zase zanotována zbožná píseň na jiný známý nápěv, při čemž kazatelka snažila se svým hlasem vyniknouti nade všecky — a improvisované shromáždění ukončeno. Jeden člen uniformované družiny obcházel mezi tím kolemstojící, a nabízel za milodar armádní časopis. Vzali jsme si také číslo na památku.

Neunavní členové armády pak spěchali rovnou k mostu, aby na druhé straně téhož, či někde ve městě znova rozbili svůj „tábor" ke krátkému povzbuzení nedělních poutníků ve prospěch svých idejí — —

* * *

„Der Kriegsruf" — tak zove se bojovný časopis armády spásy ve Švýcarsku. Vychází týdně v Bernu roku 1911. — již dvacátý sedmý ročník. Armáda spásy sama oslavovala letos čtyřicátý šestý rok od založení.

Kdo neměl příležitost nahlédnouti do tohoto listu a koho by zajímalo seznati něco bližšího o armádě spásy, pro toho dovolujeme si stručně poznamenati několik slov o zmíněném čísle.

Co hned na prvý pohled zarazí — nehledě k celému vojenskému zařízení „armády" samé — je heslo, pod kterým chce list tento šířiti dle svého přesvědčení pravé učení křesťanské a nabádati ke křesťanskému životu. Heslo to dáno již válečným nápisem, doplněno pak je podružným heslem na znaku armády, otištěném hned pod nápisem. Válku vypovídá armáda zlořádům — a boj ten chce provésti „krví a ohněm." „Krev a oheň" je nápis na kulatém znaku, v němž uvnitř je kříž propletený písmenou „S" (značka na výložkách armády, patrně zkratka anglického Salvation (army). Za křížem na příč položeny dva meče. Kulatý znak vroubek dokola ostrými zuby, nad ním je koruna. — Dalším na listě vytištěným heslem armády je heslo: Svět pro boha!"

Jako vedoucí osobnosti listu uvedeny nedávno zemřelý William Booth, generál armády v Americe, a W. Elwin Oliphant, komisař pro Švýcarsko. Jako „hlavní stan" (Hauptquartier) — vše pojmenováno po způsobu vojenském — naznačen Bern.

Pisatelé jednotlivých článků a statí přidávají k svému podpisu zároveň svoji hodnost, kterou v armádě zaujímají — na př. „štábní hejtman" (možná že takto dosti malý pán, soudě dle jednotlivých členů, jež jsme viděli), jiný se podepsal jako „kapitán", jiný slovem „adjutant", jiný „poručík", opět jiný jen „desátník" atd. Mluví se však i o vyšších pánech armády ve Švýcarsku — o „brigádníku", o „plukovníkovi", „majorech", o „šéfu - sekretáři", vedle toho zase o „kadetech", které komisař vysílá do světa.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

SLEČNA EL. z EHRENBERGŮ. Umělci sceny nemají dlouhého života — bývají zapomínáni dříve, než odumřeli světu. Stačí odejíti na odpočinek a dříve, nežli přijde nová generace diváctva a novinářského světa, se zmizelou s jeviště umělkyní i jméno stává se nezvěstným, leda že některý divadelní kritik neb časopis či publikace retrospektiv literárních, uměleckých a kulturních připomene čtenářstvu zapomenutou postavu. Tak stalo se zpěvačce, které dnes při příležitosti jejího nenadálého úmrtí vzpomínáme almanachem „Zlatá kniha české ženy", který v ročníku II., roku 1909, vydaném redakcí Fr. Heritesa a F. Neumannové, v ústraní žijící umělkyně vzpomenuv, jí malé překvapení v zátiší jejím způsobil; stalo se to slovy:

„Pamětníci jejího působení s nadšením a vděkem vzpomínají na kouzlo slavičích trylků, na perličky jejího staccata, jež s jistotou štědře rozhazovala." Stat provází skromná podobizna její z dob prvního jejího tvoření. Přes to musil Divadelní List Máje, když zemský výbor jmenoval první čestné členy Nár. Divadla, pí. Pecoldovou-Sittovou a sl. Destinnovou-Kittelovou, upozorniti, proč zapomenuto na sl. z Ehrenberga.

První naše Mařenka „Prodané nevěsty", Eleonora Gayerova šlechtična z Ehrenbergů, poslední člen nadšené družiny umělců českého divadla z počátků let šedesátých minulého věku, je rodilá Pražanka (*1832). Po smrti rodičů v útlém mládí vzdělala se u své tety baronky z Harasova ve Vídni na obratnou pianistku, její krásný hlas však záhy obrátil na ni pozornost, a když vypěstován ke skvělému umění koloraturnímu, byla angažována hned po prvním vystoupení u stavovského divadla k opeře Štětínské, načež působila ještě v Hamburku a Lipsku a roku 1861 získána po velkém úspěchu v Dinoře ředitelem Thoméem k pražskému divadlu. Když vzniklo samostatné české divadlo, stala se předním členem jeho opery, kde setrvala s malou přestávkou až do konce dubna 1885. Ubývá valem pamětníků jejího výborně vyškoleného zvučného a objemného, čistého, kovového soprán,

ubývá pamětníků jejích libezných a barevných melodií, kadenz a fughett — jen veliká její píle a rozumná oekonomie hlasová umožnila jí virtuosní působení celých desetiletí v nejnamahavějších úlohách. Vzpomínáme, vzpomínáme — v duši se rozjasňují obrazy její královny noci z Kouzelné flétny, její Leonory v Troubadouru, a zvláště její úchvatné Violetty v Traviatě — nebyla spanilá, ale její umění bylo silné a ku podivu vytrovnané. Když ji nedávno Národní Divadlo jmenovalo svým čestným členem, znova veřejnost česká připamatovala si slavnou ve svém oboru Češku, a všichni ti, kdož byli náhodou přítomni dojímavému výjevu, když ředitel N. D. G. Schmoranz vodil ji couloiry Národního Divadla do lože a z lože její, vidí ji před sebou, tenkrát, před několika měsíci zcela ještě svěží, uctivými pohledy diváků, jež ji znali, provázenou v lichotivém, uctivě ji vyznamenávajícím průvodu.

Zemřela ve ville v Ondřejově 30. srpna t. r., kde také pohřbena.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ repertoirem pro saisonu 1912—1913, bohatým na novinky, jistě přátele vývoje české dramatické literatury a divadelního umění mile překvapilo bohatým výběrem českých novinek; oznamujet Josefa Štolby „Staré hříchy", K. M. Čapka „Slunovrat", Karla Kamínka „Člověka", Jiř. Karáska ze Lvovic „Cesara Borgiu", Heleny Malířové „Přítele" a Karla Legera „Z jiného světa" z novinek činoherních, jakož i Rudolfa Piskáčka „Osudný manévr", Leoše Janáčka „Osud" a Ant. Provaznika „Bonbonový král" z produkce hudební, nemluvě o bohatém výběru prací přeložených (Przybyszewského „Sníh", Rivoira a Miranda „Šťastný život", Cooluse „Rekruti lásky", Sandberga „Hedbávné punčochy", Vojnoviče „Psyche", Roesslera „Pět frankfurtských" — vesměs činohry, a dále operety Lecocqua „Indigo", Falla „Náš Gustýnek" a „Sirena", Terrassa „Náš kuchtík", Offenbacha „Dafnis a Chloe", Strausse „Přítelinka", jakož i opery: D'Alberta „Darovaná paní", Wolffa-Ferrariho „Šperk Madonnin" a Pucciniho „Manon" — vesměs práce, které z cizích jevišť předchází k nám dobrá pověst nebo pocházejí z duševní dílny oblíbených autorů a komponistů.)

Z této produkce právě počínající saisony zvolilo vinohradské městské divadlo nejdříve Legerovu 4aktovou satiru „Z jiného světa", jež provedena za režie F. Hlavatého 2. září večer. Pro látku své zábavné, třebas ne nové náměti sáhl oblíbený náš beletrista, kolínský statkář K. Leger, do vděčného ústředí maloměstského života, odkud čerpali nejštastněji J. Stroupežnický, J. Štolba, Václav Štech, konečně i Al. Jirásek svoji hrou „Samota", méně šťastně Růž. Svobodová svými „Tulipánky" atd. Mladý továrník, syn purkmistrův, kterého ve hře celá maloměstská společnost jinak nenazývá než „Pavlík", či „Pavlíček", ač je to dle podoby, jak jej předvedl p. Pražský, muž už asi 30letý, přivede si domů z Prahy nevěstu. Předchází ji pověst, jež není právě valným doporučením — že byla nějakou zpěvačkou v chantantu nebo číšnicí v kavárně (nebo snad obojí). Mladý muž ji však miluje a chce také trochu vzdorovati maloměstské morálce. Ježto je krásná, vzbudí zájem všech svobodných, leč i ženatých pánů lepší společnosti města, která vystupuje na jevišté buďto v bytě pí. doktorové Zelenkové nebo v zahradě villy, kterou mladý fabrikant pro svoji nevěstu Olgu najal, ježto u něho, aby nevznikly klepy, bydliti nemůže. Mladý továrník ucházel se však před tím o dceru obchodnika Strnada, mladou husičku s krátkými sukynkami, která nyní k velikému žalu maminky zůstane dle všeho na ocet, neosvědčí-li se návod matkou jí poskytnutý, jak má uloviti ženicha, tisknouc se k němu, ne horujíc o literatuře, čím se dle názoru matčina žádný ženich nezíská. Také není dějem satiry vedle autonomních aspirací jen zběžně načrtnutých vlastně nic jiného, nežli lovení ženichů svobodnými občankami města, leda že se ukáže, jak planý milovník je mladý fabrikant, jenž zvěděv, že je na mizině, honem svou nevěstu ze slova propouští, kteráž ihned nalezne si — vždyt jí se netkne ani očekávaný souboj ženichův s jedním jejím dřívějším známým, ani zpráva o hrozícím úpadku jeho — náhradu v místním účetním, karbaníku, jenž prohrav v kartách svěřené mu penize záložny, odjede bez haléře (?) do ciziny. Jedním slovem souhrn lidiček lehkomyslných, mužů i žen, hamižných ctižádostivců, vdavekchtivých, hloupých slečinek, záletných nápadníků, z nichž jeden dostane od Olgy na jevišti pro pouhé laskominy důkladný poličeк, autonomních kapacit i teprv kandidátů takové hodnosti — to vše honí se po jevišti v rychlém spádu děje, jenž není snad nemožný, ale není vždy dosti pravděpodobný, třebas figurky jeho jsou životné, zajímavé, zosobněná žehavá pravda. Nejlepší z nich je starý purkmistr Hromada (p. Charvát z něho vytvořil znamenitou postavu), rovněž živý redaktor „Harald" Vondráček (p. Faltysem vytvořený leckterým dobře odpozorovaným gestem), deklamující pořád o „předsudcích shnilé society", item radní (rada) Krupka, kterého p. Zakopal vypravil příležavou svou karakterisací zevnějšku velmi věrohodně, dále obchodník Strnad (pan Hlavatý znázornil v něm dobře mlsnost obstárlého záletníka, jehož obětavost nejde však nad dárek dvou pomerančů), jeho žena (pí. Ptákovou proveden v té úloze pravý typ maminek, které chtí dceru co nejdříve dostati pod čepec). Slečně Kučerové připomínáme, že satira není karikatura a umělý nos nesmí z posledních řad vypadati jako obílený nálepek diachylový. Pan Pražský dával příliš na jevo, že se mu hra nelíbí. Za to Havel pana Tesaře byl dobrý, lehkomyslný hejsek, jenž pohrdá venkovem, ale nestydí se jej okrádati. Také sl. Machová učinila z Olgy co mohla. Ostatní postavy jsou nepatrného významu ve hře.

Satira se většině obecenstva líbila, neboť dvakráte odměnilo it potleskem při otevřené sceně, díky výborné kritice poměrů venkovských jednotlivými postavami a episodami provedené. „Z jiného světa" je obměna Legerova „Hořkého románu" s některými totožnými a příbuznými postavami (zpronevěřilý úředník peněžního ústavu, jemuž má bývalá milenka pomoci k penězům atd.). Autor hru nazval satirou, nikoli veselohrou — jako taková měla by býti hojně hrána po venkově, aby sobecké aspirace auto-

nomních veličin, skrývajících zájmy své kapsy za prospěch věci a znásilňujících veřejné mínění, našly se v zrcadle a polepšení nastalo v našem českém světě, kde je to ještě možné — myslím, že není, jak to také tlumočí „rada" Krupka, skoro hrdě a veřejně se hlásе k tomu, že bere. Autor ovšem napsal vlastně hru svoji „Z jiného světa", spíš jako souhrn zajímavých figurek; pro každý typ našli bychom po vlastech českých a ostatně více méně po celém světě hojnost obdob — ryzí to úmysl, patřičně sešlehati chyby, ale neublížiti osobně. A to se mu podařilo, třebas by příběh hovornosti povídky byl získal, kde snad v jednotlivostech úsečnost, jež je charakterem dramatu, nedopověděla a nepřesvědčila. Dr. P.

INTIMNÍ DIVADLO NA SMÍCHOVĚ vylákalo dne 28. srpna večer přátele dramatického péra oblíbeného umělce Národního Divadla Karla Želenského do svých nově upravených — dlužno přiznati ladných — prostorů na novinku jeho „Strana bdělých". Již název této tříaktové veselohry dával tušiti, že tento sympatický autor, jenž dosud tak zdařile kreslil osudy kočujících herců — prostředí, jež ze svých hereckých počátků tak dobře zná a pevnou rukou kreslí, po jevišti vodí budě sympatie pro tyto nejneštastnější z umělců, sympatie i když chybují — tentokráte sáhl do jiného prostředí, které také za dob, kdy byl sám obyvatelem takového potulného stánku Thalie, měl příležitost zevrubně poznati, do českého venkova s jeho sobeckými třenicemi a politickými zápasy i chameleonstvím, jež mají často tak špinavé pozadí, a s drobnými osudy drobných jeho lidiček. Zvolil si za thema přeměnu zpovýkané Jiřiny, choti venkovského lékaře, jež pro samé politické aspirace z muže svého činí loutku, přeměnu v milující pozornou a oddanou manželku, vzdávající se rázem tížádosti své, kterýžto zázrak způsobí známá ze starších veseloher postava strýčka z Ameriky. Ten vzbudí v ní obavu, že manžel, sám toho nejsa si vědom, je těžce churav nezřetelnou nemocí, které prý také jeho americký kompaňon podlehl. Tento strýček z Ameriky udílí kde komu lekce, jsa jaksi mluvčím autora, bičujícího sic drasticky, leč pravdivě a s láskou naše poměry, zvláště ono těžení sobců z vlastenectví, kteréhožto skoro národního nemravu představiteli podařenými, budícími v obecenstvu salvy smíchu, jsou venkovský stavitel Lupíšek a politický korteš Strnad. Zmatek nad zmatek působí tento poslední, agituje pro Dr. Proška, manžela politisující mladé paní, který však, ostatně jsa kandidován proti své vůli, propadne vinou Strnadovou; ten, aby politické vítězství, jak mysli, jisté, učinil slavnějším, vydupá ze země protikandidáta v druhém staviteli (poctivci), který je pak zvolen. Volební agitace a volby samé zavdají podnět k řeži, při které agitátor, sluha velkostatkáře, otce Jiřinina a hromada jiných lidí do krvava je zbita. Nu — tak zlé to snad není ještě na českém venkově — ale dramatik bičující neřesti svých spoluobčanů má právo kresliti prostředí lapidárně. Režie řed. I. D. p. Ant. Fencla učinila ze hry životný obraz venkovských kollisí zájmů, věrohodný, čiperného spádu, dobře obsazených úloh, chutě sehraných. Kus je ostrá řezavá satira, takže není pochyby, že zvláště český venkov rád sáhne po novince ochotnickými spolky a kočujícími společnostmi, třebas — což je přednost její — nepitvá duši a nervy do nemožnosti. Podržeti zrcadlo maloměstským hamižníkům, kteří za zájmy národa a strany chytře skrývají osobní chamtivost, mezi nimiž ctižádost nekvalifikovaných osob je pohnutka ještě nejnevinnější, podařilo se Želenskému zcela trefně. O dobrý nápad a svěží vtip nemá hra, příbuzná Štechově a Štolbově tvorbě, nikde nouzi.

K původní práci českého mima-dramatika, který si zasluhoval kvalitou své práce literární i stavovské větší pozorností od českého obecenstva, připojená veselohra Ludvíka Thomy, autora peprné „Mravnosti", loni Národním Divadlem provedené, jednoaktovka „Lotčiny narozeniny". K 20. narozeninám dcery své universitní profesor tajný rada dr. Otto Gizelius (p. Vošalík) chystá si za úkol zasvětiti ji do jejího přirozeného povolání ženy a matky, vzpomínaje, jak sám před lety byl teprve před sňatkem o věci informován svým přítelem professorem zoologie, starým mládencem Dr. Buseusem. Chot se mu směje — směje se mu i sestra, obě vědouce, jak tu žena dávno vycítí všecko a příroda sama postačí na ty úkoly. Zdá se, jakoby „Lotčiny narozeniny" byly satirou na t. zv. sexuální výchovu („sexuelle Aufklaerung"), která nyní v paedagogických časopisech Německa tolik straší. O Lotku přijde se ucházeti mladý docent Dr. Appel, jejž chce nyní nastávající tchán uvésti k věci, doufaje, že mu přijde vstříc, jsa jaksi znalec z profese (jet docentem zoologie). Ale oba jsou šedí theoretikové — a nikam nepřijdou — vše by se zkazilo, kdyby věru do věci se nevložila chot tajného rady a ještě lépe dcera sama, která davši svůj souhlas ke sňatku prohlásí — tableau — že absolvovala právě babický kurs (je trochu podivné, že by o tom matka její nevěděla, když by i otec, jenž se stará jen o své právnické problémy, toho byl nepozoroval).

Věděli jsme, že překladatel veselohry K. Šípek přinese věc vtipnou a svěží. Vtipná pikantnost these, pohybující se stále na samé hranici cudné nevinnosti a tím právě lehýnce dráždící, znamenitě pobavila — nejlepší v dobré souhře, pečlivě nastudované (za režie téhož řed. divadla) a mile sehrané, byl starý tajný rada p. Vošalíkův.

Intimní Divadlo oznamuje současně nový programm se zvláštním zřetelem k anglické veselohře, jež je její silnou stránkou (Malá Dorritová, V tiché uličce, Perská kočička, atd.) — programm mnoho slibuje, budí zájem a těšíme se na jeho uskutečňování; ensemble je, jako býval, seriosní. Dr. P.

SEVEROČESKÁ VÝSTAVA v Mladé Boleslavi. Do nálady poněkud netečné k výstavám, po velkolepých dojmech jubilejní a národopisné, jež obě výstava inženýrů a architektů, jakož i obchodní komory, nedovedly v paměti všech účastníků do pozadí zatlačiti, přicházejí letos dvě další výstavy, krajinské, mladoboleslavská a písecká. S velikými výstavami pražskými at všeobecnými, at odbornými, ovšem krajinskou výstavu srovnávati nelze — bylo by to nespravedlivo. Ale přísnější hledisko je žádoucí vzhledem k tomu, co pro okrsek, jejž chce představiti (mladoboleslavská český sever), možno od ní žádati — aby

přinesla vše, co je pro kraj dotyčný významného, zajímavého, nehledě k tomu, že sleduje i účely obchodní: přivésti do města cizince, kteří vždy přinesou trochu peněz, umožniti obchodníkům a živnostníkům kraje, aby své tovary snáze a dráže prodali atd. Mladoboleslavská výstava umístila se výhodně v okrsku města, kde jsou nové pěkné budovy školní, kde je divadlo, kde (nedaleko) uspořádáno s velikou pílí znamenité museum, jež samo stojí za návštěvu a bohatě odškodňuje za sklamání, jež svou nebohatostí exposice českého severu návštěvníku přísnějších požadavků způsobí, jakož vůbec návštěva města, jednoho z nejvýznamnějších na českém venkově a za posledních 15 let znamenitě za purkmistrovství Ph. Mag. Matouška se zvelebivšího (považme, že teprve r. 1863 prosazen tu první český starosta), je vděčna. Přirozeno, že výstavě nejvíce poskytlo město Boleslava, zajímavé historicky — všude patrna práce, láska k věci, uznání k domácím silám, třebas i slabším. Nebudiž za výtku počítáno, konstatujeme-li dle pravdy, že místy příliš mluví lokální patriotismus, jenž za místní veličinu počítá i osoby, jež mají význam všečeský a k Ml. Boleslavi víží se jen tím, že tu na př. trávili nějaký čas, jako na př. Smetana v Jabkenicích, nebo malíř Kopecký, jenž se narodil v Uhrách (rodiče před tím žili v Ml. Boleslavi). Ale tyto detaily jsou zajímavy se stanoviska mladoboleslavského občana, i pro příštího biografa dotyčné vynikající osoby a bylo dobře, že k nim vzat zřetel — byl by ostatně program výstavy chudý, nebýti těchto více méně nahodile boleslavských notabilit. Co nelze upříti pořadatelům výstavy, je nejlepší snaha o to, aby se představili zevrubně a všestranně. K výstavě literárně umělecké v Ml. Boleslavi vydán i speciální průvodce a protože nás jako literární list, literatura a umění především se dotýká, budiž tu věnováno této části instalované v budově reálky více zřetele

Výstavka tato kupí se ve 3 části: malíře a výtvarné umělce, hudebníky, básníky a beletristy. Sem patřila také v ě d a, která by byla také něco vydala, jak v jiných částech výstavy bylo patrno. Takový historik mladoboleslavský Fr. Bareš, jenž vydal pěkného průvodce po Ml. Boleslavi a zvl. museem, patřil sem aspoň na tolik jako jedna spisovatelka, jejíž fotografii rodného domku výstavka zařadila anebo jiná „autorka", o níž průvodce tištěný s dojímavou přesností uvádí, kolik kalendářových povídek uveřejnila. Chyba je, když se vedle sebe staví spisovatel a dilettant, člověk, který patří do literární historie vedle místního amateura, jehož autogramm je přece nejlhostejnější věc na světě. To by byla výchova velikášství, jež je sice, zůstane-li v rámci místním, neškodna, ale širšímu obecenstvu předváděti se nemusí, aby nebudila sarkasmu, jež pak ostatní cennou práci kraje činí nepřehlednou. Tu by bylo bývalo vhodno, kdyby pořadatelstvo bylo si zvolilo jury z cizích osobností uměleckých a kritických, jimž by místní odbor sloužil jen k informaci. To jen tak mimochodem. Ale nedávejme příliš mnoho viny pořadatelstvu, které samo upozorňuje, že výstava je kusa, ježto mnozí nevyhověli, jiní ze skromnosti opřeli se výzvě, aby výstavě poskytli svou tvorbu atd. k disposici. Tu si ovšem mělo pořadatelstvo opatřiti předměty ty odjinud. Nu, snad to nebylo možno, snad nezbylo času . . .

V oddělení výtvarném uplatňuje se více, než bylo potřeba, t. zv. nové umění, které vychází ze zásady, aby zobrazený předmět co nejméně podobal se tomu, co představuje (kdyby byl obraz věrný, nebylo by to patrně umění). Tu také uplatnilo se několik venkovských umělců obecně dosud neproniknuvších. Nechápeme, proč si dáma obrazu p. Králova namazala, než se dala portretovati, pravou tvář červenou hrudkou. Shovívavé kritické stanovisko jury je ovšem v umělecké části venkovské výstavy pochopitelno.

Přes tyto malé výtky je zajímava tato výstavka a měla by býti v museu zachována a zvláště doplňována, aby každý mladoboleslavský umělec byl úplný, aspoň pokud jeho práce víže se k tomuto jeho venkovskému, byt dočasnému působišti.

Mnoho umění nalézá návštěvník mimo tuto výstavku v oddělení školství, kde zvl. exposice turnovské odborné školy (broušení drakokamů) poskytuje prácemi žáků milovníku uměleckých skvostů lecktery požitek (ostatně jsou vystavené předměty nejen vkusné, leč i levné), a dále exposice hořické školy kamenické, zvláště kde tvořeno podle přírody (zpracované mramory, alabastr, sádra atd.) — upozorňuji tu na školu prof. Suchomela. Co dovede pilný odborník ve svém oboru zapracovaný, ukazuje exposice zdravotnictví zvl. školního (Dr. E. Semerád) a instruktivní vhodně vysvětlená výstavka nemocnice (Dr. Kopfstein). Také ruční práce v exposici spolku paní a dívek mladoboleslavských přítele umění pozdrží — libil se nám šáteček pí. M. Konvalinkové, vyšívání na tylu J. Liškové, klobouk s květy fuchsie, kopretin a motýlek, vše uháčkováno atd. Mnoho zajímavého podal ústav ku zvelebování živností v Praze ukázkami kursů pro knihaře, litografy, malíře pokojů atd. Vůbec je výstavka umění a školství atrakcí výstavy, která mimo to málo podává, odečteme-li řvavé jarmarečnictví a potulující se po všech výstavách obchod, zvěřince, kolotoče atd. se svými „hudebními" produkcemi — kdy jen budou tyto živnosti z výstav vyhostěny! Výstava je přece dílo kulturní. Nesmí ovšem prodělati, a tu je podnikatelstvu každý účastník vhod — vada i světových výstav nejslavnějších. Vstupné 80 h, připočte-li se zvl. vstupné vybírané do některých výstavek jednotlivých a výdaj za katalogy, je trochu velké a zaviňuje asi, že návštěva výstavy ve všední dny je nevalná. Neveliké, ale útulné a přehledné i akustické divadlo, architektonicky vkusné také na výstavě funguje a zasluhuje tu znova zmínky. Pièce de resistance Ml. Boleslavi jest ovšem museum, ve starém mohutném „sboru" českobratrském installované, se svým bohatstvím starého umění, lidovědných zvláštností, se svými starými porcelány, Rainery a Brandly, prvními mapami českými (od Boleslavana Belhy-Claudyana), malé „musée de Cluny", které by však leckterou vzácnost mladoboleslavského musea rádo vzalo. Ostatní exposice, letecká, exposice prací učňů atd. nás nezajímaly. Résumé: za krátký čas hodně kulturní práce, již jenom krátkost času nedopustila prohloubiti. a—e

NOVÉ POMNÍKY. Praha bude okrášlena novým pomníkem, který — model — sochařem Štursou jest již proveden. Je to pomník Hanny Kvapilové, která sedíc v prostém přiléhajícím oděvu, hledí zasněně do dálky. Dle modelu soudě, seznává posuzovatel všecku skromnost hluboce cítivší umělkyně; prostá všech výstřelků novodobého umění, určená původcem, jen aby mluvila o velikosti bytosti, kterou zpodobuje, tato postava jednoduchosti pojetí působí vskutku monumentálně. Přátele zesnulé a ty, kteří ji zcela z blízka znali dlouhá léta, neuspokojí jediné — tvář nepodobá se věrně Haně Kvvpilové v žádném období jejího života. Uznávajíce nesmírné obtíže, jež činí úloha, věrně zpodobiti tvář bytosti již před 6 lety zemřelé, nota bene umělkyně scény, která s hlediště jeví se diváku v každé téměř úloze jinou — žádá to její úkol a vězí v tom z části umělecká síla její tvořivosti — máme, hledice na reprodukci modelu, dojem, že není to do všech detailů ta drahá — umělecky — tvář. Vyčkejme ostatně hotového díla, jež v mramoru bílém sochař vytvoří, takže v dubnu 1913 mohl by pomník býti odhalen. Již nyní však jest uvažovati o vhodném umístění pomníku, který péčí kroužku ctitelů H. Kvapilové (mluvčí jich je spisovatel Fr. X. Svoboda, který k veřejnosti obrací se o poslední příspění, gros nákladu jest již opatřeno) bude vztyčen — mluvilo se o Nebozízku. Ježto však zde již pomník Máchův a památník Náprstkův jest umístěn, bylo by vhodnějším místem snad náměstí kdysi Tylovo (nyní) u zadního vchodu Národního Divadla nebo některý prostrannější trávník Žofína.

Současně takřka přichází z Moravy zpráva, že bude zde ve Tvarožné, někdejším působišti oblíbeného moravského „Kukátkáře" zbudován pomnik V. Kosmákovi. Bližších zpráv dosud není o umělci, jemuž svěřeno úkol provésti — poslání předem zajímavé, jak věren bude prostý vypravěč, jemuž vším byl jeden úkol, moralisující děj, a málo ústředí děje, zvláště přírodní a životní rámec, a který přece svého času, zvláště v srdcích prostých čtenářů osudy svých hrdin a hrdinek, svých Chlubilů a Eugenií mohutný zůstavoval dojem. Třebas, jak víme z vypravování V. Mrštíka, nebyl takovou osobou, jak by si jej čtenář z jeho tvůrčí činnosti literární představoval — ani podobiznou jeho v Hýskově „Literární Moravě" v letech 1884—1885 není povahově vystižen, ač mu péče veliká věnována a ve mnohém věrně literárně zobrazen — bude to přece problem hodný svého předmětu, na jehož rozluštění jsme zvědavi. —ý—

BESTIA TRIUMFANS. Péčí spolků, chránících krásu domoviny a historické památky, úsilím museí, vlivem výstav a jinými činiteli otevírajícími lidu oči na pravou krásu a vzdělávajícími estheticky stala se řídkou nežádoucí příležitost k takovémuto rozhorlenému výkřiku od dob V. Mrštikova tažení za krásu staré Prahy — už se zapomíná na to tažení, kdo však vezme Mrštikova „Pia desideria" do ruky, znova vzpomene na všechny fase tohoto úporného boje se sobectvím a zaslepeností. Už dlouho nebylo slyšeti nic o působení živlů, které u nás občas vzbuzují svými činy dojem starších period kulturního vývoje člověka. Až v těchto dnech vzbouřena znova klidná hladina české shovívavosti a netečnosti nejen v Praze, ale všude, kde se česky cítí, ježto přihodilo se znova něco, čím vzhled Prahy, byt to byl jen malý zasněný koutek vltavských krás, utrpěl. Noviny přinesly zprávu, že na Střeleckém ostrově vykáceno bylo pět prastarých, téměř století stepilých topolů, na straně k Petřínu obrácené, těchto cypřišů severu, jak mluví o nich Detlev von Liliencron, stromů sic zasmušilých, ale vznešených, dodávajících přírodě svérázného vzhledu, skoro Boeklinovských interieurů přírodních. Veřejnost ovšem vzrušená tímto neslýchaným aktem surovosti k bezbranné přírodě, tázala se rozhořčeně — ústy novin, bez rozdílu stran — kdo spáchal toto vandalství. Vlastníkem ostrova je obec pražská — ale ukázalo se, že správa města ničeho o ohyzdném tom skutku neví, nenařídila poraziti stromy, ba dokonce ani jí to správou ostrova, kterou má v rukou jako staré privilegium c. k. priv. sbor pražských ostrostřelců, oznámeno nebylo. Úřadující náměstek města Prahy dal hned ředitelem městských sadů zjistiti stav věcí a tu se ukázalo, že poraženo bylo celkem 5 topolů, kmenů až 1 m 20 cm v průměru majících, z nichž jen jeden byl poněkud nahnilý, ostatní zdravé. Inu ovšem — pražští ostrostřelci... Veřejnost nyní nedočkavě hledí vstříc rozluštění záhady, proč a jakým právem ochudila správa ostrova jejího vlastníka a matičku Prahu o část její okrasy, což je přímo trestné. Nikdo nesmí poraziti strom na pozemku, který spravuje, když není jeho vlastníkem — nemluvíme ani o stupni kultury, která dopouští ničiti bez zřejmé a důležité příčiny krásné svědky starých dob, jež jsou mimo to ozdobou krajiny nepopíratelnou.

Člověk bezděky hledá v prázdnu, kde zejí jen mohutné pařezy pyšných stromů, které vzdorují bleskům, jak tyčinky se tu z jara mladou, skoro žlutou ještě zelení, pokud lístky jako písklata málo povyrostly nad hnízdečko pupenů, kdy ještě průsvitna byla vysoká koruna, jak v letě čněly k modrému blankytu, jediné svěží v temnícím zatím hávu zeleně, kdy vše živoucí umdlévalo žárem a znojem července a připomíná si hrdou nepodajnost kmenů, lehce jen otřásajících kšticí při divokých podzimních vichřicích, jak posléze v zimě truchlivě — obrovská koštišťata — k bohu prosily o vrácení životní mízy — nic, nic z toho všeho o peripetiích života ušlechtilé rostliny nebude připomínati chodci zamyšlenému, procházejícímu se po ostrově nebo z protějšího břehu pozorujícímu tvářnost ostrova, jenž bez toho už není, co bývalo.

Jsou zvířata člověku blízká a přátelská, jsou i rostliny, družící se k lidským obydlím. Topoly nejsou všude stejně vysoké. Pocházejíce z druhu Populus nigra, v Uhrách, Rusku a jinde, vytahují své koruny jako zeleně hořící plameny do značné výše, kdežto na východ přecházejí ve více pyramidovitý útvar italského topolu, jenž se také za zvláštní druh pokládá, maje za vlast Persii. Pěstují se ze semen v okolí Bologne. Původně pěstěn jen v knížecích parcích, svým časem stal se topol demokratem — v dlouhých pochodech vroubí lučiny neb ve dvojstupu aleje. V poslední době pozoruje se častěji odumírání starých topolů, jako

u člověka marasmem neb plísněmi. I rostlinné druhy mají vyměřený osudem běh života, vymírají jinými nahražovány — je však necitelností je násilně sklátí v nic . . .

a—e

PŘEDNÁŠKY O ČESKÉM NÁRODĚ V PAŘÍŽI. Je známo, že ani intelligence pařížská nemá jasného ponětí o naší národnosti, jakož vůbec Francouzové nejsou silni v geografii. Leč malým národům z této nezasvěcenosti francouzské vyplývá leckterá nevýhoda a je našim zájmem, aby velicí kulturní národové zvláště vzhledem k přemnohým ošklivým lžím, jež o nás šíří rakouská i říšská německá a židovská žurnalistika, byli o nás podrobně informováni. Zase se tu naskytuje nerozřešená dosud otázka zahraničních informačních českých kanceláří, které bychom si rádi vydržovali, když vybíráme obětavě i na jiné ne tak důležité úkoly. To je však zatím neuskutečnitelno. Proto s tím větší radostí vítáme v Čechách počiny, jimiž se literárně a poslední dobou i přednáškami v Paříži a jinde ve Francii o nás veřejnost informuje. Je toho však dosud tak málo, že dlužno s tím větší radostí registrovati vše. Noviny ohlásily v těchto dnech, že na vysoké škole sociálních nauk („École des hautes études sociales") péčí ústřední organisace národností v Paříži (Office central de nationalités) bude přednášeti vynikající pracovník na poli českofrancouzských a francouzskočeských styků, profesor československé obchodní akademie v Praze, Jindřich Hantich o českém národě, aby se Francie zevrubněji zpravila o našem vývoji a snahách.

ČESKOSLOVANSKÉ PORADY konaly se letos jako jiná léta, ve dnech právě minulých v Luhačovicích za hojné účasti z obou zemí, Čech i Slovácka, a za pozorné podpory lázeňské společnosti luhačovické. Jednak se tu otázky nadhozené dřívějšími poradami prohlubovaly, jednak nové předměty obou národů se týkající probíraly. Z látky letošních úrad zasluhují zmínky jednání o zemědělství a školách jeho, zvláště pak úvahy o literatuře, jak by se česká kniha na Slovači a slovácká v Čechách šířila. Z účastníků těchto porad uvádějí se ze strany slovenské Pavel Mudroň, Matúš Dúla, Dr. Markovič, Vl. Makovický, A. Štefánek, J; Gregor Tajovský, H. Gregorova, z českých kruhů inž. J. Rothnágel, starosta Československé jednoty, tedy žurnalisté, spisovatelé a politikové. Zdá se, že zbytečné a oběma stranám neprospěšné odtržení se Slováků od českého národa a založení samostatné literatury pouhého dialektu, snadno mohlo by napraveno býti, aniž by Slováci, vrátivše se v lůno mateřského národa, byli nuceni vzdáti se něčeho na své svéraznosti a originalitě. Rozpadání se jednotlivých českých krajů v kmenové samostatné prvky a drobení se velkých národních celků v menší jen dialektem se lišicí hodnoty nikde neprospělo celkům ani prvkům — mezi jazykem slovenským a českým není ani takových rozdílů jako mezi řečí obyvatel dvou vesnic v německých horách Čech — a přece se všichni Němci drží jedné spisovné řeči. A jen tou jednotností jsou silni. S touhou a nedočkavostí hledíme vstříc době, až Čechové a Slováci splynou zase v jedinou společnou vlast s jedním jazykem spisovným a jednou literaturou. Zdá se, že není nemožné to splynutí — hledejme jen, co nás spojuje. Heslo vysoké byrokracie „Divide et impera!" je největší nepřítel jednoty, kterou každé dílo vzrůstá a sílí. Získaly by obě strany.

STUDIJNÍ CESTY ZÁSTUPCŮ PRAŽSKÉ OBCE V CIZINĚ. Již léta přinášejí noviny zprávy o studijních výpravách zástupců hlavního města král. českého za hranice za účelem studia některé nové otázky sociální, technické, hygienické, při čemž sborem bývají vysíláni právě ti radní či starší obecní, o nichž dle jich povolání lze předpokládati, že přinášejí k předmětu tomu nejvíce přípravy, odborného vědění atd. Často bývá otázka taková delší dobu v zasedáních přetřásána, literatura předmětu studována atd., z čehož vysvitá, že výprava výzkumná tím více kořisti vědecké účastníkům přinese. Někdy přibírání bývají i znalci v službách obce jsoucí a tak lze předpokládati, že prospěje se nejen obyvatelstvu města Prahy, nýbrž i celému českému životu, ježto venkov dle Prahy právem v leckterém směru, pokud mu to skrovnější prostředky dovolují, často se řídívá. Dříve dostávalo se o těchto studijních vyjížďkách zástupců obce do ciziny veřejnosti české zpráv velmi stručných, čímž jen živena obrazotvornost německých, židovských a jiných nepřátel města, kteří pak básnili cos o velkém nákladu, o osobních zájmech členů výpravy atd., dávajíce tak jen zahraničnímu tisku do rukou zbraně. Proto vším právem byla o letošní studijní cestě obec. zástupců do ciziny za účelem studia otázky zahradních měst veřejnost česká novinami zevrubně zpravována o městech výpravou navštívených, jich dějinách, zřízení a hospodářství, takže i nejširší kruhy byly o postupu prací informovány. Lze si jen přáti, aby výprava ta přinesla Praze řešení otázky tak naléhavé, když už v okolí Prahy vyrůstají villové expositury zásluhou rozvětvení tramwayové sítě lehce dostupné, a když o zahradních městech v Krči, Braníku, třeba neodpovídají programem a administrativou zajímavému příkladu Sunlightu, Hellerau u Drážďan atd. co chvíli veřejnost se dovídá. S otázkou rozkvětu zahradních měst souvisí i snáze řešitelná novota lesních škol, které by pro chudou drobotinu města byly pravým dobrodinim a nepoměrně rychleji byla by uskutečnitelna pro teplejší měsíce roku, od dubna počínaje až do října. Veřejnost česká těší se na plody této ne právě snadné práce — nenáležít ku příjemnostem, jak by se někomu zdálo, sledovati nějakou vědeckou otázku po její stopách krok za krokem. Výpravy podobné mají však ještě jednu dobrou stránku, že informují cizinu o snahách města Prahy a její cílech, čímž také pomáhá se rozptylovati spousty předsudků, jež německá pražská, vídeňská a zahraniční žurnalistika o Praze roznáší, a jimž veřejnost cizí tím spíše věří, že nenalézá tak snadno příležitosti poučiti se o opaku. Letošní cesta vedla zástupce obce do zahradních měst německých a anglických a občasné zprávy novin informují o tom soustavně čtenáře. —ý—.

Listárna redakce. Pana Belvice žádáme za návštěvu v obvyklých redakčních hodinách.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 6. září 1912. ČÍS. 50.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. X.
ČÍSLO 51.

JAROSLAV VRCHLICKÝ

† 9. ZAŘÍ 1912 V DOMAŽLICÍCH.

Byli jme připraveni na smrt Jaroslava Vrchlického pozvolným, dlouhým jeho umíráním. Ale když nyní nadešla ta chvíle skonu, stojíme tu zdrceni tíhou toho, co se stalo. V bolestném pohnutí mlčky ruce sobě podáváme a tiskneme.

A ruce své vztahujeme po rukách těch, které s námi sepiaty byly v nezdolný a nerozborný kruh.

Kruh je roztržen. Ty věrné, přátelské ruce drahého mistra vypadly z něho . . .

Kruh nemůže zůstati otevřený. Musíme v pevný jako dříve, železný kruh se zase sepnouti.

Toho zlatě zářícího článku však v něm nebude — —

Drahý náš Vrchlický nám odešel. Opustil nás.

Ohlížíme se po jeho podmaňujících, zázračných očích . . .

Hledáme jeho milý, vlídný úsměv . . .

Jest nám, jakoby musil odkudsi zazníti jeho jemně pohnutý a srdce opřádající hlas, s kterým vstupoval vždy mezi nás — —

Ale náš zármutek, naše hoře po nezapomenutelném příteli musí ustoupiti do pozadí!

Ztráceti se, mizeti jako mlha před sluncem . . .

Tím sluncem je veřejný význam Jaroslava Vrchlického.

Tím sluncem je nesmrtelný zjev básníkův.

K tomu jest obrátiti své zraky, k tomu jest upoutati svou mysl, k tomu shrnouti svou lásku i svůj obdiv.

JAROSLAV VRCHLICKY! — —

Jako jasné světlo zaskvělo se v počátcích let sedmdesátých nad českým krajem to jméno a čtyřicet let září meteoru letělo nad ním . . .

Jaroslav Vrchlický v kulturním rozvoji národa českého znamená velkolepou epochu, která po něm se musí zváti.

Stál jemu v čele, on jemu vévodil celému tomu čtyřicetiletí právě uplynulému a vtiskl jemu pečet svým básnickým dílem.

Dnes, při západu života básníkova, zdá se, že teprve začíná být o tom světlo, jaký ohromný poklad daroval a zanechal národu svému geniální duch Jaroslava Vrchlického.

Pravé a plné jeho ocenění i v Čechách náleží teprve budoucnosti! — —

Snad se stane dříve ještě v cizině, nežli doma.

Před dvaceti lety napsal prof. Eduard Albert:

Universálnost umění Vrchlického jako druhdy naše umění válečné jde na venek, ale jde posvěcenou cestou míru a měří se s cizinou — —

Dokořán otvírají se brány všesvětového Slavína, aby mezi nejpřednější duchy lidstva slavně zařaděn byl český básník

JAROSLAV VRCHLICKÝ! — —

FR. HERITES.

PÍSEŇ MILENČINA.

(STROFY SAPHICKÉ.)

K výši hvězd a k zářnému třpytu slunce,
do prostoru bez konce všehomíra
a zas zpátky k planetě zvané země:
volala jsem tě!

Vůní květů volala, jak je jitro
porosilo — volala po den celý,
i když večer tlumnou barvou stínů
zamával krajem:

Vrať mi, vrať mi planoucí pohled dlouhý,
v kterém něha pojí se s vášní hříšnou,
sladkost slz a naděje v beznaději!
Odpověz!! — Čekám!

Noc je smutků, bolestí, steskú plná,
noc je krásy přehrozné, vyčítavé — — —
Srdce vstává s rozumem bojovati!
Bouří se srdce!

Vise mnohé minulem obtížené
zas se rodí z podsvětí zapomnění,
a ten smutný chorovod připomíná:
Včerejšek — dnešek.

Jako luny paprsek zabloudilý
tančí měkce po listu dřímajícím,
tak má duše uštvaná kolem tebe
víří a vzdychá . . .

Zhasla světla v duši mé. Zbledly snové,
které druhdy jaro mi čarovalo . . .
Jsem tu sama . . Modlu svou vzývá marně:
Odpověz! Promluv! — —

— — Hrál jsi se mnou divoce; vichr horský
pohrává tak s bezmocnou ratolestí, — —
At ji zlomí, jenom když nezahodí,
dál nese trosky!! — —

Slova tvoje — oblázky naházené,
z nudy vleklé do moře nesmírného.
Polibky tvé — vadnoucí růže zkázy
mámivé vůně — —

— — Hříchy vášně libací slz tvých smýt chci.
Nikdo, nikdo neslyší. — Noc je chmurná, —
Tma je. Tma. A bludičku staré lásky
vyhlížím marně!!

Ztišený hlas zvedá se, bouří, hřímá;
Drahý milý, neslyšíš? — — Pomstou živlů
zaklínám tě, milenče minulosti,—
jsem ti už cizí?!

Ty, jenž můj jsi, oněměls! Nepřijímáš
holdu tužeb svěcených krví, ohněm!
Vzdálen jsi mi! Volání moje bližším
nečiní tebe! . . .

Lože svého samotu, opuštěnost
hrůze temnot pro tebe obětuji — —
A sny moje — vytrysklé kapky krve —
zhlcuje černo. — — —

. . . Znavena jsem prosbami, pláčem, stenem.
V duši mojí vznícené dechem vášně
povstává teď plamenná pomsta tobě . . .
Odpověz ještě! —

Mrtvé lásky zlověstné Erinye
kletbou stále budou tě štváti, štváti,
obejmou tě, strhnou tě krvelačně
v objetí propast. — —

Slzy svoje skoupat chci v záři tvého
milostného úsměvu. Odpověz přece!
Utonout chci v mystickém opojení
na tvojich retech!

Uniknout chci samotám dlouhým, dlouhým,
srdce svého ukončit pout tu bludnou,
mocným kouzlem Sirény mladé, svůdné
chci tebe dobýt!

Silou lásky démonům vyrvat musím
ono děsné tajemství: Jak tě získat?? —
Zaklínám tě v půlnoci nebem, peklem:
Odpověz! Čekám!

MARYŠA B. ŠÁRECKÁ.

IMIČOVA LJUBICA.

Z „BAŠČANSKÝCH POVÍDEK“ — NAPSAL JAN VÁCLAV Z FINBERKA.

Pokračování

Jdi, Franjo, snad jsi špatně spal, dlouho jsme v noci lovili, večer přijď pro mě, pohovoříme si,“ řekl Erasmo Berčić, když pozoroval, že je Franjo v divné náladě.

Odcházel nějak cize od svého kamaráda, v němž až do dnešního dne měl zalíbení, nechtělo se mu Erasmovi ani ruky podati, a když musel, protože Berčić ho za ni uchopil, nijak nestiskl a vytáhl ji z ruky Erasmovy jako z chladné rukavice . . .

Trgovac Radić, který oba mladé rybáře znal několik dní, hned jakmile z Opatije sem hrozny přijel kupovati, tázavým zrakem oba přeměřil a dosti hlasitě si povídal:

„Monaci*) se rozlézají, tamo, onamo . . . každý na jinou stranu . . . Mají mezi sebou jistě tajné hněvy . . . Ten Berčić je chlapík! Žert a smích . . . ale Franjo milejší, vážnější . . .“

Ital AngeloViale, pochorvatštělý Rječan, který zaslechl tuto samomluvu, dal se do smíchu a dodal:

„Ten Berčić je chlapík! Opravdu chlapík! Té djevočici**) z Jurindvoru hned našeptal, že platíte za kilo groždí sedamdeset . . .“

„Zaista?“***)

„Tak, slyšel jsem.“

A Radić hned počítal, jak draho mu přišlo Berčićovo zašeptání . . . Zaklel v duchu a ohlédl se za Erasmem, který již kráčel kolem restaurace a kavárny Dessantićovy u mola a přístavu parníků.

Zvuk sirény projel vzduchem řezavým písknutím, a parník „Frankopan“ zahnul na pravo kolem majáku a přiblížil se pomalým tempem celým svým bokem ke kolmé stěně mola. Lodníci hodili na plošinu mola do kruhu svinutá lana, k tomu ustanovení muži se jich chopili, rozvinuli, na železný, v dlažbu hluboko zapuštěný patník zaklesli a plnou silou přitahovali parník k samé zdi, do moře spadající. A když „Frankopan“ těsně k molu přistál, spustili lodníci můstek na molo, a lidé vycházeli jako ovce z ovčince. Pak skládali dělníci zboží, nakládali ryby v otevřených nízkých bednách, pohážených na povrchu kusy ledu, pak koše a bedny hroznů, rajských jablíček, ovoce baščanské, sudy vína a množství nejrůznějších věcí, naposled po můstku kráčeli na palubu lodi odjíždějící lidé. Můstek zase zvedli, provazy odmotali a na palubu zpět v kruhy svinuté hodili, siréna několikráte příšerně zapískala, a „Frankopan“ zpětnou parou zádí lodi odrazil na širé moře, a tu teprve obrátil v kruhu přídí v čelo a odjížděl. Lidé na palubě mávali šátky, vyprovázející křičeli „Na zdar!“ a „Zdravo!“. Lezli až k majáku a provázeli hlučně „Frankopan“ až se v dáli zdál již malým, a lidé na něm jako bílé tečky . . .

Tohle divadlo opakovalo se denně, at to byl „Frankopan“, „Slavie“ nebo jiný parobrod.

Lid se rozešel a molo zůstalo prázdným až na ty, kteří obstarávali dovoz zboží na bárkách nebo vozíku do města.

Erasmo šel s jiným rybářem kolem Radiće, který se na něho hněvivě podíval. AngeloViale pod velikým slunečníkem seděl na bedně před decimálkou a dřímal.

V tom vedru usínal všechen život v přístavišti. Hladina moře se leskla jako vyleštěný plech, mírný vánek rozčeřoval její povrch, takže voda v tempech narážela vlnami na břeh a šplíchala do výše.

Bylo poledne, a nábřeží zmrtvělo. Jen Radić a Viale klidně v podřimování pod slunečníky čekali, zda ještě někdo nepřijde s košem hroznů neb rajských jablíček.

Teprve k večeru zase tu život obživl, když rybáři připravovali sítě a svítilny pro noční lov, který se musel skončiti dřív, než měsíc vyhoupl se nad Velebitem.

Erasmo Berčić a Franjo Čingria se opět sešli. Rozmluva trochu vázla, protože Franjo nemohl se zhostiti oné tísně a zvláštního strachu, který v něm tak rázem vznikl při myšlénce, že by Erasmo vážně myslel na Ljubicu, když by si ji ze srdce přál pro sebe . . .

Aby darmo se nemučil, zavedl sám na ni řeč a optal se přímo:

„Erasmo, řekni mně . . . ale pravdu, Erasmo,“ dodal vážně, „řekni mně, líbí se ti Ljubica do opravdy, nežertuješ jako vždycky? A chceš se snad o její přízeň ucházeti?“

*) mládenci **) děvče ***) opravdu.

Erasmo ihned pochopil, co se v něm od rána děje.

„Proč se ptáš, Franjo?“

„Proto . . . Kdybys to nemyslel vážně, že bych se o její přízeň ucházel já . . . tolik se mně zalíbila!“ zatoužil.

„Pak jsme sokové, Franjo!“ řekl Berčić prudce a vážně.

„Dobrá Erasmo, jsme tedy sokové! Uvidíme, koho z nás vyvolí. Zítra je nedjelja, chci s ní v Jurindvoru promluviti. Já ji tam vyhledám. Uvidíš!“

A chtěl odejíti směrem k Dessanticově kavárně, před níž pod stromy seděli čeští a chorvatští hosté lázeňští u štýrskohradeckého piva a skopové pečeně.

„Počkej, Franjo!“ zastavil mu Berčić cestu. „Dva se o ni ucházeti nebudeme! At rozhodne los, který má ustoupiti!“ navrhoval.

„Ne! Žádný los, Erasmo!“

„Tak něco jiného!“

Franjo zůstal státi a mlčel.

„Přemýšlej, Franjo!“

„Proč bych přemýšlel?“

„Protože dva najednou se o Ljubicu ucházeti nebudeme!“

„Ustup tedy!“

„A proč ty bys nemohl ustoupiti?“

„Protože cítím, že je to ona, kterou hledám za ženu!“

Chvíli oba mlčeli a přemýšleli o slovech, která si vzájemně řekli.

„Franjo,“ začal Berčić rozechvěle. „Máš mě za dobrého plavce?“

„Mám.“

„Ty jsi též dobrý plavec. Víš co bych navrhl?“

„Těžko hádati.“

„Kdo dřív doplave od majáku k českému pavilonu „Zablaće“, ten z nás pokusí se dříve o přízeň Ljubice — — — a nebude-li vyslyšen, popustí teprve místo druhému.“

Franjo vyslechl ten návrh klidně a očima přeměřil dálku, která byla od majáku ke břehům českého koupaliště. Pohodil po několika vteřinách hlavou, podal Erasmovi ruku a povídá:

„Přijímám!“

Berčić to nečekal, jinak by ten návrh nečinil, protože si přece jen o sobě myslel, že přeplave ten kus moře dříve než slabší Franjo . . .

Ale když přijal — — — přijal.

„Platí!“ řekl.“ A kdy chceš, abychom se vrhli do vody?

„Třeba hned! Pojďme na molo k majáku!“

„Počkej, řeknu někomu, aby hlídal šaty,“ odskočil a vpletl se do hloučku mladých rybářů a bárkářů.

„Stefane Pavići,“ zakýval na syna majitele několika bárek, „odvaž bárku, sedni do ní a pomalu za námi vesluj, až se vrhneme s Čingriou u majáku do moře. Nikomu nic neříkej, jde o tajnou sázku, kdo z nás dříve doplave k českému pavilonu . . .“

„Ty s Čingriou? To nedokáže!“

„Také si myslím, proto ti říkám, abys jel za námi . . . a opustí-li ho síly, dopluj k němu a vezmi ho na bárku . . . bylo by ho škoda, aby se nám utopil,“ nutil se v žert, ač mu bylo při těchto slovech hrozně. „A nikdy mu neříkej, že jsem tě najal. Slibuješ mně to?

„Slibuji! A proč se sázíte?“

„To se nedovíš!“

„Nechci to věděti, ctím tvé tajemství.“

„Dobrá. A teď na bárku, my půjdeme na molo a k majáku.“

Vrátil se k Čingriovi.

„Pojď, všecko jsem ujednal!“

Šli plni rozčilení a neklidu vedle sebe a nemluvili.

V malé zátoce, nehluboké, mezi břehem a kamennou hrází spadající, spravovali dělníci loďaře Obiliće velkou plachetní bárku, již měli vyzvednutou a podepřenou trámy. Spodek její byl silně poškozen, celými prkny jej vyspravovali a rány zacelovali roztopenou smolou.

Sretan Gragorić položil kladivo na koleno a díval se za kolem jdoucími mladými rybáři, kteří vystupovali na plošinu mola a spěšně kráčeli po kamenné dlažbě jako po kuse silnice, vystavěné hodný kus do moře, až tam, kde hloubka připouští parníkům přistáti.

Berčić se díval k nábřeží města, zda Stefan Pavić s bárkou odrazil od břehu.

Vesloval směrem k majáku, ke konci pevné hráze daleko do moře stavěné, a pak uhnul v pravo, aby byl trochu dále od čáry, směrem mezi majákem a českým hôtelovým pavilonem, který stál kousek dále od nízkého, oblázky a pískem se bělajícího břehu.

Erasmo se trochu uklidnil, rychle se odstrojil a zůstal jen v plavkách, které tu nosí místo spodních kalhot.

Za ním šaty odhazoval Franjo, chvěl se trochu, ale snažil se zachovati rozvahu.

Nastávala malá bóra, moře se vlnilo a bylo viděti, jak voda naráží na skaliska proti Perviči, vysoko stříká a pěnami dopadá zpět.

Stáli tu oba jen v plavkách a čepicích s těly osmáhlými, opálenými do hněda.

Erasmo Berčić podal mlčky Franjovi ruku, postavil se na balvan, který pod majákem trčel z vody, a ukázal na trčící balvan vedlejší, aby si Čingria naň vystoupil.

Posunul několikráte rukama v před i do zadu a...

„Jedan, dva, tri!“ — — — —

Moře se pod nimi roztříslo, voda zavířila.

Zmizeli na okamžik pod vodou, pak vynořila se jejich těla, setřásli vodu s očí, rozevřeli je a pracovali rukama i nohama. Hned zmizeli za vrcholkem vln jako ve žlabech, hned se vynořili na vrchol vlny druhé, a tak vlnivým pohybem dostávali se ku předu.

Berčić byl o hodný kus blíže k cíli, ohlížel se chvílemi po Franjovi, který ploval stejnoměrně a jen se díval upřeně k pavilonu „Zablaće“.

Stefan Pavič pohružoval vesla do rozvlněné hladiny a držel se po jich pravé straně v malé vzdálenosti.

Dokončení

FEUILLETON.

ARMÁDA SPÁSY.

(K ÚMRTÍ JEJÍHO GENERÁLA WIL. BOOTHA V ANGLII NAPSAL VÁCLAV PANCÍŘ.)

Dokončení.

Zvláštností této armády je, že všecky hodnosti v ní, jak se zdá, přístupny jsou i ženám. Tak jeden článek a sice o generálové Boothové, napsala „komisarka“, — při zmínce o povedených inspekcích uvádí se „divisni velitelka“, „brigádnice“ „majorka“, „štábní kapitánová“, „adjutantka“ a nevím jakou hodnost měla kazatelka, již jsme poslouchali. —

Z válečné listy v časopise uveřejněné, patrno, jak armáda rozdělena na sbory („Kóry“), divise atd., při čemž „sbor“ je jednotka menší nežli divise, tak aspoň dlužno souditi z obsahu. Hodnost generála, se kterou se neshledáváme ani ve švýcarském spolkovém vojště, má i u armády spásy jen americký Booth.

To je „armáda spásy“ po stránce formální, pokud její zařízení patrno z jejího orgánu — budiž dovoleno naznačiti ještě něco o vlastním účelu celého toho podivného zařízení.

Hlavní cíl „svaté války“, kterou armáda organisuje, kde se dá, jest, přivésti, jak píše „komisař“, hříšníky a hříšnice k Ježíši, posvětiti je. Armáda chce zachrániti duše, hlásá evangelium a podává pomocnou ruku padlým. Tomu cíli a jeho vymezení věnován časopis, jemu platí i ostatní činnost armády.

Časopis působiti chce jednak obrazy, jednak články a zprávami, z nichž možno posouditi činnost jednotlivých hodnostářů, i oddílů.

Naše číslo mělo na úvodní stránce dva obrazy: jeden znázorňoval slavnost obžinek za časů Davidových — druhý děkovnou slavnost obžinek za časů dnešních. Tam se radovali z hojných stád, vedených na porážku — zde z plodů polních, které člověk vděčně přijímati má z rukou Hospodinových. Armáda spásy tedy horlí po této stránce pro vegetariánský způsob života, jakož vůbec články povahy životosprávné končí výzvou: odvrhni od sebe doutník! vyhýbej se hrám a hostincům! střez se zlých společníků! odluč se od světa a shromažďuj poklady v nebi! —

Jiný samostatný obraz s nadpisem: „Veselého dárce miluje Bůh“ předvádí statného sedláka, dávajícího koš ovoce a polních plodin — b o j o v n í k u a r m á d y s p á s y. —

Články, psané většinou na slova bible, pojednávají na př. o povinnosti boháčů, dávati chudým; tak prý přikázal již Mojžíš, že snop, zapomenutý na poli, náleží cizinci, sirotku a vdově — a boháč vůbec je jen důchodním na prospěch lidstva; pravým vlastníkem všeho je Bůh, do jeho rukou má boháč vložiti svůj statek na prospěch bližních —

Jiný článek nabádá k vděčnosti vůči Bohu, jemuž máme děkovati, za vše, co máme. A zase se opakuje zásada, že bohatství není na světě vším.

Děkujeme Bohu za civilisaci, z a a r m á d u s p á s y, za bibli, za chléb, za ženu atd.

Zase jiný pisatel — „plukovník“ — na slova písma: „jak kdo seje, tak bude žíti“, nabádá k tomu, abychom žili v Kristu. Člověk prý rád hlásá, že je svoboden. Je a není. Jsme, at chceme nebo nechceme, bez oddechu unášeni vlnami proudu života, dny, měsíce i léta plynou, aby se už nevrátily. Každý pohyb hodinového kývadla, každý úder tepny přibližuje nás k stáří a k smrti — v tom svobodni nejsme.

Jsme svobodni jen v tom, jak svůj život si zařídíme, jak si jej uspořádáme. To nám ponecháno na vůli, v tom právě záleží naše setba.

Bohu, svému svědomí a svým činům nikdo neunikne; naše činy jdou s námi — a jak jsme zasili, tak budeme žíti. To je krutý, beznadějný zákon přírody. Celý minulý život opět a opět vrací se před náš zrak, čím déle žijeme, tím častěji — a dle zákona přírodního není slitování.

Však za všemi věčnými zákony stojí Bůh, stejně veliký a milosrdný jako jeho zákony jsou nezměnitelné.

Ze všeho vidno, že cíl armády spásy není nikterak zlý, a neslyšel jsem nikoho, kdo by byl působení jejího nechválil. Že koná armáda mnoho dobrého, to potvrdil mi jak náš bytný, starousedlý měštan curyšský, jehož rodina byla přísně věřící dle Zwingli-ho, a stejné svědectví o armádě vydal i otevřeně lehkomyslný jinak mladý Mnichovák, s nímž jsme příjemnou noc ztrávili v Altdorfu. Armáda má hlavně namířeno na pijáky, vidouc v pití kořen zla, a proto ku podivu ona, nepřítelkyně hospod, působí hlavně po hostincích. Ona předpokládá, že pijani, prostitutky atd. nebudou sami vyhledávat to, co by je obrátilo, proto ona vyhledává je v hostincích, odlehlých částech města atd. — — Časopis armády zaopatřuje ovšem i rodiče opuštěným sirotkům a snaží se i jinak býti užitečným — i nedá se vytknouti mu jediné slovo nepřístojné anebo špatné. Ač je to časopis „válečný", neobsahuje, aspoň pokud my jej seznali, nejmenší polemiky proti nikomu a ničemu, nežli proti hříchu — — Cíl tedy, aspoň pokud na venek se jeví, je dobrý a nejvýš uznáníhodný, třebaže nikterak nový.

Jiný náhled lze ovšem míti o prostředcích, kterými armáda chce šířiti evangelium, zachraňovati duše. Právě prostředky, jimiž působí, jsou u ní to nejhlavnější, karakteristické — neboť jimi se odlišuje od jiných společností a od církví.

Tu však dlužno důrazně připomenouti, že právě celé to vojenské zařízení, odpozorované do nejmenších podrobností skutečným zařízením válečnickým, do opravdy vojenské není, že je to pouhá nápodobenina, pouhá hračka, kterou způsobem málo originelním spojeny dva pojmy tak odlehlé, jako je náboženství — a válka, v jeden celek. Kdo se ubrání úsměvu při zprávě časopisu, že dne 14. září vysíláni budou kadeti, že opět přijati čtyři kadeti pro „vojenskou školu" a při zprávách podobných?

Hlavní doznanou potíž, jak každý znalec rád uvěří, má i armáda spásy se svými muzikanty. Všecky zprávy v časopise prosí Boha za jejich osvícení. „Bůh žehnej všecky naše muzikanty" — tak končívá doslov v podobných případech — ale nic naplat. Jeden štábní hejtman si zle stěžuje, že musí při každé příležitosti muzikanty nejdřív shánět a prosit a pak ještě dlouho mít starost, přijdou-li, čili nic. Ovšem prý bylo parné léto — domlouvá jim — ale mnozí přes to nedali se pobízet a vytrvale pomáhali zasévati dobré sémě. Měli by si tedy i ti likaví vzíti vzor z těchto ochotných. A pak! Jaká radost, míti vědomí, že jsem vykonal svoji povinnost! Zvláště když mám vědomí, že jsem vykonal něco dobrovolně a z lásky — ne proto, že jsem musil! Takový hudebník cítí v duši zvláštní upokojení a libost Mistra spočívá na něm — — —

Ovšem doznati dlužno, že sami jsme viděli, že armáda má hudebníky, kteří se zamhouřenýma očima dovedou naslouchati výkladům ženy — a z návěští o velikém shromáždění, při němž účinkovati mělo nazítří po našem odjezdu z Curychu 100 hudebníků a 50 zpěváků (mimo 200 polních důstojníků) lze usuzovati, že armáda přece jen má dost hudebníků. Jakých, nevím. Hudba, tou nejprimitivnější počínajíc, je jeden z nejdůležitějších prostředků, jimiž armáda snaží se působiti — psychologicky celkem ne nesprávné stanovisko.

A tu jsme zase u něčeho, čeho dlužno si povšimnouti. Působení armády je okázalé. Dne 19. září 1911 na večer k nalo se v městském domě v Curychu „zvlášť veliké" shromáždění. Před tím pochod důstojníků a vojínů se zpěváky a hudebníky od jezera do městského domu, kde zmíněné již shromáždění řídil komisař pro zemi s chotí v průvodě hlavního sekretáře, plukovníka, důstojníků hlavního stanu národního i divisního a nahoře již zmíněných polních důstojníkův a zpěváků. K tomu zvalo se vyvěšenými cedulemi i časopisem a zvláštními nápadnými pozvánkami. Takovým způsobem koná armáda shromáždění v největším městě švýcarském, jen aby za každou cenu způsobilo rozruch.

Představme si, jaký poplach způsobí asi v zapadlé vesnici, která žije jen svému klidu, když tam přitáhne armáda s důstojniky a hudbou v čele, jak o tom vypravují zprávy v armádním časopise! Je právě otázka, co vlastně na lidi působí a proč se ta neb ona „duše" odhodlala, přistoupiti k armádě. Vypočteno zde mnoho, když na nic jiného, tož aspoň na lidskou ješitnost — a nebylo by divu, kdyby právě v odlehlých horách našla armáda pro své šiky hojnou žeň. Vždyt zajisté i Švýcarsko má svoje — „blouznivce našich hor". A nad to koná armáda zvláštní shromáždění i pro děti, tak náchylné k vojáčkování.

Však ku podivu, zprávy z odlehlých hor neposkytují právě nejlepšího obrazu o vítězném postupu armády. „Měli jsme nádherné shromáždění, major jasně vyložil třem stům posluchačů, že třeba každé chvíle býti připravenu — — — a táhli jsme s hudbou dále." Více se v mnohých a mnohých zprávách nepovídá. Někde dokonce doznán úbytek vojů — —

A příčina?! Zajisté i švýcarský horal pravidelně tak snadno nechytne, dlouho pozoruje a ještě déle přemítá, nežli přikývne — stejně jako každý horal a venkovan všude na světě. To i tehdy, když něco odpovídá jeho jaksi přírodou dané náchylnosti, jeho stavu i tužbám. Tím méně se pak usedlý domorodec rozpálí pro věc, jež svým zařízením přece jen je venkovanu, jak lze míti za to, i ve Švýcarsku trochu málo přirozená. Člověka, který pojímá život nejvážněji ze všech vážných, nezaslepí ani v zemi národní milice nějaké pozlátko nebo sport — leč když

člověk takový má k tomu nějaké zvláštní důvody, pravidelně cizí normálnímu způsobu života. — —

A pak: dělit se s někým o pracný, výtěžek své osamělé práce, jak hlásá armáda?! To tak najednou nejde, o tom třeba dříve uvažovat. A na uvažování času dost — tam ve švýcarské horské samotě —

* * *

Onoho nedělního odpoledne, kdy Švýcarsko slavilo výroční „den pokání a modlitby" a kdy jsme ponejprv poznali z vlastní zkušenosti zvláštní hnutí náboženské na rozhraní věku devatenáctého a dvacátého, které se zove „armáda spásy" — onoho dne neměli jsme příležitost, a přiznám se, ani úmyslu, bliže se tímto jevem zabývati. Proud svátečně naladěných měšťanů — a ve svobodném Curychu poznali jsme šosáčtější měšťany, nežli jsou u nás, aspoň dle běžných pojmů — proud takových svátečních výletníkův unášel nás podél budovy městského divadla po nábřeží, zvaném „Uto-quai" k výběžku, který v veliké vzdálenosti od města vniká do jezera na této jinak méně zajímavé straně, nežli je břeh druhý, zvaný „Alpen-Quai" a „Mythen-Quai", nábřeží Alp a Mythů. Malé parníčky, zvané zde „Dampfschwalben" (parní laštovky), i větší parníky křižovaly, naplněny svátečním obecenstvem, hladinu vodní.

Došli jsme až k onomu výběžku, lemovanému skalami a porostlému křovím a stromy, jemuž přisouzeno jméno „curyšský roh" — „Zürich-Horn". „Roh" tento připomíná mimoděk známý výběžek v Opatiji, u něhož nad hladinou vodní vévodí známá Madonna del mare. Ta zde ovšem chybí — ač Curychu samotnému katolický kult marianský není docela cizí.

U výběžku v sadě je veliká zahradní restaurace, bliže ní též malé zoologické museum švýcarské zvířeny. Vešli jsme do restaurace — však co slyšeti už z dáli?

Zase zbožné písně na běžný nápěv, které pěly se stupňů vyvýšené verandy asi tři dívky, oblečené stejnokrojem „armády spásy". Jiná roznášela po hostech známý list s provoláním k zítřejší veliké manifestaci, a vybírala dobrovolné dary pro spolkové účely. A většina Švýcarů v takovém případě nenechá „bojovnice" odejíti s prázdnou, nýbrž daruje nějaký, byť sebe menší obnos, s přesvědčením, že dává na dobrý účel.

A týž zjev stihal nás toho odpoledne takřka za každým krokem, zjev ve Švýcarsku, v protestantském, samozřejmý.

Všude muži i ženy v modravých stejnokrojích, verbující hlavně po hospodách a místech odlehlých hudbou a zpěvem i důtklivými slovy a válečnými hesly pod prapor Kristův všecky padlé a opovržené bez rozdílu pohlaví i stavu! Budou všichni přijati s otevřenou náručí — vždyt ti, co verbují, vědí často nejlépe sami, co je to, býti padlým a opovržení hodným. Mnozí bojovníci a mnohé bojovnice armády samy krajně prodělali hříchy, jemuž platí nyní válečné jejich heslo. Kdo nevzpomněl by tu na moderního Augustýna — Tolstého?!

* * *

Toť malý obrázek ze Švýcar — — uniformovaní „blouznivci nepokojného Curychu", toho Curychu, jenž širší naši veřejnosti znám jest namnoze jen ze soudní síně, jakožto nejbližší útočiště živlů, jichž činy a zásady tak se příčí činům a zásadám armády spásy.

Však Curych, jakožto duševní hlava svobodné země, nedopřává pohostinství jenom armádě spásy, není útočištěm jen živlů vysloveně podvratných — též jiné, s armádou spásy do jisté míry soutěžící sekty, mají tam své sídlo, vydávají zde své časopisy a šíří odtud tajně svoje zásady do zemí, kam nemají veřejného přístupu. Tak píše se často o mormonech, které do světa vyslala Severní Amerika; rozumí se, že ústřední evropská správa této fanatické prý sekty, již vytýká se v první řadě mnohoženství, nalézá se taktéž v Curychu; vydává jí tam čtrnáctidenník „Der Stern" (Hvězda). Z Curychu šíří prý tito „svatí posledních dnů" pomocí tajných organisací a spisů svoje učení hlavně do sousedního Německa a policie ve velikých městech marně brání jejich rozvoji. Tak stěžují si aspoň německé listy. Mormoni mají biskupy a kněze, tedy zařízení, podobné církevnímu, a pomocí mladých missionářů lákají prý hlavně mladé dívky nejen k přestoupení na víru, jimi hlásanou, ale zároveň k vystěhovalectví do svého původního sídla, do Utah v Americe.

Věru zvláštní to zboží, dovážené k nám z Ameriky, ze země u nás tak vysoce cenčných zařízení, ve které při obchodní prosaickosti tak kvete všemožné tajnůstkářství a sektářství. Mnozí naši krajané nám to mohou dosvědčiti. A hlavní útočiště všech těchto podivných sekt v Evropě jsou — „svobodné státečky evropské" — malé Švýcarsko. Nade vším tímhle dlužno ještě více se zamysliti, nežli nad tím, když ve státě panuje celkem jednota u víře a když není náboženských výstřelků. Dokončení.

ČESKÝ ŽIVOT.

KAVÁRNY A LITERATURA.

KAPITOLA Z OSUDŮ NOVODOBÉHO PÍSEMNICTVÍ.

Předem podotýkám, že běží o číšníky kavárenské a o literaturu periodickou, která má pro písemnictví vůbec mnohem větší význam, než-li se myslí, už proto, že mnohá stěžejná práce literární po prvé uzřela světlo světa v některém rodinném, obrázkovém nebo vůbec periodickém díle. Majít číšníci

styk vlastně jen s časopisy a novinami — z knih vlastních takřka jen adresáře a schematismy přicházejí do jejich rukou. Co se však časopisů týče, může sklepník, jenž je bystrý, vzdělaný, znalý řečí, jenž má dobrou paměť a smysl pro literaturu,* vyvinouti se svým časem na zběžného znalce literatury, na bibliofila, který, kdyby si činil zápisky, po čase mohl by vybranými kapitolami z tohoto materialu, uveřejnil-li by je, posloužiti i dějinám literatury velikými zajímavými dokumenty. Zvláště starší sklepník kavárenský a z těchto t. zv. vrchní sklepník.

Číšníci hostinců přichází nejčastěji ve styk s denními listy — někde odebírají ještě nějaký týdenník illustrovaný. Za to však vrchní číšník velkoměstské kavárny, jenž z výnosu zpropitného nejen časopisy platiti musí, někde i ostatní číšníky vydržovati, ale tu a tam i vlastníku kavárny dopláceti, stává se znalcem, ovšem zpravidla jen povrchním, časopisectva, neboť v některých kavárnách odebírá se i několik set časopisů.

Dlužno ovšem rozeznávati kavárny, v nichž se čte, dále kavárny, kam se chodí vyjednávati obchody, jiné, kde se hraje skoro výhradně, kavárny studentské, ženské, noční atd. Z těch ovšem pro nás význam mají hlavně ony, kde se čte. Přicházejí sem denně v určité hodiny určití, vždy titíž hosté — navštěvuji takto jednu kavárnu už dvacet pět let — kteří mají své stoly, z nichž některé jsou velmi vzácné, hostíce na př. jeden vynikající spisovatele, druhý četu universitních profesorů filologů, třetí herce atd. atd. Takové kavárny vyskytují se pak i ve výtvorech literárních, básníků, novelistů, dramatiků, a známe takové kavárny i z biografií Nerudových i jiných. Jednu kavárnu (Breithutovu) zvěčnil na př. v jednom ze svých pražských obrázků v Máji Dr. R. J. Kronbauer, kavárny pražské všeobecně pak vyličil po všech stránkách Václav Štech v Máji r. 1906 (str. 123), v cyklu „Praha včera a dnes" (kavárny). Já sleduji otázku zevrubně přes dvacet let. Kavárna byla mi druhým domovem, její stolek osvěžením po práci, útočištěm, nejmilejším koutkem, v němž kochal jsem se za levný peníz (za dávku kávy) v umění slovesném. Z ní odnášel jsem si předplacený list, jenž za polovičku, když ho hosté přečtli a novým číslem staré vystřídáno, byl mi přenechován — do ní uchyloval jsem se, abych nepozorován přečetl si vlastní práci vonící ještě tiskařskou černí, jakmile nové číslo časopisu objevilo se v rámci nebo v deskách. A v tom všem bývá sklepník, aspoň literátu dobrým pomocníkem.

Je sice — dlužno vyznati — znalcem literatury té velmi zběžným, ježto listy ty nečte. Ale předplácí je a umožňuje tak vedle besed existenci četných listů, které takřka jen pro kavárny vycházejí. Nečte je zpravidla — jsou však i výjimky. Znám číšníka, který, když kavárna spustla pozdě večer nebo dýchá prázdnotou o vakacích nebo v dopoledních hodinách některých, pilně čte v časopisech, vzdělává se. Jinak znají číšníci, třebas ve škole odborné přednáší se jim o ní, literaturu jen se zřetelem ke svému povolání, aby věděli, kdo z hostů jaké noviny čítá, aby věděli. kde list vychází, jakého je rázu, kdy a proč bylo zabaveno některé číslo, aby na př. jistému hostu nikdy nepředložili číslo „Času", ve kterém byl zle pocuchán. Byly doby ostrého boje mezi staročechy a mladočechy a mezi žurnalistickými zástupci stran, kde se nesměl v kavárně jisté staročechu předložiti list mladočeský. Byly doby, kdy pražské německé listy nesměly se v některých kavárnách vykládati a předpláceti — podobný osud stihl mnichovskou „Jugend" a „Simplicissimus" pro sprosté národní urážky. To všecko musí číšník věděti.

Má-li dobrou paměť, bude však věděti ještě po letech o rozmanitých časopiseckých jepicích, lístcích, jež vyšly v jednom nebo ve dvou až ve třech číslech, o všelikých těch „Tribunách", a četných jiných časopisech, které tím dříve zašly, čím bohatýrštější a sebevědomější byla posa jejich vydavatelů, zakladatelů a redaktorů, neboť kdo něco umí, pro toho v Čechách pořád ještě vychází dosti časopisů, v nichž může ukládati svoje práce a dokonce za honoráře, který v nových literárních edicích náleží skoro výhradně mezi „pia desideria". To všecko ví i číšník s jistou literární tradicí, který se nespokojil s tím, aby věděl, kolikrát list měsíčně vychází, ve které dny a které hodiny denní, což méně všimavému poví ostatně kavárenský čtenář, urguje nové číslo vytrvale a soustavně, až je obdrží, aby je často v několika vteřinách

* Ostatně mají číšníci svoji odbornou školu, ve které znalec, obyčejně středoškolský profesor vykládá jim o literatuře.

přelistoval a nenaleznuv v něm „svého“ příspěvku nevrle je odhodil a více si ho nepovšiml.

Číšník musí odebírati časopisy dle vkusu a požadavků svých hostů. I kdyby měl sebe v ce vkusu — musí odebírati „Mládence“, „Pikantní svět“ a pavkus vídeňský „Bombe“, „Floh“, „Pschütt“ atd., navštěvuje-li jeho kavárnu mládež kupecká a nestudující studentstvo, jež má v nahotinách a oplzlostech zálibu. Číšník však může také své čtenářstvo vychovávati, odebírati ušlechtilé umělecké listy ve větším počtu — jeden vážný čtenář přivede mu do obchodu druhého a třetího, každý z těchto zase jiné, takže záhy objeví se noví a noví hosté.

Nedělní obecenstvo má jiné potřeby. Deštivý den nepřipouští procházky ani výletu — do divadla je brzy nebo dávají známé věci, kam jíti, táží se rodiny a rodinky. Do kavárny — odpovědí si. Rodina zaujme kulatý stolek a jmou se prohlížeti — obrázkové časopisy. Muži po chvíli odskočí ke kulečníku nebo zahrají si šach (pohříchu často také karty), dámy prohlížejí obrázkový list český nebo německý — pro znalce cizích jazyků vyskytují se ve větších kavárnách také illustrované listy francouzské, italské, ruské, polské a anglické. Jich jména musí také ubohý číšník znáti, a naučí se je znáti od tvrdohlavého denního hosta, který je tak vytrvale žádá, až se číšník odhodlá je opatřiti — často s krvácejícím srdcem, neboť ochuzuje svoji kapsu. Jet kavárenský čtenář některý nestálým hostem — když vynutil si předplácení některého listu, pojednou zmizí a trápí zase kavárnu jinou — po nově abonovaném listu, který se musí aspoň na čtvrt roku předplatiti, nezeptá se po odchodu takového hosta třeba nikdo druhý, nebo více z dlouhé chvíle vezme jej do ruky sem tam v neděli některý návštěvník kavárny jen proto, že nemá nic jiného. Tím se ovšem číšník poškozuje.

Abychom pochopili význam číšníka pro literaturu, třeba si uvědomiti, mnoho-li je v Praze a v Čechách kaváren a kolik asi průměrně v kavárně jedné odebírá se časopisů. Není snadno takovou statistiku sehnati, ale pokusíme se o ni, prosíce, aby čtenář, nebudou-li naše zprávy úplné, spokojil se s daty, která jsme mohli sehnati.

V Praze samé je as 132*) kaváren. V každé odebírá se okrouhle až 50—100 časopisů. To representuje na předplatném velké tisíce.*) Uvažme, že v některých kavárnách odebírají se časopisy některé i ve 2—3 exemplářích, denní listy čtené hojně i v 5 a více exemplářích („Národní Politika“, Národní Listy“). Jsou to sumy peněz, jež se vynakládají na vzdělání národní v místech, jichž dosah pro osvětu obyčejně se pomíjí. Pražské kavárny jsou zároveň největšími čítárnami. Do set časopisů musí míti renomovaný závod, neboť v těch je kouzlo pro kmen návštěvníků. V pátek a v sobotu listy domácí, mnichovské, lipské a berlínské zvedají návštěvu nad normál, v pondělí se chodí pro obrázky pařížských a londýnských týdenníků. Prostřední dny téhodne mají jenom normální frekvenci.

*) Dle pražského adresáře.

První kavárník-literát v Praze byl Jiří Deodat, jenž založil v Praze první kavárnu na Malé straně pod věží Mosteckou r. 1711. Křestan a armen Georgos Hatalak il Demški — známý pode jménem nahoře uvedeným. Brikcí píše o něm v „Máji“: „Pražané uvítali Deodata s jásotem. O jeho líbezný nápoj byl takový shon, že již záhy koupiti si mohl právo měšťanské a privilegium kavárny. Tam bylo denně nabito, zejména mnoho duchovenstva navštěvovalo originelní závod.

Ale tito hosté, zejména pak O. O. jesuité zapředli bystrého, světa znalého kavárníka do osudných literárních nesnází. Pochválivše mu různé mravoučné spisy, jež latinsky a německy vydal, přiměli jej k napsání útočných pamfletů proti židům. Nějaký čas hašteřil se Jiří Deodat s pražskými židy, až tito učinili všemu krátký konec. Skoupili jeho dluhy, rozbili mu úvěr a tím způsobili rychlý pád nepohodlného autora.

O veškeré jmění připraven zemřel v bídě asi r. 1740.“

Od dob Jiřího Deodata vystřídalo se ovšem rukou kavárenského číšníka na milliony čísel časopisů a novin a na milliony čtenářů.

Je tedy kavárna a její číšník důležitým faktorem u vývoji českého časopisu.

Quod erat demonstrandum.

* V jisté pražské menší, dosti tiché kavárně stojí časopisy až 800 K čtvrtletně — číšník platí jen některé. Čtenář má příležitost shledávati statistiku — věc nevděčná, ježto všude nezví pravdu.

K ÚMRTÍ našeho drahého přítele, člena redakce „Máje", vydáváme zvláštní číslo „Máje", jež současně s 51. č. ročníku tohoto dostane se do rukou čtenářstva. Proto „Máj" odkazuje čtenáře své k této publikaci. Mimo to vydá počátkem příštího ročníku číslo památce Vrchlického věnované s bohatstvím příspěvků českých spisovatelů, kdež i vše pamětihodné o posledních chvilích zesnulého bohatýra ducha bude uveřejněno.

NÁRODNÍ DIVADLO provedlo 9. září večer poprve veselohru o 3 scenách od F. Anseye: „Třináctý u stolu", založenou na pověře, že třináctka je nešťastné číslo, pročež strýc hostitelů, manželů Tidmarshových, soukenník Gilwattle, na němž dle všeho Tidmarshovým záleží, jistě by hostiny se nezúčastnil. Proto objednají si, aby u stolu bylo osob čtrnáct, Tidmarshovi od firmy Blankleyovy jakéhos figuranta; ten však, když jeden z hostí onemocněv se nedostavil, odvolán, není však jisto, nedostaví-li se přece, ježto odvolání došlo do závodu pozdě. Skutečně přijde k hostině cizinec, jejž hostitelé pokládají za onoho figuranta a dle toho s ním zacházejí. Je to však lord, jenž omylem za veliké mlhy zmýlil si dům, a chtěje navštíviti souseda Tidmarshových, aegyptologa (sám tu vědu pěstuje horlivě), zapadne k Tidmarshovým, netuše omylu. Ovšem za hostiny sezná svůj klam, ale baví ho chování hostů, nebot dceruška Tidmarshových prozradí tetě, choti soukenníka, kdo je neznámý host (zřízenec firmy Blankleyovy) a tak se zdvořilost k lordovi rázem změní v hrubost. Lord však setkává se u stolu s jednou známou, schudlou slečnou Seatonovou, ke které, kdys sám chud, nežli mu lordství a jmění po utonulých příbuzných spadne do klína, zahořel kdesi ve Skotsku láskou, nemaje však jmění, netroufal si jí se vyznati. Nyní ovšem překážka odpadla — slečna je chudá vychovatelka; požádá ji o ruku, kteráž je přijata tím spíše, že Tidmarshovi s ní nezacházejí něžně a dopadnuvše ji s lordem v důvěrném šepotu ji vypovídají.

Kus je vlastně satira na nafoukanost a necitelnost bohatých měšťáků, proti nimž staví se šlechta, jako šlechetnost a dokonalost sama. Nelze nic namítati proti tomuto chápání poměrů, nebot jsou jistě třídy lidí, kteří si tak vedou jako Tidmarshovi a jejich hosté, a za zásluhu velikou pokládáme autorovi, že z tak jednoduché zápletky vytvořil celovečerní veselý kus, odpouštějíce mu rádi všelikou nepravděpodobnost té zápletky za cenu životné charakteristiky jednotlivých figurek, odpustíme mu tím snáze, že vskutku obratně zápletku provedl ku věrohodnému konci, byť sebe opotřebovanějšímu, zvláště když nám umělci Národního divadla i z nejnepatrnějších úložek vytvořili maskou i hrou řadu kabinetních obrázků lidiček anglické demokratické společnosti, která myslí, že pravý demokratismus záleží v tom, že se šlechtě říkají do očí nezdvořilosti, a že se tyto zvrhnou v pravé hulvatství, když se jim řekne, že lord je vlastně pouhý zřízenec obchodní, kteréž chování zase se promění v ponížení, jakmile se přece jen ukáže, že domnělý zřízenec Blankleyův je lord. V popředí výborné souhry (režii měl p. Mušek) stojí nesporně pí. Hübnerova, choť soukenníkova, representantka neomaleného protzovství; byla pravdiva — až do toho protaženého dolního pysku. I její choť v rukou p. Steinsberga proveden v kategorii bohatých usedlých otevřhubů lžidemokratických. Tidmarshovy manžele sehráli pí. Laudova, která nalezla dobrý tón pro manželku, jež má vždycky pravdu a dovede služebné osoby ostře držeti od těla, a p. Focht v úloze manžela pod pantoflem. Úložka jejich dcerky — je to sympatické, upřímné „enfant terrible" — byla provedena A. Voglovou, osvědčenou již representantkou malých (z „Modrého ptáka"). Korektní, shovívavý sic, ale hrdý lord byl p. Schlaghammer, výmluvný a výrazný nevtíravým humorem.

Z figurek u stolu byli ostře kreslení velkovýrobce hořčice, jenž s oblibou hovoří o posmrtných věcech člověka, p. Hašlerem, a jeho choť sl. Suchánkovou, sl. Buglova pí. Pštrosové, oplakávající stále svého nemocného papouška a agent p. Toomer (p. Kafka), zářící štěstím, že mohl přijíti na hostinu bez choti, která onemocněla chřipkou.

Novicka Národního Divadla, sl. Veverková, od té doby, co nám zmizela ze sceny vinohradské, sesílila a proto v úloze mladičké vychovatelky, ač ji provedla velmi diskretně, nevyhlížela dosti přesvědčivě. Ostatně figurku tu činí nesympatickou ta okolnost, že se k lordovi, pokud myslí, že je zřízencem Blankleyovým, ač je její starý známý, chová velmi odmítavě, takže jí divák štulce její vrchnopanské zaměstnavatelky vlastně přeje. c—y.

MĚSTSKÉ DIVADLO KR. VINOHRADŮ sehrálo 7. září večer mimo předplacení poprvé O. Strausse operetu (s předehrou o 2 aktech) „Přítelinku" (dle textu L. Steina a A. M. Willnera přeložil O. Frank). Je přirozeno, že nová opereta, má-li se líbiti, musí přetrumfnouti všecky předchůdce momenty, které zakládají líbivost operety ve velkém městě. Neskrotný temperament a divoký rozmar, sentimentální hudba zamilovaných allur (nemusí býti ani líbivá), hodně melodií, které se několikráte opakují a podloží kupletový text brzy na muže, brzy na máj, tanec na jevišti at už v podobě plesu, jenž do děje náleží a všecko to křepčení legitimuje — das by v tom byl, abych neprorazil smělosicí temperamentu, valčíkového tempa a několika dobrodružství s pikantní příchutí (ale při tom v této hře zcela solidních). A tak se to také podařilo, že i nová vinohradská opereta ovládla hlediště a skoro bych řekl i jeviště bujným svým humorem, soudě aspoň z neličeného rozmaru sl. Důrasové.

Starý záletný šlechtic hrabě d' Artois (p. N. Marek) určí svému synu za choť dceru plukovníka ve výslužbě Barbassona (p. Charvát), Claire (sl. Snopkovu), a má se slaviti zasnoubení, při němž se ukáže, že Claire miluje aegyptologa Dr. Laffleura (p. Mansfeld). Kdo však k zásnubní hostině se nedostaví, je mladý hrabě d'Artois (p. Menšík), jenž zatím v Paříži žije veselý život po boku své „přítelinky" Phyliny (sl. Hanušové) a její společnosti, které vévodí Luisa Duvalova (sl. Důrasova) se svým nápadníkem Saturninem (p. Faltys). Rozzuřený otec přijede za synem do Paříže a zamýšlí překaziti jeho zálety a přivésti jej do náručí Clairina. Zastane jej s Luisonou, kterou pokládá za jeho lásku. Aby jej od ní odvedl, přemluví jej, aby se vydal na cesty, po případě s nějakou dívčinou

(poněkud podivná methoda rozváděti milence). Mladý hrabě ovšem po některém zdráhání na to přistoupí a odjede s Phyllinou. Aby rozchod ještě víc usnadnil, počne se dvořiti Luisoně — celá společnost prohlédla omyl starého hraběte a vidouc, že prospívá mladým milencům, utvrzuje ho v jeho klamu — a naposled rozhodne se ji pojati za chot. Začal se totiž „obnovovati" — místo lysiny vyrostl rázem na jeho lebi bujný porost vlasový a z přístárlého hraběte vyloupl se v novém mladistvém úboru švihák k pohledání. Dříve však, nežli mohl o ruku ji požádat, vezme si Luison svého Saturnina, a mladý hrabě svoji přítelinku. Vše nyní vyjde na jevo a když se ukáže, že ani Claire nemůže býti bez svého Dr. Latfleura (starý Barbasson, který přišel také k ryčnému ději, dvoří se na ráz Luisoně a musí v kuchyni zadělávat na knedlíky), dostane i Claire svého miláčka a jen starý d'Artois s dlouhým nosem musí odejít na svůj zámek — ostrouhav ve všem všudy kolečka. Již z děje vysvítá, že úspěch hry záleží na představitelích hlavních úloh, hlavně ovšem na p. Markovi a sl. Důrasové, p. Menšíkovi a sl. Hanušové, trochu též na p. Charvátovi a p. Faltysovi, a protože všichni tito umělci přinesli dohry vedle svých vrozených vloh operetních toho večera zvláště bujný rozmar — vedle nakyslého humoru p. Markova, jenž v jedné sceně stále musí přecházeti z nejprudčího rozhořlení v nejrůžovější rozmar, v čemž ukázal znamenité schopnosti psychologické drobnomalby obličejem, byla to zvláště temperamentní Louison sl. Důrasové, s jejím neúmorným škádlivým rozmarem, jež měla v premiéře „Přítelinky" zrovna nejšťastnější náladu. Tato dáma a operetní jeviště — tot jsou dva nerozluční přátelé, které nelze si mysliti jednoho bez druhého. Slečna dává jevišti a hlavně jeho ději duši a život a jeviště splácí jí půvabným rámcem jejího temperamentu. Na posled byli hrající tak opojeni rozpustilostí hry a vlastní rozjařeností, že po sobě stříkají těstem a málo scházelo, by se i hlediště, bouřící salvami potlesku a výbuchy smíchu, té operetní vojny samo súčastnilo O hudbě netřeba mluviti — tu a tam zněly z ní známé melodie Milloeckrova „Žebravého studenta" a odjinud — vůbec ta hudba připadá diváku tak známou a srozumitelnou, proto se mu tak líbí. Orkestr dirigovaný R. Piskáčkem svižně si vedl. Schází už jen, aby se na jevišti prováděly kotrmelce a chodilo se po rukou, polýkaly nože atd. Ostatně snad se i toho v operetě dočkáme. Což o to — spojte ekvilibristiku „Varieté" s prvky operetního děje a máte nový žánr divadelní, na nějž se obecenstvo pohrne. c—y.

KRAJINSKÁ JUBILEJNÍ VÝSTAVA V PÍSKU. Zbytek z větší myšlenky, která ztroskotala. Z myšlenky velké jihočeské výstavy, která by byla pojala obraz celé svéráznosti kraje i lidu jihočeského. Dodejme však ihned: zbytek ladný, zajímavý, a který jistě přinese prospěch celému kraji. Snad i přiblíží uskutečnění myšlenky oné vyšší, dodá vzpruhy umdlevšímu snažení. Český jih potřebuje zvýšeného pozoru naší veřejnosti. Zejména po stránce národohospodářské, v níž nejvíce jest mu dohánětí. Ale i národně třeba nad ním bdíti, poněvadž tvoří jedinou vlastně oporu českému středozemí, tak svíranému tlakem od severu. Ani národopisně a jazykově není český jih posud dostatečně prozkoumán. Naši velcí moderní umělci jihočeští, jako Aleš, Heritės, Heyduk, Holeček, Klosterman, nadzvedají nám teprve roušku s jeho rázovitých rysů.

Písecká výstava, jež vzpomíná třicetiletí své prvé větší předchůdkyně z r. 1882 (před tím byla r. 1876 výstavka hospodářsko-průmyslová jen skrovnějších rozměrů), omezila se v hlavním opět jen na hospodářství a průmysl, jsouc v tom směru pendantem podobných výstav krajinských a odleskem výstav pražských. Nicméně nezapomenuto ani vyšších potřeb kulturních a v podrobnostech zdařilo se výstavě písecké uhájiti jak zvláštní svůj odstín, tak dobrou pověst jihočeských výrobců a hospodářů. Téměř všechna odvětví práce zastoupena jsou na výstavě, hlásajíce píli a dovednost české ruky i v krajích, na něž dosud tak málo bylo věnováno, jichž rozvoji dosud tak málo bylo přáno. Vezměte si kterékoli oddělení, truhlářské, oděvnické, vrbařské, strojní atd. atd., všude shledáte se s výrobou, která pokročilostí svou schopna čeliti soutěži nejvážnější. Občasné výstavy jednotlivých odborů hospodářských, jako včelařství, rybářství, králikářství, drůbežnictví, chovu koní a dobytka, ukázaly vysoký stupeň, jakého dosáhly kraje, často příliš paušálně vině ze zanedbanosti. Zvláště výstava rybářská přičiněním hosp. správce p. Gregory vynikla bohatstvím a krásným uspořádáním. Výstava koní osvědčila zdatnost jihočeského typu, kdežto zas rohatý dobytek, mlékařství a p. jevily převahu jihočeského velkostatku.

Z kulturních částí výstavy poutají zájem a zasluhují pochvaly retrospektivní exposice města Písku, kde spatřujete vnitřky staropísecké měšťanské domácnosti, památky krojů lidových, staré nábytky, knihy, mapy, listiny, akvarely, fotografie a rytiny starého Písku, exposice výšivek blatských, výstavky děl spisovatelů a skladatelů, kteří jsou chloubou Písku: v prvé řadě Ad. Heyduka a Fr. Gregory, lehkozpěvného Vymetala, historiků Sedláčka a Matznera. Bohatá obrazárna z děl Alšových sestavená péčí studentského spolku Práchně v tom směru ovšem předstihla vše svou dokonalostí a typičností, zvláště pro český jih tak příznačnou. Z četných diagramů, jež v síních prvého patra průmyslového paláce jsou vyvěšeny a týkají se statistiky obyvatelstva, založen, škol, živnosti a pod., jedním z nejzajímavějších jest rozsáhlý přehled pošumavského vystěhovalectví v měsících zimních, kdy celé děliny v honbě za prací a výdělkem, jichž domov nemůže poskytnouti, zůstávají opuštěny až na ženy, děti a starce. Museum agrárního dorostu shromáždilo mnoho památek starého našeho hospodářství, od praevropského nákolníku (o němž dnes i v cizině píší se celé monografie) až k nejdrobnějším náčiním a nádobkám hospodářským ani lidových krojů nevyjímaje. I četba lidová, staré tisky a letáky, psané modlitební knížky, privileje a listiny pěkně jsou zastoupeny.

Výstava písecká nalezla šťastné umístění. Její hlavní budovy jsou rolnická škola, jež věnována hospodářství se zemědělstvím, a krásně vystavená nová škola měšťanská, jež posloužila za útulek průmyslu. Za touto rozkládá se

vlastní výstaviště, táhnoucí se uprostřed zahrad, jimiž ona část města (pražské předměsti) vyniká, až k řece. Zde vystaveny strojovna, budovy pro dočasné výstavy hospodářské, celá řada soukromých pavilonů, restaurace, kiosky, hudební pavilon, fontána, zde prostírají se záhony zahradnické exposice, a konečně v pozadí neschází ani veselý koutek s různými zábavními podniky a volným cvičištěm, jež stalo se jevištěm zdařilého sletu sokolských žup jihočeských. Vše vkusně uspořádáno, hlavně tonouc vše v zeleni stromův a květův. Nádherné hvozdy písecké, starý hrad, pahorkaté zvlněniny kraje tvoří celku skvělou obrubu. Zvláště pohled s balkonu školy na výstaviště a jeho okolí dopřává pokochati se všemi těmi krajinnými půvaby.

Výstava písecká měla od svého počátku krutě bojovati s nepřízní povětří. Četné sjezdy a slety, jež obratná ruka pořadatelstva uměla do výstavy svésti, a z nichž nejpočetnější, vedle sokolského, byly lesnický, hasičský a menšinový, čelily silně oněm nepohodám. Výstava měla svůj skvělý aeronautický výkon ve vzletu Čihákově. Kdo mohl tehdy, vida mladého, sympatického pilota tak graciosně kroužiti nad městem, tušiti, jaké nehodě tak v brzku bude vydán zdatný ten letec! . . . I tento moment vzduchoplavecký prospěl výstavě a jest mimo to charakteristický snaze po nejmodernější pokročilosti, jež zachvacuje český jih a jmenovitě Písecko . . . Výstava nemine se jistě v účincích s účelem svým: posloužiti pokroku celého kraje; k čemuž Písku srdečně blahopřejeme. B.

OBŽÍNKY. Letošní úroda, jak obecně se uznává, utěšená sváží se do špýcharů — co ještě nesklizeno, slibuje bohatou žeň — venkov žije ve znamení obžínek. Ve venkovském hnízdě, v němž pisatel této drobnůstky ostatek leta tráví, minulá leta vždy v těchto dnech těšíval se na lidový průvod obžínek, známý sic zjev z četných povídek i lidových her, který však pro česky cítící srdce, jež žehrá na nivelisující beznárodní kulturu, ještě pořád je rozkoší. Také letos měl „jeho" vsí bráti se obžínkový průvod; lidé obého pohlaví, zvláště omladina, v barvitých národních krojích, žebřínové vozy s potahem, vyšňořené červenými a bílými fábory, nějaká allegorie atd. jeli vsí, obdivováni starším světem, který už těžko se rozehřeje. Proslechlo se, že zase letos průvod bude se brátí silnicí do blízké osady, která má hospodu s prostorným tanečním sálem. Aby se nepropásl, družina letních hostí, literát a jeho hosté, malíři, došli si k hostinci. Ale průvod se nekonal — za to v hostinci bylo již veselo. Žádné však národní kroje, které pomalu budeme vídati již jen v Prodané nevěstě, Dvou vdovách, Tvrdých palicích, Psohlavcích za zvuku hudby a v Maryši a Furiantech dramatického umění slovesného — tlumy mladých mužů a dívek točí se v sále dosti prostranném, v jehož jednom koutě kapela v sokolském stejnokroji štědře sype své melodie do neúnavného kola, zpívající housle a pobručující k tomu basa, jarý klarinet a zádumčivá fletna i hrdá křídlovka. V otevřených dveřích tísní se (bohužel převládající) tancechtivá ženská omladina, a i zevlující mládež, jež tlačí se i k oknům, aby mezi pelargoniemi a fuchsiemi zahlédla aspoň kousek reje, mezi tím co páni kluci v sousední zahradní místnosti podnikají udatné půtky a rozšafnější sousedé a „gardedámy" v šerkových sukních usedají do předsíně k nějaké té sklenici piva. Přestávka v hudbě — díky bohu krátká — dovoluje nám poohlédnouti se po okolí hospody, kde u besídky statný venkovan kterýs častuje upejpající se krasavici malinovou sodovkou. Brzy však zase nahrne se mládež do sálu a zde jmou se znova „holdovati Terpsychoře", jak stává v referátech venkovských listů krajinských. A tančí ku podivu lepě — graciosně, pozorně, skoro něžně — každý krok je ladný, téměř snivý — nebývá tak vždy při venkovských hospodách, jejichž stěny viděly již nejednou zuřivé krveprolití, jehož dohrou jsou poroty i senátní přelíčení a žalář. Nevíme ani, jak bude vyhlížeti tento rej večer a v noci, až tanečníci omámí svá ušlechtilejší centra mozková větším počtem sklenic. Ale mnoho zlého bylo řečeno a napsáno o venkovských tancích — nic platno, velkoměstská mládež netančí tak ušlechtile. Panenky většinou ve venkovském úboru, temných sukních a světlých živůtkách, s bílými, aspoň krajkou vroubenými zástěrkami — jen tu a tam mihne se kroj velkoměstský, tu však nevkusný, neslušící těm tvářím opáleným a tancem vzrušeným, točí se v náručí hochů jen radostí života rozjařených. Nikde ani stopy po hřmotném objímání velkoměstských dupáren — jsou galantní ti hoši, všechna čest. Jen jeden párek víří mi kolem, muž skloněn skrání ke skráni děvčete, robustní venkovské holčice, stejně k němu přiklánějící frisuru, leč i ten zjev je více nějaká individuální vlastnost, než projev vášně.

Malíř divák vzpomínaje mladých let, kdy v zapadlém venkově s otcem učitelem hrávával u muzik, a často byl nucen utikati okny před bujností rozjařené mládeže, jejíž přemíra zvláště na basu měla namířeno, rozcitlivěl se a obmyslí — nejmenovaný dárce — hudebníky několika důkladnými „mazáky," když osud učinil z něho — kdys šumaře napilé hospody — později slavného malíře světových měst . . . a jako odměnou hned spustí muzikanti svou nejkrásnější taneční melodii — vše se hrne do sálu, mezitím co neznámí cizinci tísní se mezi dámy, čekající na vyzvání k tanci, světujíce si cizím jazykem svoje kritické dojmy.

Také potulná cukrářka rozbila u hospody svůj stan se zbožím, jehož cena „vzhledem k místním poměrům" zřídka přesahuje krejcar za kus, všecka zářic mateřským štěstím, ač by, jak oči výmluvně praví, sama ráda zakousla své řídnoucí již zuby do pamlsku, obmýšlí tu zvětralá venkovanka malého synka svého nějakým věnečkem; aby nekřičel a nerušil veselí nabírající klučina, jehož opatrovatelka s chutí by si skočila, nemít s sebou toho „fakana", dostane od nás notný kus marcipánu, načež jako kouzelným proutkem tvář jeho se rozjasní. Tak málo třeba ke štěstí venkovskému srdci, zvyklému na mnohé odříkání a střádající pomalu krejcar po krejcaru, kde velkoměstská gentry rozhazuje stovky. Občas pak smět proměnit úlohy jako v pohádce, aby královna probudila se dcerou ševcovou a naopak . . . Škoda jen, že mizí mnohé národní prvky ze života lidu, kroje nejdříve. Pomalu je uvidíme jen na divadle a na obrazu . . . Škoda, přeškoda, škoda nastokrát! nr.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 13. září 1912. ČÍS. 51.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ZAS V SÍDLE BOHŮ.

PAMÁTCE JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

Duch orlích křídel povznesl se z hlíny,
jen jeden vzmach a chmury překonány . . .
Pout tichá, krásná — nebolí již rány,
jen hvězdy v cestě — žádný trn ni blíny.

A výš a výš až v Krásy věčné klíny,
z nichž vyšel kdysi na zem odeslaný,
tu po všech bojích kynou míru stany,
té čela klenbě jasné nad leknín.

Zas v sídle bohů. — Zjev tu Musy bílý,
k svým růžným ňadrům Jeho hlavu chýlí,
jak když se dítě v náruč matky vrátí.

A ruka božská jako květy měkká,
šperk králů dává skráním nadčlověka —
to co lid Jeho zapomněl Mu dáti.

EMIL PAUER.

PO POHŘBU.

IN MEMORIAM JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

Na Svém čele dovedl odrážeti paprsky hvězd a bolestné polibky Mus, ve Svém srdci dovedl zachvěti se každým citem, jehož je schopno srdce lidské, — a neúprosná Smrt se u chudého Jeho lože přece nezastavila . . . Věděla, že, Tvůrce, dovede ze sebe tvořiti postavy, jež ho obklopují a přece, zahalivši se černým pláštěm neviditelného nepřítele, stála a čekala trpělivě po celý rok za Jeho lenoškou, v níž zabořen naslouchal předčítatelce a znaven bolestmi vysíleně usínal. Vysílal proti ní bojelačné, žhavé legie svých nadějí tak neunavně, že, dojata a přemožena častokrát neslyšně vytrácela se z Jeho ložnice: to bylo ve dnech, kdy slunce ozářilo dlouhou řadu čistých domků průčelní strany náměstí, pod jehož loubí objevoval se pak svěží, jakoby vrácen světu a těm, již naň čekali. Ztrativ cizince mezi blízkými našel ty, již neměli nikoho, a stal se jejich světem. A když za radostných dnů sluneční paprsky, žárlící na květiny, které tolik miloval, zvítězily a opanovaly Jeho srdce tak, že sotva volné chvíle našel, aby ke květům se sklonil, — Smrt prchala do blízkých lesů pomezních, aby odpočinula a nabrala sil k novému zápasu.

Avšak odpoledne, kdy usínala síla Jeho odporu v krátkém a mdlobném spánku, čekala opět u hlav Jeho lože bolestí a podtínala jeho naděje.

A jednoho večera, kdy ti, kterým náležel, hovořili o granátových jablkách, opalisujících broskvích a zázracích stajených v révě, přistoupila k Němu, naklonila se nad Jeho hlavou, odpočívající na Jeho ruce, otevřela Jeho rty a jedním dechem vyssála z něho všechny naděje . . .

Chtějíc krásné jižní město našich Čech učiniti slavnými, usmrtila v jeho zdech Nesmrtelného.

* * *

Smutek Jeho posledního příbytku byl smutkem domu, jehož prahu nepřekročily vzněcující kroky průvodkyň Umění. I za Jeho pobytu v něm čněla na zdi připevněna neviditelná Lýra, se strunami přetrhanými a vlajícími ve větru. Podzimu.* Smrt ohlásila neodvratnost svého příchodu těmi znameními, jež ochromují orly, uvyklé opojivé honbě Kosmem. Vyzpíval Své srdce, rozdal všechny city. Jeho duchu bylo souzeno odíti se nejcitlivějším, nejtenčím rouchem hmoty, jež kdy duše na se vzaly. A závist bohů, pohanských a krásných bohů nedovolila prodloužiti pobyt Jeho mezi námi. Byl pěvec Epojejí a Nicoty, odvolán na rozkaz toho, jehož poslouchají, bázní se rdíce, listy stromů v jeseni. Stesklo se Vesmíru po svém Synu, čekali netrpělivě Nesmrtelní . . .

Dole, na zemi, odváželi tělo Jeho vlakem. Na stanicích, jež se staly skutečnými symboly Odjezdu, stáli lidé s květy v rukou. Prací zatvrdlý člověk, přišedší ze vzdálené vesnice se svojí ženou a pěti dětmi, došel na pole, mimo něž přejížděl vlak s Básníkem; postavil se s rodinou do řady a hluboce zamyšlen stál na požatém poli s kloboukem v ruce. Na českých horách hořely rudé ohně, ozařující oblohu jako požářiště vydělenou krajinu. A v hlavních ulicích velkoměsta tísnil se a černal smuteční dav statisíců, rozestupujících se v mlčení a úctě, když se blížil vůz pohřební. Jaká smutná pout, jak smutné vyhýbání! Dav ztichl a to jenom proto, poněvadž echo Jeho hlasu se v našem vzduchu ještě nedochvělo, že poslední paprsek krásných Jeho myšlenek uvízl u rtů, že dobrý, hřejivý Jeho úsměv, zastavivší se na půli cestě mohl by snad ještě zablouditi do sítě v neurčito upřených jejich pohledů . . . . A nebe bylo zachmuřené, aby nikdo neviděl to, co všichni tušili: s jakou slávou a s jak krásným úsměvem vystupuje po schodišti Věčna bílý Jeho stín mezi bohy . . . Ruce, znavené bolestí, chtějí kynouti na pozdrav, ale je to spíše pohyb těla, který chce zbaviti duši nesnesitelné tíže než kyn na rozloučenou. Je to spíše výraz po celý život zadržovaného úžasu nad vyhaslým zdrojem Krásy . . .

A naše bolest stává se bolestí obyvatele pouští, jemuž vyschl pramen; divocha, v jehož pralesích střítil se božský vodopád a pohasly jícny sopek. Naše bolest stává se bolestí těch, jichž zrakům pohasly hvězdy a které obklopila do světla blesky sjedší temnota. Naše bolest stává se bolestí mořeplavce, jehož lodi bokem leží na dně vyschlého oceánu.

Z jiných světů přišel mezi nás Básník života a smrti, lásky a zrady, jehož uctíti mohl by snad jen spřízněný básník zašlé Hellady dnešku již cizími rytmy za zvuků flétny a lýry.

Ale ta touha dnes zachvěla mnou, se svojí divokou bolestí uprchnouti kamsi až na jih, odkud je ke Slunci blíž a odkud jíti lze spíše cestami milenců, kteří se před tisíciletím tu objímali, koupajíce rozkoš svoji ve vlídných úsměvech shovívavých Bohyň . . .

Pro Tebe, Básníku Lásky, vracím se myšlením dnes do zašlých dob, z kterých jsi přišel a do nichž se's vrátil. A Tobě na oltář kladu svou visi: píseň milenců řeckých a visi krajiny jižní, kde slunce též žhavěji svítí, a kde Příroda, Věčné Jaro a Den, vidouce milence, samy též by se objímaly, dávajíce i stromovým větvím podobu svalnatých těl, napínaných křečí . . .

Odešel jsi na asfodelové své stráně, čistý a krásný Básníku Červených Lilií, radostný jako Den, který se rodil v mlhách mezi trním, na němž po východu slunce zbyly jen krůpěje rosy, a jehož záhony macešek jsou jen milliony nedočkavě chvějících se křídel pestrých motýlů, odpočívajících na svých toulkách pod Sluncem . . .

AVE, BÁSNÍKU!

JOSEF MÜLDNER.

* Myšlenka malíře p. V. Olivy: umístiti na domažlické Jeho obydlí k trvalé paměti tento symbol. J. M.

NA RAKEV VRCHLICKÉHO.

Dnes odívám se ve smuteční togu,
bych vzpomínku dal k rakvi velikána
a kvítek hodil v spoustu nekrologů,
jež ctiteli mu bude vroucně psána.

Vzpomínám Tebe, mocný veleduchu,
když příležitost spatřit Tě mi dána
tam velkoměsta v neunavném ruchu.
Jen obyčejnou byla těla schrána.

Když však jsem spatřil Tvojích očí hloubi,
jež každého tak mocně uchvátila
a s níž se ducha velikost vždy snoubí,
mně Genia tvář ihned zjevna byla;
nám trudno jest Tě k hrobu doprovázet,
vždyt Tvoje oči vždy nám budou scházet!

KAREL V. KUTTAN.

IMIČOVA LJUBICA.

Z „BAŠČANSKÝCH POVÍDEK" - NAPSAL JAN VÁCLAV Z FINBERKA.

Dokončení

Franjo byl nerad, že je toho všeho svědkem a divil se, že napadlo náhodou Stefanovi projížděti se po moři . . .

Jen z toho, že míjeli domy, uvědomovali si, že jim délky ubývá, jinak před sebou viděli stále jakoby touž vzdálenost, jakoby jim cíl prchal . . .

Lidé na nábřeží nevěnovali jim mnoho pozornosti, takových odvážlivců, kteří se od mola pustili ke koupališti nebo z koupaliště do přístavu, bylo tu několik. Posledně přeplaval tu dálku student Dorčić.

Erasmo ploval všemi možnými způsoby, i na znak, a skoro byl jist, že nemusí ani tak spěchati, a že tam dorazí lehoučko. Již se ani nedíval ku předu, jen zpět ke Franjovi, který z přímé čáry dosud neuhnul.

Dobře si povšiml, že Berčić je z přímé čáry a že plove směrem, uhýbajícím se spíše proti hôtelu Petara Grandiće.

Tím se rozcházeli a od sebe vzdalovali. Berčić trochu pozdě to postihl, rozčílil se vlastní nepozorností a prudkými rozmachy rukou i žabím pohybem nohou uhýbal na levo. Než se však dostal do linky přímého směru na „Zablaće", byl Franjo o notný kus cíle blíže a také šťastně zvítězil . . .

Byl hrozně znaven, necítil ruce, necítil nohy a položil se celým tělem na bílé oblázky.

Erasmo šel klátivě vodou, když již při plování narážel koleny o měkké dno. Vlna jím mrštila v oblázky břehu vedle Franja, který se ani nehýbal. Čeští hosté byli u večeře, nikdo je nepozoroval.

Sretan složil vesla, usedl na lavičku a opodál břehu čekal až vstanou a zavolají ho, aby přirazil a odvezl je k majáku.

Franjo vstal a díval se na ležícího Berčiće, který zvedl hlavu rozpálenou zlostí i studem.

„Erasmo!" promluvil Čingrija. „Vstaň!"

A když vstal, šeptal k němu přátelsky a mile:

„Erasmo, myslel jsem, že dnes ve vlnách zahynu. Síla mě opouštěla . . . a jen ta náhoda, že Stefan plul za námi, držela mě v naději, že neutonu, i kdyby křeč zkřivila mně ruce i nohy . . . Přivesloval by a zachránil na své bárce . . . Erasme, tolik jsem toužil po životě . . . a slíbil jsem si, že nikdy jej neuvrhnu tak lehkovážně v záhubu . . . Zvítězil jsem, Erasme! Ne svojí zásluhou — — — ale tvojí nehodou . . . Dal jsi se příliš na pravo, ztratil jsi cíl před očima, vykonal jsi celkem delší čáru a opozdil se jen o pár vteřin . . . Erasmo, já ti přece ustupuji . . . snad zítra mně již oznámíš, že Ljubica bude tvojí . . . A teď zpět! Hvízdnu na Stefana."

Berčić byl pokořen, chvělo se mu srdce, nemohl ani promluviti . . .

Na hvízdnutí a mávnutí rukou vesloval Stefan ke břehu. Oba rybáři šli několik kroků vodou k bárce, aby neuvízla v mělčině.

Moře se tišilo, nad Pervičem visela první hvězda

„Máte štěstí, monaci," smál se na oko Pavić Stefan, „zdá se mně, že té plavby oba máte dosti . . . A ty, Franjo, můžeš se odvážiti doplouti až na Pervić! Co vás to napadlo, monaci, měřiti své síly?"

„Napadlo nás až ve vodě, že bychom to mohli zkusiti," prohodil Erasmo, který se trochu z té tísně vybavil. „Vzpoměli jsme si na Dorčiće, který to také dokázal . . ."

Když dorazili k majáku, byla již tma, světla ve městečku třásla se svými obrazy v mořské hladině.

Stefan Pavić přirazil v místo, kde z mola vedlo k hladině moře několik schodů, po nichž z bárky přeběhli na plošinu a oblékali u paty majáku šaty na těla třesoucí se večerním chladem a prostydlou krví v chladných vlnách moře . . .

„Lahku noć, Erasmo," řekl Franjo a běžel po dlažbě úzkého a dlouhého mola samoten.

Zdálo se mu, že je s Berčićem úplně vyrovnán, že cit přátelství, který pro něho tak dlouho živil, tímto dnem pohasl . . .

Erasmo to dobře vytušil, co se děje v duši Čingriově, proto se ani neodvážil více říci, než:

„Lahku noć!"

Chvíli ještě stál, kde se ustrojil, díval se přes moře k tmavým silhuetám hor, a pak sám kráčel jako zbitý pes po hrázi mola k městečku.

Na stolcích před restaurací Dessanticovou hořely svíčky v skleněných báních, aby větřík plameny nepohazoval, česká i chorvatská společnost hovořila při víně pod stromy, všude před domy seděli Baščané a Baščanky, aby se chladili po úpalném dni.

Erasmo cítil se tu dnes cizím, spěšnými kroky zmizel ve tmě uličky a namířil přímo ke kuči svých rodičů, kteří již věděli, že s Franjou přeplovali celou zátoku.

Erasmo byl rád, že malá bóra překazila chystanou výpravu na lov ryb, jinak by otec zle řádil, že by nejel s nimi. Pojedl kukuřičnou kaši s kusy slaniny, zapil vínem, odstrojil se a ulehl. Usnouti však nemohl. Myslel na Franju, na Ljubicu a na zítřek, co přinese . . :

Franjo Čingria povečeřel v gostioně* Tudorově, byl nápadně mluvným a veselým, těšil se, že zvítězil a měl tolik síly ukázati Erasmovi, že přátelství není živo jen slovy, ale obětí, kterou mu přinese.

Blažilo ho to a naplnilo hřejivým uspokojením, že mohl se něčeho vzdáti, co příteli jeho mělo přinésti radost a štěstí . . .

Odešel dosti pozdě v průvodu Ante Cara, který ho doprovodil až k domu starosty města Kaftaniće.

Baška brzy z rána oživla ve svátečním nádechu a plnila se lidem.

Nejrušněji bylo před kostelem, k němuž z dlažby ulice vedou kamenné schody na kousek rovného prostranství před hlavními dveřmi chrámovými. Po obou stranách stínily sedící tu lid i děti dva rozložené stromy, v jichž korunách cvrkaly cikády.

V sousedství kostela stojí dům poštovního úřadu, k němuž chvílemi po schodišti mezi kamennými zídkami přecházeli dorostlí i děti. Paní poštmistrová, manželka poglavara Kaftaniče, se slečnou expeditorkou měly dosti práce a pilna s odbýváním těch, kteří sem přišli.

Z blízkých obcí, z Jurindvoru, Batomalje, Gorice i ze vzdálenější Dragy Baščanské bylo tu mnoho lidí, kteří přišli buď do kostela nebo za nejrůznějšími pochůzkami.

Ti na obecní úřad, jiní na faru, k příbuzným a známým, za obchodem a na poštu, jiní aby s parníkem odjeli nebo přijíždějícím přišli naproti.

Při velké mši byl kostel naplněn a rozléhal se zpěvem i motlitbami. Modlitba Otčenáše, jehož věty pronášeny byly v různých výškách hlasů, zněla jako mohutný a úchvatný chorál. Zpěv zdál se několika českým lázeňským hostům, kteří byli účastni staroslovanské této bohoslužbě, kterou si Baščané jako perlu chrání před úsilím Říma zavésti tu bohoslužbu latinskou, trochu monotonním. Hlasy většiny byly mečivé, zvláště jednoho starce v lavici u hlavního oltáře, který předříkával i předzpívával počátek modlitby neb písně a šklebil tak ústy a mžoural očima, že se jedna slečna z Prahy neudržela, aby nepropukla v hlasitý smích k pohoršení přezbožných Baščanek, které poblíž seděly na dlažbě kostela a mečely jako ovce, přehazujíce zrna růženců mezi prsty.

Na kraji v lavici seděla Ljubica. Byla pohřížena celou duší v průběh sloužené mše a účastnila se modlením, zpěvem a odpověďmi knězi všech její částí.

* hostinec.

Mnohé oko si ji prohlédlo, nebot nebyla tuze domorodcům baščanským známá, a její kroj trochu se lišil od kroje děvčat a žen baščanských.

Po mši prohlíželi si ji u kostela stojící monaci zdejší, jak pevným krokem scházela dolů poschodech v malebných svých šatech.

Erasmo, který kouřil cigaretku, trhl sebou a provázel ji očima až ke gostioně Ante Tudora.

Byl na rozpacích, má-li se za ní pustiti nebo odložiti vše na pozdní odpoledne v Jurindvoru, kam mínil zajíti.

Rozhodl se, jíti za ní.

Když se chvílemi zastavovala, aby se podívala na to i ono, poznala Erasma, který jí včera šeptal cenu hroznů u Radiće

Nic jí nenapadlo, jen to, že zaměřuje asi k domovu. Ale když jí byl v patách i za městem na silnici a v blízkosti první kapličky, u níž pramení čistá voda a plní studánku ve vinici Skopalji, přidal do kroku, trochu se rozčilila a uhnula od kříže, kolem něhož je drobná zahrádka plůtkem ohrazená, ke kapličce a ke studánce, aby se napila.

Slunce pálilo, měla žízeň a sucho v ústech.

Ve stínu topolů otřela pot na čele, položila modlitby na zídku a nabírala vodu do dlaně.

„Dobro jutro želim, gospodice!“

Otřela ústa, usmála se a řekla žertovně:

„Jesam već gospoda, ne gospodice . . .* Jesam žena Živko Imiće z Punatu. Božo Imić je jeho otac, jemuž jsem přišla pomáhati, když hospodyně jeho Kobosica nedávno umřela . . .“

Jakoby ho hrom křísl po těle . . . a sežehl jazyk. Nemohl promluviti a jen vykulil oči, jichž se Ljubica ulekla, rychle sebrala modlitby a dala se do běhu.

„Zbogom ostajte!“ řekla již v útěku a přidala se ke dvěma ženám jurindvorským, které na štěstí vracely se z kostela domů.

Erasmo stál tu jako zpitomělý a musel se opříti o stěnu kapličky.

Pak si oddychl, smočil ruku ve vodě studánky, přetřel čelo, ovlažil pysky a jazyk a pustil se k Bašce.

Všem se vyhýbal a večer se toulal mezi vinicemi, aby se nesetkal s Franjem, který na něho čekal v gostioně Kirinčiće u „Morskoj obali,“ kam chodívali hráti kuželkovou hru.

Přece však se s nim srazil náhodou v městě, když se vracel z vinic, a optal se ho dosti šetrně:

„Erasmo, co děláš, že tě neviděti? . . . Jdeš z námluv?“ nutil se Franti do žertování, když postihl Erasmovu duševní skleslost v těkavých očích.

„Je po všem, Franjo . . . a jsem rád, že ty jsi to nebyl, který jsi z úst její slyšel, že není již gospodice — — — ale gospoda . . .“

„A čí?“ pronesl otázku údivu.

„Živko Imiće, syna toho, který s ní včera prodával groždě a pomidory.

„Erasmo, já jsem se na tebe hněval . . . ale teď tě lituji . . . Chceš být zase mým dobrým kamarádem, jakým jsi byl, než jsi Ljubicu uviděl?“

Chytl jeho ruku a stiskl ji na znamení souhlasu.

Pak se oba zastavili ještě u Desantiće a dlouho popíjeli baščanskou rakiji. *

Když šli domů, drželi se kolem krku a zpívali:

„Tiha noci, moje zlato spava,
blijedi mjesec nebe objasava . . .“

* Již jsem paní, ne slečna.

* pálenka z vinných výtlačků.

ČESKÝ ŽIVOT.

MLČENÍ HROBU.

Lidská společnost, národ, třída určitá ovládána je pevnými zákony; jeden z nich dává rychle zapomínati na bědy osudu. Prudký spád života a jeho změny přinášejí nové a nové podněty, jež duši i hluboce rozechvěnou obracejí jinam, a tak i bolest ze ztráty velikého umělce ulehá nepozorovaně — rychleji, než by se zdálo.

Jenom rodina a přátelé dlouho nezapomínají na mrtvého. Vrchlický stál, aspoň posledních deset let, nejblíže nám v Máji. Měli jsme příležitost poznati nejen jeho umění, ale i srdce, jeho velkomyslnost a lásku. Proto z těch, kdož slovem a perem provázeli jej na poslední cestě k mlčení hrobu, nejvíce nám mluvili ze srdce oni, kteří mu

byli nejblíže za života. — Výraz smutku nad ztrátou nenahraditelnou doznal věky velikých změn — od Nenií staroklassického pohřbu až k dnešním projevům smutku vzdělané společnosti lidské jistě mnoho viděla země výrazů upřímných i neupřímných, mohutných i ledabylých, veřejných i intimních — kdož měli Vrchlického nejradši, jistě cítili všichni, jak chabý je tu každý výraz. Byt vědomí velikosti zesnulého pudilo nás ku hledání a vyslovování superlativů nejmohutnějších, i ty zdají se podceňovati mrtvého — cítíme, že byl vyšší a lepší nad všeliký výraz lidské mluvy a lidské duše. Cítíme bolestně, jaké to zneuznání, mluví-li fakulta, k níž náležel, že ho vyznamenala doktorstvím a profesurou (byt to bylo míněno sebe lépe), nebot chápeme, že Vrchlický ozdobil universitu, ne universita jeho. A tak dozná si jistě každý z nás, že jest jediný jen výraz, jenž mohl by vyjádřiti náladu českého umění, které Vrchlický na věky opustil, hluboké mlčení, mlčení hrobu.

Máme však povinnosti k jeho odkazu uměleckému — dlužno ukázati národu českému, čím jemu a celé duchovní kultuře Vrchlický byl. Bude třeba vrátiti se k leckteré větě, jež byla napsána po jeho skonu i za jeho života, k leckterému činu a ději; úkoly, jež nám ukládá povinnost k jeho památce a k národu, jsou mnohé a pracné. Nad jeho hrobem slibme si, že je provedeme. Pak teprv ukáže se, co byl.

Denní listy přinesly popis poslední cesty zhaslého toho světla. Nechceme je opisovati. Truchlivý den podzimní . . . Vítr zmítal plameny flambonů, jakoby bohové antiky chtěli je zhasnouti žárlivi na umělce, jenž jim vzal světlo ducha, dávaje z něho štědře svému lidu. Mezi davem, jenž dovedl být jen zvědav, brali se za jeho rakví ti, kdož mu byli blízci.

Ticho kráčelo s nimi, od voskovic ozařujících podivně žlutým světlem přítmí Pantheonu, pod lesem palem, až po černou nístěj Slavína. Koně vjížděli do nás a kráčeli jsme za ním, davy lidu na křižovatkách rozrážely naše řady a kráčeli jsme dál, smuteční oslavy zněly a neposlouchali jsme hrubě. Protest a revolta plnila duši nad ztrátou, protest proti smrti i proti životu, proti smrti, jenž nedovolí dokončiti nikomu díla, a proti životu, který nemá takto účelu pro toho, kdo jej žil. Jen pro druhé. A to je jediné usmíření, veliký lék sobectví a veliký učitel života. Snaha žít jinak, žít lépe, vytěžiti krátký vezdejší pobyt co nejlépe, tot jediné, čemu učí smrt, zvláště smrt veliké a drahé bytosti. Nemáme jeho nástupce — jak možno volat: Vive le roi? Ale lepší život, budoucí vyšší kultura jeho a šťastné spojení příštích dokonalejších pokolení přinese zajisté nové světlo — světlo, jemuž bude lépe rozuměno. Exoriare aliquis . . .

*

TRVALÉ UCTĚNÍ PAMÁTKY VRCHLICKÉHO. Na přečetné dotazy a urgence ctitelů Vrchlického oznamuje správní výbor spolku Máje, že rád a ochotně postaví se v čelo všech, kdož projeví ochotu radou i skutkem prospěti myšlence trvalého uctění básníkovy památky. Až ulehne první smutek národa, sejdou se zástupcové českých korporací ke společné úradě; prosíme o laskavé přihlášky na adresu spolku Máje ve Spálené ulici č. 48.

NAŠI MECENÁŠI. V těchto dnech zemřel v Praze Otakar Schiffner, jenž odkázal pražskému Sokolu bezmála čtvrt milionu. Celá leta skromně cvičil mezi ostatními a nikdo netušil, že v mysli jeho vyrůstá šlechetný úmysl, jímž se nejlidovější a nejlepší vzdělávací organisaci usnadní její těžké poslání. Máme věru, komu odkazovati, zvláště na poli lidového vzdělání, bez něhož nebude náš osud lepší — literatura, umění, věda, lidomilství, vše volá po štědré ruce, která by mohla usnadniti uskutečnění krásných plánů. A třebas nemáme nedostatek mecenášů, je tolik pomoci potřeba, že každý odkaz, byt sebe větší, je kapkou v moři. Tím více však žehnáme tomu, jenž výhod jmění neužíval pro sebe, pro ledabylé požitky vezdejší, nýbrž uchoval a shromažďoval jmění pro pěknou myšlenku, prospěšnou mnohým. Zvláště náš Sokol, jehož dílo nedávným sletem celému světu ukázalo cenu českého národa, potřeboval a zasluhoval mecenáše, a je nepochybno, že odkazu jeho užije co nejlépe.

MÁJ PAMÁTCE JAROSLAVA VRCHLICKÉHO věnoval mimořádné objemné, pietně vypravené číslo, které na samém konci ročníku nebylo lze vřaditi do pořadu pravidelných čísel. Přes to, že zpráva o smrti velkého básníka českého, dlouholetého redaktora básnické části Máje, vešla ve známost až v úterý ráno, kdy se sazba obyčejného čísla již láme, podařilo se redakci sestaviti číslo obsahem neobyčejně bohaté a při tom literárně velmi cenné. Přispělit do něho přední čeští spisovatelé. Nejpředněji ozdobou jeho však jsou poslední, neznámé dotud básně Jaroslava Vrchlického, pro Máj psané a redakci před vypuknutím choroby básníkem odevzdané. Text proložen jest řadou pěkných reprodukcí. Zásluhou tiskárny číslo typograficky velmi vkusně vypraveno a rychle vytištěno, tak že bylo lze již v pátek odevzdati je v ruce čtenářů. V sobotu bylo zcela rozebráno a v pondělí rychle vytištěn náklad nový, z něhož zbývá již jen něco málo výtisků. Vážené své čtenářstvo upozorňujeme, že jsme číslo všem svým odběratelům rozeslali. Doplatí na ně pouhých 60 hal. Jinak se prodává po 80 haléřích. Kdo by si památného toho čísla ještě přál, račiž dopsati o ně rychle. Bude asi brzy zcela rozebráno.

ROČNÍK X. Toto číslo vydáno dne 20. září 1912. ČÍS. 52.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

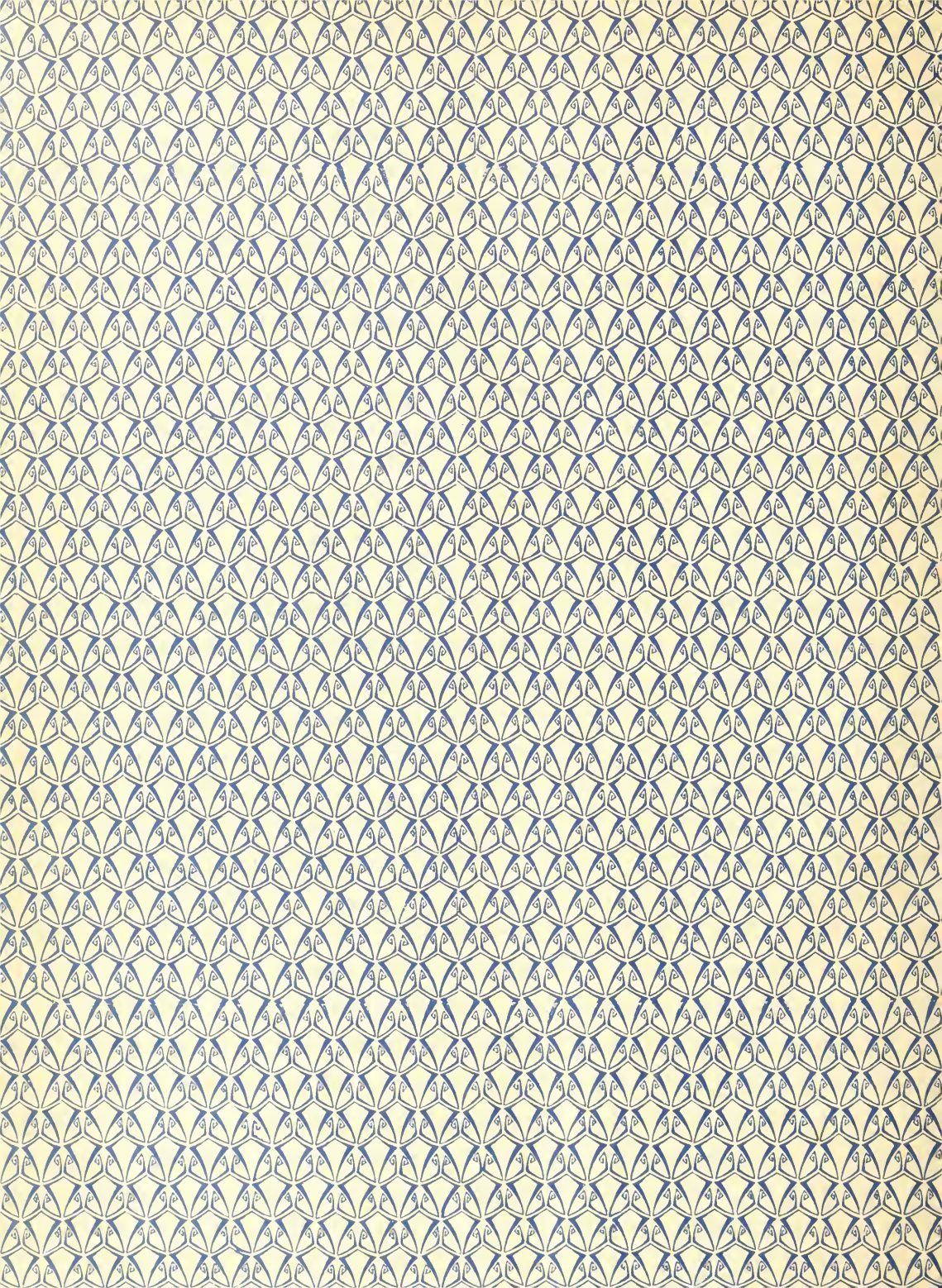

AP Máj
52
M3
roč.10

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY